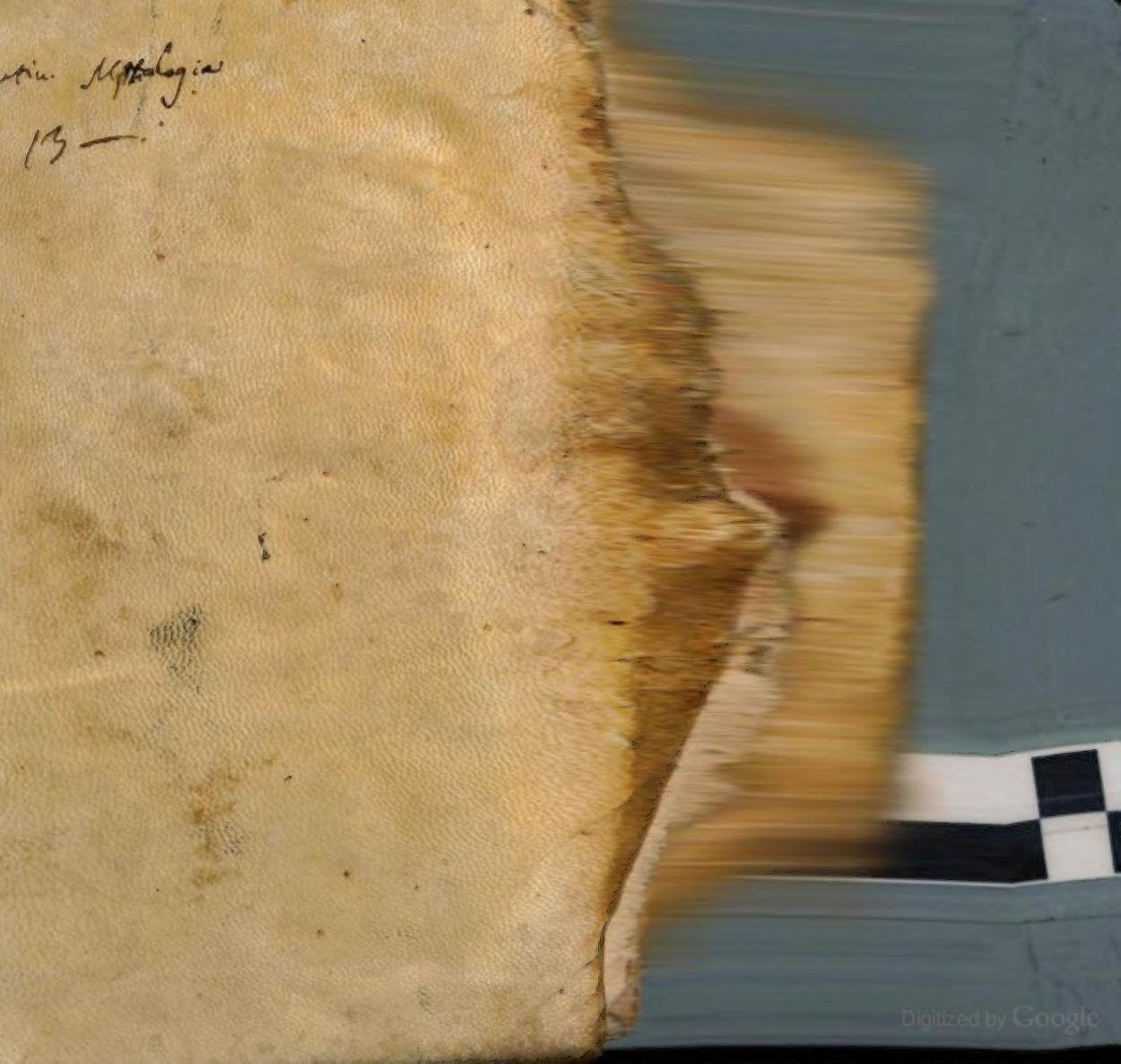
Digitized by Google

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ, SIVE EXPLICATIONIS FABVLARVM,

Libri decem:

In quibus omnia propè Naturalis & Moralis Philosophiæ dogmata contenta fuisse demonstratur.

Nuper ab ipso autore recogniti & locupletati.

EIVSDEM LIBRI IV. DE VENATIONE.

Cum Indice triplici, rerum memorabilium, vrbium & locorum à variis heroibus denominatorum, ac plantarum & animalium singulis Diis dicatorum.

Opus cuiusuis facultatis studiosis perutile ac propè necessarium.

Accessit G. Linocerij Musarum Mythologia, & Anonymi Obseruationum in totam de Diis Gentium narrationem, Libellus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIÆ ALLOBROGVM,
Sumptibus Iacobi Crispini.

M. DC. XXXVI.

ILLVSTRISSIMO ATQVE REVERENDISSIMO Domino Io. Baptistæ Compeggio Maioricensi Episcopo, S. P.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DICAVERAM *libros hos Mythologicos Serenissimo Gallorum Regi Carolo Nono fel. mem. tanquam munus non planè regia celsitudine indignum, vt in quibus omnia sapientia præcepta contineantur tam ad mores, quàm ad naturam huiusce vniuersi spectantia. Sed bellici tumultus de religione in vniuersa propè Gallia insurgentes ita illum Regem vexarunt dum imprimerentur, vt ad quiduis potius, quàm ad literarum cognitionem oculos detorquere liceret. Inde effectum est, vt neque tunc missi sint ad Regem, vt importunè inter arma vbique obstrepentia: neque postea, vt res iam inueterata, & in manibus omnium diu versata. At nunc mortuo illo Rege cùm multis rebus aucti locupletatique denuò prodeant in lucem, vel vt antiquorum institutum seruem, qui sua opera viris illustrioribus suæ tempestatis, præstantioribúsque gloria, virtute, auctoritate consecrarunt; vel vt per hanc opportunitatem in gratiam amplitudinis tuæ admitterer, volui tibi opt. Ioan. Baptista Campeggi hanc Mythologiam reuocatam à frustrà instituta dicatione regia consecrare. Neque existimo sane meum consilium cuiquam non maximopere probatum*

iri, quoniam non est obscurum te regio animo, regiâque magnificentia inter mortales plurimum præstare, & non mediocriter præterea oblectari sapientiæ studiis. Quid enim te illustrius dici aut commemorari potest, qui præ te fers regiam quandam admirabilem magnificentiam ac bonitatem in omnibus dictis factisque tuis? Non dico hoc temerè. Scio in his duobus omnem laudem humanæ vitæ contineri: Scio me hæc non supra animi tui bonitatem efferre. Nam vtriusque virtutis singulare argumentum dedisti, cùm maximos prouentus Episcopatus Maioricæ repulisti ob corporis tui imbecillitatem, quia sic & quod sit verè Episcopi munus ostendisti, & te Dei cultum propriis tuis commodis anteferre: cùm alioquin non minor sit aliquando in contemnendis, quàm in consequendis magistratibus dignitas. Reliquum est, vt pro singulari bonitate, amplitudinéque animi tui, meum hoc obseruantiæ in te meæ pignus benevolo animo complectare. Venetiis Calend. Septembris, Anno 1600.

Ampl. tuæ dedititf.

Natalis Comes.

CATALOGVS

NOMINVM VARIORVM SCRIptorum, & operum, quorum sententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

A

Acesander.
Acesilaus.
Acesodorus.
Achæus in Æthone Satyrico.
Acusilaus.
Adæus Mitylenæus de statuariis.
Æschylus in Prometheo.
Eumenidibus,
Persis,
Bacchi nutricibus,
Sacerdotibus.
Aetius.
Agamestor.
Agatharchides Cnidius in rebus Europicis,
in rebus Asiaticis.
Agathias.
Agathocles de arte ferraria.
Agrætas in rebus Scythicis,
Libycis.
Albertus Magnus.
Alcæus epigrammatographus.
Alcimus in rebus Siculis.
Alcetas de depositis in Delphis.
Alcman melicus.
Alexander Myndius de iumentis.
Alexis epigrammatographus.
Alpheus Mitylenæus de laude Deli.
Anaxagoras Clazomenius.
Anaxandrides Rhodius.
Anaximander.
Anaximenes.
Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis.
Andro Teius in nauigatione, epitomis affinitatum.
Androtion de sacrificiis.
Anticlides in rebus Deliacis, in reditibus.
Antigonus.
Antigonus Carystius in dictionibus,
in historicis commentariis.
Antimachus Argiuus in Argonauticis,
in Centauromachia.
Antimenides in historiis.
Antipater Sidonius.
Antipater epigrammatographus.
Antipater Stoicus.
Anytes.

Apollinis oracula.
Apollodorus Athenienſis in bibliotheca.
Apollodorus Cyrenaicus de Diis.
Apollodorus Cyzicenus.
Apollodorus Gelous in Philadelphis.
Apollonides epigrammatographus.
Apollonius Attalicus in compoſitione.
Apollonius Pergæus de conis.
Apollonius Rhodius in Argonauticis,
in ædificatione Alexandriæ.
Apollonius Smyrnæus.
Arabius epigrammatum poëta.
Aratus in Phænomenis,
de ſignis aquarum & ventorum.
Arati enarrator.
Archelaus de fluminibus.
Archemachus Euboicus.
Archias epigrammatum poëta.
Archæus de archeanatide, de bello Erythræo.
Archippus de piſcibus.
Aretades Cnidius in rebus Macedonicis.
Ariſtippus in rebus Arcadicis.
Ariſto Chius.
Ariſtocles de choris.
Ariſtocritus.
Ariſtodemus Abderites de ſtatuariis.
Ariſtophanes in Auibus,
Equitibus,
Nebulis,
Pace,
Pluto,
Ranis,
Veſpis.
Ariſtophanis enarrator.
Ariſtophon Pythagoriſta.
Ariſtoteles de cœlo,
Generatione,
Meteorologicis,
Motu animalium,
Mundo,
Hiſtoriis animalium.
Ariſtoxenus de tibicinibus, de foraminibus tibiarum, de rebus geſtis Alexandri.
Arrianus in rebus geſtis Alexandri.
Arrianus de rebus Bithynicis.
Artemidorus Epheſius.
Artemidorus de ſomniis.
Aſclepiades Myrleanus.
Aſius.
Athenæus.
Athenodorus Byzantius.

B

Bacchylides.
Bito de muſicis inſtrumentis.
Boethus de muſica.

C

Cæſar Germanicus.
Calaber.
Callias ad Agathoclem.
Callimachus in hymnis, de conditis inſulis & habitatis vrbibus, & illarum nominibus,
in Hecale.

Callisthenes in nauigatione.
Callistratus de Heraclea.
Callixenus Rhodius de Alexandro.
Carcinus tragicus poëta.
Caryſtius hiſtoricus.
Catullus in Argonauticis.
Cecrops.
Chærecrates.
Chæremo.
Chæris.
Chares Mitylenæus.
Charicles in cathena.
Charon Lampſacenus.
Chœrilus.
Cicero de natura Deorum,
Finibus,
Legibus,
Vniuerſitate,
Quæſt. Acad.
Diſput. Tuſc.
pro domo ſua,
Pub. Sextio,
Roſcio Amer.
Lege Manilia,
in Verrem,
Areteis carm.
Claudianus de rapta Proſerpina.
Clearchus Solenſis de terrore,
torpedine piſce,
amatoriis,
in libris vitarum.
Cleon in Argonauticis.
Conon in Heraclea.
Corinnus Delius.
Cornelius Agrippa.
Cornelius Gallus.
Cornelius Tacitus.
Crates.
Cratinus in Chirone.
Crato.
Crobylus.
Cteſias in Perſeide.

D

DAilochus de euerſione Cyzici.
Daimachus Alexandrinus de reditibus.
Damageres.
Demarchus de cert. Dionyſiacis.
Demaratus de certam. Dionyſiacis,
de mutatis nominibus.
Demetrius Byzantius in poëmatis.
Demetrius Chlous.
Demetrius Scepſius.
Democritus.
Demoſthenes in Ariſtogit.
contra Timocratem.
in Midiam,
ad epiſtolam Philippi,
Neæram,
Diagoras.
Dicæarchus in rebus Ægyptiis.
Dictys Cretenſis de bello Troiano.
Didymus.
Dio in tertia compoſitione.
Diocles in lethiferis pharmacis,
in fabuloſis.
Diodorus poëta.
Diodorus hiſtoricus.
Diogenes Laërtius.

Diognetus in rebus Smyrnæis.
Dionysiocles.
Dionysiodorus.
Dionysius Chalcidicus de ædificatione.
Dionysius Halicarnasseus.
Dionysius Milesius in Argonauticis.
Dionysius Mitylenæus de Circulis.
Dionysius Thrax in diæresib.
Diophanes historicus Ponticus.
Dioscorides.
Dioscorides Sicyonius.
Dioxippus Corinthius in rebus patriis.
Diphilus.
Diphilus Siphnius.
Direchidas in rebus Megarensibus.
Dorion de piscibus.
Dorotheus Sidonius.
Dorotheus in metamorphosi.
Duris Samius de Agathocle,
de rebus Libycis,
de rebus Macedonicis.

E

Echemenes in rebus Cretensibus.
Empedocles.
Ephorus de ponderibus.
Epicharmus in Hebes nuptiis,
in Burisde.
Epicurus.
Epicus.
Epigenes in Heroina.
Epimenides Cretensis.
Epimenides poëta.
Epiphanius in Ancorato.
Eratosthenes in architectonico.
Euanthes in fabulosis.
Eubulus in Chrysilla,
in Campylione.
Euclides in opticis.
Eudoxus Cnidius de ambitu terræ.
Euenor de fluminibus.
Eumelus Corinthius poëta historicus.
Eumelus Tegeates.
Eumolpus de sacrificiis.
Eumolpus Thrax in historiis.
Euphorion.
Euphranor de tibicinibus.
Euphronius historicus.
Eupolis.
Euripides in Alcestide,
Andromache,
Bacchis,
Cyclope,
Electra,
Hecuba,
Helena,
Heraclidis,
Hercule insano,
Hippolyto Coronifero,
Ione,
Iphigenia in Aulide,
Medea,
Menalippe,
Oreste,
Phaëthonte,
Phœnissis,

Rheſo,
Supplicibus,
Troadibus.
Euſeb. in præpar. Euangelica.
de falſa religione,
temporibus,
theologia Phœnicum.
Euthydemus Athen. de ſalſamentis.

G

Gabrias in Iambis fabuloſis.
Galenus in ſuaſoria.
Georgius Gemiſtus in rebus Græcorum.

H

Hecatæus Mileſius in Phoroneo,
in Genealogiis,
Hyperboreis.
Hegemon in Georgicis.
Hegeſagoras in rebus Megarenſibus.
Hegeſander.
Hellanicus de ædificatione Chij.
Hellanicus Leſbius in rebus Ætolicis,
in Cranaicis,
in Theſſalicis.
Heliodorus Lariſſæus de opticis.
Heraclides Ponticus in amatoriis.
Heraclitus Sicyonius de lapidibus.
Hermeſianax elegiographus.
Hermippus de magnificentia templorum & ſacris regum donariis.
Hermocreon epigrammatum poëta.
Hermodotus Platonicus de diſciplinis.
Hermogenes de Phrygia.
Herodianus in vniuerſa hiſtoria.
Herodotus de Perſeo & Andromeda,
de vinculis Promethei,
de bello Teleboico,
in Argonauticis.
Herodotus in Galliope,
Clio,
Erato,
Euterpe,
Melpomene,
Polymnia,
Terpſichore,
Vrania.
Herophilus.
Heſagoras in reb. geſtis Megarenſium.
Heſiodus in Theogonia,
Operibus & diebus,
Scuto,
Sacro ſermone,
Clatis mulieribus,
Ceycis nuptiis.
Hippias de ſtatuariis.
Hippocrates.
Homerus in Iliade,
Hymnis,
Odyſſea.
Horatius in lib. Carminum.
Epodon,
Secularibus,
Sermonibus,

Poëtica.
Hyginus de ſtellarum fabulis.

I

Iamblichus.
Ibycus.
Idmon.
Ioannes Diaconus.
Ioannes Antiocheus.
Ion.
Iophon Gnoſius in oraculorum explicationibus.
Iſacius.
Iſocrates.
Iſter de Coronis.
Iſtrus de rebus Atticis.
Iulianus Ægyptius.
Iulius Pollux.
Iuuenalis.

L

Lactantius.
Laſus Hermioneus.
Leo Byzantius de fluminibus.
Leonidas epigrãmatographus.
Leſches in parua Iliade.
Libanius.
Lucianus de Amoribus,
Aſtrologia,
Apoll. & Vulc.
Charonte,
Concilio Deorum,
Cygno,
Dea Syria,
Dialogis Deorum,
Dialogis mortuorum,
Dipſadibus,
Falſo vate,
Ganymede,
Gymnaſiis,
Hæreſibus,
Hiſtoria vera,
Iunone & Ioue,
Ioue in tragœd. inducto,
Iride & Neptuno,
Luctu,
Marinorum deorum dialog.
Meretricio,
Nauigio,
Necyomantia,
Nygrino,
Pane & Mercurio,
Panope & Galatea,
Philopſeude,
Prometheo,
Sacrificiis,
Saltatione,
Saturnalibus,
Timone,
Venere & Luna,
Zephyri & Noti dialog.
Lucianus epigrammatũ poëta.
Lucretius,
Lycophron.
Lyſimachides.
Lyſimachus Alexandrinus in rebus Thebanis.

M

Manilius in Aſtron.
Marullus.
Melanthes de ſacrificiis, de myſteriis.
Melanthus de imaginibus Deorum.
Meleager.
Menander in Tibicina.
Menander de myſteriis.
Menecrates.
Menodotus Samius de rebus egre-

egregiis Sami.
Mercurius Trismegistus.
Metrodorus de consuetudine.
Mimnermus in Pumilione.
Mnaseas de Asia.
Mnesagoras.
Mnesimachus Phaselites.
Mœro.
Musæus de Isthmiis, Titanographia.
Myro Prieneus in Messeniacis.
Myrtilus in rebus Lesbicis.

N

Natalis Comes in Venationibus,
epistolis,
aucupiis.
Naucrates Erythræus.
Nicander Ætolus in Alexipharmacis.
Nicander Colophonius in Alexipharmacis,
in Theriacis,
in rebus Ætolicis,
in libro Europæ,
linguarum,
mutatorum,
Georgicis.
Nicandri enarrator.
Nicanor Samius de fluminibus.
Nicephorus.
Nicetas Syracusius.
Nicocrates Cyprius in rebus patriis.
Nicostratus.
Nilus.
Numenius de piscationibus.
Nymphis in Heraclea.
Nymphodorus Syracusius in historiis,
Asiatica nauigatione,
Erinnybus.

O

Olympionicus in libro de plantis.
Onasus in rebus Amazonicis.
Oppianus in Venatoriis.
Oracula.
Orosius.
Orpheus in Argonauticis,
in hymnis,
Mitore cratere,
Sacro sermone,
Lapillis.
Ouidius de arte amandi,
Fastis,
Remedio amoris,
Medicamine faciei,
De Tristibus,
De Ponto,
In epistola Acontij,
Ariadnæ,
Cydippes,
Deianiræ,
Didûs,
Helenæ,
Hypsipyles,
Ibydę,
Leandri,
Liuiæ,
Œnones,
Paridis,
Phædræ,
Phyllidis,
Sapphûs,
Metamorphosi.

P

Palladas epigrammatographus.
Panyasis.
Paulus Silentiarius epigrammatum poëta.
Pausanias in Atticis rebus,
Achaicis,
Arcadicis,
Bœoticis,
Corinthiacis,
Eliacis posterioribus,
Eliacis prioribus,
Laconicis,
Phocicis,
Messeniacis.
Perimander de sacrificiorum ritibus.
Phæstus in reb. Macedonicis.
Phanodemus in rebus Atticis.
Phanodius.
Pherecrates de sacrificiis, metalla fodientibus.
Pherecydes in Iunonis nuptiis.
Philippus Byzantius epigrammatum poëta.
Philochorus de sacrificiis.
Philostephanus in rebus Cypriis.
in rebus Italicis.
Philemon.
Phocylides.
Phylarchus historicus.
Phœnix Colophonius.
Pisander Camirensis.
Pindarus in Olympicis, Pythicis.
Pindari enarrator.
Plato in Apologia,
Axiocho,
Conuiuio,
Cratylo,
Critia,
Eutyphrone,
Gorgia,
Legibus,
Memnone,
Phædone,
Phædro,
Republ.
Timæo.
Plato Comicus in Decipiente.
Plautus in Amphitryone, Aulularia.
Plinius.
Plotinus.
Plutarchus in Alexandro.
Arato,
Aristide,
Bruto,
Catone Vtic.
Cleomene,
Lucullo,
Nicia,
Numa,
Paulo Æmilio,
Pelopida,
Pyrrho,
Sertorio,
Solone,
Themistocle,
Theseo,
De fluminibus,
Audiendis poëtis,
Problematis symposiacis,
De Musica,
Amore parentum in filios,

Sera

Sera Dei vindicta,
De superstitione,
Problematis,
Fortuna Romanorum,
Ignis an aquâ vtilior,
Industria animalium.
Polemo ad Adæum & Antigonum,
Eratosthenem,
Timæum.
Pollux.
Polybius.
Polycrates Samius.
Polyzelus Rhodius.
Polycharmus in rebus Lyciis.
Polyidus dithyrambicus.
Pompeius.
Pomponius Mela.
Porphyrius de sacrificiis.
Posidippus epigrammatographus.
Posidonius de Diis & Heroibus.
Posis in Amazonide.
Psellus de dæmonibus.
Proclus in Hesiodum.
Promachidas Heracleota.
Propertius.
Ptolemæus in Almagesto.
Ptolemæus epigrammatographus.
Pytheas de ambitu terræ.
Pythagoras Samius.
Pythænetus in rebus Æginetarum.

Q

Quintus Smyrnæus.

R

Rhianus in Heraclea.
Rufus Auienus.

S

Sabinus.
Sappho.
Scymnus Delius.
Seleucus in miscellaneis.
Semus Delius in rebus Delicis.
Seneca in Agamemnone.
Sesosthenes in rebus Ibericis.
Sibylla.
Silenus Clius in fabulosis historiis.
Simonides Amorgius.
Simonides poëta.
Simonides Ceus in genealogiis.
Socrates in commentariis ad Idotheum.
Sophocles in Aiace,
Antigone,
Captiuis,
Electra,
Œdipode Coloneo,
Œdipode tyranno,
Rizotomis,
Thrachiniis.
Sophoclis enarrator.
Sosibius tragicus.
Sosiphanes in Meleagro.
Sostratus in introductione fabulosæ historiæ,
de animalibus.
Staphylus de Thessalia.
Strasinus in rebus Cypriis.

Stesichorus.
Stesichorus Himeræus.
Stesimbrotus.
Strabo.
Suidas in rebus Thessalicis.

T

TArrhæus.
Thales Milesius.
Theætetus.
Theagenes de Diis.
Thelytus Methymnæus in Bacchicis carminibus.
Theocritus in Adonia celebrantibus,
Amaryllide,
Bubulcis,
Cerealia celebrantibus,
Cyclope,
Dioscuris,
Encomio Ptolemæi,
Epitaphio Adonis,
Epitaphio Bionis,
Europa,
Hercule puero,
Hercule leonicida,
Hyla,
Pastoribus,
Pharmaceutria,
Syracusiis,
Thalysia celebrantibus,
Thelysiis,
Thyrside,
Viatoribus.
Theocriti enarrator.
Theodorus de bello Gigantico.
Theodorus Cyrenensis in Metamorph.
Theognis.
Theolytus in Horis.
Theopompus in Callæschro,
in rebus Græcis,
in Philippicis,
in Epopæis.
Theophrastus in historiis plantarum,
causis plantarum,
de igne,
de lapillis,
de iis quæ in sicco degunt,
de signis ventorum & serenitatis.
Theophanes.
Theseus in rebus Corinthiis.
Thrasybulus in historiis.
Thucydides.
Tibullus.
Timachidas de coronis.
Timagetus de portubus.
Timæus Siculus in rebus Siculis.
in historiis,
in rebus Deliacis,
in rebus Italicis.
Timarchides.
Timocles.
Timochreon Rhodius in scholiis.
Timonax in rebus Scythicis,
in rebus Italicis.

V

VAlerius Flaccus in Argonauticis.

Virgi-

Virgilius in Æneide,
in Georgicis,
in Bucolicis.
Vitellio in Opticis.

X

Xanthus in rebus Ætolis.
Xenagoras de insulis.
Xenophon in conuiuio.

Z

Zenodotus Cyrenæus.
Zenodotus Ephesius in compendiis,
in Linguis.
Zetzes.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum.

CAP. I.

CVM tantam esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum vtilitatem, Illustrissim. atque optime Ioan. Baptista Campeggi, quas poëtæ, veteresque sapientes suis scriptis inseruerunt, quantam nullo orationis genere complecti possem: admirabile quiddam profectò mihi videri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus ad hanc vsque diem vniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atque ideò magis, quòd vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis, antiquitus continebantur: quippe cùm non ita multis annis ante Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderentur. Græci enim cùm occultam philosophandi rationem ab Ægyptiis in patriam adduxissent, ne res admirabiles in vulgus ederentur, quòd illis malè perceptis ab religione & ab omni probitate plerumque id facilè descisceret: & ipsi per fabulas philosophari clàm cœperunt. Deinde cùm sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque recta philosophandi ratio ex his in lucem educta, pau-

ci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium: vt ita dicam, respexerunt: eásque modo vanam theologiam stultorum hominũ, modo aniles nugas, futiliáq. mendaciũ poetarũm figmenta fuisse crediderunt. Præcipuè idcirco sacri integerrimíque veræ theologiæ scriptores & orthodoxi patres abusus pluribus verbis insectantur eorum, qui sequentibus temporib. per variam superstitionẽ diuinos cultus, diuinósq. honores in res naturales figmentitiue antiquorum à vero & sempiterno, perfectissimo viuente Deo transtulerunt. Hęc vna res fuit vt ego quidem sentio, ignoratio fabularum, artificii scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantùm declarationem attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui verò altissima & occultissima fabularũ secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires, actionésq. naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos vitámq. rectè instituendam, aut ad vires motúsque astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile quod neq. poetarum, neq. philosophorum, neq. vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus, cum illius cognitionis præsertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quę cùm ita sint, ego dabo operam pro viribus quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem prætermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus: quod scriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturum certò scio. Quis est enim per Deos immortales adeò disciplinarum contẽptor, qui ea sapientię præcepta scire non magnopere cupiat, quę ne exirent in vulgus, fuerunt sub variis figmentis ab antiquis sapientibus occultata? veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod ignorantibus iniucundum, legentibúsque foret inutile, nullas hominum in arbores mutationum, aut in corpora vel sensu vel ratione carentia, afferemus interpretationes, nisi quæ vtiliter affetri poterunt: nullámque habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulsè fuerunt à nonnullis

nullis excogitatæ. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium: cùm eas tantùm fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœlestium cognitionem erigunt, quæ instituunt ad probitatem: quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus: quæ patefaciunt arcana naturæ: quæ vel ad scientias denique rerum necessariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quousque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum vtilitate.

CAP. II.

TAnta est fanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari possit: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multáque antiquorum scripta diligentiùs considerarit, nos igitur, sicuti solent medici qui è venenatis etiam vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel pernicioſa temperamentorum beneficio sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus, Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineretur debemus inuestigare: è quo plurimum reportabimus vtilitatis: illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit libro secundo Reipub. cùm ita inquiat: πῶς δ' οὐχὶ ἐκλεκτέον τοὺς μύθους τὰς τροφοὺς καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί: *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animosque illorum fabulis diligentius quàm corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia prope Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cùm enim turbæ fœminarum & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides, & probitas, & temperantia esset in animis inserenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solùm fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt

excogitatæ, sed etiam fabulosæ imagines, & picturæ monstris propè similes introductæ. Sic fulmina Iouitributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, falx Vulcano, ac varia terrorum instrumenta Diis cæteris. Nam cùm minimè sit inexpugnabilis mortaliũ natura, neque validissimas machinas expectet, quippe quæ omnium calamitatum semina intra se contineat, si vel paululum oculos ab illius custodia Deus deflexerit: persæ, sine aliis pugnæ instrumentis continuò labefactabitur. Hanc tantam pereipiendam esse ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionysius Halicarnasseus libr. 1. rerum antiquarum: μηδείς ὑπολαβοί με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἐν μύθοις λεγομένων εἰσί τινες ἀφέλιμοι πρὸς ἡμᾶς οἱ ὑπ' ὀνομάτων ἀνθρώπων τὰς φύσεις ἔργα δι' ἄλλην χρείαν οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀθυμοτέρων συμφορῶν· οἱ δὲ παραχαράττοντες ἡμερώτερον ψυχῆς, ἢ δέος κατασκήψαν δέξασθαι κελεύοντες τοῦ ὑγιοῦς· οἱ δ' ἄλλης πρὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας. *Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnulla sunt hominibus pernitiles: alia siquidem sunt, quæ naturæ opera sub allegoriis contineant: alia humanarum calamitatum habent consolationem: alia terrores, animorúmque perturbationes à nobis depellunt, opinionésque parum honestas destruunt, alia alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt inuenta.* Nos idcirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus: quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent: vt illa, quòd Venus è spuma sit genita: quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quódque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ incõstantiã declarant, nósque ad eam forti animo ferendã instruũt, vt ea quę de Phœbo dicta sunt, quòd armẽta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionib. & à crudelitate, atq; ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à reb. turpib. sunt inuentæ, vt Ixionis suppliciũ apud inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritię sordibus nos eripiunt, vt fitis Tantali. Aliæ ad deprimẽdã temeritatẽ confingũtur, vt calamitas Bellerophontis, & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciũt, ad integritatẽ vitæ, ad fidẽ, ad æquitatẽ, ad religionẽ, vt mirifica Elysiorũ cãporũ amœnitas. Aliæ ab omnib. deniq; flagitiis reuocãt, vt seuerissimi Triũuiri apud inferos singulorũ animas defũctorum iudicãtes, & grauissima cõscelerator ũ supplicia. E-

qui-

quidē sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocre solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè possunt ij, qui altiora fabularum sensa non inspexerint, quique primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, aniles nugas fabellāsque de poëtis imbibunt, cùm interim de vtiliore sanctioréque sententia minimè fiat solliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVnt autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Milesiæ, Sybariticæ. Cùm multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Æsopicæ dicerentur: cæteris inuentoribus silentio prætermissis, quia in confingendis fabulis Æsopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus, illæ quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Æsopiæ, de hominibus. Quia dicte sunt, quibus vti sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ aliæ ex his ambabus formis commistæ inter politicas fabulas argumenta comœdiarum & tragœdiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicuntur: aliæ palliatæ à palliis Græcorum: aliæ tabernariæ, pro vestibus & conditione introductarum personarum: aliæ planipediæ quod neque soccis, neque cothurnis, vt in cæteris, horum argumentorum, histriones vtentur: aliæ Atellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cùm tamen simplex sit tragœdiarum nomen. Aristoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ab Æsopicis distinxit, quia Libycæ de hominibus, Æsopicæ de brutis agerent; id

autem idcirco factum est, quia cum Æsopicis aliorum cõplures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi, quæ figmenta sunt Æsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poetarum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorũ sapientum, in nullum horum generum simpliciter incidunt, sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto cõstant. Quippe cùm vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum, earúmque differentia.

CAP. VIII.

SEd ante, quàm poeticarum fabularũ, & eorũ quas explanare instituimus explicationem aggrediamur, operæ precium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ sit inter hęc ipsa genera differentia. E fabulis igitur alię sunt quę logi siue apologi dicuntur à Græcis, alię vocantur μῦθοι, siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorúmque illud est munus vt pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis, fabulæ illę quę μῦθοι dicuntur, cùm argumenta tragœdiarum & comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poeseos quæ fit per imitationem, communi nomine poeticas etiam, quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarum rerum vel omittendarum sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominum vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formę singulis generib. poematum attributæ, vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His prętereà generibus proprię fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Cẽsuerunt enim ex maioribus nõnulli nihil omnino rectè fieri posse, quod musicæ rationi non conueniret, nihilque tantopere in moribus posse hominum informandis, quàm numerorũ concinnitatem & vocum ac fidium harmoniã, ad quarũ modulationem omnes & animi & corporis motiones componerentur. Sed quoniam summatim de generib. poematum mentionẽ fecimus

mus, non erit forsasse iniucundum, si quæ de his in mentem veniunt, paucis explicauero: vel quia cùm his permistæ sunt fabulæ, de quibus tractabimus: vel certè quia nõ longè ab his dissident. Omnium igitur poematum fons est id quod poema cõmuni nomine appellatur ob suam præstãtiã: hoc in generib. reliquis impertit argumenta. Hæc inter se differunt tempore, vt ait Aristoteles in poetica, quod poeta dictus ob præstantiã lõgi temporis res gestas complectitur, cùm reliqua poemata intra vnum diẽ suũ negotiũ absoluãt, vnámq. tantum contineant actionem. In hoc rursus hi poetæ omnes cõueniunt quòd omnibus idẽ est scopus, & ad vnũ finẽ omnem animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atq; omnib. virtutib. cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socij perdantur, cùm tamẽ ipsũ admirabili quadã prudentia ac diuino consilio hæc omnia superantem faciat. Idem rursùs Agamemnonẽ multis facit difficultatibus circũuentũ, fortissimorũ Heroum contentiones excitat, exercitum ita Apollinis prope labefactum introducit, Troianis aliquã diuinã vim adesse ac Deos illis plebere admirabilem grauitatem, commemorat, quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinẽ & cõstantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. fuit enim gloriosũ pro tuẽda æquitate, & pro violato iure hospitij non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimisq. rebus gloria collocata sit, nihilque egregiũ ignauis & desidiosis hominib. sit expositum. Accedit propius tragœdia, quã prior inuenit Glaucus ad poema, ob maiestatem personarum, quòd in ea nihil non regiũ aut heroicum sit: quare nullum habent prologum tragœdiæ sicuti comœdiæ: cuius inuentor fuit Susarion: quippe cum res priuatas nemo nisi edoctus scire publicas calamitates, vel si velit nemo ignorare possit. Quis o Regnorũ ruinas, fragoremq; euersarum ciuitatũ, ex quibus oriuntur tragœdiæ, non audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hæc duo poemata tempore, ac inter se personarũ dignitate. Atque de his poema-

tum argumentis satis. Differt æsus ab apologis, quia nuda sit in illis brutorum sententia, nisi admonitum, quod προμύθιον vocant; addideris in eo vnà cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: Αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, ὅτι ὁ μὲν αἶνος μὴ πρὸς ἀνθρώπους ἀποτείνεται, ἢ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠφελίαν ἔχων τινὰ βούλεται τῷ δεκτικῷ πιθάνου παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt æsus ab apologo scil. quia fit æsus virorum tantùm, at non habetur ad pueros, neque delectationis tantùm sit causa, sed habet præterea admonitionem. nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quę sunt poematum argumenta dicũtur quis? sed quòd ex his vtrisque quodammodò cõpositũ fuerit, cũ admonitione intra se inclusa. atque hęc sufficiant de apologorũ, æsorũ, fabularúmque differentia.

De partibus fabularum.

CAP. V.

FAbularum partes, earum scilicet quę apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt: rei explicatio, & id cuius causa: siquidem æsi & poematum argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant, quas nemo prope est, qui suoptè ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnésque fabulæ probitatis & prudentię causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam, collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicæ simpliciter, illæ, quoniam his maximè vsi sunt poëtæ suis poëmatis exornãdis, poëticæ vocãtur, quę vel ad generationẽ elementorũ attinẽt, vel ad res arcanas naturę, vel ad motus & vim planetarum: omnes siquidem hæ haud simplicem habent narrationem. Cùm fabulas has adveram interpretationem deducimus, esset interpretationi propriũ nomen tribuendum, sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propriæ fabulę, quę secundæ, quæ magnificæ, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poëmata, eáque locupletarunt. nam si fabulæ hæ de scri-

de scriptis poëtarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus.

CAP. VI.

APologorum, & fabularum poëticarum antiqui fuerũt scriptores complures qui tamen ad ætatẽ nostrã perueneriut, non adeò multi. Fuit Æsopus Samius ingeniosissimus confingendorũ apologorũ artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorũ ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyriũ etiam libros composuisse, in quib. fabulosas Deorum genealogias ad naturæ rationẽ opificũ perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus, vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularũ antiquarum explanationes in suis voluminib. cõscripserunt, quæ tamẽ ad nos nõ peruenerũt. Illud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poëtæ, & Thurnus, & Palæphatus, Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Anticlides, & Euarres, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorũ corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantã aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? ac sat de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium.

CAP. VII.

FInimuero, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluráque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorũ spectantia, necessariò dicendũ videtur quàm variæ fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententiæ, antequã ipsas fabulas explanandas aggrediar: quę res quantũ afferet vtilitatis & cõmodi ad susceptũ laborem, omnib. postea fiet manifestũ, vt censeo. Atque in primis ita facienda est Deorũ diuisio. Ex antiquis Dijs alij cœlestes, alij terrestres, alij aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluuiorũ, aliis fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alij montani, alij syluarum & pastorum præsides, alij agricolarũ fuerũt, atque hi in planis locis habitare plerũque

putabantur. Cœlestiũ alii summæ rerum humanarũ præerant, alij consultores, alij præfuerũt tempestatibus & certis cœli regionibus, alij loca tantùm infera habitare, & scelerum pœnas præesse supplicijs putabantur: neq. vllı præter hos, Dij posse esse crediti sunt. Nãtametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullęque fuerunt tã ferę gentes, (vt insulsissimorum hominũ, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceã) quę hunc mundũ aut fortuitò genitũ esse existimarint, aut sine vlla incredibili prouidentia gubernari, cum sit è tã variis reb. tam concinno ordine coagmentatus, tamẽ pauci fuerunt, quę Deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis receptos. Cùm enim suos Magos haberent Persæ, Prophętas Ægyptij, Chaldæos Assyrij, aliósque sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omniũ propè religionum origo ab Ægyptijs in Græciam, & in Persas prius, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine fallũtur, quòd ante Ægyptios, primi omniũ mortaliũ Hebręi nõ solum religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperunt & nõ humanis cõsilijs, sed diuinis præceptis ad veram religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequẽtib. temporib. cùm bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorũ ritus immutauit, & tantum Deorũ numerũ auxit, quamuis disciplinarũ cognitionem acquireret, vt magnã Deorũ coloniã ad cęteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnũ tamen omniũ propè populorũ ac gentiũ sententiæ primũ conuenerant, vt diuina illa quæ videntur, superna corpora, Solẽ, Lunam, reliquáq. astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint: vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est, quę aliud esse Deos, quam ipsa cœlestia corpora primũ crediderit. Hanc opinionẽ secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniáque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solo Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen:

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerũt Ægyptij, à quibus & templorũ extruendorum rationem, & imaginum, & ritũum sacrorum, Græci in patriam reportarunt. sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis, Δυώδεκα Θεῶν ἐπωνυμίας πρῶτοι

τὰ δὲ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν παρ' Αἰγυπτίοις νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ τούτων μαθεῖν βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖς ἱδρύσασθαι καὶ θυσίας, καὶ ζῶα ἐν τῇ ἱερογλυφικῇ. *Duodecim Deorum nomina primos Ægyptios existimasse, atque Græcos ab illis cepisse, eósque primos aras, & imagines, & templa Diis sibi erexisse,* Neq. horum tamen solã relationẽ extruendorum in Græciam Ægyptii transmissorũ, sed etiã ipsa nonnullorũ Deorum nomina, vt idem scriptor refertur in eodẽ libro: σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦλθε: *omnia ferè Deorum nomina ex Ægypto in Græciam cõmigrarunt,* ac deinde ἔστι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδῶνος καὶ Διοσκούρων, (ὡς καὶ πρόσθεν μοι καὶ τοῦτο εἴρηται) καὶ Ἥρης καὶ Ἑστίας καὶ Θέμιδος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, καὶ τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοις ἀεί ποτε τὰ ὀνόματα ἔσθ' ἵδρυται χώρᾳ. *Vsq; profectò Neptuni & Dioscurorũ (sicut antèa dictũ à me fuit) & Iunonis, & Vestæ, & Themidis, & Charitum, & Nereidum, & aliorum Deorum nomina semper sunt in Ægyptiorum regione.* Neque solos hos Deos coluit Aegyptia simplicitas, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro. νομίζουσι δὲ καὶ ἱρὰ ἰχθύων τὸν χελιδόνα καὶ τὸν ἐγχελυν, καὶ τὴν ὀρτίγοντα τὸν ἐγχελυόπαπα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἱρὸς ἰχθὺς, τὸν λέπιδα φοινίσσει. *Existimarunt è piscibus squammosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vnipanserem, est item alia auis sacra, cui nomen est phœnix,* cũm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimoniæ auaritia, vitium propinquum. Nam, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 2. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poeta his carminibus ita Ægyptiorũ deridet insaniam.

εἰ καὶ δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
ἀλλ' οἱ πρόσοι γὰρ ὑμνοῦσ' ἀθ' οἱ νόμοι
ἡμῶν ἀπ' ἀλλήλων δὲ δέχεσθαι πολύ.
βοῦν προσκυνῶ, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.
σὺ δ' ἐγχέλυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
ἐμοὶ δὲ τὸν ὄψον μέγιστον παρὰ σοὶ πολύ.
ἐὰν τύχῃς οὖσα, ἐγὼ δὲ γ' οὐδαμοῦ
μάλιστα τύχοις, κοὐδ' ὅτῳ τύχοις, τύπτω δ' ἐγὼ
τὸν δ' ἐντυχόντα τύπτεσθαι δεῖ κἀ κλάειν.

Haud esse vobiscum queo commilito,
Concordiosis nec moribus, nec legibus.

tinerent nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa Magis authoribus inflammari iussit, quòd nullum in locis dicerent Deorum numen esse includendum, quibus cuncta debent esse libera, & patentia: vt testatur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis: Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοῖσι χρεωμένους· ἀγάλματα θεῶν ἀνδρῶν οὐ ποιεῦνται, οὐ, ἐν νόμῳ τιθέμενοι εἶναι τοιοῦτον ἐξευρεῖν, ἀλλὰ φάτις τὸ σὺ μωαίνω ἔοικε εἶναι. *Persæ, vt ego cognoui, hæc legibus vtuntur, imagines quidem, & templa, & aras non erigunt, pro suis institutis, sed illos qui hæc faciunt accusant infamia.* Atque Romani nullam Deorum effigiem per multos annos habuerunt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minime genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque aliqua humana industria exprimi posset. cùm inquiat etiam Demosthenes contra Aristogironem pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum. Hæc ratio non esset magnopere fortasse morobanda si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cognitionibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cùm res aliter se habeat, & templa, quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines ei & sanctorum nominum, tanquam monumenta amicorum Deis fuerunt instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem: quo pacto virorum bonorum & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christiana quoque repub. fortiter occubuerunt, tanquam præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, quibusque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbique imagines erigendæ? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium, fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulæis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanæ vitæ stabilimentum, & templa, & imagines,

& dies solennes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, Θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἑστίην μὲν πάντων μάλιστα, ἔπειτα δὲ Δία καὶ Γῆν, νομίζοντες τοῦτον εἶναι τῆς γῆς τὸν θεὸν καὶ τῆς οὐσίης τὸν δεσπότην, Οὐρανὸν δὲ τὸν τρίτον, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα τούτους μὲν πάντας οἱ Σκύθαι νομίζουσι. *Deos, autem solos hos placant, Vestam quidem præcipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis uxorem existimantes: post hos, Apollinem, cœlestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythæ Deos putarunt.* Ac in eodem libro scribit, deinde Libyę populos Soli ac Lunę sacra facere, neque vllos prętereà Deos putare. At Iudęi, vt memorię prodidit Cornelius Tacitus lib. vigesimoprimo, solam mentem antiquitus, vnúmque numen intellexere, profanósque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in specie hominum effingerent: summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. at Strabo libro decimoseptimo Geographię varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulę propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cùm tria ex terrestribus animalibus vniuersa Ægyptus coleret, bouem, canem, felē, ex auibus accipitrem, ibim: ex aquaticis squammosum, oxyrinchum: tum Saitę, vt inquit, & Thebani quem colebant prę cipuè: Latum piscem Nili, Laropolitani lupum Lycopolitani: Cynocephalum Hermopolitani: cetum Babylonii qui colebant iuxta Memphim: aquilam Thebani: leonem Leontopolitani: capram & hircum Mendesii: murem & araneam Athribitę. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potiùs deliratione de Diis recensere, qui cùm religionis originem ab Ægyptiis accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros postea, vel ipsi in priores superstitiones incidęrunt. Hanc igitur Deorum notionem cùm homines primùm habuissent, perspiceréntque quòd mundus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent: quippe cùm sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atque

alii

alii alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse committi tam paruum putant quod Dii maxima cũ iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hæc res fecit vt idem Græci, qui Ægyptiorum, aliarúmque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Diis coluerunt, quare cùm de Diis loquerentur, adulteria, furta, parricidia, prædia, crudelitatémque illis iniũxerunt, quæ propria sunt latronum & sceleratorũ hominũ facinora, vt res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent ac horum Deorum turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternũ & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset ignorarent, aut etiam fateri ob cæterorum Græcorum metum non auderent ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tãta Deorum multitudinem tot fabularũ inuolucris postea implicarũt, cùm liceret omnib. quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamẽ hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc complures impliciti permanent, & in perpetuum fortasse nõnulli mansuri sunt. Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbiq. nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tẽpora, qui primus Græcorum theologiam quodammodo immutauit, cũ vnũ esse Deũ crederet, & eũ vniuersum assiduè gubernare, quem modò muadi animam, modò mundum ipsum appellauit, modò vim illam quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras: Atque horum vterq. rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nam cæterorum qui se appellabant sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuam Græcorum religionem in patriam transtulerũt, cùm & antea Græcorũ sacrorũ ritus

permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionē deficeret, illud totum ex Hetruria sæpius acciuerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, nō modò tantā Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel levitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus.

CAP. VIII.

ET si res est, quæ ad veram theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre. quasi verò alia sit omnib. vtilior aut magis necessaria cognitio, quàm omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam cōueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nullâ oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentiâ, & nescio quid colere & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quę vnum esse, ac non plures Deos ostendunt. nam si plures sunt Dij, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ii si sint imbecilli, quo pacto sunt dij appellandi? fient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cùm miserum sit, Dei naturæ qui conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt quanto quęque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundioráque sint. Quòd si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminę, breui futurum erat vt tot Diis deficerēt magistratus, & imperia, & nisi otiosi ac desides viuere mallēt, cerdones & agricolas

& fabros

& fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse, & plures esse, & esse mares an fœminas, terra tota hominib. relinquitur. Præterea si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, nolensque alius volentem impediat; res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnæ assidue inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim par parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Dijs etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cùm plures sint, cùm cœlum contentionibus sit plenum, multò sint mortalibus miseriores, cùm eos & dormire dixerint poetæ, & potationibus atque conuiuijs indulgere, & Veneris stimulis mirificè exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas esse ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hę ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deum esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri, cùm & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quòd si horum Deorum natura, deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitarentur, qui possunt non esse mortales, aut qui potest eorum genus nisi reparetur, non desinere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni.

CAP. IX.

ATque vt pateat vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poetis, consideremus, quem modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odyssææ

ci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium: vt ita dicam, respexerunt: eásque modo vanam theologiam stultorum hominũ, modo aniles nugas, futiliáq. mendaciũ poetarum figmenta fuisse crediderunt. Præcipuè idcirco sacri integerrimíque veræ theologiæ scriptores & orthodoxi patres abusus pluribus verbis insectantur eorum, qui sequentibus temporib. per variam superstitionẽ diuinos cultus, ciuiníq. honores in res naturales figmentaque antiquorum à veri, sempiterno, perfectissimo viuente Deo transtulerunt. Hęc vna res fuit vt ego quidem sentio, ignoratio fabularum, artificii scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantùm declarationem attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui verò altissima & occultissima fabularũ secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires, actionésq. naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos vitámq. rectè instituendam, aut ad vires morbíque astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile quod neq. poetarum, neq. philosophorum, neq. vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus, cum illius cognitionis præsertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quę cùm ita sint, ego dabo operam pro viribus quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem prætermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus: quod scriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturum certò scio. Quis est enim per Deos immortales adeò disciplinarum contẽptor, qui ea sapientię præcepta scire non magnopere cupiat, quę ne exirent in vulgus, fuerunt sub varijs figmentis ab antiquis sapientibus occultata? veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod ignorantibus iniucundum, legentibúsque foret inutile, nullas hominum in arbores mutatorum, aut in corpora vel sensu vel ratione carentia, afferemus interpretationes, nisi quæ vtiliter afferri poterunt: nullámque habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulsè fuerunt à nonnullis

sullis excogitatæ. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium: cùm eas tantùm fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœlestium cognitionem erigunt, quæ instituunt ad probitatem: quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus: quæ patefaciunt arcana naturæ: quæ vel ad scientias denique rerum necessariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quousque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum vtilitate.

CAP. II.

TAnta est fanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari posset: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multáque antiquorum scripta diligentiùs considerarit, nos igitur, sicuti solent medici qui è venenatis etiam vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel pernicioſa temperamentorum beneficio sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineretur debemus inuestigare: è quo plurimum reportabimus vtilitatis: illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit libro secundo Reipub. cùm ita inquiat: πρῶτον μὲν ἐγκρίνοντας μυθολογίας τὰς προσηκούσας καὶ μισθοῦσθαι τὰς τροφοὺς καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί: *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animosque illorum fabulis diligentiùs quàm corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia prope Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cùm enim turbæ fœminarum & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides, & probitas, & temperantia esset in animis inserenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solùm fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt

excogitatæ, sed etiam fabulosæ imagines, & picturæ monstris prope similes introductæ. Sic fulmina Ioui tributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, falx Vulcano, ac varia terrorum instrumenta Diis cæteris. Nam cùm minimè sit inexpugnabilis mortaliũ natura, neque validissimas machinas expectet, quippe quæ omnium calamitatum semina intra se contineat, si vel paululum oculos ab illius custodia Deus deflexerit: perisse, sine aliis pugnæ instrumentis continuò labefactabitur. Hanc tantam percipiendam esse ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionysius Halicarnassæus libro 1. rerum antiquarum: μηδείς ὑπολαβοι με ἀγνοειν ὅτι τῶν τοιουτων μύθων εἰσι τινες ἀδρώπους χρήσιμοι οἱ μὲν ὅλοι τὸ παράπαν, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν· οἱ δὲ παραχὰς ἐξαιροῦντες ψυχῆς, καὶ δείματα, καὶ δόξας κακοηθεῖς τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότες· οἱ δ' ἄλλης πρὸς ἕνεκα ὠφελείας συμπεπλεγμένοι. *Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ sunt hominibus perutiles: aliæ siquidem sunt, quæ naturæ opera sub allegoriis contineant: aliæ humanarum calamitatum habent consolationem: aliæ terrores, animorúmque perturbationes à nobis depellunt, opinionésque parum honestas destruunt, aliæ alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt inuentæ.* Nos ideirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus: quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent: vt illa, quòd Venus è spuma sit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quódque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ inconstantiã declarant, nósque ad eam forti animo ferendã instruũt, vt ea quę de Phœbo dicta sunt, quòd armẽta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionib. & à crudelitate, atq; ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à reb. turpib. sunt inuentæ, vt Ixionis suppliciũ apud inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritię sordibus nos erigunt, vt siris Tantali. Aliæ ad deprimẽdã temeritatẽ confingũtur, vt calamitas Bellerophontis, & cæcitas Marlyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciũt, ad integritatẽ vitæ, ad fidẽ, ad æquitatẽ, ad religionẽ, vt mirifica Elysiorũ cãporũ amœnitas. Aliæ ab omnib. denique flagitiis reuocãt, vt seuerissimi Triũuiri apud inferos sinculorũ animas defũctorum iudicãtes, & grauissima cõsceleratorũ supplicia. Equi-

quidē sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocre solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè possunt ij, qui altiora fabularum sensa non inspexerint, quique primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, aniles nugas fabellásque de poëtis imbibunt, cùm interim de vtiliore sanctioréque sententia minimè sint solliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVnt autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Milesiæ, Sybariticæ. Cùm multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Æsopicæ dicerentur cæteris inuentoribus silentio prætermissis, quia in confingendis fabulis Æsopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus, illæ quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Æsopicæ de hominibus. Libycæ dictæ sunt, quibus vti sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ aliæ ex his ambabus formis commistæ inter politicas fabulas argumenta comœdiarum & tragœdiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicuntur: aliæ palliatæ à palliis Græcorum: aliæ tabernariæ, pro vestibus & conditione introductarum personarum: aliæ planipediæ quod neque soccis, neque cothurnis, vt in cæteris horum argumentorum, histriones vterentur: aliæ Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cùm tamen simplex sit tragœdiarum nomen. Aristoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ab Æsopicis distinxit, quia Libycæ de hominibus, Æsopicæ de brutis agerent: id

autem idcirco factum est, quia cum Æsopicis aliorum cō-
plures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi,
quæ figmenta sunt Æsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poeta-
rum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus.
Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorū
sapientum, in nullum horum generum simpliciter incidunt,
sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex
omnibus generibus aliquo pacto cōstant. Quippe cùm vel
generationem rerum naturalium contineant, vel agant de
natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de
vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natu-
rā paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum, eorúmque differentia.

CAP. IIII.

SEd ante, quàm poeticarum fabularū, & eorū quas expla-
nare instituimus explicationem aggrediamur, operæ
precium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ
sit inter hęc ipsa genera differentia. E fabulis igitur alię sūt
quę logi siue apologi dicuntur à Græcis, alię vocantur μῦθοι,
siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt so-
lis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologo-
rúmque illud est munus vt pro exemplis sint in concioni-
bus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis, fabulæ illę quę
παραδειγματα dicuntur, cùm argumenta tragœdiarum & cōmœdia-
rum complectantur, & omnem vim denique poeseos quæ fit
per imitationem, communi nomine poeticas etiam, quas
tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi
vel agendarum rerum vel omittendarum sunt in concioni-
bus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores homi-
num vel corrigendos vel informandos: quod etiam testā-
tur musicæ formę singulis generib. poematum attributæ,
vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica.
His præterea generibus propriè fuerunt saltationes, sicuti
testatur Plutarchus in libello de Musica. Cēsuerunt enim ex
maioribus nōnulli nihil omnino rectè fieri posse, quod mu-
sicæ rationi non conueniret, nihilque tantopere in moribus
posse hominum informandis, quàm numerorū concinnita-
tem & vocum ac fidium harmoniā, ad quarū modulationem
omnes & animi & corporis motiones componerentur. Sed
quoniam summatim de generib. poematum mentionē feci-

mus

rous, non erit fortasse iniucundum, si quæ de his in mentem veniunt, paucis explicauero: vel quia cùm his permistæ sunt fabulæ, de quibus tractabimus: vel certè quia nõ longè ab his dissident. Omnium igitur poematum tons est id quod poema cõmuni nomine appellatur ob suam præstãtiã: hoc a generib. reliquis imperrit argumenta. Hæc inter se differunt tempore, vt ait Aristoteles in poetica, quod poeta dictus ob præstantiã lõgi temporis res gestas complectitur, cùm reliqua poemata intra vnum diẽ suũ negotiũ absoluãt, vnámq. tantum contineant actionem. In hoc rursus hi poetæ omnes cõueniunt quòd omnibus idẽ est scopus, & ad vnũ finẽ omnem animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atq; omnib. virtutib. cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes ininngit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socij perdantur, cùm tamẽ ipsũ admirabili quadã prudentia ac diuino consilio hæc omnia superantem faciat. Idem rursus Agamemnonẽ multis fert difficultatibus circũuentũ fortissimorũ Heroum contentiones excitat, exercitum ita Apollinis prope labefactum introducit, Troianis alicui à Ioue diuinã vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilem tenuitatem, commemorat, quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinẽ & cõstantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. fuit enim gloriosũ pro tuẽda æquitate, & pro violato iure hospitij non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimísq. rebus gloria collocata sit. nihilque egregiũ ignauis & desidiosis hominib. sit expositum. Accedit propius tragœdia, quã prior inuenit Glaucus ad poema, ob maiestatem personarum, quòd in ea nihil non regiũ aut heroicum sit: quare nullum habent prologum tragœdiæ sicuti comœdiæ: cuius inuentor fuit Susario: quippe cum res priuatas nemo nisi edoctus scire publicas calamitates, vel si velit nemo ignorare possit. Quis n Regnorũ ruinas, tragoréq. euersarum ciuitatũ, ex quibus oriuntur tragœdiæ, non audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hæc duo poemata tempore, ac inter se personarũ dignitate. Atque de his poema-

tum argumentis satis. Differt ænus ab apologis, quia nuda sit in illis brutorum sententia, nisi admonitum, quod προμύθιον vocant, addideris in eo vnà cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: διὰ τί μύθου διαφέρει γραῦς καὶ παῖδες, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας ποιοῦνται λόγους, καὶ μὰ πρὸς ψυχαγώγιον μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν πάντα βούλεται γὰρ τὸ προμυθίδιον παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt anus ab apologo scil. quia fit anus virorum causa, at non habetur ad pueros, neque delectationis tantùm fit causa, sed habet præterea admonitionem. nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quę sunt poematum argumenta dicũtur quisquam: sed quod ex his vtrisque quodammodo cõpositũ fuerit, cũ admonitione intra se inclusa. atque hęc sufficiant de apologorũ, ænorũ, fabularúmque differentia.

De partibus fabularum.

CAP. V.

FAbularum partes, earum scilicet quę apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt: rei explicatio, & id cuius causa: siquidem æni & poematum argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant, quas nemo prope est, qui suoptè ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnésque fabulæ probitatis & prudentię causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam, collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicæ simpliciter, illæ, quoniam his maximè vsi sunt poëtæ suis poëmatis exornãdis, poëticæ vocãtur, quę vel ad generationẽ elementorũ attinẽt, vel ad res arcanas naturę, vel ad motus & vim planetarum: omnes siquidem hæ haud simplicem habent narrationem. Cùm fabulas has adveram interpretationem deducimus, esset interpretationi propriũ nomen tribuendum, sed adhuc sine illo perfulsit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propriæ fabulę, quę iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquarum poëmata, cáque locupletarunt. nam si fabulæ hæ

de scri-

de scriptis poëtarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus.

CAP. VI.

APologorum, & fabularum poëticarum antiqui fuerũt scriptores complures qui tamen ad ætatẽ nostrã pervenerint, non adeò multi. Fuit Æsopus Samius ingeniosissimus confingendorũ apologorũ artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorũ ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyriũ etiam libros composuisse, in quib. fabulosas Deorum genealogias ad naturæ rationẽ opificũ perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus, vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularũ, antiquarum expositiones in suis voluminib. cõnexi fuerant, quę tamẽ ad nos nõ peruenerũt. Illud ipsum fecit Orpheus, Musęus, Mercurius, Linus, antiquissimi poëtę & Thurnus, & Palæphatus, Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Antiochides & Euarres, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnà cum scriptorum nominibus penè intercíderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorũ corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantã aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? ac tot de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium.

CAP. VII.

FInimuero, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluráque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorũ spectantia, necessariò dicendũ videtur quàm variæ fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententiæ, antequã ipsas fabulas explanandas aggrediar: quę res quantũ afferet vtilitatis & cõmodi ad susceptũ laborem, omnib. postea fiet manifestũ, vt censeo. Atque in primis ita facienda est Deorũ diuisio. Ex antiquis Dii alij cœlestes, alij terrestres, alij aquatici sunt creditì: & aquaticorum alijs maris, alijs fluuiorũ, alijs fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alij montani, alij syluarum & pastorum præsides, alij agricolarũ fuerũt, atque hi in planis locis habitare plerũque

putabantur. Cœlestiũ alii summa rerum humanarũ præerant, alij consultores, alii præfuerũt tempestatibus & certis cœli regionibus, alii loca tantùm infera habitare, & scelerator um præesse supplicijs putabantur: neq. vlli præter hos, Dei posse esse crediti sunt. Nãtametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullęque fuerunt tã ferę gentes, (vt insulsissimorum hominũ, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceã) quę hunc mundũ aut fortuitò genitũ esse existimarint, aut sine aliqua tucredibili prouidentia gubernari, cum sit ẽ tã variis reb. tam concinno ordine coagmentatus, tamẽ paucę fuerunt, quę Deos introducere ausę sint, nisi ab aliis receptos. Cùm enim suos Magos haberent Persę, Prophetas Ægyptij, Chaldæos, Assyrios, aliósque sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omniũ propè religionum origo ab Ægyptijs in Græciam, & in Persas prius, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine fallũtur, quòd ante Ægyptios, primi omniũ mortalium Hebręi nõ solum religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperunt & nõ humanis cõsiliis, sed diuinis præceptis ad veram religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequẽtib. temporib. cùm bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorũ ritus immutauit, & tantum Deorũ numerũ auxit, quamuis disciplinarũ cognitionem acquireret, vt magnã Deorũ colonia ad cęteras ciuitates postea tranmiserit. In hoc vnũ tamen omnũ propè populorũ ac gentiũ sententiæ primũ conuenerant, vt diuina illa quæ videntur, superna corpora, Solẽ, Lunam, reliquáq. astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint: vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est, quę aliud esse Deos, quam ipsa cœlestia corpora primũ crediderit. Hanc opinionẽ secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniáque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solo Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen:

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντα ἐπακούει

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerũt Ægyptij, à quibus & templorũ extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum, Græci in patriam reportarunt. sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis, δυώδεκα Θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον οἱ

καὶ τὰς Αἰγυπτίους νομίσεις, καὶ Ἕλληνας παρ' ἐκείνων μαθεῖν δικαιοῦν, καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεῶν ἀνατιθέναι σφᾶς αὐτοῖς, καὶ ζῶα ἐν ἀγέλαις ἐγκαθιέναι. *Duodecim Deorum nomina primos Ægyptios existimasse, atque Græcos ab illis cepisse, eósque primos aras, & imagines, & templa Diis sibi erexisse.* Neq. horum tamen solã narrationẽ extruendorum in Græciam Ægypti transmiserũt, sed etiã ipsa nonnullorũ Deorum nomina, vt idem scriptor asseruit in eodẽ libro: ἐκ δὲ τούτου τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν ἐς Αἰγυπτίους ἐκ πάντων ἐς τοὺς Ἕλληνας: *omnia fere Deorum nomina ex Ægypto in Græciam cõmigrarunt*, ac deinde: ἦν δὲ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκούρων, ἴσασι δὲ ταῦτα εἰρήται μοι) καὶ Ἥρης, καὶ Ἑστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ ἐοῦσι τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χώρῃ. *Visi profecto Neptuni, & Dioscurorũ, (sicut antea dictũ à me fuit) & Iunonis, & Vestæ, & Themidis, & Charitum, & Nereidum, & aliorum Deorum nomina semper sunt in Ægyptiorum regione.* Neque solos hos Deos coluit Aegyptia simpliciras, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro. νομίζουσι δὲ καὶ ἰχθύων τὸν καλούμενον σπάρον ἱερὸν εἶναι, καὶ σφι ἐλάχιστα, καὶ τὸν ὀξύρυγχον καὶ τὸν ἔγχελυν τοῦτο καὶ ἄλλοι ἔφασαν ἱερὸς, τὸν δὲ νόμισμα φοινίξ. *Existimarunt & piscibus squammosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vnipanserem, est item alia auis sacra, cui nomen est phœnix*, cùm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimoniæ auaritia, vitium propinquum. Nam, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 2. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poeta his carminibus ita Ægyptiorũ deridet insaniam.

ὡς αἱ δυνάμεις συμμαχῶν ὑμῖν ἐγώ.
ἀλλ' οἱ τρόποι γὰρ ὑμῶν ἀθεώτατοι
ἡμῶν ἀπ' ἀλλήλων δὲ βέλτιστον πολύ.
βοῦς προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θεὸν τοῖς θεοῖς.
σὺ δ' ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
ἐμοὶς δὲ τὸν ὄφιν μέγιστον παρὰ πολύ.
ἰσ. τοίνυν ὕειος, ἐγὼ δὲ γ' ἀδμής.
μάγειρα τούτων, κοὐδὲν οὐδείς, τύπτω δ' ἐγὼ
τὸν ὄφιν δ' ἀποδύσασ' ἀνίκ' ἂν λάβω.
Haud esse vobiscum queo commilito,
Concordibus nec moribus, nec legibus,

Per maxima interualla differentibus.
Bouem colis Deis ego multo bouem.
Tu maximum anguillam Deorum putas ego
Obsoniorum credula imauissimum.
Carnes fuillas tu caues, at gaudeo
His maximè. canem colis quem verbero,
Edentem vbi deprehendo fortè obsonium.

Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt Ægyptij, sed multa herbarum genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis vbi Ægyptiam simplicitatem carpit hoc pacto,

quis neſcit qualiũ demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat: & alibi:
Porrum & cœpe nefas violare, ac frangere morſu,
O ſanctas gentes quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

Atqui non hæc ab Ægyptiis monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo forsasse meliora. Qui Dij fuerint in Græciam primum translati, declarauit Homerus in lib 3. Iliadis, ita inquiens:

Ζεῦ πάτερ ἐξ Ἴδης μεδέων κύδιστε, μέγιστε,
Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις·
καὶ ποταμοὶ καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίνυθον.

Iupiter ex Ida clarissime, maxime, & vnà
Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque infinita est propè illorum Deorum multitudo, quos Græcia postea ceremoniis, altaribus, ac templis, magnificentissimis auxit. Putasse hos prope Deos existimarũt, quos antiqui Græci, qui non nati essent è mortalibus hominibus, vt asserit Herodot. in Clio, his verbis: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ὄρεϊ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἕρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες, Θύουσι δὲ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, πυρὶ, ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι τούτοισι μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. *Istis vero sanctius est vt in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Ioue vniuersũ cœli ambitum appellantes. Sacrificant & Soli, & Lunæ, & Telluri, & igni, & aquæ, & ventis: his. n. solis vt sacrificent, antiqua obtinuit consuetudo.* Hi cũ priscã tantũ Theologiã retinerent

tinerent nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa Magis authoribus inflammari ût, quòd nullũ in locũ dicerent Deorum numen esse includendum, q ibus cuncta debent esse libera, & patentia: vt refertur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis: Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσι χρεώμενος ἀγάλματα θεῶν ἰδρύεσθαι οὐκ ἐώντας, ὡς ἐν νόμῳ τοιούτῳ ἐόντι ἀνοήτους εἶναι, ἀλλὰ δοκέειν τοὺς οἰκοδομέοντας ἁμαρτάνειν. *Persæ, vt ego cognoui his legibus vtuntur, imagines quidem, & templa, & aras non erigunt, pro suis institutis, sed illos qui hæc faciunt accusant infamiæ.* Atque Romani nullam Deorum effigiem per multos annos habuerunt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minime genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque aliqua humana industria exprimi posset. cùm inquiat etiam Demosthenes contra Aristogitonem pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum. & augustissimum iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum. Hæc ratio non esset magnopere fortasse morobanda si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cognitionibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cùm res aliter se habeat, & templa, quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines ei & sanctorum nominum, tanquam monumenta amicorum Dei; fuerunt instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem: quò pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christianáque repub. fortiter occubuerunt, tanquam præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, quibúsque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbique imagines erigendæ? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium, fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulæis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanæ vitæ stabilimentum, & templa, & imagines,

& dies solennes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, Θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, ἐστίην μὲν ἐπιλεγομένην Σκυθικῶν, δεύτερα δὲ Δία καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν μὲν εἶναι τοῦ Διὸς ἐοῦσαν γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες νόμῳ Σκύθαι θεραπεύουσι. *Deos autem solos hos placant, Vestam quidem præcipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis uxorem existimantes: post hos, Apollinem, cœlestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythæ Deos putarunt.* Ac in eodem libro scribit, deinde Libyę populos Soli ac Lunę sacra facere, neque ullos præterea Deos putare. At Iudęi, vt memorię prodidit Cornelius Tacitus lib. vigesimoprimo, solam mentem antiquitus, vnúmque numen intellexere, profanósque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in species hominum effingerent: summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nullę simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. at Strabo libro decimoseptimo Geographię varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulę propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cùm tria ex terrestribus animalibus vniuersa Ægyptus coleret, bouem, canem, felē, ex auibus accipitrem, ibim: ex aquaticis squammosum, oxyrinchum: tum Saitę, vt inquit, & Thebani quem colebant præcipuè: Latum piscem Nili, Latopolitani lupum Lycopolitani: Cynocephalum Hermopolitani: cetum Babylonii qui colebant iuxta Memphim: aquilam Thebani: leonem Leontopolitani: capram & hircum Mendesii: murem & araneam Athribitę. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potiùs deliriationes de Diis recensere, qui cùm religionis originem ab Ægyptiis accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur Deorum notionem cùm homines primùm habuissent, perspiceréntque quòd mundus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent: quippe cùm sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atque

alii

alii alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse committi tam parvum putant quod Dii maxima cũ iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hæc res fecit vt iidem Græci, qui Ægyptiorum, aliarúmque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Diis coluerunt, quare cùm de Diis loquerentur, adulteria, furta, parricidia, prædia, crudelitatémque illis iniũxerunt, quæ propria sunt latronum & sceleratorũ hominũ facinora, vt res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent ac horum Deorum turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternũ & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset ignorarent, aut etiam fateri ob cæterorum Græcorum metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc rãta Deorum multitudinem tot fabularũ inuolucris postea implicarũt, cùm liceret omnib. quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamẽ hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc complures impliciti permanent, & in perpetuum fortasse nõnulli mansuri sunt. Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbiq. nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poëtæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tẽpora, qui primus Græcorum theologiam quodammodo immurauit, cũ vnũ esse Deũ crederet, & eũ vniuersum assiduè gubernare, quem modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit, modò vim illam quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras: Atque horum vterq. rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nam cæterorum qui se appellabant sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuam Græcorum religionem in patriam transtulerũt, cùm & antea Græcorũ sacrorũ ritus

permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionē deficeret, illud totum ex Hetruria sæpius accinerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, nō modò tantā Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus salubberrimam religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus.

CAP. VIII.

ET si res est, quæ ad veram theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre. quasi verò alia sit omnib. vtilior aut magis necessaria cognitio, quàm omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam cōueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nullâ oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentiâ, & nescio quid colere & benevolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quę vnum esse, ac non plures Deos ostendunt. nam si plures sunt Dii, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ii si sint imbecilli, quo pacto sunt dij appellandi? sient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cùm miserum sit, Dei naturæ qui conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt quanto quęque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundiorāque sint. Quòd si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminę, breui futurum erat vt tot Diis deficerēt magistratus, & imperia, & nisi otiosi ac desides viuere mallēt, cerdones & agricolas & fabros,

& fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse, & plures esse, & esse mares an fœminas, terra tota hominib. relinquitur. Præterea si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, volensque alius volentem impediat, res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnæ assiduè inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim par parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Dijs etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cùm plures sint, cùm cœlum contentionibus sit plenum, multò sint mortalibus miseriores cùm eos & dormire dixerint poëtæ, & potationibus atque conuiuijs indulgere, & Veneris stimulis mirificè exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas esse ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hę ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deum esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri, cùm & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quòd si horum Deorum natura, deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitantur, qui possunt non esse mortales, aut qui potest eorum genus nisi reparetur, non desinere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni.

CAP. IX.

ATque vt pateat vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poëtis, consideremus, quem modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odysseæ

Τοῖσι δὲ μετ' ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hos ita compellat hominum pater, atque deorum.

modò sempiternum, vt Virgilius lib. 1. Æneid. in his significauit:

ô qui res hominúmque deúmque
Æternu regis imperijs, & fulmine terres.

& Orpheus in hymnis,

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄναξ τε.

Iupiter ô venerande, Iupiter sempiterne.

quem eundē facit rerum omnium autorem, vt ex his patet,

Ὦ βασιλεῦ διὰ σοὶ κυκλοῦται γαῖα τὰ δ' ἐσθλά,
Γαῖα θεὰ μήτηρ ὁρίων θ' ὑψηχὲς ὄχθους,
Καὶ πόντος, καὶ σοὶ δ' ὑπὸ δούλια γυῖα τίταξε.

Iupiter alme tuo sunt omnia munere nata:
Diua parens Tellus, praeselso uertice montes,
Et maria, & quicquid cœlum complectitur alum.

Hunc tamen sempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum existimauit, quem etiam ab apibus educatum fuisse scribit lib. 4. Georgicorum, vt patet in his carminibus.

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canores
Curetum sonitus, crepitantiáque æra secutæ,
Dictæo cœli Regem pauêre sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quòd neque tamen certum est vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum deorum pater. Messenii enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithoméque nutricibus: & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant, vt ait Pausanias in reb. Messeniacis. Hanc ipsam de Iouis patria contentionem ita attigit Callimachus in hymnis:

Ζεῦ, σοὶ μὲν Ἰδαῖοι ἐν ὄρεσι φασὶ γένεσθαι·
Ζεῦ, σοὶ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ· πότεροι μετὰ ψεύδεα βαζουσι;

Iupiter Idais aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis: utri sunt falsa locuti?

quòd si nutricum varietatem perspiciamus, si modò vera est sententia Ætii medici clarissimi, quòd ingenium & mores nutricum in lacte referuntur, nónne fera potius Iupiter, quàm

quàm homo videbitur, qui tot brutorũ lac suxerit, qui truculentissimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, a capris, ab vrsis fuerit educatus? atque quòd capræ lac hauserit, ita Ouid. in 5. fastorum libro ait:

Olenie surget sidus pluuiale capella,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phænomenis, vt est in eo carmine:

Ὠλενίη δέ μιν αὖτε καλέουσ' ἀνθρωποι.

Oleniam, capramque Iouis dixere poëtæ.

Atque de vrsis, quarum lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Ἄρκτοι ἄμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέουσι ἅμαξαν.
Αἱ δὴ τοι μάλα μὲν ἐπὶ ἰσχίου εἰλύαται οὐρῇ
Κλῖναι· ἀμφὶ δὲ καὶ πυμάτῃ φορέονται,
Ἐμπαλιν ἠμὲν ἅμαξαι πεφασμέναι εἰς ἓν ἰοῦσαι,
Κρατὸς ὑπὲρ κείνῃ δὲ μετὰ μεγάλου ἑτέρωθι
Ὄφρα τὸν εἰπωλῆσαν, ἵνα τότε κουρίζοντα
Δίκτυμ' ἐν ἀγκοίνῃσι φέρον Ἰδαίῃσι
Κητῶ ὑγρηγενέτειρα, καὶ ὑετίοις ἐθρέψαντο.
Δικταίῳ Κρητῆς ἐπὶ Κρήτῃ φῶσαντο.

Versa vertuntur, quas dicunt nomine Plaustrum.
Alterne quarum semper caput illa tangit:
Inqua humeros versa, his pronis illa vsque feruntur.
E Cretæ si vera ferunt conscendere cœlum
Consilio meruere Iouis, quia cùm puer esset
Dicto in odorifero vicino collibus Ida
Deposuere Iouem quem nutriuere per annum.
Fallere Saturnum Curetes cùm potuere.

Hunc ipsum Iouem, quem Hesiodus in Theogonia hominum patrem atque Deorum appellauit, mortuum ac sepultum fuisse apud Cretenses sermo vulgatus fuit: quamuis eam famam conetur frustrà Callimachus refellere, vt patet in his carminibus:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σόν
Κρῆτες ὑπετύψαντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Tuum Rex magne sepulchrum
Cretes struxerunt: es semper, viuis & vsque.

Quòd si fatorum necessitati subiiciebatur, vti testatur Æschylus in Prometheo, ita inquiens:

πρ. Μοῖρα τεκμαρτὸν αὐτὸν οἶδε πρὸς τάδε.
χρ. Τοίνυν ἐν ἴσῳ, φησὶ, δυστυχήσεται.

Prom. *Parcæ triformes, & memores Erinnyes:*
Chor. *Hu ergo cunctis Iupiter impotentior.*

quo pacto Deus & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat: Sed non hominum sermones tantùm, ac Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus, hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in procœmio Amphitryonis mortalem appellari his verbis:

Mirari non est æquum sibi si prætimet:
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius,
Contagionem meæ matris metuo malum.
Etenim illo cuius huc iussu venio
Iupiter, non minus quàm nostrum quiuis formidat malum.
Humana matre natus, humano patre.

Quare si ipse natus est, vt cæteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit si quidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, vti dicetur, cùm de illo tractabimus, cùm gloriæ cupidus maximè fuerit, rempláque sibi extrui vbique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum qui magistratus & imperia administrantur, vt summus Deus putaretur. quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidentiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cùm sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum: sic, vbi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano igne, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere, rerum feracitas. Nam si hoc pacto Dii antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia, qui mundum, eiusque elementa sempiterna putarunt. sin eorum genealogiam inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, vt patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque prouidentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis, quippe cùm minimè conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis, apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola causa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sacri-

De sacrificiis superorum Deorum. CAP. I.

VT autem pateat elementorum, rerúmque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum qui in iis inhabitarent, qui Dij à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his nominibus vocatas fuisse à sapientibus: nō erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorū breuiter explicauero, quippe cum multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia suffimentorum ratio, & non idē habitus sacrificantium. Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant: semper super sublimibus aris, neque semper per diē. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia vbique offerebantur: quòd alia cœlestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia publicè fiebant. Primùm igitur omnium scire conuenit non solùm in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatémque singulorum plurimum conferre ciborum vim, aëríque temperiem, sed etiam in illis dæmonibus, quibus plenum esse hoc vniuersum, quod inuenimur, tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitant, multum sunt magis & immites & feri, & crassiore quadam materia, quippe quæ propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris quos scripsit de Dæmonibus, quàm illi sint dæmones, qui regionem ignis vel aëris incolunt: quod accidit ob habitationis naturam ac vim syderum. Quid enim mirum est astra in his plurimum posse, cùm & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia aliis astris, propter quasdam proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnémque Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda dæmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cum cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solum fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horum sacrificiis & luminaj & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt, quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accende-

bantur lumina, & victimæ cæsæ imponebantur. Cùm igitur sacra fiebant superis ac Ioui præcipuè, aræ in sublimibus locis extruebantur, vt inquit Melanthes in lib. de sacrificiis, hoc pacto: πᾶν δὲ ὄρος τὸ Διὶ ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῶν παλαιῶν ὑψίστου ὄντος τοῦ Θεοῦ, ἐν ὑψηλοῖς θυσίας ἵδρυον. *Omnis autem mons Iouis mons appellatur, quoniam mons fuit antiquorum, vt altissimo Deo existenti in loco sublimi sacrificarent.* Sic etiam è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apollonium lib. 2. Argonaut.

Καὶ βωμὸν ποίησαν μέγαν Διὸς ὑψιμέδοντος,
Ἱερά τ' ἐπ' ἀκρήεσσιν ἐπὶ ὄρεσιν ἔσχεν ἀέθλα.
Σείριος αὖτ' ἐπὶ τῷ Κρονίδῃ Διὶ πάντα τέλεσσεν
Ingentem Iouis humentis tunc exstruit aram,
Et sacra imponit in montibus; hic quoque sacra
Sirius accepit, sic Iuppiter ipse volebat.

& vt est apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cùm de dis variarum gentium loquerer. Quin etiam & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atque cùm mons bi nullus esset, sublimem illam fecerunt, vt in his ait idē poëta:

Τὰ δὲ ῥίζοισιν ὑπ' ἀκταῖς,
Βωμὸν ἐξαφέοντες ἐπάκτιον.
Iusiáque soluentes in primo ereximus aram
Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quod etiam apud Latinos altare quasi alta area vocatum fuit. Erat præterea illa templorum exigendorum consuetudo, vt non modò sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quæ orientem solem statim excíperent, vt ait Plutarchus in Numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, sed forent vndique libera, & minime occupata, vt testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in libr. 3. [illegible] τῶν παλαιῶν ἱερὰ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι καὶ τοῦ ἑῴου φωτὸς ἀνοιγομένου πληροῦσθαι τοὺς νεὼς θύραις τε καὶ φέγγεσιν εὐπετέσιν, ἐν οἷς ἔθυον. *Antiquorum enim templa exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri, vbi sacrificia fiebant.* Neque illud sane prætermittendum duxerim, quòd voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum, Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum conuenire. Nam Ioui, Marti, Herculi non nisi Doricum: Baccho, Apolloni, Dianæ, Ionicum: Corinthiacum virgini Vestæ conuenire præcipuè creditum est quam-

quamuis aliquando omnib. his generib. in eodem templo vtebantur. Nam in delubro Aleæ Mineruæ, cuius architectus fuit Scopas Parius apud Tegeatas, cum triplex esset columnarum ordo primus ordo, qui ingredientibus sese offerebat, erat Dorici operis: secundus Corinthiaci: tertius qui iuxta templum fuit, erat Ionico artificio elaboratus. Istud autem fiebat cùm delubra essent Dijs variis consecrata: vel cum Dijs illis essent dicata, quorum multiplex esset facultas, & ad mares ac fœminas elementa spectarent. Nã cum Ioui Olympio apud Eleos templum esset erectum Dorica exædificatione, cuius in exteriore parte columnæ cum Doricis epistylijs ostendebantur, tum Iunonis etiam templum triphyliæ, quod fuit ab Oxylo artifice erectum, cum operis figura Dorica extructum fuit columnis eiusdem artificij circumquaq; illud ambientib. ad explicandam credo maximam vim aëris, & adsignificandum quod Iuno Iouis esset soror, aër scilicet ab ignis natura non longo interuallo in suprema parte dissentiens: atqui extruebantur ita ipsa templa, vt apertis fenestris statim ortum solem exciperent, sicuti testatur Possidippus epigrammatum poëta in his carminibus;

Ἥρη δ' ἀειγόοις σφῶν ἐν λάϊον ἠέλιος φῶς
Ναοὶ Ἀντιάδαι κ' ἡ Ψαφὶς Θεόδωρος

Vulcani ac Phœbi radios cepere priores
Surgentis Solis foribus delubra recluſis.

Non inscitè itaque Virg. lib. 12. Æneidos sacrificantes inducit ad solem orientem conuerti, cùm ita inquiat:

Illi ad ſurgentem conuerſi lumina ſolem.

Erat præterea consuetudo vt diis superis mane sacra fierent sole oriente, sicuti vita defunctis & inferis occidente sole: velut ait Callixenus Rhodius in iis quæ scripsit de Alexandria, hoc pacto: τοῖς μὲν οὖν κατιχομένοις ἥρωσι τὰ ἱερὰ δυσμὰς ἑνισταμένου τοῖς δὲ οὐρανίοις ἅμα τῇ ἕῳ τὰ ἱερὰ ἀνατέλλοντος ἡλίου. *vita defunctis ſanè circa occaſum ſolis parentamus, at cœleſtibus dijs aurora tempore ſub exortum ſolis ſacrificamus.* Coronabantur autem in ipsis sacrificiis & victimæ, & altaria, & homines sacrificantes, vt testantur hæc carmina oraculi Delphici, quæ sunt in oratione Demosthenis contra Midiam.

Αὐδᾷ Ἐπιχθονίοις ἅπασι Παιδὸς Λητοῦς ἀγὼν
Νικᾶν, καὶ στεφάνοισι τιμᾶσθ' ἱερεῖς
Μαντεῖον βαίνοντος καὶ θυμέλης κεῖ ἀγυιαὶ
Ἰσόμοιρον ἔχουσι βωμὸν χέρνιβ' ἀμμίγα πεῖται

Κἀγὼ κατάρξω βασιλέων κἀμῶν ἐτεροίων πρώτιστος πάντων
Impero Erechthidis vobis Pandionis vrbem
Qui colitis, patrio & facitis solennia ritu,
Vt memores Bacchi situ. latéque per vrbem
Primitias Bromio cuncti statuatis, & ijdem
Soluatis grates passim fumantibus aris
Tempora sacrata redimiti vitè coronis.

Quod etiam significauit idē Demosthenes in oratione contrà Neæram seruari in aliorū Deorum sacrificijs in his ἀγνείαν, καὶ ἐμμένειν καθαρὸν καὶ ἁγνὸν τὸν ἄνδρα τῶν ἀφροδισίων τούτων, καὶ ἀπ' ἐκείνου σωφρονεῖν. *sum. n. pudica, & pura & casta abuslys puritati aduersantibus & à viri congressu.* Et quoniam aliæ arbores diis aliis fuerunt consecratæ, idcircò diis variis sacrificaturi sacerdotes variis coronis ornabantur: vt pote Dionysiacis myrto, vt ait Timachidas in libro de Coronis, & Aristoph. in Ranis, in his attigit.

Πολύκαρπον μὲν πάλαι σου
Λιβὶ κρατὶ σᾷ βρύοντα
Στέφανον μύρτων.
Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficii memoriam: vt significauit in his Virg. in primo lib. Georgicorum,

neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat. (Æn.

In sacris Herculis Populo coronabātur, vt testatur idē lib. 8.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificiis Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. 2. Argon.

Ἕκτωρ δὲ ἱερῆες δάφνη κεκάρητο μέτωπα

Scriptum reliquit Andreætas Tenedius in nauigatione Proponidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiam declarauit enarrator Apollonii, eum alii capiti superiùs coronas imponerent, alii ad tempora vsque deprimerent, alii ad collum vsque detraherent, verùm non solùm coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificā-

tes,

res, sed etiam vasa quibus vehebantur, & victimæ quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earúmque cornua inaurabantur, ac vittis colorib. Diis quibusque gratis innectebantur, vt illud est Ouid. lib. 7. Metamorph.

feriúntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virg. lib. 1. Æneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, implenitque mero diuósque vocauit.

Neque verò victimæ quæuis eligebantur in sacrificia, sed quæ præstantiores essent, multo antè reseruabantur. quare cùm è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt: at cùm eximerentur ex armentis, quib. notæ inurebantur sacræ, eximiæ. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cum aliam partem destinarent fœturæ, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, vt innuit Virg. lib 3. Georg.

Continuóque notas, & nomina gentis inurunt;
Et quos aut pecori malint summittere habendo.
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ quę Deorum sacrificiis dicabantur, non solùm ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris, cùm diuersi omnino reiicerentur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis: ἀλλ' οἱ μάντεις σκοπούμενοι γ' ἴσως, εἰ πολύ γε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ὁλόκλης εἴη τὰ μηδὲ τῶν ἀκρωτηρίων κατεαγότων μηδὲ τοῦ ὠμοῦ. *enimuero sacrificantes victimam coronant, multóque prius studio perquirunt num perfecta sit, nequid inutile iugulent, atque ad aram deducant.* Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt, quod ita innuit Virg. lib. 12.

puráque in veste sacerdos
Setigera fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde alijs dijs alius coloris vestes magis erant

idoneæ: nam Dijs inferis atræ vestes, cœlestibus purpureę, vt ait Menander in libro de Mysterijs, conueniebant: quibusdã verò albæ, vt sacrificijs Cereris, sicut testatur Ouid. lib. 10.

Festa pia Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velata corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

& lib 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde dijs aliis fœminæ victimæ tantùm, alijs soli mares immolabantur, in omnibúsque sacrificijs committebatur piaculum, si quis cæde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset, minimèque grata erant sacrificia, quæ ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur. Idcirco per nouem dies noctésque saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres ædituas, aut initiaturas abstinere, vt est in his:

Pérque nouem noctes Venerem, tactúsque virorum
In vetitis memorant.

Sic & Cybeles sacerdotes membrum genitale sibi quodam lapide abscindebant, vt casti viuerent. & Athenis alij bibebant cicutam, vt vim membri genitalis amitterent, & mulieres præterea initiaturæ sibi lectos è vitícis foliis substernebant, vt refrænarent libidinem. quare iure scripsit Demosthenes in oratione contrà Timocratem hæc de præsidibus sacrorum: ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι δεῖν τὸν εἰς ἱερὰ εἰσιόντα, καὶ χρήσεσθαι, καὶ χεῖρας ἁγίσασθαι, καὶ τὰς ἄλλας ὅσημέρας θεραπείας θεραπεύσοντα, οὐχὶ προειρημένων τινῶν ἡμερῶν ἀγνεύειν, ἀλλὰ τὸν βίον ὅλον ἁγνεύειν καὶ πάντων ὁσιωτάτων. *ego sanè sic existimo, eum qui ad sacra accedit, & res sacras sit tractaturus, aut res ad deos spectantes curaturus, oportere non præfinitum aut statutum dierum numerum esse castum, sed per vniuersum vitæ suæ cursum ab huiusmodi turpibus studijs abstinuisse.* Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus: quare & Aeneas sacra attingere ita vel per summam pietatis oportunitatem recusat apud Virg. libr. 2.

Tu genitor cape sacra manu, patriósque Penates:
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero.

Et Ho-

Et Homerus lib. 7. Iliad.

Χερσὶ νίπτοισιν Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἀλλ' ἔμεναι δ' ἀπὸ φῆσι καὶ ἱεμένοισι Κρονίωνι
Αἴματι δ' οὐτος πῖπτε ἀγακλυτὸν ὄφρα τάχιστα.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet feciſſe cruore
Turpatum me & cade virûm diis fundere vota.

Exiſtimabant enim antiqui eandem eſſe animi quam etiam corporis purgationem: vt cùm quis in flumine manus aut corpus abluiſſet poſt cædem, ille purus ſtatim efficeretur: quare ita ſcribit Anticlides li. 74. reddituum, ὅτι γὰρ ὧν καὶ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων νομίζουσι, ὅταν τις φόνου ἢ ἄλλης τινὸς ἁμαρτίας ἐποίησεν, εὐθὺς ἀνίπτοις τὰς χεῖρας χρῆσθαι τοῖς τοῦ μιάσματος καθαρσίοις. *Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam ſeruantur, vt qui eadem hominum, vel aliorum animalium commiſiſſent, perennis aqua manus abluerent, ad commiſſi piaculi luſtrationem.* quare iuſſit Heſiodus nulli deorum ſacra fieri oportere antequam manus lotæ fuerint manè, cum ita ſcribat in operibus:

Μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Χερσὶν ἀνίπτοισι μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι.

Nunquam vina Ioui, ſuperiue rubentia libes,
Ante manus fluuij quàm purâ lauaris vndâ.

Nam cùm purus ſit Deus, & ab omni prorſus ſorde immunis, non conuenire crediderunt illi miniſtro qui ad eius altare accederet, manus, aut aliquam corporis partem habere inquinatam aut impuram. Quare ſi quis neglecta purgatione ad ſacrificia acceſſiſſet, illius preces deos neque audire neque reſpicere arbitrabantur. Erat præterea non parua diligentia in eligendis lignis, quæ conuenirent ſingulis ſacrorum generibus: quoniam non ex quibuſuis lignis ignis accendebatur, ſed ex lignis in legibus ſacrificiorum nominatis. Sic in ſacris Bacchi antiquitus nulla ligna, niſi oporobas ilidis, aut phibalæ ficus, aut viticis cum foliis vitium vrebantur, vt ait Hegemon lib. 2. Georgicorum. In ſacris Veneris myrtus vrebatur, at apud Sicyonios ignis non fiebat niſi è lignis iuniperi, quibus folia addebantur pæderotis, vt ait Pauſ. in Corinthiacis. In Iouis ſacris ilicis ligna, in Martis fraxinorum, in ſacris Herculis albæ populi, cerri, aut æſculi, aut corni, vt ſcriptum eſt ab Ephoro libro 4.

de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sunt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum, μ τ Τ ἀ κ σ π λ τ Λ τ ἐ Γ μ κ π ἀ ἐ Α π μ ἐ ἐ κ δ π Α μ ἐ ἐ δ ἐ ἐ ἐ

arbori, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acheruntem Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpæ & Hyero cæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat cinis longè diuerso colore à cinere communi. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen: cùm recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac peroraſſet, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in libr. de Diis, & Paus. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruantiæ & reuerentiæ deorum templa fuerunt apud maiores, nam si quis supplex ad aras deorum confugisset, cum inde diuellere per religionem non licebat; vt scribitur à Paus. in Achaicis. quare cùm Athenienſium magistratus in eos sæuiissent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonii cùm violassent eos qui supplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus támque crebris terræ motibus Sparta concussa est, vt nulla prope domus expers tantæ ruinæ fuerit. atque longum esset calamitates eorum memorare, qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summum capitis discrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarii, vt est apud Virgil. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrarit, vt testatur Acesodorus his verbis: κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι. πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾷκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους ἐφ' ὧτε βοηθεῖσαι, εἰ τις κατ' Ἐρεχθέως πόλεμος εἴη. λέγεται δέ τινες καὶ τὸν Εὔμολπον οὐρεῖν τὴν μάνιν τὴν συμπεπλεγμένην περὶ αὐτοῦ τὸ Ἐλλάνιον, ἀπιέναι τε καὶ χάριν. *Habitasse in Eleusine primo indigenas narrant, at deinde Thraces, qui cum Eumolpo supplices tulerant per bellum quod fuit cum Erechtheo, at alij inquiunt, Eumolpum inuenisse sacrificia quæ fiunt anniuersaria in Eleusine*

Cereri & Proserpinæ, Androtio verò libr. 2. de sacrificiis non eum Eumolpum inquit illa sacrificia inuenisse, sed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduersus Erechtheum, sic enim inquit: Εὔμολπον γὰρ φησὶ δεῦτερον κήρυκα τὸν δὲ Εὔμολπον, ὃν δὲ Ἀντίφημον, τὸν δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τὸν δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὰ μύστηρια, καὶ ἱερατεύσαντα γηραιόν. *Nam Eumolpum fuisse praconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poeta, ex hoc Eumolpus, qui ritum sacrorum demonstrat; atque functus fuit sacerdotio.* Erat illa præterea consuetudo vt victimæ inauratis cornibus ad aras candidæ adducerentur, vt testatur Valerius Flaccus in primo Argonauticorum:

Dabit auratis & cornibus igni
Colla pater, niue que greges altaria cingent.

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuissent, an libenter astarent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia diis minimè gratæ esse putabantur. quare ita scripsit Virg. lib. 2. Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur præterea voluntatem victimarum per molarum inspersiones, cùm illis & cultri & victimarum tergora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad caudam ante immolationem deducere solebant, quod innuit Virgil. lib. 12.

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Enimuerò tantum erat in obseruandis victimis studium, vt non sufficere videretur si quietæ ad aram astitissent, nisi etiam annuerent sacrificiis, vt ait Myrtil. lib. 2. rerum Lesbicarum his verbis: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ ἐπιβάλλουσιν ἐμβαλόντες εἰς τὸ οὖς· ὃν ἂν ἱερεῖον δὲ ἀνανεύσῃ παρὰ τοῦτο ποιῆσαι. *Nam sanè sacerdotes aquam infundere in aurem victimæ consueuerunt, vt illa annuat illis sacrificiis.* Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificiis magis aptæ creditæ, nam in sacris & in nuptiis Athenis nulla aqua, nisi Callirhoes fontis vti mos fuit. In Delo aqua templi nulla alia in re, nisi in sacris vti solebant, ac neque fluuiorum quidem cæterorum omnium aquæ omnibus sacrificiis aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio aqua Alphei grata fuit, vt in Arcadicis rebus testatur Pausa-

nias.

mias. At Amphiarai fontis vocati, qui erat in Oropiorum agro Amphiarai & Apollinis templo proximus aqua nec; ad lustrandum neque ad lauandas manus vt fas esse censebant. tanta erat antiquiorum in rebus sacris ritè peragendis industria ac diligẽtia. Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorum vt rẽtnarius numerus in sacris vsurparetur; nam, vt scripsit Porphyrius in libr. de sacrificiis, mos fuit antiquorũ, vt cum floribus herbas & ramos arborum & animalia dæmonibus prius offerrent, cùm essent altissimo Deo immolaturi: quod quidem rem faciebant, vt illi dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominum sacrificantium asportarent, quos Dei supremi nuntios esse arbitrabantur. His enim & gratias agebant pro impetratis Deo beneficiis, & salubria precabantur, & hos venerabantur vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis tum sacerdotes preces incipiebant ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarum effundebant, vt innuit Ouid. lib. 7. Metam.

Admoti quoties templis tum vota sacerdos
Concipit & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virg. non solùm sacerdotes, sed illos etiam quorum ergò sacra fiebant, vinum inter cornua fundere solitos ait lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permisto primùm in tergus victimæ spargebatur, quæ ista de causa tenui aqua, tanquam leui imbre, fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur: quos Græci πόπανα vocarunt, cùm sit ὄλυρα hordeum, χέω fundo. Vbi igitur ita conspersæ victimæ aliquandiu stetissent: dum preces à sacerdotibus, sacrorúmque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorum. Deinde post nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum coniiciebant, quæ prima libamina vocabantur. hoc ita significauit Hom. libr. 3. Odyss.

Χερσὶν δ' ἀλφίτοιο λαχὼν τε κεφήνεπε, πολλὰ δ' ἀρᾶσθαι
Εὐχετ' ἀπαρχόμενος κρατὸς τρίχας· αὐτὰρ ἐπειδὴ

nudantes membratímque dissecantes è singulis intestinis primitias capiebant, cæterorúmque membrorum: illas igitur farina hordei conspergentes in canistris ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignem accendebant, vinúmque libantes in eas victimarum primitias effundebant. Hęc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificijs Deorum cœlestium præter ignem vrendis sacrificijs necessarium: per quæ significabant vim clarissimam deorum patêre in rebus omnibus: atque per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum deorum demonstrabant, ad quorum sacrificia non liceret, nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ: antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammas inijciebatur, & in illud vinum è pateris in flammas in deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib. 1. Metam.

Thure dato flammis, vinóque in thura profuso,
Cæsarúmque boum fibris de more crematu.

Postquam hæc egissent, elegissentque partes victimæ, quas dijs offerrent, reliquas in conuiuia, quæ per omnes solennitates in honorem deorum fiebant, referebant, at illæ partes quæ electæ forent sacrificijs, vt ignem facilius admitterent, molis conspergebantur, sicut patet ex lib. 8. Apollon.

Ἀγκῶνε δ' ἑτέρῳ καπὶ πλαγὸν αὐχένα κόψας
Χαλκείῃ πελέκει κ.τ.λ. τένοντας.
Ἤτοι δ' ἀμφ' ἱερῆϊ πόρε ῥιπὰς καμάτοιο·
Τοὺς δ' ἔπαρ' ὀφρ' ἀζαλέῃ ἐπιθεῖεν ἐλαίῃ,
Κίπτον ἀμηρύσαντο, καὶ ἐς μέσα θέσπεσιον.
Καδδ' ἄμυδις ταῖς πάντα κατὰ ψιλοῦ πύκασ δμωαί,
Καὶ σπλάγχνοις ἐπέχευαν· ὁ δ' ἀκρήτοιο λοιβὰς
Αἰσονίδης

Tum bouis alterius percussit colla securi
Aereasibi Ancæus fortes nerúósque secidit.
Prolapsus ceciditque ingens in cornua humi bos.
Hos socij iugulare citi, nis & tergora costis
Diripere: & coxas, & cædere singula membra:
Hæc adipe & tegere, & sacris imponere flammis
Æsonides, atque inde molas conspergere salsas.

Cùm ignis postea exarsisset, vt etiam magis extolleretur, supra hæc vinum effundebant, sicut ait Hom. 1. Iliad.

Καὶ τὸ μὲν ὅτε κνίσῃ τε καὶ ἔγκατα πάσσον ἔπειτα
Ἀνῶγον.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Βούλεται ἀντίσπασ', ἢν θέλῃ λοιμὸν ἀμῦναι.
Si vult caprarum si vult nidoribus ille
Obuius ignorum fieri, ac depellere pestem.

Et quoniam cantus, & harmonia, musicorúmque instrumentorum soni non sine quadam voluptate aëra permouent: illa de causa cantu etiam delectari illi dæmones crediti sunt, quare vt ait ibid. Hom.

Οἱ δὲ παιήονι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
Μειλόνιον ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Graÿ
Per luces totas pulchrum paana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in sacris matris deûm, vt nonnullorum deorum, addebantur etiam musica instrumenta. quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto:

Ante deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exigua quis fidpis æra neget?

Istud autem efficere putabantur, vt tibiis vterentur in sacris, quo animi præsentium hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad deorum immortalium reuerentiam, quia nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Ioui, cùm mens illa suprema diuina credebatur: non adhibebantur nisi lumina in sacrificiis: at cùm Iupiter pars esset summa aëris, tunc adhibebantur musica instrumenta, vt cæterorum deorum sacris nonnullorum, quippe cùm simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitum paternæ crudelitati dicatur fuisse subreptus. In antiquis huius sacrificiis strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitationem motuum stellarum, vt ait Aristoxenus in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quem scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modò huc, modò illuc inter illa sacra saltantes volueban-tur: atque per strophen motum primum huius vniuersi, per antistrophen, proprias singularum planetarum motiones, significabant. Erant autem cantilenæ in sacris nihil aliud quàm commemorationes eorum beneficiorum quæ Dii ipsi in homines benignè contulerant, cum virium ipsorum deorum, & clementiæ & liberalitatis amplificatione, & cum precibus vt benigni ac faciles precantibus acce-

derent, vt ait Philochorus in lib. de sacrificiis, vt significant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conscribendorum hymnorum: quale est id Apol. lib. 2.

Ἀμφὶ δὲ δουλῆες βῶμὸν χορὸν ἐστήσαντο,
Καλὸν ἰηπαίηον ἰηπερόπα φοῖβον
Μέλποντες σωὸν δ' ὄφιν ἐὺς παῖς Οἰάγροιο,
Βισσονίῃ φορμίζων λιγείης ἤρχετ' ἀοιδῆς,
Ὅς ποτε πετρήεντι ὑπὸ δειράδι Παρνασσοῖο
Δειλαίῳ πάξοισι πελώριον ἔζεσε θῆρα
Κοῦρος ἐὼν ἔτι νηπιάχοις ἐν πλοκάμοισι γεγηθώς. ἰὴ παιών.
Incensa statuere choros altaria circum.
Cunctiibi Iopaeona Phœbum
Cantantes: vnáque OEagri filius Orpheus
Bistonia sumpta cithara canere incipit altè.
Horrendum vt fixit serpentem ritè sagittis
Ad iuga Parnassi saxosi paruulus infans
Phœbus adhuc, nudúsque, & gaudens crinibus aureis.
Sis placidus facilisque veni.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti Æneæ commemorat post conuiuium, quæ causa ipsum compulerit ad illa sacrificia instauranda: quippe cum non solum inter sacrificia, sed etiam in conuiuiis, & in omnibus solennitatibus antiquorum essent sermones de rebus ab illis diis gestis. Laudes autem deorum & hymni, dum vrerentur victimarum partes aræ impositæ, circa ipsam aram canebantur: at cumvstę fuissent illæ, & quæ reseruatæ erant in conuiuium coctę, his vescebantur. Deinde post conuiuium antequam discederent, gratias diis agentes, quòd eos in conuiuium accepissent, vltimam sacrificiorum partem linguas victimarum in sacros ignes coniiciebant, & vini parum super illas, vt testatur Apollon. lib. 1.

Τίας ὅτε πυρὶ γλώσσησι χέωσιν
Αἰδομένους.

Interea accensis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homerus libr. 3. Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον: *iniiciunt igni linguas.* Istud autem fiebat vbique in honorem Mercurij, cui linguæ erant consecratæ, atque post exustas linguas gratias diis agentes vnusquisque læti ex illis sacrificiis domum discedebant. at nunc de sacrificiis marinorum dicamus.

De sa-

De sacrificiis marinorum deorum. CAP. XI.

AT verò quoniam dæmones illi qui mari præerant, pro natura loci crassiores esse putabantur: idcirco in eorum sacris crassiora quædam corpora quàm essent vel nidores vel cantus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corpúsque haberent magis solidum. Nam cùm vinum in sacrificiis deorum superorum offerretur, & delectæ partes victimarum, tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorum animalium fumus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificiis marinorum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam cùm Taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed cultris iugulabantur. Erant autem nigræ illæ victimæ, quæ vel diis inferis, vel tempestatibus, vel diis marinis offerebantur, vt patet ex lib. 3. Odyss. cùm semper in littore maris sacra fierent marinis:

Τοὶ δ' ὅτε πρὸ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον,
Ταύροις παμμέλαινας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Ad maris vndisoni faciebant litora sacrum,
Nigranti tauro Neptuno qui regit vndas.

atque cum turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc vbi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando: quæ etiam animalia cum maris naturam variis temporibus indicarent, omnia simul aliquando cædebantur in Nept. sacrificiis, vt indicat Hom. lib. λ. Odysseæ.

Ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι
Ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συὸν τ' ἐπιβήμεναι ἄκτῃ.
Legitimè regi Neptuno sacra peregit,
Agno, tauro, apróque sues qui sueuit inire.

Iugulatarum deinde victimarum in sacris marinorum sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificãtibus in littore seruabatur. sin autẽ in naui initiarentur, victimas non in paterã, sed in mare cum precibus iugulabant, vt ait Apollonius lib. 4. in his:

Ἡ' ἄμα δ' εὐχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας
Ἧκα κὰτ' πρύμνης.
Ille preces fundens iugulauit in aquoris vndam,
Mox de puppe iacit.

Cum iugulassent igitur ac dissecuissent victimas, prius extra

cum precibus, deinde vinum in aquam deiiciebant, vt ait Virgilius lib.5. his carminibus:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ,
Stans procul in prora pateram tenet: extáque salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

& Valerius Flaccus lib.2. Argonauticorum, qui ita scribit:

Tum pelago vina intergens dux talibus infit.

Neque verò conuenire horum deorum naturæ videtur illud quod scribitur ab Ouid.lib.11.Metamor.qui thuris etiam odorem diis marinis tribuit, cùm aëris tantùm numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus sacrificii ad altiora tendentis conueniat: sic enim inquit:

Isque Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thura adorat.

Apud Virgil. præterea libro 4. Georgic in sacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis, vinum in flammas, at non in mare funditur: quod non fiebat contra ius sacrorum, cum illæ essent sub aquis, quamuis mathematicus & philosophus acutissimus Hector Ausonius de antiquorum & sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur: neque etiam ob eam causam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò patrem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnémque materiam diffusum, antiqui significarunt. sic autem ait Virgilius:

Oceanı libemus, aiunt simul ipsa precatur
Oceanúmque patrem rerum, Nymphásque sorores,
Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit Nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificiis, quoniam ille numerus perfectus est, non solum ob dimensiones corporum, vt ait Aristo. in primo cœli, sed etiam quia Deus est omnium quæ videntur, & quæ videri nō possunt, moderatori non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cum omnes sint numeri pares aut impares: atque sicut Deus est principium omnium quæ aguntur, ita primus ternarius numerus omnium reliquorum per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quæ prima est earum figurarū, quæ pluribus cōstant lateribus. Atqui quòd eo numero insa-

in sacris vterentur, ita testatur Valer. lib. 1. Argon.

Ipse ter æquoreo libans carchesia patre.

Nam non quouis impare gaudere dictus est Deus à Virgilio, sed eo qui primus est numerorum imparium, & initium corporum solidorum constantium è pluribus areis. In sacrificijs etiam fluuiorum & patriorum deorum ac heroum, si qui per flumen nauigarent (nam mos fuit antiquis vt dijs eorum locorum ad quæ nuper accedebant sacrificarent antequam de naui exirent, vt ij benigni ac faustì exciperent accedentes) idem ritus seruabatur, cùm vina in fluuios effunderentur cum precibus, vt ait Apollon. lib. 2.

Αὐτὰρ ὅ γ' Αἰσονίδης χρυσείῃ ποταμὸν ἀφύσσων
Οἴνῳ ἀκηκεσιν μείλισσεν χεῖε λοιβὰς
Εὐχετόωντ' ἐπαύρῃσι τε πείσεσι καὶ τε καμόντων
Ἡείων. γουνοῦτο δ' ἀπήμονας ἔμμεν ἀέκοντὰς
Εὐμενέως.

Ipse merum è cyatho libamen fudit & auro,
Æsonides liquidum in fluuium: sic inde precatur
Tellurem, indigetesque Deos, animasque sepultorum
Heroum, placidi vt veniant, facilesque profectis.

Nymphæ item cùm aquarum Deæ esse putarentur, crassiora quædam & ipsæ sacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, & mulsum. ac nunc de sacrificijs inferorum.

De sacrificijs inferorum. CAP. XII.

SAcrificia illa quæ dijs inferis fiebant, non solo tempore, sed etiam colore victimarum & ritu plurimum differebant: nam, vt diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fieri consueuerunt, vt ait Virg. lib. 6.

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras.

quòd autem nigræ victimæ dijs inferis immolarentur, testatur ita idem poëta:

huc casta Sibylla
Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet.

vt autem victimæ quæ superis mactabantur, cùm iugularentur, cogebantur iugulum superius vertere: ita quæ mactabantur inferis, caput ad terram depressum tenebant: vt ait Cleon in primo Argonauticorum: & Myrtylus in secundo rerum Lesbicarum his verbis: οἱ μὲν θεοῖς οἱ ἱερῆς τὰ ἱερεῖα τῶν κάτω θεῶν ἐπαγόμενα ἐν τῇ γῇ κτείνουσι, τὰς κεφαλὰς ἄνω τῶν θύσιν τῶν ὑπερκειμένων· τοῖς δ' ἡρωσὶν κάτω ἀπερείσαντες τὰ ἱερεῖα τὸν τράχηλον

σφάζωσι. *Consueuerunt sacerdotes victimis quæ mactantur inferis, humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cœlestibus immolantes sursum conuertentes iugulant.* in horum igitur deorum sacrificijs victimæ in effossas foucas iugulabantur, vt est in lib. 3. Apollon.

Πηχύνας δ' ἀρ' ἐπειτα πέδῳ ἐν βοθρον ὀρύξας
Νίκησ' ἀρνείῳ δὲ κάνησε πάμπρο θυείν.

Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atque agni iugulum ferro cultróque cecidit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metamorph.

Haud procul egestis scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrósque in guttura velleris atri
Conjcit, & patulas perfundit sanguine fossas.

Cùm iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens tepidi carchesia lactis,
Alteráque inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantùm conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis etiam victimarum iugulatarum in his sacrificijs, non autem in foueas effluebat, vt est apud Virgilium lib. 6.

Supponunt alij cultros, tepidúmque cruorem
Suscipiunt pateris: ipse atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum magnaque sorori
Ense ferit, sterilémque tibi Proserpina vaccam.

Cùm verò sacra fierent Plutoni inferorum Regi, ísque mens diuina putaretur quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniáque gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est: eius sacra non prorsus abhorrebant à superorum sacrificijs: quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cæsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum fundens fumantibus extis.

Nam oleum pro vino sacrificijs Plutonis adhibebatur, omninó verò dijs illis qui erant benefici, & albæ victimæ, & placidæ mactabantur: at maleficis, ne nocerent, & nigræ & fero-

ferociores putabantur conuenire: ea tamen lege seruata vt maribus mares, at fœminis fœminæ victimæ cæderentur. vinum præterea omnium prope deorum sacris erat accommodatum, at non in sacris Cereris: nam in eius sacrificia vinum inferri non oportebat, vt testatur Plautus in Aulularia.

Cererin' mi Stobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verùm qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonum conueniant, & quæ victimæ singulis fuerint dicatæ, atque omnia propè quæ seruabantur in his sacris, non solùm in legibus sacrificiorum fuerunt diligenter perscripta, sed etiam ex oraculi mandato ad vnguem seruare cogebantur antiqui, quorum omnium leges ita traduntur ab Apolline,

Ἐρχέ ζῆλ εἶλε πλὼ δεδόσθαι εἰ πρίβον ἐλθών.
Μηδ' ὅπι κάθο τῶν μακάρεσσι θυσίας ἐκαρίζου,
Πῶ ἀφ' ὅπι χθονίοις· πᾶ δ' ἑκατέροις, τοτὲ δ' αὖτερος
Αὐτοῖσι βασιλεῦσι· κρμάτερς ὑχεποίρου,
Ἠὲ θελασσίοις κμὴ ὑπο χθονίοισιν ἅπασι.
Παῖτα γὲ ἐκ' χέτες φύσιος μοιζώμετ τῶν δὲ.
Ζώων δ' ἀς ἥμιν δὲ τελθυτῶσι καθαιρομένοις
Κέῖσο δ' ἅλπεις δὲ χαρασσετο χρημὲν ἰμεῖο.
Τρεῖς μὲν ὅπι χθονίοις· πρὸς δ' ἑκατέροισι θυέσσι.
Φαιδρὰ μὲν ἑκατέοις, χοιρίοις δ' ἐπαλίγκια χερσὶ
Τῶν χθονίων δὲ μέρε τρηχὺ θυσίας ἐκαρίζαν.
Νεκτερίαν κατὰ θεσμὸ. κ. εἰς βέθρον ἄμμα ἰάλλο.
Χθὲ μὲν Νύμφαισι Διωνύσοιό τε δίερα.
Οἵτοι δ' ἀμφὶ γάιε πυτιόμβροι ἀμφὶ ἔασι.
Τοῖς δ' φόνευ πλάσσας παῖτα πυρὶ πλήθε ἐκμόν,
Ἐκ τυρὸ ἐάλλο δίμας, θύσας ζώιο πότνιᾶ,
Καὶ μὰ ἐυοπίσας δηὶν ἀλφίτῳ ὕδατι,
Λτωὰς τ' ἀλιβάτοισι καὶ ὑγρὸν μι ὀπὸ ἄλλο.
Εἶτα δ' ὑπὸ καιάθοισιν ἰὼν γλυκὺν ἄπαξ χβίας
Κάπ κεφαλὴν θυσίας τε. καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θελάσσης
Ζώια ἕκοι φορέ ἄλλα, τελθυτάσας ταῖδι παῖτα
Ἐς σκλατιὴ κερίον χεῖν ἔπχο ἀρανιώνων.
Ἀστοίσιο δ' ὑπὲτα κμὶ αἰκρίοις ὅπι πᾶσιν
Αἶψα ὑβῖα λαμπὰν κομιώσωσιν ἀμοὶ θυηλὰς
Λιμπάζει, τὰ χθάθεσι ἐς δεμὶ πυρὶ ἔδευ.
Ἀκρα μὲν Ἠωῖσι δύκεα. τὰ δ' λοιπὰ πάσαθαι,
Ἀθμήσιν λαρίσιν ἐκπλήσαι τας ἅπαντα
Ἠίκα βέλεται· ὅπι δ' ἰυχὰς πίμπετε τοῖσδε.

Hæc age qui nutu diuorum ingressus amice es
Huius iter vita mactanda est hostia cunctis
Multa deis, seu qui terras seu qui mare vastum,
Aëra seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta tenent cœli, seu qui infima regna barathri.
Qua quibus obseruanda modus sint singula dicam:
Tu memori percepta animo mea teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est terna & terrestribus, atque
Atra eadem gaudent porro, & capiuntur apertis
Cœlestes aris, foueas cùm numina contrà
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec placeat, nisi qua terra mandetur humata
Hostia, mel verò Nymphæ, atque liquentia vina
Offerri latentur, at ignem accendier aris,
Qua circumuolitant terram sibi numina quærunt,
Imponique atrum corpus, tum thura simúlque
Inycier salsas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito, verùm quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in littore, totum
Porricéque in fluctus animal, cœlestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur diis inferis sacrificaretur, quòd illi putabantur esse omnium malorum autores, vt significauit Sophocles in Electra ita scribens:

Κακῶς ὄλοιο μᾶλλον· ἐκ γὰρ οὐ ποτὲ
Τῶνδ' ἂν πατὴρ ἔπραξεν οἷ' ἔχθη θεοί.
Perdare pessime, è malis præsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab ijs qui ab aliquo morbo conualuissent: tanquam peperciſſent, quod genus καθαρσιμὸς, quasi lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum, sacrificia, quæ illum præcipuum ritum habuerunt, vt à tacitis sacerdotibus agerentur, qui Hesychidæ dicti fuerunt, ante quæ sacrificia Heroi Hesycho aries immolabatur: vt testatur Polemo in ijs quæ scripsit ad Eratosthenem, his verbis: τὸ δὲ τῶν χθονίων ὑποταγεῖσιν, μετὰ τὴν θυσίαν ταύτην, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἡσυχίδαι· ὁ δὲ χθόνιος ἐστὶ παρὰ τὰς σεμνὰς θεὰς, ᾗ τῷ ἡγεμόνεια ἔχει, καὶ πρὸ θυόντες πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερεῖον ἱκαὶ, τὸν τῶν κριλοιῶτες διὰ γενῶ δρομέως, ὃ πάντων ἐστὶ παρὰ τὸ Κυδώνιον, ἐκτὸς τῶν ἐνέας τυλῶν.

At no-

At nobilioribus ad hæc sacrificia accedere nefas est: sed solis Hesychydia, quod genus est deabus seueris gratum, principatúmque obtinet in illis sacrificiis, solent immolare ante sacrificia arietem Hesycho heroi sacrum, quem ita nominãt boni ominis causa, cuius sacellum est iuxta Cydonium extra nouem portas. Induebantur nigris vestibus diis inferis sacrificantes, nigro hoc est nocturno tempore, vt patet ex his carminibus Apollonij lib. 3. Argonaut.

Ἐ τ' ἀκὶ δ' Βριμὼ κεκλ ήσκοντ' ἐπιβήμεναι ἔστασε,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἣ ἱερὸν αἰόλαται,
Λυγαίῃ νυκτὶ συὴ ὄρνυται οἷς φαέεσσιν.
Tunc almam Brimo stans térquè quatérque vocauit,
Brimo nocturnam, terrestrem, qua imperat umbris,
Indutæ obscuram per noctem vestibus atris.

Mactabatur his ouis nigra prægnans, vt suo loco dicetur, neque vinum harum dearum sacrificiis erat accommodatũ, cùm Nephaliæ dicerentur. at nunc de sacrificiis defunctorum dicamus.

De sacrificiis mortuorum. CAP. XVII.

NEque verò diis solùm qui res humanas gubernare putabantur sacrificia fiebant ab antiquis, sed etiam mortuis, tanquam dæmones quidam & ipsi existerent, sacra offerebantur, siue cum quis ad inferos descendere putaretur, siue cum anniuersariis solennitatibus, aut aliis de causis, ab inferis euocarentur, his parentabant. Cum aliquis igitur prõ pinquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum vt capillos deciderent, & lugerent in eius honorem qui mortuus esset, vt significauit Hom. lib. 4. Odyss.

τὸν μὲν γὰρ οὔ τις νεμεσᾶται γε ἰδὼν ἀνήρ
Κλαίειν ὅς κε θάνῃσι βεβρωθὼς πότμον ὀϊστῷ.
Τοῦτο γὰρ ἔπλετο κῦδος ὀϊζυροῖσι βροτοῖσιν,
Κείρασθαί τε κόμας τε βαλεῖν τ' ἀπὸ δάκρυα καλά.
Illum nec enim reprehendere fas est,
Qui fleat hunc, cuius fregerunt stamina parcæ.
Solus honor sequitur mortales ille miselles,
Et tondere comam, & lachrymas in funere spargi.

Sicut etiam Alcæus epigrammatographus in his carminib.

Πᾶσά σοι ἰάχων Πυλάδης κωκύεται Ἑλλάς·
Ἄτλητον χαίταν τε χρεὶ κείρασθαι.
Extinctum luget Pylades te Græcia tota,
Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Hos verò capillos qui cædebantur, mos fuit tanquam inferias mortuis consecrare, & cũ lacrymis in tumulũ extremum donũ conijcere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

Τυμβόν τε χώσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι.
Καὶ δαΐκτου ἀδελφοῖς κόμας δὸς τῶν τέκνων.

Tumulúmque congere, & monumenta imponito.
Comas sepulchro det soror cum lacrymis.

Nam mos fuit antiquorum vt per triduum mortuos antè lugerent, quàm iusta persoluerent, sicuti testatur Apollonius lib. 2. Arg. in his:

Ἀμφὶ δ' ἐταῖρον ἔκυρε μέλον ἀσχαλόωντες.
Ἤματα δ' ἤια πάντα γόῳ τρίτατον δὲ οἱ ἦδη
Τάρχυτο μεγαλωστί. σὺν δὲ λαοὶ
Αὐτῷ ὁμοῦ βασιλῆϊ Δύκῳ πάρ θ' ἁσπετὰ μῆλα
Ἠνοπὶ κείροντο, τοὶ δὲ λάμοτι μησαν.
Καὶ δήτοι ἐκ νυκτὸς δὲ ἐπὶ ἕρεος ἐν χθονὶ κεῖτο
Τιτύσιος, σῆμα δ' ἔπεσε κὴ ὀλοήνισιν ἰδέσθαι.

Ac circumsteterant curantes funera tristes
Assiduos luxere dies tres: lumine quarto
Magnificè exequias struxerunt, tota parentat
Vrbs cum rege Lyco. lugulant in funera multas
Lanigeras pecudes, defunctis munera sueta.
Illa dies tumulum erexit regionibus illis,
Quem seri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis : & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vrebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, caso sparsuros sanguine flammas.

Verumtamen non solùm captiui, sed etiam res cariores in pyram vnà mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

Ἔνθα τοὶ γε αὖτοι τραπεζῆες κυνῶν ἦσαν.
Καὶ μὲν τοῖσδ' ἐβαλε τυτθὸν δύο δειροτομήσας
Λάθρῃ δι' ἀγέων μεγαθύμων Τρώων ἐόλας
Χαλκῷ ἀκαχών.

Namque nouem assueti mensa huic catuli antè fuere.
Atque pyra geminos iugulatos tradidit horum:
Magnanimum Troum bis senaque pignora ferro Occidit

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor

Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
Viuentes rapit inferias, quo immolat umbris:
Captiuóque rogi perfundat sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulisset, cadauer ad pyram afferebatur: quo pyræ impositio ignis à propinquiore subiiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra facilius concremaretur, deinde cineres, & quod reliquũ erat ossium colligebatur, vinóque rigabatur, vt cum suaui odore extingueretur, & in vasa modò aurea, modò argentea, modò ærea includebatur, vt ait Virg. lib. 6.

& subiectam more parentum
Aduersi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona, dapes fuso crateris oliuo.
Postquam collapsi cineres & flamma quieuit,
Reliquias vino, & bibulam lauere fauillam:
Ossáque lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuersariæ fierẽt exequiæ, nihilominus munera super aras extructas deponebantur, vt est in lib. 5. apud eũdem:

Necnon & socij, quæ cuique est copia, lati
Dona ferunt onerantque aras, mactantque iuuencos.

Erat tamen consuetudo vt sterilis vacca animabus mortuorum plerumque mactaretur, vt ait Homerus libr. 11. Iliad.

Πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀϊδρείην ἀπύων,
Ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἄριστη,
Ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρὴν τ' ἐμπλήσειν ἐδητύος.

Defunctorum animas supplex sum multa precatus:
Inque Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum
Pollicitus, multúsque pyram contexere donis.

Cum colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exusta, non facilè intelligere possum cur potius cadaueris, quàm lignorum essent illi cineres, qui colligebantur si corpus super pyra impositum cremaretur. quare facilè venio in eam opinionem vt credam aliquas fuisse lapideas arcas, in quibus inclusa cadauera vrerentur: cum præsertim inquiat Theophrastus in lib. de Igne, omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cum vsta alioquin deferant reliquias: ἢ πάλιν διὰ τί τὸ μὲν ἐν πυρὶ κατακαόμενον νεκρὸν γίνεται λεῖος σποδός, ἡ δὲ πέτρα λέβης οὐδὲν τοὺς σωροὺς ποιοῦσιν ἢ ὅτι ἄλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, ἢ ἐν ἑαυτῷ τίθησιν,

ac rursus cur cadauer quod combustum sit in igne, reliquias deserit: at lapis circularus: ex quo struem faciunt, & vbi alibi talis exiterit, omnia consumit, & intra se inclusa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui essent qui vrebantur, neque vlli essent captiui qui iugularentur in pyram, res quæ cariores exitissent viuis vnà comburebantur. quare Virg. Didonem facit inter cætera Æneæ res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis qui mortui fuissent ablentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguine victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquando lac cum sanguine, vt ait Lucianus in Necyomantia & in Charonte, animásque vocabant ad bibendum sanguinem, vt innuit Virg. lib 3. Æneid.

Ante vrbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libabat cineri Andromachen: manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ siue tumuli, quæ pro absentibus defunctis erigebantur, cupresso, quæ arbor funebris putabatur, & vittis nigris aut cæruleis: mulieres quæ adesse his exequiis non solebant, nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illæ sunt apud Virg. lib. 3. Æneid.

Ergo instauramus Pol doro funus & ingens
Aggeritur tumulo tellus, stant Manibus aræ
Caruleis mœstæ vittis, atráque cupresso,
Et circùm Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animámque sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Hæc fieri consueuerunt pro absentibus, quæ omnia facile possunt è poëtarum scriptis à quouis cognosci. Erat etiam consuetudo vt fores illarum domorum in quibus aliquis mortuus esset, cypariſſo ornarentur, ne quis nescius ingrediens pollueretur: quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non amplius repullulet. At cineres eorum qui vsti fuissent domi, sepelichantur, vt testatur Sophocles in OEdipode tyranno. Cùm verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effossas foueas effundebatur: animæque vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in Hecuba:

Δέξαι χοάς μου τάσδε κηλητηρίους
Νεκρῶν ἀγαγὼν εἰλικτὰς εἰς πίτνα μέλιτι
Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμα, ἧσσον ἐμπέμψω.

Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adsis vt bibas hunc sanguinem
Castæ puellæ, quem tibi donauimus.

Sic Hom etiam lib. 3. Odyss.

Αὐτὰρ ἐγὼν αὖτ' αὖθι μενῶν ἐμπάσσομαι ὄρφνῃ
Ἠλυθε, καὶ πίεν αἷμα κελαινεφὲς

Astibi ego manss. genitrix donec mea venit,
Sanguinem & illa bibit atrum.

Neque verò sanguinem solùm, sed vinum etiam in terram effundebant, vt est Iliad. 23.

Οἶνον ἐρυσσάμενος χαμάδις χέε, πῦρ δ' ἐκάησεν.
Ψυχὴ κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.

Ad terram fudit vinum, terrámque riganit,
Patroclique animam suprema voce vocauit.

His etiam fuit mos lac addere, vt superiùs patuit in exequiis Polydori. Quibus flores etiam addidit Virg. lib. 5. in his:

Ille è concilio multus cum millibus ibat
Ad tumulum magna medius stipante caterua,
Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro:
Purpureósque iacit flores ac talia fatur:
Salue sancte parens, iterum saluete recepti
Ne quicquam cineres animaque vmbraque recepta.

Mulsum præterea, & aqua: & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom. lib. 11. Odyss.

Εὐθ' ἱερεῖα μὲν Περιμήδης Εὐρύλοχός τε
Εἶχον· ἐγὼ δὲ ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
Βόθριον ὄρυξα, ὅσσον τε πυγούσιον εὖρος ἐπ' ἴσθμα.
Ἀμφὶ δὲ χοὰς χεύω πᾶσι νεκύεσσι,
Πρῶτα μελικρήτῳ μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ.
Τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ὄπασσε δ' ἀλφίτα λευκὰ πάλυνε.

Sacra simul ducunt Perimedes Eurylochúsque.
Astipse eripui vaginâ protinus ensem:
Effodi foueam, qua descendebat in vlnam,
Inferias in aquam cunctis effudimus vmbris:
Ac primùm mulsum plena hinc carchesia Bacchi,
Rursus aquam, niuea texi qua deinde farina

Omnino verò & res aliæ complures in foueam iaciebantur: & quod putabatur superfuisse mortuis, siue quæ res è fouea non euanuissent, post absolutas exequiarum ceremonias non longo temporis interuallo vrebantur, vt significauit Lucianus ita in Charonte: καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες κἀκεῖσε τῶν τε πολυτελῶν δείπνων καὶ εἰς τὰ ἐρύσματα οἴνου καὶ μελικράτου, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. *Atque foueam quandam excauantes magnificas istas cœnas vrunt, & in foueas vinum & mulsum, vt mihi quidem videtur, infundunt.* Vbi animas aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

Μελίκρατόν τε πρὸς γάλακτος εἰσπόδι' ἄχλῳ,
Κἀκχέω σ' ἀπ' ἄκρου χώματος κλύειν τάδε.
Mulsúmque sparge, lacte atque aspergine,
Tumulóque summo stans loquare talia.

Quòd si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur. quare ita scripsit Virg. lib. 1. Æneid.

Spémque metúmque inter dubij seu viuere credant,
Siue extrema pati: nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus.

CAP. XIV.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem & ad metum deorum deducendos spectabat: idcirco minimè grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges ritè faciendorum sacrorum omnem priùs iniquitatem, omnémque crudelitatem deponere iubebant, cùm illi qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare, crederentur. Ea de caussa non solùm homines sed animalia etiam, & loca, & vasa priùs purgabantur, quàm ad aram admitterentur: fiebant autem lustrationes, siue expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorsus sordem haberent, atque loca vel animalia vel vasa à sacrificaturis sulphuris odore leuiter perfundebantur, sicut testatur illud Iuuenalis.

cuperent

cuperent lustrari si qua darentur
Sulphura cum taedis.

Sic etiam apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculum expiatur atque purgatur priùs sulphure, quo vsuri sunt in sacrificijs, deinde aqua perennis fluuij lauitur, vt patet in his:

Τὸ πρῶτον ἐκ χλιδῆς λαβὼν ἀκήρατον θείῳ
Πρῶτον ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλλίῤῥοου,
Νίψατο δ' αὐτὰς χεῖρας· ἀφύσσατο δ' ἀδόπας οἶνον.

Deprompsit theca, purgauit sulphure primùm,
Post lauit puris lympha labentibus vndis,
Inde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

Enimuero fuerunt etiam propria dijs quibusdam vasa, sicuti videtur innuisse Hom. lib. 24. Iliad. ad vsum certorum deorum reseruata, cùm ita inquiat de Achille:

Ἔνθα δέ οἱ δέπας ἦεν ἐϋχρήεθρον· τὸ δὲ πῖεν ἄλλων
Οὔτ' αἴθοπα οἶνον πίνεσκεν ἀπ' αὐτοῦ δώματα οἶνος,
Οὔτε τέῳ σπείνδεσκε θεῶν, εἰς μὴ Διὶ πατρί.

Poculum erat promptum, vnde ardentia vina bibebat
Ex alijs nemo mortalibus, atque deorum
Nulli libabat, nisi ad aram fortè Tonantis.

Addebantur à Romanis cæpe etiã, & crines & manubiæ piscium, vt ait Plut. in Numa, accedebãt oua etiã his lustrationib. quib. vnà cũ sulphure vrebãtur, vt est apud Qui. li. 1. de arte.

Et vbiuat qua lustret anus lectumque locumque
Praferat & tremula sulphur & oua manu.

Nam cùm aliquis sui purgandi caussa sacrificia instituisset propter commissum scelus, vel cædem, tunc porcellus paruus mactabatur à sacerdotibus, eorũq; manus sanguine illius porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoq. maculæ putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fecit Apollonius Rhod. lib. 4.

Πρῶτα μὲν ἀτρεκέως λυτήρια φῶτα φόνοιο.
Τετραίνῃ καθύπερθε συὸς τίτθης ἐπὶ μαζοῦ
Πλήμυρεν γλαφυρὴν κυπάδυος, ἄμμα χέωσι
Τέγγον ἐπ' ἀμφοτέρας σφυρόν.

Adduxit dura, sanaque piacula mortis
Porcellum tenerum tum matre ab vbere raptum,
Cuius abundabant etiam tunc vbera lacte.
Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit
Inde manus,

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irroganit aquæ: ternis & hastibus ora
Soluit.

Ante omnia porrò lustrationum genera manus lauare ad aras accessuris hominibus erat necessarium: cum aras ipsorum deorum precantes essent de more apprehensuri: neque liceret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis ad aras accedere: quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

Χερσὶ δ' ἀίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἄζομαι· οὐδ' ἅμα θεὸν καλλιτριχες ἵκετον ἵπποι
Αἵματι καὶ ὀδῳ παλαγμένον ὄρχαμον ἀνδρῶν.

Non decet illotis manibus libare supernò
Vina Ioui, pudor hoc prohibet feciſſe: cruore
Turpatum me & cæde virûm diis fundere vota.

Nam non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed neque deos quidem precari, qui omnem iracundiam siue indignationem in impurè precantes conuertebant, quippe eũ Timarchidas in libro de coronis Asterium inquiat fulmine fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis attigisset, vt patet etiam ex his carminibus:

Χερσὶ καθαρσίοις ῥίζων λιβὰς ἄφατα ῥεόντας
Τοῦτό μιν σευόμενον πατὴρ κατέφλεξε κεραυνῷ.
Ἔσχατα γὰρ καθαροῖσι χαὶ ὑγιέσιν ἵκεο θεσπι.

Illotis manibus libans Ioui attigit aram,
Quo pater hunc vſſit fulgran: is fulminis igne.
Egregiè purum fas est contingere sacra.

Erat illa præterea lustrationum differentia, vt qui superis sacrificaturi essent, toti lauarentur, si fieri posset: sin autẽ, saltem manus, at lituraturi inferis, tenui aqua tantum irrorabantur: vt patuit ex superioribus. Polluebantur etiam qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniecissent, vt est apud Soph. in Œdip. Tyranno. polluebatur etiam ager vel classis, quę inhumatum cadauer haberet, vt illud est Virg. lib. 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:
(Heu nescis) totámque incestat funere classem.

Quod nisi sepeliretur, publicę alicuius calamitatis causa putabatur, nisi tamen impij, & deorum inimici plane haberentur illi qui mortui essent: tunc enim publicarum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent

sepulti: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de OEdipo descriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus lib. 13. rerum Thebanarum, hoc pacto: Οἰδίποδα δὲ τελευτήσαντα, καὶ ὑπὸ φίλων ὑπὸ Θηβαίων θαπτόμενον αὐτὸν διανοηθῆναι, ἐπακολουθοῦντας, ἵνα θάψωσιν· ὡς δὲ κατέλαβον τὰς προλαγχανούσας συμφορὰς, αἷς ὕστερον ἐπάσχετο. οἱ δὲ κατοικοῦντες αὐτοὺς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Ἔδωνα αὐτὸν ἐνταῦθα θάψαι· ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐκεῖ χώραν κατεσκεύασαν ἀτυχήματα τινά, εἰπόντες ἀφεῖναι ἐκεῖθεν Οἰδίποδα τάφου, ἐκεῖ ὄντα τοῖς ξένοις αἰτίαν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ δυσχεράναντες τοῖς συμβαίνουσιν εἰς λόγους ἐλθόντες ἦλθον εἰς Ἐτεώνους. βουλόμενοι δὲ λάθρᾳ τὸν τάφον ποιῆσαι, καὶ θάψαντες νυκτὸς ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον· καὶ παραγενόμενοι δὲ γνόντες, πέμψαντες οἱ ἐκ τῶν Ἐτεωνῶν κατοικοῦντες, τὴν Θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῆσαι. ὁ δὲ Θεὸς εἶπε. μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς Θεοῦ δύσπορα ὄντα τὰ δεινά. *Cùm mortuus esset Oedipus, eúmque amici illius Thebis sepelire pararent, Thebani ob praeteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerunt, tunc illi in locum quendam Boeotiae Ceum nomine asportantes illum sepelierunt. cùm verò quadam calamitates regionē invasissent, loci eius incolae rati sunt caussam illarū esse, quòd ibi sepultus esset Oedipus: quare iusserūt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa quae cōtigerāt ambigui quid sibi agendū sit, eū consulentes in Eteonum detulerunt: qui cùm vellent eum clam sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarūt, qui locus esset ignorantes. verùm cùm res cognita fuisset, incolae Eteoni miserunt ad oracultum qui percunctarentur, quid esset agendū quibus responsum fuit, supplicem deae non esse removendū quare ibi demū sepultus est.* at nunc de propriis ritibus, qui apud nonnullas nationes quorūdam deorum fuerunt, dicamus.

De propriis ritibus quorundam deorum apud varios homines.

CAP. XV.

FVerunt praeterea varij sacrificiorum ritus apud nonnullas nationes, vbi sacra quorundam deorum solennia celebrarentur, quę nullis cęteris diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia. quod quidem factitatum est, partim stultorum hominum insciti, & ignarorum quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui eonabantur per varietatem ceremoniarum rem in pretio retinere, cum res ridiculę potius iure videri possent, quę fierent, rectè intuentibus, quàm vllam sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc dęmonum malignorum fraude, cum esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsę religionis

ligionis idololatriæque vinculo astringere nitebantur, neque vllam liberè respirandi animis illis superstitionibus oppressis concedebant facultatem, vt possent tantum fallaciarum secum parumper considerare & aliquando cognoscere quàm absurdam, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur. atque vt facilius cognoscere possimus quàm multiplex, quámque diligens esset illorum deorum cultus, præter illas obseruationes deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cæterorum quæ superiùs fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ Laphyræ cognomento instituerunt, mos fuit vt sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius deæ digererentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in morem septi vndique obstruere consueuerunt. quibus peractis pompam cum magnificentissimo apparatu deæ transmittebant. Per eam pompam virgo nubilis, quæ fœret omnium pulcherrima & sapientissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta, ceruis pro equis currum trahentibus. Deinde die postero eius diei quo pompa ad templũ transmissa fuisset, cum magno finitimorum omniũ, tum priuatorum tum etiam publico studio sacra ritè celebrabãtur, atque intra illud aræ septum multa viuentia animalia coniicere pro victimis mos fuit: apros scilicet & hinnulos ceruorum, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam ptægrandes; tum multiplicia auium adultarum genera quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium propè fructiferarum arborum, quibus intra septum iniectis ignibus immissis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immissarum ferarum fortè aufugisset ex illo septo, astantes studiosè cursitabant ad eam capiendam, atque receptas feras intra ardens septum iniiciebant, vti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificiis. & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificiis arcanis quæ in honorem Heræ deæ vocatæ celebrãtur apud Arcades, quã Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorum deorum sacris vsus obtinuit

sed cũ victimæ cõplures & peropimæ illi Deæ mactarẽtur, pro suis cuiusque copiis actũ victimarũ, quem quisque primum apprehendisset casu & fortuito, præcidere iure illorũ sacrorum iubebatur: quẽ solum artum deæ sacrificiis offerre primum mos fuit. atque illo visto pro primitiis, tũ ad offerendas victimas accedebatur. In sacrificiis Isidis cognomẽto Tithoreæ apud Phocenses, quæ fiebant anniuersaria mos fuit, vt horis pomeridianis homines opulentiores boues aut cetuos immolarent: qui verò magis tenui essent fortuna, offerrent anseres, aut aues meleagrides, aut alias huiusmodi tenues victimas, cũ capræ & sues rãquã impura animalia ad illa sacrificia omnino non admitterẽtur. Iubebantur autem legibus sacrorum rituum & institutis illius deæ, victimas illas quas offerrent, in pyram quæ fuerat extructa intra quẽdam adytũ, demittere lineis aut byssinis vinculis ligatas, quę quidẽ omnia efficiebantur cum põpa & musicis instrumẽtis strepẽtibus, vti traditũ est in historiis ab Antimenide. Atqui Cereris sacrorum ritus is fuit apud Phigalenses, vt nullæ victimæ cæderentur, sed fructus consitarum arborũ & fauos, & succidam lanam ad aram porricerent, quæ ad quandam speluncam extruebatur, quibus oleum postea superinfusum accendebatur, quæ sacra fieri quotannis cùm publicè, tũ priuatim consueuerunt, vt scriptum est à Pausania in rebus Arcadicis. Huic eidem deæ Chthoniæ cognomẽto siue indigenæ apud Argiuos, quanta adhiberetur diligentia in iis sacrificiis quæ statis dieb. per æstatẽ agebantur, patet vel ex eo ritu quòd non modò cũ põpa sacrificuli qui annuis fungebantur magistratibus, agmẽ ducebant, quos viri ac fœminæ sequebantur, & pueri, omnes albis vestib. induti, coronas capitib è multis hyacinthis intextas habentes, sed & in extrema deinde agminis parte boues sequebantur eximiæ, præduris vinculis distẽtæ ac relucẽtes, quæ ad templũ attrahebantur. Eò cũ venissent vnã ipsarũ boum immissis retinaculis intrò agere mos fuit, atque forib. adstantes vbi intromissam viderent, postes obiicere cõsueuerunt. Erãt in eo templo aniculę quatuor cum falcibus relictę, quib. curę erat bouem intromissam interficere, atque vna illarũ, vbi casus tulisset, collũ hostię præcidere iubebatur. Tũ reclusis forib. alteram eodẽ ritu mactãdam immittebãt, atque singulatim quotquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabãtur. At ridiculis

erat

erat plane mos ille qui seruabatur in Iouis cognomento Polici sacrificiis, de quo scriptum fuit à Nicocrate Cyprio in reb. patrijs; & à Pausania in Atticis rebus. Nam fuit consuetudo in illis sacrificijs, vt hordeum cum tritico permissu aræ imponeretur eius Iouis neque vlli sinerentur ibi esse custodes: atque cùm bos ad parata sacrificia ad arã accederet, eásque fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotib arreptã securim in bouẽ iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi qui astiterãt, quasi nõ viderint percussorẽ, securim in iudiciũ vocabãt: tãquã autorẽ ac reã eius cædis, quę cõdẽnabatur vt infringeretur, victimã verò, quia non posse viuere arbitrarentur, Ioui Polieo decernebãt immolari omnibus suffragijs, & cõmuni consensu. Atqui si velim quã varios ritus sacrificiorũ antiqua insania, in varijs locis ac varijs temporibus introduxit cõmemorare, longũ esset & laboriosũ opus nimirũ, & quod magnũ volumen posset explere: quare hoc argumẽto scribẽdi relicto de hymnis antiquorũ summatim verba faciamus.

De hymnis antiquorum. CAP. XVI.

NOn erit inutile fortasse neq. insuaue auditu, si summatim explicemus quib. precationum generib. in sacris vterentur antiqui, quippe quòd illud non mediocriter faciat ad cognoscendam illorum vel hominũm simpliciratem, vel illorum deorum naturam qui ab ijs colebantur. Fuit igitur illa hymnorum forma, vt deorũ laudes, & res præclarè ab illis gestas priùs inter sacrificia decantarent, & quibus beneficijs dij ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciuitates complexi ac tutati fuissent, qua clementia in supplices homines esse consueuerint. atque institutum componendorum hymnorum facilè ille hymnus bis demonstrare poterit, qui scribitur à Callimacho in laudem Apollinis, qui priùs ita decantat Dei facultates.

Τέχνη δ' ἀμφιλαφὴς ἔπος τόσον ὅσσον Ἀπόλλων
Κείνος ὀϊστευτὺς ἔλοχ' οἷός περ κείνος ἀοιδήν.
Φοίβου γαὶ καὶ τόξον ὑπερφίαλοι καὶ ἀοιδή.
Κείνου δ' ὁππόσ' ἐμήσατο δῆν ἐν δὴ θεοῖσιν.
Ἴστωρ δαὴρ αἰείδεται ὄσσα τοῖο.
Θεσσάλιον κ' ἔθνος κληίζεται

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo,
Sunt illi artifices tantus cura, ille sagittæ,
Ille arcus curat, paritérque oracula, vates.
Suffragia, ex illo didicerunt funera primùm,

Differre, & gelidæ vitare pericula mortis,
Phœbum pastorémque vocabimus.

Tum paulo pòst.

Φοῖβον δ' ἐσαῦθις τέκτονας διδάξατο
Ἄντρου τοι Φοῖβος ὁ δεσποτικὸς φιλεῖ
Κιθαριζόμενος αὐτὸς ἢ θέμενος Φοῖβος ὑμᾶς ἄγει.
Τετράτους τὰ θεοῦ τε δημόλια Φοῖβος ἔπηξε
Καλὰ ἐν Ὀρτυγίᾳ.

Vrbes metiri Phœbo didicere magistro
Mortales structas vrbes nam Phœbus amauit.
Fundamenta prior Phœbus subtexuit vrbi
Quadrimus puer, Ortygia quæ mœnia cernas.

Deinde commemorat idem poëta quemadmodum Pythonem pernicioſum ſerpentem, multíſq; mortalibus exitium afferentem, multis ſagittis confecerit, qui agrum & pecudes & omnia propinqua populabatur, vt eſt in eodem hymno in his:

Πυθοῦ τοι κατὰ τὴ σαυλιώτατο δαμέντος Σὴρ,
Αἰνὸς ὄφις τὸν ὑὸν σὺ κατὰ μάρας ἄλυον ἐφ' ἄλλῳ
Σκέλλων ὠκυμόροις ὀϊστοῖς ἀπύοντα δι λαόν.

E Pythone tibi confestim bellua dira
Occurrit serpens geminatis sæpe sagittis
Hanc occidisti; clamor sublatus ad auras.

Nam Orpheus cum seruauit ordinem in suis hymnis, vt prius virtutes & potentiam Deorum, pro quibus beneficia in homines conferre possint, commemoret per vim adiunctorum nominum: deinde precatur vt fausti felicésq; adsint, quod facilè vel ex illo perbreui hymno in Latonam colligere possumus, qui ita scribitur:

Λητὼ κυανόπαλε, θεὰ δίδυμάτοκε, σεμνὴ,
Κυανέης μεγάθυμε, πολυλίσιε Cασίλεια.
Εὔτοκον Ζηνὸς γονίμου ὁ ἵνα λαχοῦσα,
Γενναίῳ τοκέων τε, καὶ ἄρτιμον ἐξανέρευσε.
Τίλιε νῦν ἐν Ὀρτυγίῃ τὸν δὲ κεφαλᾷ ἐκὶ δήλῳ.
Κλῦθι θεὰ Λητοῦσα καὶ ἴλεον, ἦτορ ἔχουσα
Βαῖν' ἔθι παὶ θεοῖσι τελιτῶ, τέλος ἔνθ' ἀέρυσσε.

Diua gemellorum mater Latona, grauisque,
Cyanea induta, & amabilis, edita Cœo.
Eximie felices quoniam perpessa dolores,
Editus vt Phœbus tibi, bellatrixque Diana est.
Edita in Ortygia hac, in Delo est ortus Apollo,
Audito regina Dea, atque accede benigna,

Conci-

Concedens lætum finem, ad conuiuia lata.

Fuit enim mos omnibus peractis sacrificiis parari conuiuia in honorem illorum deorum quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipuè die quoránis, quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in lib. 8.

Rex Euandrus ait: Non hæc solennia nobis.
Hau ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana superstitio veterúmve ignara deorum
Imposuit, sauis hospes Troiane periclis
Seruati facimus, meritóque nouamus honores.

atque idem poëta paulò post sacerdotes introducit ad aram Herculis laudes & res gestas canentes, in classes iuuenum ac seniorum diuisos, cúmque denique post laudes aduocantes vt lætus faustúsque accedat, cùm ita inquiat:

Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: Vt prima nouerca
Monstra manu, geminóque premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,
Troiámque OEchaliámque: vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniqua
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres
Hylæúmque Pholúmque manu: tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemea sub rupe leonem
Te Stygij tremuere lacus, te ianitor Orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Non te vlla facies, non terruit ipse Typhaus
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumsteterit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite diuis:
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cùm illos deos aduocarent, aues dijs illis consecratas cantu deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Appollinem, vbi cygnos canẽtes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atque omnia tristia in iucundissima conuerti ob deorum præsentiam introducit. Nam neque Thetis Achillem aduentante Deo luget, nec Niobe filiorũ multitudinem: at contrà

infœcunda animalia fiunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos patiunt, & omnia crudelia ob præsentiam Dei feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius per Veneris aduentum terram flores effundere facit, & mare ait fieri tranquillum, & omnes ventos mitigari, & omnia mirificè lætari, vt est in his:

Te Dea te fugiunt venti, te nubila cœli:
Aduentúque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,
Pacatúmque nitet diffuso lumine cœlum.

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constabat (vt rem paucis absolvam) vt ita aduentum deorum per hæc lætitiæ vbique præ se ferent bus præpararent, eorúmque laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia quæ in homines contulissent, commemorarent: deinde precarentur vt faciles, benigni, felicésque accederent ad illa sacrificia quæ sibi fierent. atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nunc verba faciamus de victimis.

De victimis.

CAP. XVII.

ERat præterea non parua diligentia, in eligendis victimis in singulorum deorum sacrificia: cùm aliæ deis bonis vt prodessent, aliæ malis vt obessent, cæderentur. Nam malis nigræ, bonis albæ conueniebant: sterilibus steriles, fertilibus prægnantes, maribus mares, fœminis fœminæ. vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat: at Baccho non capra, sed hircus mactabatur. Præterea victimæ ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouid. lib. 1. Fastorum:

Placat equo Perses radijs Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit, sicuti testatur Philippus in his carminibus:

Δεκτὸν μετὰ τοι χάρυν μιμεῦνται ἀστάχυος
Ἀρτὶ, Σωσικλείης δῶκαν ἀφυσγόμενοι.

Alma Ceres paruo, vt potuit, de rure manipulos
Hos tibi Sosicles dedicat agricola.

In eiusdem Deæ sacrificijs præterea aliquando porca offerebatur

rebatur ac cędebatur, quòd esset id animal inuentis ipsum Deę infestum, vt idem ait Ouid.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal seuis inuētis, eius cęde lętari creditus est, vt ait Virg. lib. 2. Georg.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caditur.

At verò Marti furibundo taurus ferox animal immolari solitus est, & Apolloni, cùm ob nimium calorem excitaret pestem, & trementi Neptuno, & implacabili Plutoni. quare ita inquit Virg. inquit lib. 6.

Sic fatus meritos aris mactauit honores.
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Iouī verò nefas erat taurum immolari rerum omnium moderatori, siue furibundum aliud animal: quia rerum omniū gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim Imperatorum humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia: quorum si quid defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes ampliſſimæ, vel alia omnia quæ sunt extra animum possint aliquem à vulgo secernere, non video: nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum simum circa se habuerint esse cæteris nobiliores, non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi si quis taurum Ioui mactasset, mactabatur tamen bos arator aliquando, vt Dodonæo, vt patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Homerus in Iliade lib. τ suem cicurem immolari facit Ioui & Soli, quod animal sane non immite est, neque ferum. sic autem inquit:

Κάπτην ἐπιτροσάλω ταμέειν Διὶ τερπικεραύνῳ.

Mactandúmque suem Solique, Iouique superno *Praparet.*

Sic & Theocr. in paruo Herc.

Ζεὶ δ' ὁπότε ῥέξαι καθυπερτέρα ἄρσενα χοῖρον.

Atque marem mactare Ioui decet è grege porcum:

Lucianus in dialogo Ganymedis ait arietem Iouictiam im-

molari solitum. Homer. alibi Soli, & Telluri, & Ioui agnos obtulit in sacrificiis, cùm ita inquiat:

Οἴσουσι δ' ἀρνὸ λεύκον, ἐτήσιον δὲ μέλαιναν
Τῇ τε γαίῃ καὶ Ἠελίῳ. Διὶ δ' ἡμεῖς οἰσόμεθ' ἄλλον.

Ferto agnum niueum, & nigram portabitis agnam
Telluri, Solique: Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamen aliquando Libero Patri cum Apolline & Cereri, & Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virgil. lib. 4. Æneidos.

mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœbóque, patríque Lyæo,
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Illud non est visum silentio prætermittendum, quòd in rebus firmis ac stabilibus futuris crescentes victimas adhibebant: at in parum firmis senescentes, quare ait Virg. lib. 12.

Setigera fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit.

Dianæ cerua immolari solebat, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum:

Quæ semel est stolidi pro virgine cæsa Diana,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cædebatur, vt idem ait lib. 2.

Capripedi Fauno cæsa de more capella.

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hœdo, vt ait Horatius lib. 1. carminum:

Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hœdum.

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis, & vino: & agno litabatur, vt ait Ouid. in 2. lib. Fast.

Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parua fauos,
Vina tenent alij, labantur singula flammis,
Spectant, & linguis candida turba fauent.
Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis verò lac & mulsum conueniebant, variáque sacrificiorum genera Diis variis offerebantur, vt suo loco pertractabitur, cum de singulis agemus. atque sacrificia vel ab iis fiebant qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob commissum piaculum, quæ victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur consultandi gratia, quę vocabantur Consultatoriæ, in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter

diligenter obseruabatur, ex quibus deorum voluntatē prædicebant: eam pluribus de causis antiqui diis sacrificarunt: nunc, vbi gratias agerēt: nunc, vbi aliquid peterent: nunc, vbi iratos placarent: nunc autem honoris gratia tantum, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi: aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia: aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium: à garritu auguria: à cantu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorūmque peritia, vt ait Virg. lib. 3. Æneid.

Troiugena interpres diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis:
Et volucrum linguas, & prepetis omina pennæ,

Sic Ouid. primo Tristium:

Hoc mihi non auium fibræ, tonitrúsue sinistri,
Linguáue seruata, pennáue dixit auis.

Diuinabant præterea inspicientes ignem, vel aquam, vel terram, & visis ostentis, aut prodigiis portentis, monstris, somniis, aliisque huiusmodi signis: diuinabant etiam vates, qualis fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnosius oracula vatum multa carminibus complexus est. Qui consulendi causa ad templum accedebant, omnes prius lustrabātur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormientes noctuna visa expectabant: de quib. fit mentio à Paus. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

Hinc Itala gentes omnisque Oenotria tellus,
In dubijs responsa petunt, huc dona sacerdos
Contulit, & cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis somnóque petiuit.
Multa modis simulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruitúrque deorum
Colloquio.

Hæc vbi contigissent, opus esse deos placare per sacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de sacrificiorum ritibus & obseruationibus & victimis satis: nunc reliqua prosequamur.

Quòd quales dij, talia fuerunt postea vota & preces.

CAP. XVIII.

PRoterat hæc tam varia, támque diligens sacrificiorum ratio, quæ superius ex oraculi responsis variis temporibus

editis tradita est, homines fortasse compellere ad credēdum aliquid subesse diuinitatis in ipsis diis, si vna cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potiùs, quàm corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animi integritas & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset, qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum deorum, & quæ victimæ immolandæ: quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere, quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quòd Deus ferè solum animum spectat sacrificantium, cùm reliqua terrestria munera passui faciat: nisi fortè parasiti & helluonis dæmonis non sit frequentibus hostiarum, rerúmque super altaribus vstarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblatæ. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces vt sunt reipsa iucundioráque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermissum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem, & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potiùs, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur; amicissimum Deum haberent opulenti: at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cum homines impuri fabulasum figmentis postea induri pro diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ postea locum cederet. Atque cùm minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum deorum aris & sacrificiis impuriores sacerdotes præficerētur, qui artificiosè homines deciperent, nullúmque fallaciarum genus prętermitterent, vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Diæreseon, qui vel alios deos introducerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere nō potērāt fallaciis, cùm altaria & templa tāquam lucri taberne vbiq; exstrueren-

truerentur, eos, vel deorum metu, vel legib. latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi detertebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum deorum, vt sequebatur ex his principiis, abesse consueuit: cùm in animalia omnium scelerum expertia sæuirent, & eorum sanguine crudelissimè perfunderentur: & præclarè actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiã prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus, quæ pertinent ad horum deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dion. Hali. lib. 1. magnam pestem aliquando ortam fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia deorum ira intercidisse, & fœminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Illud verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorum, ab ea vt liberarentur, vouerant quæ optima nascerentur, ea se diis consecraturos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cùm multo pretiosiora cæteris retinuissent. Deinde sciscitantibus quo pacto liberari possent hac tanta calamitate, respondit oraculum: επι τυχόντες δὲν ἐζήλωτο, ὡς ἀπέδοσαν ἃ ὑξαντο, ἀλλὰ φεισαμένοι τα πλείω ἄξια τῆς θεοῦ Πελασγοὶ, ἐφοβήθησαν αὐτοῖς χθονὸς ἐν τῇ γῇ παντων γενέσθαι, ὑξαντο τῷ Διὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν φορτηγωθέντων ἁπάντων. *Quod ea consecuti quæ poposcerant, non dedissent omnia quæ promiserant, sed pretiosiora retinuissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerunt se Ioui & Apollini, & Cabiris decumas omnium eorum quæ nascerentur sacrificaturos*, quod etiam testatur. Eusebius lib. 4. Euangel. præpar. Mox hominum decumas fuisse ab ipso oracolo petitas ita testatur Dio. εἰσηγησαμένῳ δέ τινος γνώμῃ, τὸν Θεὸν ἐπιρρέζαι εἰ αὐτῷ φίλον αὐθρώπων δεκάτας δεχόμενον, πέμπουσι τὸν δόντες θεσπέσιος· καὶ ὁ Θεὸς αὐτοῖς ἐκ τοιῶν. *Sententiam ferente quodam Deum esse interrogandum an sibi gratum esset hominum decumas persolui, rursus sciscitatum mittunt: quibus respondit oraculum ita esse faciẽdum.* Atqui omnium deorum qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, vt testatur idem Dionys. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐπιφανεῖς ἐν Καρχηδόνι τέως πόλεως διέμενεν καὶ παρὰ Κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεσθαι καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἐσπερίων ἐθνῶν, ἀνθρωπείους. *Fama est antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam vrbs euerteretur, & vt fit apud Celtas hoc etiam tempore, & in alijs nonnullis locis*

apud Hesperias nationes sacra facere solitos in quibus homines cæderentur. nam vt ait Plut. in libello de superstitione, Carthaginenses sponte liberos huic Deo mactabant: qui verò liberos non haberent à patribus emebant immolandos. astabant parentes, qui si lacrimauissent, aut ingemuissent, sine honore vitam in posterum degebant, ac nihilominus mactabantur filij, atque ante statuam Saturni omnia tibiis, & tympanis personabant, ne puerorum, dum mactarentur, exaudiri posset eiulatus & luctus. Hanc postea sacrificiorum immanitatem Hercules cùm in Italiam accessisset aram Saturno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, fuitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulacra in Tyberim deiici, vt ait Ouid. in 5. Fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non penitus, sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorē Iunonis Carthagine: Dianæ verò, quæ nauigationem Græcorum ad Troiam impediebat, eósque Aulide retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agamemnoni antequàm à littore solueret, Iphigeniam illi mactare: aut nónne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autem ita breuiter attigit Virgil. lib. 2. Æneid.

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Cùm primùm Iliacas Danai venistis ad oras.

& Luc. lib 1. meritò inquit:

Religio peperit scelerosa atque impia facta:
Aulide quo pacto Triuias virginis aram
Iphianassa turparent sanguine fœdè.

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificij crudelitatem declarat. Nequetamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum deorum crudelitatem ac feritatem. Scripsit Phanodemus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dianam illam in vrsam vertisse: at verò Nicander in iuuencam, alij in ceruam, alij in anum edentulam, quare cùm minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum,

ibique

ibique in omnes Græcos hostilem animum exercens illos eidem supplicij generi addixit, cui ipsa ante quàm fugeret addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniam neque cælum fuisse, neque in belluam mutatam tradidit, sed à Diana Hecaten factam fuisse. In Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimum ætatis annum accessissent, à suis filijs ridentibus in Saturni honorem lignis cædi solebant, deinde è præcipiti loco deijciebantur: unde ductum est prouerbium risus Sardonici, sicuti scripsit Timæus historicus in reb. Deliacis. Neq; tamen solis diis, sed hominibus etiam, & manib. mortuorum homines cædebantur. Memoriæ proditum est in Taurica regione præterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, vt quicunq; eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunq; denique aduenissent, ij mactarentur pro victimis Dianæ Tauricæ: quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

Ἐγὼ τὸν θεὸν μάρψασα συοίσματι,
Ἥτις ξένους τοὺς ἰῶπις ἀθλιωτάτους,
Ἢ χερὸς ἁψαμένη ἢ πέμψασ' ἐς χθόνα,
Βωμοὺς ἀπείργω μωσμένη· οὐ πημένει.
Λύτὰ δ' ὑσίαις ἐστὶ τοῖς βροτοῖσι·

Hoc probandam non puto sententiam:
Quæ si quis impetuerit quem, vel thorum
Contusserit mœchus vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene, non Dianæ, sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris qui eo appulissent, aut quicunque è Græcis capti fuissent, immolari solitos. Immolabantur Marti præterea homines apud Scythas, vt idem testatur hoc ritu: ὅσοι δ' ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, τὸν μὲν πρῶτον ἑκάστου αἷμα ἔπιον, πρόσω ἀπὸ τῆς αὐτῆς οὐ γὰρ καθαρτέα, ἀλλ' ὅστις ἐπιεῖν γὰρ οὐκ ἐπιτρέπουσι τῶν νικαίων, διαφαίνουσι τοὺς ἀνδρώτατον, εἰς ἄγχος. *Quoscunque ex hostibus vinos ceperint, singulos è centum hominibus deligunt, quos non eodem modo quo pecudes mactant, sed longè diuersè: vbi enim in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant sanguinem eorum colligentes.* nam cum Martem præ-

cipua religione colerent, id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimandus est Neptunus, is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immisit tempestatem, vt coactus sit promittere se Neptuno sacrificaturum quod primum ex animalibus sibi exeuntì è naui obuium fuisset: mox cùm filius primus occurrisset, eum sacrificare necesse fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cùm maximè omnium deorum Luna ibi coleretur: nam multi è seruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus esset, solus per syluam errans sacra cathena comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoséque & opiparè per annum nutriebatur, deinde cùm aliis hostijs ad deæ sacrificia mactandus ducebatur, vt ait Strabo lib. 11. Neque Lacedæmonij quidem, qui vitæ seueritate ac prudentia cæteros homines antecellere studebant, hanc superstitionem effugere potuerunt. nam, vt scribit Paus. in Laconicis, Orthiæ siue Lygodesmæ deæ nuncupatæ, quæ esse Dianæ statua putabatur è Tauris eò ab Oreste & Iphigenia deportata, homines sorte destinatos immolabant quem postea ritum Lycurgus ad puberes transtulit. atque iidem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsum asseruarunt regibus, vt ait Plut. in Pelopida cùm à cædibus res incœpta esset, quam commiserunt Astrabacus & Alopecus Irbi filij, vbi reperto deæ simulachro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius deæ responsum mox est ab oraculo illam aram humano sanguine aspergi oportere atque cùm priùs mactandi sorte ducerentur, deuentum est tantùm ad plagas, vt ita sanguine nihilominus imbueretur. Præerat sacris sacerdos fœmina, quæ tamdiu paruam & leuem deæ statuam sustentabat, dum pueri cæderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cædendi misericordia ducti ob formam aut claritatem epheborum parcius aut lenius hoc facerent: ita fieri graue signum dicebatur, vt sacerdos illud non posset sustinere, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis. Huic eidem deæ cognomento Triclariæ virgo & puer mactabantur apud Achæos, vt est in Achaicis Paus. Quid opus est Leucadum ritum commemorare? illi cum quotannis auertendæ deorum & Apollinis præcipuæ iræ impu-

impetum aliquem hominem deligebant, quē mactare consueuerunt: sed postea mutatus fuit ritus, cùm è specula deiectum multis pennis & auibus alligatis seruandum curarēt, ita tamen vt extra patriam postea incolumis deportaretur, vt ait Str. lib. 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarúmque & Bergæarum victimarum consuetudinem silentio præteribo, & aliarum nationum, qui homines diis immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tanta deorum crudelitate, támque impia religione, nullam omnino probitatem esse potuisse. quid enim feritatis ac sceleris ab horum deorum impurissimis aris abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantùm aliquando sæuierunt, sed in vniuersos exercitus. nam cùm Brennus Gallorum imperator insignē cladem accepisset à Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquiis exercitus agitatus est, atque Gallicæ acies inter se ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cùm igitur homicidiorum omnísque crudelitatis autores deos haberent antiqui, non est mirum, si pro cædibus & adulteriis & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nam cùm crudeles essent illi dij tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facilè muneribus ad omnem improbitatem, omniaque peccata hominibus dimittenda adduci posse censebantur. Idcirco præclarè dictum est ab Euripide in Medea:

Πείθει δ' ἄνακτας θεὸς λέγει.
Fama est deos parere donis cœlites.

& id ab Ouid. lib. 1. de arte:

Munera (crede mihi) placant hominésque deósque.
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus? Iupiter ipse cùm esset vrbē Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem, & insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ sæpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat. cùm ita inquiat in primo Iliad.

Αἰεί μοι κῆλα βέλεμνα ἐπέσσυτο
Νηυσὶν ἐπ' ὠκείαις ὅτε μοι σὺν ἔργον ἕποιτο.
Τὰων μοι πρὸ κάρη πίσυνος ἦλθε βίη,
Καὶ Πριάμοιο, καὶ λαοῦ ἐμοὶ ἐν πεδίῳ μάτην
Οὐ γάρ μοι ποτε ἶσαι ἐδάσσαντο θυηπο-

Ὅσσα τε τ᾽ ἐπὶ χθονὶ τε καὶ ὑπὸ ζόφῳ ἠερόεντι
Quæ sunt sub cœlo, & splendentis lumine solis
Ὀππόσα ἐκτελέουσι βροτοὺς ἀνὰ νήπια φῦλα,
Oppida culta viris mortalibus, omnibus una
Τρωΐη ἦεν ἐρατὴ μάλα μοι φίλη, οὐδέ τις ἄλλη,
Troia fuit dilecta magis mihi gratior una,
Καὶ Πρίαμος, Πριάμοιο τε δῖα πόλις, λαοί τε·
Et Priamus, Priamique domus, regnúmque: nec ara
Οὐδέ τι μοι ἐλλείπεσκε δαὶς ἐΐσης, οὐδὲ θοίνης,
Nidore aut libis caruit, quæ munera diuûm.

Quî enim fieri potest, vt iustus & bonus sit is Deus, qui bonam, piam aliquam ciuitatem esse fateatur, & tamen illam euertendam concedat, nulla satis honesta sui consilii reddita ratione? Sic etiam Neptunus, Æneam ab Achille liberaturus, nullam protulit Æneæ probitatem, sed verebatur ne muneribus & sacrificiis in posterum careret, vt est in lib. 7. Ilia.

κεχαρισμένα δ᾽ αἰεὶ
Δώρῳ θεσπεσίῃ δίδωσι τοῖς ἐθέλουσιν ὄπασσαι.
grauissima semper
Dona deis offert, qui cœli regna frequentant.

Non est igitur mirum si sæpius est ad parricidia accersitus Iupiter, cùm ita esset auarus, vt pro acceptis muneribus ad omnia scelera conniueret. quare iure propè optimo diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in lib. 9. Odyss.

Ζεῦ πάτερ, οὔ τις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.
Οὐκ ἐλεήσῃς ἄνδρας.
Iupiter haud quisquam diuûm mortalibus est te
Sæuior, æquo ferus magis: haud misereris virorum.

Iure igitur Pallas eum & insanum & malum vocat in lib. 8. Iliadis in his:

Ἀλλὰ πατὴρ ἡμὸς φρεσὶ μαίνεται οὐδ᾽ ἀγαθῇσι,
Σχέτλιος, αἴνη ἀλίτροπος, ἠμβλὺς ὑβρίων ἀπριάτους.
Sed pater ipse meus vesana mente malâque est,
Infelix atque iniustus, mea numina vertens.

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum, omniúmque calamitatum autorem Iouem esse demonstrauit his versibus:

Οὐ μέν τις φρεσὶν πόλλ᾽ ἐπιγνώσεται ἀνὴρ
Ὥς τε δὸ ἐπικλώσαντο θεοὶ δυστηνοῖσι βροτοῖσιν,
Ζώειν ἀχνυμένοις, αὐτοὶ δέ τ᾽ ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται οὐδὶ Διὸς οὐδῷ
Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν ὀπάζων δὲ ἑκάστῳ.
ὯΙ μὲν κεμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μὲν τε κακῷ ὅγε κύρσας, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ.

Nil

Nil prosunt lacryme, nec tristia pellere possunt:
Fata Dei statuêre viris mortalibus ista,
Vt viuant tristes, ipsi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta bonis hic sunt, idque malorum
Plenum est. Ista viris miscens dat Iuppiter ipse,
Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Non solum in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui non consilio & ratione, sed vt sors obtulerit, bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiã in Hecuba illũ malorũ autorem facit:

Οὐδὲ ἄλειπτόν με Ζεὺς, τρίοδος δ' ὅπως ἐρῶ
Κακοῦ κακὸν ἄλλα μείζον' ἢ πάλαι' ἐγώ.
Nec Iupiter me perdidit, seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solum Iouem, verum Deos omnes inclementes vocat apud Virg. lib. 1. Æn. quia Troiam propter inuidiã & ob accepta à Græcis munera euerterint: sic enim inquit:

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacænæ,
Culpatúsve Paris, verùm inclementia Diuûm
Has euertis opes, sternitque à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib. 4. iliad. cum Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eósque impellere ad fœdus violandum.

Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Αὐτίκ' Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.
Αἶψα μάλ' εἰς ὅμιλον ἐλᾶν μιν Τρῶας καὶ Ἀχαιούς
Πῆμά θ' ὅπως Τρῶες ἀρήϊον ἄρξουσιν Ἀχαιῶν
Ἄρχοι τ' ἀμφίτεροι ἐκόρυσσαι φλησιανδρίῃ.
Annuit his dictis hominum pater, atque deorum
Palladáque accersens ad sese hæc inde profatur:
Protinus in Troum & Græcorum castra recede.
Experiare volo Troiam, primi vt Achiuos
Marte petant, primi percussáque fœdera rumpant.

Atque cum leuissimi hominis & impuri sit dicere mendacium, neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus, vt est in lib. 14. Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νύ σ' ἐπιλοφόδμην ἐπὶ νῦξε-
Παφλάγονας μεγάθυμους

Iuppiter an mendax pater es: nec iam vlla loquenti
Danda fides:

Cum fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus, sępius fuit ad cædes inuocatus, mortalésque ad cædes faciendas sępius adiuuit, vt testantur illa carmina Virg. lib. 6.

Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manúsque
Corpus in Æacidæ. & lib 9.
Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,
Nunc adsint.

& Hom. lib. 5. Iliadis.

τῶ δ' αὖτ' ἐμφρίνα Ἀθήνη,
Δεῦς δ' τοι αὖθρα ἑλεῖν, καὶ ἐς ὁμιλὸν ἐγχος ἑλέσθαι.
Rursus amica mihi concedito Pallas,
Cædere, dáque virum, ac forti concurrere telo.

Enimuerò multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cum ita inquiat:

Ω πότνι' Ἥρα, σοὶ γὸ ἐγὼ θ' ὑπὲρ γάμους
Ὀ ζεῦξ' Ἀδρήστου παῖδα, καὶ νέαν χθονα,
Λύσ μοι κτανεῖν ἀδελφὸν, αἰτίαν δ' ἐμὴν
Καθαιματῶσαι δεξιὰν νικηφόρον.
Iuno verenda, sum tua: nam nuptiis
Iunxi Adrasti filiam, terram incolo,
Concede fratrem occidere & victoria
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non deterrerur, vel cognita turpitudine petitionis ab illis tam impuris precibus cum inquit:

Αἰσχιστον αἷμα συγγενοῦς ἐμοὶ κτανεῖν.
Occidere affinem peto, hæc turpissima est *Corona.*

Aduocabantur ad furta etiam dii antiquorum, qui latronibus & insidiatoribus fauere putabantur, cum esse ipsi pleni omnis impuritatis, quare ita scripsit Horatius in epistolis:

Iane pater clare cum dixit Apollo;
Labra mouet metuens audiri pulchra Lauerna,
Da mihi fallere, da iustum sanctúmque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obiice noctem.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuuarentur precati: quippe cum intelligerent ve. innocentissimos homines per hos deos grauissima

supplicia subijsse, cùm vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimuero, quia nihil diuturnum est quod ad extremam improbitatem venerit: multo fuit tolerabilior, quàm hos pro diis colere, illa Cyclopis sententia, quæ homines ad voluptates, vitæque suauitates percipiendas hortatur: quæ vniuersam illam regionem euertit: ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

Ἢ γῆ δ' ἀνάγκη κἂν θέλ' οὐ θέλῃ μὲ δεῖν,
Τίκτουσα ποίαν τὰ μὲ πανσ βοτά
Κ' ἐγὼ θεῶν μὲν οὐδενὸς, πλὴν ὅσον ἐγὼ θέλω,
Καὶ τῷ μεγίστῳ γαστρὶ τῷ δ' ἐμῷ σέβω,
Ὡς τοῦτο μέν γε κ' φαγεῖν τῷ' ἡμέρᾳ,
Ζῆν δ' ὅστις ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι.
Λυπεῖν δ' μὴ λυπεῖν

Necesse terra sit vo'enti, sive non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus,
Nullis deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic deorum maximo ventri: viris
Vt solus est hic Iupiter prudentibus,
Bibendi, edendi, vt lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter.

Hoc autem consilium est non hominis sed filii Neptuni, & Iouis ipsius nepotis, cui vanum fuisse illum deorum cultum facilè credi potest, at contrà fieri non potest, vt ille suauiter viuat, nullâque tristitia afficiatur qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentiæ, cùm illa sola omnè vitæ suauitatem largiri possit. Sed quid opus pluribus: tanta fuit horum deorum crudelitas, vt Læsionem, quàm Aten vocarunt, Iouis ipsius filiam esse tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei sola proprium sit beneficientia:

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ κλυτὴ πᾶσι βροτοῖσι
Ate prisca proles, qua læserit omnes
Mortales.

Patet ex iis quæ hactenus dicta sunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia deorum sacrificia. & quales dij ipsi credebantur, à quibus viuendi rationem acceperant, & quòd omnibus vitijs credebantur dij illi fuisse contaminati, & quòd nulla vel religio vel ciuitas, quæ ad summum malitiæ peruenerit, diuturna esse potest. nunc consideremus quales Dij inter se fuerunt.

Quales Dij inter se fuerunt.

Cap. xix.

NEque mirum est sanè deos tam sæuos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines à dijs ipsis manasse, cùm tanta fuerit iam inde ab initio inter hos deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. quòd si sceleratum est illum armis persequi, à quo aliquod magnum beneficium acceperis, profectò sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis vsuram acceperat. Verùm non solùm insecutus est, sed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt testatur Ouid. in Ibin.

Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnda creatus erat.

Hoc paternum exemplum cùm sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cum armis insecutus est, & in Italiam confugere compulit: à quo, cùm apud Ianum regem in Italia latuisset: quædam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit, Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat: an potest is esse tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitiæ, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse qui tam impius in parentes & in filios suos extitisset? sed neque Iupiter quidem omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit: neq; regnum quietum possidere potuit, cum Gigantes, quasi paternæ iniuriæ vltores, in illum conspirarint, eúmque penè de regno deiecerint. Enimuero cùm hæc quoque certamina absoluisset, victoriámque fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dii in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib. 1. Iliad.

Ἠ' ὁρόᾳς ὅτι πάντες ἀνιηρὴ Κρονίωνι
Οἷον τὸ πρῶτον ἔστην ἀέκητι λοιδορίησιν,
Ὄφρα τοι μὴ ξὺν δόλῳ ὀλέμιοι ἔκλυον ἄλλοι,

Ἡρ' τε

Ἦμαρ', ὅτ' οὐκ ἐθέλοντα, σὺ παῖδας Ἀθλίῳ.

Dixeris vt superas inter depellere pestem
Te potuisse Iouis Saturni sanguine cretos:
Cœlicolæ voluere Iouem vt vincire tonantem
Neptunus, Iunóque, & Pallas.

Præclarum sanè regnum, ac verè dignum, vt eius rex beatus appelletur, in quo neq; coniux, neque soror, neque filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter se solum inimicitias hi Dij exercuerunt perpetuas, verum etiam tantum authoritatis ac virium hominib. alius in alium tradiderunt, vt sæpius ab hominibus fuerint vulnerati: sicut Iuno ab Hercule sagitta, vt ait Hom. lib. 6. Iliad.

Τλῆ μ' Ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος
Δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ἐϊσάμενος πτερόεσσαν
Βεβλήκει.

Perpessa est Iuno cùm filius Amphitryonis
Percussit dextram mammam, petiitque sagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt est in his.

Ταὶ δ' αἶψα ἐν τοῖσι πολέμοιο δὶ κωὶ ἔϊσαν,
Ἔνθ' ἦ μὰν αὐτὸς αἰνὰ μέλε Διὸς αἰγιόχοιο
Βὰν πύλον ἐς νεκύεσσι ζαλὰν ὀδύνησιν ἐδωκεν.

Passus & est Pluto horrendus, cum dira sagitta
Inzulit huic vulnus nati Iouis huius: & ille
Inter defunctos duros tulit inde dolores:

Quinetiam Mars ipse belligerantium Deus mortalium arma effugere non potuit, vt est apud eundem Hom. in his:

Τῷ ῥά μιν ἔπτα τυχὼν, ὀκὰ δὲ χόα κεῖτο ἑκηβόλος
Ἐν δ' ὄβριμον ἔπεσεν αὐτὰρ ὁδὶ ἴβεφιν χάλκεος Κνημὶς.

Huic pulchrámque cutem lacerat, ferróque secidit,
Extrahit hinc hastam, Mars alta voce boauit.

Idem postea ab Oro & Ephialte fuit in vincula coniectus. Fuit Venus etiam vulnerata à Diomede: atque longum esset sanè cõmemorare quot incommoda Dij passi fuerint ab hominib. Facilè igitur adducor, vt durissima illorum hominum ingenia fuisse credam, quib. erat religionis & deorum metus in animis imprimendus, cùm virorum & bonorum exemplis, & sapientum oratione eò adduci non possent, sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, authoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiquis nulla alia de caussa, nisi vt homines ad probitatem instituerent, & res naturę aperirent obscuras, vt suis locis explicabimus.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SECVNDVS.

De uno rerum omnium principio & autore Deo.

EXPLICATA sunt à nobis superiùs nonnulla quæ ad antiquorum deorum naturam cognoscendam pertinebant: & quales illi erga homines, & quales inter se fuerint patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cùm eorum nominibus pro rerum naturalium formis antiquis sapientes vterentur. Nunc autem consequens est, vt demonstremus vnum fuisse rerum omnium principium vnúmque autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucem edita, cùm nullus ex ijs Deus fuerit, vt dictum est, neque plures dii simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit, quàm breuissimè explicemus, quoniam hæc vna disputatio vel magnum volumen posset implere, si quæcunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cùm rerũ multarum sub eadem forma positarum numerus imbecillitatẽ arguat singularum, quia procreatione filiorum indigeant, & morti sint obnoxiæ, frustrà in tanta deorum multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquando deficiẽt, & semper noua vota dijs iunioribus erunt concipienda. At quid aliud sexus significat quàm interitum? quod enim oritur, & intereat aliquando necesse est: quia omnia quæ oriuntur, constant ex quibusdam principijs, in quæ denique soluuntur. Si omnes dii sint mares, aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilque producant, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest,

is qui

is,qui nunquam vim suam exercet. quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse sit,atque ibidē Dei natura sempiterna esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus,qui neque genitus erit,neque generabit ex se alium, cuius substantia ab ipso dissideat. Nam veri piique theologi Deum generare Filium tradunt,seu eiusdem substantiæ : & idem immortalis existens,cùm ex nullis principiis constet,nullum sortitus est temporis principium. Rursus cùm sit principij expers, potentia existēt infinita,quoniam finitorum corporum, rerúm que omnium finitarum, finita est pro corporis ratione potentia & virtus : quare omnipotens fuit meritò ab antiquis appellatus,& cùm nullus ante Deum visus sit,cùm primus is extiterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac *ζωτικὸς*, vt est apud Orpheum in Hymnis.erit is igitur rerum omniū quæ sunt autor necessariò existimandus. Enimuerò cùm magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quòd alij vnum,alij plura rerum naturaliū principia generationi subiicerent, nemo tamen adeò fuit inops consilij,qui plures deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus,aquam rerum omnium principium ratus,mentem inquit cuncta ex illa formasse,& Anaxagoras Clazomenius cùm è similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset,inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset,quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumfertur:

Νοῦς δέ τις διακοσμῶν τε πάντων ἔστιν.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cum monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor,quæ tanquam generationis materiam introduxit,quòd videret ea esse per se segnia,& inutilia, amicitiam opificem & conciliatricē dissidium corruptionis caussam putauit Socrates & Plato post materiam & ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cum formam nusquā sine materia posse consistere crederet,solam materiā & Deum cuncta efficere dixit, quòd ex iis forma oriretur cum ad opus

accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aërem, Heraclitus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, non creata, sempiterna, mente percepta, quas atomos vocat, Aristoteles qui materiam & formam principia putarunt esse omnium, cum nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullúmque crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Quî enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tam præclaram ad se accersire, & vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum vel si sit argẽteum, nisi artifex ad poculi formam illud perducat: nunquam profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neque argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus continet: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi qui omnia fortunæ attribuunt, mundúmque ipsum ex minimis corporibus assiduè celeritérque fortuito & temerario motu agitatis, multis in vnum conglomeratis coagmentatum fuisse censuerunt: quales Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam, tametsi de Deo nescio quid balbutiebant, tamen in idem propè cum Diagora Milesio & Theodoro Cyrenensi, Bunerόque Tegeate reciderunt. Patet igitur neque sine opifice Deo quidquam fieri posse, nec deos esse plures, sed vnum & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem, qui neque mas est, neque fœmina. at num Iupiter is sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, nunc perquiramus.

De Ioue. Cap. I.

AGe verò, Iupiter is, quem patrem hominum, ac deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus, at plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natus sit, variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referuntur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit, ad quem omnia propè aliorum facinora referun-

feruntur, modò in Creta, modò Thebis, modò in Arcadia, modò apud Messenios natus esse dicitur, cùm nullo pacto fieri possit vt hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facilè quis accommodauerit, tamen vt idem multis in locis natus sit, fieri omnino non potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriantur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verùm cùm Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, vt ait Ilacius his verbis: πάντας δὲ τοὺς παλαιοὺς τοὺς ἐκ Διὸς βασιλεῖς: *Ioues Reges omnes vocarunt antiqui.* & Zezes in varia historia: τοὺς βασιλεῖς δὲ πάντας οἱ ἀρχαῖοι Διὸς ἐκάλουν παῖδας: *Reges autem olim Ioues vocarunt omnes.* Ea causa factum illud est, quòd Iupiter is qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Nam rudes adhuc populos legibus à se constitutis parère persuasit: certa matrimonia instituit: ferino more viuentes ad cultum deorum erexit: omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit, aráque & sacerdotes, & cæremonias illis instituit: qui cùm Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatem corporis occultantes homines beneficiis affecti Ætheris illum & Diei filium esse tradiderunt, quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Vt igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cùm verò omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poëtis, reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis, fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomen Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus ob metum Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cùm Iouis incunabula Messenij sibi vendicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti asserunt, sacráque solennia Ithomatá in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cum hæc scripsisset in rebus Mes-

seniorum Pausanias, mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit qui Cortinam præterlabitur. Lusium appellari, quòd in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loca non parum inter se distabant, cum Messene ciuitas esset nobilis Peloponnesi, non parum distans ab Arcadia, quæ à dextra Patras vrbem respiciebat & ipsam non ignobilem, à fronte sinum Naupactium: at Arcadia propè esset in altera parte insulæ mari finitima. Mox idem Pausanias in Bœoticis Saturno ereptum Iouem in Bœotia scribit & supra Chæronæ mœni a præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocatus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant: qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, & à Messene non etiam parum. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa quibus nascentes infantes operiuntur, in tam longinquis fontibus lota fuisse, qui si his non erat vt cæteri cum nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sunt qui Thebis Bœotiæ natum esse Iouem autument, quod in his sensit Lycophron, apud quem Cassandra loquitur de Hectore, illa significans quæ erant illi euentura: vt est in his:

Ζὺ δ' ὦ ξύναι μ' πλείστ' ἐξ ἐμῆς φρενὸς
Στρῶτι, μελαίθρων ἔμμορ' ἐμῶν πάτρας ὅλης.
Οὐκ ὰς πενθεῖ κρυπτὰ φοντίζεις φόνῳ
Ταῦ, ὧν ἀγαστὸ' ἐξ Ὀφιονεὺς θρόνων,
Πλείστας ἀπάρχας θυμάτων δωσεῖ φίλων,
Ἀλλ' ἄξεται σε πρὸς ἠῶ ἐλίαν πλάκα.

Frater mihi dilecte mente plurimum,
Tutela sola qui domus, & patriæ es,
Cruore tauruo inquinabis crepidam,
Regis Ophionis sedium cùm plurimas
Mactabis hostias. u inde dux eris
Petas vt eius ipse patrium solum.

Fama est enim quòd cum fames & annonæ penuria cœli vitio Græciam occupasset, responsum datum fuit cessaturam eam calamitatem, si Hectoris ossa in Ophyrno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis esset in patria, & ad Troiam non militasset. Hanc vrbem perquirentes solas Thebas Bœotiæ immunes

fuisse

fuisse ab ea militia inuenerunt. Atque id patrium solum Iouis dictum est, quòd is ibi natus esse à nonnullis credatur, vt testatur illud epigramma, quod adulans Thebanis dicit ibi esse beatorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insulæ.

Αὖθ' ἱερὰ μακάρων νῆσοι, τῷδ' ἐν τὸν ἄριστον
Ζῆνα Θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῷδ' ἐπὶ χείρε.

Insula ibi fortunatæ sunt, regem vbi Diuûm
Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alij in Creta Iouem natum & educatum fuisse dixerunt, vt testatur Lucianus in sacrificiis, hoc pacto; οἱ δ' αὖ Κρῆτες, μὴ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτῷ δεικνύουσι: *Rursus autem Cretenses non solum natum esse apud se Iouem memorant, & sepultum, verùm etiam sepulchrum illius ostendunt.* Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine:

Dictæo cæli regem pauere sub antro.

Est enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus. Aiunt in Creta Ioui dato nutriendo cecidisse vmbilicum apud fluuium Tritonem, cui locus consecratus dictus est Omphalus, & propinqua planities Omphalium, cùm Græci omphalon vmbilicum appellent. Hunc in antro Dicteo, montis habitasse testatur Apollonius Rhodius ita lib. 1. Argonaut.

Ὄφρα μὲν ἔτι νήπιος ἦεν, ἔτι φρεσὶν ἄσπετα εἰδώς.
Δικταίῳ τετάνυστο ὑπὸ σπέος.

Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iuppiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno in Iouem, quòd in Ida sit natus & educatus:

Ζεῦ σὺ μὲν Ἰδαῖον ἐν ὄρεσι φασι γεγάσθαι,
Ζεῦ σὺ δ' Ἀρκαδικός.

Iuppiter Idæus aiunt te in montibus ortum,
Iuppiter Arcadicus.

Est autem Ida mons Cretæ, vt ait Dionys. in libello de situ orbis:

Κρήτη πρώτιστα Διὸς μεγάλοιο τέθραπται,
Πολλὰ τὰ λιπαρὰ, τὰ καὶ, εὐζώοις, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
Ἴδη καλλιπύκοισιν ὑπανθρώσα πολυσπόροις.

Creta Iouis magni nutrix veneranda, feráxque
Et frugum & pecoris, nemorosa huic imminet Ida,
Ida frequens piceis & quercubus optima mater.

Sic Virgilius lib. 3. Æneidos:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idaus ubi, & gentis cunabula nostræ.

qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idæum appellarunt, vt illud:

Idaumque Iouem, Phrygiamque ex ordine matrem.

Atqui in Arcadia Olympium, quia Lycæus dictus est Olympus vt ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum inde vocatum est, quod ibi Iouem vulgò credunt fuisse educatum. Cùm tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis:

Πῆ σε καὶ τὸν Δικταῖον ἀείσομεν, ἢ τὸν Ἀμαλθεῖ,
Ἐνδιὴ μᾶλλα δοκεῖς· ἀμφὶ γάμῳ ἀμφίεσται.

Dictæumne Iouem cantabimus, anne Lycæum?
Sum dubius: genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & deorum vocarunt, cùm recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore vt è regno à filio pelleretur, vel quod ita conueniisset cum Titanibus, vt filios omnes è se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed cum Rhea, quam etiam Opim dixerunt, vt memoriæ prodiderunt quidam, primùm ipsa per aliquot dies clàm educauit, sed cùm diu se illum occultare non posse arbitraretur, Coribantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idæi, clàm in Cretam transmittendum concessit: qui simulatis sacrificiis inter cymbalorum tympanorúmque strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ioue dicitur saxum fasciis inuolutum illi obtulisse: quod ille continuò deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulo supra Chæronæ mœnia, vt idem ait in Bœoticis. Atqui cùm tantopere de Iouis patria dissentiant inter se antiqui scriptores, non minor est nutricum numerus & controuersia, quàm de locis in quibus sit educatus. Nam alij ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiáque æra secutæ
Dictæo cœli Regem pauêre sub antro.

Fama est ad eius beneficij memoriam, quòd Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cum priùs essent ferrugineo,

Aratus

Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritum fuisse asserit in his:

Αἶξιν πω μιν τ λόγοι Διὶ μαζὸν ἰσχέμεν.
Sacra Ioui capra est, quòd præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in sacrificijs. Illa cum apud Oleuum Bœotiæ ciuitatem vbi post Ægarum euersionem conditum fuit Ægium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς κεκλῆσθ' ὑποπτῆν.
Oleniam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ouid. in secundo Fastorum:

Olenia surget sidus pluuiale Capella,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superiùs etiam de Neda & Ithome nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pausanias in Messeniacis, Apollonius Rhodius de Adastrea Iouis nutrice meminit lib. 3. Argon.

Καί νύ τοι τόσσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα,
Κάπρε τέοι ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια
Λίτρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.
Perpulchrum tibi ludicrum istud munero, nutrix
Adrastea Ioui paruo quod præbuit antè,
Ideo lauis cùm paruus condidus antro.

Habuit enim præter supradictas Adrasteam & Idam nutrices Melissei filias ac sorores Curetum, à quibus sit educatus: cum Lactantius in libro de falsa religione ab Amalthea & Melissa filiabus Melissei Cretensium Regis caprino lacte & melle nutritum scribat Apollodorus Atheniensis grammaticus libro primo Bibliothecæ ab Adrastea & Ida nutritum quidem scribit, sed lacte Amaltheæ Cicero in secundo de Diuinatione scriptum reliquit, castissimè quodam in loco cultum fuisse Iouem, qui vnà cum Iunone in gremio Fortunæ sedens mammam apprehenderet. at Pausanias in Arcadicis nymphas quasdam nutrices Iouis nominare solitos Arcades inquit, Thisoam, Nedam: Hagnò, quarum prima in Parrhasiorum finibus nomen dedit vibi, secunda flumini, tertia fonti in Licæo monte Arcadiæ, quæ mirum etiã donum à Ioue consecuta dicitur. Nam cum solum laboraret siccitate, re diuina ritè peracta, mactatisque hostijs Lycæi Iouis sacerdos cum precatione ad aquam conuersus

ramum è quercu in ſummam aquam deijciebat, inde halitus ex fonte nebulæ ſimilis tollebatur, atque obducto cœlo conuocatis nubib. Arcadum fines vberrimis & optatis imbrib. perfundebantur. Has in vrſas mutatas fuiſſe ſcribitur in commentarijs in Apollonium Rhodium: ſed qua de cauſa, non inueni: ita enim ſcribitur ibi: ταύτην οὖν τὴν χερρόνησον παροίκησαν Ἄρκτοι ὄρος κυρίως ἔστω λευκώλοφον. ἐπειδὴ φασὶ τὰς προσόντας τῷ Διὶ ἐκεῖ διατραφέσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι. *Huic igitur Cherroneſo mons adiacet qui proprio nomine Vrſus appellatur, quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes in vrſas fuiſſe mutatas.* Non defuerunt, qui à columbis & aquila illum educatum fuiſſe arbitrati ſint, vti teſtatur Mæro in his:

Ζῆν δ' ἀϋτὰρ ἐν Κρήτῃ τρίετα μέγας οὐδ' ἄρα πίτνεν,
Ἠείδει ὁσσάρεσσι, σὺν δ' ἀίξετο πᾶσι μέλεσσι,
Τὸν μὲν ἄρα πρέσβειραι, ὕπατοι ζαμενὲς πέφυον αὖτοι.
Κυμβρησίλω φορέουσαι ἀπ' ἀλιαστὸν ῥόον ἀὴν.
Νέκταρ δ' ὁππάτε μέγας αἰετὸς ἀφύσαιν
Ταμφηλὴ φορέεσκε πατὴρ ἐκ τῶν Διὶ μητίετι.
Τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον ὄβριμα Ζεὺς
Ἄθανατον ποίησε, καὶ ὑψόθι νίκατι σεῖσεν,
Εἵνεκ' ἄρ' αὖτως τρήρωσι πελειάσιν ἠπασε τιμῆς,
Αἳ δή τοι θήρων καὶ χείματος ἄγγελοι εἶσιν.

Iupiter in Creta nutritur, eúmque deorum
Nouerat haud vllus: creſcunt cum corpore membra.
Hunc in ſpelunca ſacra pauere columbæ,
Fluctibus oceani ambroſiámque tulere volantes.
Aſt Aquila huic nectar de petra dulce quod hauſit
Mox roſtro ſublimè volans afferre ſolebat.
Hanc patri altitonans mox regno victor adempto
Eſſe immortalem voluit, cœlóque locauit.
Nec nullo timidas decorauit honore columbas
Agreſtes gens hæc hyemis ſit nuntia & æſtus.

Suot autem illæ quæ Liuiæ vocabantur, agreſtes ſcilicet columbæ, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficij memoriam fuit aquila inter ſydera collocata, vtebatur Iupiter, cùm paruus eſſet, eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum ſtudio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt teſtatur Apollonius lib. 1.

ὁ δὴ Κρηταῖοι ὑπ' αὐτρῳ
Ζῆν' ἐν Κυρήτεσσι μετατρέφετ' Ἰδαίοισι.
Inter Curetas Cretæo Iupiter antro

Idem

Idcò etiam tum nutriebatur.

& Lucret. lib secundo:

Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur:
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum stiarent pernice choreæ
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Atque vt summatim rem colligamus, incertum adhuc est, & omni contentione plenum, vbi natus sit Iupiter, aut vbi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum qui deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cùm primùm natus fuit, ab Opi matre, vt dictum est, Curetibus aiendus in Cretam transmittitur: vt Eusebio placuit in Temporibus, etiam Cretisqui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alij in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum: alij in Arcadia natum & educatum putarunt: alii Messenæ, alii alibi; quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cùm occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes, ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alii dicunt à nymphis alendum fuisse datum, alii capræ, alii vrsarum vbera suxisse. atque tot de Iouis incunabulis memorantur. Arqui Cicero libro tertio de Natura deorum, principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt: primus patre Æthere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cùm ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulò pòst Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rege & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum vt alium fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit si tam varii ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cum cæterorum omnium & ortus, & educationes, & res gestæ postèa fuerint ad eundem à variis scriptoribus poëtisque præcipuè delatæ, vt diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt poëtarum secuti opiniones, huic vni concedentes, ea quo pacto instituimus persequemur. Iam verò cum adoleuisset Iupiter, & capra

mortua esset, eius pellē ad perpetuā memoriā ad suū scutum accommodauit, & ob acceptū lactis beneficiū inter astra Capræ signum retulit: scutúmq; Ægis à Græcis scriptorib. vocata est, cum αἴξ caprā significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cùm sæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimbósque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Ægiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in lib. Iliad. 5.

Κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Τριτογένεια.

Audi me Iouis Ægiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quòd cum Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa, quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

Τῶν πρόσθ' αἰάσσει ἐμβεκλώσσα τοκετόν,
Ὦ δῖναι ὠχέλυδρα λαδρίαις ὠνῖς,
Τὰς παῖδοβρώτας ἐκφυγοῦσ' ἰμαθίτις
Θέτιν ἀσπαίρω δαὶ δάμαρτι βρέφη.
Νεῖλω, τὸν αὐτοπόνεν εἰλάφας πέτρον,
Ἐν γηροκόλλοις σπαργάνοις εἱλιμένοι,
Τύμβος γενοῖς κάπαυσε μωμάρων σποράς.

Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Clàm, quòd videre coniugis conuiuia
Nefanda nollet, inuolutum fasciis
Saxum ille deglutiuit: haud sit pinguior,
Crudus sepulchrum quòd sit ipse filius.

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno ante quàm susciperet imperium:

Ὄρκος δ' αὖτε Κρόνῳ μεγάλως Τιτῆσι τέτυκτο
Μὴ σφίσ' ἀφαυρακὴ παίδων γλύσις, ἀλλὰ βασιλεύσῃ,

Αὐτὸς

Αὐτὸς ὅταν γήρᾳ τε Κρόνῳ καὶ Μοίρας πίλωσι.
Οὐρανίδαις μὲν Ῥέᾳ τε πάσιν, μαρτύρομαι ἔμπεδόν τε
Τιτῆσιν, καὶ τέκνα θεῶν ἀρρηκτοποιεῖσθαι.

Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat vllum:
Quò possint regnare senis post fata nepotes,
Cùm paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Assedit marium lacerans crudeliter artus.

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurãdum, legésque capti imperii educari, ipse vnà cum Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium, externorúmque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibúsque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellum exiret sacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cecropas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam Inarimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem è regno esset eiecturus. illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti mox retentis stipendiis Iouem subsannabant, cum pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulásque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verum post eam victoriam cum Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret: futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiarib. rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectáque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneóque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside, cum regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestæ ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ, vel amicitiæ, vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi maiestatis & imperandi sui totum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur.

Cum patrem igitur captiuum feciſſet Iupiter primùm, dicitur virilia membra illi falce eadem amputaſſe, quæ ille Cœlo patri amputauerat, quæ poſtea iacta fuit in inſulam Cyprum non procul à Corcyra: quod etiam ſignificauit Lycophron in Caſſandra ita his:

Νῆσον δ' ἐς Κόρκυραν συγκεκλῄδα
Ἄρπλῳ πεφάσει.

Saturno vt inde venerit ininſulam
Drepanum inuiſam.

Nam Corcyram inſulam, vbi Saturnum ſecuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Iſacius. Ex eius virilibus membris amputatis, & in mare deiectis, & ex ſpuma natis, dicitur nata eſſe Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati ſunt antiqui poſt fugatum per arma Iouis è regno Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam cecinisſe purpurea toga decorum & coronatum lauro, mirificéque Deos omnes qui accubuerant in conuiuio, delectauiſſe: vnde ſumpſerunt originem epinicia: quod innuit in ſecundo libro elegiarum Tibullus in his:

Sed nitidus, pulchérque veni nunc indue veſtem
Purpuream, longas nunc bene necte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisſe Iouis.

Saturno igitur paulò pòſtea vinculis fugiente, & ad Ianum Latij regem in Italiam profecto, Iupiter ipſe regnum occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab æthério venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Ferunt Iouem Veſtæ propoſuiſſe, per quam adeptus erat imperium, vt quod mallet eligeret: at hanc prius virginitatem poposciſſe: deinde primitias omnium quæ dis offerrentur ab hominibus. Enimuerò placidiſſima omnia & ab omni inſidiarum genere libera ſub Saturni adminiſtratione, atque adeò ætas aurea fuiſſe dicitur, cum Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaſerint: nam

Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.
Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum,
Fas erat: in medio quærebant, ipſáque tellus
Omnia liberiùs nullo poſcente ferebat.

Ille

Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædarique lupos iussit, pontúmque moueri.

Quod equidem nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus & sceleratis hominibus concessam fuisse licentiã multa iniqua faciendi, quibus socijs & adiutoribus in occupando regno paterno vius fuerat, cùm bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueuerit, sicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud est aurea ętas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta: cùm feræ cum domesticis animalibus, cum canibus lepores scilicet, agni cum lupis, & cætera huiusmodi impunè versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocinio sunt tuti, nisi iudices ipsi propter auaritiam fiant latrones, aut propter desidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur, id significare voluisse antiquos testatur Tibul. libr.

Nunc Ioue sub domino cades & vulnera semper:
Nunc mare, nunc lerbi mille repentè uiæ.

Neq; tamẽ Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat, insidiatoribus caruit: exẽplum enim dederat posteris quo pacto regna per vim sint occupanda. Ægæon igitur Iouis exẽplo inuitatus vnà cum cæteris Gigantibus illum è regno depellere conatus est: cui cẽtum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignémque ex ore eructabat, vt testatur Virg. lib. x.

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenáque manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribúsque arsisse: Iouis cùm fulmina contrà
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

quem idcirco sub Ætnam montem fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulantur, qui quoties latus moueret, Ætna flãmas ingentes eructaret, vt ait Callimachus in lauacrũ Deli:

Ὡς δ' ὑπὸτ' αἰτναίῳ ἔρεις πυρὶ τυφωθῆσιν
Σείσσηται μεγάλα πάντα. καὶ ἀυσθήσιον γίγαντος
Εἰς ὑπερθὲν ἔχεσκε ὑπωμίδα καπνίσσαν,
Φλογμὸν τε βοίμενον ὑφ' ἡ παίζοιο πυρόεντα,
Ἠΰτε δ' ἀμφὶ

Monte sub Ætnæo veluti cùm conditus olim
Perpetuis flammis ustus vult vertere fessum.
Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur,

Fornacésque fremunt Vulcani, vis forcipe massam
Vertit, opúsque simul.

Quamuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulosè ita explicata, vt suo loco dicetur: paucis tamen antè dictis idem Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunum, & reliquos eos, qui in Iouis tyrannidem coniurarant, fuerat auxilio: vt testatur Hom. in 1. lib. Iliad.

Οἳ πόσιν μὲν ξυνδῆσαι ὀλυμπιοεδέος ἄλοχοι,
Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, ἠδὲ Παλλὰς Ἀθήνη.
Ἀλλὰ σὺ τὸν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσατο δεσμῶν,
Ὦκ' ἐπαγαγχεσίφρονα καλέσασ' ἐς μακρὸν Ὄλυμπον.
Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί.

Cùm vincire Dei reliqui voluére tonantem.
Et Iuno & Pallas Neptunúsque, inde tu ad illum
In cœlum Briareum superi sic nomine dicunt,
Centimanum arcessens soluisti fortia membra.

Hunc ideo vnà cum Gyge & Cotto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

Κόττον τε Γύγην τε Κόττον τε βίην τε Βριάρεων μεγάθυμον
Ναιετάουν φύλακες περὶ Διὸς αἰθεριόχιο.

His Cotúsque & Gygésque colunt simul & Briareum:
Custodes Iouis aterni, qua pectora fida.

Hic igitur Iupiter subactis nationib. Orientis, pluribúsque virib se semper adiungentib. vt mos est in prosperis successibus. Reges nonnullos regionum instituit: quare dictum est in Hymnis Homericis.

Ἐκ γὰρ τοι Μοῦσαι καὶ ἑκάεργος Ἀπόλλων
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθόνα καὶ κιθαρισταί.
Ἐκ δὲ Διὸς βασῆες.

Cantorum Musis, & Phœbo munera cura
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas
Ab Ioue sunt Reges.

Mox ad cæteras nationes cum maxima accessione virium penetrans vniuersum prope terrarum orbem perdomuit & subiugauit. Tum regibus illis qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit. nam dictus est Iupiter primus Cretensibus æquitatis leges & iuris ostendisse, qui eos reuocauit à violentia, persuasitq; vt iniuria & fubtellis nullóq; animorum motu exagitatis iudicibus, res non omitterent dijudicandas: deinde prædones, cùm peragra-

peragrauit orbem terræ, puniuit, æquitatem & iustitiam vbique introducens. inde dictus est Gigãtes interemisse, quorum dux erat Typhon, qui aduersus Deos vel iustitiam insurgerent in Pallene Macedoniæ, & in Phlegræis campis Italiæ, qui deinde dicti sunt Cumæi, idem ad iustitiam viris bonis honores & magistratus & præmia & præfecturas tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diuinos honores illi tribuerunt, cæteros principes ad imitationem inuitantes. quare scitè scriptum est ab Homero in 1. Iliad.

Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικαιοπόλοι εἵ τε θέμιστας
Ἰοβὸς Διὸς εἰρύαται.
In manibus gestant dicentes iura Pelasgi
Qui leges hausere Iouis.

Nam cum Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis vescerentur, Iupiter vetuit nequis eo cibo vteretur, & ab humanis carnibus ad glandes conuertit, quæ arbor, vt ab eo primum monstrata consecrata illi creditur. Post orbem subiugatum, cum duo fratres illi ab insidijs patris superessent, quos ita recensuit Homerus lib. 15. Iliad.

Τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοὶ, οὓς τέκε Ῥέη
Ζεύς τε καὶ ἐγὼ τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισι ἀνάσσων.
Tres Rhea Saturno fratres nos edidit: vnus
Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus communi consensu, cùm communibus etiam armis subiugassent, diuisus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plutoni, cœlum Ioni obtigisse dicitur, vt est apud Homerum in his carminibus:

Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
Ἦτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα παῖσαι ἄνακτι
Ποντομέδοντ' Ἀΐδης δ' ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα
Ζεὺς δ' ἔλαχ' εὐρὺν οὐρανὸν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν.
Omnia sunt partes in tres diuisa, & honorem
Quisque suum cepit, mihi parent aquoris vnda.
At triste Pluto defunctis imperat vmbris:
Mox æther, cœlúmque Ioui conceditur altum.

Atque cùm istud factum fuerit in Cria, vt quidam tradiderunt, locus vocatus est Clatos Κλῆτος ἀπὸ τοῦ κεκληρῶσθαι, à sortiendo scilicet. Hæc fabulosè de Ioue dicta sunt primũ à poëtis, qui vt potentiorum gratiam aucuparentur, nihil sibi non mẽtiri

licere arbitrati sunt. Non est illud credendum, quòd cœlum ac mare & inferorum locos ita diuiserint, sed magis rationi conuenit id quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione his verbis; Ergo illud verum est, quòd orbem terræ ita partiti sunt, vt orientis regio Ioui cederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, ac Neptuno maritima omnia cum insulis obuenerunt. Sic cum orientis regio, vnde lux mortalibus exoritur, superior sit, occidentis inferior: dicitur inferorum imperium habuisse Pluto, at cœli Iupiter: qui cùm ambitiosus esset suprà modum, gloriamque & existimationem plurimam sibi apud homines comparare vellet, effecit vt magna cum reuerentia coleretur, quare illi Pudorem assessorem addidit Sophocles in OEdipe in Colono:

Ἀλλ' ἔστι γάρ τοι Ζηνὶ συνθρόνοις ἕδραις
Αἰδὼς καὶ δέμνιον πάτου.

In omnibus rebus Ioui sed assidet
Pudor, thronósque seruat.

Et quoniam nulla esse potest vera in malos homines reuerentia, ac vix simulata quidem, in eadem tragœdia Æquitatem quoque illi assidere facit idem poëta:

Εἴπερ ὄφελόν γε παλαίφατος
εἶκεν συνέδρους Ζηνὶ.

Vetusta si Ioui assidet modò Æquitas.

Fama est quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt scriptum reliquit Athenienſis Apollodorus libr. 1. Bibliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum postea bibendum Saturno præbuit, quo ille priùs lapidem, deinde voratos filios euomuit: quod tamen factum fuit antequam filio Saturnus insidias pararet, aut de regno pelleretur, quibus auxiliarib. postea vsus est aduersus Saturnum & Tirannes. Mox cùm decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata esset, si in tartarum detrectos sibi socios assumeret, is Cam-pe custode cæsa illos è vinculis liberauit, atque ita ijs adiuuantibus victoria dicitur fuisse potitus. Neque minùs ridiculum, ac monstro simile illud, quod dicitur, quòd Iupiter Metim vxorem, quam primam duxit, vt ait Hesiodus:

Πρώτιστον μὲν ἔπειτα θεῶν ἐγάμησε Μῆτιν.

Vxorem primùm Metim sibi Iupiter addit:

grauidam factam deglutiuit, vt scripsit Ioannes Diaconus his verbis: Ἐφ' ᾧ καὶ τοῦτο ποιεῖ ὁ κατάπιε αὐτὴν, ἵνα μὴ ἄλ-

λος τὶς

λος τὴς τοῦ θεοῦ Νοκυρίτιν παρ' αὐτῆς ἀναδῆς καὶ ἀτεκνωτὴν: *quam cùm grauidam fecisset, deglutiuit, ne quis alius deorum nasceretur ex ea impudens ac fatuus.* Ex eo cibo mox ipse Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit, quod quidem monstrum tantopere contra naturæ consuetudinẽ fictum, nescio quo pacto primum æquis animis perferri potuit, neque fuerit cũ maximo omnium risu explosum: quippe cum mendacia & res supra credulitatem fictæ soleant etiam veris & probabilibus plerumque fidem detrahere. Postea Themim duxit, vt quidam tradiderunt, ac tertiam quam cepit in regione Gnosia apud fluuium Therenum. Vxorem postea duxit Iunonem, quam semper tenuit, neque vt primam deglutiuit. Huius filiæ dicuntur fuisse Preces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

ἐ γὸ ἄπυοι
Ικεσίη Ζηὸς κούρη Λιταί.
non sine honore
Conuenit esse Preces Iouis alto è semine natas.

Hoc autem fictum est, quia Reges & potentiores homines magna semper rogantium aliquid frequentia circumsistit. Animuerò ita ab ipsa natura comparatum est, vt animus hominum, sicuti sunt res omnes humanæ, nunquam in eodem statu consistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad omnia vitiorum genera maximè sit propensus, quod etiam præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum & semina vitiis desint, eximiam spinarum, & vrticarũ, & inutilium herbarum copiam alit: neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidem viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut.

Οὐκέτι κε σπλης οὐτὰ διοτρεφέος
Λέξασθαι κύπτων ἀεὶ πάλι ἔργα μέμηλεν.
Ηὲ σοὶ ἀθανάτας γε ξυνήτην ἰδέσθαι.
Aspernata Iouis quòd lectum sis cupientis

Semper enim cura eſt illi ſibi iungere Diuas,
Fœminéóſve cupit complexus, munera amoris.

Neque ſororem ſuæ ſanè pepercit, cuius concubitum cùm palàm petere non auderet, ſe in cuculum vertit, (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo deſiderio deterrere) & in Corinthiorum agrum ad collem qui ea de cauſa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima cœli tempeſtas exorta eſt, quare Iuno in collem Thronacem tunc dictum conſcendit: tum cuculus ille tremens ſuper genibus eius conſidit, cuius illa miſerta, ob frigoris enim iniuriam tremere exiſtimabat ſubveſtibus texit: qui poſtea Iupiter factus illam vitiauit, vt aiunt nonnulli. Alij dicunt non priùs ſororem compreſſiſſe, quàm promiſerit matri ſe vxorem illam ducturum, quod & poſtea fecit, vt teſtatur Pauſanias in Corinthiacis. At verò quàm glorioſa ſint illa trophæa, quæ ipſe ambitioſè commemorauit apud Homerum lib. Ξ. Iliadis, videamus. Neque omnia tamen Græca carmina hic ſcribenda putaui, cùm omnibus ſint in promptu, ſed ſententiam Latinis carminibus expreſſi. ſic enim illa incipiunt:

Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἥρη μήτερ, ἐμὴ δὴ καὶ ὄπιθεν ὀάμενθα
Iuppiter altitonans, ſic eſt huic inde locutus:
Huc iterum redijſſe licet Iuno. Ipſi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquam vel fœmina mouit
Corda mihi tantùm quantùm nunc vrit amore:
Non cùm Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danaë peperit quæ mox mihi Perſea clarum,
Non Europa, tulit præſtantem quæ Rhadamanthum,
Et Minoa: nec aut Semele, aut Alcmena ferocem
Altera cùm genuit Alcidem: altera Bacchum:
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipſa
Moniſti tantùm, quantùm nunc vrit amore.

Hic idem Deus cùm Ledam Tyndari regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum eſſe conuerſus, atque cum aquilam ſe inſequi feciſſet, dicitur præ timore deterritus, vt ſimulabat, confugiſſe ad Ledam, vt illius miſertæ ope protegeretur, atque ita illam decepiſſe. ex quo concubitu Leda duo ova peperit, quippe quæ cum aue concubuiſſet: è quorũ altero gemini pulli nati ſunt Pollux & Helena, ex altero gemini

mini item Castor & Clytĕnestra : ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter astra esse collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solensis in Phænomenis;

Ἤτοι γὸ ἠ Ζηνὶ παραπτίχει ἀλύκος ὄρνις
Cum Ioue formosa & cum cœlo voluitur ales.

Et paulò pòst: Αὐτὰρ ὅγ' οὐδιόωντι ποτὶ ὄρνιθι ἐοικὼς
Οὔρεσιν εἰς ἐπίλωφ φέρεται χῆ δεξιὰ χειρὸς Κηφῆος.
Hæc ales volucris similis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planius explicauit Euripides in Helena his carminibus:

Ὄρνις δι' ἀὴρ
Λέγος πετὰς Ζεὺς μητρὶ ἔπτατ' εἰς ἐμὴν
Λήδαν, κύκνου μορφώματ' ἔνδυς λαβών.
Ὁ δ' ἄλλων ἄντιμ' ἐξέφραζ' ὡς αἰετὸς
Δίωγμα φεύγων, εἰ σαφὴς ὅτος λόγος, *fama est enim,*
Quod Iupiter volauit ad matrem meam
Ledan, oloris alitu forma obsitus.
Fugáque, ficta quòd volucris nuntia
Ioue sit injecta, mox compressit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo sanè in dialogo de Mercurio & Sole Iouem exagitat vt adulteriorum autorem, cum ante illum Saturni tempore magna esset temperantiæ & pudicitiæ dignitas & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visámque diu, cùm frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemque larémque.

Nam cum diuitiis & omnium commodorum facultate desidia, & remissio animi, & libido nasci consueuit. quare scitè dictum est ab eo Oratore; πλοῦτος ἀρ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ἐστιν ἡγεμών, *diuitiæ scilicet improbitatis potiùs quàm probitatis sint magistræ.* idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poëtæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit.

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς, δι' ἕρωτα
Λύδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.
Fit taurus, cygnus, Satyrúsque, aurúmque, ob amorem
Europæ, Ledes, Antiopæ, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia

mundi, Minoem ac Rhadamanthum, Arcadem è Callisto, Pelasgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena, vxore Amphitryonis, Taygetum è Taygete, à quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Sauona, quamuis eũ Mercurio quidam tribuunt, Amphionem & Zetum ex Antiope, Castorem & Helenam & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae. Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum nympharum, Æthlium patrem Endymionis è Protogenia, & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis Ægyptiæ conditor, qui coniugem habuit Libyam, à qua regio Africæ dicta est. Æginam quoque in insulam delertam è regione agri Epidaurii portauit Asopi filiam, quæ insula cùm prius Œnope vocaretur, postea dicta est Ægina & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcesilaus & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrnus è Cyrno, de cuius nomine dicta est insula, cùm antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis in Hellesponto proximis Dardanum vrbem condidit, vniuersámque regionem Dardaniam appellauit, vt ait Archelaus in lib 12. de fluminib. & Palici fratres è Thalia, quæ cùm se grauidam è Ioue cognouisset, veritа Iunonis indignationem optauit sub terram occultari. at partus tempore terra recluſa cùm Thalia tamdiu latuisset, duo pueri nõ procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ veneration is apud incolas, vt scripsit Heraclitus Sicyonius in secundo de lapidibus, & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus & Palumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Titias, & Proserpina, & alii complures Iouis filii nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum sanè esset opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quã multas dolo vitiauit? quàm multas stuprauit? quàm multas extra patriam asportauit? quid? num fuit innumerabilium prope fœminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosque non puduit, at hic tamen & optimus & maximus,

ximus, vt ait Cicero in secundo de natura deorum: & in oratione pro Domo sua, dictus fuit: quo nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes ætates inuentus est, aut inuenietur, quare alij ipsius iussu, alij vt eius gratiam aucuparentur, templa & altaria Ioui instituerunt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarum ritus. Neq. id mirabile debet videri, cùm multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos aræ erectæ fuerint post mortem, & sacerdotes instituti, & publicæ ceremoniæ, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attæ cædem, qui cùm Phrygius pastor esset, & inter pascendum matris deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amatus idcirco diceretur, id Iupiter ægrè ferens palam quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit, & aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicandri interpres, quod est in Alexipharmacis:

Ἔνθα Ῥέης
Λεκτὰ τε καὶ ἐργαστῆρες Ἀττεω
hic Rheæ vbi sunt
Lectrina thalamique, Atteque ergastula prisca.

Quanquam Hermesianax elegorum scriptor Atten Calai Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa dea scripsit: qui cùm adoleuisset, magnæ matris ceremonias in Lydia monstrauit, quare tanto in honore fuisse apud deam dicitur, vt Iupiter illud grauiter ferens immanem aprum in segetes Lydorum immiserit, à quo & alij Lydorum complures, & ipse Attes fuerit interemptus. fama est præterea Atten in arborem pinum ab ipsa dea conuersum fuisse, quare pinus matri deûm fuit consecrata: quam deam terram quidam putarunt, quamobrem vestem ex herbis & ramusculis arborum texuerunt, clauémque tribuerunt, quia clausa sit per hyemem, ac verno tempore aperiatur, & idcirco illi porca prægnante sacrificabatur vt animali fœcundo. At verò quidnonne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in lib. de falsa religione? quod in Olympo monte plerumque versabatur, omnésque propositis præmiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent, inuitabat, vt ad se primùm deferrent

cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, vt multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. quòd verò in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis:

Ἀλλ' ὁ Κρόνου παῖ Ῥέας,
Ἕδος ἔχων ὑπερτάτιμον.

Sed ô Saturni filij Rhea,
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuum esse contendunt antiqui. at quòd ad grandiorem ætatem peruenerit, & ad canitiem facilè ex eo coniicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cum multorum deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere dicit, quòd sit barbarus, in concilio præterea deorum cornua etiam illi iunxit arietis, colebatur Ammonius Iupiter in Lybia, quem diuinatorem appellabant sub arietis forma, vt in his declarauit Phæstus ille qui res Macedonicas conscripsit:

Ζεῦ Λιβύων ἄμμιν κεραοφόρε κίκλυθι μαίτα.

Iupiter hac Ammon audi cornute Lybumque
Vates.

Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: Κρῆτες δὲ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. *Cretenses non solum natum apud se, & sepultum Iouem testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt.* Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio monte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum, quod etiam affirmat Callimachus in hymnis.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον ἄνακτα σέθεν
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ ἀεί.

Crete mendaces semper rex alme sepulchrum
Erexere tuum: tu viuis semper, & vsque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter: vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, miniméque illustres fuerint. Illud non parum miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cùm neque mortuum fuisse inquiãt: neque viuum

in cœ-

in cœlum aliquo vehiculo asportatum; cùm nihil prorsus diuinum in illo extiterit, vt patuit è multis eius sceleribus hactenus à nobis demonstratis. Cœpit igitur nõ multò post audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarũ nidoribus exsaturaretur. Quid igitur? inter infinitum votorum numerum, si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus cõtinuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante & porriciente, magna quæ aderat muscarum copia Iouis opera trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cùm diuturna siccitate aliquãdo laboraret Græcia vniuersa, missi sunt in Delphos qui ab oraculo causam & remedium calamitatis scisciterẽtur: quibus responsum fuit Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atque vti deprecatore Æaco. Illo Panellenio Ioui (sic enim appellauit) sacris ritè peractis, ac nuncupatis votis Græciæ vberrimam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeò fatuus, qui nesciat post diuturnam siccitatem mitti solitos esse imbres, aut contrà quid opus fuit Iouem illum minimè audientem ijs precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouẽ precantium vota templa aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis ædibus vbique erigendis. Neque decet sanè diuinam bonitatem pro facilitate impetratorum votorum meriri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neque his magis propensus est illis surdior. Illud verò magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare à Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expetitum esse, cùm nemini Deus perniciosa libenter impertiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vti dicebam, vel à locis, vel à personis quibus felix aspirarat, vt Abretanus, Agonius, Agoræus, Alexiterius, Anbulius, Anchesurius, Anxurus, Apesantius, Arattius, Atabyrius, Cœneus, Camiræus, Carius, Catebates, Catharsius, Chaonius, Chthonius, Cithæronius, Corniger, Cosmeta, Cragus, Ctesius, Cynetheus, Dator, Dodonæus, Drymnius, Dulius, Flaratæus,

Elæus, Eleutherius, Epheſtius, Epicarpius, Epidotes, Erechtheus, Fulminator, Genetæus, Genethlius Gnidius, Gyrapſius, Hecalæſius, Hetærius vel ſocialis, Hammonius, Herceus, Heliopolites, Hoſpitalis, Hermoloius, Horcius, Hymetrius, Hypſiſtus, Hypatus, Iceſius, Labradeus, Lacæta, Laphyſtius, Lariſſæus, Lycæus, Lycoreus, Mœragetes, Meliſſæus, Mileſius, Milichius, Moloſſus, Morius, Munychius, Nemæus, Olympius, Omarius, Ofogus, Parthenius, Papæus, Parnetius, Pharius, Piſæus, Phrarius, Promantheus, Synopyta, Stratius, Tarantæus, Tropæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos, Latialis, Feretrius, Elicius, Viminius, Victor, Stator, & multa alia præterea ſunt cognomina, quæ poſſent numerari, ſi quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea ſunt propè omnia quæ de Ioue fabulati ſunt antiqui, quæque fuerunt ab illis pro variis rerum ſucceſſibus excogitata. At Ægyptij alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam ſororem duxiſſe, de qua ſuſceperit Iouem Olympium vocatum, ac fuiſſe alium Iouem gloria rerum geſtarum multo inferiorem qui regnauit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atque inſulam Ideam vocauit ab vxore Idea, vbi fuit ſepultus. Cretenſes tamen longè diuerſa à cæteris ſcriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperaſſe inquiunt, & ad occaſum omnino firmaſſe ſuum regnum, cùm arces & munitiones haberet tanquam cuſtodes ipſorum locorum. Iouem igitur manſuetudine & clementia inſignem aiunt quidam imperium à patre ſponte concedente accepiſſe; alij ab inuito extorſiſſe per odium patris à populis electum: at Saturno cum Titanibus bellum aduerſum illum gerente victoria dicitur fuiſſe penes Iouem, qui per illam rerum omnium potius eſt. vniuerſum igitur terrarum orbem peruagatus eſt de mortalibus optimè merens, qui cùm virtute & viribus præſtaret, facilè vniuerſi orbis imperium ſubiugauit. atque cùm de malis ſupplicia ſumeret, omnéſque homines ad bene viuendum per vim legum conuertiſſet, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuerſi orbis dominus. Alij tamen Iouem Olympium dicturo fuiſſe tradiderunt, quòd ab Olympo magiſtro ſit eruditus: nam Dionyſum aiunt poſt deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cùm ex his natus eſſet Iupiter, eum, cùm Dionyſus in Ægyptum militaret, regem regionis inſtituiſſe

Sed cùm esset valde iuuenis, illius magistrum ac tutorẽ instituit Olympum, virum & rerum astronomicarum peritũ, & prudentia clarum, à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus, sic autẽ scriptum est ab iis qui res Ægyptias conscripsere. Cæterùm nunc reliquum est, vt quid per hæc senserint ij qui fabularum figmẽta ad naturæ opificiũ accõmodarunt, & qui Iouem sempiternũ esse dixerunt, inquiramus.

¶ Iupiter Ætheris ac Diei filius creditus est primum, quia cùm is humanioris politiorisque vitæ cultum reperisset, vt diximus, omniáque demonstrasset diuina prudentia gubernari, creditus est primus ex ignorantiæ tenebris emersisse, splendoremque attulisse rebus humanis. Nam ex diuerso, qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei administratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non Noctis & Inscitiæ filius dici potest? Qui secundus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate præstantiáque ingenij dictus est Cœli filius. quoniam & ipse plurimum genus humanum iuuenerit, multis rebus vtilib. adinuentis, vnde etiam Ioui nomen apud Latinos postea fuit inditum quamuis à vita potiùs Græci nominarunt. Tertius Saturni filius, qui Saturnus cùm tempus esse putaretur, vt suo loco dicemus, quo pacto è tempore natus sit Iupiter, si sit Deus, omnino explicari non potest. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortasse sequeretur absurdi pro illorum sententia qui vniuersitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuisse asserunt. Nam Iouem alij ex poëtis esse arbitrati sunt esse aëra, vt illud est Horatij in primo Odarum:

Iacet sub Ioue frigido.

Et alibi: *quod latus mundi nebula, malúsque Iupiter vrget.*

Sic etiam Theocritus ægloga quarta:

Χὼ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἰθρίη, ἄλλοκα δ' ὖει.

Iupiter quandoque pluit, & quandoque serenus.

Euripides non pro aëre solùm, sed pro quadam aëris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope:

Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεὺς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
Οὔ μοι μέλει τοσοῦτον, ὡς σὺ μοι μέλει
Ἄκουσον, ὅταν αἰθὴρ ὑμβρήσῃ ἰσχύϊ,
Ἐν τῷδ' ἐγὼ στέγῃ' ἔχω σκιώμενος.

Ignoro cur sit Iupiter maior Deus.
Non est mihi cura: quòd haud cura mihi est,

Audito, quando fundis imbres desuper,
In hac petra condensa ſi nt humi umbracula.

Et Aratus in Aſtronomicis :

Τότε δὴ μάλιστα Διὸς ὄβρι
Ναύτῃ μελήσει μᾶλλον κακώτερος.
Torpenti nautæ peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit ſententia, quod hic aër per omnia penetraret, & idcirco dictus ſit Iupiter in omnia eſſe diffuſus. Alij aëra non Iouem ipſum, ac Iouis oculum crediderunt. vt fuit illud Heſiodi cùm de aëre loqueretur : πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς : *cuncta videns oculus Iouis.* Alij Iunonem, potiùs aëra eſſe crediderunt, ſororem Iouis, cùm Iupiter ab iis ignis regio eſſe crederetur: quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aër ab ignea vi Iouis, ſole adiuuante multa ex his oriuntur : quam ſententiam expreſſit Homerus in lib. ξ. Iliad. hoc pacto :

Ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἰὼ ἄλοχόν περ.
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait : vxorémque ſuam complectitur ortus
Saturno, tellus his herbas fundit vndique.

Nam quo pacto herbæ & animalium genera procreari poſſunt, niſi per calorem, qui eſt architectus in omnibus naturæ negotiis ? Neque alio tempore terra veſtitur herbis, niſi cùm caleſcit, quippe cùm frigus inutile ſit vniuerſis naturæ operibus. Idcirco Hippaſus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem exiſtimarunt : quare ſcitè in hanc opinionem dictum eſt in hymnis Orphicis :

Ὦ βασιλεῦ δι' ἅπαντα πολυκλεὲς ἔκγονε πάντων,
Γαῖα θεὰ μήτηρ ἐρίων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
Καὶ πόντος, καὶ θ' ὑπὸ νέρθεν ἐκτὸς ἔπεξε.
O rex per te creuerunt hæc omnia ſolum :
Diua parens tellus, montanáque flumina, fontes,
Æquoráque, & quidquid complectitur altus Olympus,

Nec defuerunt qui æthera Iouem eſſe crediderint, quem patrem appellauit Lucretius in lib. I. ac terram matrem, quòd ex his omnia oriantur, vt dictum eſt :

Poſtremò, pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non ſolùm patrem, ſed etiam omnipotentem vocauit æthera : quo nomine nullum neque elementum, neque

que Deum, neque mundi partem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium læte descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Atqui Cicero lib. 2. de natura deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia Æthera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet:

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur:
Hunc summum habeto diuum, hunc perhibeto æthera.

Quid est autem aliud æther, quàm voluerſa regio illa, quam Anaxagoras igneam esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatã? alij perbenignũ Iouis planetã ac stellã esse putarunt: quẽ idcirco crediderunt esse Deum, quia sidera pro diis colebantur antiquitus. Deorum verò maximum ob naturæ benignitatem, quippe cùm nihil magis quàm bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experiuntur ij qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniáque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

Ἐγὼ γάρ ἴσθ' Ζῆς ὅστις ἐστὶν ἐξ ἀρᾶς κακή.

Ego quidem, tu Iupiter qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius lib. secundo Argonaut.

Ζῆς αὐτὸς τὰ ἕκαστα διηνεκέως ἐπιμαίεται
Λήθεσθαι ἔμπαλιν, εἴ τι θεοῦ ἔπος, εἴ τι δίκαιον.

Nemo latere Iouem potuit, nam conspicit vnus
Omnia, siue bonus fueris, siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & Solem, quod rectè carmen id intuentibus patet:

Ζῆν' ἀτάρβ' ὑψίφρονα πυριγενῆ κόσμου ἐλαύνων.

Iupiter impellens ignitum protinus orbem,
Altáque currentem.

Sic diuinus Plato de Ioue scripsit in Phædro: ἐν μὲν δὴ πρώτῃ ἡγεμονίᾳ ἐν οὐρανῷ Ζῆς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος παραδύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος, τῷ δὲ ἑπομένη στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μὲν μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter volucrẽ impellẽs currũ, primus incedit omnia ordinãs atque curãs, hũc sequitur deorũ ac dæmonũ*

exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio deorum permanet. Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem Solem appellamus? is siquidem velocissimum currum impellit & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ dij credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum & in medio mundi immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quàm Solem esse credidit, cui sententiæ assentitur & carmen eius poëtæ præclarum, quod ita inquit.

Εἷς Ζεὺς ἐστὶν Ἀΐδης, εἷς Ἡέλιος Διόνυσος.

Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysius.

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. at Hesiodus in Operibus & Diebus cùm de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit:

Εἰ μὴ πεφρικὼς γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Ἢ Ζῆθ' ὑπατον βασιλῆα ἐθέλοντα ὀλέσσαι.

Mergere ne cupiat prompens Neptunus in undas,
Rex superûm magnus vel perdere Iuppiter optet.

Nam quidem ipsum esse Iouem existimarunt, [illegible] *fatum* scilicet *ventis & elementis imperans.* at omnium fatum esse sensit Homer. in lib. 1. Odyss.

[illegible]
Ἀλλά τοι οὐ μοῦσαι γε τόδ' ἐμμελέως τε φράσαντο
Ἀοιδοῖσιν ἄλεσσι, ὅτ' ἰθέλουσιν ἀείδειν.

Non tibi cantores caussa, sed Iuppiter ipse,
Qui miseris quacunque viris vult, munera donat.

Ea de causa efficitur vt Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit: cùm omnia humana fato & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit:

Ὦ Ζεῦ τί δῆτα τοὺς πολυπόνους βροτοὺς
Φρενῶν λέγουσι, σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
Δρᾶν εὖ τε τοὐναντίον τε σὺν τύχαισιν δίκαιον.

O Iupiter quid est miseros vt viros
Dicant sapientes: est necesse quod tibi
Libet facere pendemus è nutu tuo. & in Troadibus.

Ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυσνόητος εἶναι
Ζεύς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεως εἴτε τοὺς βροτῶν

O *Iupi*

Iupiter mortalibus non cognite
Quis sis, virúmne mentis, an necessitas
Natura.

Meritò igitur fingit Homerus lib. 1. Iliad. Martẽ ægrè ferentẽ Palladis vim, eámq. pernicioſam appellantem, non ſolùm quia leges improbis & furioſis tanquã frænum equis moleſtę ſint, ſed etiam quia fati virtutem ſapientia aliquando impediat. Idcirco ſapientiſſimus poëta Ioue introducit non reprehendentem quidem Palladem, quia Venarem ac Martem filios vulnerauerit, ſed Martem, quia nimis ſit inſanus: quoniã ſapientia reſiſtit libidini & furori, & influxu ac vi aëris & ſtellarum facultate concitatis motibus, atque ſi quid malorum euenit, illud ex imprudentia totum ſit eorum qui planetarum ductu abiecta tranſhuntur ratione, vt patet ex his:

Τον δ' αρ' υπόδρα ιδων προσεφη νεφεληγερετα Ζευς.
Μή τι μοι αλλυ σεο πάμπαν επος ξύνθορε μυθησαι
Εχθιστος δε μοι εσσι θεων οι Ολυμπον εχουσιν.
Αιει σοι πολεμος τε φίλη τε μαχαι τε.
Μητρός τοι υβριν δε ινα άλγιον ἡε πατερος περ
Ηρην, τιν υβρι ζω σπιδνη, λιγαινει δ' επεεσσιν.
Τω σ' οἰω κεινης τάδ' επ' ἰχνια σοιο πατηρ

Aſſatur toruè aſpiciens ſed Iupiter ipſum:
Ne tactos tua dicta mihi quæ plena queretis;
Tu magis inuiſus ſuperis cœlestibus vnus.
Sunt pugnæ tibi quæque tibi, ſunt prælia grata.
Indomita eſt materna tibi vis haud toleranda
Iunonis, verbis ipſe hanc & numine placo,
Conſiliis eius credo quoque te iſta ſubire.

Fuerunt alij qui Iouem opinarentur eſſe cœlum: vt ſenſit Cicero in ſecundo de natura deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, id eſt cœlo: quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virg. lib. 10.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alij mundi animam Iouem eſſe crediderunt, quæ per omnia humana corpora eſſet diffuſa, vt ait Aratus in principio Aſtronomicorum:

Ἐκ Διος ἀρχώμεσθα, τον ὐδποτ' ἀνδρες ἀοιδὴ
Ἀρρητοτερον μεσται δι Διος πασαι μεν ἀγυιαι.
Πασα δ' ἀνθρωπων ἀγορη μεστη δε θαλασσα,
Και λιμενες· πασῃ δε δι' ἡμεας κεχρημεθα παντες.

Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Prætereamus eum, loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plena marmoris vnda,
Et portus: sit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam apparet:

Iuppiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iuppiter est caput, & medium: Iouis omnia munus,
Iuppiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi,
Iuppiter & mas, est: & nescia fœmina mortis,
Spiritus è cunctis, validi vis Iuppiter ignis.

Quid enim esse potest idem mas ac fœmina immortalis, nisi mundi anima, quę habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cùm sexu omni sit magis perfectus. Neq; spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illiũ qui regnauit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primùm omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihilque vita præditum illi immolandum duxisse, sed iuba tantùm patria, cùm omnem crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturã arbitraretur: cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcircò Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est Δοτῆρα ἐάων vocarunt antiqui, & patrem omniũ, quia viros bonos multis beneficijs prosequeretur, at temerarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quòd nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachinijs?

Ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ ὑπάτιος.
Cœlestis omnium parens est Iuppiter.

Quidam tamen censuerunt omnes hasce virtutes planetam Iouis illi largiri, quorum in ortu dominetur, quarum virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solùm, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia: quia cùm omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificentia,

pater,

pater, ita à sapientia in regendâ vniuersitate rerum, vocatus est Rex, vt hæc carmina indicant Theognidis:

Οὐδὲ τῷ ὃς Θυμοῖσι ἠδὲν ἀρίστοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, Θυμὸς πᾶσιν ἀδὴν δώσατο.

Omnibus haud placuit Saturni Iuppiter ille,
Imperio superos qui regit atque homines.

Hæc igitur summi Dei bonitas vbi in regendis superioribus consideratur, Iupiter Olympius dicitur; vbi agit in elementa, varia nomina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires, Iupiter Infernus aut Stygius dicitur, de quo meminit Virg. lib. 4.

Sacra Iouis Stygio quæ rite incœpta parauit.

Et Homerus libro primo Iliadis.

Ζεὺς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

Iuppiter infernus, simul & Proserpina diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in mari, & in terris dominaretur, significarunt antiqui cùm tertium oculum Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signum illud ligneum dicitur, ad quod capta Troia fama est Priamum confugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis, & Pausanias in Corinthiacis.

¶ Age verò nunc quid sub harum fabularum figmento occultauerint antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio repetentes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi: atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existimabant, alteri aliquando habuisse principium: atque hinc præstantissima erant clarissimorum hominum ingenia, hinc diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur qui mundi originem de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explicatio. Apud aliam classem altissimam habebit significationem de rerum vniuersarum origine, Saturnus enim, qui Iouis fuit pater, è Cœlo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit. Est siquidē Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quod non, nisi ex cœli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cùm ante cœlū nullum esset tēpus. Hunc aiunt patrē genitales patri Cœlo abscidisse, quoniā vnū est tempus, neq; aliū Saturno similem generare potuit, cùm vnus sit, at non plures mundi: Neque aliud est quòd Titan ita cum Saturno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret, nisi id quod fert

Empedocles Agrigentinus amicitiam & dissidium esse potentissima duo rerum naturalium principia. Neq; vlli dubiũ est, quin subitò atque cœlum fuit ab opifice Deo creatum, & ab aliis corporibus inferioribus seiunctum, vt putarunt sapientes, statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illam informem materiam delitescere credebantur. Mox ab eodẽ Deo procedẽte iam tẽpore, quod nullũ antè fuerat, creata sunt elemẽta: quod illi significarunt, qui Iouem siue æthera, vniuersam, scilicet illam regionem, quam igneam putauit Anaxagoras, ex tempore & Opi siue terra natam esse, & Iunonem aëra, & Neptunum ac Glaucam aquæ elementum, & Plutonem siue Cererem terrestres deos, vim terræ crediderunt. Nam nos à Saturno procreatos fuisse, quid aliud est, quàm primum cœlum à Deo fuisse factum, mox natum ex illo tempus, è quo nata sunt Deo summo è nihilo faciente elementa: quæ cum Saturnus deglutiuisset, deinde coactus est rursus euomere: per quod significatur mutua secundùm partes elementorũ generatio & corruptio. Lapis ab eodem qui primus editus est per vomitum, significat compositorũ corporũ item generationem & interitum: quæ digerere non potuit Saturnus, cum elementa sint sempiterna, neque vllo tempore aut vlla vi labefactari possunt, nisi cùm opifici Deo euertere aliquando placuerit. Iupiter idcirco nõ voratus est à Saturno, quia nullam vim sentit temporis, nullámque iniuriam ætherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuisse Vestę educandus, quoniam cùm animalia & plantæ ex terra procreentur, tum crebrior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam existunt vapores, à quibus putauit Thales quòd ætherea regio aleretur. Illa autem regio cùm ob celeritatẽ motus harmoniam efficere putaretur à Pythagoricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum tympanorúmq; strepitum fuisse seruatus. Hũc ab apibus nutritum fuisse memorant, quia sine sexu maris & fœminæ se inuicem gignunt elemẽta, quibus (vti dicebam) alitur regio ætherea: & à nymphis eadem de causa. Aiunt nõnulli à capra fuisse educatũ, quia semper sublimia petat id animal: quam rem tamen ad inferiorem humiliorémque explicationem nonnulli traducunt: Aiunt enim Iouem à Melissa & Almalthea Regis Melissæi filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cùm Melissa dicta sit apis apud Græcos, locum esse datum fabulæ,

quòd

quòd apes ad Iouem infantem aduolauerint, eúmque nutriuerint, & quòd capræ lac suxerit. Qui contrà mundum non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari, sed fortuna, & ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt: Illi Iouem ætheream regionem scilicet, & vniuersum denique orbem à fortuna nutritũ putarunt, cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem

Sunt, qui in fortuna iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri homiois opinio tam est nefaria, vt omnia humana diuináque iura subuertat ac funditus destruat: quo nihil minus est non modò philosophicum, sed vel humanum. Memoriæ proditum est præterea Iouem Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ: cuius vim ætherea regio obtundit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitur, cùm hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scriptum est à nobis superiùs, quòd sub Saturno Sanctissima legum maiestas viguerit, & vis æquitatis: & quòd ipse vel naturæ ipsius vincula, quibus homines inter se coniunguntur, tam nefariè violauerit, cùm filios suos necaret. At illud scire conuenit, homines tunc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cum vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquam magis periculosum est aut minùs cõstans, quàm regnantium amicitia. Huc accedebat quòd homines in imperio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipuè puniunt quibus ipsi sunt obnoxij, neque comites scelerum habere facilè patiuntur, tunc igitur ob acerbitatem pœnarum homines simplices, vtpote recentiores, & natura perhumani, facilè à vitiis refrænabantur: quo accidit vt omnia pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus: quod viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum concordia dicta est. Inde vulgatum fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impunè cum canibus lusisse, feras crudelissimas cum domesticis

animalibus stabulatas fuisse: quod nihil aliud sanè significavit, quàm viros bonos legum patrocinio fuisse tutos à sicariis crudelissimis. Nam cùm cœpissent homines sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dum patrem de regno depelleret, data fuisset sceleribus: omnis pristina liberè viuendi licentia soluta est, via patefacta ad prædas impuris latronibus, ostia patuerunt adulteris, licentia data est sicariis: neque homines iam Regis instituta: sed vitæ lasciuiam ac temeritatem imitati sunt. Nam cùm Iupiter patrem de regno deiiciens propè parricidium commisisset, paternámque crudelitatem omnino superasset: quibus verbis eos coërcere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitasset? Inde sumpta est fabula à poëtis, quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est, & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus sæuitum. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus tanta cum admiratione à poëtis decantanda? Quòd ab humanarum carnium esu homines absterruerit, id propè vnum præclarum est inter omnia quæ de Ioue commemorantur facinora: qui cum ad esum glandium illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandiferæ quercus consecrarentur: atque in Dodone monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur, in Chaonia Molossorum regione nobile fuit Chaonii siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorum dæmonum illusione, vel sacerdotum fraudibus à petentibus sortes consulebatur, vbi columbæ duæ dicebantur dare responsa. Hęc ea sunt quæ ad naturalium rerum principia virésque pertinebãt, inter illa quæ de Ioue ab antiquis scriptorib. memoriæ prodita sunt: quę ab historia originem sumentia, ad philosophicã rationem mox retorquentur. Nam si quis ea quæ dicta sunt de Ioue, rectè perpendat, vniuersa propè naturalis philosophiæ principia sub his occultari cõperiet. ¶ Nũc quæ spectent ad humanæ vitę institutionẽ, perquiramus. Fingebatur in Creta eius imago sine aurib. quia regib. nõ cõueniat quasuis nugas audire. Cũ tamen ad diligentiã administrãdi quatuor aures Lacedæmones iniungerent, & aliquam attribuerint antiqui Ioui propter perspicacitatem: quibus sensibus tunc plerique tamen principes non ad rectam administrationem, sed

nem, sed ad auaritiam & cumulandas opes, extorquēdásque à subditis, acerrimè vtuntur: quibus & aquila ob rapacitatem meritò tributa est, & perspicacitas ob exploratores, ingeniosósque consultores imponendorum tributorum. Quòd Iupiter, cùm natus esset, fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus: quid aliud significat, quàm diuitiis nullum locum esse tutum, ac neque inter suos quidem natura coniunctissimos? quippe cum opulentia vndique sit insidiis circumuenta, neque vllum videre licet breuissimo tempore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Ægæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poëtæ, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demonstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ, quibus rebus qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic finxerunt antiqui assidere Pudorem & Æquitatem, cùm sapientem principem formarent, quia maxima erga sapientē virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cùm illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Metin, siue consilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quę grauida est, quoniā è consilio res faciendæ nasci debent. hanc vxorē Iupiter deglutiuit, cuius caput grauidum factū est, quia vis ratiocinandi sedem præcipuam habet in capite, ex ea ratiocinatione nascitur Pallas armata, quo tempore pluit auro in Rhodiorum insula: per quæ significauit imbibendum esse consilium bonorum & perpēdendū, vt inde nascatur sapientia quā sequitur felicitas, & defensio tutissima rerum singularum, & tranquillitas, quam sapientia tuetur in rebus humanis, cùm sapientem nemo fallere, aut imparatū vnquā inuenire possit. Quòd Iupiter cùm rex esset deorum ac hominum, ad Danaen Acrisioneam aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorum ob amores mulierū fuerit mutatus: quid aliud significat, quàm auaritiæ & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cùm vel humanam vim, vel Deī vindictam, vel infamiam timeat, varios effectus induat belluarum: nam modò timidus fit, mo-

dò furibundus: vnde illa de Ioue adultero sæpius sunt excogitata. Nemo enim potest retinere regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare: quare scitè dictū est id ab illo poëta:

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur
Maiestas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, non conueniunt inter se scriptores, nam cum fabulati sint poëtæ, quòd illa quæ prima sacrata est Ioui ob auspicium, aduolans rapuerit: inquiunt ex historiographis alii cohortem fuisse, quæ aquilam insigne haberet, alii maluerūt fuisse nauigiū, quod aquilam in prora haberet pictam, quòd raptum Ganymedem ad Iouem detulerit: quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos scriptores. nulla est enim fabula quæ ab historia initium non sumpserit. Manifestum esse sanè arbitror ex iis quæ hactenus dicta fuerunt quòd Iupiter homo mortalis extiterit, at quòd inter deos relatus sit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum diis cæteris, concessum est, sed modò huc modò illuc peruagatur, multo magis miser, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi possunt consistere.

Impellit æter námque eos in pontum atrum,
Pontus sub hinc in continentémque proiicit.
Tellus eos rursus agit solem in rapidum.
Hic atheris dehinc implicat vertigini.

Nam modò in cœlo est, modò in æthere, modò est aër, modò fatum, modò sub aquis, modò sub terra, modò in imbrem, modò in varia animalia se mutat: qua conditione quid dici aut excogitari potest miserius? Sed Iouem tam multiplicem ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem nostram conuertamus.

De Saturno. CAP. II.

SAturni qui parentes fuerint, non ita facile est, quemadmodum fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui scriptores inter se dissentiunt. Nos tamē maiorem scriptorū partem communioremque sententiam in huius parentibus diiudicandis sequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethyos fuisse filium scripsit in Timæo his verbis: γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ἐγένοντο, ἐκ τούτων δὲ Φόρκυς τε καὶ Κρό-

νος

τας καὶ Ρέαν, καὶ ἄλλους μέχρι τῶν τῶν. ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ρέας, Ζεὺς, Ἥρα καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς γενομένους αὐτῶν. quæ verba ita sũt à Cicerone in libro de Vniuersitate Latinè dicta. *Sic igitur vt ab his est traditum, horum deorum ortus habeatur atque dicatur, vt Oceanum Salaciámque Cœli satu, Terræque conceptu generatos edítósque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum, & Opim: deinceps Iouem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatósque vsurpare atque appellare videmus, & eorum (vt vtamur veteri verbo) prosapiam.* Non defuerunt tamen qui Doluncum etiam inter Saturni filios connumerarint. At Hesiodus in ortu deorum, cùm Cœli vxorem Terram fuisse cecinisset his carminibus:

Θεῶν γένος αἰδοῖον ἀοιδῇσιν κλείουσι ἀοιδοί
Ἐξ ἀρχῆς τε γαῖα καὶ οὐρανὸς ἀστερόεις τε
Diuinúmque genus celebrant ha carmine diuum
In primis, quos Terra tulit, Cœlúmque supernum.

mox paulo inferius inter eorum filios Saturnum etiam commemorauit, vt patet ex his:

Τὸν δ' μετ' ὀπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης.
Editus est inuior post hos Saturnus & ipse.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum composito ita inquit:

Γαίης τε βλάστημα καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Progenies Terræ pariter Cœlique nitentis.

Patet ex his modò Cœli, modò Oceani fuisse filium Saturnum, & modò Terræ, modò Tethyos siue Salaciæ, ne plures commemorem: quæ res tam diuersæ vt vno tempore veræ sint, effici non potest. Cùm adoleuisset Saturnus, audiuisséque ex matre quòd Cœlus Cyclopas in tartarum vinctos deiecisset, id ægrè ferens, matre inflammante aduersus patrem Titanas præcipuè, & falcem Saturno suggerente, insidias Cœlo tetendit, vt ait Apollodorus libr. primo atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiam sociis vsus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigesimo secundo illius regni, vt ait Eusebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur comprehenso genitales partes Saturnus amputauit, atque à fratribus facilè impetratum est vt expulso patri in regnum succederet. Quanquam non Cœlum, sed Saturnum primum omnium mortalium regnasse indicat illud carmen Sibyllæ Erythreæ, quod ita se habet:

Πρῶτος μὲν κλεινὸς βασίλευεν Κρόνος αὖθι.

Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Centimanos, Oceanum, Cœum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemosynen, Thiam, Dionem, vt ait idem Apollodorus: quibus tamen nonnulli Cicerem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando communi consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus:

Καὶ Σατίνλδον Κρόνον, ἠδὲ Τιτανίδην περ·
Ἰαπετόν τ' ἄρειον, ἔχοντά τε μητιν ἀρίστην.

Regnauit Titan Saturnúsque, Iapetúsque:
Optima qua Cœli dixere & pignora Terra.

Deinde cùm regnum vnum tres reges perferre non posse videretur, à matre Vesta sororioúsque Ope ac Cerere precantibus impetratum est, vt solus Saturnus imperaret, ea tamen conditione, ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satísque haberet quòd ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum regnum spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororem in matrimonium duxit, cúmque audisset futurum esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauiter ferens Opis siue Rhea in Cretam fugit, ibíque Iouem peperit, vt dictum est. Alij dicunt propterea quòd iurasset Titanibus, se nullos mares educaturum, at non ex responso Saturnum filios necare solitum, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullũ parricidium, à quo isti qui dij habiti sunt, abhorruerint, modò aliquam præ se tulerit cõmoditatem. Alij neque à Titanib. laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso complures, vt significauit Hesiodus in deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his:

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Οὕνεκά οἱ πεπρωτο ὑὸ ὑὸ παλὶ δαμεῖσθαι.
Καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
Τῶ ῥ' οὐκ ἀπαπεπιθὼν ἐφύλασσε, ἀλλὰ δολοῖσιν
Παῖδας ἑὸς κατέπινε. Ῥέην δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.

Audiit ex terra dicto Cœlique nitentis,
Se fore vincendum à nato: sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter, omnes

Atque

Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his:

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æterniúmque daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios contra leges pactionésque superiùs factas clàm educari, Saturnum ac Rheam cõprehendunt; & in vincula coniiciunt, muróque & custodiis circundant. Id cùm per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cùm de Ioue loqueremur) arma mouit aduersus Titanas, íísque in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erithræa Sibylla:

Ἡνίκα δ' ἐκ νεόγαμον πατρὸς παῖς ἐσιδόντες
Λάθριον οὔτε ἔσσειρε Κρόνος τε Ῥέην σύνευνον
Καὶ σφεας ἐν δεσμοῖσιν Κρόνου τε Ῥέης τε σύνευνον
Κεύθεν δ' ἐν γαίηι τε ζωσιτοκος ἠρύκακεσκε.
Καὶ τότε δὴ μιν ἔκνουσα φίλη κραταιὸν Κρόνοιο
Καὶ οἱ ὑπεδέξατο πύλασιν μέγαν ἐν δὶ κυδιάνειρα

Aſt vbi Saturni Titan de semine nato
Deque Rhea sensit, trahit hos in vincula vtrosque:
Condens sub terra vinclisque coercuit illos:
Hos vbi senserunt Saturni pignora fortu,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnum per Iouem restitutus, vt audiuit se pulsum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictum est) illum in Tartarum deiecit consilio Promethei vsus, vt ait Æschylus in Tragœdia Prometheo his carminibus:

Ἐμοῦ δ' ἄνευθεν παρθένου μελαμβαθὴς
Κεὶς ὧν κατ' ὀφθεὶς τὸν παλαιγενῆ Κρόνον
Αὐτόσε συμμάχοισιν.

Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliísque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianũ qui tunc ibi regnabat vectus, comiter ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remuneratus esse, & in pecuniis quæ ex illius ingenio primùm sunt impressæ, nauim fuisse ex altera

patre impressam, ex altera brifontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quam rem expressit Ouidius lib. 1. Fastorum,

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regni, nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo
At bona posterita, puppim signauit in arte,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnium arborum & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo:

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legésque dedit, Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt, Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus, autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus: Huiusce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantáque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poëtis: ac neque tum sollicitarum fuisse mare, nec vllam fuisse militiã, sed omnia propter vberrimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia. quod ita decantauit Tibullus,

Quàm bene Saturno viuebant rege prius, quàm
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat undas,
Effusum ventis prabuerátque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus,
Non domito frænos ore momordit equus.

Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsa mella dabant quercus, vtróque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella nec enses
Immiti sæuus presserat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæq; reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ære, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

néve ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua, veterisque Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solùm aut adscriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest, quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantùm non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt, contendit, at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum conuolasse: quæ naturæ fuit æquitas in animis hominũ insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortaliũ deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantísque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erãt natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros. quare inquit poëta, quòd

-extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt leges non esse Astrææ testamentum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam, ciuitatum & ferentium ea vtilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri, quibus inspectis non ausa sit Astræa testamentũ con-

dere, cùm nullũ propè inexpugnabile videretur sibi facere posse tum ob multitudinem inter se pugnantium legum, tum etiamnũ per lites euerteret carissimorum facultates, quos erat hæredes factura. Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam tanta erat quies, tanta felicitas, tanta bonorum omnium copia, vt merito ista suauissima carmina de illa ætate scripserit Hherecrates in actu metalla fodientibus inscripto:

Πλοῦτε δ', ἐκεῖ ἰὼ πάντα συμπεφυσμένα.
Ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πάντα τρόπον εἰργασμένα,
Ποταμοὶ μὲν ἀλφίτου καλοῦ ῥέοντες ἐν πόλει
Διὰ τῶν στενωπῶν τοῖς διυγρωμένοις ῥέεθρον
Αὐταῖσι μυττίλοισι καὶ νάσσαι τρύφη.
Ἦσαν δ' ἅπασιν ἦχθ' αὐτόμαι τὸ πρὶν ἔνδοθεν
Χωραῖ λιπαραὶ καὶ τοῦ κάρυκος ἰσὸς νικηφόρος
Φύσιγγι δ' ἐν ζέοντες ἀλλάντων τόμοι
Παρὰ τοῖς παισὶ πίλνοντες ἐκίχων' αὐτ' ὀρθάκων
Καὶ μὴν παρῆν τε μύττη τῶν ὀψαρτυμάτων
καὶ τὸν χυμὸν τὸν τοῦ κρεοπώλου τ' ἀγορᾶς.

Pluto simul permissa erant ibi omnia,
Bonique prorsus plena cunctis nam cauis,
Plena & farina & iuxta atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia
Ob perleues panes calentes, qui cibus
Facillimè vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri coactus haud.
Lucanicæ & tuceta bullientia
Loco ostiorum sparsa erant per flumina,
Pyces que conditi natabant undique
Suaui sarsati iure simul; lisi haud modo.

cum paulo post.

ὀπτοὶ δὲ κἀνέφυσαν ἐξ ὀβελῶν ἐνθάδε
Περὶ τὸ σῶμ' ἐπίασιν ἀτμβολοῦσαι κοὐ πόνου
Τὸ μυρίπνοον κεφαλαίωσις κεχυμένη
Τὰ δ' ἐμὰ κἀκεῖνα κἀκεῖνα δῶ καλὰ ἰδεῖν,
Τὰ τῶν κλεινῶν ἐξ ὀρέων πεπυκότα.

Tardi volabant ora circum, qui bene
Conditi erant, cocique mirè supplices
Edi rogabant pulchra per papauera
Myrtósque fusi mala pandebant super.
Caput decora maximè, nec arbore
Producta, nullo vel retenta germine,

Nam sine vlla sollicitudine curáque viuebant, sine laboribus, sine calamitatibus: neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduenta sset, sine aliqua difficultate, tãquã in suauissimũ somnũ deflectentes naturæ necessitati concedebãt, quæ omnia Saturno regnante cõtingere solita dicuntur. vt testatur Hesiodus in operibus & diebus.

Οἱ μὲν δὴ Κρόνου ἦσαν ἐπ' οὐρανῷ ἐμβασιλεύοντος,
Ὥστε θεοὶ δὲ ζῶον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος οὐδὲ μὲν ἀργαλέος
Γῆρας ἐπῆν· αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοίως
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.
Θνῆσκον δ' ὥς τε ὕπνῳ δεδμημένοι.

Nam cùm Saturnus cœlo regnaret, habentes
Viuebant homines nullas in pectore curas,
Vt Dij felices. Nec vires curua senectus
Inflexit: similésque pedes similesque fuere
Vsque manus illis, ibant conuiuia læta,
Vt somnò domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senecture aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorẽ mortẽ efficiat, quã rectè anteactę vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfuncti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia constantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatẽ pertinentibus potiti sunt, nullísque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortẽ & cruciatum pleniſſimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum quæ viris nefariis post mortẽ proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur: coguntúrque priorem sæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi si nihil sanctum, laudabiléque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi sollicitudines, & quasi tunc discruciari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam quasi bonam legum vt nomen significat, siue iustitiam, tanquã omnis felicitatis

autorē apud thronum Iouis collocauit, testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonem: Ταῦτα τὰ τοιαῦτα νῦν πάντες ὁρῶντες ὑπὲρ μὲν τοῦ δικάζεσθαι, τῷ τὰ δίκαια ἀγαπᾶσαι ψηφίζεσθαι πρὸς πλείστοις ποιοῦνται μᾶλλον, ἢ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σπεύδει καὶ τῶν ἀπάντων καὶ σεμνὸν δίκην, ἣν ὁ τῶν ἁπάντων ἡμῖν τελευτὰς καταδείξας Ὅμηρος παρὰ τοῦ Διὸς φησὶν ἑστάναι θεμιστῶν πάντα τὰ ἡμῖν ἀνθρώπων ὁρᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis recte iudicare conuenit, plurimi facientibus Eunomiam, æquitatis amicam, qua omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus, qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit, Iouis solio assidentem inquit omnia mortalium facta obseruare.* Fuerunt alii qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, nominibúsque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ, hoc pacto: ὁ γὰρ Ἴανος ἐν τοῖς παλαιοῖς μύθοις εἷς τις ἀνὴρ ἦν, εἶτα θεὸς γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς ὢν τοῦ περιόδους καὶ ἀγέλας λέγεται μεταθεῖναι τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ χαλεποῦ καὶ ἀγρίου βίου πρᾳοτέρους καὶ ἡμερωτέρους ἐπ' αὐτὸ ἀνθρωπεύεσθαι, ἑτέραν τε βίου μεταβολὴν ἀντὶ τῆς μορφῆς ἔχειν δύο. *Ianus apud antiquos siue dæmon siue vir vrbanus fuit, & perbenignus, à ferina & agresti vita diciuntur homines ad aliam meliorem reuocasse quare eum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera viuendi ratione instituerit.* Fuerũt tamen qui putarint Saturnũ fuisse à Ioue cõprehensum & in vincula traditum, non autẽ fugisse. quorũ sententiã secutus est Plato in Eutiphrone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τὸν Δία ἡγοῦνται μὲν ἄριστον καὶ δικαιότατον εἶναι τῶν θεῶν, ὁμολογοῦσι δ' αὖ τοὺς τοιούτους ἐκβεβληκέναι τὸν πατέρα διότι αὐτὸς ἐκεῖνος τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας καταπίνοι ἐπὶ δίκαιον καὶ ἐκεῖνον γε αὖ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐπὶ τοιούτοις δή τισιν ἐκτετυφλωκέναι. *Ipsi enim homines arbitrantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc patrem suũ in vincula iecisse inquiunt, quòd filios iniquè voraret: illúmque rursus patrem incidisse ob alia his similia.* At Hom. in lib. 8. Iliadis non solùm Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambósque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet:

σεῖο δ' ὑπαὶ κεφαλῆς ἐρίζω
γαῖα μέλαινα, σοῦ δὲ ἑκὰς τιταίνατα πάντα
πόντος καὶ ποταμοὶ Ἰαπετῷ τε Κρόνῳ τε
ἧσθαι, ὅθι οὔτε τι τοῖσιν ὑπαὶ ἠελίου
αὐγὰς οὔτε ἀήτης ἐπιπνείει κατερύκει
ναίουσ' ἀμφὶ βάθροις, ἀμφοῖν δέ τε δώματα καλὰ

Ipse tuam audi anti facio quam incipis iram
Nec si extrema petas terra pelagique, vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetúsque,
Saturnúsque senex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue vinctum, neque regno priuatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, vt dictum est, rerúmque omnium, vtpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cùm & alii fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neq; tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen superius: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperasse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur, donec eam ipsam passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitæ humanioris autor fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alii dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam, cùm aduersus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεκαρμένη εἰν ἁλὶ νῆσος,
τὴν ὑπὸ δὴ κείθεν δρέπανον καλέουσι (τὸν ἀμφὶ μέσσον
ναίει τοι ἐκ πατρὸς ἑοῦ τεχνήσατο Κύκλωψ)
μάλα γὰρ νηλεὴς ἔτμαγε Κρόνος
Insula cœruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur, hac celat falcem (mihi parcite Musæ:
Inuitus nam prisca cano hac) vt fama parentis
Saturnus qua olim genitalia membra secidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alii maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus vero antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incîdit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apollonioque

num asinis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, é quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimáque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint, ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem, atque Osirim esse Dionysum tantoperè à Græcis celebratum, Isim autem Cererem Saturnum è Cœlo & Rhea, quæ terra est, natum esse, nihil aliud significat, quam illud idem quod diximus superiùs, tempus scilicet cum cœli astrorúmque agitatione & motu cœpisse, vt crederent illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum solem ac Saturnum tempus esse crederent, eósque cõmuni consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij claues tribuerunt, quòd belli pacísque esset arbiter, quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc ideirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam cum æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cùm inquiat:

Καὶ Κρόνον, ὃς ἁλίχυσεν ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ὕλκοις αἰθέρα:

Æthera Saturnum qui latè amplectitur altum:

Hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia: neque alius æther procreari potest, qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret, quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cum autor sit

immunis, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarũ locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum, inquit, quod Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cũ tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese qui stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita: quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in lib. primo, οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἐοὶ πάλαιοὺς ἱερὰ ὑπολαβεῖν τὰ Κρόνου τέλη χάρας ταύτης ἃ μὴ δαίμονα τῶν οἰκείων ἕξ πάσης δαμωνίας δυτῶσας ἡ πλημτὼ ἀπρόπτως ἐπῆλθε Χρόνον αὐτὸ δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι. πᾶσαν δὲ περιλαμβάνειν τὸν κόσμον φύσιν. ὁπόσην αἴτιος ὑπάρχει. *Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cùm omnium bonorum omniumque feracitatis autorem & largitorem hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci: siue Saturnum, vt Romani hic, vtrocunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent, at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentémque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modo Iouem, modo Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur: idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens ætheream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter. ast vbi inferiora

corpora

corpora descendit, ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alii tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferiori, Saturnum dixerunt, qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulose de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur; quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formatæ. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum: quare bilis atræ ferax est, hominésque facit in quibus prævaluerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros & ad iram tardos, sed in ea diutiùs insistentes, atque iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit, cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextam circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem prope compescit. sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est à poëtis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui subipso Saturni circulo est: & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quòd si vera sit illorũ sententia, qui dicunt sidera significare tãtũ hominibus superatum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullámque vim in nos habere ad commonendũ, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac pene furiosum, quia libidini deditos vel planetæ olim facit, ac furorem Venereum pene concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholicis &

Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Centimanos, Oceanum, Cœum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemosynen, Thiam, Dionem, vt ait idem Apollodorus: quibus tamen nonnulli Cicerem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando communi consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus:

Καὶ Σατύρδιον Κοῖόν τε Τιτῆ' ἰάπετόν τε
Γαῖης τίνα φέρτατ', ἠδὲ κρείων Ξυναλίωσαν.
Regnauit Titan Saturnúsque, Iapetúsque:
Optima qua Cœli dixere & pignora Terra.

Deinde cùm regnum vnum res reges perferre non posse videretur, à matre Vesta sororibúsque Ope ac Cerere precantibus impetratum est, vt solus Saturnus imperaret, ea tamen conditione, ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satísque haberet quòd ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum regnum spectabat, peruenirent. Tum Saturnus Opim sororem in matrimonium duxit, cúmque audisset futurum esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauiter ferens Opis siue Rhea in Cretam fugit, ibíque Iouem peperit, vt dictum est. Alij dicunt propterea quòd iurasset Titanibus, se nullos mares educaturum, at non ex responso Saturnum filios necare solitum, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullũ parricidium, à quo isti qui dij habiti sunt, abhorruerint, modò aliquam præ se tulerit cõmoditatem. Alij neque à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso complures, vt significauit Hesiodus in deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his:

Πάϊδετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Οὕνεκά οἱ πόρφυρτο ὑπὸ παίδι δαμῆναι
Καὶ κρατερῷ περ ἐόντι· διὰ μεγάλου διὰ ξυνακῆς.
Τῷ ῥ' ἐκ ἀσκηπιὸν ἔχε, μέλλε δολοφρονέων
Παῖδας ἑοὺς κατέπινε· Ῥέην δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.
Audiit ex terra dicto Cœlique nitentis,
Se fore vincendum à nato: sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter, omnes

Atque

Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his:

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternúmque daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios contra leges pactionésque superiùs factas clàm educari, Saturnum ac Rheam cõprehenduant; & in vincula coniiciunt, muróque & custodiis circundant. Id cùm per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cùm de Ioue loquerémur) arma mouit aduersus Titanas, ísque in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erithræa Sibylla:

Ἡνίκα δ' ἔκευσαν πάντες παῖδας ἑὸν τε
Λάθριον οὐδ' ἴσασιν Κρόνος τε Ῥέη τε σύνευνος·
Καί ὁ εἰς' ἐν δεσμοῖσι Κρόνου τε Ῥέης τε σύνευνος.
Κεύψαντ' ἐν γαίης κοίλοις ζωστῆρας ἐνήκαντο.
Καί τότε δὴ μιν ἄκουσαν ὑπὸ κραταιοῖο Κρόνοιο
Καὶ οἱ ὑπεξέφερον πύλεσιν μέγαν ἀδὺ κιόντα.

Ast vbi Saturni Titan de semine natos
Deque Rhea sensit; trahit hos in vincula vtrosque:
Condens sub terra vinclisque coercuit illos:
Hos vbi senserunt Saturni pignora fortu,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnum per Iouem restitutus, vt audiuit se pulsum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictum est) illum in Tartarum deiecit consilio Promethei vsus, vt ait Æschylus in Tragœdia Prometheo his carminibus:

Ἐγὼ δὲ Κελαιὸς παῖς πάρα μελαμβαθὴς
Κυνὸς ὡσ κραυγάσεται τὸν παλαιγενῆ Κρόνον
Αὐθαίσι συμμάχοισιν.

Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliísque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianũ qui tunc ibi regnabat vectus, comiter ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remuneratisse, & in pecuniis quæ ex illius ingenio primùm sunt impressæ, nauim fuisse ex altera

patre impressam, ex altera brifontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quam rem expressit Ouidius lib. 1. Fastorum,

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regni nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo
At bona posterita, puppim signauit in arte,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnium arborum & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo:

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legésque dedit, Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt, Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus, autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus: Huiusce prudentiæ ac sapiētiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantáque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poētis: ac neque tum sollicitarum fuisse mare, nec vllam fuisse militiā, sed omnia propter vberrimam terrę feracitatem omnibus fuisse communia. quod ita decantauit Tibullus,

Quàm bene Saturno vinebant rege prius, quàm
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat undas,
Effusum ventis prabuerátque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus,
Non domito frænos ore momordit equus.

Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsa mella dabant quercus, vtróque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella nec enses
Immiti sæuus pressérat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæq; reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ære, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

néve ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua, veterisque Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solùm aut adscriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest, quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantùm non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt, contendit, at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse, & id cœlum conuolasse; quæ naturæ fuit æquitas in animis hominũ insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortaliũ deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantísque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erãt natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros: quare inquit poëta, quòd

-extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt leges non esse Astrææ testamentum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam, ciuitatum & ferentium ea vtilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri, quibus inspectis non ausa sit Astræa testamentũ con-

dere, cùm nullũ propè inexpugnabile videretur sibi facere posse tum ob multitudinem inter se pugnantium legum, tum etiamne per lites exerteret carissimorum facultates, quos erat hæredes factura. Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam tanta erat quies, tanta felicitas, tanta bonorum omnium copia, vt merito istã suauissima carmina de illa ætate scripserit Pherecrates in actu metalla fodientibus inscripto:

Πλοῦτος μὲν ἐκεῖ ὢν πάντα συμπαρῆν ὠφέλει.
Ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πανταχόθεν ἐργασία,
Ποταμοὶ μὲν ἀθρόοις ἡδέος ζέοντι πλέον
Διὰ τῶν στενωπῶν τανδιχυρωμάτων ἐρρέον
Αὐτόματοι μυτίλεσιν, ἢ νασῶν τρύφη.
Εἶτ' ἄμυδρον ἦν αὐτόματ' ἐς τὴν ἔντασιν
Χωρεῖν λιπαρὰ καὶ τοῦ κάρυγος ἰσχὺς νεκρᾶς.
Φύσαιν δὲ μὴ ζέοντες ἀλλάντων πόροι
Παρὰ τοῖς παιμαῖς πίζοντες ἐκίχων' αὐτ' ὀρθίκων
Καὶ μᾶλλον παρῶντα μᾶζαν ὥστε θερμοτέραν
Καὶ παχυμάτιον καὶ τοδὶ ποῖον' ὀτρυπᾶ.

Plutos simul permista erant ibi omnia,
Bonisque prorsus plena cunctis nam cauã,
Plena & farina & iuxu atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia
Ob perlaues panes calentes qui cibus
Facillimè vel sponte sanè curreret.
In ora mortui viri coactus haud.
Lucanica & tuceta bullientia
Lõco ostreorum sparsa erant per flumina,
Pisces que conditi natabant undique
Suaui parati iure sim, lixi haud modo.

tum paulo post.

ὀπτὴ πέριξ μὲν ἀλλόκοτος ἠρτύθη
Περὶ τὸ σῶμ' ἐπίπαν τ' ἀπεβόλησε καὶ κατῆκεν
Τὸ μωρὸν ἁμοῦ τ' ἐκεμώτης κεχύθη·
Τὰ δ' ἐντὸς ἐκεῖνα τἀκκλὰ τοῦ καλοῦ ἴδη,
Τὸ τῆς κεφαλῆς ὀξὺ τοὺς πυρικτοτ.

Tardi volabant ora circum, qui bene
Conditi erant, coctique mirè supplices
Edi rogabant pulchra per papaquera
Myrtósque fusi: mala pandebant super.
Caput decora maximè, nec arbore
Producta, nullo vel retenta germine,

Nam sine vlla sollicitudine curáque viuebant, sine laboribus, sine calamitatibus: neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduenta sset, sine aliqua difficultate, tãquã in suauissimũ somnũ deflectentes naturæ necessitati concedebãt, quæ omnia Saturno regnante cõtingere solita dicuntur. vt testatur Hesiodus in operibus & diebus.

Οἱ μὲν δὴ Κρόνου ἦσαν ἐπ' οὐρανῷ ἐμβασιλεύοντος,
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνου καὶ οἰζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν· αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοίους
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι μετὰ φρένας· ἐσθλὰ δ' ἔπασχον.
Θνῆσκον δ' ὥς τε κατὰ μοῖρα δεδμημένοι.

Nam cùm Saturnus cœlo regnaret, habentes
Viuebant homines nullas in pectore curas,
Vt Dij felices. Nec vires curua senectus
Inflexit: similésque pedes similesque fuere
Vtque manus illis, ibant conuiuia læta,
Vt somnò domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorẽ mortẽ efficiat, quã rectè anteactę vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honorib. in patria sua perfuncti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia consultatem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatẽ pertinentibus potiti sunt, nullísque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortẽ & cruciatum pleniſſimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum quæ viris nefariis post mortẽ proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur: coguntúrque omnes sæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi si nihil sanctum laudabiléque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi solicitudines, & quasi tunc discruciari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Euãomiam quasi bonam legem vt nomen significat, siue iustitiam, tanquã omnia felicitatis

autorē apud thronum Iouis collocauit, testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonem: Ταῦτα τὰ νόμιμα ὑμῖν παρ' ἁπάντων ὁρῶντες ὑμῶς δεῖ δικάσαι, τῷ τὸ δίκαιον ἀγαπῆσαν' ἄνομίαν μὲν πλείστα πονησαμένην, καὶ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σῴζει καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ σεμνοῦ δίκου, ᾧ οἱ τὰς ἀγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας. Ὃ, φῶς παρὰ τοῦ Διὸς ἔχοντ' ἐπὶ νουθεσίᾳ πάντα τὰ ἡμῖν ἀνθρώπων ὑφορᾷ. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis recte iudicare conuenit, plurimi facientibus Eunomiam, aequitatis amicam, qua omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus, qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit, Iouis solio assidentem inquit omnia mortalium facta obseruare.* Fuerunt alii qui bifrontis Iani pecuniam impressam ideirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, nominibúsque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ, hoc pacto: ὁ γὰρ Ἄνος ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ τι δαιμόνιόν τε βασιλεῖ χρώμενος πολιτείᾳ καὶ κοινωνικῷ τοῦ βίου καὶ ἡμέρᾳ λέγεται μεταβαλεῖν τὸν ἄνευ νόμου, καὶ διὰ τοῦτο πλάττειν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέρᾳ τῷ βίῳ προκατασκευάζοντα τὸν μεμφόμενον καὶ διάφορον. *Ianus apud antiquos siue damon, siue vir vrbanus fuit, & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse quare eum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera viuendi ratione instituerit.* Fuerūt tamen qui putarint Saturnū fuisse à Ioue cōprehensum & in vincula traditum, non autē fugisse, quo: ū sententiā secutus est Plato in Eutiphrone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τὸν μὲν ἄριστον θεῶν ἡγοῦνται καὶ δικαιότατον εἶναι, τοῦτον δὲ τὸν πατέρα δῆσαι, ὅτι αὐτὸν ἐκεῖνος ἐν εἰκῇ καὶ ἀδίκως ἔπινεν· ἐκεῖνον γὰρ αὖ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐκτέμοι διὰ ἕτερα τοιαῦτα. *Ipsi enim homines arbitrantur Ioue Deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc patrem suū in vincula iecisse inquiunt, quòd filios iniquè voraret: illúmque rursus patrem incidisse ob alia his similia.* At Hom. in lib. 5. Iliadis non solùm Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambósque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet:

σὺ πὰρ δ' ὀχῶ ἀλεγίζε
γὰρ Ὄλυμπ', ἐπεὶ πάντα πέρι δ' ἴκανα
ζεῖλαι καὶ πόντον, ἵν' ἅπαντά τε Κῆτος μ
ἄκρον, ὑπ' ἀθανάτοις ἐπιπρέπει ἠδὲ πόλεμος
νεῖκός τ' ἀνθρώποισι, καὶ οὐδὲ τε τάρταρος ἀμφὶς.

Ipse

Ipse tuam audi anti facio quam incipis iram
Nec si extrema petas terra pelagique, vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetúsque,
Saturnúsque senex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue victum, neque regno priuatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, vt dictum est, rerúmque omnium, vtpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cùm & alii fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neq; tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllę carmen superius: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperasse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur, donec eam ipsam passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitæ humanioris autor fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alii dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam, cùm aduersus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίσεφ καραυνίη εἰν ἁλὶ νῆσος,
τὴν ὑπὸ δὴ κείθεν δρέπανον καλέουσι (σιωπᾶτε μῦθον)
τὸν ἐκ τοῦ ἐκάπτοντο πατρὸς ὑπὸ παιδὸς
μήτηρ τελείως ὑπνῳ Κρόνος

Insula cœruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur, hac celat falcem (mihi parcite Musæ:
Inuitus nam prisca cano hac) vt fama, parentis
Saturnus, qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alii maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus vero antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniique

num asinis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, é quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimáque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint, ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem, atque Osirim esse Dionysum tantoperè à Græcis celebratum, Isim autem Cererem Saturnum e Cœlo & Rhea, quæ terra est, natum esse, nihil aliud significat, quàm illud idem quod diximus superiùs, tempus scilicet cum cœli astrorúmque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum solem ac Saturnum tempus esse crederent, eósque cõmuni consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij claues tribuerunt, quòd belli pacísque esset arbiter, quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam cum æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cùm inquiat:

Καὶ Κρόνον, ὃς ἀλίχυσεν ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ἕλκοις αἰθέρα:

Æthera Saturnum qui latè amplectitur altum:

Hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia: neque alius æther procreari potest, qui si pro tẽpore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre, vt filios omnes occideret, quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cum autor sit

generationis & corruptionis rerum naturalium sol, quorum nihil sit sine tempore. cùm igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniáque quæ quidem nata sunt, interire aliquando, necesse sit, quia quæ composita sunt, denique in sua principia soluuntur, quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios voracisse. quòd saxum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliquid est, quàm alias res in demortuarum locum sufficiendi ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace:

Κἄπαιθ' ὁ μακρὸς καὶ ἀριθμὸς χρόνος
Φύσιν' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται.

Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet,
Ignota profert, celat inde cognita

Quod autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni:

Ὃς πάντας ἀναλίσκεις καὶ πάντα πάλιν αὐξεις ἐμπαλιν αὖτις,

Omnia qui profers, consumis & omnia rursus.

Et Æschylus in Eumenidibus:

Χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ἅμα

Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cùm tempus esse Saturnum dicamus, illum fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palàm Deum appellauit,

χρόνος γὰρ ἐυπετὴς θεός

Deus profectò tempus est facillimus.

Cùm enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra marive nascuntur, initia causásque accipiant sui ortus, merito dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθυλλὶς πυκάεσσα τὸ θεῶν πάντων, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ô Saturne hominum pater atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia incidunt, proternuntur & labefactantur, quippe cùm tempori essent falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertii Epigrammatum:

Τὴν ἁρπάγην πέμψω ὁ πολὺς χρόνος ὃν δὲ σπείρεις

φείδε-

θείλπει, ἀλλὰ μὴν πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.
Marmora discindit vis temporis, ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctaque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti- rerúmque victui necessariarum fertilitatem: nam insularũ omnium propè fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius libr. 1. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & rampliſſima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cum à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanámque regionem mille & quingenti, reliquum latus (est enim triquerra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poëtarum celeberrimus:

ἀλλὰ τὰγ' ἀσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ δ' ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
Omnia sponte sua hæc sine aratro aut semine surgunt:
Hordea frumentum, vites quæ mollia vina
Producunt, augétque Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia priùs inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quòd in planitie Leontia Siciliæ frumentum syluestre sponte nascerctur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, vbi violæ & alii multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planum in medio, at circum cliui molles attolluntur, ita vt vmbilicus insulæ iure dicatur, habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquam speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, quà currum Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute, vel labore, vel mutatione

immunis, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarũ locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum, inquit, quod Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cũ tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese qui stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita: quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in lib. primo, οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἔδοξε πᾶσιν αὐτοῖς ἱερὰ ὑπολαβεῖν τὰ Κρόνου τῷ χώρᾳ ταύτῃ, ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ τεθεῖσα τοῖς οἰκήτορσιν ἔδωκε· πόσης δὲ θαυμασίας δοτῆρα καὶ πλημμύρη αἰειθαλοῦς ἐτῶν χρόνον αὐτὸ δεῖ νομίζειν, ὃν Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, εἴτε Ῥέαν ὀνομάζειν. πᾶσαν δὲ σχεδὸν τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὑπόπλεων αἴτιος ὑπάρχει. *Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cùm omnium bonorum omniumque feracitatis autorem & largitorem, hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci: siue Saturnum, vt Romani hic, vtcunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent, at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentémque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modo Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens ætheream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter. ast vbi inferiora

corpora

corpora descendit, ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alii tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferiorem, Saturnum dixerunt, qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulose de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur; quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à generthliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominésque facit in quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit, cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextã circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem prope compescit. sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est à poëtis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est: & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quòd si vera sit illorũ sententia, qui dicunt sidera significare tãtũ hominibus superatum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullámque vim in nos habere ad commouendũ, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in æquum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac pene furiosum, quia libidini deditos vel planetæ olim facit, ac furorem Venereum pene concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici, &

quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

¶ Prætera cùm singulis planetis ob similitudinem quandam metalla singula sint attributa, metallorum tortores sine chemistæ artifices, hanc totam fere fabulam ad suam artem retorserunt: cùm se Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim factum fuisse ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes abscideris acuta falce, eásque in mare deiecerit, ex quib. & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus sal sit quidam, pater Iouis præparati salis scilicet, qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cùm Iupiter in vase vitreo existit in peracutam tenuémque aquam soluitur propter vim ignis quæ sumitur etiam ab ipso Ioue, cùm virilles partes secum afferat, incidēs ac separans sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis apponitur, idcirco & Saturno amputatas virilles partes dicunt: & cùm sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has & alias his similes artes excogitare, quibus possint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac semper illam lepidissimi poëtæ Timoclis sententiam in animo habentes, qui ita inquit,

Ψυχὴ σαρκὸν αἷμα τ' ἔδει ἀργυρε
Τοῦτο δ' οὐκ ἔχοντος εἰδώλου ἀσθενὲς
Πλάζεται θανόντος εἰδώλου ἐν ζωῇ σκιά.

Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus: quæ nulla cui sit copia,
Vinos perrerat inter umbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex, pallidus, curuus, altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is animum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quod per serpentem etiam significabant, vorabat filios, quia pauciuiunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat

temperat in alit am. & de imperio deiicit, quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturnii tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecisse patrem suum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicem esse Deum? cùm nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vlciscuntur, illud prius videre debent quatenus viro bono procedendum sit: atque eædem iniuriæ quas in parentes contulerimus, sunt nobis à filiis postea expectandæ, cùm omnes domesticis exemplis maximè incitentur. Siquis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens exiterit, illud experitur denique apud omnes bene institutas & politicas nationes, apertum esse externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis esse patriam, & vbique mortalium sapienti viro humanam felicitatem quantulacunque est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cœlo. CAP. III.

COELVS, quem alij Cœlium, alij Vranum Græco nomine appellant, Ætheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis: Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dij sunt habendi Æther & Dies, eorúmque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse quàm terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus,

Γαῖα δ' ἐπὶ πρῶτον τέκετο ἶσον ἑωυτῇ
ἀστερόεντ' Οὐρανὸν, ἵνα μιν καθέοι πανταχόθεν περί.

Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cùm Cœlo nupsisset, coniunctáque fuisset, insigné filiorũ multitudinem illi procreauit, Cœum scilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thian, Rheam, Themin, Mnemosynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Sterop. es, Argon, Cottum, Briareum, Gygan, quos omnes commemo-

uit Hesiodus in Theogonia, & Apollodorus Athenienſis in lib. 1. Bibliothecæ, vt dictum eſt ſuperius, atque eadem terra poſtea è Tartari congreſſu Typhoeum genuit, vt ait idem Heſiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cœli filiis, accepta adamantina harpe à matre ob fratres vinctos patrem cepit a. illi genitalia membra præcidit, è quorum ſanguine Alecto, Tiſiphone & Megæra natæ fuiſſe dicuntur. Scriptum reliquit Lactantius in libro de falſa religione, Cœlum præſtituiſſe potentia cæteris mortalibus, atque cùm reges antiquitus pro Diis colerentur, inde accidit vt Cœlus pro æthere cultus ſit, & Saturnus ad extollendam generis claritatem, quod gloriæ ſplendoriſque generis deſiderium omnium mortalibus in altiſſimo fortunæ gradu conſtitutis, maximè eſt innatum, ſe è cœlo Deorum omnium ſede & è terra natum eſſe gloriabatur. Attamen, ſi quis rectè conſideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muſcis & cæteris animalibus compluribus natura abundè largita eſt, quod ex æthere ſiue calore ſiderum, & ex terra per imbres multa huiuſmodi ſemina concipiuntur & producuntur, vt eſt in iis carminibus:

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium læta deſcendit: & omnes
Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus.

Neque plura his fabulati ſint antiqui de Cœlo. ¶ Quod Ætheris ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud ſignificare niſi naturæ ordinem in cœleſtibus corporibus collocandis; quæ puriora ſunt enim, cæteris ſuperiora ſunt & in ſublimiore loco: quare in coordinandis iis corporibus cum à cæteris feceſſiſſet, dictus eſt natus ex Æthere & Die ob inferiorum ſiderum lumen. Alij è terra natum dicunt qui mundum ab opifice Deo fabrefactum putarunt ex informi materia. Verumtamen idem cœlum pars eſt æthereis, atque cœlum æther fuit appellatus, vt teſtatur carmen illud Pacuuii apud Ciceronem in ſecundo libro de natura Deorum:

Hoc quod memoro, noſtri cœlum Græi perhibent æthera.

Sic Orpheus in hymnis nihil aliud eſſe cœlum exiſtimat, niſi hunc æthera qui conſtat ex altiſſimis illis ignibus, vt patet ex hoc:

κρυπτὸν παγγενέτειραν, μίαν μάκαιραν ἀπειρίτε.

omnia

Omniparens cælum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod κοῖλον significat apud Græcos. Quod autem exsectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit: nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum, hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, Cœlum exsectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereamque naturam, id est igneam; quæ per se omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther, declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quòd saturetur annis, cum dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari, cur idem fuit exsectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tempore nascereturᵖ? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerũ interpretatio: aut hæc ad mundi procreationem (vti dicebam) respicit, quę partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exsectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnumque cœlum, neque vllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cœlum procreari, cum ex vniuersa constet materia. Nam cum vnus sit mundus, at non plures; cum neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exsectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu ambo exsecti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt: quare facilè adducor, vt putem ob prudentiam probitatemque hominis principatum ad ipsum fuisse delatum. Vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est in Oceania, (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidóque Aularia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit non nullos fuisse, qui Cœlum intellexerint animam esse supremi & stellati cœli, quam modo Deum, modò Dei ipsius fœcun-

i

autorē apud thronum Iouis collocauit, testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonem: Ἅπαντα τὰ τοιαῦτα καλὰ πάντες ἴσασι· πάντων γὰρ οὕτως ἐστὶ δικαίως, καὶ τὰ δίκαια ἀγαπᾶσιν· δικαιοσύνην ἀεὶ πλείστου ποιοῦνται πάντες καὶ πόλεις καὶ χώρους σέβει καὶ τὸν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὸν δίκην, ὃν ὁ τὰς ἀγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τοῦ Διὸς φησὶν ἐπὶ καθημένῳ πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ὁρᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis recte iudicare conuenit, plurimi facientibus Eunomiam, aequitatu amicam, qua omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus, qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit, Iouis solio assidentem inquit omnia mortalium facta obseruare.* Fuerunt alii qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, nominibúsque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ, hoc pacto: ὁ γὰρ Ἄνος ἐν τοῖς παλαιοῖς τύπου τι τοῦ δαίμονος, ἢ τὸ βασιλεὺς χρώμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς ὢν τοῦ περιόδους καὶ ἀγελαίας λήξεις μεταβαλεῖν πρὸς ἥμερον καὶ δίκαιον. *Ianus apud antiquos siue daemon siue rex vrbanus fuit, & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse, quare eum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera viuendi ratione instituerit.* Fuerūt tamen qui putarint Saturnū fuisse à Ioue cōprehensum & in vincula traditum, non autē fugisse, quos ū sententiā secutus est Plato in Eutiphrone: δοκοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τὸν χαλεπώτατον δίκαιον τ Δία ἀγνοεῖν ὅτι ἐστὶν, καὶ περὶ αὐτοῦ ὁμολογοῦσιν ἃ καὶ πατέρα αὐτοῦ δεδέσθαι, ὅτι οὐκ ἐκόλαζεν ἃ ἐν δίκῃ ἐπαθεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐσθίοντος τοὺς υἱεῖς, καὶ αὖ τὸν πατέρα ἐκεῖνον ὅτι ἕτερα τοιαῦτα. *Ipsi enim homines arbitrantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc patrem suū in vincula iecisse inquiunt, quòd filios iniquè voraret: illúmque rursus patrem incidisse ob alia his similia.* At Hom. in lib. 8. Iliadis non solùm Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambósque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet:

σεῖο δ' ὑπαὶ πάλεσσιν ἐλεύσεται ἀχλὺς ἐρεβεννὴ,
ἔνθα δὲ γῆς τε πέδον καὶ πόντου εὐρέα νῶτα
ἔσσεαι, ἠὲ μάλ' ἔνερθε Ἰαπετοῦ καὶ Κρόνου υἷος
ἥμενος, οὐδέ τοι αὖραι ὑπαὶ βρίσουσι δεκεῖσαι
οὐδ' ἀὴς οὐδ' ὕδωρ· βαθὺς δέ τοι τάρταρος ἀμφίς. *Ipse*

Ipse tuam audi anti facio quam incipis iram
Nec si extrema petas terra pelagique, vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetióque,
Saturnúsque senex, quos tartara diva coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue victum, neque regno priuatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, vt dictum est, rerúmque omnium, vtpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cùm & alii fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neq; tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllę carmen superius: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperasse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur, donec eam ipsam passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitæ humanioris autor fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce merendi rationem docuit. Alii dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam, cùm aduersus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιπεσὼν πίσεϊ κεκαυμένα εἴν ἁλὶ πάσσε,
Ἔνθα δὲ κεῖθεν δρέπανον ἀέπτε (ἴσατε μῶσαι.
τὴν ἔτι τὴν ὑπὸ πορφυρέῳ ἔκρυε ἦθι πατρὸς
μάλλα γε λεπτοῖς ἐτμα Κρόνος
Insula cœruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur, hæc celat falcem (mihi parcite Musæ:
Inuitus nam prisca cano hæc) vt fama, parentis
Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alii maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus vero antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniique

num asinis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, é quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimáque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint, ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem, atque Osirim esse Dionysum tantoperè à Græcis celebratum, Isim autem Cererem Saturnum è Cœlo & Rhea, quæ terra est, natum esse, nihil aliud significat, quàm illud idem quod diximus superiùs, tempus scilicet cum cœli astrorúmque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum solem ac Saturnum tempus esse crederent, eósque cómuni consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij claues tribuerunt, quòd belli pacísque esset arbiter, quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam cum æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cùm inquiat:

Καὶ Κρόνον, ὃς ἑλίχυσιν ἀπείριτον ὠκεανοῖο :

Ætherea Saturnum qui latè amplectitur altum:

Hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia: neque alius æther procreari potest, qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre & filios omnes occideret, quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cum autor sit

generationis & corruptionis rerum naturalium sol, quorum nihil sit sine tempore. cùm igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniáque quæ quidem nata sunt, interire aliquando, necesse sit, quia quæ composita sunt, denique in sua principia soluuntur, quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios voracisse. quòd saxum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliquid est, quàm alias res in demortuarum locum suffici ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace:

Ἅπαντ' ὁ μακρὸς καμάτοις χρόνος
φύσει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτομεν.

Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet,
Ignota profert, celat inde cognita

Quod autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni:

Ὃ τὰ παντᾶς ἀνὴρ ἔφυσας. καὶ αὖξεις ἔμπαλιν αὐτός,

Omnia qui profers, consumis & omni rursus.

Et Æschylus in Eumenidibus:

χρόνος καθαιρῶν πάντα γηράσκειν ἐμοῦ

Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cùm tempus esse Saturnum dicamus, illum fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palàm Deum appellauit,

χρόνος· ὁ δυσκλεὴς θεός

Deus profectò tempus est facillimus.

Cùm enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra marive nascuntur, initia causásque accipiant sui ortus, merito dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθυλὲ μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ô Saturne hominum pater atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia incidunturtur, prosternuntur & labefactantur, quippe cùm tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertii Epigrammatum:

φάλκι μ' ἔπηξεν ὁ πολὺς χρόνος, εἰ δὲ σεβίζῃ

φεῖδε-

θείλατο, ἀλλὰ μὴν πάντ' ὀλίγῃ δρεπτάων.

Marmora discindit vis temporis, ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctaque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti- rerúmque victui necessariarum fertilitatem: nam insularũ omnium propè fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius libr. 1. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & rampliſſima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cum à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanámque regionem mille & quingenti, reliquum latus (est enim triquetra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poëtarum celeberrimus:

ἀλλὰ πάγ' ἄσπαρτα ἠ ἀνήροτα πάντα φύοντα,
Πυροὶ ἠ μελόθαι, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέριστον
Οἶνον ἐριστάφυλον, πίονται Διὸς ὄμβρῳ ἀνέχει.

Omnia sponte sua haec sine aratro aut semine surgunt:
Hordea frumentum, vites quae mollia vina
Producunt, augétque Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia priùs inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quòd in planitie Leontia Siciliæ frumentum syluestre sponte nasceretur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, vbi violæ & alii multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planum in medio, at circum cliui molles attolluntur, ita vt umbilicus insulæ iure dicatur, habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquam speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, quà currum Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute, vel labore, vel mutatione

immunis, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarũ locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum, inquit, quod Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cũ tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese qui stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita: quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in lib. primo, οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ αὐτοὶ ἱερὰν ὑπολαβεῖν τὴν Κρόνου τήνδε χώραν ταύτην, ἢ ὡς δαίμονα τῶν ἀγαθῶν εὑρετὴν ἢ πάσης δικαιοσύνης καὶ ἡμερότητος αἰτιώτατον γενέσθαι τὸν Κρόνον αὐτὴν δεῖ καλεῖν, οἱ Ἕλληνες ἀγρεύσαντες, εἴτε Κρόνον, εἴτε Ῥέαν, πάσαν δὲ σχεδὸν τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὑπὸ ταῦτ' ἂν τις ὀνομάσοι. *Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cùm omnium bonorum omnisque feracitatis autorem & largitorem hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci: siue Saturnum, vt Romani hic, vtrocunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent, at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentémque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modo Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens ætheream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter. ast vbi inferiora

corpora

corpora descendit, ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alii tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferiori, Saturnum dixerunt, qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulose de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur; quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum: quare bilis atræ ferax est, hominésque facit in quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit, cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextá circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem prope compescit. sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est à poëtis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui subipso Saturni circulo est: & in tartarum dejectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quòd si vera sit illorũ sententia, qui dicunt sidera significare tãtũ hominibus superatum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullámque vim in nos habere ad commouendũ, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac pene furiosum, quia libidini deditos vel planetæ clàm facit, ac furorem Venereum pene concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici &

quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

¶ Præterea cùm singulis planetis ob similitudinem quandam metalla singula sint attributa, metallorum torrores sine chemistæ artifices, hanc totam fere fabulam ad suam artem retorserunt: cùm se Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim factum fuisse ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes abscideret acuta falce, easque in mare deiecerit, ex quib. & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus sal sit quidam, pater Iouis præparati salis scilicet, qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cùm Iupiter in vase vitreo existit in peracutam tenuémque aquam soluitur propter vim ignis quæ sumitur etiam ab ipso Ioue, cùm viriles partes secum afferat, incidés ac separans sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis apponitur, idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cùm sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum torrores & has & alias his similes artes excogitare, quibus possint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac semper illam lepidissimi poëtæ Timoclis sententiam in animo habentes, qui ita inquit:

Ψυχὴ Σαρκὸς αἷμα· δεῖν ἄγουσι
Τοῦτοὐ σώσῃ τις ἀφθίτων ἀφθίτου
Πλοῦτον· θανόντος ἀνδρὸς εἰ ζωὴ σπάνις.

Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus: qua nulla cui sit copia,
Vivos perterrat inter umbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex, pallidus, curuus, altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is animum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogadus planeta, quod per serpentem etiam significabant, vorabat filios, quia pauciviuunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat

temperat militiam, & de imperio deiicit, quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deieciſſe patrem ſuum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud ſignificat, quàm iniuriarum denique vindicem eſſe Deum? cùm nemo malus diu felix eſſe poſſit. At fuit idem Saturnus poſtea idem paſſus, quia nulla iniquitas iniquitatis eſt remedium: idcirco qui iniurias vlciſcuntur, illud prius videre debent quatenus viro bono procedendum ſit: atque eædem iniuriæ quas in parentes contulerimus, ſunt nobis à filiis poſtea expectandæ, cùm omnes domeſticis exemplis maximè incitentur. Siquis rurſus poſt datas pœnas ſuorum peccatorum ſapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene inſtitutas & politicas nationes, apertum eſſe externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis eſſe patriam, & vbique mortalium ſapienti viro humanam felicitatem quantulacunque eſt, placere. Ac de Saturno ſatis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cœlo. CAP. III.

COELVS, quem alij Cœlium, alij Vranum Græco nomine appellant, Ætheris & Diei filius fuiſſe dicitur, vt teſtatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis: Quod ſi ita eſt, Cœli quoque parentes Dij ſunt habendi Æther & Dies, eorúmque fratres & ſorores. Huius vxor Veſta fuiſſe dicitur, quam nihil aliud eſſe quàm terram, ſuo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Heſiodus Cœlum è terra natum fuiſſe, vt patet ex his carminibus,

Γαῖα δ' ἐπὶ πρῶτον τέκετ' ἶσον ἑωυτῇ
ἀστερόεντ' Οὐρανὸν, ἵνα μιν πάντη περὶ κρύπτοι.

Terra ſibi par ſtellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cùm Cœlo nupſiſſet, coniunctáque fuiſſet, inſignē filiorū multitudinem illi procreauit, Cœum ſcilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thiam, Rheam, Themin, Mnemoſynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Argon, Cottum, Briareum, Gygan, quos omnes commemorat

Omniparens cælum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod κοῖλον significat apud Græcos. quod autem exsectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc inicidi, qui satis probabilem causam attulerit: nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum, hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, Cœlum exsectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereamque naturam, id est igneam, quæ per se omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther, declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quòd saturetur annis, cum dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari, cur idem fuit exsectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tempore nascereturʔ Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerũ interpretatio: aut hæc ad mundi procreationem (vti dicebam) respicit, quę partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem Exsectus fuit igitur Cœlus, vt egò quidem sentio, quia vnus sit æther, vnúmque cœlum, neque vllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cœlum procreari, cum ex vniuersa constet materia. Nam cum vnus sit mundus, at non plures, cum neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exsectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu ambo exsecti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt: quare facilè adducor, vt putem ob prudentiam probitatemque hominis principatum ad ipsum fuisse delatum. vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est in Oceania, (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidóque Aularia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit nonnullos fuisse, qui Cœlum intellexerint animam esse supremi & stellati cœli, quam modo Deum, modò Dei ipsius fœcun-

ditatem putarunt. Atque cùm Iouem beneficam voluntatem Dei omnibus prouidentem existimarunt, aiebant eum exsecuisse Saturnum, hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus exsecat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet à Dei optimi fœcunditate, à quo ea quæ proueniunt, non integra & perfecta sunt, vt in Deo: sed à Ioue ligata, & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia prope sunt atque in Saturno, nunc de Iunone dicatur.

De Iunone. CAP. IV.

CVM de Saturno verba faceremus superiùs, inter cæteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantùm fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucam scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titanis (vt dictum est) vt mares omnes, si qui nascerentur è Saturno, interficeret: at filias, vt imperio minimè aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cum eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent, Iupiter (vt diximus) clam per Corybantes in Cretam deportatur: at Iuno, vt quæ sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facilè creditum fuit. Atenim de loco vbi nata fuit Iuno, ambitur, quod ab aliis scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo libro nono scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu:

Ἥρην τ' Ἀργείην, καὶ Ἀλαλκομενηΐδα Παλλάδ'.

Iunóque Argiua, atque Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaicis, cùm Samii Iunonem apud se natam esse dixerint apud Imbrasum fluuium sub quadam vitice. Atqui vt eadem in vtroque loco nata sit, fieri non potest: communior tamen sententia est quòd in Samo sit edita: cui sententiæ & Apollonius accedit, vt scribit in primo Argonauticorum his verbis:

ὁ δ' Ἰμβρασίην ἔδος Ἥρης
Παρθενίην Ἀγκαῖος ἐπώρεσεν.

Ast hic Imbrasia Iunonis sede relicta,
Parthenia præstans Ancæus.

Nam quum Samus Melantheus & Anthemusa antea vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in illa

illa sit educata, vt scripsit Callimachus in libro περὶ κτίσεων νήσων καὶ τειχέων καὶ ἐπωνυμιῶν, hoc est, *de conditu & habitatu insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus*, quam rem explicauit etiam Apollonii Rhodii enarrator. Huius nutrices dicuntur fuisse Euboea, & Porsymna, & Acræa Asterionis fluuii filiæ, vt memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam petantiquum carmina quædam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat, Iunonem ab Horis fuisse educatam. Idem Pausanias in Arcadicis Iunonem à Temeno educatam scribit. cuius etiam nutrices fuisse Oceanitides inquit Ouidius libro secundo Metamorph.

At vos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gorgite cæruleo septem prohibete triones.

Nec defuerunt qui ab Oceano & à Tethye nutritam fuisse dixerunt, quorum sententiam secutus est Homerus lib. ξ. Iliad. vbi inquit:

Ἶσμεν γὰρ ὅτε σῷ παρὰ μαζῷ πέφατο χαίτη,
Ὠκεανοῦ τε πατρὸς ἐρικυδέος ἠδὲ καὶ αὐτῆς
Οἳ μ' ἐς ἀφορβὴν δόσαν ἐλθόντ' ἐκ Τηθύος ἄλλων.

Oceanum visura peto namque vltima terra,
Vnde genus supero, vna Tethys quæ vltima parentem,
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt, quòd anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis Deæ morem, vt scripsit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux, cùm ad nubilem ætatem adoleuisset, ita fabulosè narratum est à nonnullis. Dicunt Iouem potiundæ sororis desiderio arsisse, quam cùm à cæteris Deabus sejunctam vidisset, cupereque ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculum, & in montem, qui Thronax antea, postea Coccyx ab ipso cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnam tempestatem excitauit, ad quem montem, Iuno cùm sola esset, accessit. ibiq. consedit: vbi Iunonis adultæ postea sacellũ erectũ fuit. Cùm tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolasset, ea illius misserta auiculæ vestem continuo circumiecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quæ matrem verita, vbi se vxorem ducturum Iupiter promisisset & iu-

rasset, assensi. quare apud Argiuos, qui maximo eam habent in honore, in Iunonis templo, eius statua sedes in throno cum sceptro, & cuculo super sceptro, erecta fuit, vt ait Dorotheus in libro secundo Metamorphoseon. Lucianus autem in mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id feciisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Post ea Iuno nuptiis præfecta fuit, atque cùm Iunoni ante nuptias sacrificaretur, fel victimarum post altare abiiciebatur. Hæc filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllum congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam, Vulcanum peperisse. Fabulati sunt præterea fontem fuisse apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit, in quo proditum est Iunonem, vbi quotannis se lauarit denuò virginem fieri: qui sermo manauit ab arcanis initiorum & mysteriorum, quæ solemni ritu apud illos fiebant, vt ait Lysimachus Alexandrinus libr. 3. rerum Thebanarum, & Paus. in Corinthiacis. Fabulantur Iunonem aliquando iratam Ioui in Eubœam recessisse, quam cùm Iupiter placare nullo pacto potuisset, ad Cithæronem adiit Platæensium regem, callidissimum tunc omnium mortalium. eius monitu Iupiter simulacrum è ligno fabricauit, quod vestimentis egregiè indutum plaustro imposuit, famámque edidit se Platæam Asopi filiam esse ducturum. id intelligens Iuno zelotypia capta ad plaustrum irruit, vestes discidit, fraudem cognouit: quare ridens facilè cum Ioue in gratiam rediit, vt scripsit Dorotheus in lib. 2. narrationum fabulosarum. Hæc eadem matrimonium præses ab antiquis dicebatur, vt sensit Vig. lib. 4 Æneid.

Iunoni ante omnes, cui vincula iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præesset matrimoniis, pronuba fuit appellata, vt ait idem poeta,

Dant signum prima & Tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid. in Phillidis epist.

Iunonémque thoris quæ præsidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti præbuisse quo immortalitatem assequeretur, cùm illum idcirco Pallas ad illam attulisset: quod innuit Lycophron in eo versu,

Μύσας προπάλας μαστὸν ἐθήλασεν θεᾶς.

Era-

Gratúmque cultori Tropæa vber Dea.

Nam fabulantur Iouem aliquando dormientis Iunonis vberibus Herculem infantem admouisse, quo ab excitata reiecto, pars lactis quæ in cælum cecidit, viam inde vocatam lacteam fecit, at quod cecidit in terram, fecit candida lilia, cũ priùs essent crocea. Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Hom. lib. 4. Iliad.

Τὸν δ' ἀμοιβὸς τ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα Ἥρη
Ἤτοι μοὶ τρεῖς μὲν φίλαι εἰσὶ πόληες.
Ἄργος τε Σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

At Iuno contrà sic est exorsa vicissim:
Sunt mihi tres vrbes dilectæ, Sparta, Mycenæ,
Atque Argos quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuero cum multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tum apud Eleos, vt ait Pausanias in Eliacis quinto quoque anno matronæ sexdecim ludos instituebant, qui Iunonia vocabãtur, atque virginibus pro ætate in classes diuisis certamen cursus proponebatur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grandiores natu, postremæ, natu maximę quæ ad Olympica certamina etiam accedebant, sed his minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacedæmonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum latè diluit ex oraculi responso. Hanc Iunonem Venerem etiam nominabant, cui vota facere matronæ pro filiarũ nuptiis vtpote pronubæ Deæ, cõsueuerunt. Colebatur etiam Laciniæ Iunonis cognomento, in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus:

Ἔμπαλιν πτολίεθρον ὑπὲρ αἰπὺν Κρότωνος,
Ναΐδων χαρίεντος ἐπ' Αἰσάρῃ σφριγόωσιν,
Ἔνθα καταιγιδὶ ἴδρις Λακινιάδος δάμαρ Ἥρης. *hîc vbi ab illis,*
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis,
Æsari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Liciniades Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cùm cœlicolarum reginam putarent, cum sceptro & diadèmate fingere mos fuit antiquorum. Fama est Iunonem infensam maximè omnium mortalium Herculi fuisse, quòd è pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat: quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Hom. 5. Iliad.

πλὴν Ἥρης, ἣ μιν κατέτρεσε πᾶσι Ἀμφιτρύωνος
Δεξιτερὸν κὴν ναζυγίῃ κεραλκέϊ πλῆξε βέλεμνον.
Passa Iuno cùm filius Amphitryonis
Dextrum uber ferro percussit forte trisulco.

Verumtamen cùm infinitas propè difficultates, multóque pericula illi proposuisset, effecit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret, neque vllus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit. & illustris quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia nō nisi in arduo & difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium Dearum quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit: idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit neque pellex Iunonis templum ingrederetur, his verbis: Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cædito. Hæc, cùm Dii cæteri territi ob metum Gigantum in Ægyptum aufugerent, ac alii aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid. lib. 5. mutationum:

Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitos superos celasse figuris.
Dixque gregis dixit sit Iupiter, vnde recuruis
Nunc quoque formatur Libycis cum cornibus Hammon,
Delius in coruo est, proles Semeleia capro,
Fvlle soror Phœbi, nivea Saturnia vacca.
Pisce Venus latuit. Cyllenius Ibidis ales.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in epistola Paridis:

Tantáque vincendi cura est, ingentibus ardent,
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Ioue coniux virtutem filia iactat.
Ipse potens dubito fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virgil. lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fuit anser auis consecrata Iunoni & Inacho flumini existimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimum aëris motum. Fama est, quòd Iupiter hanc Deam aliquando altè suspenderit, pedibúsque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus

nibus. Tum verò, cum Iuno penderet in æthere, Dii cæteri grauiter ferebant, neque soluere eum potuerunt, vt testatur Homerus in lib. 8. Iliadis his carminibus;

Ἡ ῥ' ἔμαθον ὅτι τ' ὀκρίοντι ὑψόσε ἐκ δὲ πόδοιϊν
Κρεμνᾶσ' ἤκα δέσμ' ἔβαλε χρυσείας δὲ χερσὶν
Χεῖρας ἀφῆκεν, ὁδὸ δ' ἐς ἐμπέδον ἔμπεσε γαίης
Ἐρρίζου μακρὴν δὲ σπεῖρα κατὰ στόμα βλῶσκεν.
Λύσαν δ' ὑπὸ ἰδύιοντο θεοὶ κρατερὸν πόνον ἀλλήλοισι.
Γίγνεσκον δὲ πεδίονδε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν.

An subit vt te suspendi, pedibúsque ligaui,
Incudes binas, manibúsque vt vincula iecí.
Aurea firmáteus sublimis ab æthere, at ipsa
Pendebas: grauiter superi doluêre, sed vllus
Soluere non potuit cœpi quacúnque propínquum De cœlo iecí.

Istud ipsum significauit aurea Homeri cathena, è qua pendebant Dij omnes Iouem de cœlo detrahere conantes, quorum tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in lib. Iliad. 8.

Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσασθε
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι
Καὶ δὲ κ' ἐπιστασαίτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὑπατον μήστωρ, οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.

Aurea sit vobis superi suspensa cathena
De cœlo hanc trahite, ô Diui cœtúque Dearum.
Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summum
Vlla Iouem poterit vis: labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerum naturalium seriem declararunt poetæ, nunc scientiam & præcepta, nunc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant nisi à sapientibus, aut quibus sapientes explicassent, intelligi. Quid autem Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de Cœlo Dij omnes detrahere non possent, declarabitur paulo inferiùs. Attribuerunt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni, quæ illius seruitio semper assisterent, vt ait Virgilius libro primo,

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Quarum omnium maximè Iridis seruitio vtebatur. Huic Deæ sacer erat pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodorus in libro Metamorphoseon, vbi Io custodiret mandato Iunonis. Illius currum idcirco finxerunt antiqui à

pationibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum.

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Euboeæ parte situm, inter cætera memoratu digna, quæ visebantur, pauonem ex auro & lucidis pretiosissimisque lapillis dicauit cum aurea corona & purpurea palla, vbi erat cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ argenteæ, vt ait Alcetas in lib. 2. depositorum in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerunt cognomina, vel à locis in quibus colebatur, vel ab illis qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi; & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argiua, & Samia. Sic quia Hercules illi capram mactasset, vocata est Ægophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit capram immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hoplisima, Bunæa, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his similia.

¶ Hæc illa sunt quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit cùm de generatione elementorum superius de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aëris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus his carminibus:

Κυανέην κάλπιν ἐνώμια ἀεξόμενος·
Ἥ ἐκ παμβασίλεια Διὸς συλλεκτὸ μέτωπα·
Ψυχοπόρος πόλος θνητοῖς πάσι πνοιὰς.

Atriam ostentans faciem Iuno alma, sinu quæ
Cyaneo vesides, præbens mortalibus auras
Magna Iouis coniux facies, venióque salubres.

Quæ apud Virgilium etiã libro quarto se facultatem habere concitandorum imbrium & grandinũ inquit hoc pacto:

His ego nigrantem commista grandine nimbum,
Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuúmque generatrix aër enim nisi superiorum corporum calore commoneatur, generare omnino non potest, quod significauit Homerus in libro 5. Iliad.

Ἡ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἠδὲ Θέμιστος.
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.

Sic ait: uxorem amplexus Saturnus hinc est,
Sub quibus Alma parit cum grauamine flores.

Et quoniam aër non solùm est per quem spiramus, per quem viuimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus; idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui, vt Orpheus testatur in Argonauticis.

Δείμας δ' ἐν φρεσὶν ἧκα θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Terrorem his mentibus iniecit Saturnia Iuno.

Fertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam salubberrimus ibi est aër. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, vt assiduè & singulis horis corrumpantur secundùm partes, ac gignantur: quod nisi contingeret, periret omnino aëris elementum, cùm tam facilis sit aër ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à filiabus fluuij Asterionis, vel à Nymphis Oceaninis, quoniam aër ex aquis præcipuè rarioribus factis gignitur, quemadmodum è densioribus, terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aër procreat, vt frigidior & densior; aquam: quod ita expressit Lucretius in lib. 1.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Ætheris, hinc imbrem gigni, terrámque creari
Ex imbri, rursúsque à terra cuncta reuerti
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aëris causa est abundantiæ & vbertatis rerum omnium; tum etiam quia affectus quodammodo aër diuinitus bellorum & discordiæ semina imprimit in animis mortalium, eandémque lætitiæ & pubertatis Deam putarunt, quòd ea omnia bene affectus aër agat. inde dicitur,

Adsit latitia Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet Zezæ sententia, qui Martem & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugijs præfecta putabatur, quòd aëris benignitas omnia in lucem euocet: quarè etiam iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia ipsum aëra calor æthereus agit, & quia

summa pars aëris propiùs accedit ad ætheream puritatem, vt ait Cic. in secundo de natura Deorum. Aër autem, vt Stoici disputant, interiectus inter mare & cœlũ Iunoni nomini consecratur, quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est ætheris, & cum ea summa coniunctio. Effœminarunt autem eum, Iunonique attribuerunt, quòd nihil est eo mollius. Ob eam mollitiẽ cum Dii in Ægyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas sumpsissent, in vaccam mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aër sit inferior vi naturali cum superiore corpore coniunctus, vt ait Plato in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex ipso aëre pendere, cùm aër super his omnibus supernatet: neque Dij omnes possent ipsam Iunonem ab his vinculis liberare, quia tanta est Dei potentia, tantúmque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana vel diuina quidquam horum dissoluere possit, nisi idem artifex qui ea fabrefecit. Idem significauit per auream cathenam: quæ est vis ætherearum & superiorum corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse ab Hercule vulnerata, quoniam grauissima semper ferè est fortuna virtuti aduersaria, cùm rarò vtrumque sidera in alicuius ortu contingere consueuerint. Nymphæ complures Iunonis seruitio assistentes quid aliud significant, quàm varios in aëre mutationum euentus? Sacer est illi pauo, quòd superbum, quòd ambitiosum, quòd alta petens vtpote aëreo temperamento animal, quòd variis coloribus ornatum, quòd multos habet oculos: quia superbi sunt, ambitiosi, rerum arduarum appetentes, qui diuitiarum Deam habent tutelarem, quos multos homines obseruare necèsse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen totum est corpus coloribus distinctum, sed quædam pars deformis, cum nihil omnino felix possit contingere. varietates autem colorum quid aliud significant, quàm facultatum iacturas, fortunæque multiplices vicissitudines, & insidias ab externis, & amicorum carissimorúmque mortem & calamitates, quæ omnia intimam animi partem eorum qui cæteris felices videntur, infestant. Huic Deæ templum in ea via quæ ducebat è Phaleto Athenas, sine foribus aut tecto fuisse extructum scripsit Pausanias in Atticis:

quod

quod quidem nihil aliud significat nisi Deam hanc nullum in locum esse includendam, cùm Dea sit per quam spiramus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem, quæ physicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis. Nunc quid horum possit ad mores retorqueri, vestigandum est.

¶ Quod attinet ad auream cathenam, quòd omnes Dii Iouem de cœlo detrahere non possent, ego modò auaritiam, modò ambitionem esse auream cathenam crediderim, quæ etsi potentissima est, multósque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multásque sectas falsarum religionum à Christo solo verè dico, Dei summi, sapientiæque summæ filio descíscentes, instituit; tamen virum bonum suo loco dimouere non poterit, neque veritatem vllo tempore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias inconcussa perstitit. Qui enim vir bonus verè existit, ille neque auaritia, neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusquisque sui potest experimentum habere, an vir bonus nominari possit, cùm hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cum in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatum bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, si viri boni sint, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cum possit ipsa lex, aut iudices, corruptores & sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iuno per suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus, nec nimis Mars Iouem de cœlo deiicere, neque quàbruscumque fuerit reliquorum Deorum cœtus.

Chemici artifices præterea conari sunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquiunt) Saturni & Opis filia Iouisque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginaque esse Deorum & diuitiarum Dea, partubus & matrimoniis præfecta, quæ nihil est aliud quàm aqua Mercurii, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quòd ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quòd vnà distillet Iuno & Iupiter, siue aqua Mercurii, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fæce relictus. Cùm verò priùs effluat aqua Mercurii è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Præest

eadem partubus, quod, cùm manat, Phœbum chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media est coniungendis sulphureis humoribus Venere ac Marte scilicet quæ, quòd antequam manet, cùm Ioue coniungatur, & ambo gignant solem chemicum Iouis vxor vocata fuit, regina deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimit metalla, quæ variis Deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. CAP. V.

CVm de Iunone loquerem̃ur superiùs, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentutem vocarunt, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alii crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. λ. Odyss.

Τὸν δ' μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακλείην
Εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θύεσσι
Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

Post hunc Alcidæ mihi nota accessit imago,
Is superos inter conuiuia lata frequentat.
Nata Iouis magni Iunonisque additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alii magis fabulosum Hebes ortum memorarunt: dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas vbi comedisset, cùm antea esset sterilis, repente fit grauida, atque Heben filiam postea peperit ea cùm pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, vt Ioui pocula ministraret, cui variis floribus compositum serum capiti impositum fuit. Verumtamen cùm lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, parté que pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ regis ab aquila in cœlum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quod Hebe poculà Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus ita lib. 4. Iliadis.

Μετὰ δ' ἔσσεται πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐροῦσα χέει τοῖ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
Δεξιτερὰ ἀλλήλους

Hos

Hos Hebe venerabilis inter
Fundebat nectar pateris, hi protinus aurum
Excipere è manibus, séque inuitare vicissim.

Cùm Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauiter tulit.

Ex genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in libr. 1. de Natura Deorum, ita inquiens: At poëtæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem. Hanc fuisse aliquando Ganymedem vocatam ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias. nam antiquis Heben oblectationem seu voluptatem quæ percipitur in cõuiuiis, vocarunt: quare Homerus in conuiuiis ministeriũ illi attribuit. Apud Sicyonios & in Phliunte Dia nominabatur, quibus in locis fuit eximium illius fanum, & illa eximiè colebatur, vt ait Strabo lib. octauo. Memoriæ prodiderunt antiqui, Herculi post absoluta certamina, cùm in cœlum ascẽdisset Heben datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculi & Hebæ consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit.

¶ Hæc breuiter de Hebe: nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sanè facilè accedo, qui ita scribit in libro primo Tusculanarum disputationum: Non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur: quoniam è felicissima aëris temperie omnia herbarum, arborũmque genera pullulant, & pubescunt. Nam quomodo sine parente Ioue vel nasci, vel Iunonis filia esse poterit? nulla est aëris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu cum omnis inferiorum corporum actio ex agitatione superiorum prouenìat. Qui enim potest aer aliquid ad ortum euocare, nisi solis æther æque regionis calore concitatus istud ipsum efficiat? Quippe cùm litigium & amicitia non solum principia sint ortus & interitus rerum, vt sapiens credidit, ve-

rum etiam omnia nata conseruent, quibus suas vires æquè impertiuerint. Martis soror Hebe esse dicitur, quoniã vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiusdem aëris temperamento oriatur, ex quo etiam bella & illorum omnium deuastationes. Mars præterea bonitate regionum alitur, cùm nemo prope de sterili & inope regione contendat. Quòd autem eis lactucis agrestibus Iuno facta est grauida, quid aliud significat, quàm ex ipsa aëris temperie natã fuisse Heben? Iuno vbi est conuiuio accepta ab Apolline in domũ Iouis, nimio calore solis exarsit ac æthenis: quare agrestes lactucas, quæ frigidæ sunt, comedit, ac fit prægnans. Quis non videat per hæc aëris temperiem significari qui vbi plus æquo incaluerit, frigus expetit & symmetriam ad res generandas. Inde nascitur Hebe, quæ iuuentuti tum plantarum quàm animalium præest. Hæc vbi lapsa fuisset dum ministraret, pudendáque partes superis ostendisset, priuata est à Ioue eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid est aliud, nisi cum folia deciderunt arboribus iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ si cum priore conditione comparentur, turpes sunt, & parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum subrogatur, qui nihil aliud quàm hyemem significat, quę dicta est etiam à pluuiis: quare & in Aquarium signum denique Ganymedes conuersus est. Hæc ea sunt, quæ mihi spectare videbantur ad naturales rationes.

¶ Quod attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiam atque fauorem Principum rem esse inconstantissimam, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuitas in illis est præcipue principibus, qui fortunæ ornamentis cæteris præstant hominibus, at prudentia animi illorum vulgo adæquatur. nam facultatum copia multos facit insipientes: Apud sapientes verò principes omnis turpitudo vel exterorum vel familiarium potest animum vel beneuolentissimum alienare, quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatem, & innocentiam transferenda est, sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri boni remouenda. Ac de Hebe satis. nunc de Vulcano dicamus.

De Vul-

De Vulcano. CAP. VI.

VVLCANVS, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiod. in Theogonia;

Ἥφαιστον δ' ἐτέκετο κλυτοτέχνην ἐν φιλότητι μιγεῖσα . . . Ἰήρα ἑ

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore, Præstantem.

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentaneo conceptu fuisse genitum sine patre, quem tamen Homerus è patre Ioue Iunoneque matre natum esse putauit. Neque enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur; neque fieri potest rursus vt frustrà Iuno matrem tantopere cupierit. Sed audiamus quemadmodum incredibili propè furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quæ subuentaneos concipiunt:

Continuóque auidis vbi subdita flamma medullis,
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantque leues auras: & sæpe sine vllis
Coniugiis vento grauidæ.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit, & infelicissimam Iunonem, si neminem neque Deorum, neque hominum inuenire potuit, cùm adeo stimulis libidinis agitarentur, qui suo desiderio satisfaceret? Fuerunt qui dixerint Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cùm deformis natus esset, fertur à Ioue in insulam maris Ægæi Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipso testatur apud Homerum in primo libro Iliadis:

Ἤδη γάρ μοι κἀκεῖθεν ἀλεξέμεν μῦθος ὄρωρε
Ῥίψαντός με τετιγὼς ἀπὸ βηλοῦ ποδὸς ἑλκὼ
Ἡματίῳ· αὐαρ ἐφέηλιος, αὐτὰρ ὅ γ' ἤλιθα κάππεσ' ὀδόντι
Κάππεσον ἐν Λήμνῳ ἀτὰρ δ' ὀλίγη τις ἐμοὶ ἐνῆεν

Me quoque de cœlo pede iecit Iupiter olim.
Contra illum auxilium misero vt mihi ferre pararem,
Aßt ego cum cœlo, Phabóque cadente ferebar,
In Lemnum vt cecidi vix est vis vlla relicta.

Quod autem diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouisque filius, ita scripsit Cicero lib. 3. de natura Deorum: Vulcani item complures, primus Cœlo natus, ex quo Minerua Apollinem eum cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt: secundus Nilo natus, Opas vt Ægyptij appellant, quem custodem esse Ægypti volunt: tertius ex tertio Ioue & Iunone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse

quartus Mænalio natus, qui tenuit insulas propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur. Verùm Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulam hanc non sine risu recitat, quod Vulcanus ita fuerit è cælo præcipitatus, χωλευθῆναι δὲ αὐτὸν διὰ τοῦτο ἐκπεσόντα ὑπὸ τῆς ἁρμονίας ἐκ τοῦ Διὸς ἐξ οὐρανοῦ· ἐξ εἴης μὲ οἱ Λήμνιοι παραλαβόντες πολίτην, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας αὐτὸν ὑποδεξάμενοι ἐπέθηκαν αἰ μὴν ὁ Ἥφαιστος ὑπερ ὁ Ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών. *Claudum factum esse inquiunt ab eo casu, cùm de cœlo fuit à Ioue præcipitatus: ac nisi Lemnij rectè facientes, cùm ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset, omnino nobis Vulcanus, tanquam Astianax cùm cecidisset è turri.* Myrtilus libro primo rerum Lesbicarum memoriæ prodidit Lemnum ideirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatam vulgo medici appellant, cuius vsus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo; atque non parum prodest illis etiam qui venenum hauserunt, multaque alias facultates præterea obtinuit. nam non solùm res philosophicæ, sed etiam medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno quem scripsit in Apollinem, non à Ioue, sed à Iunone Vulcanum præcipitatum fuisse de cælo memorat, ac in mare decidisse, fuisséque non à Lemniis, sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his;

Παῖς ἐμὸς Ἥφαιστος ῥικνὸς πόδας ὀστέον αὐτή
Ρίψαι᾽ ἀ χερσιλίδοσι, ἐμῷ ἐμβαλον ὑρεῖ πόντῳ.
Ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀγχόθι κῆλα
Δέξατο καὶ μετὰ ἧσι κασιγνήτῃσι κάμιζεν.

Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa
Hunc peperi, manibus capiens & in æquora ieci:
Filia mox cœpit Nerei Thetis alma marini,
Germanásque adiit, quibus hunc portauit alendum.

Alij dixerunt fuisse à Simiis educatum. Neque mirari conuenit, si cùm de Ioue superiùs loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cùm præter supradictos Mercurius quidam & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint, quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina pene deleta & extincta sint eodem quo vita die. Memoriæ prodidit in Articis Pausanias, Vulcanum iniuriæ acceptæ à matre minimè oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse, quæ, Deam, cùm assedisset, statim implicauerunt.

uerunt: quod etiam Plato innuit in secundo de rep. καὶ τὰς ποιητὰς ἐρήσας τὸν τῶν ἀναγκαίων λογοποιεῖν, Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱοῦ, καὶ Ἡφαίστου ῥῖψιν ὑπὸ πατρός. *Atque poëtæ cognoscendi sunt vt moderata vtantur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum.* Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam vnam è Gratiis, vt ait Isacius. Communior tamen est hominum sententia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius eam vxorem Vulcani nominauit hoc pacto in octauo Æneidos:

At Venus haud animo nequiquam exterrita mater
Laurentúmque minis, & duro mota tumultu.
Vulcanum alloquitur, thalamóque hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum inspirat amorem.

Hūc Deū facē ferre in nuptiis inquit Euripides in Troadib. cùm faces accēsæ ad nuptias afferri solerent, vt patet ex his:

Ἥκουσι δαὶ κεῖσε λαμπάδες θεῶν
In nuptias mortalium Vulcane fers Faces.

Certamina currentium præterea cum accensis facibus in honorem Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de quibus ita mentionem fecit Herodotus in Vrania, τοῖσι Ἕλλησι ἡ λαμπαδοδρομίη νομὸς ἐστὶ τοῦ Ἡφαίστου ἐστίν: *vt apud Græcos Lampadophoria quæ in honorem Vulcani peragunt.* Erat horum certaminum consuetudo vt currentes summo studio conarentur accensas faces ad metam vsque deferre: at cui fax esset extincta ille cum infamia cessabat à cursu. Si quis cum accensa face fuisset à sequente superatus currendo, lege certaminum cogebatur sequenti accensam lampadem tradere: quam rem indicauit Lucretius in libro secundo ita scribens:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Nam si quis rectè consideret, huic certamini simillima vniuersa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de caussa certamen Vulcano cùm igne institutum, quod is ignem inuenisse à nonnullis creditur, vt testatur Zezes in historia 335. decimæ chiliadis, his versibus;

Ἡφαιστος τις Αἰγυπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ Νῶε,
Ὅστις Νῶε καὶ Διόνυσος καὶ Ὄσιρις κεκλῆται.
Ἔκαυσε πῦρ καὶ τέχνας δι' ἐκ τοῦ πυρὸς ὑπάρξας.
Vulcanus quidam Ægyptius temporibus Noe,
Qui Noe & Dionysius & Osiris vocatur,
Inuenit ignem, & artes ex igne quæ sunt.

Io.

Ἥλιος ἄγγελός ἐστιν ἁπάλαμνα πλυτόπωλον.
Φοίβον σημαίνει τὸν μάντιν πάντων ἑκάεργον,
Ἰητῆρα νόσων Ἀκέσμονα, τὸν πάντα πάντα.

Nuntius interpres Cyllenius omnibus ipse est.
Nymphæ aquæ sunt, frumenta Ceres, & vulcanus ignis,
Est mare Neptunus canentia littora pulsans,
Mars bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigenæ, & superis animi, curaque leuamen,
Corniger est Bacchus, conuiuia læta frequentans:
Aurea iustitiámque Themis, rectúmque tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diuinator, & Augur,
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt unum, sint plurima nomina quamuis.

Sic etiam suauissimus poëta Mæoander stellas & elementa ex Epicharmi sententia Deum fuisse creditum inquit his carminibus:

Ἔστιν ὕδωρ, ἄρα γῆ, πῦρ, ἄλιον,
Ἀστρα ἔστιν ἰσοῖν, ἠδὲν ποτ' ἐμοῦμαι.

Aquam, Deum terrámque, Solem sidera,
Ventósque Lunam, ignémque Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanum Solem, & Lunam, & astra, & lumen purissimum atque æthera ipsum nominauit, vt est in his:

Αἰθέρα, ἄστρα, σελήνην, φάος, ἀμβρότον.

Æther, Sol, lumen purum, idem sidera, Luna.

Neque minus luculenter sanè hoc explicauit præclarus ille & suauis poëta Hermesianax, vbi ita cecinit,

Πλοῦτων, Περσεφόνη τε Δημήτηρ, Κύπρις, Ἔρωτες,
Τρίτωνες, Νηρεύς, Τηθύς, Κυκλοχαὴς θ'.
Ἑρμῆς θ' Ἡφαιστός τε κλυτοτέχνας, Παιάν, Ζεύς τε καὶ Ἥρη
Ἄστρα ἅλ', ἐκπέρσας Ἴλιον πολλὰ, εἷς θεός ἐσθλός.

Pluto, Persephone Ceres, & Venus alma, & Amores,
Tritones Nereus, Tethys, Neptunus, & ipse
Mercurius Iuno, Vulcanus Iupiter, & Pan,
Diana & Phœbus iaculator, sunt Deus vnus.

Cùm igitur Vulcanus artes illas excogitasset quæ per ignem exercentur, ac Deus ignis fuisset creditus Ætnæ montis cauernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. idcirco Agathocles in his commentariis

quos de arte Ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strōgyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis assiduè emittebatur: cùm tamen in septimo Historiarum alteram fuisse Æoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in lib 4. Argonaut. vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus:

αὐτὰρ ἔπειτα
Ἐλθεῖν εἰς ἀκτάς, ὅπῃ ἀμφιδρυες Ἡφαίστοιο
χάλκειοι σιβαρῆσιν ἀφάσσονται τυπὶ δονεῖν.

tum rursus adire
Littora, vbi resonant percussa pondere vasto
Vulcani incudes fumique exæstuat vnda.

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breuiter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam,

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris:
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Fuit autem Lipara præpotens, imperiúmque latè habuit, cùm coloniam Cnidiorum accepisset, quæ vocabatur priùs Meligunis, & opima spolia multa depositi in Delphis. Habebat autem terram feracem aluminis, & multas aquas calidas tanquam Sicilia, & ignes erumpentes Iotèr hanc & Siciliam fuit insula, quam Vulcano consecratam dixerunt, rota saxosa & deserta & ignifera habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas massas euomebant, sed postea sunt obstructi. ex illorum obseruatione cognitum est, quòd flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant & in Ætna. Neque hoc est absurdum credendum, quando venti gignūtur ac nutriuntur initium sumentes è marinis vaporibus tanquam à proxima materia & actu. Dictus est maior hiatus habere ambitum quinque stadiorum, quòd si Notus esset afflaturus, caligo turbida circa insulam dispergebatur tanta vt Sicilia prospici non posset: sin Boreas flamma in altum efferebatur ab ipso hiatu, fiébántque maiores fremitus: siu Zephyrus, media quædam ratio seruabatur. Reliqui hiatus erant consimiles, ac vi vapotum longè erant inferiores, atque è differentia fremituum

& è

& è loco vnde incipiunt flatus & flammæ & nebulæ, significabatur mutatio ventorum flaturorum vel tertio ante die. cùm autem non esset è Lipara soluendum prædicebatur futurus ventus à Vulcano, vt quidam voluerunt, vt alij ab Æolo, neque cognoscebatur aliter euenire. indè proditum est memoriæ à fabulosa antiquitate Vulcanũ fuisse ignis Deum, atque Æolum quæstorem regémque ventorum: quod sub ænigmate proferebatur, vt scriptum reliquit Diocles in rebus fabulosis: scripsit etiam Posidonius circa solstitium æstiuũ inter Hieram & Euonymam per auroram mare aliquando visum esse in sublime elatum, atque sic aliquandiu constitisse assiduè tumefactum, ac postea resedisse. Qui ausi sunt adnauigare, & calore & fœtore repulsos ab vnda reiectósque refugisse, vidisséque pisces mortuos: multos post dies mare cœnosum apparuisse, exhalauisséque flammas & fumos & caliginem atque postmodo coaluisse, fuisséque compactũ simile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerunt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lipara & diis multis arma fabricasse, & Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius lib. 8.

Insula Sicanium iuxta latus, Æoliámque
Eligitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Ætnea sonant: validique incudibus ictus
Audiri referunt gemitus, strídúntque cauernis
Strictura chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Hue tunc omnipotens cœlo descendit ab alto,
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro.
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor qua plurima cœlo
Deijcit in terras.

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officium. Scriptum reliquit Iulius Pollux lib. 5. canem æneũ eximiæ pulchritu-

dinis à Vulcano fuisse fabricatum, quem cùm viuum fecisset postea Ioui largitus est: Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis postea fuit à Ioue in lapidem conuersus. Huic leones consecratos fuisse quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulantur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduersus Gigantes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborisque mercede Mineruæ nuptias expetiuit. illi cùm Iupiter perpetuam incorruptámque virginitatem iuratus concessisset, neque tamen huic abnuere posset, quia per Stygiam paludem iurasset: se quicquid peteret esse daturum, Mineruam clàm monuit vt suam virginitatem defenderet, atque huic quod peteret, se concedere dixit. Deinde cùm Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semen dicitur in terram cecidisse, vnde natus est Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra se continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderunt nonnulli ignem à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuisse repertas. Huic insulam Lemnum tribuerunt, quòd in ea insula primùm & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chii. Nam cùm multò antiquior Vulcano fuisset Prometheus is iccirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in Oedipode in Colono;

ἅ τ' ὀτυρόεις θεὸς	Τιτὰν Προμηθεύς.
Intus ignifer Deus	*Titan Prometheus.*

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lysimachidę sententia multò antiquiorem fuisse Vulcano Prometheum, atque illius statuam cum sceptro effingi solitam, arámque cõmunem fuisse vtrique in basi. Homerus præterea in hymno quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade autorémque putauit, vt patet in his:

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδετε μοῦσαι λίγειαι,	
Ὃς μετ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα	
ἀνθρώποις ἐδίδαξε δαὶ πάλαι ἐν μεγάροισι	
αὐτοῖς ταμίεσσιν ὃ κέρτομα οἶδε δαῆναι.	
Arte mihi clarum Vulcanum dicite Musæ.	
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim	
In terris homines spelæas more ferarum	
Incoluere priùs vitantes frigora cœli.	

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calami-

calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cùm aqua rigasset, vt est in his,

Ἡφαιστος δ' ἐκέλευσε περίκλυτος ὄν πάρος γαῖαν ὑδατι φύρειν.

Egregium iussit Vulnum spargere lympha,
Continuò terram.

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quæ cùm maritū ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clàm cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriúmque committebat; Gallúmq; iuuenem sibi dilectū adolescentulum secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nuntiaret, obseruarétq; Solem præcipuè, quem maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallus fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanóque indicauit. Illud demum supplicij à Marte Gallo illatum est, vt in animal sui nominis verteretur, quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanóque indicasset; is tenuissimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita retendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos exposuit, quam rem explicauit Ouid. in libr. 2. de arte armandi;

Fabula narratur toto notissima cœlo,
Mulciberis capti Marsque Venúsque dolis.

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib. 8. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Troœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuiaturus: Corynetam Æthiopem, qui nomen dedit Æthiopibus, cùm ante illum Æthery dicerentur, vt Arist. libr. 4. de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotiæ, Albionem, Morgionem, Ægyptum à quo dicta est Ægyptus: Periphemum, Erichthonium

Ac úmque, & alios complures ex variis fœminarum Deárúmque congressibus.

¶ Atque hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui. nunc quid sub his ambagibus verborum occultauerint antiqui perquiramus. atque illud primum quod è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui φάος ἴσως ἐστὶν siue luminis præses, fieri omnino non potest. nam præter id quod inauditus est in fœminis huiusmodi conceptus, quæ cùm Veneris titillationibus infestantur, facilè medicinam suo dolori inuenire solent, tũ si sit ignis Vulcanus, qui ex aëre procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ ex sese viciſſim oriuntur; certè nulla fieri potest ignis ex aëre generatio nisi per calorem, ac superiorum corporum motum. Neque Iuno, si cõsistere possit, & à nullo vi externa calefiat, vllum Vulcanum vel Martem vel Hebèn è se gignet; quia calor artifex est, marisque locum obtinet in rerum naturaliũ generatione, quare cùm pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quod purissimum est elementorum omnium, capitur; Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aëre superiorũ corporum motu calefacto, nasci dicitur. Idem è cœlo deiectus à patre dicitur, vel (vt alij maluerunt) à Iunone propter deformitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur, cùm è crassiore materia constet, si conferatur cum eo qui sublimis est, & in purissima supremaque regione constitutus, crassus est & deformis, & vix dignus vt ignis nomine tur: & illa de causſa ad impuriorum corporum locum, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aëris natura. Alij maluerunt Lemnum illi fuisse dicatam, & illum collem, in quem præcipitatus fuit, propter caloremh ac sterilitatẽ loci, qui cùm sit exusto similis nullam omnino plantam producit. nam nimius calor loci cõburit, at non procreat. Hic educatus à Thetide, & à maximis nymphis exceptus, quoniam ex humore & cum illo vniuersa ignis materia colligitur. Enimuero cùm terra omniũ sit diuitiarũ mater aurea fella fingitur cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem illam aëris, quæ propinquior est terræ, & impurior, superiorum corporum motu non agitari, quippe quod intra montium vertices includatur, sed prope firmam esse & alligatam terræ?

terræ? non enim facilè vt superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, qua è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio sit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea caussa fuit cur faces in nuptijs accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectū est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cùm cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat. At quod si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitudinésque ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si, cùm elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cùm idem esse Sol, Luna, æther, astra, ignísque putaretur, vt diximus. Hunc finxerunt diis cęteris arma fabricare, quia calor sit artifex omnium operum naturę, quippe cùm nulla alia res sit, quę vel animantia aptiùs per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare vbi naturalis calor non potuerit iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Iure igitur arma seu vires Diis omnibus, vbi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit; cuius famuli sunt βρόντης ἡ ἀστραπὴ καὶ πρηστήρ. Brōtes, Steropes, Pyracmon. nam βροντὴ tonitrum significat, ἀστραπὴ fulgur, πῦρ πελέκιον ignem multum. sic enim nomina ipsa rem per se significant, nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantùm & tonitrus, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cùm sit impurus, vtpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quę est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiuersationes

Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem, tardissimus alter
Sit quamuis, superorum at velocissimus alter.

Quis enim vir malus, & iniqua faciens diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virium & imperii magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefarium meritis suppliciis & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum quod

αἰσχύνεαι μὲν ἴσως λάθρῃ ἁπάντ' τι ποιήσας
ἀλλὰ σὲ γ' οὐδὲν λήθει Διὸς ἀγχίνοος.

Si quod turpe facis, mortales fortè latebis.
Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nullam vel à Diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministeriis ad optata Veneris se conuerterit, per quod innuunt, libidinosos esse honoris facultatum, virtutúmque contemptores, quódque omnes Deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virg. lib. 8. qui facit Vulcanum pro precibus Veneris, omnia incœpta reliquisse. Nec me præterit illorum qui torquendis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solùm quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cùm formas non confundat, neque ars apparet illud posse efficere, sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, purioribúsque quibusdam principiis, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quæ certè ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest. nam non solùm propriis principiis indigent singulæ formæ ad suam generationem, quæ in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam iis ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonychis principia, alia marmoris, atque item alia ferri inter metalla, alia æris, alia auri, alia argenti, neque eadem horum omnium putanda sunt, quod si contingeret omnia in omnibus esse generationis principia, non minùs saxa aut ligna, quàm metalla in aurum possent

per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argentum curſitans: quod nihil, nisi suæ naturæ in se recipit, sed ab omnibus separatur. Modò Minervam dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur id & ferũ amare aquam Mercurialem: quam nominant Minervam, qui cùm simul sint, in putrefactione separantur, cùm diuersas naturas sint sortiti. quare dicta fuis Minerua fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorum fuisse certò scio, multorũmque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorũ fabulas detorquere conati sunt. quod autem vanam esse artem chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus, ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus suliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nonnulla hîc ascribenda putauimus.

An fallax inuisa bonis, dulcedine captos
Iucundè vt perimis, dementibus improba siren,
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta quid insanis? te longis passibus illa
Deserit, ac tandem nil perficis. illa colorum
Te fallit, verum te ludit mille figuris.
Sic fertur Proteus se in multas vertere formas,
Cùm fieret serpens dirus, etiamque vnda, vel ignis.
Prò opes properans, quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amórque auri sauique dolores.
Quos semel insana fallacia ceperit auris.
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni prapetentis hominum satur atque Deorum
Supplicia, ingentésque paret mox sumere pœnas.
Mendici fiunt. semper caligine barba
Squallet, & immodico turpantur pallia fumo.
Et noua quarentes semper mendacia iactant,
Defeciſſe sibi vires, vbi noua reperta est
Mercurium ratio qua possint sistere in aurum.
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt,

Si quem

Si quamquam arripiant, qui stultas præbeat aures.
Non prius effugiet, quàm sit perpessus eandem
Fortunam, scopulóque ratem confregerit uno.

Neque satis validam rationẽ illam vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quod scribitur à Suida in hanc sententiam, artem illam aliquando apud Ægyptios floruisse: Chemia argenti aurique præparatio est, cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremauit propter illa quæ aduersus ipsum Ægyptii innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit: ne Ægyptii ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouere Romanis auderent in posterum. Neque enim lex est diuina quidquid à Suida dicitur, & multa fabulosa de sapientia Ægyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in Ægypto, illúmque fuisse primum inuentorem ignis tradiderunt: quia cum fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propiùs ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, cessantique igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, & conuocatis aliis hominibus vtilitatem naturámque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. CAP. VII.

DICTVM est à nobis superius, quod Mars Iunonis fuit filius: at quod nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inueniri potest; quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cum primam vxorem Metim, deinde Themin, tertiam Iunonem duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia:

Λισσομένῳ δ' Ἥρῃ ὁμοκρίῃ πολυάντ' ἄκαιτιν.
Ὃν δὲ Ἥβην καὶ Ἄρηα Εἰλείθυιαν ἔτικτε,
Μιχθεὶς ἐν φιλότητι θεὰν βασιλῆϊ καὶ ἀνδρῶν.
Addita mox vxor post hanc est vltima Iunoni,

Lucinam, Martémque parit quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis. Hic cum Halirrhotium Neptuni filium interemisset Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, causam capitis dixit audientibus duodecim Diis, de qua cæde meminit Pausanias in Atticis atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus verò in quo dicta est causa, vocatus est ab illo Areopagus, atque inde causæ capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cùm quidam Nerienen siue Nerien putarint: cùm multos filios è diuersis susceperit, cum quibus congressus est. Nam & Æonmaus, & Ascalaphus, & Bisto eius filii dicuntur, & Thespius, Ialmenus, Pylus Parrhassius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius Euannes, Zesius, Cupido, Hypertius, Chalybs qui populis nomen dedit, Otrera, Bithys. Sera, à quo Bithynia: Tlepolemus ex Astyochia & Thrace, à quo Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Iangæus è Critobule: & Strymon illi natus est ex Helice: & Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est. & Theogones alter: Oxylus, Etholus, Sithon, Euenus, Sinope, Calydo, Hermiona, & alii nonnulli è furtiuis congressibus fabulantur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona. sic enim ait Virgilius:

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trahebant. Hic cùm feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc perertraus, omnia luctu & calamitatibus replebat. Veruntamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cũ fuerit aliquando à Diomede vulneratus, vt scripsit Homer. lib. Iliad. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit, vt ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter auespicus cõsecratus fuit Marti, qui etiã inde cognomẽ obtinuit vt Martiꝰ diceretur, atq. gramẽ inter plãtas: quia putetur plurimus nasci ex hominũ sãguine, & apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron:

Ὀμνύμεν τὸν τῶν Κρηστώνων θεόν.

Sanctè Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracũ Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de causſa dictum fuit ab Homero in li. 8. Odyſſeæ, quod vbi ſolutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciam, illa in Cyprum ſe contulit.

Τὼ δ' ἐσαῦτ' ἐν δόμῳ λύθεν κραπνὸν περ ἐόντε,
Αὐτὰρ ὁ μὲν ἆψα, ὁ ὑψ Θρήκηνδε βεβήκει.
Ἡ δ' αὖτε Κύπρον δῖαν ἐπεμμεδὲς Ἀφροδίτη.

Hique, vbi sunt illis duriſſima vincla ſoluta,
Diſcedunt ſubitò. Thracas mox ille petiuit:
Ipſa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quibus templa erecta fuerunt, vel ab euentis, vel ab iis qui dicarunt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius & Equeſtris dicitur: quemtamen nihil eſſe aliud quàm bellum putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis: ὁ Ἄρης δ' ἐστὶν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὸ ἀρὴν σημαίνειν, ὅπερ ἐστὶ βλάβη. *Nihil aliud Mars eſt quàm bellum, ita ab imprecationibus nominatum, ſiue à detrimento* & Orpheus in hymno in Martem, furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem eſſe putauit, vt patet in his:

Ἄρες ἀἰὲν ὀλοόφρον, φόνιε, πτολεμαγμάτα ἄνερ,
Αἱματοπὴς θρασύθυμε, χαλεφρονοπολεμόκλονε θοῦριε,
Ὃς πολίτας ξίφεσίν τε καὶ ἐγχεσι δῦσιν ἀρήγεις.

Mars Rex perpetua ſaniéque & cade cruenta,
Horrende, humano gaudens & ſanguine numen,
Qui gladiiſque haſtiſque cupis contendere ſemper.

Hic Deus in Lemno colebatur, cui fiebant ſacra humanis hoſtiis: ſed cũ res crudelis videretur, mox ritus mutatus eſt, & modò ſus caſtratus, modò verres illi mactabatur, quamuis propria fuit victima equus ob ſimilem illi ferocitatẽ: lupus ob perſpicacitatem, canis ob vigilantiam, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittendũ ſanè hoc loco duxerim, quod poẽtæ bellorum Deum Martem exiſtimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipſum aſſiduè conſequerentur: licuit enim omnibus poẽtis quidquid collibuiſſet pro ſuo ingenio de Diis cõfingere. Hunc Deum qui nullam propriam haberet arborẽ, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agri colis, fouere videbatur, cùm pateretur illam latè ſerpere.

At nunc quæramus quid memoria dignum sub his figmentis occultaretur.

¶ Cur natus esse dicitur ē Iunone? an quod Iuno sit diuitiarum Dea, ex quibus inuidentia & contentio exoritur, vt dictum est superiùs, & quòd nemo est opulentus cui non assiduè ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis enim aduersus inopem, bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt, alias quidē bellorum caussas multas proferunt cur arma susceperint, ac veram fateri palā pudet, vt per has caussas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam si pro æquitate tantum pugnaretur supplicium sumeretur tantùm de conscelleratis, at res relinquerentur. Nutritus fuit apud barbaras nationes Mars sub septentrionis plaga, quæ gentes cum minimè digestū habeant sanguinem calore solis, plurimū vi corporis & proceritate valent, at minimū consilio & prudentia. Hunc educauit Thero nutrix, quę feritas est. Deinde cùm tyrannus sit Mars, vt dicere solebat Timotheus iuxta Plutarchum, meritò murorum percussor & euersor dictus fuit: cùm lex contrà ciuitatum omnium regina sit: vt ait Pindarus. Atque Homer. Iouē omnium regē & patrem non bellica tormenta, neque rostratas naues, sed leges & æquitatem regibus dedisse scribit ad regna conseruanda, quæ his omnibus sunt potentiores. Istud ipsum fecit, vt nullū certū Mars haberet domicilium, aut sedem, cùm Iupiter in cœlo omnibus & Diis & hominibus imperarēt. Demosthenes idcircò in oratione cōtra Aristogitonē primas leges inquit tanquā optimū quiddā ac inuictū deorum esse vniuersæ vitę mortaliū ac ciuitatū moderatrices, quarum beneficio si quid deprauatū sit in rerū natura, corrigitur apud viros bonos sponte: at malos cogunt vel inuitos ea quæ iniqua sunt euitare: sic enim inquit. Ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, καὶ πάντες Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλων πόλιν οἰκοῦσιν, καὶ μικρᾶν, φύσει καὶ νόμοις διαιροῦσι τοῦτον δ' ἡ μὲν φύσις ὀδὰξ ὄντα καὶ ἀκόλαστον, καὶ κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἴδιον τὸ ἔχοντος. οἱ δὲ νόμοι. κωλύει καὶ τετάχυφον τοῦτο πάντων ἡμῶν φύσει, ἀλλ' ἡμερον, πολλάκις φαῦλα βουλεύεται. διὸ περ τοὺς τοιούτους ῥᾳδίως ἐξαμαρτάνοντας εὑρίσκετε. οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸν κοινὸν καὶ τὸ συμφέρον βάλλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσι. καὶ ἐπειδὰν εὑρεθῇ κοινὸν τοῦτο ἀφέλημα ἀπάσιν ἴσον καὶ ὅμοιον. καὶ τοῦτ' ἔστι νόμος, ᾧ πάντας ἀφεῖκε παίδευμα διὰ πολλὰ, καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἔστι νόμος, εὕρημα μὲν θεῶν δόξαν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων, φρονίμων, ἐπανόρθωσις δὲ ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεως δὲ συμβόλαιον κοινὸν

κατ'

καθ' ὅλου πάσαι σύνοδοι ἔβιοι τοῖς ἐν πόλει. *Vniuersa mortalium vita ô viri Athenienses, siue magnam siue paruam quis habitet ciuitatem, natura & legib. gubernatur: horum vterum, natura nimirū inordinata est & inæquabilis, atque pro ingenio cuiusque priuatorum: leges autem commune & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua sæpius suggerit consilia, quæ tales homines facile peccantes inuenietis, at leges & vsitum & bonū & vtile procurunt, atque hoc inuestigant: quod vbi repertum sit, illud mādatum omnib. proponitur æquum & sibi constans: atque id lex est, cui cōuenit omnibus parere cùm multis aliis de caussis, tum præsertim quòd omnis lex inuentum est & munus Deorum atq; institutum sapientum hominum, & correctio vel consultò vel inconsultè peccantium, communisq; institutio ciuitatis, secundū quam cōuenit omnibus ciuibus vitam degere.* Sed quoniā pro variis cūctis variè fabulas interpretati sunt antiqui, ita vt aliæ res naturę, aliæ ad astronomiam, aliæ ad mores spectarent, aliæ ad hæc simul omnia, quid Martis cum Venere adulterium significet, explorandum est. Quid est tam contrarium quàm occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen qui hæc omnia facit, vt ait Homerus,

Κρείων ἀνδροφόνος, πτολίπορθος, τε τειχεσιπλήξ.

Mars hominum occisor, qui agros popularis & vrbes.

Cum Venere, quæ omnia animalia plantáque in lucem producit, congreditur. Quid ex hac tam discordi coniunctione orietur? nihil omnino superueniente Vulcanō præcipue. Nam litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum vtrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiáque vincit, neque ita illa suis fungantur viribus. Id exprimendum igitur quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus; ista fabulosè confinxerunt. Hunc eundem Deum & solem esse aliquando putarunt superiùs expressimus, & quid Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditum. & ratio ipsa, naturáque videtur expetere: corpora illa superna, quæ caloreni rebus inferioribus inferunt, nominibus potiùs, quàm re ipsa sint diuersa. Ita Homer. lib. 5. Iliad. Martem vim igneam viderunt putasse cum inquiat:

Μαῖμα δ' ἐπ' ἀμφοτέροισι θόρε κρατερὸν Ἄρηος ἐνυαλίοιο.

Insurgit, veluti Mauors sæuum, ignea vis vis

Iunone educatum fuisse. Hic cum Iouis socius & adiutor fuisset in bellis post Saturnum e regno depulsum, iactis sortibus de totius mundi imperio, mare, & omnes insulas quæ in mari existunt, tenere cum imperio sortitus est Neptunus, cũ cœlum Ioui, infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigisset, vxorem habuit Amphitriten, quam cum deperiret, neque in amorem sui vllo pacto posset allicere Delphinum misit, qui eam sibi conciliaret, persuaderétque vt maritum Neptunum æquo animo ferret. Id cum Delphinus impetrasset, ad perpetuam tanti beneficii memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, vt ait Hyginius in fabulis stellarum: isque Delphinus est non longè à Capricorno collocatus, vt scripsit Aratus in Astronomicis:

Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ὑπαὶ ῥ' ἰχθυόεντι εἰλύμενος·
Μειοτέων τε φέρεσθε τὰ δὴ τοῖ πέλας ἀρχὸς κάπτει
Τηλόθεν παρβλήδην δύο πεντάδες.

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissimè expressa:

Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio lustratus nitore:
Prater quadruplices stellas in fronte locatas,
Quas interullum, binas disterminat vnum.

Alii Veniliam fuisse Neptuni vxorem crediderunt. Scriptum reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, vt ait in primo Cicero de natura Deorum, quem nudum cum tridente & concha aliquando introduxere poëtæ: aut qui indutum putarunt vestem habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis Neptunum primum equitandi artem inuenisse. quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostrarúmque & turritarum nauium Largitorem vocauit. At Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primùm iunxisse equos putasse, vt patet in his ex OEdipode in Colono:

Οὗτος γὰρ τῶν μεγάλων δαίμονος εἴληχεν
αὐχημα μέγιστον.
Ἵππου, φάτναισι, χαλινοδάοισιν
Σὲ παῖ Κρόνου, σώζειν νιν ἐπὶ
τόδ' ἔσται πώλων· αἰχᾷ Ποσειδὰς
ἵπποισιν τὰν ἀκμητόπουν χαλινάν

Πρέπειν τοῦτο δ' ἔκπαγλα ἀγυιᾶς.
Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis pullis, mari bene imperitantem.
O fili Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equos moderans freno.

Apollonii verò enarrator Sesonchosen Ægypti Regem qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostrim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Ægyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poëtæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in lib. 4.

ὄφρ' αὖ δί τοι Ἀμφιτρίτη
ἅρμα Ποσειδάωνος ὀϊστεύχοι αὐτίκα κίσσι.
quàm mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

κυανοδαΐτης, χαριτῶπις, τετραόρου ἅρμα δαΐκων.
Quadriiugum impellens currum, summo æquore labens.

Alii maluerunt eius currum trahi à vitulis marinis & cete, quàm ab equis: quippe cùm eo tempore equum inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponendo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Themistocle. fabulantur Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse vt Hippolytum filium necaret, quem Phædra falsò accusauit tentatæ pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta litus maris vecto in curru immisit quibus tanta trepidatio equis iniecta est vt in fugam versi illum è curru delapsum discerpserint, quare Phædra postmodo pœnitentia ducta, vt plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Ædificauit mœnia Troiana Neptunus qui hac de caussa Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse dicitur: cùm Iouem ligare Dii voluerunt, id Iupiter cognouit à Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertit, & Neptuno atque Apollini iussit vt Laomedonti seruirent,

dum

dum Troiam ædificare Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinem, at Neptunus vbi diu seruiuisset, nullámque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit illa de caussa, & filiam Hesionen quam vnicè amabat, ac multo magis quã vel Æthasam vel Astyochen vel Medicasten, quas cæteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit quòd Laomedonti Neptunus & Apollo seruierint, sed datum esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. atqui Virgilius Neptunum scribit suis manibus Troiam ædificasse, vt est in libro nono,

an non viderunt mœnia quondam
Vulcani fabricata manu considere in ignes

Quamuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus:

Ilion aspicies firmatáque turribus altis
Mœnia Phœbea structa canore lyra.

Cùm Amphitriten vxorem, vt diximus, haberet, infinitus propè filiorum est numerus, quos ex variis nymphis & pellicibus suscepit. Phœnicem habuit enim è Libya & Belum & Agenorem, è Calæno vna Danaidum Calænum: Nauplium ex Amymone, è Pitane à qua vrbs Laconum dicta fuit Euadnen, & Aonem: & quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Phæacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phœnicem à quo Phœnicia, & Athon, à quo mons. Nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filii, & Dorum, à quo Dorii, & ex Orti filia Laide Althepum, Ancæum ex Astypalæa & Periclimenum & Erginum: ex Alcyone Atlantis Anthamum: & Anthan & Hyperesten, à quibus oppida condita nominatáque sunt apud Trœzenios. Bœotum ex Arne, Hippothoum ex Alode Certionis, Asopum è Cecliusa: Orionem è Bryle: Tritones alterum cum Euripylo è Celæno, alterum ex Amphitrite: Palæmonem & Neleum è Tyritho: Creatum & Eurytum è Molione Minyæ: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melantho: Minyam è Callirhoe: Erycem è Venere: Ogygum ex Alistra: Taphium ex Hippothoë: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scaman-

drodice: Minyas è Tritogenia filia Æolij & Midea nympha Aſpledonem: Parnaſum & Cleodora; Eurypylum & Euphemum è Mecionica, cui munus dedit vt ſuper vndis tanquam ſuper terra proficiſceretur, vt ait Aſclepiades. Neque verò hi ſolùm filii eius commemorantur, ſed Euphemus præterea qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Ællo, Anthæus, Amphimanus, Æthuſa, Aõ, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Aſtræus qui per inſcitiam congreſſus cum Alcippa ſorore ſequenti die cognita affinitate ex anulo mœrore captus ſe in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus eſt Aſtræus ab ipſo, mox Caicus à Caico Mercurii Ocyrhoéſque filio, vt ſcripſit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminib. & Melane à qua Melas priùs Nilus dictus eſt: Actorion, Borgion, Brontes, Buſiris, Certion, Crocon, Cromus, Chryſaor, Cencræus, Chryſogenæa, Chius Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Hallirhotius, Læſtrigone, Megareus, Meſapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nauſithous, Orthus, Occipite Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelaſgus, Onchestus, Phæax, Pegaſus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Tarus, Theſeus, Tarantus, Hyretus: vt alios infinitos prope prætermittam. nam plures quàm octoginta me legiſſe memini: quos tamen omnes non putaui hic eſſe numerandos, quod ſi verum eſt id quod ſcribitur à Zeze in hiſtoria 51. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filii, inquit enim:

ἐὺ θυμικοὺς γὸ σύμπαντας ἢ πάντας ἐὺ ἀνδρείους
τ'ουὲκ φίλους, ἢ ἐρασὰς φασι τῦ Ποσειδῶνος.
Elatos animo enim omnes, & omnes ſtrenuos,
Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando veniſſe in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano ſcripſit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus. Neptunus taurum, atque ea de cauſſa crediderũt poſteri Neptunum primum equos domuiſſe. Quòd illi in orbis diuiſione maris imperium contigit, iam dictum fuit ſuperiùs. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Theſſalos dicere ſolitos Neptunum lacunam feciſſe per quam fluat Peneus, idque iure putari cenſuit ab iis qui Neptunum terram concutere exiſtimant: nam loca diſtantia interiecto maris ſpatio ſunt opus huius Dei terræ motus, quod etiam

Neptu-

Neptunus feciſſe dicitur. Hæc eſt Heredoti ſententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum cauſſam eſſe terræ motuum credidit, at non ventos ſub terra incluſos, qui erumpere conentur, vt ſcripſit Ariſtoteles libro tertio meteororum, & Lucretius lib. 6. in his.

Quòd niſi prorumpit, tamen impetus ire animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Diſperſitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus & nauigantiũ curam habere ſcilicet, & equorũ: vt in hymnis Homerus ſcriptum reliquit:

Δίχθα τοι ἐνοσίχθων ἔσσι τιμὴν ἐδάσσατο,
Ἵππουσι δ' ἠμὲν πόντῳ ἐδμὲν, σοι πρέπει ἔπεσθαι.

Bina tibi ſuperi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, qua marmora ſulcant.

quæ eadem ſcripta ſunt & in hymno Orphei. idcirco Hippii ſiue Equeſtris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuiũ Milaontem, vt ait Pauſanias in Arcaditis, Proſclyſtij ſiue inundantis; qui eſt ita appellatus, quia pro tẽpore Inachus, & qui cum eo erant in conſilio, terram Argiuorum Iunonis eſſe debere nuntiarunt, maxima pars agri fuerit inundata atque ſummerſa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argini Proſclyſtij Neptuni delubrum erexerunt, vt eſt apud Pauſ. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortaſſe factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienſes vndam proferens, vt eſt in Atticis. Multa ſunt denique cognomina, quæ propter varios euentus huic Deo attributa, vt Tenarius, Phitalmius, Heliconius, Temenius, Onheſtus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Creneſius, Geonchus, Damatitis, pater, Rex, Ægæus, Taraxippus. Plutarchus commemorat in vita Pompeij tria templa fuiſſe Neptuni opulentiſſima, vbi loca Deorum à piratis ſpoliata recenſet; quorum vnum in Iſthmo, aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria. erat enim Calabria Neptuno conſecrata, vt ſcriptum fuit à Philoſtephano in rebus Italicis, atque loca nonnulla recenſet Apol. lib. 3. quibus præeſſet Neptunus:

Οἵοις δ' Ἰσθμιον εἶσι Ποσειδάων τ' ἀγάσσα
Ἅρματι ἐμβεβάως, ἢ Ταίναρον ἠγὲ λίπησι
Ὕδωρ, ἢ κατ' ἄκρας Τραπίζ Ὀγχηστίδ.
Καὶ τὸ Καλαύρειαν μὲ δὴ θ' ἅμα νίσεται ἵππους,
Πέπλῳ δ' Αἰμονίῳ, ἢ ἐς Ἑλίκην Τανάεσσαν.

Ad Iſydos properat qualis Neptunus in Iſthmum,

Quadrigis inuectus adit cum flumina Lerna,
Tenariumve solum, vel Hyantiarura, Gerastum
Syluosum Æmoniamve petram, fumantia colla
Cum premit alipedum, Calabra idem rura reuisit.

Hhic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus in li. 5 Odysseæ;

τῶόγυι παμμέλανας Ἐυσείχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactatur habenti.

Sic Virgilius libro quinto;

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Coryci, vt multis bobus per bellū Persarum relictis, taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugirus ediderit, ibique per totum diem constiterit: deinde cùm ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum prope thunnorum numerum conspexit, quod significauit Corcyræis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt: quare sciscitantibus oraculum, postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere: quare peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pausan. in Phocicis. quamuis thunnus aliquando mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Caristio in lib. de Dictione. Atq. Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secundo rerum astronomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusque tributa, commemorat,

Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur,
Formosos Phœbus geminos, Cyllenie canorum.
Iupiter & cum matre Deum regit ipse leonem.
Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius heret.
Venantem Dianę virum sub partis equinę,
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunoni Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nympharū manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum varię comitum facies, immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inoúsque Palamon,
Tritonésque citi, Phorcique exercitus omnis:

Leuca

Læua tenet Thetis, & Melite, Panopæaque virgo
Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatũ scripsit Ouidius libro sexto maioris sui operis, atq. hæc ea sũt, aut certè nõ multo plura his quę de Neptuno fabulosè dicta sũt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significẽt perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum, de Chrysippi sententia: quisque aër per maria manaret, eum esse Neptunum. Veruntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerumque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totámq. aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis οὐσία, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quadam virtute & potentia seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aëre Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis, vt arbitror, cùm de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius libr. 5.

turbida ponti
Æquora ledebant naues ad saxa, virósque;
Nec temere incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat, leuitérque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellucia ponti
Subdola pellicere in fraudem videntibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse

constantiam? nam cùm leuissimus ventorum flatus aliquando exciterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum miraces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides:

Ἐγὼ δὲ βαίνω σὺν καλῷ ποδὶ τυρλὸς,
δι' ἀμφιτρίτης τῆσδε μεσόζωνον πόδα.

Ego vadum pertranseo cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

quam Amphitriteo glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, ar non alicuius Deæ propriè adiuncta,

Γλαυκὴν θ' ἰχθυόεσσαν ἀπείρονα τ' ἀμφιτρίτην.

Glaucum, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cùm is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam, ita vt de nonnullis merito dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium morũmve rationem accõmodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poëtis, quid aliud est quàm maris vel naturæ vel color? quis enim dubitat cyaneũ colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt salubberrimæ quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quòd habet facultatẽ scilicet tollendi æquoris & placandi & seruandi, quod alij si-

alii fictum esse maluerunt, quòd dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super matis dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse fabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset: & pro munerũ præstantia iudicati sunt, quia ἐκεῖνοι μὲν (φησὶ λέγεται πρὸς μισθοῦ ὄψιν τοὺς πολίτας ἀναπείσαι τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ συνεῖσα τὸ ζῷον μὲν πλοῦτον, διὰ τὸν χάλκεον φυτεύσαντας, τὴν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς δικάσασαν κλῆσιν, ἐξέφηνε περὶ τὸν χώρας τοῦ Ποσειδῶνος, δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς ἐκίνησεν. *Illi sanè (vt sciunt) quum studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse, quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quàm Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea, quid nisi matis fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facilè futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus, quippe cum vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filii dicerentur omnes.

¶Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primùm cùm virturum omnium

Princeps & Regina fit, vt ita dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabitur acceptorum obliuio quæ nonnisi in sordidos animos cadere potest. Ea de caussa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiam adhortatio ad posteros maneret, numerus & ordo quidem stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quòd autem ob neglectos Deos Laomedon poenas persoluerit, multásque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatem & integritatem vitæ Deum coluerit, quique illa quæ institura sunt a sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatũ in omne tempus habebit, multa incõmoda deuitabit, & se in omni molestia rectorum consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorẽ, omniúmque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperatus esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionem, & ad memoriam acceptorũ beneficiorũ sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientis antiqui adhortabantur: fort unæque inconstantiã ante oculos proponebant, cùm vel Dijinhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quòd eam de stupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dii boni carissimis illa concedere, quæ in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinam primus omniũ fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota Dii surdi viderentur, quoniam perniciosa sæpius expetuntur ab

tur ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideò dictum est ab illo Poëta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebúsque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei caussa tantùm ficta sint, vel ex eo patet, quòd omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt: cùm hæc solùm institutionis ergò sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcircò attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

PLVTO quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerúmque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarum mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperium. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphitarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis:

Πλοῦτον, ὃς κατέχεις γαίης κλῆδας ἁπάσης.
Pluto, qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo

lib.3.Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse credidérunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis:

Τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν ἐπθνήσκοντα
Τιμᾶς ἐφεῦρε κἀπόνειν ὄντας θεὸν χθόνα.

Cùm iusta soluit mortuis viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur, Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto:

Hunc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: currúque atrorum inuentus equorum
Ambibat Sicula cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius regiam ingressis, cui Deo narcissus & adianthum & cyparissus in coronas erant dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hunc Deũ aliquãdo grauiter tulisse, quod solus omnium Deorum cœliben & filiis carentẽ vitam traduceret, cùm tanti imperii Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cum & Iouis esset frater, & Deorũ omniũ opulentissimus. Nulla enim Dea illum ob deformitatem & obscuritatem regni maritum esse suum pari poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicã) hoc animi furore agitatus atrorũ equorũ currum conscendit, & in Siciliã peruenit. Ibi fortè Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit: quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuiũ Chemarum deportauit, vnde ad sua regna quasi sub terris esse putãtur, deportauit vt testatur Pausanias in Corinthiacis, & Claudianus rem totam carmine elegãtissimo cõplexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, remplúmque eius ibidem magnificentissimum, vt ait Strabo lib. octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralii fluuii vbi sacra fiebant Pamboeotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communẽ,

Immo-

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si tricenis, quotquot eunt dies
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium ori in Cybirensium regione apud Hierapolim in paruo quodã montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat: idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositũ fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassáque caligine tegebatur: at propinquus aër erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicero ju actione sexta in Caium Verrẽ: Hic dolor erat tãtus, vt Verres alter Orcus venisse Ennam, & non Proserpinã asportasse sed ipsam abripuisse Cererẽ videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: πλοῦτος, ὅτι ἐκ τῆς γῆς βλαστάνουσιν αἱ τοῦ πλούτου δόσεις, ὁ πλοῦτος ὢν. *Plutonis vero nomen ob diuitiarum largitionẽ quia diuitiæ è terra in lucem emittantur dictum fuit* quãuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat ὅτι τὸ πλούτειν πᾶσι παρέχεις, *quia abundet mortuis scilicet.* Diceban tur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, inuitabilibus vinculis coercebat, iudicibúsq; tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de causis vt fama est: Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuijs vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegeton deuoluitur, ibidem cœno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squallore cymbæ, portitorisque animarum, déque tremenda illius yoce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigãtes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicũ iustissimorũ seueritas, ita vt nemo sit tam sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus

non aliquantulum expauescat. Verum de his in sequenti libro pertractabimus.

¶ Nunc huius fabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elemẽtum sit terræ, siue diuitiarum Deus, vtroq. nomine filius est Saturni: nam primum omnium architectatus est cœlum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat ędificij expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto, nemini obscurum esse arbitror, ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus & hominum frequentia repleri: quare Pax illius merito dicitur fuisse nutrix. Rursus quòd fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater, quid aliud hoc est quam genus omne diuitiarum è tempore nasci, & cœli aërisque bonitate ac temperie procreari & adiuuari. Dicitur idcircò illi imperium inferorũ obtigisse, quoniam apud occidentis nationes, & in Hispania (vt diximus) regnauit, quæ fertilissima est prope omnium prouinciarũ, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo libro tertio. qui verò Plutonẽ elementum terræ esse putarunt, non solùm diuitiarũ Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt: sed etiam mortuorum omnium, quia omnia quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, è quibus sunt orta: quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura Deorũ. his verbis: Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui Dis, vt apud Græcos Πλούτων dicitur, quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. Et quoniam quod semel mortuum est, nunquam idẽ reuiuiscit, inde dictum est ab antiquis, quòd Pluto habet claues à quo ita sedes inferorum clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idẽ Proserpinã Cereris filiam rapuit, quia (vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum) ea est quæ Περσεφόνη Græcè nominatur, & quam frugum semen esse volunt, absconditámque à mátre quæri fingunt, vt ait Eusebius libro secundo Euangelicæ præparationis, Plutonem esse virtutem terræ, & aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonem;

Πλούτε δ' ἀφθιτόγυιε ζοφώδεος ναπαῖος ἐταῖρε.

Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugũ inferiùs, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinã, quadrigis

inue-

inuectam, cum per tot mensium tempus ad inferiora crescant frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ:

Orpheus crudele micans, Aethónque sagitta
Ocyor, & Stygis crudelis gloria Nyctus
Armenti, Diisque nota signatus Alastor.

Quæ cùm fingantur, & alicubi fieri necesse sit, scire sit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus

Ἀγλαόπολου Δημήτερος ὅτε ποτε παῖδα
Νυμφίον εἰς λειμῶνι κροκοπαλλέϊ διαπόντου
Τίτηρι ἐκ ἐπόησεν ἑὸν· ἀτὰρ δὲ ἅμαξαν ἄϊτης,
Δίιον Ἐλευσῖνος, τῇσι πυλαι εἰσὶ Ἀΐδαο.

Pluto tibi casta Cereris nam filia quondam
Quum legeret flores in prato, rapta quadrigis
Imposita est, & Cecropium portata sub antrum.
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuerò non solùm de rebus gestis quæ Diis inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocentiam conniuear oportet, omnémque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentium opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cum sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit, quidam putarent Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cum prius cadauera sine vllo cultu passim, vt contingebat, sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto. CAP. X.

PLVTONEM sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam non-

nulli tribuerint imperium. At Pluto nemo est quin omnibus suffragiis distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat: quem Cerere & Iasione natum commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Δημήτηρ ἱερὴ γλαυκώπις ἐυστεφάνου
Ἴασιον ἤγαγε μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.
Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iasio Heroï Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Ægloga significasse videtur dormientem Iasionem fuisse à Cerere adamatum, cùm illum inter eos commemorauerit, qui dormientes à Deabus adamati fuerunt, vt est in his:

Ζαλωτὸς μὲν ἐμοὶ τὸν ἀέναον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων ζαλῶ δ' οἷα γυνὰ Ἰασίωνα.
Endymiona velim sopitum posse profundo
Somno imitari, sum simul amulus Iasioni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderunt, & cuiusmodi ob Aristophane in comœdia introducitur, quod passus est à Ioue propter inuidiam: cum antea, dum acutissimè videret, ad viros bonos tantum accederet, multique flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur:

Ὁ Ζεὺς μοι τοὺς θεοσεβεῖς ἀνθρώποις φοβερός.
Ἐγὼ γὰρ οἶμαι μ' ἐφάνην ἠπειλημένος
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς κατεῖδον
Μόνους ἅπαντας δ' ἐμέλλουσ' ἀποκτενεῖν,
Ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τύπτων μηδένα,
Οὓς χρὴ κολάζειν τοῖσι χρηστοῖς φθονεῖ
His Iupiter me affectis inuidens viris.
Puer minatus ipse quòd sum, me fore
Solu bonis, solis viris prudentibus
Domesticum; tunc ille me cæcum facit.
Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.
Si is bonis, sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem Deorum omnium timidissimum finxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis:

Δειλὸν δ' ὁ Πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.
Plutus timidus, vitæ suæque amans malum.

Quare ad hoc festiuè alluxit is poëta qui inquit:

Nocte iter ingressus gladium contumque timebis.
Aut meta ad lunam trepidabis arundinis umbram.

Cantabis

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quidam omnium Deorum maximè pernitiosum esse crediderunt, in quem etiam Timocreon Rhodius epicus poeta scolium siue conuiuale carmen conscripsit, cuius est initiũ:

Σὲ χρῆν ὦ τυφλὲ Πλοῦτε μήτ' ἐν γᾷ μήτ' ἐν θαλάσσῃ,
Μήτ' ἐν ἠπείρου φανῆναι ποτε.
Ἀλλὰ ταρταρέων τε καὶ σκοτίων κληδοῦχον,
Διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Debebas cæce Plute neque in terra, neque in mari,
Neque in continente apparuisse unquam,
Sed tartarum habitare, atque Acherontã,
Per te enim omnia inter homines mala.

Hunc Deum esse minimè cæcum existimauit Theocritus cum dicat: τυφλὸς δ' ἐκ γενετᾶς ἐὼν Πλοῦτος: *cæcus non ipse Plutus.* Sic etiam Plato primo de Legibus scribit Plutum non solum non esse cæcum, sed etiam acutissimè cernere, τίμιον δὲ δὴ Πλοῦτον, οὐ τυφλὸν, ἀλλ' ὀξὺ βλέποντα ἅμα καὶ φρονίμως. *Quartum autem Plutus, non cæcus, sed acutè videns quæ prudentia sunt: adiuncta.* Hic Plutus Deus esse creditus est à nonnullis, maioríq; honore cultus, quàm Dij cæteri, vt scripsit Theognis:

Οὔσι μάτην ὦ Πλοῦτε ζεῦγαί σοι πίμπρα μόλυβδοι,
Ἢ ῥᾳδίην σοι πᾶσι κακὸν τιθέμεν.

Num meritò coluere viri te maxime Pluste?
Nequitia facile est ponderosa ferre tibi. Et alibi

Πλοῦτε σὺν κλέπτῃσι καὶ ἁρπαγίσιν ἀνάσσεις.
Σωφρονέειν καὶ κακὸν ἀγαθὸν ἐόντα δύναι.

Optime cunctarum Plute & dulcissime rerum,
Vel prauus tecum vir bonus esse ferat.

Non tamen multo mitius est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quæ ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus:

Ἢ πενία σίνει μᾶλλον δ' ἀλίμους ἀνθρώπους
Ἀθανάτων πάντων, ἀλληλέεσσα θεά.
Ὀχρὴ γὰρ δαίμων πενιχρὸν ἀκίνητον ἀγυιᾶς
Κύπτειν ἢ πάμπαν σὺν δὲ χαμαὶ κεῖσθαι λόγῳ.
Οὐδὲ ἀφ' ἑδρέων ἀναθρῴσκει βλέπων θεὸν οὐδένα
Τῶν πάρα· πᾶσιν ἀεὶ χαλεπὴ φάρμακον.
Ταρκύνιε φιλόσοφε μυρίους μαλάμαστιγι, Νύξ
Ἢν τέκε δειλοῖσι πᾶσι κακὸν ζωοῖς.
Ἐχθρὴ πενιχροῖσι δ' ἀλεινὸν πολλὸν ἀέθλων.
Μαίοσιν ἐν ὤμοις ὀλλυδὸν Ἀθρόοισιν.
Ἀρχὴ δ' ἔλεξατο τὸ βρίθος, ἐπὶ τρίποδι δ' ἀπήλυγε.

Ε'λαιχ' τῶν Τευθρὴ μαζὸν ἐῦῶ πάρα
Σπαργάνιστ. δ' Ρ'αδυμία ὡς εἰκὼς ἀτίχνως
Χειμῶν ὲν κρυερῷ. κ' χρῷ ὄγαστο πότν.
Ε'δεισ' τε Φίζου τε φίλους κ' Θρῆικῶν ὑπαγρις
Κτυπεί ερις ἔχων αἰὲν ἀτερκοιδρόους.
Ἔχος Ερμὴ ὑπειτ' αὐτῷ συμπαίφερε βίπλω.
Κ'πορία τε κακὴ. Κοιλία τε κάρη.
Οὔπατ. χθόν τε πέρας Θνητοῖς φοίζεσθ' ὑπεργ ἄλλο,
Οὐδ' ἐχθ' εργ μᾶλλον τοῖς μακάρεσσι Θεοῖς.
Τ'τὸ γὰρ σφ' ὄζων κ' τὸν μεγακήτεα πόντον
Ἔμπαγες. ἡ τραμιᾷ βάθεσι κ' ἠπείρου.
Οὔτε θεῶν μιῶσι τόσον ὡς κατὰ πολ' ὄπερκε,
Οὔτε πόνον κατὰ γαῖ' ὅσ τε π' ἄλλοδαπῶν.
Ο'σσα τῆς Πενίας ὑπερεχθ βλ'μμ', ἀδ'μία κ' χθὸ
Περύτερπτο ὀπαδύγετ' ἔθτεκε λοιπὰ κακῶν.
Δεῖλοισ, κ' δύστητοισι βεβηκὼς πᾶσι γάλοισι,
Νωθρὸς, ἄπρηκτος ἐπὶ σοίτητ. Πενία.
Ἄφρασ. δυσμοισ. κ' ἀλίτηλο. σ' τα χέν. ἄὔπνοι,
Ἄθλιοι, ἀγρίπνοι, πανῆνεοι ὡς τ' τύχησ.
Πᾶσιν ἀτυχίας βάθροι τὰ σ' λεῖστα τε ἐχθίστη
Ἡ' Πενίη διερῶπιν λακρυόεντα βίον.
Εἰ ἀργ' αἰχμάων σ' ἄνδρα γίνεται ἄρμ,
Ἡ' ἁ' ὅσις κερτοὺς ἡ κακὸ ὀπύεσ' ἀνέρ.
Τόσα πάρεστ. κακὴ Πενία κακά, τόσσα ἑίσηλα,
Τόσ' ἀλιτὸ, αὐτῷ ὅ τὶς κεν ἀριθμὸς ἴῃ.
Ρ'ᾶν ἀριθμηίσαι νιφετῶ ὄβρες, νὴ χαλάζης,
Ἀνδρὶ' ὑπερφίαλ. ῥίζοθεν ἐκ' ἀνεμοσ.
Οὔτε σώεργ ἀνδρὶ δυνηχεῖ χάρεν. ὔτε ἔπεσσι.
Οὔτε πόνε ζάσαι ἐν λόγω, ὔτε θυμῷ.
Οὐ ποτὶ τῆς Πενίας σκαπτὸν κακὸν ὕστατ' ἀπῆμον,
Οὐμὸ τὸν σλυτὸν τὸν χαρίεντα θεόν.
Τῶν κατὸν ναὸν ῥοφεῖ δίκας μὶ τε θελκτρα,
Μήτε Ποσιδάων πολλάκις ἐχθυόεσσ.
Τῶν χαλίων χάλεος κακοδαίμονες εἰσὶ πάντες.
Ἔχθιστον Πενία γίνετο πᾶσι βροτοῖς.
Ε'κ τέλεσ Πενίας ἀλοφύρεσθ' ἀλὶ ἰσόθεαι,
Πλὴν τῆς Κλεικίας, ἡμῖλα δὶ κακίων.

Improba Pauperies nocuit mortalibus una
Plus superis cunctis, saua grauisque Dea.
Vestibus & gaudet laceris, & pallida semper
Ora fame est: nec mas, fœmina & illa nec est.
Non est illa homini similis, non illa animanti.
Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
Tartarus hanc genuit Noctis coniunctus, at illa
Pœna viris facta est, exitiumque graue.

Sordida

Sordida nutricum fuit illi copia multa:
Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
Segnities cepit, quam nutriit inde puellam:
Distinctúmque dedit ubera Delicium.
Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis
Frigora per bruma: hoc tempore nata fuit.
Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
Cui Pauor & luctus charus amicus erat.
Hinc Sõlitudo aque Pudor colludere sueti,
Et mala Formido, nulla & Amicitia.
Nec magis horrendum monstrum mortalibus ortum est,
Inuisum superis cœlicolísve magis.
Hoc fugiens per monstriferum mare nauita uentos
Mercator spernit, nec maris alta timet,
Nec tanti superùm facit, hos quum peieret, iram
Non quas fert tellus, quaque pericla mare,
Quanti Pauperie aspectum toruum. inde malorum
Aufugere hortatur plurima turba procul.
Iure quidem: infelix, seruus, ridendus, inérsque
Fit pauper, pudor huic excidit atque fides.
Insomnis, demens, querulus, mendicus, & erro est,
Implacidus, ludus stantis in orbe Dea.
Pauperies est una mali certissima sedes,
Vita superposita est qua lacrymosa virûm,
Quot flores verno nascuntur tempore, vel quot
Vtilis autumnus dulcia poma tulit,
Tot mala Pauperiem, tot pone impura sequuntur,
Tot delira. quis hac dinumerare queat?
Sed citius quando conuellunt robora uenti,
Percipias numerum grandinis atque nimis.
Præmia seruato donat pro paupere nemo.
Viuat, vel pereat, nulla inopis ratio est.
Pauperie illa sus scopulum nemo attigit unquam.
Testificor Pluti numina magna Dei.
Nauibus è centum haud sorbet Neptunus, & unde
Sape decem, reliqua marmora tuta secant:
Sint inopes si mille. videbis mille miselios,
Pauperies cunctis denique dira lues.
Qua pestis non ulla viris nocet acrius urgens.
Est prior multo sed tamen improbitas.

Hunc Deum, quem alii potentissimum putarunt, quidam crediderunt imbecillum ac debilem esse, quia sine virtute non posset homines ad honores extollere, aut elatos retinere, quare scitè dictum est:

Οὔτ' ἀρετὴς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἀνδράσι δώσειν· οὔτ' ἀρετὴ πλούτοιο.
Tollere mortales nequeunt virtute carentes
Diuitiæ, aut inopem virtus.

Nam vtreque conspirent necesse est ad mortalium felicitatem. Filiam habuit Euribeam, de qua meminit Apollodorus lib. 1 Bybliothecæ. Sed insulsus est omnino qui Plutum aut fuisse Deum aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum motibus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina prouidentia non gubernari crederetur.

Nunc quid hæc significent, perquiramus. Plutus è Cerere & Iasone natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorum prouentu & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iason ἀπὸ τῆς ἰάσεως siue à medēdo, quia Ceres mederur inopiæ mortalium. Quòd Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat? an potest bonitas diuina impuris fauere, ac bonos persequi? Cùm Iupiter sit fatū, & vis illa mentis diuinæ quæ res humanas gubernat, cùm modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat, arbitrati sunt nonnulli illud temerè fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerūt. Hoc autem ita accidit quia diuitiarum possessio illis non solùm concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris, ac seruatum fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius lib. 6.

Et pecudes, & agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenióque.

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias, cùm virtus per se expetenda sit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis virtutem amplectitur, aut vitia relinquit propter metum pœnarum: is non est planè vir bonus: ioreigitur Plutus factus est cæcus à Ioue. Hunc potentissimum existimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuitiæ vulgo adæquentūr, cùm tamen vera nobilitas sola sit vir-

sit virtus: at vulgus quod caret virtute, pro ea introduxit opes. Deinde cum multitudo hominum creuisset, auctáque fuisset singulorum audacia & inertia, leges latæ sunt, prędia singulis assignata, & certi agrorum termini statuti. Inde rapinæ, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptæ. Cum igitur alii pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullúmque periculum deuitarent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, aliis contrà omnia succederent feliciter, nunc cæcam fortunam, nunc cæcum diuitiarum Deum appellarunt. Atque ita ficta est fabula, quòd cum Plutus antea fuisset perspicax, Iupiter viris bonis, ad quos prius solos accedebat, inuidit, & idcirco illũ cæcum fecit, qui nullo posteà delectu ad quosvis accedere coactus est. Vulgus enim mortalium ea quæ fiunt, quorum certam causam non videant, non quidem diuina prouidentia gubenari, sed fortuitò accidere arbitrantur. Tantus honor posteà diuitiis accessit, vel quod illæ non sine prudentia & industria parari cœperint, vel quòd multa commoda humanæ vitæ pręberent, vt Plutus nullo Deorum fuerit habitus inferior. Nunc vero virtus omnis, & scientia, & probitas sanctissimæ diuitiarum maiestati cedere cogitur: maiorémque honorem obtinet is, qui largiri potest cum libeat, quamuis sit amens, & sicarius, & latro, quàm prudentissimus quisque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues suos contulerit.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER TERTIVS.

Quàm præclarè dicta de inferis excogitata sint ab antiquis.

SAPIENTISSIMI & optimi sanè illi homines fuerunt, illustrissime Campeggi, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quòd anima nostra immortalis existens, postquam fuerit ex his corporum vinculis soluta, ad seueriſſimos iudices accedat, ibíque pro meritis vel ingentia præmia, vel grauissima supplicia sortiantur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio ista ita homines ad probitatem informare, vt se potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur: quam ipsam veritatem Iesus Christus posteà clariùs intelligere volentibus omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quàm si sibi persuaserint omnibus tum reddendam esse anteactæ vitæ rationem, cùm neque mentiri, neque tergiuersari licebit, sed omnia quę fuerint nefariè in vita commissa, vniuersis gentibus conspicua, tanquam maculæ, aut putrescentes pustulę in corpore apparebunt. Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ seueritas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clàm committi possunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, si res ita poscat, equissimo animo perferunt. At vbi neque tunc tamen finem laborum & calamitatum sibi adesse sentiunt, mirum

mirum est quantopere ab ipsa conscientia,& ab æternorum suppliciorum metu retardantur.hoc ita esse facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere:at multitudini,quæ nonnisi crassiore quodam modo allicitur aut impellitur, nõ faciebant hæ rationes satis ad persuadendum,sed multa apud inferos terribilia,& vel dictu horrenda ficta sunt,multa ad voluptatem excogitata,quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim nõ commoueretur magnopere,cùm sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis,quæ prima excipiebat obuias animas, cùm terribilis animarũ portitor Charon squallidus, barbáque promissa,acrutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cùm Phlegetontem animo complecteretur fremẽtibus flammarum vndis conuolutum?cùm Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus querularum animarũ voces imitabatur?cùm Cerberus triceps,cùm seuerissimi iudices,cùm Furiæ venirent in mentem,quæ singulos cogerent per varia tormẽta commissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrederetur? Accedebat ad terrorẽ terribilis inferorum tyranni vultus, stridularumque cathenarum strepitus à vinctis animabus tractarum. sonabant plagarum verbera,quæ sontibus infligebantur. vndique exaudiebantur cruciatarum animarum lamentationes. Hæc tamerũ à nonnullis parui fierent ac deriderentur,tamen nemo erat,qui extremum vitæ præsentis diem sibi adesse sentiret,quin magnopere formidaret,atque vniuersæ vitæ suæ rationẽ ad hæc non timenda,si fieri posset,quàmparatissimã esse non cuperet. Vnum est enim moriturisbonum viaticũ innocẽtiæ,rectéque præteritæ vitæ recordatio,quæ sola nos intrepidos ad omnium iudicum præsentiam,& ad omnia pericula perducit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingẽtibus & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysiis. Nam quicunque virorum bonorũ instituta reseruasset,sanctéq. vixisset,hic in beatorum cœtũ deducebatur,vbi omnis generis ferax erat tellus fructuum: aquæque de fontibus limpidissimis fluebant, ac prata variis floribus ver perpetuum agentia vestiebantur.ibi concilia erant philosophãrium,ibi theatra poetarum,ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta,ibi concinna & elegãtia conuiuia,

voluptásque nulli molestiæ coniuncta Neque enim calor immodicus,nec frigus sentiebatur,sed aer semper erat salubris & temperatus,neque vehementioribus solis radiis inflammabatur. Quod est enim suauissimum auicularum genus,quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quæ arbores sunt odoriferæ quæ non semper amœnissimis floribus vestirentur?hinc lires,hinc inimicitiæ,hinc odia,hinc latrocinia,hinc doli,hinc periuria,hinc inuidia exulabat. Hic felicissima vita,& ab omni molestia tranquilla sine mortis aut ægritudinis metu traducebatur,vt dicebant Quod felicitatis genus illis solis expositum erat,qui sanctè piéque vixissent,aut qui peccata quidem nonnulla,sed medicabilia & leuia commisissent,quæ quodam in loco non longè ab hoc expurgabantur. His rationibus ad corporis voluptates pertinentibus(alias enim voluptates vulgus non percipiebat)aliisque similibus conati sunt antiqui multitudinis animos partim spe voluptatum,partim metu suppliciorum ad iustitiam,vitæque integritatem reuocare. Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto istas rationes excogitauit,vt sensit Hecatæus,hunc esse locorum illorum Regem credidere:sicuti ventorum Æolum,quia mutationes ventorum prior obseruasset:Lunæque amicum Endymionem,quia lunæ cursum prior & mutationes percepisset. Et quoniam de Plutone verba fecimus,nunc quæ formidabilia fuisse crederentur in eius regno,inuestigemus,ac primùm de Acheronte loquamur.

De Acheronte. CAP. I.

SCRIPTVM reliquit diuinus Plato in Axiocho,si modò legitimus est eius scriptoris dialogus,Opim & Apollinē tabulas quasdam ęneas in Delum ex Hyperboreis detulisse, in quibus scriptum erat,animam,postquam fuerit à corpore exsoluta,in ignotum quendam subterraneum recessum peruenire,vbi Regia sit Plutonis,nihilo minor quàm Iouis sit aula. Nā cum medium globosi orbis terra obtineat,superius hemisphærium Iupiter & eius filii gubernant,cum inferiori Pluto Iouis frater & nepotes dominentur. Sed antequam ad Plutonis regiæ vestibulum peruentum sit,vbi porta ferrea firmissimis pessulis,clausttísque offirmata excipit adeūtes, primus est Acheron fluuius,post quem Cocytus,ac alii deinceps,

ceps, vt explicabitur. Hunc fluuium igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac transeuntes suscipit, nonnulli Cereris, alii Terræ filium esse fabulantur, quem alii alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium esse, qui in Acherusiam paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phædone, ἐκεῖνα δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου ῥεῖν Ἀχέροντα, ὅτε δὲ ἐρήμων τόπων μεταξὺ φέροιτο, διὶς ἐπὶ τοῦ Ἀχερουσίου ἐκδύοιτο τὸν λιμνῶν ἀφικνούμενα τῶν Ἀχερουσίων, ἃ καὶ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸς τοὺς ἀποθανόντας χρήσεις μ' ἀναπέμπει μὲν μακροτέρους, οἱ δὲ βραχυτέρους, ἀπιόντας δὲ εἰς τὴν ἐκείνων χώραν. *At contrà è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atque sub terram occultatus in Acherusiam paludem ingreditur: quò multa mortuorum anima perueniunt, ibi tempora quædam diuinitus statuta, alia longiora, alia breuiora expectantes rursus in animalium ortus relabuntur.* Alii contra non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acheronté fluuium putarunt, vt sensit Strabo libro octauo, qui Acherontē scribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum sinum dulcem efficere, qui non procul distat ab Ephyra Thesprotorum ciuitate, quē etiam Acherontem & Daulium inquit in Alpheū irrumpere. Huic fluuio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniam Cereris Proserpinæque ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypanam fuerunt, alluebat. Enimuerò scire conuenit duo fuisse flumina variis in locis eodem nomine appellata: fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Molossorum Rex Alexander ab oraculo Dodoneo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo lib. 6. cùm iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuitare: ísque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis fluminibus auctus, vt dictum est, in sinum Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius lib. 2.

Κεῖθεν δ' ὑ μάλα πουλὺ δι' ὀξὺ ἀλὸς αἰπήεντος
Τῷ Μαριανδυνῶν ὄπιθεν λιμνησίπτυος ἀκτῆς.
Ἔνθα μὲν εἰς αἶσαν κατιόντες ἔβαν κίλλιδδον

ἔκπεμπ᾽ ἐς Ἀχερουσιάδ᾽ ὑφόθι πολλὸν
δινήεις τ᾽ Ἀχέρων αὐτόθι διὰ γαίης τέτραπται
ἄκρης ἐκ μεγάλης ἐσχατιὴ ὑπὸ Φόσκωλος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Marvandinam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis:
Atque altè tellus Acherusia prominet, inde
Hanc Acheron scindens sub terræ vertice multo
Voluitur: atque specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multùm à Cichyro oppido distabat, vt ait Paus. in Atticis. & Strabo lib. 5 proximam fuisse scribit Miseno promontorio, quę deinde reducta profundum litus in sinu Baiano aperiebat. aquásque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cùm essent igitur duæ Acherusiæ: altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope: iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludémque ibi altissimam efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Cnidius in lib. 1. rerum Macedonicarũ, & repetiuit perdoctus Apollonii enarrator: ἐπὶ δὲ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς καλεμένη πάντα χόδον ἐκ θαλάσσης ἔχει ὑψηλή τε ἡ δοκιμήν, καὶ ἀποτέτυκται εἰς ὄρθιμόν τε καὶ ἐπὶ θάτερα πλαγιαν. καὶ ἐστὶ τὸν αὐτὸν τὸ κῦμα σοφρονῶς ἀποτελεῖ ἠχήεις. καὶ δὲ ἐπὶ ἐστὶ ἄκρης αὐτῆ πρυμνὴν πλατάνου, ἐκ τῆς ἐπ᾽ αὐτὴν πέδιλα καὶ δόκεῖ σπουδῇ κατάβασις εἰς ἄδου ἀναίχειν. *Acherusia vocata, qua est iuxta Heracleam, vbique altè est & præceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniæ: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte natæ sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus.* quod scripsit etiam Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nam apud eum fluuium speluncam fuisse, quæ duceret ad inferos creditum est, vti scripsit de prædictorum scriptorum sententia Apollonius in secundo Argonauticorum:

ἐκ δ᾽ αὐτῆς ἐστω κατακλιτὴ ἀτειρέϊ δῶ.
καλὴ ὑπαὶ θαλάμη τε καὶ ἠλιβάτοιο σπέος ἐς᾽ ἀΐδαο
ὑλὴ καὶ πετρῆσιν ὑπερτέλλουσα θύρετρα.
πηγυλὶς ὀκρυόεντος ἀπαυέσσα μυχοῖο
σιγῇ, καθύπνωσαν ἀεὶ θεσπεσίῃ ὑπὸ πυκνῇ.
Nec procul, interius prospectat terra propinqua,
Ad medium conuersa diem. spelunca remittit Frigi-

Frigida, vbi exhalat graueolentes vſque vapores:
Semper & hac aluit ſe circum cana pruinam.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod eſt orientem verſus, de quo nunc loquimur: qui cùm ſub terram occultetur, mox per quandam ſpeluncam vallémque emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum ſpatium accedere creditur, vt eſt apud eundem poetam:

Ἔνθα δὲ καὶ ποταμοὶ ποταμῷ Ἀχέροντι ἵασιν
Οἵ τε διὰ ζάθεον κατερύγεται εἰς ἅλα δῖαν
Κώκυτός τε ῥέει καὶ ἀπείρων ἐξ κατάγλυ ἀνάσσει.
Hic Acherontai vaſti ſunt oſtia fluctus:
Qui ſumma de parte fluens prorumpit in aquor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama eſt hinc & per hanc ſpeluncam Herculem Cerberum in lucem eduxiſſe, vt in Iuis ſcripſit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ὁ Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς, ἔνθα τὸν τοῦ ᾅδου κυνὰ Ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ ὁ λόφος Ἀκόνιτος λέγεται. *Acheron fluuius eſt Heraclea Pontica, quà Hercules Plutonis canem eduxit, atque collis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam ſuauiſſimam fuiſſe, ſicuti etiam Cocyti, ſcripſit Pauſanias in Atticis, cuius alumna eſt alba populus, vt oleaſter Alphei, populus nigra Eridani: quare cum ad Cerberum Hercules per eam portam acceſſiſſet, dicitur fuiſſe alba populo coronatus, cùm ob caliginem tamen inferorum facta ſit poſtea nigra illa corona, de qua apud Padum defoſſa natá eſt nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Aſcalaphum habuiſſe, quem tamen quidam ex Orphne nympha Auerni ſuſcepiſſe maluerunt, qui Proſerpinam accuſauit, quia ieiuuium apud inferos ſoluiſſet: de quo ita ſcripſit Apollodorus Grammaticus libro primo: καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας: *cum teſtimonium aduerſus ipſam dixiſſet Aſcalaphus Acherõtis & Gorgira filius.* Quare Aſcalaphus vel iuſtus accuſator ob accuſationis inuidiam fuit in bubonẽ mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχους, quia fluant vndæ moleſtiarum ſcilicet. nam vt ait Iſacius, ῥεῖ ἄχη ἢ λύπαι τῶν τεθνηκότων συγγενῶν: quia dolores ſcilicet & mœrores coniunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum ſententiæ potius acceſſerim, qui Acherontem dictum putarunt, ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, vt ſcripſit Andro Teius in ſua nauigatione, atq. ex his patuit primũ Acherontẽ

descendentes ad inferos animas excipere solitum & Cereris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc quia potum præbuerit Titanibus aduersus Iouem pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia defluëret per loca subterranea, atque per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquámque haberet insuauissimam.

¶ Hæc illa sunt quæ de Acheronte fabulosè scripta inueniuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorũ animas? quia cùm morituri sunt homines, torpor quidam mentem animúmque ita labefactat, vt propinqua mors esse facilè sentiatur. tunc enim cõscientia rerúmque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primùm traiicienda, vt fabulose fingitur à poëtis: neque enim in hac præteritæ vitæ inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quòniam vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirendarum aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquæ cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege desciscit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus vel etiam malus omnem spem in Dei clementia & benignitate collocauerit post hanc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimę aquę esse dicitur, quoniam vitæ nostrę ratio si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicem) nihil aliud per hæc quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti temporis quammaximè animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum seueritatem nos perducat. sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Stygę.

CAP. II.

STyx item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert: quam alii ex aliis parentibus ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his:

Δῖαι Δουὶ Στυγὸς ἀψορρόου Ὠκεανίτις
Πασσυδίην πάντων ἐφέζεται ἀθανάτων ἐν ταὶ
Μακρὴν πατρὸς ἑοῦ· ἄμοτε δὲ πάϊτα
Κίονι ἀργυρέῃσι φορεῖ· ὑπερμεγάθεα πάντα.

Styx grauis, Oceani refluæ de semine natæ.
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus sustulta: tenent vtrinque columnæ
Argento è puro, & cœlum firmantur adipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alii Acherontis, alii Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus è petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo, τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας τινὸς ῥεῖ κατὰ τοὺς ἄδους. *Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Piranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre: vt tradiderunt nonnulli, cum huius filiæ, Victoria, Vis, Robur, Zelúsque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, vt sanctissimum iusiurandum per Stygem Dii haberent: quod testatur Hom. li. 5. Odyss.

Ἴσθι νῦν γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Καὶ τε κατειβόμενον Στυγὸς ὕδατος ἴτην μέγιστον
Ὅρκον δεινότατον πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν,

Hoc sciat & tellus & vasti sidera mundi,
Quæque Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
Quæ iuramentum est superis, numenque beatis.

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Item per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait & Stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis, quam fallere terror.

Fingebant antiqui Victoriã huius filiam quidem fœminam esse super globo altero pede stantẽ, sed non alatã, tanquam lubricã: cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali & Athenidis, cum alii dicant Aglaophontem pictorem illud

primum feciſſe, alii Pergamenum Caryſtium. Erat iis illa pœna propoſita, qui per aquam Stygiam peieraſſent, vt per quoddam temporis ſpatium ab epulis Deorum abſtinerent, & ab omni Deorum conſuetudine, vt teſtatur Heſiod. in Theocr.

Ἠ δ' ἅμα τὴν πίτνει θεσπεσίη μάλα πῦρ θεοῖσιν.
Ὅσσ' κεν τῶν ὀθνείων ἀποπειρήσας ὀμόσσῃ
Ἀθανάτων, εἰ ἔχουσι κάρη νιφόεν τε ὄλυμπον,
Κεῖται ἠπόπτομος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν.
Οὐδ' ἅμβροσίης μὲν καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
Βεβρόσιον· ἀλλὰ τε κεῖται ἀνάπνευστον καὶ ἄναυδος
Στρωτοῖς ἐν λεχέεσι, κακὸν δ' ὑπὸκωμα καλύπτει.
Αὐτὰρ ἐπὴν τέλεσθῇ μάλα εἰς ἐνιαυτὸν,
Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου ἔρχεται χαλεπώτερος ἄθλος.
Ἐννέατες δὲ θεῶν δαπρίσεται ἀμφὶς ἑόντων.
Οὐδ' ποτ' ἐς ἁμαλὴν ξυνάμψεται οὐδὲ θεῶν δαῖτας
Ἐννέα πάντ' ἔτεα, δεκάτῳ δ' ἐπιμίξεται αὖτις
Εἰρέσσαι ἀθανάτων· ἐπὶ ὀλύμπια δώμαθ' ἵκηται.
Τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἀρθίτον ὕδωρ.

Supplicium ſuperis de petra profluit vnda,
Quam ſi quis Diuum ſuperorum peieret, horum
Quis domus incolitur praceſſa nivalis Olympi,
Bis ſenos iacet infelix ex ordine menſes:
Nectare & Ambroſia ſimul abſtinet: inque grabato
Decumbit mutus, oppreſſus membra veterno.
Aſt vbi per longum morbum tolauerit annum.
Tum grauiora manent miſerum certamina ſemper.
Ille nouem procul à Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuorúmque abſtinet, idem
Cum ſuperis pariter conuiuia nulla frequentat.
Priſtina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratis additur vndis.

Tum idem poeta declarauit qui ritus in Deorum iuramentis ſeruarentur, dicítque Irim poculum aqua Stygia plenum mentientibus Diis afferre ſolitam, cùm Iupiter ita iuberet, vt eſt in his carminibus:

καὶ ῥ' ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ' ἔχόντων,
Ζεὺς δὲ τε πέμψειν ὑπαλύσ θεῶν μάκαρ ἄγχι θέασθαι,
τόλε θεὸν ἐν γαυοῦ ἱ φορέῃσι πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν, ὃς ἔκπροθεν καταλείβεται ἠλιβάτοιο
πέτρης, πολλὸν δὲ ῥέει ὑπὸ χθονὸς ἀμφὶς ἀνωγὸς
ἐξ ἱερῆς σταμνοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν
Ὠκεανὸς κλήρῳ δεκάτῃ δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cùm

Quum quis de supris mendacia dixerit Iris
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima seniis
Quæ fluit è petra, & paulatim labitur alta.
Sub terra fluit, & tenebras per noctis opacæ
Flumina de sacro cœrnu maris Arcadici.
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alii honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium Deorum aduersus Iouem, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. Vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores. Nam alii non procul à Lucrino portu, Auernóque lacu in finu Baiano existimarunt, quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebant, nullíq; nisi placatis per solennia sacrificia manibus; locus putabatur adeundus. Ibidem cùm fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam Stygiam é sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scripsit: οι δε ταύτα τῆ πόρει κεχρημένοι ἔστι ὑπ' Ἀρκάδων τε Στυγὸς ὕδωρ. ἔστι δὲ καὶ δεῦτέρη πηγὴ ὀλίγη ἀπωτέρω ἐστὶ πόλιος ἐς ἄγχιστα, ἀμφοτέρας δεδοίκασι κυλλοί. ἡ δὲ Νώνακρις ἐστὶ τῆ ἡ πυγὴ αὕτη τυγχάνει οὖσα, πόλις δὴ τῆς Ἀρκαδίης ταύτη κειμένη. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadib. est autē huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddā defluēs quod sepis cuiusdam circulus ambit, atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadia paruū distans à Pheneo flumine* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis è præruptā rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solùm pernicioſa est aqua, verùm etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebāt, neque vllū erat vas quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solùm quo pacto defluaret Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: ὁ πύριος ἐκπίπτει οὗπερ πρῶτον ἐντὸν τόπον ἀφίκηται, εἰς λίμνην τινὰ ἀφικνεῖται μεγάλην, ἐκ ταύτης δὲ ἔχουσι ὀλίγοι ὅσοι κύκλῳ. ὃν δὲ ἐμπεσόντα ἐκεῖ Στύγα. καὶ πλεῖ λίμνην τὸν τόπον ἐκεῖνον Στύγα. *Quartus incidit prius in locū grauem ac ferum, vt aiūt, colorēque habet cyaneū propè: quē fluuium Stygium ne-*

minant: & paludem, quam hic fluuius ingressu facit Stygiam. Huic fluuio, quoniã fluit sub terra, aquamque habet insuauissimam, creditus est ad inferos vsque descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suã dictus est Styx, quasi στυγητός, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cùm alia complura monstrosa esse dicerentur, tum pisces ita graciles, vt magis piscium vmbris similes, quàm piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ramæ nigræ, vt ait is poëta:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poëtæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

¶ Vbi de Acheronte loqueremur superiùs, diximus Acherõtem esse mœrorem illum ac tristitiam quæ nasceretur in mente hominis morituri è consideratione rerum præteritarum, at Styx odium est illud erga transacta facinora, quod pœnitentiam consequitur. cùm enim peccata præterita, odio habere incepimus, tunc dicuntur animæ Stygiam paludem traiicere quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnem vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontium imbriúmque materiam manare crediderunt. Rursus qui ex aëre in locis cauis sub terra concreto & in aquam verso dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, vt cæsera flumina, arbitrati sunt: quare non est absurdum si res eadem aliis de caussis varios ortus apud fabularum inuentores sortita sit. Quod autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Iouis insidias indicasset, nihil aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos à singulis narrationibus esse pro viribus imperio retinendos, si viri boni sint præcipuè: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt: quare nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius: ac de Styge satis; nunc de Cocyto dicamus.

De Co-

De Cocyto. CAP. III.

COCYTVM quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quò illabatur, & vnde oriatur, ita patefecit Plato in Phædone: [illegible] ἐς τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην ἐξ ἧς οἱ πλεῖστοι ποταμοὶ καὶ ἐς ἣν ἐκδιδοῦσιν, ἐπιρρέοντες καὶ ἀπεντεῦθεν εἰς τὴν ὑπόγειον χώραν πορευόμενοι, ἣν δὲ ἐπιρρέουσιν ἐκεῖνοι οὐδεὶς πώποτε ἐξεπορεύθη οὔτε τῶν ἄλλων οὔτε τῶν ἀξίων λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα πολλάκις περιδινηθέντες, ἐμβαλόντες εἰς τὸν Τάρταρον, ἐκπίπτουσι τοῦ Πυριφλεγέθοντος. Ὄνομα δὲ τούτου ῥεύματος (ὡς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι) Κωκυτός. *Hic verò hunc delatus magnásque uires ab aqua assumens, terrámque ingressus ac circumuolutus, contrarius fluit Pyriphlegethonti, illíque fit obuius in stagno Acherúsia: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit. Pyriphlegethonti aduersus ipsius autem nomen est (vt aiunt poëtæ) Cocytus.* Fabulati sunt antiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Cocyti filiã, quam vbi Proserpina cũ Plutone deprehendisset, tandiu indignationem dissimulauit donec Pluto recederet. Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Illud cùm in monte Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde accepit. vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, quum furto cõcilio assensisset, vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam prope similem odore & aspectu conuertit. Scripsit Homerus in lib. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem perfluere, cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his:

Εὐθὺ δ' εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέετον,
Κωκυτός θ', ὅς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

Atque Pyriphlegethon Cocytúsque è Stygе labens
Immensas Acherontis aquas mox fluctibus augent.

Neque plura fer. de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

¶ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in tertio libro de rep. quia morituri plerique post cõmissorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omnium parentis leges commiserint. Alij maluerunt dictum esse

quia queruntur & grauiter ferunt, quia res charissimas sint relicturi: alii ob lamentationes coniunctorum dictum putant hunc fluuium, qui morituris est transeundus. Neque potest quispiam ad inferos accedere, nisi per hæc flumina, vel (vt verius dicam) per turbulentissimas has animi cogitationes quas antiqui per suas fabulas significarunt. Qui quidem ita viuendum esse per hæc figmenta ostendebant, vt intrepidi essemus ad omnem post mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. IIII.

CHARON verò, cuius nomen lætitiam significat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt sensit Hesiodus, qui in Theogonia omnia prope inferorum mõstra ex iis nata esse affirmauit, portitor animarum, & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegeton siue Pyriphlegethon, de quo cum fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus est ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore senex pingebatur: qui Miniadem poësim fortasse secutus fuit, in qua erat de Charonte huiusmodi sententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit patula.

Sic etiam Virgilius lib. 6 Charontem senem esse demonstrauit, vbi illius formam describit:

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squallore, Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, stant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus esse dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cùm omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis spoliatos cerneret, vt testantur ea carmina:

Κάτθανε δμως ὁ τ' ἀριμάκης ἀνηρίθμός τ' ἔπαχθε πάρος.
Εὐ δ' ἴδ' ἐπὶ Πέρσεϊ κρείων τ' Ἀγαμέμνων
Θερσίτη δ' ἔσαν θανάτοιο πάρος τύχιμοι.
Πάντες δίσαν ὁμῶς· τοῦων ἀμφίπυκα κάρηνα,
Γυμνοίτε ξυγέντα σαν ἀσφοδέλοιο λειμῶνα.

Mortuus est aque tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus prægrandis pondera saxi.
Non Ito magis est Agamemnon clarus: & ipse

Thersita

Therſita ſimilis Thetidi pulcherrima proles
Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur,
Vmbrarum apta ſuis referentes præmia factis.

Teſtatur Lucianus in dialogo de luctu moris id fuiſſe apud antiquos, vt obolum numiſma perexiguum in os ſingulis mortuis includerent, quod naulum eſſe Charontis arbitrabantur, cùm ita ſcribat, ὡς τὸν ἀποθανόντα δυσωδίαν τῶν οἰκείων, καὶ φόβον μὴ φέρητε ἐφ' ἡμᾶς, ἐς τὸ στόμα κατέπηξαν ἑκάστῳ, μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ. *Quare quum quis è domeſticis obierit, primùm quidem obolum illi in os depoſitum naulum portitoris fore arbitrantur.* is autem nummulus Danace à Græcis dicebatur, ſicuti teſtatur Callimachus his carminibus in Hecate:

τοὔνεκ' ἀκ' οὐδὲ νέκυας πορθμῆϊον ἐπὶ θέρητε
μοῦνοι ἐπ' ἠπείρου, ὅ τι μὴ θυμιατὸν αὐτοῖς.
ἀλλὰ λιτοῖς σεμίδεσσι νεὸς ἀχερουσίδος ἴσαν
βάθρον, καὶ δανάκης ἐπ' ὀφθαλμοῖσι τίθενται ἑκάστου.
Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vitæ functi: niſi ſacra ferantur,
Nos, & ſuffitus adeunt Acheruſia templa,
Ore illi vacuo, danace non indiget vllus.

Ariſtophanes autem in Ranis duos obolos poſtea naulum eiuſdem fuiſſe ſcripſit in his verſibus:

ἐν πλοιαρίῳ τυμπανιεῖ σ' αὐτὴ γέρων
ναύτης δικάζων ὑπὲρ ὀβολοῖν μισθὸν λαβών.
Mercede capta nauta te ſenex vehet,
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamen ea parua mercede ſemper contentus fuit, ſed aliquando ab Athenienſium Imperatoribus ne illi æquari multitudini cogerentur, auctum eſt Charonti ſtipendium, & vſque ad triobolum peruentum eſt. Tanta fuit antiquorũ nonnullorum dementia, vt inferos etiam auaritia & nummorum deſiderio vexari arbitrati ſint: dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traiecisſe: nam Hercules, Vlyſſes, Orpheus, Æneas, Theſeúſque eò deſcendiſſe memorantur, quæ omnia ficta ſunt, vt ſingula ſuis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenſes nullum naulum mortuis in os includebant, quòd ſibi breuiſſimum eſſe ad inferos deſcenſum dicerent, quamuis ille poëta vndique tan tundem itineris eſſe ad inferos inquiat:

εἰς Ἀΐδαο δόμους, ὅθι τ' ἀμφὶ Πυριφλεγέθοντα
ῥέουσιν Ἀχέροντι ῥοαὶ εἰς Κωκυτόν.

Μὴ σύ γ' εἰναίετω πάτερ ἄπο πάλε δυτέντος
Πεζὸν ὁδὸν ἆε ὁ φέρων εἰς ἄϊδος ἀέρμος.

Vndique recta ibis fera tartara siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd fortè peribis,
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

¶Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & Nocti filius dicitur, qui animas trãs Acherontem, & Stygem, & Cocytum ac Phlegèthontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ prius erat confusa, peccatorúmque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, primus illi motus qui superiùs nominati sunt, per illa flumina exoriuntur deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitentiam comparatur, cùm pigeat summi Dei volũtatem, per auaritiã, crudelitatem, impietatémve offendisse, tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trãs ea turbulenta flumina traiicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorum motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitia: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò ad obolos naulúmque portitoris attinẽt, ego ridicula esse censeo & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt, nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBi superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur, at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus

berus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quod autem seruaret inferorum sedes, ita constatur Virg. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in libro tertio Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniésque manet
Ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tibul. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

ἅιδου τρίκρανον σκύλακ', ἀφρόστομον τέρας.

Canémque Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus:

Δεύτερον αὖτις ἔπεκτα ἀμήχανον ἄπρατον τε
Κέρβερον, ὃν μήστωρ ἅιδεω κύων χαλκεόφωνος
Πεντήκοντα κόρησιν ἀναιδέα τε κρατερόν τε.

Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem ferrea cui vox,
Quadraginta simul capita: illis nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum cētum capita habere scribit, quē & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: ἔχει δὲ λέγουσιν οἱ τὰς ψυχὰς, ἃς φυλάσσει ὁ κύων τοῦ ἅιδου ἑκατὸν κεφαλάς. καλὲ λέγουσιν ὅτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται, τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας ὡς ἀπὸ τοῦ μίσους τοῦ τάχιους αὐτὶ λαβίδος κρατεδατανεῖ αὐτόν. *Ibi hominum animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quòd accedentes animas cum blanditiis excipit, at egredi conantes disturbat: quare si qua celeriter effugere*

conetur illam repentè corripiens vorat. Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2. Carminum,

Demittit atras belua centiceps
Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus libro secundo, [illegible] *Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberũ ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus (vt diximus & vorare egredientes animas, ita inquit:

Δεινὸς δ' αὖτε κύων προπάροιθε σεοῖο θύρης
Νωλεμέως τί χθιζὸν ἰὼν τί πρωΐζ' ἐγερθείς
Σμερδαλέον μέγα φωνέων ἀμφοτέροισιν
Ἐσθίει ἐκ δ' ἄρα τοῦ γε παρέστιος ἐστὶ μολόντι
Ἐσθίων ἔκτα κλέπτων πύλας Ἄϊδος τε.

Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Praditus arte mala cauda blanditur & aure
Vtraque, accedat si quis, si eundere contrà
Conetur quisquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cùm nullos esse inferos putarint antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solùm nulla esse Deorum regna subterranea, quò animæ deueniant, vbi vita excesserint, sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tænarum: qui quemcunque momordisset, continuò vis veneni interimebat, vt senserit etiam Hecataeus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem Homerus, vt ait Pausanias, canem [illegible] tamen de illius forma fabulatus est, cum [illegible] nominarint & tot illi belluæ capita ju[illegible] fuisse [illegible] speluncam, quæ non procul distat à Te[illegible] primum lucem sensisset, vomuit: ex quo vomi[illegible] natum est aconitum, vt asserit Strabo li[illegible] Lucretius Epicureius philosophus, quoniam hæc [illegible] videbantur, non solùm Cerberum [illegible] Epicureorum sententia distulit, sed omnia [illegible] supplicium aliquod nefarijs hominibus

apud

apud inferos post mortem militarentur: cùm ita scribat in lib. 1. sui poëmatis:

Cerberus, & Furiæ iam verò & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò,

Fuerunt qui fabulas has conati sunt ad historias veràsque narrationes traducere. Dicunt enim quòd cùm Theseus & Pirithous Helenam rapuissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus inrare se opem laturum Pirithoo, dùm is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt, vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiæ nomen fuit Proserpinæ matri, Cereri: canémque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero priùs pugnare qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per ipsi dias rapere conati sunt, quos cùm non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Adoneus, in vincula coniecit. ac Pirithoum cani statim vorandum exposuit. Theseo cùm sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit, at in custodiam tradidit, vt scripsit Zezes & Plutarchus in vita Thesei. Fabulati sunt postea poetæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque vxorem Proserpinam rapere voluisse: quod ita attigit Virgilius libro sexto:

Nec verò Alcidem me sum lætatus euntem
Accepisse lacu nec Thesea Pirithoúmque:
Dijs quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

¶ Atq; hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poëtæ. nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus, quàm rerũ naturaliũ generatio: cùm enim Typho ardens sit, frigidissimúmque animal Echidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium: huic efficitur vt animalibus è cœlo ad inferos descendentibus

hoc est nascentibus Cerberus blandiatur: at contra nitenter morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclamat: nec æquo animo interitum ferre potest. Qui terrā Cerberū esse putarunt, has easdē vires illi dare nihilominus cogūtur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alij propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quę sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum esse Cerberum, quia κρέας caro est, βορὰ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulcri & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit.

¶ Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hæc transtulere, Cerberum auaritiam esse, diuitiarūmque cupiditatem arbitrantur, quæ nonnisi è malis cogitationibus oriatur: cum nemo vir bonus dives brevi euadat. est enim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blādiri, at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & propè pro mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tum reclamat auarus, & nulla cum dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum scelerum & flagitiorum principium & fons est auaritia, vel quia mortales in multas miserias inducit, cum alij ferro, alii veneno, alii aliis insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cum nullus sit auarus, quem & filii & vxor, & coniuncti omnes non quàm citissimè decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum sit auaritia: cùm neque sibi prosit, nec reliquis, nec sibi, vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, sibique perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris pru-

prudentibus, quàm commodiores rationes rerum præclarè gerendarum, nunc de Parcis dicendum.

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem Parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptum reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto,

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν ἠϊκυῖαν Ὥρας,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν.
Αἵτ' ἔργ' ἀνθρώποισι καταθνητοῖσι βρέτονται.
Μοίρας θ', ἃς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
Κλωθώ τε Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον, αἵτε διδοῦσι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.

Inde Themin duxit Saturnus: hæc parit horas,
Eunomiámque, Dicénque, Irenen deinde virentem:
Omnia maturant miseris mortalibus istæ:
Parcas queis multum mox Iupiter addit honoris,
Clothóque & Lachesim, simul Atropon. Hæ bona cunctis,
Hæ maladant: nutúque suo res quæque geruntur.

Idem tamen poëta in eodē libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu:

Καὶ Μόρος καὶ Κῆρες ἐφήμεροι ἠλεγεείνας.

Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas,

Μοῖραι ἀπειρεσίοισι Νυκτὸς φίλα τέκνα μέλαιναι.

Immensæ Parcæ nigrantis pignora Noctis.

Alii Necessitatis, siue (vt aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit Orpheus, atque inde ad humana opera, vbi libuerit, euolare solitas.

Κλῦτέ μου εὐχωλῆς σεμνὰ τέκνα μοιρίδιαι
Οὐρανίας, ἁγνὰ κλύζον ὕδωρ νυχίας· ἱερὸν θρόνῳ
Ῥίγνυται ἐν σκιερῷ λιπαρῷ μυχῷ λιθέῳ αὐτρῳ
Ναίετε καὶ πτερύγων ἐπιβήσεσθε γαῖαν.

Audite orantem, celebres audite sorores,

Quæ excelsum colitis stagnum, qua murmurat vnda
Nychia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominúmque per arua volatis.

Alii putarunt has ex illa confusa & informi materia cũ Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata: séque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet facilè conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse Deorum scribæ, atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominibus impartiri, vt testatur Homerus in lib. 11. Odysseæ:

ἔνθα δ' ἔπειτα
Πείσεται ὅσσα οἱ Αἶσα Κατακλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.
ille deinde
Cuncta feret, quæ Fata dabunt. Parcæque seuera
Nascenti neuêre, parens quando edidit ipsum.

Nec defuerunt qui & id munus habere Parcos crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus:

Γαμεῖ γὰρ ἀσπόνδους ἄμμα μοι τεσπλαῖς
Πλώσας χρεπτηλάσαντο δώμασι σῇ ἀλόχῳ.
Parca senis maris seuera filia,
Filiũ tribus iam destinant adulteros.

Has Parcas triformes nominauit Æschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios & eodem prope ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harũ Parcarũ nomina varia fuerunt: nam vt scribit in Atticis Pausanias, Venus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quandam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorẽ, quam inscriptio vnam fuisse è Parcis significabat Mortem nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnib. sororib. Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis, Lucinã ὁλαμίαν, quasi Lanificã dixerim, vnã esse putauit è Parcis, quę dicta est Pepromene, quę Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poëta, qui hymnos cũ in alios Deos, tũ in Lucinam cõposuit. Patet ex his, è quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earũ esset officium, & quæ il-

quæ illarum essent nomina; nunc quid occultatum sit sub his, inquiramus.

¶ Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plãtæ siue ędificia ac ciuitates nõ solùm proprium habere Genium à quo perpetuo gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita ita vt quoties nascereturaliquid, illi post certum dierum numerũ ex ordine fatorum vel ferro vel igne, vel ægritudine, vel sideratione, vel alio mortis genere esset pereundum: quam necessitatem nulla ratione, nulláque hominis prudentia deuitari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores Fatum vel Parcam, at Græci μοῖραν vel αἶσαν dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit Æschylus in Prometheo:

πλὴν πρόφρων ἀφίλου δ'
χρὴ αἶσαν φέρειν
Statutum verò
Opus est fatum perferre.

Id ipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ione:

αἰσχρὸν τάδ' ἴσθι, καὶ τολμητέον.
τὰ χὴ πρόφρων ἀφ' ἡδονῆς ἔσω πόνον.
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere,
Decreta fato præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in libr. 9. Iliadis, qui non solùm multum tribuit fatis, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset, singulis cùm nascerentur, statueret:

Μοῖραν δ' οὔ πώ φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν
ἐσθλὸν οὐδὲ κακόν, ἐπὴν δὴ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam qui isquam vitare virorum,
Fortis, vel timidus: cùm visit luminis auras.

Et Apol. in 1. Arg.

μοῖραν ἀλίσκεσθαι· πλὴν γὰρ θάνατόν γε πότ' ἀνύξει
θνητὸν ἐόντα, πάσιν γὰρ ὁμὴν ἐπὶ πάντα τέτυκται.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat sepia omnia prapes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solùm, sed etiam Diis ipsis dominari; qui ita scripsit in Clio: πλὴν πεπρωμένῳ μοίρῳ ἀδύνατα ἔστι ἀποφυγεῖν καὶ θεόν: *Ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest.* Quid aliud tres

Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatæ sunt: nam vt est in lib. de Mundo, siue Aristotelis sit siue alius cuiuspiam: τρεῖς αἱ Μοῖραι ζῶσιν, καθ' ὅσον μεμερισμένων τῶν ἀπάντων· τὸ μὲν ἐξηρτισμένον, τὸ δὲ ἐνεστηκός, τὸ δὲ μέλλον. τὸ μὲν οὖν τοῦ γεγονότος μέρος τῆς Μοίρας ἔστιν, ὅτι τὰ παρελθόντα πάντα ἀπῆκται. τὸ δὲ τοῦ μέλλοντος Λάχεσις, εἰς πάντα χρόνον ἑαυτὸν μένει λήξει. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς Κλωθώ· συμπαρέπεται γὰρ καὶ κλώθουσα τὰ γινόμενα. *Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuisæ, quarum alia res transactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine respectas spectat, quia quæ præterierunt, nulla ratione possunt conuerti aut reuocari. Alia quæ futuri curam sortita est. Lachesis dicitur, quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho præsentia perficit, illáque absoluit, quæ sui sunt muneris.* Dictæ sunt Parcæ stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitæ fortuna contineretur: quia pro primo aëris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum siue Parcam appellarunt: illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

ditat, enim quæ
Sidera te excipiant modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.

Illud sanè non negauerim plurimum posse in nobis aëris vim quo nascentes primum imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Vanationibus:

Scilicet & multum refert corpora, vires,
Et mores genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam quæ vim inferre vel nolentibus nobis possit vel rationis consiliique potentiam opprimere: siquidem corpus animi habenis, at non contrà corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen præterit, quicquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alij Fortunam vocarunt, cum minime viderent omnia diuino quo-

no quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neque nullis antecedentibus principiis.

¶ At nunc, quid ad morum probitatem sub his occultari senserint antiqui, ex his discutiamus. Cùm Parcas Iouis & Themidis, quæ iustitia est, filias esse dicerent, illud significare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerúmque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui verò minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ij Noctis filias Parcas appellarunt, illi verò etiam qui obtusiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarunt, sed solam supplicíorum acerbitatem considerantes, minimè perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filij crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessariò subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindicta iustam denique effugere potest. Hæ dictę sùt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia; verùm vbi opportunum tempus vindictæ Dei accesserit, nulla neque arx munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere vel retardare. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorum dicamus.

De Minoe. CAP. VII.

SED quoniam vulgus imperitorum non facile intelligebat omnes animi nostri recessus, omnésque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur: idcirco necesse fuit crassa quadam & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & torrores animarum

post mortem apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus in lib. 2. Odyss.

ἔνθ' ἦτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα θεμιστεύοντα νέκυσσιν
ἥμενον· οἱ δὲ μιν εἶρον ἐρεσσόμενοι θέμιστας
ἀνδρῶν ἡμενίων τε κατ' ἀμφιθαλὲς ἄστυ ἀνάκτων.

Hic vidi Minoa Iouis de semine natum,
Aurea sedens umbris dabat, hic sceptrumque tenebat.
Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes,
Poscebant, aulam Diuis qua turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europa, quam alij Phœnicis alij Agenoris filiam crediderunt, & ex Iouis concubitu, quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthum peperit, vt ait Iacius. Hic cùm furtiuo partu datus esse crederetur, post Iouis Asterij obitum impediebatur à Cretensibus quominus in paternum imperium succederet. Quare cùm persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse susceptum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cum taurus insignis repente è mari apparuisset, regnum illi à Cretensibus datum est, vt scripsit Zezes in historia 19 primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalúmque pertinent, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alij putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficillimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum internalium. Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. τ non Iouis filium postea, sed διοτρεφῆ tantum, discipulum scripsit. Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt pater in his:

Κρήτην τὰς γὰρ ἔσταμεν ἐυναιομένους ἐνὶ πάσῃ
ἐννήκοντα πόλεις, ἀνὰ δὲ ἄλλοι γλῶσσα μεμιγμένη· ἐν μὲν Ἀχαιοὶ,

ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δ' Κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες δῖοί τε Πελασγοί.
τοῖσι δ' ἐν Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
Ἐννέωρος βασίλευσε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est
Et multis habitata viris. hanc undique fluctus
Puljant, sunt urbes hic nonaginta: nec unus
Est sermo è cunctis, sed mistus. sunt ibi Achiui,
Magnanimi & veri Cretes, paritérque Cydones.
Martigenæ Dores, gens & diuina Pelasgi.
Has inter Onosus præclarâ urbs ipséque Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

quamuis Eusebius & alij scriptores non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnauit, dissentiũt. Vsus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera, vnà quidem boni, sed quæ tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Æreus, quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est longè latéque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Athenienſibus illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucũ, Deucalionémque filios, & Phædrã & Ariadnam. memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis Minoem a filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dædalum insequens veniſſet in Siciliam, à Cocalo per benignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueari, summóque fastigio domus repentè demissa, in balneũ perfusus enecatur, fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verùm siue Iouis & Europę fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia:

Ἐγὼ οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πειρήσομαι ὑμῖν ἐπιδεῖξαι δίκαια εἶναι ἐμαυτῷ, ἐπειδὴ καὶ ὑμεῖς. Νῦν μὲν οὖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, Νῦν τε καὶ Ῥαδάμανθυς ἐνθάδε ἐν τῇ Εὐρώπῃ Αἰακὸς

Ego sanè vel vobis prior cùm hæc ipsa cognouerim filios iheos iudices instituí, duos quidem ex Asia Minoen ac Rhadamanthum, vnum ex Europa Æacum. Atque ne omnia hic adscribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia. Hi ergo postquam mortui homines eò accesserint, iudica

buunt in prato, & in triuio, ex quo geminæ procedant viæ, altera ad Tartarum, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedent, Æacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguum diiudicet: vt quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterum animæ demittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoë inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHADAMANTHVM etiam Iouis Asterij & Europę filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores trádiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperantissimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

εἰ δ' αὖ σωφροσύνην μὲν ἔχεις Ραδαμάνθυος υἱός,
πλείστα δ' εἰδείης Αἰολίδεω Σισύφου.

quorum carminum sententia hæc est:

Non tibi si ipsius temperantia sit Rhadamanthi,
Pluraque cognoscas Æolidæ Sisypho.

Fuerunt enim, vt constat, legum latores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi, inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuę quę quis in vitâ commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigatque, audítque dolos, subigítque fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hic & Æacus virgam tenere solebant cùm iudicarent, vt scripsit Plato in Gorgia: Memoriæ prodidit Cicero lib. primo Tusculanarum Disputationum, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nõ hos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cum ab iis qui se iudicũ numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum; conueniréq; eos qui iustè & cum fide vixerint.

Rha-

Rhadamanthum tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἀμφιτρύωνος Ῥαδάμανθυς ἀναιρεῖ ἑαυτὸν φεύγων εἰς Κρήτην, καὶ εἰς Ὠκαλέαν τὴν Βοιωτίας ἔλθων, γαμεῖ τὴν Ἀλκμήνην. *Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Bœotiæ ciuitatem profectus, Alcmenam duxit uxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat, aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel cor silii est inops, tum solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de Æaco dicamus.

De Æaco. CAP. IX.

AEACVS & ipse mortuorum iudex ex Ægina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, vt innuit Ouidius in lib. sexto maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen Asopida luserit ignis.

Compressit enim illam in insula Ægina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est Æginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus Æacus fuerit superstes: qui cùm (vt aiunt) grauiter ferret insulæ solitudinem, Ioue precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib. 7.

Iupiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
Ægina amplexus quondam sub Asopidos isse,
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus, formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur in homines mutauit, vt testatur idem poëta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

Μοῦνος ἐὼν ἄχαλκε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶντε.
Ὅσσοι ἔσαν μυῖαι σπερχόμεναι ἔνδοθι νήσου
τοὺς αὖρης ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἱ δ' ἅπαντες ἀρούρης ζώουσι νῆες ἀρωγοί.

Solus tristis erat hominum satorq; Deorum,
Insulas quas habuit formicas protinus omnes
Has homines facit, vt mas est aut fœmina ille.
Hi salsas primum sulcarunt puppibus undas

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmica,

formicas vocent. Cæterum tantæ fuit autoritatis, & existimationis Æacus vt cum diuturna siccitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia iis qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facilè impetrari posset, si deprecatore Æaco vterentur: qua re impetrata Ioui Panellenio templũ fuit erectum, vt diximus. Huic tres filii fuisse dicuntur è duabus mulieribus, Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam vxorem duxit, vt testatur Isacius.

¶ Nunc quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam & iudicium conscientiæ, vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cum animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut si per appetentiam illegitime diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quę rursus si quid à prioribus iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, cõmisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam, aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessariò discruciatur, suóque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contrà leuissima sint peccata quæ commiserit, tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, at cum diuina clementia venit in mentem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò piè sanctéque se vixisse inuenerit per vniuersum vitæ suæ cursum, maiori hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundũ, quid tã óptabile, aut tã glorioſum cuiquam esse potest, quod tã præclarũ viaticum ante summi Dei tribunal, quàm cõscientia ab omnibus sceleribus libera: aut quę diuitię, quæ nobilitas, qui honores, cum animi nullius turpitudinis sibi cõscii felicitate,

citare, vel etiam præclarorum facinorum memoris comparari potest: illi mœrores qui è conscientia multorum scelerum exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegethontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysii, illæ beatorum insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictam, vel remunerationem præsagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarũt. Illa grauitas suppliciorum in sacris horis quæ sceleratis proponuntur: aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis: iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, atque eadem nulla vi humana est explicabilis.

Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filii, quòd anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. At enim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia cũrat, omnia gubernat, omnia quæ veniunt in generationem disperit ac distribuit? Quod fabulati sunt Æaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hãc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit Æginetarum. lib. 3. quòd Æginetæ perrari erant aliquando in insula, qui frequentibus piratarum, aliarũmque nationum incursionibus infestarentur: qui cùm minimè scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. Æaceus autem naues ædificare illos docuit, populósque ad rei militaris exercitationem euocauit: quare timore deiecto, externisq. viribus paulatim resistere docti è speluncis in apertũ prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 11. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulæ locũ datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes, vt agriculturæ locũ haberent, ad petras transferrent: fossásque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent: alij dicunt eos priùs formicarum more ex illis fructibus qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ aut nauigationis & omnis politioris victus, quæ omnia per Æacum edocti dicuntur è formicis in homines fuisse conuersi.

Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore: quia virorum bonorũ & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. Atque de iudicibus inferorum satis dictum est; nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus. CAP. X.

ATenim quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quòd possent descendentes ad inferos sua crimina occultare; cùm & pauci homines multis peccatis testes adhibeantur, & si qui fuerint testes illos non eodem tempore esse perituros, cùm priùs mortui iudicẽtur, quàm testes accesserint: necesse fuit persuadere multitudine imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hi iudices, & torrores esse, & suppliciorum ministros his iudicibus assistere, qui mirificis modis variisque suppliciis reos confiteri quid turpe in vita egissent, cogerent. Additæ sunt igitur illæ quas varijs de causis modò Furias, modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, quæ ministræ essent prædictorum iudicum in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictæ sunt autem Furiæ à furore, quo sontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur: Erinnyes ab ἐρινύω quod indignari ac magnopere commoueri significat: Seuerè à quibusdam ob acerbitatem, Eumenides dictæ sunt ab Oreste, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, cum prius ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

Ὦ τέκνα κἀδελφὼ δίμυιδα ἐξ ἀὐτῶν
Σέβοντ' ἀγχέδαιμ' ἀν εἰκέτην σωτῆρε.
Ipsas vocamus Eumenidas pectore
Quòd supplicem seruauerint amabili.

Eumedias fuisse Noctis filias testatur Lycophron in Cassandra his versibus:

Ἦμος ξυνάμιτες πατρὸς αἱ Νυκτὸς κόραι
Περὶ αὐτοραι τῶν φρενῶν ἔπαλσαν μόρῳ.
Fratres vbi patris puellæ filiæ
Noctis, paraverunt graues in mutuas
Cades.

Et Æschylus in Eumenid.

ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν Νυκτὸς αἰανῆ τέκνα:
Nos filiæ Noctis sumus grauissimæ.

Alij noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderũt. At Orpheus in hymno quẽ scripsit in Eumenides, illas Plutonis, siue Iouis terrestris & Proserpinæ filias dixit in his

Κλῦτέ μου Εὐμενίδες μεγάλα τιμαὶ εὔφρονι θυμῷ,
αἵτε διὰ πάντες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο
Περσεφόνης τ' ἐφάπτις καὶ ἐπιπωλοκόμοιο
Audite Eumenides me ouantem mente benigna,
Terrestris Iouis, & casta, & dignissima proles
Inferna Iunonis.

Hesiodus in eo libro quem scripsit de Origine Deorum, è terra & Saturni sanguine natas esse Erynnes putauit, cùm Iupiter patri pudenda abscidit, ac guttæ sanguinis in terram cecidissent, vt est in his:

ὅσσαι γὰρ ἀθανάτοισι φίλην ἐς αἰματέσσαν
πᾶσαι δέξατο γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε Γίγαντας.
Tum quæ fluxerunt anxo de sanguine guttæ,
Terra bibit cunctas: mox & labentibus annis
Edit Erinnyas hæc tristes, magnósque Gigantes.

Epimenides poëta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, vt patet ex his versibus:

γάματο δ' Εὐωνύμην θεὸς ἐρόεν Κρόνος ἀγκυλομήτης·
ἐκ τῆς καλλίκομος γένετο χρυσηλάκατος
Μοῖραί τ' ἀθάνατοι καὶ Ἐρινύες αἰολόμορφοι.
Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi
Nascitur alma Venus primùm, Parca inde decora,
Æternaque: simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in OEdipode in Colono Terræ & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

αἱ γὰρ ἀμόλοι
θιαί σφ' ἔχουσι γᾶς τε καὶ σκότου κόραι.
nam terribiles
Terræ & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindicéque peierantium, in quos iussu Plutonis animaduertunt, & die quinto Lunæ natos esse:

ἐκ πέμπτης γάρ φασιν Ἐρινύας ἀμφιπολεύειν
ὅρκου τιμωμένους, τὸν ἔρις τέκε πῆμ' ἀνθρώποις.

Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
Vltrices, quas Rixa parit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fugat pallidus Orcus,
Eumenidésque fata.

Atque id quidem ex Pythagoricorum sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ & æquitatis diem esse tradiderunt Nam & exuperans adimit, & quod deficit restituit æquitas, quorum vtrumque est iudicis munus. Istud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cùm altera quinta labentis & occidentis mensis adimat, quod est exuperans Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Horatius in secundo Carminum:

& intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virûm mulctantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphonéque impexa feros pro crinibus angues
Sauit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui neque has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse deuitare, quando scriptum reliquit Mænander in rebus fabulosis Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cytheronis nomine incidisse, cuius desiderium cùm ferre non posset, verba de congressu ad illum perferenda curauit; at is formidandum aspectum veritus, neque responso quidem dignam fecit, quo illa vnum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quem serpens intra nodos constrigens interemit, vbi Deorum misericordia mons ab illo dictus fuit, qui priùs Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnym æripedem nominauit:

ἀδύτοις
κρυπτοῖς λόχευ' ἀκάλυπτος ἐμπίτνει.
In grauibus
Insidijs Erinnys æripes latens.

Licet autem ex libro v. Iliadis cognoscere has Furias tanquam

tanquam aues aërtiuagas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa sceleratorum supplicia conuolarent:

ἀλλα Ζεὺς ἡ Μοῖρα ἡ ἀερσίπους Ἐρινύς.

Iupiter, & Parca, quaque aëra transit Erinnys.

Has in vestibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro sexto:

Vestibulum ante ipsum; primisque in faucibus Orci,
Luctus, & vltrices posuére cubilia curæ;
Pallentésque habitant morbi, tristisque senectus.
Et metus, & malè suada fames, & turpis egestas,
Terribiles visu formæ, letúmque, labórque.
Tum consanguineus lethi sopor, & mala menti
Gaudia; mortiferúmque aduerso in limine bellum,
Ferreique Eumenidum thalami.

qui idem tamen postea in duodecimo illas & ad solidum Iouis assistere scribit, & eius nutum obseruare si quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur gemina pestes cognomine Diræ
Quas & Tartaream Nox intempesta Megæram
Vno eodémque tulit partu, paribúsque reuinxit
Serpentum spiris, ventosa/que addidit alas.
Hæ Iouis ad solium, sauique in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locum vbi habitabant apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno qui scripsit in Eumenide:

κλῦτε θεαὶ παίτημοι, ἐείβεθμοι, ὑυσίστρυι,
πασφόνη τε ἡ Ἀλληκτω, ἡ ἸΙα Μέγαρη.
ὑυκτέριαι, Μύχιαι, ἀπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι
αἴθρωι ἐπ' ἀερίωι, ἔνθεν Στυγὸς ἱερὸς ὕδωρ
ἀχ ὑσίαις βαλάβοι Ζηνὸς παντοπλάγκτοι.

Horrisone hæc audite Deæ veneranda propago,
Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megæra:
Nocturnæ arcanæ, umbroso quæ habitatis in antro,
Sacratas fluuij Stygij nigrantis ad undas,
Consilia ac non recta virúmque volatu acerba.

Ac deinde.

ἀλλ' αἰὶ ὑσμενέων παίτοι ὑπ' ἀπείρονα φῦλα
ἔμμα δίκης ἐφορᾶτε, δίκας τ' ἀπόλοισ' αἰῖν ἰόσας.

Iustitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iustitiæ assecla semper, rectique ministra.

Cùm grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes: atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre, quare hæc inquit Electra apud Euripidem in Oreste:

οὐκ ἐπονομάζειν γὰρ αἰσχύνομαι θεάς
Εὐμενίδας, αἳ τόν δ' ἐκμανῶσ' ἔπεσε
nominare haud audeo
Eumenides, quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco cùm suas calamitates quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas αἰνώνυμους θεὰς appellauit, hoc est Deas, quas nominare non liceret: quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet. ita enim scribit Euripides in illa tragœdia:

ἔστιν μ' ἐπόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δεῦρ' ἵππιον λοξίας
ἀγῶνα θῆκεν τῶν θεᾶν αἰνωνύμων θεᾶς.
hinc me pedem
Apollo ferre iussit Atticum in solum,
Anonymis iusta & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cùm cæcus OEdipus in Atticam ductus fuisset, Dearúmque Erynnũ nemus intrasset, nescius cui Deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum OEdipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cùm ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in OEdipode Colono apud Sophoclem.

πλανᾶται γὰρ ἐπίσκοπος, ἢ
δ' ἐγχώριος· οὐκοῦν λόγ' ἂν
καὶ πού' ἐφίκεσ' ἄλσος ἐς
παῖδ' ἀμφιλαφὲς ἀκάρπου κόρης
ἃς πρόμοιρ' ἐλέγω,
ἃς σεβόμεσθ' ἐμοὶ δ' ἀρκτέον.
Erro nam quispiam senex, at non
Indigena: non adisseris vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,
Quas tremimus vel dicere;
Nec intuentes transimus.

Neque id sine iniuria, cũ tantopere essent graues ac implacidæ, vt si quis spectã ti causa vel cæde, vel aliquo incæsti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum tẽplum illud intrasset, quod situs Orestes in Cerynea Achaiæ oppido dica-

tas

rat, continuò fieret mente captus, diriſque terroribus exàgitaretur, vt ait Pauſanias in Achaicis. Illas arbitrati ſunt antiqui veſtibus atris fuiſſe indutas, vt ait Iſacius, ac nigras veſtes Erinnyum veſtes appellarunt, quas ἐρινύων ἐσθῆτας vocauit Lycophron. Cõlebantur eximia religione Erinnyes in Telphuſia ciuitate Arcadiæ, vt ait Iſacius: quibus ouis nigra prægnans mactabatur, totáque comburebatur in Carmia Peloponneſi, vt ait Sophoclis enarrator: fiebant verò illa ſacra tacite, & quietis tempore, neque quiſquam è nobilibus his ſacrificiis intereſſe iure religionis poterat, vt ſcriptum reliquit Polemo. Tum illi ſacerdotes qui hęc ſacrificia facie bant, Heſychidæ nominabantur. Hinc & aries ſacer Hero tacituruo ante ſolennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius ſacellum fuit apud Cydonios extra nouem portas. Quod vero in illis ſacrificiis muſſo pro libamentis meliceris etiam vterentur, teſtatur Callimachus: in his carminibus:

Νηφάλια τῶν τοι ἀεὶ μελιτοῦται ὅπαις
Λήτειαι κείνῃ ἱλαχὲν Ησυχίδαις.
Mellitor ſuccos ſemper ieiuna ſacerdos
Vtere perpetuis aſſolet Heſychidis.

Vtebantur floribus præterea Sicyonii pro corollis, quo ritu etiam Parcis ſacrificare ſolenne fuit, vt ait Menander in ſecundo libro myſteriorum, & Pauſanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has inuocare, magnaque opus erat veneficis mulieribus ſacrificiorum multitudine, quę illas ad ſe allicerent (nam & hæ plurimum conferre ad veneficam facultatem putabãtur) quod patet ex iis carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea ſacrificat pro Iaſonis incolumitate, veneficiíſque conatur draconem ſopire. Non enim illa ſacrificia quæuis ligna admittebãt, ex quibus ignis fieret, ſed cedrum tantùm, & aluum, & iuniperum, & rhamnum: è quibus pyra fiebat antę foueam quandam triplici ordine excauatam, tũ victimarum illis ſacrificis conuenientium ſanguis in foueam effundebatur: at corporum mẽbra ſuper pyra vrebantur, cum quibus multæ res, multáque herbarum genera miſcebantur cum precibus, quorum magna pars continetur in his verſibus:

Σκύμνους παμμίλιτας σκυλάκων τε σειρὶς ἰεροὺς,
Αἷμα τ' ἀπ' αὐχένος ἀθῆ σφάγιον ἔμπα,

Κυνῶν τε σχιστὼ, δύο τε φύλλου ἀζαλέος,
Ἀγχόσε τ' ἐρυθρὸν, ἰδὲ χάλκωμα, καὶ τὰρ ἔπειτα
Νηδύας ἐμπλήσας σκιλλαίου φυτροῖσιν ἔπικρα
Ὕδατι, δὲ ἠΰ καὶ χολάδας χείμῳ ἀεὶ ῥέοντος
Ὄρνιθ' ὑστατίους φαρμάξ, ἠδ' ἀτίζεται χαλκὸν
Κόψαντες, ἀλλοσέμνῳ. αἱ δ' ὑπαλίας ἐπάκουσαν,
Ῥ' ἥξασαι κυνέας ἀμεδάτοιο βαρέσθαι,
Τρισσὰ γε τε κἠ λικτὸν δῖα Μέγαιρα
Ἀζαλέας πεύκης φύλλα πέλας αἴσσασα.

Mactani catulos tres toto corpore nigro,
Purpura tum mista & lanaria sanguine eorum,
Scissilis & enecas, pulicaria tristis, & vnà
Additur his anthusa rubens, & chalcimus: inde
Oppletos ventres catulorum in vasa repono.
Funditur ad foueas lympha atque omenta, cauatu.
Induor & nigras vestes, odiosáque pulsans:
AEra vocans oro, quæ me audiuêre repentè.
Rumpentes tetrici fera alia monstra baratri
Accensásque tulere faces crudeléque lumen,
Tisiphone, & simul Alecto, & diua Megæra.

Existimabatur vinum illis omnino non placere in sacrificiis, quare Oedipus (vt diximus) cùm in illarum lucum accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam è perenni fonte, afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare, & labra & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cum steterit ad orientem solem inferias effundere mulsum, neque vinum vllo pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram eum precibus deflectere & deiicere. His Deabus creditis mos fuit Sicyonis hominibus præg antes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis floribúsque loco coronarum, vt traditum est à Mænandro in secundo Mysteriorum. Fiebant coronæ è narciso, quibus, coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata: siue quia apud sepulchra pleruuque nascerentur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vnà cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in Oedipode Colono:

ὁ γελαίσεται κατ' ἦμαρ ἀεὶ
Νάρκισσος ὁ μεγάλων θεᾶν
Ἀρχαῖον στεφάνωμ' ὀπάσαις
χρυσαυγ-

κρυσταυγὴς κόμαι.
O pulchris racemis in dies semper
Narcisse, magnarum Dearum
Antiqua corona, simul &
Aureus crocus.

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnym, quia Neptunus, cùm illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitiare, sed cùm in equam se Ceres vertisset, & ad Oncium inter armenta pasceretur, à Neptuno cognita nihilominus compressa est, cùm is equi formam cepisset. Id cùm illa grauissimè tulisset, quia furere Arcades ἐρινύειν dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eosdem erecta fuit Erinnyis statua, quæ manu sinistra cistam, dextera facem præferebat. Plutarchus in libello quem scripsit de sera numinis vindicta, vnam tantùm Erinnym esse putauit, quæ Adrastia Iouis ac Necessitatis esset filia, vindex & scelerum ministra, & quæ omnes animas huc illuc cursitantes & tergiuersantes comprehenderet, ad supplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundissimásque tenebras demergeret.

¶ Nunc quid hæc significent perquiramus. Nullus stimulus vel acrior vel vehementior conscientia homines ad cõfitendum impellere potest, quæ vel sine testibus se prodit: quare illa est diligentissima iudicum inferorum ministra. Hi timores, qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assiduè ante oculos obuersantur. Nam (vt ait Cicero in oratione pro Roscio Amerino) Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè scelerateque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat: suum quemque scelus agitat, amentiáque afficit, suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ, domesticæque Furiæ, quæ noctésque diésque pœnas præteritorum peccatorum à conscelleratissimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse, quàm conscientiam commemorauit apud Euripidem in sua tragœdia, quæ ipsum pro Furiis assiduè torqueret & exagitaret, vt patet ex his:

τί χρῆμα πάσχεις πρὸς σ' Ἀπόλλωνος κύσεις
ἰὼ σαώσαντές σ' ἐν δόμοις ἀπράκτομεν.

Menel. *Quis conficit morbus? quid est tibi mali?*
Orest. *Quod multa feci turpia, hinc conscientia.*

Quid enim aliud sunt istæ Furiæ, quàm affectuum vindices, vel potius affectus commissorum scelerum caussa? omnia enim flagitia quorum nobis sumus conscij, vel per inuidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius commodi committuntur. Idcirco ἔπος vltio, ὄπις cædes est, quòd scelus per iram aut odiũ nascitur, quod vlciscitur Tisiphone μεγαίρειν verò inuidere significat, quæ Megæra per inuidiã commissa peccata punit. At ἄλαστος nunquam cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum: per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ propter insciciam mortalium, & ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentius perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia consequentur? aut quis non intelligat indecorum esse hominì tanquam belluam huc illuc his imperis voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui vbi inaliqua scelera homines impulerint, diseruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alij Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cum Pluto præsit diuitiis Proserpinaque sit vis frugum, vt patebit: quibus è Diis aptiùs oriuntur furiæ, quàm è diuitiis, aut vnde apertiùs originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnesque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberrimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum afflixerunt, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus concessisse. Necesse est igitur aut eximiè bonum & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregiè sceleratum, & Diis hominibúsque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ

in ipso

in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illæ animi solicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exsurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc,& quæ dictæ sunt superius rationes, in idem reciduntioam qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ,qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt,solo inter se nomine differebant,reipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecationes exaudirent: nam ἔρατ imprecationes significare inquiunt, ἐύειν verò perficere & exaudire. Alij quia in terra habitent, cùm ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quæ dicta est superius, AEripedes dictæ sunt, quia cùm Dei sint ministræ, scelerúmque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repente in sceleratos animaduertit, sed prò tarditate temporis grauitatem pœnarum plerúmque compensat. Aëriuagæ dictæ sunt: quia citissimè ad impurorum pœnas conuolarent, vbi Deus aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aëriuagas ea de caussa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex iisdem parentibus & eodem partu nata sint quod ita expressit Virgilius libro duodecimo.

Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbósve Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia solliciti sunt præcipuè animi morientium, grauíúque torquẽtur recordatione præteritorum scelerum: quod etiam senserunt ij, qui dixerunt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis & conscientiæ recessus, in quo latent hæ cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solãmque integritatem & innocentiam homines intrepidos &

tranquillos ad omnem fortunæ commutationem perducere, iam explicauimus superius: ac de furiis satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. CAP. XL

VBI sceleratorum animæ multis grauissimisque vitiis contaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quod propter auaritiam, vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortalium religionem ob pecuniam cultúmve neglexerint, illæ Furiis prædictis traduntur in Tartarum deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes comicus illum coætaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in Auibus:

Χάος μὲν ἦν καὶ Νὺξ Ἔρεβός τε μέλαν τὸ πρῶτον, καὶ Τάρταρος εὐρύ.
Γῆ δ' οὐδ' Ἀὴρ οὐδ' Οὐρανὸς ἦν· Ἔρεβος δ' ἐπ' ἀπείρονα πόλπον.

Chaos erat & Nox, Erebúsque niger, primùm, & Tartarus amplus.
Terra nec aer, nec cœlum erat: Erebique immensis finibus.

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse: vt ex his licet cognoscere:

ἤ τοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
ταρτάρεά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.

Ante Chaos natum: post Tellus amplà Deorum
Firma domus semper, colitur queis culmen Olympi:
Tartaráque obscura; hæc terra conduntur in ima.

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quanto tellus distat ab ipso cœlo, tanto à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus:

τόσσον ἐνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης·
ἴσον γὰρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠερόεντα
οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης· ἐννέα γὰρ κε σίδηρος
ἠέρι δοῦπος ἀκοντὸς ἀπὸ πρηνὴς δεκάτη τε
ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἠέρι δοῦπος ἀκοντὸς ἀπὸ πρηνὴς δεκάτη τε
ἐκ γαίης κατιὼν, δεκάτην ἐς γαῖαν ἵκοιτο.

τὸν αὖ

τὸν ὅσσον χάλκειος ἵμας ἐπὶ λαινον, αὐτοῦ δ' ὑπὲρ αὐτῆς
Τάρταρος ἠερόεις μέγα χάσμα τετεύχει.
tum Tartarus ipse
Nam patet in præceps tantùm, tendíque sub auras.
Quantus ad ætherium cœli suspectus Olympum.
Ferrea nam cœlo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce,
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Ærea septa tenent isthæc: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quòd obscurissimus sit, indicauit in his versibus Homerus in libro Iliadis 9

ἢ μιν ὅλον βίλεσι κατὰ Ταρτάροιο κεροῦσα,
τῆλε μάλ', ὅσσον τ' ἔστιν ἀπὸ χθονὸς εἰς ὅ τις ἔρηται·
ἔνθα σιδηρείας τε πύλας, καὶ χάλκεος οὐδὸς
τόσσον ὑπὸ αἴδεω ἔστ' οὐρανὸς ὅσσον ἀπ' αἴης.
Aut ipsum capiens obscura in Tartara mittam,
Sunt ubi sub terris vastissima regna barathri,
Ærea sunt ibi septa, solúmque ex ære: sub ima
Tantum tellure, hæc quantum quoque distat Olympo.

Hunc autem & Erebum & Chaos esse locum, in quo sceleratí homines excruciarentur, ita declarauit autor Axiochi, ἐκεῖσε δὲ τὰ ζῶα διὰ κακοεργημάτων ἀλάστῳ, ἄγοντες πρὸς Ἐρινύων ἐπὶ Ἔρεβος καὶ Χάος διὰ Ταρτάρου, ἔνθα χύσεις αἰμάτων, καὶ λιμναῖοι ὄφεις ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου ἄφορος. *At illi quibus per scelera vita fuerit trãsacta, per tartarum à Furiis ad Erebum Chaósque trahuntur, vbi impiorum locus est, & Danaidum hydria nunquam satura, & sitis Tantali.* Atqui Plato cùm in Phædone Tartarum locum esse intellexerit id quod ab Homero barathrum nominatum fuit superiùs, quem locum esse putauit sub terra prope centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur; sub finem demum dialogi de Rhetorica scelestorum carcerem appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀνοσίως εἰς τὸν πάντα χρόνον βιώσαντα ὁ δεσμωτήριος, ὃν δὴ Τάρταρον καλοῦντες, εἰσιόντα. *Qui verò iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustíq; supplicij carcerem, quem Tartarum appellant, accedere.* Ibi etiam animæ victæ tenebantur, vt his declarauit Æschylus in Prometheo:

Εἰ γὰρ μ' ὑπὸ γλῶν' ἐς τάφον τ' ἀΐδου κατοικήσειν μέλλοντες
Νὺξ ἀπέραντον Τάρταρον
Δεσμοῖς ἀλύτοις ἐνδήσει πολλοῖσι.
Nam si me sub terram sub Inferos mortuos capientes

In immensum Tartarum detrusisset,
Vinculis firmissimis asperéque alligasset.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat; perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem, tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo iudicio fallũtur: quia multo maiores sunt tenebræ nocturnę sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridiei percurrerit, tamen non est adeo obscura nox vt literæ legi non possint: quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potiùs accesserim Zezæ opinioni, qui Tartarum subterraneũ incẽdium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταραχαὶ siue perturbationes existant. Neque id nomen fortitus est is locus, quòd ibi præcipuè, ac nullibi præterea fiant res huiusmodi. Sed varia in loca variis nominibus dicuntur: cùm in sublimi sit æther: cùm sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse Tartarum in quem deducantur mortui, vnde nõ ampliùs datur reditus? terram ipsam nimirũ, sub qua occultantur cadauera, quæ vbi semel deciderunt in perpetuũ carcerem, nunquam omnino resurgere possunt: ibi æstuantes igne plurimo lacus esse dicuntur, & alii rursus conglaciati, in quos vicissim animæ sceleratorum à dæmone merguntur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis fremẽtes & æstuãtes propter varios vapores qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarii, pauci latrones in omnibus ætatibus fuissẽt. Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentionibus, nõ figmentis poëtarum ampliùs, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia conscelleratis hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fratrem

trem, vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cùm nulla fides vel antiquorum dictis vel Christo denique summi Dei filio habeatur inde accidit vt omnia fraudibus, omnia iosidiis, omnia controuersiis plena sint, omnia periuriis: atque plus potest in iudiciis opulenti hominis quàm legum humanarum vel diuinarum auctoritas. sed malos denique malè perdet Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorum ministris dicamus, ac primùm de Nocte.

De Nocte. CAP. XII.

NEque Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderunt, cùm omnes locos ante Deorum ortus occupasset, & informem materiam, quæ Chaos dicta est Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μελαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.

Inde Chao est Erebus: Nox & tenebrosa creati.

Hanc antiquissimam vocarunt illi poëtæ qui è Chao natam esse crediderunt: cum neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

Ἀλλ' ἔχεν ἐκείνῳ θυτήριον ἅρμα παλαιὴ Νύξ
αὐτοπάτῃ κλείουσα πόνον χειμῶνος ἕκητι
ἀνθρώπων μέγα σῶας.

Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum, qua signa certissima nautis
Commiserata virûm metuendos vndique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur, vt in his legitur:

Νύκτα θεὸν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ γυναικῶν
ἠδὲ βροτῶν πάντων, ἠδ' ἀθανάτων μακάρεσσιν.

Te canimus Nox alma parens hominúmque,
Cunctorum alma parens, quam Cypreida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis, cuius ante rotas astra niteſcere dicebantur, ac præuia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες ἠδ' ὦκύποδι κατ' ἴχνια Νυκτὸς ὀπαδοί.
Salueteque Noctis
Sydera, quæ canthis tacitè præcurritis altis.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigróque capitis velamine, quã etiam sequerentur astra, at nõ solum præcederent, sicut testatur Euripides in Ioue, in his,

μελάμπεπλος δὲ Νὺξ ἀστέρων ζυγὶς
ἔχνη ἔπαινε, ἄστρα δ' ἀμείρεται πόδ.
Induta nigris vestibus currum insilit
Nox: astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebatur autem à bigis, vt ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere:

Νὺξ δ' ἐπέθηκεν ἐβάλλετο δῖα ζύγα.
Nox iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nã ad Homeri vsque tẽpora nemo prorsus poëtarũ vectam fuisse in curru noctem scriptum reliquit. Alii allatam illam fuisse, sicut Cupidinem & victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit libro octauo:

Nox ruit & fusis tellurem amplectitur alis.

Alii præterea voluerunt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idem poeta libro secundo Æneidos:

Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano Nox,
Inuoluens umbra magna terrámque polúmque.

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit:

Πότνια πότνια Νύξ,
ἔστι δὲ τέρα πολυπόνων ἀνθρώπων,
Ἐρεβόθεν ἴθι μόλε κελαινοπτέρυγας.
Verenda verenda Nox,
Quæ dat somnia miseris mortalibus
Ex Erebo veni cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac tursus ipsam ad illos accedere scribit in eo carmine:

ἣ φάος εἰς πέμπεις ὑπὸ γῆς πάλιν αὖθις ἄγουσα
εἰς ἀΐδην.
Quæ lucem pellis sub terras, rursus & ipsa
Tartara nigra petis.

Huic

Huic vbi sacrificaretur, mos fuit vt gallus immolaretur: tanquam animal silentio aduersarium, vt ait in lib. secundo de Diis Theagenes. Multi Noctis filii fuisse commemorantur, nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule insano:

Δειρατίτε Νυκτὸς τλᾶσ' ὀρῶντες ἐκγονοι
Λύσατε γέροντες.

Rabiem senes hanc Nocte natam fidite
Cunctis videntes.

Sic etiam Rixam siue Contentionem atque inuidiam eius filias vocauit Hesiodus in Operibus & Diebus, inquiens:

τὴν δ' ἐπέρῳ σπορτέρῳ αὖθ' ἐγείνατο Νὺξ ἐρεβεννή,

Namque illam primam pariens Nox edidit atra,

& quæ in hanc sententiam sequuntur. Deinde idem poëta in Theogonia multos scripsit fuisse Noctis filios quasi subuentaneos, vt est in his versibus:

Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον, καὶ Κῆρα μέλαιναν,
καὶ Θάνατον, τέκε δ' Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνείρων,
ἔτικτε καὶ ἀκάμαντος τὰ τέκε Νὺξ ἐρεβεννή.

Nox peperit Fatúmque malum, Parcámque nigrantem,
Et mortem, & Somnum, diuersáque Somnia, natos
Hos peperit nulli Dea nos contuncta marito.

Cicero autem in tertio libro de natura Deorum cùm omnes Noctis filios connumerauit, tum illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, vt patet in his: Quod si ita est, Cæli quoque parentes Dii habendi sunt Æther, & Dies, eorúmque fratres & sorores: qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria, Querela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Hesperides, Somnia: quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

¶ Verùm de iis quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestes natæ esse dicuntur, quoniam insciti a & malitia mortalium, quæ Nox est mentis omnium prope calamitatum quæ humanum genus inuadunt, parens est & altrix, cùm æquitas, tanquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominum conspectu possit propellere. Hæc enim omnia insciti am consequuntur, cùm ea quoque quæ sunt naturæ, possint nonnihil retardari sapientia, aut certè leuiora effici, vt senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia ante-

aliquando immolare, quòd ea victima Nox lætaretur, vt silentium suum infestante, ac sæpius perturbante. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, vt ait Horatius in secundo libro sermonum in his:

Seu mors atris quum volat alis.

& illud:

Et mors atra caput fuscis circumuolat alis.

Hæc ipsa Mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias:

Τὸν Θάνατον τί φοβεῖσθε πάντ' ἀνθρώπων γενεήν,
Τὸν παύοντα πόνους τε, καὶ ἀνίας ἀδίνας:
Μοῦνος ἀπαξ θνητοῖς ἐφοδεύεται, οὐδέ ποτ' αὐτὸς
Εἰς δὶς τὴν θνητὴν δύσεται ἐρχόμενος.
Αἱ δὲ νόσοι πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον
Ἐρχόμεναι θνητοὺς κὴ μετακλινόμεναι.

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis
Quæ morbos placat, pauperiémque leuat?
Illa semel tantum mortales visere suevit,
Nec quisquam vidit mox redisse virum.
Sæpe recurrentes quum vexent corpora morbi
Mutati, huc illuc & sine lege fluunt.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximéq; implacabilis habebatur: quæ cùm nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

Οὔτε γὰρ ἁρπαγῇσι τὸν πείθεται οὔτε λιταῖσιν.

Nec prece muneribus, nec tu placabilis vlli.

Induta erat veste stellata, quæ erat atri coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, vt solam portum sedemq; tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adæquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accedit, nisi quantum naturæ leges repugnant: neque quisquã est, quin eam lætissimo animo excipiat præter sceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur, & quasi præsentiunt. Huius laudandæ amplissimum & vbertimum argumentum habuit Aleidamus, qui orationem composuit de laudibus Mortis, hanc

multis rationibus æquo animo ferendam esse demonstrauit Plut. in consolatoria. Et profectò nihil aliud est vita quàm vsura lucis à Deo nobis mutuò concessa; quæ si repetatur, non ægriùs ferendum est, quàm si io domum amici profecti vesperi domum nostram redire, aut instrumentum mutuò acceptum, reddere domino iubeamur, quare nulla certè nobis fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur. de qua quoniam nihil mysticè dictum ab antiquis video, reliqua quæ de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno. CAP. XIIII.

QVOD Somnus ex Erebo Noctéque natus sit dictum est iam superiùs: cui præter supra dictas Mortem sororem etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδας siue Spes sorores quidam ex antiquis iunxerunt. Hunc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius libr. 5.

Cum leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poetæ, quia celerrimè vniuersum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus inopinantium oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo Elegiarum:

Postque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud verò quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facile intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamemnonem, quo armari iuberet multitudinem; cùm sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro Somno Somnia ibi intelligantur. Hic Somnus facit vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda, mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ sollicitudinésq; recedant, vt ait Euripides in Oreste:

Ὕπνε μάκαρ, ὕπνε θίλγων ἀνίας βροτῶν νόσους·
Ὡς ἥδύ μοι παρῆσθα τὸν ἐμὸν λιτόμενος γόον.
Ὦ πότνια λάβε τῆσδ' ἐμοῦ, οἰκτίρησον δὲ σοφὶ.

est

Καὶ τῶν ἀμυχθέντων ἰώματα δεινῶν
Somne ô leuamen dulce & ægritudinis,
Medela dulcis, vt venis mi optabilis.
Oblitio malorum, vt apto tempore
Nobis miſeris aduenis iucundaque.

Hic ſomnus tanquam atrociſſimus publicanus, vt dicere ſolebat Ariſto, dimidium ætatis noſtræ ad ſe rapit: quare & Lethes frater iure dictus eſt ab Orpheo, & rerum omnium quies, vt eſt in hymno in Somnum:

Ὕπνε ἄνακτ' ὀνομάζω πάντων θνητῶν τ' ἠδ' ἀθανάτων,
Λυσιμέριμνε, κήπιον κλίνας ὄχθον ἀναπαύσας,
καὶ πάσας λύσας ἰσόθεος ἀζηχέας ὀδύνας
καὶ θαλάτας μαλάξας ἀτόγους, ψυχὰς διασώζων.
Αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔοις Λίσσε Θανάτῳ τε,
Somne beatorum Rex, & Rex Somne virorum,
Quem fugiunt curæ, ſequitur quem blanda quies:&
Solus habet grauium ſolamina certa malorum,
Qui mortis formam inducens animalia ſeruas.
Nam germana tibi cum Lethe pallida Mors eſt.

Sic Ouidius etiam in lib. 11. mutationum illum inter Deos ob beneficentiam collocauit, cùm tot beneficia in mortales conferat, vt patet ex his:

Somne quies rerum, placidiſſime Somne Deorum,
Pax animi quem cura fugit, qui corpora duris
Feſſa miniſteriis mulces, reparáſque labori.

Cuius mira elegantia poëticáque ſuauitate domum deſcripſit idem poëta, cui mille filios, vel potiùs infinitam filiorũ multitudinem tribuit, ſed tres præcipuè nominauit, Morphea, Icelum, & Phantaſum. Eſt enim Somnus omniũ propè rerum naturalium dulciſſimus, optimus, ac vtiliſſimus, ſi moderatus exiſtat, cui omnia animalia ſubiiciuntur: quare iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus eſt. Quàm miſera ſit eorum qui cæteris feliciſſimi videntur, conditio, qui ſummæ rerum ſunt præfecti demonſtrauit Homerus in lib. 2. Iliad. cùm omnes Deos & homines dormientes induxerit vno excepto Ioue. idem poëta lib. ξ. ingentibus donis à Iunone ſolicitatum Somnum facit, vt Iouem conſopiret, qui ſe id facere aliàs aggreſſum memorat, ſed ea cauſa iratum Iouem ipſum in mare deieciſſe: quem niſi Nox hominũ ac Deorum domitrix ſeruaſſet, ad quam cõfugit, periiſſet omnino: quare ſe id nulla ratione auſurum contendit

tanta est regum summorúmque Imperatorum felicitas: qui cum vt Dij coli videantur, omnium etiam mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus: qui in amplissima planicie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis proceriſque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magna vespertilionum copia est huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & nocturnarum auium; neque vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidissimus Lethe nomine, quem alij Nyctiporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nulli cognito loco scatentibus: quorum alter Paunychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt, tanquam in pictura, quę dormientibus vera insomnia occurrunt: alteram ex ebore candidissimo; in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantùm. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud est Apates Deæ, & aliud Alethiæ delubrum, in quibus vtriſque & adytum esse inquiunt, & oracula. At Somniorum à quibus frequentissimis ciuitas habitatur, nulli eadem est forma; si quidem alia sunt gracilia & praua, & contortis cruribus, & gibbosa, & monstris similia, alia procera suauique facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam; alia sunt terribili aspectu, & alata: & videntur assiduè aliquam calamitatem minitari, alia sunt regali pompa luxúque induta. quam ciuitatem si quis mortalium ingrediatur, continuò illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ semper prædictarum formarum se illis offerunt, modò aliquid lætum, modò triste nunciantes, quæ modò fidem seruant, quod quidem perrarò accidit, (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & subdola) modò contraria etiam loquuntur, atque si in animo excogitauerint.

¶ Hactenus de Somno, nunc quæ conficta sint de illo explice-

Plicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire, idcircò fingitur, quoniam illi cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illum vires recuperet, aut incremẽtum capiat, cum nullum vel laborem vel incommodum patiatur. Lethéque Somni sororem illa de causa faciunt, quia per somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cum ad multa animatia eodem tempore veniat, & citissimus & alatus fingitur, & Noctis filius. Cum enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendunt inferius, atque ita gignunt somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maximè plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ætatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio: cum vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negotiorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate: quæ omnia considerandæ sunt in explicandis somniis. Nam somnia sunt tanquam duces aut exploratores aliquando medicis ad dignoscendos morbos, cum fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formæ sint rerum optatarum, quæ subministrantur ab ipsa phantasia: vt enim ait Artemidorus in lib. 1 de somniis: ὄνειρος ἐστι κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν. *somnium est motus vel figmentum animæ multiplex, significans vel bona vel mala futura.* Cõsimili ratione spes addiderunt sorores, quia sæpius in rebus dubiis, vanósque habentibus exitus collocantur, quare euanescunt tanquam somnia. Alii tamen humana, alii diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa somniorum quę describitur est superius, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus:

Παῤ δ' ἴσαν Ὠκεανοῖο ῥοάς, καὶ Λευκάδα πέτρην,
καὶ παῤ Ἠελίου πύλας καὶ δῆμον ὀνείρων.
Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
Et Solis portas, qua gens insomnia fertur:

Dicuntur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus: atque per

corneam vera somnia exire: quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus, si cornea sit, & subtilis materia, facilè lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur, ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorū humorum colluuione expurgatum, facilè anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia ἐκ δυὸς θυρῶν. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum è diturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui cburnea sint latera & crassioris materiæ inclusam veritatem somniorum intueri non patiuntur: quod per somni portas Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, quia falsa insomnia edunt. nam veriora certioráque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de Somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facilè affirmauerim: siquidem alii ex aliis natam esse tradiderunt. Bacchylides Noctis filiam esse dixit, cùm inquiat:

Ἑκάτη δαΐδων εὐ Νυκτὸς μεγαλήτορος θύγατερ.

Hecate facifera Noctis ampla filia.

Musæus Iouis & Asteriæ, Pherecydes Aristæi Pæonis filii, Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

σὺν δ' αἰολομορφος ἐκάτη
τριτοκέφαλος ἰδ' ἔην, ὅλον τ' ἔφερε, σὺν τ' ἔδαπτεν,
Τάρταρόθεν τε Ἑκάτη.

Cúmque illis Hecate properans horrenda cucurrit,
Cui trinum caput est, genuit quam Tartarus olim.

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, vt est in his,

ἡ τὴν δὴ Ἑκάτην Διὸς ἠδὲ Δήμητρος
ἐκ Διὸς εἰσιδὼν χρεῖ.

De Cerere est Hecate sata nobilis atque tonante
De Ioue.

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Cœl filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit:

Τὴν περὶ πάντων Τιτὰν Ἀστερίην καλέουσι.

R

Ἦ γάγετ' ἐς μέγα δῶμα κεκλήδονα ἄκοιτιν.
Ἣ δ' ὑπέκυσα Ἑκάτην τέκε.
Edidit Asteriam pulchram, quam Perſea dicunt
Vxorem duxiſſe domum: quæ mox parit illi
Natam Hecaten.

Quod etiã teſtatur Ouid. in lib 7. maioris ſui operis in his:
Ibat ad antiquas Hecates Perſeidos aras,
Quas nemus vmbroſum, ſecretáque ſylua tegebat.

Et Apollodorus libr. 1. hanc eandem eſſe Proſerpinam, & Hecaten, & Lunam credidit, quare Lucifera dicta eſt ab Euripide in Helena:

Πρόπολον Ἑκάτης πέμπε φάσματ' ἀμφὶ δωμάτων.
Lucifera Hecate benigna da phaſmata.

Hanc terribilem aſpectu, proceritatéque corporis vel ad menſuram dimidii ſtadii accedere dixerunt: pedéſque habuiſſe ad ſerpentis formam, cùm vultus & aſpectus figura proximè ad Georgonum naturam accederet. Pro coma denſiſſimi dracones & viperæ, aliæ in cincinnorum morẽ contortæ, atque ſibillantes viſebantur, aliæ collum ipſum amplexabantur, aliæ ſpargebantur in humeros demiſſæ, vti teſtatur Lucianus in Philopſeud. Dicta eſt etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cum illam vitiare conaretur, infremuiſſet: vel aduerſus Mercurium potius, vt ſenſit Iacius: vocatam autem fuiſſe Brimo ita teſtatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:

δᾷδι δὲ φῶτε δῖε,
Πῦρ ἀνεκαίοντ' ἐπὶ δὲ μεγάλαις χέε λιβάσι,
Βριμὼ κικλήσκων Ἑκάτην ἐπαμοιβὸν ἀέθλων.
tum vaſa cremauit
Ignibus impoſitis miſtim libamina fundens.
Auxilio Brimóque vocans Hecaten ſibi diuam.

Credebatur eſſe inferorum Regina, vt idem poëta teſtatur in eodem libro:

Ἐκτόθεν δὲ Βριμὼ κευθμῶνος ἐγκατέστασεν
Βριμὼ νυκτιπόλον, χθονίην, ἐπὶ θέσφατα πᾶσαν.
Protinus hac Brimo ſtans térque quatérque vocauit,
Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat vmbris.

Hanc canes complures ſequebantur, vt apparet in his:

ἀμφὶ δὲ πολλὼ
Οἰκεῖα ὑλακὴ χῶτες κύνες ἐβέβυκτο.
Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alii memoriæ prodiderunt illam querneo ramo coronatam apparere; quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles, in radices cædentibus, siue Rizotomis tragœdia inscripta:

Ἥλιε δέσποτα, χθὼν
ἱερὸν τᾶς ἐνοδίας Ἑκάτας
ἔγχος τὸ δὶ ἄλματος
καλὶν φάρετρὰν γᾶς ναίσᾳ ἱερὰς περὶ δοὺ
στεφανωθὲν δρυὸς πλεκτοῖς
ὄφεσι στερρόμασι δρακόντων.

O Sol, ô rex & ignis
Sacer in via habitantis Hecates,
Hasta, quam per cœlum
Recte feri ac terra habitat sacra triuia,
Coronata quercubus plurimis
Super humeris spinis draconum.

Idcirco cùm de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse prò scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malas Medea dicitur artes,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, & caniuora, quoniã illi canes immolarentur, vt scripsit in Minis Sophron, & Lycophron:

Ζήνηθον αἰπὺ τὸ κυνοφάγον θεᾶς.

Zerinthon antrum mox caniuoræ stat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur: nam cùm aer vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutitur, illa offenduntur grauissimè: quare non possunt diutius consistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Trivia dicta est: quod ideo accidit, quia eadem Luna & Diana, & Hecate sit, de qua sic Virgil.

Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Alii dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadē sit Iuno, Diana, Proserpina. Alii triformem illam putarunt, quia nunc incornua, & propè vacua surgit: nunc diuidua est, nũc orbe pleno. Alii quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, medium hominis, vel, vt alii maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui Triuiam vocatam Hecaten putarũt,

quia

quia in triuiis sit exposita & à pastoribus inuenta ac educata. Alij, quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat: alij quia centum grana pro singulis tritici ferat: alij, quia centũ hostiis placetur, Hecaten nominarunt: alij, quia centum annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis apud Athenienses singulis mensibus in nouilunio, quo tempore illi qui erant opulenti, cœnam in triuio exponebant, ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant. Hecatéque edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

Ἐξ Ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο γιγνώσκειν,
Εἰτ' τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινεῖν ἥδιστον, ὅτι γὰρ οἴδε,
Τοὺς μὲν γὰρ ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον ἐν μιᾷ φερομένῃ,
Τοὺς δ' πένητας πρὸ αὐθέμερον αἰτεῖν ἀριστον κατεθέντας.

Ex Hecate licet id cognoscere:
An diuescere quàm famescere melius: iubet enim ipsa
Habentes & diuites cœnam singulis mensibus exponere,
At pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida propter id cœnæ genus & parca, quia vmbræ porro, malua mænidibus, & triglis vesci creditæ sunt: atque in triuiis præcipuè colebatur, quod ibi (vt diximus) exposita fuit, vt quidam putarunt, ab Æolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Æschylus:

Δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος
Μολάβρου

Regalium atrorum prauia Hecate.

Huius vires & officia ita commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Τιμὴν καὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δὲ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
Μοίρην ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
Ἣ δὲ καὶ ἀστεμφέως ὑπὸ ἱερὸν ἔμμορε τιμῆς,
Ῥέζοντ' ὁππότε κεν θεὸν ἐξοχα καὶ θεὰν ἄλλην
Καὶ εἰ ὀλίζων ὀπάζοι, ἐπεὶ μεγάλη γε πέφυκε.
Ὅσσοι γὰρ ἔασι τε καὶ ὑμνεῖν ἐξεφύτευτο,
Καὶ τιμὴν ἔλαχον, τοῦτον ἔχει ἐξ ἐσσεν ἀπάντων.

nam semper omnes
Iupiter ingentes illi largitur honores,
Muneráque, imperium terraque marisque profundi,

Cunctorúmque simul quæ cœlum amplectitur altum.
Admittítque preces facilis Dea prompta benigna,
Diuitias præbet, quòd ei conceſſa poteſtas,
Imperat hæc cunctis, qui ſunt è ſemine nati
Et terra & cœli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficis, quam magicas artes exercentes inuocare cõſueuerũt cũ Luna, vt Theocritus ſcripſit in Pharmac.

Τᾶς χθονίας δ' Ἐκάτας, ταν κ' σκύλακες τρομέοντι,
Ἐρχομέαν νεκύων αἱμάτ' ἰρὰ καὶ μέλαν ἅμμα.
χαῖρ' Ἐκάτα δαιτολύτα καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ἐπίσκευ.
Terreſtríque Hecate catuíque terror & horror,
Dum per defunctos ruit, & vim ſanguinis atri.
Salue Hecate grauis, & nobis hæc perfice diua.

Hac de cauſa maxime omnium Deorum illam ſe colere inquit Medea veneficа in his apud Euripid.

Οὐχὶ μὰ τὰν Ἑκάταν, ἣν ἐγὼ σέβω
Μάλιστα τοῖσι θυμὸν συνέργον εἰς ἐμὲ,
Ἐκάτην.
Non per Hecaten, ego colo quàm maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autem ſepties. mox illi ſacrificia fiebant, certis ac propriis ritibus, qui omnes propè ſunt ab Apollonio expreſſi ita in lib. 3. Argonaut.

Δὴ τότε μέσσῃ νύκτι διαμπερὲς ἐρχομένῃσιν
Ἀκαμάτοιο ῥοῆσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
Οἷόν ἀνὴρ τ' ἀλλοῖον ἐπὶ φρεσὶν ἠκαχίσθαι
Βήσεται ἐρημαίην ἀφενηίην τῇσι ἐπὶ δηρὸν
Λαμφθεὶς ἀείρει κ' ἀλαίεται ἀμφιδρυφήσιν,
ὣς τῷ πυρσαίνῃ ὑπὸ νήδυμος ὄβριμον ἦθος.
Μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηίδα μειλίσσεσθαι,
λείβοντα δέπασσι σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν·
Ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μαινομένῃς ἐλάσσεται
ἠΰ· ὅτε πυκναῖς ἀναχάζεται μιν ἔνδοθεν ἵππος
Ἠὲ κυνῶν ὑλακὴ, ἰοὶ πού τιν' ἔμμεν καλέσασα.

Obſerua: medium vt vox fecerit humida curſum,
Fluminis ipſe petas vndas: ibi locus & vnus,
Cyanea veſte indutus, fodere ipſo momento
Mox foueam. Iugulata tibi ſit protenus agna.
Famina: & inde ſuper foueæ pyra ſtructa cremetur.
Atque voces Hecaten Perſeida, melláque libans
Dulcia munera apum places hanc, híſque paratis

Rurſus

Rursus abire pyra moneo. conuertere nullus
Te retrò strepitúsve pedum fremitúsve canimus
Cogat: nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quædam phasmata continuò apparebant quæ solebãt vocare Hecatæa, eáque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agreste esse nonulli arbitrantur, & laurus, pulicaria, & rhamnus, & salix, & stella marina, & iaspis magicis artib. resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Æginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi fecitauit, vt ait Theocriti enarrator: Cùm Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ nymphis educanda data fuit. illa cùm adoleuisset, vuguentum quo Iuno perungebatur, cum fieri vellet splẽdida, occultauit: quod cũ pyxide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cùm sensisset Iuno, vellétq; in illã animaduertere primùm Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, vnde abstitit Iuno, Iupiter Cabarnos illam expiare iussit, qui in Acherusiam portantes, expiarunt: deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quę ob prædictas causas post ea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ cùm robore corporis & magnitudine excelleret, ad quærendam Proserpinam missa est, & postea regnis subterraneis præfecta, quæ dicta fuit Hecate ab illo tempore, vt quidam putarunt, quia procul absit à nobis: alii, quia ab illa recedendum sit: alij, quia centum obeat munia in negotiis naturæ. Ac de fabulosis hactenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt, sed ramen immanem, quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines coniceret. Hæc pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & id primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorũ credita est. Experiebatur singularum herbarũ vires in cibis, quos hospitibus exhibebat. Pharmaco patrem primùs è medio sustulit, accepit imperium

postea Dianæ erexit sacellum, vbi ad nauigantes Deæ mactabat, deinde Æeta nupta Circen & Medean filias peperit ac filium Ægialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit & ipsa varias vires herbarum patrēq; venenis necato imperiū susscepit, sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fugisséq; ad Oceanum insulam desertam, vel (vt alij maluerunt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatum Circeū. Medeæ diuersum fuisse consilium inquiunt: quippe quæ mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cùm à sorore & à matre multa medicamina didicisset. sæpius etiam fuit à patre reprehensa quòd per nimiam facilitatem regnum patrium esset in magnum periculum coniectura, cùm patri moriendum esset pro oraculi responso, cùm vir externus aureum vellus cepisset. Eius preces cum nihil profecissent, aiunt Æetam veritum insidias, illam in custodias tradidisse, quæ cum fugisset, in sacrum lucum solis ad mare, mox accedentibus Argonautis omnia propositia pericula & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit se illam virginem in stirbile matrimonium ducturum. Nā & ingentia formidabiliáq; pericula cæteris proponebantur antequàm vellus aureum caperetur, & curabat Æeta per famā crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis litoribus absterrere. ¶ Quid igitur per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate? quoniā fatorū cuiusq; ordo ac vis est Hecate, vt patet e superioribus carminib Hesiodi, quæ diuinitus in mortalia corpora infundit, illa Iouis est filia vel Persa: at quia nulli mortalium ordo ille est cōspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi qui Iouem rerum omnium moderatorem existimarunt, cum omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illiā quæ occultè per astra ad inferiora corpora ageus descenderet, Hecatē Iouis & Asteriæ filiā nuncuparūt. At qui solē omnia prospicere omniáq; audire tradiderūt, & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illā scil. prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorum ignes descenderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati, parent.

Quid

Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes quàm calamitates & molestiæ quę homines è fato assiduè infestant: eius item formam tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, aëtra deducere de cœlo quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cùm vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquã posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniáque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntatéque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina. CAP. XVI.

PROSERPINAM alii eandem esse voluerunt Hecaten, quam Dæram etiam vocarunt, vt scripsit Demosthenes: alii cùm Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirment, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certè esse nõ possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia.

Λυτὰρ ὁ δαίμονος πολυήρατε τε λέχος ἦλθεν,
Ἣ τέκεν Περσεφόνην κεδνὴν, ἰὼ Αἰδωνῆος
Ἣν ὑποέσυν ἧς παρὰ μητρὸς ἑῆσιν δι μητίσατο Ζεύς.

Diuitiis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter, almus.

Apoliodorus Athenienſis in primo lib. Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo, libr. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cùm flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verum quoniam rem totã luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatẽ mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere quæ sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia. Vetus est hæc opinio, Iudices, quę constat ex antiquissimis Græcorum literis atque monimentis: insulam Siciliam totam esse Cereris &

Liberæ consecratam. hoc cùm cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocãt, ex Ennensium nemore: qui locus, quod in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cùm inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas ris ignibus qui ex Ætnæ vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autẽ, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planicies, & aquæ perennes: tota vero omni aditu circũcisa atque direpta est. Quam circa lacus, lucique sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus vt ipse raptum illum virginis, quem iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam, conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptámque ex eo loco virginem secũ asportasse? ac subitò nõ longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacúmque repente in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agũt, celeberrimo virorũ mulierúmque conuentu. Pausanias tamẽ in Atticis ait, locum fuisse apud Cephisum amnẽ, cui nomen fuit Capnifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septum fuisse è lapidibus vnde cũ rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est vt cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinã putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis: ναὶ τὰν κόρην: Sanè per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare iatam fuisse, cùm ita scribat:

Ὅς ποτε Φερσεφόνην τέρεν αἴσυλα χερσὶ δρέπουσαν
Ἐξάπαφον σεμίλῃσι νόῳ ἐνὶ δυσφρονι κῆρι
Αὐτὰρ ἐπειδὴ ἄρ μιν Πλουτεὺς κυανόπεζας ἵππους
Πόλλ' ἀέρος κάρηι ὑπεβήσατο δάμνιος αἶσυ,
Ἁρπάξας δ' ὄφρειν διὰ κύματος ἀπρυγέτοιο.

Vt teneros olim carpens Proserpina flores;

Sic pa-

Sit patrui decepta dolo, & portata frequente,
Per syluas, vt iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta, vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, pérque aquoris undas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptã fuisse à Plutone, cùm narcissum colligeret: his verbis: Πρὶν γὰρ ἢ Πλούτωνα αὐτὴν ἁρπάσαι, τοῦτο ἐτέρπετο. συν. ἐμυοῦτο γὰρ αὐτὴν ὁ Πλούτων ἁρπασθῆναι. *Nam vel antequam raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret raptam fuisse.* Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, vt eiulatus, & capillorum laserationes, & plagæ, quæ in funere familiarium & carissimorum fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædã sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

Κτύπον τε κραιπνὸς, οὐ λαχ' ἁ δι' χθονὸς
Νερτέρων Περσέφασσα κοὐκ ἀπαντᾷ τεᾷ.

Capitisque plaga pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cùm mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi in his,

Missa senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cùm rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater iciuna illam quæreret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore, quam alii Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit: at Dea mœrens recusauit, cum diceret sibi non fas esse bibere vinũ in filiæ calamitate: at cinoum & farina sibi parari iussit quem bibit. Erat Iambe mulierecula quædam Maganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Panos, & Echûs filia, quę cũ Deam mœstam videret, ridiculas narratiunculas, & sales Iambico metro, ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem interponebat: quare genus id carminis non antè obseruatum, Iambicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis:

Ἐ μπλήσω κυκεῶνα πόρεις ἐν κύμβιον τύξας,
Νυκτέρης Διὸς μαζὸν ποτὲ ὃ τοτε Δηὼ
Λευκαὶ ὠ ἔρεξεν αἰ ὄσυεσι ὀπαδύοντος
Θρήσσης ἀδύεσι ὀπαί μητρὸς Ἰάμβης.
Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno,

Ieiunæ Cereris potu multa arte parato,
Quo Ceres os olim penes Hippothoonta rigauit,
Ludicrus salibus cùm lataretur iambus.

Atque cùm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum vt filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verum cùm illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alii maluerunt, edisset, indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Veruntamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritum, totidémque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. 1. de Diis, Iouem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est didita de Syracusis metropoli eius insulæ, quòd futura esset vrbs opulenta. cùm enim Archias & Myscellus oraculum scisciterentur de condendis vrbibus, responsum retulerunt:

χώρας ἡ πόλεως εἰκὶ πρῶτ' ἀροτῆρ' ἔχοιτε
ἀλδέα', ἢ πολύβοτ' ἐθέλετον πίειρα γαῖα ἱκέσθαι,
ἀλλ' ἴτε δὴ φοιβοῖο θεοῦ ἀγαθὸν πότμον ἕλεσθαι
Πλοῦτον ἔχθ' ἢ καλὸν ἢ τερπνὸν πάτλον ὑγίειαν.

Ductiores populi cultum mœnia & agros,
Quæritis è Phœbo quas terras præstet adire,
Volentes animis legite vtrum gratius horum,
Diuitiásne magis vultis terrásne salubres?

Atque cum Myscellus salubritatem, Archias diuitias potius elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliæ, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent, vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret, ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cum vero Pithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cum

super

super petra quadam consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus. Theseum, vt qui coactus eò accesserat, liberauit: ac Pirithoum ibi reliquit, quoniam consulto se in ea pericula conjecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum.

Θησέα δ' ὃν ἆρα πάντας Ἐρεχθεΐδας ἐνίσπει,
Ταναήϊον ἐξοχον ἄλλων ἥρωα
Πειρίθοον ἐς νέρθεν κεύθμονα.

Theseā, Erechthidas inter clarissimus omnes
Qui fuit, & celeber, durissima vincla tenebant
Tænarij sub humo, quoniam comitatus eundem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit

Nec verò Alcidem me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Theseā, Pirithoumque,
Dis quamquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartarum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
His dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Proserpinæ mos erat, modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari: quare ita scripsit Virgilius:

-ipsi atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnaque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solum varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poëta nominauit, cum huic agnam, illi vaccam sterilem immolari duxit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrum ingressam, quo anser à lapide sub quo se occultauerat retracto, stagnum fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Hercyna. Fuit in agro Phocensi Proserpinæ Venatricis templum, & Soteræ siue Seruantis, siue Sospitæ apud Arcades, apud Phliē ses Primogeniæ nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cùm fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poëtæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt.

Scriptum reliquit Zezes historia 41. Chiliad. 1 Thesenm in Molossorũ regionem vnà cũ Pirithoo veniſſe, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres filia Proſerpina (nãmos fuit Molossorũ omnes formoſas mulieres Proſerpinas appellare) canémque habebat Aidoneus eximię magnitudinis, qui Cerberus vocabatur. Hi cùm per inſidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti ſunt, atque quoniam Pirithous autor illarum inſidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur: Theseus, qui ia non ſponte, ſed coactus & alieno ductu accesſerat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules cò ab Euriſtheo miſſus ad abducendum Tricerberum, illum è vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerit, explicemus. Cicero in libro ſecũdo de Natura Deorum vim omnem terrenã ſcribit eſſe Plutonis patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proſerpinam, quã frugum ſen. ẽ eſſe volunt, abſcõditámq. quæri à matre fingũt. Illa Cereris filia nominatur, quia ſemina quæ iaciũtur, è præteritis frugib. ſunt exempta. At cur cùm flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narciſſum præcipuè colligẽs? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aëris temperiem demonſtrarunt ſcriptores, quippe cùm in Sicilia per omnes propè menſes anni flores eſſe cõſueuerint: ſicut de Luſitania ſcripſit Athenæus libro octauo, quòd ibi roſæ ac violæ per maius ſpatium trium menſium deeſſe non conſueuerunt. Præterea cum ſub terra occultatur ſemen, tanquam ſpongia ad ſe nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur: quippe cum à ſuperiore frigore ſemen depreſſum excreſcat in caput, radicéſque in loco tepidiore dilatet. Illud ſemen cum impleatur nutrimento, in futuram æſtatem ſemen colligit, quare colligens flores Proſerpina ſub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narciſſum præcipuè quod nomen torporem & ſegnitiem ſignificat. Non enim ſtatim erumpit ſemen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, ſed in ſe continet: donec omni tepõre illud paulatim euocatur & in thyrſos diffunditur. Rapta eſſe dicitur in Sicilia, quòd ea inſula cæterarum omnium tritici feraciſſima ſit, quæ etiam horreum fuiſſe dicitur Romanorum. Hæc ab Arethuſa, quæ virtus eſt ſeminis, vt nomen ipſum

ſignificat,

significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens, ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est subterra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est, vt quidam putarunt, à Latinis, à serpendo, quia semen per terram serpat. quam alii ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modò ad dexteram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ, quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet:

Εὐφεννῆτις, καλὸν ἄστρον, ἀεὶ θνητοῖσι πρόφανές.
Εἰαρινὴ, λευκωλένου χαίρουσα πυρῆσι,
Ἰσοφαὴς ὑσταὶ δὲ μέρος ἑλαφοῦ χειμερίοιο.

Splendida, sola viris optabilis, vnáque vernam
Ostentans faciem, cornutáque frugibus almis,
Quæ sacrum corpus monstras videntibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt vnam, illã sex mẽses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hæmisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinã nominarunt. qua ratione *Proserpinam* à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt: atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna. CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam diuersorum parentum ratio patefacit: cùm Lunam alii Hyperionis filiam esse crediderint, alij Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

Τάχα δ' ὀρθρόθι γίγνετο δημίουργος
Ἠὼς δῖα φόως φερέσβιον ἠέλιος δέ
Παλλαντιὰς ζυγὰ πῆρ μεγαμηδέος ἔκτισε.

Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores,
Diuina ad speluncum venit præsentia Luna,
Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thiæ putauit, cùm ita scribat:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσι τετιμένη ἐμφαίνεται
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐράνιον εὐρὺν ἔχουσι.
Τέκετο δ' ὑπὸ μητέρος Τ' ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,
Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit:
Auroram, rebus reddit quæ exorta colores.
Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alii Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis:

Ὦ λιπαρᾶς ζόνου θύγατερ
Ἡλίου Σελαναία χρυσοκύκλου
Φέγγος ἱππείοις ἁρμάσι κέντρα
Καὶ σώφρονα πῶλος μαστίζεται, ἰδοὺ ἰδοὺ:

O clarissimi filia
Solis Luna, aurei circuli
Lumen: quàm certos stimulos
Et prouidos pullis addens regit!

Cùm verò Luna lucem à Sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solem Phœbum, & in curru vbi finxerunt, vt scripsit Virgilius libro decimo:

Iámque dies cælo concesserat, almáque curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cùm in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit, atque vt Sol quadrigis, ita Luna bigis vehi solita fuit, sicuti testatur in libro quinto rerum astronomicarum Marcus Manilius in his:

Quadriiugis & Phœbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alii à mulo trahi finxerunt, alii ab equis discoloribus, albo & nigro, alii à iuuencis: at Ouidius fuisse albos Lunæ equos inquit in lib. 1. de Remedio amoris in his:

Vt solet, in niueis Luna vehetur equis.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solum in curru vehi solitam Lunam scribit: sed etiam poëtica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit, cum vellet: quippe cum nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore, quam etiam in O-

in Oceano lauari inquit priusquam vestes sumeret, vt est in his:

Εὖτ' αὖ δεύτ' Ἄτλαντα λοεσσαμένη χρόα καλὸν,
Εἵμασι τ' ἐκδυμένη τανυήκεα δῖα σελήνη,
Ζεύξαμένη πώλους ἐρικύδεας ἀμφὶ τέκμωρ.

Rursus Atlantem in lymphis membra lauata,
Vestibus induta & nitidis, Dea luna micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

Quidam tradiderunt Lunam fuisse vxorem Aeris, è quo Rorem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus in eo carmine:

Ἀὴρ δ' ἐξετέκετο αὐξέτω ὑφ' Ἑλίου τε καὶ Ἀέρος υἱόν.

Aëris & Luna soboles Ros gramina nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus quo nondum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cum vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἐν δ' οὔ πω Δαναῶν ἱερὴ γένετ' ἄλλο γενεῦων
Πὶν δὴ Φείρεας ἦσαν ἐπ' Ἀπιδανοῖο ῥέεθρα,
Ἀρκάδες οἵ ῥα φασὶ Σελήνης ὀβρίμου ἦμεν
Ζώειν ἐκγενέθοντες ἐπ' ἤματι.

Nulli erat auditum Danaum genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis,
Cùm glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum quod ab Hercule aduersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ ædificationis idem confirmarunt. At Mnaseas ait Proselenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse: quod etiam affirmauit Duris Samius in libro quantodecimo rerum Macedonicarum, qui inquit Arcadiam ab sese, ac fluuium Orchomenum à patre nominauisse, vnde & Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonij enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse proselenos (quasi antelunares dixerint) ab Aristot. scripsit. Aiunt præterea Lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei:

Κλῦθι θεὰ βασίλεια, φαεσφόρε, δῖα Σελήνη,
Ταυρόμορφος Μήνη, πανυπερφάνε ἠερόφοιτα.

Audi Luna Dea, & clarissima luminis autor,

Cornuta, & noctu incedens, qua curris & altè.

Quam eandem marem esse & fœminam putauit idem, vt est in eodem hymno:

Αὐξομένᾳ, καὶ λειπομένῳ, σὺ πλείς τε καὶ ἄρσεν.

Aucta, & deficiens eadem quoque fœmina másque.

Huic sagittas tribuerunt poëtæ, quam Cynthiam à monte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur, atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum:

Tu curua recines lyra:
Latonam, & celaris spicula Cynthia
Summo carmine.

Credita est Luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat, cùm vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cùm antiquæ veneficæ mulieres putarentur solem lunámque abolere, & ad Democratis vsque tempora vulgò Solis Lunæque defectus abolitiones appellauerint: quod facile colligi potest ex his carminibus Sosiphanis, quæ sunt in Meleagro:

Μάγοις ὑπαδεῖς πᾶσα Θετταλὶς κόρη
(Παῖτε λέγουσαὶ) καθαιρεῖ κἠγὼ αὖ
Ψᾴδω Σελήνης κἀθέρας καταβάσας.

Quauis puella Thessalorum carmine, vt
Ferunt, abolet. Sed illa vana fama, quòd
Labatur alto Luna puro ex æthere.

Et velut illud carmen octauæ Eglogæ Virg. declarat:

Carmina vel possunt cœlo deducere Lunam.

Atque Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, & in ea excellere putabantur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus,

γυνὴ γὰρ ἐστὶ Θετταλὴ τὸ γένος,
Καθαίρομι νύκτωρ τὴν Σελήνην.

Veneficam se fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.

Inde verò natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quòd specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quoddam, Luna plena existente, vt quis in speculo

speculo quodam, sanguine, quæcunque collibuisset, scriberet: atque alter prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset Lunæ ostentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in Luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelii Agrippæ originem cœpisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in Luna descripta perlegere.

Id eo tempore contigisse, mihi narratum est quo Franciscus præstantissimus Gallorũ Rex bellum gerebat pro Mediolanensi principatu aduersus Carolum V. Romanorũ Imperatorem, vbi rediit Mediolanum. nam Roma in Insubriã, inde Venetias paruulus accessi cũ patre, quo accidit vt plerique me Venerem esse crediderint. Nam non semel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem significata fuisse dicuntur Parisiis. Existimabantur igitur veneficiorum scientia præstare Thessalæ mulieres, quod essent rerum Astronomicarũ peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Thessalorũ Regis filia hac scientia præstitisse dicitur, quæ quoties immineret Lunæ defectus, se velle Lunã è cœlo detrahere profitebatur. Atenim quia multitudinem imperitorum deciperet, cùm Deus nullam fraudem impunè cõmitti denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit, quare id posteà usurpatũ fuit apud posteros, vt, cùm quis ageret infeliciter, Lunam detrahere diceretur. Primus omnium mortalium ausus est Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, vt scripsit Laertius Diogenes in eius vita. primúsque illius vitam aperuit, cùm antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cùm scirent omnes id interposito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauissimam calamitatem minari arbitraretur. Nã cuius causa esset ignota, id diuinitus fieri semper putatum fuit ab antiquis & de his rebus non tutũ fuit Philosophis verba facere: cùm potiùs ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illustrandam veritatem dicere crederẽtur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras verò spretis falsarum religionũ minis primus declarauit, quòd terra inter duos præstantiores planetas interposita, vmbram tanquam pyramidem facit, cuius basis sit in planicie, dorsóque ipsius terræ, conus verò

vel ita extendatur vt Lunæ regionem pertranseat. Nondefuerunt tamen qui à Tiphone, qui ab Endymione, & qui ab Atlante Lunæ circuitum & mutationes priùs obseruatas fuisse putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppositi isti planetæ, ita vt alterius centrum centro alterius ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbram tota occultatur, ac deficit repentè illius lumen, cùm nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cùm centra vtriusque planetæ non opponuntur, tãto minùs obscuratur, quanto magis centrum eius à linea recta destiterit alterius. Quantus esset antiquorum timor, quã tãque trepidatio cùm Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Æmilio: κἀνιδίου δ' σελήνη πλήρης ὖσα καὶ μετέωρος ἐμαραίνετο. καὶ τὸ σῶμα τε ἄπολιπόντος αὐτὸν χρόας ἀμείψασα παντοδαπὰς, ἐφαντάζετο. τῶν δὲ Ῥωμαίων (ἀσπερ ὀξυνόμενοι φύσιν) χαλκᾶ τε πατάγοις ἀναγκαζόντων τὸ φῶς αὖθ καὶ πυρὰ πολλὰ δεινοῖς καὶ θαυμασίοις ἀντέχοντων ὥσπερ τὸν ἔκλειπον, ὑ δὲν ὁμοίως ἐπεφόβητο οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ φρένα καὶ θυμὸς τὸ σφάλμασι χαπείχεν. *Repentè verò Luna quum plena esset & sublimis, facta est obscura: luminéque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romani (sicut est apud eos consuetudo) aris tinnitu lumen reuocantibus, ignésque multos, & faces, & tadas in cœlum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum.* Atque Nicias dux Athenienſium ab hostibus circumuentus tanta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis à suis prælio abstinere cum quadraginta millibus hominum fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabant enim antiqui æris tinnitu & luminibus aliè sublatis Lunæ lumen in defectibus adiuuari: quare & Ouidius in libro 4. mutationum æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur:

Quum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Alij tubarum strepitu, muſicorúmque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono, tubarúmque & cornuum concentu strepere: prout splendidior obscuriórve lætari ac mœrere: & postquam ortæ nubes offecêre visui, creditúmque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbitraban-

trabantur enim antiqui non solùm in defectu Lunæ, sed etiã in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum quoniã purus esset, & cui nullium piaculum posset accedere; qua de caussa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo vtebantur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas, ferè vno Sole excepto, facile sentimus, quamuis magnitudine corporis sit iis inferior: Luna enim, vt ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ: cùm alia sidera conspicua maiora vniuersa terra esse dicantur. Neq; solùm illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo: sed etiam regio, cùm modò ad Aquilonem, modò ad Austrum declinet à circulo animalium: atque in illa modò est quædam brumæ, modò solstitij similitudo. Multa deniq. ab illa manant & fluunt quibus animantes alantur, & augescant, pubescant, & maturitatem assequantur, quæ oriuntur è terra. Idcirco Chaldæi dicere solebant Lunam ortus nascentium moderari, cùm sidera norent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædam huc adscribenda putaui: quibus vniuersa propè Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

Ἐμὲ τὸ μετόπιστον χρεὼν μύθοισι διδασκάλοις
Λύειν λαοσσόους τῆλε σελήνας φύσιν,
Φύσεί τ' ἀστέων τε καὶ ἐχθρῶν κληροῦχον.
Τίγρεως γὰρ ὅστις ἔδυ τὰς ἀρχὰς μόχθοις,
Τῆλε βροτείκιον αὔξησιν ἐκμανύσω.
Πρῶτα δ', παυσίλυσσον ἀν' ἠέρα δέμας,
Ἀκμῆς ἐπὶ γὰρ καὶ σφέτερα δοκεῖ τόπου.
Ἐστὶ τὰ λοιπὰ ἐς διχάδα διυπτίαν.
Ξηρὰ τὰ σεσηπότα, φορεῖ δ' ὑδρηλὰ γὰρ πέλει.
Ἔσωτε γῆς, ἢ δοκεῖ πάντα ἰόντα.
Ψυχρὸς ὑγιεσθὲς συγχαρὲν ἔδοσε τῷ γένει.
Κἀ. ὁ ἐς ἀδῆλα πάλιν ἔρχεται νία.
Θερμότατα μαλλιώσεσι καὶ πληρώμασι.
Τὰ πὶ μὲν ὑγρὸς τε· εἰ δέ τις φλοιὸς γοᾶται,
Κόμπος ἀθέσις ὀπὴ κατὰ χωρισία.

In posterum me vsus magistro discito
Naturam Lunæ qua sit arte: hæc omnium
Vim continet succorum, & hæc potentiam
Est vda primùm, donec illa simillima.
Tepens at inde plena cursum perficit,

Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cœpit deinde, mox dies
Vigesima remissus actu fit vigor,
Arétque sensim. longa nec fit hinc mora,
Senescit illa, mox videtur emori
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursúsque fit noua hæc prius quæ nulla erat,
Vultu decoro prodit, & repletur hinc,
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquaces credito, atque fabulas.

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ quem tenet Solem respiciens, nam cum semper Lunæ dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua: quæ semper propè cum Sole supra terram consurgit. Illud autem longè aliter se habet in plenilunio, cùm sola pars nobis conspicua illustretur, Solíque opponatur, quippe cùm media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minùs contingunt, quanto magis Luna vel minus recesserit à Sole. Cùm verò corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa, vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eámque locum esse multarum vrbium. Ego sanè illam caussam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit, quia sicut in frequentissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim ne nihil scisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius cœlum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quicquam præter terrã in mundo moueri: qua circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secundo quæstionum Academicarum, & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ, quod dormientẽ Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt in his significauit Catullus:

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouidius in ea epistola quã scribit ad Heronem Leander:

Luna

Luna mihi lumen tremulum præbebat euunti.
Vt omnes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, Faueas ô candida, dixi.
Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.

Et quòd Panos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virgilius lib. 3. Georgicorum:

Munere sic niueo Lunæ (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus Cretensis in libr. 13. Heracleæ Lunam cum Endymione dormiuisse in montibus apud Trachinem: Atque Nicander in rebus Ætolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere cõsueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac præter cæteros mares Ætolum, qui exso per imprudentiã Charone Cleodori filio in Hyantim profugit, quæ postea ab ipso vocata fuit Ætolia, vt testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionyso mos erat sues immolari apud Ægyptios, vt ait Herodotus in Euterpe: πάσι μὲν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι θύουσι ὗς ἐ δίκαιόν ἐστι Αἰγυπτίοισι. Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέοντες ἤδη κρέα. *Cæteris quidem Diis sues immolare nefas esse putant Ægyptij: at Soli, Lunæ & Dionyso eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus.* quo in loco ritus multiplex sacrorum; in quibus sues immolabantur apud Ægyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes vt nulli Deorum, nisi Cereri, sus immolaretur: cùm Lunæ, cùm haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactantius in libro de Falsa religione.

¶ Ac de his quæ fabulosè de Luna dicta fuerũt, satis dictũ est: nunc ex illis sententiam sapientũ explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniã super nos assiduo & celerrimo motu cõuoluãtur superna corpora, dicta fuit. Alij nõ ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductã arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ Solisq; præcipue, quod ita Homerus videtur significasse in 1 Odyss.

αὐτὴν γὰρ ἐστέρησεν ἀπὸ θεσπεσίου ἀλόχου
Νύμφης, οἱ ἔτεκε ἐκ Ὑπερίονος Ἠέλιόν τε
Sultitia periere sua, quòd cædere adorti,
Quòd Solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cùm lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, quòd ex Hyperione cum Sole nata creditur, vel quod eodem tempore nata sit, & ab eodem parente creatore rerũ omnium Deo, vel quòd illi Sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quod fraterne tempora inter se diuiserint, cùm Luna nocti, Sol diei moderetur, nam cùm Sol per se sit lucidus, Luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus diaphenes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poëticè exornandam. Quòd vestes indueret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quòdque in Oceano lauaretur, dictum est ad opinionem vulgi, cùm tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sanè ridiculum est fuisse aliquod tempus, cum Luna nõ esset, neq; tamen vllum vel architectum, vel ferramenta profectri vnde Luna fabricari cœperit. Ad exprimendam Lunæ naturam, siue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati sunt antiqui lunam orauisse matrẽ, vt sibi aptam tunicam contexeret, quæ respondit nulla ratione illud fieri posse, cùm nunc plena sit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque, gibba: quare modò crescenti tunicã distrahi oporteret, modò decidenti è gracili corpore. Fuit tandem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum, semiplena facilliorem reddit nixum, atque partum euocat in lucem quamobrem scitè ait Timotheus:

διὰ κυανέου πόλου ἀστέρων,
διὰ τ' ὠκυπόρου σελάνας
Per cæruleum polum astrorum,
Per & citi jugum Lunæ.

Huic filiã natã esse memorant antiqui Isidem nomine: quã è Ioue conceperit. Sic enim ros dicitur à Græcis qui pro Lunæ potentia variatur. vnde non insuauiter scripsit Alcman:

Οἷα Διὸς σύνεδρος ἔτρεφε πῶϊν Σελάνα.
Ros Iouis & Luna vt soboles gratissima nutrit.

Hæc eadem mas & fœmina putata est, quia humorem & nutri-

nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, vt ait Ptolemæus in magna compositione. quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri: à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde sagittas Lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientium: cum illi non valdè sint dissimiles doloribus vulnerum acerbitatem eorum exprimentes. Hanc ideircò parturientes ad lenandos dolores inuocabant, vt infantes facilius in lucem ederentur, Lucinam nominantes, atque cum vna esset, varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cum per tertiam, vel quartam, vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dæmonem solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata: nunc de Diana verba faciamus.

De Diana. CAP. VIII.

CVm eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cum enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur, Luna modò Hyperionis, modò Pallantis: quòd illa sit faiorum vis à Deo proficiscens, vt diximus: hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheræam nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, vt est in his:

Πότνια μοῦνε ἄνα, τριοδῖτι, καὶ πύλι Φηραίη.

Salue Munychia, & portus tutela, Pheræa,

Hanc filiam fuisse Latonæ, Cœo que Titani constat, quam

Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit.

Τὴν δὲ χαλαζίεντα κόμη Τιτηνὶς ἄϋπνα
σχερπὶν ἐπ' ἀντῆσιν τίθη ὑβρίσμασι ἥμας ἐπίχθε,
Βουπῆ τ' ἀνύχεσσι κακὸν μέγ' Ὠρίωνι.
Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, cui cuspide surgat acuta,
Bœoto meditata necem vt fuit Orioni.

Alii ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in tertio de natura Deorum: Dianę item plures: Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pennatum Cupidinem genuisse dicitur: Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cęterarum illi vni tribuuntur à poëtis. Hanc Delíam nominarunt, quia nata sit in Delo. sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
Delia iudicium subsequar ipsa tuum.

Hanc non Iouis solum filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis, siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hãc eandẽ Lunam esse demonstrauit in his Virg. lib. nono:

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur,
Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturna forma Diane
Esse potest vnquam semperque hodierna sequenti,
Si crescit, minor est: maior si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hæc cum nata esset ante Apollinem, ex eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quod autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri qui ita se habet in Apollinem:

χαῖρε κύδιστε θεὰ Λητοῖ, τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
Salue Latona: vt peperisti pignora clara,
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hac, in Delo est ortus Apollo.

Et Cor-

Et Cornelius Tacitus in libro tertio, Primi omnium Ephesij adiere, memorantes non vt vulgus credere, Dianam atque Apollinem in Delo genitos esse, apud se Cenchrium amnē: lacum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quę tum etiam maneat admiratam, edidisse ea numina: Deorúmque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Ceteris & Dionysi & ipsam & Apollinem fuisse filios scribit Herodotus ex Ægyptiorum sententia, at Latona fertur illorū fuisse nutrix, vt patet in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν λέγουσι εἶναι παῖδας Διονύσου καὶ Ἴσιος τούτους δὲ τρόφον γενέσθαι. *Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricem & seruatricem fuisse asserunt:* quā opinionem secutum, postea Æschylum inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse, cùm Ceres dicta sit Isis ab Ægyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alij Coei Titanis & Phœbes filiam putarunt. Cùm mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cum obstetricata est, impetrauit à Patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον, ἄππα δὸς αὐτήν.

Da mihi perpetuò vt sim virgo, da pater alme.

Arcus præterea & sagittas, & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnósq. & canes curarēt, Iupiter postulāti tribuit, deditq. venationibus præesse, & viis, & portubus, quod patet ex his apud Callimachum:

καὶ πρὸ ἀγυιᾶς
Ἔστω καὶ λιμένεσσι θεὰ κεκαφηότι.

Nam præfecta viis & portubus ipsa feretis.

Quam quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus: nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. mutationum.

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Manalon ingrediens, & cæde superba ferarum, Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Heliodus in Theog.

Ἀντικὺ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Ἴμερόεντα γέλην τε θεῶν ἠδ' ἄατον ἀκήν,

γείνατ' ἀρ' αὐτῇ χουσ διὶ φιλότητι μιγεῖσα.
Nascitur hinc Phœbus, gaudénsque Diana sagitta,
Pignora Latonæ, peperit clarissima Diuûm
Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando, Cenchriam Pitanes nymphæ filium interemisse, quare cum Pitane eum lugeret, tantam vim lacrymarum profudisse, vt in fontem sui nominis sit conuersa. Cur venationibus præfecta credita sit Diana, causa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel (vt alii maluerunt) Brittinartys, cũ venaretur, in quædam retia cecidit: vnde cum se explicare non posset, fera superueniente præcipuè, Dianę sacellum vouit, si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictynnę ab iis retibus nominauit, vnde dicta est postea venationibus præfecta Dea, vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alii tamen maluerunt Dianam ipsam venationibus præfectam fuisse, quòd venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melanthius in libro de imaginibus Deorum. alii dicunt Britomartim Iouis & Charmes filiam carissimam fuisse Dianæ ob venandi studium, quæ cum Minoem insequentem fugeret, præ amore se in mare deiecit in retia, quæ ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in Deorum numerum delata. Dictynnæ & Alphææ nomine culta est ab Æginetis & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Hæc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur, vt ait Hom. in hymno in Venerem:

Ο ὐδ' ἄρ' ἀ ἐρίμυδα χρυσηλάκατον κυκαδεικὼ
Δὶ ἔρατῃ σι φιλοτῆτι φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.
Καὶ ῥ' τὴ ἀδὴ τ' ἔργα, ἴρεια θῆρας ἐναίρειν,
Φόρμιγ ἰς τ' ἀγορὰς τε διαπρήσσοι τ' ἀγυιὰς,
Ἀλλὰ τὴ σπεύσασα, διοτρεφὲς ἔκγονον αὐδᾷ.

Diana haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus quam circunstant risúsque iocique,
Huic arcus placuére, feras & cedere syluis,
Huic citharæ atque chori, clamor concinnus, & urbes
Iustorum huic hominum, umbrosa super omnia sylua.

Cum virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, vt marium consuetudinem detestaretur:

taret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque montium custos existimata; vt ait Horat. lib. 3. Carminum,

Montium custos nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto
Diua triformis.

Et Virgilius libro vndecimo:

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus, vt intelligeret quantum malorum cumulum deuitasset, cùm virginitatem experiuit: vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cùm à parturientibus vocabitur:

Πόλιος δ' ἔπειμι μὴ ἐλθεῖν
Μοῦνον, ὅτ' ἐξαπίνης ἀδῖνες γυναῖκας
Τειρήσωσι κατ' ἄκρης βαθείας
Vrbes accedam solùm, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore grauis nisi quum me fœmina partus
Auxilio accersat.

Multiplex denique officiũ fuit Dianæ, quippe cùm virgines pertæsæ iam virginitatis, vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarent, cõsueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis κανηφόρια dicebatur. neque eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmacentria. Deinde cùm ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zona vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ λυσζώνης cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere; quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonij lib. 1.

Μίτρῃσι πρῶτα τέκνοις ἐλύσατο, ἕζετο δ' ἀλγεσι μοῦσα
Εἰνάθυια τεκὼν πολίοις ἐμέγηνε τόκοισι.
Prima soluta mihi est postremáque zona, quod ipsa
Inuidit multos natos Lucina miselle.

Eam verò dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri corona ob nuptias, ita significauit Agathias in his carminibus:

τὴν ἰδίην στεφάνην, τὴν Παφίῃ τίθη ἀναθήματα,
Κρείσσονι δὲ ζώνην αὖθις Κυθερείῃ
δόσκεο· τὸ γὰρ μυρίοισι τὸν ὕδατι λάχεν πόνοις
Σώφρονος ἀνδρὸς ἀρετὴ πάντη γάνος.

Minerua crines posuit, Veneríque corollas;
Diane zonam candida Callirhoe,
Nacta procum fuit hæc, quem tota mente petebat,
Atque maru mater facta fuit generis.

Cùm igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Græcis Εἰλείθυια, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cùm verò venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Ἄρτεμι, τοῦσοι τόξα σιδαυχένιά τε φαρέτρη.
Πού δ' λυκαστίδων ἀνδρομέας ἀξυλίδων:
Πέπλα τε χρυσοῖ πτυγμὸν, ἠδὲ κορῆς ἄρμα
Ἰγκύρτοι σοὶ ἐς ἀγλαΐ ἐσσομένας:
Κεῖνα μὲ ἐς ἀγλαΐ ἐσσομένας ἰδέειν ἐθέλουσα;
Εἴ μὴ αὖτις, ἱερὴν αὖτοῦ ἐνὶ θῆκαν,

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis endromis arbylidis?
Fibulaque ex auro, fucataque murice vestis,
Qua solita est summi popilisse ora tegi?
Arma ea sunt prædæ: sed quum mihi sacra parantur,
Vt cernis, læta ad pocula inermis eo:

Huic Deæ currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Ἄρτεμι παρθενίη πιτυοκτόνε, χρύσεα τοὶ τε
ἵππα κ' ζώνην χρύσεον ἠ' ἐ ζεύξεαι δίφρον.
ἐν ἢ ἐλαφηβολίαις ἐπὶ μυσὶ θοὰς ἐλάσεις.

Aurea nam domitrix Pityi sunt arma Diana
Cuncta tibi, & zona, & iuga quæ ceruicibus aurea
Ceruarum imponis curruum quum ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicuti testatur in his Apollonidas:

Τοξίγλωσσ' ἀ' ἀθρήσασ' ἀγκύλα, φυκιόεσσα σοὶ λιμήτιν
Ἄρτεμι δωτίνην Θήρις ὁ δικτυόλος.
Καὶ ζωρὸν κισσύβιον ἰσοχείλεα, καὶ τύφος ἀφρὸς
Λύδιον ἐνδρύσας, πλὴν πινυχρὸν ὕδωρ.
Κἠδ' ἅλμοι σκληρὸν δίδυμον θηρεύσασιν αἶγα
Δίκτυα σοὶ δίδυμα πίτνα μακρὰ λίνα.

Epruna dono triglámque spumámque Diana
Piscator Therin hanc tibi listoream.
Poculaplena mero spumantia, siccáque fruſta
Vrsi: læta cape è paupere sacra manu.
Pro quibus alma mihi da prædæ plena videre
Retia; sunt etenim retia sacra tibi.

Mono-

Memoriæ prodidit Pausanias alatam fuisse Dianæ effigiem apud Eleos, quę de atra pardum: sinistra leonem porrigeret. Ignifera præterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in tauris: qui eandem putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus. vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

Κτίλιαι εἰσὶν χαλεπὼ ἐμμενέουσαι ὀργῇ.
Κτίνυσι σφιν λοιμὸς καταξέσκων ἔργα δι' ἀέχνη.
Κείρεται δ' ἀγέλαι τε φ' ἱέμεν. αἱ δὲ γυναῖκες
Ἢ ὀλοὸν στάσιον λοχεύσιος.

O miseri, quibus ipsa grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetémque pruina,
Orbantúrque senes natis, & fœmina abortum
Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solùm, quos dementes faciebat, erat formidabilis ac grauis, sed etiam arbores vel faciebat infœcundas, vel fructus deiiciebat, quacunque lata fuisset. Et Strabo libro duodecimo Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedibus super prunas ambularent. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eo appulissent virgini Dianæ immolarentur, vel (vt alij maluerunt) præcipites è quodã sublimi loco deiicerentur. Alij id moris fuisse inquiunt, vt caput eorũ percuteretur, qui cum essent mortui, eorũ capita in crucem tollebantur, quæ alij tamen humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricã illã Dianã Iphigeniam fuisse Agamẽnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quòd Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim cõuersus: at illa fugiendo insequentem Alpheum vsque ad Lerrinos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi, suisque sociis os cœno obluit, quàm cùm dignoscere non posset Alpheus elusus abiit:

tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare; quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabantur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. vertem illi mactari dicit in his:

Imminens ville tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Alii dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis:

Ὦ, τὰ γὰρ ἐπιχθονία τέκνα.
Καλλίστην ὥρᾳ φαιδρὰν πρὸ θεοῦ θεᾶ.

Ego quod annus optimum produxerit,
Veni immolare Luciferæ certè Deæ.

Sic cùm ab Oeneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum OEnei infestaret, quod expressit Ouidius in libro octauo mutationum:

Huius opem Calydon, quamuis Melagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece, caussa petendi
Sus erat infesta famulus, vbi dexque Diana.
OEnea namque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flaua latices libasse Minerua.
Cæptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Preteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quod eam pro Iphigenia substituerit, quare inquit Ouidius:

Candida quæ semel est pro virgine cæsa Dianæ
Nam quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomento Euclian placare sacrificiis, quòd cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium

quod

quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septé columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatæ, cum aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi convenientes, quę omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cum ingenii præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesii propositis grauissimis suppliciisne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclare expressit poëta in illo epigrammate quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

Τὶς ποτ' ἀν' ὑψήλιον μετάρσια παρθενῶνα,
Τὸν πανσὲ θρανίοις ἐμβεβαῶτα δόμοις;
Ἢ σπόλις Ἀνδρόκλοιο θεῶν βασιλῆος Ἴωνων,
Καὶ δορὶ καὶ μούσαις εἰπυτάτη Ἔφεσος;
Ἢ ἄρα σὺ θαλάμοις πτυκτοῖς μέζων ὀλύμπε
Καὶ προφέρων ἐσ πάντ' ἔσσι θεὰ μακάρων;

Quis tulit à cœlo sublimem Parthenonem,
Qui fuerat superis cognitus antè Deis?
Mœnia vnde Androcli, Imperiumque exstitit Ionum,
In claram Musis militiâque Ephesum?
An quia grata magis cœlo tibi terra sit altrix,
Diana hic thalamum percupis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quòd cum illud templum, quod affabrè & multo artificio à Chersiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesii non minus magnificum construxerunt refectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis, multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc

inuocare consueuerunt cum fierent sacrificia veneficæ, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infideles arbitra
Mox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cùm sunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, à locis quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache, Isora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Phærea, Prophylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pytonia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnæa, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt, nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnam, Thraces Upim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantùm vocarunt.

¶ Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horũ explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνω, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alii ad mores hoc referẽtes, Latonam iniuriarum obliuione putarunt, vt sensit idẽ Plato. Alii, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quod Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cum illorum natura venationibus, aliisque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alii Dionysi & Cereris filiam putarunt, alii Cœi & Phœbes: cum tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, sciréntque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererẽ nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque cum Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia esse

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos; quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet, faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à cornuabus candidis velocissimis trahi; quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis. CAP. XIX.

ATque quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ tradentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè piéque vixissent, proponerētur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignoui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tandiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgilius de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni,
Quisque suos patimur manes. exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ pre-

inuocare consueuerunt cum fierent sacrificia veneficæ, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infideles arbitra
Mox, & Diana, qua silentium regis
Arcana cùm fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana. à locis quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache, Isora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Phærea, Prophylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pyronia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnam, Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, paturientes Lucinam tantùm vocarunt.

¶ Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horũ explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνειν, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alii ad mores hoc referẽtes, Latonam iniuriarum obliuione putarunt, vt sensit idẽ Plato. Alii, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quod Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cum illorum natura venationibus, aliisque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alii Dionysi & Cereris filiam putarunt, alii Cœi & Phœbes: cum tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, sciréntque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererẽ nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque cum Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia esse

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos; quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet, faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à cæruleis candidis velocissimis trahi; quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis. CAP. XIX.

ATque quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ tradentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè piéque vixissent, proponerétur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tandiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgilius de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt: alia panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni,
Quisque suos patimur manes. exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ pre-

rium facturi si perquiramus vbi fuisse dicantur campi Elysii: quoniam apud inferos non esse videtur, cùm purgatæ animæ eò transmitterentur. Alii igitur campos Elysios esse circa aplanes sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa defendere putabantur. Alii circa lunarem globum, vbi purior est aër, alii in medio inferorum, alii in Hispanis, & in insulis fortunatis. Isacius non procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ priùs Cotinusa dicebatur, flumúsque Bætis campos Elysios esse sensit: vbi dies non paulatim, sed repentè tanquam fulgur decidit, quòd sit in extrema parte & in margine Europæ. ibi enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ, quarũ altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab ipso Hercule exære extructæ, in quibus scriptum fuerat non esse vlteriùs progrediendum, quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit, quia amplissimum & infinitum propè spatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Carol Quinticius nominis Romanorum Imperatoris iussu, vel alterius nauigatum est, multáque fertilissima loca, eáque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tẽpora, homines viuebant. Non defuerunt tamen, qui non columnas, sed montes fuisse arbitrari sint columnas Herculis, quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extrema Africæ parte à dextra ex Oceano redeuntib se offerebant, qui cum essent altissimi, illis qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis persimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremam Iberiæ tam haud multum super Betæ fluuii ostia ad Gades transuectum, vbi Bætes in mare Atlanticum ingreditur, promotum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas, atque ventos ibi plurimùm suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis, hyacinthis, lilliis, narcissis, myrteis, lauris, cypariss is, talis

aspr-

aspirantium ventorum est suauitas. Hic in syluis motorum sensim foliorum iucundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solùm facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locúsque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vipeæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alii acerrimi venti priùs per inania spatia defatigantur, quam eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò prouenium Zephyri & Argestę placidissimos imbres aliquando excitant: nã locus imbribus plerumque non indiget, cum ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus hùc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, chorósque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicuntur Arion Methymnęus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ quæ ibi nascuntur, salubertimæ sunt, nullisq; noxiis succis refertæ, neque ibi senectus, neque ægritudo neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt. nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cum sit prærum pulcherrimum, circa illud nemus est omni arborũ fructiferarum genere consitum ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur: ministrant viris puellę formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aëris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysij collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum,

alium æthera, alium sidera, vt scripsit Platoin Gorgia, & Virg. in lib. 6.

Deuenêre locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemque suum sua sidera norunt.

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere fœlicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

Αἵ δ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι πρὸς τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν Κρονίδην Ῥέης τέκος ἐς δ' ἐσι χῶρος.

Insula ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

Τύμβος μεγὰς κἀπάνωθε σῆμ' ἀμάρτυρον σπορᾶς.
Νῆσοι δὲ μακάρων ἔγγυθι πίονες μάραι.

Saturn sepulchrum filiorum qui fuit,
Magnæ beatorúmque habitus insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptius igitur credetur Homero, qui scripsit in libro quarto Odysseæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios:

Ἀλλὰ σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
Ἀθάνατοι πέμψουσιν ὄφι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς,
Τῇ περ ἐπὶ ῥηϊδίη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
Οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτέ ποτ' ὄμβρος.
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγὺ πνείοντ' ἐπιπάλαι
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terræ
Cœlestes mittent, flauens vbi nunc Rhadamanthus,
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tiballus propterea poëtica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori,

Ipse

Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic chorea cantusque vigent passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totoque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit: & assidue prælia miscet Amor.

Atque cùm fortunatæ insulæ, campique Elysij in ea parte Britanniæ de communi omnium propè præstantiorum scriptorum sententia, quæ est inter occidentem Britanniam & Thulem ad ortum Solis, dicerentur: piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes, quia defunctorum animas ad se euntes eò traiiceret, vt aiunt. Hi homines per noctem domi suę dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autem lembos quosdam non suos viatoribus plenos inueniebant, quos ingressi citissimè in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis hauiculis nauigantes possent peruenire. Eò igitur adeuntes educebant, quos ferrent viatores nescientes, neminémque videntes, voces illos excipientium audiebant, qui singulos nomine & tributim & ex affinitate artéque appellabant, illósque pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissimè domum redeuntes lembos leuiores factos sentiebant, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt scriptores C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse: atque loci amœnitate captum habitare decreuisse: sed inuitum ab iis qui erant in insula fuisse depulsum. Scriptum reliquit in secundo libro veratum historiarum Lucianus, homines qui ibi sunt, neque carnem, neque ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdam corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emittant, ac cætera omnia faciant quę viuentes solent, cùm nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eandem ætatem, eundémque vigorem retineant; atque quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium

fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videtur illis, quibus fide digna videbuntur ea quæ scripta sunt ab Arriano in Libyca nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissimè descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum signum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus; peruenisse; in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebantur, cymbalorúmque & tympanorum strepitus erat permultus Sic autem scribit Arrianus: ὡ δὲ πάνυ ἦσαν ὑπόφοβοι, οὐδὲν ἦν ὁρᾶν ἡμῖν μὴ οὐδὲν ἀφεωραῖον· ὅτι μὰ νύκτας δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴ αὐλῶν ἀκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων παταγοι. ἐκφοβοι ἦσαν ἡμῖν. *In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonúmq. tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorúmque strepitum; clamorémque immensum. tunc autem timor nos inuasit.* Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erant, locum fugientes reliquerunt. Neque audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lauantur.

Et Lucretius libro quarto;

Cerberus, & Furiæ iam vero, & lucis egenus
Tartarus horrifico eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò,
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est, insignibus insignis scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

Nam tametsi non illa sunt ad vnguem quæ de iis traduntur,

tur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, quis locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt allicienda ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa quæ per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est: aut cùm solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclarè gestis præmia impartiat. Nullus autem facilior modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cùm enim vera non esse dicantur eam quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis:

κἠδὴ σὺ θρέψαις, ὦ ἐπείσατο χαῖρε κελεύθῳ,
Εἰς τ' Ἀΐδεω κατιὼν δῶμα τὸ δυσπέρατον.
Τίσιν γὰρ ἔτι λύρης ἔσται ἐπιτέρψις ἀκοῦαι,
ἢ τὸν Διωνύσου δῶρ' ἐστεφεμένους.

Non vllus, quem terra tegat post funera, quique
Iuerit ad Ditis Persephonésque domum,
Mox cithara, sonitúque tuba lætatur: & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solùm illa est causa vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur, sed etiam mala multa deuitentur præsentis vitæ, vt nos iusimus his Græcis carminibus:

Τίπτε θεῶν ἀέκοις θνητοὶ χαλιπαίνοιθ' ἁδροὶ
Τῷ δικαίῳ; ἀρετὰν πᾶσι τοιῆδε μοχεῖ.
Οὗτος ὑβριστὴν θράσυνει καὶ σκληρὰ τυράννων
Δεσμὰ κατὰ πάντων ῥεῖα θεὸς φιλέων.
Καὶ τὰ μὲν οὐκ ἐθέλοντι συνεφράδετ' εὐχαῖς λαοῖσι·
Οὗτος ζῶα σώει, καὶ κλεϊτοὺς βοῦς.
Οὗτος καὶ διερὰς ἥμενος κάτασεν ὑφαιρεῖ.
Οὗτος ἐλευθερίῃσι πέπτερσεν τὰ γένη.
Οὐδὲ μὰν ἀνὴρ σοφὸς πεπαῖς γ' ὕστατον ἦμαρ
Δηλήσεται καὶ χθὼν σώματ' ἔχουσα μάτα,
Σώματ' ἀρῆς πίσυι, ψυχαὶ θ' ἵερ' ἔστα θεῶν,
Αἳ ζωὰς θάνατος, καὶ μοῖρες δῆλοι.
θνητὰ τιμᾶν τε πάλαι καὶ πρόβαλε πάντος

Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit:

Τὴν δὲ χαλαζίεντα κόρη Τιτηνὶς ἄνακτι
σχομένη ἐν κόλποισι τίδην ὑβρίσμασι πίχεε,
Βοῶπις τύχασα κακὸν μόρον Ὠρίωνι.
Grandine signatum Titanis ab inde puella
Scorpion immisit, cui cuspide surgat acuta,
Boëto meditata necem vt fuit Orioni.

Alii ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in tertio de natura Deorum: Dianę item plures: Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pennatum Cupidinem genuisse dicitur: Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cęterarum illi vni tribuuntur à poëtis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo. sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

Iam mihi prima Dea est arcu præsignis adunco
Delia iudicium subsequar ipsa tuum.

Hanc non Iouis solum filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis, sine terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hāc eandē Lunam esse demonstrauit in his Virg. lib. nono:

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur,
Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturna forma Diana
Esse potest vnquam, semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est: maior si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hæc cum nata esset ante Apollinem, ea eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quod autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem:

χαῖρε μάλ' ὦ Λητοῖ, πολυλλίστου γάλαο τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃσι, σὲ δ' ἐν κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
Salue Latona: vt peperisti pignora clara,
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hac, in Delo est ortus Apollo.

Et Cor-

Et Cornelius Tacitus in libro tertio, Primi omnium Ephesij adiere, memorantes non vt vulgus credere, Dianam atque Apollinem in Delo genitos esse, apud se Cenchrium amnē: lacum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleaq; tum etiam maneat adnixam, edidisse ea numina: Deorúmque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Ionis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysi & ipsam & Apollinem fuisse filios scribit Herodotus ex Ægyptiorum sententia, at Latona fertur illorū fuisse nutrix, vt patet in his: Λητὼ δὲ γενομένη τοῦ Διὸς Ἄρτεμιν θυγατέρα καὶ Ἀπόλλωνα υἱὸν τοῦτον ἔσχε τὸν λόγον ἐν τῇ νήσῳ. Λητὼ δὲ πρόσθεν αὐτοῖσι μαῖα ἐοῦσα ἐκτήσατο χρηστήριον. *Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricem & seruatricem fuisse asserunt:* quā opinionem secutum. postea Æschylum inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse, cùm Ceres dicta sit Isis ab Ægyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alii Coei Titanis & Phœbes filiam putarunt. Cum mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cum obstetricata est, impetrauit à Patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα τοκῆα.
Da mihi perpetuò vt sim virgo, da pater alme.

Arcus præterea & sagittas, & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnósq. & canes curarēt, Iupiter postulāti tribuit, deditq. venationibus præesse, & viis, & portubus, quod patet ex his apud Callimachum:

ἐς ὧρ' ἀγυιᾶς
Ἐστὶν ἐμὶ λιμένεσσιν ἐπήκοος.
Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quam quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus: nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. mutationum.

Ecce suæ comitata choro Dictynna per altum
Manalon ingrediens, & cæde superba ferarum, Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Ἱμερόεντα τέκνα, πάντων ἐκγεγαῶτα,

γένναι δ' ἀμφὶ χροὶ δίκε φιλότητι μιγεῖσα.
Nascitur hinc Phœbus, gaudénsque Diana sagitta,
Pignora Latonæ, peperit clarissima Diuûm
Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando, Cenchriam Pitenes nymphæ filium interemisse, quare cum Pitene eum lugeret, tantam vim lacrymarum profudisse, vt in fontem sui nominis sit conuersa. Cur venationibus præfecta credita sit Diana, causa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel (vt alii maluerunt) Brittomartys, cũ venaretur, in quædam retia cecidit: vnde cum se explicare non posset, fera superueniente præcipuè, Dianę sacellum vouit, si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictynnę ab iis retibus nominauit, vnde dicta est postea venatibus præfecta Dea, vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alii tamen maluerunt Dianam ipsam venationibus præfectam fuisse, quòd venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melanthus in libro de imaginibus Deorum. alii dicunt Britomartim Iouis & Charmes filiam carissimam fuisse Dianæ ob venandi studium, quæ cum Minoem insequentem fugeret præ amore se in mare deiecit in retia, quæ ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in Deorum numerum delata. Dictynnæ & Alphææ nomine culta est ab Æginetis & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Hæc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur, vt ait Hom. in hymno in Venerem:

Οὐ δύνατ' Ἀφροδίτη χρυσηλάκατον κελαδεινὴν
Ἐξαπαφεῖν οὐδὲ φιλότητι φιλομμειδέϊ πεῖσαι.
Καὶ μὲν τὴν ἄλλη τε κασιγνήτας ἐνίκησεν,
Φοίβου τε κρείσσων τε διαπρήσσει τ' ἀλκυόνας τε
Ἀλλὰ τὰ γε σμύχει τε, δονεῖ τε φρένας ἀμφίς.

Dianæ haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus quam circunstant risúsque iocique,
Huic arcus placuére, feras & cedere syluis,
Huic citharæ atque chori, clamor concinnus, & vrbes
Iustorum hinc hominum, umbrosæ super omnia syluæ.

Cum virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot nymphis sociis obseruari impetrasset à Ione, in syluis perpetuò fere degebat, vt marium consuetudinem deuitaret.

taret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque montium custos existimata; vt ait Horat. lib. 3. Carminum,

Montium custos nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto
Diua triformis.

Et Virgilius libro vndecimo:

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus, vt intelligeret quantum malorum cumulum deuitasset, cùm virginitatem experiuit: vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cùm à parturientibus vocabitur:

Πόλεσι δ' ἐπιβαίην μὴ ἀδρεῦσι
Μοῦνον, ὅτ' ὀξείησιν ἐν ὠδίνεσι γυναῖκες
Τηρεῦμαι κεκλῆσθαι ἐπήκοον
Vrbes accedam solum, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore graui nisi quum me fœmina partus
Auxilio accerset.

Multiplex denique officiũ fuit Dianæ, quippe cùm virgines pertædæ iam virginitatis, vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarent, cõsueuerint in caniſtris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis κανηφορεῖν dicebatur, neque eos caniſtros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zona vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ λυσζώνης cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere: quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonij lib. 1.

Μοιρίδιον πρῶτον λῦσα κόρη, ὄφρα μοι ὕστερον
Εἰλείθυια τεκέων πολέων ἐμέγηκε πόκοιο.
Prima soluta mihi est postrem ique zona, quod ipsa
Inuidit multos natos Lucinæ misellæ.

Eam verò dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri corona ob nuptias, ita significauit Agathias in his carminibus:

τὴν ἁβρὴν στεφάνους, τὴν παμφόρβην τὴν ἀνακεκμῆῶσα,
Κρεμάσατο ζώνην αὐτὴν Καλλιόπη.
ἐκ τοῦ γὰρ μαστῶν τὴν ὕβριν, ἀλλὰ τόκων
Σώφρονα, καὶ παίδων κύριον ἔστι γάμον.

Minerua crines posuit, Veneríque corollas;
Diane zonam candida Gallirhoe,
Nacta procum fuit hac, quem tota mente petebat,
Atque maru mater facta fuit generis.

Cùm igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Græcis Εἰλείθυια, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cùm verò venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Κρῖμα, πόδας τίξε θηρευτικὴν τε φαρέτρην.
Πεῦ δ' λυκάστιδες ὠδομάς; αἰζυοὶ ἰδοῦ:
Πέρσα τε χρυσείη πετάγμα, καὶ ἐς κύνας ἄρμα
Γ' χαῖτε σαίνεσ πάντες ἐλειτόμενε:
Κεῖνα δ' ἐς ἀγρίμ ἐκαλίζουσι δοὶς δ' ὁπλαὶ
Εἰ μὴ αὖπες, ἱερῶν κε τυμβίη δύσαν,

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis endromis arbylidis?
Fibulaque ex auro fucataque murice vestis,
Qua solita est summi popilitis ora tegi?
Arma ea sunt prædæ: sed quum mihi sacra parantur,
Vt cernis, lata ad pocula inermis eo:

Huic Deæ currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Κρῖμα παρθενίη πιτυοκτόνε, χρύσια μέν τοι
ἵππια, καὶ ζωστὴν χρύσιον δ' ἐζεύξαο δορκὰς
ἐν δ' ἐβαλεν χρυσέῃ δεξὰ μετὰ πλευρὰ χαλινά.

Aurea nam domitrix Pityi sunt arma Diana
Cuncta tibi, & zona, & iuga quæ ceruicibus aurea
Ceruarum imponis cursum quum ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicuti testatur in his Apollonidas:

Τειγλαῖδ' αἰθρηκῆα, καὶ ἰχθυόεντα σοὶ λιμῆτα
Κρῖμα θαλασσαίη θῆκε ὁ θηκτοβέλης.
Καί ζωρὸν μελίσσιον ἰσοχαλίᾳ, καὶ πύθος ἐρπὸς
Λύων ὀθρηίοις ἀγκεσι, τῷ πανυχρὶν δυσίλυν
Κνθ' ἅλμαι σκληδοπα δίδυ ἐπεζώσαντο λίνα
Δίκτυα σοὶ δίδοται, πρίν πα μείνομεν λίνα.

Epruna dono triglámque apuámque Diana
Piscator Theris hanc tibi littoream.
Poculaplena mero spumantia, siccáque frusta
Vrsi: lata cape è paupere sacra manu.
Pro quibus alma mihi da prada plena videre
Retia; sunt etenim retia sacra tibi.

Meno-

Memoriæ prodidit Pausanias alatam fuisse Dianæ effigiem apud Eleos, quę de atra pardum: sinistra leonem porrigeret. Ignifera præterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in tauris: qui eandem putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

χίτλοι δειτύνα χαλκιπλὼ ἐμμάζεται ὀρχιλό.
Κτιώσα σφιν λοιμὸς καταξόχιμη ἔρια δὶ πάχνη.
Κείρεται δ' ἔγγιτε τὸ ἡᾶσι. αἱ δὶ γυναῖκες
Η ὠκυπάτιδες λεχώδιτε.

O miseri, quibus ipsa grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetémque pruina,
Orbantúrque senes natis, & fœmina abortum
Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solùm, quos dementes faciebat, erat formidabilis ac grauis, sed etiam arbores vel faciebat infœcundas, vel fructus deiiciebat, quacunque lata fuisset. Et Strabo libro duodecimo Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedibus super prunas ambularent. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eo appulissent virgini Dianæ immolarentur, vel (vt alij maluerunt) præcipites è quodã sublimi loco deiicerentur. Alij id moris fuisse inquiunt, vt caput eorũ percuteretur, qui cum essent mortui, eorũ capita in crucem tollebantur, quæ alij tamen humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricã illã Dianã Iphigeniam fuisse Agamẽnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quòd Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim cõuersus: at illa fugiendo insequentem Alpheum vsque ad Lernos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi, suisque sociis os cœno obluit, quàm cùm dignoscere non posset Alpheus elusus abiit;

tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare; quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabantur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his:

Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Alii dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis:

Ὃ, τι γὰρ ἐτήσιον τέκοι.
Καλλίστον αὐτῶν φασεφόρῳ δώσειν θεᾷ.

Ego quod annus optimum produxerit,
Vouì immolare Luciferæ certè Deæ.

Sic cùm ab Oeneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum OEnei infestaret, quod expressit Ouidius, in libro octauo mutationum:

Huius opem Calydon, quamuis Melagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece, caussa petendi
Sus erat infesta famulus, vndéxque Diana.
OEnea námque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Minervæ.
Cæpere ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quod eam pro Iphigenia substituerit, quare inquit Ouidius:

Candida quæ semel est pro virgine cæsa Dianæ,
Nam quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomento Eucliam placare sacrificiis, quòd cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium quod

quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo duorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatæ, cum aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi convenientes, quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cum ingenii præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesii: propositis grauissimis supplicijsne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclare expressit poëta in illo epigrammate quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

Τίς ποθ' ἁψῖδ' ὑπέρτιον μετάγαγε παρθενῶνα,
Τὸν πάροι ἐφθιτέοις ἐμβεβαὼς ἀθανάτοις;
Ἦ σὸν ἄρ' Ἀνδρόκλειον ἄνδρ' βασιλῆα Ἴωνα;
Ἦ σὲ θορὲ μ' μούσαις οἰκιοπάμονα Ἔφεσος;
Ἦ ῥα σὺ φιλαθρα πτυοκτοις μέζον ὀλυμπε
Ταῦ προφὼν, ὦ παυσὸ τὸν σὸν ἔμεν θάλαμες;

Quis tulit è cœlo sublimem Partheneonem,
Qui fuerat superis cognitus ante Deis?
Mœnia vnde Androcli, Imperiúmque exstitit Ionum,
In claram Musis militiáque Ephesum?
An quia grata magis cœlo tibi terra sit altrix,
Diana hic thalamum percupu esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quòd cum illud templum, quod affabrè & multo artificio à Chersiphrone exstructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesii non minus magnificum construxerunt refectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis, multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc

inuocare consueuerunt cum fierent sacrificia veneficæ, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infideles arbitra
Mox, & Diana, qua silentium regis
Arcana cùm sunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana. à locis quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Dijs cæteris dictum est Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache, Isora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Phærea, Prophylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pytonia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnæa, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt, nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnam, Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, paturientes Lucinam tantùm vocarunt.

¶ Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horũ explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνειν, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alii ad mores hoc referẽtes, Latonam iniuriarum obliuione putarunt, vt sensit idẽ Plato. Alii, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quòd Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cùm illorum natura venationibus, aliisque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alii Dionysi & Cereris filiam putarunt, alii Cœi & Phœbes: cum tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, sciréntque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererẽ nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque cùm Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia esse

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos; quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet, faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi; quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis. CAP. XIX.

ATque quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ traderentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè piéque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignoui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tandiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgilius de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni,
Quisque suos patimur manes. exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ pre-

rium facturi si perquiramus vbi Fuisse dicantur campi Elysij: quoniam apud inferos non esse videtur, cùm purgatæ animæ eò transmitterentur. Alii igitur campos Elysios esse circa aplanes sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa defendere putabantur. Alii circa lunarem globum, vbi purior est aër, alii in medio inferorum, alii in Hispanis, & in insulis fortunatis. Isacius non procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ priùs Cotinusa dicebatur, flumiúsque Bætis campos Elysios esse sensit: vbi dies non paulatim, sed repentè tanquam fulgur decidit, quòd sit in extrema parte & in margine Europæ. ibi enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ, quarũ altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab ipso Hercule ex ære extructæ, in quibus scriptum fuerat non esse vlteriùs progrediendum, quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit, quia amplissimum & infinitum prope spatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Carol Quinticius nominis Romanorum Imperatoris iussu, vel alterius nauigatum est, multáque fertilissima loca, eáque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut aore Orphei tẽpora, homines viuebant. Non defuerunt tamen, qui non columnas, sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis, quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extrema Africæ parte à dextra ex Oceano redeuntib. sese offerebant, qui cum essent altissimi, illis qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis persimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Baiarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremam Iberiam ad multum super Betæ fluuii ostia ad Gades transuectum, vbi Bætes in mare Atlanticum ingreditur, prouectum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas, atque ventos ibi plurimùm suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis, hyacinthis, liliis, narcissis, myrteis, lauris, cypariss is, talis aspi-

aspirantium ventorum est suauitas. Hic in syluis motorum sensim foliorum iucundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solùm facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locúsque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vipeæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alii acerrimi venti priùs per inania spatia defatigantur, quàm eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò proueniũt Zephyri & Argestę placidissimos imbres aliquando excitant: nã locus imbribus plerumque non indiget, cum ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus, hùc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, chorósque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicuntur Arion Methymnæus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullísq; noxiis succis refertæ, neque ibi senectus, neque ægritudo neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt. nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cum sit prarum pulcherrimum, circa illud nemus est omni arborũ fructiferarum genere consitum ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur: ministrant viris puellę formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aëris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysij collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum,

alium æthera, alium sidera, vt scripsit Platoin Gorgia, & Virg. in lib. 6.

Deuenere locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemque suum sua sidera norunt.

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere fœlicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

Αἵ δ' εἰσὶ μακάρεσσι νεοσσυμένοις πὸτ' ἄρισται
Ζωὴν θεῶν ἕκαστοι Ῥέη τίκτῳ τ' ἐν χώρῳ.

Insula ibi fortunata sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

Τύμβος μεγὰς κέκευθε σὰμίζεσσι σποδὸς.
Νήσοις δ' μακάρεσσιν ἔγγυς πίκτασε μίσας.

Saturni sepulchrum filiorum qui fuit,
Magnas beatorumque habebis insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptius igitur credetur Homero, qui scripsit in libro quarto Odysseæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios:

Ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς,
Τῷ περ μήκιστος βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
Οὐ νιφετός, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολύς, οὔτέ ποτ' ὄμβρος.
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντος ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terra
Cœlestes mittent, flauens vbi nunc Rhadamanthus,
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tibullus propterea poëtica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori,

Ipse

Ipſa Venus campos ducet in Elyſios.
Hic chorea cantuſque vigent paſſimque vagantes
Dulce ſonant tenui gutture carmen aues.
Fert caſiam non culta ſeges, totoſque per agros
Floret odoratis terra benigna roſis.
Ac iuuenum ſeries teneris immiſta puellis
Ludit: & aſſiduè prælia miſcet Amor.

Atque cùm fortunatæ inſulæ, campique Elyſij in ea parte Britanniæ de communi omnium propè præſtantiorum ſcriptorum ſententia, quæ eſt inter occidentem Britanniam & Thulem ad ortum Solis, dicerentur: piſcatores quidam fuiſſe in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam inſulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis eſſent immunes, quia defunctorum animas ad ſe euntes eò traiiceret, vt aiunt. Hi homines per noctem domi ſuę dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & ſtrepitum ſentiebant circa fores: ſurgentes autem lembos quoſdam non ſuos viatoribus plenos inueniebant, quos ingreſſi citiſſimè in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem apriſſimis vſi ventis in ſuis nauiculis nauigantes poſſent peruenire. Eò igitur adeuntes educebant quos ferrent viatores neſcientes, neminémque videntes, voces illos excipientium audiebant, qui ſingulos nomine & tributim & ex affinitate artéque appellabant, illóſque pariter reſpondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citiſſimè domum redeuntes lembos leuiores factos ſentiebant, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt ſcriptores C. Iulium Cæſarem, cui multa feliciſſimè ſucceſſerunt, in has inſulas cum triremi, in qua centum erant milites, appuliſſe: atque loci amœnitate caprum habitare decreuiſſe: ſed inuitum ab iis qui erant in inſula fuiſſe depulſum. Scriptum reliquit in ſecundo libro verarum hiſtoriarum Lucianus, homines qui ibi ſunt, neque carnem, neque oſſa, neque quidquam quod tangenti reſiſtat, habere: ſed ſolam eſſe corporis formam, & animas quaſdam corpori ſimillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emittant, ac cætera omnia faciant quę viuentes ſolent, cùm nulla tamen temporis diuturnitate teneſcant, ſed ſemper eandem ætatem, eundémque vigorem retineant; atque quales ſunt ipſi homines, talia ſunt omnium

tur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, quis locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt allicienda ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa quæ per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est: aut cùm solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animadvertat oportet, & viris bonis pro rebus præclarè gestis præmia impartiat. Nullus autem facilior modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cùm enim vera non esse dicantur eam quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis:

Μήτις ἐπ' ἀθρήσειεν, ὃν ἐπείσατα γαῖα καλύψῃ,
Εἰς τ' Ἀΐδαο κατοικήσῃ δώματα τερσεφόνης.
Τέρπεται δ' οὔτε λύρης ἅτ' ἐὺς ἑταῖρος ἀκούων,
οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἰσανερίθμους.

Non vllus, quem terra tegat post funera, quique
Inierit ad Ditis Persephonéisque domum,
Mox citharæ, sonitúque tuba lætatur: & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solùm illa est caussa vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur, sed etiam mala multa deuitentur præsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Τίπτα θεῶν δ' ἀέρσις ὄνησι χαλεπαίνοισι ἄνδρες
Τοῖς θανάτου δρασσόμενα πάντα τάδ' μογερά.
Οὔτοι ἀφ' ἑστίας δρύινα καὶ σκληρὰ τυρόεντα
Δύσμαχα κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φιλόφρων.
Καὶ γὰρ ἀμπτοίητ' ἐσανερχόμενοι εὐχαῖς λοιτοὶ
Οὔτοι ζώοντες, καὶ μερόεσσι βοαῖς.
Οὔτοι καὶ διερὰς ἅλμας κλύουσιν ὑφειρεῖ.
Οὔτοι ἐλευθερίοις πάντεσσιν ἐγγίνη.
Οὐδὲ ἀφ' ἁλὸς σεσοὺς πέλεται γ' ὕστατον ἦμαρ
Δηλήσει καὶ χθὼν σώματ' ἔχουσα μένα,
Σώματ' ἀφ' ὁδὸς πόνοι, ψυχαὶ θ' ἕδος ὤστα θέοισι,
Αἱ: ζωὸν θάνατος, καὶ μόρος ὁδὸς ἔσω.
Ἐσθλὰ τοιμὴ τὰ πέλει καὶ πολβμες ἅπαντες

Τοῖς δὲ μέσοις θάλαπε κ' ἀθλήτῆσι ζαφύλ.
Οὗτος ἐπεγείξειν ἐν ἀγορῇ Ἡρακλέα.
Οὗτος λαμπρύνει κ, καλὰ πάντα Διός.
Οὗδεὶς ἰάλιτ ποτ' ἐς αὖρας καδαύλας πίρ
Πέμπ σῖτας ψυχὰς ἐς κάκα τῶ νεκύων.
Εἰς πόνον εἰς τ' ἐύς κ οἰζύας κεῖ' ὁσωλὰν
Παντοδαπῶν πλαγρε, ἀθλίων ἄθλοι ἐλεε:
Βέπαν δ' ἐπ' αἰθερίοισιν ἀθάνατα κάρπα,
Τίπτ ζερτῶν ἔτοι, ἐ κελὰν ἄδυρμα τύχης:
Καλὸς ἐκεῖ μογερὸν γὰρ ἐ τὸσος τὸ μεταίτει,
Οὐδὲ χρέος πολλὸν γ' ἐμπέδοι ἐς' ἄφιτος.
Καὶ θάνατος ἀπάνευθε γεράσκει, κλέος εἰ δὲ
Περὶ θάπατ' γ' ἐλθεῖν ἐλλίς ἀδὲ πλέος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio in Latinam linguam conuersa, quem præcipuum inter amicos propter singularem morum bonitatem, modestiam, studium literarum, iudicium, & habeo & vnicè amo.

Cur grauiter ferimus superorum munere mortem
Concessam? falce hæc cuncta odiosa secat.
Vna tyrannorum firmissima vincula fregit,
Omnia cognouit vincere vitè Deus.
Vngubus hæc seruat duris substrata leonum
Corpora, & à sæuis cornibus vna boum,
Hæc madidas gentes ceto subtraxit, auéssque
Liberat è caueis, carceribúsque feras.
Sed neque diuinis nocuit suprema poëtis
Lux, quorum tellus corpora sola tegit.
Corpora sunt animis ergastula, vasaque diuis:
Vita quibus mors est, mors quoque vita quibus.
Mors statio, quam nec venti, nec nubila cœli
Concutiunt, tuta est uil grauè habere solet.
Hæc duce & Alcidæ clara inter sidera fulget,
Hæc illustrauit pignora bina Iouis.
Defunctas animas vel amatæ Solis in auras
In mala non patitur rursus adire Deus,
In morbos, curásque graues, certamina prorsus
Tristia, in ærumnas, est vbi vbique dolor.
Dicite mortales, nisi vanum fortis habendum
Ludicrum vita est nostra, quid esse feram?
Abstulit aut morbus formam, aut morosa senectus
Ipsarum haud vsus sit diuturnus opum:

Gloria

Gloria fit senior, viréſque, ac nemo beatus
Supremum vectè dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elyſiis, quod vel mortui delectabantur iiſdem ſtudiis, & exercebantur, quæ magis viuentibus placuiſſent. Ita vulgus ſuauiſſimorum conuiuiorum ſpe poſt mortem, multa ſcelera deuitabat. Sic Homerus in lib. 11. Odyſſeæ idolum Achillis inquit minitabundum ſagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam plúribus verbis expreſſit, & quemadmodum eadem in campis Elyſiis exercerentur, quibus delectabantur viuentes ſinguli, in his:

Pars in gramineis exercent membra paleſtris:
Contendunt ludo, & fulua lactantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt,
Necnon Threicius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.
Iámque eadem digitis, iam pectine pulſat eburno.

Ac deinde paucis interpoſitis:

Arma procul. currúſque virûm miratur inanes,
Stant terra defixæ haſtæ paſſimque ſoluti
Per campos paſcuntur equi: quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit viuis, quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

Propterea cum philoſophis optimis hominibus ſummam felicitatem excogitare niterentur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quàm veritatis inueſtigationem, & quàm illud quod ſcriptum reliquit Cicero in libro 5. de Finibus, his verbis: Ac veteres quidem philoſophi in beatorum inſulis fingunt, qualis natura ſit vita ſapientum, quos cura omni liberatos, nullum neceſſarium vitæ cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud eſſe acturos putarunt, niſi vt omne tempus in quærendo ac diſcendo, in naturæ inueſtigatione conſumant.

¶ Atque de campis Elyſiis tot à nobis dicta ſint. Quid ſignificare voluerint antiqui per hos campos Elyſios manifeſtum eſſe arbitror. Nam vbi vitæ noſtræ rationem diligenter examinata fuerit, ſi ſanè paulò æquiores viſerimus, incredibilis lætitia ſub extremum vitæ diem mentes noſtras capit, ſicuti mœrore afficimur ob multorum ſcelerum recordatio-

nem, & ad eos inferorum fluuios traiicimur intrepidi, omniáque monstra horrenda & terribilia præterimus, quę quidem læti ita quantum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari potest Hęc ea sunt quæ apud inferos vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cùm simplex & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet, at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio. CAP. XX.

POST huiusmodi vitæ examinatæ diligenter consideratione exoritur paulatim omnium rerum obliuio: sensúsque amittuntur, neque vlla est ampliùs rerum præteritarum recordatio: quare effectum est vt antiqui scriptores multa de Lethe fluuio commenti sint. Verum nos pauca priùs ad hanc rem pertinentia inuestigemus, deinde quid de Lethe senserint antiqui, explicemus. Fuerunt quatuor fluuii Lethæi tantùm, qui ad Magnesiam non procul à Mæandro, qui ad Cortinem vrbem Cretæ, qui ad Triccam vrbem Thessaliæ, vbi natus est Æsculapius, & qui in Lybia Hesperiæ. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philosophorum opinio, non solùm quòd animæ immortales existant, verùm etiam sempiternæ fuerint antequam in animalium corpora peruenirent: Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant: nam si immortalis existat anima, & ex aliquo nascatur, vel ex immortali, vel è mortali necessariò nasceretur. E mortali non orietur, quia sic omnia fieri possent immortalia: neque sempiternum quidquam in natura mortali rei commistum est suopte ingenio, nisi à Deo misceatur aliquando secernendum. Neque rursus ex immortali, quòd illud quod tale est, nihil è se gignit. Atqui cùm immortales animæ existant, multáque tamen nascantur animalia, illud contingere putabant, quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia peragant, per omnésque sphæras & choros dæmonum ac Deorum discurrant, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & aliis in locis variis modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mundanarum sphærarum apud antiquos, qui supra quatuor elementorum globos

octo

octo cœlos esse putarunt, per quos animæ à corporibus solutæ, satísque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec suos circulos perfectè absoluerent. tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora pro prioris vitæ rebus gestis demitti. Nonnulli tamen crediderunt annum magnum, quo spatio anima hominis suum circuitum expleret, & in idem reuerteretur, duodecim horum annorum millibus comprehendi: cùm annus mundi magnus tribus annis huiusmodi absoluatur: nam & ipsa mũdi anima per motum firmamenti eo spatio suum circuitum absoluit, quod efficitur intra triginta & sex millia nostrorum annorum. si quis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur sphæram, proprio motu contra motum diurnum cœli centesimo quoque anno per gradum vnum ferè secundum successionem signorum procedere intellexerit, numerúmque annorum collegerit, is facilè magnum annum mundi ex ambitu ipsius firmamenti intelligit. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt permulta poëtę ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac sententia confirmarent, quòd immortalis anima existat, vt spe aliquando melioris vitæ, & præsentes calamitates æquo animo fortíque perferret, & ne nimium rebus prosperis tolleretur, cum sciret omnibus reddendam esse anteactæ vitæ rationem: & quammaximè se ad integritatem innocentiámque compararet, cùm iucundissima præmia harum virtutum post mortem à Deo esset relatura. Finxerunt igitur post diuturnas voluptates Lethen esse fluuium apud inferos, quid obliuionem significet, cuius aquam siquis bibisset, illi continuò rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio facilius eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidissent, nullo pacto prorsus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus suauissimus & Somno simillimus ab Euripide putatur: quando Orestes, cum ab insania aliquantulum conquieuisset, vtrisque gratias egit Somno & Lethæ: siue Obli[illegible] hoc pacto:

ὦ θεὸς ὁ ὕπνου βλαστὼν θεοῖσιν πόνου
ὡς οὐδὲ μοι προσῆσθα τῆς παρούσης!
ὦ σοφὸν λήθη τε θεῶν, ὡς εὖ σταν.

Καὶ πίσυ δυσπιχθων ὑπνηΐη δηΐοις.
Gratum leuamen somnule agritudinis
Quàm sumus aduenisti, & oportunius huc!
Et tu malorum Obliuio quàm dulcis es,
Optabilis virus misellis & Deæ!

Solus ex omnibus hominibus dictus est Æthalides rerum præteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum:

ὠδί ἔτι νύ τῳ δοτιχθόνιος κρέοντος
Δίπας ἀφράστοισι ῥυχὰς ὑπὲρδεδέγμει Λήθη.
nondum illum ex Acheronte profectum
Vorticibus rapidis Lethe perfuderat vnda.

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiunt, vt aliquando esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pythagorici, cùm anima sit immortalis, primum Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Crenensem, postea quendam, Eleum mox Pythagoram: quam rem planè expressit Ouidius in libro Mutationum:

O genus attonitum gelida formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastique pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Absumserit; mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent anima; semperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuúntque, habitántque recepta.
Ipse ego nam memini Troiani tempore belli
Pantheides Euphorbus eram.

Plato præterea in Memnone non solũ animas esse immortales commemorat, sed postquam certũ temporis spatium, & quædam munia absoluerent, à Proserpina in hominum corpora remitti, sic enim scribit: φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶ ἀθάνατον καὶ πολλάκις μὲν τελευτᾶν, ὅσα δὲν ἔστιν ἀπόλλυσθαι, τὴν δὲ πάλιν γένεσιν ἀπολλύναι· ἐλθοῦσαν δὲ εἰς τὸ φῶς, ἐξ οὗπερ τὰ ἐμπροσθεν διαβεβήκει τὸν βίον, ἐκ τῆς Περσεφόνης ποινὰς παλαιοῦ πένθους δίκην, εἰς τὸν ὑπερθεν ἅλιον κάτιεν ἐνέπεμπε· ὅπου καὶ διὸδὲ ψυχαὶ πάντα ἐκ τῶν βασιλέως ἀγαγοῦ, καὶ θέσιν κρατυνεῖ, σοφίαν τε μάντεσι ἀνδράσι ἀϊδίοισιν· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἤδη μὲν ἀγαθοὶ φασὶ γενέσθαι τῶν πολλῶν κακῶν εὐτυχεῖν. *Aiunt, inquit, homini animam immortalem esse, ac tũc quidem decedere, quũ mori appellatur: atque iterum redire, interire verò & extingui nunquam. quare vita est quàm*

est quàm sanctissimè transigenda. Qui enim Proserpinæ pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges sunt gloria, potentia, sapientiáque præstantissimi, atque isti in numerum Deorum aut Heroum capiuntur. Physici duos tropicos signiferum circulum secantes portas duas esse putarunt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperium incipere credidit, quòd animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quandiu in Cancro sunt nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectæ vitæ exordium auspicari, quum in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circumfusæ alluuionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontísque, ac dignitatis suæ singulæ obliuiscantur. Cùm ad inferos igitur animæ descenderint, diúque fuerint in campis Elysinis, vt ad communiorem opinionem reuertamur, antequam ad supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

Anima, quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
Securos latices, & longa oblivia potant.

Bibebatur autem duplici de caussa aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent, quarum rerum si perduraſſet memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui quum primum posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterũ Deos iubere dicebant, alterum quominùs fiat repugnat natura. quis enim eorum qui mortui sunt, veller, si possit, in hãc vitã molestiarũ plenã redire, in tot animi perturbationes, corporísq; incommoda, nisi grauissimis suppliciis apud inferos vrgeatur? nam quãto diuturnior est hominũ vita, tanto fit maior

incommodorum cumulus : sunt filiorum vel amicorum vel propinquorum mortes, facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordiæ, lites, quæ tanto plura videre necesse est, quanto diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum vt purgarentur animæ antequam in Elysios campos peruenirent, alterum vt post longissimum temporis spatium epota aqua Lethæa omnium præteritorum obliuiscerentur. quare dictum est:

exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Ætherium sensum, atque aurai simplicis ignem
Has omnes, vbi mille rotas volueˆre per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis enim, vti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, nisi & antiquarum miseriarum priùs fiat immemor, & voluntati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeò felix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quàm bona consolentur, quamuis parum firmis & subfrigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

ἦλθέ γὸ τις ὡς τὰ χείρονα
πλείω βροτοῖσιν ὄντ' ἐν ἀμετέρᾳ
γνώμᾳ δ' ἐγὼ τοῖς αὐτίκα γνώμην ἔχω,
πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
εἰ μὴ γὰρ ἦν τάδ'. ὡς ἂν οὐκ εὖ φρονῶ.

Quidam vir olim protulit mortalibus
Mala esse plura, quàm bona adsint. at ego
Diuersa longè sentio: viris bona
Puto esse multo plura, quàm sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valdè videtur absurda, quia non est tanquã frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum & molestiarum, & incommodorum natura: nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerúmque huiusmodi euentus animum perturbant, tamen non necessariò interimunt: si fort. hæc non esse mala, aut ra-

ιὸ con-

rò contingere inquiat Euripides Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita, atque iterum subeunda nullę animę omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenę, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hęc partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuò redire conficta: partim etiam declarant moriturii am hominis conditionem, vt illi sanctius viuant: cum sensus animíque vigor paulatim post vitæ præteritę considerationem deficit, omnésque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER QVARTVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

EXISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in morituorum animis nascerentur, partim vires elementorum, cœlestiúmque corporum, quæ transfunderentur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed quoniam eò scribendo perducti sumus, vt res interire, & iterum post quoddam annorum spatium reuiuiscere, & animas easdem in alia corpora transmitti dicetemus, quæ res sub Lucinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ inuestigandæ, quibus adducti sunt sapientes vt sibi persuaderent Lucinam præesse parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet esse fundamentum, quod superius dictum fuit, quod Græci, id quod cæperunt ab Ægyptiis, Solem, Lunam, cæteráque sidera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos essent conspicuæ, Deos putarunt: quos suffimentis, & cantilenis, & cæsarum victimarum nidoribus placarunt, cum res postularet. Quum Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alii à luce, alii à circumuoluendo nuncuparunt. Aliæ similiter rationes sunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partubus præesse credita est, quia illius ope propter vim propriam humoris fœtus adiuuetur, cum illius beneficio in vtero intumescat, ad quam rem & Solis & Lunæ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifestum esse arbitror omnibus vel medio-

mediocriter eruditis, quod Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cum Lunæ lumine augentur & decrescunt. Huc accedit quòd parturiendi tempore plurimus humor fero persimilis in membranis cum fœtu continetur in vtero, quare & vterus insurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cùm moderator humorum sit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præesse credita est. Qui verò ex astrorum potentia omnia humana pendere censuerunt, has omnes causas ad astronomicas rationes retulerunt: nam senserunt homines rerum cœlestium periti, quòd septimo mense fœtus perficiatur & absoluitur, qui mensis dicatus est Lunæ, quare iure optimo Luna præest parturientibus. Atque huiusce rei talis est ratio & ordo. Primus mensis est Saturni, qui suo frigore ac siccitate facit vt semen, quod fluebat aquæ simile, densetur & consistat. Deinde sequenti mense Iupiter suo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur, quippe cum superioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret si perduraret diutius. Tertio deinde mense Martis cura ista committitur, qui per naturalem suum calorem humores superuacaneos exsiccat, fœtúmque calefacit, & motum in illo procreat. est enim calida vis & sicca maximè ad motum propensa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol astrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic succedit Venus Matris Solisque calorem & siccitatem suis his aduersariis viribus temperans, multóque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipsum mox in manus tradere Mercurio putatur, qui superuacaneum quódque exsiccando, temperiem & ipse inducit, vniuersásque corporis partes etiam magis distinguit, & clariorem formam exprimit. At septimus mensis Lunæ tribuitur, quæ ita fœtum suo humore nutrit, vt perfectus completúsque sit: possitque vel si tunc ex vtero exeat, viuere. Quod si humoris copia adhuc suppetat, & respiratio nondum sit præualida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione non magnopere indigeat, naturæ optima horum alie-

mentorum cellaria & moderatrix in nonum mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non amplius satis magna aëris copia per vmbilicum trahatur acsi vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse soler ferè puerperarum tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinę tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quę de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LVCINAM filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororémque Phœbi, iam dictum est superiùs, cum de Diana loqueremur. Atqui cum re ipsa vna eadémque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varii parentes earum, siue Dearum, siue facultatum, siue eorum nominum fuisse traduntur. Cum enim Luna filia esse Thiæ, & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecatæ vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ: ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonémque habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis qui illã in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortigia natam esse inquiunt, atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cum mox Apollinem esset paritura, vt dictum est superius, Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hęc varia habuit nomina: nam Ilithyia in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quam Lysizonam appellat siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare, zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non amplius possent, quam soluere cogebantur, cum ob ventris amplitudinem, tum ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum: quare cum venirent sub tutelam Lucinę, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti:

Ἔνθα δὲ Εἰλείθυιαν ἐΰζωνοι λυσίζωνον
Ἀντιγόνης δυσάτην ἐδίδυνε᾽ ἀ δὲ λύσατο.
Hîc Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones, tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solùm præesse parturientibus credita sit, cùm inuocaretur, illisque opem ferre: verùm etiam tanquam custodis, cui ortus & vitæ salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyræam nominauit:

Κλῦθί μοι, ὦ πολύσεμνε θεὰ πολυώνυμε δαῖμον,
Ὦ Νύκτι ἐπαείρουσ᾽ ἐχέων ὠδῖνα φερέσπολε.
Σηλεῖτις σωτῆρα, μόνη φιλόπαιδα γυναίκων,
ἀγκλίνεια, παῦσον νίκας ὀδυνῶν, Προθυραία.
Audi me veneranda Dea, cui nomina multa
Prægnantum adiutrix, parientum dulce leuamen,
Sola puellarum seruatrix, solique prudens,
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianæ, Ilithyiam & Prothyream apertè demonstrat in his:

Μοῦνον γὰρ σε καλέουσι λοχεύματος ἀσπασίμοιο.
ὡς γὰρ τοι πολλῶν λυσιπόνων εἶσιν ἀϋτή.
Κρατεραί, Εἰλείθυιαι, καὶ σμερδαλέη Προθυραία.
Solam animi requiem te clamant parturientes,
Sola potes diros partus placare dolores.
Diana, Ilithyia grauis simul & Prothyræa.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cùm illam mater gestaret in vtero, neque cùm pareret vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

Ἔσπε Μοῖραι
Γουνάζω τὸ σεῦ τόκον ὑπνιλέοντα ἀρίγνωτ.
Ὅττι μοι μὴ πίπτουσα χ᾽ ὑπὸ ζωστὸν φέρουσα
Μάτηρ ἀμφὶ ἐμοῖσι ἀνεβόησε κόλποις.
Iisce lauare

Vix bene mensatam Parce statuêre dolores,
Quòd me quum pareret, vel cum gestaret in aluo
Mater non vnquam doluit, sine læta dolore
Deposuit quòd ventris onus.

Mos fuit apud antiquos vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

Σπεψαμένη θελεσῖν συμβλήτοιο δικτάμνου.

Obuia, dictamis teneris redimita, sit illa.

Neque hominibus solum præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert, quare ita Virg. inquit de bobus:

AEtas Lucinam, iustósque pati Hymenæos,
Desinit ante decem; post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægienses, quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem susceptura videbatur, in lucémque eductura, & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturæ fœcunditate fœtuum tum in animalibus, tum etiam in plantis, quare fax Lucinæ meritò assignabatur: ita nam quæ minus fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Delius, vt diximus, cùm loqueremur de Parcis: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellauit: quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniã in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cuius ope victoriã Elei ex Arcadibus reportarunt. Nã cum Arcades Eleorũ agrum hostiliter inuasissent, omniáque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierẽ, quæ puerõ mammã præberet, ad Eleorum duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortatáque est, vt eum eius belli socium sibi asciscerent, quòd ipsa ita fuisset per somnum admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes,

puerum

puerum nudum ante signa locandum curarunt : inde cùm facerent impressionem in hostes, pueris in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugã vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue, vrbis seruatorem, appellarunt: ibidémq; sunt Lucinæ solẽnes honores decreti, quod illam puerũ illum peperisse Elei & attulisse interpretari sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinæ sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sósipalim verò nemini accedere licebat, nisi vetulæ sacerdoti, quam etiam cerro ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrum accedebat. In templo Lucinæ tum virgines, tum etiam nuptæ remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cùm vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Cuita est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quàmplurimis decorabant : neq; illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis quæ rem sacram facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Lucina dicta sunt ab antiquis : quæ ex iis quæ dicta sunt superiùs, manifesta esse censeo : nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiùs Lucinam esse lunam, humoréq; ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cùm fiat per aëra, quem modò Iunonem, modò Iouem appellari ostendimus; iure Lucina, siue vis illa, quæ agit per aëra in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est: vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat fœtibus, qui nati ante septimum lunæ mensem hac solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fœtus in lucem ex vtero enocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithia, quia præstò sit parturientibus : reliqua nomina, quæ illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poëtis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. CAP. II.

IAM verò statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dij suscipiebant, vt fuit opinio

antiquorum: qui Penates qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli qui Penates Deos esse putarunt illos per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur: Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam. hanc etiam si quidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem aëra imum. Mineruam, summam ætheris partem, quæ vis est diuina intelligẽtię, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt, & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vósque qui maximè me repentino, atque reuocastis, quorum de sedibus hęc mihi proposita est contentio, patrij Penates, familiaresque, qui huic vrbi & reipublicæ præsides estis. Sic & Halicarn. in primo antiquitatũ: τοὺς δὲ ἐπὶ τούτοις πάτριους Ῥωμαῖοι θεοὺς καλοῦσι τοὺς μὲν ξενίζοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν πρώτοις οἱ μὲν παῤ ἡμῶν ἱστορήσαντες, οἱ δὲ γενεθλίους εἶναι δὲ οἱ κτιστὰς, ἄλλοι δὲ ἐφεστίους, οἱ δὲ μυχίους. *Deos autem hos Romani Penates vocant, atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt: alij vocant Deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præsides, alij arcanos.* At vero cur erant hi patrij, ac non potiùs communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modo singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeo singulos homines & animalia & plantas terros ac peculiares habere Deos crediderunt, quorũ essent illi tutelares. Idem prope sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura Deorũ: nam Vestæ nomen à Græcis sea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autẽ eius ad aras & focos pertinet. itaque in Dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hac vi Dij Penates, siue à pẽnu ducto nomine, (est enim omne quo vescuntur homines, penus) siue ab eò quod penitus insident, ex quo etiam Penetrales à Poëtis vocantur. Erant igitur Penates Dij familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus qui superiùs commemorati esse putabantur. Alij tamen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere; & Vestam, qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab

Æneа-

Ænea fuerunt delati: quam rem expressit Virgilius lib. 2. vbi Hector Æneæ Penates Deos ita commendat:

Sacra suósque tibi commendat Troia Penates,
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:
Magna peregrato statues quæ denique ponto.
Sic ait: & manibus vittas, Vestámque potentem,
Æternúmque effert adytis penetralibus ignem.

Hæc si quis recte consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quàm elementa ipsa, penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nónne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cùm ex humore tanquam materia & è calore tanquam artifice ad formam euocantes omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His merito Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videtur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam vtrinque tenerent: qui quidem nihil aliud esse putabant, quàm propriam singulorum fortunam atque euentus, cùm penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quòd penes illos vniuersam humanæ vitæ moderationem singulorúmque esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes, aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cùm omnia serie quadam fatorum gubernari & seruari crederentur: quàm etiam Genium nominarunt: quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENIMVERO Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur, vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœmineo congressu è semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu, quem postea Agdistin appellarunt. Huic cùm sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vinúmque

illi in pateris offerebatur, vt inquit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco Syluanum lacte piabunt,
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Inter arbores fuit platanus dicata Genio: atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum: quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam describit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus cæsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnam è virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socii Vlyssis, cum verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olimpiadem pugillatu vicerat, eò accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socii Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse ac Genius denique victus non solùm extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandémque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle lupina, vt aiunt, apparebat amictus.

¶ Dictus est autem Genius, vt placuit Latinis à gignendo, vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clàm nunc suadere, nunc dissuadere, vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimabantur Genii dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit. In quæ spectra cum anima nostra clàm respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta fit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur.

Inde

Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quòd verò Genius dæmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctē apparuisse scribit ita in eius vita: ὁ δὲ συλλογιζομένῳ πρὸς σκοπὸν φαντασία τοιάδε τις εἰσπίπτει. δοκοῦντος δὲ τοῦ βλέπειν ἐστόμωτος καὶ φοβερὸς ἀλλ' οὐκ ὄψιν ἐκφαίνων σώματος καὶ εἴδους, σιωπὴ παρεστὼς ἐπῆν. ἡμέρας δὲ γενομένης, Τίς ποτ' ἂν (ἔφη) ἄνθρωπον ἢ θεῶν μισοῦντες ἡμᾶς βουλοίμεθα ἡμῖν ἐπιδημεῖν; ὅμως ἐγνωσμένος δὲ ἔμπειρος ἦν, ὅσος ἐν βρόχοις δαίμων κακὸς ἦν. εἰ δὲ μὴ σοὶ Φίλιπποι· ὁ δὲ Βροῦτος διαμειδιάσας· Ὀψόμεθα γὰρ (ἔφη) καὶ ταῦθ' ἅπαξ· ἐπεὶ καὶ πρότερον ἐκάλει μήτε ἀκούσας τινὰ φωνὴν, μήτ' ἰδὼν ὄψιν φαντασίας. *Is igitur cum quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se perspexisse. quare oculis ad ingressum conversis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare cœpit, quis esset Brutus, & quis, inquit, hominum es, aut Deorum? cui quid tibi putetur ad nos venisse? ad quæ submurmurans illa forma, I mea sum, inquit, ô Brute, malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minimè exterritus, Videbo, respondit. Cùm verò is dæmon evanuisset, pueros ad se intrò vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse respondérunt.* Alii igitur crediderunt elementorum symmetriam, quę corpora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genii nomine fuisse vocatam. Alii occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerendas impellimur. Nam dæmones illi primum Geruli, deinde Genii vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virgilius libro septimo:

Sic deinde effatus, frondentes tempora ramo
Implicat, & Genium que loci primumque Deorum
Tellurem, Nymphásque & adhuc ignota precatur
Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum, efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & non sponte facimus. Defraudamúsque Genium, vel illi indulgemus, cum iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerunque indicio est an inuiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ad de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IIII.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurii Laræque Almonis filiæ concubitu Lares geminos fuisse genitos, qui ia cùm Lares Iouis adulteria Iunoni indicassent, Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit, quam cùm Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex qua nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Fastorum in his:

Iupiter intumuit: quæque est non ossa modestè,
Eripit huic linguam, Mercuriúmque vocat.
Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus)
Nympha sed inferna Nympha paludis erit.
Iussa Iouis fiunt, accepit hæcus euntes.
Dicitur illa dare tum placuisse Deo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,
Et frustrà mutæ nituntur ore loqui.
Fitque grauis, geminósque parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

Hanc Laram, siue vt alii dixerunt, Larundam, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vnà cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, siqua pericula familiis imminerent, ea depellere cùm fuisset expiata. sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos alliorum papauerúmque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitorum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabantúrque tanquam penates domorũ curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt, quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domũ vocauerint. Alii agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. lib. Elegiarum:

Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Latibus etiam conuenire sunt putãda.

Erat

Erat præterea consuetudo, vti Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarentúrque variis florum coronis: quibus Diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade. CAP. V.

EXISTIMO sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur; Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos in artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere. illis interim fabulosis ac ridiculis Diis Deabúsque prætermissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba siue Cunina, & reliquis Diis huiusce modi autoritatis. Et quoniã Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eáque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingeniis, de hac primum verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος ἐοῦ θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. *Mineruam inquiunt Neptuni fuisse filiã & Tritonidis paludis.* cui fabulæ faciunt fidem quod per eius natalem diem virgines certare inter se iudicris solebant apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes: est enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, vt scripsit Apollonius libro 4. Argonaut. in his:

Ἠ ἐρατὴν Λιβύην πυμάτην, ἀΐσσοτ' Ἀθήνη,
Ἧμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς δόρυ παμφαίνουσα,
αὐτίκ' ἐπὶ Τριτωνίδ', ἐφ' ὕδασι χοτὴσσατο.

Egregiæ Libyæ Heroinã, Palladã quondam,
Quum patris è capite exiliit clarissima, paruam
Lauerunt Tritonis aquã, sordésque puellæ.

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruam è Iouis capite natam fuisse dixit: quẽ secutus est Apollonius: & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutissima & prævalida securi, vt sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso arma-

sam virginem erupisse inquit: neque Iouí, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obstetricum mulierculatum turba astabat, cùm nata sit Minerua sine matre: qua de causa illi fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter cum Iunonem sterilem esse videret, grauitérque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filium procrearet vnde nata est Pallas. At Homerus libro 4. Iliadis non à Tritonide palude, sed ab oppido Bœotiæ Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quòd apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenij, vt ait Strabo libo nouo: qui postea libro decimoquarto scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum pluisse, cùm Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Persen, & Astræum, & Palladem fuisse Crij & Euribyæ filios. qui tamen videtur lib. 3. diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cùm ita scribat: φασὶ γὰρ θυγατέρα τὸν Τρίτωνα τριτόκαν, ᾗ ὄνομα Πηλλάδα μαθοῦσαι δὲ ταῦτα τὸν πρόμαχον, εἰς φιλονεικίαν πεσόντα θεάν. *Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatã fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas: quũ res bellicas exercerẽt, in contentionem venisse.* Verùm cùm Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracíque ac pectori suo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus fuit ad Troianos delatum. Nam, vt ait Apollodorus, Pallas, Tritonis filia fuit, at Minerua alumna. Alij dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas versam, denique compressam à Ioue fuisse: quæ cùm esset grauida, audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur quòdmodo è Ioue, modo è Tritonide palude, modo è Cranao, vt sensit Zezes, nata sit. Verùm illud accidit, quia plures fuerunt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum: Minerua prima, quam Apollinis matrem supra diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saïtæ colunt: Tertia illa, quam Ioue generatã supra diximus: quarta, Ioue nata & Coriphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nomi-

nominant,& quadrigarum inuentricem ferunt: quinta Pallantis,quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pennarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudiit,vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacro Palladis,non solum eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verum etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit,idem Iouis nutu comprobari,in his:

αἰ Φαῦλα κατίνευσε τὸ δ' ἔπλετο δῶρον Ἀθάνᾳ
Παλλάς, ἐπεὶ μάλα Ζηνὶ φίλη γένετο φρένα πάσας.
δῶκεν Ἀθηναίῃ πατρώια πάντα φέρεσθαι.

Annuit his dictis Pallas, quódque annuit illa
Perficitur. Nata Iupiter hoc tribuit
Ipse Mineruæ vni, quæ sunt patria omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene, quum Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascititiam rursus vocauit,vt est in his: ἐμὲ μὲν μᾶλλον δοκέει τῷ πατρὶ, θυῶναι εἶναι τῷ Διΐ· τὸν δὲ Δία ἐλάσαι μὲν τοῖσι παισὶ θυγατέρα. *Atque illam quadam de causa succensuisse patri, séque ipsam Ioui tradidisse, Iouemque suam ipsius ascisuisse filiam.* quare ita inquit Homerus.

Διὸς θυγάτηρ κυδίστη Τριτογένεια.
Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poetæ illã Tritoniã appellarunt,quia sit è palude genita;quod quidem foret ridiculum, sed quia vel à Tritonide educata sit,vel quia apud amnem eius nominis sit nata,cùm ibi primum apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Ausses habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum siqua acceptis vulneribus obiisset,illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, pluráque ac maiora vulnera pertulisset,illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & lætitia circumferebatur, domúmque quàm lætissima deducebatur, vt scripsit

Herodotus in Melpomene. Alij Ironij potiùs filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius: Ἄλλοι αὐτὴν εἶναι Ἑλλήνες, ἐξάπατρι, ἢ τὴν πολεμικὴν τῆς Ἀθηνᾶν, Γιγάντων μὴ ὑπαρχουσῶν συγκτίσαι. *Vnde ipsam in Deorum numerum Graeci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, qua fuit Ironij filia.* Fuerunt qui Pallantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primum fuisse vocatam; deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi inferre, ac virginitatem rapere conantem obtruncarit: cuius pellem in ægidem composuerit, alásque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius: ἢ Παλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πειρῶντα ὑπάρχοντα, ἢ ἀνέλοι, ἢ τὸ δέρμα αὐτοῦ ἐκδεδαρκὸς καὶ τὰ πτερὰ τούτου πρὸς τοῖς ταύτης σφυρίοις ἁρμόσαι. *Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsámque violantem vt volentem, cum illa concumbere, quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit, eiúsque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit.* quare illam Græci in Deorum numerum retulerunt, cum tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamam præterea ipsam impedire conatam interemisset, quare de illa ita scriptum fuit à Simonide Ceo in secundo Genealogiarum:

ὑψιλοῦν ὄρεσιν
Πελιάδες καρηφόρον ἐδείσαν εἰσορέωσαι
Ἔργον Ἀθωίης Ἰτωνίδος, αὐτίκα δ' ἀϊδδεῦ
Ἥρωας χείρεσιν ὀπισθοδόντας ἐρετμοῖς.
Peliades timuere videntes montibus altis
Palladis Itonidos factum, vel protinus ipsos
Spumosa heroas ferientes æquora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cùm aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Calli. in lauacro Palladis,

οὐδ' ὅκα δὴ λύθρῳ πεπελασμένα πάντα θέοισιν
πύρκαι ὑπ' ἀδίκων ὠδὲ καὶ Γιγάντων·
Non armis quando per multa cade cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idē Isacius. Alii vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis, cum bellicosa sit Dea alii, quia cor palpitans Dionysij, ad Iouem detulerit. Nam Dionysius Iouis, & Proserpinæ filius frusta-

fruſtatim à Titanibus fuit diſcerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerua, vt traditum eſt in fabulis. Huic Deæ cùm armata dicatur è capite Iouis exiliiſſe, mox arma & currum tribuerunt, vt teſtatur Horatius in primo carminum:

Iam galeam Pallas & ægida,
Currúſque & rabiem parat:

Et in his carminibus Steſichorus:

Παλλάδα περσέπολιν κλείζω πολεμηδόκον, αἰγιόχοιο
Παῖδα Διὸς μεγάλου δαίφρονος.

Palladá bellorum ſtudiis cantamus amicam,
E Ioue progenitam magno, qua deſtruit vrbes.

Callimachus iam tum illi currum fuiſſe cùm pugnauit aduerſus Gigantes, ait, & equos multo ſanguine, multáque cæde conſperſos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani lori, vt eſt in his:

ἀλλὰ πολὺ πρόσθεν γε θοὰ ἅρματα καὶ κατὰ ἵππους
λυσαμένη παγαῖς ἔκλυεν ἁλμυρίδος.

Sed priùs illa iugis fumantia ſoluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuiſſe huiuſce Deæ clypeum, mirôque artificio extructum inquiunt, cuius formam ita deſcribit Virgilius libro octauo:

Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma,
Certatim ſquamis ſerpentum: auróque polibant.
Connexóſque angues ipſámque in pectore Diuæ
Gorgona deſecto verſantem lumina collo.

Nam vbi illud ſcutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus eſt is clypeus ideò Ægis, quòd ita vocaretur ante ſcutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam poſtea obtinuit conſuetudo vt omnium Deorum ſcuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis ſcutum ægidem etiam vocauerit Heſiodus in deſcriptione ipſius ſcuti. Fuerũt qui dixerint Palladem fuiſſe belli inuentricem, quod teſtatur Cicero in tertio de natura Deorum hoc pacto: Liberum alterum patre Cœlo, qui genuiſſe Mineruam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt, quam etiam Virgilius lib. II. præſidem belli nominauit:

Armip otens, belli præſes Tritonia virgo:

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymnoin Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate & inuentis:

τειρασ' δ' ι' δωσατ πιθεειν φρενας, δ' απατησαι,
Κυδιμον τ' αγλιχυον Διος γλαυκωπιδ' Αθηνην.
Ου γδοι ειδωλον εργα πολυχρυσου Αφροδιτης,
Αλλ' αιδω τε σεβας τε, και αγρια μητιοωσαι
δυσμιναι τε, μαχαι τε, και αγλαα εργ' αλεγυνουσι.
Πρωτα τεκτηνας αιρας εδιδαξεν εδαφος
Ποιησαι ραπτα ποικιλα χαλκω,
Η δι τε παρθενικας απαλοχρωτας εν μεγαροισιν
Αγλαα εργ' εδιδαξεν, οσσ' φρεσι θεσσα ιηδη.

Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,
E Ioue prognata cui lumina glauca, Minerua.
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:
Pralia, sed placuére feri sed munera Martis,
Sed cades, sed bella, sed & certamina pugnæ.
Prima viros docuit currus, orbésque rotarum
Supposuisse, ligent quas partes robora ferri.
Virginibúsque dedit monstrauit prima domi quæ
Munera conueniant, animísque impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, vt testatur Lucianus in Hermotimo: φησι γδ ο μυθος ειδεναι Αθηναν η Ποσειδωνα η Ηφαιστον διαγωνιζεσθαι, ο μεν Ποσειδων πλοιον τινα αποτασασθαι, την Αθηναν δι οικιαν οπωποτε. *Inquit enim fabula Palladem Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse; atque Neptunum nauium fabricasse, Palladem excogitasse domum.* Eiusdem inuentum est colus, vt ait Theocritus Ægloga trigesimaquarta, & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathísue Minerua
Fœmineas assueta manus.

Hæc eadem tibiarum vsum & musicam excogitauit: hæc acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, classicáque adinuenit. quorum inventorum mentionem fecit Ouidius libro sexto Mutationum. & ita libro tertio Pastorum:

Pallas

Pallade placata lanam mollire puella
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine dansat opus,
Hanc cole qui maculas læsis de vestibus aufers,
Hanc cole vellericis quisquis ahena paras.
Nec quisquam inuita faciet bene vincula planta
Palladeæsit Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ innuit, & fructus expressionem, cùm planta quidem antè nascereturfed ignota inter cæteras arbores, nã vt testatur Herodotus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cùm Epidaurii ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damiæ & Auxesię iuberentur, percunctati sunt æreásne an lapideas erigerent. Cùm respondisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἐδόκουν δὲ οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίοις ἐπαίειν σφίσι τὴν παράδυσιν ἱρῶν πάντων διὰ τὸ καινὰς νομίζοντες εἶναι. λέγεται δὲ ὡς ἐλαίη ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ τὸ παράπαν ἐοῦσαι, ἢ ἐν Ἀθήνῃσι. *Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cædere permitterent, cùm maximè sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ.* quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cùm verò oliuæ fructus ad omnes artes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Minerua inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuuetur, sicuti etiam ignis munere. quare non iniuriâ sensit Æschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitasse, quòd ignem de cœlo ad mortales detulit, vt suo loco apertiùs à nobis & opportuniùs explicabitur, cùm pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheo. Fama est adeò virginitatis fuisse studiosam Mineruam, vt cùm fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset à Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloria posset se nudam lauantémque Mineruam vidisse. verùntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex

hymno Callimachi lauacra Palladis. Quare illud non satis consideratè dictum est à poëtis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquiant à Vulcano, cùm ad illum accessit, petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incessit: quæ cum reluctaretur, neque virũ vllo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorẽ actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimũ Palladium. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cœlo in Pessinũtem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cùm multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiochus Palladium illud non quidem de cœlo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabrefactum: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatũ seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quod vbi Ilus illum condidit discolorem bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur, dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum & fusum. Huic Ilo postea responsum fuit oraculo tamdiu ciuitatem Troiæ incolumem futuram,

quamdiu

quandiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam tradiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriēs Hercules in OEta monte inter Thessaliam & Macedoniam mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento afirmari voluit, cùm donauit illi sagittas. Sed cùm postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine reliquiis corporis: inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus negauit se quidquam scire. Sed cùm maximè cogeretur, ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cum Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Æsculapii filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamersa apud Atheniēses, vt meminit Lycophron in his:

Οἱ δὲ Λαφρίας
Οἶκοι Μαμέρσας τ' ἔθεν ὑφ' ἁλοῒ.
atque Laphriæ
Domus Mamersæ exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur: & rursus Pyletis, quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatū, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & Æthyiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegeret & seruare putabatur. Dicta est & Iconia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonii enarrator. Fuit eadem Ismenia & Æcæa apud Thebanos, vel vt putarunt alii Alaicomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Proncæa, Zosteria, Panadæis, Halæa, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithronie, Sospita, Ergate, Ophthalamis, Alea, Axiopœna, Narcæa, Cisæa, Promachorma, Saitis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apaturia, Cyparissia, Frænatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pæonia, Scirias, Sunias, atque multa denique fuerunt illi variis de caussis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consue-

nit ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseon:

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Lauum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est: mactatur vacca Minerua,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare voluerunt antiqui, perquiramus. quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quam sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assidnè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & insciticæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis merita Minerua è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificiū. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquam inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad enertendam conscleratorum improbitatem, cùm graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiacem aut Achillem populatores vrbium appellauit ob ferocitatem, sed Vlyssem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia pertara est in fœminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Ægyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cū esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cùm robore & fortitudine præstaret. cōfecit & alias res memorabiles, & Aegida feram vocatā monstrum prope inexpugnabile obtruncauit. Illud cū è terra genitum esset, immensam flammam ex ore prosi bat, primūmque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia di-

gia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnésque syluas ad Indiam vsque in cineres conuerit: atque cùm ad mare descendisset apud Phœnicas, concremauit syluas ad montem Libanum, per Ægyptúmque in Libyam penetrauit, ac demum in nemora Cetauniæ: qua regione concremata, hominibúsque vel extinctis vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquiunt prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, eiúsque pellem suo pectori gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt glorioſum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionyso vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cùm cranium in tres patres findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat: quamuis eodem die aliquando nonnullis caussis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendíque, & qua ira concitetur. Alij aëra esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme, cùm annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & fœminam esse inquit Orpheus in hymnis: Ἄρσην ὑφ' ἑνὸς ἔσσυο Ἰοὺς, *fœmina másque eadem es.* quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclarè sanè fictum est ab antiquis Ionem suas vires vni Mineruæ impertiuisse, quia Deus maximè amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia quæ à Deo dissideat: quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Ægyptij hãc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderũt, cũ aër sit natura incorruptibilis, supremúmque locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: at Tritonidem, quia ter mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstrauit hæc præterea in bello Gigantco omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnémque arrogantiam esse vanam; cùm nonnullos ex iis

nullo propè negotio trucidari. Sed quoniam in bellis gerendis præcipue necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorum castrorum decorauerit, quis non videat sæpiùs hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur; quoniam sapientis veritatem & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, est maximum aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur, cui gratus est draco eadem de causa, at cornicem ob garrulitatem, auersatur. Datur illi cristа & galea: quia nõ solùs viribus vti conueniat, sed etiam vrbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenii: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimum acceperit iudicium, hunc vel decem Minerue expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in priorib. Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potiùs, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam bonitatémque ingenii maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cùm faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Diis proximum loui locum tenere putarunt poëtæ: quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Est enim

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarũ contemptum, quas longo interuallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantia & splendor, vt Pallas artes propè vniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam, disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant, Tiresiam idcirco cæcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiæ fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, vt alii maluerunt, quia cùm diuinam sapientiam inspicimus, nos cæcos esse, & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum & animi incredibile acumen recuperamus, réſque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem altiùs considerasse, qui Paridem nudas inquiunt has Deas iudicasse Venerem, Iunonem, Palladem, quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eámque paulo diligentiùs fuisset intuitus, omnes voluptates corporis, nedum immundæ libidinis, omnémque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cùm non bene cognouisset, & donis potiùs, quàm conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarúmque domorum præfecta, vt ait Æschylus in Eumenidibus:

κ, κλῆδα οἴδα δόμων τῶν μόνη θεῶν.

Claues domorum sola Diis ex omnibus Noui.

Quod sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatu cum illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parcimoniæ, & temperantiæ: cùm Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem, vrbéſque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis: Erit igitur tamdiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus quamdiu inuiolatum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dii boni: an adeò stupidi sunt homines, vt nesciant neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hęc rectè significari? an credendũ est statuarios esse in cœlo,

è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt statuæ, ad nos confugiant? quid hoc est monstri Di boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutiùs cõsistere non potest. At vbi sapienter omnia gubernantur, neque vlli impunè fit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illam vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

Θεοὶ πόλιν σῴζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Vrbem Dei Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationẽ secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei: atq; omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapiẽtiæ pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Minervam esse crediderunt vim solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splẽdorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impunè potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, parésque sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deum ipsum omniũ agentium in res humanas vis solis potentissima est, quę facit vt aliæ res intereant, aliæ oriantur, sempérque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

ATQVI Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre ma-

tre magna est controuersia. siquidem, vt aliis placuit, Asiæ Nymphæ filius fuit: alii ex Asope, alii ex Themide natum esse putarunt, Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his: -

Κύπλω δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίλην
Ἠγάγετο Κλυμένῳ τε καὶ ὁμοκλίνῃς εὐνατείῃσιν.
Ἠδ' ἶδι Ἀτλαντα κραταιφρονα γείνατο παῖδα.
Τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενοίτιον ἠδὲ Προμηθέα
Ποικίλον αἰολομῆτην, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Iapetus Clymen duxit dehinc Oceaninen
Perpulchram, simul hique thorum presſere iugalem.
Hinc Atlanta parit prudentem, deinde Menœti,
Te genuit, paritérque Promethea callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Gigãteum filiam habuit Anchialen à qua nominata est vrbs Ciliciæ: de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando
Cœúmque, Iapetúmque creat, saúmque Typhœa.

Quare cum herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruarat Prometheus, vel (vt alii maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

Μυκηθμῷ δεινὸν ἐπέρδετο πρέμνῃ σείετο γαῖα,
Ῥιζαι τμηθείσης Τιτηνίδος. ἔστενε δ' αὐτὸς
Ἰαπετιὸν παῖς ὁ δυσάρεϊ θυμὸν ἀλύων.

Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide: at ipse dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuisque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene & præterea Hesionem, & Axiotheam, vt Isacius memmit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Mœnetium, Atlantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur. filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

Ἔνθα Προμηθῆος
Ἰαπετιονίδης ἀγαυὸν τέκε Δευκαλίωνα
Ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδίκασε νηοὺς
Ἀθανάτοισι.

Hic ipse Prometheus
Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.
Primus templa Deis primus qui condidit vrbes,

Habuit filium præterea & Lycum & Chimareum è Celæno, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanæ vrbi. Sicut eius soror Ægina Æginæ. Hic fertur homines primùm è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potiùs artifex. quod ita testatur Ouidius in lib. 1. maioris operis:

Siue recens tellus, seductáque nuper ab alto
Æthere cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeta mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Antipater in hisce carminibus:

ἐ δείμασε (δοκέω) μοῦνος πάντ' ἀρ Προμηθεὺς
Οὐχὶ μόνος. πάντες ἔμπνοον ἐξ οὐ Μύσιον.
Mugiet ipsa (puto) bos olim, haud ergo Prometheus
Effinxit solus viua, sed inde Mylo.

Nam fama est Prometheum cùm hominem fingeret portiones captas singulis elementis suo operi admiscuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamentis non solùm vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum & mores. Qui verò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaicis Pausanias non procul à Panopensibus apud torrentem quendam saxa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poëtica quadam cum suauitate reprehendit Propertius in libro 3. quia cum plurimum operæ in corpore hominum recte formando consumpsisset, mentē neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima infelix fingenti terra Prometheo
Ille parum cauti pectoris egit opus:
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primum debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse, atque eorum carnes ab ossibus diuisisse: tum in alteram pellium carnes, in alteram ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem vtrum taurum maller, eligendi. Iupiter capta optione cùm dolos eius viri grauiter ferret, vt iustam oportunitatem vltionis nactus videretur, ossa legit, ad quæ illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

τοῦ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ
ἐν ῥινῷ κατέθηκε βοὸς μεγάλοιο βροτοῖσιν.
τοῦ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολοπλόκον ἔργον
ἐξαπάτησας κρύψε βροτῶν γένος αὐδήεντα.
δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετα εἰδὼς,
ὦ πέπον, ὡς ἐτεροζήλως διεδάσσαο μοῖρας.

Pelle sub hac bubula carnes & pinguia cuncta
Viscera composuit, rectè que ligauit in vnam:
Altera repleta est, qua condidit arte dolosa,
Ossibus iisque adipis tectis candore superne.
Talia deinde refert hominum pater atque Deorum:
Iapetoniade cunctorum maxime Regum,
Stulte, quid has partes componis ita arte dolosa?

Cùm verò iratus Iupiter illa de causa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineruæ auxilio ascendisse in cœlũ ibiq ferula ad currũ solis admota ignem rursus in terras detulisse, quod inquit Horatius in primo carminum:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit
Post ignem aetheria domo
Subductum, &c.

Id cùm resciuisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminam è luto cõponeret, quæ cùm astutissima esset, & omnibus artibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineũ sexũ creditũ est, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheum cum omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cum spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheum contendit.

qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sentiēs, vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cum qua vas illud seruauit. Cùm verò Prometheus Iouis munus reiecisset, quòd insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu, ad Caucasum montem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamisadas, vinctus, vt testatur Strabo libro decimoquinto, ne tantum furtum videretur impunè contra Iouis voluntatem commisisse. dicunt præterea huic additam fuisse aquilam, Typhonis filiam, vt ait libro secundo historiarum Pherecydes, & Echidnæ Phorbantis, quæ iecur illius assiduè renascens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius libro secundo,

Καὶ δι' Καυκασίοιο πέτρας ἀνὰ πολλὸν ἐρύσσας
ἐλάσσατε, τῇσι γυῖα δεῖ συμφελίξαι πάγῃσιν
Ἠλιβάτῳ χαλκέῃ σὺν ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθεύς
εἵστον ἅπαν φορέῃ παλιμπετὲς αἰὲν ἰητρῷ.

Exoriebantur rupes, & grandia montis
Culmina Caucasy, vinclis vbi membra Prometheus
Praduris, ferróque miser iacet ipse ligatus,
Sapius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quantum iocinoris per diem ab aquila consumebatur, tantundem per noctem excrescebat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

Δῖος δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικίλον βρῖθος
δεσμοῖς ἀργαλέοισιν, ἐπὶ κίων ἐλάσας.
καὶ ῥ' ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον· αὐτὰρ ὃ γ' ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθανάτου, τὸ δ' ἔπλετο ἶσον ἅπαν τε
Νυκτὸς, ὅσον τ' ἐπιμῆκες ὑπὲρ ἰδὲ τανυσίπτερος ὄρνις.

Implicat indomitis nectique Promethea vinclis
Astrictámque columna tenet medium. fera semper
Pascitur immortale iecur Iouis ales: at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit, huic misero tantum nox vda reponit.

Duris autē Samius scriptum reliquit non ob ignem raptum, sed quia Palladem amauerit, Prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatum: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montem Caucasum habitantes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabant, vt illius supplicii auctoribus, cùm eximiè colerent Herculē, qui Prometheū è vinculis liberasset. Fabulam quandam attigit Nicāder in Theriacis,

riacis, quæ apud antiquos circumferebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarunt, pro qua accusatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cùm suo asello clitellario imposuissent redeuntes, asinúsque graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendam peruenit, vbi serpens ne ad aquam accederet prohibuit, nisi priùs pacto pretio. Tum verò pactus est asinus se quodcunque haberet esse daturum, ne siti periret: inde senectutem exuunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ὡ γάμος δ' ἄρχε μῦθος ἐυκλείζειν φερέπτα,
Ὃς ποτ' ἀδελφεὸν ἶφι Διὸς φρεσὶ βυσσόθι τέτμε,
Νεμεσσήσας κακότητι καὶ ἀθεμιτοεργίῃ
Τὸν μὲ συμῆ, τότε τε γένετο πόσις ἠμερίοιο
Κυδαίνων. δὴ γάρ ῥα πυρὸς κλυτὸν ἵετο τοῦτον.
Ἀθρόα τοι μὲν τῆς δὲ κακὸν φορέεσσιν ἀτύζεται.
Ναὶ θεῖ γὰρ κάμοντος ἀμερβέος ὀρθὸν ἐπ' ὦμῳ
Δῶρα πολύσκαθμος δὲ κακαυχήεις αὐχένα δέψῃ,
Ῥαιστηγολφεῖσι δ' ἰοῦσιν ἑλκάμενα δέρα
Οὐλοιῇ, λιτανῇσι κακῇ ἐπαλαλήμενα πάτῃ,
Σκίμνων. αὐτὰρ ὁ ζεῖδος, ὁ δή ῥ' αἰεὶ ἔχατο τοῖσι,
Πῖτυι ἀορσίνα δέρε. δὴ δ' ἀπαίνυτο χειρὶ.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus auo
Vnus natorum Saturni, præmia honorísq;
Indicium cepere domestica turba iuuentam.
Mortales preciosa Deum: sed munera posthac
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ.
Nam tardi dorso imposuerunt pondus asselli
Dona Dei cui sicca siti præcordia vbi essent,
Ad fontem properat, prægrandem hic repperit anguem.
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet pretium lympha, pondúsque petiuit.
Ille siti pressus facilè annuit ista petenti.

Quare meritò Prometheus de hominibus ingratis queritur' vt scripsit Iulianus poeta, in eo epigrammate:

πύρνις πυρὸς ὅπασα φορίσβιον ὦμῳ δ' ἄορ πύρνης,
ᾗ πυρὶς· ἀλλ' ἄτερ πήματος ὄψιν ἔχω·
ἄ μακέλων ἀχάλαστον ἀεὶ χόνις, εἴχε Προμηθεὺς
αὖτ' αἰτιάσεις ταῦθ' ὑπὲρ χαλκεύτων.

Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,

Arsque repertori grandia damna ferunt.
Ingratum genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritisque dolor.

Nam si qui beneficium acceperant, non tales fuissent, quales diximus, quo pacto ingrati possent appellari? Scripsit tamen Pausanias in rebus Corinthiorum, non Prometheï, sed Phoronei cuiusdam arte ignem fuisse inuentum: quare apud Corinthios templum fuit Apollinis Licii, in quo statua erat Phoronei ignem accendentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiâ supra Caucasum mõtem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheo, & in dialogo de Sacrificiis. At Menãder suauissimus poëta meritò torqueri Prometheum inquit, non quia ignem, sed quia multo grauius malum, quia fœminam scilicet omnium humanarum calamitatũ autorem & sceleſtum omnino animalis genus, inuenerit, vt est in his:

Εἶτ' ἐ δικαίως περιπατεῖ τὸν ἄνθρωπον
Προμηθεὺς τὸν Πρόμηθα περὶ πάντ' ἐστὶ κρεμὴς:
Καὶ γάρτ' ἀπ' ἄλλου πάντα, ἄλλο δ' οὐδὲν ἦν
Ἀγαθόν, ἢ μισεῖν εἰμ' ἀπεστυγῶς τοὺς θεούς,
Γυναῖκας ὅπλασ'. ὦ πολυτίμητοι θεοί,
Γένος μιαρόν.

Ergo immerentem di itant Prometheum
Pendere fixum Caucasi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni?
Sed, quod Deos odisse cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas, ô Dij boni,
Genus nefandum.

Huic ipsi Prometheo ara fuit in Academia cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque, vt scripsit Lysimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius statua cum sceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum est à Pausania in Atticis non solùm arã illi fuisse erectam in academia, sed etiam Lampadiferorum cursus certamen inde incepisse, qui in vrbem accensas faces deferentes decurrebant, in quo certamine studebant vt accẽsæ faces seruarentur. Nam cuius fax extincta fuisset, is victoriam succedenti concedebat, atque hic eodẽm modo sequenti si sua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quòd si nemo accensam facem tulisset, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem

Prome-

Promethei, quòd is omnium artium fontem & autorem ignem putabatur inuenisse, vt ait Æschylus in eius nominis Tragœdia:

Ναρθηκοπλήστου δὲ δηρώμεθα πυρὸς
Πηγὴν κλεπτεύσαντ', ἢ διδάσκαλος τέχνης
Πάσης βροτοῖς πέφυκε, κἠμέγας πόρος.

Artis magistrum ignem (fuit namque is viris
Magnum inuamen pluribus peritiae)
Inuenit.

Sed non solam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verùm etiam medicinæ, pharmacorúmque mistiones, & leges diuinationum, & somniorum interpretationes: primúsque Prometheus inuenisse auguria, quamuis alii ea quæ sunt auium à Cara rege Cariæ primùm inuenta fuisse putarunt, & obseruasse auium volatus, eorúmque qualitates, & quarũ essent auium, & quid significarent. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dii singuli lętarentur: idémque fulgura, & signa de cœlo notauit, inuenitque metallorum vsum, & omnũ denique artium est inuentor, vt ipse de se ipso apud Æschylum testatur: cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumenti suauitatem huc adscribenda putaui:

Τὰ λοιπὰ μου κλύουσα θαυμάσῃ πλέον,
Οἵας τέχνας τε καὶ πόρους ἐμησάμην.
Τὸ πρῶτον μέν τοι τις εἰς νόσον πέσοι,
Οὐκ ἦν ἀλέξημ' οὐδὲν, οὐδὲ βρώσιμον,
Οὐ χριστὸν, οὐδὲ πιστὸν, ἀλλὰ φαρμάκων
Χρεία κατεσκέλλοντο, πρὶν ἐγὼ σφισιν
Εἴδησα μῖξιν ἡπίων ἀκεσμάτων,
Αἷς πᾶσας ἀμπύκωμα βουμελῆ νόσους.
Τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐσέσχισα.
Καὶ κρῖνα πρῶτος ὄξ' ἐνυπνίων ἄχρη
Ὑπαρ γρυΐδαι κληδόνας τε δυσκρίτους
Ἐγνώρισ' αὐτῆς· οἰωνοῖσί τε σαφῆ
Ταμψοῦχα τὰ πάσῃσι οἰωνῶν σκελῶν
Διῆρις', οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
Εὐώνυμοί τε, καὶ δίαιταν ὧν πάρα
Ἔχουσ' ἕκαστοι καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες
Ἔχθραι τε καὶ τέρψεις τε καὶ συνεδρίαι.
Σπλάγχνων τε λειότητα καὶ χροιὰν τίνα
Ἔχοντ' ἂν εἴη δαίμοσιν πρὸς ἡδονήν.
Χολῆς, λοβοῦ τε ποικίλην εὐμορφίαν

Α᾽ίστας τὰ κἄλλα συγκαλυπτά, κ᾽ μηκέτι
Ὅστις πυρίσας, δυστύκημα ριν εἰς τίχνλω
Ἔδυσε θυητέ. κ᾽ φλεγμα τὰ σίνεται.
Ἐξαμμάτωσα πρόσθεν ὧν᾽ ἐπάργεμα.
Τοιαῦτα ὧν δὴ ταῦτ᾽, ἄνερθε δὲ χθονός
Κεκρυμμὰ αὐδρώποισιν ἀφελήματα,
Χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσὸν τε τίς
Φήσει αὐ πάρεστιν ἐξευρεῖν ἐμοῦ.
Οὐδεὶς, σάφ᾽ εἰδὼς μὴ λίαν μάταν φλύειν θέλων
Βεβχεῖ δὲ μύθῳ παῖτα συλλήβδην μάθε.
Πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Miraberis magis audiens ea cætera,
Artes reperta quæ mihi sunt, aut doli.
Illúdque primùm, si quis ægritudinem
Sensisset, ullum non erat remedium,
Nulla unctio, nullum fuit potabile
Hic pharmacum, arebant priùs quàm ipsis ego
Commissiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines
Modó quæ multos vaticinandi repperi:
Quæ sint putanda vera dixi somnia,
Quæ sint viarum signa, quæ sint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ sinistra nominentur alites:
Quis singulorum victus, & benignitas
Inter se, odiúmve, primus ipse comperi:
Tum qualia exta sint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus
Bili decora forma, quæ fibri sve sit.
Ostendi ego quo sacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas:
Artémque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuêre incognita,
Hæc sic habent. quid proferam quòd commoda
Educta per me sunt humi latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis as,
Ni mentiatur, repperit quis me prior?
Nemo profectò, ni velit mentirier.
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes reperta quæque sunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque censeri, quòd aquilam

sagitta transfixerit; Prometheúmque è vinculis exemerit: quod testatus est Pherecydes in libro decimo de nuptiis Iunonis, qui à Sole Herculem poculum accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanum, qui est extra terras, cùm ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis Deorum Prometheum à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quod si rem cum Nerine nympha haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chiræreus Promethæi filii, quos ille è Cæleno Atlantis filia suscepit, quibus alii Hotæum & Alcimenem adiunxerunt.

¶ At quæ hactenus fabulosa dicta sunt de Prometheo: vt nunc quid illa significent, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zezes, mens, quæ res futuras multo antè præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum Prometheum tempus esse, siue Saturnum putauit, cùm ita inquiat:

Ῥέα πόσι, σεμνὲ Προμηθεῦ.

Rhea coniux, alme Prometheu.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iaperi, qui nihil aliud est, vt sentit Proclus, nisi celerrimus motus cæli, & huius vniuersi, qui vocatus est Iapetus apud Græcos ἀπὸ τῆς ἰδέας τῆς πτήσεως, *à motu scilicet & volatu*, cum Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur, mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariorum inuentiones exurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa, & ex æquitate iustitiaque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alii Clymenem matrem Promethei putarunt, quoniam æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam de causa Clymenus dictus est

Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quod Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quàm prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alij rem hanc ad historiam magis transtulerunt dicúntque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cùm primùm aër & aqua & ignis secesserunt inuicem, terraque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verùm terra posteà calore Solis paulatim exsiccata cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu coniunctionéque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam, neque artem vllam sciebant: neque morbos esse, aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebántque ferarum more agrestium arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudíque aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cùm nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reseruatis inedia per hyemem multi eorum ab ùmebantur At experientia paulatim necessitateque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio abaeris iniuria protegebantur: quod genus vitæ degebant omnium fraudum & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verùm cùm diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quàm pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue Prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim prope est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit illíque domos extruxerit, quòd illorum linguam formauerit, quod illos rationes syderum docuerit, quod literarum compositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Æschylum:

Οἰκοῦσα μὴ ξυλόστοιτι ἓς λιπου μέτρω

Κλύοντες οὐκ ἤκουον, οὐδ' ὁρῶντες
Ἀνίσκον εἰκῇ πάντα, κοὐδὲν ἐπίστατο
Εὐθὺς οἰκίας πλινθοδομεῖν, οὐδὲ πρὸς ἠλιβάτοις
Δόμους τορεῖν ξύλα, ἴσασι δ' ἐν σπηλαίοις
Κατωρύχοις ἀφανεῖς ἀμαυρὰς ἀέσυρον
Μυρμηκες· οὐδὲ τοῦ μυχοῖς ἀπλέτου.
Οὔτ' ἐν σκιώδεσι νάπαις, οὔτε καρπίμου
Θέρους ζέοντος, ἀλλ' ἄπορ γάμους τ' ἀεὶ
Ἔσωθεν οἷς τι δύσειν αἰτίαις ἔχων
Ἀστρων ἔδ ἔξ ἀπεί τι δυσκρασίαν δύτης.
Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔσχον σοφισμάτων
Ἐξευρὼν αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,
Μνήμην θ' ἁπάντων μουσομητορ' ἐρασθεν.
Κόζουζα θηρσὶν ἐζυγῖσι κνώδαλα,
Ζεύγλαισι συλεύοντα πώλοισίν θ' ὑπους
Θηκτοῖς μαζίστων διάδρομοι μιχθημάτων
Γενοιθ' ὑφ' ἅρματ' ἤμαρ φιλτάτης
Ἵππους. ἀγάλμα τῆς ὑπερκλύτου χλιδῆ.
Θαλασσοπλαγκτα δ' ἴπτε ἄλλος αὖτ' ἐμοῦ
Λινόστρ' ἐπόρε ναύταν ὀχήματα
Τ' εὖπα μηχανήματ' εὑρὼν τάδε.

Videre frustra qui videbant antea,
Nec audiebant audientes, somniis
Simillimi turpare cuncta noverant
Stultè, indecorè nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formica ut antra nam colebant concava,
Umbrosa, luce solis & carentia.
Non ulla cogitatio nec frigoris,
Nec floridi veris fuit, nec utilis
Æstatis illis. sed agebant omnia
Ut sors ferebat: donec ipse repperi
Signorum obitus orti, quique mortalibus
Sint utiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Martemque Musarum auxi ego Memoriam.
Parutilem cunctis ego iunxi priorem
Iugo feroces belluas qua pro viris
Ferrent labores. addisi sunt curribus
Et qui trahentes. quos habene flecterent
Linuola inde nauita vehicula

Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quod Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus: quia nullum est malum quod non ex voluptaria vita, quæ multas artes habet ministras proueniat: Nam vnà cum artib. ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solicitudines animorum eruperunt, & omnia illa denique, quibus humana vita vndique vexatur. Dicunt præterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alteram ossa obtulisse: quia cum voluptatibus & deliciis non solùm legum & æquitatis ob spem commodorum, sed etiam Deorum immortalium contemptus in genus humanum irrumpit. Quis enim verè gloriari potest, aut certè quam pauci sunt qui magis sint soliciti de vero & legitimo Dei cultu quàm de bonitate prædiorum, aut numero pecuniarum? Hæc vna contentio multas fecit hæreses: atque si auaritia & spes diuitiarum priuatorúmque commodorum de medio tollatur, collabentur omnes hæreses facilimè, erítque omnibus gentibus vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnum ouile. Verùm ob has fallacias sub forma religionis latentes, & bella intestina, & cædes, & calamitates è cœlo, & perpetuæ animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ auaritiæ radices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem omnes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Orthodoxæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quòd viri boni esse non possunt: tùm id fateantur, necesse est, (modò verum fateri velint se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos, ab Orthodoxa Ecclesia, hoc est à Spiritu sancto, & ab omnium bonorum cœtu desciuisse, non quòd ita sentiant. Horum temeritatem & dementiam aliquando quidam his carminibus reprehendit:

Immanis Turca soboles, quæ dogmata Christi,
Iuráque naturæ pariter contemnis & æquum,
Quæ tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta errorésque? modò nos turpia quæque
Ac cogente Deo facere inquis: eundem

Et modò

Et modò segnitie captum facis, ac nihil illum
Humanum curare putas delira vagaris
Huc illuc, certaque nihil ratione, modóve
Conaris: de Diis plena inter pocula quaris,
Fortunaque regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis, sic & fateare necesse est.
Esse Deo si fortè putas mortalia cura,
Respicere & res humanas: hac accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, est vna colendi
Ritè Deum ratio: dementia cætera cuncta.
Quod si nostra videt summi clementia patris
Pectora, si exauditque preces diuina potestas:
Quo magis illa mouet mortalia tempora corda
Aptiùs, quàm populus quum sacris ritè peractis
Inspirare Deum delectis patribus orat
Quas statuant leges Christi cultoribus, & quo
Latetur ritu magis. Hac sententia cunctis
Quæ placuit, latam diuino numine, iurmur.
Adde quòd æterni patris sine labe, casteque
Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
Filius has leges primus tulit, vtque colendus
Sit pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
Viuendi rectè instituit, scelerumque profundas
Radices tetigit, subijt sub Rege nefando
Dira supplicium mortis prior edidit aras
Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit: illis
Nunc colimus sanctum numen namque edidit esse
Cuncta Deo cura mortalia nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic nota fraudes sub vulpe latentes.
Nunc quoque Pontifices oderunt impia sancta
Sæcula quòd leges curent seruarier illas:
Nec mirum. Semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum: circumstant plurima namque
Est vna, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula, sobrietatis
Displicet: insanúmque vocant solatia vitæ
Qui non gustarit. Quos vexas dirà libido,
Quos Veneris stimulus, quos immoderatus habendi

In melius. precibúsque piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox religionis in hostes,
Et donet vobis longam per sæcula pacem.

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assiduè lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullúmque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem consueuit, inde traditum est in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantùm iocinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutierit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibúsque determinauit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est animæ prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxeum, cùm nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes in cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cæli donet fertilitatem, quæ, vt ait Theophrastus in causis plantarum, magis quàm vllus labor mortalium operatur. Sic illi omnes Diis sua munera concesserunt, & Horæ ac Diei siue elementa dederunt ventos, pluuias calorem quibus semina aluntur. Quæ verò significant Lampadophoria quæ in honorem Minervæ, Vulcaníque & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quàm vniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ vbi cessarint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorúmque sollicitudines in manus tradendæ. Atque vt summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitæ præsentis perturbationem, auaritiam cuncta recta subuertere: viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorquenda putarunt: quippe cùm Cicero etiam lib. quinto Tusculanarum Disputationum, Prome-

theum, Atlantem, Cæpheum scribat aliósque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiam locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaso, nec stellatus Cepheus cum vxore, genero, filia traderetur, nisi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxisset. At alij ad aliam historiam transtulerunt. Nam Herodotus memoriæ prodidit in eo libro, quem composuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuisse Regem Prometheum; qui, cùm subditis populis res victui necessarias suppeditare non posset, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules cùm eo diuertisset, fluuiúmque detorsisset in mare, ita vt non amplius inundaret regionem, dictus est interemisse aquilam, & ipsum Prometheum è vinculis liberasse. Scriptum est ab iis qui res Ægyptiacas memoriæ prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lycis atque à Diodoro Siculo Nilum Ægypti fluuium aliquando sub exortum canis Sirij, quo tempore per Etesias maximè solet intumescere, aggeres disrupisse, atque Ægyptum inundasse, & illam partem præcipuè cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta esse dicitur inundatio vt omnes ferè homines perierint, quare propius periculo fuit ne per desperationem Prometheus sponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim cursus Aquila fuit vocatus, qui intima Ægypti deuastabat. Fama est Herculem gnauum continuò obtriuisse eruptionem, fluuiúmque in suum alueum conclusisse, quare Græci postea fabulati sunt quòd Hercules Aquilam occiderit iecur Promethei assiduè redniuium vorantem. Agræas autem libro decimotertio rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum esse datum fabulæ scripsit, quòd Aquila hepate Promethei vesceretur: idque Iouis iussu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophrastus in quibusdam commentariis scriptum reliquit Prometheum dictum fuisse ignem ad homines è cœlo detulisse, quia rerum diuinarum & philosophiæ cognitionem prius omnium mortalium hominibus ostenderit, primúsque oculos illorum ad illa cœlestia & sempiterna corpora speculanda erexerit: cui sententiæ

asti-

astipulantur ea quæ scripta sunt ab Æschylo: atque scripsit Duris Samius, quod ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante. CAP. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iapeti & Clymenes, vel Asiæ, vel Asopes, vel Libyes, dictum fuit superius. Verùm ex hac matrum varietate facilè coniicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cum tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorem Pleionem Oceani filiam & Terhyos, vt patet in libro quinto Fastorum apud Ouidium

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tetyn,
Qui terram liquidis qua patet, ambit aquis.
Hinc nata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadesque parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre cum Orion per quinquennium insecutus esset: vt cum iis congrederetur, illæ Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis:

Ἑπτὰ δ' ἐπιπρὸ ὀπηδὸν καλέονται,
Ἐξ ὀφθαλμοῖσιν ὑπ' ἀνθρώποις ἐφαμιλλοίην·
Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε,
Καὶ Στερόπη, καὶ Ταΰγέτη, ἠ καὶ πότνια Μαῖα,
septem illæ esse feruntur,
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa:
Alcyone, Meropéque, Electráque, diua Celano,
Taygete, Sterope, præclaro lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Ταΰγέτη τ' ἐρίηρος, καὶ Ἠλέκτρη ἰωχμίη,
Ἀλκυόνη τε, καὶ ἀστερόπη, δῖά τε Κελαινώ,
Μαῖά τε καὶ Μερόπη τε, γείνατο φαίδιμος Ἄτλας.
Taygete suauis, nigris Electráque ocellis,
Alcyone, Asterope pariter diuina Celano.
Et Maia, & Merope: genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cum in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ nares, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili

verterunt, collocatæ sint, Atlantidas appellauit Virg. in primo Georgicorum, & sole cum scorpione exoriente, in vndas cùm oppositæ sint, demergi, inquit in his:

Ante tibi Eoæ Atlantide abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cùm à serpente ictus obiisset, quinque illarum ita eius mortem deflenerunt vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαώλην δ' Κορωνίδα, τ' ὑακίνθην τε Κλεάδα τε,
Φαώ δ' ἰμερόεσσαν, ἠὺδώρην τανύπεπλον,
Νύμφας τ' Ὑάδας καλέουσιν Θνητοὶ ἄνθρωποι.

Phaolam siue Coronida, & hinc formosam Cleiam,
Phaoenque. Eudoréque implexis crinibus auro,
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alii Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionen, & Æsiliam, & Polyxo: alii Philero. Thyenen & Proydilen his addiderunt quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt, & Dodonidas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed aliis parentibus natas arbitrantur, cùm alii Erechthei, alii Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia, quoniam Thales Milesius duas tantùm esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragœdia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecydes, sex. Quidam Hyadas putarunt nomi natas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, vt testatur illud Euphorionis,

Τὸν ταυροκέρωτα Διώνυσον κεκτίσατο,
Hyen cornuto Dionyso irata.

Alii à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quę ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ioue, cùm ita scribat:

Πλειάς τ' ἀφ' ἱππείου μεσοπόρου δ' ἀϊθέρος,
Ὅτε ξιφήρης Ὠρίων, ὑπαρθεὶς δι'
Ἄρκτου σφίγγοι πρὸς χρυσήρη πύλαν,
Κύκλος δὲ παισὶ λωίς ἠκόντιζ' αἰεὶ

Mlωίς

Μέσσην δίχεται, ἐπ' ἄλλοι τε ἀστέρες
Σαόφρονα σημαίνοντες, ἠδὲ φάτνιος ἄρκτος
Ἣν καὶ Ἅμαξαν κέκλον.

Pleias medium vadit secans per æthera,
Ensifer atque Orion. at desuper
Postrema cum polo aureo versa voluitur.
Aç luna plena mensis medij circulum
Oppleuit. Hyades nautis clarissimum
Signum dedere, & proferens lucem simul
Aurora stellas assequens.

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia quæ nupsit Tegeatæ Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in 1. Odyss. in hi:

Ἔνθα δ' ἔναιε θεὰ πολυπλόκαμος ἐυπλόκαμος
Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὃς θαλάσσης
Πάσης βένθεα οἶδε
colit atria Dina
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama est Atlantem nationibus Hesperiis imperasse, habuisséque responsum à Themide Parnasia futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. libro quarto Metamorph.

memor ille vetusta
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prada titulum Ioue natus habebit.

Deinde cùm Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petiísséque ab eo vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante, quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus ostendit, ita inquiens:

at quoniam parui tibi gratia nostra est.
Accipe munus, ait: leuáque à parte Medusa.
Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Alij dixerunt, quòd Atlas homo fuit Libycus, qui, vt facilius astrorum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus.

Polyidus tamen dithyrambicus poëta pastorē fuisse ait Atlantem qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Libya extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: ἐχεται δὲ τῦ ἁλὸς τούτου, ὄρος τῷ ὄνομα Ἄτλας. εἶναι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντη. ὑψηλὸν δὲ λέγεται, ὡς τὲς κορυφὰς αὐτέων οὐκ ἂν οἷά τε εἶναι εἰδέσθαι. οὐδέ κοτε ὑπὸ νεφέων ἀπολείπεται οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. τῦτο πλανητὸν οὔρεος λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ὄνυμα δὲ ἐγίνετο *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas: est autem vbique perangustus & teres ita verò sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Neque ibi vnquam vel per æstatem, vel per hyemem nubes deesse consueuerunt. Hunc incolæ cœli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur.* Hi populi sunt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem solem conuitiis insectabantur, quòd ipsos, ipsorúmque regionem radiis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam procéritatémq; arborum & ob aquarum defluentium copiam intercluſus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attigit Virg. lib. 4. Æneidos:

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poëta in eo monte describendo omnia hæc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Límque volans apicem & latera ardua cernit
Atlantes duri, cœlum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum

ticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: ἡ δὲ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία τυγχάνει οὖσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idem est quod & rubrum*, quamuis scriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Hesperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur; alii mortuum vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. vbi verò priùs apparet exoriens, Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, Æthiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex ceroi non possit, ac cœlum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulæ, quod Atlas is qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait Æschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

Ὠκεανὸς. Οὐ δῆτ', ἐπεί με καὶ χαλιγκότος πόδα
Τοῦδε Ἄτλαντος, ὃς μέσην ἠπείρου πίτνας
Ἔχει κίονα βραχίοσί τε καὶ χθονὶ
Οὐρανὸν ἐπείδον ἄχθος οὐ δυάγχαλον.

Ocean. *Non sic profectò, torquet infortunium*
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet pragrandia,
Cœli columnam totius terræque onus.

Hunc montem etiam Hometus columnam nominauit in primo Odysseæ, & vna cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

ἔχει δ' ὅ τε κίονας αὐτὰς
Μακρὰς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.
habet ille columnas
Prælongas, cœlum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque ampliùs apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alii dixerunt Hesperum fuisse filium Atlantis religione, institia, humanitate præstantem, qui à ventis repente

raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus fabulæ locum dedit, quod in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significent, explicemus.

¶ Atque illud primùm nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in 2. li. cœli. quia si cœlum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniã nihil cum labore est sempiternum. Scriptum vel quit Zezes histor. 1. quintæ Chil. Atlantem Ægyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cœlum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Ægyptios. Atque illa quæ de Hercule Ægyptio Atlanteque dicta sunt ab Ægyptiis, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentandum Herculi ab Atlante paumper datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiã Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quod ille priores & ipsas stellas, & quas vires exerceant, in rebus humanis obseruarit. Refert Pausanias in Bœoticis Pooſum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, tésque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primùm fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi, Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia; quare Arcades ante lunam, vel potiùs antè lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhœni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur dia mater, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlante igitur

igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur n. Ἄξων à particula incrementum aliquando significante. & ἄγω *porto & sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas: esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam consuerunt, quòd ab iis cardinib. mundus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorũ filiorum astris indidit, quod & alii plerique fecerunt. & Conon Ptolemæi tempore Comam vocavit Berenices. Proclus in commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, viréssque diuinas, illis esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis, Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurii, Taygetæ Lunæ: quarũ aliæ cum suis planetis, aliæ cum aliis Diis rem habuisse dicũtur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum;

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent:
Seu quòd in amplexas sex hinc venêre Deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonem, & te formosa Cetano,
Maiam, atque Electram, Taygeténque Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet & facti fola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem susceptæ negotii non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione. CAP. VIII.

ENDYMION autem fuit Æthlii filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cũ tamen alij tres tantùm filios inquiant, Pæonem, Epeum, ac Æcolum, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit. Habuit Endymion fi-

liam etiam Ætolum, à quo Ætolia dicta est, cùm antea Hyantis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alii Mortis, alii Martis eum fuisse filium crediderunt. Huicalium filium addidit Isacius cùm ita scribat: † †.

Alii dicunt quòd Pthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cùm Æthlius Iouis & Protogeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisque sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Acesilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secundo rerũ Ætolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse, quem cùm Iunonem vitiare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum: mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret, quem alii Spartanum, alii Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Carię monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quãdo in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionẽ, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cùm ita scribat in tertia Æglog.

Ζαλωτὸς ὤφελες ἐμὶν ὁ τὸν ἀγρὸν ὤπτι ἐοικὼς
Ἐνδυμίων.

Inuideo

Inuideo dulci somno semperque grauato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶ Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quæ posteà fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt dicta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primùm Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: quia cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaëthon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidiæque deditum fuisse putarint. vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum: Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cum etiam Æneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Αἰνεία, Τρώων βουληφόρε, ποῦ τοι ἀπειλαὶ,
Τὰς Τρώων βασιλεύσιν ὑπέσχεο οἰνοπα πίζων;

Aenea, Troum ductor quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletáque pocula latus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur Æneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alij pastores claustos greges in stabulis haberent: atque cum huius greges magnoperè pingues crerent, fabulæ datus est locus quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepulcrum apud se testari sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi exexerunt. Nihil aliud autem per hæc significauit, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præstò esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud supplices ter implorauerint. Nam certe quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omnéque facultatum & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quod rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diutiùs potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumerauit, quam Tychen Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phanóque & leCtraque, Ianthe,
Meloboſisque Tiche, Ocyrrhoe præſignis ocellis.

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam illam natam fuisse è sanguine ait in his:

Αἵματος ἐκγεγαυῖαν, ἀμήχανον εὖχος ἔχουσαν,
Sanguine prognatam, vt & inexpugnabile numen,

Quamuis scripsit quidam quòd ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionē fecit antiquior Poeta, neque Hesiodus quidem, qui Deorū omniū ortus cōscripsit, de fortuna meminit omino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentū, Fortuna, quā permulti scriptores post Homeri tempora

pora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas fursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cùm libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat; aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum.

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubióque nimis excelsa locas,
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certúmve suum tenuêre diem.
Alia ex aliis cura fatigat
Vexátque animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volutare fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, nituali
Vicina, vbi caruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes.
Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat! metui cupiunt,
Metuique timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripides in Hecuba:

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερα σ' εἰδέναι νόμον
Ἢ δόξαν ἄλλως πλάνον καταδρυῆ μάτην
Ψευδῆ, δικαιοῦντας ἀνθρώπων ἔτι γένος,
Τύχην λέγοντας τὴν σφαλερὰν θνητοῖσιν εἶναι θεόν;

Dicam viros te Iupiter ne cernere?

An frustra eos inuasit illa opinio
Quòd vspiam sit fortè damonum genus,
Fortuna cuncta cùm regat mortalia?

Alij tantam vim facultatémque fortunæ tribuerunt, vt vitã omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, ficuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

παιγνιον ἐστι Τυχης βιος, οἷα τε πλοιον,
Πλάττει κ, πλήσσει μασύδι ῥιπιζομενον.
Καὶ τὸν μὲν καταγυσα παλιν σφαιρηδὸν ἀειρει.
Τὸν δ' ἀπο μὲν πτελεων εἰς ἀϊδιον κατοχὴν.

Vita hominum ludus Fortuna est & miser error
Inter pauperiem nauigat inter opes.
Atque pila in morem nunc hos ad sidera tollit
Elatos; & nunc tartara ad ima iacit.

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, ve minùs insanam personam introduceus in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illámque Deorum ministram.

Θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρῶτον Ἠλέκτρᾳ τύχης
Ἀρχηγέτας τῆς δ', ὕστερα κἀμ' ἐπαίσιον
Τὸν σὸν θεῶν τε, τῆς τύχης θ' ὑπουργὸν.

Deos putato Electra fortunæ prius
Istius autores fuisse, postea
Laudato Fortuna ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnam esse è Parcis quæ potentia cæteras sorores antecelleret, quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestrem & administrationem ita tribuit:

Ἐ σοι γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐστιν.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam.

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his in oratione ad epistolã Philippi: μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλοιγε Τύχη καὶ πρὸς ἅπαντα τὰ ἐκ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortuna ad omnia hominum negotia.* Cùm de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit, quantum posterorum plerique, quippe cùm Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cœpit: quare Plutarchus in libello de Fortuna Romanorũ: multa cognomina

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longissimè à sapientia Fors dissidet:
Sed multa perficit tamen similluma.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarúmque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ μέσον ἐπιβήσεται ἄλλοτε ἄλλο
Κοῦφον δ' ἀνθρωπῶν ἄλλοτε δὴ ἔλαχεν.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit,
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclarè scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potiùs quàm temeritate quadam & cæcitate mentis humanæ gubernarentur, obliteſceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fierétque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quæreremus, cum quis agit inconsideratè: multáque propter suam patiatur inscientiam, vt nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentia, & alta futuri
Vt solis sit nota Deis series: ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo,
Aut si non flectit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna miselli
Erramus cæci terra caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione modóque
Conamur, velut in tenebris erramus & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, at optima sordent.
Candida nigrescunt, nigranziáque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet sæpius, illi admonendi sunt quòd

Nullum numen abest si sit prudentia: sed tu
Nos facimus Fortuna Deam, cæloque locamus,

causidicum: singularisque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nondum onerata ratu quum staret vincta sereno
Æthere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere suis vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà quoties qui vincla frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus aquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui, in curru vehi soliam dixerunt: qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitriis temperat dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit: totúmque per orbem
Luminat, & cæcus cæca triumphat equo.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia tot lamentationes tot querelas mortalium in se audiat quàm ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefarie pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perratæ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantúmque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea prope fuerit detrusus, omnémque rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Iouis prope extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire cõsentaneum est, cum omnia à Deo proueniant. Quòd si homines omnes sapientes essent, facile cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cumpro

acceptis malis doleamus, nõne præstat de vano nomine Fortunæ, quàm de diuina prouidentia queri: inde fit vt quibus res è sententia succedunt, fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Athenienſis, quem dormientem fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam piſces in retia impellentem, at de Fortuna ſatis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVIT Apollo, vt diximus, Latonæ Iouiſque filius, ſiquidem Latona à Ioue compreſſa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Heſiodus in Theog.

Λητω δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον πάσης ἔκγονα τέκνων,
Τὴν μὲν ἄρ' ἐμμόχλιον Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

At Phœbum peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunctorum quæ sunt clariſſima diuum
Calicolum regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouidium ſe è Ioue natum eſſe.

mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Panopeaque regia ſeruit,
Iupiter eſt genitor.

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionyſi filios fuiſſe Apollinem & Dianam ſcribit in his: Ἀπόλλωνα μὲν καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας· Λητὼ δὲ τούτων αὐτοὺς τροφὸν γενέσθαι. *Apollinem ac Dianam Dionyſi & Iſidis filios eſſe aiunt, Latonámque illorum fuiſſe nutricem, quum illos ſeruauerit.* Nã Latona cùm eſſet vna ex octo Dijs Ægyptiorũ a Cerere depoſitum apud ſe Apollinem ſeruauit, cùm in inſula Plote ſiue natante ab impetu Typhonis Oſiridis filios quærentis protexiſſet. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperiſſe dicunt, vt teſtatur Cicero in actione 3. in Verrẽ. Poſtridie cùm ſpoliarũ fanum viderent ij qui Delum incolebant, grauiter ferebãt: eſt enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipſũ Apollinẽ natũ eſſe arbitrentur: Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborẽ fuiſſe inquit, quę oſtẽdebatur, cui innixa Latona Apol. peperit, vt eſt in his?

Κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, κὠφὸν ὄχθον
Ἄγχι παρ' ἰσσαλόεντα, καὶ Ἰπποιο ῥοὸς

In monte excelſo deflexa, in vertice Cynthi,
Iuxta ad primas vndas, palmæque propinqua.

Et

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeris structam de cornibus aram,
Et de qua parians arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocatas fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas, tum etiam steriles permultas. Plutarchus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibíque esse duos fontes quorum alter Palma, alter Oliua dicitur, montémque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, posse omnia ad hunc ortũ perduci. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi: *μικρὸν δὲ ἀπέστηκε δῆλη, πόας ἔχει Ἀπόλλωνος Τεγυραίου, καὶ πάντων ἐκλελειμμένου πάνυ πολὺ χρόνου, ἀλλ' ἄχει τῆς Μηδικῶν ἥκμαζε, τῶν περσῶν στείλαι Ἑλληνικὰς ἔχοντος. Ἔνταῦθα μυθολογοῦσι, θεὸν γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, Δῆλος καλεῖται, καὶ φασὶν αὐτὸ καταλύσαι αἱ τοῦ Μίλητος κατασχύσεις. ἔπεσε δὲ πυθὼν, δύο ῥάγνυσι πηγαὶ, γλυκύτητι, καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοὶ νάματος. ὧν τὸ μὲν φοίνικος, τὸ δὲ Ἐλαίας ἄχει νῦν ὀνομαζομένου φυτῶν μεταξὺ δύο ἴτεαι, ἀλλὰ μείζονες, τοῦ μὲν λοχεύσεως.* Nec longè hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculũ non multo iam tempore euersum, quod vsque ad Medorum bellũ cum præsideret summa verũ Echecrates, vaticiniis ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices vnda Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alteram Oliuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duo fluenta, veteri pondus Dea deposuerit. Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3. de natura Deorum, his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnéque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mulieribus: ex Æthusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, à

Polyidus tamen dithyrambicus poëta pastorẽ fuisse ait Atlantem qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Libya extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: ἄχετα δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου, ὄρος, τῷ οὔνομα Ἄτλας. ἐστὶ δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντη. ὑψηλὸν δὲ λέγεται εἶναι, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ ἂν οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι, ἀεὶ κατὰ γὰρ αὐτὰς νεφέα κατὰ θέρος τε χειμῶνός τε τοῦτο κέεσθαι τοῦ οὐρανοῦ κίονα τὸν οὐρανὸν εἶναι. τῶν τούτου τὸν οὔρεος οἱ ἐπέχωσι ἔθνεα ἀπώνυμοι ἐγένοντο. *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas: est autem vbique perangustus & teres ita verò sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortaliũ peruenire non possint. Neque ibi vnquam vel per æstatem, vel per hyemem nubes deesse consueuerunt. Hunc incolæ cœli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur.* Hi populi sunt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem solem conuitiis insectabantur, quòd ipsos, ipsorúmque regionem radiis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam procerita-témq; arborum, & ob aquarum defluentium copiam intercluſus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attigit Virg. lib. 4. Æneidos:

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poëta in eo monte describendo omnia hæc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Iámque volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum

ticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: ἡ δὲ ἔξω στηλέων οὖσα καὶ ἡ Ἀτλαντὶς καλουμένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ, μία τυγχάνει οὖσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idem est quod & rubrum*, quamuis scriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Hesperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur; alii mortuum vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. vbi verò priùs apparet exoriens, Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, Æthiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex cerni non possit, ac cœlum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulæ, quod Atlas is qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait Æschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

Ὠκεαν. Οὐ δῆτ', ἐπεί με καὶ κασιγνήτη πόρε
Τοῦδ' Ἄτλαντος, ὅσπερ ἰσοδμὰς τόπου
Ἔχει κίον' ἀφράκτῳ τε κ χθονὶ
Οὐρανὸν ἐπέδην ὤμοις οὐκ ἀζήλωτον.

Ocean. *Non sic profectò, torquet infortunium*
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet pregrandia,
Cœli columnam totius terræque onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in primo Odysseæ, & vna cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

ἴσχει δ' ἥ τε κίονας αὐτὸς
Μακρὰς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.
habet ille columnas
Prælongas, cœlum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque ampliùs apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alii dixerunt Hesperum fuisse filium Atlantis religione, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repen-

raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus fabulæ locum dedit, quod in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significent, explicemus.

¶ Atque illud primùm nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat sicuti demonstrauit Arist. in 2. li. cœli. quia si cœlum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniã nihil cum labore est sempiternum. Scriptum tel quit Zezes histor. 1. quintæ Chil. Atlantem Ægyptium, qui multis annis Libyco. Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cœlum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Ægyptios. Atque illa quæ de Hercule Ægyptio Atlanteque dicta sunt ab Ægyptijs, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentandum Herculi ab Atlante paulumper datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Ideirco etiã Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quod ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant, in rebus humanis obseruarit. Refert Pausanias in Bœoticis Pooſum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, résque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia; quare Arcades ante lunam, vel potiùs antè lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhœni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam voluereturnam per eam sedem transire intelligitur dia mater, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlante igitur

igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur n. Ἄξων à particula incrementum aliquando significante, & ἄγω fero & sustineo, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas: esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quòd ab iis cardinib. mundus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorũ filiorum astris indidit, quod & alii plerique fecerunt. & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, viréque diuinas, illis esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis, Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurii, Taygetæ Lunæ: quarũ aliæ cum suis planetis, aliæ cum aliis Diis rem habuisse dicũtur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum:

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent:
Seu quòd in amplexus sex hinc venêre Deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonem, & te formosa Cetano,
Maiam, atque Electram, Taygetenque Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet & facti sola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur: antiqui prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem susceptæ negotii non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione. CAP. VIII.

ENDYMION autem fuit Æthlii filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cũ tamen alij tres tantùm filios inquiant, Pæonem, Epeum, ac Ætolum, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit. Habuit Endymion fi-

liam etiam Ætolum, à quo Ætolia dicta est, cùm antea Hyantis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alii Mortis, alii Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cùm ita scribat: † †.

Alii dicunt quòd Pthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cùm Æthlius Iouis & Protogeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisque sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Aceſilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secundo rerũ Ætolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse, quem cùm Iunonem vitiare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum: mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret, quem alii Spartanum, alii Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Carię monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quãdo in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionẽ, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cùm ita scribat in tertia Æglog.

Ζαλωτὸς ὡς ἐμὶν ὁ τὰν ἀγρίπνον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων.

Invidus

Inuideo dulci somno semperque grauato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶ Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quæ posteà fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt dicta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primùm Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: quia cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaëthon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidiæque deditum fuisse putarint. vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum: Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cum etiam Æneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Αἰνείαν, Τρώων βουληφόρον, οὕς τοι ἄπεπλον,
Τὰς Τρώων βασιλεύσιν ὑπέσχεο οἰνοπα τέξειν;

Aenea, Troum ductor quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletáque pocula latus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur Æneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cum huius greges magnoperè pinguescerent fabulæ datus est locus quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepulcrum apud se restati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significauit, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præstò esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter imploraverint. Nam certe quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omnéque facultatum & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quod rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diutiùs potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumerauit, quam Tychen Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phanóque Electraque, Ianthe,
Meloboſisque Tiche, Ocyrrhoe præſignis ocellis.

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam illam natam fuisse è sanguine ait in his:

Αἵματος ἐκ μεγάσσαι, θεὸς κράτος εὖχος ἔχουσαι,
Sanguine prognatam, vt & inexpugnabile numen,

Quamuis scripsit quidam quòd ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionē fecit antiquior Poeta, neque Hesiodus quidem, qui Deorū omnīū ortus cōscripsit, de fortuna meminit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri nuentū, Fortuna, quā permulti scriptores post Homeri tempora

pora

pora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas turbam ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cùm libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis euenit; aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum.

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubióque nimis excelsa loco,
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certúmve suum tenuêre diem.
Alia ex aliis cura fatigat
Vexátque animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit æternos volvere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadu vnda, nitali
Vicina, vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes.
Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat! metui cupiunt,
Metuique timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripides in Hecuba:

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερα σ' αἰθέρος νόμον
Ἢ δόξαν ἔχειν τὴν δαιμόνων μάτην
Φρονοῦντ', δικαίως θνητὸς ἀνθρώπους ἔχει,
Τύχην δὲ πᾶσιν τοῖς βροτοῖς ὑπεῖκειν;

Dicam virosne Iupiter ne cernere?

An frustra eos inuasit illa opinio
Quòd vspiam sit fortè dæmonum genus,
Fortuna cuncta cùm regat mortalia?

Alij tantam vim facultatémque fortunæ tribuerunt, vt vitâ omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, ficuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

παιγνιον ἐστι Τυχης μερόπων βίος, εἰκαιης ἀλάτης,
πλάτου ἐν πτώσει μεσσόθι ῥεμβόμενος.
καὶ τὸν μὲν καταβυσσα, τὸν ἐν σφαιρηδὸν ἀείρει.
τοὺς δ' ἄνω ἐξ ὑψοῦ νεκρικὸν εἰς ἀίδην καταβάλλ.

Vita hominum ludus Fortunæ est & miser error
Inter paupertatem nauigat inter opes.
Atque pila in morem nunc hos ad sidera tollit
Elatos; & nunc tartara ad ima iacit.

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, vel minùs insanam personam introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illámque Deorum ministram.

Θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρόσθεν Ἠλέκτρᾳ τύχης
Ἀρχηγέτας τῆς δ', ὕστερα κἀμ' ἐπαίνεσον
Τὸν τῆσδε σωτῆρ', τῆς Τύχης θ' ὑπηρέτην.

Deos putato Electra fortunæ prius
Ijsius autores fuisse, postea
Laudato Fortunæ ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnam esse è Parcis quæ potentia cæteras sorores antecelleret, quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestrem & administrationem ita tribuit:

Ἔστι γὰρ εἷς ὅπασεν θνητῷ παμποίκιλος ὄλβον.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam.

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his in oratione ad epistolã Philippi: μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ Τύχη ἐν τοῖς ἅπασι τὰ τῆσδε αἰτιᾶται πράγματα. *Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortuna ad omnia hominum negotia.* Cùm de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit, quantum posterorum plerique, quippe cùm Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cœpit: quare Plutarchus in libello de Fortuna Romanorũ: multa cognomina

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ perfimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longissimè à sapientia Fors dissidet:
Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γάρ τοι τὰ πάντα ἐπιβρίσας ἄλλοτε ἄλλα
νοον ἔχει φωτῶν, ἄλλοτε δ' ἄλλα νέμει.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit,
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclarè scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potiùs quàm temeritate quadam & cæcitate mentis humanæ gubernarentur, obliteſceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieréque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quæreremus, cum quis agit inconsideratè: multáque propter suam patiatur inscientiam, vt nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentia, & alta futuri
Vt solis sit nota Deis series: ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo,
Aut si non flectit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna misellis
Erramus cæci terræ caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione modóque
Conamur, velut in tenebris erramus & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, at optima sordent,
Candida nigrescunt, nigra niuésque albæ videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet sæpius, illi admonendi sunt quòd

Nullum numen abest si sit prudentia: sed tu
Nos facimus Fortuna Deam, cæléque locamus,

Y

causidicum: singularisque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nondum onerata ratu quum staret vincta sereno
Æthere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere suis vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà quoties qui vincla frumentibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus aquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui, in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitrijs temporis dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit: totúmque per orbem
Luminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes tot querelas mortalium in se audiat quàm ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefaria pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantúmque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea prope fuerit detrusus, omnémque rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Iouis prope extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire cõstat, cum omnia à Deo proueniant. Quòd si homines omnes sapiẽtes essent, facile cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapiẽtes, cumpro

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeris structam de cornibus aram,
Et de qua parions arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocatas fuisse scribit,& templum Apollinis magnificentissimum,& aras tergeminas,& arbores tum fructiferas,tum etiam steriles permultas Plutarchus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit,ibíque esse duos fontes quorum alter Palma,alter Oliua dicitur,montémque Delum nomine,atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur,posuntomnia ad hunc ortũ perduci.Sed vt res magis perspicua sit,verba Plutarchi ascribenda duxi: *μικρὸν δὲ ὑπὲρτα ἔλη, τίνος ὄρη Δόπολλωνος Τεγυραίου, καὶ μαντεῖον ἐπλελειμμένον οὐ πάνυ πολλοῦ χρόνου, ἀλλ' ἀχρὶ τῆς Μηδικῶν ἥκμαζε, τὸν περσοκτείνην Ἐχεκράτους ἔχοντος. Ἐνταῦθα μυθολογοῦσι θεὸν γεγενῆσθαι, καὶ τὸ ὕδωρ πλησίον ὁρᾷς, Δῆλος καλεῖται, καὶ φασὶν αὐτὸ καταλῆψαι αἱ περὶ Μίλητον κατασχύσεις. ὑπὸν δὲ τοῦ ναοῦ, δύο ῥέεθρα τῆς πηγῆς. γλυκύτητι, καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοὶ πάντες. ἂν δὲ τὸ φοίνικα τὸ δὲ Ἐλαίαν ἄχρι τινὸς ἀναμίξωσιν οὐ φυτῷ μαχὺ δυ ἴσι, ἀλλὰ ῥείθροις, ἃ ποὺ λοχεύθεισης. Nec longè hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculũ non multo iam tempore euersum, quod vsque ad Medorum bellũ cum præsideret summa rerũ Echecrates, vaticinio ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse,cui loco finitimus est mõs Delus nominatus, ad cuius montis radices vnda Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alteram Oliuam nominant hu etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores,sed inter duo fluenta,vteri pondus Dea deposuerit.* Multos fuisse Apollines scribit Cic.lib.3. de natura Deorum,his verbis : Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta : cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona:quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant,quòd ab eo se leges ferunt accepisse. Atque,cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnéque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mulieribus : ex Æthusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, à

Corycia nympha Lycorum. è Thya. vel, vt aliis magis placet, è Melæne filia Cephisi Delphũ, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum: è Cyrene nympha Aristeum: ex Euadne Iamum vatem à quo Iamidæ apud Iliam vaticinabantur in Olympicis, pelles victimarum in ignem iacientes, quod alii maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Chæronem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Attia Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs & Oaxum. à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamantem, Himeniũ & Acrephum à quo Acrephia vrbs Bœotiæ, futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie Idmonem, è Synope, Syrum: è Dia Lycaonis, Dryopem: è Manto, Moplum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem, & Himenium: è Calliope, Orpheum & Hymenum & Ialemum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Acachallide Delphum qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sũt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas recta & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternã facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione, Philammonem. amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara, & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerãdis diutiùs immorer Linus, Philisthenes, Iamus, Lapitus, Anius, Argenus, Ilaira, Psyche, Philemõ, Tyrtæus, Garamãtes, Actous Branchus, Nomius, Eurynome. Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filii & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit, amauit & Bolinã nympham, quæ fugiens eius imperum se in mare proximũ abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promõtorio: è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hipseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit. Lapithes dicta Orsinome Phorbantem & Periphantem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celerrimus, quem Iupi-

ter fulmine confeciſſe dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlciſci non poſſet Iouis in ſe iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui feciſſent, ſagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem è cœlo relegauit Quod ita ſcripſit in Argonauticis Orpheus:

Κὰδ μὲν τοτε δ' ἀρ' ἔσχεν Φερητιάδην, ὃν ποτε Παῖων
Θνητὸν ἐὼν ὑπέρθυμα Διὸς δ' ἀνὰ κῆρα μελῶν,
Οὕνεκα τοι Κύκλωπας ὁμηλικίην ἐνάριζε
Ἐν θεσπεσίῃ ὀπὶ, τοὺς Ἀσκληπιὸς ἔσχεθε λαῖλαψ.

Inde Pherîs Admetus adest: seruiuit Apollo
Huic olim, cuperet vitare ira cùm Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis.
Atque neci dederat Aſclepi pignoris ergò.

Inde demiſſus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus eſt obnoxius, vt teſtatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui neceſſariarum mortalis omnium miſerrimus factus operam ſuam Admeto Theſſaliæ Regi paſcendis armentis conceſſit. Vel, vt alij maluerunt, datus eſt in ſeruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

Καὶ ἀγλαὸν Ἀπόλλωνα
αἰδοῖον χάριμα φίλοις,
ἅτ' ἐχέπων' ὀπάονα μόλων.

Et clarum Apollinem
Veris latitiam amicis,
Propinquum cuſtodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuiſſe amatus contracta poſtmodò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenii & induſtriam ipſius Apollinis. Huic eodẽ die natus Mercurius veſperi boues ſurripuit, vt eſt in hymno Homeri in Mercurium:

ἠῶθεν γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθαρίζειν,
Ἑσπέριος δ' ἔβη κλέψαι ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Editus is manè eſt, citharam pulſauit eadem
Luce, boues Phœbo celauit veſpere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriúmque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas ſibi reſtitueret, idem Mercurius pharetram etiam ſurripuit: qua re cognita coactus eſt ridere Apollo, vt ait Horat in 1. Carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terres, viduus pharetra
Risit Apollo

Cùm Pindarus oues, alii boues pauisse Apollinem inquirat. Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his:

Φοῖβον ἔ Νόμιον κικλήσκομεν ἐξ ὅτ' ἐκείνου
Ἐξ ὅτ' Ἀμφρυσῷ ζευγίτιδας ἵππους ἔτραφεν.

Dixerunt Nomium Phœbum, ex quo tempore ad undas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cum Pale, vt ait Virgilius in Ægloga quinta:

Ipsa Palas agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cùm infestum sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamen armento pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal maclari solitum armentorũ Deo, eadẽ causa qua ius Cereri & caper Baccho immolantur. Alii crediderunt ob rapacitatem sacratũ fuisse, quia caloris rapacitas per illum significatur, sicut coruus eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cum nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus temporum. Arati tamen enarrator ob præstãtissimum oculorum acumen sacrũ Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit: ὡς γὰρ ἐκεῖνος μακρόθεν αὐτῶν ἐρῶν ὁμάδου, οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκὴς καὶ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ, ἱερὸν σήμασιν αὐτὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. *Vt enim ille cùm procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est acies acumen: qui etiam quoniã est perspicax, Apollini sacer putatur.* Hic idem Deus mox cũ ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus discoceraret, Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

Ψίλωθρον καρπόν τε φιλοθρήνου Ὑακίνθου
Οὔθ' Φοῖβος δρέψασθαι ἐκαύσατο ἴκτα,
Παῖδα βολὰν ἱερπάσαντι Κυνηλείου ποτ' ἐρῶτι
Πραθέλων Ὑάκινθον, ἐπεὶ σύλει ὄμπνοι κόμης.
Πίπτει δ' ἀπαλύνθρικος ἀτυζομένη δ' ὑμαξὶ κάλυμμα.

Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,

Quem

Quem Phœbus luxit, quòd nolens forte cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentem gelidus Amyclai ad fluminis undas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Nō tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia Apollinea structa canore lyra.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruēdis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiā saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cùm esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinē fuisse Arcadum Regem: qui cùm seuerius imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperii dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cœlo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum annē Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem, quia non minus vtiliter suorum Reges antiqui procurabāt, atq; vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cùm ab eis qui curāt armēta translata sit, postea locum dedit fabulæ Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab Ægyptiis Dij habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit, atque inquit

corum omnium postremum Orum Osiridis, quē Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his: τὸν δὲ μετὰ τοῦτον τῶν ἀνδρῶν τούτων ὅτις ἦν τοῦτο ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντος, ὃν καὶ ἕλληνες ἅμα τοῖσι ἄλλοισι, καὶ τούτων αὖτις ἔνα τὸν κράτιστον καὶ ἔφασαν καὶ ἐποίησαν βασιλεῦσαι Αἰγύπτου τὸν Ὄσιριν· παῖδα τοῦτον Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι, τοῦτο, καταπαύσαντα Τυφῶνα, ἐβασίλευσε ὕστατον Αἰγύπτου. *Atque priùs horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto, qui non amplius inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos autoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Græci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cum boues Admeti custodiret, otij pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseon Ouidij:

Iupiter est genitor: per me quod eritque fuitque,
Estque pater: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remediū, quibus vita hominum vndiq; inepta est, fuit inuenta. verùm illā nunc magis effœminatē quàm conueniebat, vt chromati cùm melos adhibuerūt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicæ modus, cum per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter Deorū sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facile ad omnia tempora musicam rationem accōmodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & parer Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cum omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, vt alii maluerunt, Vraniæ & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in pri-

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonicus, qui cùm fuisset poëta præstantissimus, scripserat de mũdi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunę & solis cursu, déque generatione animalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psaminate nympha, quam alii neptem, alii filiam fuisse Crotopi asserebant quæ cùm ex occulto concubitu apud Nemeum fluuiũ peperisset infantem, illum Linum appellauit, quòd antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alii ob timorem patrui canibus expositum ac laniatũ fuisse memorant, alii ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Ious, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mẽtionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam, & palmam natus sit, vt quidam putarunt. ego verò crediderim, quod illa planta solem maxime amet, cùm in locis frigidis non nascatur. Quòd illi sacer sit: ita Theocr. ait in Hercul. Leonticida:

Χλωρὸς τ' ἀγρεύλαος ἀπάλαντος τεθμὸν
Ἱερὸν ἄγκου ξέσσε, τελεσφορίαιο θεοῖο.

Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratus,
Ac purus, coma sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & fidiculam piscẽ, vt bocam Mercurio, trigłem Hecate, phalaridem siue apuam Veneri, fusancos Dionyso, & vitulum marinũ, pompilum Neptuno, mulum Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Athenienſibus, ad cuius Dei memoriã mos fuit priscis Athenienſibus comã nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: οἱ πρεσβύτεροι αὐτοὶ τῶν ξυμπολιτῶν ἅμα πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνας τε λινοῦς ἐπαύσαντο φορεῖν ὥς χρυσῶν τεττίγων ἐν τῇ κόμῃ ἀρχαιοπρεπὲς ἀνάδεσμον τοῖς καὶ τὴν κεφαλὴν περκῶν. *Atque antiqui, qui inter illos diuitiis præstiterunt, nec lõgum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aureorum cicadarum corymbos è capillu capitum dependentes.* Verùm rem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator in his: οἱ

ἀρχαιότατοι τῶν Ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν περικρανίων πλέγμασι φορῦσι διότι οἱ τέττιγες μουσικοί εἰσι, καὶ ἀφιέρωται τῷ Ἀπόλλωνι, ὃς ἐστὶ πατρῷος τῆς πόλεως. *Antiquissimi Athenienſium aureas cicadas capillis implicitas geſtabant, quoniam cùm muſicæ ſint cicadæ, ſacratæ ſunt Apollini: qui patrius eſt Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eóque maximè omnium Deorum ab omnibus fere gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina reſponſorum diutiſſimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Aſtrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuiſſe: cùm tamen draco eſſet ſub tripode, qui vocem omitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane didiciſſe, vt ait Apollodorus libro primo in his: Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ Πανὸς τῆς Διὸς καὶ Θύμβριδος, ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φθονερὸν τὸ μαντεῖον Πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον κτείνει τὸν τρόπον ἐλάμβανεν. *Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbris Nymphæ filio percepta Delphos ſe contulit, quo tempore Themis dabat reſponſa. At vbi illum Pytho ſerpens impediret quo minùs penetraret ad hiatum, eo caſu Apollo loco oraculi ipſe potitus eſt.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: ſub quo ſerpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco reſponſa dabantur, atque hic tripos hac de cauſſa illi dicatus fuit. Fama eſt, vt teſtatur Plutarchus in Solone, Mileſios hoſpites nonnullos à Cois piſcatoribus aliquando emiſſe retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepiſſent, id eſſet hoſpitum Mileſiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cum Troiam nauigaret, iuſſu oraculi in eo loco depoſuiſſe. Deinde cùm nata eſſet controuerſia de illo tripode inter piſcatores & Mileſios, ciuitates ambæ cauſſam illam publicè ſuſceperunt, donec ad arma ventum eſt. Deinde cũ vtrique Pythiam conſuluiſſent, reſponſum tulerunt: ſapientiſſimo omniũ tripodem illũ mitti oportere: tum omnibus aſſentientibus Cois, qui pro illo aurea decertauerant, tripos ad Thalетem Mileſium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quẽ tamen Thales ad Biantẽ, vt ſe ſapientiorẽ remiſit: & ab eo rurſus ad alios eoſdem pacto tranſmiſſus, denũ

ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quod Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde. Inde ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos: vt est in lib. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansásque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alii seruabantur ab igne intacti, atque τρίποδες ἀδιάβρωτοι dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formę ita fecit mentionem Homerus:

Καὶ τρίποδ' ὠνητὰ φέρεσθαι.

Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυρεύματα, hoc est igni positi, de quibus ita meminit idem poëta:

Τῷ μὲν ἐπικρήηντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυρεύτην.
Τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ὑπὸ τρώεσσιν Ἀχαιοί.

Impositúmque igni victori dat tripodem, quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mēsas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiā mensas cortinas vocarunt, à Corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alii tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alii sellam quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

οὔπω μοι Πυθῶνι μέλει τετραδύλος ἕδρη.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Aliiuas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est à Musæo lib 3. Iuniperum spinosam arborē consecratam fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quòd nymphā Daphnē ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac prævalido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone, cùm esset indutus veste mulie-

bri, sdque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cùm recusasset Leucippus, fuit denique protractus, ac deprehensus virginem ementitus, à sociis Daphnes iaculis & pugionibus confossus interiit. Arqui laurus Apollini sacra putabatur, non solùm quia Ladonis filiam ab Apolline amatã in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorphos. sed etiam quia natura ipsius Apollinis conuenit, cùm arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Ætius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadẽ caussa fuit cur Lunæ simulacrum laureum ramum teneret, per quem calorem vnà cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulmine minimè tangitur. quare fuit ἀπύρεια dicta, siue arcens ac repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet, eius odor ad vitandam pestilentiam cõmodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinari dormientum posita, vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis tẽplis appendebantur, & vates coronabantur, dicebant itque lauri foliis vesci, quòd vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, réique omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Ætolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarii fuit sacerdos, scriptum reliquit in Æmonia primùm apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

πολλάκι δ' ἐ τέρμε ἀμυχῆ πίσυνος, ἢ ὅτ' ἀλοιὴν
Τεμνόμενος, ἢ ὑπαὶ ἐρεχθέα κλωτὸν ἐέρσας.
Vel parum vitis potum fer, vel dato lauri
Æmonia pastinacámque, aut caulia cadens.

Apollinis Ilmenij diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ cõburebantur, sacerdotes statura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertiæ compositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impositarum, si rectè inciderentur: cùm

alias

aliàs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archeus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramũ gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

Καὶ μυρίκης ἀζοῖο νέον πα. ακρεμὸς ὄλμου
Μαντικὴ ζώουσι μετ' ἀμφιέπουσι Ἀπόλλωνι
Μαντοσύνας κεν πασ. ἐξήνασσε θ' ὅμιν αἰδοίων.

Inde nouum fruticem sterilis tu sume myrica,
Quæ vates veneranda viros est inter Apollo
Iura virũm huic tribuit venturáque dicere clarus.

Fama est Democritũ non solum solita auguria intellexisse. sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarũm sanguine cõmisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma, atque Melãpo memorant angues quosdam aures habentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeres lętantes intuitũ dixisse prędentibus non paucis, illos significasse cęteris asinum collapsũ, millium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberrimè pascerentur. Illud cũ visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nuntiarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationẽ Romani cùm ad libros Sibyllinos & exta Tyrrhenorũ & auguria & signa de cœlo retulissent, cæteras omnes diuinationes abolcueruut. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, si quidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia

vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant, ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere foret superuacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo descripta in Argon. vt pater ex his:

Ἀμπὶ δ' μαντείης ἰδέειν πολυπειρίας ἦμεν
Θεσπεσίης τ' οἰωνῶν τε, καὶ ἱερῶν ἐκλάγχαν θεσπ. ὄζειν.
Ἠδ' ὅσα διατίζεσιν ἐνερχόμενοι ἀνθρωποι
Ψυχαὶ ἀφικομένων, ὅπνα δὲ ὀνείλυσιν ἔπορ.
Σημάντορα πάντων τε λυσῆς ἄτερθε τε πορείας.

Perdidici leges multas, ac munia vatum
Quæ volucréque feraque docent, quo conueniat extra
Esse modo, quæ diuinent insomnia mentes.
Mortales vt habet sopor, & leuis irrigat artus:
Prodigijs quæ conueniat, monstrisque medela
Portentíque Deûm, quid nobis sidera monstrent.

Nam & Virg. quosdam numerauit in 3. Æneid. hoc pacto:

Troiugenæ interpres Diuum, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,
Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerúmque futurarum coniectores Apollinis filios antiqui esse existimarunt: quippe cùm Thestor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaiæ filius sit creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Mantus, à quo etiam Mopso victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem suum obiit. Dicunt enim oraculi responsum datum fuisse Calchanti nunc esse sibi pereundum, cùm in vatem peritiorem incidisset qui in Colophonem cum Amphilocho, vel vt alij voluerunt cùm Antilocho, Perolypete, Leonteo, aliisque quibusdam ducibus profectus post euersum Ilium incidit in Mopsum. Hi cùm ambo in contentionem veniissent de ficu agresti quotnam ficus haberet, respondit Mopsus decem milia, medimnum vnam, & ficum præterea. quam rem attigit Hesiodus his carminibus:

Θαῦμά μ' ἔχει κῆρ θυμῷ. ἐρεὶς ὅσος ὀλιγόσους
Ὅσσα ἔχει μικρὴ αὖ σῦκα. ἔπος δ' οὐ ἀριθμέν:

Quot grossos hæc ficus habet miror: licet illa
Parua sit: an numerum possis mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

Μύριοί εἰσιν ἀριθμὸν ἀπὸ μέτρον γε μάδιμος·
Εἷς δὲ σφεων εὐνις, τὸν ἐπιλδεῖν οὔ κε δύναιο.
Ὡς φάτο καί σφιν ἀριθμὸς ὑπέτυμος εἴδετο μάτῳ.

Καὶ τότε

ἐ τότε δὴ Καλχαντ ὕπνος θανάτοιο κάλυψεν.

Mille quidem decies numero: mensura medimni est.
At supereſt vnus, quòd non percurrere posſes,
Sic ait; est numerus verè hinc compertus eorum.
Calchanti æterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis, ita reipsa numerus, vti dictum fuerat, inuentus est. At cõtrà interrogatus Calchas de sue prægnante prætereunte quot gestaret in vtero, & quando esset paritura, & quibus signis, obmutuit: dicente Mopso decem, & inter hos vnum tãtùm marem gestare in vtero, & esse eras parituram initio horæ octauæ, & marem totum nigrum, ac tres fœminas transuersè albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura siniſtra ab vngula ad genu vsque, Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mœroris impatiẽs vitam finiuit, quamuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Aralicus in libro secundo compositionis, tanquam infidæ ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per physionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem sic:

Θνητὸς εἶναι χρὴ σαρκὶ, σὺ δὲ πεφυτάδιον ἴσχεις.
Κλῶν ὑπὸ χερσὶ δαμεὶς κρεμάσθης ξύλοις συμπαλαθθείς.
Τύμβους ἐ σκοτίοισι πεφυλῶ αὐτὸς ἔχουσι πλευτῶν.

Namque caro mortalis erat, diuináque facta.
Chaldæis sed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauíſque, tulit post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἔσται,
Καὶ χωλοὶ δρόμου ὦκα ἵξουσι, καὶ κωφοὶ ἀκούσι,
Καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λελύσεται δὲ λαλίστης.

Consurgent extinctorum mox corpora, claudi
Cursus erit velox, surdíque exaudient, atque
Prospicient longè caci, mutiq. loquentur.

Fuerunt autem deo Dei tantùm, quorum celebrarentur responſa, Iupiter & Apollo; quorum ita fecit mentionem Æſchylus in Eumenidibus:

Κἀγὼ τὰ χρησμῶν, τὰς ἐμὰς τε τῷ Διὶ
Τεθεῖσι κοινὰς.

Oracula ipsa quum Iouis, tum dein mea,
Considere impero.

Verùntamen idem Æschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eadem dare perentibus, vt est in his carminibus:

Ἀπόλλων ὅπως τάχιστα, τοῦτο γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγχαθεῖς λέχει.

Citissimè huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus Ægyptiis, qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnâ partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Λυκόφρων à Delphicis, quia cùm priùs Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron:

Τὸ τυχὸν τε γαιόδον ἀμείβιον.

Locum Dei mutantis atque mœnia. *Condentis.*

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moritutus sit, & quasi præ lætitia cantet, cum prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disput. Itaque commemorant, vt cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prævidentes quid in morte boni sit: cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem remplorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. 1. vt aurea nota ara Apollini ex iis structeretur. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modò porticibus spatior, modò munera Regum
Miror, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè emitten-

emittendarum peritia, quòd his verbis significauit Ouid. libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor; & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem.

Τέχνῃ μὲν γὰρ ἔπειτα ἄνακτι πάντα ἄριστος
Κύκνοι οἱ μὲν γὰρ ἀοιδοὶ ἐπὶ κίθαριν καὶ ἀοιδήν
Καὶ τόξον καμπύλον ἐστὶ τρίτατος καὶ ἀοιδός.
Καὶ τοῦ μὲν θεμιστὲς ἐν ἀνθρώποισι ἕπονται
Ὑητῆσι τ' ἀνάκτων καὶ ἀλλοτε θεσπίοισιν.

Arte magis varijs nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus cura: ille sagittas,
Ille arcus curat pariterque oracula, vates
Suffragia ex illo dicuntur funera primùm
Differre, & gelidæ vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

χρύσεα τῷ πλοκαμίδες ὑπ' αὐτῇσι μίτραισιν,
Ἦτοι λύρη τ' ἄσπετα τ' ἄλλα τε λευκὸν ἐπ' ὤμῳ
Κρύσεα μὲν τὰ πέδιλα ποδὶ χρύσεον ἀμφὶ βαλέσθαι
Καὶ τὸ πολυκλαυτὸν Πυθοῖ κὰ τοξάρμα
Καὶ καὶ ἀεὶ κοῦρος καὶ ἀεὶ νέος· ὅππότε Φοῖβος
Θηλείαις ἀπάλῃσι παρειῇσιν ἐπήλυθε μαζός.

Aurea sunt Phœbo hîc: vestisque, & fibula in illa
Tum lyra, tum chordæ ex humero pendẽs, quæ pharetra:
Calcei & ex auro vtrique, aruinæ Apollo est;
Possidet is multa: quod Pytho ostendit & idem
Formosus semper, semper iuuenis, quæ nec illi
Fœminea quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Tiphonem sagittis interemerit: qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Nam πύθειν putrescere significat, vt est in his carminibus:

ὁ δ' ἐπικέκαστο εἴβοι ἄνακτι
ἐν παυσὶ κὰ πυθέσθω ὑπὸ χθονὶ δῖα τέκνα.

sic inde precatus Apollo est:
Putrescas tellure, iacens, campóque feraci.

Tum idem paulò pòst:

Οἱ δ' αἶψα

Πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον οὔνεκα τοῦδε
ἀσπὶς πύθε μιν αἰθέρος ὀξέϊ νώτῳ.

inde vocarunt
Pythion hunc regem cognomine, putruit illic
Quod monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno percussa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem, vt scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

ὣς ἄρα φωνήσας ἰηνὶ χθόνα χειρὶ παχείῃ,
Κινήσῃ δ' ἄρα γαῖα φιλοστέφανος.

Sic effata grauu percussit robore dextra
Tellurem: metúmque solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Ceohiso flumine, qui fluit ad radices montis Parnasi, vt ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in 1. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse institutæ, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt institutæ, vt in his scribitur,

Instituit sacres celebri certamine ludos,
Pythia perdomita serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus:

Ῥύμνα δ' Ἀπόλλων χορεύσατο φέγγεσι πᾶσιν
Ἀρχομένου γλυκεροῖο τότε σάρος, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ
οὔτε μέσῃ ἀπαλοῖς κεκλιμένοις ἀνθεσσιν

Instituere choros omnes, victoria quando
Grata fuit, cùm iucundum ver incipit, & cùm
Arboribus dulces nido subiexit Aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cum effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immissa est, apud Trœzenios templum Apollinis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat antiquissimus mos vt pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus ad citharam fuit institutus, & aulœdorum atque tibicinum certamina, & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia,

ſtudia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò pòſt repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis excluſa, quia iniucundum quiddam & triſte præ ſe ferrent, cùm elegi, funebréſque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus eſt equorum curſus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum curſus, & ſingulorum inſtituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid lib 1 Metamorph.

Hic iuuenum quicunque manu pedibúſ ve, rotáve
Viceràt, aſculea capiebat frondis honorem
Nondum laurus erat,

Erat enim antiqua conſuetudo iam tum à Theſei temporibus è Creta reductis incepta, vbi ludos Deli inſtituit, vt victores palma coronarentur, Mox coronis mutatis manſit tamen conſuetudo, vt omnes victores vbicunque eſſent, palmã manibus geſtarent, vt ait Pauſ. in Arcadicis At corona laurea propria fuit Delphicorũ præmiorũ, idque cũ ob perpetuum vigorẽ, tũ quia arbor ipſa Apollini ſit dicata. Verũ de his ludis alio loco plurib. fortaſſe pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob ſerpentem ab Apolline cæſum inſtitutos fuiſſe, ſed ob incolam quendam Pythûs (ſic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum ſagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperẽtur, vt in Phocicis inquit Pauſanias. Scriptum reliquit Ephorus quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines ſylueſtribus fructibus viuentes, ac ferarum more, manſuefeciſſe: atque id contigiſſe in Delphis primũ, mox ad Panopeã vrbẽ profectũ crudeliſſimũ & violentũ tyrannum Tityum interemiſſe, audiſſéque è Parnaſiis hominibus alium eſſe tyrannum non minus hominibus infeſtum Pythonem nomine, atque cognomine draconem, quem & ipſum ſagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cum Io Pæan clamitatum eſſet, quod Mitte Apollo ſignificat, manſit poſtea conſuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan conclamaretur, vt eſt illud Ouid. in ſecundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan.
Decidit in caſſes præda petita meos.

Inde Pæanes dicti ſunt hymni, qui in laudem Apollinis compoſiti canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille

Corycia nympha Lycorum: è Thya, vel, vt aliis magis placet, è Melæne filia Cephisſi Delphũ, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum: è Cyrene nympha Aristeum: ex Euadne Iamum vatem à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis, pelles victimarum ignem iacientes, quod alii maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Chæronem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eurynocum è Cyrene, ex Attia Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs & Oaxum. à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamantem, Ismeniũ & Acrephum à quo Acrephia vrbs Bœotiæ, futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie Idmonem, è Synope, Syrum: è Dia Lycaonis, Dryopem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem, & Ismenium: è Calliope, Orpheum & Hymenum & Ialemum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Acachallide Delphum qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sũt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas recta & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternã facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione, Philammonem. amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megarcum, à quo Megara, & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerãdis diutiùs immorer Linus, Philistliénes. Iamus, Lapitus, Anius, Argenus, Ilaira, Psyche, Philemõ, Hyacus, Garamãtes, Actous Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filii & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit, amauit & Bolinã nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximũ abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promõtorio: è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hipseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit. Lapithes dicta Orsinome Phorbantem & Periphantem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celerrimus, quem Iupi-

ter fulmine confeciſſe dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlciſci non poſſet Iouis in ſe iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui feciſſent, ſagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem è cœlo relegauit Quod ita ſcripſit in Argonauticis Orpheus:

Κὰδ μετὸς δ' ἀφίκανε Φεραιάδαν, ὅτε ποτε Πάμῳ
Θητεύων ὑπὸ νηὶ Διὸς δ' ἀνὰ μῆνιν ἀλύων,
Οὕνεκα τοι Κύκλωπας ὀμηρεμέτοισιν ἐέργοις
Ἐν φθιμένοισιν ἔπεφνε, πάλαι πεπρωμένα λαῶν.

Inde Pheris Admetus adest: seruiuit Apollo
Huic olim cuperet vitare ira cùm Iouis iram,
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atque nece dederat Aesculapi pignoris ergò.

Inde demiſſus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus eſt obnoxius, vt teſtatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium vi ctui neceſſariarum mortalis omnium miſerrimus factus operam ſuam Admeto Theſſaliæ Regi paſcendis armentis conceſſit. Vel, vt alij maluerunt, datus eſt in ſeruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

Καὶ ἀγλαὸν Ἀπόλλωνα
αἰεὶ ἐόντ' ἀοιδᾶς φίλεις,
ὅτ' ἐν χερσὶν ὀρθαῖσι μόλπαν.

Et clarum Apollinem
Fidis latitiam amicus,
Propinquum cuſtodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuiſſe amatus contracta poſtmodò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenii & induſtriam ipſius Apollinis. Huic eodẽ die natus Mercurius veſperi boues ſurripuit, vt eſt in hymno Homeri in Mercurium:

νηὸς γὰρ νὺξ ἦμαρ ἐγκιθάριζεν.
Ἐν πείρασι Σὴς κλέψεν ἰηκὸς Ἀπόλλωνος.

Editus is manè eſt, citharam pulſauit eadem.
Luce, boues Phœbo celauit veſpere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriúmque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas ſibi reſtitueret, idem Mercurius pharetram etiam ſurripuit: qua re cognita coactus eſt ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. Carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terres, viduus pharetra
Risit Apollo

Cùm Pindarus oues, alii boues pauisse Apollinem inquiãt. Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his:

Φοῖβον ἔ Νόμιον κικλήσκομεν ἐξ ὅτε κεῖνου
Ἐξ ὅτ' Ἀμφρυσὸν ζευγίτιδας ἵπριφε ἵππους.

Dixerunt Nomium Phœbum ex quo tempore ad undas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cum Pale, vt ait Virgilius in Ægloga quinta:

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestum sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamen armento pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal macta ri solitum armẽtorũ Deo, eadẽ causa qua ſus Cereri & caper Baccho immolantur. Alii crediderunt ob rapacitatem sacratũ fuisse, quia caloris rapacitas per illum significatur, sicut coruus eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cum nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus temporum. Arati tamen enarrator ob præstantissimum oculorum acumen sactũ Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit: ἀτὰρ δ' κεῖνος μακρὸν ὧν ἐρῶν δώματα, εὖ τε δὴ καὶ ὀλυκὸς ὄξυδερκὴς καὶ διὰ τὸ ὄξυδερκὲς αὐτοῦ, προσήρμοσεν αὐτὸν τῷ Ἀπόλλωνι. *Vt enim ille cùm procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est acies acumen: qui etiam quoniãm est perspicax, Apollini sacer putatur.* Hic idem Deus mox cũ ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

Ψίλαθρον καμπήν τε φιλοθρήνου Ὑακίνθου
Οὔθεσιος θρώσκουσι ῥ' ἀεκούσιος ἔκτα,
Παῖδα βολὴν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πραθέλω Ὑακίνθου, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ.
Πέτρῃ ἀναπλώσας νιάτου δ' ὑμάξε κάλυμμα.

Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,

Quem

Quem Phœbus luxit, quòd nolens fortè cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentem gelidas Amyclæi ad fluminis undas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis exstruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Nō tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis exstructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia Apollinea structa canore lyra.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruēdis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiā saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cùm esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinē fuisse Arcadum Regem: qui cùm seuerius imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperii dignitate ad priuatam vitam tanquam è cœlo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum annē Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem, quia non minus vtiliterē suorum Reges antiqui procurabāt, atq; vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cùm ab eis qui curāt armēta translata sit, postea locum dedit fabulæ Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab Ægyptiis Dij habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit, atque inquit

eorum omnium postremum Orum Osiridis, quē Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his : τὸν δὲ μετὰ τοῦτον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεὸς εἷς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρξαντος, ὃς ἐνίστας ἄλλας τοῖς ἀνθρώποις ἐπέστησε, καὶ τούτων αἰεὶν ἕνα τὸν ἡγεμόνα τῶν ἄλλων. ὕστατον δὲ αὐτῶν βασιλεῦσαι λέγουσι τὸν Ὄσιριν: παῖδα τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον, λέγουσι, καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. *Atque priùs horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto, qui non amplius inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos autoritate antesset. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Græci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cum boues Admeti custodiret, otij pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseon Ouidij:

Iupiter est genitor: per me quod erisque fuisque,
Estque pater: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remediū, quibus vita hominum vndiq; inepta est, fuit inuenta. verùm illā nunc magis effœminarūt quàm conueniebat, vt chromati cùm melos adhibuerūt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicæ modus, cum per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter Deorū sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facile ad omnia tempora musicam rationem accōmodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cum omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, vt alii maluerunt, Vraniæ & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in pri-

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Paronicus, qui cùm fuisset poëta præstantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunę & solis cursu, déque generatione animalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psammate nympha, quam alii neptem, alii filiam fuisse Crotopi asserebant quæ cùm ex occulto concubitu apud Nemeum fluuiũ peperisset infantem, illum Linum appellauit, quòd antiqua Arginorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alii ob timorem patrui canibus expositum ac laniatũ fuisse memorant, alii ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mẽtionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam, & palmam natus sit, vt quidam putarunt. ego verò crediderim, quod illa planta solem maximè amet, cùm in locis frigidis non nascatur. Quòd illi sacer sit: ita Theocr. ait in Hercul. Leonicida:

Χλωρὸς τ' ἀγρελάιος Ἀπόλλωνος νεμέτας
Γεράν ἀγλαὸν ξύλον, τελθόντι θεοῖο.

Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratus,
Ac purus, comâ sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & fidiculam piscẽ, vt bocam Mercurio, triglem Hecate, phalaridem siue apuam Veneri, fusaneos Dionyso, & vitulum marinũ pompilum Neptuno, mulum Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Athenienſibus, ad cuius Dei memoriã mos fuit priscis Athenienſibus comã nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶν τῶν ἡλικιωτῶν ἀ σολὺς χρόνος ἐπεισὶ κεφαλὰς τε λουὸς ἐπαναδοῦντες, ἐν χρυσοῦν τεττίγων ἐν τρόπῳ κρωβύλου ἐναδούμενοι τῶν τῆ κεφαλῆ ἔσχον. *Atque antiqui, qui inter illos diuitiis præstiterunt, nec lõgum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum cicadarum corymbos è capillu capitum dependentes.* Verùm rem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator in his: οἱ

ἐ ἐχαράττετο τῶν Ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν περιττῶν πλοκάμοις, ἐπειδὴ καὶ οἱ τέττιγες μουσικοί εἰσιν, ἃ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃς καὶ πατρῷος τῆς πόλεως. *Antiquissimi Athenienſium aureas cicadas capillis implicitas geſtabant, quoniam cùm muſicæ ſint cicadæ, ſacratæ ſunt Apollini: qui patrius eſt Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eóque maxime è omnium Deorum ab omnibus fere gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina reſponſorum diutiſſime patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Aſtrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuiſſe: cùm tamen draco eſſet ſub tripode, qui vocem omitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane didiciſſe, vt ait Apollodorus libro primo in his: Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβριος, ἥκατεῖς Δελφοὺς χρήσιμα διδύσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρεὰρ τὸ μαντεῖον Πύθων οὐκ εἶχεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τότε ἔλαβε τὴν ἀδειαν, τὸν ἔλαβε τὴν παραλαβών. *Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbris Nymphæ filio percepta Delphos ſe contulit, quo tempore Themis dabat reſponſa. At vbi illum Pytho ſerpens impediret quo minùs penetraret ad hiatum, eo caſo Apollo loco oraculi ipſe potitus eſt.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: ſub quo ſerpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco reſponſa dabantur, atque hic tripos hac de cauſſa illi dicatus fuit. Fama eſt, vt teſtatur Plutarchus in Solone, Mileſios hoſpites nonnullos à Cois piſcatoribus aliquando emiſſe retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepiſſent, id eſſet hoſpitum Mileſiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cum Troiam nauigaret, iuſſu oraculi in eo loco depoſuiſſe. Deinde cùm nata eſſet controuerſia de illo tripode inter piſcatores & Mileſios, ciuitates ambæ cauſſam illam publicè ſuſceperunt, donec ad arma ventum eſt. Deinde cũ vtrique Pythiam conſuluiſſent, reſponſum tulerunt: ſapientiſſimo omniũ tripodem illũ mitti oportere: tum omnibus aſſentientibus Cois, qui pro illo aurea decertauerant, tripos ad Thalætem Mileſium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quẽ tamen Thales ad Biantẽ, vt ſe ſapientiorẽ remiſit: & ab eo rurſus ad alios eoſdem pacto tranſmiſſus, denũ ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quod Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos: vt est in lib. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansásque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alii seruabantur ab igne intacti, atque ἀνάθηματα dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formę ita fecit mentionem Homerus:

Καὶ τρίποδ' ἠϋκόμοιο φέρεν.

Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυρεύματα, hoc est igni positi, de quibus ita meminit idem poëta:

Τῷ ὑπὲρ τεθέοντι μάχαν πρόπαν ἐμπυρεύτων.

Τὸν δὲ δυωδεκάβοια σὺν ἑστεότητι πόριον Ἀχαιοί.

Impositúmque igni victori dat tripodem, quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mēsas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiā mensas cortinas vocarunt, à Corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alii tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alii sellam quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

οὔπω μοι Πυθῶνι μέλει περιδινέες ἕδρης.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alii vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est à Musæo lib 3. Iuniperum spinosam arborē consecratam fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quòd nymphā Daphnē ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac prævalido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone, cùm esset indutus veste mulie-

bri, ídque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cùm recusasset Leucippus, fuit denique prorractus, ac deprehensus virginem mentitus, à sociis Daphnes iaculis & pugionibus confossus interiit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solùm quia Ladonis filiam ab Apolline amatã in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorphos. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cùm arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Ærius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc cadẽ caussa fuit cur Lunæ simulacrum laureum ramum teneret, per quem calorem vnà cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulmine minimè tangitur. quare fuit ἀλεξίκακος dicta, siue arcens ac repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet, eius odor ad vitandam pestilentiam cõmodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinari dormientum posita, vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebantúrque lauri foliis vesci, quòd vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, réfque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Ætolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarii fuit sacerdos, scriptum reliquit in Æmonia primùm apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

πολλακι δ' ἀ τέρπε ἐμεμῆ πόσιν, ἢ δόσ' ἀοιδὴ
Τεμπεσίοις ἢ μακρὸν ἐρεπτόμενον καυλὸν ἀέθλης.
Vel purum vitis potum fer, vel dato lauri
Æmonia pastinacámque, aut caulia cadens.

Apollinis Ismenij diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ cõburebantur, sacerdotes statura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertiæ compositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impositarum, si rectè inciderentur: cùm

alias

aliàs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbijs. Scriptum reliquit præterea Archeus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramũ gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

Καὶ μυρίκης ἀζοῦο νέον πα. ακριτία θάλλον
Μαντικὰ ζώοντα προϊάπτοντ᾽ ἐς Ἀπόλλω
Μαντοσύνας πατρὸς ἐϋθέσπιδος ἐξ ἔθεν αἰεί.

Inde nouum fruticem sterilis tu sume myrica,
Qua vates veneranda viret est inter Apollo
Iura virùm huic tribuit venturáque dicere clarus.

Fama est Democritũ non solum solita auguria intellexisse. sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarũm sanguine cõmisto anguis nasceretur, ex quo si quis ediisset, auium omnium intelligeret idioma, atque Melãpo memorant angues quosdam aures habentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeres lætantes intuitũ dixisse præsentibus non paucis, illos significasse cæteris asinum collapsũ, millium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberrimè pascerentur. Illud cũ visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nuntiarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationẽ Romani cùm ad libros Sibyllinos & exta Tyrrhenorũ & auguria & signa de cœlo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, si quidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia

vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant, ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere foret supervacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo descripta in Argon. vt patet ex his:

Ἀμφὶ δ' μοιτήνης ἰδάλιμ πολυπείρονας ἴμμες
Θηρῶν τ' οἰωνῶν τε, καὶ ἀσπλάγχνων ἀπὸ σπλάγχνων
Ἠδ' ὅσα θεσπίζειν ἐνεργοπόλοισιν ἀταρπῖς
Φυλακὰς φραμέων, ὅππα θεὸς κλείηθρα πύρ.
Σημάντορα τεράων τε λυσῆς ἄτερθε τε πορείας.

Perdidici leges multas, ac munia vatum
Quæ volucresque feraque docent, quo conuenit extra
Esse modo, quæ diuinent insomnia mentes.
Mortales vt habet sopor, & leuis irrigat artus:
Prodigijs quæ conueniat, monstrisque medela
Portentíque Deûm, quid nobis sidera monstrent.

Nam & Virg. quosdam numerauit in 3. Æneid. hoc pacto:

Troiugenæ interpres Diuum, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentit,
Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerúmque futurarum coniectores Apollinis filios antiqui esse existimarunt: quippe cùm Thestor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaiæ filius sit creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Mantus, à quo etiam Mopso victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem suum obiit. Dicunt enim oraculi responsum datum fuisse Calchanti nunc esse sibi pereundum, cùm in vatem peritiorem incidisset qui in Colophonem cum Amphilocho, vel vt alij voluerunt cum Antilocho, Perolypete, Leonteo, aliisque quibusdam ducibus profectus post euersum Ilium incidit in Mopsum. Hi cùm ambo in contentionem venissent de ficu agresti quotnam ficus haberet, respondit Mopsus decem milia, medimnam vnam, & ficum præterea. quam rem attigit Hesiodus his carminibus:

Θαῦμά μ' ἔχει κῆρ θυμὸν, ἐρωεὰς ὕπνος ἀλυσκάζοντες
Οὔατα ἔχαν. μικρὴ δὲ ἰὼν, ἔπποις δ' ἐπὶ ἀριθμὸν:

Quot grossos hæc ficus habet miror: licet illa
Parua sit: an numerum posses mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

Μύριοί εἰσιν ἀριθμὸν ἀτὰρ μέτρον γε μέδιμνος·
Εἰ δὲ σὺ ἐπίστασαι, τὸν ἐπιλεύσσω· οὐκ ἀλιτανω.
Ὡς φάτο καὶ σχεῖν ἀριθμὸς ἐτώσιος οὐδὲ μάτην.

Καὶ τὸν

ἡ τέτ δὲ Κάλχαντ ὕστερος θανάτου κρύψεν.

Mille quidem decies numero: mensura medimni est.
At supereſt vnus, quòd non percurrere posses,
Sic ait, est numerus verè hinc compertus eorum.
Calchanti æterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis, ita reipsa numerus, vti dictum fuerat, inuentus est. At cõtrà interrogatus Calchas de sue prægnante prætereunte quot gestaret in vtero, & quando esset paritura, & quibus signis, obmutuit: dicente Mopso decem, & inter hos vnum tãtùm marem gestare in vtero, & esse cras parituram initio horæ octauæ, & marem totum nigrum, ac tres fœminas transuersè albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab vngula ad genu vsque, Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mœroris impatiẽs vitam finiuit, quamuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Atalicus in libro secundo compositionis, tanquam infidæ ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per physiognomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem sic:

Θνητὸν ἐὸν κρ σαρκα, σοφὸν δ' ἀπρηκτόν ἐσσεται ἔργοις.
Αλλ' ὑπὸ χε δαίμων ἀμφὶ ξύλοις σωμα θήσει
Τέμνοις κ σκολύπτοις περὶ δ' αὐτὸν πολυτρῶ.

Namque caro mortalis erat, diuináque facta.
Chaldæis sed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauisque, tulit post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

νεκρῶν δ' ἀνίστασι ζωὴ,
Καὶ χωλὸν ὀρθὸμ ἐς' ἀκοὺς, κ κωφὸς ἀκούει,
Καὶ τυφλοὶ βλέψωσι, λαλήσουσ' ἀ λαλοῦντες.

Consurgent extinctorum mox corpora, claudis
Cursus erit velox, surdúsque exaudiet, atque
Prospicient longè cæci, mutiq. loquentur.

Fuerunt autem deo Dei tantùm, quorum celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo; quorum ita fecit mentionem Æschylus in Eumenidibus:

Κἀμὲ τὰ χρησμῶν, πρὶν ἰμὲ τὰ τοῦ Διός.
Τεύξειν πολύν.
Oracula ipsa quum Iouis, tum dein mea,
Considere impero.

Veruntamen idem Æschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eadem dare perentibus, vt est in his carminibus:

Ἀπόλλων ὅπως τάχιστα, ταῦτα μοι πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθεὶς ἔλεξε.
Citissimè huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus Ægyptiis, qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnã partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Ἀμύκλαιος à Delphicis, quia cùm priùs Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron:

Τὸ πρωτοπλῆ γαπέδων ἀμυκλίους.
Locum Dei mutantis atque mœnia. *Condentis.*

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cum prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disput. Itaque commemorant, vt cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prævidentes quid in morte boni sit: cum cãtu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. 1. vt aurea nota ara Apollini ex iis struereturr. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modò porticibus spatior, modò munera Regum
Miror, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum certè emitten-

emittendarum peritia, quod-his verbis significauit Ouid. libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor; & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem.

Τίχνη δ' ἄμοι ἀρετὴ πᾶσι βροτοῖσιν ἀνέσσω
Κοῦρος ὅτις ἰὸν ἐπ' ἀνέρα χαλκεοβελέα
ἀκρηέσσαμένος πρὸς ὃν τράπεται, κ' ἀέκητι.
Κεῖνα θεμιστεύων μετὰ τοῖσι φέρεται
ὑπερφιάλοις δ' ἀλλοτε δηρὸν ἐπιστρέφεται.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæque sagittæ,
Ille arcus curat pariterque oracula, vates
Suffragia ex illo dixerunt funera primùm
Differre, & gelida vitare pericula morte.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia prope aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri; vt est in his versibus:

χρύσια τῷ πλήκτρη τ' ἐνέδυτο, καὶ ὑπὸ πέπλον,
Ἧπερ νύμφη πὰρ ἄμμιγα τὰ λύκοιο, ἑὴν φαρέτρην
Κρύπτα μ, τὰ πρῶτα πρὸ γάμου χαίτα λάβοιεν.
Καὶ τὸ πολυκτήμονος Πρωτέως κε τεμόμαρτ.
Καὶ καὶ ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος, ὅππότε θοῖος
Θαλείαις μετέῃσι θεοῖσιν χεῖρας ἀλοὺς παρειῶν.

Aurea sunt Phœbo hæc: vestisque & fibula in illa
Tum lyra, tum chordæ ex humero pendent, quæ pharetra:
Calcei & ex auro vtrique, aruinditès Apollo est,
Possidet is multa: quod Pytho ostendit & idem
Formosus semper, semper iuuenique, nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Tiphonem sagittis interemerit: qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Nam πύθεσθαι putrescere significat, vt est in his carminibus:

ὁ δ' ἐπεύξατο εἰδόσι λαοῖς
ἐν παυσὶ πυθέσθαι ὅθι χθονὶ ἔσκετο εἶναι.

sic inde precatus Apollo est:
Putrescas tellure, iacens, campóque feraci.

Tum idem paulò pòst:

Οἱ δ' αἰεκτα

ſtudia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò pòſt repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis excluſa, quia iucundum quiddam & triſte præ ſe ferrent, cùm elegi, funebréſque lamentationes his tibiis concinerent. Mox additus eſt equorum curſus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum curſus, & ſingulorum inſtituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib 1. Metamorph.

Hic iuuenum quicunque manu pedibúſ've, rotáve
Vicerat, aſculea capiebat frondis honorem
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua conſuetudo iam tum à Theſei temporibus è Creta reducis incepta, vbi ludos Deli inſtituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis manſit tamen conſuetudo, vt omnes victores vbicunque eſſent, palmã manibus geſtarent, vt ait Pauſ. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorũ præmiorũ, ídque cũ ob perpetuum vigorẽ, tũ quia arbor ipſa Apollini ſit dicata. Verũ de his ludis alio loco plurib. fortaſſe pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob ſerpentem ab Apolline cæſum inſtitutos fuiſſe, ſed ob incolam quendam Pythũs (ſic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum ſagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperẽtur, vt in Phocicis inquit Pauſanias. Scriptum reliquit Ephorus quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines ſylueſtribus fructibus viuentes, ac ferarum more, manſuefeciſſe: atque id contigiſſe in Delphis primũ, mox ad Panopeã vrbẽ profectũ crudeliſſimũ & violentũ tyrannum Tityum interemiſſe, audiſſéque è Parnaſiis hominibus alium eſſe tyrannum non minus hominibus infeſtum Pythonem nomine, atque cognomine draconem, quem & ipſum ſagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cum Io Pæan clamitatum eſſet, quod Mitte Apollo ſignificat, manſit poſtea conſuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan conclamaretur, vt eſt illud Ouid. in ſecundo de Arte:

Dicite Io Paan, & Io bis dicite Paan.
Decidit in caſſes præda petita meos.

Inde Pæanes dicti ſunt hymni, qui in laudem Apollinis compoſiti canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille

plerumque qui à Sophocle seruatur in hoc carmine in Oedypode Tyranno:

Ἰὴ Δῆλε Δῆλε Παιάν, Ἰὴ Δῆλε Δῆλε Παιάν.

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Martis ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cùm cœpissent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari Ieius, vt Euius Bacchus. Alii igitur ἰὸ ἀπὸ τοῦ ἰέσθαι, hoc est à iaciendo, alii ἰὸ ἀπὸ τοῦ ἰέναι, à mittendo scilicet dixerunt: quippe cum radii solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conseruent, ac contrà lethiferi sunt iidem radii si immoderatus calor extiterit. Alii vtrunque coniunxerunt, dixerúntque ἰήϊε, Ieius deinde dictus fuit. Quòd autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ, declarauit id Homer. in 1. Iliadis:

Οἱ δ' ἀναμέλποντο μολπῇ θεὸν ἑκάεργον
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
Μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δ' ἔκλυε πῖπτε δ' ἀκουάς.

Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per totas luces pulchrum Paana canentes,
Cantantes Phœbum, huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τοῦ παίειν: vel à feriendo, sed potiùs ἀπὸ τοῦ παύειν, quod placare significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ, vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquod imminens malum diuerteret diuino implorato auxilio. Inde Æsculapius Pæõ dictus fuit ab Aristoph. in Pluto, quia morbos mitiget ac cessare faciat:

ἀ' τὸν μὲν Παιᾶν' ὠνόμασε τυχών.

Æsculapium nactus benignum quòd fuit
Paonem.

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quòd iis delectari putaretur, cùm primus is, vt fama est, Iouis victoris laudes Saturno deuicto cecinisset carminibus, cithara sumpta, magnificísque vestibus indutus, & coma mitrifico ornata, vt ait in 2. Eleg. Tibullus,

Sed nitidus, pulchérque veni nunc indue vestem
Purpureas, longas nunc bene necte comas:
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoru laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximiè colebatur in Soracte Phalisco rũ monte,

cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. II. in his:

Summe Deûm, & sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus. cui pineus ardor aceruo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur; nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllámque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur. nam vt de Ioue dictum est, & de Diis reliquis vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnosiis nautis apparuerit, sibíque aram erigi in litore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

ὡ μοι ἐγὼ τότε πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
κύματος ἀλφηστῆσιν ἐοικότα τέτμον.

Sic mihi Delphino similis super æquoris undas
Cæruleas primum in nauium fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina,

ἠνίκα πὰρ νιφόεντι Παρνασσοῦ
δολιχὸν πέλεται πρὸς ὄρεσσιν ἑλισσόμενον.

Vel cum saxosis Parnasi in collibus arcu
Serpentem horrendum conficiet, is atque sagittis.

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castaliũ Cretensem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphico vectus: alii quia Delphino similis nauis fuerit dux vsq; ad sinum Crissæum, & in Phocidem. alii quia sub forma delphini nauim conscenderit, & vsq; ad eum locum per mare deuenerit, mox exilierit illuc; vbi Delphi postea sunt vocati. Verùm nos has fabulosas, variásque opiniones & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantùm summatim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis caussis, quas superiùs recensuimus, dictus Abæus ab vrbe

Lycia, Acrita, Actius, Accesius, Agræus, Alexicacus, Argibetes, Agyræus, Ægyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carneos, Clarius, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Laotus, Læmius, Loxias, Libystinus, Lycius, Maleates, Nomius, Nápæus, Orchicus, Pastor, Pythius, Prous, Phanæus, Patarẽus, Patrous, Platanistius, Parnopius, Philesius, Præsagus, Prestes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciastes, Theoxenios, Thyræus, Thymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliáque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolare, vt testatur Homerus lib. 4. Iliadis:

εὐχετο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενεϊ καὶ τοξοφόρῳ,
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν καὶ τελεθηκατόμβην.

Ipse roga Lycium Phœbum, qui est clarus ob arcum,
Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virgil. in libr. 3 Æneidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus,

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem vt bos domitus mactaretur: quòd ij qui missi fuerunt aliquãdo ad capiendum taurũ, cum nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea manfit cõsuetudo. Memoriæ prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, vnde illud est Homeri:

ἱερὰς Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.

Namque celer accipiter sit Phœbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, vt sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id

Cic.

Cic. libro 3. de Natura Deorum: illa autem, Balbe, quæ tu cœlo, astrisque ducebas, quàm longè serpant, non videt Solem Deum esse, Lunámque, quorum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extẽditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiámque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multò magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus author, vt in li. de iis sensit iure Arist. Hic longissimè è cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poëtis ἑκάεργος, *à longinquo operans*, scilicet, & Loxias, quia obliquũ habeat incessum sub Ecliptica, & Phœbus à splendore luminis, & Delius, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi caussis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salúsque continetur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur: quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ author putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgilius lib. 6.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarũ numerus planetarum numero conueniebat: cum plurium chordarum instrumẽta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus, vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illã confusam mundi, vt vocant materiam, ex qua vniuersa quæ sunt, creata creduntur, quæ Ἄυτη quasi Ἀπὸ τοῦ, vt ait Plato, à latendo & ab insscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primum solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omni-

Potens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuò exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cùm priùs inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionisum esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cùm à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestémque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti, cuius cùm duæ sint potestates nimio calore & intemperie aëris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ieiũm vocabant ab immittendis fagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Æsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cum benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aëre pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior sit pestilentia mediis temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus pletunque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorũmque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aëris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessariò sequitur annonæ penuria, cùm omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filii graviter ferens Cyclopas Iouis ministros, fulminúmque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cùm illi sint fulminũ artifices. Cum enim Æsculapius sit Apollinis filius medicus peritissi-

tissimus, isque sit aëris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cùm aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, vt fabulati sunt de Phaethonte, ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ob fulmine occisum filium Apollo Cyclopas, quòd fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quam aurea Solis natura sentiebatur. Id cùm ita contigisset, cognouerunt mortales solem esse omnium rerum moderatorem: quare cùm tepor illius conferat animantibus, pauisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non vltimum locum sortitus est.

¶ Fuerunt nonnulliqui, Phorbantem, Hyacinthum, Admetum, ab Apolline amatos fuisse fabulati sint, vt ait Plutarchus in Numa, quòd Deus amet sapientes, sicuti memoriæ proditum est, Pindarum, Archilochum, Hesiodũ, Diis, fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facilè ignis elicitur, tum etiam ob diuinationem: quia eius folia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi quibus natura Solis plurimum dominatur: (nam alii aliorum planetarum naturæ magis clàm adhæremus) multa faciliùs præsentiunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentiendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis singebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multo plura sunt eius in humanum genus beneficia, quam incommoda quæ inferuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob signiferi circulum obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonsum vocauit Horatius in his carminibus:

Dianam tenera dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium.

Sic is poëta in his versibus:

Ὑμνεῖτε Παιᾶνα μάλα δὴ τὸν Ἀπόλλωνα·
ἀβέγητον, ἀγλαόμορφον, εὐσυρράπτην, ἀβεγχαίτην·

Cantamus Pæana Deum qui est magnus Apollo,
Perpetuum pulchrum iuuenem sempérque comantem.

Frauilli sacer etiam accipiter propter rapacitatem & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus, at enim cùm propensior in amorem Apollinis appareret, Zephiri odium & indignationem in se concitauit, quare cùm Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam Ephebi nutrire solebant, quam eo tempore deciſam Apollini dicabant, & deponebant, cùm similes esse Apollini cessarent: hoc est cùm labra vel malæ prima lanugine vestiebantur. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theseo: ὅτε δὲ ἔτι τῶν τὰς πρώτας τρίχας ἐν τῷ Δελφινίῳ τῷ Δελφῷ κειράντων εἰς Δελφοὺς ἀπέρχεσθαι τοὺς δεῦρο ἐφήβους. *Cum mos esset etiam tunc, vt qui ex ephebis excesserant, Delphos venirent, atque coma primitias Deo offerrent:* sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitatis pertæsum esset: Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit vt barbatum Apollinem fingerent, cum reliqui homines eum iuuenem, & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cùm neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia munirerur. At vero qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit, cùm paruus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis: cùm enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera cœpit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere, quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cùm recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis nouam terram assiduè illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exsiccauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quod modò vires elementorum, modo sidera pro Diis colentes

lentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Æsculapio. CAP. XI.

ÆSCVLAPIVM quidam Apollinis & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homericus hymnographus in his:

ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄμβροτον υἱὸν,
ὃν τέκε Φοίβου ἄνακτος ἐϋθρόνου ἐν μεγάροισι,
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, καλῇ ὑπαγυιᾷ ἔπι κούρῃ.

Morborum medicum canto, quem diua Coronis
E Phœbo peperit Phlegya olim filia Regis.
Dotium est vbi latus agérque Amymone fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponnesum ingressum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamuis alii hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, obseruabat. Hos cùm deesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: veruntamen cùm ignis è capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est hunc qui Æsculapium susceperit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, vt ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elati filio concubuisse, quod grauiter ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre non posset. illa postea cùm rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Æsculapium extraxit, vel Phœbus

ipse, vt testatur Ouidius lib. 2. Metamorph. in his:

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, vteróque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum.

Alij dicunt non è nympha Coronide natam, sed ex ouo coruiculæ: quia Coronis vtramque significat, & nympham ita vocatam, & coruiculam: vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate à quo res ità commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ouum vacuum coruiculæ inclusisse, cerâque studiosè oblitum in luco quodam occultasse: mox ara extructa populi in concionem ad eum locum aduocasse, cùm nuntiaret omnibus palam se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem & Æsculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnà cepit, quod præsentibus multis fregit, pullúmque recentem serpentis inuenies cunctos homines in admirationem rei induxit. Posteà verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio & Hercynnæ dicabantur, creditî sunt, & eius gestamen puratus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus: Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorph. Æsculapium inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autem in Messeniacis natum fuisse Æsculapium ex Arsinoe Leucippi filia, at non è Coronide, memorat de nonnullorum sententia: cùm tamen in Corinthiacis contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Laceream ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro 4. hoc pacto:

Χωόμενος τόκεϊ πικρὸν ἐπ' Αλκιφόῃ Λακερείῃ
Δῖα Κορωνὶς ἔπιτεν ὑπὸ θεσπεσίῳ Ἀπόλλωνι.

Ob natum iratus prope pinguem quem Lacream
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem eruditum

tam cùm adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in lib. de Falsa Religione Æsculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Æsculapius priùs Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

Ἀ ἔφριν αὐδήσουσι Ἡ'πιε γένυ
Ἀχαιοὶ κ' πείρατον ἐφευρὼν μελεῶν.
Opem ferentem concinent fatum Apio
Græcique venire, ciuibúsque commodum.

Scripsit Zezes chil. 10. non solùm à Centauro Chirone Æsculapium fuisse edoctum, sed cùm Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum significat) mox quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Æsculapium vtroque nomine coniuncto: nam Ἀσκλήπιος ex Ascle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Annem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse contendunt ab artis præstantia, quia homines mori non pateretur: nam ἐκθνήσκω mori significat, at α litera priuationem adiungit: Dictus est igitur eo nomine, quòd homines non sineret morbo aut dolore absumi: quamuis inuentionem medicinæ alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. vt diximus, Apollini illam tribuit; Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Æsculapii magistrum inuentorem medicinæ putauit; Æschylus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse. Homerus in libro quarto Odyss videtur inuentionem medicinę Pęoni tribuisse, vt est in his:

ἰητῆρε δὲ Παιῆν' ἐκέκλετο φάρμακα πάντα
Ἀνθρώπων, τῷ περ πλεῖστ' ἐπὶ χθονὶ πάσσε.
Est medicus prudens cunctis præstantior vnus
Ille viris, cui Pæonia sit gentis origo.

Hunc sororem habuisse Eriopē scriptum reliquit Myrleanus Asclepiades. Cicero multos fuisse Æsculapios inquit in tertio de Natura Deorū, his verbis: Æsculapiorū primus Apollinis, quem Arcades colunt: qui specillum inueniſſe,

primúsque vulnus obligauisse dicitur. Secundus secundi Mercurij frater, is fulmine percussus dicitur humatus esse Cynosuris: Tertius Arsippi filius & Arsinoœ, qui primus alui purgationem dentisq; anulsionem, vt ferunt, inuenit: cuius in Arcadia non longè à Lusio flumine sepulchrum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vbique præcinctum, in quo ambitu quemquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimuero pauca prorsus morborum remedia protulit in medium vel Aesculapius, vel eius filij, vel quia moderatior diæta non afferebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana vsque tempora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel Aesculapij filij, Eurypilo vulnerato farinam & tritum caseum mulierem commiscentem, potũque præbentem cum vino Pramnio, non reprehenduut, vt ait Plato in tertio de repub. Dialogo, cùm illa omnia maximè inflãmare vulnus, at non sedare dolores vllo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, vt scripsit Panyasis; qui cum esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitíque medicamentis medicæ artis dogmata inuenit, quibus & se & alios postea diutiùs sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua, vt arbitror, quæ feliciter illi obuenerunt, vt peritissimi medici, qualis fuit Hippocrates, Æsculapij sint: vt testatur Zezes decimæ Chiliadis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytũ ab equis laniatum Æsculapij reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem, qua homines in vitam reuocari possent, repertorem artis fulmine confeciſſe, vt ait Virgilius libro septimo in his:

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouerca
Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis: ad sidera rursus
Ætheria, & superas cœli uenisse sub auras,
Paoniis reuocatum herbis, & amore Diane.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris,
Mortalem infernis ad lumina surgere uitã,
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad undas.

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filij, ac magnoperes luxisse

luxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conversæ, vt testatus est Apollonius l. b. 4. Argonautic. his carminib

Κελτοὶ δ' οὖν βάξιν ἔθεντο
ὡς δὴ Λητοΐδαο Διὸς κυνὸς Ἀντολίηνος
ἐμβάντος δυσιν ἠῶθι μαχὴν ἐς ἠεροειδέα.

Celtæ famam fecere, quod illic
Latoidæ Phœbi lacryma volvuntur in imo
Flumine quas multas in natis funere fudit.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vna cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Homerus libro quarto Iliadis:

Ταλθύβιόν θ' ἅμα κῆρυκα Μαχάονα δῖον ἄνωγε
τὸν Ταλθυβίαδην καὶ Ἀσκληπιοῖο ἄνακτος

Talthybiadem, celeremque Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Æsculapio olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Æsculapij & Epiones filius, fratérque Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniacis, atque in Eliacis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiea fuisse memorantur, vt ait Aratus: præterea Orpheus in hymno quodam in Æsculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Æsculapii censuit Hygiæam, cùm ita scribat:

σεῖό Ἀπόλλωνος κεκορυθμένα κάλλεϊ κοῦρα
Ὑγιείη τε θύγατερ ἐρισθενέος ἀλαοσύνης.

Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiea gravis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto loco Æsculapii, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen inciente vere, iisque apud Epidaurios, pene quos natus fuisse dicebatur, in Æsculapii honorem. Hunc Deum alii imberbem, alii barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragœdo prægrandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis: οὔτε μὰ μειρακίῳ ἔοικε ἡμῖν ἀνὴρ λέγειν θαρρῶν τοσαῦτα, μὴ οὐκ ἀνδρὸς ἀγένειον ἀκούειν ἐν ἀμφιμάσῳ, καὶ τοιαῦτα διαπαίζοντα τὸν θεόν. *Quare non tu adolescentulum ergò nos geras, sed qua tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec verearis quòd imberbis concionẽ habeas, cùm habeas filium tam ingentis ac promissæ barbæ Æsculapium.* Pausanias tamen in Cartheiacis imberbis Æsculapii statuam erectam apud Philiatios

fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Æsculapii fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8 fanum fuisse Æsculapii insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat enim insulsa antiquorum multitudo, quòd si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset AEsculapium inuocare, illud AEsculapii opera factum fuisse, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo captam immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio, vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cùm laboret perpetua febre Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere AEsculapio medico inquit, cùm gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam ipsi ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: vt Aulonius, Medicus, Oncæata, Leuctricus, Cortynius, Corylæus, Agnitas, Boonetæ. Nam, vt ait Cicero libro secundo de Legibus, Æsculapius, veluti Dii cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & illos qui cœlestes semper habiti & colunto: & illos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, AEsculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

¶ Atque hactenus ea explicata sunt, quæ de AEsculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegiæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, vt nomen ipsum videtur significare: φλέγω enim cõburere est. Huius filia fuit Coronis, aëris temperamentum scilicet, & vis illa aëris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim soli calor aëra purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris.

moris in ipso aëre relinquatur à colore, nulla esse potest salubritas. Cùm igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis, quasi κατὰ κεφαλὴν κορυφή. Æsculapiũ inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quã aëra. Cuius fuit filia Hygiæa: quæ nihil est aliud quam bona valetudo. Est siquidem aëris temperies non hominũ solũm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Æsculapii patrem finxerũt, atque ipsum Æsculapium salubrem vim de sole animis corporibúsque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aër assidu. mouetur & generatur, quare Æsculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aëris, idcirco mater eius sit Coronis. Ex hoc aëre ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Æsculapii fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Æsculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Laso, quia multa commoda prouenium mortalibus ex aëris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi. nam laso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinéque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Æsculapii Apollinis filii salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Æsculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sol, è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorũ, quæ maximè Soli conuenit, quoniam ὄφις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconẽm, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quòd hæc auis sit auspiciis accommodata. nam non solum artis medendi peritus fuit Æsculapius, sed etiam diuinandi: quæ ad medendi artem tamẽ pertinẽt, quoniam non solum præsentia, sed præterita etiam quę acciderunt ægrotantibus, & quę mox euentura sunt, debet

laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potiùs ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes: baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labantis: atque anguis multis remediis sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Æsculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis finxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

¶ Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Æsculapio tradiderint, quòd mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: vnde fabulari sunt antiqui Plutonem apud Iouem conquestum fuisse, quòd suum imperium Æsculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum fuisse à Ioue inquiunt, quod accidit paulò ante Troiana tempora. Verùm de Æsculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

CHIRONEM Æsculapii magistrum alii ex aliis parentibus natum esse tradiderunt: Ouid. libr. 6. Metamorphoseon, Saturni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticon, Philyræ filium fuisse dixit in his:

Αὐτὰρ ὃγ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
Χείρων Φιλλυρίδης.

Ad mare descendit montis de parte suprema
Chyron Phillyrides.

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. in his carminibus:

τυκτὴ δ' ἔπλετο φόρμιγξ φιλυρηίδα νῶτον ἀμοιβὸς
ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρη κέκλετο, ὅτ' ἐν ὄλμῳ

Τειχίῃ

Τὴν μὲν ἔπειτα λιπόντες ἐὺ δρεπτοῖσιν ἔρετμοις
Ἵξον ἐπὶ Κηφίσσιον μαιμήλιδος Ἰωλκοῦ.
Πηλέα δ' ἔκπαγλον παρελέξατο δῖα θαλάσσης
Τίτηνα θεῶν μεγάρτατος ὃς δὴ νέῳ ἐπιτύσσας
ἔσσυτο χαιρήσειν φιλέων ἀκαμάτοισιν ἔπεσσιν.
ἀλλ' ἀλόχου χώρῳ τε κιὼν ἐκίνησε λοετρὰ
Νηλείης· τὴν δ' οὔτι θεὰ εἰς οὖδας ἔπεμπε
Ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν Χείρωνα πελώριον ἔνδοθι ἴσχει
ἄλλα δυὼ σὺν οἱ τέκνα κασιγνήτῳ τινὶ ἐοικώς.

Æquora sulcantes adeunt Philyreida tandem:
Huc, vbi cœlestis Saturnus, cùm puer esset
Iupiter, Idæis & pueritiæ in antris
Curetes inter, regeret Titanas ac ipse,
Congressus Philyræ est formosæ. Sed Rhea nullo est
Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, vt ille
Diffusis ceruice iubis hinniuit equinis.
Ipsa pudore locum, montes, colleq; reliquit
Oceani Philyra, ac montes petit inde Pelasgos.
Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuus
Persimilis fit equis rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alii maluerunt, quæ accedentibus ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cũ Chirone Achillem, quem educandũ & erudiendum acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secũ attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorum:

αὐτὰρ καὶ οἱ παῖδα νέον ἐπαλίντονα φορβὴν
Πηλείδην Ἀχιλῆα, φίλην ἐνιδυίετο πατρί.

Peliden vxor parvum portabat in vlnis
Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quòd Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cùm vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famámque dissipandam dixit, quòd Peleus Æaci & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem Ioue ita concedente vxorem esset ducturus, ad quas nuptias Dii cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cùm dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierẽt pluuiæ ac venti de cœlo: quo etiã

tempore Peleo Philomelam dedit; atque inde fama increbruit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Pherecydes, quòd Peleus, postea quam purgatus fuit à fratris Phoci cæde quem disco percussit cùm exerceretur ab Eurytо Actoris filio, eius filiam Antigonen, at non Thetidem vxorem duxit. Alii dicunt Antigonen priùs nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cùm adoleuisset Chiron, in syluas abiisse dicitur, virésque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ, & ob lenitatem manuum in tractandis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympha Ocyrhoen filiam, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celeberrimi nata sit, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorphoseon:

Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit *Ocyrhoen.*

Habuit & Endeidem è Philyra vxore, suscepit præterea Caycylum è Pisidice nympha. Fertur idem Chiron cũ primũ se in syluas contulisset, fuisse a Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris hominúmne Deúmne
Ingenia inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyriden primùm Chirona fugaces
In sparsos per rura greges syluasque vagantes
Armauit fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharæque potens, cœlique periti.

Nam præter cognitionem herbarum, rerúmque cœlestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus, qua etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus libro 3. rerum Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiã percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cùm postea Herculis sagittas veneno Lernææ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmant: qui dolore vulneris diu discruciatus, cum natus esset reimmortali patre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mortali

tali esse liceret, vt testatus est Acusi aus. & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cùm Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, vt testatur Hyginius in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, vt est in his apud Ouid. quamuis eum mortuum fuisse dicat:

Tu quoque chare pater nunc immortalis & auis
Omnibus vt maneas nascentibus lege creatus,
Posse mori cupies tum cùm cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Teque ex aterno patientem numina Mortis
Efficient, triplicésque Dea tua fila resoluent.

Conuersus est igitur Chiron in signum illud cœleste, quod nauis etiam illa sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur vt videatur sagittam è vulnere extractam ostentare. Cùm verò eximiè fuisset pius & Deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstretur. At Mnesagoras non vulneratum fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à Diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalysia illum senem ac longæuum nominat in his:

Ἦ ῥα τιν' ἀντρήεντ' Φόλον ἢ λάϊνα πέτρα
κοντὸν Ἡρακλῆι γέρας ἔσχασεν Κένταυρον:
Talia nonne Pholi saxoso rupis in antro
Alci laeuatuit longaeuus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cum artis medendi & chirurgiæ peritiam inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim ars amica, πεῖρα verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater χείρουργος quasi χειρὸς ἔργου dicta est. Nam si à secunda dictione prima littera abiiciatur, id nomen exibit. Nam prior fuit empirica quàm theorica medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessariò viam aperit corruptis humoribus, qui quò citiùs & commodiùs defluxerint, eò citiùs vulnus sanari potest. Atque vt summatim dicam, vniuersum hæc chirurgiæ negotium in recte eliciendis malis humoribus consistit: qua in re primum est, vt per diætam & viuendi

dinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur, vt re ipsa sunt, quid reliquũ erit nisi fœdissimum & turpissimum libidinis, effrænataque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio? vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè vt necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima, corpúsque & animum labefactat. quare vt honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triumphantium, & castra & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verùm quod turpe est, cùm nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis inuestigemus. Tibull. lib. 1. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictum est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicunque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro:

ἠὲ τάχ' ἦ ὅτι Κύπρις ἀπ' ἀφρογενὴς δέδηε Θαλάσσης:
κεἰ μὴ πόντιος ἦεν, τὸ μὴ τέρψιν ὀδύσσαι.
An nescis Venus orta maris de semine quòd sit?
Imperat hæc vndis nostrisque doloribus vna.

Cùm nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam marinam expressisse inquiunt: quare omnium pictorum facilè princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

πὰν ἀναδυομένην ἀπὸ πατέρος ἐκ θαλάσσης
Κύπριν Ἀπελλῆς μιχθὲν ἔρευε γραφίδι·
ἐκ χερὸς ἁμμένου ῥοθιον διάβρεχε νῆδυν χαίτην,
ἐκθλίβων ἐτέρῃ ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐτὴ νῦν ἐρίκυμα Κυπρογένεια, καὶ Ἥφαι,
ἐκ τῆς αὐ μερόεσσ' ἐξανύχρομένη.
Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit aquoream manibus de crinibus vndam,
E longis spumas exprimit illa comis.

Hæc visa Pallas sic cum Iunone locuta est:
De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum. quare cùm de formosa muliere loqueretur Venus apud Papinium, illam dignam esse inquit quę sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hæc & cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit: considere concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandam susceptam, posquā in Cyprum super vndis à Zephyro fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν Ἀφροδίτην
ἣν ἀνὰ Κύπρον πίειρα Κύθηρων κρήδεμνα νοήσεν
εἰναλίης· τὴν μὲν Ζέφυρος ὑγρὴ ἐπὶ κύματος ἴτην
ἤειρε ξὺν μαλακῷ πολυηχέος ἐν δαλάσσης
ἀφρῷ ἔνι· τὼ δὲ μιν ἀκὰς τιθὴ δὲ χρυσάμπυκες Ὧραι
δέξαντ' ἀσπασίως· περὶ δ' ἄμβροτα εἵματα ἕσσαν:

Formosam canto Venerem, cui tempora sertis
Aureis cinguntur, cui Cypri terra marina
Florida paret, eam Zephyrus quo dulcu & aura
In molli spuma pepulit super æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in aurum
Crines, reticulúmque legit capitis decus ingens.

Hic enim poëta non in concha, sed vnà cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria, vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci κύειν πορεῖν quippe cùm Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Specia ab habitantibus ibi populis, Speciis vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerestia, vt inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quòd illam homines habitarent, qui multos tumores de insulis, quòd illā homines habitarēt, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur, cùm cornua κέρατα dicta sint à Græcis, & κεκέρασθαι cornuti. alii voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macariam, quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Deæ fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ: quia illa Venerem excitet, hæ quia pertineant ad mundum

mulie-

muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Natura Deorum, ita & plures Veneres fuisse, & illas è diuersis parentibus fuisse ortas: Venus prima Cœlo & Die nata: cuius Elide delubrum videmus. Altera, spuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nupsit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausan. in Bœoticis, quarum vna Cœlestis, altera Popularis, altera Apostraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his: πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ Ἔρωτος Ἀφροδίτη. πότερον δὲ μιᾶς οὔσης, ἓν καὶ Ἔρωτα εἶναι δεῖ, ἢ δύο; ἀνάγκη δύο εἶναι. ἢ οὐ δύο καὶ Θεά; ἡ μὲν γέ που πρεσβυτέρα, ἄμητωρ, Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἡ δὲ νεωτέρα, Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. *Omnes enim scimus quod nulla est Venus sine Cupidine: qua si vna sit, vnus erit etiam Cupido. At cùm sint duæ, binos esse Cupidines necesse est. At quo pacto non duæ sint Deæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cœli filia exiſtit, quam Cœlestem nominamus: altera iunior, Iouis & Diones, quam vocamus popularem.* At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœlestem, & maris filiam nominauit in his:

Οὐρανίαν κυλλοῦμαι θεὸν ἀμφὶς Ἀφροδίτην,
πόντου τε ζώνης, ζῳοτόκειράν τε θεάν.
Cœlestem, genitrixque, soueri filia Ponti,
Lætitiaque parens Venus.

Hanc alii nominatam fuisse putarunt à spuma cùm ἀφρὸς spuma sit apud Græcos dicta: alii ab Aprile mense, quòd eò mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

Vt tamen noris quibus aduocaris
Gaudiis, Idus tibi sunt agenda,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlũ ab Horis ductam postea fuisse, cuius Dii omnes dextram complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hõm. in hymn. cum igitur hanc Dionis filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto:

Κύπρι Διωνίδα, σὺ μὲν ἐνθάδε πάντα τὰ σὰ στέργοις
καὶ τρόπον αἰ μάλιστα, τὸν ἐν Βυζαντίῳ.

Nunquam posse mori mortalem tu Veronicen,
Fabula vt est, olim dederas Venus orta Dione:

& Virgilius illam Iouis filiam dixit:

Olli subridens hominum sator, atque Deorum,
Vultu quo cœlum, tempestatesque serenat,
Oscula libauit nate: dehinc talia fatur:
Parce metu Cytherea.

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

γένετο δ' ἐκ τοῦ μὲν θαλερᾶι Κύπρις ἀγλαόμητις
ἐκ τοῦ καλλικόμης γλύστη χρυσῆ Θεοδίτη.

Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa
Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quod è mari & è spuma nata fuerit, quódque ad Cytherum montem primùm appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differẽtia permulta scripserunt poëtæ. Enimuerò cùm è mari nata putaretur, inter sidera vel Deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio:

Sis te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ lucida sidera,
Ventorúmque regat pater

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam autem meretriciam exercuisse & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniacis, & Plutarchus in problematibus, qui præfectus esset nuptiis Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. hæc eadem quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitia omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt inquit in his Homerus:

Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam locus circumuolat & Cupido.

Quare effectum est, vt ἐπωνυμία fuerit à poëtis sæpiùs nominata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certáque officia

officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur, cùm vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortatúsque illam Iupiter matrimonia curare, vt est apud Hom. in libro 4. Iliad.

Ἦτοι ἅ γ' ὣς τὴν μὲν ἔπος φάτο μείδησεν δὲ Ἀφροδίτη
Πότνια μείλιχον ἦτορ ἐπεὶ μάλα δὴ ῥ' ἐπιμάσσε
Καὶ τότε μιν φάτο μῦθον ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τε προσηύδα.

Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora;
Fi ia, non ars est tibi bellica tradita, sed tu
Virgines vince, sed tu connubia cura.
Hæc Mars hæc tenuit communia munera Pallas.

Cùm his præesset muneribus Venus, illi meritò baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiáque includebantur: de quo ita scripsit Homerus Iliad. ξ.

Ὣς ἄρα φωνήσασ' ἔλυσατο κεστὸν ἱμάντα
ποικίλον, ἔνθα δὶ ἴαχμα τετεύχατο παντοδαπὰ τέρπνα
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς
πεῖσμά τε, κὴ ἔκλεψις ὁ τ' ἐκλάθετο περ νοήμων.

Sic ait, & lorum cesti de pectore soluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, sermo iucundus, amores,
Gratia, quæ mentem saltem dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: ἐκ δὶ Ἀφροδίτης εἰσὶ οἵδε Ἀνδρόγυνοι, παρ' Ἀφροδίτην σκῆπτρα γοητικὰ παρὰ ταύτης δεδεγμένοι. *Fatentur Enariss & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.* Hæc Dea cùm amores blanditiásque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum qui per ipsam peierassent, riderent: vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quem à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vecta leui curru medias Cythera per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis,

Idem postea poëta libr. 15. eiusdem operis illum à columbis trahi inquit in his:

Pérque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salaciſſimis auibus trahi finxit. alii putarunt passeres esse Veneri consecratos, quia στρῦθοι vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hanc Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguineo colore accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas praterea, vt significauit Euripides in Medea his carminibus:

μή ποτ' ὦ Μοῦσ' ἐν ἐμοὶ
χρυσέων τόξων ἐφῆκε,
ἱμέρῳ κέντρων ἄφυκτον ὄϊστόν.

Nunquam Regina mihi
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus Ægyptius in his:

αἰεὶ γὰρ Κυθέρεια φέρειν διδάσκει φαρέτρην
τόξα τε καὶ δολιχὰς ἐργαζομένη βολίδας.

Vsque Venus plenam didicit portare pharetram,
Atque arcus, longè spicula quæ feriunt.

Atqui cum variæ essent Veneres, varii fuerunt illarum cultus & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis. Ἀθηναῖοι τὰ δὲ ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐπιμελῶς ἅπαντες ἄγουσι τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ὅσια· νηφάλια γὰρ ἱερὰ θύουσι, Μνημοσύνῃ, Μούσαις, Ἠοῖ, Ἡλίῳ, Σελήνῃ, Νύμφαις, Κρηνίτιδι, γάλα. *Athenienses harum rerũ obseruandarum studiosi, & in sacrificiis Deorũ faciendis diligentes ac pij, Nephalia sacra faciunt Mnemosyne, Musis, Aurorę, Soli, Lunę, Nymphis, Veneri cœlesti.* quamuis Pythium oraculũ postea iussit mel atq. liquentia vina, vt dictum est, Nymphis offerre vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinũ omnis propè intemperantiæ fundamentũ in illis nesciretur. tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, vt sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque vitium essent, neque mori, quæ in sacrificiis Deorum vrerentur. Lucianus in Dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliã Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: atque

que Publicè capram candidam mactari significat. Hortensi & Cœlesti iuuencam. Alii rameo putarunt iuuencam Mineruæ mactari oportere, quòd illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri columba, vt ait in libro de Dus Apollodorus. Sed Strabo lib. 9. sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quòd eius victimæ morte lætaretur ob cædem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantùm litabatur. Quòd alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatus est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Suadelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quòd ad omnia veniat, vt ait Cic. in secundo de Natura Deorum: Quæ autem Dea ad res omnes veniret Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cum semper victoriam reportet:

μεγα τι δύναται
Κυπρις· ανικητος, ὑφεται δ' ἀεί.
Magnum quoddam robur
Venus refert victorias semper.

Idcirco præclarè Leonidas inquit in armatam Venerem frustrà illam armari in homines, cùm vel Martem ipsum bellorum Deum nuda vicerit, hoc pacto:

Κρυπτόπτερα ταῦτα τίνι χάριν ὦ Κυθέρεια
ἐν δύσεσι κεῖσθ' ἃ τὸ φέρτατον ἔφθης·
αὐτὸν γὰρ γυμνὰ τὸν ἀρήιον, ἦ δι' ἀλάλκεσιν
καὶ τὸν ἀνδρῶν τοιοῦτον ἐχειρώσω ἑκάεργον.
Hæc Martis sunt arma Venus cur cingeris istis?
Cur Cytherea geris tam graue pondus iners?
Mars est à nuda victus, cùm cesserit ipse
Vel Deus, hæc frustrà num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicuntur esse, vt nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit: quæ cœlo, & terris & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniáque illius imperio parere, vt est in his carminibus:

Κύπρις γὰρ ὃστις πόντιον, ὦ πολλὰ βρύει
ἵππου κέλευθ' ἁλοιβᾷ μαστίγων·
ὃς δ' οὐρανοῦ τὸν πῦρ φορεῖται δι' αἰθέρος,
θνητοὺς ἀπόλλυσιν πᾶς ὅτινος κρατήσεται.

Imperitásque tribus Parcis, atque omnia gignis
Quæ mare, quæ cœlum latè terrámque pererrant.

Fabulantur poëtæ Venerem Adonidis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, vt testatur Virgilius in Gallo. Enimuerò postea Martis inuidia ab apro immisso cæsus est, vt ait Ouidius lib. 10. Metamorph cùm iuuenis esset & prævalidus, plurimum Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, vt ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam ramen de illo liberem suscepit, cum Anchise congressa Æneam peperit, quem alii dicunt libertatem à Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid vellet efferendi, qui patrem, vxorem, filium, Deos penates capiens Atho montem conscendit, ibique vrbem condidit, quam de suo nomine Æneadem appellauit. Alij dicunt Æneam captiuum vnà cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatum, vt scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruam Iliadem composuit.

αὐτὰρ Ἀχιλλῆος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
Ἐκτορίαν ἄλοχον κρατερὴν ἐπὶ νῆας ἄγεσκε·
παῖδα δ' ἀπ' Ἕκτορος ἕλκετο δακρυόεντα τιθήνη,
βίβλον ποδὶ τανυσίπτερον ἐν πάλαι ἐν τριτόπατρα
ἔκλαε πατρώιον ἐσθλὸν ἀπ' ἀνδρῶν, Ἕκτορα κρατερόν.
ἐκ δ' ἔλιπ' Ἀνδρομάχην νεόγαμον παρὰ κήδεα πάντα
Ἕκτορος ὃν τε τί ἀπὸ ἀρείων Πριαμίδαι
ἔσχον· ἔπειτα δὲ μιν κλυτὸς γέρας ἀνὰ εἷλε
αὐτὰρ τ' Ἀχαιοὶ κτεῖνον γέρας ἱπποδάμοιο
Αἰακίδαο τοῦτο ἔδοσαν πατρὸς ἑῆος
ἐκ πάντων λαοῖσι ἀγλαὸν ἔξοχον ἄλλων.

Vxorem Hectoream naues deduxit in astra.
Magnanimo ac forti quondam generatus Achille,
Atque è complexu raptum nutricis, ab alta
Turre iacit natum mox Hectoris: hùncque cadentem
Purpureum capit lethum, nigræq; tenebræ.
Mox capit Andromachen, fuerat nàmque Hectoris vxor.
Quam sibi donarunt virtutis præmia Achiui.
Anchisa clarum natum domitoris equorum
Protinus in naues duxit, quæ marmora sulcant,
Æneam fuit egregium quod munus Achiuûm

præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximiè Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorphoseon:

Capta viri forma non iam Cythereia curat
Littora: non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosámque Cnidon, grauidámque Amathunta metallis.

Et Virgilius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superiùs, non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore & auro ita fecit, vt capite polum gestaret, atque altera manu papauer, altera malum punicum, vt scripsit Eratosthenes libro 1. In huius Deæ sacrificiis id moris fuit vt femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cùm alias partes Sicyonii iuniperi lignis adolerent, verùm cum torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cæteri sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cum Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt quod etiam non impunè putarentur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, vt à suis maritis contemnerentur. Earum mariti cum bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiúsque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solum fecerunt, sed etiam captiuas vnà cum illis trucidarunt: deinde veritæ ne cum filii adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obtruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt: illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuiscì, si ab aliquo parui fiat, vt ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his:

πολλὰ μὲν ἐν θαλάσσῃ, χὠ ἐπ' εὐρυτὰς
ἄνω πλάκας Κύπρις, ἱδρυθεὶς τ' ἐσω,
ἔσωσ' πίτνα, τερμόνων τ' Ἀτλαντικῶν
νάσοισι πουλὺς ἐμπίτνας ἁλὸς

ἔδυ μὲν σύνοπτε τὰ μὲ᾽ ἄριστα δόξαι κρῖναι,
σφάλλει δ᾽ ὅσοι ἔρχονται εἰς ἅμιλλαν μάχαν,
ἔνεστι γὰρ δὴ καὶ θεοῖν ζῆλος τῶνδε
πρώτοις χαίρουσιν εὐρίσκειν ὕπο.

Inter viros pernulta, non ingloria
Venus vocata sum: poli intra circulum,
Pontúmve quisquis incolit, vel terminos
Atlanticos, spectátque Solis lumina,
Si me colit, vires, decúsque prabeo.
Superbientes rursus in me deprimo.
Hoc est Deis commune, quòd mortalium
Honoribus latantur, & coli à viris.

Dicitur hæc Dea vnà cum Iunone & Pallade de formæ præstantia contendentes ad Paridis iudicium venisse, quæ cùm iudici Helenæ adulterium ad illum corrumpendum promisisset, victoriam ex illo iudicio reportauit. Verùntamẽ dolosum illud iudicium vniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maximè Veneris opera quæ fiunt, vt ait Euripides in Troadibus: quippe cùm non solùm à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus:

τὰ μωρὰ γὰρ πάντ᾽ ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς·
ἢ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἔσχηκε θεά.

Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:
Rectéque cepit nomen hoc insania.

Nam cum animorum motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnémque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minus honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse verè audeat dicere, qui se effrænata illa belluarum libidine in Venerem capi patiatur? omnium spurcè voluptatũ quibus homines vexantur maxima & deterrima est libido rei venereæ, quæ opes dilapidat: obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cum vim illam semen genitale secum auferat, qua cibus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorúmque humorum abundantia in stomacho procreatur.

creatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, sempérque ad seruandam sanitatē in ore habendum; VESCI citra satietatem, IMPIGRVM esse ad laborem, VITALE semē conseruare, res esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poëta:

οἶνος καὶ λαυτρὰ, καὶ οὐ φίλει Κύπρις ἀρωὴν,
ὀξυτέρην πέμπει γλὼ ὀδὸν εἰς ἄϊδαο.

Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,
Et citiùs Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio in primis: vide præclarè illud defluxit: Sine Cerere & Bacchо friget Venus: Neque ad id parum confert mandatum medicorum secundum, quod etiam ita recitauit Ouidius in lib. de remedio amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Symposiacis problematibus rutam quoque, quam πήγανον διὰ τὸ πέττειν θεὸν vocarunt, à cogendo non mediocriter conferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat, quare etiam de illa scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poëtæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere positum fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilę vsum, cùm illa frigida sit, Venerem sedare: quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & adeuntem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Patauis, vt refert Pausanias in ACHAICIS, in quo viri vel fœminæ lotæ priscorum amorum obliuiscebantur. & Sappho apud Ouid. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes amoris obliuiscebantur: sic enim inquit:

Constitit & dixit, quid nunc non ignibus aquis
Vteris? Ambracia est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit aquor.

Actium populi Leucadiúmque vocant
Hinc se Deucalion Pyrrha successus amore
Misit, & illa solo corpore pressit aquas.
Nec mora iussus amor fugit latissima mersi
Pectora: Deucalion igne leuatus erat.
Hanc legens locus ille tenet: pete protinus aliam
Leucada nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese præcipitauit, vt ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è præcipiti loco in mare non sine maximo periculo desilant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, vt pote è quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, simi ter acit vt si posse putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cùm velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter arbores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virgil. Ægloga septima:

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iacchi,
Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriam reportarit: quod innuit Nicand. in Alexipharmacis, in his:

πρὸς δὲ καὶ Δικτυννα θοὸν ἐχ θάμνου κλάσας,
Ἥντε τ' Ἀμφρυσίης ἱερὴν στεφάνωσε κόμην,
καλὸν τοι ἄνθος· Κυπρογενὴς δὲ οἱ ἔξοχα πᾶσαν
ἀθανάτων καλὸν μύρτον ἐπ' ἀμφίσσιν ἔρεσσε.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata tuam nec cepit Iuno coronam,
Quòd Venus Idæis est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in littore maris, vnde nata est Venus: alij, quia multis morbis mulierum conueniat, non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionyso, vt Aristophanes testatur in Ranis:

Ἴακχ' ὦ Ἴακχε,
ὅλοι πὺ σὺ' εἶα λειμῶνα χρύσεον

Ioius

εἰκὼς ὁ Σικελικὸς,
πολύφωνον ἐμὶ μυρσίνων
ἁμετέρων ἀπὸ βρόδινα
στεφάνων ἰόντα.
Iacche ὁ Iacche,
Veni per hoc pratum tripudians.
Sacros ad initiantes:
Fructiferam concutiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

Huic Deæ Gratiæ dicuntur esse dicatæ, quòd nihil iis ignaris faciat: nam cùm pomum à Paride esset captura, Hymenæum, & Cupidinem, & Amores, & Gratias tulit adhibere, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non inepte (vt arbitror) aliquibi ita expressimus illam Amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est inficit ora rubor.

Et Lucretius libro quarto:

Sic igitur Veneris qui telo accepit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans à corpore amorem:
Vnde feritur, eò tendit gestitque coire,
Et incerto humorem in corpus de corpore ductum.
Nimique voluptatem præsagit multa cupido.
Hoc Venus est nobis hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aeris tempore ad procreationem excitantur: quippe cùm idem poeta Zephyri auram suauissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poeta:

Ite ver, & Venus, & Veneris præmuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud

enim natura frustrà fieri diutiùs patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus è similium coniunctione futuram præsenti, quare Dea creditа est conciliandorum animorum. Alii motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aëris temperiem. Venerem vocarunt. Quòd nata sit è spuma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur: cuius rei indicio est, quòd non minus stomacho, & memoriæ & aciei oculorum obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alii natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materiâ, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Dies filiam tradiderunt, ii cum Theologis Christianis consenserunt, quoniam cum Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur fuerit præfecta nuptiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cùm apta sunt generationi, quod efficit apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat, vt Dii occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parúmque viro bono, nedum Deo conueniens: cum vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare, quæ apud vulgus increbruit, quod libidinosæ vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamẽ vir ad vxoris turpitudines libens volénsq; conniueat. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas dare meritò debet. Præclarè igitur statutum fuit apud Lacedæmonios, vt adulterorum, si qui deprehensi fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorum vellicarentur, deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent. quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scripsit Sosiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stilpo, cum illi à Metrocle Cynico obiiceretur vt opprobrium, quòd sua filia esset impudica, ita Metroclem arguit, percunctatus, Num

peccatum meum est, an filiæ? filiæ, is inquit, peccatum, at tuũ infortunium. quî fieri potest? ait Stylpo. an peccata sunt lapsus? sanè. an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiã aberramenta? & hoc inquit, nónne aberramenta eorum qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstravit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quoniam illi quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus dediti: at corpora debilia & rei bellicæ minimè accommodata. quare cùm illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist Helenæ:

Apta magis Veneri, quàm sint tua corpora Marti
Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.
Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non conuenire aliorum Deorum officia dixit Iupiter, cùm singuli Dii singuli officiis sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit nullíúsque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maximè faciebat ad deprimendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cùm vel dii ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquiunt & Iouem amori parere, ac Venerem mundum procreasse & cõseruare, atque omnia ex illius nutu pendere, visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac siquis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cùm vterque horum quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirificè cõfert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè auiũ candidissima & maximè munda olor. Alii tamen ob salacitatem cõlumbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cùm tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filii. Illa quæ Cœlestis est Venus appellata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & viros bo-

nes ob aliquam virtutem, aut erga bene meritos, qui amor cœlestis, & purus, & diuinus, cum humana labe careat, potest appellari. Populatis Venus naturæ coniunctiones animalium quærit. At Venus cognomento Apostraphia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum, quia, cū multa Iupiter per nefarios cōgressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates patum honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomen ipsum significat. Atque cùm cœlestis illa Venus, nonnisi ab animo temperantissimo procedere possit, meritò in eius sacrificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum, omnisque intemperantiæ causa offerretur Illa Venus quæ popularis est, neque vinum, neque temulentiam requirit, cum vulgi & turbulentorum morum multitudinis Dea sit Hanc Venerem, cum ex aeris temperie gignatur, omniáque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cum illa sit præcipuè veris temporis benignitas: quam ita expressit Virg. in .Georg. libro.

Ver adeo frondi nemorum, ver vtile syluis,
Vere tument terræ & genitalia semina poscunt:
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commissus corpore fœtus,
Auia tum resonant auibus virgulta canoris.
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arua sinus, superas tener omnibus humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virg quibus efficitur vt eo tempore præcipuè animalia in Venerem conitentur, quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius, cum de Venere loquitur, complexus est,

Æneadum genitrix, hominum Diuúmque voluptas
Alma Venus, cœli subterlabentia signa,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Exoritur, visitque exortum lumina solis.
Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli,
Aduentúmque tuo suauis tibi Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,

Pacatúmque nitet diffuso lumine cœlum.
Nam simul ac species patefacta est verna diei,
Et reserata viget genitabilis aura Fauoni,
Aerias primùm volucres te Diua,tuúmque
Significant initum perculsæ corda tua vi.

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiã clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus, quę fecit vt in hanc commistionem elementa ipsa deducantur, vel potiùs deducit, Venerem appellauit, quam ita de se dicentem is introducit, quemadmodũ patet ex his:

ἡ ἀφροδίτη ὅση θεός.

Ἰὼ ἰὼ σὺδ' ὅπως οὐδὲ μητρώσεως αὖ
ὅση πόντιε, κἀπ' ὅσον διέρχεται
αὔτο τείθει σ' ἁ μόνη πάντας βροτοὺς.
τερμόεσσαν δ' ἐμὰν λόγῳ μάτην μέθης,
ἔργα δ' ἐξίσω τὰ θεᾶς θεοῦ.
ἐρᾷ γὰρ ὁμέρτης γαῖ', ὅτι ξυνῇ πέδον
ἀκάρπου ἀσχόλου, νοτίδος ἐνδεὴς ἔχει,
ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πλησθεὶς ὑφορ
ὁμβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν, ἔρρωσθαί τε νιν.
ὅταν δὲ συμμιχθῶσιν εἰς ταὐτὸν δύο,
φύουσιν ὑμὰν πάντα, καὶ τέρπει μ' ὅταν
δι' ὧν ζεφυτὰ ζῷά τε καὶ θάλλει γλυκύ.

Non sentis ipse quanta sit Venus Dea?
Nam nec referre,nec queas metirier,
Sit quanta,quantum possit immortalibus.
Tu nutrit ipsa,meque & omnes hæc vires.
Considera: sermone ne solo scias,
Enucleabo robur ipsæ re Deæ.
Amauit imbrem terra: eum siccum solum est,
Non est ferax squallore,poscitque humidum:
Amátque cœlum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cedere.
Vbi duo miscentur ista,vnúmque fiunt,
Nascuntur inde cuncta quæ nos nutriunt,
Ob quæ viret,vigétque vis mortalium.

Hanc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim solem esse arbitrati sunt, quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus.

Hunc

Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio. nam cum Sol obtusos angulos facit, minor sit eius virtus, ac frigora sunt omnib. naturæ actionib. maximè aduersaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirum atq; per id tempus fiebant sacra Adonia; cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adonin vocatum è Libano monte defluentem sanguinolentum fluere solitum. Addiderunt & Gratias illi filias, quæ cœlesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatē. Harum vna auersa est, cùm duæ Venerem respiciant, quia liberalis, & magnanimi est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere quàm acceperit. Sorores illæ dicuntur manib. implicitis se tenere inuicem, virgineśq; esse & ridentes: quia nulla spe motos oportet dici liberales: cùm mercatores sint potiùs qui ob aliquam spem benefaciunt atque quæ in aliquem extat beneficentia, tum demū grata est, quæ ex hilari animo, miniméq; inuito aut renitenti procedit, traditum est in fabulis Venerem iudicatam a Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi, qui vitia quàm qui virtutem, qui turpitudinem, quàm qui gloriam sectabatur, nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui præclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam ferè explicauimus. quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine CAP. XIV.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus non parua dubitatio, est apud scriptores: quoniam alii vnum esse Cupidinem, alii plures senserunt. Plato in Symposio Phędrum inducit ita de Cupidinis origine dicētem: ἐπὶ μέγας θεὸς εἶναι ὁ Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν ἄλλῃ ἐκ ἄνευ λόγου ἐγκωμιάζεται. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπαινεῖν εἶναι τῶν θεῶν, τίνιον δ' ἐστὶν οὗτος ἐστὶ τοιοῦτος, γενέσθαι δὲ Ἔρωτος οὐκ ἔστιν ὅτου οὐκ ἂν κάλλιστα ἐπαινοῖτο τοῦτο τοιοῦτος ὢν. *Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisq; admirabilis Cupido, id iā cōpertū est sæpius cùm in alia,*

tum in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præteris esse quidpiam præclarum inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab vllo vel primatorum vel poetarum fuisse dicuntur Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia exilla informi materia, quæ Chaos dicta est, in lucem eduxisse, cùm ita scribat:

Ἠ τοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
ταρτάρη τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτῃσι θεῇσιν
λυσιμελής, πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσσι νόον καὶ ἐπήρατον εἰλῶ.

Ante Chaos natum: superùm firmissima sedes.
Inde solum terræ latæ: tum tartara nigra
Intra, adytum terræ, & feralia claustra barathri:
Inde ortus superos inter pulcherrima omnes,
Dulce Deûm paritérque virum gratúmque Cupido
Solamen, qui corda domat, mentesque feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eúmque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auib Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum Chao mistus omne Deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

πρώτιστα μὲν Νὺξ ᾠὸν ἐτέκετο μελανόπτερος παρὰ τὸν
ἀχέροντα· ἐξ οὗ δὴ χρόνῳ περιτελλομένων ὡρῶν ἀνεφάνη Ἔρως ὁ ποθεινός,
στίλβων ἰὼν πτερύγοιν χρυσοῦν.

Chaos erat, & Nox, Erebúsq. niger primum, tum tartarus altus:
Terra nec aër, nec cœlum erat, Erebique in finibus amplis
Primùm Zephyrium nox alo nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureus alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit: quem vt est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

πρωτογόνου καλέω δίφυη μίγαν, ἀθερόπλαγκτον,
ἀσχέτῳ χρυσείοισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσιν,
ταυροκέρω, γλήνισι μακάρων ἐπιτάρροθον ἀνθρώπων.

Æthere labentem geminum, magnumque vocamus,

Qui

Qui prior est natus, qui ex ore, qui nitet aureis
Alis lætatus per quem superúmque viúmque
Est genus exortum tenues in luminu auras.

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superiùs esse dixit, mox fabulâ quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit: fama est Deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in cœlo mensis accubuisse: tum Porus consilij & abundantiæ Deus fertur nectare paulò copiosiùs hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quàm etiam compressit: ex eo igitur cõgressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandatáque obseruaret: quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hylan Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

οὐχ αὑῖ τὸ Ἔρωτα μόνον τέτχ' ἀνὲ θ' Ἁλικτῶμες
Νικία· ἀ πρεσβυτὸν ἔοντ' τὸ ἔ τικτεν ὄχθος.
Non solus natus nobis est ipse Cupido
Vt patet, è superis quicunque fuere parentes.

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus quod ex illo carmine significatur:

αὐτὰς Ἔρωτα Κρόνε παιδύγα τ' ἀνέρα τέτυκται.
Sunt amor & venti Saturni è semine nati.

At Sappho poëtria Cupidinem cœli ac terræ filium existimauit, Simonides Martis & Veneris. Acusilaus Noctis & Ætheris, Alcæus Contentionis & Zephyri, idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, e Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

ὑμνέωμεν ἐρώτα τε πολυόνυμον Κυθερήϊαν
καὶ παγχρυσὰ μαζάλλα Σιμαλίων τε δόσιν τε πάντε
ἀθανάτε τε τροφίτε τε θνατῶν ἔρωτες.
Cantamus Veneríque genus, fontémque perennem,
De quo mortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgò creditum dixit, & Veneris filiũ. Cicero libro tertio de Natura Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana

prima natus dicitur : Secundus Mercurio & Venere Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia: Hinc plures extiterunt, diuersisque parentib. geniti, tamen adnum Veneris filium omnia propè quæ de Amore dicta sunt transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius ipse nam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes ter Cupidines, quam alii è corno bibere cogebant, alii soccosi li inducebant, alii saxo alligatam fune tenebant, cùm mutos fuisse Cupidines vellet significare. Horum quæ vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, in patefecit Orpheus in hymnis:

κικλήσκω μάγαν, ἀγνόν, ἐρέμνιον ὠὸ Ἔρωτα,
πτεξαλκῆ, πτερόεντα, πυριέθρομον ὁρμῆ,
συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς αἰθρώποις
ὑπάλαμον. Λιφυὴ, φωτῶν πλείδας ἔχοντα,
αἰθέρος ἠχοέις πόντου χθονὸς. ἠδ' ὅσα θνητοῖς
πνεύματα παντογόνα θρέπτειρα διὰ ζώοισι χλοόκαρπος.
ἠδ' ὅσα πάρπαγε δύρος ἔχει. πάντας δ' ἀλέθυπος.
μοῦσαι γὰρ τάδε πάντα σέλας κραταιώσης.

Iucundum, magnum, gratum cantamus amorem,
Arciferum, alatum, celerem flammisque potentem,
Ludentem pariter cum diisque virisque gemellum
Tu maris & terræ claues, tuque æthereis alti
Sceptra tenes: tu quot ventos Dea parturit alma
Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nam & Cupido & Victoria, alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

αὐτίκα νίκη πέτεται στεφάνην χρυσοῦν, καὶ τὸ Διὶ Ἔρωτε.

Statim victoria volat alis aureis, & per Iouem Cupido simul.

Idcirco cùm victoriæ simulachrum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiúsque statuæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quod inde auolare victoria amplius non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum ei rentum conscripsit:

Ῥώμη παμβασίλεια, πάλι χαίρε τὸν ἐλεύθερον,
Νίκα γάρσοι συγγόνατος ἐ λιώσατο

Romæ

Roma potens alij cur ſint Victoria lapſis?
Vrbem ne valeat deſeruiſſe tuam.

Deinde addita ſunt non ſolum nomina, ſed inſignia Cupidinis, illius Dei potentiam, & animorum motus ſignificantia, qualia Palladas deſcripſit in his carminibus:

γυμνὸς Ἔρως διὰ τῦτο γελᾶ μ' ὅτι μήτε χιτῶνα
οὐ χλαῖναν τεύξω μήτε τι βέλος.
οὐδὲ μετὰ πτερύγων ἐκπέτομαι ὥσπερ ἀηδὼν
τῦθος γὰρ ψυχαῖς, τοῦτο δίδωμι πάλιν.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,
Nec flammata geris ſpicula, vel pharetram.
Iure quidem recto florem delphinaque geſtas:
Continet hæc terras, hæc maris alta manus.

In huius Dei facultate fictum fuiſſe fabulati ſunt vt ea quę turpia eſſent ac deformia, faceret videri honeſta & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes ſenſus denique obſtupeſcere faceret: cuiuſmodi ſunt ea quę ſcripſit Sappho in hiſce carminibus:

φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνηρ ὄστις ἐνάντιός τοι
ἰζάνει, καὶ πλησίον ἀδυφώνει
ὐπακούει
καὶ γελαίσας ἰμέρωεν τό μοι τᾶν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόαισεν.
ὠς γὰρ ἔς σε βρόχεως ἐκαγώ, σὐδὲν ἔτ' εἴκει
οὐ δύνατ' ἔτι δάκρυ
ἀλλὰ κὰμ μὲν γλῶσσ' ἔαγε, λέπτον δ'
αὔτικα χρῶι πῦρ ὐπαδεδρόμακεν.
ὐμμέσσιν δ' οὐδὲν ὄρημμ', ἐπιρρόμβεισι δ'
ἐπάκουαι μοι
κὰδ δ' ἴδρως κακχέεται, τρόμος δὲ
παῖσαν ἀγρεῖ, χλοροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω 'πιδεύης
φαίνομαι ἔμ' αὔτᾳ.

Ille par Diuis ſuperis videtur
Eſſe qui contra ſedet inuerſus te.
Haurit Hyblæo magis & liquore
Dulcia verba.
Dulce riſiſti, mihi quòd miſellæ
Corda tranſfixit grauiter videnti.

Spiritus pressus fuit, & mihi vox
Faucibus hæsit.
Facta tum lingua est tacita, & repentè
Parum in membris calor est relictus,
Lumina haud cernunt, resonat susurrus
Multus in aure.
Labitur sudor gelidus, tremórque
Occupat totam: viridi magis sum
Gramine: extincta simili retentus
Spiritus est vix.

Tantam illi potestatem antiqui poëtæ, tantúmque audaciæ Cupidini tribuerunt, vt omnes Dii antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poëta in his luculentissimis carminibus expressit:

Ἐκδύσαντες ἐλάτας ἅβ' αὐτόκλοιον Ἔρωτες
κἀσμιλῶ τ' ἀδμήτων σκῦλα φρυασσόμενοι
φοίβη τόξα φέρουσι, δαὶς δ' ἀκαμαντὶς Κρόνος
ὅπλον ἐχ κωφίλω. Ἡ ῥᾳκλέης μεταλοι,
Εἰναλίη τε δεῦ τριζελὶς δόρυ δύρσα τε Βακχου.
αὐτὼν ἀ πάλλ' Ἑρμῆ κἀμπύλα δ' Ἀρτεμίδη.
ἐκ ἀχθος θνητοῖς εἶκεν ζαλέσαντα Ἔρωτα,
ἀμφιέσις εἰς ὅπλων κόσμον ἐδύκαν ἔχειν.

Exuuiis superâm lati decorantur Amores,
Alta quibus cœli est iam spoliata domus.
Extorsere Ioui fulmen, Phœboq; sagittas,
Alcida clauam. Mártique cares galea,
Mercurio desunt talaria, fáxque Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagoq; tridens.
Nec mirum est iaculis hominem quoque cedere Amorum,
Quem sua vel superi sceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimum, & cui Dii omnes subiicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φημὶ οὖν ἐγὼ πάντων θεῶν δόξαν εὐδαιμονεστάτου ὄντος Ἔρωτος (εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) ὡδαιμονεστάτων εἶναι αὐτῶν καλλίστου ὄντος. *Ego sanè ita sentio, omnibus Diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cùm & pulcherrimus sit & optimus.* Atque in his cum duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterũ Vulgarem appellat: κἀκεῖνόν δὴ τὸν Ἔρωτα τὸν μὲν τῆ ὑπερφερῆ σωφρονεῖν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν

δὲ

Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alterum sequentem & adiutorem, vulgarem recte vocari, hunc verò cœlestem. Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hunc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones & multàs huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cùm breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris, plena quæ cuspide pharetra?
Non bene prouisum certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.
Quis pennas humeris dedit inconstantia quare?
Nulla Deo frons est signa inimica facit.
Quæ sors eripuit lucem? immodica libido.
Cur macies? vigiles cura dolorque facit.
Quæ cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixæ, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui cœlo dignati? homines. quæ causa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc é crapula deliciarúmque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, virámque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

Ἀφροδίσιον πᾶσιν ἔχειν βίοτον ἐπιεικῶς·
ἡ πολλὴ δ' ἔρεξεν ἀεσσαμένους κακὰ πολλά.

Vtiliter nulli omnia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atq. præclarè idcirco scriptũ fuit à Pallada, quòd nihil magis repugnet diuinæ naturæ quã immodica victus copia quæ facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cũ humanitas & iustitia, & tẽperãtia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ affectæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

γαστέρα μισήσῃς θεὸς, ἣ ἔρματα γαστρός.
ἔστιν γὰρ πάντων ἀφεγγέα λύτειρα.

Iure inuisa Deis hæc ventris vasta voragost;
Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque vt summatim dicam, tot insignia: tot vires, tot spolia: tam sæui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poë-

tis,ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine:quę tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates,vt etiam cum quadam animi suauitate recēseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur,cui propter stomachum pessimè affectū,vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur.Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductū, pro Deo coluit vulgus mortalium: cùm non intelligat Deum beneficentię,liberalitatis,temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella,rixas,contentiones,dolos, iniurias,honoris facultatúmque iacturam habere perpetuos comites.Quare pręclarè scripsit poëta ille in his versibus:

τίς δεὸν εἶπεν Ἔρωτα θεοῦ κακὸν οὐ δίκαιον
ἔργον ὁ δὴ ἀνδράσιν αἱμασι μαδιάεις
οὐ δοὺς ἀ παλάμαις κατέχει ξίφος,ὠὶ δ' ἄπιστος
ἡ δυσδιάλυτε σπλα μειφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine latatur,sunt bona grata Deo.
Nonne ensem manibus praacutum sustinet?ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit,quia propter lasciuiā iustitia contemnatur,omnésq; exoriantur iniuriæ, vt est in his li. 4.

σχέτλι Ἔρως μητρὸς μητρὶ κρύος ἀνθρώποισιν.
ἐκ σεῖο δολόφρων τ' ἐριδες στυγεραί τε γόοι τε,
ἄλγεά τ'.

Supplicium crudele viris acœna Cupido,
Ex te sunt rixæ,certamina,bella,querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones & meritorios pueros obtineatur: multę sunt ciuitates,multa regna, multæ prouincię per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatę. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminę patriam & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus,aut contrà illę maritis ob hunc ipsum pręclarum Deum insidias tenderunt:quot filii à matribus fuerūt trucidati?atque vt vno verbo dicam,nihil est prope nefariū,

impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumq; suggerat stultis hominibus, qualia Medeæ aliquãdo aduersus parentes & patriam & seipsam, in mentem intrusit, cùm illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasoni periculis:

τότε δ' αὖ κακὸν ἄμμι πέλεται
κῆδος ὅτι ζωῆς ἀπεμήσατο θυμοβόρος τις ἀνάγκη,
ἴθι νυν αἰδώς.
Quod mihi tunc animi cùm vita excesserit illa?
Cede decus, discede pudor, procul omnis honestus.

Nam Cupido reipsa multorum malorum discordiarúmque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, veluti ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔρως ἀίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις·
ὃς ἐν μαλακαῖσι παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις,
φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος, ἐν
τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς,
καὶ σὲ τ' ἀθανάτων
φύξιμος οὐδὶς
οὐδ' ἁμερίων ἐπ' ἀν-
θρώπων· ὁ δ' ἔχων μάνιαν.
σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ.
σὺ καὶ τόδε νεῖκος αἵδρυσας
ξυναίμων· ἐχθὲς παρόντος
νυμφᾶν ἐταρσὸς ἀλκυόνος
ἵμερος· ἀλλ' ἐκπρὸ
Νύμφαις τῶν μεγάλων
παρθένος ἐν ἀρχαῖς
θεσμῶν ἁμιλλᾶται γὰρ ἐμ-
παίζει δολίοις Ἀφροδίτα.
Amor insuperabilis pugnæ,
Amor, qui opibus incidis,
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas,
Incedisque super mare, &

Per pastorales aulas:
Te neque immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros: habens verò insanit.
Tu & iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palàm ciliorum
Desiderium pulchra
Nympha magnarum assessor in imperiis
Legum, inuictus enim illudit Deus Venus.

Quãuis illud magis verũ est, quod nõ malus est Cupido, sed occasio potius facinorosis & perditis hominib. malè agẽdi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus: οὐχ ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μοῦνον ἡμᾶς, ἀλλ' ἀκόλαστος ψυχὰς ἀνθρώπων ὁ Ἔρως ἀπορίπτοις

Nullum Amor offendit prauus occasio sed fit
Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neq; enim vllius est animi affectus a Deo optimo inutiliter cõcessus hominibus, sed vel ad exercẽdas virtutes, vel ad res naturę necessarias: quare vt præclarè ille inquit poëta, cum quis modũ excesserit in animi motibus, illisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cum voluntas cuiusque inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in lib. 9.

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryalum an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatę desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

κάλλος γὰρ εἰ ἔστιν ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξὺ πέλει μερόπεσι πόλυ πτερόεντος ἰοῦδ.
ὀφθαλμὸς δ' ἐσῦδε θέλει κατ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ἀλιδαίνουσι, θὴ φρένας ἀνδρὸς ἰόδ κῆρ.

Si mulier fuerit pulcherrima forma sagittis
Corda virûm figit velocius: est via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus
In mentes illáque domat, séque imprimit altè.

¶ Atque de fabulosis ad Cupidinem spectantibus satis, nunc

nũc quid ſub his lateat ſerij, veſtigemus. Quod omniũ Deorum antiquiſſimum Cupidinem crediderunt, id ſignificare viſi ſunt, quod ſenſit Empedocles, quòd res priùs inter ſe confuſas amicitia & odium inuicem diſcreuerint, cum illæ per ſe ſine his nihil gignere poſſint. Nam tametſi Thales aquã rerũ omnium principium poſuit, aptiſſimam ſanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa ſimpliciter gignitur ſine hoc artifice, ſine amicitiã, ſine marem, ſine maris vice fungentem, ſine calorem quis appellauerit, vim diuinam ſcilicet res ad ortum euocantem, neque illud ſanè verum eſt, quod dicitur ab eo poëta:

αὐτὰρ ὑμεῖς γε πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γεγᾶτε,

Vos aqua, vos tellus ſimus protinus omnes.

Fieri enim non poteſt vt hæc ſola ſint elementa, in quæ compoſita diſſoluantur: vel ex his ſolis compoſita ſint omnino inutilibus, ſed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, eſſe Cupidinem antiqui ſenſerunt, niſi illud quod Empedocles, vim ſimilium diuinam coire & coaleſcere cupientium: vel vt melius dicam mentem diuinam, quæ has ipſas motiones ipſi naturæ inducat. Idcirco alij multos parentes tribuerunt Cupidini: alii cum primum illum apparuiſſe in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alii Veneris filium crediderunt, cum Venus ſit deſiderium, vt diximus procreandi in rebus naturalibus, quod naſcitur è ſymmetria corporum, & ex aëris temperie. Nã quod de Poro & Penia fabulòsè dicitur quòd è tam diuerſis parentibus natus ſit Cupido, etſi poteſt ad has ipſas res accommodari, tamen ad mores magis videtur ſpectare, ſiquidem auaritia non magis ex inſignibus opibus fit, cum à viro parum prudenti & propè ebrio poſſidentur, quam ex inopia & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuerſa rerum natura ob effrænatam ſingulorum appetentiam quaſi perſonatus inductus eſt. Hunc alatum finxerunt ob inconſtantiam mortalium in rebus eligendis: ac melius alatus dicitur, quia diuina bonitas velociſſima conuolet ad res naturales gubernandas. Vel ſi ad animorum affectus libidinoſque deſideria tranſferatur, huic Deo neque vllam leuitatem, neque vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cum ſuauiſſimus poëta Eubulus illi mirificam quãdam conſtantiam tribuat in Campylione ita ſcribens:

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἐν ἔρωτι ἔρωτα
ἄκαρης ἀκαίρους ἐγκατ' ὑπνώσσοντι,
οὐ γὰρ ἦν ἔθος οἱ τοῖς χρόνοις γράφειν,
ἀλλ' ὧν ἄσκοπος ἦν τῶν θεῶν.
ἔστι γὰρ ἀτρεκὴς, ὅτι μάθοις
ἅπαν ἀγλωσσὶ τὸ τρέφον τὸν νόον.
βαρὺς δὲ κεμὶς ὢν πῶς ἂν ὠκὺ ἴχοι πτερόν;
πτῶσις πρόχυμα λῆρος ὧν καὶ οὐσίαι.

Quis omnium prior virorum pinxit amans
Alatum Amorem finxit in cera prior?
Hirundines solum sciebat fingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei,
Nec est enim levis, nec est is qui celer
Morbum ferentis cuncti præcordiis,
Illi nec ala sunt, sed hæ nugæ leves.

Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cum potius ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suę oblitis committuntur: cum illud potius ad diuinorum cor fitiorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cum nulla vis humani ingenii possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio ratione & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus naturæ positis habitis, ad impuras voluptates stulte feratur, quæ visum debilitant, nonne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinē libidinosorū: quod tamen ad res diuiniores transfatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouideret rebus humanis, cum nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cum igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, meritò optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt & antiquissimum, cum Dei benignitas sempiterna sit, at tunc primum nobis cognita est, cum mundum

dum creauit, quare cum chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus secernentes, cœlestem Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non erit potius furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectúmque humanum existere asseruit, cùm ita inquiat:

οὐ γὰρ ἔρως ἐστὶ θεός, πᾶσιν δ' ἀίδηλος ἀνάγκη

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus. *De Gratiis.* CAP. XV.

GRatiæ, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis Χάριτες, aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & e Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπάρῃον
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην καὶ Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstantes & corpore Nympha,
Euphrosynam atque Aglaiam Thaliámque decorum.

Orpheus verò in hymno quodã in laudẽ Charitũ composito non Eurynomes, sed Eunomiæ & Iouis illas esse ait in his:

Δεῦτε μοι Χάριτες μάκαιραι αἱ ἀγλαόπαιδες,
Συγγόνῳ Ζηνὸς πατρὸς ἐϋφρονέουσαι ἀοιδῇ,
Ἀγλαΐη, Θαλίᾳ τε καὶ Εὐφροσύνῃ πολυκλεῖς,
χαρμοσύνῃσι τέρπεσθε

Hæc agite ô Charites celebres, venerandæ propago,
De Ioue prognatæ, Eunomiaque parentibus olim:
Aglaia, Euphrosynéque, Thaliáque splendida: claræ
Lætitiæ matres.

Alii Iouis & Autonoes illas filias esse tradidetunt, nominaruntque Pasitheam, Euphrosynen, & Ægialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Ægles & Solis filias esse censuit. Has alii duas tantùm putarunt, Clitan & Thaenam: Alii Auxò & Hegemonen, vt ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Sinadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

τρισσαὶ γὰρ Χάριτες, τρεῖς Ἡγλωνιάδων ἔσαν.

Sunt triplices Charites, tres Heroïdes fuêre & utraque.

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum:

Gratia cum Nymphis geminisq; sororibus audax
Ducere nuda choros.

Harum vnam cæteris sororibus iuniorem Aglaiam Vulcani aiunt fuisse vxorem vt eo versu indicatur:

Ἀγλαίην δ' ὁ Ἥφαιστος τοίην ἄλοχον.
Aglaiam facit vxorem Vulcanus ut ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris assectas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alii nudas, alii indutas fuisse voluerunt. Paus. in Bœoticis Gratias antiquiores tã à sculptoribus, quàm è pictoribus, & à poëtis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Appelles extitere, & Socrates Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulchras tribuerũt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

αὐτὰρ ἔπειτα χαρίτων, ὀξυρέων Ὡρέων.
Pulchricoma Charites, & lata protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cùm frustrà zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cùm inquiat:

Feruidus tecum puer & solutis
Gratiæ Zonis properéntque Nymphæ.

Illæ igitur cùm vestibus operirẽtur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderũt in recẽtiores tanquam in latrones, à quibus spoliatæ sint: & aufugere denique ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclarè inquit ille poëta:

ἔνθεν δὲ πίστις μεγάλη θεὸς οὐκέτι δ' ἐσ ἀνθρώ-
Σαφρονιὴν Χάριτες τ' ὠκεῖαι γῆν ἔλιπον.
Ipsa fides periit magnus Deus, ipsa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Erecoles quidã Rex Orchomeniorũ: nam sæpius ad Orchomenios has lotũ ire solitas ad fontẽ Acidaliũ dixerũt antiqui, vt testis est Strabo libro 9. atque de Gratiis hactenus fabulosè.

¶ Dicuntur Gratiæ filiæ esse Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatẽ agrorũ frugúmq; abundantiam: nam εὐρὺ latè significat, ἀρότιμος legẽ hæc nimirũ agrorum vberras non nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia, vbi enim leges & æquitas domi-

nan-

nātur, cessántq. vis & latrocinia, & direptiones alienarū rerū: tūc agri rident, domus lætantur, tēpla Deorū immortaliū iucūda sunt, omnibúsque rebus ornamentū accedit. hoc tamē munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomē prudentiā significat: sed etiā Iouis. nam humanæ facultates nullę sufficiunt ad Gratiarū procreationē, cùm diuina clemētia opus sit, & aëris tēperie optimè affecti. Id. n. senserunt illi qui Solis & Ægles Gratias filias putarunt, cum nihil sine diuina bonitate, Solísque calore nasci posse crediderint. Est. n. profectò Sol omnium elementorū gubernator, è cuius vi radiorū vbertas agrorū & omniū rerū nitor exoritur. Sunt illæ tres coniunctæ sorores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorū scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratiis. Est enim θάλλειν amœna arborum pullulatio, quippe cùm θάλλειν pullulare significet, vnde Thaliaducta est Aglaia splēdor est, & Euphrosyne lętitia, quæ ex agrorū cultu & vbertate dominū afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerūt, quia splendor etiam sit è singulis artib. prouenientes, alii Pasitheā vnā Gratiarū pro Aglaia esse dixerūt, quod ad gregis aut iumentorū huc illuc currentiū lætitiā spectat: nam θεῖν currere significat, πᾶσιν quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deę, quoniā sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cùm vna auertatur, quia multiplex est messis & rerū liberalitas, quæ tantum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clemēria ita patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicē gratiam referri cōuenire: quoniā viri boni multiplicem referunt: at mali nō modò nullā, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt. quidā enim cùm gratias referre nolunt, tū demum se liberos fore arbitrātur, si aliquā iræ simulationē inueniant. atque is non vir bonus, planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblatā est munificus, nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. Vocatæ postea sunt Charites nō solùm illæ superiores: sed omnia, quæ

iucunda viderentur, gratias continere, quasi lætitiam, dicta sunt, vt in his inquit Musæus:

πολλὰ δ' ἐπ μᾶλλον Χάριτες ῥίζοι τι δ' παλαιὸ
πρὸς Χάριτας φθίσαντο πτερύλιον· ἓς δ' τις Ἠῶος
ὀφθαλμὸς γλάσσι, ἑκατὸ Χαρίτεσσι πέλει.

Tres Charitas prisci falsò dixere, fluebant
Nam Charites plures membris: vnus ocellus
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur, quoniam ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret, atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabantur. Verùm cùm iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent, omnémque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terram reliquisse inquiunt poëtæ: quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multísque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quę illis explananda relinquimus. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis.

CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certè perexigua: cum omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus qui in Theogonia ita scribit:

ἐκ δὲ Θέμιν τέκετο λιπαρὴν Εὐνομίην τε, καὶ Δίκην τε,
Εἰρήνην τε, ἔτικτε τ', ἐπ' ἔργοις πᾶσι θνητοῖσι χρονίοις.

Inde Themon rursus ducit, sibi quæ parit Horas,
Eunomiámque, Dicénque, Irenen deinde vigentem:
Maturare quibus cura est mortali a facta.

Orpheus non solum ex iisdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit in his carminibus:

Ἥρης δυσκλεὴς, καὶ Θέμιδος, καὶ Ζηνὸς ἀέκητι,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβος,
ἀθανάτοι λειμωνιάδες, πολυανθέμοι.

Et Iouis & Themidu Horæ de semine natæ,
Eunomia, atque Dice, atque Irene diues, & omnes
Florentes, verna, prati velamine lætæ.

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina attulit

attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliam Thaloten, alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat θάλλειν pullulare: quas ideirco θαλησίπους siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus:

ἐν τοῖς δ' ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πᾶσιν
αὐτὸν ἐνιαυσιάων· ἅμ' οἱ κεν τοῦτον ἴωσιν
κύκλον ἀέξονται πᾶσαι θαλήσιμοι Ὧραι.

Per duodena vehit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circulo labitur illo,
Fruiliferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum:

Præsidéo foribus cœli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omniũ Deorũ tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocr. in Syracusiis:

μετὰ δυωδεκάτῳ μαλακόπεδες ἄγαγον Ὧραι,
βαρδίστα μακάρων Ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσιν ἀεί τι φέρουσαι.

Mollibus hinc Horæ pedibus venêre secundo
Post decimum mensem, vt grata tardissima, at illæ
Sunt Superum ac noua ferre solent mortalibus vsque.

Homerus libro quinto Iliadis non solùm portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cum libuerit, inquit: quippe cum apertum serenum cœlum nominent poëtæ, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit:

αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον ἣν κατὰ μοῖραν Ὧραι,
τῇσι πρέπουσι μέλαι νέφεος ὄλυμπός τε,
ἠδ' οὐρανὸς ἠνεμόεις καὶ νείφεα λευκὰ πέλονται.

Sponte fores cœli patuerunt numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regióque superna est:
Nubila quæ pellunt, quæ inducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τοῦ ὥρου, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur, & fauere diligentioribus ac studiosis.

¶ Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cùm hilaritas & lætitia ex agrorũ fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poëtæ vnà cũ Venere, at cũ Gratiis semper certè coniunxerunt. Hæ igitur illdẽ artibus quibus & Gratiæ nascũtur, cum Themis sit æquitas, vt θέμις lex Nã & leges, & Iustitia, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si Latinè proferãtur, cultum agris inducunt: cũ bella, iniuriæ, contentiones omnia pulsentur. Hę igitur nascuntur ex ob-

seruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cùm Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita: diuinum est principium, vnde leges originem ceperunt. tum Iupiter aëri temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium & abundantia comes est probitatis, vt annonæ penuria scelerum & impietatis est assecla: neque vllum ferè est speculum illustrius nostræ vel bonitatis hominũ, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cùm Horas cœlis portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verùm quid essent Horæ, & quòd semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quòd per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta sufficiant.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliique certaminum genera fuerint instituta.

PRAECLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, qui cùm humanam vitam viderent multis calamitatibus, miseriisque circumuentam, multisque incommodis assiduè vexatam, permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatẽ excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cum voluptate mores informarẽtur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur.

citarentur. Nam & comœdiæ,& tragœdiæ,& multa ludorũ genera inuenta sunt, quibus non solùm ad corrigendos animi mores instituerunt, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cum quadam voluptate. Ita enim fiebat vt populus qui spectatum conuenerat, eruditus cum voluptate discederet, cùm vitæ moderatione non sine delectatione imbibisset. Atque cùm illa fierent animi relaxandi caussa, tum in honorẽ Deorũ immortaliũ multa certamina fuerũt instituta,quibus & ad cultũ rerũ diuinarũ,& ad exercẽdas vires corporis homines excitarentur. Cõueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ,partim spectandi desiderio,multitudo:vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutẽ vel gloriã totius Græciæ spectãtibus,consultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionẽ antiquorum Deorũ pertinebant, me operæ preciũ facturũ existimo si quibus de caussis,& vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerẽtur explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia,Pythia,Nemea,Isthmia,quæ celeberrima fuerunt,de quibus singulatim dicemus,ac primum dẽ Olympicis.

De certaminibus Olympicis. CAP. I.

FVerũt Olympica certamina, quibus cũ voluptate ad immortaliũ Deorũ cultũ,& ad exercẽdas corporis vires homines excitabãtur,à Dactylis Idæis vocatis primùm instituta,vt fama est. Nã ferũt iilos fuisse quinque,qui ab Ida Cretæ mõte in Elidem venerunt,vbi vnus corũ natu maximus Hercules nomine certamen cursus per ludũ fratribus proposuit: quorum nomina fuerũt ista,Pœonæus,Ida,Iasius,Epimedes: atque victorẽ oleastro coronauit: quæ arbor ab ipso Hercule primùm fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor fuit certaminũ Olympicorũ,& cùm quinque fratres fuissent, placuit quinto quoque anno, & quinque certaminum genera diuersis modis celebrari. Quæ quòd quinto quoque anno in plenilunio fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

ὦ Ζεῦ δὶ πᾶν πένης ἀνὴρ τῶν ἄλλ' ἀγαθῶν σε διδάξω
εἰ γὰρ ἐκάστοτε, πῶς ποιεῖν αὐτὸν τὴν Ὀλυμπιακὴν ἀγῶνα,
ἅπαντες Ἕλληνες ἀπαντᾶμεν ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείροντες,
εἰσκαμψοῦμεν· ἀλλ' ἀθλητὴν τὸν νικῶντα, στεφανοῦσιν
κεῖνον στεφάνοις κριθίνοις χρυσῶ μὲν ἐγὼ ἐπαθον κακῶς.

Iupiter sane pauper est: quòd te palàm profectò docebo,

Nam si dives sit, quo pacto faciens is certamina Olympi
Illic, quò Græcos omnes quinto quoque anno coegit,
Per præconem pronuntiaret athletas victores, ubi coronasset
Oleastri corona: nam magis auro decuit, si dives ic esset.

Fuerunt qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit, cum Mars vicisset pugilatu: cuius rei indiciũ faciunt Pythicos tibiarum modos, qui salientibus quinquertionibus accinebãtur, quod tamẽ consecratũ fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis. Fuerunt variis tẽporibus varii modi in certaminibus Olympicis seruati: nã præter homines pueri etiã & pulli equorũ, & fœminę, & varia vehiculorũ genera in hos ludos admissa fuerũt: & iudices in singula certaminum genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darẽtur victoribus. Postea verò institutũ fuit vt grauioris armaturæ cursus peditũ admitteretur, quòd eũ ad rem bellicã nõ inutilẽ fore existimabãt in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis Quòd enim armati currerẽt, facilè licet ex epiniciis cognoscere. Alii ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quòd quinque essent, ã digitorum numero sunt vocati. Erant autẽ ista quinque ludorũ genera: cursus, palęstra, discus, saltus, ars pugilũ, de quibus ita meminit in eo epigrãmate Simonides.

Ἴσθμια κ' Πυθοῖ Διοφῶν ἐδίδαξε, δίσκον,
ἅλμα, ποδώκειαν, πύξιον ἀγκρεμάλαν.

Isthmia docuit Diophon & Pythia, discum,
Et saltu, & pugnis, & lenitate pedum,
Atque palæstra.

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atque ingens honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

ἀλλ' εἰ μὲν πεζὸν ποδῶν ἦλιν τις ἄγοιτο,
ἢ πενταθλεύων, ἢ ὅθεν Διὸς τέμενος
παρ' Πίσαιο ῥοῇς ἐν Ὀλυμπίῃ ἔστι πελάσσαι,
ἢ καὶ πυκτοσυνῇσιν ἀλαλήμενος ἔχων,
εἰ τύ γ' ὀνειδαλέον ὑπαγκράπτων κεφάλῃσιν,
ἀστοῖσίν τ' εἴη καὶ ἑῷ πατρὶ θαῦμα γεγωνὸς,
χαίρῃ θριγκοῦ λίθῳ φανερῷ ἐν ἀγῶνι ἄγοντι,
καὶ κε σιτήσιν δημοσίων κτεάνων
ἐκ πόλιος, καὶ δῶρον ὃ οἱ κειμήλιον ἔῃ,

εἰ τε

εἰ τι καὶ ἵπποις τῶν γ' ἀπ' ἐκείνου λάχοι.

Quòd si quis lenitate pedum certamina tentet,
Pentathlum si quis est, vbi sylua Iouis,
Hic prope Pisæas vndas vbi surgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, siue palæstra iuuat,
Seu graue bellum quod dicunt pancration illi:
Ciuibus ad summum mox venerandus erit.
Huic dabitur sedes inter certamina prima.
Impensa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opésque:
Atque hæc vel celeri consequeretur equo.

Scriptum reliquit Isacius Herculem Alcmenæ filium, at non Idæum Dactylum, Olympia instituisse in honorem Iouis, vt videtur in his attestari Pindarus in Olympiacis in Epinicio Theronis Agrigentini:

ἔστι δ' ἱστία ὦρσε Διός.
ὀλυμπιάδα θ' ἵστασεν Ἡρακλῆς
ἀπρόσμιτα πυκάσμασιν.

Nam Pisa sanè Iouis:
Olympiadem statuit
Hercules
Præludia belli.

Ferunt enim Herculē post debellatū Augiam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniā sibi promissam mercedē ob fimi boum purgationē non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamē Ioui instituisse Olympio, atque illud Olympicū nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictū est, vel vt melius dicam, quinquagesimo quoq; mēse, & eo mense, qui Partheuius fuit vocatus, aut Πανάμος, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules instituisset dicitur omnes volētes ad palæstrā prouocasse; quōnem o cùm prodire auderet, fama est Iouem in palæstritā conuersū cū Hercule fuisse colluctatū. cum verò pugna diu anceps fuisset, Iupiter, qui esset, se ostendit, atq; ita id certamē Ioui gratum fuisse creditū est. Incipiebant Olympia die Lunæ decimoquinto transacto peractis antè solennibus, vt mox erat, sacrificiis, atque per dies quinque agebātur: cum ante id tēpus per dies triginta exercerentur Athletæ. Scribit Strabo libr. 8. Olympia certamina post Troiana tēpora ince-

pisse,cuius rei illud facit argumentũ, quòd nullã de Olympicis mentionẽ fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nõnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Elienſium non procul à Piſa ciuitate, & Alpheo flumine,vt teſtatur Virgil.in tertio libro Georgicorũ in his:

Sin armenta magis ſtudium, vitulóſque tueri:
Aut Alphea vetus prælabi flumina Piſæ.

Erat propoſita victoribus corona ex oleaſtro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuerſis temporibus & locis: neque omnes ex eadem arbore coronabantur: cùm alii gramineis, alii ſaliginis, alii oleaginis, alii laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarentur) vt patuit è ſuperioribus carminibus Ariſtophanis, & Plutarchus in Catone Vticenſi meminit. Nam Faonius factus ædilis,vt is ait, ſpectaculum in theatro edidit,ac certantibus non ex auro coronas propoſuit, ſed quemadmodum in Olympicis fieri ſolet,ex oleaſtro, Herodotus in Vrania Xerxem Perſarum Regem Græciam inuaſiſſe ſcripſit, quo tempore agebantur Olympia, qui cùm Arcadas nonnullos percunctatus eſſet,quæ præmia propoſita eſſent victoribus,illíque coronam ex oleaſtro reſpondiſſent,miratus eſt magnopere. Ita ſe habent Herodoti verba: ἐς δὲ πάντα τοῦτον τὸν ἔρχεται αὐτοὺς πεῦμα· οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια διάγοιεν, καὶ θεωρήσειν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπείρητο ὅτι τὸ ἆθλον εἴη τοῖσι ἀγωνιζομένοισι· οἱ δὲ εἶπον, τὸν ἐλαίης τὸν διδυμον στέφανον. *Vnus pra cæteris illos interrogauit de his:qui reſponderunt, quòd agerent & ſpectarent gymnica & equeſtria certamina. Tũ rurſus quæſiuit is,quod præmium illis eſſet propoſitũ de quo contenderent:qui reſpõderunt coronam oleaginam,qua donabatur.* Tum dicunt Tigranẽ Artabani filium ſilentium continere non potuiſſe, quin tanquam timidus, ac parum ſtrenuus miles diceret, papæ Mardoui in quorum hominum regionem nos adduxiſti, qui non pro diuitiis,ſed pro gloria decertant!Nam præter ſuperiora ludorum genera mox additi ſunt equites armati, qui curſũ certarent,vt ait Pindarus in Pſaumide Camerinæo,& multa alia à primis differentia.pro temporibus enim & negotiorũ contingentium opportunitatibus ludicra ſunt immutata, cum ſemper vſus fuerit optimus rerum gerendarum magiſter. Enimuerò non è quouis oleaſtro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, ſed è vocata Galliſtephano, vt

his

his verbis testatur enarrator Aristophanis de Aristotelis sententia: ἐν τῷ Πανσπθίῳ ἔστιν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα πάσης λοιπῆς ἐλαίας· πέφυκε γὰρ, ἀφίστη τε τοῦ πόρρω θεν ὥσπερ μύρτους εἰς τὸν στέφανον συμμίστρους ὑπὸ ταύτης λαβών· Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν. Ὀλυμπάσιν ἆρ' ἦς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἔστι δὲ αὐτὴ πόρρω τοῦ Ἴλισσοῦ ποταμοῦ, σταδίους ἓξ καὶ ἑξήκοντα ἀπέχουσα. περιφερόμενον δὲ, ὡς ἔχειν μεγάλην περίβολον αὐτῆς ἔξω. ὑπὸ ταύτης ἱερὸν λαβόντες Ἡλεῖοι τῶν ἀθλητῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. *Oliua quædam est in Panstethio, quæ vocatur Callistephanus, cuius folia è contrario se habent ipsa natura, atque folia cæterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules, atque in Olympicis plantauit: è qua dantur corona Athletis. Est verò ipsa circa Hilissum fluuium sexaginta stadiis distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna si quis illam attigerit: è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant* Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consueuisse, ita significauit Pindarus in epinicio Theronis Agrigentini:

Αἴτωλὸς ἀνὴρ ὕψοθεν
αἰεὶ κόμαισι Κάλλᾳ γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας τέθ' ποτὲ
Ἴστρου δοτὸν σκιερῶν παγᾶν ἐνεγκὰν
Ἀμφιτρυωνιάδας.
μνᾶμα τῶν Ὀλυμπία κάλλιστον ἀέθλων.
Ætolus vir altè
Circa comas ponat vi-
rem ornamentum oliuæ, quam olim
Istri ab umbrosis fontibus tulit
Amphitryoniades,
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortasse iniucundum, si summatim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuersis temporibus in numerum celebritatémque olympicam fuerunt admissa, quantum tamen aciem oculorum nostrorum intendere potuimus.

¶ Prima igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus est, & Apollo de cursu victoriam reportauit, pro illorum sententia, qui hæc ipsa certamina à Diis primùm fuisse instituta tradiderunt: in quibus Dii priùs se exercuerint atque in ipsis quinque ludorum generibus. Alii tamen

maluerunt vnicum priùs fuisse de stadio certamen apud Eleos, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Primus fuit omnium mortalium Coroebus Eleus, qui victor de cursu renuntiatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perduraſſe: quippe cùm olympiade quarta Polycrates Messenius vir cęterò quin minimè obscurus olympica palma non parum fuerit nobilitatus, atque eadē ratione sexta olympiade palma de stadio data est OEbotæ Dymæo, deinde cùm Pisæi Eleos vehementer irritassent, quia cupidiùs contenderent condendi olympicos ludos autoritatem sibi vendicare, atque exitium illis struxissent, Elei accitis auxiliis Phidonis Argiui Tyranni cunctæ Græciæ inuidiosi, ac eius præsidiis subnixi ludos octaua olympiade cōmiserunt, qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagræus. at sequenti olympiade renuntiatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perdurauit sicut instituta fuerat olympicorum ludorum consuetudo ad decimam & quartam vsque olympiadem: nam decima quarta additus est duplicati spatii cursus, qua olympiade renuntiatus est victor primus Hypenus Pisæus, ac sequenti Acanthus Lacon. decimaoctaua deinde olympiade cùm quinquertionum ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteráque ludicra tum denuò fuerūt instaurata, quo anno præmium reportauit de quinquertio Lampidius, & de lucta Eurybatus Lacedæmonii, & de stadio Demaratus Heræensis. Tertia post vicesimam olympiade, qua palmam tulit de stadio Icarus Hyperesiensis, institutum fuit castuum ludicrum, cuius victor declaratus est Onomastus Smyrneus: victoriam tulit de stadio proxima olympiade Damon Corinthius. At vigesima quinta currule certamen etiam institutum fuit, & integrę ætatis equarum cursus, è quo certamine curru victoriam reportauit Pagondas Thebanus, quo etiam tempore fœminæ ad equestrem victoriam aspirare ausæ fuerunt. Nam cùm equestrem victoriam prima omnium mulierum Cynisca Archidami regis filia consecuta fuisset, de quadrigis vndeuicesima olympiade, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacon, qui vigesimaseptima quoque vicerat, & de pugilatu Xenophon Corinthius, deinde reliquæ Macedonum mulieres equos alere in certamina cœperunt: ad quod ludicrum & currus institutus fuerat decimasexta. Postmodo cùm equi desultorij fuissēt prætermissi, qui

nona

nona olympiade fuerant instituti, eadem olympiade in certamina olympica redierunt, qua palmam de pancratio adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorum desultoriorum victor declaratus est equa Cranonia Creusidas, sunt autem equi desultorii, quibus cum ephippiis exercebantur antiqui celeriter insilire ad vium bellorum. Quarta & tricesima deinde olympiade, quarta nimirum ab ea qua tertiam palmam tulit Chionis Lacon, Pisæi comparatis undique finitimorum auxiliis, regem suum Pantaleontem secuti, submotis Eleis ipsi ludis olympicis præfuerunt, cùm etiam de ea re non leuis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquam curtulem victoriam reportauit de quadrigis Myron Sicyoniorum tyrannus tricesima septima olympiade Elei pro sua sententia, nullo veteris memoriæ exemplo, puerorum certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt. qua olympiade palmam cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hippostenes Lacedæmonius atque horum quinquertio in postea receptum fuit olympiade tricesima octaua, qua palmam tulit de pueris palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacedæmonius. Nam tunc luctatorum prius deinde quinquertionum iudicium committebatur, at illud postea ita reiectum est, vt postero deinceps tempore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Prima post quadragesimam olympiade, qua fuit renuntiatus victor Phaeteas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cæstuum, cùm cestus nominaretur clava, quæ plumbeas quasdam pilas lotis bubulis prælongis haberet appensas, quibus de certabatur omni industria, robore, arte, constantia, de sequenti quinquertio palmam olympicam reportauit Gorgus Eleus cùm tertiam ante istud obtinuisset, cùm tibicines & citharœdi & aulœdi recepti fuissent quadragesima octaua olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Glaucias Cretoniates, reportauit palmam de tibicinibus Sacadas Argiuus, de citharœdis Cephalo Lampsacius, de aulœdis Echembrotus Arcas. sed quinquagesima postea olympiade, qua palmam tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de communi nonnullarum Græcarum ciuitatum consensu delecti res olympicas iudicare iussi sunt, idque muneris duobus iudicibus Eleis sorte ductis ex ipsa Eleorum ciuitate demandatum est, vt illis

curæ esset quò res iustè aptéque succederet, darentúrque præmia quibus legitimè & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones, aut soli Athenienses iudicarent, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm vt cursores pueri ante solis ortum suos ludos inciperent, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absoluros. nam cùm esset iam meridies, mos fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quę dicebantur graviora. Arrhachion quarta post hanc olympiade, qui duas alias de superioribus pancratiastis reportauerat, victoriā est adeptus magna virtute: quippe cum victis aliis aduersariis vnus relictus sit, cum quo de oleastro certaret, ille eodem impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collum obstrinxit manibus. sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset iam propè strangulatus animámque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti. Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmam per præconem detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diogenes Crotoniates, cum sequenti cœperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Diis, Praxidamas Ægineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opuntius Rhexibius, qui pancratiastas superauit olympiade sexagesima prima. at quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmam tulit Demaratus Heræensis, acceptus est in stadium cum magno applausu, quia cursus ille videretur esse rebus bellicis peraccommodatus, cum mos esset vt cum scutis etiam decurreretur: vicit idem Demaratus sequenti etiam olympiade, qua Elei & Græci sustulerunt cursorum ocreas & scutum, atque vicit de cursu equorum Cleosthenes Epidamnius, qui non solum suum, sed etiam equorum nomē statuæ adscripsit, cum primus de victoribus equorum statuam sibi erigi curarit. tulit palmam cursus postmodo Theopompus Demarati filius, & huius postea filius eodem nomine de quinquertio, ac de cursu puerili. Lycinus Heræensis Epicradiúsque Mantinensis de pugilatu, sequenti olympiade Theagenes Thasius de pancratio palmam tulit, cum antea Dromeus Mantinensis primus fuerit, qui sine puluere palmam sit adeptus, consecutus est idē Theagenes tres Pythicas

coronas

coronas de pugilatu, nouémque Nemiacas, & de mistis pugilatus & pancratii certaminibus decem in Isthmo. Renunciabuntur autem victores iudicum decreto per præconem in celeberrimo totius Græciæ conuentu cum magno suorum & ciuium & amicorum omnium applausu, atqui septuagesima olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad cætera ludicra. Sequenti post à Cleomedi Astypalæensi erepta fuit palma ab Ædilibus, quòd ille in pugilatu mentis impotens factus secum Epidaurium interemisset: inde Cleomedes Astypalæam reuersus pueros ad sexaginta in ludo literario oppressit, conuulsa columna robore brachiorum ædificium fulcientem: mox in sequentibus cum lapidibus Astypalæensibus in Mineruæ sacellum confugit, in arcemque se inclusit, qua vi recluſa nemo fuit inuentus. vt memoriæ proditum est à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis. Nam parum decorum videbatur iudicibus aduersarium iam victum & prostratum ac supplicem occidere, quòd iam plurimum fallaciarum & crudelitatis in hos ludos introduci cœperat. introductum fuit deinde lata lege vt athletæ omnes, eorúmque parentes, fratres, gymnasij magistri, conceptis verbis super exectis suis testibus iurarent se nihil fraudis esse commissuros, quò minùs olympici ludi rectè legitiméque procederent: quin etiam iurabant se decem menses in iudicris perdiscendis antè consumpsisse. Secunda post septuagesimã coronatus est de stadio Tisicrates Crotoniata, post quem palmam tulit Celon Gelous, post quem Cæcini fluuii filius creditus Euthymus, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis, idem Euthymus cæstibus sequenti olympiade victus fuit à Theagene Thasio, qui tamen oleaginam non accepit, quia iudicatus sit aduersarium fraude circumuenisse, cum pugilatus & pancratii palmam appeteret: quinetiam vnum talentum Ioui sacram multam Ædilium sententia, alterum Euthymo ad luendam contumeliæ noxam iussus est pendere: quæ olympias insignis esse potuit clade illa memorabili, qua euersæ fuere res Persarum duce Mardonio. Sed quoniam qui virtute non poterat, virtutis insignia aliquando & victoriam ipsam corruptis iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta olympiade de communi omnium Græcorum sententia, vt nouem iudices Hellanodicæ res olympicas

sima octaua cùm Eupolus Thessalus vnus ex iis qui ad pugilum certamen conuenerant, corrupisset pecunia Phormionem Halicarnassensem, Pyranim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem, qui superiore olympiade de pugilatu victoriam fuerat adeptus, & ipse, & qui pecuniam ceperant, condemnatus est, quòd primi illa corruptela ludorum religionem polluissent. Eorum itaque mulctam exegerunt acriter Elei. Vndecentesima olympiade iunctis ad currum pullis decertatum est, de quo coronam tulit Sybariades Lacedæmonius, longioris curriculi victor euasit Sotades Cretensis, sic enim fuit publicè renuntiatus. idcirco illa, quæ consecuta est, cùm accepta publicè ab Ephesiis pecunia victor se Ephesium prodi maluisset, perpetui exilii condemnatus est à Cretensibus. fuit enim eximiæ fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echemenes in rebus Cretensibus. non minùs quàm Leontiscus aut Sostratus pancratiastæ, qui dicti sunt acrocherstitæ, quòd summas manus aduersariorum tam fortiter apprehendebant, vt non priùs dimitterent, quàm elisis digitis confectos & victos dolore intelligerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatæ, qui sex palmas olympicas de lucta fuit adeptus, ac totidem pythicas. aiunt Milonem malum punicum ita manu compressa tenuisse, vt neque qui conaretur posset extorquere, neque id tamen elideret ità pruncto super disco insistebat. vt omnes, qui impetu facto detrudere ipsum conarentur, haberet ludibrio, caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde intercluso spiritu, compressis labiis quanta vi maximè posset, cùm venæ capitis plurimo intumuissent sanguine: neruum disrumpebat. vbi cubitum lateri admouisset porrecta dextera ac sublato pollice, reliquos digitos si iunctim intendisset, nemo erat tam fortis, vt vllo conatu minimum posset à cæteris seiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei descripti sunt, atque tribus singulæ suum dedere ludorum cognitorem. olympiade sequenti renuntiatus est victor de pancratio primùm Damon Thurius, ac postea Pyrrhus ludis præfectus præmia tulit de equiriis. Troilus bigis equorum integræ ætatis, victique pullorum curru. lege postea ab Eleis cautum est post Pyrrhi victoriam, ne quis è præfectis ludorum equos in certamen mitteret

puerile institutum est Pancratium, in quo vicit Phædimus Æolensis ex vrbe Troadē: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. Sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus decima quarta post quam Eleus, & post hunc Aristomenes Rhodius & post hunc Protophanes Magnesius palmam tulerunt, atque post hunc octaua supra centesimam & septuagesimam vicit coronatúsque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus. Secunda & nonagesima supra centesimam Polyctor Damonici Elei, & Sosander Sosandri Smyrnæi filii dedicenderunt in luctæ certamen: sed cum Damonicus impensiùs optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sosandrum data pecunia impulisse, vt se facilè vinci pateretur, sed vtrorumque parentibus mulcta indicta est & exacta, cum ab illis noxa fuisset commissa. Irrogata fuit mulcta Sarapioni etiam pancratiastæ prima post ducentesimam olympiade, qui cōdemnatus fuit timiditatis pridie quàm pancratium committeretur, quia metu aduersariorum solum verterit, quod vni ex omnibus vndecim athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorant. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cum sequenti coronatus sit Artemidorus Trallianus. Condemnatus est olympiade decimaoctaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adiit: neque illi profuit quòd vento ad Cycladas se detentū causatus esset, cum ad statutum diem conuenire oporteret, quorum nomina athletarum legitimè data fuissent. Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt. cum id grauiter ferret Apollonius, in Heraclidem coronam iam capientem impetum fecit, & ad ludorum præsides vsque persecutus est, quæ insania illi magni stetit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehensi de eadem palma inter se pacta pecuniam societatem coiisse, quare illis mulcta est imposita: ij fuerunt Didas & Garapammon qui pecuniam dedit, ambo ex Arsinoite tribu Ægypti. olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimam, qua Mnesibulus de cursu victor palmā tulit, duplicati sunt cum clypeo curriculi, cum & alias Mnesibulus Eleata cursor cæteros cursores olympicos superasset. Atque res olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita

est,& quemadmodum res humanæ omnes sortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere. Verumtamen ex iis perspicuum esse posse censeo, quæ genera iudicrorum & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret,& quæ præmia proponerentur victoribus. Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint,nunc de Pythiis dicatur.

De Pythiis. CAP. II.

FVerunt & Pythia multis annis ante Isthmia instituta post Olympia tamen,& ea in honorem Apollinis agebantur, cœptáque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis sagittis confixit, qui postea inhumatus ibi contabuit,quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est, Alii instituta dixerunt, quia cùm artem vaticinãdi sicà Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cæloipse vaticiniorum locum occupauerit. Cũ cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici,antiquissimũ omnium fuit certamẽ, vt hymni in Apollinem cum tibiis ad citharam canerentur,& ab ipsis aulœdis,atqui variis temporibus & hæc ipsa certamina multam varietatem sortita sunt: quia prius fuit institutum pancratium,siue quinquertium, quoniã fama est prima pythiade,in qua certarunt Dij, viciſſe Castorem stadio, Pollucem pugilatu,cursu Calaim,armatum Zetem,disco Pyleum luctu Telamonem Herculem pancratio,qui tamen lauri coronati sunt,vbi primùm Pythia sunt ab Apolline instituta,vt quidam putarunt. alii tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato, alii ab interrogatione, cum τὸ πύθεσθαι sit percunctari: in qua vicit Pythiade Achmæas Parapotamius cæteros omnes pueros pugilatu, ea fuit prima in qua homines decertarunt, vt ait Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictyones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati: vel (vt alij malucrunt) ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit, quod accidit quadragesima octaua olympiade, omnem artem aulœdorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuaue audiũ, minimque iucundi omnino canebant. nam elegi & funebres modi magis hisce tibijs conueniebant,

piebant, quàm vllum lætitiæ genus, vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium duntaxat certamen, vt submotis præmiis relinqueretur, cùm primùm pecunia esset præmium victorum. Additus est etiam equorum cursus, qua Pythiade renuntiatus est victor Clisthenes Sicyoniorum tyrannus, cadémque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erant, lata lege vt soli pueri tum longiore tum etiam repetito cursu manè certarent. nam sicuti dictum fuit, curru etiam in olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodo ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine cæteros omnes quadrigis superauit Orphondas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissum est inter pueros pancratium, & biiuges atque iniuges pulli, seriùs quàm ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cùm pulli posteà etiam singuli fuissent admissi, septima post hanc Pythiade bigæ receptæ sunt, & pulli singuli ad currum, qua singulari pullo Lycormas Latissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. In omnibus his certaminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epinicijs, quæ corona propria fuit illorum ludorum existimata. nam credebatur esse grata Apollini, quia fabulati sunt amatam fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illam arborem conuersam: sed tamen fuerunt nonnulli qui existimauerint quòd multò antè quàm Apollo Daphnen amaret, instituta sunt Pythia: & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabantur victoribus, vt ait Ouidius lib. 1. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomita serpentis nomine dictos,
Hic iuuenum quicunque manu pedibúsue rotáue
Victerat: æsculea capiebat frondis honorem:
Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ, & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. apparet autem

ex Ouidij carminibus non Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed Apollinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonem ceciderat. Pythicos ludos instituisse, atque eadem propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alii dixerunt neque palmam, neque æsculum, neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita, vt scripsit in libro de coronis Ister. Verùm istud accidit, quia & ludicra, & præmia victorum & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpius immutata sunt: nam cùm nono quoque anno primùm agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium, quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cùm feram trucidasset, obtulisse. at de Pythiis satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis.

CAP. III.

CELEBRABANTVR Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas Achaiæ ciuitates, in Archemori Lycurgi filii honorem, quoniam in illa sylua dicitur à serpente mortus interiisse. Alii dicunt quòd septem duces Argiui opem ferentes Polynici militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti siti correpti in Hypsipylen Lemniam inciderunt, quæ Lycurgi sacerdotis Iouis & Eurydices filium Opheltam ferebat. Hæc rogata tanquam perita eius regionis vt aquam ostenderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quem serpens repertum & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt, atque in triennium quodque certamen funebre instituerunt. certabant in illis milites aut militum filii tantùm prius, quam nis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur à Theagene in rebus Æginetis illa de causa è Lemno in Nemeam confugisse, quod statutum fuerat apud Lemniades, vt omne genus marium de medio tolieretur, atque cùm mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cùm patuisset Lemniis, vbi argonautæ essent abnauigaturi, ipsum demerserunt in arca inclusum, at Hypsipylen propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt, illa his auditis fugit, atque capta à piratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Eurydice igitur Lycurgi

uxore

vxore volente Hypsipylen interimere ob mortem filii, atque Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de causa, Amphiaraus vaticinatus est, eámque indicauit Thoanti ac Euneo quærentibus filiis, quorum opera & ducum Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta, at victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta: idque ad perpetuam Archemori memoriam. Alii Nemea instituta fuisse maluerunt ab Hercule, quia Nemeæum leonem ibi occiderit. alii ob Opheltem (vt diximus) qui per propriam mortem in Thebas militantibus Lacedæmoniis vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in quo milites aut militum filii solum primùm certabant, quibus & populus in id postea fuit admissus. alii non ob illum prædictum Opheltem, sed ob Opheltem Creusæ & Euphetæ filium instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone, absente Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. Instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylę consolationem, quæ etiam à nigris vestibus & lugubribus indutis iudicibus iudicabantur: Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaraus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium, μόρος mortem significat. Coronabantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemeorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Neméa à bobus, quæ Argiuæ Iunoni erant consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. Alij, maluerunt Nemeam vocatam fuisse quandam regionem Argiuorum à bobus Iouis & Lunæ ibi pascentibus. Alii à Danai filiabus, quoniam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim Argiui & Corinthii & Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasiis ita mentionem fecit de singulorum horum certaminum præmiis: Ὀλυμπάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἴσθμοι δὲ ἐκ πίτυος· ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πλεκτοὶ, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τῷ θεῷ *in Olympicis quidem ex oleastro, in Isthmiis è pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythiis mala Deo consecrata victoribus erant proposita.* Atque huic certaminum generi apium iure conuenire censebatur, quoniam *ex occisi* à serpente pueri sanguine apium herba nata

esse crederetur. Non defuerunt qui in honorem Archemori primum instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta, cum Leonem Nemeæum occidisset: qui illa postea Ioui consecrarit: & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimum eius mensis, qui πάνεμος à Corinthiis, ab Athenienſibus autem βενδρομίων dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmiis.

CAP. IV.

SCriptum reliquit Plutarchus in vita Theseï, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cum illa quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur: quæ instituta fuerant à Sisypho Æoli filio, vbi Melicerte sui propinqui cadauer agnouisset, Athamantísque filium honore illo prosecutus est. Non defuerunt tamen qui in Scironis honorem Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiandam. Alii ob Sinnin Procustem Neptuni filium à Theseo cæsum, alij aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponnesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poëta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate:

τέσσαρ' ἐπ' ἀγῶσι σὺν Ἑλλάδι τέσσαρες ἱεροὶ
εἰσὶν. ἐπ' ἀνδράσι δ' εἰσὶ δύο ἱεροί.
Ζηνὸς Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
ἆθλα δὲ πὰρ κότινος μῆλον ὀλοιὰ, πίτυς.

Quattuor in Græcis certamina, quattuor illa
Sacra duo superis, sunt duo sacra viris.
Sunt Iouis hæc, Phœbique Palæmonis, Archemoríque,
Præmia sunt oleæ, pinea mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superius commemoratis, tamen mos omnibus fuit vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pausanias in Arcadicis, ac tantus honor victo-

victoribus habebatur, tant que erat victricium ciuitatum lætitia, vt multa millia passuum victores ita manibus suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque ingrederentur per portas ciuitatũ, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarii fierent supra mœnia ciuitatum: corúmque nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primus autem fuisse dicitur Theseus, qui cùm venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alij nõ illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultum Melicertam cùm in Isthmum appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriæ prodiderũt. Fuerunt Inûs & Athamantis filii Learchus & Melicerta, Athamas furore percitus Learchum cæcîdit, quem mater in lebetem bullientis aquæ iecit, atque ipsa quoque mente capta veritatem Athamantis per Geraniam montẽ Megarensium fugiẽs e petra Moluride vocata denique cum Melicerta in mare desiluit. Facta est Ino vna è Nereidibus, quæ Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho, qui Melicertæ corpus à delphino delatum vidit, atque hæ iusserunt Isthmia celebrari in honorẽ Melicertæ. Alii dixerunt cadauer Melicertæ in Isthmũ delatum tumulo & exequiis caruisse, quare exorta pestilentia in Isthmo, respondit Deus nullũ esse malo remediũ, nisi si exequiæ ac funebre certamen institueretur in Melicertæ honorẽ. illud cùm per aliquod tẽpus fecissent Corinthii, rursus morbus inualsit, atque respondit Deus oportere honorem eius herois perpetuũ instituere, atque illi apium plantam funebrem ac subterraneam proponere. Statutũ est postmodo vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum mari. Captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimaco & Donacino viris Corinthiis, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus Corinthiis. alii dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina consueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quẽ scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt apud Athenienses Hydrophoria. Delphinium Pytheæ. fuerunt & alia alibi præmia victoribus vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaiæ præmium erat

vestis Theoxeniis, vel, vt alii maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Ægina Æacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclariùs in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ, quoniam non erant valde illustria, raróque de his mentio fit à scriptoribus superioribus abunde vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP V.

MErcurium omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

Ζηνὶ δ' ὑπ' Ἀτλαντὶς Μαῖη τέκε κύδιμον Ἑρμῆν,
κήρυκ' ἐπτάφατος θεῶν ἱερὴν λόχος εἰσανάβησε.

Est Ioue Mercurius, Nymphâque Atlantidè cretus,
Est præco superum: compressit Iuppiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurii attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul è Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, vbi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis: quare fontes illi summa religione colebãtur, vtpote fontes Mercurio sacrati. Hunc educarum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: Ἑρμῆν δὲ Κυλλήνιον ὄρει Ἀρκαδίας ἀνατραφῆναι: *Mercurius in Cylleno Arcadiæ monte educatus.* Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portula, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone, Mercurium educatum fuisse non procul ab Alphæo fluuio, in ciuitate quæ Acaceſium vocabatur, ab Acaco Lycaonis filio. Alii Iunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per insciti ã, atque cùm lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cùm

gala

gala lac fit. Alii tamen maluerunt illud accidisse cum Hercule lac sugeret: alii quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alii maluerunt Opim iussam lac infanti præbere, illud in saxum expressisse, quod Saturno obtulerat, quo in cœlum delapso lactea via facta sit, vt significauit M. Manilius in his versibus:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas,
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cœlúmque liquore
Infecisse suo quapropter lacteus orbis
Dicitur & nomen causa iescendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurii, vt ait Cicero in lib. 3. de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus: cuius obscœnius excitata natura traditur, quòd aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idē Trophonius Tertius Ioue tertio natus, & Maia ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quē Ægyptii nefas habent nominare. Quintus, quē colunt Phœneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eámque causam Ægypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurii exterierunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorum res gestæ referuntur: de quo etiam mentionem ita fecit Ouidius in Paride, cum illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni, Pleionésque nepos.

Quare & nos quę propria sint singulorū minimè soliciti, aut quæ inuēta, vel quæ educationes, quia negotiū ob antiquitatē esset omniū difficillimū, vt in cęteris fecimus, ita in hoc instituti nostri persequemur, scriptū reliquit Lucianus in dial. Apoll. & Vulcan. hūc insignē fuisse furē. nā cū paruul' esset infans à Vulcano susceptº, instrumēta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinē eodē die natus palæstra superauit. Veneri, quę ipsū ob victoriā cōplexa fuerat, cingulum furatus est. Ioui sceptrū sustulit, fulmē quoq. surrepturus nisi vim timuisset flammarū. Hūc Mercuriū alatū finxerūt, cui gallus assidebat, quem in suasoria Galenus antiquos inquit pictores & plastas iuuenē formosū sine fuco, ac sinē aliquo cōptu, vultu hilari, atq. acribus oculis formasse. Hūc finxerūt antiqui aurea cathena auribus hominū annexa, mortales

quocunque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechęã accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cũ astante ariete. Multa porrò officia Mercurio fuerunt iuncta, vt testatur Lucianus in dialogo. Maię & Mercurii: siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat: & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palæstris, modò concionibus illum adesse oportebat, ita vt nullo tempore posset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cum fœderum & induciarum illum inuentorem fuisse inquiant, & ponderum ac mensurarum, rerum venalium, & omnium vsuum mercaturę ad lucrum, cùm res alienas etiam vsurparit. horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Æneidos:

Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio & primùm pedibus talaria nectit
Aurea quæ sublimem alis sive æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

Huius simulacrum Ægyptii partim aurea facie, partim aurea & clara confinxere, quia modò ad superos, modò ad inferos adiret. caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circumvolutis & concordibus, quorum caudę demittebantur ad capulum caduceci, qui concordiæ fœcunditatem significabant. Aiunt præterea hunc eodẽ die natum boues Admeti Regis pascẽti Apollini surripuisse, & irato eidẽ ob furtum, sagittásque in eum iaculari paranti pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his:

Ἑρμῆν γὰρ μετέπειτα, πτερόεντα διάκτορον ἔμπης
ἔστιχεν βουσὶ κλέψαι ἑκηβόλον Ἀπόλλωνα.
Editur hic mane, hinc citharam pulsauit: & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Istud autẽ ita fictum fuit, quia Mercurii planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidẽ promptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta pro-

propensos. Fabulantur Batto pastori cuidã Mercurium vaccam largitum esse, vt raceret qui solus furtũ illud cognouerat. Deinde cùm hominis fidem vellet experiri mutatis vestibus, duplici præmio pro indicando furto proposito incõstantiam ac perfidiã Batti cognouit, eúmque in saxũ indicẽ conuertit, vt ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus:

At senior, postquam est merces geminata, sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuráque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur index.

Alii dixerunt vocem tantum ademptam fuisse Batto, atque illum ad oraculum Delphicum accessisse an liberari posset scisciturum & vbi habitaret, cui respondit oraculum:

Βατται πρῶτα κακὸν, τὸ δεύτερον ἐξ ἐμέθεν κέρδος.
ἔρχεο λεῖα λίθοις χώρια πιτνάμενος.
πῶς πρὸ τοῦ τοῦτον ἐκφεύξεαι πότμον
σεῦο γὰρ ὅσσα, λιὼ μετὰ πολλὸν ἀνήμισυ ὡς,
αὐτὰρ ἀνὴρ ἔσῃ, πολέων τέκος ὠμοφαγείων.

Batte malum prius, inde bonum à me Batte requires.
Linque mari vicina, pete & longinqua locorum.
Mane dolum linquens primùm mea numina serua
Praduram terram sanctã, multam odit iniquè.
Qualia quisque facit, finem nanciscitur idem.

Hũc Deũ postea, quia surripuisset armentum, tanquã pastorũ Deũ coluerunt antiqui, vt asserit Pausanias in Corinthiacis quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia permulta furatus esset, habitus est Deus latronum, vt ait Homerus in hymnis: τὸν γὰρ δὴ κλῆσιν μετ' ἀθανάτοισι γένηαι

ἀφθίτοις φιλότητα καὶ ἀνθρώπων πάντων.

Hunc superos inter post hac retinebis honorem.
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zezes histor. 102. chil. 8. Autolycum Laertæ patrem, qui fuit auus Vlyssis, omnium prope improbissimum pauperrimum artem furandi à Mercurio didicisse, quare ditissimus postea euasit. aiunt hunc tam pertum fuisse latronem, vt cùm optimum equum furatus esset asinum scabie corrosum pro illo restituerit, effeceritque vt eum recipientes minimè id sentirent. atque cùm alteri pulcherrimam sponsam rapuisset, annum edentula, mucosam

& lanam propè restituerit. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui præstigiatorum artem a Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquiunt, qui lyram inuenerit, vt ait Paus. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cùm pax inter illos post furtum orta esset, largitus est: vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium, s. pro redimēdis. Erat autem testudo, quæ χέλυς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cum testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamósque postea agglutinans, & fundo subiecto quodam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam ansulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alii dicunt tetrachordum priùs inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulam Iouis & Thymbris filii, nam hic lino soluto & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

¶ Id verò cùm in monte Cyllene proximo fuisset, mons Chelydorta vocatus fuit, vt ait Paus. in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicāder in Alexipharmacis:

αὐ δ' ἐκ σεῦ ἐ δάκεν τε ἰὼδὴς πὴρ ὀφιόεσσα
Ἑρμείης· σαρκὸς γὰρ ὑπὸ χυτὸν ἔφθιτο χέλυσσιν
αὐ δ' ἄλογα γυμνώσας δὲ δύω παρετείνατο νεύρα.

Muta priùs fuerat, vocalem reddidit illam
Mercurius: dempta carne à testudine fundo,
Brachia bina locat, super his chordásque tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

Ἑρμῆς αὖ πρώτιστα χέλυν τετράβοιαν ἀοιδόν.

Mercurius prior ipse chelyn facit arte canoram.

Cùm lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt facilè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur. eius cùm vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repētè facti sunt amici, vnde virga Mercurii fuit postea gemiois anguibus circumuoluris insignita. Primus enim Mercurius tres fidiū tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astro-

astrorum ac siderum cursus obseruasse, diésque & annum ad certum ordinem redegisse: cùm astronomiæ & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps autórque sacri Cyllenie tanti
Per te iam calum interius, iam sidera nota,
Sublimes aperire vias, vnúmque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hìc aseribam, multa sunt carmina quibus ille poëta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Ægyptios à Mercurio priùs fuisse inuentum. Vnà cum ritibus sacrorum, rerúmque naturalium causis Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de causa inter arcanos illos Samothracum Deos, Mercurium à Mnasea connumeratum censuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus, Scripsit Apollonii enarrator solennia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlyssem initiarum in Samothracia ferunt, sed vitta alba pro tæniis vsum fuisse: quippe cùm initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris: atque Deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axioerus Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus, qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & sacra prior instituit, hominésque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decora
More palæstræ.

Hunc vnà cum Hercule palæstritis præfectum esse ederunt: quia cùm prudentissimus existeret, non mediocriter cõferre ad palæstram putabatur, quoniam cum viribus vbique coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in

explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur, vt in his carminibus videtur testari Apollonius lib. 4. Argonauticorum:

ἀλλ' ὅτε δὴ κάκεῖθεν ὑπὲκ δία πίσματ' ἔλυσαν,
μνῆσατ' ἔπειτ' Εὐήνιος ὀνείρατα σιγηλοῖο,
ἀξύνετος Μαίης υἱὸς πλουτήν εἰσαιῶν γάρ οἱ
δαίμονι βοῦλαξ ὄπνῳ ἐπιρρήσσει δ' ὐ ἀγρεσῶ
ἄρ' ὄγ' ἀδινὰ πίνει ὑπαὶ κνεδάεσσι γάλακτος.

Asi vbi soluerunt illo de littore funem,
Nocturna in mentem veniunt insomnia clarum
Ille colit Maia genitum. namque vbera visus
Est sibi mulgere. & glebam stillantibus albu
E mamma guttis miscere & lacte rigare

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium, composito:

λῃστῆρ', ἀλαστῆρες βοῶν ἠγήτορ' ὀνείρων,
νυκτερίων ἐπίκουρε πυλαωρὲ δόμων.

Praedonem furemque boum, cui somnia certa
Lege patent, pecudumque fores, noctemque gubernas.

Aeschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his:

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες αἰ νυί
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
πέμψατ' ἐς φῶς ψυχὴν ἐκ ἀΐδου.

Terrestres casti daemones,
Tellus, Mercuri, & inferum
Rex in lucem animam remitte.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est. nam marinus & terrestris & coelestis vocatus fuit; quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animã hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in OEdipode in Colono.

τὴν δὲ γάρ μ' ἄγει
Ἑρμῆς τ' πομπὸς ἦ τε νερτέρα θεός.

Hac enim Mercurius
Dux est mihi sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Hom. libr. 24. Odyss. non potuisse priùs procos in-

cos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, vt patet ex his:

Ἑρμῆς δ' ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλέσσε.
καὶ ῥ' ἐχε μαιμήσεν ἐϋχρύσεον καλὸν ῥάβδον τῇ μὲν θέλγει ὃν ἐθέλει σῶν δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Euocat hic animas Atlantides ipse procorum
Mercurius manibúsque tenet uirgam: euocat orco
Hæc animas, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

At Ouidius Fastorum lib. 5. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his:

Pacis & armorum superis, imíssque Deorum
Arbiter, alato qui pede cærpis iter.

Scripsit Philochorus diem festũ agi solitũ apud Athenienses die decimotertio lunæ Nouẽbris, quo tẽpore Choes vocata solẽnia celebrabãtur terrestri Mercurio cõsecrata: atq; morẽ fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomẽ significat, in olla miscerẽtur. atq; coquerentur ab iis qui per diluuium fuissẽt seruati, qui Hydrophoria etiã alias agebãt. At nemini tamẽ ex ea olla gustare licitũ erat. Credebatur hic idẽ Deus animas quæ suũ tẽpus in Elysiis cãpis expleuissẽt, Lethéque bibissẽt, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebãt quicunq, periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mandato Argũ occidit, qui Io in vac ã versi seruabat. Huic statuæ pro foribus domorũ ab antiquis erigebãtur, quia fur credebatur cæteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filiũ Pana fuisse scripsit Anytes in his:

Ἑρμείαν γὰρ τοκῆα τέκεν ἀριδείκετον Ζεὺς·
αὐτὰρ ὅγ' Ἑρμίης Πᾶνα τὸν ὠγελαστὴν.

Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse
Pastorem peperit Panáque Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunũ ex Alcidamea, è Philodamea Danai filia Pharim. Caicum ex Ocythoo, qui se in fluuium Zauræum deiecit; & dedit nomen Caico Mysię flumini, vt scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybum è Rhiophyla, Myrtilum è Cleobula filia Æoli, è Nympha Ladonis filia Euandrum, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonem ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonẽ, Cupidin

nem, Eudorum, Dolopem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Ætalidem. Suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filiæ Angeliæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, vt ait in 4. Metamorph.

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Lanum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Minerua,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus :

Ἥκοιτο Ἑρμείας ὁ ποτιδρόμιος, ἐν δὲ γάλακτι
χείσεται, ἡδὺ δὲ σπονδίοιμι μέλιτι.
Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, *linguas in ignes iecerunt.* Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cum linguas in ignem iacerent, quam consuetudinem primi Megarenses inceperunt. Nam scriptum reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium, Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cædē exulem, Megaris in aliam ciuitatem habitaturū profugisse: qui cùm in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cædendum & alii à Megarensium Rege missi fuerant, & illum ipse cæcidit, & linguam eius cæsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cùm dicerent qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacii : quare cùm Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam arę imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Quidam tamen senserunt linguam Mercurio dicatam, atque consecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperantem esse rationi ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, vt Dij cæteri: nam Caduceator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllenius, Cratus, & quia præsit mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendis-

ſtendiſſet, cùm multa dolosè vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta ſunt, nunc veritatem inueſtigemus. Fuit Mercurius homo ſingulari ingenio & ſapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falſa Religione: nam tres tantùm numeratos fuiſſe à Mercurio Triſmegiſto ſcribit, in quib. eſſet ſumma ſapientia, Vranum ſiue Cœlum, Saturnum & Mercurium. Hic enim literas inuenit, vt ait Zezes hiſt. 26. Chil. 2. multáq. vitæ mortalium commoda excogitauit: quare Iouis & Maiæ, cœleſtis benignitatis ſcilicet filius creditus eſt. Nam quemadmodũ humanæ eſt naturæ ſemper re aliqua indigere, ita diuinæ multis bonis abundare: humanum eſt ſemper incommodis vexari, diuinum vexatis ſuccurrere: humanũ ſemper à Diis aliquid petere, diuinum largiri: humanum accipere, diuinũ conferre beneficia. Hæc res fecit vt multi mortalium Iouis filii & diuini homines ſint creditι, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios ſacerdotes antiqui inſtituerunt. Ego ſanè ita cenſeo: antiquos, cùm nos ad ſtudium ſapientiæ adhortarẽtur, iſta de Mercurio confinxiſſe. nam cùm eloquentiæ & orationis quanta vis eſſet vellent oſtendere, dixerunt Mercuriũ eſſe nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas, & ſententia diuinarum legum, & recta animorum noſtrorum conſilia, quæ nõ niſi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus eſt etiam cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocunque libuiſſet attrahere. Hunc latronum & impoſtorum & fraudum Deum putarunt, non ſolùm quia ſi eloquentia cùm malo & flagitioſo ſit ingenio, plurimum obeſt cæteris hominibus, verũ etiam quia illorum quibus planetæ Mercurii natura in ortu dominatur, ingenia ſunt ad furta, & ad omne aſtutiæ genus accõmodata. Nã cùm ſiccus & calidus ſit planeta, verſutos & eloquentes facit homines, & ad omnẽ calliditatem celerrimos: quippe cùm planeta ipſe Mercurii tot habeat motuum varietates & tergiuerſationes, quot vix omnes ſimul reliqui planetæ. Nam modò procedit, modò retrocedit, modò ſublimis eſt, modò depreſſus, modò celerrimus eſt, modò ſtare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non ampliùs vt cæteris circularem motum tan-

tum tradiderunt: verum ad oui formam, vt seruarentur, quæ apparerent, illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem vel ingeniorum quibus dominatur celeritatẽ explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui, quæ illum ferrent vnà cum ventis: quæ omnia non minus oratori & sapienti, quam planetæ ipsi conueniunt. nam acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrimè inueniendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhæret se accommodat; quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem causa palæstræ, vt diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat, quia vis illa cœlestis & ratio, quæ est in nobis, quam Mercurium putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnémque minus ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quieuerit, Argos potest appellari, cùm ἀργὸς tardus sit ac deses: at eadem vbi excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum iræ sequamur, illi, vsque cupiditati obtemperemus, multa cõmittentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ. Et quoniam ex ingenio versutõ, tanquam ex vberrimo fonte, manat omnis vbertas & copia dicendi: eloquentiæ Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem tempestatum, quia sicuti Dii marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentis illi narum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis mitigare consueuit: quæ res fecit vt linguæ Mercurio, tanquam illi Deo qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisse, consecrarentur. Nam hunc & literas, & astrorum cursus primũ homines docuisse dictum est, & leges dedisse quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus imposuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia quæ ad doctrinam eruditionémque spectãt, inuenit. quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cùm homines ad studia adhortaretur, ad speculam Mercurii hortatus est omnium bonorum & commodorum locum plenam:

Ὦ Πιερίδες ἀοιδοὶ τε σοφοὶ, ἔτι τοῦ κλυόντες
ἐς πολύμηχανον ἔλθητε ἐπαλεύμενοι ἔρμαιον,

ἔνθ' ἔχε παντίον ἀγαθὴν κατὰ καὶ ἔμμορε.
ἀψὰ καὶ ἀμφιτίρσι. ἐνείατα πολλὰ κεμάζων
εἰκαθ' ὅπου εἴκει φρεσὶ πυκιμήδεα οἰζύν.

At quemcunque virum ducit prudentia cordis
Mercurij ingredier speluncam plurima vbi ille
Depositi bona fiat quorum prægrandis acervus:
Ambabus valet hic manibus sibi sumere & illa
Ferre domum, valet hic vitare incommoda cuncta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Huc quoniam Deorum nuntium putarunt, non solùm pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatem Deorum indicaret, acceperunt: sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, qua quæ res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascẽtium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium. ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hęc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum, & non sine diuina prouidentia gubernari hanc tantam diuersarum rerum mutabilitatem posse conspexisset: omniuḿque Deorum cultum inter mortales instituisset, vidisséque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de caussis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earúmque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cum alias ad inferos alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. Cap. VI.

PAn verò, quem pastorum, venatorúmque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanæ præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis cõstat: quippe cùm varius eius r

tus à diuersis scriptoribus tradatur, scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurii filium, & bicornem, & capripedem in his:

ἀμφί μοι Ἑρμείαν φίλον υἱόν, ὕμνον μοῦσα,
αἰγιποδῆ, δικέρωτα, φιλόκερτον.

Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ,
Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autē Samius in eo libro quem scripsit de Agathocle, Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò poeta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistûs natos fuisse sensit: cùm tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Œneide procreatum fuisse maluerit. Alii Penelopes & Vlyssis filium putarunt, alii ex Æthere siue Nereide natum inquiunt. Achæus poeta è cœlo & terra. Nec defuerunt qui Iouis & Hybræos siue Iniuriæ, vt testatur Isacius Pronapis poeta in suo protocosmo natum fuisse Pana cum tribus sororibus Parcis è Dæmogorgone scribit. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurii filium fuisse scripsit, vt est in his: Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν. *Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis.* Qui Penelopes & Mercurii filium tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarii custodientem à Mercurio conspectam & amatā fuisse inquiunt, qua cum alio modo se non potiri posse speraret, in hircum pulcherrimum vertitur, cui usus illa capta vel amore vel fallaciis, vt diuersi sensērunt, cum illo congressa Pana peperit, capite cornuto, barbaque ac pedibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hunc memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis à Nymphis susceptum & educatum, & à Sinoe nympha præcipuè, quippe cum vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri:

ὃς τ' ἀνὰ σεῖσιν
δενδρήεντ' ἀμφὶς σκιοτὰ χωρήσῃσι νέμεσθαι.

Cum placidis Nymphis syluis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphæ fistula Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet siue aquaticæ, & Hamadryades:

σηκάτιν λάσιον Δρυάδων λέπαγοί τ' ἀπὸ πέτρας
χορευσὶ, καὶ βλαχὰ σύριγμα δεκόμεναι.

αὐτὸς ἐπὶ σύεργα μολὼν σκιτάλῃσι δικταίοισι Πανὸς
ὑγρὴν ἰὰς ζάθηκεν ἐπὶ χείλεος ἠδὲ κελάμων·
αἱ δὲ πέριξ θαλερῆσι χορὸν πολὺν ἐστήσαντο
Τ' δρειάδες τύμφαι τε καὶ Ἁμαδρυάδες.

Conticeant Dryadum colles, fontésque perennes,
Ipsáque conticeant pignora parua gregis:
Fistula dulce canit quia Panos, labra canoris
Humida & illius addita sunt calamis.
Hunc circa statuere chorum molli pede Nymphæ
Hydriades pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus Anytæ:

κρημνοδάτας δ' ἔπορεν, τυμφᾶν ἡγήτορα Πᾶνα,
ἀζόμενος· ὃς πώτησιν τὸ δὲ κέκευθε νέον.

Montiuagum colimus cornutum Panα, ducémque
Nympharum: cuius saxea structa domus.

Hûc Deũ pingebãt & sculpebant facie caprina, hircíq. cruribus, quãuis illũ nõ esse huiusmodi censerent, vt ait Herod. in Euterpe: γράφουσι δὲ δὴ γλύφουσί τε οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τὸν Πανὸς, καθάπερ Ἕλληνες τὸν ἅλμα εἰ γραφόντων καὶ τραγοσκελέα, ὥστε τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' οὐκ οἷον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι *pingũt verò & sculpũt pictores ac statuarij, sicuti etiã Graci, Panos imaginẽ caprina facie ac hirci cruribus: non quia illũ huiusmodi esse arbitrentur, sed similem Diis cæteris.* Lucianus in dialog. Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus iniunxit præter hirci nasum & barbam. fama est hunc etiam fuisse Deorum nuntium, tanquam patrem, & greges pauisse, cum amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerum in eo hymno:

οἷόν θ' Ἑρμείαν ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
ἔμμεναι ἠδ' ἄγγελον ἅπασι θεοῖσι θέλοντα
κηρύσσειν· ὃν τίκτε Διὸς καὶ Μαίης εὐπλόκαμος νύμφη
σεμνὴ ἐν Κυλλήνῃ ἐρατεινῇ Ἀρκαδίης ὄρεσι κραναοῖς
ἔνθα δὲ οἱ τέμενος Κυλλήνιον εἰν ἐρίηρες
ἀμφὶ περὶ στρεπτὴ θαλερὰ δρυὸς ἐμπελόωσα
νύμφη θ' ὑπλοκάμου Δρυόπου φιλότητι μιγεῖσα.

Mercurius veluti superorum nuntius antè
Esse ferebatur, sic nuntius iste Deorum est.
Arcadiámque ouium petiit terram iste feracem,
Est sibi sacratum nemus, & Cyllenius hîc mons:
Hîc Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. cui primus inter arbores fuit consecrata. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cùm scribat in Amaryllide:

τὸ τοι γένος ἦν Σατυρίσκοις
ἐγγύθεν ἠὲ Πάνεσσι κακαὶ τ' ἐπὶ ἰσχία κῶλοι.

Et simili genere ortus
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana montium esse præsidem, omniáque armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cùm is ab Arcadibus fuisset in Mænalo monte educatus. quòd verò montibus præesset, ita testatur Homerus in hymno:

Ὃν πάντα λόφον ἰσόθεα πτόα λέλογχε,
καὶ πετρήεντα κάρηνα.

Ille montiuosa iuga est sortitus, summáque montis
Culmina: saxosos colles custodit & idem.

Ea de caussa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum præsidem appellauit in his:

Ipse nemus linquens patrium, saltusque Lycai
Pan ouium custos, tua si tibi Manala cura. & inde
Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Panáque, Syluanúmque senem, Nymphásque sorores.

Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistulam inflaret, vt scripsit Ibicus in his:

ὦ Πὰν παγκρατὲς ἱερὰν φάτιν ἄμπυε πώλων,
κοιτᾶν ἐπ' ἰμερόεσσαν χέλος ἰεὶς δονάκων·
ὄρη σὲ ἢ λύκοι ἢ σκιερὸν τὸ σὸν ἢ γάλακτος
ὄδωσιν ἐς κλυσσᾶς πυκνὰ φέρουσα δόμον.
σὺ δὲ καὶ ὦν ἐπὶ ἰὼν ἐπὶ παιγνίοις ἀμφὶ πόσιν ἡγᾶ,
φοινίαν ἐκ λαγόνος σῦκον ἀείρων.

O Pan pascendis gregibus custodia fida,
Vt labra auenatis addita sunt calamis:
Fistula dulce sonet, niuei quò numere lactis
Ad Clymeni portent vbera plena casas.
Vir tibi caprarum structam mox stabit ad aram,
Villesóque cruor defluet è iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersis: at si frustrà laborassent, scillas in illum coniiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia.

πλὴν μὴ παῖδ' ἔρδοις ὦ Πὰν φίλε, μή τό τε παῖδος
Ἄρκτικὸν σκύλαμνον ὑπὸ πλευρὰς τε ψόαμους
τοῖσι μαστίγεσσιν, ὅτε ῥία τυπτάσ παρείη.

Illud si facies, scyllarum verbere crebro
Mox latus, & humeros non parcutiere reuersis
Arctadicis, cùm parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vnà cum Diana Panes & Satyros venantium ita præsides facit:

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
Syluaque perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanáque numina Panes.
Et cadat aduersa cuspide fessus aper.

Fabulãtur Dionysũ Iouis filiũ natũ ex Arge ovum [illegible] ex [illegible] & to vrbe Cretę rapta & in Argillũ montẽ deportat[illegible] Pa[illegible] cu Satyris sibi delegisse in militiã, atq; cùm subiecta[illegible] indigu. Pã, & mox Iberiã priùs vocatã à flumine, de suo nomi[illegible] egionẽ appellauisse Hispaniam. Sed quid venatorium Deum fuisse dicimus ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in (Thyrside

τὸν Πὰν δεδοίκαμεν· ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
τοῖος κεκμακὼς ἀμπαύεται ἐν σπιῆι πικρῷ.

nam Panatimemus,
Venatu vt rediit defessus sit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deũ Echo adamasse, quare eum maritũ Echus appellauit Theæterus in his carminibus:

ὀλοβώτας, φιλόθηρ', ὀρεσσιβόλε πίσας Ἠχοῦς,
πώεσποτοῖς δύκρατον μηλοφύλαξ ἀγέλας.

Montiuage, custos ouium, cornutus, & Echus
Coniux, cuncta videns latus & arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

Ἠχὼ πετρήεσσαν ὁρᾷς φίλε, Πανες ὀπαίρω,
αἰπήεντος ἀφ' ὑγροῦ ἐμπάλιν ἀσυφέλου.

Echo saxosam cernis, qua Panes amica est,
Ingeminas captos protinus illa sonos.

Ex illa filiam Iryngen suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit postea Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panáque, cùm prensam sibi cam Syringa putaret.
Corpore pro Nympha calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonúmque facientib. syringis

fistulam ex iis fecit, vt ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe fistulæ modos inuenisse, vbi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomii. Fuit etiam à Luna amatus, cùm in niueum arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum, vt verò alii, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cum Ceres ea quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiũt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cùm Dii omnes ad Cererem quærendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Pausanias in Arcadicis, multæ res gestæ Panos commemorantur, nam timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cùm Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi: & Athenienſibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminibus:

[illegible] Μήδους,
[illegible] Μιλτιάδου.

Arcadas, capripedemque in Medos Pana locauit
Me pro Cecropis gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Coluerũt Pana piscatores etiam cùm in locis mari propinquis plerunque versaretur, quem etiam ἀείμαχον sine permare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quòd significauit Theocritus ita in Viatoribus:

[illegible] Πανὶ
[illegible] ἐχούσας.

Pani ego statuam [illegible] lacte

Torquis

Totq́s scyphos, cum melle fauos cerámque tenentes.

Quare non ritè sacrificabant, qui tauros illi immolábant, aut qui in aureis poculis lac aut vinum offerebant, cùm vasa ex eo metallo superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quòd significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

ἀγρέτεω· τίνι εἰμὶ τόσσ' ἐπὶ μοι χρύσεα δῶπα
σπεύδετε τοῦ δ' Ἰταλὴ χθὼν μέλλει βοιμὸς
ἐν γυάλοις τανύγυιος ἀπὸ πρόσθε τένοντας·
φῆσαν, ὃ τοὶ ἐκ θύμου τεπόμεθα,
Παῖ· τί τανηλεέως αὐάζυλα δένδρεα τάμνεις
ἐμὰ κ. τ. χθὼν γλυκεροῖσι καρποῖσι.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
Pocula? qua vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi.
Pan montanus ego sum, ligneus, ipsaq́s vestis
Pellicea est: simus, tum è fictilibúsque bibo.

¶ Atque ne Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Panà esse putauerint: perquiramus. Lucianus in concilio Deorum, Bacchum semihominem mitra ornatum ac ebrium semper ferè, effœminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad fidum vsque ortum redolentem, hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit: Panà, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes, saltationibus dediti, quorum corporum fórmæ ob deformitatem fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, vt alij voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit. at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit, cum citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his:

Πᾶνα δ' ἐγὼ κλείω τὸν ἐπίσκοπον ἠνεμοέντων.

Panà́q́ dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Panà vniuersam naturam esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlum sunt membra, vt patet ex his versibus:

Πᾶνα κέκλυθι κραταιὸν· γαῖαν, οὐρανὸν, τὸ σύμπαν
ἀρρήτων κόλπον διακοσμήσαντα, καὶ χθόνα παμβασίλειαν,
καὶ πῦρ ἀθάνατον· τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ καὶ Πανός.

Panà voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Æternúmque ignem: hæc Panos sunt omnia membra.

Pingebatur Pan cornib. ad cœlum vsque protensis, ignea facie, barba promissa, qua pectus tegebatur: altera manu virgam, altera septem calamorum fistulam gestabat. erat indutus pelle variis maculis distincta, cuius membra inferiora erant hispida & horrida atque hirsuta. hinc effectum est vt alii naturam, alii Pana solem esse putarint, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rursus dixerunt esse Mercurii filium, quia cùm Mercurius sit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa à diuina voluntate gubernantur: quam eandem vim cùm aliquãdo Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil verò est aliud Pan quàm natura ipsa à diuina prouidentia, mentéque proficiscens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse quę à Mercurio, siue ab animi cogitationib. ratiocinationéque proficisceretur: atque cum superior pars esset Panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis, putauit diuinum ac verum in Diis esse, falsum in multis hominum. Quòd verò ex omnium procorum congressu cum Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cum vasculum fœminæ, quæ semen genitale excipit, statim claudatur, ita vt neque accipiendo neque emittendo omnino pateat, cũ ex vno viro acceperit. donec fœtum auxerit & absoluerit. Neq; potest vllũ animal è diuersis maribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturę continet, vt nomẽ significat, dicitur ex vniuersis quæ existunt esse genitus, siue ex omnibus cõsistere. Qui Mercurii filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuisse inuolutum, & in cœlum portatũ, vt testatur Hom. in hymnis:

ῥίμφα δ' ἐπ' ἀθανάτοισι νόον ἐτάροισι πάσῃσι κελεύθου
ἐσσυμένως ἐς πυκινὸν ὄρος πατρὸς λαχανῆος.

Montani leporis vestitum pelle Deorum
Mercurium superûm in sedes pater attulit ipsum.

Illud sanè significat nihil aliud quàm rerum naturam statim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam qnis nesciat omnia quę sunt velocissimo cœlorum motu circũdari. Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuisse Thaletis Mîlesii opinionẽm secuti, quia non solùm humor rerum omnium autor creditus est, vt ait poeta, qui Oceanum rerum

omnium

omnium patrem, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cum omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cùm eundem Solem esse crederent. Alii pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quā formam alii ad stellarum similitudinem datam putarunt: alii ad terræ formam, quæ multiplicia animalium, & plantarum genera procreat, fluuiorumque & montium varietatem mirificam, mārāque complura, cum alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significāt, quàm sylvarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel vt alii maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quæ fiunt in aere, significant. Quamuis alii Solis naturam per Pana significari crediderunt: quippe cùm putarent pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, siue fundamentum, cùm in cœlo sit caput. Hunc generationis & corruptionis autorem ita significare videtur Orpheus in eo carmine quod scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

ἀλλάσσει δὲ φύσιν πάντων τῇσι σῇσι φρονήσιαις.

Nam tua naturam rerum prudentia mutat.

Facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum modò ventorum varietatem, modò harmoniam septem tonorum cœlestium significat. Huic alii falcem, alii virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt, quàm industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cùm illi quasi sceptrum tribuerint. alij cornua Pani tanquam Soli tribuentes barbam eius promissam Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam quia pet calorem Solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quòd ea vis quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit ac desiuit. Neque illum alium quàm solem putarunt ij, qui montium præsidem Pana, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem

animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabula florum vbertas fit, & penoria: quare illum in prato amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Homerus his carminibus:

λιγυρὴν δ' ἀμφὶ δέμας ὄρμαινε μολπὴν
ἐν μαλακῇ λειμῶνι, πόδι κροτέων ὑδὲ' ὑάκινθος
ἄνθεά θ' ἁδὺ κατὰ μίσγετο, θάρσεϊ πίλων.

Cantibus est tota lætatus mente sonoris
In molli prato: crocus illic atque hyacinthus
Spirat odoratus inter quam plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cùm cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica prius fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere crediderunt, cum nulla fiat sine aëre. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potius creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virgil. Æglæ.

Pan primus calamos cera coniungere plures *Instituit.*

Hæc eadem causa fuit cur vt ea Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cum vim effugere non posset, in calamum fuit conuersa. Nam cũ ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventúsque calamos leuiter agitasset, quidam perforati harmoniam emittere ac suauem sonum deprehensi sunt. hos carpens Pan fistulam, cum illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cum nati essent in Ladone flumine, & syrinx siue fistula, quæ sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quàm calamus. Nam syrinx vel Fistulam vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Testatur Lucretius lib. 5. calamos à vento agitatos sibilum priùs emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentionis, vt patet in his:

Et

Et Zephyri caua per calamorum sibila primum
Agreſtes docuere cauas inflare cicutas,
Inde minutatim dulces didicisſe querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
Auia per nemora, ac ſyluas, ſaltúſque reperta
Per loca paſtorum deſerta, atque otia dia.

Illud cùm Pan paſtor primus reperiſſet, creditus eſt Deus vt reliqui rerum mũlarum inuentores. Amauit etiam Lunam, quia materia rerum omnium naturalium aſtrorum beneficio & Lunæ præcipuè informatur, & ad procreationem prõperat. Ea materia cùm Pan vocetur, maréque ipſum etiam intra ſe cõtineat, iure Pan piſcatorum etiam fuit Deus. quæ omnia breuiter complexus eſt Orph. in hymnis hoc pacto:

αρμονιαν κοσμου ποιων διι τερπνῃ, μιξας μολπαῖ-
ς γενεσιν θ' ὑποφορα σοῖσι βροτοῖσι βροτειαν·
αὐτὸς μοι χαιρων ἐλθε τελεσφορος, ἠδὲ τε θηρσι·
ὄφρα κοσμ', ὑπὸ πᾶσι φιλοῦσι τέλει, τύχῃ χαρε τιμια ἔτη,
τον τοιμενα χρὸς ἐμὸν πόνων πολυοιστρα βιβλον.

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus,
Terrorúmque autor mortalibus, & moderator,
Caprarum gaudens paſtoribus atque bubulcis,
Muſarum dux, & venator, amator & Echus,
Cunctorúmque parens idem celeberrime Lamon.

Atque totus ferè hymnus conſumitur in commemorandis iis poteſtatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippè cùm illud fuerit antiquorum inſtitutum, vt ſub fabularum figmentis vniuerſa naturæ conſilia & ſeriem occultarent vnà cum vitæ rectæ inſtituendæ præceptis: cùm tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ hominum, ad mores magis pertinerent, ac de Pane ſatis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris.

CAP. VII.

SAtyrorum origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus ſint geniti, vel vbi, vel quando eſſe cœperint, vel qua de cauſſa fuerint Dij habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorũ ſcriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neque ipſe excogitare potui. At quæ de his mihi cognita ſunt, putaui eſſe breuiter explicanda. Horum ſententiã præterea ttendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuiſſe Satyros crediderunt, cum nullis certis rationibus nitantur.

Plin. lib 7. nat. hist. animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac rectè currētia. Hi manib. esse dicebantur adoncis, cornua habere in fronte, cū pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pausan. in Atticis Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum multas desertas insulas inuenisse, in vnam quarum Satyridam vocatam, cùm tempestate coactus egressus esset, incolas rufos, & caudas habere intra clunes haud multo minores equinis, reperit. Illi vbi primum adesse hospites senserūt, currerunt ad naues, nulláque emissa voce in mulieres, quæ erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nautæ trepidi barbaram mulierem, quam secum vehebant, exposuerunt, in quam illi petulantissimè irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socii, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo Epigram. in Satyrum:

ἐμὶ μὲν Διωνύσου τέλος ἥραπτον Διονύσου·
λείβω δ' ἀργυφέων ὕδατα Ναϊάδων.

Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.
Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hos etiā conuitiorū amicos appellauit Nilus in eo carmine:

πάντες ὑῶ Σάτυροι φιλοκέρτομοι.

Omnis amat Satyrus conuitia.

Dicti sunt autem Satyri à Salacitate, vt ait Theocriti enarrator: cū σάτυρα tentigo sit & titillatio ad Venerē. Hi cùm essent seniores, dicebantur Sileni, vt ait Pausan. in Att. At Nicandri enarrator nō antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: ὅτι δὲ οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι Σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ συλλαίειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν. *at verò quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos, ab eo quod est* συλλαίειν, *quod conuitiari significat.* Hos tamen nonnulli arbitrabantur esse dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illis primitias pomorum & vuarum offerrent, vt testatur Leonidas:

γλυκοπότῃς Σατύροισιν ἀμπελοφύτοις Βάκχῳ
Ἡρμάξ, ὡραίης δράγματα φυταλιῆς,
πρωτάων εἰσπίδων πρωτοὺς ἱεραύατο τοὺς δὲ
ἀμπλόκας εἶνον πρωτοχύτοις κάδοις.

Hæronax Satyris, vites Bacchóque tuenti,
Arboribus primæ hæc munera rapta dedit:

Vinea

Vinea cùm triplex produxerit, ecce sacrauit
De primo musto tres simul ille cados.

Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuisse, in quibus per noctem lumina viderentur, cymbalorúmque ac tympanorum, & fistularum, & cibiarum strepitus audiretur, cùm tamẽ nemo per diem cerneretur. quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scriptũ fuisse inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginensium, quam fecit vltra columnas Herculis in Libyæ partibus, quam reuersus Carthaginem in templo Saturni deposuit, vt scripsit Arrianus: nam præter cætera auditu admirabilia hæc etiam in illa scribebantur: Ἄχρι κόλπου μεγάλου, ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνεῖς καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσον ἐπέχειν ἐν ᾗ λίμνην εἶναι, ἐν δὲ ταύτῃ νῆσον ἑτέραν πλείω τῆς οἰκήσεως, ἐν ᾗ δρυμὸν εἶναι· ἐν τούτῳ δὲ πολλὰ μὲν πυρὰ νύκτωρ καίεσθαι, μουσικῆς δὲ ἐπακούειν αὐλῶν καὶ συρίγγων καὶ κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων παίεσθαι καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *Donec ad magnum quendam sinum peruenimus, quem interpretes Vesperi cornu vocari dixerunt: in quo alia erat insula, in quam egressi, nihil per diem, nisi syluam videbamus. at per noctem ignes permultos accensos, & vocem fistularum audiebamus, cymbalorúmque ac tympanorum incredibilem strepitum. quare nos timor inuasit* in enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiusmodi monstra cùm aliquando mortalibus apparuissent, homines rudes & ad timorem propẽsi, minimè considerantes naturam eandem malignam & diuinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile apparuisset, pro Deo habuerunt. atque cùm Satyri per syluas crederentur vagari, quibus armenta vel greges fierent obuii, ne his nocerent, inter Deos pastorum illos retulerunt. at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis. CAP. VIII.

ATqui multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis natu maximos Satyrorum Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur, qui cuius filius fuerit, non constat: nisi quòd in ciuitate Malea Laconum natus est, vt ait Pausanias & Pindarus. at Catullus in Nysa Indiæ ciuitate natum esse Silenum memorat ita in Argonauticis:

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thryso Satyrorum, & Nysigenis Silenis.

Ferunt præterea Sileuum Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto:

κλῦθί μευ ὦ Σιληνὲ πατὴρ, Βάκχου τε θεωῖ,
Σιληνοὶ ὄχ' ἄριστε πεπυκότ' πᾶσι θεοῖσι
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἠδὲ πεπτηῶσιν Ὥραις.

Hæc audi Silene pater, Dionysi & alumne,
Optime Silene, & cunctis gratissime diuus,
Grate viris pariter cunctis, pradulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in concilio Deorum senem fuisse, & caluum, & simũ, & asino plerunque vtentem, breuis staturæ, corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis, tremulum baculo innitẽtem. at plures fuisse Silenos, & Dionysum ab iis educatum, scripsit Nicander in Alexipharmacis:

αἳ δ' ὅπου' ἀγρεύεσκεν ὑπὸ θλιβερὸν ἄμπωτιν
Σιληνοὶ κεροὶ Διωνύσοιο τιθωοί.

Sic vbi syluestres vuas pressere Lyæi
Sileni comites cornuti, & patrus alumni.

Hunc semper ferè ebriũ fuisse inquit Virg. ita Æglog. sexta,

Chromis & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno vidère iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper Iaccho.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte amandi:

Ebrius ecce senex pando delapsus asello,
Clamarunt Satyri surge age, surge pater.

Hic vnà cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur: vt est in lib. 4. Metamorph.

Bacche, Satyri que sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuso captum fuisse, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Paulanias in Atticis, atque id ita scripsit Ouidius libro vndecimo Metamorph.

Hunc assueta cohors Satyri, Bacchaque frequentant:
At Silenus ab ſi titubantem annisque meróque
Rustricolæ cepère Phryges, vinctúmque coronis
Ad Regem duxère Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulcra apud Hebræos & Pergamenos ostenderentur, vt ait in poste-

posteriorib. Eliacis Pausanias. at Strabo lib. 10. Satyros, Silenos Bacchos, Tityros, dæmonas fuisse scribit: qui, vt crediderunt antiqui, cæterorum Deorum essent ministri. alii memoriæ prodiderunt, quòd Bacchus ætate confectos, Silenos in Italia reliquit, cum ad bellum aduersus Tarsenses exiturus esset. quibus mandauit vt vires curarent, quo vini ferax efficeretur Italia. quare posteri statuas deinde Silenorum vinum in vtribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoriã erexerunt, vt testatus est Androtion in lib. de Sacrificiis 2. & Dionysiocles. Cum Ioui aduersus Gigantes pugnanti opem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in bello vsus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepis consistere, cuius mentionem fecit Aratus in his in lib. de signis aquarum & ventorum:

σκέπτεο κ' ὀπίσω ὑπὸ τ' ἀλίγκιον ἅρμα
ἄχνυι ὑφρήνη ὑπὸ χαρίεσσα ἰγκλάζει.
ἀμφοτέρω μὲν δυσλιπὲς φαεινοῖσιν φορέουσα
ἀστράσι, τῶν τὰ πολλὰ ἀπορρίγα ὄντα μαλ' ἐσθλά·
ἀλλ' ὄνον οἱ μάλιστα πυγούσιον ἐκτετάδη·
τὼ μὲν ὑφρήνη ὑπὸ δ' ὀπίσσεται ἄλλος·
καὶ μὲν καὶ ἐστηκε, τοῦ μέσον δὲ πῶμα πέτηται,
ἀστέρες ἐξαπίνης πάντα διὰ νέφεος ἰόντες
ἐσσεῖσ', ἀλλ' ἀνὰ νύκτα δοκεῦσι μένειν ἐπιδέλεσθαι,
ὡς ὅτε γε χειμῶνι τότε κλύζονται ἀροῦραι.

Quæ carmina ita fere à Rufo Avieno Latinè versa:

Conuenit hic etiam parvum Præsepe notare:
Id nubi nomen, quæ Cancro obvoluitur alto,
Gracia dedit. quapropter denique Asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Triони
Astra adolet, tepidum per eul aler spiculat in Austrum
In medio quod nube quasi concreuit adacta,
Id Præsepe vocant. Porrò hoc præsepe repentè
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus æthris latè rubor ignis asellis,
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum Asellorum est asinus Sileni. at quoniã Avieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cũ difficultate explicare mihi videntur, parúmque cum Græca elegantia conuenire, ego ausilla Latina facere & clarius exprimere possim experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas exilles,

habet vtrinque stellas, quæ Asselli vocantur, quare illa iure dicitur Præsepe: vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cœlum serenum significat. quod etiam inquit ita Theophrastus in lib. de Signis futuræ serenitatis : ἡ νεφέλη φάτνη, ὅτε αἱ ἡμέραι ἢ λαμπραὶ φαίνεται, εὐδιεινόν : *& Asini Præsepe cùm purum splendidúmque apparuerit, signum est futuræ serenitatis.* at versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc Præsepe nota: nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sidera Cancri.
Hoc propter gemina voluuntur lumine stellæ
Pertenui, nec longinqua nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ, spatióque vlnæ distare videntur.
Altera sit Borea propior, deuergit in Austrum
Altera, & hæ dicuntur Asselli, separat illas
In medio Præsepe, polo idq; repente sereno
Ex oculis hominum vanescit, at hæ cosuntes
Fiunt vicinæ stellæ, & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam Asini Præsepe vocauit Theophrastus: quod quidem accidit ob condensatum humorem, cùm illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia, atque hæc fabulosè de Sileno, déque eius asino dicta sint.

¶ Hunc Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantémque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat, & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda, & corporis turpitudines, idcircò Bacchi comites finxerunt. quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas omnes etiam prædictas turpitudines augeat. Idcircò dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerumque & inutiles negotiis, qui plus putare solent, quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animum solum, sed corpus etiam rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis

rx illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt, ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis.

CAP. IX.

FAuni etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerũt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus, nisi quòd Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius, qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virgilius libro septimo:

Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnauit Athenis. Hic religionem, & Deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, vt ait Lactantius in libro de falsa Religione, cùm ante illum parua omino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (vt alii maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium, qui primus agrorum stercorationem inuenit: & idcirco inter Deos fuit relatus. videntur mihi poëtæ, quamuis nihil certũ affirmare possum, Faunos animalia putasse, cùm tanquam equos cornipedes illos Ouidius appellauerit ità in secundo Fastorum:

Cornipedi Fauno casa de more capella
Venite ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit, & Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis ramis, quòd illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in Oënone:

Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida iugis.

Existimabantur à nõnullis esse dæmones, qui attonitos redderent omnes obuios, vt est apud eundem in Phædra:

Nunc furor, vt Bacchi furiis Eleïdes acta,

Quæque sub Idæo tympana colle mouent,
Aut quas semideæ Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo

Hi igitur siue Fauni fuerunt animalia, siue dæmones creditι, omnino pro Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virg in 1. Georg hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt patuit è superioribus carminibus Ouidii, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multæque ad agriculturam excogitauit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cùm multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultúmque eorum impellerentur. At cùm non plura his de Faunis habemus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano.
CAP. X.

OBscurum sanè & ipsius Syluani genus, vtpote agrestis Dei, exístit: quippe cùm neque qui fuerint eius parentes, neque è quibus, aut quo loco natus sit, constet. Fuerunt tamen qui Fauni filium putarint, cùm alii Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse syluarum Deum pastorúmque, & finium agrorum, vt ait Horatius in libro Epodon. in his:

Quam muneretur te Priape, & te pater
Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorum præsidi, cuius nulla est mentio apud Græcos, nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virgil. libro octauo:

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Armorum pecorisque Deo, lucumque dicauit
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Offere-

Offerebatur illi etiam lac, vt testatur Horatius in libro secundo Epistolarum in hoc versu:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyprianum pueru fuisse à Syluano amatũ. quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virgilius libro primo Georg.

Et tenerum ab radice ferens Syluano cupressum.

Neque plura his in mentem veniũt, quæ de Syluano fuerint ab antiquis tradita Hic quidem Deus, vt superiores excogitatus fuit, vt existimarent homines nullum locum esse, qui careret Deo posset, nihilque agi aut in agris, aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur: ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri aut seruari. Quamuis nõ defuerunt, qui Syluanum crassiorem materiam elementorum concretorum putauerint, eúmque & agrorum, & syluarum, & pastorum Deum crediderint: quippe cùm inde vniuersa animalium plantarũmque salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit Alii crediderunt Syluanum fuisse vitam mortalium, quæ multis calamitatibus & erroribus materiam præberet. quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas c rapuię & desidiæ deditos, Syluani filiabus scilicet, nihil boni in vita curare inquit in his:

Συλβανὸν, ὃν πεῖσας ἔχων Οἶνόν τε καὶ ὕπνον
ἐκ τῆς τῶν Μουσῶν ἥρπασας ἡμερίδος.

Vt Vinum ac Somnum Syluanus pignora cepit,
Iam parui Musas parui hominésque facit.

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus. CAP. XI.

OReades Nymphæ, quæ ita vocabantur, quia natæ essent in montibus, vel quia in montibus assiduè versarentur, natas fuisse è filia Phoronei & Hecatæo testatur Strabo lib. 10. Hom. verò in lib. 5. Iliad. illas non Hecatæi, sed Iouis filias, & Oreστiades easdem appellauit, vt patet ex his:

Νύμφαι Ὀρεστιάδες κοῦραι αἰγιόχοιο Διὸς
Plantarunt vlmos, vbi fuit sepulchrum

Circa id, Oreſtiades Nymphæ Iouis inclyta proles.

Has quinque fuiſſe inquit Strabo libr. 10. quas tamen fuiſſe multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in 1. Æneid.

Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecuta
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit à Mnaſea Patarenſi, quòd hę primę mortales à mutuo carnium eſu diuerterunt, cùm in mõtibus verſantes caſtaneis & glandibus veſcerentur, reuocauit in primis vna earum Meliſſa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneſo cæteras nymphas ad deguſtandum adhortata eſt. is cibus cùm ſuauiſſimus fuiſſet viſus, tãto gaudio perfuſę ſunt omnes, vt apes ipſas de Nymphæ nomine meliſſas Græci appellauerint, inde effectũ eſt vt & ſacris Cereris, & nuptiis intereſſent antiquitus ſacerdotes Nympharũ nomine, quòd illæ ad humaniorẽ victum ab humanis carnibus edendis auertiſſent. Hę Nymphę putabantur eſſe Deæ montium præſides, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana inſectabantur: nullaque illis domeſticorum animalium vel paſtorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum neque publicum, neque priuatum locum aliquo nomine carere arbitrarentur: quippe cùm elementa ſingula, & herbas, & radices, & arbores, & arborum aut terræ fructus ſuos Deos habere crediderint. Hinc Deas quæ montibus vniuerſis præſſent, Oreades ſiue Oreſtiades nominarunt: quę nemoribus & ſyluis, Dryadas: quę ſingulis arboribus, Hamadryadas. Creditę verò ſunt Dryades fuiſſe Nymphæ, quæ cum arboribus & naſcerentur & interirent, vt teſtatur Callimachus in hymno in Delum:

ἔνθεν ἐμοὶ θεαὶ ἔνπατε μοῦσαι
ᾗ ῥ' ἐπὶ δ' ἐγένοντο τότε δρύες ὠίξαν Νύμφαι
Νύμφας μὲν γὰρ ὕπτι, ὅτι δρύας ἄμβρεξε λίβεν.
Νύμφας δ' αὖ κλαίουσι, ὅτι δρύσιν ὠλέσ' ὑπ φύλλα.

mea mihi dicite muſæ,
Num verè genita Nympha tum ſunt, vbi quercus
Lætantur Nymphæ, cùm quercus irrigat imber:
Triſtantur Nymphæ, ilicibus cecidere vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non conſtat: niſi quòd vnam Tithoream nominauit Pauſanias in Phocicis, qui etiam in Arcadi-

Arcadicis aliã vocauit Erato, & aliam Phigaliam. Has tamẽ fuisse septẽ, quas etiã nominauit, tradidit Claudianus in laudibus Stiliconis. Scriptũ reliquit Charon Lãpsacenus Rhœcũ quendã genere Gnidiũ in Nino regione Assyriorũ pulchrã quandã quercũ iã propè lapsurã aliquando vidisse, quã cũ aggerib. firmaret, fecit vt diuti° posset viuere. Huic Nympha, quę cũ planta erat peritura, cũ gratias egisset, ac referre vellet, dixit, vt quidquid vellet à se peteret, quoniam fuerat eandẽ ætatẽ cũ illa planta victura: hic illi respondit, se eius congressum petere, quod illa annuit, atque se apem tẽporis nuntiam missuram inquit. Scriptum reliquit etiam Apollonius lib. 2. Argonaut. Fatæbii patrem, cùm insignem quercũ esset excisurus, Nympham vidisse, quæ ipsum supplex rogauit, vt sibi parceret, cùm vitæ suæ tempus in arboris ætatẽ contineretur: cui cùm ille non paruisset, dicitur iratum numen in illum & in illius filios sæuisse, vt patet in his:

Ἀλλ' ὅγε πατρὸς ἑοῖο κακὴν ὑπέτλατο μοῖραν
Ἀμπλακίης· ἐπὶ δοῦλα δύσεν δένδρεα τέκνα,
Δὴ πρὸ Ἁμαδρυάδος τύμβης ἄδες ζ λιτέσθαι,
Ἣ μιν ὀλυμπιάδην ἀνιηρὸ μετέλσετο μῆθον.
Μὴ πρίσῃ θρέμματα δρυὸς ἥλικας, ἢ ὅσσ' περ ἔκειτο
Αἰθρηγὰ πέρι θεσσαλὶς ἀμπελόεσσα κάλυξι,
Ἀγρεσσίης ἐπιώχρι ἀγλωσσήνεός πατρος.
Τὴν δ' ἄρα νυμφιδίῃ Νύμφη πόρε· δῶτον ὀπάσσω
Αὐτῇ ἑῇ πειρατοσύνῃ.

Stultitiáque sui pœnas dedit ille parentis.
Caderet vt solus quercus in montibus olim,
Fertur Hamadryadus Nympha spreuisse querelas
Sæpius illa quidem supplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus conciderent, ipsa coæua
Quòd foret, amboriúmque viueret in arbore vitæ.
Viribus hic fretus, fretus iuuenilibus annis
Prosternit quercum: funestam quam sibi Nympha,
Pignoribúsque suis fecit.

Dictæ sunt autem Dryades, quòd in quercubus illarum sit vita, vt sensit Mnesimachus: ac Hamadryades, quòd vnà cũ illis sint genitæ, vel (vt voluit Apollinis enarrator & Isacius) quia cum ipsis quercubus perirẽt. Memoriæ prodidit Charon Lampsacenus Arcadem Iouis filium & Callistûs, vel (vt aliis magis placuit) Apollinis, obuiam habuisse in syluis,

cùm venaretur, vnâ ex Hamadryadibus Nymphis, quę cùm propiùs esset periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat, ac periret, rogauit ipsum Arcadem, vt quercum seruaret: quare ille fluuium aliò diuertit, & quercum terrâ communiuit. At nympha, cui nomen erat Prospeleæ, cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidantem peperisse: Hęc verane an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana & mendacia extiterunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cum singulis rebus Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputãdum, an quinis essent dæmones, vel potius plantarum illarum Genii, qui mortalibus apparuerint. Verum hæc in præsenti prętermittamus, vt altioris vestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De Nymphis. CAP. XII.

NYmphas Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui, vt testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῖο,
Γηγενέος γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.
Nymphæ magnanimæ Oceani certissima proles,
Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cum ita scribat in libro octauo:

Nymphæ Laurentes, Nymphæ genus amnibus vnde est.

Has non solum communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cum inquiat:

Κοῦραι Ἁμαδρυάδες θοὶ ἐπαγρόμενοι.
Nymphæ & Hamadryades festinæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides, quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem:

Ἦ τις Νυμφάων, αἵτ' ἄλσεα καλὰ νέμονται,
Ἦ Νύμφη, αἵ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,

Καὶ

Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ βίοτον πολύυτα.

Si qua es Nympharum syluarum tecta colentum,
Si qua es Nympharum quæ montem hunc numine seruant,
Aut fontes, mollive indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt à nonnullis Cererem & Bacchum educasse. Illæ Nymphæ quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphærarum, quas etiam Musas vocarunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestrium aliæ syluis præerant, vt Dryades, aliæ montibus, vt Oreades aut Oreστiades: aliæ singulis arboribus, vt Hamadryades, aliæ pascuis & floribus, vt Napeæ, nam νάπη saltus ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuij perpetuò fluerent, νάειν enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominârunt, cum λίμνη sit stagnum. Quas verò fontibus præesse putarunt, in aquis latere crediderunt, vocârunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon.

Νύμφαι ἐφυδριάδες τᾶις Ἑρμοκρέων πάρ δῶρα
Εἵσατο, καλλιπάγου πίδακος αἰπόσας,
Χαίρετε, καὶ σείσθω τ' ἐχ ὑμῶν ποσὶ γᾶ τόντε
Τὸν δ' ὄλβιον, καθαρᾶς οὗ πιμπλάμεναι ὑάλου.

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon, quòd
Est fontem nactus fortè perennis aquæ.
Saluete, atque domum placidæ hanc accedite aquosam:
Hîc puros latices inuenietis enim.

Nam profectò crediderunt antiqui si quem fontem, vel vtilem aquam excauantes reperissent, illud esse Nympharum munus, pro qua aqua sacrificia offerre consueuerunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabantúrque Nereides. Quòd verò loca nonnulla forent Diis variis consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion. Halicarn. libro primo hoc pacto: ὄρη μὲν γὰρ πᾶσι Πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τὰ ὁμόρια χωρία Νύμφαις, ἄκτας δὲ καὶ νάσους πολλαχοῦ θαλάσσαις πᾶσι δ' ἄλλοις, ὡς ἑκάστῳ τι διῴκηκε θεῶν. *Montes quidem omnibus Pani, prata & loca vicinia Nymphis, & insulas marinis numinibus: ex cæteris locis vnicuique Deo, sicut illius naturæ conuenit.* Pausanias in Phocensibus quandam ex Nymphis Liliæam nominat Cephisi filiam, atque alibi de Nomia mentionem fecit indigena Arcadum Nympha: atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis expertes, sed innumerabilem penè

annorum numerum vinere, & id de antiquorum poëtarum sententia. Afflabantur vates non minùs Nympharum, quam cæterorum Deorum numine, quare scripsit Pausanias idem in Messeniacis, nonnullos Nympharũ numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse: quippe cum illæ diuinationum etiam putarentur autores. Lac & oleum illis offerebatur, cum sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

Στησω δ' κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
Ταῖς Νύμφαις σταώ δ' ἐξ ἄλλος ἀλλοι ἐλαίω.

At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguu ponetur oliui.

Consueuerunt capras etiam illis immolare, vt testatur idem poëta in eadem Ægloga:

Τῦ Κρωκύλος μοι ἴδιοκε τὶ πυκίλον, αἰπὺ δ' ὄϊυτι
Τᾶις Νύμφαις τὸν ἄϊγα.

Hanc mihi dat Crocylus, cùm Nymphis forte capellam
Macta rem.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illos flores colligentes ait in his:

tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas & summa papauera carpens.

Alii id contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæũ, quẽ putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur & vinum: vt Apollinis responsum declarauit apud Eusebium. atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint.

¶ Has Oceani filias, & fluuiorum matres esse credidere ũt: quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ conferret ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

Κουρίδιαι Βάκχοιο τροφοὶ, χθόνιαι, πλουτοδότειραι
Καρποτόκοι, λειμωνιάδες, νύμφαι παλύβοται·
Σὺν Βάκχῳ Δηοῖ τε χαίρετε θηπόλοι ὀργυιαί.

Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructifera, & lætu pratorum floribus estis:
Pascuis & pecudes, & opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere & Bacchо vitam portatis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota mate-

materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud quod nascitur, absumitur: quædam permista est ad eius nutrimentum quod procreatur, vt in ouis conspicitur: alia pars exit in excremẽtum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio constitit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cùm essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primum nascerentur. Cum ex his viribus omnia orirentur, quæ primum videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos denique vniuersę generationis parentes sunt vocatæ hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum Deæ, & pratorum, & omnium animalium præsides. Harum Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride quasi aquatica, quia plurimum gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulcium aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augẽtur vaporibus maris conuersis in pluuias. Et quoniam in mari, fluuiis, stagnis, fontibus, riuisque, & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfeceruut: & cùm sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis nominibus carére passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facilè declarat sacrificiorum genus, quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis cœlestibus ignem in sacris, & figuras & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt, sicut aëreis numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aëra inficerent: sic in terrestrium & marinorum sacris siue præfectorum Deorum aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cùm illa crassiorem naturã significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vi summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia & ceremoniæ dicabãtur, ex quibus facilè possent cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BAcchus, quem Dionysium etiam vocârunt, è quibus parentibus ortus sit, diuersę fuerunt antiquorum poëtarum opiniones. Nam Orpheus in hymno in Dionysum, Semelen illum filium dixit, & apud mare natum, hoc pacto:

Σὲ μοὶ Διόνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
Μνήσω, ὃν ἐν πόντου παρὰ κύμασιν ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.

Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,
Quem vidêre maris ventosi ad littora primùm.

Idem postea poëta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit:

Κισσοκόμην Διόνυσον ἐείσομαι ἄρχεμ' ἀείδων,
Ζηνός καὶ Σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.

Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem,
Et Iouis, & Semeles claram de sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia, vt ait Eurípides in Bacchis:

Ἥκω Διὸς παῖς πῶλον ἁρμάσας χθονὸς
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχεύθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.

Accedo Thebas Bacchus è Saturnio
Natus Ioue & Semele puella, filia
Cadmi edidit me olim ferente fulmina.

Fabulãtur poëtæ Iouẽ Semeles præstãtissimâ formâ captum, illam aliquando cõpressisse: quod cùm grauiter ferret Iuno, pellicúmque numerus in dies crescceret, dicitur è cœlo descendisse, séque in anum mutasse, ac persuasisse Semelæ vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quòd is esset sibi munus: quod vellet, concessurus: fore enim pulcherrimũ spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat: eámque tum demũ se à Ioue cõpressam fuisse posse gloriari. cùm igitur iurâsset Iupiter se concessurum sine nomine quidquid peteret: illa petiuit, vt talis ad se adiret, qualis ad Iunonẽ accedere solebat, Verùm cùm ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit, quare continuò, vt dicitur, in cinerem est conuersa, cum octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ouid. in lib. 3. Metamorph.

--rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus, eligat, ait: nullam patière repulsam:
Quóque magis credas, Stygii quoque conscia sunto

Nu-

Numina torrentis timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiúmque potens, perituráque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cùm fœdus initis,
Da mihi te talem, corpus mortale tumultus
Non tulit aërios, donisque iugalibus arsit.

Non defuerunt tamen qui insulsam causam attulerint, cur Semele igne cœlesti conflagrârit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygiam paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alii flagrâsse Semelem igne cœlesti inquiunt, quia cùm diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit quod indignè tulit Iupiter, & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis in his:

Ἔ κεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεόν·
Ἔ κεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐβύσατο Διὸς·
Ὅ ς ἐκ τυφθεὶς πατρὸς ἀστραπῆς πυρὶ
Σὺν μητρὶ δίκτ ὃν γάμους ἐψεύσατο.

Ille & refert adesse Dionysum Deum:
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit:
Flammis vt idem fulminis flammatus est
Cum matre, quæ Iouis negauit nuptias.

Alii dixerunt Semelē Ioui quidē Liberum patrem peperisse, sed à Cadmó deprehensam cum puero recèns nato coniectam in arcam fuisse ligneam, quæ fuerit æstu maris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconum) delata: sed ab indigenis apertâ arcâ inuentam fuisse Semelem mortuam, sepultámque fuisse magnificè, at puerum educatum, vnde Oreatæ postea Βρασίαι dicti sunt, sumpto nomine ab arca, cùm βράσεις sint æstus & agitationes maris, vt ait Nicander in primo linguarum. Pingebatur Semele ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem omnium cæteratum Dearum; Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinæ filium putauit, vt est in eo versu:

Εὔβουλ' Ἀπολλόβουλε, Διὸς καὶ Περσεφονείης.

Persephones prudens Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno quem scripsit in nomen Μίωνος, Isidis Ægyptiæ filium Dionysum appellat:

Ζεῦ σοῦ μητρὶ θεᾷ μελαμπέπλῳ Ἴσιδι σεμνῇ,
Αἴ τ' ὑπὸ παρὰ χεύμασι σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.

Iside prudenti cum diua matre fluenta ad
Ægyptia, Nymphisque suis nutricibus vnà.

Hunc Deum bimatrem vocarunt, non quia duas habuerit matres, sed quòd cum Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere functus fuit, vt ait Ouid. in lib. 3. Metamorph.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrióque tener (si credere dignum est,)
Iussitur femori, maternáque tempora complet.

Et Marcus Manilius lib. 2. rerum astronomicarum:

Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysum inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse: cùm tamen alii Sabazium fuisse filium Bacchi inquiant: alii Bacchum ipsum, alii alium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus:

Κλῦθι πάτερ, Κρόνου υἱὲ Σαβάζιε, μυστὶ δάμαρτος,
Ὃς Βάκχον δαΐφρονα θείβεθμον ἐσαείρας
Μηροῦ ἐξαπέφηνας, ὅπως τὸ τελεσσφόρος ἐσθλὸς
Τμώλου ἐς κάθεσον.

Audi magne pater Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrisonum Dionysum, vt adultus adiret
Frondosum Tmolum, femori mira arte fusisti.

Vocatus fuit aũ Dionysus, quia pupugerit Iouis femur cùm natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quãuis Aristodemus dictũ maluerit, quia Iupiter pluuiã demiserit. cũ natus fuit. At Nõnus in Dionysiacis illiũ vocat Dionysum, quia Iupiter claudus esset cùm illum assutum femori gestaret, vt patet in his, & ab ipso Ioue gestum fuisse, & femori assutum:

λαβων Μανίτιος Ἐρμῆς
πατρώιον ἐπίσκιον ἐπωνυμίην τόκετοιο,
Κικλήσκων Διόνυσον ἐπὶ ποδὶ σύρτιν ἀείρων
Ἥιε χαλαίνων Κρονίδης βιβάσιος μηρῷ
Νόσσε ὅπη γλώσσαι Συρακοσσιάδι χολὲς ἔκλεε.
Καὶ τὸν ἀπλόχλαιναν ἐφύμνιον Εἰσφρασίλλῳ,
Ὅττι μιν ἐν δαΐφρονι πατὴρ ἐρράψατο μηρῷ.

capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum patrii illum de nomine dixit,
Mox Dionysum, quòd gestans haec pondera tanta
Poplite claudus iit Saturnius ipse grauato.
Namque Syracusii soliti sunt dicere Nysum,
Claudum. Hic assutus, nuper natúsque vocatus
Tum fuit: ipse parens femori namque assuit illum.

At verò Meleager non assutum fuisse femori Iouis arbitratus

tus est, sed ab ipsis Nymphis è cineribus maternis statim ereptum & educatum, cùm ità scribit:

Αἱ Νύμφαι δ' Βάκχου σῶν' ἐκ πυρὸς λάβον ὁ κοῦρος,
Νίψαι, γὰρ πέρην αὖτι κυκλόμυρον·
Τύτθα σοὶ Νύμφαις Βρόμιος φίλος ἐστὶν ἑταῖρος
Μάστιθας, δέξαι πῦρ ἔτι καμόμυρον.

E cinere vt Bacchum Nymphæ cepêre sorores,
Membráque lauerunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitiæ est Nymphis. Si fortè repellas,
Natum de flammis experiere Deum.

A qua sententia videntur nõ magnopere dissentire & carmina illa quę sunt in li. 9. Dionysiacorum apud Demarchum, qui scribit Dionysum ab Horis fuisse educatum, vt est in his:

Τὸν ῥα θεηγενέεσσι θεμιστόσιν ἐκτέλεσσε
Στέμμασι κισσάεντι λεχαίδιον ἔσχεον Ὧραι.

Erexêre illum diuino semine natum,
Horæ, mox hederæ crinès cinxêre corona.

At suauissimus Euripides, in Bacchis Iouem sibi femori assuisse inquit his verbis:

Ὅτε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου Ζηνὸς
Ὁ τικτων ἥρπασέ νιν,
Τάδ' ἀναβόησας·
Ἴθ' ἴθι Διθύραμβ' ἐμοὶ
Ἄρσην παῖδι βάθι νηδύν.

Cùm femori igni ex immortali Iupiter
Pariens arripuit eum,
Ista ita locutus est:
Veni ô Dithyrambe, meum
Masculum hinc in vterum veni.

Fuisse verò Semelen apud Acheloum fluuium percussam fulmine, & à Dirce Acheloi filia susceptum Dionysum, antequam Iouis femori assueretur, ita idem significauit:

Ἀχελῶου θύγατερ
Πεττὶ, δυπάρθενε Δίρκα.
Σὺ γὰρ ὦ σαῖς ποτὶ παγαῖς
Τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.

Acheloi filia
Verenda, pura virgo Dirce.
Tu enim tuis fontibus
Iouis cepisti infantulum.

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum, Dionysum statim natum fuisse deportatum à Mercurio in Ny-

sam Arabiæ vrbem Ægypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum in Ægypto significauit in his:

Αἰγύπτου παραχύσμασιν ἀμφιπόλοις τρόφιμος.
Flumen ad Ægypti vnà cum nutricibus ipsis.

Alii Hyadas fuisse Bacchi nutrices putârunt, vt ait in lib. 2. de Diis Apollodorus Cyrenaicus. & Fast. lib 5. Ouid. in his:

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.

Paus. scribit in Achaicis, fuisse sermonem Patrensium, quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidum, quódque Panum insidiis propè fuerit circumuentus. Alii in Naxo nutritum fuisse inquiunt. Naxum enim Thraces per ducentos & amplius annos habitârunt pòst exortâ lue Cares è Lamia illuc migrârunt, quorum dux Naxius Polæmonis filius insulam de suo nomine nuncupauit: hic & post ipsum filius Leucippus, & post hunc Smardius nepos Naxiis imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnam è Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionyso, cùm fabulentur Dionysum apud se nutritum Naxii, quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncupârunt: nam cùm Iupiter infantem femori assuiisset, tempúsque partui maturum aduentâsset, illum dicitur exemisse in Naxo, dedisséque Philiæ & Coronidi & Clydæ nymphis educandum. At Sidonius Antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

Ἀμφότεροι Θηβῆται, καὶ ἀμφότεροι πολεμιστά,
Καὶ Διωνύσου Σύρου δρεπτὸς ὁ θύρσος.
Ambo Thebani, metuendique hostibus ambo,
Et Iouis: hic Tyrso, hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissusa fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicuntur infantem in lucem editum abluisse, vt ait Plut. in Lysandro. Lucianus in concilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verum hæc locorum nutricúmque differentia inde exorta est, quòd varii fuerunt Bacchi: de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum, Dionysos multos habemus: primum è Ioue & Proserpina natum, secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium

Caprio

Caprio patre, eúmq; regē Asiæ præfuisse dicūt: cuius Abaxo sunt instituta. Quartū Ioue & Luna, cui sacra Orphica putā tur cōfici: Quintū Nisō natū & Thione, à quo Trieterides cō stitutæ putātur. At de nullo horū propè fit mentio à poētis, nisi de Iouis & Semeles filio. Fuerūt qui dixerint statim natū Dionysum fuisse à Mercurio Iouis mandato in Eubœam ad Macrim Aristæi filiā portatum, quæ labra melle illi primùm perūxit, eúmque educandū cepit. quare nos ab Aristæo in Eubœa educatum fuisse scripsimus ita in 4. lib. nostrarum Venationum:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus antrum hic coluisse virorum
Qui genus indocile, & viuentūm more ferarum
Glandibus & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus tenera armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice, primus oliuas
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutrit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter Nymphas, Dryadásque puellas,
Aoniásque auras multos feliciter annos.

Id verò cùm sensisset Iuno, quòd Macris natum è pellice educaret, Macrim ex vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur: quæ in Phæacum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illū educauit, vt ait Apollon. in 4. Arg.

Αὐτοὺς ἐκείνῃ θαλαμαῖον ἵπτωσεν ὄγλῳ
Ἄπτωσε καθεῦδε· τῷδε δή ποτε Μάκρις ἔναιεν.
Καὶ τὸν ἑλεξαμένη μελιφρονος, ὄφρα μελισσέων
Ἔργα πολυκμήτοιο τ' ἀειδόμενα παρ' ὀλέμης.
Καὶ τὸν δὲ πάμπρωτα Διωνύσοιο τέκεσσιν
Εὐβοίης ἐπιναῖεν ἀζωστίδος ὧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο· τῷ μέλεσι ζηλήσασα χέλυος ἐδίδουσαν.
Εὐτ' μὲν ἐμείης φέρεν ἐκ πυρός· ἐδρακε δ' Ἥρη
Καί ἑ χόλος σεμνὴν πᾶσιν ἐζήλωσε νόοις.
Ἦ δ' ἄρα φοίνικας ἱερὸν ἐπὶ πλόον ἀντία πέμπε
Νάσσατο, πέρην ὅλβου ἀδηφάγου ἐνναέτας.
Atque thorus sponsæ in sacro consternitur antro,
Macris Aristæi coluit quod filia: oliuum
Qui reperit, qui mella fauis liquentia pressit,
Illa sinu primùm Nyseïa pignora cepit

Bacchum eundem marem ac fœminam fuisse creditum:

Ἄρρενα καὶ θῆλυν ἄτερ

Fœmina masque simul gemina huic natura.

Sed Ouid. 4. Metamorph. lib. hunc semper iuuenem esse contendit, cum ita scribat:

tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo.

Quidam quòd barbam antiquitus nutrirent, barb atputarunt, cum ab aliis imberbis fingeretur. alii duplicem naturam eius significarunt, siue potius ingenia duplicia bibentium, cùm alios vinum faciat hilares, alios penè furiosos. Testatur Isacius Dionysum eundem iuuenem & senē fuisse ab antiquis existimatum, quem tamen, quòd esset imberbis, Euripides in Bacchis nominauit θηλύμορφον, siue vultu muliebri, ac forma fœminea, & lasciuum, & inquinatorem thori, vt est in his carminibus:

Τὸν θηλύμορφον ξένον, ὃς εἰς φῶς τόσον
Καρὶ γυναικεῖ, κ' λέχη λυμαίνεται.
Cui forma fœmina hospitem, agritudinem
Qui fœminis nouam tulit, inquinans thoros.

Hic Deus cum fuisset in cœlum aliquando à Ioue portatus & antequam Iouis femori assueretur, illum de cœlo Iuno deiicere voluit, vt testatus est in his Euripides in Bacchis:

Ἐκεῖ' νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου
Ζεύς, εἰς ὄλυμπον βρέφος αἰσχαλῶν τόσε,
Ἔρα νιν ἥτι' ἐκβαλεῖν τε' ἀρχῆς.
Exemit illum ex igne postquam fulminis,
Cœlóque paruum Iupiter infantem tulit:
Cœlo volebat Iuno eum depellere.

Cùm verò aliquantulum Bacchus apud Nymphas adoleuisset, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fecisse dicitur per Bacchas, vt est in his Euripidis carminibus:

Ὅσαι λιλαῖκ' πωμάτων πόδος παρὰ,
Λύσειαν δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
Γάλακτι ἐσμὸς εἶχεν ὃν κισσίνων
Εὔρουν γλυκείαις μίλιτος ἐσταζον ῥοαῖς.
Albique potus vt cupido ceperat,
Terram secantes vnguibus summis statim
Riuos habuêre lactis: atque rursus his

Fluxere mellis dulcis altè riuuli E Tyrsis.

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsarum Baccharum, quippe cùm illæ vel terram virga percutientes dictæ sunt vini riuos è terra excitasse,& mel, & lac,& suaues liquores huiusmodi,vt est his versibus:

Θύρσοι δ' ἅτις πλῆξε κατ' ἔπαισεν εἰς πέτρας·
Ὃθεν ἁβρυσίδιτε ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς,
Ἄλλαὶ δὲ ναρθηκ' εἰς πίδυν κατῆλθε γῆς,
Καὶ τῇδε κρηνὼ' ἔβλυσεν' οἴνου θεός.

Thyrsóque capto percutit quadam petram,
Hinc lympida vnda protinus fons exilit.
Diuerberauit vt solum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His persimilia sunt illa miracula quæ puer feciſſe dicitur Dionysus,quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus:

Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem,
Exiluit vini dulcis de vulnere riuus.
Hinc lacerauit oues frustatim,viscera,tabo
Inficiente solum,canis albentia setis,
Membráque iecit humi.rursus(mirabile dictu)
Diuisa pecudis coierunt membra repentè
Et virides herbas decerpsit pabula nota,
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei.qui multa viris monstrabat,& vrbes
Errando virtute sua compleuerat omnes.

Fabulantur præterea Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur, labore fessum itineris, se quieti sub arborem quandam dediſſe, atque Amphisbænam (id enim viperæ vtrinque caput habenti nomen est , vt ait Nicander in Theriacis) eius tibiam momordisse: tum excitatũ Dionysum illam palmite vitis , qui fortè propinquus adiacebat , occidisse. Nam,vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno, neque vlla re alia,nisi ligno vitis, facilè potest interfici. Istud illi contigisse aiunt,post vitem inuentam, cùm furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret cùm igitur in Ægyptum & in Syriam peruagaretur , illum primus omnium Protheus Rex Ægyptiorum fertur hospitio accepisse, mox ad Cybellam Phrygiæ vrbem profectus, &

à Rhea

à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit qui Dionysus, cùm euasisset, forem iniecit Nam cùm pampinos vitiúmque germen se cædere putaret, Dryantis filii crura obtruncauit, atque cùm extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique: atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in viucula coniectus ab equis denique pro Dionysi voluntate laniatus fuit, vt scripsit Apollod. libr. 3. Fama est Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægrè ferentem diuinos honores Baccho tribui, cùm magna sit plerumque inter ciues eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere quæ istud facerent. quare iratus Bacchus eã in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simúlque ridentium in hederam & vites. Dicebantur Cobali dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsum comitati cum cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

tu biiugum pictis insignia frenis
Collapremus lyncum: Baccha, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet.

Circa hunc lynces, & tigres, & pantheræ esse consueuerunt, vt ait idem poëta in libro tertio:

Ipse racemiferis frontem circundatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam;
Quem circa tigres simulacráque inania lyncum,
Pictarúmque incent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, à quo vocata est Lusitania, aiunt Bacchum truculentas feras circa se semper habere solitum, cùm pellem etiam pardali semper gestaret, vnde dicebatur Bryseus: cuius inter comites fuit Acratus genius, atque cùm Panas & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, vt ait Sesosthenes in rebus Ibericis, Pana locis præfecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerũt. Nam & Virg. lib. 6 hũc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitũ & pro habenis, loríque teneris pampinis vti, vt patet ex his:

Nec qui pampineus victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysa de vertice tigres.

Et Ouid. lib. 1. de Arte:

Iam Deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consuevit & pro sceptro thyrsum gestare, quæ hasta erat frondibus vitium aut hederæ aliquando suauiter ornata, & cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euripides in Bacchis:

Πρώτας δὲ Θήβας τῆσδε γῆς Ἑλλάδος·
Ἀνωλόλυξα, νεβρίδ' ἐξάψας χροὸς,
Θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κισσοῦ βέλος.

Thebásque primas vrbem adiui Græcia,
Ibi fremuique pelle sumpta nebrida,
Hederaque thyrsum tradidi illo tempore.

Atque sacrificãtes ramos abiegnos gestabant, cùm illi abies in coronas esset sacrata, vti Xenophanes ait in Salibus:

εἰς στεφάνους,
Ἐστᾶσι δ' ἐλάτῃ πυκινὸν κάρη δόμος.

in coronas
Consistunt abietes pulchram circa domum.

Nã hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Bacchо sacræ, quib. Thyades vtebantur in sacris, vt est in his:

δῶκαν δ' ἔθεντο κισσίνας
Στεφάνους, βρύος τε τιμίλακός τ' ἀνηφόρους.

Hedere dederunt hac coronas crinibus.
Quercúsque, smilacisque onuste floribus, & illud

ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι
στεφανοῦσθε κισσῷ·
βρύετε, βρύετε χλοήρει
σμίλακι καλλικάρπῳ.
Καὶ κισσοβακχεῖα δρυὸς
Ἢ ἐλάτας κλάδοισι

ô Semeles altrices Thebæ,
coronemini hedera.
cingite, cingite virenti
smilaci fructifera
atque bacchemini quercus,
siue abietis cincta ramis.

Fuit illi sacra pica ob garrulitatẽ ebriosorum, & ficus folia propter memoriam Sycæ in illam arborem versæ, & vitis ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mutatæ sunt ab illo Deo, cùm συκὴ ficum, ac σταφυλὴ vitem significet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tarditatem ingenii ebriosorum, & draco inter reptilia fuit sacer Libero patri, vt ait Plutarchus in probl. Symposiacis. Huius

Dei

Dei sacerdotes fœminæ plerumque fuerunt, quæ nunc ab insania Mænades: nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit, nunc ab intemperãtia, morúmque prauitate, Bacchę vocabãtur. Dictę sunt & Mimallones, quia Dionysium imitarentur: nã in montibus plerumque versantes leones manibus secum adducebant, aliásque feras: deinde iis crudis vescebantur, terrámque ferulis percutientes, aut saxa, cùm sitirent, vinum, vel lac, vel mel scatere faciebant, anguésq; habebãt pro zonis comis implicitos. Huius Dei Satyros, & Silenos, & Lenas, & Nymphas, & Naiades, & Tityros sacerdotes fuisse inquit Strabo libro decimo. Dionysii res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarum, & Orosius primo: cùm Pegasus Eleuterienſis primus Liberi patris religionem Atheniensibus tradiderit, vt Perimander ait in libro secundo de sacrificiorũ ritibus apud varias gẽtes. Fama est hunc in Nysa Arabiæ felicis ciuitate imperasse, multáque humano generi vtilia inuenisse. nam præter vinum & mellis conficiẽdi rationem, sacrificiorum ritus quoque inuenisse dicitur, vt scripsit Ouid. in 3. Fastorum.

Ante tuas ortus ara sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Cùm hic de omnibus nationibus bene mereri studeret, orbémque terrarum illa, quæ sciebat, docendo peragraret. Mercurium Trismegistum vxori consultorem, ac Herculem Ægypti præsidem reliquisse dicitur. Prometheóque primum ab Hercule locum dedit. mox Busiride Phœniciæ, Antæo Libyæ præfectis, ipse coacto ex agricolis mulieribúsque exercitu ad Indos, & intima Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersi Orientis regionibus subiugatis, ad primum Oceani litus in montibus Indiæ non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tanquam ad vltimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset: de quibus columnis ita scripsit Diouysius in situ orbis

ἔνθά τε καὶ Θηβαῖοι Διωνύσου
ἵστασι τυρὸν ἐπ' ὄχθῃ ῥηγμῖνι Ωκεανοῖο,
Ἰνδῶν ὀρεσσιφόοισιν ἐπ' ἠπείροιο πεδήσας
Γάγγῃ ὑδατι Νυσαῖον ὅθι σφ' ἀναμάσσεται ἰλύσδει.
Hæc & Thebani Dionysi terra columnas
Monstrat ad Oceanum, atque extremi litora Ponti,
Montibus Indorum, quà vasto gurgite Ganges

ἀμπελος ἰδὰν ἐνθα καὶ ἀκτὴν ἐπεπλησμην· τὸ δὲ πτελοὶ
βόστρυχες ἀμφ' ἑαυτὸν μίλακες δ' ἔστεφον κισσοὶ
αὐτὸν πλεῖστοι χαίτας δ' ἀμφὶ κάρηϊ βότρυς
πάντες δὲ σκάλμες ἐστεφανωμένοι ἦσαν.

Dulcia per nauim ſcatuerunt vina repentè,
Mirus odor quorum ſurgebat: pallida membra,
Concuſſit nautas timor, & reuerentia Diuûm.
Hinc illinc velo in ſummo concernitur altè
Vinea, quæ multos fudit frondoſa racemos
Pendentes: hederæ mulum texere corymbi,
Frondibus & nigris: ſcalmique habuere coronas.

Fuerunt, qui dixerint malũ & remos, & antennã in ſerpentes fuiſſe verſos, vt ſcripſit Demaratus in certaminibus Dionyſiacis. Ipſe verò Dionyſius leo factus ita omnes nautas, qui ipſum gubernatorẽ, in fugam vertit, vt in delphinos verti in mare ſtatim deſiliuerint. At nõ ſemel tantũ hoc accidiſſe dicitur, vt cũ nauigaret, vites & hederæ in nauibus repẽrè ſint exortæ, multáq; alia plãtarũ ſibi cõſecratarũ genera: quippe cùm nata ſint etiã tũ cùm puer à Nymphis in Eubœam traiiceretur, vt nos luſimus in lib. 4. Venationum his verſibus:

Cùm medij nauis ſulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari diſtarent littore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes,
Et ſmilax apiúmque comis frondeſcere adultis.

Fabulati ſunt præterea Bacchum triennium apud Proſerpinam dormiuiſſe, deinde excitatum choreis indulſiſſe cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

ἀμφιπολῶ κελάδω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
ἐγρήσαντο κούραι ἅμα Νύμφαις ὀπλοκάμοισιν
ὃς πάρος Περσεφόνης ἱερῷσιν ἐνὶ θαλάμοισιν
κοιμίζετο τριετῆρα χρόνον βακχήιον ἀγῶνα
αὖτις δ' ἰθύνας ἐ τριετῆ πάλιν κῶμον ἐγείρεις
εἰς ὕμνον τρισσὴν καὶ ἐρίζουσιν πεδιάσιν.

Terreſtrem canimus Dionyſum, & numina Bacchi,
Cum nymphis expertectum quibus eſt coma pulchra
Qui propè Perſephonem ſacru penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres ſegniter annos,
Vt tribus exactis conuiuia lata nouantur,
Ille ſuis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eundem Deum θεμοφόρον, ſiue legiſlatorẽ, idem poëta

appellauit, quia cùm ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorũ, & eorum quibus regnũ commiserat, perfidiam expertus, elatos iam sceleratorum animos insolenti a legũ infregit, hostésque profligauit, & res imperii in meliorem statum, quàm antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Ægyptiis, vt testatur Herodotus in Euterpe: Διόνυσον δὲ τὸν Θεὸν τοῦτον οἱ πάντες ἐμέας Αἰγύπτιοι σέβονται· πλὴν Ἴσιός τε τῆς Ὀσίριος, ἥ δὴ Δ. ὄνυσον εἶη λέγουσι. *Deos autem ipsos non aequè omnes colunt Ægyptij praeter Isidem & Osirim, quem Dionysum esse inquiunt.* Fama est Bacchum in eo bello quod aduersus Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isacius his verbis: Διόνυσον γὰρ τὸν Ζαγρέα καλούμενον, τὸν Διὸς καὶ Περσεφόνης ἀναφέροντες μυθολόγοι, οἱ Τιτᾶνες διέσπασαν· οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην εἰσάγει. *Dionysum enim illum, qui & Zagreus fuit vocatus Iouis & Proserpina filium, Titanes membratim discerpsere, cuius cor adhuc palpitans attulit.* Hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit, vt dictum est: primus enim colendorum agrorum rationem Ægyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

τὴν παραναίουσιν, ἐπιφρονίην γένος ἀνδρῶν,
οἳ πρῶτοι βίοτον διεκρίναντο κατ' ἄρουρας,
πρῶτοι δ' ἰθυμάρτοις ἐπιτρώσαντο ἄρηρα,
ἠδ' ὑπόγυα ἰθυτάτης ὑπὸ ῥυλάκεσσι πλάσαντο·
πρῶτοι δ' ἐγκεκλιμένοις πρὸς ὀαρίσματα πάντα,
θυμὸν ἐπιστείλαντες ἀρηρομένοιο ἐίσου.

Ad Nili ripas habitat clarissima gens qui
Humanae vitae statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi rectis sparserunt semina sulcis.
Qui primi cœlum iunt certo limite mensi,
Obliquóque animo Solis cinxere meatus.

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexperta commisit semina terra,
Primusque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem:

Hic vi-

Hic viridem dura cadere falce comam.
Illi iucundos primùm matura sapores
Expressa inculti vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium propè eorũ quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cùm obliuionem omnium malorum, & somni autorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet:

Σεμέλης γονος
βότρυος ὑγρὸν πῶμ' ἄρα κἀνθρώποις ἔφηνε
θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε, κἀπὸ τῶνδε κἀμάχει κακῶν
ἄλλου φάρμακον πόνων.

Semele satus
Potum racemi repperit mortalibus
Ac protulit: mœroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnúsque fit mali diebus singulis
Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cùm vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus excogitasset, mos fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ, quẽ bonum dæmonem appellabant, poculum extremũ post cœnam remotis mensis circumferretur: quod boni dæmonis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus potus. de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον εἶναι ἀγαθοῦ δαιμονίου.

Non per Iouem potum boni sed dæmonis.

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatẽ inter reptilia dicatus, vt ait Plutarchus in problematis. Symposiacis. Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icariũ cęsũ fuisse apud Indos, quia cùm palmitẽ & vini faciẽdi ratione à Baccho didicisset, creditus est primũ ab Indis venenũ in cõuiuio exhibuisse: nã Indi vino primũ gustato in insaniã sunt cõuersi, vt ait idẽ in Nigrino. Atque Plutarchus etiam in eo dialogo, in quo disquiritur ignis ne an aqua sit vtilior, vitẽ ex India in Græciã primũ portatam fuisse testatur, cùm tamẽ apud Thebanos primùm vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bœoticis, & inde ad Indos deportata. Neq; mirũ est fãe cęsum fuisse Icariũ propter vinũ, cùm immoderatus illius vsu

non parum obsit mortalibus, secretáque animi aperiat, & in insaniam propè impellat, vt ait Homerus libro ζ Odysseæ in his versibus:

οἶνος γὰρ ἀνάγει
καὶ φρένα περ πινύοντος ἐρεθίζει τε προκαλίζει τε
ἐς χορὸν ἐμβαλέειν καὶ ἐπὶ μυθήσασθαι ἀεικέα μῦθον,
οὐδ' ἐπὶ μὴ ἐσθλοῖσι πάρος τ' ἄρρητον ἀμεῖναι.

Pocula prudentes etiam fœcunda choreis
Inducere iubent, cantuque voce sonora
Potula, quæ vtiliter tacerentur, multa profari.

Nã vbi vires corporis, & ëtéinq. vini imperiũ subegerit, multa effutire cogũtur homines, vt scripsit in his etiã Theognis:

ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος οἶνος ὁπόταν δὴ
πίνῃς δ' ἐσθλὸν ἐπὶ μέτρον κοῦφον ἔθηκε νόον.

Prudentis stultique viri immoderatius hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verùm etiam corpus mirificè labefactat, vt nos scripsimus in nostro libro Aucupii, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimum & sapientissimum RENALDVM Ferramum Præsidẽ Comitiorum Parisiensium: quem Senatorem Regium non solùm propter insignem autoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multo magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cum Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapientem dicta tanquam oracula Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

οἶνος πινόμενος πολυς, ὀργὴν κύκαρις, ἀμαθρούς
θάσσει ἀγχὶ φρενὸς δεῦρ' ἀκάθεκτος ἰόντας.

Importuna trahunt in tristia tartara Ditis
Recta mortales ira, merumque, Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Migonium, quem locum vocabant Latysium, vuam maturam prius inuentam fuisse: quo in monte ineunte vere dies festos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem vitium adinuenit, quàm Baccho, qui vites tantum ostendit mortalibus: nam nisi vitis cultura

tura & putatio inuecta fuisset, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cùm igitur asinus vitis pampinos Naupliæ abrosisset, sarmentorum putationem vtilem esse vitibus ostendit: quippe cùm illa sit arbor omnium cæterarum humidissima, pluráque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem, vt testari videtur Dionysius in Situ orbis, qui è Phœnicia, & è regione mari rubro propinqua, & nauigationem & astrorum cognitionem profluxisse ait, cùm Phœniciæ imperaret Bacchus, vt est in his:

Ὡς δ' αἱ πρῶτ' ἔκριν' οἱ Ἐρυθραῖοι γενεῆται
εἰ θεσπεσίαν ἐπέρησαν ἐπ' ἠεροειδέα πόντον,
ὡς δὴ τὰ μὲν πρῶτα ἀλὶ νῆας ἐμήσαντο,
καὶ βαθὺ κυμαίνοντα διέπρησαν πελάγεσσιν
Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum,
Qui premi spreuere maris ventósque minasque.
Primi sunt ausi merces committere ponto,
Et cœli cursus seruare, & sidera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæque hominum animos ad Deorum cultum erexisse, vt testatur in his Ouid. lib 3 Fastorum:

Ante tuos ortus ara sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totóque Oriente subacto,
Primitias magno sepositisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuáque thura dedisti.
Déque triumphato viscera tosta bouo

Hunc Deorum, quem superiùs semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis: qui cùm cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, vt ait Isacius. ac neque solùm cornutus, sed etiã taurino capite ab antiquis fingebatur, vt idem testatur. Fuit & diuinationũ Deus creditus Dionysus, vt in his testatur Euripides in Bacchis:

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδ'· καὶ γὰρ βακχεύσιμον,
καὶ τὸ μανιῶδες ἰσχυρὸν πολλὰ ἔχει
Deúsque vates est: furor nam Bacchicus
Vim vaticinandi ritè plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initia-

turi, vt significauit Eurip. in Bacchis, vt alii crediderunt, quia paruus Dionysus in illa arbore fuit occultatus, vt verò alii, quia racemos vuarũ imitatur, vel quia sẽper sit viridis & inuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cum frigida sit arbor naturâ, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatem. Alii sacram Baccho putarunt, quia Cissus Bacchi comes inter saltandum incommodius cum Satyris periit, ac Bacchi iussu fuit in arborem mutatus, quam Græci cissum, Latini hederam vocarunt. Alii ad imitationem Bacchi id factum crediderunt: quòd ille, cum esset puer, hedera & lauro coronatus incederet, vt ait Hom. in hymnis:

δν τότε φοιτίζοντα κατ' ὑλήεντας ἀταύλους
καλὸν ἐν δάφνῃ καὶ κισσῷ

Tum quoque paruus erat, syluisque errabat in altis
Ornatus lauro atque hedera.

Atque non solum initiates, sed etiam coronæ sacrificantium, quibus caput vinciebatur, ad illius Dei imitationem bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum, in his:

βάκχειαι κεφαλαὶ θεσπεσίοιν ἐστέφωτο.

Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hedera quicunque Baccho initiarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

ἐ μύθῳ πλέξουσι χθ νόμιμα ἱερὰ Βάκχου
ς ἐλικὶ μελανόδρυι μελαμμύκοιο κυρυζεῖε
ἐννύχιαι παιῶσι· τὸ λιγυδρόμοι ὄρνιθες ἰαχὴ·

Concita agunt, vt lex, Baccho sacra tempora ramis
Deuincta nigris hedera, ac pallente corymbo
Nocturnæ: clamórque ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cùm Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter accepissent, illum egregiè colere, cinguláque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

καὶ Καμαρειτάων φῦλον μέγα τοὔνεκα Βάκχου
Ἰνδῆς ἐκ πολέμοιο δεδηγμένου ἐξέτι καὶ νῦν,
καὶ μετὰ Λιμναίων ἱερὴν χορὸν ἐστήσαντο,
ζωσμάτα καὶ νεβρίδας ὀπὶ στέρνοις βαλόντες,
ἀντὶ βάκχ λίγοντες.

Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis
Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi
Lenæum statuere chorum, quæ cingula, & vnà

Dama-

Damarum pelles posuerunt pectora circum,
Euœ Bacchæ frementes.

Nam Lenæ vocatæ sunt Nymphæ quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi sacrificia cum tripudiis, quare Dionysus vocatus est ἐπάρχιος δαίμων, siue tripudii Deus, vt ait Lycophron:

δαίμων ἐπάρχιος, Φιγαλεὺς θ' ὁ Φαυστήριος.

Deus tripudii, Phigaleus, Phausterius.

Nam ἐπιχεῖσθαι tripudiare significat: qui idem dictus est Phigaleus, quod in Arcadia coleretur: & Phausterius, quia lampades & lumina adhiberētur in huius sacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè gestas, ob discordias & contentiones à se compositas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt testatur Horatius libro secundo Epistolarum:

Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingenia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei sacra à mulieribus, vt diximus, quòd illas habuisset socias in Indica expeditione: quæ dictæ sunt Bacchæ ab insanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accensis per noctem, quibus vtebātur in illis sacrificiis, atque crinibus passis ita clamabant currentes: eu hœ, quæ voces sunt bene ac feliciter precātium. His postea vocibus in vnū compositis Euhœus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhyius siue bonus filius, quia cùm Gigātes bellum Ioui intulissent, in leonem versus vnum eorum prior laniauerit ac discerpserit. Ea re præclarè gesta Iupiter lętatus dicitur Dionysum Bonum filiū vocasse. Lucianus in Dea Syria Osirim, siue Dionysum apud Byblios Ægypti populos mortuum & humatū fuisse scribit, & anniuersarios luctus, ritúsque sacrorum in eius honorem institutos. Atqui quòd & ipse & Hercules eandem patriam haberent diximus, & iisdem propè armis vterentur, & quòd pariter combusti sunt: quod etiam declarauit ipse Sidonius Antipater in his carminibus:

ἀμφοῖν δ' ἕλκεα σῶν πίμπλης, εἰκελα δ' ὄφλα.
πυρσὸς, λειστὸ κύμβαλα δ' ἁλπαπάγη·
Ἥρη δ' ἀμφοτέροις χαλκὸν θεοῖσι δ' ἀπὸ γαίης

Ἄλλον δὲ ἄλλα δεῖ· καὶ πυρὶ· ἀμφότερα.

Amborúmque columna, atque arma simillima vtrique:
Cymbala clamori, pellem & vterque tulit,
Et grauis ambobus Iuno Dea adiuit vterque
E terra ad superos, igne tremante Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabantur, quæ & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus lauiatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriensi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomẽto Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Gracia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demonstrauit idem poëta libro sexto Metamor.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithonia celebrare nurus. nox conscia sacri:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus aris acuti,
Nocte sua est egressa domo Regina, Deique
Ritibus instruitur, furialiáque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leue incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemia tempore cùm torcular exprimẽdis vuis esset inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, quis citiùs plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabántque vt quàm nouissima musta defluerent. cùm agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum

narum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributáque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerumque, Bacchúmque lætitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis:

πίνω παυσίπονον ἄμπελον δωδῶν βοτρύων.
οἶνος δὲ μανίαν ὅταν τις εἰσπίνῃ κύπρις,
οὐδ' ἄλλο πρᾶγμ' οὐδὲν ἀφροδίτης ἔπι.

Oblivionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus statim perit,
Nec dulce quidquam restat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phallica in Dionysi honorem instituta, quę apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutherienſis Bacchi cultum instituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodũ multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama est enim quòd Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerunt, neque, ut mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infestauit, qui erat illis grauissimus: tũc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petẽtibus, responsum datũ est solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alij Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionysiacis: κατὰ τὴν τῆς Διονύσου ἑορτὴν παῖδες τῶν εὐγενεστάτων Ἀθηναίοις, αἱ δὲ οὐδέπω παρθένοι, τὰ τροφεῖα ἐκφέρουσαι, ἐκπρεπεστάτοις μὲν χρυσοῦ κανοῖς, ἐφ' οἷς τὰς ἀπαρχὰς ἀπέφηνον τῆς καρπῶν ὑπήνεσαν: *per festum Dionysi diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primùm canistros ferebant, qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ.* Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, cùm dicerent virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare

solitas, atq; ita significasse se prioris vitæ virginitatisq. pertæsas, cupere exautorari, vt asseruit Dorotheus Sydonius, quę sacra celebrabantur, vt quidā voluerunt, sub finem mensis Aprilis Fuerunt & Apaturia Dionyso consecrata, quorum initiū & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Charicle in Catena cùm bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthius Bœotus Thimœtem Athenienſium Imperatorem ad singulare certamē prouocauit, quo debellato Melanthus Messenius postea illi in id imperiū successit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriūdus. His igitur singulari certamine dimicātib. quidā à tergo Xanthii nigra pelle capræ indutus apparuit: tūc ille iniuriā sibi fieri inquit, cùm ad singulare certamen cum socio accederet: ac dū respiciēs cōuertitur, ab aduersario dolo cæditur. cùm verò Dionysus creditus sit, quē pelle capræ indutum apparuisse autumant, dies festi fuerunt in eius honorem ab Athenienſibus mense Octobri instituti. Celebrabātur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tēpore conuenirent in vnum locum, qui essent eiusdē tribus, & vnà conuiuium pararent. Secundū dixerunt Anarrhysim, quòd eo die victimæ immolarētur: nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabāt. & ἀναῤῥύω sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarū iugulādarū colla sursum cōuerterēt. Tertius dies dictus fuit Curreotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare cōsueuerunt, vt in tribus asscriberentur. Alii quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, vt scriptū reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionyso sacer, quem etiam mensem Lenæonē vocarunt, quia per id tēpus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensem nominarunt à Dionyso, quòd is præesset torcularibus: vnde Lenęus etiā dictus est. Pithœgia verò cū dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorē Dionysi impartiebant, quod commune erat amicorū symposiū, vt scripsit Philochorus. Hæc eadem cùm à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cùm Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zezes in commentariis in Hesiodum: ἐχρῶντο δὲ τοῖς ἀσκώμασιν οἱ ἀσκοὺς περισπείροντες καὶ πηδῶμενοι πεπλανημένους πόδας καὶ γῆς, ἐπὶ πόδι σφαλλόμενοι, εἶτα

Sm

ὅτι τοὺς ἐπὶ τῶν ἀσκῶν ἀλλομένους ἐν τῷ ὀλισθάνειν εἰς γῆν ἐπίπτειν. τοῦτο δὲ ποιοῦσι πεφυσημένοις τοῖς ἀσκοῖς ἐπιβαίνοντες. ἐτίθεσαν δὲ τοῦτο τῷ Διονύσῳ διὰ τὸ τὸν τράγον λυμαίνεσθαι τοῖς ἀμπέλοις. *Fiebant autem hoc pacto Ascoliasvtres inflatos ventóque plenos humi deponentes altero pede insiliebant atque super ius ferebantur: tum sæpius labentes in terram decidebant, faciebant autem id in honorem Dionysi, quoniam vter pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum*, quem tamen vtrem quidam vino repleri solitum fuisse crediderunt, vt traditum est à Menandro in libro de mysteriis, atque peritior vinum habebat præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus infestum, vt testantur illa carmina Eueni poëtæ:

κλεῖ μ' ἐπὶ πρανεῖ βίζῃ πόμῳ δ' ἐν καρπαφορίοις
ὄφρα σὺν βλαστεῖσι σοὶ τρέφω θυσίαν.

Rodas me licet ad stirpem de palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur, plurimúmque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem, quorum ritum ita præclarè expressit Virgilius libro secundo Georgicorum:

Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstus:
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiáque ingentes pagos & compita circum
Thespiadæ ponere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saliere per vtres.
Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risúque soluto,
Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu,
Complentur vallésque cauæ, saltúsque profundi,
Et quocunque Deus circum caput egit honestum,
Ergo vitis suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancésque & liba feremus.

Proponebantur autem præmia illis qui sapiétiùs super vtres

saltarẽt, deinde Bacchi statua cũ carminib. incõcinnè ebriorũ more cõpositis, in eius laudes patrio idiomate singularũ nationum circumferebatur circa vineas: quæ res plurimum ad fertilitatẽ cõferre putabatur. atq. ij qui ista faciebãt, personas sumebant è corticib arborum, & vini fæce aliquando perungebãtur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parũ decora, multa turpia & pudore plena dicebant, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeuntes, sacras victimas in lancib. offerebant, & cõburebant. deinde altissimis arborib. imagines quatũdã modò fictiles, modò ligneas, Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissimè possent prospicere, quia vineis conferre putabantur. His ita actis in conuiuiũ, & è conuiuio domũ discedebant: quæ omnia propè in superiorib. carminibus Virgilii continentur. Cædebantur hirci plerumque in Bacchi sacrificiis, vt ait Euripides in Bacchis hoc modo: *ἀνδρῶν αἷμα τραγείων ζητοῦσα*: *perquirens sanguinem cæsi hirci.* quamuis scribit Herodotus in Euterpe in quadam solennitate, quæ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante porras

rei: cũ nihil repentinũ æquo animo natura patiatur, paulatim que delenda sint, quæ minimé conueniunt, proditum est in fabulis Pacchas in Pardales fuisse à Baccho mutatas. & Pentheum in taurum, qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro libro 4 Venationum:

Denique Thebarum populos peruenit. & omnes
Occurrũt matres Cadmeides impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiúntque coronas
Compositas hedera ramis. & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum:
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere fera taurum, regémque profanum,
Esse Dei quoniam sic illu visa voluntas.

Alii dixerũt illũ vexasse contumeliis Liberum patrem & alia fecisse insolẽter, atq; vt fœminarũ occulta sacra intueretur, arborẽ, qua erant transituræ, ascendisse: quod cũ illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuẽtæ diuini honores habiti sunt, & duo signa Liberi patris suspẽsa: vnum Lysium, alterum Baccheum vocarunt. mox ibi templum fuit cum iis signis extructum. At verò Euripides in Bacchis nõn pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororésque Semeles, quæ Dionysum educaueranr, Pentheũm discerpsisse scribit, qui etiam commemorat quas corporis partes singulæ abstulerint. Alii dixerunt cæsum fuisse à matre & à sororibus, quia aper illis visus sit cùm sacra sperneret. Fuerunt qui dixerint Lycurgum præterea cùm sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, at non à Dionyso: quippe cùm non minùs Iupiter quàm quiuis Deorum ad quem illa sacrificia pertinerent. esset vindex vel contemptæ vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi supplicio ita scripsit Homerus libro 6. Iliadis:

Οὐδὲ γὰρ ὃς Δρύαντος υἱὸς κατὰ δῖα Λυκοῦργος
δὴν ἦεν ὅτε θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζε·
ὃς ποτὲ μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
σὺν ἐλάτῃ ἐλάσειεν· ἀνὰ Νυσήϊον οἰὸς ἅπασαι
βάλλον ἀκοντίσμασι χαμαὶ δ' ἐρύοντο Λυκοῦργον

Οὐδ' ὑμῖν ζωὸς λυκόφρων Δρύαντος δὲ φονεὺς
Δυσσὲ· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔην ποτε δηρὸν ἄνακτος
δυσμενὴς κραιπνοῖσι· τὸ γὰρ πάρος αὐδήσασκε μανῆναι,
τῷ ὑπ' ἴσπιδι δύσατο θεοῖς ἐπιειμένος ἔγχη
κείμην τυφλὸν ἕπηκα κέρας πάγη.

Nec diuturnus & ipse Dryantis semine natus
Inde Lycurgus erat, superis vt temnere cœpit:
Qui quondam, vt Bacchi altrices furoregit, iniquè
Collibus exagitat Nyseïs vndique. at illa
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit: Bacchus petiit mare, tum Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem, & multa timentem.
Illum odore Dei felicia tempora vitæ
Degentes: cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autē Thraciæ Rex Lycurgus: vt ait Hor. in 2. libro Carminum:

Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitum Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse. quare ita scripsit Aratus in astronomicis:

αὐτῇ κρωσσοῖσι τέθριπται, τὴν ἀγανὴν περ
σπεῖρ' ἐνέθηκε Διόνυσος ἀπὸ ζυγίης Ἀριάδνης.

Atque corona nitet, clarum inter sidera signum,
Defuncta quam Bacchus ibi dedit esse Ariadna.

Alii dicunt Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cæderet in contemptum Bacchi. Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebãr in sacrificiis illorum Deorum, quæ homines ad illorum cultum religionémque impellebant Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianę Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subitò visum mentis inopes facere solitũ omnes qui illud vidissent. Neque illud sanè paruæ fuit admirationis quòd accidebat in Elide, vt ait Pausanias in posteriori-

steriotibus Eliacis: quòd tres lagenas vacuas per diem eius festum tres sacerdotes deponebant in templo præsentibus ciuibus & peregrinis, si qui adesse cuperent: mox foribus clausis & vel à sacerdotibus, vel ab aliis volentibus obsignatis suo cuiusque annulo, postero die cognitis signis a reclusis foribus lagenas plenas vino suauissimo inuenichant. Dicitur Staphylus Bacchi fuisse filius, cuius proneptibus admiranda munera largitus fuit: nam cum Staphyli filiam Rhio compressisset Apollo, inúdque Staphylus sensisset quòd esset grauida, illam in arcam inclusit, & in mare deiecit. arca in Euboeam postmodo delata in spelunca quadam Anium peperit quem ita è mœrore nominauit. Hunc Apollo detulit in Delum, vt scripsit Semus Delius in rebus Deliacis. Hic Anius postea è Dorippe nympha Spermo, Oeno, & Ela idem susceptis quibus Apollo concessit, vt quoties optarent vel vinum vel semina vel oleum caperent, pro suorum nominum significatione: quippe quòd hæc ipsa nomina hoc significarent. Fuerunt præterea eiusdem Bacchi filii & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim, Euanthem, Latramym, Thoantem, Oenopionem suscepit: Carmonem ex Alexiræa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chthonophyle Phliuntem, qui fuit cum reliquis Argonautis: Narcæum è Physcoa, qui primus honores Bacchi apud Elienses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iside & Osiri, quem Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de causis dictum est. Nam Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta: & Cantor, quia cum Musis versaretur: & Seruator, Melanægis, Lysius, Psilaneus, Leucanius, Lamptera. Dictus est Dionysus à Dia insula vna è Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alii maluerunt dictum fuisse Dionysum, quia mentem excitet: nam Δία mentem appellant, νύσσω autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus est. Bromius, à strepitu & clamore ebriosorum. Liber pater aut Lyæus, quod idem est, quia vinum liberius haustum à curis liberet, ac lætos faciat: Lænæus, à torcularibus: Nysæus, quia stimulus sit ad furorem: Dithyram-

bus,quia è duabus portis exierit,vel (vt alii sentiunt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus:Bimater, quòd cum Semele mater in vtero,Iupiter illigatum femori vsque ad iustum pariendi tempus gestauerit.Fabulati sunt antiqui Bacchum fuisse Iouis femori assutum , quia educatus sit in specu Neri montis,qui est apud Nysam clarissimam olim Indiæ ciuitatem,qui mons Neros Ioui erat consecratus. Igenigena,quia natus sit è matris incendio,Bassareus ab oppido Lydiæ Bassara,vbi præcipua religione colebatur,vel à Bassaride veste talari,qua in eius sacrificiis Bassarides Bacchæ vtebantur:Brisæus à Brisa Lesbi promõtorio,in quo colebatur, vel à Brisa pressorũ vinaceorũ massa , vel à βρεμάω,quod fremere ac vociferari significat:Iacchus,ab ἰαχέω clamo: Eleleus,quia furoris & bellorum sit autor plerumque:nam vtebantur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & pæanibus, quibus homines incitabant ad bellum.Thyoneus à matre Semele,quæ dicta fuit etiam Θυώνη, quam grauidam fuerotem introduxit Æschylus:Euan,quòd ea voce vterẽtur diuinitus afflati: Nyctelius,quia per noctem vociferationis esset autor: Euchius, quia largè fundat,vel in cyathos in conuiuiis,vel è torcularibus per vindemiam.Atque hæc ea sunt ferè,quæ de Baccho ab antiquis scriptoribus sunt tradita.

¶ Cùm Thebanus fuerit Bacchus,& Penthei, Actæonis, Learchique infelicissimorum hominum affinis,vt ait Lucianus in Concilio Deorum patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præstantiam patiendi facultatem depositisse scribit : ὥσπερ οἱ τὸ ποιεῖν τῇ φύσει τοῦ θεοῦ σῶν οὐσῶν, τὰ μὲν πλεῖστα καθαρεύειν τῶν παθημάτων καὶ τῶν ἀκολούθων ἀθανάτοις μὲν οὐθεὶς φθονεῖ, θνητοῖς δὲ πάντως λόγος ἦν διὰ τοῦτο τοῦτον ἀποκλείεσθαι θαυμάσιον, ὥσπερ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον, ἐκ μετοχῆς μὲν ἀθανασίας τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας· ἀλλὰ θεῶν ἀρίστων καὶ ἀφθονωτάτων εἶναι δοκοῦντας, εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῆς φερεσβίου τούτων καὶ παλαιᾶς πάντων μητρὸς τεθραμμένοις ὁσίᾳ τῶν τελικωτάτων. *Eodem facto & ortus ratione his conuenire inquiūt:nã coniecturas plurimas relinquẽdas cẽsui Non.n.iis qui nati sunt,immortalib.factis ex aliqua mutatione,lex aut mos patrius Deũ hũc coniũgere patitur, sicuti Hercule & Dionysiũ.qui ob virtutũ suarum præstantiam patiẽdi facultatẽ ac mortalitatẽ abiecerunt. Sed vnus est Apollo, quantũ cõiectura assequi possumus ex iis , qui & sempiterni & nunquam*

genitiꝰ

genitis ab antiquissimis & sapientissimis hominibus creditis sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinũ filius est vitis: nam Semele nuncupata est Σεμ τῶ σείεσθαι τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet, vel quòd arbor ipsa maximè cæterarũ arborum membra, rainos scilicet, mollia & ventis facilè agitanda præbeat: vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltem, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus è cineribus, quia cineris natũra cum inclusum calorem intra se, ac nesci, quid pingue habeat, quod plurimum prosit vitibus. Alii Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis sicuti reliquorum omnium ferè, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitrentur. Iouis fœtori assutus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sortiatur, multo fit salubrior & crescit eodem tempore. Dicitur delatus in Ægyptum, ob loci calorem, terræque feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem censuerunt, quia vini calor excitet ingenium, nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula, vt nos tusimus in nostris Venationibus, vbi scribitur:

Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solum Tanaim gentémque binominis Istri,
Bistoniósque sinus, Æoa & littora terra. & quæ sequuntur. Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locum obtinebat: quoniam multa sunt, quæ ebrietatem ac immoderatũ bibendi vsum cõsequuntur, loquacitas scilicet, & temeritas, rerũ domesticarũ profusio, impudẽtia, inimicitiæ, multáque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu, quæ malos

dæmones,& Cobalos,& dolosos antiqui vocitarunt. Nam plerique morales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Æschylus ebrium Bacchum introduxit in scenam, vt scripsit Chamæleõ,quod tamẽ quidã tribuerũt Epicharmo. sic amore capti adulterium Veneri attribuerunt atque addexerunt milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimuerò ex ipsa ebriosorum natura lynces,& tigres,& pardi,& pantheræ sectari,& eius currum trahere dicebantur:nam harum ferarum ingenium & immanitatem vinum immodicè bibentibus imprimit,furiosóique efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & caprarum pellibus indutus,quorum animalium alterum effœminatam ebriosorum naturam significat,alterum infestum est vitibus. Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerumque colebatur,quod ebriosorum natura magis fœminis,quam viris est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificiis vtebantur & smilacis,& abietis, & quercus,quia illæ arbores vites imitentur,ac non infestæ natura sint vitibus.Quòd columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad vitis peregrinationem spectat,quæ prius in Ægypto nata sit, & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus,ac sepultus deinde integer reuixit?hoc, nihil aliud quàm plantationem significat: nam è singulis propaginibus cæsis,vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus eùm vites non sint feraces,dicuntur dormire apud Proserpinam, cùm maximè in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus,quia obest immoderatè bibentibus, vel dicitur cornutus,quia prior boues iunxit,vel quia sit vis solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alii Dionysum Solem arbitrati sunt,vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. lib.1. Georgicorum in his:

vos ô clarissima mundi
Lumina,labentem cœlo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διώνυσος δ' ἐπεκλήθη,
ὕσσην οὐρανὸν κατ' ἀπείρονα μακρὸν ἑλιχθείς.

Primus it in lucem, at Dionysus dicitur idem,
Immensum circa cœlum, quòd voluitur altè.

Verum id apertius carmen eiusdem poetæ significauit, eundem esse icilicet Solem & Dionysum:

ἥλιος· οὐ Διώνυσον ὀνόμακεν κατὰ κικλήσκουσι.

Sed clarus, Dionysum quem cognomine dicunt.

Et Eumolpus in Bacchicis carminibus:

ἀστροφόων Διώνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρώσας.

Flammiferos inter radios Dionysus Olympi.

Cui etiam nebridis vellem gestamen tribuerunt ob varietatem stellarum. Ad Solis igitur motus imitationem illum per tripudia coluerũt significãtes assiduè vapores è terra extrahi, sursúmque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatos omnia genera plantarũ & animalium aluntur. Hæc eadem causa fuit cur Phallus in sacrificiis Dionysi, tanquam patris generationis, cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele cõbusta natum arbitrati sunt, quia astrea ignea esse putarunt, & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alii Proserpinam matrem tribuerũt, quod sub terra latere putetur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt, propter vim modò caloris nimii, modò frigoris, modò ob temperiem, cùm per illum cuncta gignãtur. Hunc sepulcrum integrum reuiuiscere fabulantur ob anniuersarias caloris vicissitudines: quippe cum debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. Ægyptii tamen scriptores longè diuersa pleraque à Græcis literarum monumentis tradiderunt: nam Bacchum, quem Osirim vocarunt, nutritum fuisse inquiunt in Nysa vrbe felicis Arabiæ, qui cum esset Iouis filius, & à patre & à loco nomen sortitus est postmodo apud Græcos. atque Nysa est vrbs, de qua ita meminit poeta:

ἔστι δὲ τις Νύσης ἀπόπροθι πατρὸς ἀλωὴ ὕλης,
πλησίον Φοινίκης τε καὶ αἰγυπτίου ῥοάων.

Altus, inaccessus Nysæ est mons floridus: ille
Haud procul Oceano, Phœnicum terra remota est.

Dicitur vitem inuenisse apud Nysam, & excogitauisse cultum eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino vti. His addiderunt quòd Osiris qui regnauit post Vulcanum in

ob beneficia diuini honores illi sunt habiti, atque is in Deorum numerum est relatus. Ægyptiis visi sunt nugari illi Græci qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt è Semele & Ioue, quod accidisse inquiunt, quia Orpheus in Ægyptum profectus cum mysteria perdidisset quòd esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebanis ea dicitur de Dionyso confinxisse. vulgus autem partim ob insciriam, partim etiam quia vellet Deum suum ciuem putari, quæ spectant ad eius ortum facilè complexum est, & ad alias nationes transmisit. Huic rei dicitur dedisse occasionem infans, qui natus est è filia Cadmi Semele ex occulto coitu, quem dixerunt è Ioue fuisse conceptum: qui cùm forma & ingenio præstitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium Osiridis, ritus & mores sacrorum apud Græcos instituit, à quo & mythologi seu fabularum scriptores & poetæ postmodo argumenta sumpserunt, immutabilémque opinionem ad posteros de illo constituerunt, aiunt non vinum solum à Dionyso inuentum fuisse, sed etiam potum ex hordeo Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes, quarum regio non est vitium patiens. Primus omnium duxit triumphum: qui etiam cùm mitra circa caput vsus fuisset, mansit postea consuetudo regibus, vt ad eius imitationem diademate vterentur. Cùm verò per triennium peregrinatus esset, ad eius temporis memoriam Bœoti & Thraces & reliqui Græci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tamen ex Ægyptiis longè diuersa ab his quæ hactenus dicta sunt de ortu Dionysi tradiderunt: aiunt enim Ammonem regem partis Libyæ, qui Cœli filiam ac Saturni sororem duxerat, cùm viseret regionem ad montes Ceraunios reperisse virginem forma egregia Almatheam nomine cum qua congressus filium genuit. qui cùm postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci, cuius loci figura cùm esset cornu bouis simi lis, dictum est cornu Hesperidum ob fertilitatem verò regionis, quę multiplices domesticorum fructuum arbores produceret, regio vocata est cornu Amaltheæ. Cæterùm Ammon veritus Rheæ zelotypiam puerum in Nisam quandam vrbem deferri curauit longè ab iis locis distantem, quæ erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa, ad præci-

pitem locum vbi fuerunt angustiæ quædam, quas portas Nyseas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, montibus pratis distincta, locúsque irriguis multis aquis lympidis scatentibus abundabat, omni fructiferarum arborum genere cõsitus, cum multæ etiam optimæ vites sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis ventis, quare incolæ longissima ætate fruebantur, cùm regionis ingressus multis condensis arboribus sepiretur, & vallibus satis profundis, ita vt sol non facilè posset penetrare, ac vix lumen ipsius solis. ad omnes accessus fontes fuerunt dulcium aquarum. cùm semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaues flores, & variarum auium cantus. atque vt vno verbo concludam, nihil prorsus ad absoluram voluptatem habitantium ibi deficere potuit. Illuc vbi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nysæ vni filiarum Atlantis, cuius tutorem instituit ipsum Atlantem virum prudentia, omníque genere disciplinarum præstantẽ. at Palladem præfecit deuitandis insidiis nouercæ quæ paulò antè ad fluuium Tritonẽ è terra edita visa Tritonia fuit appellata. Enimuerò cùm Rhea postea virtutem & gloriam Dionysi priuigni vbique celebrari audiuisset, irata est Ammoni, Dionysíque omni arte procurauit capere: quod cùm facere nequiuisset, reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit, apud Saturnúmque fratrem habitare decreuit. Persuasit etiam Saturno vt cum cæteris bellum aduersus Ammonem susciperet, quod factum est. Ammonem inquiunt, annonæ penuria laborantem in Cretam necessariò confugisse, ducisséque filiam vnius Curetum tunc imperantium Cretam nomine, atque insulam priùs Idean nominatam ab vxore Creta vocasse. Saturnus occupatis à se locis Ammonis, cùm nimis acerbè imperare visus esset, magnum odium subditorum in se concitauit, nec ita multò post cum magnis copiis comparatis aduersus Nysam & Dionysum militauit. Dionysus audita fuga paterna & Titanum in se expeditione multos milites è Nysa collegit, & inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipsum, & officiis præstantes. his accesserunt collectitiæ copiæ è Lybia, & magna manus Amazonum, quæ etiam eò libentius aduentarunt, quòd intelligebant se Palladem rerum militarium studiosam sociam belli esse habituras.

bituras. Sic marium summus imperator Dionysus, fœminarum Pallas ductabat exercitū. Inito prælio multis vtrinque cadentibus. Saturnus vulneratus est, ac victoria fuit penes Dionysum, cuius præclara virtus illo die præcipuè enituit. Titanes fuga se seruarunt in loca Ammonis, quos per deditionem postea captos libertati restituit, optionémque dedit an secum vellent militare vel abire, qui omnes secum militarunt, ac Dionysum tanquam Deum salubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduersus Saturnum fuisse susceptam militantibus vnà nobilissimis Nyseis qui Sileni sunt vocati, cùm primus qui regnauit Nysæ, Silenus nominaretur. In itinere multa monstra domuit, desertáque regiones colonis replenit. Saturnus Dionysi copiis auditis vrbem succendit, abduct que secum Rhea & quibusdam amicis per obscuritatem noctis ex vrbe diffugit. Sed cùm in custodias vbique distributas incidissent, venissentque in potestatem Dionysi, non modò nihil inhumanum passi sunt, sed etiam vltrò inuitati vt pro paterna charitate in posterum cum ipso vnà venirent, omnem debitam reuerentiam ob coniūctionē sanguinis consecuturi. Sed cùm denuo Titanes clàm arma parassent, ab eodem victi pugna ad vnum sunt trucidati. Hæc ab Ægyptiis & alia pleraque memoriæ prodita sunt de Dionyso. Quidam etiam dixerunt illum è Ioue ac Cerere natum esse, & discerptum à terrigenis & coctum, sed à Cerere compactis membris rursus iuuenem reuixisse, quæ certè omnia spectant ad culturam vitis & vini expressionem. dicunt enim illud significare è terra & imbre capere incrementum, vinúmque ex expresso racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, est nimirum ab agricolis transplantari, cùm terra sit Ceres, quæ ramis denuo dat vitam. coctionem addiderunt, quia plurimi vinum coquunt, quo pacto magis seruatur, vt inquit Diodorus Siculus in historiis libro 3. Alii duplicem eius ortum tradiderunt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cùm per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit. alii tres fuisse Dionysos aiunt variis temporibus, quibus singulis proprias res gestas tribuerunt: alii vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbatum esse dixerunt: atque illi primum fuisse Indum vitis & ficus autorem, secundum Iouis & Proserpinæ vel Cereris, qui prior boues

aratro subiecerit, cum prius manibus homines terram colerent: quare etiam cornua tribuerunt eius statuis. Sic autem de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

οἱ μὲν γὰρ Δρακάνδον σ' οἱ δ' Ἰκαρίην ἀνέμοεσσαν
φάσ', οἱ δ' ἐν Νάξῳ σὸν γλάγος ἐφράσατο·
οἱ δέ σ' ἐκ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι
ἄλλοι δ' ἐν Θήβῃσιν ἐΰζωνοι τέκον υἱὸν·
ψεύδοντ' ἀμφοτέρως· σὲ δ' ἔπτυτο πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
πρόφρων ἐκ' αἰθέρος, κρύπτων λευκώλενον Ἥρην,
ἔστι δέ τις Νύσης ἄβατον ὄρος, αἰθέρι ὑπτιον
πολλὴ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγυπτίου ῥοάων.

Hi Naxum, hi Dracanúmque ferunt, illi Icaron esse
Ventosam patriam tibi magno vitisatori:
Ille te natum esse Alphei ad fluminis undam,
Ast alii Thebis falso dixere, sed ipse
Protulit in lucem te hominum sator atque Deorum,
Iunonémque latens mortalésque occuluit te.
Altus, inaccessus Nysæ mons est, ibi sylua
Non procul Ægypto est, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionyso tot dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere. CAP. XIIII.

CEREREM Saturni & Opis filiam, sororémque Plutonis, & Iouis & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita Hesiod. in Theogoniá:

Ῥείη δ' αὖ Δήμητρα θεὰν καὶ κούρην φίλα τέκνα,
Ἑστίην, Δήμητρα, καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἰφθίμῳ τ' Ἀίδῃ, ὃς ἐν δόμοις δέδμηται ἀνάγει.

Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara
Iunonem, & Vestam, Cererem, quique imperat umbris
Plutonem fortem, subterris cui domus alta est.

Hæc Dea cùm pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullámque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eámque compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem:

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυσώλικας εἰς λέχος ἦλθεν,
τίκτε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἐκ μητρός.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde
Edita formosa est Proserpina: quam sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cùm Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem com-

compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quod Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorúmque conspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit. Deinde cùm omnes terræ fructus corrumperentur, pestísque passim homines & animalia omnia conficeret, Diis omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cùm per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quo à Parcis missis iram deponere precãtibus placata est. Fuerunt tamen qui non hac de caussa id contigisse inquiant, sed cùm ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, vt pleræque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Homerus libro quinto Odysseæ:

ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι μιγεὶς ὑπὸ ὄγμον Δημήτηρ
ἐς Θριὸν εἰσαμένη μίγη ἐν φιλότητι καὶ εὐνῇ,
ᾗψα δὲ τοῦ καὶ ἔπειτα δόλῳ ἐδάμασσε θύελλα.
Ζεὺς δὲ μιν κατίδησεν ἀλαλκητὴν πατέρ' ἐόντα.

Sic olim dilexit vbi Ceres Iasonem,
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, nouali
In terra ter passo fuit quæ vulnere aratri.
Non tamen ille Iouem latuit: sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cùm enim Iupiter filium haberet æqualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, vt ait enarrator Theocriti, quem cæcum immeritò finxerunt antiqui, cùm paupertati magis illud conueniret: quoniam vel sapientissimi homines sint inopes, apparent omnibus propè insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cùm horum omnium opinionem diuitiæ secum afferebant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum, quòd proficiscatur ab opulento ore: Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ: cùm

quo in prato dormiente congressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, quæ ira vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ nauigatione, cùm illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεκαυμένη ἐν ἁλὶ νῆσος·
τὴν καὶ ὑπὸ κεύθεσι φέρτατον ἔμμεν ἁπάντων
ὧν ἐθέλων ἐνέπω σφετέρων ὑπὸ κόλπος ἀρούρης
μάλθακα νηλέϊ δρέπανα Κρόνος· οἱ δέ τε δηρὸν
κεῖνοι χώρῳ ἔνι καὶ ἀμπτόμενοι μύθῳ ἀάρτιλλον.
Δηοῖ γὰρ κείρηϊ τὸ πρὶν ἐνέσσατο γαῖα.

Insula prapinguis, statio grauissima nautis,
Fluctibus alluitur, sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana libens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus, sunt quoque falcem
Qui dicant Cereris, qua fuerit cadere messes.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis.

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa quam Ceres à Vulcano experiuit, vt Titanes metere doceret, vocatũ Drepanum putarint: vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte: atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone, & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniã apud inferos malj Punici grana gustassent. Celebrabantur Thesmophoria in honorẽ Cereris, quæ à Triptolemo primùm pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleusio oppido fuerũt instituta. Nã fama est Cererẽ cùm per orbẽ terrarũ filiã quærens vagaretur peruenisse ad oppidum, & ad oppidi eiusdem principem nomine Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltrò se obtulit, puerúmque diuino lacte nutritum noctu clàm sub igne occultabat. Is cùm egregiè nutriretur per noctem, pater obseruãs quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus

tractum

tractum dedit, vt vniuersos mortales sationem frugum doceret: sicuti testatur Callimachus in hymno in Cererē. Alii fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatū fuisse tanquam filium: quem cum Dea vellet facere immortalem, assiduè sub igne tegere soleb at. verum cum id diutius fecisset, à quodam conspecta id facere destitit: neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Alii Triptolemi patrem Celeum fuisse memorarunt, dixerúntque & patrem & filium sationem edoctos à Cerere fuisse. Alii Triptolemum Oceani & Tertæ aiunt fuisse filium, vt testatus est Musæus, quē tamen Orpheus cum Eubuleo fratre Dysaulis filium fuisse credidit. Alii Cercyonē & Triptolemū fratres fuisse memoriæ prodiderūt. Alii dicūt Eumelū accepisse frugū sationē à Triptolemo ac Patras detulisse vnà cū ratione condendarū vrbiū, qui primum Areā ab ipsa aratione Patras vrbē nuncupauit. His addiderūt quidā Antheam Eumeli filium ausum fuisse dracones currui Triptolemi volucres adiūgere, qui ab iis ex cursus die suū obiit, vt ait Pausanias & Euanthes in historiis fabulosis. Fuit autem mos Thesmophoriis, ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienses, quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissent, quæ coronis viticeis ornabantur: atque horum sacrorum ritum & consuetudinem Thesmophoriorum ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thelyti Methymnæ ex Bacchicis carminibus: νόμος γὰρ ἦν Ἀθηναίοις κατ' ἔτος τελεῖν τὰ Θεσμοφόρια ταῦτα παρθένους γαμετὰς καὶ χὴ τὴν ἡμέραν ἐν πομπῇ, τὰς νομίμους βίβλους, καὶ ἱερὰς ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν αἰτουμένας, καὶ στεφανοῦσθαι, ἃ ἦν ἐλάτινα. *Lex enim fuit Athenienſibus vt hæc Theſmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vitæ honeſtæ: quæ per ſolennitatis diem legitimos ſacróſque libros ſuper vertice geſtantes, tanquam ſupplicantes Eleuſinem contenderent.* Hæc sacrificia cum prius Eleusini celebrarent, prius Eumolpus Dei opes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit: vel vt alii sunt arbitrati, inter quos Acesodorus, quintus ab illo Eumolpus, vt patet ex his Acesodori verbis: καὶ τοιοῦτον δὴ τὸν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας εἶναι Θρᾷκας τοῦ μὲν Εὐμόλπου παραγενομένου ἐκεῖσε βουθύτου, εἰς δὲ κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι τὸν Εὔμολπον διδόναι δίκην τῶν μυηθέντων τὸν παλαιὸν κατ' ἐπιταγὴν αἱ Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Cōdidiſſe Eleuſinem*

ciuitatem memorant primùm quidem indigenas, postea Thraces eos qui cum Eumolpo suppetias ferentes accesserunt ad id bellum aduersus Erechtheum exarsit. Alij verò dicunt Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, qua quotannis apud Eleusinos agebantur in honorem Cereris & Proserpinæ. Quòd verò illa fuerit consuetudo, vt idcirco Eumolpidæ sacris initiarētur, eséntque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in Œdipe in Colono:

ὧν ἡ χρυσέα — *quorum & aurea*
κλὶς ὀπτηλὰ στόμα θέσκελον — *clauis in lingua constitit*
πρόσπτολις Εὐμολπιδᾶν. — *sacerdotum Eumolpidarum.*

Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex Ægypto ad Pelasgas mulieres primùm à Danai filiabus fuisse delata: ἡ τῆς Δήμητρος τελετὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων θεσμοφόρια καλέεται· ἡ γὰρ τῶνδε μοι πρὸς ὀρθὸν λόγον κεῖσθαι, πλὴν ὅσον αὐτέων ὁσίην ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὸν τελετὸν τοῦτον ἐξαγαγοῦσαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. *Atque de Cereris solennitate, quam Græci Thesmophoria nominant, mihi fausum, felixque sit omen, vt quantū fas est per religionem proferam. Fuerunt autem Danai filiæ, quæ hanc solennitatē ex Ægypto transtulerunt, mulieréque Pelasgas docuerunt.* Vtebantur in Sicilia in sacrificiis Cereris nō floreis quidē coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriā raptæ filiæ colligentis flores, illi fuerunt vetiti. at myrtheis coronis, & ē similace, vel narcisso, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. Cum igitur Ceres Proserpinā quærens vniuersum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex Ætna Siciliæ monte accensis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctē cum accensis facibus vociferantes, Proserpinámque vocātes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo libro decimo. Cùm igitur fuisset à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hospitium perbenignè accepta, Triptolemum sationem dicitur docuisse, quem alii Eleusii, alii Celei, alii Oceani, alii Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Crediderunt nonnulli Triptolemum & Eubuleum fratres sationem à Cerere didicisse, quia illi primum filiæ raptum matri indicassent. Fabulantur præterea quòd cum hospitio accepta fuisset à Metanira Ceres, illíque Metanira sacra faceret, eius

filius

filius Abas inuidit illius Deæ sacrificiis, grauitérque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò Dea irata mistionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse: quod ita testatur Nicander in Theriacis:

ἐνθα καὶ ὀξυτάτων ἀπὸ ἀσπιχάτα βρύγματ' ἔασιν,
ἐς καλὸν ἄνδρ' ὅτε μιν τ' ἴρηξ ἐσάπαξ διεκ' ἐλάσῃσι
Δημήτηρ ἔβλαψεν. ὃ δ' ἄψεα σύνατο πάντα
καὶ ἰχθυόεσσαν ἄκρην ἐρεπτάων, ἣ τὸ Καλυκῖδι πρέσπτεται
αἰχμὴν Μετανίρεα δολιὴν ἐπίδικον πελέθρου.
Inuisi hic adsunt stridores, stellio vilis
Quos edit. fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diua
Infelix puer ad puteum, Metanira labore
Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

ἣ πρώτη ζεύξασα βοῶν δοτῆρα τίθηνται,
καὶ βίοτον θνητοῖσι πολυκάρπου ἔργα τ' ἀέξει.
Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Felicémque dedit victum mortalibus agris.

Fama est præterea quod cùm fuisset apud Phytalum aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testatur illa carmina quæ Phytali sepulchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus tectis exceperat heros,
Cui primùm sacri largita est semina pomi,
Quam ficum mortale genus vocat.

Neque verò ficum solùm aut frugum sationem Cereri tribuit, sed inuentionē omnīū leguminum, præterquam fabæ: quippe cùm de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. neque solùm serendi rationē mortalibus tradidit Ceres, cùm inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentū cæderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent ad panem cōficiendum. quod illa igitur cædere & triturare docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem:

κάλλιστα ἀπεκόσμησεν, καὶ ἐπὶ βοῦς ἦλθε παῖστου,
αὐτὰ τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάξατο τέχνην.

Pulchrius vt calamos primùm, sacróque maniplos
Strauit aristarum, calcare bouésque coegit:
Tunc, vbi Triptolemus per pulchras combibit artes.

Quãuis non procul à monte Taygeto Lacouũ in vico quodã Aleſia vocato molam primum inuentam fuiſſe, & Myletum Lelegis filium molere fruges docuiſſe nonnulli tradiderũt. fatæ fuerunt & creuerunt primæ fruges apud Cephiſũ amnem, qui per agrũ Eleuſinum multo concitatiore curſu, quã in aliis locis deferebatur, in cãpis. quos Rarios vocarunt, vt teſtatur Pauſ. in Att. atque ibidẽ locus oſtẽdebatur, vbi Pluto Proſerpinã rapuit, & vbi Eleuſiniorũ fœminæ primum chorum in honorẽ Cereris inſtituerunt non procul ab Agelaſto petra vocata, ſuper qua ſedit Ceres audito caſu Proſerpinæ, cui petrę propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Atqui raptum & labores Cereris ita paucis complexus eſt Carcinus poëta tragicus, quos pertulit quærenda filiæ:

Λέγουσι Δήμητρός ποτ' ἄρρητον κόρην
Πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βελεύμασι,
ἐκ πατρὸς ἀγρᾶς τῆς μελαμφυλλοις μυχοῖς·
πόθῳ δὲ κούρης ἐκφανοῦς ἐλθεῖν κόρης
μαστῆρα δ' ἐπὶ γῆν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθονὸς
κραδίᾳ τε λύπῃ λέκτρα τὰ Διὸς πικρὰ
πυρὸς γλαυκῶπα λαμπάσι δυσημερίοις
πᾶσαν διελθεῖν· μήτε δ' ἐν θείοις δόμοις
σίτου ἅψασθαι, μήτε ῥοᾶς ὀδὸν ἐνεγκεῖν χλόης.
ὧδε θεὰς τιμᾶσιν, εἰ τὰ θεῶν ἔτη

Fama eſt Cereris quondam puellam, quam nefas
Eſt nominare, Diis è ſententia
Raptam fuiſſe, nigra terræque atria
Intraſſe: regiam obſitam caligine.
Mater puellæ ac acta deſiderio
Errauit omnes quæritans terræ locos,
Scatentis ignis Ætnæ, & in ſe rupibus
Matris fuiſſe cognitos pro virgine
Luctus: ciborum hac abſtinens fuit diu.
Quare Deas gentes colunt has nunc quoque.

Fuerunt tamen qui nõ ſolam Cererem autorem fuiſſe dixerint & inuentricem ſationis, ſed Oſirim & Iſidem etiam eius

eius vxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt, nam hi cum magno exercitu & cum magno tibiarum fistularúmque concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse, memorantur. Alii frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicunt, quod cùm à nemine colligeretur in terram, rursus recidebat: quod cùm Cecrops Athenarũ Rex è quodam percepisset, misit qui colligerent, & ad se asportarent id: cùm Triptolemus prior cepisset, terrámque arasset, & id seuisset, vt quidam putarunt, ibi, vbi nouæ fuerũt Patræ, vt arbitrati sunt alii in agro Eleusino, messémque succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt, è qua re fabula fuit conficta, quòd Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragrauit. Gnosii autem, qui populi fuerunt Cretæ, vt ait Polyistor, contendebant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam apud se fuisse, at non in agro Athenienſi: quippe cùm multa alia Cretenses priores inuenerint. nam & acies instruere, & nauibus longis vti, & sagittis eminus pugnare primi inuenerunt Cretes, & musicos modulos ab Idæis Dactylis primi obseruarunt è strepitu ac tinnitu æris, & literas à se inuentas in Latium intulerunt: quod tamen non est sine multorum contentione creditum, cùm multi plerumque rei eiusdem dicantur fuisse inuentores, sicut de igne superiùs dicebamus: cuius inuentionem alii Baccho, alii Prometheo, alii Vulcano, alii fulmini, alii Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem aiunt primùm è Silice ignẽ excudisse. Quod autẽ Bacchus, vnà cum Cerere orbem eadem de caussa perlustrauerit, videtur illud esse argumento, quòd communia sacrificia apud Eleusinios Baccho & Cereri agebantur, vt testatur Sophoclis enarator. Fuerunt Cereri non solùm delubra, sed nemora etiam consecrata: quare fabulari sunt antiqui, quòd cùm eius nemus Erisichthon quidam Thessalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecítque ne vnquam posset cibo saturari: quippe cùm vel per diem assiduè præsentibus cibis vesceretur, vel etiã per noctem in somniis sibi videretur præsentibus suauissimis vesci. Hic filiam habebat Mestram nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium rerúmq; cæterarum formas mutarã frequenter vẽdebat, quæ paulò pòst aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta

redibat, ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deæ sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

αἰρὶς ὑπ' ἀνέρος δαμάσσεις δᾶϊα πλατεῖα
ὄλβῳ ἀπαρχόμενοι μάλα γὰρ σφισι πίονι μήτηρ
ἀ δαίμων τύκεσσιν ἀλωᾶς ἐξέσσεν ἀλωάς.

Namque viri Cereri celebrant conuiuia lata,
Primitiásque ferunt, quoniam plena area frugum
Frugifera messes sicsauit munere Diua.

Agebatur & Ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationésque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatẽ conferre. per ea vnusquisque pater familias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam querna corona circa collũ posita ornabat, eamq. ter circa sata ducebat, quã vniuersa familia quernis ramis coronati, Cereríq. laudes canentes cũ tripudiis comitabantur, ídque fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cũ alioquin vinũ solum interesse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum propè monstrauit Virg lib. 1. Georgic. in his:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
Térque nouas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos: & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod mẽbrũ quisq. prius apprehenderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hanc eandem Deã legũ inuentricẽ fuisse scripsit Cic. actione septima in C. Verrem his verbis: A quibus initia vitæ atq. victus, legũ, morũ, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac disperdita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucret. in lib. 6. ab Athenienſibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Prima

Prima frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam, legésque rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophorium nomen præterea legum autorem Cererem extitisse, cùm θέμις lex sit, φέρειν ferre significet: quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cùm frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui priùs nullis legibus parebant, glandibúsque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant communia, leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus: quæ primùm latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum caussa: Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro:
Prima dedit fruges, alimentáque mitia terris,
Prima dedit leges Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poëtæ, vt ait Orpheus in eo carmine:

ἅρμα θρασυκτείοισιν ἐπιζεύξασα χαλινοῖς.

Deum Dea frænatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. quinto:

geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, freníque coërcuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset meritas luit pœnas. nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuétis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit frugésque in caput conspersit, vt appareret qua de caussa, & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouidius libr. secundo Fastorum:

Prima Ceres auida gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas meritò cæde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his:

ἀλλ' ἐς τὸ πόλιος εἶμι, θύσαι γάρ με δεῖ
κριὸν χλόην δάμαντα.

Sed recta ad vrbem eo, mihi quòd est opus
Mactare aritem illic virenti Cereri,

præmia & honores illis profuisse, qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem æris & auri fundendi in Thebaide, & faciendorum armorum autumãt, quibus feras obtruncarent, terramque colentes proscinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cùm Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quòd crederetur ab his esse Ceres virtus satorum omnium, quam idcirco eorum parentum filium finxerunt. nam vis illa & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alii qui Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cum possint, vel si per hyemem minimè fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cùm verò Proserpina filia sit Cereris, radix herbarũ scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clàm per humum, illa meritò ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustrà prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram quã nominare nefas erat, illi tantam esse fertilitatẽ aquarũ, & ex illa quæ sit illarum cum terra commistione, crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materiæ copiam, vel nominare singula propriis nominibus, omnium difficillimum, propter nascentium varietatem. Fama est illam aliquando in specu latuisse, cùm rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisséque à Pana Ioui indicata, quia iactum semen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitate naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina, vel seges: siue semẽ sit Ceres, cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo potest intelligi: quippe cũ hæc omnia in idem recidere videantur. Non defuerunt tamen qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulam, quòd Pluto Proserpinam rapuit sub terras, , quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclementia, vt penè extincta sint fruméti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatẽ signiferi circuli: nam dum sol sub eo percurrit, non solũ ex-

citat semina è terrâ, sed etiam ad maturitatem perducit. Fama est Iasionem Iouis & Electræ filium fuisse amatũ à Cerere, cum quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc significat: Nam cùm Iupiter sit calor ætheris aut æther, Electra diligentia, (etenim Sol quoquè πλάστης vocatũr, quia ad opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum amborũ filium nihil esse aliud quàm æstatis calorem, quem Ceres amauit, & in nouali præcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem, vt arua quiescant aliquãdo, cùm terra per quietem postea validior, si aptam agricolæ diligentiam consecuta fit, efficiatur. Alij filium Minois iustissimi viri & Phroniæ prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse putarunt, quòd hæ res otium gratissimum parant agricolis: cùm splendor ex iustitia, pacéque ciuitatum plurimum rebus vniuersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus Diuitiarum Deus, quoniã terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominũ diligentia plurima fiat: quãuis tamen nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit, illũm diuitiarum Deum putarunt, cùm ante illum nemo vllam diuitiarum curã haberet, nemóque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse Cereri consecrata, quoniam frumenti feraciissima sit illa insula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrasse, quoniam propter signiferi obliquitatem variis temporibus in variis locis fit æstas: neque Ceres nisi per æstatem ad maturitatem potest peruenire. Hęc Triptolemum, cui semina frugum dedit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirificè nutriebatur: hoc quidè nihil aliud est quàm seminis ratio. Nam cùm noctes longiores æquo sentiuntur post æquinoctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub terram paulatim includitur à circumstante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimóq. impleantur nutrimento, quo terra ob autumni pluuias referta est. Id circo cùm non valde lenia sunt frigora per hyemem, cum radices sub terra eximiè crescant & impleantur nutrimento, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum superbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ creuit. Inde scitè fictum est ab antiquis quòd fiam quæreus faces ex Ætna accenderit, quia semper cum infra est calor, inferiores partes frugum aluntur, cum verò supe-

superius est idē calor, superiores crescunt. Multa sacrificia fuerunt Cereri instituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum verè, vel terræ ipsi: quando non solum sidera, sed etiam elementa ipsa, aut elementorū partes variis Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illísque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certū ceremoniarum ritum, instituerunt. Id verò quod de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretantur, vt Erisichthō vir imprudens, rerúmque suarum profusor fuerit: quippe cū omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quæ modò bouem, modò ouem, pecunias in concubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopię subueniebat. Atqui nullam ergo satis idoneam horum fingendorum causſam in hac explicatione inesse video, atque aliud quippiam illustrius sub his latere iudico: cum præsertim illud Deæ ira propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sane antiqui per hanc fabulam neminem qui religionem Deorū immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse: quippe cum omnis improbitatis miseriæ sint comites. Deinde patet ex hac fabula imprudentem hominem necesse esse in multa scelera & incōmoda incurrere: quippe cum Erisichthon etiam, vbi sua per luxuriam & crapulam profudisset, postea victum per sordes domesticas, & per turpitudinē sibi malis artibus comparare cogeretur. Quare, vt summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præsentibus bonis conseruandis parsimonia maximè viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa quæ de illa ficta sunt, nihil aliud continebant, nisi frationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere satis, nunc de Priapo dicamus.

De Priapo.

CAP. XX.

PRiapus, quem hortorum Deum esse antiqui crediderunt, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores: si quidem alij Naiadis Nymphæ ac Dionysi filium fuisse tradiderunt, vt ait Strabo libro 13. alii non

excitata fuit, ne vim Priapi paterentur: tũ verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnésque cõciderunt insidiæ, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis. Memoriæ proditum est ab antiquis rerum Ægyptiarum scriptoribus, quòd Titanes insidiati Osiridi illam trucidarunt, atque partem suam quisque clam è domo abstulerunt: sola autem pudenda in fluuium proiecerunt, cùm nemo vellet illa auferre. Isim resumpsisse membra de captis Titanibus memorant, hominémque formasse, ac dedisse sacerdotibus sepeliendum. solum virile membrum non potuisse inueniri, quod imperatum est tanquam Deum coli, quod non modò diuinos honores ita fuit consecutum, sed etiam custodem hortorum ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, vltorémque ac vindicem fascinantium. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita, quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Fuerunt qui memoriæ prodiderint Priapum fuisse virum Lampsacenum, qui cum haberet ingens instrumentum, & facilè paratum plantandis ciuibus, gratissimus fuerit mulieribus Lampsacenis. ea causa postmodo fuisse dicitur, vt Lampsacenorum omnium cæterorum inuidiam in se conuerterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimè ferentibus mulieribus & pro se Deos precantibus, pòst cùm nõnullis interiectis temporibus Lampsacenos grauissimus pudendorum membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oracului adeuntes percunctati sunt, an vllum esset eius morbi remedium. His responsum est morbum non priùs cessaturum, quàm Priapum in patriam reuocassent: quod cùm fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapúmque hortorum Deum esse decreuerunt.

¶ Atque tot sunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita, Priapus Naiadis & Dionysi filius dicitur, quia prosemine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est, aut calor, ac Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt, quia album sit, & lacti vel niui simile rerum propè omnium semen: nam Græci chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt, in idem denique relabuntur, solísque differunt nominibus. Alii Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt, quia vinum propter calorem

excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampsaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi nascerentur. Illius imago sinistra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quod omnium nascentium temporis certi & cuique concessi certa sit meta, qua vitam abscindi necesse est. Fuerunt tamen nonnulli, qui Priapũ nullum esse alium quàm Pana putauerint. Verum vel nominis ipsius etymologia indicat Priapum esse semen. Quod Venus ipsum ob deformitatem in Lampsaco reliqui, nihil aliud significat, nisi res multas naturæ esse necessarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: sic pudenda hominum villis occultantur, & sunt in parte corporis occultiore: sic anum modò intra nates occuluit, modò sub caudarum integumento locauit, modò ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoscere haud facile sit, vt in piscibus, modò non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & testa intectorum. Nam cùm deformia sint, & ab ipsa natura consultò abscondita illa membra, tum turpia sunt illorum officia, quamuis necessaria. idcirco & nos aliquando rei Venereæ obscœnitatem ita breuiter expressimus:

Nil amor est aliud, Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obscœnus Priapus iure optimo fingitur quia turpis est illa naturæ actio: & quam nemo prorsus appetereret, nisi illam cæca suauitate natura respersisset. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. CAP. XVI.

ADonis Priapi pater Myrrhæ filius fuit & Thiãtis, quæ cùm in furiosum patris amorem incidisset, clàm cum eo congressa hunc concepit, ac patre id postea consentiente Deos precata est, vt in aliam formam, quę neque inter mortuos esset, neque inter viuos, mutaretur: quare in arborem sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his:

ὕφατον δ' τλήμονες
Μύρρας ἐρυμνὸν ἄχθος, ἣν μόχθος τόκου
ὀδύνας ἐξέλυσεν ὀδυσσόμεν κλαδί.

Myrrhæ cernet is
Tutam miseræ ciuitatem: nam dolor
Vt fama ramo est huic opertus arboris.

Ouidius

Ouidius lib. 10. Metamorph. non ex Thiante, sed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrrham Adonim concepisse scribit, quod multis versibus complexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt susceptum, vt est in his:

Reddit onus, vagit que puer: quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.

Fuerunt autem duo Adones, alter in Byblo ciuitate natus, alter in Cypro, vt ait Isacius, cùm tamen res amborũ gestæ ad vnum Cyprium referantur. cùm igitur Myrrha in arborẽ mutaretur, filiúmque eximiæ pulchritudinis peperisset, iam tum eius amore capta est Venus, qui cùm adoleuisset monitus est à Venere vt feras immitiores caueret, eúmque venando sequebatur, & precabatur Venus, vt ab armatis feris abstineret, vt in his ait Ouidius libro decimo:

Per iuga, per syluas, dumosáque saxa vagatur,
Nuda genu, vestem ritu succincta Diana,
Hortatúrque canes: tutaque animalia præda,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua taurum,
Aut agitat damas: à fortibus abstinet apris,
Raptoréque lupos, armatóque vnguibus vrso
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque vt hos timeas si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: fortisque fugacibus esto,
Inquit, in audaces non est audacia tuta.

Veruntamen cum ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum postea irruisset, ab illo in femore percussus interiit, vt testatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

κεῖται χαλὸς Ἄδωνις ἐπ' ὀστεόφιν ἐλέφαντος
χὠλίσθῳ ἀμὸν εἶδος ἐπὶ πτυκτοῖς.

Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in summis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuisse à Venere inter lactucas depositum. Fama est præterea Venerem pactam esse cum Proserpina vt sex menses mortuus Adonis esset apud Proserpinam, sed ea lege ne illum Proserpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios sex menses esset apud Venerem. Fuerunt tamen qui dixerunt nõ ipsum quidẽ Adonim in aprum irruisse, sed ab apro impetũ factum fuisse in Adonim, & id Martis consilio contigisse. Nam cum Mars Venerem, Venus Adonim amaret & sequeretur, ratus

est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro immisso cùm Venus opē ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureū colorē rosæ, cū priùs esset candida, datum fuisse fabulantur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quę Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autūni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ ἀκρόδρυα dicuntur à Græcis. consueuerūt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atq; ea loca in quibus hæc sata fuissent, multæque essent fructiferæ arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur, atque de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrātibus:

παρ' ἐκεῖ οἱ θέλα κεῖται, ὅσσα δρυὸς ἄκρα φέρυντι.

Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumni.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Dium vocabant, quò cùm Hercules venisset, multósque vidisset exeuntes è sacello, interrogauit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus. cuius esset Deorū illud fanū. Cùm is Adonidis dixisset, nihil est, inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis declarauit Lucianus ita in Dea Syria: λέγυσι γὰρ δὴ ὧν τὸν ἐν Ἀδώνιδος ὑπὸ συὸς ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ γενέσθαι. ἐς μνήμην τοῦ πάθους τούτου τὸν ἐνιαύσιον ὁρῆνον. καὶ τὰ ὄργια ὕστερον ἐπιτελέσαι καὶ σφισι μεγάλα πένθεα ἐν τῇσι χώρῃσι ἵστασθαι. ὅταν δὲ λουτρώσωνται τὸν Ἄδωνιν, ὅκως ἐὸν νέκυν· ἐς δὲ τὴν ὑστέρην ἡμέρην ζώειν τέ μιν μυθολογέουσι, καὶ ἐς τὸν ἠέρα πέμπουσι. *Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit: atque ad eius rei memoriam singuli quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur. vbi verò se percusserint, & luxerint, primùm Adonidi inferias persoluunt, tanquam vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cœlum mittunt.* Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pausanias in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuii, qui per Libanum

num defertur, dicebatúrque cruētus fluere quo tempore Adonia agebantur. Atque tot de Adonide memoriæ prodita sunt ab antiquis. Fabulati sunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti oportuisse, quia quòd concubuisset cum patre, hominum conspectū deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatē pertinet. nā hominū fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autē quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quātoperéque vel metu vel pudore anteactorum scelerum scelerati, conscientiáque exagitentur: & qualia sint mortalium vota, cùm quid parum honestum à Dijs impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerūt aliquando, tum demū intelligūt quàm absurda, vel turpia, vel damnosa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequā consequerentur se infelices & miseros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectant, & ad matrem cuiusdam Adonidis, cùm tamen Adonim tritici semen esse sentiant, vt testatur Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ καὶ τὸν Ἀδώνιδα ὅτι κὴ ἀποθανὼν ἓξ μῆνας ὑποίσει τὴν τῆς ἀγκάλας τῆ Ἀφροδίτης αὐτὸν κὴ ἓξ ὥρας τῆ Περσεφόνης. τοῦτο τὸ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστιν ἀλληθὲς, ὅτι ὁ Ἄδωνις. ἔγρω γὰρ ἐν τοῖς σπειρόμενος, ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ μένει· ὡσαύτως δὲ κὴ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη, τυτέστιν, ἡ θερμασία τῶ ἀέρος κὴ ἐν τότε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. *Aiunt enim de Adonide quòd mortuus sex menses moratus est in complexu Veneris, quos etiam apud Proserpinam. Hos reipsa ita se habet: quòd Adonis frumentum ēst satum, quod sex menses degit sub terra: sex menses illum habet Venus, aëris temperies, scilicet, ex quo illum messores colligunt.* Sensit tamen Orpheus in hymno in Adonim, illum esse solem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentum, & esse germinandi autorem dixerit in his:

εὔβουλε, πολύμορφε, τροφὴ πάντων ἀείδηλε·
κούρη, κὴ κάρη σὺ παὶ θάλος αὖ ἐν Κύπρῳ·
σβεννύμενε, λάμπων τε κυκλεῖς ἐν κύκλασιν ὥρας.

Quis cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima, qui varia latuis nomine Adoni:
Germinum & idem autor, pariter puer atque puella:
Extincte, atque iterum splendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim solem esse putarunt, illum ab apro hirsuta & aspera fera ictum, quia aspera sit & hirsuta hyems, per quam solis vires paulatim deficiunt. ea res est

omnino Veneri inimica, quoniam per aëris temperiē viget Venus, cùm frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. Cū sol igitur in signis sex Australibus extiterit per frigniferum incedens breuioréſque ſunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cum verò frigna Borealia longiores dies fecerint, tunc eſt apud Veneré per quam omnis venuſtas omniſque nitor aruis reſtituitur, ea de cauſa illum ait Orpheus modò eſse apud ſuperos, modò apud inferos:

ὃς ποτέ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
ἄλλοτε πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις ἑλικοκάρηνον.
Qui modò ſub terris habitas, & tartara nigra,
Frugiferúmque refers in cœlum corpus & idem.

Ita enim ſub his fabularum figmentis vniuerſas propè res naturæ antiqui declararunt, non minus ſapienter quàm Platonici aut Peripatetici: nam ſi contentiones ex Ariſtotelis libris eximantur, perbreues erunt ſententiæ, quę nūc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole.

CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis, & omnium propè bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem ſe quaſi è nebula explicare aliquando poſſit. Hunc genitum eſse plerique crediderunt: neque tamen è quibus parentibus inter ſe conſentiunt. at enim de vna re eodem modo vna eſt neceſsario oratio, neq; contrariæ de eadem re ſimul veræ eſse vnquam poſsunt, nemo naſci poteſt è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuerſis temporibus. Heſiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionem fuiſſe in his ſcribit:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράς τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσι τιθήνεται ἐμφυέουσι,
ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ ἐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείνατ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, lunámque nitentem,
Auroram, qua fert lucem mortalibus almam
Cœlicolísque Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

At Homerus in hymno, quē ſcripſit in Solem Euryphaeſſam matrem

matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filium Hyperionem, vt patet in his:

Ἠέλιον δ' αὖτε Διὸς τέκε δῖα μέδουσα
Καλλιόπη φαέθοντα, τὸν Εὐρυφάεσσα βοῶπις
γείνατο Γαίης παῖδι, καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
τῷ μὲν Εὐρυφάεσσα θεὰ κλειτῷ Ὑπερίονι
αὐτοκασιγνήτῳ. ἐν δὲ τέκε κάλλιμα τέκνα,
Ἠῶ τε ῥοδοπῆχυν, ἰδὲ λοχμήν τε Σελήνην,
Ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα.

Calliope Solem Iouis alto è semine natæ
Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit
Euryphaessa fato Terra Cœlóque micanti.
Frater erat, coniunx Hyperion Euryphaessa
Mox fuit: hac illi peperit dein pignora clara,
Auroram roseam, & præstanti lumine Lunam,
Perpetuóque orbem lustrantem lumine Solem.

Fuit. n. Hyperion Terræ, & (vt alij putarunt) Cœli, vt alij Titanis filius: alius fuit Agamẽnonis, de quo meminit Pausanias in Atticis, qui postremus regnauit Megaris. Hic cum cæteris Titanibus aduersus Iouis imperiũ minimè cõsensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriã currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cùm Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpiùs vocatus est à poëtis, vt testatur Virg. lib. 4.

vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

Fuerũt Soles plures vocati, vt ait Cicero libr. 3. de nat. Deorum, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero: Vnus igitur eorum qui Soles dicti sunt, è Ioue natus, nepos Ætheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius, Vulcano Nili fluuio, cuius vrbem Ægyptij volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is quem heroicis temporibus Achanto Rhodi pepe risse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi: Quintus, qui Colchis fertur Æetam & Circen procreauisse. Cùm verò Sol Deus esse crederetur, omniáque suo lumine illustrare, ac videre Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea:

πρωὶ γὰρ πρὸ σοῦ,
εἰσ' ἅ παγδοτι λαμπὰς ἑπτατιμ θεοῦ.

strare ad res philosophicas explicandas. Nam Solem ipsum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoscere mortalia arbitrati sunt antiqui, vt ait Æschylus in Prometheo:

καὶ τὸν παντόπτην κύκλον Ἡλίου πέλας.

Voce videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei simulacrum in mundo esse censuerunt, tum quia cunctis sideribus sit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia pro suo cursu cæteris omnis iustitiæ & administrationis sit moderator, vt ait Plutarchus in libello de doctrina principum. Hunc in curru vehi solitum putarunt antiqui, vt ait Horatius in carmine seculari:

Alme Sol curru nitido diem qui
Promis & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem descripsit Ouidius lib. 2. Metamor. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Euripides in Phœnissis:

εἰ τὰ τέθριππ' ἐς ἅρμα τ' Ἠλίου βλέπων

Si vel quadrigas Solis & currum intuens.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. libr. 2. Metamorph,

Interea volucres Pyroïs, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartúsque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis vitæque Quæstor vocatus est à Proculo Lycio, clauiúmque rerum humanarum gubernator, vt patet ex his carminibus:

κλῦθι πυρὸς νωτοχρυσοχάλινε Τιτάν.
κλῦθι θεὸς πάντα ζοφερὸς ὃς αἶνα πνεῖς,
αὐτὸς ἔχων κλῆδας νυκτὸς καὶ φωτὸς ἐν κόσμῳ.

Audi flammarum Titan rex, qui aurea equorum
Lora tenes, lucis quæstor, vitæque orientum
Claues fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virgilius in tertio Georgicorum:

Tum sol pallentes haud vnquam discutit vmbras,
Nec cùm vectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare solitos & na-

ribus quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit lib. 12. Æneidos:

Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies, cùm primùm alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucémque elatis naribus efflant.

Alii non mergi quidē Solem in Oceanum crediderūt, sed in poculo navigare, quod & Stesichorus & Antimachus, & antiquorū plures crediderunt. Verū dixerunt nonnulli Vulcanū thorum fabricasse Soli ita profundum ex auro, vt in eo per noctem, cùm ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset, vel dormiens navigare posset ad Orientē. Ibi currus illi experrecto astabat, quem ascendens cœlum conscēderet, quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi, vt patet ex his carminibus Pumilionis:

Ἠέλιος μὲν γὰρ τ' ἄλαχε πόνον ἤματα πάντα·
οὐδὲ ποτ' ἀμπαυσις γίνεται ἠμέριος,
ἵππουσίν τε καὶ αὐτὸς ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος Ἠὼς
ἵκηται σφετέρην ἐς πατρίδα Οὐρανίην εἰσανάξῃ.
τὸν μὲν γὰρ διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος ὕδωρ
κοίλην, Ἡφαίστου χερσὶν ἀλλαμένην
χρυσοῦ τιμήεντος ἰσοπαχέος, ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
εὐδον δ' ἁρπαλέως χώρου ἀφ' Ἑσπερίδων
γαίης Αἰθιόπων, ἵνα οἱ θοὸν ἅρμα καὶ ἵπποι
ἐστᾶσ' ὄφρ' Ἠὼς ἐς δεῖπνα μόλῃ·
ἔνθ' ἐπίβη ἐπέβη ὀχέων Τ[illegible]ειονίδης ἥρως.

Longa laborantem Solem lux prospicit: illi
Nescitur & lucis tempore nulla quies:
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius illum
Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro, celerem, pelagi per summa volantem.
Sopitúsque locis fertur ab Hesperidum,
Donec ad Æthiopas veniat: firmatur equorum
Currus, dum redeat Memnonis alma parens.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam qui putarint vbi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cùm illæ sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. Homerus lib. 4. Odyss. duos tantùm Solis equos numerauit

merauit, Lampum scilicet, & Phaëthontem, qui diem & Auroram portarent hoc facto:

Ἠὼ δ' αὖτε
βῆσατ' ἐπ' Ὠκεάνοιο ῥοὰς χρυσόθρονον, ἅδ' ἅμ' ἵππους
ζεύγνυθ' ὑπασπίδιας φάος ἀθρόον ἀνθρώποισι φέρουσας,
Λάμπον τε Φαέθοντ', ἠΐθεον Ἠὼ πῶλοι ἄγουσι.

Auroram fluctibus inde
Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugales
Iungere equos celeres, portantes lumina rebus.
Ceruice Auroram Lampum & Phaëthonta trahentes.

Alii tamen his Erythræum & Acteonem addiderunt. Alii parua lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, eáque flammas Solem orientem esse crediderunt, vt scripsit Epicureus philosophus poeta lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Qua faciunt Solis noua semper lumina digni.
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cũ verò Sol Lunæ cæteris q. sideribus lumẽ impartiat, meritò siderũ dominus & moderator fuit appellatus. quẽ etiam quòd autor sit generationis, dũ per obliquũ circulũ percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste:

ἐγὼ πῶς σιωπῶ μ' ἔγγυς εἰσορᾷν θεούς,
Τὸ δ' οὐκ ἐμοὶ τοῖς τοξόταις πόρεις μόνα.

Et quí tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis amplius quòd cernere.

Idcirco Libyę populi, quòd manifesta Solis & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Diis reliquis minimè erant soliciti, cùm Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene, Θύουσι δὲ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ μοῦνοι τούτοισι τῶν ἁπάντων Λίβυες θύουσι. *Sacrificant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare.* Fabulati sunt Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recensuit ita Homerus pascere in Thrinacia libro μ. Odysseæ:

Θρινακίην δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι· ἔνθα δὲ συῶλαι
βόσκετ' Ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα·
ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσοι δ' οἰῶν πίονες αὖλαι·

εἰ τόκεν αὐτὸς ἀνὴρ εἰς ὕστερον αὖθις ἵκοιτο.

Natus vbi Æeta est, simul & præclarus Aloeus,
Solis & Antiopes natis hîc Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit. Asopus & hoc diuino cessit Aloei
Quod tulit hoc Ephyréque Æeta præbuit omne.
Hoc Buno seruare lubens Æeta reliquit,
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nympham fuisse insecutus vim illatur', quę vbi in sacellũ Rectę Dianę cõfugisset in mõte Vertice nomine sitũ, mox euanuit: at Sol inde ortus esse postea dicitur, quare mõs fuit Oriẽs vocatus, vt scripsit Cęnaro in rebus Indicis. aiunt etiã Phasim fuisse Solis & Oceyrhoes filiũ, illum qui in adulterio deprehensam matrẽ occidit, atq. ab Erinnybus exagitatus se in Arẽtarum fluuiũ Colchorũ coniecit, qui Phasis ab ipso fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de Lapillis. Fuit Solis filius etiã Mausolus à quo vocabatur priùs fluui' Ichthyophagorũ, qui post modo vocatus fuit Indus. Fabulati sunt nõnulli Venerem à Sole fuisse cõpressam in Rhodo insula, Rhodúmq. peperisse, quo tempore aurũ pluit, atque inde datũ fuisse nomẽ insulæ. Hanc insulam priùs habitarũt Telchines, qui (vt fabulati sunt antiqui) filii fuerũt Thalassæ, qui dicti sunt cum Caphira Oceani filia Neptunũ educasse, cũ Rhea illi transmisisset infantem. Hi cũ multa vitæ hominum vtilia inuenissent, tum Deorum imagines primi excogitarunt, tùm etiam quædam antiqua Telchinia vocarentur. Dicti sunt præterea Telchines fuisse præstigiatores, qui nubes & pluuias & grãdinem & niuem inducerent cum vellent, & tanquam de Magis memoriæ proditum est, qui etiam proprias formas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympis:

τὰν πουτίαν	*aquoream*
ὑμνέων παῖδ'. Ἀφροδίτας	*Hymno laudans filiam Veneris*
Ἁλίοιό τε νύμφαν Ῥόδον·	*Solisque nympham Rhodum.*

Alii Solis & Amphitrites putarunt filiam, vt ait Asclepiades: alii Amphitrites & Neptuni, Herophilus Neptuni ac Veneris, Epimenides Oceani ac Veneris. at enim cum Sol cũ Venere congressus est, pluit auro, & rosæ multę floruerunt, vt est in his:

Κύπριδι; Ἡ ἁλίῳ τε Ῥόδῳ ξῆνε ἴο μιν τέρα.

τρεῖς τοὺ τῶν πόλεις πέλεσι τρισὶν ἔνεμε κείνῳ
ἐκ τῶν ἕκαστος ἴσας ἐκάλεσε δὸ. ὕδατι χρυσοῦ.
ῥόδα τ' ἐρόδ' ἰῷ πᾶσι σύνεικε, κρίνα τ' ἀδμῆ.

Insula dicta Rhodos de Sole & Cypride nata est:
De tribus & natis horum tres sunt simul vrbes,
Cúmque Deam Deus accessit guttis pluit auri:
Purpureaque rosæ fudere ac lilia flores.

nam ῥόδον rosam significat apud Græcos, eáque insula dicta est postea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filii, Lindus videlicet, Camirus, Ialysus nomina vrbibus à se conditis singulatim dederunt. Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis, Cercaphus, alii Phaethon è Prote filio Nelei illi natus est Ægle, Hemithea, Diozippe, Ditce: Miletus, à quo vrbs Ioniæ dicta est, ex Deione Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alii complures. Atque de maribus nonnullorum dissentiunt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositam diiudicare. Mos fuit vt Soli equus immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam solem Hyperionem nominat:

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus lib. 3. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit, in his carminibus:

Ταλθύβιος δέ μοι ἔνθα καὶ ἔρκεϊ δῖος Ἀγαμὲ
κάπρον ἰησάσθην ταμέειν Διΐ τ' Ἠελίῳ τε.

At mihi Talthybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est: Soliique superno.

Huic etiã sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Paus. in prioribus Eliacis, quia Solis reditum cantu nuntiat.

¶ At nunc fabulosa summatim explicemus. Solẽ Thię filiũ illa de causa putarũt, quòd omnia bona à diuina natura procedũt: nã Thia diuinã significat. huic patrẽ addiderũt Hyperionẽ, quia per omnia corpora superiora diuina prouidẽtia transmittitur. Cùm igitur ὑπερίων supereũtem significet, sitque nomen Solis adiunctum, vt ait Homerus lib. 2. Odyss.

οἱ Ἠελίοιο βόες ὑπερίονος Ἠϋκόμοιο ἦδον.

Qui boues Hyperionis Solis ederunt:

meritò Sol illius filius existimabatur, siue sit diuina prouidentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis motibus

motibus agitantur, per Hyperionem intelligamus. Alii Solis ipsius naturam respicientes matrem Eurythaessam illi tribuerunt: quippe cùm εὐρὺς latus, εἶδος splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissimè & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia esse consecutus: quia viri boni, quibus est diuinitas ingenii, magis fauêt veritati & iustitiæ, quàm diuitiis per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes & honores mortalibus largitur. Nam idcirco vt argentum Lunæ, Marti ferrum, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stannum, Veneri æs, sic aurum Soli tribuitur. vt igitur nemo impunè denique aduersus æquitatem insurgit: sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitum finxerunt antiqui, quoniã non facilè percipiebant illa quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorum motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cùm alii singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent. quæ illos circumuoluerent, alii vnam esse satis omnibus globis putarent, alii singulis sideribus suas addiderint: atque alii rursus assiduè cœlum circa terram conuolui sentirent, alii cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flãmatus, Æthon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrens, quæ ficta sunt ex illorum sententia, qui stellas igneas esse voluerunt. Eous autem matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuunt. Atque cùm Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facilè vulgus intelligeret, Solem vbique tantundẽ abesse à medio, illum finxerunt in lecto à Vulcano facto natare: qui cùm experrectus ad litus orientis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt & cellariæ. Cùm verò lux Aurora sit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicuntur portare Auroram, Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animantia. Hic idem morborum, & salutis omnium, & frugum, & re-

rum copiæ est autor, & temporum moderator, & Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cùm solus tantæ sit auctoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuóque motu agitetur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filii nihil aliud sunt, quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires, vt patet ex ipsorum nominum interpretatione: nam & Pasiphae omnibus lucens, & Phaetusa ardens, & Lampetie splendens & Augeas splendidus est, & Hemithea semidea & propè diuina, & Heliades Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia. at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale.

CAP. XVIII.

PAles pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cum tamen aliàs magna Mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem Palilia celebrabantur, quæ solennitas erat pastorum: nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid. lib. 4. Fastorum:

Móxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Trasijcias celeri strenua membra pede.

De Aristæo. CAP. XIX.

ARistæus Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, vt testatur Virg. lib. 4. Georg. in his:

Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me præclara stirpe Deorum
(Si modò, quem memoras, pater est Thymbræus Apollo)
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cùm illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

Κυρήνη πίσεαι τις ἔλος ἔνδοθι Πηνειοῖο
μάλα νίμεν ποιμένι φέρτερον ἄλλων ἠδὲ καὶ αὐτῶν
παρθενίης κ' ἀέκητι θεᾶς ἀκέρα σῶον. αὐτὰρ Ἀπόλλων
τῆλ' ὄρεος κ' αὐτῆσι βοτὰ ποταμοῖο ἐπὶ πεμπάσσων
τηλόθεν. Λιμπάνης, χθονίης ἔνδοθι Νύμφαις,
αἳ Λιβύσσης ἐπὶ μοῦνα ἔνδοθι Μυρτώσιος ἄγρης.
ἔνθα σ' Ἑρμείαο τέκε Φοίβου κελεύσαν
Ἀγρίη κ' Νέμεσις.

Fama est Cyrenen Penei ad fluminis undam

Egressæ

Egisse pastum pecudes aterna placabat
Virginitas, castúsque thorus cui fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris,
Quam procul Hæmoniis portauit finibus: inter
Indigenas Libyæ, Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit: quæ nox de semine Phœbi
Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cicero actione sexta in C. Verrem, Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit in his verbis: Aristæus, qui, vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Diis Theagenes fuisse Cyrni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex singulis maris Ægæi, atque priùs Battus vocatus fuit propter linguæ impedimentum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt testatur Iustinus libro historiarum decimotertio. inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primùm. Scriptum reliquit Pindarus in Pythicis Cyrenen cum Apolline venari solitam ac diutiùs virginitatem seruasse: quæ vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illámque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus Pherecydes, data illi optione vt quò vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eam ciuitatem quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit: cùm tamen Agretas illam in Creram primùm fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuitque Lariſſa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia. Alii tradiderunt regnum virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypylo, illi qui leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenen illo tempore regnum obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alii Eurocum, & Nomium, & Agræum addiderunt. Neque verò vnus tantum fuit Aristæus, sed plures: vnus Caryſti filius, alius Chæronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis: qui cùm Eiesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstum moriebantur) atque illi statim flare cœpisset,

Iupiter Aristæus vocari cœpit,& Apollo Agreus & Nomius pastorum & agrestium Deus,quæ tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui , quorum sententiam nos secuti ita in nostris Venationib. lib. 4. scripsimus:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras,
Fertur Aristæus antrum hic coluisse,virorum
Qui genus indocile,& viuentum more ferarum,
Glandibus & baccis pomis syluestribus,& quæ
Syluâ tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere:& è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice : primus oliuum
Exprimere ex olea fructu,lac cogier idem.

Quem tamen non Bacchi quidem filium,sed alumnum quidam fuisse censuerunt,ad quorum sententiam allusimus ita in nostris Venationibus:

Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas,Driadasque puellas.

Huius vxor fuit Autonoe,quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonem filium suscepit. Aiunt Aristæum non illum quidē Proconnesium:at ipsum Apollinis filium in taberna fullonaria interiisse, atque à quodam qui Crotonem contenderet,in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem,sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Diis, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc eundem Aristæum filium Apollinis Cyrenésque Nymphæ filiæ Hypsei,quam tamen Penei filiam quidam fuisse maluerunt,laseris vsus inuentorem fuisse memorant ; vt patet ex his: Ἀ ρ ι σ τ α ῖ ο ς δὲ ὁ Ἀ π ό λ λ ω ν ο ς ἐ ξ Κ υ ρ ή ν η ς τ ῆ ς Ὑ ψ έ ω ς , π ρ ῶ τ ο ν τ ὴ ν ἐ ρ γ α σ ί α ν τ ῆ σ π ί τ η ς ἐ ξ ε ῦ ρ ε ν , ὡ ς π ε ρ ὶ τ ο ύ τ ω ν ἐ ρ ῶ μ ε ν . *Aristæus Apollinis & Cyrenes Hypsei filius primum laseris vsum excogitauit, sicut etiã mellis.* atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Diphilus: τ ὸ μ ὲ ν ὀ π ὸ ς ὅ τ ι ῥ ί ζ α ἡ δ ύ σ μ ο σ ὲ ν Λ ι β ύ ῃ γ ε ν ν ᾶ τ α ι , ὃ ς δ ύ ν α μ ι ν ἀ ρ τ υ τ ι κ ὴ ν ἔ χ ε ι κ α ὶ δ ι ε ρ μ η ν ε υ τ ι κ ὴ ν · χ α λ ᾶ σ θ α ι δ ὲ ἡ Κ υ ρ η ν α ϊ κ ὴ ν τ ο ῦ τ ο ν ἀ ν ὴ ρ τ ὸ ν ἐ σ θ ί ε ι ν κ α ὶ π ί ν ε ι ν κ α ὶ κ α υ λ ῷ κ α ὶ τ ῷ ῥ ί ζ ῃ χ ρ ῶ ν τ ι . *Est autem laser radix odore suaui,quæ nascitur in Libya,cuius illa vis est vt præparet,ac purget.optima verò est Cyrenai-*

venaica, cuius vtuntur succo & thyrso & radice. Præterea alii dicunt fuisse Prometheum, alii Aristæum, qui primus omnium taurum Diis immolauerit, cum antea herbæ tantùm ac flores Diis offerrentur, suffimentáque fierent è pretiosis odoribus. vt scripsit Androtion in sacrificiis.

¶ At nunc cur ista fabulosè finxerint inquiramus. Hunc alii Phœbi, alii Dionysi, ac Cyrenes Nymphæ filiũ putarunt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomẽ significat. Sol verò cum omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rationibus factis præpollet in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potiùs Penei filiam Cyrenen Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei vsum, diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ, mõstrauit hominibus. cùm illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armenta custodiréque docuerit, cùm nullam vtilitatem homines prius ex armentis percipierent. Nec me tamen præterit fuisse nonnullos qui ad historiam rem deduxerint, cùm dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximiæ pulchritudinis virginem rapta in Libyam portatam compressit: idque fictum fuisse propter Thessalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt breuibus rem complectar, cùm illa sola & rebus nostris assiduè sit adiumento vt meliùs se habeant, & vitam faciat faciliorem suauioremque mortalibus, quippe cùm imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure.

CAP. XX.

TELLVS quibus parentibus orta sit non facilè est consequi coniectura: quam alii è Litigio, alii è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimonis freti, quod ego viderim, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim

Tellus, Mercurique, Rex & inferûm.

Hæc regina etiã vocata fuit, vt scripsit Euripid. in Electra:

σὺ τ' ὦ πάτερ γῆς αἰσίους οἰκοῦν πάτρᾳ
χθὸν' ἄλσος, χεῖρας ἣ δίδωμ' ἐμάς.

Et tu pater locos prophanos incolens
Telluris, ac regina Tellus cui manus Trado.

Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Æschylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his:

καὶ Γαῖα πολλῶν ὀνομάτων μορφὴ μία,
τὸ μέλλον ἥκειν πανδίκως πανδίκτισε.

Et Tellus, multorum nominum facies vna,
Futurum quæ foret vaticinata est.

Memoriæ prodidit Pausanias in Phocicis Tellurem primũ Delphis responsa dedisse, atque Daphnen delegisse sibi sacerdotem: deinde cessisse illam sedem, atque oraculorum locum dono dedisse Themidi, quæ postea illum Apollini reliquit. hæc causa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuisse filiũ Diorphũ, qui, vt ait Sostratus in introductione historiæ fabulosæ filium Mithræ optauit, genus fœmineũ auersatus. atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta post terminatum tempus iuuenem suscepit Diophorum nomine. ille vir factus Martem in certamen de virtute prouocauit, atq. interfectus in montem sui nominis consilio Deorum est conuersus. Hanc etiam Cererem vocari scripsit ita Euripides in Bacchis:

Δημήτηρ θεὰ
Γῆ δ' ἔστ', ὄνομα δ' ὁπότερον βούλει κάλει.

Ceres Dea est
Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari, vt testatur Homerus libro tertio Iliadis:

αἶσιμα δ' ἄρν' ἔτεραν λευκὴν τέρεν δὲ μέλαιναν,
Γῇ τε καὶ Ἠελίῳ.

Ferte agnum niueum, atque agnam portabitis atram,
Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem sacram fieri solitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cùm tamen scribat Æschylus in Persis inferias Telluri tan-

quam inferis offerri solitas. Quid sit Tellus omnibus patet: at cur finxerint antiqui illam Titanis aut Cœli fuisse vxorem illis patebit, qui in illam Solem assiduè agere considerarint, illámque tanquam fœminam Solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De Feronia. CAP. XXI.

FERONIA Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui: quam tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, vt testatur Virgilius libro septimo:

& viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiusce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro quinto, vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere solitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur, nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permistis ambularent illæsi: ad quod spectaculum magna multitudo quotânis aduenie bat. Verùm nihil aliud Feroniam, quàm diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quæ illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cùm viderent antiqui nihil sine diuina prouidentia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerunt. Horum simplicitatem & inscitiam fallere omnium sanè fuit facillimum: quare malorum dæmonum multæ ortæ sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cùm inscitiæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est si quid à Deo impetrare non possumus.

QVM multis difficultatibus vita mortalium vndique sit circunuēta, nullāque ex parte miseriis carere soleat, Campeggi ornatissime, optimum fatu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerúmque propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod à Diis immortalibus per vota cum summa animi contentione sæpiùs expetierit, nisi priùs constiterit alios etiam homines res sibi suisve carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cùm cognouisset filii crudelissimè laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semelæ potuisset, quantum Iouis facilitas, cùm ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cùm fulmine accessisset? Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethōrem oppressisset, quā paterna indulgentia & nimis facilè ab ipso patre exaudit æ filii preces? Quòd si Dii non tam facile aliquando hominibus precantib. fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cędes fuissent à virorum bonorū capitib. depulsæ. Vt igitur æquo animo ferremus si quid à Diis impetrare non possumus, multa excogitata, &, vt suauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cùm quid frustra precamur, continuò in desperationem est cadeu-

dum. quod insulsi plerique homines fecerunt, qui cùm vo-
torum suorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos
esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: réseque diuinas suæ insciitiæ, non ingenii sui imbecillitatem, diuinæ naturæ subiecerunt. Vt igitur quo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorúmque immortalium cõsilium in bonam partẽ acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte; & alia complura his similia, finxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini ansiles nugæ & res ridiculæ videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaethonte quæ memoriæ prodita sunt ab antiquis, perquiramus.

De Phaethonte. CAP. I.

PHaethon Clymenes Nymphæ & Solis filius fuisse dicitur, qui cùm Epapho Iouis filio non cederet, séque Solis filium esse gloriaretur, hunc falsò gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouidius lib. 1. Metamorph.

Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis, pérque vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœbóque parente superbum
Non tulit Inachides: matrique ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi,
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ scripta sunt etiam à Zeze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Atticis Cephali satu natum esse ex Aurora Phaethontem scribit, quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

πᾶσιν δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἡμαθίωνα ἄνακτα,
αὐτάρ τοι Κεφάλῳ φυτίσατο φαίδιμον υἱὸν
ἴφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον αὐδήν.

Memnona Tithono peperitque Aurora nigrantum
Æthiopum Regem, Tithono hac Emathionem.
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta deorum,
Et fortem Phaethonta, parem Diis mente superuis.

Fabulati

Fabulati sunt igitur Phaethontem Epaphi contumeliis inflammatum vt nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse, & precibus tandem impetrasse, vt is polliceretur iurãdo, quidquid Phaethon proposcisset se concessurum. Tum verò Phaethon rogauit vt currum luciſque administrationem sibi per vnũ diem concederet: id cùm grauiter ferret Sol, neque tamen negare posset quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatus filio persuadere ne rem tam arduam, támque difficilem aggrederetur, quæ multo maiorem peritiam & animi cõstãtiam requireret. Verum cum nihil neque monendo, neque deterrendo, neque rogando, vt ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum habenásque equorũ tradidisse dicitur: vt luculentissimè scripsit Ouid. 2. Metamorp. & Lucianus in dialogis Deorum. Cùm igitur acceptũ currũ ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit vt modò terrarũ orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionésque vel ad cardines mundi insuetum æstum sentirent, modóque tellus Æthiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cùm sensisset Iupiter, veritus ne genus animantium penitus periret, fulmine cœlesti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, vt ait Apollon. lib. 4. Argonauticorum:

ἐς δ' ἔβαλον ὑπὸ κῦμα μέγ' Ἠριδανὸς
ἰὸν ἅτε πυρ· αἰθαλόεσσα τυπὶς φορέει πίσεα κεκαυμένα
ἠμισυδὸν Φαέθοντα πάτον ἄμυδις Ἠελίοιο
κείμενος ἐν ψαμάθοις πολυαρδέι· τοῦ δ' ὑπὸ καπνὸς
πεύκαισιν ἐοικὼς ἔαται ἀνιηρὸν ἀτύζων.

Vltima ad Eridani Minya venere fluenta,
Postus quo ardenti percussus fulminis igne
Semiustus cecidit Phaethon, currúmque paternum
Liquit in aëreis campis. ibi nunc quoque fluctus
Vulnus olent ustum grauiter, fumóque vaporant.

Et Lucretius lib. 5. inquit Solem post mortem filii collegisse equos, atque suetum cursum peregisse:

At pater omnipotens ira tum percitus acri,
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: Sólque cadenti
Obuius aternam susceptit lampada mundi,

Disiectósque redegit equos, iunxitque trementes.
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur: vbi scarent fontes Eridani ad Pyrenæos mõtes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis, in his:

τῆς δ' ὑπὲκ Πυρηναῖον ὄρεσι, καὶ δόμου τε Κελτῶν,
ἀγχόθι πηγάων καλλιῤῥόου Ἠριδανοῖο
ἧ ποτ' ἀπ' ὠκυπόροισιν ἐρημαίῃσιν ἀὴτ τύκτας |
Ἠλιάδες ναιουσαι ὀδυρόμεναι Φαέθοντα.

Hic Pyrenæos montes, Celtásque videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus: illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.

Nam fama est eius sorores, quæ commemoratæ sunt, cùm de Sole ageremus, adeò grauiter mortem Phaethontis tulisse, vt assiduè lugentes Deorum misericordia in populos nigras fuerint conuersæ: vt innuit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poëta in lib. 2. Metamorph.

Inde fluunt lacryma: stillatáque Sole rigescunt
De ramis electra noua, quæ lucidus annis
Excepit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lacrymas, vbi propter Æsculapij mortem mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt tursus qui dixerint istud ipsum contigisse illo tempore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopum. Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontem cognomine, cùm priùs Eridanus diceretur, à quo etiam fluuius nomen obtinuit.

¶ Hæc illa sunt quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflammatio, quæ è Sole proficiscitur: nã καίω ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ἀπὸ τῆς κλύσεως, quod inundare significat, fuit vocata, Sẽfit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, ísque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur:

huntur: nam cùm vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cum enim fiunt crassiores terræ vapores, iisque calefiunt à Sole; quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus. quare Phaethō Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alii Cephali & Auroræ filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephalus & ipse Sol astrorum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus per cursum. Fabulantur hunc currum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multásque insuetas grauioribus calorib. prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum, Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi deliraſſe, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cùm enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerúque consequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria. Nam cùm mirus calor Solis terræque siccitas Galliam & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1142 inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decē millibus hominum superfuerit: Istud ipsum aliquando contigit in Ægypto, & in Asia, post eximiam siccitatem, & post eximias inundationes: nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastatæ sunt. Atque Anaximander ex obseruatione siderum non solùm tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Eridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare in Aratæis verſib.

illum magnas habere vires inquit Cicero. cùm ita verterit.

Hæc etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cæli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus: quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustiã à circumstanti frigore cõpulsi (ea enim illa pars aeris, vbi cessant radii Solis à terra reuerberati frigidior) tonitrua & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de causa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labantem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viuentium, modò ignis elementum vt comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina: aliquo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando pene exusta & extincta ob æstum animantia.

Alii fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cùm mortuus esset, antequam artem perfectã cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, vt ait Lucianus in Astrologia. Alii maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus aut adolescentibus, aut imperitis non esse concedenda: cùm in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes rebus publicis, imperitóve præficiuntur, ii cum maximo suo & præfectorum & subditorũ periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in populos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarúmque genera nasci solere, verùntamen vbi calor maior ꝙ facultatem superauerit, rõ amplius est generationis sed corruptionis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem crassior est, quare electrum ex illis arboribus tum primũ lacrymantibus effluxisse dicunt. Fuerũt qui hæc ad historiã potiùs detorquent: nam omnes fabulæ habent aliquam historiæ partem tanquã fundamentum. Scribit Zetzes histor. 1 7. Phaethontem filium fuisse cuiusdã Regis, qui cùm currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuii in flumen delapsus interierit, quem tanto

cum

cum animi mœrore luxerunt sorores, vt stupidæ factæ sint, quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaëthontem fuisse scribit. quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, currúmq; accepisse credidit, quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam esse dicant, q ò l vastus cometa solaris natura in uo nullis locis tandē dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura, siue sit vapor circa sidera collectus, siue per se prælongus extitat, qui paulatim exuritur, siue alia quauis de causa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarū penuria cōsequatur, quia propensiores sunt ad influm nationes aeris vapores, q'iam ad pluuium. Quod attinet ad mores, deprimere non nullorum arrogantiam nec hæc voluerunt, qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrantur: quæ arrogantia homines plerunque trahit in magnas calamitates. At quæ de Aurora dicamus.

De Aurora. CAP. II.

AVRORAM filiam fuisse Hyperionis ac Thiæ, Solisque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus in Theogoniis carminibus:

Θεία δ' Ἠελίοιο μέγαν, λάμπουσά τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀνάσσει,
ἀθανάτοις τε θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.
γείνατο δ' ἐμμιγεῖσα Ὑπερίονι δῖα θεάων.

Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cœlicolisque Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

Alii Titanis & Terræ filiam esse Auroram credidērūt. Hīc Solis præuiam sicut Auroræ præuium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cùm Solem citò orituram nuntiet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

ἀγγελίην Τιτῆνος ἀπ' ὠκέος ἀγλαὸν ἦμαρ

Nuntia Titanis celeris, latéque nitentis.

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum aut subrubentem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem:

αἳ δ' ἅμα Τιτῆνας χρυσοπρύμνοις ἀνὰ πόντον Ἠὼς

ὑμετέρου γένους δεδιέναι ἀθανάτους τε καὶ θνητούς.

Vt vestra de gente pavent Diis, aurea sedes
Quam vehit, arripuit Tithonum Aurora maritum.

Fabulari sunt enim poëtæ Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi soliram, vt testatur Virg lib. 6.

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium aethereo cursu traieceraat axem.

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:

οὐδ' ἔκλ' ἀλοίμαν· αἰαπτόλι τε Δυὶς Ἀὼς.

Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his:

Ἠὼς μὲν αἰπὺ κεῖνο Φηγίου πάγου
κραμπνοῖς ὑφ' ἅρμα πῶλον Πηγάσου πτερῶν
Τιθωνέως κλίνουσα δ' Κέρνης πόλας.

Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi,
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:

Ἠὼς δ' ἠερόφοιτις ἐπὶ χθόνα φέρετο
ἀθανάτοις τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποις βαθυβώλους.

Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata manè profundis.

Memoriæ prodidit Pausan. in Laconicis Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Hom. lib. 5. Odyss.

ὡς ὅτε τ' Ὠρίωνα εἷλετο ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.

Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eúmque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virgilius libro quarto Æneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hãc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus lib. primo Bibliothecõtos & astra peperisse: Τοῖς δὲ ἐξ Ἀστραίου αὖραι καὶ ἄστρα·

Ex

Ex Aurora & Astræo venti & astra. Nam cum Astræo congressa fratre Thiæ & Hyperionis filio Argestem, Zephyrum, Boreámque peperit & Notum, vt in Theogon. ait Hesiod.

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἐϊδυίη τέκε κάρτεϊ θύμους,
Ἀργέστην Ζέφυρόν τε Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,
καὶ Νότον εὐκέλαδον τετιημένα δαίμονι εἰκώς

Astræo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestem, Zephyrum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notum, coniuncta Deo Dea candida lecto.

Hanc iucundissimam & suauissimam non hominib. solùm, sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orph. in hymno in Auroram his verbis:

ἣ χαρὰ θνητῶν ἔβλ' ἐπὶ πᾶσι γθονὶ δ' ἐπὶ πᾶσα
δέ ἀδύτου πάσι σελὶς ἔφυ καθυπέρτερον ἔσται
ἀνέρα τε γυναῖκα ἔτι τε θῆρα θοὸν ἐλαφηβόλον ἠδὲ
πᾶσι δ' βροτοῖς χθονὶ τοῖς τοπεῖσι, καὶ τὰ φύλα
τετραπόδων ἠδὲ πτηνῶν τε καὶ ἐναλίων πολυιχθύων.

Quæ gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult diua tuum, cùm fluctibus exis.
Excutis & somnum ciliis: latantur vbique
Serpentúmque hominúmque genus, volucréque feraque,
Quæque colunt altas spumosi marmoris vndas.

¶ Hæc illa sũt quę de Aurora fabulosè prodita sunt ab antiquis. Hãc Thię & Hyperionis filiã arbitrati sũt illa de caussa, quia diuina bonitate ita statueate lux è Sole ad mortales manet. quid. n. cõmodi habemus, quod hominib. à Deo non sit? Hãc alii Terrę filiã & Titanis, alii nuntiã Titanis vocarunt, & ex Oceano emergera crediderũt: quia nauigantib. ex vnda aut in planitie existẽtib è terra exire appareat, & è luce Solis, quẽ antecedit. Nã oculorũ acies ad certum interuallũ pro facultate naturali locorũ distantiã metiri põt, at hallucinatur prętera ob imbecillitatẽ & ob molẽ aëris inter aciem & distantia corpora interiecti, quę spectantur. quare si quid lõginquum metiri velimus, adhibenda sunt opticæ instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turpidi aëris natura, & surgentiũ assiduè vaporũ, vt candida lux Solis his interiectis, cùm tenuis illa adhuc sit, rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos, & auream sedẽ, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter celeritatẽ motus illĩ currus concessus est. Hanc niueos equos habere alii dixerũt,

hon ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam intuentes. ac nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

MEmnon fuit Aurorae Tithonique filius, qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt inquit Apollodorus lib. 3. & Hesiodus in Theogonia:

Τιθωνοῦ δ' Ἠοὶ τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιοπῆα ἄνακτα καὶ Ἡμάθιωνα ἄνακτα.

Aßt Aurora parit Tithono Memnona fontem,
Æthiopum Regem Regem simul Emathionem.

Hunc natũ esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his

Ἔνθα περ ἐστὶ Θήβαι ἑκατόπυλοι εὐρυάγυιαι
Θήβας Ὠγυγίας ἱερὸν πτολίεθρον ἵδοιο
Μέμνων αἱ πλῆσαν ἰδὼν ἀστεμφέϊ Ἠῶ

Nam quicunque colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas Ogygias hecatompylas: hic vbi Memnon
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo l. b 15. Cissiam matrẽ Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc Æthiopum fuisse Regem, & ex Æthiopia ad bellũ Troianum, vel potiùs è Susis Persarum ciuitate venisse, ait Paus. in Phocensiũ tebus. nam omnes illas rationes Mẽuon ante bellum Troianum debellauerat quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuium Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo libr. 16. non procul à Ptolemaica ciuitate Ægypti in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam & labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnoniũ vocarunt. Hunc ad bellũ Troianum Priamo opem ferentem accessisse cõstat, qui fortiter singulari certamine cum Achille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri:

ὄφρα, κ' αἱματόεσσαν ὑπὸ στόμα βάπτε νομῆας,
ἐσπέρι Μεμνονίοις δάκρυ' ἐπὶ λυχέοι ὠΐτικάλος
κατέβαν.

Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonu vt lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badam fluuium fuisse sepultum, vt scripsit Simonides poëta. Atque supra Æsapi ostia humatum fuisse testatur Strabo libro 13. Quare vicus qui proximus fuit, Memnonis victus dictus est,

Scri-

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis Memnonis ensem totum ex ære fuisse Nicomediæ cum hasta, quæ imas tantum partes & cuspidem æreas haberet, in templo Æsculapii depositum. Fuerunt qui dixerunt Auroram impetrasse à Ioue, vt cum Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem: quod etiam contigisse dicitur, vt ait Ouid. lib. 13. Metamorp.

Memnonis orba mei venio: qui fortia frustrà
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dij voluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deum rector, maternáque vulnera leni.
Iupiter annuerat: cùm Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigrique volumina fumi
Infecere diem: veluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà.
Atra fauilla volat: glomerataque corpus in vnum
Densatur faciémque capit: fumíq; colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Doctæ sunt & aliæ complures aues Memnoniæ vocatæ ex dem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferiis se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipeum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogúmque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cùm de cæde quereretur, vt est in his carminibus:

Οὐ τὸν Νωτιάδαν ἐσ ἄγλαον παῖδα τὸν Ἀὼ
Ἰμαθίδαν, ὃν τόκε κυδρὸς Μέμνων ἔφυ.

Non sic aurora natum in conuallibus imis
Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuę Memnonis fuisse celeberrimum, quippe cùm statua illius quæ fuit in templo Serapidis in Ægyptiis Thebis erecta, sponte sua, cùm radiis Solis tangeretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum, cum matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, vt testatus est etiam Cornel. Tacit. Et Suidas in his: τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς θεοῦ πρὸς ἀνίσχοντα. μέχρι γθεμέσκου λέγου δὲ εἶναι μάνος· ξυμβεβηκέναι δὲ τῷ πόδε ἀμφω καὶ τὸν ἀγαλματοποιὸν τὸν ὅπ Δαιδάλου, καὶ τὰς χεῖρας ἀπηρεῖσθαι ὀρθὰς ἐπὶ τὸν θάκον. καθῆσθαι γὰρ ὁ ὀμὴ τῷ ἐπανεστάθαι τὸν σχῆμα τοῦτο. καὶ τὸν φθαλμὸν ὠῶν, καὶ ὑπόσα τῷ σώματος, ὡς ὀδυγεδόμενον ἐδοῦσι καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἥσυχον διαμένειν

φασὶν. οὕτω γὰρ ἐκεῖναι φαίνεσθαι παρασκευάσαι δὲ τὸ ἄγαλμα τὸ ἀκτῖνος (τοῦτο δὲ λίγνεσθαι τοῦ λίθου τοῦτο) μὴ κατὰ χρεὼν τὸν θεῶμα. ὀρθῶς ἔχει ὧδε γὰρ τὰ ἀρχαῖα τῶν ἀκτίνων ἐμφυόμενα ἀπὸ τοῦ σώματος. φασὶ δὲ ἐκάνα τῶν ὑποκειμένων δύο πρὸς τὸ φῶς, οἷα δὴ ἀνθρώπων οἱ φίλοι τῶν ξυνόντων κέκρυνται. ὅτι τοῦ ἡλίου ὅταν ἐπανίσταται, καὶ πρὸς τὸ κρῆτον ἐρῶσι θεραπεύοντες. *Hæc autem statua ad radios solis conuersa est, impubis adhuc, è nigro lapide, atque pedes ambo facti sunt ad Dædali artis imitationem, cùm manus super sede recta firmentur. ita verò cõstituta est, vt velle consurgere appareat. atque oculi & quæ sunt vocis amuia instrumenta, videntur velle loqui. cæteris quidẽ tẽporibus minus mirabile illud videri dicũt: at radio statuã attingente (quod fit oriente Sole) non potest non videri mirabile, cùm radio in os incidente statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumẽ tanquam hominii, qui tunc lætentur Sole. nam Soli videtur assurgere tanquam serui bene morati domino accedenti.* Hãc statuam etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonũ illum emitteret. Scribit Strabo libro 17. se Thebas in Ægyptum aliquãdo contendisse, vbi duo altissimi erant colossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræ motum: huius pars illa quæ reliqua erat super basẽ, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haud quaquam magnum ingenti præsentę multitudini. Sic enim erat artificiosè in ipsa basẽ incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstantiam in astronomicis philosophicísque rebus intellexerit. Non enim illi inter scorta immundissima, neque inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant: sed quod reliquũ erat temporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinarum studiis contemplationibũsque transigebant. Atqui Zezes Chil. 6. hist. 64. Cippum ait vocatum fuisse Memnonem ab Ægyptiis, & columnam rubri varii lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret: lætum quidem per diem, quia lætaretur matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alii sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia Memnonem in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam relatum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Memnone.

¶ Memnonem Aurorę Tithoníque filium fuisse dixerunt, quoniam

quoniam is in Orientis regionibus imperauit, quando & Orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est in Virgil. in libro octauo:

Hinc ope barbarica, variisq; Antonius armis
Victor ab Aurora populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & auroræ ipsius tẽpore lenis aura plerũque oriatur. nã parua aura aurora dici videtur Quòd ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quòd honorificè sepultus fuerit, id totũ non abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint illiq. immortalitatẽ Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quàm antiquorum poetarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant. & quæ in omnes nationes peruenirent, multáque fabulosis ornamentis, suauitatéque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus rebus condiuerunt, ne simplex adulatio nauseã auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificii, & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarũ figurarũ artificii, non solũ erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungẽdis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniunctio quare præclarè dictum est in eam pyramidem, quæ fuit ex Ægypto Romam comportata:

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?
Si duo, vel plures, dic vbi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono. CAP. IV.

TITHONVS, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquiũt, Laomedõtis fuit filius fratérque Priami, vt fama est: cũ tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippẽ, at Tithoni alii Strymo, alii Rhœo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum cum ab Au-

Aurora imaretur, illique à Parcis immortalitatem fuisse impetrata: sed cùm oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiescceret. Verùm denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuiis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius libro secundo Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filii morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concussit: quare alæ tũ primùm illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cùm dicat illum qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt tandem occidisse: *Tithonique remotus in auras.* Alii tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse vt posset immortalitatem deponere, cùm propter senectutem humanis voluptatib' frui nõ amplius posset: quod eum illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susa condidisse ciuitatem, non procul ab amne Choaspe Persiæ, nobilissimam, ac sedem olim imperii Persarum. Cum verò in cunis (vt diximus) plerumque faceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora reliquæ solitum scribit Virgil. in hoc carmine:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem & Emathionem filios, vt dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alii dixerunt Auroram ex Astræo Titane Ventos etiam peperisse: filiam verò Sodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur.

Hanc rem qui ad historiam traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxisse, è qua cũ prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Huic fabulæ datus est locus, quòd Aurora illum amauerit ob temperiem orientalium locorum, qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cum enim morosi fiant senes, tũ gloriosi & temporis præteriti semper laudatores contem-

contemptorésque præsentis, & cuiusmodi Nestorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint: & quam referre propè sine risu non possum. Dicunt enim Tithonum esse vim diurnam, at Auroram matutinâ vendendis mercibus vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem muliebria per noctem, vt dixerunt ea de causa illa conficta creduntur à nõnullis: & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum esse Tithoni fratrem: nam πρίαμαι emo significat. At ego crediderim hãc fabulam ideo fuisse fictam, quòd per illam nos sapiẽtes ad æquo animo ferẽdas naturæ vices solarentur: cùm mors omnium calamitatum finis sit Deorum beneficio hominibus concessa. Nam cum immortalitatem à diis Tithono Aurora impetrasset, ille tamen supplex à Diis ipsis contendit, vt liceret sibi mori, quia fatius esse putaret semel interire, quàm assiduè molestus, torquè naturæ difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus.

De Pasiphae.

CAP. V.

PASIPHAE Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, vt ait Cic. lib. 3. de natura Deorum in his: Circe autem & Pasiphae è Perseide Oceani filia natæ, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur: Hanc Minois vxorem fuisse constat: è quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorem ductam inquiunt filiam peperit, vt ait Apollon. lib 3.

Τὴν δ' ἔτεκε Μινωὶς ἐρεμνὸν Κριτόδην,
ἣν ῥά οἱ Πασιφάη κούρη τέκεν Ἠελίοιο.

Huius amore fuit Minoia capta Ariadna:
Pasiphaa hanc peperit Solis de semine natas.

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cum Marte, in vniuersam Solis stirpem sæuisse, quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimum Theseũ experta est: & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dædali opera se illi subiecerit: de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt est in Ariadna apud Ouidium:

Nec tua mansisset nodoso stipite Theseu,
Dextera parte virum, dextera parte bouem.

Cùm natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cùm quis viam egredientem, & ad exitum perducentem se reperisse putaret, tum nouum ingressum & prioribus multo difficiliorem experiretur. atque id in illum inclusum fuit. Hu tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, vt Ariadnæ amori satisfaceret, aperuit: cum eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Androgei mittebantur vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, vt alii putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem satis apertè, vt arbitror, explicauit in his carminibus Virgilius libro sexto:

Hic crudelis amor tauri, suppostaq; furto
Pasiphaë, mistúmque genus, proles q; biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefanda.
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Regina sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambages q; resoluit,
Caca regens filo vestigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, vt ait Isacius: quibus alii Phædram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clàm habuisse, atque ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, noménque Minois etiam addiderunt, quod Minois videretur, cum esset Tauri. Alii dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, qui eò tributi nomine mittebantur: vt testatur Plutarchus in Theseo. Alii maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodem partu natos esse geminos filios: Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cum non pareret, pàlàm vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non solum fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate, quoniam seminis recepti vas in muliere vbi semen auidè semel imbiberit, atque hauserit, constringitur: neque amplius aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt qui fabulosam causam reddiderint, cur Minos adulteram vxorem senserit, cum illa vel bouem sustinuerit. Nam cum Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset vt digna tanto sacrificio aliqua seu victima offerret, taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac

alium

alium pro illo immolauit: quare sensit postea Minos ex ira Iouis ob eam fraudem amorem tauri suę vxori fuisse immissum. Alij maluerunt Minoem à Cretensibus impeditum quò minùs in regnum paternum succederet, respondisse à Diis immortalibus sibi dari regnum, quod nisi credãt, Deos augurio id esse confirmaturos. Mox Neptuno clam vouit se quod primum apperuisset immolaturum. Cùm verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus ad armenta deducendum, atque alium pro illo mactauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri desiderium vxori Minois immisit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis Messeniorum olim ciuitate eximium fuisse Pasiphaes templum & oraculum: atque Pasiphaen quidem vnam esse nympharum Atlantidum arbitrati sunt, eámque non Solis, sed Iouis fuisse filiam, quę ita vocata sit, quod omnibus ibi pateret oraculum, quasi πᾶσι τὸ πᾶσι φαίνειν τὸ μαντεῖον. Atque hactenus de fabulosis ad Pasiphaen spectantibus dictum sit.

¶ Hanc fabulam ad historiam deduxit Zezes. hist. 19. 1. chil. qui scribit augurium à Neptuno immissum Taurum fuisse ducem, qui cum ingenti classe suppetias Minoi ferebat, quem cùm vidissent Cretenses priusquam dimicaretur, Regem Minoem salutarunt. Eius Tauri visi sanè elegantis & strenui ducis amore capta est Pasiphae Minois vxor. nęda lóque conscio & adiutore in priuata domo lignea cum illo dicitur concubuisse, ex quo natus est puer, qui & adulteri & legitimi mariti & Pasiphaes nomen reportauit. Ego verò altiorem quandam, & vtiliorem sententiam sub his latere crediderim, quoniam, non historicæ solum narrationis causa fabulæ instituebantur, sed vel rerum naturalium, vel morũ informãdorum, vt diximus. Pasiphae Solis & Perseidis filia, quid aliud est quàm anima mortalium, quæ tum plurimum ratione & consilio pollet, cùm corpus Solis virtute materiã corporis optimè digerente fit, purius? aut quid aliud est Perseis, quàm ipsa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipsa anima cùm Minois iustissimi atque optimi viri sit vxor, si ad illegitimas voluptates declinauerit, desciscere à legitimo marito dicitur, & in adulteri ferocissimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus desciuerit, vel ad iram, vel cupiditates se referens, tunc omnibus turpis ap-

paret,& tauri formam recipit. Quare si quis fabulæ turpitudinem summã inesse arbitratur, nefariamq; mulierem existimat Pasiphaen, quæ tam turpes ac tam illegitimas voluptates expetiuerit, quo pacto non turpissimum putauerit, se ipsum libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorum motibus cedere? concedendę sunt quidẽ corpori voluptates, quas natura necessariò experit, quippe cùm neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data sit: sed illæ tantùm concedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit: quod per eum taurũ significatur ad corporis vires reficiendas scilicet & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximũ id est argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreãdum, vel reliqui animorũ motus conferunt semper ferè cum moderatione & corpori & negotiis: cùm plurimùm obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo verò voluptatum, harúmque motionum vsu multa monstra nascantur necesse est, ac non solùm Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui semel ab æquitate declinauerit, legésque contempserit, difficillimè postea à sceleribus coerceatur, cum mos, diuturnáque consuetudo natura postea fiat assuetis hominibus. Neque aliud sanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio significare voluit, nisi illum qui semel illegitimis se dedisset, sine summa difficultate se explicare postea non posse ante extremum vitæ diem, aut sine summo Dædali ingenioso admonitoris artificio. ac de Pasiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe. CAP. VI.

CIrce. vt scripsit Hesiodus in Theogonia, Solis & Perseidis Oceani dicitur fuisse filia in his carminibus:

Ἠελίῳ δ' ἀκαμαντοπάτρῃ κλυτὴ Ὠκεανίτις
Περσηὶς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.

Soli indefesso peperit Perseis at olim
Ætam regem & Circen, clarissima, natos.

Homerus tamen in lib. x. Odysseæ illum Solis & Perses filiam, at non Perseidis inquit in his carmidibus:

Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο,
ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητρός τ' Ἠῶς, τὴν Ὠκεανὸς τέκε πρόσθε.

Venimus

Venimus Ææa posthac ad littora terræ:
Hanc Circe coluisse grauis Dea dicitur, illa
Prudentis soror Æetæ fuit: ortus uterque
Semine de Solis nitidi narratur, & illis
Oceano Perse mater fuit edita magno.

Alii crediderunt Hecates, alii Æetæ fuisse filiam, at non sororem. Alii contrà Asteropes & Hyperionis filiam tradiderunt, sicuti testatur Orpheus in Argonauticis: cuius miram fuisse pulchritudinem inquit, cum splendoris radii ex illius capite emicarent, vt patet ex his:

καυσε δ' ακτινων μεγαλ' ἀφθιτος Αἰήταο,
Ηελιος Υπερίων Κρείων δ' ἐκικλήσκουσι
μήτηρ δ' ἐξεφάνη καὶ τὴν ἐφαμις Τακείην.
ἡ ῥά θοῶς ὅτι πᾶσα κατέλυθεν οι δ' ἄρα πάντες.
Θαύμαζον εἰσορόωντες. ὅτι κρατὸς ἀὐτέοιο
πυρσοὶ ἐπ' ἠϊόνας ἀλίγκιοι ἐφάινοντο.
σπ. ζ δ' ἀκτὰς ἀφόωσα ολοῷ

Æeta affinis, coniunctáque sanguine, Solis
Filia, quam proprio dixerunt nomine Circen:
Asteropéque parens, Hyperióneque est auus ille
Velox occurrit naui, cuncta aspicientes
Pertimuere uiri flammáque simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit, igne decora
Splendebat facies, superisque simillima Diuis.

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hanc Hecates Perſei & Æetæ filiam fuisse: nã Perſeã & Æetam filios Solis fuisse inquit, quorũ Æeta Colchis & Mæoticis, at Perſeus Tauricæ regioni imperauit, duxítque vxorem quandam ex indigenis, quæ Hecate dicebatur. Fuerunt qui dixerint Perſeum è nympha quadam indigena Hecaten viraginẽ ſuſcepiſſe venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium letiferas radices inuenit, peritiſſimáque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamẽtorum, quæ in hoſpitibus experiebatur: quippe cùm patrem etiam ſuum venenis ſuſtulerit. Hanc primam vim aconiti obſeruaſſe tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas reperiſſe. Hanc ablegatam in Colchorum regionem Æetæ patruo nupſiſſe inquiunt, è quo nata eſt Circe & Medea. Verùm cùm Circe facta eſſet ſenior, vel matrem ipſam, veneficiorum peritia ſuperauit: quippe quæ multa ab ipſa matre didiciſſet, pluráque ipſa experiens quotidie excogitaſſet,

Dionysiodorus illã ætate iam matura Sarmatarum regi nupsisse inquit, equo paulò post veneno extincto ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur vt regno pulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa postea Circeũ dictũ fuit, cõsederit. Scriptum reliquit Herodianus lib. 5. vniversæ historiæ. Circen à patre Sole fuisse in Hesperiã in curru deportatã. atq. in insula inxta Tyrrheniã in mari Siculo posita cõsedisse, quæ ab illo postea Circæa dicta fuit: quã sententiã secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib. 3. Argonaut.

Ἦδη γάρ ποτε πατρὸς ὑπ' ἄμμορον Ἠελίοιο
δμῳὸς, σὺν δ' ἀμφὶς κασιγνήτῳ ἐκόμιζεν
Κίρκην Ἐσπερίηθεν ἐϋσχεδὲς ἐν δ' ἱκέσθην
ἀκτὴν Αἰαίηνδε Τυρσηνίδος, ἔνθ' ἔπι πολλὴ
αἰθὴρ μέλα πολλὸν ὑπὸ ζοφέῃσι κολώναις.

Esse putonotum curru quòd Solis in alto
Est ablata soror patris, quo tempore Circe
Hesperia accessit longa confinia terra,
Inque solum Tyrrhenorum concessimus, atque
Nunc quoque longè habitat patriis à Colchidis arvis.

Alii duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Ææa Circe ab Ææa insula Phasidi fluuio propinqua in Cholcica regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius lib. 4. Argonauticorum, Ææam insulam in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his:

κραιπαλίμως δ' ἐνθένδε δι' ἐξ ἁλὸς οἶδμα τάμοντο
Αὐσονίης ἀκτὰς Τυρσηνίδας εἰσορόωντες·
ἔζον δ' Αἰαίης λιμένα κλυτὸν ἐν δ' ἄρα νῆας
πείσματ' ἐπ' ἤπειρον σχεδόθεν βάλον ὠδίνεσσι Κίρκης
ὥρην ἁλὸς νηΐδες ἐπεὶ κέλσωσι θοῇσι πρύμνῃσιν.

Inde citò fluctus perlabitur vncta carina.
Ausonia apparent Tyrrhena litora terra:
Æææque petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt. hic Circen aspiciunt, quæ
arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficiis, & legendis herbis, herbarúmque floribus vtebatur, vt scripsit Pausanias in prioribus Eliacis. at Ouidius libr. 14. Metamorphos. Nereidas & nymphas eo

fungi

fungi officio scripsit his carminibus:

Nereides, Nymphaque simul, qua vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas,
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quas usus,
Quóque sit in folio, qua sit concordia misto
Nouit & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & moracillæ carne in veneficiis, sed in amatoriis præcipuè, quâ fabulãtur fuisse Suadelæ filiã: quę cum Iouẽ pharmacis in sui desideriũ attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorũ genera vertere solita dicitur per vires collectarũ herbarum: de qua ita scripsit Virg. lib. 7.

Hinc exaudiri gemitus, iraque leonum
Vincla recusantum, ac sera sub nocte rudentum,
Setigerique sues, atque in præsepibus ursi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum,
Quos hominum ex facie Dea saua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

ποίαν δὲ δηρόσ' ἀσον ἐκ πόλεως τάν
δρέπουσαν ἀγκυλοῦσσαν ἀλφίτου θρέπτα,
ἣ πᾶσι κνωπεμοσσοῦσι δ' δόσμοισι
σίνητας ἄπαις ἐν συρτίσι φορβάδας,
μίγαρτα χηρῶ συμμαμυγμένα πτυχῆς,
ἣ σίμουλα βρεχθῶσιν, ἀλλὰ τὴν Σελάνης
Μῶλυ σιδήρει ῥιζαν, ἣ κατάργης φανὲν
Ναυακρέμνης τερπίφαλος φαιδρὸς θεός.

Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget vt farinis hordea,
Fatúmque vertes in feras, miselli at hi
Querentur infortunium facti sues,
Edéntque acinos vua hara inclusi. Sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly, liberabit hunc triceps
Nonacrites visus, & Cratus Deus.

Hæc ita scripsit Ouidius in lib. 14.

Nec mora: miseri tostis iubet hordea granis,

Mellâque vimque meri, cum lacte coagula passe:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adiecit, accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cùm cibos hos illis porrexisset, poculo hausto ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis verbis subitò in feras vertebantur ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro κ Odysseæ, cum tamen Vlyssē vertere nequiuerit, qui antidotum radicem moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella, marinus piscis, lapillus Iaspis, rhamnus, salix, pulicaria, aliáque multa plantarum, lapillorum, animaliúmque genera. Hæc cum Vlysse versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, vt in his Hesiodus in Theogonia:

Κίρκη δ' Ἠελίοιο θυγάτηρ Τηλεπύλοιο
πάντα Θ' ὁμαιμόνους πολυφαρμάκου ἐν φιλότητι
Ἄγριον ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
Filia Solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
Iuncta thoro Circe duo pignora: dicitur alter
Agrius, ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Ausonem à quo Ausonia dicta est, & Casiphonem. verùntamē si ridiculū est, vt ait Zezes hist. 16. chil 5. quòd cū Vlysse vnum annum versata tres filios peperierit, quanto magis abhorret à veritate vt quinque genuerit? dicitur præterea Marsus, à quo Marsi populi vocari sunt, & Romanus, filii fuisse eiusdem Circes. Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Circes mortuæ sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum, quæ non procul distant à Salamine, erectum fuisse. Atque de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hanc senserint antiqui perquiramus.

¶ Circe solis & Perseidis filiæ Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropos, vt aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur. Dicitur enim Circe à miscendo, quia in generatione necesse est vt hæc, quæ vocantur elementa, misceantur, quòd non nisi per motum Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materiæ vel fœminæ vicem obtinet: Sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerū naturalium: quare generatio & commistio illa quę fit in generatione naturalium corporum, meritò Circe, & Solis ac filiæ Oceani filia dicta fuit.

fuit. Habuit quatuor ancillas, quæ flores & herbas ad veneficia colligebāt, quæ quidē sunt quatuor elementa omnium motuū naturam nobis pro suis virib. ministrantia. Credita est hæc Circe esse immortalis, quia perpetua sit elementorū inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniā ex vnius corruptione nūquam eiusdem formæ aliud nascitur: sed longè ab eo diuersum: putarúntque illam Ææam insulam habitasse, ob morbos & querelas animaliū, quę paulatim deficiente vi compositorū diuersis molestiis afficiūtur. nam, æ, æ heu, heu, significat. Hæc cùm omnes reliquos homines in beluas commutarit. Vlyssem tamen mutare nō potuit, quia Deorum immortalium munere, quò minus id pateretur, erat communitus. Quo enim pacto diuina & immortalis existens anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi naturæ poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in beluam cō mutari? possunt id quidem pati animę comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortali animę annexa & coniuncta, at anima ipsa nullo pacto potest, cùm diuinę naturæ sit à Deo procreata. Per hęc igitur immortalem esse animam, vt ego quidē sentio, significarunt: quāuis corpus & multis morbis & corruptioni deniq. sit subiectum. Cū verò Circe mistio sit, vt dictum est, in rebus naturalib. propter motū Solis, iure tot res per veneficia dicitur fecisse, Lunā de cœlo deduxisse, stitisse flumina, arbores ac segetes aliò trāstulisse, quæ passim scribuntur à poetis. nam cū vapores plurimi exurgunt, quis non videt Lunam aliquando vel ad medium mensem occultari, aliquando propter penuriam imbrium vel fontes ipsos aresceere, neq; ex iis flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriā aliquando, vt ibi segetes nullæ sint, vbi fertilissimę esse consueuerunt: ibiq. sint vberiores, vbi nullę fuerunt antea, aut contrà istud cecidit propter humoris copiā: neque hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturę, quę nascitur è commistione elementorū, sicut illud magis aut minùs sit. Atque hęc quidē sunt quę sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia continebantur, vt ego quidem sentio, quę tamen omnia ad Chemicam scientiam nonnulli deducere conantur, cùm eius rei gratia, at nō vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis

contendant. Sed vt hos prætermittam, tam ingenioſi fuerunt fabularum artifices antiqui, quæ à poëtis celebratæ ſunt, vt non res phyſicas tantum ſub earum nonnullis complexi fuerint, ſed etiam in vniuerſam humanam vitam vtiliſſima præcepta tradiderint. Atqui multiplices fuerunt cauſę, quibus compulſi ſint antiqui ad fabulas confingendas: primùm quòd multa paucis verbis complectebantur: deinde quòd vtiles eſſent & accommodatæ memoriæ ob artificioſam ſeriem hiſtoriæ, tum quòd eſſent ſuaues ob delectationem propter mirabilitatem rerum excogitatarum, quibus accedebat quòd odioſum videbatur humanæ, aut etiam magis ſi quid ineſſet diuinæ naturæ, ſua arcana cuiuis patefacere, quæ ſub fabularum tenoribus figmentiſque delitescerent. Nam vt vinum in malè affectis vaſis corrumpitur, neque priſtinam tranſmittit ad bibentes ſuauitatem, ita res diuinæ aut philoſophicę cum vulgo communicatæ corrumpuntur, cùm per tempora ad magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit quòd cognitio rerum maximarum cum maximo artificio ſub fabuloſis corticibus occultata ita magis integra conſeruatur, & ad poſteros tranſmittitur. nam cùm methodus ita diligentiùs ſeruaretur, neque poſſet ſine multa difficultate variari. ſic facilius percipiebantur ea quę de philoſophia eſſent tradita: quare etiam efficiebatur vt varia ingenia, quaſi opiparo variorum ferculorum apparatu, illa varietate rerum tenerentur. Age verò paucis ea quæ ſub hac fabula continentur ad mores informandos ſpectantia percurramus. Circe Solis & Perſeidis filiæ Oceani filia fuiſſe dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cum naturalis ſit titillatio ad voluptates excitans, ſi nobis dominetur, beluarum vitia in animis noſtris imprimit, facítque cum ſiderum aſpectu, & cum illis conſpirat, quorum alia ad Venerem, & ad comeſſationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatémque omnem nos alliciunt: idcirco ſi his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulantur in aliquam formam beluæ à Circe fuiſſe conuerſum per veneficia, cum illa vel aſtra de cœlo deducere poſſit: quoniam non ſine aliqua ſiderum vi naturalis eſt in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propenſio, ad quę facilè delabimur, niſi nobis diuina clementia opem tulerit, neque labi patiatur, quod per munus Vlyſsi à Mercurio datum intelligitur, atque in his innuit Virg. lib. 7.

Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes
Delati in portus, neu litora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & prater vada feruida vexit.

Pro flagitiorũ igitur natura, ad quę quisque erat propensus, in varias animaliũ brutorũ formas vertebatur. nã libidinosi, sues: iracundi, leones aut vrsi fiebãt: & reliqui eodem pacto. Quòd verò harũ rerũ causa fabulę fingerẽtur, patefaciũt illa quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. nã cur eũ inter Phæacũ delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimarũ arborum reditus & patriæ oblitos fecit? quia multi vbi deliciarũ voluptatúmq; facultas cõceditur, illã apud Euripidẽ Cyclopis ita clamantis sententiam semper habent in animo, si proferre pudeat:

ἄλγος οὐδεὶς θὺω πλὴν ἐμοὶ τοῖσι δ' ἐμοῖς.
ἐς τῦ μεγίστην χαρὰ τῦ δὲ δαιμόνων.
ὡς τοῦδε πᾶν γε τῆ φαγεῖν τοῦ φ' ἡμέραν,
Ζῆνα οὔτοι ἀνθρώπων τίσει σώφρονα,
ἀνοῆτον δ' ἡγοῦμαι αὐτόν. εἰ δὲ τοὺς τόμους
ἐν τοῖς τ' ἀθλίοντες ἀνθρώπων βίον,
κοὐκ ἐῶσι ἀγεγκεῖν ἐμὲ ψυχὴν ἐχθὲ
οὐ πάσομαι θρῦν ὅτι.

Non vlli oues macto, nisi mihi, haud Deis:
Et damoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendique est virís prudentibus,
Mœroris & pellendi: at illi, qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda læta, dulcia.

Alii sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modũ delectantur, qui tamen si quid aduersi contigerit, continuò infringuntur, animóque ita sunt demisso, vt neque inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco si qui socii Vlysis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cũ alii à Cyclope vorati sint, alii à Læstrigonibus, alii à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alii cum neq. vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiam in multas difficultates se intruserunt: cum vtrem ventorum plenum ab Æolo inclusorum clàm dor-

miente Vlysse soluissent, alij potius ambitione, quàm vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternandi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verum ad hæc omnia periculorum vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horum superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorum immortaliũ. Cum nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferẽdam. Cum nullo alio dicta est rem habuisse Circe, quia attonitorum & dementium nullus est vsus, cum Vlysses cõtrà mente præditus ac prudens cum illa assiduè versaretur. Atque vt summatim dicam, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cũ reliqua multitudo tanquam leuissima nauis huc illuc fluctibus deferatur, & quocunque ventorum inconstantia impulerit: quare mutati fuerunt in beluas Vlyssis socii, cum ipse inuictus ob sapientiam, quę verè est Dei munus, perstiterit. Ego Vlyssem rationis participem animæ nostrę partem esse credidetim: Circen esse naturam: Vlyssis socios animi facultates conspirantes cum affectibus corporis, ac rationi non obtemperantes. natura igitur est appetentia rerum illegitimarum. nam recta lex retinaculum & frænum est deprauati ingenii, cum deceat existimare beluas, illas facultates, at ratio quæ eos facit vna Deo similes, inuicta aduersus eas illecebras appetentiæ perstitit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEdea verò filia fuit Æetę Colchorum Regis & Idyię, sicut testatur Hesiodus in Theogonia in his:

Αἰήτης δ' ἰφθίμου φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
κούρῃ ἐϋκρήδεμνος πολυήρατος ποταμοῖο
γήμας Δτεω βουλῇσιν. Ἰδυῖαν κεκλήσατο κούρην
ἣ δίνῳ ἐι Μήδειαν ἐυφρονέων ἐν φιλότητι
γείνατ' ἐπιδμηθεῖσα διὰ χρυσόθρονα Ἀφροδίτην.

Æeta uxorem duxit de semine clari
Prognatus Solis, natam de semine magni
Oceani Idyiam pulchram: sic fata iubebant.
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Præstantem forma: iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt

Fuerunt enim Aloeus & Æeta Solis filii & Antiopes, è quibus cum Æeta imperio paterno minimè contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurii filio interim permisso, Idyiam Oceani filiam in Cytæa Colchorum ciuitate duxit, à qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alii tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia Æeta susceperit, inter quos fuit Epimenides, quẽ Absyrtum propter formę præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sosibius & Timonax in rebus Scythicis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia, at Æetæ filiis Corinthum habitandam distribuit. Æeta dedit Buno regionem & vrbem seruandam minoribus, si qui postmodo ex se nascerentur: sin autem, Bunus ipse regionem haberet: atque ipse Æeta secessit in Colchidem, vbi regnauit, vt ait Eumelus poëta historicus, vt patuit superiùs è versibus ipsius Eumeli. Æeta sorores Pasiphaen & Circen habuit, & vt putarunt alii, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit lib. 3. de natura Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, Æeta patre, matre Idyia procreata est. Quid huius Absyrto fratri, quid est apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ inquit hoc pacto:

ὄμνυ νῦν γῆς, πατέρα θ' ἅλιον πατρός
σοῦ μολ.

Iura per terram, solémque qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt. at Heraclides Ponticus Neętę vnius Nereidũ filiam fuisse scripsit. Alii Eurylyten matrem Medeæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysius Milesius. quidam Angitiam sororem Medeæ addiderunt, quæ Marsos docuit remedia contra venena. Ouid. tamen in epistola Helenæ Ipsææ filiam illam scribit, sorormque habuisse Chalciopen, vt est in his:

Non erat Æetes, ad quem despecta veniret,
Non Ipsæa parens, Chalciopéque soror.

Apoll. lib. 3. Argonaut. Medeam vocauit ipsam etiam Æçam, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia pernicioſa extiterit cõpluribus. Fama est enim illã Iasonis amore captã, patrem

& patriam & regnum prodidisse. Nam cùm Iason cum lectissima Thessalorum manu Peliæ iussu in Colchos nauigasset ad aureum vellus capiendum, periculorum magnitudinem verita Medea, ne iis Iason obrueretur, fecit data sibi fide quòd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason nullo negotio superauerit, & aureum vellus tutò auferendum acceperit. Fuerunt qui dixerint Æetam Medeæ patrem grauissimè tulisse Iasonis victoriam, quare conuocato concilio per noctem consilium de vrenda Argo naui proposuisse. Illud cùm cognouisset Medea, dicitur per obscuram noctem confugisse ad Argonautas, consiliúmque paternum de comburenda naui, & de trucidandis omnibus Argonautis patefecisse: quare statim illi atrocita secum Medea insidiarum indice aufugerunt. Alii dixerũt Æetam post superata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautissimum conuiuium inuitasse, illo tamen consilio vt omnes mensæ assidentes clam & per dolum trucidaret. Tunc verò Medeam partim atrocitate facti commotam, partim amore ac desiderio ipsius Iasonis captam, paternum consilium Iasoni aperuisse vbi confugisset ad naues. Alii ad promittendum aureum vellus illuc contendisse illam maluerunt. Dionysius Milosius scripsit illam aureum vellus ad nauem attulisse, atque vnà cum Argonautis vitionem patris deuitantem aufugisse. Antimachus libro tertio Argonauticorum Iasonem cũ Medea in nemus Martis consecratum clàm cõtendisse inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cùm frater Absyrtus illam insequeretur, fertur illum comprehensum iuxta Absyrtides insulas necasse, vt ait Strabo libro septimo. Alii tamen dicunt, inter quos fuit Acusilaus, Medeam fratrem secum abduxisse, & cum instaret pater persequens eum discerpsisse ibi, vbi vbs postea condita Tomos ab ipsa sectione vocata est: atque in eminenti scopulo manus & caput in Ponto exposuisse, reliqua membra in regione illa sparsisse, vt patris cursum retardaret. quam sententia ita secutus est Ouidius in lib. 3. Tristium.

Atque ita diuellit, diuulsáque membra per agros
Dissipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentéque manus, sanguineúmque caput.
Vt genitor lacrimáque nouo tardetur, & artus

Dum

Dum legit extinctos triste retardet iter.

Et Cicero breuiter attigit pro lege Man. Memorię prodidit Dionysius Milesius, quòd ipse Æeta Argonautas insecutus fuit atque heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. Æetæ comites vbi pugnatent ex equis, Iphis Sthenelii filius, fratérque Eurysthei præter alios in eo certamine cecidit, at Colchis in fugam versis Absyrtus captus deductus est in nauim, vt ait Pherecydes libro septimo: quem postea membratim diuisum deiecerunt. Hunc tamen intra domum Æetæ iugulatum fuisse quidam memorant Medeæ consilio, ne illam postea persequeretur, cùm patrem segniorem vtpote iam senem non ita formidaret. atqui maximam vim extitisse Medeæ memorant: quippe cùm magicæ artis esset peritissima, vt ab Hecate edocta, vt asseruit Apollon. li. 3. omniáque pharmacorum genera cognouerit, quæcunque ex terra oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorsisse, sidera deduxisse de cœlo, & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius:

κὰυρηπς μεγάφρονι ἐπιπρέπεται Αἰήτεω,
τῆλι Ἑκάτη θείᾳ λαοσσόον ὄφρα τελέσσαι
φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φορεῖ καὶ νηχυτον ὕδωρ.
τῶν ἐκ ἀκηρασίου πυρὸς μένος ἔσβεσε δ' ἀὔτμὴν,
καὶ ποταμοὺς ἔστησεν ἄφαρ καταθέντα ῥέεθρα,
αἶσσαι τε καὶ μήνης ἱερὸς ἀνέδησε κέλευθους.

Fertur in Æeta penetralibus esse puellæ:
Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca, quotquot
Vel pontus, vel terra tulit: mollescere flammas,
Indomitósque ignes docuit: fluuiósque rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant:
Sideráque, & Lunæ cursus, quæ viásque ligauit.

Nã tantam vim fuisse magicæ artis tradiderunt antiqui, vt syluę trãs ferrentur, & segetes, & mortui reuiuiscerẽt, & mugirẽt lapides, vt scripsit Ouid. li. 14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitque olim, vicinâque palluit arbor.
Sparsáque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hypsipyles:

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrenat aquas, obliquáque flumina sistit:
Illa loco syluas, viuáque saxa mouet.

Hæc eadem vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset, & Iasonem secuta in Lemnũ applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur, quod grauem odorẽ fœminis eius loci impressit, atque manlit postea illa consuetudo diutiùs, vt & filiis & maritis statoquodã anni die Lemniades graueolentes viderentur, vt in primo libro rerũ Lesbicarum scripsit Myrtylus: cùm alii tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt senfit Hymeræus Stesichorus. Quia illę parum vsæ fuissent Venerem curare, aut diuinos honores Deæ tribuere: illa fecit vti viris ob grauitatem odoris essẽt inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt deinde appellẽtibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmonia mox ad parentes penetrarunt, ibique admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerunt, atque capti & in custodias traditi, deinde matrum aduentu muliebribus vestibus induti è custodiis & ex imminente periculo euaserunt. Primũ autem fuit Medeę crudelitatis indicium, quòd fratrem (vt diximus) discerpserit: cuius mẽbra alii humi sparsa, alii in mari dissipata dixerũt, vt tardior patris cursus ipsam insequẽtis efficeretur iis colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis Æeta Colchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanum, & Syrtides insulas, & Sirenes prætergressi in Phæaciã denique ad Alcinoũ Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cum sequẽtes interea cessassent, quorum alii iuxta Ceraunia, alii in sinu Illyrico, alii Absyrtides habitaturi consedissent. Timonax libro primo rerum Sicularum scriptum reliquit Iasonem in Colchorũ regione rem habuisse cum Medea, quam ab Æeta patre in matrimonium acceperat, quare & intra Pontum in ea regione horti quidam ostendebantur, qui vocati sunt horti Iasonii, in quem locum è naui primùm egressus est, vbi erãt diuersi & gymnasia, & Medeæ thalamus, in quo nuptui data est. At verò scriptum fuit à Timæo in secundo rerũ Italicarum Medeam Corcyræ nupsisse Iasoni, quare ad suam vs-

que æ-

que ætatem morem illũ perduraſſe, vt in Apollinis ſacello. quod erat ibi extructũ, ſacrificaretur quotannis, in quo primum Medea ſacrificauit poſt nuptias: cùm ſacellum & aras ibi duas extruxiſſet, quæ forent illarũ nuptiarum monumẽtum vel apud poſteros, fuit autem illud non procul à mari, ac proximum ciuitati, quarum ararum altera nympharũ, altera Nereidum vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtes & Sirenes citharam pulſante Orpheo, & Scyllã & Charybdim & Cyaneas & errãtes petras præterueĉti in Thrinaciã denique perueneruntˌ vbi Solis boues paſcebantur. mox Cretam præter nauigantes, & Æginam, & Locridem in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt Peliam dicto rumore quòd omnes Argonautæ periiſſent, captata opportunitate omnes qui poterãt aſpirare ad regnum obtrũcaſſet patrem Iaſonis, Æſonem coegiſſe bibere taurinum ſanguinem: quod factum eſt inter ſacrificia, fratrémque Promachum puerum tenerũ iugulaſſe. aiunt Amphinomen matrem cõfugiſſe in domum regis, quem vbi ob perfidiã obiurgaſſet, dixiſſétque futurum vt Deo acerbiſſimas pœnas daret, gladio ſibi pectus fortiter transfixit, & periit. Iaſon vbi noctu in ſinum Theſſaliæ nauigaſſet non procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conſpici non poſſet, his rebus omnibus per exploratores cognitis auxilium optimatum Argonautarúmque in vltionem tantæ improbitatis clàm expetiuit. Vbi conſuleretur, variæque propoſitæ eſſent ſententiæ, quòd aliis vrbs repentè inuadenda eſſe videbatur: alii cenſebant auxilia viritim domo eſſe accerſenda, bellúmque non per inſidias, ſed per apertam virtutem eſſe ſuſcipiendum, quòd non apparebat vrbs à quinquaginta & tribus heroibus tãtum populoſa & ampla præſertim poſſe capi: Medea vltionem tutiorem ſibi per inſidias ac per occulta pharmaca depoposcit. conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharmaca occultauit, atque ſuos capillos ter inunctos canos fecit: faciem quoque & corpus rugarum plenum formauit, vt anus omnibus propè edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirũ in modũ ad vulgi ſuperſtitionem, irrupit mane in ciuitatem tanquam numine afflata, populúmque cohortata eſt vndique ad nouum ſpectaculum concurrentem vti Deam reuerenter exciperent, quæ propitia vrbi ac regi ex Hyperboreis aduentaſſet. Vrbe vniuerſa ad cultum & ſacrifi-cia

conuersa: in regiam Dea accessit: atque cùm Pelias & eius filiæ credidissent felicitatem à Dea sibi datum iri, ipsámque Deam aduentasse, quoniam visa est Diana à draconibus vecta in aëre supervolasse multas orbis partes, vt accidũt prodigia, omnes reuerenter eam complexi sunt. Deinde verò Medea sibi iniunctum à Dea esse dixit, vt regem senectute spoliaret, ac iuuenem faceret: & multa alia munera, quæ ad felicitatem & pietatem patris spectarent, largiretur. cùm inusitatus sermo Medeæ & admirabilis Peliæ visus esset, fidem adhibuit, statuítque vt efficeretur quidquid ea diceret: ac virgo res ad exitum perducere volens, cùm iussa esset vna ex filiabus Peliæ aquam puram afferre, continuò ait. Illa in thalamum se recipiens, tanquam totum corpus lauatura, omnes vires pharmacorum accommodauit in aptum ordinem, quare admirantibus præsentibus omnia quæ ab ea dicebantur credita fuerunt. nam ita finxit quædam idola, vt appareret Diana per aëra volans à draconibus vecta ex Hyperboreis in hospitium excipi à Pelia. Illud inuentum cùm supra humanum ingeniũ appareret, credidit omnino Pelias, imperauítque filiabus vti quæcunque illa mandauisset, solæ exequerentur, cùm non cõueniret donum Deorum per manus seruiles regi accipere. Nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus esse corpus Peliæ in lebete coquere. quæ verba cùm virgines ægrè admitterent, additum est experimentum ad dictorum crudelitatem arietis in agnum eadem arte conuersi, qui mẽbratim cæsus fuit & coctus cũ quibusdam herbis. nam & reuixit & balare ac saltare præ lætitia visus est. Res ita credita est, & senex à filiabus, ob credulitatẽ factis surdis ad misericordiam precésque paternas, in frusta dissectus. sola Alcestis fuit ab illo scelere tam fœdo incõtaminata. Cùm senex ita trucidatus iaceret, inquit Medea non priùs esse coquendum quàm sacra quædam Lunæ fierent, iussítque vt filiæ cum accensis lampadibus supra tectum ascenderent, quòd ipsa Colchica lingua preces quasdam ad Lunam esset facturа. nam illud lampadum signum accensarum supra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quòd res esset iam perpetrata. Heroes rati id quod erat, cæsum, esse regem, magna celeritate ad vrbem procurrunt. strictísque gladiis vrbem ingressi resistẽtes custodias regias obtruncarunt. Filiæ Peliæ cùm neque vlcisci

cognitam

cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iã descenderant, neque regiam tueri, quę armatis iam esset plena, capiæ sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe felicitatis ac deceptæ Patrem trucidauissent. Acasto Pelię filio regnum paternum concessit, filiásque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinonem Andræmon duxit, Alcestem Admetus Thessalus, Euadnen rex Cariæ Phocensium, His rebus ita transactis Iason in Isthmum profectus peractis solennibus Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorum regis admissus tantum autoritatis est consecutus, vt vnà remp. gubernarit quoad vixit. His addiderunt quidam conuocatos esse ab Hercule Argonautas, vt fœderationem inirent inter se, si quis prælium aduersus aliquem illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnem euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alpheũ, quem etiam Ioui Olympio consecrarunt, vbi prius equestre & gymnicum, certamen fuit institutum, ad cuius celebritatem infinita propè multitudo nobilium confluxit. Non defuerunt tamen qui dixerunt Medeam simulato odio Iasonis, quòd ab eo sperneretur, ad filias Peliæ confugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim vt cædem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiam vt viam Iasoni ad regnũ aperiret. aiũt non patrem quidem fallaciis Medeę assensisse, sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoen nominant præter Alcestim. Alii dicũt proprio desiderio esse impulsas, vt parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuenturi restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propulsare. id vt crederetur, aries iugulatus dedit experimentum filiæ his fraudibus Medeæ mirificè credentes Peliam in frusta dissectum in feruentis aquæ lebetem Medeæ immittendum concedunt, atque post multã ebullitionẽ ita solutum corpus recepere, nihil vt reliquum fuerit quod posset sepulturæ mandari. quam rem ita breuiter attigit Ouidius in Medea his carminibus:

Quid referam Peliæ natas pietate nocentes,
Casaq; virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucã Cre-

Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa
Consudare fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solum in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere. Medea fuit artificiū. Pharmacum hoc alii ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia manè iuxta Tanaim fluuium tantum apparuerint herbæ illæ, quæ illi componendo sunt necessariæ, per medium diem sint auctæ, vesperi arescant. alii vocarunt Irim illam herbam. & pharmacum, alii Phariçum, alii naphtham. Nec defuerunt qui ephemerium vocatum putēt, quia vnum diem præterire non possint qui pharmacum illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius, folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacum, & non leue remediū, si lac bubulum biberetur, in quo illa maduerint, vel rami sanguinariæ, vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorum malorum aut cydoniorū liquor, vel myrtorum styracatum; vel capreolorum vitium, vel ramorum rubi. vel folia serpylli cocta in liquore intestinorum ferulæ, vel sardinarum nucum, vel medulla ferulæ, vel læuo origanum. Hæc enim hausta cōpertum fuit nō mediocre esse medicamentum aduersus id pharmacum, vt ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptū reliquit Plutarchus in Alexandro fieri pharmacum id quo pallium coronámque Medea perunxit, è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbataneis, cuius illa est natura vt ignem longinquum attrahat, mediumque aerā inflammet. fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretem Medeæ filios, quòd illa munera attulissent, fuisse à Corinthiis lapidib. obrutos: quorū sepulchrū apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausanias in rebus Corinthiorū. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrē reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Non defuerunt qui ab his longe diuersa senserint, quorum sententia fuit, quòd Iason è Medea Thessalum & Alciamenen suscepterit Corinthi, & multò post Tisandrum. dicāt eum deinde captum amore Glaucæ filiæ Creontis, vt Medeæ forma iam euanescente, conatum esse persuadere Medeæ vt æquo animo ferret si illam virginem eiset ducturus, quia affinitatem regiam sic filiis compararet. nolens iussa est abscedere Medea, quæ diem vnum ad paranda fugam, col-

ligendáque impedimenta poposcit, ac per noctem mutata forma regiam ingressus flammis omnia absumpsit. alij dixerunt filios Medeæ dona tulisse, quibus (vt diximus) conflagrauit. quoniam Iasonem vlcisci nullo pacto posset, filios communes iugulauit, vt eo saltem dolore illum affligeret, quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem sponsorem seruandorum promissorum Iasonis. Thessalus qui cruentas manus maternas è cæde fratrum effugerat, educatus est Corinthi, atque in Iolcum patriam Iasonis mox recessit, populósque Thessalos de se, cùm nactus esset imperium, nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Ægeo peperisse filium Medum nomine, à quo Media fuit vocata, cùm illi regioni imperarit. Alii dicunt non ex Ægeo, sed ex alio quodam rege Medum genuisse, qui cùm sapienter imperaret, meruit vt Media de suo nomine ad sempiternam memoriam diceretur. Alii dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum successisse, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocasse. Hæc cùm regnum Iasoni concessisset, filios ex eo peperit, quos in Iunonis fano occultabat, quia speraret illos se immortales facturam: quod cùm resciuisset Iason, ea relicta Iolcum reuertit. deinde & ipsa permisso Corinthi imperio Sisypho, dicitur peregrè fuisse profecta. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo, Medeam post crematam Creontis regiam currum à draconibus tractum à Sole accepisse, & contendisse Athenas, ibíque nupsisse Ægeo, quæ cùm insidias machinaretur Theseo, Athenis aufugere coacta est. Quidam addiderunt filium fuisse natum etiam illi ex Ægeo, qui Medus diceretur, quo vocata est Media, cui regnum Athenarum vt perueniret curabat, cùm Theseo insidias tetendisset: quibus patefactis coacta est cum filio in Ariam Asiæ partem tunc vocatam profugere. Quidam malunt Polyxenum fuisse filium Medeæ & Iasonis. Alii inquiunt Mermerum fuisse à leæna laniatum venando. Alii dicunt Medum & Eriopen tantum ex Iasone Medeam concepisse. Deinde illam inquiunt in patriam reuersam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiserat, cæso patruo Persæ patri restituisse: atque hoc non sine Iasonis auxilio fecisse, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua sit

tua sit, aut quo pacto, minimè constat, sed Ibyci tamen & Simonidæ fuit sententia, quòd cum mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit.

¶ Nunc quid hæc significent, perquiramus. Medea Æetæ Solis & Idyiæ Oceani filia dicitur, quia Medea cõsilium sit, vt nomen ipsum significat. cum enim Sol æstatẽ & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudentia cùm ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medeæ: nam Idyia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilii. Iason cùm medicum siue medicinam significare possit, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à medendo dictus, secum Medeam abduxit quid hoc significat? quòd qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mentis, & prudens efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel carissima. Qui enim voluptatũ desiderium, è quo natus est, non neglexerit, qui parum honestam & effrænatam appetentiam non discerpserit, ille nihil admirabile, nihilque glorioſum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens, facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur, & trahentibus ad turpitudinem cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium dicta est Lunam & stellas de cœlo deducere solita & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quę multitudini videbantur admirabilia, facere: quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos gramineis: nec misto credite succo:
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec Media Marsis finduntur cantibus anguis,
Nec redit in fontes vnda supina suos,
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam Luna suis excutietur equis.

Nec defuerunt etiam qui Medeam artem esse dixerunt, Circes siue naturæ sororẽ: quoniã ars pro viribus imitatur naturam, tantò magis laudabilis, quantò magis ad similitudinem accedit. hãrum vtriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa. nullum enim bonum est aut in rebus

his, aut in nobis quod Dei liberalitati ac magnificētiæ non debeatur. Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidię ardores in animis malenolorum excitauit, fecítque vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sanè prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorū, quàm si quis iustum prudentémque se ad omnia negotia præstiterit, rectáque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quòd si quis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo facto abeo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit. nā cùm Medea sit Solis neptis, significat prudentiam in nobis pro aëris temperie, & pro vi radiorum illius genitam: siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modò ex aëris impressione, modò ex educatione, modò ex cibis, modò ex regionis quam habitamus natura incrementum capit. Hæc excogitarunt antiqui cum hac mirabilitate rerum gestarū, finxerúntque illa quę dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitę nos adhortantes. Alii sceleratam, & libidinosam fœminam esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatámque libidinem parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere. sic enim scriptum est apud Diphilum:

Ἥν γὰρ φαρμακίδας
Μήδειαν καλέσαι, δι' ἃ κατεμάσατο τέχνας.

Medea vocata est
Illa, veneficij quod fraudes reppérit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, fecerítq. vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiæq. facinora delapsam facitū, & idcirco paulò pòst in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit cùm solius virtutis opus sit felicitas illa quæ in rebus humanis reperiri possit. cùm scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia &

calami

calamitates & miseriæ. omnes enim improbi, infelices, ea de causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum præteritorum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, vt est apud Senecam Tragicum:

At quo remittis? Phasim & Colchos petam,
Patriúmque regnum, quaque fraternus cruor
Perfudit arua, quas peti terras iubes?
Qua maria monstras? Pontici fauces freti,
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegadas.
Paruam ne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clausi mihi.

Est enim (vt diximus) omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiáque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur. cùm verò in patriam reuersa fuisset, patríque regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat, vt scripsit Staphylus, ob eas iniurias quas à Iasone acceperat. at neque templum vllo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PERNECESSARIVM mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altiùs repetere, ac recensere quibus causis commorus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigarit, eósque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix vllus præter Herculem monstrorum omnium acerrimum domitorem, & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maleficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum, quibus hospites torquebant, coegit subire, & Vlyssem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit: vix vllus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet, sicuti Pherecydes scribit: Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcidices è Crethco educata fratre Salmoni. Hanc vbi Neptunus

compressisset geminos, peperit filios Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cùm adoleuissent, matrem cognouerunt, matrísque nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenem contendit, ibique Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli, in Peloponneso, ad Alpheum fluuium in Elide, & Triphylica: vbi fluuius Amathois, & Messenæ ad Coryphasium. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue (vt alii maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Æoli filius vbi Iolcum condidisset, Æsonem, Amythaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolci imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quòd manu cuiusdam ab Æolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex iis Iason Æsonis filius, & Polymedæ filiæ Autolyci. Erechtheus siquidē & Athamas & Salmoneus filii fuerunt Æoli, qui Æolus creditus fuit Iouis filius. Vt igitur omnes Æolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnum ex genere Æolidarum occidere, cū esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, noctem obscurissimam obseruantes, operculum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederúntque illi educandum & erudiendum. Verùm cū adoleuisset Iason, à Chirone quæ medendi arte didicisset, Iason vocatus fuit, cùm priùs Dolomedes nominaretur. Exiuit igitur cū adoleuisset ex illo antro, & retram arauit apud Anaurum fluuium, vt ait Apollonius in Argonaut. Rursus aliud responsum renouatum est Peliæ, vt sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quò etiam Iason cùm veniret, in traiiciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit: qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres si tibi responsum esset te à quopiā interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum, inquit, ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis aurea, qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille (vt fama est) Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine immolauit, & pellem arbori cuidam in luco Martis apud Colchos suspendit.

Alii

Alii putarunt illam fuisse candidam : alii purpuream, vt sensit Simonides. At Dionysius Mitylenæus hominem fuisse, Phrixique pædagogum censuit Arietem nomine, qui captus à Colchis esset, & in custodia asseruaretur, atque aureus dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter integritatem consiliorum. Seruabat hanc pellem draco magnitudine nauis, quæ à quinquaginta remis agitabatur, qui numquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim diuino Palladis consilio fabricatam, malúmque loquacẽ habentem è Dodonæa quercu, conscendit, & cum quadraginta & nouem lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Demagetus quòd Pelias tenuibus clauis configi nauim iusserit, quod tamen Argus nauis artifex minimè fecit, vt ea citiùs periret : quæ ab artifice etiam nominata fuit. Hanc primam longam nauem fuisse memorant, cùm tamen alii primam longam nauem factam à Danao fuisse dicant, cùm illum Ægyptus insequeretur, quæ Danais quoque vocata fuit. at verò illorum qui Iasonem in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina: Acastus, Admetus, Æthalides, Amphidamas, Amphion, Aucæus Neptuni, Argus, Argeus, Asterius, Asterion, Augias Solis filius. Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Cepheus, Clitius, Coronus, Echion, Erginus, Eribores, Eurydamas, Eurytus, Eurition, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Idmon, Iphiclus Æsonis, Iphiclus Thestiades, Iphitus Euryti, Iphitus Phocensis, Laocoon, Leodocus, Lynceus, Meleager, Mopsus, Nauplius, Odeus, Oenides, Oileus, Orpheus, Palæmonius, Peleus, Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tæarcus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreæ. horum nomina diligenter recensuit Sophocles in actu Lemniadibus inscripto, & Æschylus in Ciberis, cum tamen quidam his addiderint hos etiam loco nonnullorum: Actoridẽ, Actorionẽ. Alaum, Amphystecum, Autolycum, Buphagum, Ceneum, Deileonem, Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mæneium, Nestorem, Philoctetem, Paliantem, Phlogium, Tydeum. Habuerunt omnino tres vates secum Argonautæ, Mopsum Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiaraum Oilei. Fama est Iasonem in Lemnum primùm applicuisse, mox ad Cyzicum Dolionum regem in Marsiam & Cium ad-

iuisse, deinde in Iberiam, hinc Bebryciã, atque cùm ad Syrtem Libyæ applicuisset, templum ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cùm ibi certamina quædam celebrassent Argonautæ, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cùm navigare ob Syrtium naturam nõ possent, dicuntur Argonautæ navim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes illã deiecerunt. Incidentes itaque in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunque sese obtulit. nam glebam è terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipse Neptuni ac Meciones filius accepit. tum navigatio ad Theram fluctuante. è gleba dissoluta Medea multa vaticinata est. non defuerunt qui post deiectam navim certamen & templum instiutum dicant., vt sensit Isacius. Deinde ad Phineum venerunt, qui erat cæcus, qui tamen calamitatum finem fato sibi portendi sciebat, cùm Boreæ filii ad ipsum accessissent: nam mirificè ab Harpyis infestabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, cursum, & difficultates navigationis: Quòd primùm petræ Cyaneæ essent adeundæ, quas Symplegades sive concurrentia saxa quidam vocarunt, vnde ignis plurimus scatebat, quarum periculum emissa columba erat explorandum. Hic abeundum esse procul à Bithynia monet quæ non multum distat à Bosporo, quoniam Thraces illiqui Salmydessum incolebant in omnes præternavigantes essent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem insulam eos venire oportere docet. hinc esse ad Mariandynos accedendum, & ad Acherusiam, montésque Paphlagonum. Præternavigandam vrbem esse monet Eoetorum, & Carambim, & Halym, & Irim, Themiscytum, agrum Dæantem, Cappadociam, Chalybes Tibarenos. Mostynes, Aretiaden, Stymphalidum insulam, Macrones, Philyres, Bechiros, Saphires, Byzeres, ac Phasim fluuium, qui per terram Circæam vocatam deflueret. Inde præterundam esse demonstrat vrbem Cytaidem antequam ad aureum vellus accederetur: quæ loca omnia ex Iolco in Colchidem navigantibus necessariò erant præterunda. Verùm cùm in Mysiam primùm Argonautæ venissent, Herculésque suum remum infregisset, exiit vt alium è proximis syluis decideret, vbi relictus est ab Argonau-

tis, vt

eis, vt quidam voluerunt ob Hylæ cassem: vt verò alii, propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alii putarunt istud accidisse ob voracitatem Herculis, quia vereretentur Argonautæ ne vniuersam annonam breui absumeret. Alii propter pondus, quia nauis propè demergeretur vbi ille in alterutra parte nauis constitisset, aut inflecteretur. Alii propter inuidiam, ne per eius præstantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iasonem in Scythiam Ægyptiorum coloniam ad Æetam Colchorũ regem peruenisse, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad Æetam contendit. Alii dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab Æeta, alii non satis læto vultu. deinde cùm Iason aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum sui reptum, repeteret, visus est Æeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt: alii dicunt iratum Æetam respondisse Iasoni se quod peteret, tum demum concessurum, cum tauros ignẽ è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus seminasset, nascentésque homines armatos ex illis dentibus cæcidisset. Alii dixerunt ipsum Æetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cùm alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea Æetę filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussitque seruare ne aduerso vento araret, ne vis flammarum in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primùm Æetam boues igniuomos iunxisse & aratisse, ac pòst disiunctos imperasse Iasoni iungere & arare. Alii, quòd Medea noctu dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnáque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt Iasonem Medeæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vti dictum est) cum Argo naui Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere, veluti testatur Idmon in his:

Ἔνθεν δὴ Κόχλοιο
φλογμὸν μετ' ἀγῶνα θοὴν ὑπὲκ νύκτα μάλαστα.

mentem Venus excitat illi
Aufugere è domibus tenebras per noctis opacæ.

Alij dicunt immissum fuisse Æetæ desiderium à Venere, vt cum Eurylyte vxore congrederetur, quo tempore de comburenda Argo naui consultabat, quò illi tutò possent aufugere, vt scripsit in hisce Dionysius in Argonautis:

ὧδε πάτερ ἄλλην τοῖον ἐμήσατο δῖ' Ἀφροδίτη
Εὐρυλύτην φιλότητι μιγὴν ἅμα οἱ κεν ἀνάγκῃ
καὶ δολίῃ φύσειε, πάτερ ὅπως μετ' ἀέθλον Ἰάσων
νοστήσειε δόμον δὲ σὺν ἀγχιμάχοις ἑτάροισιν.

Excitat Æeta Venus his in pectore flammas
Coniugem in Eurylyten, vt opus peragatur amoris.
Nam curabat vti post dura pericula Iason
Cum sociis repetat patriam, dulcésque penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna est inter scriptores controuersia, si quidem Herodotus in Argonauticis Per idem mare illos redisse scribit, per quod profecti sunt in Colchos. Hecatæus autem Milesius voluit è Phaside ingressos esse in Oceanum, inde in Nilum, inde in mare Tyrrhenum, per quod delati sunt in patriam. Arthemidorus Ephesius hos mendacium dicere inquit, quoniam Phasis Oceanum minimè ingrediatur. atqui scriptum fuit in primo libro de Portubus à Timageto, vt accepimus, Istrum è montibus Celticis siue Hyperboreis vocatis, siue Riphæis defluere, qui in mare Celticum ingrediatur. eius fluminis aqua bifariam distribuitur, cuius altera pars in mare Euxinum, altera in mare Celticum intrat. per cuius ostium in Thyreniam Argonautæ contendentes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaim nauigasse inquit in mare amplum, atque inde mare Tyrrhenum fuisse ingressos. Sed his controuersiis de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur nonnihil delirare, parúmque peritæ nauigationum, nos communiorem sententiam, probabiliorémque secuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum censemus. Quòd peractis omnibus, superatísque periculis in Colchorũ regione, priùs in Istrum, deinde per illum in Adriam nauigarunt, & eò præsertim vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Absyrtus. illud tamen nefariũ facinus cùm ægrè tulisset Iupiter, dicitur difficiles ventos Argonautis immisisse, quo demergeretur. at Iuno prosperos & secundos clàm emisit,

qui

qui illos in mare Sardoum vocarum detuleruut. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanum incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit eò cùm applicuissent, insequentes Colchi illos ferè comprehenderunt: quare ad Alcinoum confugere compelluntur. Colchis Medeam ab Alcinoo repetentibus responsum est, quòd eo pacto essent recepturi, si Medea esset virgo, sic enim futurum vt patri remitteretur. at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum sequi. factæ dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cùm re infecta ad Æetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argonautæ inde abnauigantes Mopso Canthóque defunctis ambigui de nauigatione ac salute docti fuerunt à Tritone quo pacto seruari possent, atque nauim in stagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarunt, quo in loco cùm illi iter à Talo intercluderetur per Medeæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in Æginam, ac inde in Thessaliam. atque ita dicuntur in patriam rediisse. Alii dicunt Iasonem Medeæ consilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriã reuertisse, quam nauigationem duobus mẽsibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex Ægyptiorum colonia, qui nõ procul ab Abasgis siue Massagetis vocatis habitabant, dicebantúrque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosyri, atque iuxta Phasim fluuium in Asiæ parte incoluerunt. Est autem & alia Scythia Europæ, quæ Mæotidi & Tanai finitima est, intérque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingressus est in Hyrcaniam & in Caspiorum regionem. Alii longè diuersam caussam cur Iason ad aureum vellus missus sit, retulerunt, inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim quòd cùm Iason ex antro Chironis exiuisset, & à patre, coniunctísque affinitate cognitus fuisset, in conuiuium solenne fuit abreptus. Deinde cùm magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se redditurum pollicetur, si priùs in Colchidẽ abeat, Phrixíque animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris, inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam senior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iason his legibus acceptis eò contendit, vt diximus. Hęc illa

sunt, vt summatim dicam, quæ de Iasone memoriæ proditæ sunt ab antiquis. Pherecydes Alcimeden Phylaci filiam Iasonis matrem fuisse scripsit. Herodotus ait Iasonem fuisse filium Polyphemæ Autolyci filiæ. At Andronis fuit sententia, quod Theognete Laodici filia mater fuerit ipsius Iasonis. Stesichorus Eteoclymenes, Demetrius Scepsius Rhœus, alii Polymedæ filium putarunt omnes tamen Æsonem patrem illi tribuerunt. Nauigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere gestas complexus est Apollonius in Argonaut & pericula & labores, qui capturo vellus aureum proponebantur, ita recensuit breuiter Medea apud Euripidem:

ὅσοισί σ' ἡμῖν ἔσπασαν Ἑλλάνων ὅσοι
ταῦτ' ἦν σωτήριον Ἀργῶν σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπόων ὑπ' ἀγκάλαις
ζεύγλαισι κἀσπεῖρωσα θανάσιμον γύαν,
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ὤμοισιν δέρας
σπείρας ἔπαζο πολυπλόκοις αὐτῖνος ὠδῖν,
κτείνασ', αἰσχρῶν σοι φάος σωτήριον.

Seruatus es per me, velut sciunt ratem
Quicunque conscendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum spirantibus
Ignem impositisse: seminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, insomni que, qui circundat id
Spiris ego occidi, tibi lucem dedi
Illam salubrem.

Quam rem tamen breuiùs etiam ita complexus est Virgilius libro secundo Georg.

Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri.
Nec galeis, densisque virûm seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medeæ consilio, domũ cũ vellere aureo reuertitur, ac Medeam secũ abducit, quæ post eadem parentũ Iasonis, omnes suas fraudes ad vlciscendos eos Iasonis monitu cõuertit, suasitq; filiabus Peliæ, vt dicerent se, vt patrem frustra querentẽ iugularent, cùm se illum renouatũ facturam, sicut agnum fecerat, promisisset. Fuerunt qui dixerint Iasonem quoque senescentem ab ipsa Medea rursum iuuentuti fuisse restitutũ, vt scripsit Pherecydes, & Simo

Simonides poëta, & Lycophron. Quòd Æson præterea Iasonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti restitutus, ita scripsit is poeta qui Reditus composuit:

ὡς εἶπε δ' Αἴσονα δῖπνα φίλου κέρυ ἠδ' ἐλάσσαι,
γῆρας ἀποξύσας' ἐν δ' ἤμεν φαρμάκα τοῖα,
φάρμακα πόλλ' ἴδυσ' ἔνι χρυσέοις ἐν βόθροις.

Tum quoque pubescens iuuenis fit protinus Æson.
Ipsa senectutem studio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permulta lebetibus aureis.

Æschylus in Bacchi nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vnà cum virisillis coctas fuisse inquit, & ita ab eadē iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Aralantam, quæ Milanioni nupsit: & Apin, & Eunœum: ex Hypsipyle Thoantis Philomelum, ac Thoantem. Aiūt Argonautas visa aue apud Colchos, quæ Græcis esset insueta, illam in Græciam portasse, atque à fluuio Colchidis phasianum appellasse. Scriptum fuit à Staphylo Iasonem Medeæ consilio denique occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit, vt sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri, qua denique supra Iasonem delapsa ille occisus eli. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui templum à Parmenione fuit magnifico opere & excisis lapidibus extructum.

¶ Hæc illa sunt quæ præclarè & gloriosè ab Iasone gesta dicuntur, quæ omnium propè poetarum præconiis fuerunt celebrata, cū tamen illa nauigatio breuissima fuerit, neque cum nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neq. cum illis præcipuè quæ fiunt ab Hispanis, in cā longinquam partē terræ nuper repertæ. Dicitur Hercules enim ad illam expeditionē non peruenisse, quia aquatum missum Hylam requireret, neque potuisset cum cæteris heroibus nauigare. Coacti sunt igitur sicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando parui, robore ac virtute destituti supplices fieri mulierculæ, donec vellus aureum cepissent, vt ait Plutarch. in Politicis. vocati sunt Minyæ Argonautæ a Minya Martis filio, vt voluit Dionysius Thrax. alii, inter quos fuit Aristodemus Minyam Alei filium fuisse crediderunt, à quo dominati fuerint. Fuerunt etiam qui res in Iasonis nauigatione gestas corporum chemicorum mutationes, &

aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. Alii Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeámque Æetæ filiam asportasse non poeticè dictum existimarũt: sed librum aureum vellus fuisse dicunt. contextum ex arietum pellibus, in quo scriptũ erat quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua cõtineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuentos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus seminatis non solùm homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pilis tonderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit? verùm cùm sapientes antiqui philosophiam magnifacerent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturæ aut disciplinæ secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minùs quàm Ægyptii sub hieroglyphis scientiam, rerúmque sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus propè in situm vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at quæ non nisi difficulter & cum magnis laboribus acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicii. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & Æsonis, vel (vt alii putarunt) Polymedæ, vel Rhius, & à centaurorum iustissimo Chirone educatus, artémque medendi ab illo edoctus, cuius vel matrum omnium nomina consilium significant. Æson è stirpe Neptuni editus, quid aliud est, nisi prudentia è variis negotiis ac difficultatibus, quę tanquam materia prudentiæ subiiciuntur? nam ex illis, & ex consilio exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artem à Chirone, vnde nomen obtinuit: nam ἰατρὸς est medendi. Quis tamen remedium aliquando morbi fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neque vir sapientissimus & iustissimus Chiron putandus est potius corporis, quàm animi curam, quæ viro bono conue-

conueniat, Iasonem docuisse. Quod si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono conueniat, quam prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna qua animi moderatione vti conueniat à Chirone didicisse, quod antidotum sit aduersus voluptates impuras, qua animi temperantia ira placanda sit, quæ arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo eiicienda, cùm illa sit omnium mõstrorum turpissima, vitiorúmque maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuuantibus, aut certè Deorum ministris consulentibus, in columis præteriisse, & in Colchidem profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quàm animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animíq; constantia ducitur, is aut leuis est ingenii, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus, rationi, medicinæque animi subiicere quid aliud est, quàm tauros illos igniuomos vincere, & hominum cum armis è draconis dentibus natorum furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quàm inuidiam sapienter consilio mentis frænare? Est enim ipsa Medea μῆδος consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit. Deísque dicauit, vel (vt aliis placuit) Peliæ obtulit, cùm maximè fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colẽda est Deorum immortalium religio, quod principium est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis quam quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de causa celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesséque esse viro bono medicinam consilii animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharum opulentiam diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniáque bella propè prædæ

gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cùm non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurũ deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib. 1. Ad hæc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHrixus, qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamatus & Nepheles fuit filius. Cùm enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio quia de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit. de qua Clearchum, siue (vt alii maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verùm Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerunque nouercarum. hanc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes Themisto, Sophocles, Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellę machinatur: Torruit omnia frumenti, cæterorúmque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nuntiarent Athamanti fruges illa de causa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus stetisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, aureámque ouem à Mercurio captam illis dedit: qua per aëra vecti fuerunt. cùm verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis, vt ait Æschylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantidas æquora canent,
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primùm de virgine nomine mersa,

Qua

Qua tanes, est natum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sororę amissa ob diuturnum iter ac laborem in promontorio Brixęa conquieuit: at barbari illo viso armati aduenięrũt. aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit, quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibique Ioui Phyxio cognomine, siue fugę fauenti, immolauit, pellémque ilici in luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alii dicunt Dipsacum Phyllidis fluuii & nymphę cuiusdam indigenę filium Phrixum in hospitium accessisse, atq. Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse. vnde manst postea diu illa consuetudo, vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotannis prædicto Ioui sacrificaret, vt scriptũ est à Suida libro secũdo rerum Thessalicarum, deinde Phrixus ducta Chalciope Æetæ filia, quam Eueniam vocatam ait Pherecydes libro sexto proprio nomine, fuisséque cognomina Chalciopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum, Phrontim, Melanem, Cytilonũ nominauit Phrixi filios, quibus quintum Pesbonem addidit Epimenides. Alii addiderunt Cytorũ à quo mons dictus est. alii Telamonẽ & Augiã addiderunt. Argum, Meliã, Catim, Sorum, Phrõtim, ac Hellen ex ea suscepit filios: quam tamen quidam non Chalciopen, sed Iophosen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysum à Mercurio captum tanquam puellã per quoddã tempus educasset, Learchum filiũ, quẽ susceperat ex Ino trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in mare desiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret, vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulò pòst in Athamanta vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesásque carnes quinque quas comedebant, reliquerũt, ibi cum habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsei filiam

Mactatum cepit strue ritu fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse cùm mare traiicerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib. 4 Astronomicorum,

teste tibi laniger ipse,
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatúmque suo Phrixum per fata sorore
Phasidos ad ripas & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit: quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt Arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectum est. Alii arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen transmare vexerit. verum cum Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse, vt scripsit Hellanicus. Alii censuerunt inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnũ, qui cùm Inus insidias personsisset, hortatus est Phrixum vt se fuga seruaret. qui cùm fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alii locum datum esse fabulæ putarunt, quia Helle cùm morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium: cum Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia sanè veram continent historiam, præter modum fugæ. nullo enim modo fieri potest vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cum esset antiquorum consuetudo vt animalia domestica non solum pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt Phrixũ & Hellen in naui quæ pictum arietem in prora haberet, nauigasse, atq; Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alii dicunt Scytharum regem Trygonem generum Æetę fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab Æeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit; at pædagogum Criũ (quod Græcè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deę, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapiętum putanda sunt aurea. Alii dixerunt illam pellem fuisse ab Æeta inauratam, & custodiis septam, cùm accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quòd certè significabat vbi defuisset prudentia & consilium. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitémq; custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignem ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent è Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam Taurico idiomate vsam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filiæ. Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos è loco fugarunt, pellem ceperunt. His additum est Æetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantib. conflixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verùm cùm Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicunt à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorũ fuisse trucidatos. Arq; fortunæ vicissitudines per hanc fabulã quo pacto ferri conueniat, antiquos demõstrare voluisse cẽsuerim: cũ mollis & muliebris sit animi, fortunę mutationes nõ sapiẽter ferre, aut nimiũ in arduis tristari, aut infelicibus rerũ successibus nimiũ extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatẽ prudentia debet esse pro clypeo, cũ incauti plerique magnitudine repẽtinæ alicuius mutationis cẽtinuò obruãtur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerũ astronomicarum sciẽtia delectatũ scribit, dictum fuisse à fabulatum artificibus in cœlum ab ariete sublatũ. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illum in rebus prœsentibus optimè ac sapiẽter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere: at si imprudenter parũm-

rúmque honestè & superbè abutatur, facilè esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi. atqui quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζειν mirari, actionémque illam a adimat: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta:

Nil admirari, propè res est vna Numici,
Soláque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sanè meritò concedi potest admirationi, cũ tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? nam omnes opes, & amicitiæ, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secũda fortunæ aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerũ cuiusq; ad felicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiam mortalium ita vocata, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorũ regionem peruenit, vbi nõ sine auxilio Deorũ firmius imperiũ & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAVIS illa, quę fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicũt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Ædificata fuit hæc nauis in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quod nauis ibi fuisset compacta, ἀπὸ τῆς πήξεως, à compingendo scilicet, Pegasas vocarunt, vt testatur Strabo lib. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonęa fatidica arbore cęsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophrõ;

εἰς πλοῖ' ἀνδρῶν κίσσυβ' ἁρμαξάμεν.

In garrula transuecta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit lib. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrisque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντόζυγον, nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

ἔνθεν ὁ πρῶτος τριακοντόζυγος Ἀργώ.

Quòd, iuga cui fuerant triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libr. 4. historiarum, non missum quidem fuisse Iasonẽ ad illa pericula tradidit, sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationẽ Heroum superiorũ petiuisse sponte à Pelia se ubi concederet in Colchos expeditionẽ, quam libenter cõcessit, cũ timeret prolẽ fratris nullos ipse habẽs filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelim à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in lintribus antea homines nauigarent, paruisq. acatiis. Fama didita inusitatæ nauigii magnitudinis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis. Iasou elegit præstantiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alii ab architecto, alii à celeritate, cùm ἀργὸς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionem liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Diis Samothracibus initiatus est. Neq. illud prætermittendũ duxi, quòd remittente vento, duobúsq. astris apparentib. super capitib. Dioscurorum, omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari ex illo manst consuetudo vt omnes per hyemem periclitantes vota facerẽt Diis Samothracib. His addunt Phineum occisum & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercę malignas accusationes filios oculis priuassen. Dixerũt etiam nõnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais & ad locum quendam, cùm per alium fluuium in Oceanum nauigare opus foret, quòd Æeta os Ponti nauib. occupasset: qui sic terram ad sinistram habentes ab Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum, peruenerũt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ

ſulæ & portus, vt Argoum & Telamonium. Soluerunt autem à litore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur vt patet ex his verſibus eiuſdem:

Ἔμος δ' αἰτίλοιπι πλειάδες ἰοχαιρὶ δ'
ἀρὸτ νέουβ' ὁκαμπὶ, τετραμμένω ἤματι νῆχες ἴδη·
τῦμοι ναυτιλίας μεμνέατο θῆες ἀοιδοὶ
ἠεγίνι.

Pleiades vt ſurgunt, agni paſcuntur ad oras
Agrorum nuper, iam verſo tempore veris:
Tum manus Heroum funes à litore ſoluit.

Hanc nauem primam fuiſſe ferunt, quæ auſa ſit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt ſenſit Ouid. lib. 1. de Triſtibus:

Nam rate, qua cura pugnacia facta Minerua
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum eſſe nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinatus eſt, & diuinos honores Dioſcuris. Hortatus eſt cùm primùm terram attigiſſent vt ſacra Diis perſoluerent, quorum nutu bis eſſent ſeruati, quibus dictis Glaucus ſe demerſit. Argonautæ vbi ad terram appulerunt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs dicta eſt Byzantiũ, ſtructa ara diis ſacrificarunt. deinde tranſmiſſa Propõtide & Helleſponto ad Troadem peruenerunt, vbi miſſos repetitum Heſionem & promiſſos equos Iphiclum & Telamonem legatos fama eſt Laomedontem in carcerem coniecisse, Argonautiſque tetendiſſe inſidias, cuius conſilii habuit ſocios & adminiſtros omnes filios præter Priamum, qui cõtendebat iuſtitiam nullis vel exteris eſſe denegandam. qui cùm non audiretur, duos enſes clàm attulit ad captiuos, inquiens, his clauibus carcerem eſſe aperiendum. illis cuſtodias obtruncarunt & ad ſocios peruenerunt. re patefacta, cognitáque iniquitate regis, itum eſt ad pugnam. commiſſo prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cepit, cõſilii tam iniqui autores caſtigauit, Priamo ob iuſtitiam regnum conceſſit. Enimuero poſt Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexiſſet, fertur fuiſſe Palladi ab Iaſone conſecrata: quæ deinde, quia tot Deos ſeruaſſet, fuit inter ſidera verſo ordine collocata, ita vt prior puppis quàm prora oriatur, vt in his inquit Aratus:

ἡ δὲ κύων μεγάλου κατ' ὄρθιον ἕλκεται Ἄργοῦς
πουμνόθεν ἀ ῥόδα πᾶσι φέρουσ' ἠέλιόν τε καὶ ἠῶ·
ἀλλ' ὅπισθε φέρεται τὰ πρωμνόθεν· οἷα δὲ αὖτε
νῆες, ὅταν δὴ ναῦται ὑπὲρ πρύμνης κορέσωσι
ὅρμον ὑπερχόμενοι τηλοῦ δ' αὐτόκα πᾶς ἀνάκεται νὺξ
νῆα παλιρροθίῃ δὲ κατὰ πόντον πάντ' ὀπίσσω·
ὡ ὧς τοῖμεν ἐπ' ἴσιον ἕλκεται ὄρχω
καὶ τὰ μὲν ὑπερθεν ἠ αὐγερὰ οἷα πάρ αὐτὴν
ἴσχει ἀεὶ θεόφιν εἰρόμενα, τὰ δὲ πάντα φαεινά.

quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliàs naues vt in alto pandere proras
Antè solent, vestro Neptunia prata secantes:
Sed conuersa retro cœli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauim magno cum pondere nautæ,
Aduersamque trahunt optatis ad litora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
Atque vsque à prora ad cœlum sine lumine malum,
A malo ad puppim cum lumine clara videtur.

¶ Hanc nauim fuisse inter sidera collocatam fabulati sunt, cùm fuisset Palladis consilio fabricata, quia cùm nullam beneficentiam sine remuneratione Deus esse patiatur: tùm illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficiscitur. quæ sine Palladis cõsilio est beneficentia, & quasi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuitò contingit, non est quidem reprehendenda: at multò magis illud & Deo gratum est, & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cum vellent igitur homines antiqui ad beneficentiam adhortari, rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerũt, quippe cum ad exemplũ liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemeritæ, inter siderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hæc igitur causa fuit cur Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cœlesti. CAP. XI.

PRæclarum est eius quod dicebam argumentum, quia capram etiam, quòd de Ioue benemerita sit, cùm illi lac præbuerit, non solùm inter sidera collocarũt: sed etiam eius pel-

pellẽ ad sempiternã eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, vnde Ægiochus fuit appellatus. Quod aũt illam Iupiter ob acceptum beneficiũ inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminib. quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare.

illa putatur
Nutrix esse Iouis si verè Iupiter infans
Vbera Cretea mulsit fidissima capra,
Sidere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleij viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Haec Iouis nutricem alii Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alii mulierem putarunt fuisse Arcadiam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filii vtpote capræ vocati sunt Hœdi. Hi cùm lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ renentur, quos Aurigã sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus:

εἰ δ' ἄγε τοι λέξω τὰ κε ἀστέρες ἔμπεδα σῆμα
σκαπτόμενοι δοκέῃσι, καὶ οὐ ἐπὶ νύκτα ἕκητι
αὐτῆς ἠὲ ἔτεος· οἱ δ' εἰς ἓν ἀτρεμέουσιν·
τῶν ὄχ' ἑκὰς ἴσταται ἀκτὶς ἀμολγαίοις ἀνιόντος.

Si placet Aurigam, atque Auriga sidera & ortus
Obseruare tibi: fama est quòd Capra, quòd Hœdi
Illius immergunt fulcantes cœrula Ponti
Non vlli tutum est Hœdis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè Capram cœleste sidus colerent, cuius etiam signum æreum in foro magna parte auratũ collocarunt, vt testatur Pausanias in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimum Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nam exoriente Capra vel siderationem patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescunt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc enim maximè infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiam magis fit pro natura locorũ. Cur inter sidera Capræ signum relatum fuerit, iam explicauimus superiùs, quòd Iupiter neque ingratus, neque acceptorum immemor vel aduersus Capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc Capra Olenia, quoniam in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit

Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ vt nuberet Neptuno: vel vt alii maluerunt, quia Arion Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuerò quòd hæc non capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthæa Nyctei regis vxor fuerit, à quo Nyctimene peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVit celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatem & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quę in illa sylua nascebatur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cùm iam glandes atque arbuta sacra
Deficerent sylua, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cùm foret herba thorus primo mortalibus, antra,
Frigida & arboribus intexta palatia potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda.
Præberet, victúmque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineóque rubentes cortice bacæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro 2. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionē ac Pyrrhā post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorúmque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis referrissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poëtæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Occionitide, vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quę de sola fago legerentur, cum antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiā lethiferis aliquandoveſcerētur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & propulsandas temporū mutationū iniurias excogitauit, & tunicas à suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddam tempus in Euboea in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius in sua nauti-

nauigatione. Inde verò accidit, cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amorib. è fago reddi oraculũ ita dixerit: αὐτὰ πέμπε πάλιν, ὥσπερ ἡ ἐν Δωδώνῃ φηγός, ἐκ τῆς ἐμφύτου ἱερὸν ὄπα μηδόμενον φωνήν. *Ipsa sanè sicut fagus illa quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem.* Erant autẽ ambigua admodũm antiquorum oracula, quippe quæ non nisi tractatis negotiis plerumque intelligi possent, quamuis Iophon Gnosius vir acri promptóque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cum tamen Homerus in lib. ζ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήσεσθαι, ἵνα θεοῦ
ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.

Codonámque ferunt illum mox esse profectum,
Consilio Iouis è quercu captaret vt alta.

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis apud Acarnanes & Ætolos, & Epirotas, & earum regionũ finitimos populos valdè inclyta fama fuisse oraculũ, quòd è quercu columbæ reddebãt responsa. Nã cũ duæ essent colũbæ, diuersorũ populorũ legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorũ, vel aliqua publica calamitate laborãtium ad capiẽda responsa, quę remedia forẽt earum calamitatum. eò cõfluebant, atq. audiebant illarum columbarum vocẽ. Atqui variis temporibus, variis modis responsa dabãtur: nã primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triton vocabatur, atq. cum Peristera columbã significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa rederẽt. Alii duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiã forasse accidit, cum potestas esset tenebrarum, ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerẽt: vt depressa tenerẽt populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerẽtur. Nã nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cum loquerẽtur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarẽt: in eã religionẽ antiquorum fuisset irretitus. Quare hocetiã est cur magis gratias Dómino Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnésque mali dæ-

mones cum suis templis ita sunt euersi, vt nulla illorū iam diu appareant vestigia. conculcata sunt altaria, excisi luci, combusti libri, quibus sacrorū ritus continebātur, oblivioni datus est victimarum delectus, explosi sacerdotes & lenones earū fallaciarum. Neque vllus propè est, quin verum, sanctum, ac syncerum Dei cultum possit cognoscere, nisi si quis pro religione simulata flagitiorum licentiam sibi dari cupiat. Nam si de vero ac legitimo Dei cultu solùm sit inter homines controuersia, ac nō potiùs de propriis singulorū cōmodis, vel iatra triduum res iudicari posset, fierétque statim vnus pastor, & vnū ouile: neque quod ridiculū est, & miserícordia planè dignum, tot bella pro religionib. orirēntur. Est enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate: non in armatis, aut in equorum cataphractorū pectoribus, aut in bellicis tormentis collocandus: neque qui plus potest in bello, is magis est religiosus, aut magis vir bonus, sed qui probabiliorē sui consilii rationē afferre poterit. Quis enim animo per enses aut nitētes galeas persuaserit, qui, cùm diuinus sit, nullā vim omnino patitur? Nullū est tormentum bellicum neque fortius neque maioris impetus ad animum impellendum, quàm sit ratio: qua sola victus animus vel victricem sequitur rationem, vel ita pudore deterretur, vt oculos attollere aduersus victricem sine pudore minimè possit. Verùm hæc alterius sunt negotii, nos iam ad institutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe.

CAP. XIII.

NIobe, quam Tantali & Euryanassæ, alii Pelopis, (vel vt alii putarunt) Taygetes vnius ex Pleiadibus filiā fuisse narrant, multorum filiorum fuit mater: quæ cùm gloriaretur supra modum tum ob illorum multitudinem, tū etiam ob formæ præstantiam, ausa est se Diis immortalibus comparare, vel etiam anteponere. Sic enim gloriatur apud Ouid. lib. 6. Metamorph.

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est: mihi Tantalis autor,
Cui licuit soli superorum attingere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, ætherium qui fert ceruicibus axem:

Iupiter

Iupiter alter auus, socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina est: fidibúsque mei commissa mariti
Mœnia cum populis à méque vtroq; reguntur.
In quancunque domus aduerti lumina partem,
Immensa spectantur opes, accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adiice septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque nurúsque.
Quarite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi.

Athenienſis tamen Apollodorus Nioben ſcribit libro primo Bibliothecæ fuiſſe Phoronei regis Peloponneſi & Laodices filiam, cùm Tantalum alii dicerent fuiſſe eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alii Alcmeneo, alii nupſiſſe Amphioni Thebano dicunt, vt eſt in libro tertio Bibliothecæ. Verum cum duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia ſolum ſermo eſt. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter ſe ſcriptores, Herodotus duos tantum mares, actres fœminas Niobes fuiſſe ſcripſit, vt teſtatur idem Apollodorus. Homerus libro vltimo Iliad ſex mares, & totidem fœminas illam habuiſſe ita inquit:

τῇ πὶν ἐνὶ μεγάροισιν ὅλοντο·
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱεῖς ἠβώοντες.
Namq; domi periere illi his pignora ſena:
Sex nata, totidemq; mares, pulcherrima pubes.

At Heſiodus decem mares ac totidem fœminas peperiſſe Niobem credidit, vt ſcripſit idem Apollodorus. Alii ſeptem mares, & totidem fœminas fuiſſe maluerunt, quę communior eſt ſententia. Verum illa ob filiorum præſtantiam non ſolum auſa eſt (vt dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, ſed etiam contumeliis & impudicis verbis ita laceſſiuit & irritauit, vt Diana ſex filias, at Phœbus totidem filios puberes ſagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de ſuperſtitione. Occiſæ ſunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipſo Phœbo. aiunt Iſmenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris ſe in fluuium Cadmi pedem vocatum conieciſſe, qui poſt ab ipſo fuit dictus Iſmenus in Bœotia non procul à Thebis;

gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cùm non procul à Caucaso monte torrentes quidam auri deferre dicerentur, quod rabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib. 1. Ad hæc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHrixus, qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamatus & Nepheles fuit filius. Cùm enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio quia de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit. de qua Clearchum, siue (vt alii maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verùm Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerunque nouercarum. hanc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes Themisto, Sophocles, Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellę machinatur: Torruit omnia frumenti, cæterorúmque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nuntiarent Athamanti fruges illa de causa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, aureámque ouem à Mercurio captam illis dedit: qua per aëra vecti fuerunt. cùm verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis, vt ait Æschylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantides æquora canent.
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primùm de virgine nomine mersa,

Qua

Quæ tenes, est nactum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sororę amissa ob diuturnum iter ac laborem in promontorio Brixęba conquieuit: at barbari illo viso armati aduenięrũt. aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit: quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibique Ioui Phyxio cognomine, siue fugę fauenti, immolauit, pellémque ilici in luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alii dicunt Dipsacum Phyllidis fluuii & nymphę cuiusdam indigenę filium Phrixum in hospitium acceſſisse, atq. Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse. vnde manſit postea diu illa consuetudo, vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotannis prædicto Ioui sacrificaret, vt scriptũ est à Suida libro secũdo rerum Thessalicarum, deinde Phrixus ducta Chalciope Æetę filia, quam Eueniam vocatam ait Pherecydes libro sexto proprio nomine, fuisséque cognomina Chalciopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum, Phrontim, Melanem, Cytilonũ nominauit Phrixi filios, quibus quintum Pesbonem addidit Epimenides. Alii addiderunt Cytorũ à quo mons dictus est. alii Telamonẽ & Augiã addiderunt. Argum, Meliã, Catim, Sorum, Phrõtim, ac Hellen ex ea susceptum filios: quam tamen quidam non Chalciopen, sed Iophosſen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysum à Mercurio captum tanquam puellã per quoddã tempus educasset, Learchum filiũ, quẽ susceperat ex Ino trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in mare desiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret, vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulò pòst in Athamanta vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesásque carnes quinque quas comedebant, reliquerũt, ibi cum habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsei filiam

Maßatum cepit ſtru ctis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuiſſe cùm mare traiicerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus ſignificauit Marcus Manilius lib. 4 Aſtronomicorum,

teſtis tibi laniger ipſe,
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatúmque ſua Phrixum per fata ſorore
Phaſidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule ſeruatus fuit: quæ res argumentum fuit poſtea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati ſunt poſtea ad perpetuam huiuſce rei memoriam impetratum à Ioue fuiſſe precante Nephele, vt Arietis ſignum inter ſidera collocaretur, quod etiam effectum eſt. Alii arbitrati ſunt nauem fuiſſe, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit. verum cum Helle in mare è prora deſpiceret, in mare decidiſſe, ac periiſſe, vt ſcripſit Hellanicus. Alii cenſuerunt inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuiſſe Phrixi alumnũ, qui cùm Inus inſidias perſenſiſſet, hortatus eſt Phrixum vt ſe fuga ſeruaret. qui cùm fugiſſet in Colchidem, locus datus eſt fabulæ, quod per arietem ſeruatus fuit in Colchidem, vt ſcripſit Dionyſius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigaſſe. Alii locum datum eſſe fabulæ putarunt, quia Helle cùm morbo in itinere periiſſet, in mare fuerit deiecta, vt mos eſt nauigantium: cum Phrixus incolumis in Colchidem ſit delatus. Atque tot de Phrixo ſcripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia ſanè veram continent hiſtoriam, præter modum fugæ. nullo enim modo fieri poteſt vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cum eſſet antiquorum conſuetudo vt animalia domeſtica non ſolum pecuniis imprimerent, ſed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt Phrixũ & Hellen in naui quæ pictum arietem in prora haberet, nauigaſſe, atq; Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidiſſe.

Alii dicunt Scytharum regem Trygonem generum Æetę fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab Æeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit: at pædagogum Criũ (quod Grecè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deę, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapiẽtum putanda sunt aurea. Alii dixerunt illam pellem fuisse ab Æeta inauratam, & custodiis septam, cùm accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quòd certè significabat vbi defuisset prudentia & consilium. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitémq; custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignem ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent è Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam Taurico idiomate vsam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filiæ. Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos è loco fugarunt, pellem ceperunt. His additum est Æetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantib. conflixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verùm cùm Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicunt à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorũ fuisse trucidatos. Arq; fortunæ vicissitudines per hanc fabulã quo pacto ferri conueniat, antiquos demõstrare voluisse cẽsuerim: cũ mollis & muliebris sit animi, fortunę mutationes nõ sapiẽter ferre, aut nimiũ in arduis tristari, aut infelicibus rerũ successibus nimiũ extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatẽ prudentia debet esse pro clypeo, cũ incauti pleriq; magnitudine repẽtinæ alicuius mutationis cõtinuò obruãtur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerũ astronomicarum sciẽtia delectatũ scribit, dictum fuisse à fabulatum artificibus in cœlum ab ariete sublatũ. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illum in rebus præsentibus optimè ac sapiẽter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere: at si imprudenter parúm-

rúmque honestè & superbè abutatur, facilè esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi, atqui quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζειν mirari, actionémque illam ἀ adimat: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta:

Nil admirari propè res est vna Numici,
Soláque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sanè meritò concedi potest admirationi, cũ tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? nam omnes opes. & amicitiæ, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secũda fortunæ aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerũ cuiusq; ad felicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiam mortalium ita vocata, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorũ regionem peruenit, vbi nõ sine auxilio Deorũ firmius imperiũ & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAVIS illa, quę fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicũt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Ædificata fuit hæc nauis in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quod nauis ibi fuisset compacta, ὅτι ἐν αὐτῷ πήγνυτο, à compingendo scilicet, Pegasas vocarunt, vt testatur Strabo lib. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonęa Pallidica arbore cęsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophrõ;

εἰς πλωτὴν ὕδρον κίσσα ἁρμοτὴξατο.

In garrula transuecta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit lib. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντόζυγον, nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

τὴν ἔτι πρίνινος τριακοντόζυγος Ἄργω.

Quòd, inquam cui fuerant triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libr. 4. historiarum, non missum quidem fuisse Iasonẽ ad illa pericula tradidit, sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationẽ Heroum superiorũ petiuisse sponte à Pelia vt sibi concederet in Colchos expeditionẽ, quam libenter cõcessit, cũ timeret prolẽ fratris nullos ipse habẽs filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelim à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in linetribus antea homines nauigarent, paruisq. acatiis. Fama didita inusitatæ nauigii magnitudinis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis. Iasou elegit præstantiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alii ab architecto, alii à celeritate, cùm ὠκὺς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionem liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Diis Samothracibus initiatus est. Neq. illud prætermittendũ duxi, quòd remittente vento, duobúsq. astris apparentib super capitib. Dioscurorum, omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari ex illo manst consuetudo vt omnes per hyemem periclitantes vota facerẽt Diis Samothracib. His addunt Phineum occisum & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercę malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixerũt etiam nõnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais, & ad locum quendam, cùm per alium fluuium in Oceanum nauigare opus foret, quòd Æeta os Ponti nauib. occupasset: qui sic terram ad sinistram habentes ab Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum, peruenerũt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ

ſulæ & portus, vt Argoum & Telamonium. Soluerunt autem à litore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, vt patet ex his verſibus eiuſdem:

Ἅμος δ' αἰτόλοιπλειὰς ὀχαπτὶ δ'
ἀρνα νέοιβο σκαίπ, τετραμμένη ἠέλιος δὴ
τῶμος ναυτιλίας μνήσαντο θοῆες ἄωτοι
ἤρωες.

Pleiades vt ſurgunt, agni paſcuntur adoras
Agrorum nuper, iam verſo tempore veris:
Tum manus Heroum funes à litore ſoluit.

Hanc nauem primam fuiſſe ferunt, quæ auſa ſit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt ſenſit Ouid. lib. 3. de Triſtibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Minervæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum eſſe nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinatus eſt, & diuinos honores Dioſcuris. Hortatus eſt cùm primùm terram attigiſſent vt ſacra Diis perſoluerent, quorum nutu bis eſſent terrarum, quibus dictis Glaucus ſe demerſit. Argonautæ vbi ad terram appulerunt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs dicta eſt Byzantiũ, ſtructa ara diis ſacrificarunt. deinde tranſmiſſa Propõtide & Helleſponto ad Troadem peruenerunt, vbi miſſos repetitum Heſionem & promiſſos equos Iphiclum & Telamonem legatos fama eſt Laomedontem in carcerem coniecciſſe, Argonautiſque retendiſſe inſidias, cuius conſilii habuit ſocios & adminiſtros omnes filios præter Priamum, qui cõtendebat iuſtitiam nullis vel exteris eſſe denegandam. qui cùm non audiretur, duos enſes clàm attulit ad captiuos inquiens, his clauibus carcerem eſſe aperiendum. illis cuſtodias obtruncarunt & ad ſocios peruenerunt. re patefacta, cognitáque iniquitate regis, itum eſt ad pugnam. commiſſo prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cepit, cõſilii tam iniqui autores caſtigauit, Priamo ob iuſtitiam regnum conceſſit. Enimuero poſt Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexiſſet, fertur fuiſſe Palladi ab Iaſone conſecrata: quæ deinde, quia tot Deos ſeruaſſet, fuit inter ſidera verſo ordine collocata, ita vt prior puppis quàm prora oriatur, vt in his inquit Aratus:

ἡ δὲ κύων ἐπὶ μηδόεσσα κατ' αὐτὴν ἔλκεται Ἀργὼ
θρῴσκουσ' ἐν ὀπίσσω ἑῷ τέκνῳ ἐγγὺς ἐοῦσα·
ἀλλ' ὅπιθεν φέρεται τετραμμένη· οἷα δὲ αὐτὴ
νῆες, ὅτ' ἂν δὴ ναῦται ὑπερβάλωσι κορῶνι
ὄρμον ὑπερχόμενοι τηλοῦ δ' αὐτίκα πᾶς ἀνὰ πόντος
ῥέεν παλλιρροίῃσι δὲ κραδίαι τετάρηται ἀκοντο.
αἱ δ' ἄρ' ὑπεμνήσαντ' ἠῶιοι ἔλκετο ὄρχῳ
καὶ τὰ μὲν ἠερίῃ ἀλώμενος οἶα πυΐ αὐτὴν
ἴσον ἔχε· θοῦρος εἶρπε, τὰ δὲ πάντα φαεινή·

quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliàs naues vt in alto pandere proras
Antè solent, restro Neptunia prata secantes:
Sed conuersa retro cœli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduersamque trahunt optata ad litora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
Atque vsque à prora ad cœlum sine lumine malum,
A malo ad puppim cum lumine clara videtur.

¶ Hanc nauim fuisse inter sidera collocatam fabulati sunt, cum fuisset Palladis consilio fabricata, quia cum nullam beneficentiam sine remuneratione Deus esse patiatur: tum illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficiscitur. quæ sine Palladis cõsilio est beneficentia, & quasi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuitò contingit, non est quidem reprehendenda: at multò magis illud & Deo gratum est, & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cum vellent igitur homines antiqui ad beneficentiam adhortari, rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerũt, quippe cum ad exemplũ liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemeritæ, inter siderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hæc igitur causa fuit cur Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cœlesti. CAP. XI.

PRæclarum est eius quod dicebam argumentum, quia capram etiam, quòd de Ioue benemerita sit, cùm illi lac præbuerit, non solùm inter sidera collocarũt: sed etiam eius pel-

pellẽ ad sempiternã eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, vnde Ægiochus fuit appellatus. Quod aũt illam Iupiter ob acceptum beneficiũ inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminib. quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare.

illa putatur
Nutrix esse Iouis si verè Iupiter infans
Vbera Cretea mulsit fidissima capræ,
Sidere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleij viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alii Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alii mulierem putarunt fuisse Arcadiam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filii vtpote capræ vocati sunt Hœdi. Hi cùm lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur, quos Aurigæ sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus:

εἰ δέ τοι ἱλήκοι τε καὶ ἀσίγητα λίποιεν
σκέπτεσθαι ἐθέλοις, καί τοι φάτις οὔτοι ἀκριὴς
αὐτῆς ἠέλιον· εἰ δ' ἐν ζυγίοισιν ἐόντα
πρῶτα νέας ἐπέλασσε καὶ ἀμφοῖν αἰθρίη εἴη.

Si placet Aurigam, atque Auriga sidera & ortus
Obseruare tibi: fama est quòd Capra, quod Hœdi
Illius immergunt fulcantes cærula Ponti
Non vlli tutum est Hœdis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè Capram cœleste sidus colerent, cuius etiam signum æreum in foro magna parte auratũ collocarunt, vt testatur Pausanias in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimum Capræ ortus obesse viribus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nam exoriente Capra vel sideratione patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescunt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc enim maximè infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiam magis fit pro natura locorũ. Cur inter sidera Capræ signum relatum fuerit, iam explicauimus superiùs, quòd Iupiter neque ingratus, neque acceptorum immemor vel aduersus Capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc Capra Olenia, quoniam in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit

Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ vt nuberet Neptuno: vel vt alii maluerunt, quia Arion Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuerò quòd hæc non capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthæa Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctimenen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVit celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatem & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quę in illa sylua nascebatur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cùm iam glandes atque arbuta sacra
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra,
Frigida & arboribus intexta palatia potum
Prosilientis aquæ riuus pralucidus vnda.
Præberet, victúmque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineóque rubentes cortice baccæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro 16. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionē ac Pyrrhā post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorúmque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis horridissima, vbi exuuia glandium copia nascebatur: quare poëtæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Occionitide, vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quę de sola fago legerentur, cum antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiā lethiferis aliquandoescerētur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & propulsandas temporū mutationū iniurias excogitauit, & tunicas à suillis coriis contexere docuit. cuiusmodi per quoddam tempus in Eubœa in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius in sua nauti-

nauigatione. Inde verò accidit, cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amorib. è fago reddi oraculũ ita dixerit: αὐτὰ πέρα ἀπὸ φηγοῦ ἐκείνης, ἃ τηλοῦ ἐρρόμενον ἐκεῖθεν ἐσπόμπασα φωνῆι. *Ipsa sanè sicut fagus illa quæ in Dodone, ex vamis sacram emittens vocem.* Erant autẽ ambigua admodũm antiquorum oracula, quippe quæ non nisi transactis negotiis plerumque intelligi possent, quamuis Iophon Gnosius vir acri promptóque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cum tamen Homerus in lib. ζ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσαι.

Codonámque ferunt illum mox esse profectum,
Consilio Iouis è quercu captaret vt alta.

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis apud Acarnanes & Ætolos, & Epirotas, & earum regionũ finitimos populos valdè inclyta fama fuisse oraculũ, quòd è quercu columbæ reddebãt responsa. Nã cũ duæ essent colũbæ, diuersorũ populorũ legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorũ, vel aliqua publica calamitate laborãtium ad capiẽda responsa, quę remedia forẽt earum calamitatum, eò cõfluebant, atq. audiebant illarum columbarum vocẽ. Atqui variis temporibus, variis modis responsa dabãtur: nã primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triton vocabatur, atq. cum Peristera columbã significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa rederẽt. Alii duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiã forsasse accidit, cum potestas esset tenebrarum, ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerẽt: vt depressa tenerẽt populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerẽtur. Nã nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cum loquerẽtur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarẽt: in eã religionẽ antiquorum fuisset irretitus. Quare hocetiã est cur magis gratias Dómino Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnésque mali dæ-

Iupiter alter auus, socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina est: fidibúsque mei commissa mariti
Mœnia cum populis à méque vtroq; reguntur.
In quancunque domus aduerti lumina partem,
Immensa spectantur opes, accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adiice septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque nurúsque.
Quarite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi.

Athenienſis tamen Apollodorus Nioben ſcribit libro primo Bibliothecæ fuiſſe Phoronei regis Peloponneſi & Laodices filiam, cùm Tantalum alii dicerent fuiſſe eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alii Alalcomeneo, alii nupſiſſe Amphioni Thebano dicunt, vt eſt in libro tertio Bibliothecæ. Verum cum duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia ſolum ſermo eſt. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter ſe ſcriptores, Herodotus duos tantum mares, ac tres fœminas Niobes fuiſſe ſcripſit, vt teſtatur idem Apollodorus. Homerus libro vltimo Iliad ſex mares, & totidem fœminas illam habuiſſe ita inquit:

τῇ πὸ δυώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο·
τῇ μὲν θυγατέρες, τὼς δ' υἱεῖς ἡβώοντες.
Namq; domi periere illi his pignora sena:
Sex nata, totidemq; mares, pulcherrima pubes.

At Heſiodus decem mares ac totidem fœminas peperiſſe Niobem credidit, vt ſcripſit idem Apollodorus. Alii ſeptem mares, & totidem fœminas fuiſſe maluerunt, quę communior eſt ſententia. Verum illa ob filiorum præſtantiam non ſolum auſa eſt (vt dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, ſed etiam contumeliis & impudicis verbis ita laceſſiuit & irritauit, vt Diana ſex filias, at Phœbus totidem filios puberes ſagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de ſuperſtitione. Occiſæ ſunt domi filiæ, at in Citharone venantes mares ab ipſo Phœbo. aiunt Iſmenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris ſe in fluuium Cadmi pedem vocatum conieciſſe, qui poſt ab ipſo fuit dictus Iſmenus in Bœotia non procul à Thebis,

Ouidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminibus:

Ταυτάλις ἄλλ' αὖ τὰδ' ἐπὶ ἰσοτέκνῳ τέκεϊ τέκεν
μακρὸν ἀπ' Φοίβῳ δοῦρα καὶ Κυθέρᾳ.
σύμπας γὰρ σφετέραν ἐκπέμψε κόραν φόνιος, ὤφιστο δ' ἀϊστί.
διοσσοὶ γὰρ δισσὰς ἔκτανον ἑβδομάδας.
ἃ δ' ἄπαις ἀγέλας μάτηρ πάρος ἃ πάρος ἄπαις,
ἄμφι δ' ἐ τὰ μὲν τλαμοσύνη λείπετο γηρσκόμᾳ
μάτηρ δ' ἃ τάχ' ἐοῦσ' παίδων ὑπὲρ ἤματι, ἀλλ' ἐοῦσ' ματρὸς
παῖδες ἐς ἀλγεινοὺς πάντες ἄγοντο τάφους.
ταύταλε καὶ δὲ σὲ γλῶσσα διώλεσε καὶ σὸν κάρα,
καὶ ἀθέσφατον τερθὲν σοὶ δ' ἔπι δείελον ὕδωρ.

Tantalis hæc ipsa, hæc bis septem pignora eodem
Ventre tulit, mactat Phœbus, & alma soror,
Mas maribus cædem tulit, atque puella puellis.
Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quaque parens fueras quondam ditissima natis,
Illa senecluti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
Pignora sunt, natos sed comitata parens.
Tantale, teque tuóque necauit sanguine natam
Lingua, tibi lugens saxea forma timor.

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, vt ait Zezes histo. 141. quintæ Chiliad. Sipylus, Agenor, Phædimus, Ismenus, Euphytus, Tantalus, Damasichthon, filiæ Neæra, Cleodoxe, Astiocha, Phaeta, Pelopia, Eugyge, Chloris. At Apollodorus Minytum pro Eupoyto dixit, & filias ita nominat: Ethosæam seu Theram, Cleodoxam, Astyochen, Phthiam, Pelopiam, Astycratheam, Ogygiam. Ouidius tamen Alphenorem vel Ilioneum filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes filium memorat in rebus Corinthiacis, alii Amyclam quandam nominarunt, alii Genuam, quamuis plerique crediderint Genuam fuisse Axiotheæ vxoris Promethei filiam, quæ Genuæ vrbis fundamenta iecerit in litore maris Ligustici, alii instauraſse propè euersam maluerunt. Isacius Homoloidem & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidem patrem Iouem tribuit: cùm primam omniũ mulierum inquiat Apollodorus cum Ioue congressã fuisse, ac peperisse ex illo Argũ. Chloris præterea fuit aliquando Melibœa vocata, quam vnà cũ Amycla è fœminis superfuisse memorant, è maribus verò Amphionem, quia illę Latonam

supplices vt sibi parcerer precatæ sunt, vt ait Pausanias in Atticis. Cũ tantã filiorum copiã vno die Niobe amisisset, quæ est rerum humanarũ inconstantia, non magis imprudens fuit in ferẽdis aduersitatibus, quàm fuerat in felicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miseratione, cũm tãtam doloris magnitudinem perferre non posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid lib. 1. de Ponto:

Felicem Nioben quamuis tot funera vidit,
Qua posuit sensum saxea facta malis.

Et Callymachus in hymno in Apollinem:

ἠμὶ μὲν ὀ δακρυόεις ἀλαλύκλιτος ἄλγεα πέτρης,
ὅστις ἐπὶ Φρυγίῃ δηρὸς λίθος ἐστενάχησε,
μέσσαιρον αὐτὶ γυναικὸς ἐΐζυγος ἀχέουσε.

Differt petra suos pariter lachrymosa dolores
Humida, quæ quondam Phrygiis induruit oris,
Nunc quoque marmor hiat triste & lacrymabile quiddam.

Fama est Nioben visa filiorum morte è Thebis in Sipylum cõtendisse quare scripsit Pausanias in Atticis, huius imaginẽ silicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quæ quasi ad opticam rationem excisa, prope çxistenti neque lugentis, neque mulieris quidem formam præ se ferret: ac procul existentibus & mulier, & mœsta & lugens videretur. De illa imagine, quòd esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouidius in Epist. Acontii:

Quaque superba parens saxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.

Facta fuit autem lapidea non repente, cùm id à Diis poposcisset, sed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his versibus significasse:

ἤκουσα δὴ λυγροτάταν ἰλίδαν
τὰν Φρυγίαν ξέναν
πετραίου Σιπύλου πρὸς ἄκραν·
τὰν κισσὸς οἷά τ' ἀτενὴς,
πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mœstissimam periisse
Phrygiam hospitem
Tantali, Sipylo in summo:
Quam hedera in morem peruicacis
Saxosum germen docuit.

Quam idem poeta in saxeo sepulchro lacrymari inquit in E-

lectra cùm sepulchrum sit eius corpus lapideum factum. Atque hæc de Niobe Tantali filia omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superiùs, atque eadem fuit soror Apidis: qui cùm asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cùm tamen alii non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant, qui regno postea Argiuorum Ægialeo fratri permisso in Ægyptum profectus, Isidem vxorem duxit: ibique regnauit. Multis deinde beneficiis in homines Ægyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis, Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Ægyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantùm Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim, quòd cùm Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcirco in sylvas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dii omnes frustrà diu quæsierunt. at anus locum indicauit vbi latebat Venus, cùm à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine:

καὶ πίστιν γραὸς μαρμαρογυμφίδα λίνας.

Anumq; factam marmor ipsam frigidum.

Fama est præterea quòd cùm Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit vt illi sepelirentur.

¶Hęc fabulosa sunt quę de Niobe passim circumferuntur. Nunc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atque liberalitatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlum inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia temeritatéque retrahêtes, ad prosperas fortunę vicissitudines ęquo animo ferendas nos

nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassę filia: ac Tantalus auaritia, Euryanassa opulentia est. ex his nascitur mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à Diis vel ab hominibus acceptorum obliuio, assectæ esse consueuerunt. Hęc igitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur. nam ex altera parte diuitias, honores propè diuinos, qui diuitiis habentur, ac nobilitatem maiorum: ex altera amicos complures & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndique salutantium multitudinē hęc metuetur: quare se inuidiam & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat, ac neque Deū quidem ipsum vel feliciorem vel potentiorē esse arbitratur. Vbi aliqua domus vel ciuitas in tantū superbiæ creuerit, vindictā Dei & euersionē proximam esse scito, vt per hanc fabulā admonemur. Nā vbi quis ita fuerit elatus animo, tunc eū neq. filii, neq. affines, neq. nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: quia nullæ tā immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potentia euertere non possit. Vbi fortunæ concussę sunt, terga vertūt affines, priores amici diffugiūt, nulla reliqua est clientela, solus incedit. quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ab omnibus neglecta. Ad deprimendā igitur temeritatē mortalium Nioben introduxerunt antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tanta felicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos parui faceret, quam tamē repentè ex omni felicitate deiectā dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neque lacrymas, neq. vocem, neque lamentationem vllam emiserit: de qua ita scripsit Cicero libro tertio Tusc. disput. & Niobe fingitur lapidea, propter æternum credo in luctu silentium. Quòd si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, séq. non perpetuò virentia germina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quę, vbi collibuisset Deo arescere possent, & diuinę voluntati satisfecisset, & non fuisset in lapidē conuersa. Est enim sapienti semper illud sapiens dictum in ore habendum, quod ita dicit:

Θεὸς μόνος ἂν εἴη δ' εὐτυχὴς βροτῶν.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt qui rem ad historiam referre conati sint, dixerintq. acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia, atque eodem die Niobes filios omnes interiisse, cùm multos haberet. Atque cùm pestilentiæ autor sit Sol & Luna, quia ex calore vaporúmque copia illa nascatur, proditum est in fabulis Apollinem & Dianam illos sagittis confodisse. ad tantos dolores cùm obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularum artifices illam fuisse in lapidem conversam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his opportunitatibus, neque vllus est vel affinitatis, vel amicitiæ firmus nodus. Verum cum decimo die cessasset pestilentia, tunc sepulturam dicuntur obtinuisse. at nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri.

CAP. XIV.

THamyris Philammonis & Arsiç filius, vel potius Agriopæ nymphæ, vt quidam maluerunt, genere Threicius fuisse creditur, cum Agriopa fuerit incola Parnassi: quæ cũ in vtero gestaret, fertur Odrysas migrasse, cum Philammon eius nuptias recusaret, vnde Thracem postea Thamyrim crediderunt. fuerunt enim Odrysæ vrbs Thraciæ per id tempus sanè nobilis & opulenta. Thamyris igitur vbi adoleuisset, forma corporis præstantissimus ob animi dotes omni laudum genere floruit, atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quòd eius carmen ita sonorũ, itáque concinnum fuit vt ab ipsis Musis compositum videretur. Scriptum reliquit Plutarc. in lib. de Musica hunc bellum à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate orationis, tantáque modulationis suauitate composuisse, vt nullũ poëma videri posset præstantius. Sed quoniã cum præstãtia ingeniorũ semper ferè coniuncta est superbia, arrogantia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantium contẽptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse cæteros antecelluit, contemnere, cõuiciis afficere, & in certamen cantus prouocare, cum gratias potius illis pro acceptorũ magnitudine agere cõueniret. Hic Thamyris cum esset in Messenia, atque ex Œchalia ciuitate Doriũ versus (illud fuit vrbis nomen) proficisceretur, Musásque in certamẽ cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cũ quibus pactus

pactus est, si vicisset, se velle cum omnibus congredi, sin victus fuisset, illarum arbitratu se pœnas subiturum, vt scripsit Myrleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, vt testatur Homerus in secundo Iliadis his carminibus:

ἐν Δορίῳ ἔνθα τε Μοῦσαι
ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρυτον Οἰχαλιῆος.
στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἀείδοι
Μοῦσαι δ' ἠγερέθοντο κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο
ἐκ δὲ κακὸν θέσαν αὐτὸν ἀοιδὴν ὃν ἀπέλεσσε
θεσπεσίου ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Et Dorion hic vbi Musa
OEchalio Thamarim redeuntem carmine Thracem
Priuarunt: fuit ausus enim se vincere Musas
Cantando iactare: modò ne prælia vitent,
Occurrántque sibi Musa Iouis inclyta proles.
Irata Musa cæcum fecere sed illum,
Et cantum, citharámque viro rapuere superbo.

Cùm verò lyram in fluuiũ proximum abiecisset, effecit vt is fluuius à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniacis in morbo Thamyri accidisse scribit, cùm & Homero, & aliis nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorum cõtemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem & arrogantiã: quod quidem rationi magis cõuenit, cùm tantæ arrogantiæ pœnæ luendę breuissimum sit tempus humanę vitę cursus. Ob eam calamitatem oculorum ferũt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictę sunt illi Musę cantũ & citharę peritiam ademisse. At quàm ridicula est, Dii boni! alienatum ineptiarum derisoris Zezis explicatio, quam prodidit Chiliad. 7. hist. 108. inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poëtam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cum esset superbus & arrogans, eiúsque scripta periissent, fabulati sunt antiqui, illum cum Musis certasse, & factum cęcum, ac diuinam cantilenam illi fuisse ademptam. Hęc explicatio fabulę quantopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas

anilés, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebam) quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogãtia absterrerent eorum exemplis, qui cùm arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrũque & Deo minimè placet: & homine sapiente est omnino indignũ. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciuntur. Atqui neque Zezis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cum humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamyri arrogantior atque importunior, & ne multa dicam, nisi ille vel leuissimos cæterorũ scriptorum errores grauissimè insectaretur. nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo, sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorúmque omnium vtilitatem & institutionem, qui verò maledicta, nugas, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent, qualia sunt eorũ scripta quæ certè parum reperiuntur plerunque à moribus animíque consilio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. CAP. XV.

MArsyas quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem & petulantiam non leue supplicium subiuit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cùm ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere: cùm ipse tibias à Minerua iectas suscepisset, vt aiunt, iisque inflandis factus iam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque

que libuisset, imperarer, vt testatur Pausanias in Phociacis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificiis, vt adessent illis etiã tibiæ, vt ait Mytleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cũ Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat at Marsyas tibiis inflandis tantũ erat peritus, quare etiã victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rẽ etiã planius explicare voluerũt addiderunt his, quòd Nysæi iudices sunt electi quo tempore Marsyas contendit cum Apolline. nam primùm tibiis ita est vsus Marsyas vt auditus stupore repleretur, apparetétq. ob suauitatem longè præstare aduersarjo. cùm iudicib. ostentare simul artem decreuissent, aiunt Apollinem rursus ad citharam cantum accommodasse, quare vicit tibias repetitas at ille nitebatur docere iudices, quòd præter omnẽ æquitatem vinceretur: quòd artis, at non vocis, cõparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apolio respondit quòd nihil plus æquo obtineret, quia Marsyas quod sibi cõueniret, fecisset, cũ tibias inflasset: oportere hanc legem igitur vtrisq. imponi, vt vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium vsum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse nõ procul à Celænis, siue (vt nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo advsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo li. 12. Ex eo lacu dicuntur manare fontes Marsyæ flumninis, cum Ouid li. 6. Metam. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium muratum. Nã fama est apud eundem lacum tibias à Minerua fuisse inuentas, quas cum illa inflaret, séq. in lacu cõspexisset, orisq. turpitudinẽ vidisset, & tumorẽ, illas abiecit, Secedite à me, inquiens, malæ corporis deprauationes, vt air Athenæus li. 14 Has cũ reperisset Marsyas, qui multò ante bella Troiana floruit, non solùm inflauit; cæterósq. illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea, geminarúmque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphyon Lydiæ. vt testatur Plutar. in lib. de Musica. atque apud Dorion oppidũ Peloponnesi hic idẽ ausus fuerat Musas ad certamen eãtus prouocare. Fama est igitur Marsyam, vbi cum Apolline decertãs victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in his carminibus:

πολλάκι τ' ἀπ' ἴτυος γοερὴς δοτὸ δάκρυα πηγῶν.

Μαρσύᾳ ἴχνη τῶ Φοίβου λύρα ἐλαφρὰ ἔδρασε χιών.

Satyrus & lacrymas de pinu tristis ademit
Marsyæ, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cũ apud fluuiũ Mæã prius vocatum contigisset, effecit vt fluuius postea Marsya diceretur, è cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in reb. Phrygiis. Pœnituit tamẽ celeriter Apollinẽ tãtæ acerbitatis, quare chordas citharę infregit, quas cũ Musę inuenissent, mensę addiderũt, Linus lichanõ, Orpheus hypatẽ, Thamyris parhypatẽ, póstmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cum Cybelẽ amaret, cũ hac ad Hyperboreos vsq; peregrinatur. E pelle Marsyæ vtris factus fuit, quem in Celenarum ciuitate fuisse scribit Herod. in Polymnia hoc pacto: Οἱ δέ, ὡς ἐπεὶ τὸν ἅλυν διαβαίνῃς ἐς Ἀλίαν πορεύῃ, ἵνα μέν σφι ἐστὶ πηγὴ ἐκβάλλουσα, παρ' ἣν ἵδρυται ἀγορὴ Κελαινέων, ἐστὶ δὲ αὕτη παρὰ τὴν πηγὴν ἡ τοῦ Μαρσύεω δορὴ ἐν τῇ πρὸς ἀκρόπολιν ἐστραμμένη· ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ταύτην δαρεῖσαν ἀπ' ἑωυτοῦ νικᾶσθαι. *Isti postea quam Halym traiecerunt fluuium Phrygiæ per ipsam profecti, Celenas adierunt: vbi surgent fontes Mæandri fluuij, & alterius nõ minoris Mæandro, cui nomen est Catarrhactes: hic oritur è foro Celenarũ, & in Mæandrũ influit: vbi est etiã Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspensus: est enim sermo Phrygũ quòd is de Marsya ab Apolline excoriato fuit suspẽsus.* Fabulati sunt autẽ illũ Marsyæ casum apud fluuiũ Mæandrum cõ igisseveluti attestari videntur illa carmina

Ἄρμενον αὐλήσαντι συνυστήσαντες ἀοιδαί, (Philippi
εἶπε λιγυφώνῳ Φοῖβος ὅτι Γλαφύρῳ.
Μαρσύα ἐψύσω τῶν ὄρνιθων. τοῦ γὰρ Ἀθήνης
αὐλοὺς ἐκ Φρυγίης οὔτοι ἐλήσατο.
εἰ δ' ὅτι τοιούτοισι σὺ ἐπίπνεσσας ἀοιδῇ
τοῦνεκα δῆτα Μαρσύου κλαύσω δύσ' αὐλοὺ ἔρυ.

Fabula de lotis resonabat dulce foratis,
Audiit hoc Phœbus, talia dicta dedit.
Marsya, non hos, inuentum tibi: Palladi at ista
Be Phrygia est olim fistula rapta Deæ:
Talia si inflasses, non fleuisset tua fata
Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas.

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolatum fuit ab oraculo, quòd

εἰα τ' ἄπιθ' ἐρξει, τέλος αὐτὸν ἰκάνῃ.

Qua

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea de causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cùm is primus Delphis Pythium cantum cecinisset.

¶ Quid per hanc fabulam significare voluerint antiqui, manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum & nimis elatorum animorum deprimendam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cùm capta fuisset Pelei desiderio, neque tamen Peleo vt secũ congrederetur persuadere posset, illum apud Acastũ, quia suam pudicitiam tẽtasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, atque victum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diogenetus in rebus Smyrnæis. Verùm eius innocentiæ misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur, deinde cùm in vrbem venisset paucis comitantibus, Acastum debellauit, & imperio ipse potitus est. Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulentiam insurgere, sic in rebus aduersis non est credendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENimuero multo his sceleratior fuit Ixion Phlegyæ filius, vt sensit Euripides: vt Æschylus, Antionis vt Pherecydes Pisiones & Æthonis, vt verò alii, Martis & Pisidices. Hic enim Diam filiam Einei, vel (vt alii maluerunt) Deionei, vxorem duxit: cùm pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum: nam mos erat antiquorum patribus sponsarum munera offerre: quod in his significauit Homerus:

ἕκατὸν μὲν πρῶτα βόας, σύες δ' ἅμα μῆλα δίωκεν
αἶγάς θ' ὁμοῦ καὶ ὄϊς.

Dat centum prius ille boues, mille inde capellas
Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cùm munera ob acceptã vxorem ab Ixione

Partim matribus, partim patri simile. At Pelæphatum, quoniâ Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cùm tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent, tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cum verò eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat, & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreãt ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quam absurdam ipse postea attulit expositionem Dii boni! Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda Aura seu Nubeta sint dicti. Quis vnquàm per Deos immortales pungere in rebus Venereis vsurpauit? neque illud sanè satis facit, quod nititur in Græcorum fabulis modò Ægyptiorum, modò Chaldęorum exemplis illas comprobare: cum multò magis etiam moribus & sacrorum ritibus hęc loca distarent inter se, & consuetudine orationis quàm vel vestium forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aurora apud Pharaonẽ serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quàm dicere illa quæ nesciũtur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatẽ Centauros conuocauit ad nuptias, at cùm sacrificasset Diis ceretis, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est vt Dei ira & vino impulsi fiat, vt manus lasciuè in mulieres Lapitharum iniicerent, vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quòd Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est: & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cùm primùm commissum fuisset inter consũctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur) perbenignè acceptus expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hęc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi cõuenit cum Zeze: quia hęc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius regis vxoris pudicitiam clàm tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rem

interim dissimulans aperit marito. Is non facilè credens vxori, rem oculis tenere voluit: tum mulierculam quæ Nephele vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur Is igitur, vt statutũ fuerat, veniens pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus, is qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & nube Odites, & Orneus & Phlegræus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes: Posteà verò dicti sunt Centauri nõ solum illi qui ab Ixione originem duxerunt, sed pleriq. in Thessalia ad Pelium montem habitantes, quòn in taurorum more in hostes impetum facerent essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere, & pugnare ex equo inuenerunt, cum fræna etiã ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris suppellex fuisset inuẽta Inde fabulosè dictum est Ixionẽ à Ioue expiatum in cœlum fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & obeam causam ad inferos detrusum. Nam ob cogitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cùm perpetua tamen ambitione gloriáque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotaque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus, quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines conuenit, vt ait grauissimus auctor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto: ὡς ἐ πάσας πρὸς οὐδὲ φαύλας συγκρίσεις ἄφρονος τοῦ ἐπὶ δόξαν ἐπιτρόπου τὸν Δία τὸ Ἰξίονι μυθευόμενον, καὶ δόξειεν ἂν ἐπὶ τῶν ἀρίστων ἐκ τῶν Ἡρακλέους καὶ τῶν Κωμαίων ἤτοι χθιζινῶν, καὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρίστων ἐκ τῶν ἐπὶ δόξαν σωφρονισμῶν, οὐδὲν ἐλλιπεῖς ἐπὶ ἐμοιχεύθησαν ἀλλὰ νέφη καὶ μικτὰ πολλὰ πεφάνησαν, ἀλλότρια ἀλλως σοφῶν τερατώδεις ζήλους καὶ πάθους ἐπαλλαττόμενοι *Non absurdè sanè, neq. imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire nonnulli arbitrati sunt: quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Centaurorum genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multisque agitationibus ferantur, cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequentes.* Illi enim qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa in

ta indecora faciant oportet: quare monstro similes Cẽtauri ex nube nascũtur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicẽ gloriæque contenderint, ideirco remotus à secretis, & ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna, præteritorum recordatione scilicet, discruciatur. Ego sanè non parum præclarè hoc etiam fictum à poëtis fuisse neque inutiliter ad institutionem vitæ censuerim, quòd tanto grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm cæterorum omnium qui apud inferos torquentur: quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclarè scriptum est, quòd cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est, fabulam hanc ideo fuisse fictam, vt per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Diis immortalib. acceptorũ beneficiorum oblitionem: atque id etiam multo magis, cũ quis non modò obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficiis: quod scelus vindicem esse Deum denique experitur. Hoc tamen vitium cæterorum omnium ferè maximè patet, quod non semel experti sunt principes plerique, qui sibi ab illis parati insidias senserunt, quos ante omnes charos habebant, & ad maximas opes, supremósve honores promouerant: sed & nuper prope singulare ætatis nostræ ornamentum ac omnium bonorum perfugium Franciscus Medices, serenissimus Magnus Dux Hetruriæ secundus: quem & ipsum, & Carolum serenissimum Archiducem Austrię ex omnibus principibus nostræ tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi, magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis, verè regios & imperare dignos ausim dicere. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho.

CAP. XVII.

Sisyphus cuius filius fuerit, non patet, quem tamen nonnulli Æoli fuisse arbitrati sunt, cùm illum Ouidius, & Horatius, & Homerus libro ζ. Iliadis ita Æolidem appellauerit:

Σίσυφος Αἰολίδης· ὃ δ' ἄρα Γλαύκου τέκετ' ἄμυμον.
Sisyphus Æolides, cuius de semine Glaucus
Editur.

Nam Apollonij enarrator ὁ ἀπ' Αἰόλου, ἀλλ' ὅτι τῶν Αἰόλου

non ab Æolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab Æolo, Sisyphum Æolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropem vnam ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Ouidius in 1. Fastor.

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum, qui etiam Taraxippus vocatur, qui fuit in Isthmo in hyppodromo ab equis discerptus, & Creontem suscepit. Habuit ex aliis etiam fœminis alios filios. Thersandrum, Ornytionem. Almum, Metabum, Hofmum, Porphyrionem aliósque complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus Iliad. 6.

ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱππολύτοιο.
ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ πυκνότατος βροτὸς ἀνήρ.

Est Ephyre vrbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cùm Autolyci suæ tempestate insignis & nobilis latronis, qui non solùm iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cùm enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illósque mutatos reddere conaretur, frustrà id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inusserat. Id vbi vidisset Autolycus, amicitiam contraxit cum Sisypho atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit: ex quibus nata est filia eiusdem nomine, quam Laertes paret Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib. λ. Odyss.

ἦλθε δ' ἔπι ψυχὴ μητρὸς καταπεφνυίης,
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.
τὴν ζωὸν κατέλειπον ὁπηνίκ' ἐς Ἴλιον ἦλθον.

Atque anima accessit defuncta deinde parentis
Anticlea alto Autolyci de semine nata:
Quam viuam liqui, cùm sacra mœnia Troiæ
Accessi.

Fama est quòd Iupiter Æginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntem portauit, vt illam comprimeret: quam cũ Asopus quæreret, non solùm Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret an vera essent quę dicerentur, ad illam properauit: quam rem cùm

cùm cognouisset Iupiter, hanc in insulâ sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, vt saxum quoddam prægrande assiduè supra montẽ apud inferos portaret, quòd vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: vt ait Pausan. in Corinthiacis, & Hom. luculẽtissimè expressit lib. λ. Odyss.

ᾧ μὲν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄγχι ἔχοντα,
λᾶαν βαστάζοντα πελάριον ἀμφοτέρῃσιν.
ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
λᾶαν ἄνω ὤθεσκε πρὸς οὖρεα, ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀπορρήξασκε κραταιὸς
αὖτις, ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδὴς.
αὐτὰρ ὅγ' αὖ στὰς πάλιν ὤθεεν, ἱδρὼς
ῥέεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κεφαλῆς ὀρώρει.

Sisyphon hic vidi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi.
Hic etenim manibus nixus, pedibúsque rotabat
Ingens ad collem saxum, vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare parabat:
Rursus & id campum deuoluebatur in imum.
Tum miser hic rursus repetebat pondera suder
Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuũ esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinth. apud Pausan. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabiliorib. ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cùm esset Deorum à secretis, arcanas res Deorũ diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. Alii inquiunt illum variis tormentorum generibus hospites qui ad illum accessissent, excruciare solitum, quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illũ fuisse addictum. Alii putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefellisset, qui dicunt eum mortuum descendisse ad inferos, & Plutonem decepisse. nam moriturus iussit vxorem insepultum cadauer eiicere, quod cùm illa fecisset, periit à Plutone vt ad vxorem castigandam liceret accedere, à qua tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit amplius redire ad inferos: sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

¶ Atque hæc omnia ferè illa sunt quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. Nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superiùs nihil magis diuinæ naturæ conuenire quam beneficentiam, & liberalitatem, & benignitatem: nihilq; tam repugnare quàm crudelitatem & auaritiam, quippe cum crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit; qui per beneficentiam viris bonis sit amicus. Cùm enim Deus amet beneficos, quantopere, odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cùm à secretis Deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cùm etiam fidem violarit, meritò grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò experitur quæ sint crudelitatis præmia: quia omne improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit ac Deorum arcana vulgauit quominus Dii ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati præter improbitatis ac sceleris grauitatem. Vt igitur deterrerent homines ab auaritia & à crudelitate, eósque ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur, & ad Deorum cultum, ad-seruandam fidem magistratibus, & regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hãc fabulã conuenire scribit, qui magistratibus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione: neque vquam obtinere possũt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poeta:

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces, sauáque secures
Imbibit, & semper victus tristisque recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit aequora campi.

Tanta verò præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantùm sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. Per hanc ipsam fabulam igitur

igitur homines ab ambitione reuocabãt, qua nihil propè est humano generi periculosius: neque enim debet statim confugere ad laqueum, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat: sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cum maxima sit vbique insipientium copia. sin alicuius sceleris sibi cõscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare, & quod in se parum rectũ cognouerit, corrigere, se ad probitatem quàm maximè accommodare, séque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium sit vel felix vel diuturnum, vbi impuri, viris bonis, stulti, sapientibus, imperiti, peritissimis in rebus administrandis dominantur. Alii crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum siue montem esse vniuersum huiusce virę cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebatur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem: inferos esse homines, Sisyphum animam. nam cùm anima iuxta sententiam Pythagoricorum è cœlo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conscia, nititur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alii in cumulandis opibus, alii in honoribus & magistratibus, alii in gloria & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alii in scientiarum cognitione, alii in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi: qui cùm re optata potiti sunt, rursus in imum relabuntur: & qui ante in diuitiis comparandis erat anxius, nũc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine sollicitus, atque ita semper in aliquã relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur à Ioue ad inferos detrusus non insulsè dictus fuit saxum frustrà ad montis verticẽ aduoluere, cùm quod adsummum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. Alii rem ad historiam traducũt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Iliada, qui cùm arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

De Tantalo.

CAP. XVIII.

TAntalus etiam, quem apud inferos torqueri modò timore impendentis saxi, modò rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotæ filium narrauit in secundo Euangelicæ præparationis, cum tamen Ioannes Diaconus & Didymus Iouis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem Zezes hist. 10. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit, Lucianus in dialogo de Dipsadibus, Æthonis filium illum fuisse censuit, vt testantur hæc carmina:

τὰ τοιαῦτ' εἶμαι κἀ Ταντάλου ἄν ἐτύχει μ' οὐ
μυδαλέ' ἀκαμῆ κεκαυμένα δίψαι λίθῳ ὄδωλα.

Talia ferre puto quoque Tantalon Æthone natum,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos, qui cum lautum conuiuium illis parasset, Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit: vt alii arbitrantur, quòd illum immolarat ad epularum magnificentiam, cum omnium rerum vel charissimum filium illis obtulisset. id cum Dii cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quæ ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens inconsulto humerum edit. tum dii reliqui eius filii miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctum vitæ restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis:

ἐσθέν νιν καθαρεῦ λέβητος ἐξέλε·
Κλωθὼ δ' ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κατέδαψεν.

Cùm ipsum è puro lebete exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à diis fuit, quàm erat priùs, vt patet ex his:

ὃν δὴ δὶς ἡβήσαντα κ' ἠραμὼ πόθοι
φυγόντα Ναυπλεῖνον ἁρπακτῆρ' ἔον.

Accessit huic pubes decora bis, grauem
Cupidinem vitauit is Neptuniam.

Cùm

Cùm verò illi deesset humerus, quem comederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur; qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt & partis pilum, sicut testatur Isacius. verùm quia Deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassétque ius hospitii, cùm experiendorum Deorum causa filium mactasset, vt alii maluerunt perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regióque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excruciaretur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quominus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulaque ante ora parata
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus libr. λ. Odyss. non à Furiis terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuò, quæ vsque ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varia fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his:

καί μιν Τάνταλον εἰσεῖδον κρείπ' ἄλγε' ἔχοντα,
ἑστεῶτ' ἐν λίμνῃ, ἡ δ' ἀφσσήεσσα νέεσθε.
στεῦτο δὲ διψάων, πίειν δ' οὐκ ἐσκεν ἑλέσθαι,
ὁσσάκι γὰ κύψει ὁ γέρων πίειν ἀθυμήνας,
τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκε· περὶ δ' ἀργὴς ἐφαίνετο γαῖα
μέλαινα θεείοιο, κατεζήτασκε δὲ δαίμων.
δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατηωρέοντο κάρηνα,
ὄγχναι θ' ἠδὲ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
συκαί τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
τῶν ὁπότ' ἰθύσειε γέρων ὀρέξασθαι ἀέλπτων,
τάς γ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.

Tantalon hic vidi duros perferre labores.
Namque erat in stagno mentum tangente, sitisque
Assidue urgebat: potandi at nulla facultas.
Nam quoties in aquam deflexit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus: rursúsque louem Deus euocat vndam.
His sunt arbores fœtus: præstantia mala

Atque Ouidius illud supplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatem, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit, vt patet in his:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Alii ob raptã ab Ioue Æginã Asopo patri indicatã eã pœnã subiisse Tantalũ fabulãtur, quod alii Sisypho tribuerũt. Verùm Corn. Gallus poeta præstãtissimus luculẽtis carminib. rẽ totã cõplexus fuit, quòd ob immoderatã linguæ licẽtiam scil. Tãtalus ad inferos fuit detrusus, quod ibi perpetua fame ac siti premebatur, quod lingua est inter certos claithros viro prudenti coercenda: quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacib. parit in posterũ. sic enim inquit:

οὔτε ὁ φρὶν μακάρεσσι συνίζησι οὔτε ὁ νηδὺς
πολλάκι τεκταρέου πλησάμενος πώματος,
τῶν λιθάδδε θνητὸς ἐμείρεται ἠδὲ τέρεν δὴ
κρᾶτος ἀεὶ χείλεσι βὶ παπειοτέρη.
Πὰν λέγε τὸ πρόσφορον, ὄρνια μήδεται σιγᾶς,
οἱ γὰρ ἀάσαν θεσπιτεὺς ταῦτα κολαζόμεθα.

Qui satur antè fuit felix conuiua Deorum
Nectare, qua superis pocula nota Dijs:
Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore
Vnda fugit, mediis stat sitibundus aquis,
Vnda, bibe, affatur ac discito iura silenti,
Conuenit ista pati lingua proterua quibus.

Alii, inter quos fuit Zezes, Didymúsque putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuerit, vt ait Pindarus in his carminibus:

αὖ τρεῖς τε τέταρτον
πόνον, ἀθανάτων ὅτι κλέψας
ἑταίροισι συμπότοις
νέκταρ ἀμβροσίαν τε δῶκεν.

Post tres quartum
Laborem, immortalium quòd furatus
Coætaneis conuiuis
Nectar ambrosiámque dedit.

Hic filium habuit Broteam, Pelopem, atque Nioben, Bascylum, quod vxorem habuit Anthemoisiam Lyci filiam, & de fabulosis quidem hactenus.

¶ Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerunt, alii

Plotæ nymphæ, alii Æthonis, non ea quidem de causa, sicuti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali: sed quia alia ratione fabulam eandem interpretantur, cùm omnes tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam cur Iouis est filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum atque naturalium peritissimus fuisse creditus est, quæ cognitio non contingit cuiuis, vt senserunt Pythagorici, sed illis tantùm, quorum animæ è Iouis sphæra, præcipuè in hæc corpora euocatæ fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horoscopo dominantem, cuius vis vt opulentiam, ita sapientiam subministrat in natiuitatibus. Verum cum illa ætherea superna regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit absurdum Tantalum Æthonis filium existimari, ardentis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in conuiuium dicitur, atque Pelopem illis epulandum apposuisse, cuius Ceres humerum comedit: quod quid aliud significat, quàm perpetuas calamitates, quæ ferendæ sunt hominibus bonis atque sapientibus, dum rebus diuinis sunt intenti: nam vel filii, vel carissima sunt relinquenda, vt diuina sectemur. Est enim rerum humanarum felicitas ad scelerates multo magis quàm ad viros bonos propensa: nam cui multa occurrant difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus si æquo animo ferat, vel certè breui futurus est, qui per hæc incommoda virorum bonorum constantiam & animi magnitudinem exercet. Hic cum ditissimus esset, adeò rerum diuinarum cognitioni fuit intentus, vt diuitiis posthabitis omnes voluptates corporis cõtempserit: quare dictus fuit à nõnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente saxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambrosiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum cœlestium suauissimæ atque subtilissimæ cognitionis inuentor: nam nullum nectar iucũdius est quàm Dei cognitio. Quod erat igitur saxum illius ceruici assiduè imminens? assiduus labor & studium quod rebus cognoscendis tribuitur, quæ animi cura cum nos reuocet à voluptatibus corporis, dicta est à stultis vna Furiarum, eáque maxima ab epulis præsentibus deterrere, abundabat enim voluptatum copia ob diuitias, at non fruebatur ob animi sollicitudinem.

Alii tamen ad auaros ad liberalit tẽ reuocãdos hãc fabulã deprauarunt, qui dicũt opulentos Iouis filios dici propter diuitias,

diuitias: eosdémque condemnatos perpetuæ sitis, quia nulla sit vel in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cùm illarum desiderium cum copia crescat. quare ita inquit Horatius de quodam auaro in primo Sermonum:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

At Cicero, vt patuit ex superiùs recitatis, curas & timores inanes videtur putasse e mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucretius in his carminibus:

Nec miser impendens magnum timet aëre saxum
Tantalus (vt perhibent) cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Diuûm metus vrget inanis
Mortales, casúmque timent, quicquid cuique ferat sors.

Et profectò nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cùm potiùs per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium autor sit colendus, quàm timendus vt horribilis & ferox. Alii putarũt linguæ procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendam, alii ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines. cùm scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alii crediderunt significari per hanc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse detegenda: quoniam apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio: qui alios pro valetudine, ac viribus stomachi nutriunt, alios interimunt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nam vt quisque est vir bonus, ita vt bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit: nunc de Tityo dicatur.

De Tityo. CAP. XIX.

TItyus quoque propter improbitatem, temerariámque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apol. lib. 1. & Apollod. lib. 1. Bibliothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagitti, dicitur ab Apolline fuisse cæsus. vt in his testatur Apollonius Rhodius:

ὧν ἔνι Κ' πόλλων φοῖβος ἐϊσθλὸν ἐτίνυτο
βάπτας, οὕνεκα τιτυὸς ἐϋσσέλμοιο κατέπεφνε

μητέρα Σώστρατόν τε Τιτυὸν μέγαν ὃν ῥ' ἔτικτε
δῖ' Ἐλάρη Ὀρχομενοῦ Μινυήϊον ἀφνειοῖο.

Hic inerat Phœbus puer, ac petit ille sagittis
Ingentem Tityum matri vim ferre parantem.
Hic Phœbi fecerat eam iam ceperat, illum
Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum:

Et Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, sed Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes, quòd Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, qui cùm Iunonis zelotypiam formidaret, illam prægnantem intra terram occultauit, vnde natus est Tityus, cuius matre mortua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cùm inquiat:

Ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε.

O virgo Tityi domitrix Diana.

At Paus. in Laconicis scriptum reliquit in quodam templo positas fuisse Apollinis & Dianæ imagines, quibus vtrisque Tityus sagittis conficeretur. Hæc autem ad Panopeum Lebadiæ locum omnia contigisse dicuntur, vt ait Strabo lib. 9. Pausan. in Phocensibus sepultum in agro Panopensi fuisse Tityum scribit iuxta quendam torrentem, cuius sepulchrum ad trientem vnius stadii accedebat. Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos memorant, atque ita ibi prostratum & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisseque magnitudinis admirabilis, quippe cùm iugera nouem terræ eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his:

Porrectúsque nouem Tityus per iugera terra
Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assiduè laniari, eiúsque iecur comedi finxerunt: quod vbi semel fuerit absumptum, tum denuò reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamentum deficiat, vt ait Homerus lib. 2. Odyss.

τὸν Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐριθρέπτοιο πρὸς
κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁδὶ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα·
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἦτορ ἔκειρον,
δέρτρον ἔπω δ' ἀϊόντε, δόδ' ἐκ τομόωντο χροΐ.

Hic Tityum vide terra omniparentis alumnum
Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terræ,
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat

Omen-

Omentum ingressus: manibus non ille repellit.

Virgilius tamen libro sexto vnum tantùm vulturem Tityo attribuit, at non vt Homerus alterum vtrinque qui iecur illius rostro lacerarent, cùm ita rem totam luculenta oratione exprimat:

Necnón & Tityum terræ omni parentis alumnum
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immani vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimatúrque epulis habitat que sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Hæc ea sunt quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

¶ Strabo libro 9. fabulam hanc ad historiam transtulit, dicítque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefeciſſe, qui priùs arborum syluestrium fructibus tantum vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudeliſſimum, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde vt eius exemplo cæteri sceleratiab omni turpitudine & crudelitate deterrerétur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudeliſſimè torqueri. Lucretius lib. tertio ad rei Venereæ cupiditatem, animíque solicitudines hanc fabulam retorsit, cum dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab iis retrahamur. ita enim inquit.

Sed Tityus nobis hic est in amore iacentes
Quem volucres lacerant, atque ex est anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alii crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cum quid vel à potentiſſimis & fortiſſimis hominibus inquiunt committitur. Neque enim vllus est tantus armatorum numerus, nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla coniuratio, si æquitate careat, quam Deus vel per imbecillos homines deprimere & profligare nō facilè possit. Alii tamē vul-

tures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccantium, eúmque torquent, quippe cùm vindictam Dei & animaduersionẽ omnis improbitas quasi præsagiat quę paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatem mortales adhortarentur, eósque deterrerent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impunè auderet, hæc ab antiquis memoriæ sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ fuerè iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solam morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem πίτυες vocant: verum cùm litera detracta sit, visum est hominis nomen. cùm quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam cùm Orchomenus flúuius sit Thessaliæ, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet: quoniam sine flúuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci, cùm sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aëre concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt: quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec exanima illa semina relicta penitus putrescant. cum eo tempore prægnans sit semen, ex Ioueque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperiùs in ipsũ sęuiat: nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem quod iam putrefactum est, cum intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat quàm calamum, vbi ad iustam longitudinem excreuit, mox Solis

& Lunæ

& Lunæ opera ad maturitatem perduci : ita vt denique à messoribus prosternatur. Nam neque Luna sola ad maturitatem perduceret, quia opus est calore, neque id solus Sol efficeret, quia solus calor exiccaret, nisi humoris temperamentum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiendo exteriores frumenti cortices, idque quod est interius totum ad vsum panis conferat. Distenditur autem non in nouem, sed in multa terræ iugera, quę omnia frugibus operiuntur. Hęc igitur fabula totam serendi, metendique tritici, & panis conficiendi rationem continet, quippe cùm ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit quod significat annuam agricolarũ diligentiã. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. CAP. XX.

TItanes, qui bellum aduersus Iouem ceperunt, crebrisque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filii fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Æschylo in Prometheo, his carminibus:

ἀταῦθ' ὁρῶ πάλαισμα βωμίων πάρος
Τιτῆνας Οὐρανοῦ τε καὶ Χθονὸς τέκνα,
ἀκδυσπάθως.

Titanibus nam consulebam ego optimè,
Patre, Cœli terra & alma filiis.

Quod etiam scripsit Orpheus in hymnis:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα

Titanes Cœli ac Terræ clarissima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de caussa susceperunt, quia (vt dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Diis imperabant. At Saturnus Ophione postea debellato, cùm Rhea palæstra Eurynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alii tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cùm maior esset natu Saturno, iure hæreditario imperium pertinebat, sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus vt ipse imperaret, qui etiam imperauit Titanibus, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φινήιον Κεῖνος, ἔτ' ἀδλύμπῳ
Τιτῆσιν ἤνασσεν.

imperio reget Titanas vt olim
Hic etiam Phily[illegible] magno Saturnus Olympo.

Ea tamen lege vt filios, si qui mares de se nascerentur,

occideret, ne ad illos post Saturnum imperium deferretur, sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdus educatus fuisset, regnúmque paternum occupasset, Titanus ac illius filij arma sumpsere, bellúmque Ioui tanquam illegitimè, & contra patrium iusiurandum imperandi, bellum intulerunt. Verùm cùm Iupiter fuisset à Themide monitus, vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quòd illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quare cùm pro euentu bellorum iustæ caussæ putentur pugnandi, omnibus glorioſa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quod sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter fœdera collocata, vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: ἔφη δὲ ὁ Ἐρατοσθένης, τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ ὀμόσαι ὑπὲρ τοῦ τὸν Δία πολεμῆσαι τοῖς Τιτᾶσι, Κυκλώπων κατασκευάσαντων: *inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qua primùm Dei iurarunt, cùm Iupiter bellum aduersus Titanas susceperit, à Cyclopibus extructa.* Dicuntur fuisse inter cæteros Titanes, Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus Ægæon, qui Briareus etiam vocabatur, & Gyges, qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen non aduersus Iouem bellum susceptisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse, àmari è Thetide euocatum. Alii Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsit Tarrhæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestum scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poëta heroicis elegantissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortalium primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scripsit lib. 4. Apollon. in his:

Δηοὶ γὰρ καὶνὰ ἐπὶ δὴ ποτε νάσατο γαίῃ·
Τιτῆνες δ' ἔδαεν σάκχω ὕμνιον ἀμήσαι.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, varia viperarum genera, lethiferoque serpentum esse exorta, vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ'

ἀλλ' ἅπτ καλεῖται φαλάγγια σιὼ καὶ ἔθνεα
ἑρπετάων, ἠχιάς τε, καὶ ἀχθηδόνα μυρία γαίης,
Τιτήνων τ' ἐκ πρώτιστα ἀφ' αἵματος.

Serpentes, paritérque phalangia noxia, & atrum
Vipereum genus, & quæ terra plurima monstra
Producunt: sunt Titanum de sanguine nata.

Posteà verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. Ægyptii memoriæ prodiderunt Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è variis mulieribus susceperit; atque decem & septem ex his è Titæa, qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater cùm prudens & benefica fuisset, diuinos honores est sortita, & post mortem terra vocata, quæ cùm filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filii sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem, illam Lunam appellarunt. Alii fratres veriti regnum non amplius ad se esse peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem ingulare, Solémque paruulum adhuc in Erydano fluuio suffocare: quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater cùm illam crudeliratem ægerrimè ferret, dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiã paulò pòst accidit, vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit.

quod in obseruandis anni temporibus, negotiorúmque omnium opportunitatibus fuit diligentissimus. Primus enim ex annuo Solis cursu cognouit quibus temporibus quę stirpes, aut quæ semina terræ sint committenda: quos fructus Sol facilè augeret ac concoqueret. Hanc rerum & astronomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cùm mortalibus perhumaniter impartiuisset, dictus est & ipse, & eius filii cœlum affectasse, Iouémque de regno deiicere voluisse, idque sibi & suis filiis subiicere: tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos contorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immissus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium, cùm cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim sine ope diuina, vel sine vi siderum, ad cœlestium cognitionem accendimur aut peruenimus. Est siquidem vis ignea sanguinis iis qui ad harum rerum cognitionem se erigunt: quippe cùm Musas animas sphærarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius libro secundo Georgicorum:

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant, cœlique vias & sydera monstrent.

At quibus frigidioris sanguinis natura exciterit, illi ad voluptates potius incitati sunt & propensi, quàm ad vllas disciplinas, quod paulò pòst innuit idem poeta in his:

Sin has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc sanguinis calorem, totiúsque corporis temperamentum tanquam stimulum habemus ad res singulas, cõtra quę si quid conamur, vel frustrà, vel non sine summa difficultate nitimur. Alii Saturnum esse Titanem crediderunt siue tempus, vt scripsit Orpheus in hymno in Sat.

πουλυβουλ', ἀμίαντε, μεγασθενὲς, ἀλκιμε Τιτάν.
Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cum omnia ex tempore nasci videantur, tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, cedúntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, séque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia vt

generationis ita corruptionis artifex est calor. Quare per hanc fabulā significarūt antiqui res humanas, quæ rēporib. quibusque nascerentur, ac tēpus ipsum, quasi illarū frattem diuinis corporib. cedere: quorū caloris vicissitudine omnia ad interitū & ad ortū properarent, quippe quæ vbi ob imbecillitatē tandē ignē exhalarint, in cætera elemēta, ex quibus cōpōsita fuerāt, soluātur Has igitur res humanas quidā Titanes, diuinas verò virtutes, Ioue, & Herculē, & variis Deorū nominibus appellarunt. cum verò tempus è cœlo natum sit, & ex annuo Solis cursu, rēlque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, vt testatur Homerus in hymno in Apollinem:

κίκλυτε νῦν μοι γαῖά, τ' Οὐρανὸς ὕπερθε,
πτηνοί τε θεοὶ πάντ' ἀνέμοισι φορεῖσθε.
πείρατα γαίης ἠμὲν μέγα, ἠδ' ἐξ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.
Audi nunc Tellus, & quod tegit omnia cœlum,
Titanésque Dei colitis tellure sub alta
Tartara qui tenebrosa. viri sunt vnde, Deique.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ vbique habitant, vt est in his:

Τιτῆνας Γαῖαν τε καὶ Οὐρανὸν ἄγλαα τέκνα
ἡμετέρων προγόνων πατέρων, γενέτορα σῶν ἔνερθεν
οἰκεῖτε ταρταρέοιστ μυχοῖς χθονὸς εὐρυοδείης.
ἀρχαὶ γὰρ πηγαί τε πάντων θνητῶν πολυμιγέων χθών,
εἰναλίων, πλωτῆρσι, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσιν.
ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα φέλει γένεσις καὶ κάθαρσις.
Titanes cœli ac terra clarissima proles,
Nostrorum proaui patrum tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia, fons & origo
Cunctorum, pariter mortalibus optima rebus,
Quæ mare, quæ terras habitant, quæ & ætheris oras.
Namque viget per vos aptè natura animantum.

Alii Titanem Solem esse crediderunt, cuius vxor esset terra: quoniam ex his omnia euidentius nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terrestre quiddam & crassum intra se continerent, quæ vi corporum superiorum inferius assiduè detrudantur Nam vapores semper sursum vi Solis attrahuntur, qui vi

ad superiora peruenerint, virtute diuinorum corporum vel soluuntur in purissima elementa, vel repelluntur inferius, quæ dimicatio est sempiterna. hanc verò per fabulam Titanum antiqui sapientes illa ipsa significabant. atque hæc ad physicam rationem. Quòd verò nemo impunè aduersus Deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatum est: quare ethicam explicationem in hac fabula non inuestigabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. CAP. XXI.

DIcuntur Gigãtes è Terra, Cœlíque sanguine nati fuisse, quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt ait Hesiodus in Theogonia his versibus:

ὅσσαι γὰρ ῥαδάμιγγες ἀπέσσυτο αἵματος αἶαν
πᾶσαι δέξατο Γαῖα. φερεπλοκάμοιο δ' ἐνιαυτῶν,
γείνατ' ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.

Sanguineæ quotquot guttæ cecidere, recepit
Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis
Horrendas peperit Furias, magnósque Gigantes.

Et Orpheus libro octauo sacri sermonis:

ὃς καλέουσι γίγαντας ὑπούρανοι ἀθανάτοισιν,
οὕνεκα γῆς ἐχύντο κ' αἵματος οὐρανίοιο.

Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,
E Terra quòd sunt nati, & de sanguine Cœli.

Hãc eandẽ opinionẽ habuit etiã Acusilaus, vt testatur Apollonii enarrator. nã paulò superius ostẽdit Hesiodus Saturnũ in insidiis collocatũ cũ falce per noctẽ pudẽda patri abscidisse. Alii nõ Saturni opera natos, sed solius Terræ filios Gigãtes esse tradiderũt, vt sensit Apollodorus li. 1. quos ab irata Opi siue terra editos fuisse dixerũt, quia occisi Titanes, eósque in Deorũ vltionẽ genitos, vt in his significauit Apollonius:

ἀλλ' ἐ νῦν ἢ ὀλοὸν τυφωέος, ἢ κ' αὐτὸς
Γαίης ἔξ ἔφυτ' ἆτλαρ τέκος, ἢ πάρος ἐσθλὸν
χωσάμενον Διΐ τίκτε.

Ast hic horribilíve Typhoeo pignoribúsve
Terræ persimilis, quæ Tellus edidit olim
Almo irata Ioui.

Homerus libro λ. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit, qui Ossam, & Olympũ montes imponere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderent: sic enim inquit:

τὼ

πλὴν δ' μιν', Τοιμέδηιαν Κλυμένοις ὠξύκοιτις
ἔτικτε, κ' δὴ θαλερὸς Ποσειδάωνι μιγεῖσα.
κ' ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδ' (τιτυσκομένω δ' ὀλίγον ἔσαν ὦκα)
Ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλέκλειτόν τ' Ἐφιάλτην,
οὓς δὴ μακίστους βρίσε ζείδωρος ἄρουρα,
κ' πολὺ καλλίστους μετὰ γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
ἐννῆμαρ γὰρ πῖχυς, κ' ἐννήορες ἦσαν ἰόντε
εὖρος, τοὶ δὲ μῆκός γε διὼ σταδίω ἐνὶ πόντῳ.
εἰ ῥα κ' ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ὀλέσασθαι
ἐν Οὐλύμπῳ ναίοντε θεοῦ ἐπὶ μακρὸν Ὄλυμπον.
Οὔσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν στῆσαι πὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' ἔφατο ἄμβατος εἶη.
Vxor Aloei post hanc est Iphimedea
Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati:
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes.
Nutriit hos paruos tellus pulcherrimus horum
Natus vterque fuit, post eximium Oriona.
Atque nouem cubitis ambo creuere nouennes
In latum: longúmque nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnámque grauem, bellúmque minati,
Prægrandes montes, vt cœlum posset adiri,
Inuoluere, Ossam frondosum mox & Olympum
Cum syluis, stabulisque super te Pelion altum.

Illi dicuntur non solùm corporis magnitudine præcelluisse, viribúsque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibúsque anguineis, vt ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terraferos partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum,
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues
Atque ait, in magnos arma mouete Deos
Extruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cœli iaculatus Iupiter arce
Vertit in autores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel (vt alii maluerunt) ad Pallenem habitarunt, qui cùm essent admirabili corporis proceritate, & saxa & ignitas arbores in cœlum iaculabantur, vt testatur his verbis Isacius: ἐγὼ τὰ τῶν πρώτων ἀναιρεθέντα ὑπὸ Φλέγρας τῶν

Παλλάντης χθονὰ δρακοντοπόδας τε καὶ βαθυχαίτας Γίγαντας. οἱ πέτρας καὶ δρῦς πετυρακτυπῶς ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανὸν πρῶτοι Περγυήιαν τε Κλεωνάδα. *Terra res gestas aduersus Titanas agrè ferens, in Phlegris Pallenes anguinis pedibus, eximiéque crinitos & barbatos Gigantes peperit, qui saxa, quercúsque flammatas iaculati sunt in cœlum: quorum principes erant Porphyrio & Alcyoneus.* Fuerunt autem complures qui arma aduersus Deos sumpserunt, quare Sophocles in Trachiniis inquit :

οὐδ' ὁ γηγενὴς στρατὸς Γιγάντων.

Neque terrigenum exercitus Gigantum.

Isti cum super altissimos montes illos conscendissent, dicuntur saxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa quæ in mare deciderunt, factæ sunt insulæ, vt ait Duris Samius: at illa quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem rumor inter Deos nullum è Gigantibus posse occidi, nisi quispiam ex mortalibus in eius belli societatem fuisset assumptus: tum verò Iupiter Palladis consilio Herculem socium ascivit, qui primus omnium Alcyoneum sagitta confossum interemit. Veruntamen cùm semper fortior reuiuiscceret Minerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, qui ita obiit. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem violantem occidunt: Apollo lævum oculum, Hercules dextrum Ephialtæ sagittis effodiunt. Hercules post hunc Eurytum querno telo de medio sustulit. Hecate Clytium, Minerua Euceladum, ac Pallantem obtruncauit. ac postea Alcyonem congressus ad Isthmum Corinthiacum interemit, cuius mira erat magnitudo. Cùm Polybotes per mare fugiens in Coo insulam peruenisset, insequens hunc Neptunus partem insulæ reuulsam in illum contorsit pro telo, quæ recidens Nisyros insula facta est. Mercurius Hippolytum, Diana Grationem, Mars Mimantem, Parcæ Agrium & Thoonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, vt testatur Apollodorus libro primo Bibliothecæ. Scripsit Pausanias in Arcadicis Bathon vallem quandam fuisse, in qua vulgatum fuit Gigantes prælium aduersus Deos commisisse: quo in loco rem diuinam facere fulguribus, tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitationem. Alii fabulati sunt Silenos quoque ad hoc bellum accessisse, atque Sileni asinum magnitudinem ac molem hostium admira-

admiratum magna voce rudere cœpisse: quamobrē Gigantes aliquod insigne ac formidabile monstrum aduersus se rati ad illud bellum aduentasse, continuò in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriā dicitur asinus fuisse inter sidera collocatus. Alii dixerunt in Sicilia fulmine ictum fuisse Typhonē, vt testatur Hesiod. vbi hæc carmina scribit:

ὀλοὸν δ' ἀπὸ θεσπεσίου πῦρ ἄνακτος
ἧκτο ἐκ βριαρῆς· κίδνατο δ' ἀστεροπή τε

Flammique manauit de casu fulmine rege,
Saxosi ad montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecussas vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse prælium, qui locus est pagus in Thracia. Alii eos natos fuisse ea cōditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tandiu essent immortales, quare Palladis consilio ex eo agro extractos periisse. Alii fabulati sunt Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pullos ab Hercule terram subiisse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegrámque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarúmque aquarum fluxu abundaret, totúsque Baiarum & Cumarum tractus sulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nā calidas ideo esse inquiunt, quòd vulnerū flammas abluerint, cùm ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tantum metum superis iniecisse Gigātum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cùm primùm Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Ægyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugę destituti, se sub variis formis occultauerint, vt ait Ouidius lib. 5. Metamorph.

Bella canit superūm, falsoque in honore Gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emissumque ima de sede Typhoea terra
Cœlitibus fecisse metum, cunctósque dedisse
Terga fuga, donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

Cum verò in varia animalia ibi mutati Dii fuisse dicantur, illa fuit caussa cur animalia multiplicia postea coluerint Ægyptii: Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cœus & Iapetus à Virgilio. Mimantem & Rhœcum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asius, Cinnus, Besbicus,

Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damasor, Palleneus, & alii complures. Aiunt Palladis consilium præcipuè ac vim Herculis valuisse plurimùm in profligandis Gigantibus: & Panos, qui concham marinam pulsando in eo certamine terrorem hostibus eximium iniecit: deinde Bacchi, qui plurimùm viribus valuit. illi igitur horum Deorum opera victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub Ætna mõte substratus flãmis assiduis torquetur. Typhoeus tantæ magnitudinis corporis fuisse dicitur, vt cùm tota Sicilia tribus promontoriis claudatur, tota supra eius corpus posita sit, cuius supra dextram est situs Pelorus Italiam prospectans, supra lævã Pachynus supra crura Lilybæus, capútque Ætna grauatur, vt ait Ouid. in his:

Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget,
Aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnátque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur,
Pragrauat Aetna caput.

Atque cum omnis iniustitiæ, omnísque iniquitatis & sceleris pœna comes esse consueuerit, omnino contra Gigantum, omniúmque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent non modò lingua proferri, sed in mente diligenter ponderari, quæ ita se habent:

ἐμισῆ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν τὰ κτήματα δ'
ἑκὰς θεὸς κλύει πάντας ὰν εἰ τὰ ἁρπαγάς.
ἀπίστος ὁ κλέπτος, ἀδίκες τις οὖν
κε νὺς γὰ δεῖ κρεῖσσ' πᾶσι βροτοῖς,
κτήματ' ἐν ἢ χρὴ δόμοισι' κἀπαλπεσθαι βίου,
πάλλότρια μὴ ἔχειν, μηδ' ἀναρπάζειν βία.

Odit Deus vim: possidendáque imperat
Tenere iure quenque, non inferre vim.
Opes iniquæ deserenda: nam viris,
Commune cœlum est omnibus, tellúsque: vbi
Multis bonis replere possis atrium,
Sed sit procul rapina visque hac auferens.

Hæc ea sunt quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus.

¶ Dicti

¶ Dicti sunt Gigantes Terræ & Cœli filii ex parricidio prodè nati. & ex crudelitate Saturni in patrē, quia nihil propè bonī ex adulterio & illegitimo congressu nasci cōsueuit: atq. illi qui sunt crassioris materiæ, temperati, & æquitatis amici, fere esse non solēt: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, itámque diutius seruant, rationi non facile cedunt, minùs sunt ad capiendas disciplinas accommodata, & pro libidine, animorúmque impetu plerumque feruntur. Alii tamen Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicuntur filii: quippe quorum corpora ob humorum copiam à sole minimè digestorum bonitatem morum nesciant. cuius radii non solùm educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimùm conferunt. Quid verò est aliud Iphimedea, quàm pertinax, & infixa in animo cupiditas, neque consilio, neque rationi cedēs: nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterint minimū est plerunque consilii & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes & crudeles & temerarii, qui nihil honestū esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouē ipsum velle de cœlo depellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quibus libido & impetus animi dominatur. Deos omnes contemnere, ac pro suis viribus religionē euertere: cum religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorū metu, nihil neq. iustū, neq. pium, neq. sanctum fieri potest. Verum quia scelerū omnium comes est supplicium, & pœna, & miserię, quia Deus est grauissimus flagitiorum vindex, illi nō iniuria ab Hercule, & Pallade, & Diis cæteris profligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos, cum nemini esse scelerato impunè deniq. liceat. Alii dixerunt cōmissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum & propter Deorum contemptum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigantes ob sulphureas cauernas ignē exhalantes, vbi inuentum est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria boum validorum vix possent plaustro impositum illud dimouere. At nūc de Typhone dicatur

De Typhone. CAP. XXII.

SED quoniam dictum est de Gigantibus, nonnulláque tantum de Typhone attigimus, cum plura de illo, quam de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem

Ex humeris sæui surgebant torua draconis
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant ciliis sub lumina tetris.
Denique quódque caput flammam spirabat & ignem:
Omnibus his inerant voces, variúmque sonabant,
Horrendúmque dabant gemitum: sæpe ore tonabant,
Numinibus magnis vt sint concurrere visa:
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdúmque canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi luce sed illa
Denique visa potens nimium foret ista propago,
Atque viros, superósque Deos vicisset, ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator atque Deorum,
Æthere de tonitrus & fulmina crebra repente.

Seditiosa est & (vt traditum est à Theodoro in bello Giganteo) contentione plena eius educatio, cùm alii in Lydia, inter quos fuit Attemon historicus, alii in Phrygia educatum fuisse contenderint, alii in Sicilia in spelunca Typhonis nominata celebertima, cùm inquiat etiam Homerus:

ἐν Ἀ'ρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἐφπιδ᾽ εἶναι.

Hic vbi sunt Arimi, incunabula dicta Typhonis.

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omnium montium altior esset vertice vel crurum tenus: caput astra tangebat: altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Caucasum montem Syriæ fulmine sauciauit. At ille Iouem deinde captum detinuit, cui harpe illa, quam illi ademit, manuum pedúmque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti Ætnam superiecit, vt testatur Euphorio,

& Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Ætna occultari inquit in his:

ἀλλὰ Κρόνου παῖς Αἰτναῖον ἔχεις
ὄρος ἀτιμότατα ἑκατογ-
κεφάλα τιφῶνος ὀμβρίμου.
Sed Saturni filii qui Ætnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alii non à Ioue, sed ab Apolline cõfossum fuisse sagittis testatur. Scriptũ reliquit Strabo lib. 16. Typhonẽ serpentẽ, vt quidã putarunt, sed non hominẽ fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugã terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, juxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhonẽ in Cilicia sepultũ fuisse, vt testatur Iacius in cõmentariis in Lycophronẽ. Alii dixerunt Typhonẽ à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Ægypti profugisse, sęque in lacum Serbonidem occultasse, qui è Syria Pelusium vsque protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. . Argon locũ fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictũ fuisse à Ioue Typhonẽ memorant in Nysa insula ad Serbonidem lacum prædictum, vt est in his:

τῇδε μὲν ὄφις πέλεται ἑλιχθεὶς ἔνθα καὶ ἔνθα
ἀθέσφατος ἠδ' ἀρίγνωτος, ὃν αὐτοῦ γαῖα φέρουσα
Κιλίκεσσιν ἐν κευθμῶσι κυφαλίζει ἐνὶ πίτνῳ·
τὸν δὲ τυφοέα φασὶ Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
βληθέντα ἐκπάγλοις ἐπιβήμεναι ἱπτάμενον χθόνα,
θερμὸν δὲ πρηστὴς ἐκάη φόνος· εἰσέτι δ' αὐτοῦ
ἔρια καὶ πεδίον Νυσηΐου, ἠδ' ἐπὶ τοῦ πρὸ
κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδατι λειμὼν.
Talis eum supra & circum conuoluitur anguis,
Est insomnis ibi serpens, quem terra creauit
Ad iuga Caucasia, atque Typhonia, est vbi petra:
Fulmine ibi casum memorant, atque igne Typhoeum
Exarsisse Iouis dextram inde tetendit inermem
Ille Ioui supplex, sed frustrà. Iupiter ignes
In caput huic torsit: montes, Nysámque petiuit
Ille fuga, quocunque metúsque pedésque tulere.
Nunc etiam ille latet clàm sub Serbonidis vnda.

Et nos

Et nos non iniucundis quibusdã vt arbitror) carminib lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & grauissimũ senatorem Venetum Michaelem Sorianum Equitem misimus, præclarum sane patriæ suæ & omnium bonorum non mediocre ornamentum: ita verò se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitreapellucidus vnda,
Quem non turbarant volucres, non vlla ferarum
Vngula, non vlla delapsa arbore frondes:
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, syluis & cingebatur opacis.
Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa dracana,
Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat: Iuno hunc portarat alendum,
Aduersúsque Iouem genuit fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Veneriſque maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam,
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullúsque foret mox coniugis vsus.
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus, sublimi vertice cœlum
Tangebat: corpus plumaque anguéſque tegebant
Innumeri: plagas orientis dextera solis
Cùm flaret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra cœlúmque insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deijcit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundúmque vati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
Ætnai tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.

Fama est. n. iuxta Typhoniam è sanie percussi Typhonis notum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit omnes serpentes è Typhonis sanguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo libro quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine Medusæ, vt opportuniùs dicetur, Zenodotus fabulam longè

ab his diuersam tradidit de ortu serpentum : inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen. cæterum Phalanx vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur : cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telæ conficiendæ & ad suendi artificium, ac enim cùm Phalanx cum sorore rem habuisset, fama est ita facti turpitudine commotam esse Deam, támque grauiter fecisse tulisse, vt ambos in serpentes verterit. Arachne cùm esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade non sine maximo vitæ discrimine parere, quare à filiis corrosa fuit, quod etiam cæteris eiusdem generis dicitur postmodo accidisse. atque hæc serpentum origo à nonnullis tradita est. Verum cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pithecusas insulas confugit, vt ait Pherecydes. est autem Nysa, cuius in lacu primum occultatus fuit Typhoeus, non longè ab Ægypto, vt patet ex his carminibus Herodoti:

ἔστι δέ τις Νύσα τοπὸν κάρη ἀνδρὸς ὕλη,
πολλῷ Φοινίκης ἀχθὶ δὴν Αἰγύπτου ῥοάων.

Insula Nysa frequens sylvis, atque vltima tellus,
Distans Phœnices, Ægypti est vicina fluentis.

Typhonem alii in Phrygia, alii in Bœotia, alii in Pithecusis humatum fuisse tradiderunt: atque nos aliquando his Græcis carminibus vniuersam vim iniustitiæ aut iniuriarum attigimus ludentes:

Ἀθηνίτι τὸ χθόνιον ἐλαύπτος αἰθέχνι δῖον,
ὃ χθόνος ἐξάγει πολύπτερον ἔρπετον,
πλὼ σὺ ἄμα τῷ προπάτωρ Ἐρεννύσι δία θεάων
καλλιρόῳ Νυξ δῖα Ἀχέροντι τέκνα.
εἶτα κακαὶ πλάκες κοίρῳ δέξαντο δύσπαγες,
ὁ Φόβος ὁ τ' ἤμαν. Εὐπειθία τε κέρη
Οἰχῆ ἔπεστε λάθην βρίσεις. ὃ φέρει κλῆ ἀτίταλλον·
ἦ δ' Υἱοθεσία μαζὸν ἐπάρην οἱ.
Σπορχάσιν δὲ κέρῳ στενῶν πλανιθεῖ αἴσσα·
αὐξάνῃ δὲ εἴλῳ πλὼ Θρασύτητα λάζει,
Μῦσος, Ἀναίδ εἰαὶ τὸ μεγαυχέα παγγία τούτων
ἰὼ ὦ ὄνομα τῆς Κύπριδος ἔρα θεᾶς
ἐν Φόνος αἱμακτῆς, πολυ ἐν ὑβρὶς Ἁρπαγάων.
ὀζώσθη ταὶ πατ ἐν Περσήτια θεά.
ὧν μὲν δὲ σύμπυξος κέρσοι πολυίδρις ἀλαζών
Ἀδικία φερτῆρον ἀστερίεις ἀρ ἴφυ.
ὧνος δ' οἱ αὐξοῦσ' πυρελαμπτῶν τ' ἐλίπτων.
ἰὼ ὦ θεὸς ὑμέτερον πλεῖστε δὲ ἐλαφάρειαι,

αὐτὰρ πεφυκὼν ὄφρις ὑψηλὸς ἰδεῖν
καὶ τὸ φρόνημα τοῖς πολίταις γνώμασι ζυγὸς
ἔδηλον ἐρρύτου πτόλιν πάντας τ' ὀπωπὰς ἀνθρ-
ώπων ἐτάζων. λαμπρὸν ἦν τυραννίδι ἔχειν.
ἀλλ' ἐκφυγοῦσα δῆλα βέλη πυρὸς καμάζειν
ἔκπυστον αὐτὸν ἁρπαγὴ κἀστερὸς κώπῃ φλογί.
εἰ μὴ δίκη πασσόφιλλα θεῶν εἶναι τὸ κοῦρα
H'deni. Δίκης ἔτι τὸ μεῖον· ἀεὶ ἴλιν.
πάντα φλίγδην κ' πάντα ταῦρ κ' πάντα τὸ φρόνη-
μ' ἐθρέψαν. ὅτι δὴ πατρὸς ἐ' ἐσ' ἐσάπαντ.
ὅτι θεῶν μακρὸς ἐρατὸ μνήσθη θέρεθρ' ἀ' κῆς·
ἀ δίκης ἰδίδυ. κ' κλέος ἔτι βερτούς.
ὧν τε νόμως πολλὰς φέρον αὖ ἄρες τᾶς δ' κατ' αὐτῶς.
δυσκρὰς τι βαρὺς ἐνδυτὸν ἄλλο
τῆς κατ' αἰθρίσκον πολεμικὸς ἐπῆρτο κῆνος.
κ' τάξεις σφατᾶς δακρύεντα πόνον.
ἀλλ' ἅρπις φερσεφόνα φίνα πολίμεις τι μάχας τι,
κ' ἁρπιζομένων περφερὶ ἰδύτα δόμων.
τίρπετο· καὶ δ' ὕδατι λύσῃ τ' ἐχθρὰς τε σωμάτων,
Δίκη· αἰθρέπων πάντ' ἀθάνατος μένη.
αὖτη κ' Σασπλᾶς ὀπτρίτα τασεῖν ἀ' ἐθρέπ
χυσοῦ τον τύπως σ' ἔλετο χρησμοσυνῶν.
εἰ μὴ σ' Δίκης μακὸν Δρυσυμ' ἐρυκοι,
πόρδησις πάντων ῥᾶσα χθόνιος Ἐρεβοῦς.
ἐς κέφαλας κ' ὄλεθρον τὸν βαθὺν ἐκβαλεῖ κάρη.
Δίκαιον κ' ὕδωρ δίζε κακῶν πῆδοι.
ὅτι μετ' Δίκης φιλ' ἔμπεδος, ὅτι τὸ ὄλβος·
ἠσυχία φόβῳ μὴ τ' σίβασμα ὠφε-
λεῖ τὰ πόνοις τάσπας τ' αἰάζῃ τε ἐχαράς τε ὀλάζας τε,
ἔχει κ' πολεμονικ' κλονέοντα φόβου·
κ' θορύβους ἐνεχάς. κ' ἀνάγκας ὠθεμένα.
κρύπτ' κλοπὰς, ἐνοπὰς κ' τερμιδὶ φυγαί.
πάσσοι ἄρδῃ κακῶν κόπτις κ' φανερὸν αὐτὸν,
ἐς' ἀποθεσπιμαρᾶς ἔστοι ἀσ' Δίκης.
ὅτι θεὸς μειῶσ' σ' οἶκει τὸ ὀλίζον ἀπωθεῖ,
μειῶσ' κ' μέλα δὴ ὄλβίος ὄβι θεός.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio meo amico Latinè prolata, quem ob singularem bonitatem morúmque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè iniustitiam patiatur, pro illa vtitur improbitate.

Improbitate magis non est mortalibus vlla
Res grauis, humanum destruit illa genus.
Hanc Acheronte satam peperit Nox lurida partu

Quo Furias, atra qui fluit amnis aqua.
Vesana Pluti nata cepere puellam,
Inuidia infelix, Copia & inde soror.
Vbera porrexit siccanda Superbia, & Ira
Ipsa suo hanc aluit Diua verenda sinu.
Strinxit Auaritia angustè regina puellam
Fascia, & huic iuncta est Temeritas socia,
Atque pudore carens Audacia, cum Scelere: horum
Ludicra erant Papiæ facta nefanda Deæ,
Crudeles cædes, & vis permulta Rapinæ.
His Petulantia mox additur ipsa comes.
Improbitas his est colludere sueta puellis
Fallax, alata qua prius orta fuit.
Ipsa simillima erant ardenti lumina flammæ,
Ludebat cædes plurima & in ciliis.
Tempora lambebant densi pro crinibus angues,
Atque vngues curui, pésque draconis erat.
Affectare ausa est cœlestia regna tonantis,
Tentauitque volans deijcere inde Deos.
Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
Labitur in terras, ala peruста cadit:
Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
Nec nomen, nec vis improbitatis erat.
Plurima vexauit, vastauit, multa cecidit.
Illa virúm, vt primùm decidit in patriam.
Ac neque vitandam superorum evedidit iram,
Terruit haud Pudor, est victa nec illa metu.
Contra hanc mortales statuerunt iura, grauique.
Thorace induti tela cruenta ferunt.
Inuentus contra hanc belli lacrymabilis ordo, &
Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
Sed latata fuit certamina prælia, turbis,
Intuita, in cineres & recidisse domos:
Atque propinquorum est odiis gauisa feroci
Et rabie. Improbitas vexat iniqua viros.
Vna suis reges deiecit sedibus, vna
Præcipites illos Fortis ad ima dedit,
Nec nisi frænasset Infamia visa parumper.
Tum saua improbitas omnia destrueret.
Mittitur improbitas ad coruos dira, trucémque
Illam multiplicis vas patet esse mali.

Nulla

Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
Vincula amicitiæ cum Improbitate manent,
Sunt illi cordi lites & iurgia, rixæ,
Clamores, strepitus, bella, odium, opprobrium,
Furta, pauor, tremor, atque incendia noxa tumultus,
Et dolor infelix, cumque rapina fuga.
Denique ab erumna tantum quis distat, ab ipso
Infelix quantum distitit Improbitas
Et quoniam Deus vnus abest quàm maximè, apertè
Felicem solum dixeris esse Deum.

¶ Quidam putarunt Typhonem regem fuisse Ægypti hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuersa Ægyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocatus è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Ægyptũ popularetur, quẽ, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. Alii Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cùm dicatur à Græcis τυφὼς, quòd in aquis & in terra æquè viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia comboreret, faceretque vt contacta arescerent. cùm igitur vis aëris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Ægyptum profugisse, vbi cum æstum ferre non posset, in lacum mersus interiit. Hic igitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. Alii hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cùm scribat Strabo libro quinto, vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Ætnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianúmque agrum Pithecusásque insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus cum ventis spirantibus subterraneis terræ motus fierent frequentes in iis locis, & flammarum, feruentiúmque aquarum profluuia, ignísque exhalationes, cineres cum fauillis longiùs emitterentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue Ægypti

ty annum perpetuo supplicio damnatum sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrásque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræ motus ac incendia elatum Epomeum in medio ferè insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cum Typhoeus humerum moueret. Alii vim ventorum non subterraneorum quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem plagam manibus pertingeret, & cuius capita altissimè vsq. ad sidera peruenirent. nam venti latissimè vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa crura frequentes viperarum spiræ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi igneí, flammásque ex ore spirabat, propter materiam ventorum, quæ sit è siccis calidísque vapotibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerumque dominantur. Alii ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cùm dicant tantam vim ventorum & inflammationem natam ex Erebo siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cùm Iupiter ἐκπύρωσιν sit siue commoda temperies: quam vim cœli ac mundi temperies depressit. cùm verò ob cauernosa loca venti & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectũ. Alii Typhonem pestiferam aëris malè affecti naturam ob nimium calorem putarunt: quippe cùm vis nimia æstatis plurimum obsit humanis corporibus, eáque imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cùm recedente sole per signiferum circulum aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cùm per calorem imbres coire non possent: tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primum in Ægyptum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem: deinde sub Ætnam detrusit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocem & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulum & inuidorum manu conatus sit deiicere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuunt. quòd inflammauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignem ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea recon-

reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alii rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulâ hanc retorserunt, qui cùm significare velint illam pessimam omnium propè vitiorum esse, & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cùm multa habeat capita, multos modos, multas solicitudines, multas molestias eius significarunt Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque restitit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus.

De Paride. CAP. XXIII.

NOn imperitè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altiùs repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset caussa excidii suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem,
Territa consurgit, metuendáque noctis opaca
Visa sui Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco cùm natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant, at curauit, vt alii tradiderunt, Hecuba vt à pastorib. in Ida monte nutriretur: nec defuerunt qui dixerunt ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea quæ certo Dei instituto decreta stabilitáque sunt euitauerit? nam & Thyestes è filia

Pelopeia filium Ægisthum feris exponi iusserat, quòd eum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit, neque seruauit Troiam quòd iectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quamuis antè fuerint aboraculis moniti, si ita diuinitus erat statutum. Hic cùm adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cùm regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eaque abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epistola apud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Deinde cũ in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quæ per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dii omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Idilla grauiter ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tũ habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo libr. 13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas: cùm in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cùm Venus, & Iuno, Pallásque in montibus Ida,
Corpora iudicio supposuere meo

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus solicitatum: quippe cùm Iuno Asiæ Europæque imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapientiorem facturam polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset, quam rem ita attigit Ouidius in epist. Paridis:

Tantáque

Tantáque vincendi cura eſt: ingentibus ardent
Iudicium donis ſolicitare meum.
Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epiſt. ſcribuntur in eam ſententiam, multa ſunt quæ planius etiam Euripides declarauit ita in Troadibus:

Καὶ Παλλὰς ὡς ἦλθ' ἐς λιβ δ' ἐμίσησε δόσιν.
Φησὶ στρατηγὸν δ' Ἑλλάδ' ἐξαιρήσειν.
Ἥρᾳ δ' ἐπῄνει· δοκεῖ δ' ἐμοὶ τάδε·
τυραννίδ' ἕξειν εἰ τρόπαιον ἔστεφε.
Κύπρις δ' ἀμείβει εἶδος ὡς παγκαλλίστη,
ἄκραν ἐπῄνει εἶναι ἐπαινέσαι μόνη
ἔχειν.

Paridique Pallas munus id promiſerat,
Quòd dux Phrygum mox Græciam ſubegerit,
Montes at Europe Aſiæ & tyrannidem
Iuno ſpopondit ſi ſibi faueret is.
Mirata formam ſed Venus meam dare
Promiſit illi ſi Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodẽ tẽpore vt celeberrima eſſet Helenæ forma in vniuerſa Græcia, quæ & opib. & nobilitate generis cæteras omnes mulieres antecellere putabatur: Erat. n. Tyndari OEbaliæ regis & Ledæ filia, vt putarũt nonnulli: cũ alii dixerint Iouẽ in cygnũ conuerſum Ledã cõpreſſiſſe, quæ alterũ ouum ex illo cõcepit; ex quo nati ſunt poſtea Pollux & Helena: ex altero ouo concepto Tyndaro nata eſt Clytæmneſtra & Caſtor. Alii nõ è Leda, ſed è Nemeſi natã Helenam putarũt, cuius dicunt Ledã fuiſſe nutricẽ, ac Iouẽ patrem, vt ait Pauſanias in Atticis. Qui natã ex Ioue putarunt in cygnũ verſo, ad ſempiternã eius rei memoriã cygnum inter ſydera collocatũ dixerunt. Cùm tãtoperè igitur forma præſtaret, omnes Græcarum ciuitatum principes eò ad illam in matrimoniũ expetendam conuenerunt: quæ quòd fuerat antè à Theſeo rapta, è quo etiã enixa Argis dicitur templũ Lucinæ erexiſſe, & mox repetentibus fratrib. reſtituta, & quòd magnæ inuidiæ videbatur in eum redũdare qui illam eſſet habiturus, vnuſquiſque eam ſibi contingere ſperantes in legem à Tyndaro latam iurarunt ſe pro viribus defenſuros, ſi quis illam violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt teſtatur

Pausanias in Laconicis. Nã nõ longè à Platæneto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro Tyndarus dicitur procos Helenę conuocasse, qui super equi execti testib. iurarunt se Helenã defensuros, atq. custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illæ violarẽtur, post illud iuramentum Tyndarus equũ in eo loco infodit, sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit .n. antiquorũ cõsuetudo vt super testib. victimarũ plerunque iuraretur, cũ fœdera inter aliquos percuterẽtur. Idcirco vbi Hercules fœdus iniit cum liberis Nelei fide vltro citróq data, siue mactato super eius testib & ipse & illi iurarũt, atq. confirmarunt iuramentũ insuper factum, vt scripsit in Phoroneo Hecatæus. Neque hoc fiebat quouis tẽpore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratem, cùm esset magnum iusiurandum, & non quibusuis temporibus sed statis diebus: vt patet ex his, ἐπὶ δ' οὐδὲ τὸν τυχόντα πιν' ὅρκον τὸν ποιήσειν, ἀλλ' ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ἐκτὸς ἀλλως τε καὶ ὅτι τοῖς τεμίοις κάπρῳ καὶ ταύρῳ, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὁρκωμότων ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς ἁγίαις. *Postea neque vt contingit iuramentum hoc faciet, sed quod nemo iurat super alia re: stans super exectis carnibus apri, vel arietis, vel tauri, vel horum ingulatorum. & in quibus conuenit diebus.* Quin etiam solenne fuit Olympicis athletis conceptis verbis super exectis suis testibus antequam ludos initent, iurare se nihil fraudis aut insidiarum commissuros, qui quidem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim veritum religione ne victimæ, super quibus iuratum fuisset, ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exectum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his, lib. 7. Iliad.

εἰ δέ τι τῶν ἀλλ' ὀπίοπεον ὀμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
πολλὰ μάλ', ὅστις ἐπιόρκῳ ὀμόσσῃσιν ὅτις σφ' ἀλιτήσεται ἡμένους.
ἦ, καὶ ὃ τοῦ χρῆναι κάπρου τάμε χαλκέῳ
τὸν μὲν ἰαλθύβιος πολιὴν ἁλὸς εἰς μέγα λαῖτμα
βῆ' ὀπιδήσασας, βύσσην ἰχθύσιν.
Si quid periuro, cœlestia numina tradant
Quot mala sustinuerunt periuris tradere prauis.
Sic ait, & stomachum porci ferro inde cecidit,
Quem mox Talthybius iussus porricere in vndam
Est maris incani, pergratam piscibus ejectam.

Plutarchus in Cicerone & Publicola longè diuersam rationem

nem coniuratos seruasse inquit apud Romanos, quippe hominem trucidasse, omnésque coniuratos magno & horrendo iuramento adactos sanguinem libasse, & exta gustauisse. Æschylus in actu Septem ad Thebas inscripto, demonstrat illam fuisse consuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsæ attingerent, vt est in his:

ἑκάτερος γὰρ ἑπτὰ στόμια λοχαγίτας
ταύρου φανέντες ὤμον ἐν μάχῃ τιτὰς σάκος,
καὶ στιγάνοντες χερσὶ ταυρέῳ φόνῳ.
Ἄρειόν τ' ἐνυὼ καὶ φιλαίματον θέσθαι
ὅρκῳ λύτησαν ἢ πόλει κατασκαφὰς
θεοῖς καταξειν πῦρ τε καὶ ἀμῶν δίαν.
γῆν θεσπεσίαν τε πᾶσι δουλίαν θέσθαι.

Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inque scutum sanguinem
Tauri legentes attigere dexteris,
Mortémque iurauere. Bellonam & simul
Garauem Pauorem, vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Vrbem ac populari vi satis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogaréntque Deos ac precarentur vt illud iuramentum stabile firmúmque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum deiiciebant, vt in his testatur Callimachus:

Φοινίκιον μέχρι κασσίτερος μάζα εἰν ἁλὶ μίσγῃ.

Phœnissis donec præstabit in æquore massa.

Et Sophocles in Antigone:

ἕτοιμοι δ' ἦσαν μόχθους αἴρειν χερῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, θεῶν ὁρκωμοτεῖν.

Prompti manu tenere massam ferream
Eramus incensam, per ignem incedere, ac iurare.

Nã censebant eos qui optimè & innocenter iurarent, illæsos & igniti ferri massas sustinere, & supra ignẽ impunè incedere: atq. alius in fœderationibus, alius in cõiurationibus, alius in iuramẽtis omnino ritus seruabatur. Deinde accidit vt Paris cũ viginti triremib. legatus, missúsq; ad repetendam Hesionem, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitiũ perbenignè acceptus est, cui Helenæ nuptiæ contigerant. Verum cum re-

infecta redire oporteret, ille, neglecto iure hospitii & Menelai amicitia, dicitur illam meretriculam Helenam cum magna nummorum, regiæque suppellectilis copia abstuliſſe, vt scripsit autor Cypriorum carminum, & Herodorus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum, quòd Io Græcis Ægyptii, Græci Ægyptiis Europam, & Medeam Colchis impunè rapuissent, quas reperentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse, quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bella Bistonis ora fuit.
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus,
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

& paulò antè,

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes:
Oppida sunt regni diuitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerunque vt impunitas peccatorum sit pro exẽplo & incitamento ad cætera flagitia suscipienda. At Diogenetus in rebus Smyrnæis non logatum fuisse Alexandrum inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, sed Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel (vt placuit Andræ) Phereclus nauem illi fabricauit, illuc cõcessisse scribit: quam vbi primùm Alexander vidisset, in eius desiderium incidisse memorat. Alii dixerunt raptam fuisse Helenã à Paride, cùm inter Bacchas in litore maris Ino sacrificaret, quam deportauit in Ægyptum, atque ibi primùm cũ illa congressus sit. Fama est igitur Paridẽ cum hac in Ægyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cum eò appulisset, ad Canopicum Nili ostium templum Herculis in litore inuenit, in quod si quis seruus cum quibusdam ceremoniis cõfugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferentibus grauiter tulerunt primùm iniquitatẽ iniuriæ, qua Menelaum affecerat: deinde legatione Mẽphim ad Proteum de illa remissa, iussi sunt serui

Ale-

Alexandrum vt iniqua conatũ comprehendere,& ad Proteũ adducere. Huic conuitiis insectatus Proteus incolumẽ quidem dimisit cum sociissat vxorem Menelai,& diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum,iussitque intra triduum Alexandrum abesse ex vniuerso Ægyptiorũ agro. Sũt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiã confugisse,inter quos fuit Duris Samius: alii cum idolo Helenę in patriam reuertisse aiunt,vt sensit Euripides. Neq; defuerunt tamẽ qui Alexandrum statim in patriam rectâ rediisse memorent,legationésq. Græcorum ad res repetendas missas neq. auditas quidem fuisse à Troianis. Fama est semel tãtum in agro Athenienſium Alexandrum cum Helena cõgressum fuisse cum tamẽ Bunichus,& Corythus,& Aganus,& Ideus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Alii dicunt in Cranae,quæ vna est Sporadum. Paridem congressum fuisse,quę insula postmodo Helene ab illa vocata fuit. atq. cum Paris ab inuita,& propè per vim extorsisset,quam iam pœnituerat maritum,reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Helenium vocata,quæ si in vino bibatur à mulieribus,creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem,vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygiis. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt qui Hermionem eius & Thesei filiam putarint, &, vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli,& Ephiolam,& Menelaum filios tribuerunt.

Sed quoniam sceleratæ vitæ finis rarò felix esse consueuit,fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapenthe filiis è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polyxo vxorem Tlepolemi contulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat. verum quia Tlepolemus adulterii Helenę causa in bello Troiano occisus fuisset,eam eędem mariti sui vlcisci cupiens in Helenam se lauantem ancillas cum furiarum ornatu immisit, quę illam comprehensam & arbori infelici suspensam,laqueo demum necarunt,vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suę ciuis extitit, vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se suósque ciues cõcitauit,hic patriam suam, regnúmque potentissimum & antiquissimum

Asiæ, propter libidinem funditus euertit. hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatũ genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carminũ. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita.

¶ Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei & Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex aquæ terræque mistione adiuuante calore omnia naturalia corpora procreari? Est enim μὶξις cœnũ, ac limus, Thetis verò aqua, vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionẽ, tanquam ad nuptias, omnes Dij conuenerunt, quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest. Siue enim mortales brutorum, siue immortales hominũ animæ sint corporibus inserendæ, cùm imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa elemẽta, ipsas ducere par est. siue enim ex aëre, siue ex igne, siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus, siue sit armonia quædam ex æquabilitate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddã, ad ignotum: omnino illam à Diis omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dii ad nuptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit discordia sola ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res conseruari non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cùm verò Discordia virium naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solum temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur: vt enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video, quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunã ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quam etiã singula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euertuntur. Est autem inter has tres Deas semper ferè discordia & contentio, Palladem, Iunonẽ, Venerem: quippe cùm molestum appareat ciuitatibus id quod plerunq. accidit, vt imperiti & stulti & peritis & sapientibus dominẽtur, vt in opes opulentis, inter quos naturalis est propè discordia, vt libidi-

ny ou

nosi & impuri viris bonis & tẽperantibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adsint, vt idem sapiens sit scilicet, & tẽperans, & opulentus, est vna rerũ omnium quàm difficillima. quod si contigerit, nemo illius imperiũ ferat inuitus. Quòd autẽ nõ vera, sed ficta sint quæ de iudicio Paridis tradita sũt vel muliercula illa non credit apud Ouidiũ, quæ ita inquit:

Credere vix equidem cœlestia numina possum
Arbitrio formam supposuisse tuo.

Vt igitur ad imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confinxerunt: per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui sit cæteris hominibus dominaturus: quippe cùm Paris spreta sapientia ac opibus per lasciuiam imperium perdiderit, quod sine illarum Dearum ope conseruari minimè poterat. Nam cũ alii alio studio magis oblectẽtur, illa animi appetẽtia Paris à quibusdam dicta est. Huic Deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quę vincerẽt, videbantur, quamuis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierẽ Venus adpromitteret, vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verùm quis sanæ mentis pro potentia, magistratibus, honoribus scortum fœdissimum elegerit? aut quis pro sapiẽtia diuinissimo Deorum munere libidinẽ, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & pernicioſus patriæ suæ ciuis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrũm est per Deos immortales qui Paridem suo iudicio non damnet: nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium, non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipsos dementiæ condemnaremus: est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quàm dementia, vt nomẽ ipsum significat, sicut testatur Euripides in Troadibus his versibus:

τὰ μέγα γὰρ πάντ' ἔβλ' Ἀφροδίτη βροτοῖς,
ἢ πίτυλα μ' ὀρθοῦς ἀφροσυνίας ἄχει θεᾶς.

Vbique stulta sunt Venus mortalibus,
Rectéque nomen cepit à dementia.

Præclarè sanè factũ est ab ipsa natura, vt breue tẽpus libidini iniunxerit: nã si amplius spatiũ sit voluptatibus iunctũ, crudelissimos, & maximè omniũ beluarũ furiosos homines experiremur. Ac de Paride satis, nunc de Actæone dicamus.

De Actæone. CAP. XXIV.

NEque leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quòd nudam Dianam iotueri ausus sit: tantũ hõnorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, vt scripsit Zezes hist. 61. chil. 6. Autonoes Cadmi, & Aristæi filius: qui cũ mirum in modũ venatione delectaretur, vtpote à Chirone educatus, vt ait Apollodorus libr. 2. fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Platæam contendentibus, quod etiam Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauantem Dianam vidisse, quod illa moleste ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, vt illũ laniarent. Eam fabulã multis verbis complexus est Ouid. lib 3. Metamorp. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canib. in Cithærone laniatus, quos multos assiduè in feras nutriebat, vt significauit Eurip. in Bacchis hoc pacto:

ἆρᾷς τ' Ἀκταίωνος ἀθλίαν μόρον,
ὃν ᾠμόσιτον σκύλακες ἁρπάσαντο,
διασπάσαντο τ' ἀρτίως ἐν κυκλίοις;

Num cernis Actæonis improbam necem?
Canes voraces, ille quas nutriuerat,
Nam dilanianuere optimum venatibus.

Nomina verò canũ, à quib. Actæõ fuit laniatus, nihil aliud quã vel colores corporũ, vel sagacitatẽ significant, quę conuenit canib. hæc autem sunt: Melampus, nigros habens pedes, Ichnobates, per vestigia sequens, Pamphagus, omnia comedens: Dorceus, perspicax: Oribasus, montiuagus: Nebrophonos, hinnulos occidens: Lælaps, procella: Theron, ferus: Pterelas, alatus: Agre, inquirẽs: Hylæus, syluestris: Nape, saltus pererrans: Pœmenis, pastorum canis: Harpyia, rapax: Ladon, hinnulo similis: Dromas, cursor: Canache, fremens; Stictę, picta: Trigis, fera: Alce, robusta: Leucõ, albus: Asbolus, fuliginosus: Lacõ, reboãs, Aello, procellosus; Thous, celer: Cypri°, libidinosus: Lycisca, lupina; Harpalos, rapax; Melaneus, niger; Lachne, hirsuta; Labros, rapidus: Agriodos, agrestibus vtis aptus: Hylactor, latrator. Nam omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alii dixerunt Actæonem cerui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à canibus

nibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Strefichorus Himeræus, vel (vt voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alij Actæonem non versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attigit Ouid. his carminibus:

Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus ante feras.

Neque verò vnus tantum fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canib. laniatus: alter à Bacchis discerptus: de quo ita sententia extat enarratoris Apollonii. Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, a quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando vt Bacchides domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cùm verò celebrãda essent Isthmia, Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis nisi filii sui cædem vlciscerentur: cùm illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthij cùm timerent magnopere si inultam cædem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchiadum Chersocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quo se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristæum superioris Actæonis patrem tam grauiter tulisse mortem filij, vt Bœotiæ atque vniuersæ Græciæ indignatus continuò è Græcia in Sardiniam migrauerit. Verùm cur hæc vt admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? ¶ Ego sanè ex historia ad morũ informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cùm Sol Leonẽ signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta in eodem signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim: aut canibus rabie exagitatis quæ vis, quæ ratio, quæ cogitatio potest resistere, quo minùs vel in dominum sæuiant? Fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiẽ, aut per iratam venationum deam insulsè dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauerint: quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minus rectos mores emendare. Per hanc igitur

fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

Τρέφε κύνας ἵνα σε φάγωσιν.

nutri canes vt te edant

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino malè collatum fuit: quippe cùm improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpius pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupentur, itéque vel quauis leuissima de causa iratos fingant, vt sic delerum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cùm beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, vt traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum ciuitatum, summorúmque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere, atque vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantùm esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimísque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiámque adhortarentur, & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse poterit, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solùm vt à flagitiis retrahantur, verum etiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæteróſque Heroas illustres ita ad labores, omniáque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatum. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autem præclarum virtutis præmium gloria: quæ animos mortalium ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit, facítque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potẽs ac diuturna esse posset, quæ cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cùm illa sola felix futura sit, quæ ad bonos honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum

imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum, atque Athenienses etiam multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contrà ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quoluis vel improbos magistratus detulerit: quę sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit: quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac sceleſtorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus, cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEque aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorúmque hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animique magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

πρόσθε δ' ἔτι βίλυν Ἡρακλῆος θέσκελον,
ὃν τέκεν Ἀλκμήνη Ζηνὶ Κρονίωνι μιγεῖσα,
ὅππότε τρισσὰς ὁμοῦ νύκτας ἐπέσχεθε φάεσσιν
ἠέλιος· τόσσας δ' ἐπιμαίετο πάντοθεν ὄρφνη.
Hîc prius Herculeum robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cùm latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas: caruitque die sol lumine Soles.

Aiunt

Aiunt enim Alcmenã Thebani Amphitryonis fuisse vxorẽ, qui cùm aduersus Teleboas Ætoliæ populos militaret & exercitũ duceret: quia ita nubẽti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlciscereturhuius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa per fraudem, ne vim inferret, potitus est. Nam Teleboæ Taphum insulam vnam Echinadum incoluerunt, qui prius habitabant Acarnaniam, hi cùm essent rapacissimi, omnibúsq. infesti Argos profecti Electryonis patris Alcmenæ boues abegerũt. qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filii in ea pugna ceciderunt. etenim scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud describsit, quatuor filii ex Andromeda Perseóque nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui communi imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe, de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illã iure assequi non possent. atque cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena, tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spatium totũ in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatii nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cùm negligentiùs exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena cõcubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. huc pacto:

Ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μὲν ἄριστον
γείνατ' ἐπιχθονίων Θήβης ἐν καλλιχορείσι
Ἀλκμήνη μιχθεῖσα κελαινεφεῖ Κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis: edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, arctè
Magno Alcmena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Euripid. in Hercule insano:

τίς δ' Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
Ἀργεῖον Ἀμφιτρύωνα, τὸν Ἀλκαίου ποτὲ
ἔφυσεν ὁ Περσέως παῖς κατὰ Ἡρακλέα.

Cui non Iouis vxalis est mortalium
Auditus Amphitryo satus de Persei
Alceo & almi, qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

οὐδὲ ὑφ' οὐδὲ θεὸς φάγρις ἐκ ἐνοσιφρίζων,
κἀ' ἰῶ Ἰ' ὠκύλοπος δράπετος αὐδέζοις,
ὅστε κ' ἀϊστοτίκεσσιν ἐπήρεχεν, οὐδὲ τι καρπὸν
σίνετ' ἀκύσασα γῆρα φέρων ὅπι λήϊον αὖον.

Non poterit fugisse Deos qui turpia patrat,
Sit licet Iphiclo multo velocior ipso,
Qui super extremis segetum currebat aristis,
Nec siccos fructus ladebat pondere planta.

Scriptum reliquit Pausiin Bœoricis Iunonem odio pellicis Alcmenæ cõmotam, cũ sciret instare tempus propè pariendi, mulieres veneficas immisisse, quæ partũ impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresię filia veneficas illas astutia eluisse nã è loco quodã, vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alii diuersam ab hac rationẽ tradiderunt, quippe qui nõ impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minùs pareret: sed cùm nonum mensem ageret Hercules in vtero matris, & septimũ Eurystheus Sthenelí filius, fama est iurasse Iouem alterum horum alteri impetraturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Eurystheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum ìnprimum diem mensis decimi vsque prorogauit, vt ait Theocr. in paruo Hercule:

Ἡ ἐγκλέα δεκάμηνον ἐὸν τέκε πρὸ χ' ἁμέρης
Ἀλκμήνα, ἐ νυκτὶ νεάτερον Ἰφικλῆα.

Alciden decimo prognatum mense decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit, scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cuius etiã hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, eúmque

que fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem, Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret, sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit: vt ait Ouidius in Deianira:

Tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cum tener in cunis iam loue dignus eras?

Quod etiam Theocr. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

ἀμφὶ δὲ φρέατα μεσονύκτιον ἐξεδράκοντε
Ὠρέοντ' ἀμφοτέρω, ὁ δ' ἀμαιμακέτω μένος υἱὸς
πᾶσιν ἐν αὐτοπόροις δύο πολυμήχανε Ἥρη
χωσάμενα φέρεσκεν ὑπὸ σκειρῇσι δρύπτοντε ὄφιν.

Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur undis
Orionа prope, usque humerum cum protulit altum,
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spirisque ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alii verò, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone, sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterùm vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentiùs fugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alii dicunt quòd cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alii tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alii de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Nec mihi celanda est formæ vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm cœlúmque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Deinde cùm Hercules adoleuisset, iaculādi artē fuit à Teu-

raro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. Alii à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alii ab Amphitryonis pastoribus, alii à Chirone & Thestiade: cum tamen Theocritus ab Eurylo quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est: musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurii & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:

γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν,
ὡς Ἀπόλλωνος μελεδωνὸς ἀγχίνους Ἡ ὄργι'
τόξον δ' ἐτανύσαι καὶ ὀϊστεύσαι τινὰ σκοπὸν εἶναι ἱερὸν
Εὔρυτος ἐκ πατέρος μεγάλως ἀέκοντος ἀγόρευε·
αὐτὰρ ὁ μὲν δὴν ἔσκε κ' ἄμφω χεῖρε ἐπάλξαι
πυξίνα τε φορμίζειν Φοιβαμμόνιδας Εὔμολπος.
ἔνθα δ' ὅσοι σκολίων ἐδέγοντ' ἀρχοὶ ἀνδρῶν
ἀλλήλοις σφάλλοντι παλαιτέρων ἐσάτην σύκινα
δίνει ἐν ἱμάντεσσιν· ἀτ' ἐς γᾶραν φερτισόντες
συμμέτρως ἐξέδιρνον· παλαίσματα σύμμορα τέχνᾳ.
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος ἔξοχα παῖδ'
Ἁρπάλυκος Φλειοῦντι.

Hunc Linus edocuit sapientum scripta priorum
Peruigil, & claro Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitósque rudes, dextrámque tremendam,
At quæcunque fuit membrorum ars apta palæstræ,
Qua strauere viros, & decepere vicissim,
Qua foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quaque graues pugiles reperere ex arte dolosi,
Hæc à Mercurii doctus de sanguine creto
Harpalyce, Phanopesque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cædis causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem. Alii dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit

instit-

institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac proceritate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse Ion præterea Chius & Herodotus in Œdipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat igneúmque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zezes hist. Ion. Chil. 3. Hercules, cùm natus esset ea lege, vt Eurystheus Sthenelí & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersúmque terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneum: nam, cum puer adhuc esset Hercules, ætatisque suæ annum decimum sextum, vel, vt alii maluerint decimum octauum ageret, essétque missus ab Amphitryone ad armentorum custodiam, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cum armenta sua laniaret. Memoriæ prodidit Chrysermus libro secundo rerum Peloponnesiacarum, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam, in auxilium acciuisse carminibus magicis vsam, quę ciitam spuma impleuit, è qua natus est hic leo, hunc Iris in gremio stringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodem die Apęsamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quę implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustrà coniecit, neque lęsit omnino: mox cum ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt verò sensit Pisander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus discerpsit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripid. in Hercule insano:

σολλὼ τε δυσὶς ἀμφίβλητος σώματος
λέοντος ἥ τὸν αὐτὸν ἐξαπέλεσεν.
Feriq; pelle tu leonis induis
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

Quod factum est in monte exiguo Bœotiæ Teumesso nomine. Manſit postea illa cõſuetudo, vt multi heroes pellibus pro ſcutis vterentur: nam & Theſeus, & Ancæus, qui fuit cũ Argonautis, & Argus, & alii complures pellibus pro ſcutis vſi ſunt, vt est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerũt autem tres leones ab Hercule ſuperati, Heliconius, Lesbius, Nemæus. Cùm Theſpius Rex Bœotiæ famam rerum ab Hercule, iam geſtarum percepiſſe, putauit ſuis rebus optimè fore conſultum, ſi cum quinquaginta filias haberet, totidem præſtantes robore corporis, & animi ſapientia filios ex illo ſuſciperet. quare Herculem ad conuiuium inuitauit & perbenignè, magnificéque exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam, quæ vt teſtatur Pauſ. in Bœoticis, perpetuum ſibi ſacerdotium potiùs indixit. Ferunt ſingulas earum mares filios peperiſſe, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint ſingulas ſingulis noctibus cum Hercule concubuiſſe, quod ſanè neque admirabile eſſet, neque prorſus incredibile, non tamen Hercule dignum: cum quidam adeò fuerint in Venerem propenſi, vt vel ſeptuagies rem abſoluerint, vt ait Theophraſtus in hiſtoriis plantarum. Cum celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria in dies creſceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæſiſque Minyis, & Ergino Thebanam vrbem obſidente liberauerat agrũ Thebanum ab impoſito per iniuriã tributo, vt ſcribitur, eius virtutẽ admiratus Creon Megeram filiam in matrimoniũ illi conceſſit. Iſtud fecit cùm eſſet ephebus, nam miſſas ad exigendum tributum legationes mutilatas è regione erecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus eſt audaciam Creon, non erat ad deditionem propenſus: at Hercules cohortatus coætaneos ad liberandam patriam, è ſacris templis armaturam euulſit, quam antiqui appenderant in honorem Deorũ cùm omnia arma priuata Minyæ ex vrbe ſuſtuliſſent, ne Thebani bellum renouarent. cum Erginus cũ copiis aduentaret ad vrbem, illi occurrens ad quaſdam anguſtias viarum, fecit inutilem eſſe multitudinem copiarum hoſtilium, & Erginũ trucidauit, & omnes propè eius copias profligauit, deinde repentè victoria vſus potitus eſt vrbe Orchomeniorum, & re-

& regiam Minyarum succendit, vrbémque funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersiuit, & certamina imperauit. Cùm Hercules nolleт parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum, vt certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo, cùm insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: pòst cùm resciuisset à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Thermachum Lamium, Creontiadem, & Deicoontem suscepisse è Megara, vt ait Apollodorus libro 2. alii voluerunt filios fuisse Herculis Ourtem, Democoontem, Temphrantem Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famam autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit illum fuisse mortuum: quare cùm redisset, Lycum Thebarum Regem Menaram vxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiam ira percitus in omnes filios suos quos è Megera susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuit, alii, quatuor Herculis, at duos Iphicli, cùm illi iuniorem filiam Creon coniunxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur Iphiclique filios trucidasset, vel (vt alii malunt) in ignem coniecisset, exilio solum vertit, deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinam esset habitaturus, Pythia Tiryothem respondit oportere illum proficisci, Eurystheóque duodecim annos seruire, totidémque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit verò Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur. Tiryothem igitur migrauit, atq primum omniũ quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeæum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Citharoneum eidem fuisse, at non Nemeæum putarunt, cùm è Citharone monte primùm irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem, è qua hic leo Nemeæus deciderit, cùm Solem etiam nõ minus stultè massam ferri igniti appellaret. est enim non

ignobilis gradus stultitiæ vel si nescias quid dicas, tamen velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustrà exhausta pharetra cum claua feram insecutus est, quæ cùm in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo vsq. astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argini Mycenęique agri hydra insignis esse diceretur & magoopere formidabilis quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Versabatur plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodorus Ephesius nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum cædebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combussisset. Id cum cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Asserunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cum sagitta illo veneno tincta Chironem propè subitò interemerit, vel Polenorem Centaurum; vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse, vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur fluminì ex loto vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferum hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora agrósque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem, nam in curru eò accesserat, cùm ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea, apud Oenonen Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitaretque in Mænalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere

Sed

Sed cùm neque occidere illam Hercules vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuerò dicunt Eurystheum adeò fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neq. in vrbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicãt Dianę Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cùm ad cædendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenigne accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorẽ hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alii piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alii saxa ingentia, alii lampades accensas, alii magnas secures. commissum est prælium, opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupon, Thereus, Hippotion, Melanchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus Pholus tamen cæsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ forrè cuspide ictus, cùm sanari posset, interiit: quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia OEneus illã meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cum Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cum Hercules eò accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur,

Deinde cùm Augias pro purgato stabulo se mercedem dare nō negasset promisisse ab eodē Hercule sagittis cōficitur: filiúsq. Phyleus, qui Dulichium profugerat, quoniā iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri succedente Hercule successit. Fuit autem Augias Solis filius, vt dicebatur, vt alii putarunt Neptuni, vt alii Rhorbantis & Hirminei: vt alii Nycteï, alii Epochi, è cuius oculis radii solaribus similes effluere dicebantur. quāuis quidā putarunt post absoluta certamina duodecim Herculem bellum Augiæ intulisse, at non post factum continuò ob denegatam retentámque mercedem. Augia verò cæso Hercules è spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quæ Olympica appellauit: quę quinto quoque anno agebātur, ipséque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verùm neque hunc laborē Eurystheus inter duodecim recepit, quia spe mercedis illum absoluisset. Deinde cùm Hercules audiuisset iuxta Stymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, erátque celebre Dianæ templum, aues esse quæ humanis carnib. vescerētur, ad has cædēdas iussus accessit. Fuerunt qui dixerint Stymphalides vocatas aues non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, sed heroe quodam Stymphalo, cuius & ipsius vxoris Aues vocatæ filiæ fuerunt, vt sensit Mnaseas. Has occidit Hercules, quòd ipsum hospitio non accepissent, acceptis tamen Molionibus. Alii & aues has fuisse memorant, & non sagittis cæsas, sed, cùm iuberetur tantùm abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, vt sensit Pisander Camirensis & Seleucus in miscellaneis, & Charon Lampsacenus. Has etiam Ploidas vocarunt, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

οὐδὲ μὲν Ἡρακλῆος, ὅτ' ἦλυθεν Ἀρκαδίην δὲ
Πλωϊάδας ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἐδύνατο λίμνης
ἐκπάγλως πέζοισιν· τὸν τ' οὐ χαλκὸς αὐτὸς ἄπωσε.
ἀλλ' ὄγε χαλκείῳ παταγήσιον ἐν χερὶ πάσσων
δοῦπον ὑπὲρ σκοπιῆς ὀρεσιμήλους αἰόλε φῦζεν·
τὰς δ' ἀπὸ ἑσπερίδων νήσων ἐλάσειε κελεύθους.

Sed neque vt Arcadiam petiit vis Herculis arcus
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas vlla
Pellere vi potuit: manuque hoc ego lumine vidi.
Assidem vt manibus crotalum pulsauit in alta

Existens

Existens specula prospectans protinus illa
Cum clamore procul linquentes litus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stymphalides volucres exterruit, à Vulcano fuisse factũ, quod Pallas eò adeunti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues, quæ Stymphalides vocarẽtur, in locis Arabiæ desertis nihil magis quã leones aut pardi mites hominibus, si quidẽ vel ferro vel ære tecta corpora nostris percutientes integumenta effringebant facillimè: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco, aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fuerunt autẽ ibibus Ægyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiam Stymphalides, ad earũ formam fortasse, quę aliquãdo in Arcadiam conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Memoriæ prodidit Timagetas Stymphalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule alas & rostra & vngues habuisse ferreas, quas modò σιδηροπτέρυγας ferreis alis scilicet, modò σιδηρονύχας, hoc est vnguibus ferreis, modò σιδηροράμφους rostris ferreis nominauit. Post fugã Stymphalidum tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totámq. Cretensium regionem populabundus vagabatur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnasius & Nemæus, aper Calydonius & Erymanthius & Crommyonius. Fabulantur quòd cùm Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm Diis cæteris impartiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint, Minoem vouisse quod primum sibi se obtulisset, vt diximus in Minoe, atque nunc taurum in sua armenta seruasse, quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. Alii dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cæteros Androgeum Minois filium: quem cùm ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Athenientibus intulit. Hic idem taurus vt dictus fuit ad Eurystæum, vt qui

esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrum rursus vexauit, quē dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum, Apollodorus putauit fuisse taurum qui trans mare portauit Europam. Deinde Diomedes Thraciæ Rex Cyrenes Martísque filius equos ferocissimos & crudelissimos, igrémque spirantes in Tyrida oppido humanis carnib. aleret, quibus captos hospites laniandos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos adducere. tùmverò Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primùm captum suis equis lacerandum crudeliter expoluit, equósque ipsos post esum Diomedem alii ab Hercule trucidatos, alii ad Eurystheum ductos arbitrantur: quos ille cùm ad Olympum mõtem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Neque illud censuerim prætermittendum, quòd cùm in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam iuxta viam, oleam manu capiens circumduxit, quæ illam figuram accepit vt Versilis vocaretur, essétque omnibus exteris admirationi, non procul à templo nominatæ Coryphææ Dianæ. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse audiuerat, ad se afferret, quem admetæ filiæ largiretur: quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Diilycæ esse maluerunt: at Lycus filiæ Briarei. Tum Hercules cùm vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lyco Deiphili filio, quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cùm Themiscyram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt commisso prælio illa prima ex insignibus occurrit Procella, sic à velocitate dicta, secunda Philippis, tum Prothoe, post Eribœa, deinde Cæleno & Eurybira & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis Deianiram & Asteriam & Murpen & Tecmesiam & Alcippen cepit. Melanippe fortissima priùs credita imperium amisit. Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reliquisque in fugam versis eam nationem peritus deleuit. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. Idem cùm reuerteretur ad Eurystheum, reperit Hesionem Laomedontis filiam, quam obiram Neptuni

ptuni Laomedon Deorum responsis illi cero quem Neptunus immiserat,exponere iubebatur, quam Hercules à cero liberauit. Verùm cum præstantissimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promisisset,neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiam aggressus regem obtruncauit: Hesionémque Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur: concessítque Hesionæ vt quem vellet è captiuis emeret,atque illa fratrem Pordacim emit,qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Nam fertur non solùm Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas,& occidisse Alcynem Telamode socio, cuius amicitiam ita arrigit Theocritus:

Ἀλκείδᾳ δ' Ἡρακλῆϊ τῷ μεγαθύμῳ Τελαμῶνι.
εἵ μιν ἅμα στείχοιεν ἐπ' ἀλλοδαπὸν τραπέζαν.
Alcidi magno,atque intrepido Telamoni,
Qui mensam socij conuiuabantur ad vnam.

Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios, qui hospites lucta superatos necabant,ipse lucta suffocauit. idem Sarpedonem Neptuni filium contumeliosum ferúmque planè virum interfecit sagittis,postquam victoriam baltheum Eurystheo asportauit. Postea verò iussit Eurystheus, vt puniceos Geryonis Hispaniæ regis boues,qui hospites vorarent, ad se adduceret:quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callirrhoes filius triplex corpus habuisse,canémque duorum capitum in Erythea,ac septem capitum draconem ex Typhone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrũ impigrum atque diligentem Eurytionẽ Huc profectus Hercules,Geryone,canéque Orthro,dracone & pastore Eurytione interẽptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatem abigebat. Atque vbi Libys Alebionis frater, à quo Ligures postmodo vocati fuerunt,omnísque Liguria nomen obtinuit,eius iter impedire conaretur,ab Hercule occisus fuit. at Alcyoneus Gigas cum Hercule ad Isthmum Corinthi congressus, dum is boues abigeret,saxum maximum iecit è mari rubro sumptum,quo vigioti & quatuor homines occidit: nã cùm tantũ ponderis vix duodecim plaustra perferre possent,id Hercules clava facilè repulit,& illũ occidit.saxũ verò iacuit in Isthmo vbi agebãtur certamina.His igitur in locis duas co-

lumnas Hercules erexit tanquam suorum laborum termi-nos: quarum alteram Calpen, alteram Abylen vocauit, po-suitque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ, satis conuenit inter scriptores, quosiam Dicæarchus Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas di-xerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gades esse putarunt, quod sensit etiam Dionysius in libello de situ or-bis in his:

ἠρξεῖς δ' ὦ Μοῦσα σκολιὰς ἐκπαυσον κελεύθους.
ἀξόμεθα στείχοντι δι' ἱσπερίου Ὠκεανοῖο
ἔνθα τε κὰς ζῦγὰ ναίει πέμπτον Ἀτλαντὸς
ἱερὴν (μέγα θαῦμα) πάρ' ἰφιτον Γαδειρα.

Obliquas narrate vias, mihi dicite Musa
Oceani Hesperiis à gentibus incipientes:
Ad fine vbi sunt erecta fortè columna
Herculeos mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquan-do suæ expeditionis relinquere monimentum: sicut Bac-chus colũnas duas magnas erexit in oriente, Alexander In-dicæ militiæ terminos alias apud extremos Indos instituit, atque ordinauit, super quibus vota Diis immortalibus per-soluit, vt testatur Strabo libro tertio. Verùm cum boues Ge-ryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptũni filii boũ pulchritudine allecti illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cum tau-rus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea no-minarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebā-tur. Cùm Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloria-de ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt. cum Eryx Siciliæ Rex taurum illum cepisset, neque repe-tenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est. atque Eryx cæstu percussus diem suum obiit. dicunt tamen qui-dam non cæstu, sed palæstra interemptum fuisse Erycem Ve-neris & Butæ filium, cum alter boues, alter regnum victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret, atque Doricus Lacedæmonius post multis æratibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthaginienses su-

spectam

spectam, venimis potentiem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam processerunt, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerunt insigniores Leucalpis, Pediacrates Buphonas, Gaugaras Cygnus, Crytidas. Deinde boues, obtruncatis latronibus cum mare Ionium traiecisset, ad Eurystheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hispaniæ tunc imperans tres habuisse filios potentia & peritia rerum bellicarum insignes, qui singulari consilio & cõcordia in protegendo regno paterno vtebantur. Hercules aduersus hos militaturus copias collegit in Creta qui populi erant bellicosi, quippe qui primi omnium mortalium militaria stipendia meruerint: quam etiam insulam ad gratiam Cretensium insignibus honoribus affectus omnib. prope feris expurgauit: quare neque serpentum, neque luporum, aut vrsorum semina ibi sunt relicta, aut cæterarum consimilium ferarum. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse, nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum Solem intendisse: quare Sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecydes in 1. b. historiarum, atque vbi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cùm vellet facere periculum constantiæ & fortitudinis Herculeæ, illi insignem tempestatem immisit, qua poculum magnopere fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus eius iram placare studuit. quamuis Theocritus in secundo libro Horarum illum in lebete nauigasse scribit. Fama est præterea Iunonem, cùm nupsisset, malus pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quæ apud Hesperidas nymphas à dracone peruigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperi fratris Atlantis filiæ, Ægle, Arethusa Hespertusa: vel (vt alijs magis placuit) Ægle, Erethusa, Vesta, Erythia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur: qui centum capita habebat, variisque vtebatur vocibus. Iubetur postea Hercules ab Eurystheo aurea illa poma afferre, quæ vbi essent nesciens Hercules ad Nymphas iuxta Erida-

num in quadam spelunca habitantes contendit. Illæ docent, Nereum hac de re esse consulendum, qui pòst interrogatus ab Hercule docet adeundum esse Prometheum, à quo quid esset agendum edoctus est dracone ipso interempto. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpsit, & ad Eurystheum detulit. Alii maluerũt illum admonitum à Prometheo fuisse vt Atlantem ad ea pro se mitteret, ac ipse tam diu cœlũ, dum rediret Atlas, sustineret. Multa sunt certamina quæ in hoc etiam itinere commisit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad singulare certamen prouocatur, qui fulmine cœlesti fuerunt dirempti. A Nereo deinde doctus fuit comprehenso, & in multas formas mutato, vbi essent mala & Hesperides. Cùm è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset, Antæum Terræ filium obuium habuit, hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocasset, ab eo penè extinctus ter prosternitur. at erat ea virtute vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior resurgeret, quod sentiens Hercules hunc comprehensum sublimem à terra tamdiu sustinuit, quamdiu spiraret, donec vi Herculea brachiisque denique strictus, expiraverit. Quam rem ego sanè nihil aliud significare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria scilicet contrariis esse curanda, vt nomen Antæi videtur significare. quod tamen potest ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad vtilitatem vniuersæ humanæ vitæ. cùm enim Hercules sol existat, terra frigida contacta recreat quæ nimio calore fuerint exusta, quamobrem reuocat in vitam ipsum Antæum. sic namque docemur calidis ægritudinibus refrigerantia medicamenta esse adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperistasin fiat apostema. Neque in rebus ciuilibus eadē ratione extrema esse posse vtilia demonstratur. Illud autem significatur, quia ille attingens tantùm terram ardore solis propè extinctus reuiuiscebat: nam contrariis adiuuanda est & excitanda vis naturæ, at non contrariorum ũmole obruenda: E Libya verò in Ægyptum profectus Busirim Neptuni Lysianassæq. vel Libyes filium inuenit: qui ea crudelitate in ex-

te in externos vtebatur, vt aduenas quorquot comprehenderet, Neptuno patri, vel (vt alii malũt) Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cùm eadem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset, & Busiris Neptuni, & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco, aræ illius impuræ ministri, apud quam mactare hospites consueuerant, apud eandẽ Iouis arã manu Herculea occubuerunt. Cùm verò Thebas ac per montes exteriores Libyę proficiscereretur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea enim Hercules per Arabiam iter faciens, Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem, & in omnes peregrinos immansuetum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quem etiam obtruncauit. Mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis trãsfixit, & Prometheum solutis vinculis oleastri liberauit. Cum Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: pro quo redimẽdo Achelous Amaltheæ Harmodii filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui consecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calydone. Ad conuiuium conuocatus OEnei pincerna Archelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitiam in manus fudisset, vti memoriæ proditum est ab Archilocho. ob illud facinus cum Deianira è regione OEnei exulauit. Idem Semonidis filios Passalum & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta & rapinas præmia fortitudinis vocabãt. Hos cùm mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virum qui nigras habet nates, incidistis, ridebant. hi igitur dormienti Herculi sacculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspendit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cùm sine subligaculo esset Hercules, illique essent inter se conuersi, eius pudẽda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi, quod cùm didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idẽ Saurum transmontium Erymanthum vocatum postea Sauri iugum victoribus

infestum interemit. Idem Cacum Vulcani filium tricipitem latronem in Auentino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiæ latrociniis infestantem trucidauit: idem Coon insulam diripuit, regémque Eurypylum cum vniuersa familia obtruncauit, quia exercerent cædes & latrocinia aduersus omnes: filiámque Chalciopen cepit, è qua suscepit Thessalum filium qui nomen dedit Thessaliæ: quamuis alii inquiant non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Euboeæ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impedientes, cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cùm in discrimen vitæ veniisset, Iouem precatus est Patrem vt sibi tela suggereret: atque statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quo gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos proposito singularis certaminis præmiis extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant è sanguine Nemæi leonis interemit: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo congressus illum in Isthmo interemisse, quod tamen non priùs fecit, quam illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnóque iactu saxi viginti & quatuor homines & nonnullos boues oppressisset: quod saxum postmodo fuit claua ab Hercule repulsum cùm in ipsum coniceretur, & Alcyoneus claua interemptus. Illud saxũ iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boũ dimouere nõ possent, vt scriptũ fuit à Theseo in rebus Corinthiacis, & à Theodoro in bello Gigantẽo. Cæterũ compositis rebus Ibericis, bobúsque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarũ regionem peragrasse multos maleficos & impios latrones obtruncantem, qui per monstra & feras varias significabantur, multis quotidie milibus in castra venientibus: atque vrbem Alesiam condidit populosam & amplam, quam liberã fecit ac metropolin regionis. Deinde in

Italiam

Italiam accedens Alpes fecit peruias obtruncatis principibus latronum, qui viatores trucidabant ac diripiebant. Iter habuit per oram Ligusticam & per Tyrrheniam ad portum Herculis tum priùs vocatum, peruenitque ad Tiberim, vbi postea condita fuit Roma, hinc in Palatium parnam vrbem ita vocatam profectus à Potitio & Pinario primariis ciuibus in hospitium est exceptus, quibus vaticinatus est fore vt ea vrbs plurimum felicitate & opulentia præstaret. Cùm ad Cumeam planitiem postmodo veniisset, Phlegræam vocatam ob scatentem ignem antiquitus prædictos Gigantes inuenit, qui audito eius aduentu in vna castra conuenerant, prælio que ingenti cõmisso Diis adiuuantibus victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hostibus trucidauit. Aiunt ipsum Herculem ad fines Rhegiæ Locridis peruenisse, qui cum labore itineris defessus vellet quiescere, à cicadis fuit infestatus: idcirco precatus est Iouem vt infestãtes cicadæ vanescerent, inde nullæ in posterum etiam visæ sunt cicadæ in illa regione. Idem occidit Eurytum & Crearum Neptuni & Moliones filios: dein de duodecim Diis aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratiis, Baccho, Dianæ, Alpheo, Saturno, & Rheæ. Alii tamẽ senserũt, tunc cæsos tantùm fuisse ab Hercule Gigantes, cùm bellum aduersus Iouem susceptissent, vt ait Horatius in libro secundo Carminum:

... domitósque Herculea manus
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama est pòst Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasse, quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, abscisque radicibus insignem arborem factam fuisse, quod forte posset non mirabile videri quippe cùm dicat Virgilius oleas vel siccas pullulare, in secundo Georgic.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos descenderet ad Oetam accessisse, atque ex fonte bibisse, qui inde labebatur: ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum esset oblitus, fontem illum Lethium nominauit, vt ait in rebus Ætolis

Theoph. in 2. plant. quòd in aconis siue cotib. fuit inuctum, quas cores alii in Heraclea, alii in Tanagra, alii in Hermione nasci dixerunt. dictum est aconitum pardalianches præterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt qui dixerint Cerberum ad Eurystheum ductum statim iussum fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnæus:

ὡρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
δεύτερον ἐς Λέρνην πολυκάρηνον ὦσεν ὕδρην,
τὸ τρίτον αὖτ' ὄθυν' Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων δ' ἔλαφον μὲν ταῦτ' ἀγρόμου τέτρατον.
πέμπτον δ' ἀμφιβίας Στυμφηλίδας ἐξέλασεν.
ἕκτον Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα τανύπτ.
ἕβδομον, Αὐγείης πολλὸν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον ἐκ Κρήτης δ' ταυρείοιο ἔλασε Διὸς υἱὸν.
αὖτις ἐκ Θρῄκης Διομήδεος ἤγαγε ἵππους.
ἔνδεκα δέκατον βόας ἤγαγε ἐξ Ἐρυθείης,
κάρβαγε δ' ἑνδέκατον καὶ ἀγέλαιον ἐξ Ἅιδεω.
δωδέκατον δ' ἐκόμισσεν ἐς Ἑλλάδα χρύσια μῆλα.
τὸ τρισκαιδέκατον, πῶλον λυγρὴν ἴσχειν ἀέθλων,
μυκτιλάμ πιτέσαντα ξωστῆρα κάρηϊ.

Quæ carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronuntiata:

Prima Cleonei tolerata arumna leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram.
Mox Eurymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedu quarto fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spolianit Amazona baltheo,
Septima in Augiæ stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam,
Vndecimum mala Hesperidum distracta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnæus tertiumdecimum addidit laborem, hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durissimus, vna
Quinquaginta simul stupratur nocte puellas.

Cùm dicant quidam tot fuisse Herculis labores, infinitos propè fuisse alii crediderunt, vt testatur Eurip. his carminibus, in Hercule insano:

ἓξ εἰ γάλαιπ' ὕπ γ' ἀμφὶ

ὄφεσί ῥ᾽ἐπὶ σπαργάνοισι τοὺς ἐμοὺς
ἢ τοῦ Διὸς σύλλικτορας, οἷς ὀλοίμυδα.
ἐπεὶ δὲ σαρκὸς ἐξεδόλωσα σκυμνίων
λέοντα μ᾽ἔχουσ᾽, οὓς ἔτικτον, εἰ λέγειν,
ποίας πόνων ἀλύουσ᾽ ἢ τερασπόρους τοκὰς
τυφὼς ἀτειρὴς ἐξέπεμψε κἀκτελεῖ.
κἀγὼ τάδ᾽ἀμφέπουσα κἀπαλημένη
τῶν ἐμῶν φονεύσι μόχθοισι τ᾽ἄλωτ᾽ πόνων
δίπλοον ἀγέλαι κἀς τριχεῖ᾽ ἀφικόμην,
ἄδου πυλαγὸν κύν᾽ ἐπείκοσιν ἐξ ὅλου
ἔπους πορόσας μ᾽ ὑπὸ σκότου Εὐρυσθέως.

Angues feroces fasciis paruo mihi
Circumuoluto immisit vbi lac sugerem,
Coniux Iouis perirem vt horum morsibus
Adultus vt fui mihi quid est opus
Multos labores quos tuli, profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Tryphonas, aut gigantes aut queis quatuor
Sunt crura Centaurum genus nam bicipitem
Repullulantem hydram, canémque perculi.
Multis peractis hinc ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canémque traxi ianitorem tartari
In lucem, vti iussit seuerè Eurystheus.

Atq; non solùm homines malefici & latrones, aut feræ crudelissimæ, horrendáq; mõstra vim Herculeã senseruntsibi esse formidabilẽ, verũ etiam fama est quod cũ is ad mortuã Alcestim venisset, Morte deterrita, illã marito viuã restituit, vt scripsit Eurip. in Alcest tragœdia. Fuerũt qui putarint Herculẽ non vt mitteret Atlantẽ ad aurea mala capienda cœlũ sustinuisse sed laboris homines misertũ, dum ille aliquantulũ recrearetur. Cæterũ aiunt Herculẽ clauã, quã ex oleastro ad Saronidẽ paludem excidérat, absolutis laboribus Mercurio cognomẽto Polygio apud Trœzenios dicasse, vt scripsit Paulanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Telamonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse auriga, vt ait Paus. Herculis vxores multę memorantur: siquidem Meliteu Ægei fluuii filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam Oechaliam Euryto in Euboeam fugiente debella-

debellauit, quia illi filiam Iolen denegasset Habuit octo filios etiam è Megara filia Creontis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti. nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryonē Hercules, vbi Thebani parentare consueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quæ per totam noctem fiebant, nec priùs cessabant, quàm sol illuxisset. Alij dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cùm tamen Lysimachus inquiat cæsos fuisse dolo quorundam hospitum. Alii asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est controuersia de numero aut de nominibus inter antiquos scriptores. Nam Dionysius in primo libro de circuitu ait Deicoontem & Therimachum tantum fuisse: Batus in libro secundo historiarum Atticarum Polydorum, Parrocleum Mecistophonum, Acinetum, Toxoclytum, Medebrontem, & Chersibium nominauit: Euripides Aristodemum, Therimachum, Deicoontem: Pherecydes libro secundo Antimachū, Clymenum, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab insano Hercule coniectos fuisse: Æneas Argius Therimachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodotus bis insaniuisse Herculem inquit, ac primum eos interemisse, quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Aleus pater cum filio Telepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cum vrna ad ostia Caici euasit, & à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriæ proditum est Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Oetæum montem vitiasse Philonen nomine, quæ statim à puerperio vnà cum puero quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cum Hercules, qui fortè illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Æchomagorā nominauit, at proximum fontem ad Columnitaris seruatique pueri & matris memoriam Cissam

appellauit,cùm ciſſam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthi mœnia extruxit. Hic idem foſſam per medios campos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta ſtadia,per quam Olbius fluuius,quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabant,delaberetur innoxius. erant autem ripæ altæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus,quare multa viro forti indecora facere coactus eſt:nam qui Buſiridem in Ægypto, qui Antæum fortiſſimum athletam in Mauritania,in Hiſpania Geryonẽ, in Thracia Diomedem ſuperauerat: qui leones vicerat: qui ſerpentes vel infans ſuffocauerat, qui latrones,qui homicidas,qui maleficos omnes vbique ſingulari fortitudine ſuſtulerat,quem neque tenebræ inferorum,neque multiplicia hydræ capita,neque celerrimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat,neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat: idem inermi Omphalæ leonis pelle conceſſa inter pediſequas Omphales fœmineo habitu indutus ſedentariam artem exercuit,vt teſtatur Ouid.in Deianira:

Non pudet Alcide victricem mille laborum,
Raſilibus calathis impoſuiſſe manum?
Craſſáque robuſto deducis pollice fila:
Æquáque formoſa penſa rependis hera.
Dicere infelix ſcutica tremefactus habenis
Ante pedes domine pertimuiſſe minas.

Dum ſeruiret igitur Omphalæ, Cercopas Epheſi populos bello profligauit,qui aduenientes hoſpites ſuas vineas tanquam ſeruos fodere cogebant. Alii cauſam huiuſmodi reddunt,cur Hercules Omphalæ ſeruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alceſtim,quam Hercules vitæ reſtituerat,profectum,non fuiſſe acceptum hoſpitio,at extra Tirynthi muros fuiſſe proiectum:cùm Hercules furore eſſet captus;quare vix demum Hercules à Deiphobo luſtratus in grauem morbum incidit. Cùm ab eo liberari cuperet Hercules adiit oraculum,quod ſibi reſpõſum dedit,tunc liberatũ iri,ſi venditus per triennium ſeruiret,ac mercedem ſeruitutis præbet Euryto: quare Omphalæ Lydiæ reginæ Tmoli vxori emptus ſeruiuiſſe dicitur. Fuerũt qui dixerint eũ priùs ſeruiuiſſe,deinde abſoluto. ſeruitutis tempore ad Troiam militaſſe. Habuit etiam Deianiram,quam cum Acheloo colluctatus accepit, OEnei Ætoliæ Regis filiam, quæ fuerat

Acheloo

Achelon desponsata. Cùm verò Ætoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum fortè ob assiduos imbres maximè excreuerat: Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit traiiciendæ Deianiræ, quam cum Nesso credidisset, ipse Hercules fluuium primus intrepidè traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitiare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis transfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinémque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit: cùm diceret illis vim inesse amatoriam, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Is fluuius cùm priùs Euenus diceretur, mox appellatus est Centaurus post cædem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cum Hercules OEchalia subacta, raptáque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misitq. Licham seruum qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. Cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cum pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur. Licham in fluuium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit: ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cum tantos cruciatus perferre non posset, se in pyram in monte OEta coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discisam auellere, frusta carnis simul auulsisse. Id cum cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pæante successam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quare sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit hæres, quia Herculem apud Dyram fluuium sepeliuerit. Alii dicunt Deianiram non suspendio, sed Herculis clana se interfecisse, relicta filia Macaria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vltum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concremarat: quod erat diuinum, in cœlum ascendisse, vt præclarè testatur Byzantius Philippus his carminibus:

ἄλεσα ἡ Νεμέης ἔβλ' ἄπλετον· ἄλεσα δ' ὕδρην,
ἠδ' ταῦρον χάρμην θ' ἁμεσσήνασα χρίων.
ζωὸς ἔβ' ἐκ νύσσας, πόλυς Διομήδεος ἵππος·
χρύσεα μῆλα κλέπτας, γρυπὸν ἔλαβον
Αὐγείαν ἐδάϊσα κόμας τ' φύγον, ἕκτατον ἔργον·
Κέρβερον ἠγαγόμην· αὐτὸς ὄλυμπον ἔχω.

Dextra feram Nemea petiit mea: perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Balsheus est captus: sunt aurea mala relata:
Geryonisque boues, & Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres:
Cerberus eductus nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filii. Siquidē & Afer ille, à quo Africa vocata est genitus fuit ab Hercule: & Acel⁹, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales: & Bentus, qui Bentesio postea Brūdusio nomen dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominib. vrbiū: & Lamius & Camirus ex Iole susceptis, & Lydus, à quo Męonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus pri⁹ vrbs Rhodos: (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale: & Hyllus è Melita Ægæi filia fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit: & Scythes, qui nomen dedit Scythię, quē susceptit è muliere semiuipera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est: & Olynthus, qui nomē dedit vrbi à se extructę; & Macaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermittam; quippe cùm multas rapuerit, ad libidinē nam Astydamiā occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouē filios suscepit, & Astyochiam de qua suscepit Tlepolemum: & Pyrenen in Pyrenæo monte ab ipsa vocato compressit, filiā Bebrycis, quę fuit postmodo ibi sepulta. Herculē vnū ex duodecim Dijs Græciæ fuisse testatur Herodotus in Euterpe: Ἡρακλέα δὲ λέγουσι, ἀνδρὸς ἐόντος ἀρχαίου, εἶναι τῶν δυώδεκα θεῶν. *De Hercule audini quòd vnus esset è duodecim Diis.* Qui etiā Dionysū & Pana & Herculē omniū Deorū maximè recētes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alii hunc vnum ex Idęis Dactylis fuisse cęnsuerunt, alii primi Iouis, alii tertii filiū, quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerūt, vt testatur Cicero libro 3. de Nat. Deorū hoc pacto; Quanquā, quem potissimū Herculē colamus, scire sanè velim: plures enim tradunt nobis] qu

qui interiores scrutantur,& reconditas literas antiquissimũ, Ioue natũ,sed antiquissimo item Ioue. nã ioues quoq; plures in priscis Græcorũ literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyro est is Hercules quem cõcertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Ægyptius quem aiunt Phrygias literas cõscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis,cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asteriæ Latonæ sororis,quem Tyrii maximè colũt,cuius Carthaginem filiã ferunt. Quintus in India,qui Belus dicitur Sextus hic ex Alcmena,quem Iupiter genuit,sed tertius Iuiter Cùm tot fuerint Hercules,omnium reliquorũ res gestę vni Alcmenæ filio tribuuntur. Hunc eundẽ inquiunt de tripode cũ Apolline decertasse,cui cùm Delphos venisset,vt ob mortẽ Iphiti expiaretur,Xenocles Dei interpres responsum dare noluit, quòd esset cęde pollutus. Tũc igitur Hercules sublatũ è templo tripodem asportauit,quem cùm repeteret Apollo grauis pugna fuisset cõmissa,nisi Latona & Diana Apollinẽ Minerua Herculis irã placasset,vt ait Paus. in Phocicis. Fuerũt qui dicãt Hercules ad triginta fuisse. Dicũtur cõplures fuisse filii,quos ex variis mulieribus Hercules susceperit;quos omnes hic recẽsere foret superuacaneum,cùm multos cõnũmerarit Apollod. Atheniensis lib. 3. Bibliothecæ. Postea verò quã inter Deos fuit receptus,illi cõciliata est Iuno,atq; Hebẽ filiã in matrimonium dedit,quorum nuptias Plato præstantissimus poëta eomicus cõmemorauit. Memorię proditum est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse Herculis quibus ille diuturno labore defessus plurimum vtereretur,quæ sibi à Vulcano fuerint indicata. Alii alii inter quos Pisander,ea Mineruæ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse & inuentas additis populis adauxit,certaminaq; instituit,cùm cęteros mortales vi corporis antecelleret,vt ait Strabo li. 8 Hunc aiunt prætereà voracissimum fuisse, quippe cùm per Dryopas iter faciens,quo tempore pincerna pugno occiso necesse fuit cum Deianira è regione Oenei exulare, vt dixim us, filium fame infestante ac Licha pædagogo illum requirente in Thiodamantem inciderit taurum Thiodamantis arantis à iugo solutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas:cùm id etiam priùs fecisset apud Litidum vrbem. Quãuis aiunt nonnulli parum cibi Herculem à Thio-

damāte petiuisse, quod cū ille negasset, vt fūt multa ingenia rusticorū, Hercules iratus alterū è bobus à iugo soluēs Dis mactauit atq; conuiuium fecit: eius iniuriam & ingluniē & voracitatem ita expressit Callimachus in hymno in Dianā:

ἡ γὰρ ὄγε Φρυγίηφι ὑπὸ δρυὶ γυῖα τιταίνῃς
παύσατ' ἀμηχανίης· ἔπι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη,
τῇ ποτ' ἀρισταίοντι συμβώτῃσι Θηβαίοισιν.

Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, fit edax minus: aluus at illi
Est eadem, taurum quæ quondam Thiodamantu
Edit, planitiem cùm lati scinderet agri.

Quæ sanè non minor fuit, quàm illa Daphthidis, quæ est apud Sosibium in his:

ἥτις δ' ἐκείνου παῖς παρέπλασος νέδυς,
μητρὸς δ' ὁποίας ἡ τεκοῦσ' ἔβη κακῶς.
ἔδωκε μὲν αὐτοῖς τρεῖς ὅλους κανοῦν ἔχειν.
τὰ δὲ βραχείας ἡμέρας πιὼν δ' ἔλυε
καλὸν μετρητὴν ἀνήμφορον πίδον.

Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis illa sceit quæ hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totas panium
Paruo die: mox ebibit magna merum
Simul metreta, seu magis decamphori.

Nam mitificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poëta Epicharmo in Busiride his carminibus:

πρῶτον μὲν αὖχ' ἑδόντ' ἰδεῖν τιν ὀπθάνοις.
βρύκει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀμφεῖ δ' ἀγκάθους,
φορεῖ δ' ὁ γόμφος πίσεα· κ' ὑώδων,
σίζει δὲ τῇς ῥίνεσι. κινεῖ δ' οὔατα,
ὥς τετραπόδων μὲν φύσιν ἤπιον.

Illum si edentem videris, strepunt gena.
Intus sonat guttur: sonat maxilla, dens
Stridet caninus, sibilant nares, mouet
Aures, solent armenta sicut, haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorum profectum habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Pyrgei filio, vt inquit Hesiod. in Ceycis nuptiis: atque, cùm vterque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tardior aut imparatior edendo inuentus, sed cùm post epulas ven-

ventum esset ad pugnam ob indignationem æmulę virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cum verò mœstus Thiodamas amisso tauro recessisset, multáque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lydios vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthoenæ mactaretur. Postea verò fertur Thiodamas in vrbem Dryopum profectus Dryopas ipsos armatos in Herculem eduxisse, in eamque necessitatem compulisse Herculem, vt vel Deianiram armare necesse fuerit, quę etiam dicitur in mamilla fuisse læsa, atq. cum hos demum superasset cæso Thiodamante, rapuit eius filiũ Hylam in seruitutem vt scripsit Pherecydes lib. 5. Pòst verò propter latrocinia vniuersam illam nationem ad Trachinem Thessalicam vrbem duxit ad habitandum, & ad montem OEtam, qui montibus Phocidis est vicinus. Habuit ipsum Hylam inde in deliciis, ita vt nemo propè fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen *Hylę* fuerit ignotum. nam cum vnà cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylámque aquatum misisset, fertur in Chium vsque excucurrisse ad Hylam requirendum, quoniam ille post certum probabile temporis spatium non amplius redire visus est. scriptum tamen fuit ab Ephoro in libr. 5. quod Hercules sponte mansit in Lydorum regione Omphales causa Dionysius Mitylenæus neque illum in Colchidem suscepisse quidem nauigationem inquit, nedum non opem tulisse Iasoni in iis quæ tractauit cum Medea: Herodorus & Herculem & alios nonnullos heroas exemit in illorum numero, qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Hesiodus in Ceycis nuptiis Herculem ipsum exiuisse aquatum in Magnesiam scripsit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ sunt, quòd ibi relictus fuerit. Anticlides lib 2. rerum Delphicarum Hylam Herculis filium amissum fuisse scripsit, cum iuisset aquatum, neque amplius reuertisse. nam profectò neque mirum est Herculem id in Thiodamantem commisisse, cum in multos fuerit iniurius, & ob negatam sibi Iolen deuastarit OEchaliam, Hylámque catamitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomen sit ignotum. : cúmque ebrius fieri nonnunquam consueuerit, vt testatur Damagetes his carminibus:

Οὗτος ὁ παιδεμίστωρ, ὁ πὰρ κρατῆρα δωλιχόσθλον

μελπόμβοος κρατῆρ' ἐνικησ' ἰώρης.
εἰσεβασε μ' δαῖτα μέθυσ' αἰ ἰσχυς ἐλίαιεν.
νικᾶσι: ἀπολὸ νόσιμα ἢ βρέμω

Omnia qui domuit, qui bis certamina sena
Vicit, qui ob vires clarus in orbe sonat:
Ebrius en titubans dubiis vestigia ponit:
Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dii cæteri: nam cum magna culicum copia esset apud Teucros, iisque pro voto cessassent, quod creditum fuit Herculis beneficio accidisse. Conopius Hercules dictus est, vt ait Strabo lib. 13. conopem enim culicem vocarunt. Alexicacus, quia mala depellat: Ceramyntes, quia Parcas insectatus sit: & Callinicus præterea, Buraicus, Rhinocolustes, Hippodotus, & aliis his similibus nominibus vocatus fuit. Fama est quòd Herculi antiquitus non tanquam Deo sacra fiebant, sed tanquam Heroi parentabant: quod cum Phæstius in Sicyoniam profectus animaduertisset, grauitéq; ferret pro eximiis eius virtutibus, diuinos honores illi non censeri, instituit vt agni iugulati pernas ad aram vrerent, & partem vsam carnium, sicuti victimarum cæterarum solebant, ederent: alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus vtilis erat victima Herculis sacrificiis, cùm lupos is à stabulis depellere putaretur, vt testatur Antipater his carminibus:

ὄκολε Ἑρμείας ἁ ποιμένες ἐν δι' γάλακτι
χαίροσι κ, δρυὶ ἁ σπιδοῦχες μέλιτι.
αλλ' ὐχ Ἡρακλέης. ἐνα δὶ κτίνου ἢ πυχνὸ αἶγα
αἰτεῖ κ, πάντως ἐν δύες ὀκλέγεται.
ἀλλα λύκους ἴρχ. τί δὶ τὸ κλίσι. εἰ τὸ φυλαχθὶν
ὕλυτον εἴτι λύκοις εἶδ' ὑπὶ τῶ φύλακας.

Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides: aries vel poscitur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure lupos arcet. Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit cæde, vel vngue lupi?

Erat autem veritum fœminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cum boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu

paratu fas esse viris gustare: qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclarè gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virgil. libr. 8. Æneid. quod recitatum est à nobis libro primo, cùm hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud, quod scribitur à Cor. Tacito hoc pacto libro 12. interea Gortazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis, qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte domum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. Rursus Deus quas syluas pererrauerint nocturno visu demonstrat, reperiuntúrque fusę passim ferę. Ægyptiacarum rerum scriptores affirmant Ægyptii Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos & melos inuenit maximéque in poetica facultate excellnit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt Orpheus, Thamyris, & Hercules. Aiunt Herculem ingenio paulò tardiorem cùm per plagas ad disciplinã compelleretur, cithara interemisse magistrum. Deinde grandiorem factum cùm excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnámque in Libya statuisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cum Diis gessisse. is videtur cum Ægyptio minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana tempora, vel potiùs, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum; quod tempus continet quædam millia annorum, claua enim & pellis leonina conuenit antiquissimo Herculi, quod illis temporibus arma nondum essent inuenta, atque pugnaretur lignis & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quod per Iunonem gloriam nactus sit, vt scripsit Matris, sed quòd alter alteriusiunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quòd terrã multis feris expurgarit, cùm vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultũ & frequentes ciuitates Hæc ferè sunt, aut non multo plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem in mentibus omnium confirmatam, superuacanea

adducere testimonia. Cæterùm Eurystheus post mortem Herculis ob metum coniurationis,ac memor illaratum iniuriarum,omnes Heraclidas insecutus est, quos,cùm Athenas confugissent,mox ab Atheniensibus per legationes expetiuit,bellum etiam minatus nisi suis legationibus dederẽtur. Iolaus,qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tam fœda Eurysthei petitione,dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionem Heraclidarum à Plutone impetrasse: quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum,ac statim postea remortuus est.

¶ Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem glorioſum ob Iunonis odium possumus interpretari,Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius: qui sanè nihil aliud est,quàm probitas,& fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis,quæ vniuersa vitia ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides quia ἀλκὴν vim significat:idémque filius Alcmenæ, quippe cùm ἀλκὴ etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo,strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius,sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit,quòd cùm fecisset,Iunonis stimulo,meritò & à Iunone & à gloria nomen obtinuit. Est enim Ἥρη Iuno, at κλέος gloria. Alii nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint:sicut illud oraculi responsum significauit:

Ἔσσι γὰρ αἰθερίοισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἔμμεν
Ἡρακλεῆς.

Gloria semper erit mortales inter honósque } *Alcide tibi.*

Et illud:

Ἡρακλῆα δέ σοι Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.
Ὅσσα γὰρ αἰθερίοισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἔμμεν.

Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus
Quòd tua perpetuum mox gloria viuet in auum.

Alii ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt,cùm Hercules fortitudo sit,& prudentia,& ratio quæ est nobis,& constantia:quæ quoniam sine diuina bonitate,optimóque animi affectu nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est,& Alcmenæ siue constantiæ.

omnis

omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis & diuina bonitate tanquam duce qua gubernetur, cùm nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim : quòd esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cum nasceretur Eurystheus : at cum Hercules glorioſa quidem, sed interueniente alio planeta, laborum & periculorum plena. cum verò vis illa siderum clàm agat in nobis, nósque imbuat proui & natura primi aëris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quòd Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret, & quòd Iuno cum retardasset Herculem, erúsque ortũ in decimum mensem prorogasset, facit vt hic parere cogeretur, sempérque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub felici siderũ horoscopo, ita affecti aeris primum vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quòd si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione consiliorũ in melius verti potest. Fuit à Chirone semiuiro & semibelua eruditus, quia principem oporteat & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alij sic interpretantur, quòd Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, ac vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules, neque quispiam illustris esse potest sine Ioue, quoniam omnis potestas, omníque præstantia sola sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est si cum beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit, quòd Hercules est Iouis potius, quàm Amphitryonis filius. Primum igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium. cum adhuc esset paruus. quid per hos angues intelligamus? æmulationem virtutis alienæ, quoniã sub frigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cum puer adhuc esset, gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel limitandos vel etiam superandos inflammabatur : quippe cum omnis virtutis, omníque nobilitatis initium sit in teneris animis appareṇs æmulationis ad virtutẽ

vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemæus, & in sylua insciticæ nostri animi pascitur, omnésque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cùm multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem, Thespij filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constuprarer. Quid Minyas, aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites sæuientes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alii complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiam in omnes iniquè oppressos cõueniẽ? nam duæ sunt iustitiæ partes, vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur, si possimus, & iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negotiis perneccessaria est temperantia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cùm virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublatos, post purgatũ horrendis monstris orbem terrarum Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum, quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam a rapidissimo fluuio, ad libidinem, & ad illegitimas voluptates defertur, suaptéque natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit: quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. Ob præclaras virtutes primùm vt Heros, deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit: quòd omnis virtus inuidiam in se cõcitat: qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint. at ibi cessat

eius

eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiorque gloria virorum bonorum post mortem enitescit cùm igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obscurare possit, meritò dictum est id ab Euripide in Andromache:

χρὴ δ' οὔτιν' εἰδέναι βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος ἡμαρ ἐκπύσῃ τινὸς.
ὅπως πεσοῦσαι μὴ μέρει ἔχῃ κάτω.

Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus antequam dies illuxerit,
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint: sicut illud est de Augia. Dicunt Augias Solis fuisse filius, tantúmque habuisse armentũ, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret: nam quidam tradiderunt ibi stabulati consueuisse tria millia boum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnémque fimi copiam deleuit. Deinde cùm regio ad fertilitatem redisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus; vel (vt putarunt alii) quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Balearicæ. Hic cùm naualibus, terrestribúsque copiis plurimùm posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facile superauit. Fuerunt item qui hydram multorum capitũ fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbãtur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidũ, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatẽ, qui cùm Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclarè transegisset, tres oues Herculi largitus

est: quod munus, vt ferebant ea tempora, non parum erat honorificum. cùm verò μῆλα & oues sint, & mala fructus apud Græcos, locus datus est fabulæ, atque ad harū fabularū cognitionem nō parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimum Senatorem Venetum Matthæum Bembum misimus. ita verò se habet:

Quòd redu ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res patria imposuit tibi publica lator:
Nam labor assiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci succedere noctes
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides, tenuit cùm pondera mundi.
Fabula sustinuit quòd Atlas flammantia cœli
Astra: magistratus, & publica pondera gessit.
Crede mihi multo est cunctis felicior vnus
Qui faciles sine lite dies sine murmure vulgi
Præterit, haud inssus varias audire querelas.
Si quis in humanis rebus felicius optat,
Rusticus expectet dum totus defluat amnis.
Vel nihil est homini felix, vel sola quies est:
Quæ nullis sincera tamen conceditur: ac te
Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper:
Vt si alibi excreta vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi,
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:
In quo congesto mox credunt esse quietem.
Falluntur miseri: mens est qua sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor & auri,
Prædia, nobilitas, animo depellere curas
Non possunt, populi aut fasces, aut purpura Regum.
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens, ambitione remota.
Hæc vbi vitaris, discrimina plurima vitæ
Occurrent, animúmque trahent huc semper, & illuc.
Sic quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus, vinum, Veneris que cupido:
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus, ira

Prin-

Principiis obsta: subeat te cedere nolle
Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
Sin quacunque rapit grauis impetus, hac patiare
Deiecta ratione trahi, velut orba magistro
Æquora percurris pelagi spumantia puppis,
Quocunque arbitrium ventorum detulit: atque
Multa facis, qua pacatum fortasse pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per undas
Succinctam canibus, nil & vitare Charybdim.
Hic animi furor est Cyclops, qui mentis in antro
Delitet, hunc tu vince dolis, hunc stipite adure,
Hunc ratione doma, sic victus denique discet
Quæ iura hospitij: quàm sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex non sicca tyrannis
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor, & nodoso robore clana,
Nil sinit horrificum. vel qui Minoia Creta
Monstra domat fertur de Diis & natus vterque.
Si domites iram, vincliſque & carcere franes,
Inde voluptatum illecebræ blandique susurri
Circumstant: simul ista tibi vitare necesse est,
Ne te Sirenum cantus, non pocula Circes
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infelix quòd circumsepta tenetur
Mœstibus innumeris: occumbere turpiter aut est
Cuique opus, aut magnam referet victoria laudem
Barbaricis quid enim deiectis proderit armis
Qua sol consurgit, vel Iberis conditur vndis.
Imperio regere: æternum si pectore bellum
Victorem infestet captiuum blanda voluptas
Si trahat hunc, nullam meruit victoria laudem.
Otia solus aget, tranquillaque tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra
Ex animo curas & propulsarit inanes.
Forte magistratus transacto tempore ducis
Otia priuatus: priuatum munera possunt
Pieridum mulcere. domestica fortè requirit
Res domini curam: curam concede parumper.
Denique si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in se exercuit, & qua

Tempore præterito transegit, ponderet acta
Omnia si recte, niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cœlum, sedésque Deorum
Suspicere: implacidus hic se committere ventis.
Fortuna furias, & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verùm, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata, cùm draconem custodem cæcidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias post tot terræ, marisque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites: ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruiisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magisque glorioſum est seipsum vincere, & animi impetus refrænare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subiicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alii nihil aliud esse Herculē, quàm Solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Callirhoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus inhabitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τοῦ γαρύειν, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò Sol omnia accedens per signiferū ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone, ab aëris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alii crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerasque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiā ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum consipirarint, vel vt ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solùm ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippè cùm frustrà alioquin laudes Herculis commemorarentur, cùm illa monstra, quæ dicuntur ab illo

fuisse

fuisse domita, neque ita esse potuerint, neque si fuissent, nobis obessent, vt ait Lucretius lib 5. in his:

Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus?
Denique quid Creta taurus, Lerna aque pestis
Hydra venenatu posset vallata colubru?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen Bistoniásque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere efficerent nobis vntisque timenda
Vnguibus Arcadia volucres Stymphála colentes?
Aureáque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerbà tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset,
Oceani propter littus, pelagique sonora.
Quò neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quòd si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus, diligentius considerauerit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de Hercule, spectare. Ac de Hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Ætoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoante fluuio vocato, vt ait Strabo libr. 10. è Pindo monte orto, Ætoliámque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente, Maliacum, mersus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadum insularum influit, vt testatur Herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcæus Oceani & Terræ filium esse sensit, ac Hecatæus Solis & Terræ Nymphis in primo Heracleæ, Thetidis & Terræ, Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Ætolorum regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verum cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset, ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram,

quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine definiri vtri horum Deianira cederet. Quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit, qui cum præ dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonii filiæ, vti scripsit Alcimus in rebus Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit Quid. in Deianira:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncáque limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clàm Adrasteæ & Isdæ, vt scripsit Hermogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officii præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Ætolis, vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò nasceretur. Alij non capram, sed Hemonii Ætolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu, non capræ, sed tauri habuerit fuisse censeruut, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes Neque mirum est taurum Achelouum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule; quando Deaniram petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis:

μισγόμενος δέ μοι πατρὸς, Ἀχελῷον λέγω·
ἢ μὲν ἐν ταυροῦ μορφῇσιν ἐξαπίνης ἄγει
ἢ τῶν ἑαυτοῦ παῦρα μὴ ἄλλοτ' ἄλλα μίσγεται
δράκοντι ἶσος· ἄλλοτ' αὖ ποικίλου τινὸς
βύκαστρος· ἢ δυσκίς ἐξαμείβεται δέμας
κεντεῖ διφῶν ἀστὴρ κυανόκροις πόδοις.

Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Ebrmus tribus qui me petiuit à patre:
Taurus, deinde de pluribus ventrem notis
Pictus draco, vir inde, cui caput bouis
Mento fluebant, riuuli potabilis
Vnda nitentis, fontibus similimi.

Fuit enim poëtarum consuetudo, vt fluuios tauris similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edant mugitum: vel vt Hellanicus sensit, quia terram fulcare tanquam boues apparent, vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audia-

audiantur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg. lib. 1. Georg.

Poculáque inuentis Acheloia mi scuit vuis.

Atq. antiquorũ fuit id circo cõsuetudo vt aquas omnes quę vini mistionib. essent aptæ, Acheloi nomine vocarent: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferẽtes potum aquosum in Æthone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

μῶν Ἀχελῴου ἐσθ' κεκραμένος πολύς;
ἀλλ' οὐδὲ λύξαι τοῦτ' τὸ χρῆμ' ἔφυσε.
καλῶς ἂν οὖν ἄγειν Σκύθην ἢ πίν.
An mistus Achelous fuit non plurimus?
Cessare sitpi cuius haud quaquam licet.
Certè bibisse more præstaret Scytha.

¶ Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terræ; quia omnes fluuii ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locisque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat: cùm tamen Callirhoen & Castaliam filias habuerit, vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis fuisu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musæ pinnas ex alis cõuulserunt, sibique coronas fecerunt, vt ait Pausanias in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis:

Ἀχελῴου θύγατερ	*O Acheloi filia*
πότνι' Ἀσωπίδες Δίρκα·	*Verenda virgo Dirce:*
σὺ γὰρ ὅτι κοῦρος ἦν ποτε παγαῖς	*Olim tuis nam fontibus*
τὸν Διὸς βρέφος ἔλαβες,	*Iouis cepisti filium.*

¶ Cùm igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solisque radii ex Oceano & terræ suprema parte vapores excitent, inde niues & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Aristot. in Meteorologicis, ex quib. fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terræ eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuii, cùm in aquam mutatur. Alii credidêrunt vim esse optimarum aquarum Acheloum, sicuti testatur in ponderibus Asiæ Ephorus: ἢ δεῖ με Δωδώνης χρημάτων, ὁ χαλκὸν γὰρ ἐν ἅπασι τοῖς ποταμοῖς εἶναι ὅτου ἂν ὦσιν Ἀχελῴου ἴσοι· ὡς

τὰ πολλὰς νομίζοντας ὁ δὲ ποταμὸς ὁ διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σωτήριον ὕδωρ Ἀχελῶου τοῦ τῶν χρησμοὺς καλεῖσθαι. *vel oracula Dodonæa. nam in omnibus ferè responsis iubere solitus est Deus sacrificari Acheloo: quare permulti in eam opinionem inciderunt, vt non fluuium per Acarnaniam defluentem. sed vniuersam vim aquarum Acheloi nomine ab oracuło vocari crediderint.* erat enim illa sacrificantium consuetudo, vt in omnibus sacrificiis aquam illam, quæ sacris adhiberetur, nominarent Acheloum, quod testatur paulò pòst idem Ephorus: μάλιστα δὲ τὸ ὕδωρ Ἀχελῶου θεσπίζουσιν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *maximè verò inter iurandum, & in precationibus, & in sacrificiis aquam Acheloum nominare consueuimus.* est enim suauissima & salubertima Acheloi aqua credita, qui fluuius est Acarnaniæ, & in mare apud insulas Echinades vocatas ingreditur, vt ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀχελῶος ὅδε ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιὼν ἐς τὴν θάλασσαν, τῆσι Ἐχινάδων νήσοισι τὰς ἡμίσεας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. *atque Acheloi præsertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echinadum intrat, earúmque dimidium iam continentem fecit.* Atque in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo libro decimo Geographiæ, quòd latus australe Acarnanicum & Ætolicum ipso mari perfunditur, quod sinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit, qui superioribus temporibus Thoas appellabatur, at postea dictus est Achelous, vt scripsit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam sumpserit, diximus. Factus est Draco idem, quia sinuoso cursu deferuntur flumina cùm idem assiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus sit, humana forma fingitur: at ob. sonitum, taurino capite. Hercules, vt ait Strabo libro 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temerè & cum impetu regionem infestantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit & extenuauit: eámque aquam in multos riuulos diduxit, quæ prius regionem laniabat, vtilissimam reddidit. Inde dictus est illi fluuio taurinum cornu defregisse, & eo illo cornu abundantiæ rerum omnium accepisse. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. Quid aliud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non reperio, nisi quòd per prudentiam omnia vel maximè noxia efficiuntur

efficiuntur vtilia: cùm præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam sententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio. CAP. III.

SEd quoniam nemo propè est antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quę de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. Fabulantur itaque Oeneum Ætolorum regem, Calydoniæque imperantē, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animaliū Dianæ offerre solitum: qui cum sumtui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit Oeneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verùm aliquando Dianæ honores præteriisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium aprum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret: quod ita breuiter complexus est Ouidius libro 8. Metamorph.

Sus erat infesta famulus, vindexque Diana,
OEneta nanque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri: sua vina Lyæo,
Palladios flauæ lactis libasse Minervæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Lateidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oenei vineam, quam Ancæus Neptuni & Astypaleæ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse Oeneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. primo:

ἦ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
χωσαμένη, ὅτι οἱ οὐκ ἀπὸ θηλύτερα ῥέζων πάντων
οἰνήιος ἀλλοι δὲ θεοὶ ἑκατόμβας
οἵη δ' οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρη μεγάλοιο,
ἢ ῥα νύ τ' ἐν μεγάροισιν ἀάσπετα δ' ἔμπλην θυμῷ.
ἢ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἐννεχέραων
ὦρσεν ὀπὶ χλούνην συὸν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πολλ' ἔρδεσκεν ἐΐσων Οἰνῆος ἀλωήν.

πολλὰ δ' ὄγε σφιν θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῆσι ῥίζῃσι, τά οἱ αὐτὸς ἀέσσατο μήλων.

Suscitat his irata malum Diana, quòd illi
Cùm superos olim ad conuiuia læta vocassent,
OEneus hanc vnam merito priuauit honore:
Siue oblitus enim, seu neseit, haud tulit æqua
Mente, Iouis fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Æquauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum, & immitem, dum eam vineam plantaret: quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iusitque sibi vinum miscere: qui ibi poculum esset orsi admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit, cui seruus respondit:

πολλὰ μεταξὺ πέλει κυλίκος καὶ χείλεος ἄκρου.

Multa cadunt inter calicem, supremáque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus depositio poculo, arreptáque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cum opem ferret Meleagro OEnei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Ætolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lyncus Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, OElides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippasus Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderunt dentibus eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius lib. octauo hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cum tamen Isacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, priorémque in omnibus Atalantam Iasonis, at non Schœnei filiam, sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 10. chil. 7. apud

Zezem.

Zezem. Quàntæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quòd vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes belnas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymanthium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cum Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

¶ Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impunè negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam religionẽ, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidẽtia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt causæ vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu quàm Dei voluntate & consilio contingere. nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquando, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euanescant at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repentè inuadant: cum omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quòd propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impunè neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris.

CAP. LIII.

ILLA quæ de Ixione superius explicata fuerunt, non breuiores facient in Centaurorũ explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filii: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coiuncti genuerunt Hippocentauros. Dicti sunt autẽ Centauri quasi Centuri, cùm κεντέω pugno significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerũt: apud quos Pelethronius frenũ & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi frenarẽtur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerãt Pelii montis accolæ, agrestes

planè & implacidi & contumelioſi in omnes viri. Grauis pugna inter hos & Lapithas, qui dicti ſunt ita ab Apolline & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Poſidonius, aliquando exorta eſt: nam cùm Pirithous Deidamiam, vel (vt alii maluerunt) Hippodamiam Lyſti filiam ducens nuptias celebraret, quod affines eſſent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Iſti igitur ſimul ac vino incaluerunt & ipſam ſponſam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati ſunt: Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipſa regia committitur, multíque ex Centauris in ea ceciderunt, Theſeo præſertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Heſiodi his carminibus:

ἐν δ' ἔσαν Λαπίθαι αἰχμητάων
Καινέα τ' ἄμφι ἄκαστον, ἰδὲ Πυρίθοόν τε
Ὀρσίλοχόν τ', Ἐξάδιόν τε Φάληρέά τε Πρόλοχόν τε,
Μόψον τ' Ἀμπυκίδην τε Τιτάρησιον, ἔζοχον ἄλλων,
Θησέα τ' Αἰγείδην ἐϊκέλιον ἀθανάτοισιν·
αἰγύπιοι χρύσεοι ἆσιν ἐπ' ἀργύρεα πτερὰ πεπτᾶτες.
Κενταύρους δ' ἑτέρωθεν ἐναντίους ἠγερέθοντο.

Hic inerant Lapithæ, pugnax genus, inclyta pubes,
Cæneus, Pyrithoúmque, Dryantáque & Hopleus circum
Pugnantes: circa Prolochum, Exadium, atque Phalerum,
Mopſúmque Amphyciden Titareſion, hic quoque Theſeus
Ægides aderat ſimilis Diis ille ſupernis,
Aurea tela viris aderant argentea membra.
Parte alia ſiebant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primùm, & menſis, & ſacris vaſis pugna commiſſa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multóque inſanus Iacchо
Rhœcus, & Athracia ſubita de virgine pugna:
Crateres, menſæque volant, araque Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam verſi de ſuis finibus pelluntur, qui fuga ſe ſeruarunt in Pholoem Arcadiæ, vt videtur teſtari Orpheus in Argonauticis:

ὡς δ' ἂρ ἄειδε μέλπων Κενταύρων Ἐρεμυδόμων,
οὓς Λαπίθαι κρατέρφιν ἀπ' ἀθανάτων ἐλάσειαν.

Centauros cecinit, gens vtique aſperrima bello:
Stultitiæ pœnas Lapithæ tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas ſedes ſibi quærere coacti

coacti sunt & in regionẽ Perrhæborũ profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarũt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerunt hæc insigniorum Centaurorũ nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abryus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eutynomus, Emmachius, Enopion, Crynæus, Grypheus, Herlinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Larreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon, Monychius, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Medon, Nycton, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rhœcus, Riphetus, Ripheus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Theroctonus, Stilanthus, Theramon, Thurius. è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiodus in Clypeo His addiderunt quidam Baium, at non illum tamen qui vbi nomen dedit Mercurii, vel (vt alii maluerunt) Neptuni filium quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: si quidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infeciſſe dicuntur: ita vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantibus illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti, deinde vbi Nessus, & alii Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphosius fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alii igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alii Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquiunt cùm imperaret Titanibus: mox cum ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centau

rorum iustissimus,& sapientissimus,qui fuit Iasonis& Achillis pædagogus.illa igitur caussa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre.Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, totámque conspici superiorem partem,ita vt equitātis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos,vt ait Pausanias in Eliacis prioribus.At Lucretius lib.5.neque hac,neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit,non solum quod duæ formæ tam diuersæ simul esse non possint,cum altera vigere incipiat, cùm altera senescit ac fit inualida,verùm etiam quòd omnia è certis seminibus oriri necesse sit,atque in omnibus vnam naturam excellere : cùm duæ formæ diuersæ parésque viribus simul esse non possint,quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant,nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura,& corpore bino:
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis,vt non par esse potis sit.

Cum Hercules benignè à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus,Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit.quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse : quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus,& ob eximiam iustitiam, Deorúmque cultum inter sidera relatus Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt,sed centaurea herba,quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata,de qua ita meminit Virg lib.4.Georg.quam centaureum vocauit:

Cecropiúmque thymum,& graueolentia centaurea.

& Lucretius libro secundo:

At contrà tetra absynthi natura,serique
Centauri fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara,& grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in hic significauit Homer.quibus plerique morbi curabantur.

ὀπὶ δὶ ῥίζαν βάλε πυρὶνὶν,
χερσὶ διαχίψας.

radicem iniecit aceriam
Contundens manibus.

Quòd si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ caussa antiquos compulit ad hęc ita fabulosè confingenda?

¶ Patuit (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriámque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vnicuiusque locus, potéstque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chirō fuit inter sydera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniicier das, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire: cauendósque esse illos qui turpissimo sunt corpore, quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contrà illum esse finem omnium improborum, vt patriam, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quòd eum alii aliorum parentum filiū, & alia de caussa in auem sui nominis muratum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in libro de Diis & heroibus. Fama est hunc Cygnum Martis filium idcirco fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thessaliam accedentes aduenas interimeret cùm esset templū patri erecturus è capitibus cæsorum à se hominū. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille cæsus cùm militaret ad

Troiam, de quo ita scripsit Isacius: Ἀχιλλεὺς στρατεύσας τῇ Τροίᾳ, κτείνει τὸν Κύκνον, ἤγουν τὸν Κύκνου, ἔργῳ δὲ τὸν Ἀπόλλωνος. *Achilles cùm ad Troiam militaret, Cygnum ac lenem interemit, verbo quidem Cygni filium, at re ipsa filium Apollinis.* Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiam & ab aliis creditus Cygni filius, cùm esset Apollinis, vt patuit, quoniam opē ferens Troianis cum longis nauibus angustias maris Troiani occlusisset, impeditérque Græcos, neque illos descendere pateretur, quem tamen plerique fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aues, tāquā sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita habuit. Cùm Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam post bellum Troianum rediisset, fertur in vltionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Ægialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propè quodam amore Comatæ filii Stheneli, vel (vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cùm domum rediisset ita illo detentam vxorem reperit, vt parum abfuerit, quin ab ipsa Ægialia fuerit trucidatus, cùm vix se seruasset ad aram Iunonis Argiuæ. Post modo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captus, ad populos vocatos Dauuios in Italiam commigrauit, quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cū fortè tunc accidisset, vt Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiúsque in Italiā aduentu, misit rogatum ipsum Diomedem vt sibi opem ferret in ea rerum difficultate, promisitetiam se partem suę regionis ad habitandum esse daturum ad remunerationem tanti beneficii. Ille vbi auxiliatum Dauniis iuisset, victoriámque illis peperisset, vrbem postea vocatam Argyrippam condidit quam sibi esse regiam statuit. Nam cùm Daunus vellet videri tanti accepti beneficii minimè oblitus, proposuit Diomedi, concessítque optionem, vtrum mallet eligēdi, vel totam prædam, vel totam regionem hostis, quam cepisset. cùm neutrum horū voluisset eligere Diomedes, cuperétque Daunus aliquo condigno munere satis Diomedis in se beneficentiæ facere, Althænum Diomedis fratrem nothū iudicem statuit. atenim Althænus cùm fuisset captus amore Euippæ filiæ Dauni, vellétque Dauno gratificari, Regionem Dauno adiudicauit, iussítque prædam dari Diomedi

fertur

fertur illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina vtiliter terræ cõcrederentur, neque illa fructũ ferret, nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cum istud ipsum contigisset, neque terra illos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem non peruenirent: animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero, facerent abortum: dicitur Daunus misisse scisciatum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, tótque calamitates Dauni regionem inuasissent, cùm respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippæ incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque cõsilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicum repentè trucidat. Græci Diomedis socii qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, támque miserabili, illũ magnoperè lugere cœperunt, atque stridulè conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alii dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis similimas; quæ dicte sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticúmque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cùm populi essent iuxta sinum Iõnium, alii horum dicti sunt Peceutii, alii Diculi, qui postea Daunii & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dædali filio, hinc Salatia, hinc Calabria vocata fuit. atque Apulia dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Aſcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contem-

dum esse censuerim, sed non ab illa tabularum & combibonum garrulitate aut vociferatione : quoniam ea vis est illius, vt animum, moresque parum aptos priùs componat, deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facilè imbibendas. Alii dixerunt poëtas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, què & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimã, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatũ, honorũ, nisi quis vi laudis ac virtutis, communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur, sit etiam hoc ipsum per disciplinarũ liberaliũmq; artiũ præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissimè conseruatur. nam cum fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cum quid datur odii, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & delictis quibus se suósq. perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud præterea studium honestissimũ omnium ac vtilissimum, & cæteris omnibus occupationibus præferendũ, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atque de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis.

CAP. VI.

HArpyiæ, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electrę Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

Θαύμαντ' δ' Ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρες
ἠγάγετ' Ἠλέκτρη τ' ἠδὲ Πόντη τε Ἴριν τε,
Ἴκελόν τε Ἄρπυιαν Ἐριῶ τ' Ὠκυπέτην τε.

Oceano

Oceano natam, Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Illa viro, Harpyias, Aellòque Ocypetènque.

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit, Solibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerũt. Iris, Aello, Ocypete Quidam Celæno pro Iride subrogarunt. Asius, Alopen, Acheloë & Ocypeten nominauit, vt etiã Hyginus, Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen, Achæus Ocypoden Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas auréisque vrsorum, corpora vultúrum, faciem virginum habuisse, fuisséque alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed vnguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib 3. Æneidos:

Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis, & ira Deûm Stygijs se exsulit vndis.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluuies: vncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poëta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poëtæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta fluuium Salmidessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit) Agenoris & Phœnicis, vt Apollodoro, Neptuni: quẽtamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cum optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur, cæcũ consultò à Sole factũ fuisse, & ab Agenoris temporibus vsque ad Argonautarum nauigationem vixisse. Alij, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrãt Boreæ & Orithyiæ filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum suscepit, vel (vt alij maluerũt) Partheniũ & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæã Dardani Scytharum Regis duxit; tũ adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facidus capitis damnati. tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quę inter ipsos intercedebat, affinitate, multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberan-

Tempore præterito transegit, ponderet acta
Omnia si recte, niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cœlum, sedésque Deorum
Suspicere: implacidus hic se committere ventis.
Fortuna furias, & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verùm, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata, cùm draconem custodem cæcidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias post tot terræ, marísque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites: ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruiisse dicitur, quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magísque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrænare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subiicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alii nihil aliud esse Herculē, quàm Solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Callirhoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus inhabitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τοῦ γαύειν, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò Sol omnia accedens per signiferū ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Hebem illi vxorem à Iunone ab ærīs temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alii crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & pleraque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiā ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, vel vt ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solùm ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippè cùm frustrà alioquin laudes Herculis commemorarentur, cùm illa monstra, quæ dicuntur ab illo

fuisse

fuisse domita, neque ita esse potuerint, neque si fuissent, nobis obesset, vt ait Lucretius lib 5. in his:

Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus?
Denique quid Creta taurus, Lerna aque pestis
Hydra venenatu posset vallata colubru?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen Bistoniásque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere efficerent nobis: vncisque timenda
Vnguibus Arcadia volucres Stymphála colentes?
Aureáque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerbá tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset,
Oceani propter littus, pelagique sonora.
Quò neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quòd si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus, diligentius considerauerit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de Hercule, spectare. Ac de Hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Ætoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoantę fluuio vocato, vt ait Strabo libr. 10. è Pindo monte orto, Ætoliámque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente, Maliacum, mersus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadum insularum influit, vt testatur Herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcæus Oceani & Terræ filium esse sensit, ac Hecatæus Solis & Terræ Nymphis in primo Heracleæ, Thetidis &. Terræ, Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Ætolorum regis filiam in matrimonium popposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verum cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset, ipse quoque in matrimonium popposcit Deianiram,

quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine definiri vtri horum Deianira cederet. Quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit, qui cum præ dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonii filiæ, vti scripsit Alcimus in rebus Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit Ouid. in Deianira:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncáque limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clàm Adrasteæ & Isdæ, vt scripsit Hermogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officii præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Ætolis, vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò nasceretur. Alij non capram, sed Hemonii Ætolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu, non capræ, sed tauri habuerit fuisse censerunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianiram petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis:

μυθῶν γὰρ ἦν μοι τοῦτο μὴ λέγειν λόγον·
ὃς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξαιτούμενος
ἔστειχε σαφῶς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτός· ἄλλοτ' αὖ βοὸς τύπῳ
βέκκουσ' ἀπ' ἀνδρὸς ἦν δασεῖαις χρημάσιν
κεντρώδης ἀνθρώπου προσωπὶς πρόσω.

Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Fuit mus tribus qui me petiuit à patre:
Taurus, deinde de pluribus ventrem notis
Pictus draco, vir inde, cui caput bouis
Mento fluebant, riuuli potabilis
Vnda nitentis, fontibus similimi.

Fuit enim puerarum consuetudo, vt fluuios tauris similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edant mugitum: vel vt Hellanicus sensit, quia terram sulcare tanquam boues apparent, vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audiant

audiantur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg. lib. 1. Georg.

Poculáque inuentis Acheloia miscuit vuis.

Arg. antiquorũ fuit id circo cõsuetudo vt aquas omnes quę vini mistionib. essent aptæ, Acheloi nomine vocarent: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferẽtes potum aquosum in Æthone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

μῶν Ἀχελῷος οὗτ' ἐκεκραμένος πολύς;
ἀλλ' ἐξ ἀπλῆς τῆσδε τῆς γῆς θέμις.
καλῶς ὦμ' οὐκ ἄγειν Σκύθην πάλιν.

An mistus Achelous fuit non plurimus?
Cessare stirpi cuius haud quaquam licet.
Certè bibisse more præstaret Scytha.

¶ Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terræ, quia omnes fluuii ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locisque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat: cùm tamen Callirhoen & Castaliam filias habuerit, vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis iussu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musæ pinnas ex alis conuulserunt, sibíque coronas fecerunt, vt ait Pausanias in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis:

Ὦ παῖ Ἀχελῴου ποτὲ	*O Acheloi filia*
πότνι' Ἀμφάρητος Δίρκα·	*Verenda virgo Dirce:*
σὺ γάρ ὁτ' ἐκεῖνος πρὶν μὲν	*Olim tuis nam fontibus*
τὸ Διὸς ἐρίφους ἐλάβες,	*Iouis cepisti filium.*

¶ Cùm igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solisque radii ex Oceano & terræ suprema parte vapores excitent, inde niues & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Aristot. in Meteorologicis, ex quib. fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terræ eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuii, cùm in aquam mutatur. Alii crediderunt vim esse optimarum aquarum Acheloum, sicuti testatur in ponderibus Asiæ Ephorus: ἡ δὲ τῶν Δωδώνης χρεμετίσεις, ἐκεῖθεν γὰρ ἐφ' ἅπαντα τὰς πηγὰς ἐπέστησεν ὁ Θεὸς ὕδωρ Ἀχελῴου εἶναι·

τε πολλὰς νομίζουσας ὁ δὲ ποταμὸς ὁ διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντος, ἀλλὰ τὸ σιτῶλον ὕδωρ Ἀχελῶου ἐστὶ τῷ χρησμοῦ κελεύσαντι. *vel oracula Dodonæa. nam in omnibus ferè responsis iubere solitus est Deus sacrificari Acheloo: quare permulti in eam opinionem inciderunt, vt non fluuium per Acarnaniam defluentem, sed vniuersam vim aquarum Acheloi nomine ab oraculo vocari crediderint.* erat enim illa sacrificantium consuetudo, vt in omnibus sacrificiis aquam illam, quæ sacris adhiberetur, nominarent Acheloum, quod testatur paulò pòst idem Ephorus: μάλιστα δὲ τὸ ὕδωρ Ἀχελῶον ὀνομάζουσιν ἐν τοῖς ὕμνοις, καὶ ἐν ταῖς δεήσεσι, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *maximè verò inter iurandum, & in precationibus, & in sacrificiis aquam Acheloum nominare consueuimus.* est enim suauissima & saluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius est Acarnaniæ, & in mare apud insulas Echinades vocatas ingreditur, vt ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ οὐκ ἔπεσε Ἀχελῶος· ὃς ῥέων δὲ Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιὼν ἐς τὴν θάλασσαν, τῆσι Ἐχινάδεσι νήσοισι τὰς ἡμίσεας ἤδη ἠπείρου ποιέει. *atque Acheloi præsertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echinadum intrat, earúmque dimidium iam continentem facit.* Atque in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo libro decimo Geographiæ, quòd latus australe Acarnanicum & Ætolicum ipso mari perfunditur, quod sinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit, qui superioribus temporibus Thoas appellabatur, at postea dictus est Achelous, vt scripsit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam sumpserit, diximus. Factus est Draco idem, quia sinuoso cursu deferuntur flumina cùm idem assiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus fit, humana forma fingitur: at ob sonitum, taurino capite. Hercules, vt ait Strabo libro 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temerè & cum impetu regionem infestantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit & extenuauit: eámque aquam in multos riuulos diductam, quæ prius regionem laniabat, vtilissimam reddidit. Inde dictus est illi fluuio taurinum cornu defregisse, & eo illo cornu abundantiæ rerum omnium accepisse. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. Quid aliud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non reperio, nisi quòd per prudentiam omnia vel maximè noxia

efficiuntur

efficiuntur vtilia: cùm præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam sententia fuit explicata, at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio. CAP. III.

SEd quoniam nemo propè est antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quę de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. Fabulantur itaque Oeneum Ætolorum regem, Calydoniæque imperantē, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animaliū Dianæ offerre solitum: qui cum sumtui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit Oeneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verùm aliquando Dianæ honores præteriisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium aprum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret: quod ita breuiter complexus est Ouidius libro 8. Metamorph.

Sus erat infesta famulus, vindexque Diana,
OEnea nanque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri: sua vina Lyæo,
Palladios flauæ laticis libasse Minervæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritus cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oenei vineam, quam Ancæus Neptuni & Astypaleæ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse Oeneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. primo:

ἐν δὲ τοῖσι κιὼν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ
χωομένη, ὅ οἱ ὕπα θαλύσια γουνῷ ἄλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι δὲ θεοὶ δαῖτην ἐρατεινὴν
Οἶη δ' οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο,
ἢ ῥα νύ που ἐπόησεν ἀάσπετα δ' μέγα θυμῷ.
ἣ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἐκφέρεσθαι
ἄρσεν ὀϊστεύσασα σὺν ἀγχιμόλοις ἀρηϊδόκοις,
ὃς κακὰ πολλ' ἔρδεσκεν ἐῶν Οἰνῆος ἀλωήν.

πλὴν δ' ὅγε θεσπεσίοιμα χαμαὶ βάλε δίνδρια μακρὰ
αὐτῆσι ῥίζῃσι, καὶ αὐτοῖς εἴδεσι μίνων.

Suscitat his irata malum Diana quòd illi
Cùm superos olim ad conuiuia læta vocassent,
OEneus hanc vnam merito priuauit honore:
Siue oblitus enim seu nesit, haud tulit æqua
Mente, Iouis fore prætextam de femine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Æquauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum, & immitem, dum eam vineam plantaret: quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussítque sibi vinum miscere: qui ubi poculum esset ori admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit, cui seruus respondit:

πολλὰ μεταξὺ πέλει κυλίκος καὶ χείλεος ἄκρου.

Multa cadunt inter calicem, supremáque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus depositio poculo, arreptáque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cum opem ferret Meleagro OEnei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Ætolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, OElides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippasus Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna cecidernnt dentibus eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius lib. octauo hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cum tamen Isacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, priorémque in omnibus Atalantam Iasonis, at non Sch.œnei filiam, sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 101. chil. 7. apud

Zezem.

Zezem. Quàntæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quòd vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes belnas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymanthium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cum Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

¶ Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus ostenderet: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam religionẽ, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidẽtia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt causæ vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu quàm Dei voluntate & consilio contingere. nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquando, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euanescant, at quæ non fuerant ante visa & prænognita, nos repentè inuadant: cum omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quòd propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impunè neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris.

CAP. VIII.

ILLA quæ de Ixione superius explicata fuerunt, non breuiores facient in Centaurorũ explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filii: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coniuncti genuerunt Hippocentauros. Dicti sunt autẽ Centauri quasi Centuri, cùm κεντέω pugno significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerũt: apud quos Pelethronius frenũ & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi frenarẽtur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerãt Pelii montis accolæ, agrestes

planè & implacidi & contumelioſi in omnes viri. Graui pugna inter hos & Lapithas, qui dicti ſunt ita ab Apolliuis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Poſidonius, aliquando exortā eſt: nam cùm Pirithous Deidamiam, vel (vt alii maluerunt) Hippodamiam Pyſti filiam ducens nuptias celebraret, quod affines eſſent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Iſti igitur ſimul ac vino incaluerunt & ipſam ſponſam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati ſunt: Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipſa regia committitur, multíque ex Centauris in ea ceciderunt, Theſeo præſertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Heſiodi his carminibus:

ἐν δ' ἔσαν ὑσμίνη Λαπιθάων αἰχμητάων
Καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα, καὶ Ὑρίδαν τε Πεῖρίθοόν τε
Ὀξάλιά τ', Ἐξάδιόν τε Φάληρόν τε Πελασγόν τε,
Μόψον τ' Ἀμπυκίδην τε παρισσοτόξοτον Κρονίδος,
Θρῆσσά τ' Αἰγείδην ἐϊκέλην ἀθανάτοισιν·
αἰχμῇσιν χρύσεια φαεσίμβροτα τεύχε' ἔχοντες.
Κενταύρους δ' ἐτίναξε σὺν ἀμφοτέροισι γηρύοντο.

Hic inerant Lapitha, pugnax genus, inclyta pubes,
Canea. Pyrithoúmque, Dryantáque & Hoplea circum
Pugnantes: circa Prolochum, Exadium, atque Phalerum,
Mopſúmque Amphyciden Titareſion, hic quoque Theſeus
Ægides aderat ſimilis Diis ille ſupernis,
Aurea tela viris aderant argentea membra.
Parte alia ſtabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primùm, & menſis, & ſacris vaſis pugna commiſſa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multóque inſanus Iaccho
Rhœcus, & Athracia ſubita de virgine pugna:
Crateres, menſaque volant, araque Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam verſi de ſuis finibus pelluntur, qui fuga ſe ſeruarunt in Pholoem Arcadiæ, vt videtur teſtari Orpheus in Argonauticis:

ὃς ἦ' ἄρ' ἄειδε μάχην Κενταύρων τ' Ἐρεμυδόμων,
οὓς Λαπίθαι κατέπεφνον ἀτασθαλίῃσιν ἑῇσιν.

Centauros cecinit, gens vtque aſperrima bello:
Stultitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas ſedes ſibi quærere coacti

coacti sunt & in regionē Perrhæborū profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarūt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerunt hæc insignium Centaurorū nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abryus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eutynomus, Emmachius, Enopion, Crynæus, Grypheus, Herlinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon, Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Medon, Nycton, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus, Petimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rhœcus, Riphetus, (Ripheus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Therodonus, Stilanthus, Theramon, Thurius. è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiodus in Clypeo. His addiderunt quidam Baium, at non illum tamen qui vbi nomen dedit Mercurii, vel (vt alii maluerunt) Neptuni filium quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: si quidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infeciisse dicuntur: ita vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantibus illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti, deinde vbi Nessus, & alii Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphosius fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alii igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alii Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquiunt cùm imperaret Titanibus: mox cum ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centau

rorum iustissimus,& sapientissimus,qui fuit Iasonis& Achillis pædagogus.illa igitur caussa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, rotámque conspici superiorem partem,ita vt equitātis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos,vt ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucretius lib.5.neque hac,neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit,non solum quod duæ formæ tam diuersæ simul esse non possint,cum altera vigere incipiat, cùm altera senescit ac fit inualida,verùm etiam quòd omnia è certis seminibus oriri necesse sit,atque in omnibus vnam naturam excellere : cùm duæ formæ diuersæ paréſque viribus simul esse non possint,quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant,nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura,& corpore bino:
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis,vt non par esse potis sit.

Cum Herculos benignè à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus,Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit.quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse : quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus,& ob eximiam iustitiam, Deorúmque cultum inter sidera relatus Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt,sed centaurea herba,quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata,de qua ita meminit Virg lib.4.Georg quam centaureum vocauit:

Cecropiúmque thymum,& graueolentia centaurea.

& Lucretius libro secundo:

At contrà tetra absynthi natura,seriqué
Centauri fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara,& grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in hac significauit Homer.quibus plerique morbi curabantur.

ὃν δ' ἵζεν βάλε πικρίῃ,
χερσὶ διατρίψας.
radicem iniecit acerbam
Contundens manibus.

Quòd si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non poterat, quæ caussa antiquos compulit ad hęc ita fabulosè confingenda?

¶ Patuit (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestisquid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriámque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potéstque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chirō fuit inter sydera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderate indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniicier das, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire: cauendóque esse illos qui turpissimo sunt corpore, quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contrà illum esse finem omnium improborum, vt patriam, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me prætérit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quòd eum alii aliorum parentum filiū, & alia de caussa in auem sui nominis muratum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in libro de Diis & heroibus. Fama est hunc Cygnum Martis filium idcirco fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thessaliam accedentes aduenas interimeret cùm esset templū patri erecturus è capitibus cæsorum à se hominū. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille cæsus cùm militaret ad

Troiam, de quo ita scripsit Isacius: Ἀχιλλεὺς δὲ στρατεύσας τῇ Τροίᾳ, ἀνεῖλε τὸν Κύκνον, ἤτοι τὸν ἀδελφὸν ἢ υἱὸν ὄντα Κύκνου τοῦ Ἀπόλλωνος. *Achilles cùm ad Troiam militaret, Cygnum ac lenem interemit, verbo quidem Cygni filium, at re ipsa filium Apollinis.* Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiam & ab aliis creditus Cygni filius, cùm esset Apollinis, vt patuit, quoniam opē ferens Troianis cum longis nauibus angustias maris Troiani occlusisset, impeditérque Græcos, neque illos descendere pateretur, quem tamen plerique fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aues, tāquā sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita habuit. Cùm Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam post bellum Troianum rediisset, fertur in vltionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Ægialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propè quodam amore Comatæ filii Stheneli, vel (vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cùm domum rediisset ita illo detentam vxorem reperit, vt parum abfuerit, quin ab ipsa Ægialia fuerit trucidatus, cùm vix se seruasset ad aram Iunonis Argiuæ. Post modo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captus, ad populos vocatos Daunios in Italiam commigrauit, quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cū fortè tunc accidisset, vt Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiúsque in Italiā aduentu, misit rogatum ipsum Diomedem vt sibi opem ferret in ea rerum difficultate, promisitque iam se partem suę regionis ad habitandum esse daturum ad remunerationem tanti beneficii. Ille vbi auxiliatum Dauniis iuisset, victoriámque illis peperisset, vrbem postea vocatam Argyrippam condidit quam sibi esse regiam statuit. Nam cùm Daunus vellet videri tanti accepti beneficii minimè oblitus, proposuit Diomedi, concessítque optionem, vtrum mallet eligēdi, vel totam prædam, vel totam regionem hostis, quam cepisset. cùm neutrum horū voluisset eligere Diomedes, cupierétque Daunus aliquo condigno munere satis Diomedis in se beneficentiæ facere, Althænum Diomedis fratrem nothū iudicem statuit. Etenim Althænus cùm fuisset captus amore Euippæ filiæ Dauni, vellétique Dauno gratificari, Regionem Dauno adiudicauit, iussítque prædam dari Diomedi

fertur

fertur illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina viliter terræ cõcrederentur, neque illa fructũ ferrent nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cum istud ipsum contigisset, neque terra vllos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem non peruenirent: animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero, facerent abortum: dicitur Daunus mi sisse scisciratum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, tótque calamitates Dauni regionem inuasissent. cùm respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippæ incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque cõsilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Dris inuisum atque inimicum repentè trucidat. Græci Diomedis socii qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, támque miserabili, illũ magnoperè lugere cœperunt, atque stridulè conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alii dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis similimas, quæ dictę sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticúmque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cùm populi essent iuxta sinum Ionium, alii horum dicti sunt Peucetii, alii Dauni, qui postea Dauniì & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dædali filio, hinc Salatia, hinc Calabria vocata fuit. atque Apulia dicta est ab vrbe Dionedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contem-

liosè deiectas. nam memoriæ proditum fuit ab illis Siculis scriptoribus Diomedem cùm aureum scutum Glauci haberet, Colchicum draconem interemisse, qui Phæaciam regionem deuastauerat, vbi primùm in Italiam aduentaret, ea re insignem honorem adeptus Diomedes permultas sibi statuas ad perpetuam prælari, facinoris memoriam erigendas curauit, quæ è saxis Troianis (vt diximus) excisæ fuerunt, quæ statuæ vnà cum ipso Diomede cæso in mare à Dauno fuerunt deiectæ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis rebus Cygnum fuisse regem illorum Ligurum, qui habitarunt in Gallia transpadana, laude musicæ artis & cognitionis clarum: qui ibi mortuus esset, dicitur ab Apolline in auem sui nominis mutatus. Alii dixerunt ducem Ligurum Cygnum nomine miro amore Phaethontem prosecutum fuisse, qui post eius casum tam assiduè flebat atque eiulabat, vt Deorum misericordia in auem sui nominis sit mutatus, atque cùm esset musicæ artis peritus, creditus post mortem Apollini musicorum Deo esse consecratus. Lucianus in eo dialogo qui Cygnus inscribitur, assessores fuisse Apollinis cygnos commemorat, & amicos homines musicæ peritos, qui cùm mortui essent, fuerunt in aues sui nominis mutati ab eodem.

¶ Hæc ea sunt quæ de Cygnis fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis scriptoribus: quæ si diligentiùs considerentur, partim nos admonent nullam esse turpitudinem, nullámque arrogantiam, quæ Deum non habeat vindicem & vltorem: partim etiam ad insignium hominum laudem fuerunt excogitata. nam cùm Diomedes vel Deos ipsos vulneraſſet, iustam Deorum vindictam omnino aufugere non potuit, quia tam felici rerum successu elatus fuerat, vt neque Diis quidem pepercerit in ipsa rerum felicitate, quos magis vt autores omnis humanæ felicitatis impensiùs que venerari atque obseruare decebat. Eius socij dicuntur in aues fuisse mutati, quòd omnis infelicitas & miseria alas iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti sunt cygnis similes, vt alii voluerunt, aut ipsi cygni, dum lugubres ac miserabiles voces emitterent, quoniam neque tutum est, neque sapiens, neque valde pium illorum sceleratorum calamitates fugere, qui diuino cõsilio, diuináque prouidétia propter illatas vel in ipsos Deos iniurias illas calamitates patiantur,

cùm

cùm illud scire possimus. Fiunt enim brutis similes ij qui neque motibus animorum moderari aliqua saltem ex parte possunt, neque æquo animo ferre nitãtur illud, quod diuinitus statum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socij Diomedis in aues Diomedeas vocatas dicãtur fuisse cõuersi. Alij dixerũt Cygnũ illum ab Achille cæsum cùm ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse conuersum, non quidem reipsa (nullum enim fuit tempus quo homines in plantas, aues, pisces, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorum illud fuisse à poetis confictum. nam fuit vna multarum fabularũ excogitatarum ratio aliquando, assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ ætati gratiam per sua figmenta aucuparentur. Sic homines sæpius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quib. templa, altaria, sacerdotes, cæremoniæ, ac proprij ritus sacrorum fuerunt instituti, multique in varia corpora animaliũ per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate peruenerunt. Habet enim illud suauitatis poeticæ, vt illa quæ in soluta liberáque oratione ridicula viderẽtur & vana & mendacia, ipsa non solùm probabilia & simillima veris efficiat, sed etiam cum incredibili auditorum voluptate & admiratione ita imprimat in animis, vt non facilè deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta ascisere, cùm reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotii properare soleant, potiùs quàm aliquid exterum admisceatur. nam cùm liceat poetis aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certè non permissum est facilè cæteris scriptoribus, nisi maxima de causa, & eum res ipsa necessario postulare appareat. Quod verò Cygnum Ligurum regem eorum qui habitarunt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certè significare voluerunt poetæ, optimarum artium expertes esse principes homines non oportere, vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocantur, cum & animum ad regias virtutes & ad optimam rerum præsentium administrationem, & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo perferendum. Istud à musicæ scientia primum inchoan-

dum esse censuerim, sed non ab illa tabularum & combibonum garrulitate aut vociferatione: quoniam ea vis est illius, vt animum, moresque parum aptos priùs componat, deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facilè imbibendas. Alii dixerunt poëtas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, què & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimã, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatũ, honorũ, nisi quis vi laudis ac virtutis, communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur, fit etiam hoc ipsum per disciplinarũ liberaliũmq; artiũ præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissimè conseruatur. nam cum fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cum quid datur odii, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & delictis quibus se suósq. perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud præterea studium honestissimũ omnium ac vtilissimum, & cæteris omnibus occupationibus præferendũ, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atque de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis.

CAP. VI.

HArpyiæ, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electrę Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

Θαύμαντι δ' Ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατερες
ἠγάγετ' Ἠλέκτρη καλλιπλοκαμὶς τέκεν Ἶριν,
ἠύκομους θ' Ἅρπυιας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.

Oceani

Oceano natam, Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Illa viro, Harpyias, Aellóque Ocypetenque.

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit, Solibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerũt, Iris, Aello, Ocypete. Quidam Celæno pro Iride subrogarunt. Asius, Alopen, Acheloë & Ocypeten nominauit, vt etiã Hyginus, Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoën, Achæus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas aurésque vrsorum, corpora vultúrum, faciem virginum habuisse, fuisséque alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed unguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib. 3. Æneidos:

Triſtius haud illis monſtrum, nec ſæuior vlla
Peſtis, & ira Deũm Stygijs ſeſe exſulit vndis.
Virginei volucrum vultus: fœdiſſima ventris
Proluuies: vncæque manus, & pallida ſemper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poëta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poëtæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxtá fluuium Salmidessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit) Agenoris & Phœnicis, vt Apollodoro, Neptuni: quẽtamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cum optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur, cæcũ consultò à Sole factũ fuisse, & ab Agenoris temporibus vsque ad Argonautarum nauigationem vixisse. Alij, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrãt Boreæ & Orithyiæ filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum susceperit, vel (vt alij maluerũt) Partheniũ & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæâ Dardani Scytharum Regis duxit: tũ adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facibus capitis damnati, tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quæ inter ipsos intercedebat, affinitate, multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberan-

rur. Non defuerunt qui ob eam accusationem oculis captos fuisse adolescentes inquiant: quare indignatus Neptunus ob eam crudelitatem illum etiam cæcum fecit. & Harpyias immisit. Alii, inter quos Philochorus hos Thynum & Mariandynum vocarunt. Alii hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardani filia, sed è quadam pellice Scythica natos fuisse autumarũt. Id cùm feciſſet Phineus, dicitur eo supplicio à Ioue affectus, vt oculis careret, & perpetua fame discruciaretur: cui tamen cum paratæ forent epulæ, neque illas comedere tunc quidem licebat, quoniam Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eum miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acusilaus Argiuus, quia, cùm vates esset, Iouis ac Deorum arcana mortalibus patefeciſſet, his supplicijs addictum scripsit, ad quem profecti Argonautæ perbenignè accepti, pro præmio monstrati itineris in Colchidem, & pro liberalitate hospitali alatos Boreæ filios cum sagittis miserunt, qui Harpyias à mensa Phinei depellerent: quas è regione fugientes, cùm ad Plotas vsque vocatas insulas, quas alii Echinadas vocarunt, insecuti fuissent: atque inde ad Argonautas iterum reuertissent, quòd illæ iurassent se non amplius Phineum infestaturas, illæ insulæ dictæ sunt Strophades: quæ omnia explicata sunt ab Apollon. libro 2. Argonaut. cùm hæc inquiat:

ὧδε δ' ἀπάνευθεν εἶκεν Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς,
ὃς ἀεὶ δὴ πάντων ἐλεεινότατα πάσχεν ἀνάγκῃ
εἵνεκα μαντοσύνης, τὴν οἱ πάρεκ᾽ ἠγάγετ᾽ Αητίδης
Λητοΐδης ἄλλ᾽ ὄφρα μιν ὀπίζετο καὶ Διὸς αἰπὺ
κρέιον ἐπιβλήσειε δέος νόον, αἰθρηπόσιν
τῷ γε μὲν ἠρᾶτο μὴ πρὶν ἀλωμενὸν ἐκπεμπέμεν,
οὐ πρὶν ἀλεύατο μῦθον ἀμειλίκτοιο θυέλλης
εἶπα ἀπειρήσιν ἐπιειμένον, ὄφρα οἱ εἶπεν
Ζηθέτα καὶ Κάλαϊς ἀκοντίσαι ἐκ νεὸς ἀγγελον.

Hæc & Agenorides habitabat litora Phineus,
Ærumnas passus mortales est super omnes,
Quòd diuinaret: namque artem prabuit illi
Latoides: quare ille Iouis vel numina summi
Spernebat: mentémque Deum mortalibus idem
Vaticinans nudauit. eum grauis inde senectus
Inuasit: primùm est oculorum lumine captus.
Inde frui dapibus vetitum est: quas plurima semper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

Dein-

Deinde carmina, quæ sequuntur, omnia propè illa narrant quæ diximus de Phinco. Reuersi sunt autem Boreadæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt Iride illos reuocante, vel vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illam fuisse conditionem Boreadum memorant, vt nisi Harpyias consequerentur, sibi esset pereundum, atque hi cæsas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponnesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollod. lib. 1. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas, sed sagittis cæsas esse arbitratus est, priusquã Boreadæ reuocarẽtur. Quòd autem canes Iouis vocatę sunt, paret ex his carminibus Apollonij lib. 2.

Οὐ θέμις, οὐδὲ δίκη Βορέης, ἔχεσκεν ἐόντας
Κανέας ἀνάλιον Διὸς κυνὸς.
Non est fas, Boreæ nati depellere ferro
Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipsas Harpyias quidã putarunt fuisse ab Hercule postea pulsas ex Arcadia, cùm Stymphalum oppidum iuxta Erasinũ fluuium popularentur, ærei crepitaculi tinnitu, vt dictũ fuit. Has scripsit Chæremon sub quodam specu in Creta tãdẽ se abdidisse, vnde nunquã postea euolauerint. Atque hæc ea sunt quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis.

¶ Dictę sunt Harpyiæ ab ἁρπάζω, quòd omnia secũ raperẽt, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremẽto inquinabant, vt fœtor omnino perferri non posset. Atque cũ fluuiorũ, fontium, imbriũmq; natura per Naiades, & reliquas Nymphas significabatur, aer superior & vis ignea per Iouẽ, aqua per Neptunũ, inferior aer per Iunonẽ, per Vestam terra: sic per Harpyias vis & natura ventorũ significata est ab antiquis: qui (vt dictũ est sæpius) sub his fabularũ figmẽtis vniuersa naturalis philosophiæ, & morum præcepta tradiderunt, vtilitatem cum suauitate cõmiscentes. Atq; vel ipsarũ Harpyiarũ ortus demõstrat vires esse ventorũ, qui enim putarũt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse senserũt, quàm admirabilẽ ventorũ naturam, qui è supernante & puriore Oceani aqua per Solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumẽto, quòd Iridẽ ventorũ sororẽ putarũt, quæ in imbribus & nubibus certo ordine collocatis apparet: neque sine imbribus fieri potest: quo tẽpore etiam venti vel dominãtur, vel iam anteceſſerũt. Nomina præterea

ngularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeritatem, vel aſpectum ſignificant: nam Ocypete celeriter eſt volans, Aello procella. Celæno obſcuritas nubium, quę ventis impelluntur. illud etiam indicabat forma Harpyiarum, quæ fingebantur alatæ & fœminæ ob leuitatem duplicem ac celeritatem, cùm neque Boreadæ quidem illas comprehendere potuerint, vt iure de illis dici queat:

Quid leuius fumo? flamen. quid flamine? ventus.
Quod vento? mulier. quid muliere? nihil.

Qui Iridem vocarunt tertiam Harpyiam, in idem recidêrũt: nihil eſt enim horum à vi ventorum ſemotum. Quid ergo? ſignificare voluerunt per hæc ventos è ſuperna vi aquarũ, è puriore parte ſcilicet gigni: aut ex ea aqua quæ eſt cum terra commiſta ſuperiùs, quæ in vapores extenuata in ſublme tollitur: qui vapores poſtea modò in pluuias condenſantur modò in ventos extenuantur. Neque abhorret prętereà à ciuili inſtitutione hæc fabula, quippe cùm declaret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauiſſimum ſupplicium Deorum conſilio mortalibus immiſſam fuiſſe. Nam cur oculis captus eſt Phineus? quia non videbat humanam conditionẽ vitæ intra anguſtiſſimos terminos includi, paucíſque eſſe contentam, atque ób eam rem perpetua fame diſcruciabatur: neque poterat præſentibus epulis veſci, cùm non pateretur illud habendi deſiderium, vt præſentibus bonis perfrueretur, ſed vt fieret tantùm locupletior. Id vulturum corpus, id vncę manus, id ora ſemper fame pallentia ſignificabant, id reliqua corporis forma, quę ex animo auari hominibus ad vſquem expreſſa eſt. Quidam per Harpyias raptorum naturam ſignificare voluerunt, quæ virgines ideo patetæ ſunt, quia ſterilia ſunt Diis ita volentibus, & breui dilabuntur bona per rapinam furtúmque parta: quare & famelicę, & alatę, & immundę dictę ſunt. At nunc de Heſperidibus.

De Heſperidibus. CAP. VII.

HESPERIDES autem Heſperi Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Heſperi fuiſſe credidit. Chęterates Phorci & Cetus. Nomina fuerunt illarum Ægle, Arethuſa, Heſperethuſa, vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo oppido Mauritanię, extrema parte Æthiopiæ, ad occidentem, vbi

loca

loca fuerunt à Sole exusta, arenisque obducta, & ob serpentum frequentiam infesta: neque multum à Meroe, & à mari rubro distantia, ibi anguis esse dicebatur, qui aurea mala custodiret ne ab vllo caperentur. quem serpentẽ curabat Hesperidum sacerdos, vt apparet ex his carminibus Virg. lib. 4.

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus est: vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massyla gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulásque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, vt significanit Dionysius in libro de situ orbis in his;

Ἄτλας δ' οὐρανὸν ἄμμι διὲκ κεφαλῆς ἀνέχησι,
πὰρ ῥηγμῖν γαίης, ἑσπερίδων λιγυφώνων
ἐς πείρατ' ὀμβρήσσης ἀκτῆς ἐπὶ νείατα κύρτου.

Sustinet hic Atlas cœlum sic fata iubebant:
Vltimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.

Hunc hortũ fama est Atlantem montibus vndique cinxisse, quia Themis illi respondérat futurũ esse vt filius ex eis cò aliquãdo accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agretes in rebus Libycis oues fuisse sensit, quæ aureæ nominantur, quæ cùm inhumanum & agrestem pastorem haberent, ideò sunt à dracone custodiri: at Pherecydes li. 10. vbi nuptias Iunonis commemorauit, terrã Oceano proximam in occidẽte aurei coloris poma tulisse inquit, pomósque aurei coloris fructus ferentes: quam sententiam ità secutus est Lucanus:

Abstulit arboribus pretium, memorique labores
Alcides passúsque inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipsa seruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt testatur Apollonius lib. 4.

ἔνθα δ' ἴσαν πάλιν, ἄλλην δὲ τὸν ἄλλην
ἐσσύτο τις χθιζὸν παλαχθεὶς μῆλα νομεύειν
χάρμῃ ἐν Ἀτλαντος, χθονίοις ὅτε μοῖραν ἐνώμων
Ἑσπερίδες πόλεμον τὸν ἐπ' ἄμμορον ἀείραντα·
δὴ γὰρ τόν γ' ἤδη κλῖνε ὑφ' Ἡρακλῆι χαλκῷ
μώλεσιν ἐν Λάδωνι παρ' οὔασι.

Errantesque locum sacrum venere: vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora.
Anguis terrigenæ, hic vbi cœlo attollitur Atlas,
Illum curabant nymphæ pradulce canentes,
Hesperides truncum amplexus sed ab Hercule cæsus
Is fuit.

Cum etiam esset Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Merope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nympha vrbi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Paus. at non è Typhone & Echidna, vt ait Apollonarrator, quem capita centum habere putarunt. Fama est Herculem cùm ad hæc aurea mala mitteretur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, qui vbi essent, nescitet: atque ad nymphas Iouis & Themidis in speluncam apud Eridanum fluuiu habitantes contendisse, vt ab iis scisciteretur vbi posset mala aurea Hesperidum reperire: quæ ad Nereum illum miserunt, vt dictum fuit superius. Fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse quæ Venus dederat Hippomeni: cum nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non solum Hercules malis Hesperidum potitus fuit, nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide:

Τὰν ὥρην ἔχε δ' ἄλλα παρ' ἐσπερίδων μᾶλα
μᾶλ' ἐπὶ χερσὶ βαλών, ἵμερον ἀμφὶ δέ οἱ κραδίαν
ὡς ἴδε, ὡς ἐφλέχθη, ὡς ἔβλαβεν ἔκφρονα θυμόν.

Virginis Hippomenes thalamos vbi forte petiuit,
Mala tenens manibus curribat: vt hæc Atalanta
Vidit, vti periit magnò correpta vt amore est.

Hæc ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis, nunc quid significent, perquiramus. Verum res vt ad historiam referatur ita se breuiter habuisse dicitur. Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas, qui habebant oues pulchritudine egregias & flauas & colore aureo. Hesperus cum filiam suscepisset Hesperidam nomine, illam fratri in matrimonium coniunxit, à qua regio vocata est Hesperitis, ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides, & à matre Hesperides: Harum formæ desiderio ob celeritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Anteum pugnauit, Prædones in quodam horto

horto ludentes puellas rapuerunt, nauique impositas auexerunt. Hercules vbi fortè prãderent prædones in littore, perce pta re de virginibus, latrones ad vnũ interemit, ac filias patri reddidit; pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono acce pit & alia multa ab Atlante, & astronomiæ cognitionem: quam vbi ad Græcos transtulisset: sphæræ cognitionem ni mirum, dictus est cœlum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alii volunt) Hesperi filiæ fuerunt, vt a lii, Atlantis: quæ sidera sunt. earum pater cœlum, aut vespertinũ tempus fuit, quod quasi frater est cæli. Dicti sũt habere hortos in occidente, in quibus esset mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotun da appareant: atque ea nõ nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellæ apparent, cũ in lumine Solis per diem occultentur. At quis est draco qui hæc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrati. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerint, in insula quæ perpetuo flumine circun dabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alii cùm mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpen tem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & a stra ipsa intra se continet, quæque horizon siue determinans linea appellatur, ea cùm obliqua sit omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, meritò serpens ac draco ab artificibus fa bularum atque historiarum fuit appellata. Qui fluuium in sulam ambitẽtem anguem esse dixerũt, ij Herculem inquiũt ad insulã obseruatis opportunitatibus traiecisse ac remeasse, cùm fluuius is factus fuisset peruius ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerũ astronomicarum peritiam ab Hercu le in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligã sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruant aurea poma qui ob auaritiam neque dormire quidem tutò possunt. quare præclarè dictum est à sapientibus, diuitias tã quam lapidem indicem animi cuiusquam esse datas ho minibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent, & quasi opportunitates ad res præclarè gerendas, ad patriæ ad sui ipsorũ, ad amicorũ, ad bonorũ cõmoda cõcessæ: at impru dentibus & malis quasi suppliciũ, cũ augeãt de fideriũ ipsum

etiam accumulandi, quare vel ex ipsarum diuitiarum vsu quantopere quisque sit vir bonus & Dei amicus, posset dignoscere. at nunc de Atalanta dicamus.

De Atalanta. CAP. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solùm fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna, quod venationibus mirificè delectabatur, quæ etiam inter venandum cùm apud Stethæum Æsculapii fanum siti laboraret, dicitur saxum cuspide percussisse, atque frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentem fontem elicuisse, quódque illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius. Huic cùm pellis apri pro insigni victoriæ data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriâ victoriæ à fœmina sibi fuisse præreptam, pellis exorta fuit per auunculos Meleagri, quibus ab ipso Meleagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis vltionis conuersa est demum in Meleagrum. nã cùm esset cum titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cui quo exusto mori opus esset, mox illo in ignem conjecto per maternam indignationem periit Meleager. Memoratur item quòd victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

ἦ ἵνα χαμαὶ ὄρρωσε ὑ ἀμζολίαν τοχίτης,
πῦτυ γλῆφε καύρ χρύσεον Ιππόμενες,
ἄμφω μᾶλοι κῦσεν ἐπὶ κ παρθένον ὁρμῆς :
ἐν ἄρμῳ κ ζυγὸς σύμβολον ὑμῆ πλατίης.

Num dotem, magis an tardandi præmia cursus,
Aurea ab Hippomene mala puella capit?
Malum vtrumque fuit, tardauit namque puellam
A cursu, & nodos nexuit in Veneris.

Nam fuit multorum antiquorum mos, vt nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Anræus rex Libyæ filiam Alceim, vel (vt alij maluerunt) Barcẽ victori cursus proposuit. Sic Danaus filias, sic Pisãder Camirensis sorores, vt ait Pherecydes, sic Hippodamiam proposità ferunt. At quòd in templo magnæ Matris moræ impatiens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victore concubuit, Hippomenes in leonẽ, ipsa in læenam conuersa est.

¶ At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare

gnificare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem: atque illum insanire, qui per summũ capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi, & pudor, & facultatum iactura, & vitę non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his pervenire nunquã cõceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetierit nulla habita vel Deorum immortalium, vel sanctissimarum legum reverentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in terrestrem bestiam cõuerti? vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionẽ coleremus, vt eorum loca sacra ne cõtemneremus, hæc ipsa literarũ monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimúmq; ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmiserũt, si quis rectè consideraverit. cum omnia contra huius ætatis scripta ab imperitis plerisq. in lucẽ tradita, plena sint lasciniæ, auaritiæ, adulationis: nihílq. minus curent, quàm vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant. Fuit alia Atalanta Iasonis filia, quam vxorem duxit Milanio, at ista de filia Schœnei memoriæ prodiuntur, quæ fuit admodũ libidini, & omni lasciviæ dedita, atque in Maenalo monte Arcadiæ versabatur. ac de Atalanta satis, nũc dicamus de Theseo.

De Theseo. Cap. IX.

THeseus Neptuni & Æthræ filius fuisse dicitur, vt traditum est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Ægei fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Ægeus, nec tu Pittheidos Æthra
Filius: autores saxa fretúmque tui.

Fama est hunc aliquando cùm puer esset adhuc, quo tẽpore Hercules Trœzenem ad Pittheum venit, leonis pellem quã gestabat Hercules vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonem esse putasset: cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cum adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus, & Scironẽ, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isth-

mum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus experiri coegit, quo viatores ipse interimebat. Alii tamen dixerunt, inter quos fuit Sosicrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephisum amnem latronem Polypemonē cognomine Sinnin, ac Procrusten habitantem in loco vocato Corydallo Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem, & alligatos illis hospites arboribus in suum locū cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè laniantem ac discerpentem, interemit: idem Peripheten Epidauri Vulcano natum, ænea claua in pugna vtentem, trucidauit, aliósque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plutarchus & Strabo libro nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydonium conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, atque cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quòd cùm gloria Theseus, nominisque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi consiliaret, Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu illi insequenti etiam intrepidus fit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autē Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatem cùm esset adhuc adolescens, in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur, quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. Fabulantur Asterium fuse Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis: hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage, qui factus fuerat ad Ægyptii illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem

Croco-

Crocodylorum: cuius operis magnificentiam ita descripsit Herod. in Euterpe: ἐστὶ γάρ τι καὶ τούτων τείχεα τὰ ἐξ ἑνὸς λίθου συλλογεταποιημένα ἐστήκεε πάντα· αἱ δὲ περιπάσαι σφέων ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τούτῳ καὶ αἱ ἐξέλογρες, καὶ οἱ ἐν ὑπόγαιοι δόμοι, καὶ οἱ ἐν ὑπερῴῃσι ὑπὲρ τοὺς κάτω ἐόντας, καὶ οἱ ἐν ὑπερῴῃσι ὑπὲρ τὰς ἑτέρας ὑπερῴας, ἐόντες ἀριθμὸν ἐς δισχιλίους καὶ μυρίους μάλιστα· ἐν τοῖσι ἐγὼ αὐτὸς ἐσῆλθον καὶ εἶδον· τὰ δὲ ὑπερῷα λέγω μᾶλλον ἢ πυλεῶνας εἶναι τῶν ἐσόδων Ἑλληνικῶν ἔργων μεγίστων· καὶ πολλὴ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ ὁδὸς διὰ τῶν περιπετάσματα ὑπερβαίνειν τοὺς δυσβήχια ὑψηλοὺς καὶ πολλοὺς ἐόντας· καὶ τοὺς μὲν ἐκ βορείων τῶν δὲ ἐκ μεσαμβρίης οἰκημένους· καὶ τὸ τείχος ἐπιέχει ἐπὶ πᾶν ἑκάστου· καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τείχους ἐξοδοι ἐπὶ ἑκάστους· ἐπίχει δὲ ἐπὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς τοῖχος ὁκοῖος καὶ ἐπὶ τὸ τείχος· οἰκήματα τὰ ὑπὸ γῆς ἐστι δισσά· τὰ μὲν ὑπερῷα ἐστὶ ὁμοῖα τοῖσι ἐπὶ γῆς· τὰ δὲ κατώτερα ἐστὶ ὑπὲρ τὰ ἐπὶ γῆς κείμενα· ὥστε ἐστὶ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ ἐπὶ πᾶν ἑκάστου πεντακισχίλια οἰκήματα· τὰ δὲ

eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cũ ea dixisset, gemmam in profundissimum gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorant Thesеum cum illa gemma & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sidera relatam a Neptuno fuisse inquiunt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Ægei, fuisse scripsit, eius qui mari Ægeo nomen dedit: quamuis Nicocrates Cyprius ab insula Caprarum vocata: Cui non Νῆσος ἀπὸ τῶν αἰγῶν Πορφυρίας, à capra Percania scilicet nominatũ putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Ægæa nominata. Atque cùm priùs in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legésque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perduranit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cum armis hostiliter irrupisse, atque in agrum Atheniensem præcipuè impressionem fecisse, quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel, vt alii maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam, cùm illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosporum penetrarunt, multámque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt. denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Athenien sis. Theseus collectis satis validis viribus vrbanis secum habens vxorẽ suam Antiopen, de qua susceperat Hippolytum filium, cõmisit prælium collatis signis atque cùm victoria penes ipsum post diuturnam pugnam fuisset, alias ex Amazonibus obtruncauit, alias coegit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est Theseum fuisse inuentorem palæstræ, vt ait Pausanias in Atticis, artémque palæstritarum perfecisse: cùm antea corporis magnitudine tantùm ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur, nam Antiopen rapuit, & Phædram abducturus, veritus hẽ qui filii nascerẽtur ex ea, aut Hippolyto, illis Hippolytus dominaretur, Hippolytum, ad Pittheum dicitur amandasse. Illud autẽ fecit, tum vt apud illum educaretur, tum etiam vt in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filiis cæsis, quia res nouas molirentur, Troezenen proficiscitur, vt

se do

se de cæde purgaret: quo tempore primùm vbi Hippolytus Phædræ visus fuisset, ac in eius desiderium illa incidisset, hæc postea contigerunt, quæ memoriæ prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnæ Helenam raptam ferunt, quę ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo libro nono, quo tempore Theseus ætatis suæ annum quinquagesimum agebat. Cùm verò Helena in Lacedæmonem à Thesprotis, quò cum Theseo & Pirithoo iuerat, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinæ erexit, vt ait Erasistratus, & Pausanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in epistola Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minimè ereptam in his carminibus:

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cùm sim rapta meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum,
Excepto vedij passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlteriùs nil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

Δημοφῶν τε πατρὸς πάρ. Δημοφῶντος Θησέως,
Ἀκάμας τ' ἀδελφὸς τῷδ' ἐπικουρίαν λέγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamásque frater verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo iactis sortibus Helenã contigisse, ea tamen conditione vt priùs iurarent, vt, vtri illa euenisset, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulãtur igitur hos audita eximia forma Proserpinæ ad inferos descendisse, atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alii dicunt Theseum cum Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commisso prælio cum Thesprotorum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cithyrum. ille postea Lycomedis iussu à Scyriis perbenignè exceptus in Scyro insula per insidias dicitur

fuisse obtruncatus, ad cuius mortis vltionem Cimon Scyto vrbem deleuit, & ossa Thesei Athenas reportauit. Hæc pauca de Theseo, quę apud omnes poëtas decantantur, quæque fabulosis narrationibus magis, quam veris historiis sunt similia, ex illis multis quæ de illo traduntur colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatē superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarent, cùm nullum Deum vel promptiorem, vel ferociorem Neptuno haberent, in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem permulta suæ virtutis exempla vbique maleficis delendis hominibus dedit, crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, vt quæ præclarè cum virtute gesta sunt, meritis laudibus, & honorificis scriptorum præconiis careant: plurimum conferunt & impelluut ad clarorum virorum imitationem. Nam si taceantur insignium virorum res gestę, ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui, qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt?

¶ Nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthū, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cùm ex aliis aliæ semper graviores oriantur: è quibus nemo se, nisi per singularem prudētiam & fortitudinem, explicare potest. Verùm neque illud solùm in priuatam vitam cadit, sed multò magis in magistratus, & in auaritiam, & in ambitionem hominum, quæ omnia mirificis difficultatibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potius quàm ambitiosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, delerentur: quoniam nihil est adeò formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna causa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur: neque enim potuit sine Dædali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenii. Verum quia difficilius est voluptatum quàm difficultatum certamen,

men, atque multi superatis omnibus horrificis monstris, & grauissimis periculis, postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in tum mũ capitis discrimẽ peruenerint: idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & eum in grauissimas arumnas propter mulieres denique incidisse, fabulantur: cùm vix fratrum Helenæ imperũ euasisset & à Centauris propè fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, nõ potuerit. Nam cum firmitate neruorũ corporisq; fortitudine eximia aliquando & effrænata libido, esse consueuit, quæ temperantia & quædam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiam nonnulli perducere conantur, vt testatur Zezes hist. 5. chil. 2. & Plutarch. in Thesei vita: qui Proserpinam illam filiam Molossorũ regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canẽ, cuius regis filiam rapere. Theseus ac Pirithous parantes deprehensi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentib. temporib. ab Hercule eò accedente liberatur. Pausanias in Atticis non per dolum inquit ad Plutonem Tesprotorum regẽ hos venisse, ac filiam rapere voluisse, sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsum arma cepisse, tum exercitus magna parte amissa, cecidisse in pugna Pirithoum, ac Theseum captũ in vincula ad Cithyrum coniectũ quẽ finem omnes propè illegitimę libidines sortiuntur. At nũc dicatur de Tereo.

De Tereo. CAP. X.

TEreus, Martis & Nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatam libidinem: quippe cùm non à patria solùm profugere coactus sit, sed etiam humanam figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum regis & Zeuxippes filiã Prognen vxorem duxit cùm ipse Thraciæ & Phocidi imperaret. Nam vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic successit Cecrops, qui filiam Actæi habuit in matrimonio, atque ex illa Herse, Pandrosum, & Aglaurum, filium verò marem Erisichthonem suscepit: deinde Erisichthone mortuo ante patrem regnum deuolutum est ad Cererem, hinc ad Cranaum, post hunc ad Erichthonium, à quo ad Pandionem regnum peruenit.

Fama igitur diu inualuit apud Phocenſes, vt in eorum rebus ſcripſit Pauſ. Philomelam in auem ſui nominis apud ipſos ob Terei timorem fuiſſe mutatam. Res autem ita ſe habuit, vt teſtatus eſt Ouid. lib. 6. Metamorph. Fertur Tereus aſſiduis propè precibus Prognes impulſus ad ſocerum Pandionem aliquando contendiſſe, illúmque rogaſſe vt ſecum Philomelã ad viſendam ſororem mitteret, quod cùm facilè à Pandione impetraſſet, vt pote qui virum bonum & temperantẽ generum ſuũm arbitraretur: tum ferunt in itinere Tereum cùm ad Parnaſi vrbem Daulidem aduenisſet, in amorem Philomelæ incidiſſe, quam per vim demũ vitiauit, cum illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa poſtea tam turpe facinus, & impurũ ſorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam eſse in itinere ſorori Progne nũciauit. Deinde Philomela rẽ clam per nũtios ſuo ſanguine ſcriptã ad ſororẽ miſit, vel potiùs, vt ſenſit Nicocrates, acu pictam ad illam clã deferendam curauit. Id ægrè ferens Progne, facinúſque tã atrox non impune commiſsum eſse oportere rata, filium Itym, quẽ vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri appoſuit. Deinde cũ Tereus, Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo oſtendit cúmque à patre eſum, fuiſse demonſtrauit. Iis conſpectis Tereus ad ſtringẽdum enſem accurrit, vt cædem filii vlciſceretur: quare Deorum conſilio Progne in luſciniã conuerſa eſt, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc ſequens Tereus fit vpupa, quam, cùm eſset tardior, aſsequi non potuit. Philomela verſa eſt in hirundinẽ, & Itys in phaſianum, quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Strabo libro nono. Hanc fabulam breuiter explicauit Virgil. ità in Sileno:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi philomelã dapes, qua dona pararit.
Quo curſu deſerta petiuerit, & quibus antè
Infelix ſua tecta ſuperuolitauerit alis.

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta eſt Aedon, ſiue Philomela, ſiue Luſcinia eadem Progne, Itym aſſiduis ſamẽtationibus adpocare, & querulas cantilenas in ſyluis effundere, vt ait Homerus libro 7. Odyſs. in his:

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηΐς ἀηδὼν

μηδὲν δείδιθι τᾶς ἐμᾶς τέκνον ἰσταμένοις.
ἀηδόνιον. ὦ σὺ τὰ πάλοισι κατὶξ ὠρᾶν πυκινοῖσιν
ἐν δάμᾳ τερπνῶσα χὰν πολυκλαυτᾳ φωνᾷ,
πᾶσι δ' ὀλοφυρομένα Ἴτυλον ἐξέπιον.

Sic canit, vt vernus arridet floribus arua,
Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Considens ramus florentibus arboris alta,
Mille modis varians vocem, cùm sylua querelis
Personat, & flet Itym dilectum.

Inde verò effectum est, vt querulam auem Iouis nuntiam vocauerit eam Sophocles in Electra, cùm veris nuntia sit, & caloris moderati aduenientis: sic enim inquit:

νήπιος ἐστὶ κἀξεπιστρεφὴς
ὅστις ὀλωλότων γενέων ἐπιλάθεται.
ἐμὲ δ' οὐ κατὰ σμικρὸν ἔκπαγλος ὄρνις,
ἅ Ἴτυν ἀεὶ Ἴτυν γ' ὀλοφυρομένα,
ἔρις ἀηδὼν Διὸς ἄγγελος.

Demens qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem,
Quæ Itym semper Itym queritur.
Auis querula, Iouis nuntia.

¶ Hæc ea sunt quæ de Tereo, eiúsq. vxore ac filio fabulosè tradita sũt ab antiquis: quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed vt pleraq fieri cõsueuerunt ad hominũ vtilitatẽ conficta. Neq. n. naturæ lex patitur, neq. dicentib. animus hominis assentitur, quòd homo aliquis repẽtè in tã diuersã à se formã commutetur. Quòd Tereus Thraciæ & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Chæroneã, imperarit, quòd Progne Pãdionis & Zeuxippes filiã vxorẽ duxerit, quòd ex illa Itym susceperit, quòd vim etiã Philomelę intulerit, id nõ dissentit adhuc à veritate, & quòd in eius iniuriæ sceleríq. vltionem Progne filium ceciderit, ac patri epulandũ dederit. Quid est n. horum quod fieri non potuerit? at quòd omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cũ Terei sepulchrũ non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus siue Æthyiæ Mineruæ, erectum fuerit in agro Athenienſi, vt ait Pausanias in Atticis. Enimuerò, quia illæ mulieres post eam cædem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, idcirco finxerunt poetæ illas ob mœrorem & luctum eorum

quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas. Deinde cùm vpupa per id tempus primùm Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum: cùm mulierem altera hirundo, altera luscinia facta dicatur, quia vtraque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est n. ea vis sonorum, vt qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant: quoniam anima hominum ex numeris compo sita, vt senserunt Pythagorici, facilimè sonum harmoniæ percipit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrimè ad vtrunque motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solùm sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur, aut concitati plus æquo refrænantur. Sic etiam poetæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra, quorum strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verùm quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulò antè dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cùm nulla sit ciuitas tam felix, nullum tam potens regnum, nulla tanta támque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omnísque lasciuiæ cædes, ærumnæ, exilia, egestas, præsentiúmque bonorum iacturæ sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. CAP. XI.

MEduſa etiam ob libidinem & Veneris & immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cum vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiab. Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est. at ea quæ celebratur à poetis, vt ait Pausan. in Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur: cuius quæ fuerit mater non constat: cum quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum, cum piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus insul-

inuleum esset, comam primum, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim, vt quicunque illam aspicerent, fierent lapides quod innuit Ouid. lib. 1 de Ponto:

Ipsa Medusa, oculis veniat licet obuia nostris,
Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cum multos homines in lápides verteret, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes afficeret, Deorũ misericordia Perseus Iouis Danaésq. filius ad eam obtruncandam mittitur: vel potius, vt quidam maluerunt, à Polydecte Seriphorum rege missus eò ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum, Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cum is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. at Isacius nõ eam fuisse causam Medusæ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quę cum magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & ausa est de forma vel cum Dea contendere. Eam arrogantiam & impudentiam Dea graviter ferens, prius crines quibus maximè gloriabatur, in turpissimos maximéque formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formę intuitu omnes mortales auertit, vti qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus cum verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonémque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dicterium vocata. Verum vt ad Perseum redeam, qui superius missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pephredo & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à nativitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illę vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuò accepit: neque prius illis reddidit, quàm ad Nymphas ipsum deduxissent. tum acceptis calceis volucribus Nympharum, & pera siue sacculo, galeáque Plutonis, & adamantina falce Mercurii, & speculo Palladis, volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas

Gorgones peruenit: quę capita habebant serpentibus implicita squamosis,dētes quanti sunt magnorū aprorum,manus ferreas,& alas,quibus volabāt. Sic igitur ad has volauit Perseus,quas dormiētes inuenit:atq; Meduſę caput in speculo auersus intuens Pallade manū dirigente amputauit. Ex capite Meduſę desecto Pegasus alatus equus repentè prosiliit.tum grauiter ferentes reliquę sorores Sthęno & Euryale ac lugentes sibilum è multitudine anguium ingentē emittebant, vnde Pallas legem tibiarum multorum capitū vocatam antiquitus excogitauit.at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero à tergo ferens gestauit ad Palladem.sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

ἐν δ' ἵδ' ὑὸς ἀνέρος Δαναὴς τέκος ἱππιοχάρμου Περσεύς,
οὔτ' ἄρ ἐπιψαύων σάκεος πόδα· οὔθ' ἅρα σιτὸς
δαίδαλος ἐγγὺς ἐών· ἐπὶ δ' ὤμοις ἐστήρικτο.
τὼ γὰρ μιν παλάμῃσι ποδῶν κλυτὰ Ἀμφιγυήεις
χρύσεον ἀμφὶ δὲ ποσσὶ βάλ' ἔχε πτερόεντα πέδιλα.
ἔμμεσον δέ μιν ἀμφὶ μελαίδετον ἄορ ἔκειτο
χάλκειον· σὺν τελαμῶνος· ὁ δ' ὥς τε νόημα ποτᾶτο.
καὶ δὲ μετάφρενον εἶχε κέρη δεινοῖο πελώρου,
Γοργοῦς· ἀμφὶ δὲ μιν κίβδιστις ἔπλετο, δαίδαλμα
ἀργυρέῃ δύσσανοι δὲ κατημωρεῦντο φανεῖσαι
χρύσειοι· δ' ἐν δὲ κεφαλῇσι κορυθάιοιτιν ἄηκτις
πᾶσ' Ἀΐδος κυνέη, γυμνὰς ζόφον εἶχον ἐσῶσαι.
αὐτὰρ ὁ σπεύδοντι κὴ ἐρήρυτο ἴσα οἰκὼς
Περσεῦ· Δαναΐδης· ὑπεμήνατο, τοῖ δὲ μετ' αὐτὸν
Γοργόνες ἄσπετοι τε κὴ ἀμφασίητοι ἕποντο.

Hic aderat Danaes proles clarissima Perseus:
Nec tangebat enim scutum pede,nec procul idem
Distabat: nusquam stabat,mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus,ast humeru loro suspenditur altis
Ensis: & ille animo velocior aera transit.
Gorgonis horribilis monstri cui terga grauantur
Pondere:circum ex argento,mirabile visu,
Sacculus hoc habuit,claudebat fimbria vestem
Aurea:Plutonis galea caput ipse tegebat
Obscura,steterat nox illam plurima circum.
Filius at Danaes Perseus mira arte vimenti

Factus

Factus erat similis, properantique: horrida monstra
Gorgones à tergo, similésque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluēte natus est vocatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis distillātibus ex ipso capite, varia serpētū genera, vt scripsit Apollonius Rhodius in ædificatione Alexādriæ at Zenodotus Theophilus in lib. 2. historiarū duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalāgē mare & Arachnē fœminā cæterū Phalāx rē bellicā à Pallade didicit, Arachne telā texere. hi cū rem habuissent inuicem, tantæ turpitudinis odio cōmota Dea hos dicitur in serpentes cōuertisse, cū tamē Acusilaus è Typhonis sanguine illos natos fuisse tradiderit. Id caput suo clypeo Pallas affixit, & gestare consueuit, vt testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

Γοργὼ δ', ἣν ἐπ' αἰγίδος πτυχαῖς,
χαλκῆ μετώποις ἐμπεσοῦσ' ὀφιστόμοις,
πολλοῖσι σοῖσι κἀδόκησεν ἐκπλήσειν φόβου.

Gorgo Dea est ab egide,
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multis timorem personat tinnitibus.

Hæc ea sunt quę de Medusa memorātur fabulosè, quę cùm sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta, inquiramus. Paus. in Corinthiacis eādem Medusę ad historiam traduxit, vbi inquit eam fuisse filiam Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitámq. in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exiret. Verùm cum lectissimis Persei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie noctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuę pulchritudinē admiratus Perseus, vt omnibus esset spectaculo, pręcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica bestias esse admirabilis & inusitatę formę inquiant, & inter illas feros homines: atque Medusam vnam ex illis fuisse, quæ procul à suis gregibus aberrans ad. pāludem Tritonidē peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuāte Minerua, quia homines eius loci sacri Mineruę putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quę hactenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmitteretur ad posteros, nisi quępiā pręclarior & vtilior subesset sentētia.

¶ Quid ergò est? cùm pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatē aut libidinem censeri? est enim vis illa voluptatum, vt & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officii, omnisque vtilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedamus: quare cùm homines inutiles rebus cæteris efficiantur, præclarè dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alii superbiæ & arrogantiæ & temeritati vim Medusę attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quòd ob libidinem Deę templum profanauit scilicet, & quod de pulchritudine capillorum ausa sit cū Dea contendere. nam qui superbia & petulantia nimis efferuntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cùm cęteris omnibus, tum sibi maximè fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbię & libidini illa vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulā vt libidinē fugiamus, cùm illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucunda: denique vt superbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: vt quæcunque bona habemus, à Deo esse putemus, qui omnium bonorum solus est autor & largitor: quare si quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cùm priùs omnium oculos Medusa in se cōuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (vt verius dicam) ob pristinam felicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebant. nam cùm fortunæ vis & aura benigna aspirauerit, magna circūstat. it vndique amicorum, & coniunctorum copia: at si Deus fortunæ cursum auerterit, omnes & amici & coniūcti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cùm nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim. at nō ob eam causam, quę superiùs dicta est. Quòd autē dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certè ad voluptatem spectat, cum nihil nos possit æquè ab illa deterrere quàm supplicia & dolores quæ ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suopte ingenio vel ad propositas calamitates, modò cum aliqua voluptate commisceātur, vt arceri omnino nō possint, idcirco necessarium fuit

fuit sapientis Pallaeis Deæ auxilium, quæ Perseum Iouis filium ad illam obtruncandam miserit. nam nisi diuinitus præceptis instruamur, nobisque Deus auxilio sit, vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare possumus. Dicta est Pallas illud caput suo pectori affixisse, quod factum est vt ostenderetur quanto terrori esse hostibus sapientia iure debet & vt demonstrarent tantam vim esse sapientiæ vt homines perfundat tanta animi suauitate, vt vel ad hæc fortunæ ludicra, quæ nos bona vocare consueuimus, prorsus obstupescere faciat: cùm saxa sint & ligna ad aurum, si cum sapiẽtiæ diuinitate mirabilitatéque conferantur. nam illud præcipuum est sapiẽtiæ munus, quod nobis ostendit stultum esse aliquid firmitatis in rebus fluxis & leuibus putare inesse. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. CAP. XII.

GOrgonum verò duplex est ordo, cùm omnes sint natæ ex iisdem parentibus quibus etiam Medusa, è Phorco scilicet & Ceto. Aliæ verò earum cùm canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt: de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia:

Φόρκυϊ δ' ἄρ' Κητὼ Γραίας τέκε καλλιπαρήους,
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ Γραίας καλέουσιν
ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμεναί τε γέροντες
Πεμφρηδώ τ' ἐύπεπλον, Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.

Tum Phorco Cetóque sate sunt nomine Grææ,
Canitiésque comas nascentibus occupet illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt:
Pephredo bene picta genas, bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnúmque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterentur, vbi domo exirent: quem domi in vasculo quodam reponebant, quod videtur significasse ita Æschylus in Prometheo:

πόντου παρ' ὄχθον φλοίσβοτον ἐξ' αὖ' ἵξομαι
πρὸς Γοργόνεια πλάτα Κισθήνης, ἵνα
αἱ Φορκίδες ναίουσι δίμυιαι κόραι,
τρεῖς κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι
μοναύχενες τ' ἄδ' ὄδοντε καὶ πτερὼ λάβραι
ἐκτῆσιν, ἥδ' ἡ νύκτερος μέλαν τορὸ.

Pontum sonorum transiens vt Veneris
Ad Gorgonæos terminos Scytharum, vbi

Sunt Phorcides graues puellæ tres: quibus
Cygni color, solúsque oculus mox sufficit:
Communis idem est omnibus dens omnibus
Sáque ú, nec vnquam has intuetur lumine
Phœbus diurno, Luna nunquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libro secundo rerum Libycarum, Lamiam vnam tantùm fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quam cùm Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent quæ ex ea nascerentur. illam igitur ferunt ob dolorem non solùm deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorúmque inuidiam in cunis infames vorare solitã: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamẽ in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam, & primam omnium mulierum fuisse vaticinatam, quæ Sybylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus libro secundo non iisdem nominib. appellauit, sed Pemphredo, Erito, Dono. Melanthes in libro de mysteriis, læno addidit iis quæ numerantur ab Æschylo & Hesiodo. His oculum & dẽtem communem rapuit Perseus, cùm ad cædendam Medusam proficisceretur, vt ait Simonides in Perseo, quos tamdiu reti nuit, quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græarum Gorgones tres sorores dictæ fuerant, quæ, vt ait Apollodorus libr. 2. squamosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum, manus æreas, alásque aureas. Hæ in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Hesperidibus haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur Hesiodus:

Γοργοῦς δ' αὖ τέκετο πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο
σὺν νυξὶ πρὸς ὑκατὸν, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι
Σθενὼ τ' Εὐρυάλη τε, Μέδουσά τε λυγρὸ παθοῦσα,
ἣ ὧρ' ἦεν θνητή, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρως
αἵ δύο, τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο Κυανοχαίτης.

Gorgonas Oceani pavit hinc extrema colentes,
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas,
Euryale, Sthenóque, Medusáque tristia passa.
Hæc mortalis erat: nec mors nec cana senectus
Illas infestare valet. compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.

Zee,

Zez. hist. 22. Chil. 5. Gorgonibus oculum Græarum falsò attribuit: fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibus, illúmque tam diu retinuerit, quamdiu Gorgones sibi indicarentur. Menander in libro de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratã fuisse. Hæ in Doracibus insulis in mari Æthiopico habitarunt, quas insulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoriæ prodidit Nimphodorus libro tertio historiarum, & Theopompus libr. 17. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squamosarum anguium spiris capita habuisse implicita, sed ipsa capita fuisse draconum squamosorum, dentésque in morem aprorum habuisse, ac oculum singulas, manus ferreas, alasque quibus volarent. His erant pro zonis geminæ viperæ inter se cõnexæ, vt testatus est Polemo in libro ad Adæum & Antigonum Consueuerũt præterea omnes illos in lapides conuertere, à quibus aspicerentur, vt in his significauit Æschylus:

πίλας δ' ἀδελφαὶ τρεῖς Νυκτὸς κελαίνοπτεροι
δράκουσι μισθὸν γοργόνες βεβηκυῖαι,
αἳ θνητὸς οὐδὲὶς εἰσοδὸν δέχει πτεροί.

Sunt tres sorores his volucres non procul,
Serpentibus diríque compta Gorgones,
Quas intuens nemo diu spirauerit.

Nam cùm Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cùm cerni Perseus ob galeam Plutonis minimè posset, illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sanè de Gorgonibus me legisse memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro quem scripsit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem solitos appellare, agrestibus ouibus persimile. quod tamen nonnulli vitulo marino potius esse simile putarunt. eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret, comámq. haberet illud animal è fronte ad oculos demissam, quam vbi concutiens & caput, vix tandem ob grauitatẽ aspexisset, eos perimebat qui visi fuissent: cùm alii inquiant non è spiritu, sed aspectu, oculorũmque radiis id accidere. Testatur libro quinto Athenæus multos Marii milites, cùm aduersus Iugurthã militarent, hoc animal syluestrem ouẽ esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos, quoniã

insequentium strepitum id animal timens, comam, quæ oculos tegit, concussisset. Has Gorgones siue fœminę fuerint, siue monstra horrenda, poetæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruserunt: sicuti & alia animalia quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus stabulant, Scyllaque biformes,
Et centum geminus Briareus, ac belua Lerna
Horrendum stridens flammisque armata Chimæra,
Gorgones Harpyiaque, & forma tricorporis vmbræ.

¶ Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrarentur, quam cognitionem & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicũ oculum habere dixerunt, quo vtebantur cùm exirent domo, quia nõ tantum intra domesticos parietes desidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & vbi sunt difficultates, necessaria est prudentia. Alii curiosorum ingenia per hæc inquiunt reprehendi, qui ad res suas domesticas excutiunt, cùm in alienas acutissimè cernant. Hæ igitur Grææ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunæ lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus claris & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum, sorores sunt Gorgones: quas alii voluptates, alii pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quib. vtrisque sine Græarũ consilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodem fonte atque ex ipso animo nascũtur. Dictus est ideirco etiã Perseus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Pluto nisque galea, & ense Mercurii illas superasse, & incolumis euasisse, quoniã in omnibus rebus arduis ac difficilibus opus est sapientia primùm, & animi perspicientia, & subtilitate, atque adeò acumine ingenii, sine quib. nihil glorioſum trãsigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt rẽ summatim colligam, idem erat ac si dicerent: quòd vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ nos in perniciem & perpetuas ærumnas trahent: cùm sit animaduertendum ne nos tanquam stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte multa nos circũstant pericula, cauendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus vtrisque vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implo-

rare

xare auxilium, quod nemini sincero animo petenti deesse consueuit. Hoc si fecerimus, incolumes ex omnibus vel grauissimis periculis euademus, neque è pernicioſis voluptatib. capiemur. Id qui fecerit, erit Perseus Iouis filius. Deo gratus scilicet & amicus. Quidam senserunt multas bellicosas fœminas fuisse in finibus Libyæ occasum versus, sed in primis Gorgonum genus, in quas Perseus militauit, quæ virginitatem seruantes miræ strenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur. peractis militiæ annis ad fœtum verti poterant, quibus viri parebant ac domos seruabãt, & res domesticas hæ habitarunt ad Tritonidem stagnum ad occasum apud Oceanũ in Æthiopia, quæ debellatæ fuisse à Perseo Iouis filio dicuntur quo tempore Medusa illis imperabat, penitúsque deletæ sunt ab Hercule quo tempore posuit columnam in Libya. Tritonis autem stagnum dicitur terræ motibus & Oceani irruptionibus euanuisse. Isacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicítque Gorgones esse maris filias, quoniam dictæ sunt à fremitu maris, aquas scilicet. Ad has Perseus, siue Sol, Iouis filius, nempe mentis diuinæ minister, Mineruæ consilio accedit: cùm omnes naturæ actiones fiant pro diuina sapientia, neque frustrà, neque inutiliter. ob motus celeritatem hic habuisse dicitur Nympharum volucres calceos: cùm in omnia vis eius penetret, falcẽ cepit à Mercurio: at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri possint, galeá habuisse dicitur Plutonis Occidit igitur Medusam, quæ erat mortalis, quoniam solam aquam maris subtiliorem ac supernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ subsideant. Dicti sunt in lapides conuerti, qui Medusam vidissent, quoniã admirabilis est sapientia Deitatque attonitus propè ob admirationem consisteret, si quis intueri rectè posset Solis vim & actionem, ac virtutes naturæ. Atque hæc ipsa fabula ad vitæ humanæ institutionem, vt dictum est, vniuersa trãsferri potest. At verò nunc de Sirenibus est dicendum.

De Sirenibus. CAP. XIII.

SIrenes & ipsæ periculosa hominibus monstra propter cantus suauitatem, dictæ sunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundissimum somnum in-

ducerẽt: quos postea ita sopitos in mare deiiciebãt ac necabãt: excogitabãt enim ex omnib. cãtilenis, quas pro cuiusq; ingenio tucũdiores fore putabãt. Has igitur finxerunt antiqui Acheloi fluminis qui Ætoliã ab Acarnania disterminat, Nicopolimq; ciuitatẽ quã Cæsar post victũ Antoniũ ad victoriæ eius memoriã sempiternã erexit, alluit, & Terpsichores fuisse filias Nicãder libro tertio Mutatorũ Melpomenẽ Sirenũ matrẽ fuisse scribit. alii Steropen, alij Calliopen. Has tres fuisse memorãt, quæ Musas aliquãdo in certamẽ cantus prouocare Iunonis suasu ausæ sunt: quare cũ priùs essent alatæ Sirenes, Musæ alasvictis euulserũt, coronasq; ex illis factas suis capitib. imposuerũt: quod factũ est in Creta iuxta ciuitatẽ illa de causa vocatã Apteram, vt ait Crobylus lib. 1. Illa de causa vt dictum est, postea alatis capitib. Musę fuisse putabantur, præter vnam, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorũ Siciliæ promontoriũ priùs, vel (vt aliis magis placuit) in insulis Sirenusis habitarũt: quæ sunt in extrema parte Italiæ, vt sensit Strabo lib. 1. qui Sirenusas insulas etiam fuisse inquit libr. 5. saxosas ac desertas, non procul à Capreis. Hæ dictæ sunt inferiorem corporis partem habuisse volucrũ auium, at superiorem ad humanam formam effictam, vt sensit Theopompus in Callæschro, & Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouid. lib. 3. artis amandi:

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quas libet admissas detinuere rates.

Nomina verò illarũ fuerũt ista, Aglaope, Pisinoe, Thelxiopia: vt voluit Chærilus Thelxiope, Molpe, Aglaophonos. Clearchus verò Solensis, in Amatoriis, libr 3. vnam illarum Leucosiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopẽ, quæ ait Strabo etiam libro primo Georg. nobilissimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen de nomine vnius Sirenũ quæ in iis locis mortua est. Eam verò ciuitatẽ Phalaris Siciliæ tyrannus instauraſſe ferẽtur per bella propè euersam, ac nouam ciuitatem nominasse, siue Neapolim: cùm tamen Diodorus Siculus & Oppianus illam ab Hercule conditam fuisse, & ita appellatam arbitrati sint: idem Strabo libr. 6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene, quæ ibi se in profundum abiecerit, ac interierit. Fabulabtur vnam harũ voce, alteram tibiis, tertiam cũ cithara vel lyra canere solitã, vt variæ illecebræ

pro

pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminib.

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quódque foraminibus tibia mille sonat:
Quódque leues calami, quod suauis cantat Aedon,
Quòd lyra, quod cithara, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebántque vt sui ipsorum obliti in manifestã cædem se trahi putarẽtur. Idcirco cùm Minyæ per ea loca nauigarent Ancæo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suóque cantu Sirenũ cantum retudisse: qui cùm Deorum certamina canerent, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

ἐνθά δ' ἀριζήλως ἁπαλῇσι λιγυρὸν ὅπα γηρύσαι
κούρῃ αἰσχίστας δὲ βροτῶν θέλγουσιν ἀκουάς.
ἦ τότε δὴ Μινύῃσιν ἐρωήσαντες πύξοις
Σειρήνων ὑπὲρ ὀξὺ παραπλώιζον ἅμιλλον
φθογγὴν ἠλιβάτοιο, χερῶν δ' ὑπὸ ἴκριν ἕρυτμοί.
Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atque viros mulcent, ratibus qui marmora sulcant.
Cœperat hic cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteriturus erat Sirenum tristia fata.
Iam manibus remi exciderant: sistetis vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutęque factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poëta in his:

ἦ τότε φορμίζοντος ὑπὸ σκοπέλου ὑψόθεν ὀξὺ
Σειρῆνες θαμέες ἠύσαν, ἠΰ δ' ἄμπνυον ἀοιδῷ.
καί ῥ' ἤ τοι λωτοῦσιν ἢ αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν.
Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepida cantum tenuere sonorum:
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit lib. 4. Argon. vbi inquit Orpheũ cantare aggressum, omnẽ Sirenum vocem superasse:

ἀλλ' ἅγε δὴ σοῦ
κεκλῆ' αὐτομόλοισι ἐπὶ φρακτόν, ἔνθα λίγεια
Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες ἠδὲ τέρπει
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πέσσεται βάλητο·
τὰς μὲν ἀφ' ἡδείης Ἀχελωΐδος ἐννήτισα
γείνατο Τερψιχόρη Μουσέων μία, καί ποτε δῆτα
δυσμενέ' ἐφθιμένω ἀέμεν' ἐπὶ πορσύνασκεν.

ἅρμενα μελπόμεναι· τῷδε δ' ἄλλο μᾶλλον ἐώντι σίσιν,
ἄλλο δὲ παρτιτικῶς ἐκαλίγκιεν ἔσκεν ἰδέσθαι.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ δὴ νεμεσσήθη ἐνὶ θυμῷ
ἢ θαμὰ δὴ πολέας μελιηδέα νίσεσθαι ἔλυτο
πτηνοῖσιν φωτὰς ὀδύσσασθαι, ἀπὸ τ' ἔκλυε δ' ἀρὰ τῆς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὅπα λείριον· οἱ δ' ὑπὸ νηὸς
ἤδη τέσσατ' ἐμέλλον ἐπ' ἠόσιν βαλέεσθαι·
αἱ μὲν δὴ σίγησαν, πᾶσι θρόησις ὄρωρεν
βισσόπιλον ἐν χερσὶν ἑὰς φόρμιγγα τανύσας,
κοσσάντων ἐὺ προχάλοιο μέλος κατὰ χῶρον ἀείδης,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοιντο ὑπαὶ ῥιμφέωντα ἀκωκαί,
κρεμμῷ παρθενικῶν δ' ἀνεπαὶ ὠτὸς ἐλάσσατο φόρμιγξ.

Est insula protinus illis
Fertilis aspecta, & florens: celuere canora
Sirenes illam proles Acheloia, quarum
Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare fulcantes iecere ad littora funes.
Olim Therpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit. illa una est Musarum. tum quoque natam
Cantabant Cererii formosam. tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes,
In patriam reditu multi caruere per illas,
Fundere & his dulcem vocem cœpere: rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora clarus
Filius OEagri nisi mox & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo,
Virgineámque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maximè quisque audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent: vtpotè ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas, ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: erantque mirificè omnium præteritorum negotiorum memores. quare ita inquiunt apud Hom. lib. 12. Odyss.

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν·
νῆα κατάστησον, ἵνα τοῖν ἡμῶν ὀπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηὶ μελαίνῃ,
πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ὀπὸ στομάτων ὀπ' ἀκοῦσαι,
ἀλλ' ὅγε τερψάμενος τέτατο πλείονα εἰδότες,

ἴδμεν γάρ τοι πάντ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ

Ἀργεῖοι

Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεᾶν ἰότητι μάχοντο
Ἰδμεν δ' ὅσα γίγνεται ἐν χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Huc age flecte ratem Graiorum gloria Vlysses:
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim.
Quin nostras voces audiuerit: inde receſſit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graii fuerint quæ Pergama circum
Conſilio ſuperûm, & quæ Troes funera paſſi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cum eò applicuiſſent, ſuauitate cãtus irretiti recedere non poterant, ſed moriebantur inhumati in deſertis inſulis, quæ mortuorum oſſibus latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contentione ad illa pericula deuitanda. Idcirco docetur Vlyſſes à Circe Solis filia quo pacto hæc trãſeunda ſint, atque Vlyſſes aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, ſéque arctiſſimis vinculis malo alligari iuſſit, neque ſi rogaſſet quidem, voluit ſolui, cum minimè audientes etiam rogaret. ſic igitur monet illum Circe:

Σειρῆνας πρῶτον μὲν ἐξίκῃ ἀρᾶτε πάντας
αἳ θέλγουσι θεοὺς πάντας θ' ὅστις ἐσαφίκηται
ὅστις ἀϊδρείῃσι πελάσσεται, οὐδέ οἱ οἶκος
Σειρήσιν τε φίλος παρίσταται οὐδὲ γάνυται.
ἀλλά τε Σειρῆσιν λιγυρῇ θέλγουσι ἀοιδῇ,
ἥμεναι ἐν λειμῶνι· πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν ὅγε
ἀνδρῶν πυθομένων σέθεν δὲ μινύθουσιν.
ἀλλὰ σὺ παρὲξ ἐλάαν, θὲς δ' ἔντεα λιπτοπόροιο
κηρὸν δὲ λιπὼν μελιηδέα μήτις ἀκουὴν
ἄλλων ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν· αἶψα δ' ἑταῖροι
δησάντων σ' ἐν νηῒ θοῇ χερσίν τε ποδοῖν τε
ὀρθὸν ἐπὶ ἱστοπέδῃ ἠὲ σ' ἀπὸ πείρατ' ἐέρσαι.

Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos
Mortales mulcent, ſi quiſquam acceſſerit illuc.
Sirenum terris quicunque improuidus hæſit,
Non illi pendent dulces circum oſcula nati,
Non uxor reduci, conuiuia nulla parantur
Sirenum cantus delectant, florido at illa
In prato reſident, quod multorum oſſibus albet
Extinctorum hominum, poſtquam peruenerit illuc,
Tum monsonanem cutis impellere remis.

Obtura cerâ sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat, ipse
Si cupis audire has, vincire manúsque pedésque
Præcipio, ad malum & firmissima vincula nectant.

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa quod etiam ait Virg. lib. 5.

Iámque adeò scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos.

Et Lesches in parua Iliade:

Σειρήνων ματέωσιν ἐπαοίσιαι ἁλμυρὸν ὕδωρ,
Σειρήνων γλυκερὴν ἀοιδὴν ὅλλησιντο
πᾶι σφείστε ναύται, ὧν πυθμὴν ὀστέα λευκά.

Sirenum post aduenies ad salsa profunda,
Sirenum dulcu cantus quarum extitit illis
Dira lues nautis, quorum terra ossibus albet.

At enim cùm Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipséque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitasse, neque ampliùs postea auditas, vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses
Hac tutos sola præstitit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiliit scopulos, & inhospita litora classis:
Illa præcipites desiluere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in saxa fuisse conuersa, sicuti testatur Orpheus in Argonau.

δεινὰ δ' ἀϊτεχόωσαι, ἐπεὶ πάσμοι ἦεν λυγροὶ
μοιρίδιον θεσπέσιον σφέας ἔμμεν ὑπὸ ῥηγάδος ἀκρης.
αἳ βυθὸν δύσαντο ἁλίρροθον θαλάσσης.
πέτρηι δ' ἐπλάγχθησαν ἔτι, μορφὴν δ' ὑπέρπλον.

Sunt grauiter questæ, vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi: summáque crepidine saxi
Præcipites saliere mari spumantis in vndas.
Protinus in duras vertuntur corpora cautes.

Atque cùm illud accidisset vt victæ sint non procul à litore Cretæ, vrbs è regione vocata fuit Aptera, quòd alę ibi deiectæ sint. Atq. tot de Sirenib. fabulosè dicta sint ab antiquis.

¶ Nunc quid per has significarint, inquiramus. Atque illud

illud primùm ridiculum videtur, fuisse vnquam aliqua animalia, quæ fuerint è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars esset piscis, altera hominis, cùm neutrum horũ animalium in aquis & in sicco viuat. nec me latet quòd quidam crediderunt in generatione mundi, cum diuersa fuerũt à summo opifice inter se elemẽta, omnia animalia primùm sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberent caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multùm haberẽt terrestrem mistionem, in numero reptilium atq. terrestrium animalium constitisse, terrámq. inhabitasse: at quæ aquosæ naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocatáq. esse natantia. Sed enim cum terra postmodo calore Solis siccata condensatáque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxagoras physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Menalippe:

εἰς ἰδέαν δὲ τὰ μέν᾽ ἐστὶν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ᾽ ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τὰ πάντ᾽ ἔπεμψαν καὶ διῆλθον εἰς φάος
θήρας, πτερωτὰ θῆρες, οὐδὲ ἁλμηρέφεις,
ἄνδρ᾽ τε θνητοὺς θεῶν τ᾽ ἐστὶ γενεὰν
βίοτον τε πολλὰ, κἀλὰ χρήσιμα.

Vt vna forma terræ, cœlóque affuit.
Seiuncta cùm fuere primùm ac inuicem,
Solis tulere cuncta clara in lumina,
Feras, volucres, arbores prolem maris,
Viros, Deósque queis cœlum fuit,
Quod protulere multa, pulchra, commoda.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam prærupt orum montium contracta fuisse, in quas illiis fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum, quò cum appulissent vndarum impetu delati, absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libr. de Piscib. formosas quasdam meretriculas fuisse Sirenas scribit in litore habitãtes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes allicerẽt, & allectos tandiu retinerent, quãdiu ad summã inopiam negligerentur vtilium cura redigerentur: quare dicti sunt omnes naufragiũ pati, qui ad Sirenes accessissẽt. dictę sunt n. Sirenes quasi cathenæ, quia allectos vincirent in amore. Non de fuerunt qui Sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ alle-

ctos nauigãtes ad litora cãtus suauitate sopitos postea lanie rent, ac deglutirent. Horatius lib. 2. Sermonum, non saxa, neque meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissimã propè omniũ ignauiam Sirenes esse scribit, quæ omnes ad se alliciãt, & in pernicie denique adducant, cùm inquiat:

Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia.

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim, quàm voluptates, & earum titillationes: quæ dicuntur vnius Musarum & Acheloi filiæ, cùm taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint, Musáque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in pernicie denique inducunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & ἄλογον vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur: quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret: cùm altera pars illius homo sit, altera belua. cùm enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cùm homine commune, nulláque ratione vtatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum terribilissimum efficitur? cùm verò alii rebus aliis faciliùs capiantur, neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia: illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulósque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarũ nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi. quid enim est Pisinoe? an oũ vis menti facilè suadens? πείθειν enim suadere, vóos mens est at verò Aglaope suauis est aspectu, Thelxiope vel solo aspectu delectat, cùm θέλγειν delectare significet: & Thelxinoe mentem demulcet. & iucũda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia. & virginis faciẽ habet Parthenope: quæ omnia pomina facilè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accommodari. Si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia, ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorúmque sapientũ virorũ monitis pareat, eósque

eósque solos audiat. quòd si quis ipsarum Sirenum cãtum tamen apertas aures habuerit, suoptéque ingenio vitã suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses, cùm incredibili ac penè diuina prudentia opus sit, cùm quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. Conuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiẽs & amicus Sirenũ voces sapientissimis & fidelissimis consiliis vincat, nisi pernicioſarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. alii verò Sirenes esse adulatorum voces crediderũt, qua peste nulla neque suauior neque scelerator principes aut ambitioſos homines inuadit. Iliæ in profundissimum somnum principes inducunt, quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident, & quoniam suauior est auribus adulatoris quàm amici oratio, quæ iucundiora sunt libentiùs admittunt. at contrà adulatores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores. futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus vel scortis vel aliis huiusmodi rebus delectetur, eiúsque studium mirificis laudibus extolluãt. Quę oratio cùm grata sit audienti, Sirenes vnius Musarum filiæ dictę sunt. at illę denique in perniciem trahebant auditores: quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitiæ, nullus syncericati, nullus iustitię patet: quippe cùm is qui magis aliis quàm sibi ipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & felicitatem conniuear, minimęque diligens in rebus agendis efficiatur, opus est Hęc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis; cùm nihil neque firmius sit, neq. stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neq; homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cùm vix illi principes eueni possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores reiiciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. CAP. XIV.

FVit Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius; nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibu-

sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgilius ita scripsit in Pollione:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Menæchmus illũ Apollinis filiũ fuisse tradidit, cùm nullam fecerit de matre mentionẽ, vt est in his carminibus:

Πίερες αἰνοπαθεῖς σύγγνωτε λύπιστα λάβλω.
Ὀρεὶ κτείναντος Ἀπέλλωνος φίλτατον υἱόν.
Pieres immites pœnas certe inde luetis,
Quòd casus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò li. 1. Argonaut. OEagri & Calliopes filium tradidit fuisse in his versibus:

πρῶτά νυν Ὀρφῆος μνησώμεθα, τὸν ῥά ποτ' αὐτὴ
Καλλιόπη Θρῄκι φαεσίμβροτος ἔννυτο νύμφη
Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληίδος ἄγχι τοκῆϊ.
Atque alios inter primum cantabimus Orphea.
Calliope OEagro peperit Pimpleidos illum
Non longinqua iugis, lecto coniuncta iugali.

Alii OEagri & Polymniæ, alii Menippes, alii Thamyridis filiũ fuisse volũerũt, atq; Ialemũ & Hymenæũ huius fratres fuisse cõstat. Hunc tanta canẽdi peritia excelluisse inquiũt, vt fluuii ad eius cantũ firmarẽtur, aues aduolarent, ferę properarent, syluæ & saxa, & venti, & omniũ vel sensu carẽtium genera accurrerẽt, vt ait Horatius libro primo Carminum:

Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo gelidóve in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus celeresque ventos
Blandam & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius lib. 1. Argonaut.

αὐτὰρ τὸν γ' εὑπηῶνα πειρήσας ὄρεσι πέτρας
Ἵκεθ' ὑποδρήνοιο παρὸς τ' ῥέεθρα.
φηρὶ δ' ἀγελάδες κείνης ἔπι σήματα μολπῆς
ἄκριες Θρηικίης Ζάνης ὀρθήλεθόωσαι,
ἔνθεν ἀριχύοιον ὀπηδεύουσαι ἀοιδῇ
Σκληρούνας φάραγγας καταίγμασι πιδήεντι.

Hunc

Hunc referunt duris lapides & flumina cantu
Detinuisse fua captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threicia, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt: quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pierio cithara dulcedine & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimũ Thracẽ OEagri filium referuntur, qui, vt ait Zezes hist. 399. chil. 11. fuit Herculis coætaneus, ac floruit annis centum ante bellum Troianum. Hic primus omniũ apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. Πλατωνα δὲ, οὔτε παρ' Αἰθιόπων οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίας ἐμαθεύσαν, ἀλλὰ σφῶν Ὀρφέως τοῦ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης ἀκούσαντες ταῦτα ἐπαγγέλλονται. *At Græci nihil vel ex Æthiopibus vel ex Ægyptiis de astrologia audiuerunt, sed illis Orpheus Calliopes & OEagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primúsque in monte Bœotiæ Thebis, vbi, Liber pater natus est, sacra illa quę Orphica vocata fuerũt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenit, vt ait Paus. in Bœoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorum mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

Θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι πάρ ποτε μοῖραν
ἣν ποτ' ἐόντα Βάκχου καὶ Ἀπόλλωνος ἄεθλον
κίνητρόν τ' ἐλάων ὕβρεος φρενοβλαβέα κλῆδ' ὑπὸ φασγάνου
στυγεροῖς ἀθρήσαντα κήρυξι δι' ἤρια μῶλον.
Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapso
Dixi: cum Bacchi cum Regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula: & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elementorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus, cũ Ioue pugnantibus, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de luctu Ægyptiorum

Osiridis causa, & de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de observationibus auspiciorum, de situ fibrarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, deque illorũ expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto Dii irati placari possint de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, & vt illa ætas ferebat, diuinarum rerum peritissimus. Qui quantæ sapientiæ fuerit, facilè ex his carminibus, quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

ὃν δ' ἐ ναι ἀνθρώπων πρώτιστον ἤτορ ἀνάγει
ἐς πολυκηρήνην αἰπὺν ἐπὶ δῆλον Ἐρμείαο
ἰδμοσύνῃ ἀλλὰ θέλοντ' ἀκέσασθαι ἑοῖσι
κηρύκεσσι θεοτέρωσιν ἐπὶ ὄρκια μιχανόωντας,
ἑοῖσί τε κλειτῇσι μετὰ φρεσὶν ἠερόφοιτα,
φύλακας ἀφθέγκτους ἐκεχαίζοντας ἀοιδῇ
οἰωνοὺς μεγάλους αἰὲν κραιπνοὺς ὑποθῆται,
ῥοῖόν τε ξηραὶ χαμάδις ἐκχυθέντι βρέκοντος,
ὄφιν τε ψῆφον ἐν ἐρίπνοις ἐρύσσαι.

& paulò pòst:

(Cætera vt omittam, quæ plurima, maxima dicam)

Scire cupit si fortè sciet quæcunque volutant:
Pectoribus tacitis mortales, quæq; volucres
Inter se stridunt cœli per summa volantes,
Infandum vt crocitant cantum mortalibus vllis.
Significántque Iouis mentem, gens nuntia fati.
Is serpentis humi noscet, fir mare draconis
Sibila, serpentúmque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magos Ægyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pausanias in post. Eliacis. Fama est hunc vxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cùm flagraret Aristæus, eámque insequeretur, vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cùm mirificam quandam lamentationem cecinisset lacrymas inferis excitasse, vt ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hac surgente lyra testudinis enatat undis,
Forma per hæredem tantum prolat atonantis,
Qua quondam sonitúmque ferens OEagrius Orpheus

Et sur-

Et sensum scopulis, & sy'uis addidit aures,
Et Diti lacrymas, & morti denique finem.

Plutone deinde placato ac Proserpina seueriſſimis mortuorum regibus cantus suauitate non solùm obtinuiſſe, vt ipſe post visam Eurydicem in lucem rediret, sed etiam vt ipſam Eurydicen secum adduceret: ea tamen conditione ne prius respiceret quàm ad superos peruenissent, vt ait Ouid lib. 10. & Virg. libr. 4. Georg. Veruntamen cum amoris impatiens illam contra leges inferorum respexisſet, antequam exiſſet in lucem, illam amisit. Deinde qui per Tænarum ad inferos descēdisſet, & de descēſu ad inferos, & de iis quæ vidiſſet apud inferos scripſit, vt ipſe testatur in Argonauticis:

ἄλλα Νύσ᾽ ἐφράσσ᾽ ἅπερ εἰσεῖδον ἠδ᾽ ἐπάκουσα,
Ταίναρον ἐς δόμον ἐλθὼν ἐπ᾽ ἀμφιρύτην ἐπὶ νῆσον,
ἠδ᾽ ἐπὶ τὴν πολύαικα κιὼν δόμον Ἀϊδόνησε.

Cætera narraui quæ vidi, vt Tænara adiui,
Vmbrosas Diti, que domos & triſtia regna:
Conſiſus cithara, vxoriſque conſtus amore.

Hunc inquiunt cùm ad inferos descendiſſet, ibi Deorum omnium laudes cecinisſe, præterquam Liberi patris, quem per obliuionem prætermiſit: quare iratus Dionysus furorē suis Bacchis immiſit, à quibus apud Hebrum fluuium fuit diſcerptus, mēbráq. eius per agros sparsa, vt à canibus vorarentur: sed tamen à Muſis dicitur fuiſſe collecta, & in Dio Macedoniæ loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasſet. Alii dixerunt à Ioue fuiſſe percuſſum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his verſibus:

Θρῄκιος χευσολύρην τὸν Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν,
ὃν κατέβαλ᾽ ἠμαθόεν Ζεὺς φλογέοις βέλεσι.

Conditus à Muſis tumulo hoc eſt Thracius Orpheus,
Fulmine flagranti Iupiter vſſit eum.

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vſque in Lesbum delatum fuiſſe, atque ibi sepultum: lyram autem inter sidera relatam, & à singulis Muſis, quarum laudes eximiè cecinerat, nouem insignibus stellis insignitam. Alii memorant illum post mortem Eurydices cæteras mulieres coniugium spreuiſſe, multisque persuaſiſſe hominibus malum ingens eſſe fœminam, siue mala sit, siue bona: quare cùm multi abstinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit diſcerptus, vt sensit

Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Alii turpissimam caussam tradiderunt, quam ita attigit Ouidius:

Ille etiam Thracum populis fuit auctor amores
In teneros, vertisse mares.

Pausan. in Bœoticis indignatas ait Thracũ fœminas, quòd ob cantus suauitatem multos viros secum abduceret: quæ cùm liberius merum hausissẽt, illum discerpsere. At Gelous Apollodorus, in Philadelphis iudicem Calliopen electam fuisse inquit à Ioue, contendentibus Venere & Proserpina de Adonide: quæ cùm Adonidem communem adiudicasset, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium cõcitauit. Alii dicunt ita Venerem vertisse amorem omnium mulierum in Orpheum, vt ab illis raptum captus, dum inter se contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatharchides Cnidius libro 12. rerum Asiaticarum Orpheum scripsit mortua Eurydice ad Aorrhum venisse in Thesprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cũ Eurydicem sibi adesse putasset, seque deceptũ comperisset, sibi mortem cõsciuisse. Inde scripsit Pausanias, luscinas quæ forent circa sepulchrum Orphei in Thracia, cantum emittere cæteris omnib. suauiorẽ. Alii putarunt Orpheũ fulmine ictũ cõcidisse, quòd arcana initiorum profanis & rudibus diuulgasset. Aiunt Merhonem huius fuisse filium, qui habitauit in Thracia, & vrbem ibi conditã de suo nomine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alij vitæ pertæsũ post mortẽ Eurydices sibi manus intulisse inquiunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus fuisse tradiderunt, addunt amnẽ Heliconẽ, qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore se sub terras occultasse, quo mulieres Orpheũ occiderũt, ne illius sanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes suppeditaret: quem sepultum ad Pieriam scribit Apollodorus lib. 1. Dicuntur Musæ graiter tulisse eius mortem, sed in primis Muemosyne & Calliope, vt ait Antipater in his carminibus:

ὡς ἔπι θελγομένοις Ὀρφεῦ ἐφύκεσι τὰ πάντα θῆρες
ἄξεσι δ' ἠερίῃ αὐτοτέμιες ἀήλαι.
ὡς ἔπι καιμητῆσι ἀείμων βέβρεμεν ἐγχέλαζε τι,
ἐνιφεῖδ' συρμοιὲ δ' πατασχύσεις ἄλκα.
ἄλλο γαρ' σὲ δ' πολλὰ κατωδύρατο δύγατερες
Μνημόσυνες μάτηρ δ' ἔζοχα Καλλιόπη.
τὸ σβυρόμες συνοχῇσιν ἐφ' μᾶ σὺν κὲ ἀλαλκεῖν,
ἠδὲ παῖδων ἀίδλιω ἐδίκησεν δυμένων.

Non

Non quercus, non saxa trabes dulcedine cantus
Orpheu, non poterit detinuisse feras.
Non ventósque niuésque domabu, grandinis aut vim,
Non mare vt insanus litora pulsat aquis.
Mortuus es nate lacrymis luxere profusis
Mnemosynes. luxit Calliopéque parens.
Sed cur lugemus natos nam Ditis auari
In natos superûm ferrea iura manent.

Hæc ea sunt quæ de Orpheo memoriæ tũt prodita ab antiquis: nunc cur ficta sint, explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniæ, quoniã vir fuit artis dicendi & metro præcipuè præstantissimus, atque omnes viri boni Deorum filii dicti fuerunt; quod animæ insignium virorum ex aliqua sphærarum & è Sole præcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cùm in rudes adhuc mortales incidisset, qui sine vllo morum delectu, & sine legibus viuerent, ferarúmque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis suæ vitate valuit, vt ad mansuetius vitæ genus homines traduxerit, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibúsque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa, sicut ait Horat in arte poet.

Syluestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus
Dictus ob hoc lenire tigres rapidósque leones.
Dictus & Amphion Thebana conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico, ad septem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intensionis, vel magnitudinis, vti dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarum genus: non autem, vt fuerũt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticæ facultatis artificium cõsistere. neque adulãtes principibus hominibus vt a ebat munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat.

effutiebant, sed ea erant carmina poëtarum, vt pro sanctissimis legibus haberentur: sæpiúsque ciuitates de re aliqua cõtendentes tanquam grauissimi iudicis sententia alicuius poetæ carmine vsæ fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuisse dicitur, vt consternatos animos mortalium, & ob aliquam præsentem calamitatem in desperationem lapsos, erexerit, & in priorem statum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocarit. Hoc qui facere possit, cæteris hominibus præstantior est iudicandus: non qui sibi soli v.uat, &, vt congestis opibus solus, ita sapientiæ bonis perfruatur, cæteris hominibus prorsus inutilis, tanquam nusquam esset natus. Hic igitur placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, Eurydicen in lucem adducere conatus est, quæ, vt nomen ipsum significat, nihil aliud est quàm iustitia & æquitas. Fuit rursus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iustitiæ quidem opus est nimis esse cupidum, cùm perturbationes animi placentur ratione: atque si quis paulo fuerit in hac re negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur vero bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honestis cupiditatibus, quæ in grauissimas animi perturbationes inducunt. Quòd si quis tamen cupiditatibus cesserit, ille postea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationem animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alii tamen fabulam hanc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam esse dicãt, quæ Orpheo siue corpori nupserit, atque eius amore capitur Aristæus, quod est vere bonum intelligendum. Ista per herbas ac flores ab eo fugit, & à serpente latente inter hos flores necatur, descenditque ad inferos, vnde reuocatur per sonum lyræ, ea nimirum conditione, atque hisce monitionibus vt facilè possit à corpore perdi, nisi rationi, legique pareat. Ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis. CAP. XV.

MVsæ, quæ poetarum præsides, omniúmque cantilenarum autores fuisse putabantur, vnà cum Saturno natæ è Cœlo fuisse creditæ sunt, sicuti sensit Musæus, & complu-

complures antiquorum, at à recentioribus Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, vt testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto:

Μνημοσύνης τε Ζηνὸς ἐϋζώνοιο θύγατρες
Μοῦσαι Πιερίδες μεγαλώνυμοι ἠγαθέαιαι.
Mnemosynéque Iouisque satas de semine canto
Pieridas Musas præclara numina fama.

Et Hesiodus in Theogonia:

Μνημοσύνης δ' ἐξ ἠϋκόμου, ἐρασσατο κηλείκιμος
Ἐξ ἧς αἱ Μοῦσαι χρυσαμπύκες ἐγγίγνοντο,
ἐννέα, τῇσιν ἄδρη θαλίη, τέρψις τ' ἀοιδῆς.
Mnemosynen pulchram diluxit Iupiter: ex qua
Inde nouem Musæ claræ nascuntur: & illis
Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.

Cicero lib. 3. de natura Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero. qui ordines etsi tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur: atque natæ sunt in Pierio monte, vt ait Zez. hist. 90. chil. 6. Scribit Pausanias in Bœoticis primos omnium Aloëi filios tres. Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cùm Thespias venisset, instituisse vt nouem Musæ his ipsis nominibus, quibus in hanc vsque diem vocatæ sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quib. nati sunt illi qui Musarũ filii dicti sunt à Græcis. Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouémque fuisse antiquiores: cùm aliæ etiam minores natu è Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. Alii Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarũ ludi, qui Musea dicti sunt: in quibus proponebantur cantilenarũ & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quę fiunt per lustrationes, & solennitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis:

αἳ πλουτοῦσι θνητοῖς αἰδοίαις μυστοπόλοισι.
Ritè viris qua ostenditis conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

ἀλλ' ἀνθρώποις μοῦσαν βροτέαν ἐδίδαξαν
Χαρίτων, ἣν μίμνει χορὸς ἐν θαλίῃσι τιθήνας,
οἵ τε γάμοι καὶ ἔρωτες, ἐυστέφανος Κυθερείης ἔργα.

Non linquant Musas mortales tempora vitæ
Quæ moderantur: eis chorus, & conuiuia læta
Sunt curæ: gratæq; virûm sunt nuptiæ, amores.

Eædem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

κλύτε θεοὶ σοφίης ἱερὰς ὀάσσας ἔχοντες.

Testemur sacra Sophiæ hæc audite tenentes.

Plutarchus tamen in libello de Musica ex Heraclidæ sententia nõ Musis, sed variis hominib. carminũ inuentionem cõcessit: qui primã citharæ inuentionem Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiúsque poëtin tribuit, vtpote qui à patre doctus fuerit: Linúmq; ait Euboëensem primũ lamentationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedoniũ Anthẽ, Philammonémque Delphicũ canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ. Demetrius Byzantius lib. 3. poëmatis nõ Musis, aut Musarũ filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuẽtionẽ tribuit: quippe quẽ dicat & tibiã, & citharã, & fidium cãtus inuenisse, cuius rei adducit argumẽtum, quòd in ter Apollinis sacrificia hymni canebãtur cũ tibiis: cuius etiam signũ in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextra arcũ, sinistra Gratias teneret: trũ Gratiarũ alia tibias, alia lyrã, alia fistulã ori Apollinis admouebat, vt ait Pausanias. Callimachus tamen in quodam epigrammate, non solum Musas poëticã facultatem, sed omnia scriptionum disciplinarúmq; genera inuenisse scribit. sed quid vnaquæq; inuenerit, ita patefecit:

Καλλιόπη σοφίῃσι προμόλοις ἔδρεν ἀνιδρώ.
Κλειὼ καλλιχόρου κλέα μοῦνα μελιζέσθω.
Εὐτέρπη κιθαρῳδὸν χορὸν ἀμφιθέα νωμᾷ.
Μελπομένη θνητοῖσι μελέσσονα βάρβιτον ἧρε.
Θερψιχόρη χαρίεντα πόρεν τεχνήματα αὐλοῦ.
ὕμνις' ἀθανάτων Ἐρατὼ πολυτροπέας ἔδρεν.
ἁρμονίῃ πάσῃσι πολύμιτα δῶκεν ἀοιδᾷ.
Οὐρανίη ἀστῶν ὄδε ἠδ' ἐρατῶν χορῶν ἄρχει.
κωμικὸν ἔδρε Θάλεια βίοντιν' ἐδέσα νεδνά.

Calliope reperit sapientes prouidâ cantus
Heroum: Clio citharam clarissima: vocem
Mimorum Euterpe tragicis lætata querelis.

Melpo-

Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa
Barbiton. at suauis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuumque Erato mox protulit hymnos.
Harmoniam cunctisque Polymnia cantibus addit.
Vranie cœli motus atque astra notauit.
Comica vita tibi est, moresque Thalia reperti.

Hæ Deę magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas: cum ab illegitimis voluptatibus & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope:

Οὐδὲν τοῦτον ἔρωτα γυνὴ φυγαν ἄλλο
Νικία. τὸ γὰρ ἔγχειρεῖν μεῖζον δαιμόνιον,
ἢ τὰ μὲν Πιερίδες. κῆρας δ' ἀπὸ θυμὸν ἐλαύνει
γήραϊ καὶ θανάτῳ.

Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potentur, quæ unguntur vulnera quam vis
Pieridum leuis hæc & dulcis quippe medela
Munere concessa est superûm mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus consolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarẽtur, quippe cùm illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in bello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiã conuenire existimauit, vt heroũ animi seueris & decoris cãtibus acuerẽtur, vt sæpius reuocatis in memoriam præclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accẽsi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum antiquorum institutum, vt se non solùm moderatores animorũ, sed etiam morum magistros cùm suauitate profiterentur. nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, nõ illi quidẽ nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docentes se ipsorum morum magistros atque emendatores profitebantur, quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cùm scripserit lib. 3. Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytæmnestræ relictũ fuisse ab Agamemnone: qui mulierum laudes percurrẽs earum quæ ma-

titis absentibus temperanter & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo impressit, postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque priùs illa potitus est Ægisthus, quàm cantorem obtruncarit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis: vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem, ad virtutem inflammarentur, vt est illud Homeri in lib. 9. Odyss.

αὐτὰρ ἐπὴν πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἦντο.
Μοῦσ' ἀοιδὸν ἄειδεν ἀειδόμενα κλέα ἀνδρῶν

Vt dapibus depulsa fames, vinóque refecti,
Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est lib. 9. Iliad. cùm præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

τοὺς μὲν ἄρ' Ἀργείων ἡγήτορες ἐνθάδε λάβον,
ἰφθίμου πτολέμοιο μεγάλας ἐριτιμὰς ἀέθλους.
Μυρμιδόνων δ' αὖθι κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθην.
τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
καλῇ δαιδαλέῃ· ὕπερθε δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
τὴν ὅγε δυμὶ ἑλὼν πτόλις Ἠετίωνος ἐάλωσε·
τὴν ὅγε δυμὶ ἵπταται, ἀειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.

Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,
Mentibus Æacida magni suadere loquendo.
Myrmidonúmque adeunt iuxta tentoria naues:
Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,
Pulchra ex argento, cui clara manubria: & illam
Ceperat è spolijs vrbs diruta vt Eetionis.
Hac animum mulcens cantabat facta virorum.

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriosæ gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebantur aliquando cantilenæ ad mundi mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summíque opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi

sunt

sunt illa quæ canuntur apud Apollonium lib. 1. Argonaut.

Ἄειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα
πρῶτα μὲν ὑπ' ἀλλήλοισιν ἁμὴ σύμφρακτα μορφὴν
ἔσκεν· ἐξ ὅλοιῆς δ' ἀπέκριθεν ἄμμορα γαίης.
ἦδ' ὡς ἔμπνοα πάντ' ἐνοσίχθονα θῆκε γενέσθαι
ἄστρα τε σελήνης τε καὶ ἠελίοιο κέλευθα.
ἠρέμα δ' ὡς αὐτῆσιν ὁμῶς ποταμοί τε θάλασσῃ
αὐτῶν τε Νύμφησι καὶ ἕρπετα πάντ' ἐγένοντο.
ὕμνει δ' ὡς πρῶτον Ὀφίων Εὐρωμήν τε
Ὠκεανοῦ νύφιον, ἔχον κράτος Ὀλύμπιον.
ὡς τὸν μὲν Κρονίδης τ' ὠὴ Ῥείη τ' ἐτίμων,
τὴ δὲ Ῥέη μὲν ὅ γ' οὐκ ἔμπαιε τιμῆς.

Namque canebat uti primùm cœlum, mare, terra,
Vna fuit facies, commistáque forma vicissim:
Singuláque ut fuerant mox tristi lite diremptа,
Vt stellis cœlum sedes firmissima, Luna
Quæ ambages, Solisque viæ flexúsque recursi.
Vt sunt cum Nymphis montes & flumina nata,
Serpentúmque genus varium, & genus aere ferarum.
Vt priùs Eurynomémque & Ophion semine nata
Oceani imperium tenuere niualis Olympi,
Vtque hic vi imperij Saturno cessit honorem,
Illa Rhea. hinc latuere maris sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & temperantia, vt neque inter procos quidē Penelopes turpia aut lasciua canerentur: quamuis essent iuuenes ad omnem libidinem, omnémque intemperantiam maximè propensi: sed canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laboriosus sanè ac perdifficilis, sicut patet ex his:

τοῖσι δ' ἀοιδὸς ἔρεπτε περικλυτὸς εἰ δὲ σιωπῇ
εἶατ' ἀκούοντες· ὁ δ' ἀγχοῦ νίσετο ἀείδε
λυγρὴν, ὁππῶς Τροίης ὑπετέλλετο Παλλὰς Ἀθήνη.

Egregius cantor cantabat ibi, hique silentes
Audibant: reditum cantor cantabat Achiuum
Difficilem è Troia, quem Pallas prabuit illi.

Harum igitur cantilenarum, & cantorum, & poëtarum præsides Musæ putabantur, quarum dux creditus est Apollo. Hastanta suauitate dixerunt esse sapientes, vt optimum creditæ sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut ait Theocritus in Pastoribus:

ἔστ' ἔρος ἐξαπίνας γλυκερώτερος, ἔστι μελισσᾶν

οὐκ ἄν τοι μῖν Μοῦσαι φίλαι εἰς χόρον ἔσσαν
καθ' ὅσον πόθ' ὑπ' αὐτῶ δαλόσατο Κίρκα.

Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
Vt mihi sunt Musæ, quos læta respiciunt hi,
Ladere non possunt mox diræ pocula Circes.

Est autem Musarum vis propè admirabilis credita: quippe cùm ob suauitatem orationis, rerúmque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirificè extollat, cùm præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia:

ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα.
ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν ἀληθέα μυθήσασθαι.

Mentiri scimus permulta similima veris:
Si libeat rursus? scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferentes, quòd Venus amoris stimulos sibi reliquisset, Adonim necasse eius amicũ, cum aliæ aliorũ mortalium desiderio captę fuerunt: vt Calliope Œagri, e quo peperit Orpheũ & Cymothonẽ: Terpsichore è Strymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantũ perjucundum canentes illum hiantẽ & imbibentẽ cãtum detinuerunt, donec Mars Adonidis rivalis in aprũ verteretur, ipsúmque Adonim percuteret: vel (vt aliis magis placuit) in Adonim aprũ excitaret, à quo fuit ictus. tũ ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cùm priùs esset alba. cùm Venus passis capillis ac nudis pedib. eò accurreret, rosa rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina eius pedem grauiter pupugisset. Fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud Diogenem Laertium:

ἀ Κύπρις Μούσαισι, Κορίσκα τὸν Ἀρχιάδαν
παῖδ' ἐπὶ τὸν Ἔρωτ' ἐμὸν ἐφοπλίσασθαι.
χ' αἱ Μοῦσαι τοῖς Κύπριν, Ἔρως τὰ σύμβολα ταῦτα.
ἡμῖν δ' ἀπέστω πᾶν τὸ παιδικὸν ἔργον.

Ad Musas Venus hæc: Dabo Amori tela pusilla
In vos, vel Venerem præcipio colite.
Ad Venerem Musæ: Martis licet ista minerva.
Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loca multa Musis cõsecrata, à quibus cognomina, sortitæ sunt, vt Heliconiades ab Helicone mõte, quem Otus & Ephial-

& Ephialtes, illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplides, Libethrides, & Parnasides. & Pegasides: quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis. vt ait Strab. lib. 10. quia Thraces priscę musicæ operam dederunt, poeticámque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quòd scitè canerent, nomen obtinuit. Fama est Achelöi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

Ἦ ῥα ἔφη· μετὰ δὲ κραναὸν ἔβαν δόλον
Μαιονίδαι λιγύφωνοι ἐπ' ἀμφοτέρησι κελεύθοις
ἑζόμενοι· τοῖσι λαὸς ὑπείκαθε δ' ἀχεῖτο
Μακρὸν ἐπὶ Δήλῳ· τοὶ δ' ἔβραχον ἀμφιέποντες.

Hæc dixit: cygnique Dei præludes canentes
Mæonium linquunt Pactolum, térque quatérque
Mox circa Delum volitant, circáque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Fuerunt his coronę etiam sacratę è variis floribus ac frondibus, & è palmis præsertim, quibus coronabantur ac plumis.

¶ Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quę nunc breuiter explicemus. Musas alii Mnemosynes & Iouis, alii Antiopæ & Iouis, alii Memnonis & Thespię filias fuisse putarunt: quoniam Musę scientia, & optimus affectus animi ad illā imbibendā creditus est, qui non nisi diuinitus in nos influit, cùm omne bonum datū sit de cœlo descendens à patre luminū. conseruatur tamen & augetur memorię bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quàm memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potius æmulatio, cùm quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sanè Memnon quàm memoria, aut Thespia quàm diuinatio, & diuina cognitio. id apertiùs etiā declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloei filiabus cultę: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aœde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerunt, & Ioue antiquiores, in idem propè recidunt, nisi quòd hi Ioue non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemē dixerunt, quoniam bonū nomen & gloriā de

laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque vllus sti mulus est hominibus acutior ac potentior quàm gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui Musas tres tantùm esse arbitrati sunt, crediderunt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quòd Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes: Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomene Solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurii, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedunt à medio mundi: ita diuersos sonos efficerent. Nam cùm aliæ sphæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia: ita vt ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contractúque potentissimo & varia & ingens efficeretur melodia, vt arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cùm sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur: dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiod. in his:

καί τε οἱ ἁπαλοῖιν ἰοειδέα πέλεται ἀσφάλτῳ
ἁρμαθῶσι, καὶ ἐσθλὰ ἐρατεινὰ κορύσσει.
Ha teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cùm verò varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis sphæris, vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna, cùm magis Thaliæ naturę sint obnoxii, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è sphęra Saturni, vel è Polymnia, cùm sicco sint ac frigido tęperamento, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura planetarum plerumque consentiũt, & idcirco alii aliis studiis delectantur. Pro planetarũ aspectibus: exempli gratia, si Mercurius sit forti bonóque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingenium præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos gignere putatur. Idem si cõiunctus sit cum felici Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos: at cum malo aspectu

vel

vel imperitos, vel infelices, vel etiam fures, vt creditur, quòd præcipuè contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cum Venere poetas gignit & musicos. Cum Luna mercatores cautos & diligentes negotiatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam varietatum, éstque non solum mutabilis cum natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto felicior est illorum virtutibus augendis: quippe cum crescant minuantúrque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficentia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina:

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquo calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget,
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Vranie cœli motus scrutatur & astra,
Signat cuncta manu loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollinee vis hac mouet vndique Musas,
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Nam scriptum reliquit etiam Zez. hist. 90. chil. 6. nihil aliud esse Musas quàm cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicon Musarum locus à vertendis foliis sit nominatus. Has igitur nó harmoniæ solùm musicę vim habere arbitrati sunt antiqui sed etiam componendorum morum, temperandorúmque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studio sus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse non solet: cùm omnia vitia otium & inscientiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiã crediderit Pythagoras, vt ait Strabo lib. 10. Georg. Cum crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari, omnem cu iusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cum reipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum,

quare Musæ sæpius ad ferendum opẽ vocantur à poetis. Illi qui Musarum filii dicti sunt, ea fuerunt ingeniorũ scientiq; præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cùm nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. CAP. XVI.

DÆDALVS, quem ingeniosum & præstantẽ virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularũ figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi vt præclara exempla rectè sapientérque viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zez. hist. 19. primæ chil. At Pherecydes Dædalum Erechthei viri Athenien sis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam trib. Dædalidæ Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorum qui dicti sunt Metionidæ. At Paus. illũ fuisse Palamaonis filium scripsit in Bœoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuum varietatẽ celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalũ, vt alij malunt, vel Telen discipulum, at non (vt quidam putarunt) filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cùm cõmisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regem confugit, quẽ Endæus eius discipulus, patria Athenien sis, secutus est. ait tamen Paus. in Atticis Calum nominatum fuisse illũ, ob cuius cædem Dædalus è patria profugerit. Est n. illud innatũ præstantioribus ingeniis vt superiores, aut etiam pares, æquo animo perferre non possint, cùm omnes maximè nitantur excellere. Hunc fabulatur è Minerua architecturam & vniuersam artẽ ædificandi, lignáque formandi edoctum fuisse, quia cùm in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera quę fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthũ ad formam illius Ægyptii labyrinthi extruxit, cùm eius rationem tantum audiuisset. Deinde Pasiphaæ factus etiam familiaris, cùm illa ingenti tauri desiderio teneretur, illúdque Dædalo aperuisset, (iam Venus ob Solis odium, qui suum adulterium patefecit, in omnem Solis prolem sæuiebat) Dædalus

dalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphae cum tauro rem habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cum filio è vinculis elapsus, Inycum, quæ vrbs erat Siciliæ, ad regem Cocalum amisso filio in itinere euasit. at eũ cùm Minos insequeretur nauì, ad eam Siciliæ partem applicuit primum, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in primo libro rerum Græcarum: χρόνῳ πλεῦσαι αὖθις ἐς Σικελίας τὴν Μινόαν πόλιν, ἣν ἔκτισεν αὐτὴν Μίνως ἐπιὼν ὁ Κρητῶν βασιλεύς, ὅτε ἐς Σικελίαν τὸν Δαίδαλον ζήτησιν ἐποιεῖτο αὐτοῦ. Κοκάλου τοῦ Σικανῶν βασιλεύοντος. *Nauigauit ad eam primum Siciliæ partẽ, vbi condita est Minoa; quam Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocali hospitio.* Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit, vt ait Paus. in Achaicis. Cum in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos, vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cum verò fugeret è Creta fabulati sunt antiqui Dædalum sibi & Icaro filio alas è cera excogitasse, vt iis ex imperio Minois, qui latè terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cum Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediam quandam regionis viam seruaret, séque volantem sequeretur. verum Icarus, quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectísque vtilibus, paternis ac salubribus admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca expetiuit. quare alis nimio Solis calore liquefactis, in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, vt ait Ouid. lib. 2. de arte:

Icare clamabat pennas aspexit in vndis,
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andræas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis. Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum, quę Macris & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scillidem, & Dipœnum, vt ait Pausan. in Corinthiacis: è quadam Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate seruа Icarum. Atque à Iapyge filio Dædali Iapygia

dicta fuit, vt ait Strab. lib. 6. Cùm aute Dædali tempora sine manibus, vel pedibus, vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis primus omnium mortalium Dædalus deficientes partes suffecit: quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerentur, quòd non etiam pedibus carerèt, vt indicat Euripid. in Hecuba:

εἰ μοι γλῶσσα ῥόμβοις ἐρέσσοι βραχίων.
ἢ χερσὶν κώλοις τε πόδα ξυνθεὶς Δαιδάλου τέχναισιν ἢ θεοῦ τινος.
Si sit mihi vox brachijs si robora,
Si vel manibus, comisve si ingressu pedum,
Vel Dædali arte, vel Deûm cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in Decipiente.

τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
βλέπειν τ' ἐγὼ μοιμαι.
Dicas moueri cuncta sanè Dædala, &
Videre simulacra.

Primus enim oculos formauit & crura ac manus fecit, cùm antiquiores oculos clausos, demissasque manus, ac lateribus annexas confingerèt. Alii dicunt primos Rhodios statuas fecisse quę (vt ait Aristarchus) vagarẽtur, atq; quod priùs essent rudes. Dionysum apud Chios ligatũ fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpẽdarum statuarum ventum erat adhuc Dędali tempore, quippe cum scribat Paus. in Corinthiacis Dędali opera rudia fuisse neq; aspectu decora sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. Inter præclara Dædali opera sella compactilis numerata est, quę in delubro Mineruę Poliadis apud Atheniẽses dicata: omnésq; ligneæ statuę, Dędala dicebãtur antiquitus. Erat & solennitas quædã, quæ Dædalea vocabatur, quã hac de causa institutã fuisse fabulãtur: Iuno aliquãdo Ioni irata dicitur in Euboeam peruenisse, quam cùm placare Iupiter conaretur, ad Citharonem, qui Platæensibus imperabat, virum consilio & calliditate sanè præstantissimum peruenit. Tum Iupiter eius monitu ligneũ simulachrũ fabricauit, quod vestibus indutum super plaustro collocauit, famámque in omnes dedit, quòd esset Plateam Asopi filiã ducturus. Id vbi sensisset Iuno, statim accurrit, manúsq; imagini iniecit, tũ lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptã: quare facilè cũ Ioue in gratiam rediit. Ad huius rei memoria m

tiam lignea imago, quę Dędala vocabatur, septimo quoque anno plaustro imponebatur, & cũ pŏpa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarchus lib. 19. historiarum. Neque tamen ex quibuslibet lignis illa imago efficiebatur sed hoc ritu eligebatur ad illã lignũ. Lucus fuit quidẽ in Bœotia non procul ab Alolcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi querçus, ibant in eum lucum Platæenses, & elixatũ carnũ frusta exponebant, quibus præter cæteras aues maximè negotium fuit cum coruis, quos omni conatu arcere, & à carnibŏs expellere nitebantur. Ex aliis verò volueribus obseruabant, quę carnem arripuerit, super qua arbore consedẽrit, neq. licet ex alia materia Dædala cædere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur Dædalus apud Solinuntios speluncam quandam tã miro artificio excogitasse, vnde vapor quidã subtilis, tantæq. amœnitatis exhalaret, vt ex humanis corporibus sudorẽ cum quadam suauitate euocaret, vnde corpora ęgrotantia facilẽ sanitati restituẽbãtur. atque præclari postea artifices statuarũ ex Attica Dædali officina, ac nobiles manarunt complures, inter quos non vltimum locum obtinuit Onatas Ægineta Miconis filius, vt ait Pausan in rebus Eliacis, & Ageladas Argiuus, Damophon Sicyonius, Arcesilaus Chius Leocharis Sidonius & Alcamenes Cyprius, vt alios prætermittã. Nam quanta insignium opificũ multitudo iisdẽ ferè temporibus floruit, & quę singulorũ opera memorabilia extiterint visum est nŏ fore supernacaneũ atque iniucundũ si quanta fieri poterit breuitate recenseamus: si quidẽ vna est ars pictura, quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Qui.n. audeat ipsam picturã omnium bonarum artium alumnam, & similam (vt ita dixerim) naturæ, ab illis disciplinis seiungere: cùm vna hæc sit ars, quæ quasi tacita historia res gestas, & formas corporis, & colores multò diligẽtiùs imitetur, quã oratione exprimi possit, & ad posteros in manus tradat. Hæc ars omnium optimarũ artiũ altrici Græciæ familiaris, ita plãtas & animalia imitans superioribus tẽporibus naturã attigit, vbi consecuta fuit potentiorum studia, vt vel cum ipsa natura contendere ausa sit, cùm omnẽ naturæ mirabilitatẽ in omnib. naturæ operibus mirificè exprimeret. illud cùm Græciæ esset cognitum, meritò fuit in consuetudine pŏsitum vt prima adolescẽtũ nobiliũ rudimenta essent lineamenta corporum effin-

gere, quæ cognitio autore ac suasore Pamphilo vnà cum liberalibus artibus à teneris imbibebatur, seruis prorsus incognita & interdicta. Nam profectò tam fuit mirabilis in quibusdam picturę præstantia, vt non modò lineamenta corporis & figuras & colores exprimeret, verumetiam quantum quisq; vixisset aut victurus esset appareret physionomis, quod assecutus est in primis Apelles. & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cùm populum Athenienſem fecisset ea forma vt hęc in illo omnia cognoscerẽtur. Enimuero, nisi cum Physionomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere vtilis existimanda: quare totum ferè artificiũ in capite præcipuè fingẽdo cõsumitur, atque quod reliquũ est magna ex parte in extremis mẽbris. Tũc enim perfecta est cognitio figurarum, si appareat in eis physionomia cũ rebus gestis consentire. sin autem, quę sunt imagines ipsis artificibus ad custodiam officinarum relinquẽdę. Sũt autem ista & insigniorũ quorundã pictorũ nomina, & præstantiora illorũ opera, quę memorabilia visa sunt antiquis scriptoribus.

Androbii nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata è ventis per mare, quam piratæ tanquam stupidi apparebant admirari. Deinde mitus Hercules in OEta monte super pyra impositus qui cùm reliquisset quidquid haberet humanum, cum magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cœlum excipiebatur. & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens & Stratonice & Deianira.

Agaritus discipulus Phidiæ Mineruam fecit Ioniam, & Iouem non longè à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios, cuius etiam opus fuit Hercules impubes apud Achæos, & Iupiter puerili facie ex ære. deinde quatuor equi ænei, qui in Delphos ab Argiuis pro concepto voto missi fuerunt, & totidem Tarentinorum.

Alcamenes sculptor fuit insignis, qui Veneris simulacrum fecit & Iunonis in via Phaleri, quæ deducebant Athenas, & Martis armati signum, & aliud mirabile Veneris in vibis regione Noctis vocata: Bacchi item simulacrum in templo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum: Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis Epipyrgidiam vocatum: Æsculapii signum Mantineæ: apud Bœotos labo-

labores Herculis ad formas colossorum è lapide Pentelico.

Alcistere quoque fœmina pinxit saltatorem egregium æstimatum, quando non mares solùm, sed etiam fœminæ in arte pingendi claruerunt. nam & Aristaretæ Nearchi filiæ ac discipulæ perpulcher memoratur fuisse Æsculapius, & Lala Cyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cùm multas pinxerit, ac seipsam quoque egregiè speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerua è lapide Pentelico specie colossi.

Amphion Gnosius Aceστoris filius fecit Cyrenęis Battum in curru sedentem cum matre Cyrene auriga, ac Libye nympha, quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Æginata signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex ære cum leone Nemæo colluctantem, eúmque suffocantem arctissimo complexu.

Antermus, Miciades, Malas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasiis, atque aliam Chiis, quæ pro optica ratione intuitus severa ac propè irata apparet templum ingredientibus, at exeuntibus iam placata, & benigna, quorum & alia opera fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argiuus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus, & Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis, qui multa egregia opera fecit, sed omnium principatum tenuit puer in ignem curuatus inflans, quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem, pinxit & Satyrum cum pelle pantheræ.

Apelles quoque patria Cous peritia & gloria artis pingẽdi nemine inferior, pinxit celeberrimam Venerem emergentem, cuius vultum tantùm ac pectus expressit è Phryne formosissimæ amicæ aspectu, quòd ea talis videretur Neptunaliorum Cerealiorúmque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine, & eundem triumphantem, & Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: Castorem, Pollucem, Victoriam. Pinxit & Clytum super equo properantem ad bellum, cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum miri artificii ob expressas corporis partes, & equũ in certamine, & Arche-

laum cum vxore & filia. Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus super equo incedens. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cùm Antigonus esset altero lumine orbatus, prior excogitauit rationem occultandi vitii, vt quod deesset corpori, picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit, aliam in vmbrã conseruam occultauit, pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua: & Venerem Chois inchoauit tantùm, sed opus mors illis inuidit: edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ verò præstantiæ creditus est vt soli liceret Alexandrum pingere, cùm aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Athenien sis, qui floruit tertia post nonagesimam Olympiade, pictor fuit clarissimus, cuius miri artificii creditus est Aiax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis, vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora, cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcesilaus pinxit Leosthenem in Piræeo apud Athenienses, opus eximium creditum, & eius filios præter cætera, qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bœotia & Thermopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vendicat in arte pingẽdi, quòd primus fuit cum Telephane Sicyonio, qui hanc artem exercuerit, qui lineis tantùm figuras adumbrabant, nullóque vtebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebãt. inde effectum est vt alii Corinthium, alii Sicyonium inuentum esse censuerint pingere aut lineamenta inducere. Verùm cùm hi artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorũ picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æquè naturam imitari, quàm colores si fuerint cum aptis conuenientibúsque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem consurgent, sin autem alterum horum defecerit, inanis propè est omnis labor artificum. quare plurimum sibi deesse statuarii fateantur oportet, qui sola delineamenta per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fa-

teantur

teantur oportet pictores Periphanto Corinthio, quiprimus omnium colorem excogitauit, qui testa trita colorare cœpit. alii tamen Philocli Ægyptio, alii Cleanti Corinthio inuentionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus egregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Minervæ Poliadis ex ære: quo tempore vna cum pictoribus insignis statuariorum, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit: nam quamuis diuturniores sunt figuræ quæ funduntur aut excidantur, quàm quæ pinguntur, neque tam facilè patiuntur temporum iniurias, eandémque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt, quam & pictura, tamen minùs habent colores, quod maximum est naturæ ornamentum & indicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum. fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expressérint.

Argeus enim qui Iouem effinxerat ex ære, idem insignem Apollinem fecit ligneum, sicuti Attalus Athenienſis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lycium è ligno.

Aristides autem Thebanus tantæ præstantiæ fuit pictor, vt per colores non solùm figuras exprimeret, sed etiam primus animorum motus imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sanè celebre, & miræ pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cum Ariadna, quę tabula venditâ est sex millibus sestertiorum. mirificè apparuit animi perturbatio fœminæ in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris è vulnere morientis, quæ videbatur sollicita de puero. pinxit & currentes quadrigas & venatores cum præda: & senem cum lyra, qui apparebat puerum docere, atque ægrè ferre tarditatem ingenii, & ægrum magnopere laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleœtę pulcherrimum Ganymedem fecit ex ære apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur, & Herculem pugnantem pro baltheo.

Aristolaus Pausiæ filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminondam, Medeam, Virtutem, populum Athenienſem, Theseum.

Aristomedon statuas fecit æreas complures in Delphis, & Latonam præcipuè præclaram gestantẽ paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Aristonomus Æginetа Iouem fecit apud Eleos altera manu auem, altera fulmen gestantem æreum cum corona capiti impositа è variis floribus.

Ascarus Ageladæ Sicyonii discipulus Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulmenque dextra tenentem tanquam eiaculaturum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Asclepiodori vnum tantum opus memoria dignum fuisse percepimus, tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthii discipulus pinxit Athenienſibus mulieres sacra canephoria celebrantes, hoc est canistros variorum florum plenos super capitibus ad templum Cereris gestantes. fecit item Achillem sub habitu muliebri occultatum, & ab Vlysse deprehensum. fecit & mirificam tabulam Agasonis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magnesius statuarius sellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vinctus à Theseo videretur. Sustinebant illam sellam à fronte duæ Gratiæ, & à tergo duæ Horæ, cuius in læua parte Typhon & hydra inerant, in dextra Tritones. Iupiter Taygetẽ, Neptunus Alcionen portabant. inerat & Herculis pugna cũ Cygno, & Centaurorum apud Pholum, & Persei facinus in Medusam, & Herculis cum Thurio Gigante certamen, ac Tindari cum Euryto Leucyppi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum eruiendúmque tradebat. Cephalus ob formam rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnabat cum Memnone. Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydram, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat, Actoris filios in superiore margine trucidabat, leonem strangulabat, & mox pugnabat Oreo Centauro, & cum Achelooo luctabatur, Nessum ad Euenum amnem interficiebat, Harmoniæ celebrabãtur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno Io in vaccam versam intuebatur, Mineruáque Vulcanum fugiebat. Bellerophontes

phontes Lyciæ monstrum conficiebat. Calais & Zezes harpyias à Phineo arcebant. Theseus & Pirithous Helenam rapiebant. Apollo & Diana sagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cum multa inessent præterea, cui operi Gratiæ & Dianæ Leucophryenes signum est additum.

Boethus Carthaginensis eximium Pusionem fecit nudum inauratum apud Eleos, qui erat ad pedes Veneris è marmore, cùm Venus esset opus Cleonis Sicyonii. Nam permulti fuerunt artifices, qui ob vnum tantùm opus egregium fuerunt celebrati: vt Timotheus cùm Æsculapii signum fecisset apud Trœzenios: Theopompus Æginetæ, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Theocles Lacedæmonius, qui quinque Hesperidas apud Eleos excidit: Polycles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mœnalius, qui apud Eleos fudit Mineruam ægide & galea munitam: Mendæus Pæonius, qui Victoriam fecit æream apud Eleos super pila: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in vrbe Alephera: Iphicles, qui leænam ex ære elinguem ob Aristogitonem: Leocharis ob Iouem Policum æreum in arce Athenis: Callo Æginetæ ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum: Calyphon Samius ob æream Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienses in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Atheniensis ob Mercurium marmoreum apud Phenneatas: Eudæus Dædali discipulus ob Mineruam marmoream sedentem in arce Athenarum: Doryclides Lacedæmonius Dipœni discipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epeus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycii: Eudius ob Mineruam Aleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Iunonem apud Pheneatas, qui fecit Æsculapii quoque & Hygiæ signa apud Athenienses, in Iouis Pluuerei cognomento delubro, quod fuit sine tecto.

Bularchus is qui floruit Olympiace decima sexta, pinxit magno artificio Magnetum prælium, quę tabula tanti pretii habita est, vt pari pondere auri sit repensa.

Buthicus Myronis discipulus puerum in ignem si suo

tem fudit,& Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem,quem Iouis iussu rapuerat. erat ita concinnè facta vt eum vnguibus non læderet. deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerunt apud Eleos pueri ærei dexteras tendentes,& signum Victoriæ inuolucre ac sine alis Athenis: Æsculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum. fecit Athenis & æream læuam propter Pisistrati casum,& Thebis signum Ammonis: apud Tanagros Mercurium æreum arietem humero gestantem, & Apollinem Alexicacum Athenienſibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit,quæ per annum arderet,neque tamen in ea oleum consumebatur,quam deposuit Athenis in arce Mineruæ:ac primus lapides terebrauit.fecit & Iunonem desponsatam apud Platæenses.

Calyphon Samius in templo Dianæ Ephesiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues: & in primis Discordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Philesium,& ceruã mirabili artificio. Apollinem itẽ Didymæum Milesiis,& Ismenium Thebanis,& Venerem ex auro atque ebore Corinthiis.cuius tamen opera fuerunt rigidiora,quàm vt vera imitarentur.

Cephisodorus ille qui floruit nonagesima Olympiade Pacem fecit æream Athenienſibus,quæ Plutum in sinu gestaret,& aram Iouis,& Mineruam in portu Athenarum.

Cephisodorus & Xenophou fecerunt Arcadibus Dianæ Sospitæ simulacrum è lapide Pentelico.

Chalcosthnes Athenienſis mirabilis & ipse opifex fuit existimatus.quamuis fictilia tantùm effingeret,hoc est imagines & statuas è creta,cuius etiam causſa ob multam huiusmodi fictilium statuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Chares Lyndius colossum fecit Solis apud Rhodios septuaginta vlnarum miræ pulchritudinis.

Chionis opus fuit eximium in Delphis Minerua & Diana marmoreæ.

Chiri-

Chirisophus Cretensis fecit è marmore Pario apud Tegearas simulacrum Apollinis auratum.

Chrysippus Solensis præterea & Zeno Mnasei filius, dicuntur fuisse omnium pictorum suæ ætatis pingendis animalibus præstantissimi, quorum alter Herculem fecit leonem Nemæum suffocantem, alter expressit aprum Calydonium mirificè penicillo. & Hesionem cete expositam mœstam, & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere consueuit, prior optime membra distinxit, venásque in corporibus expressit, & sinus in vestibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata despicientes, suspicientes, scilicet, ac respicientes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius statuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus, quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus insigne, se in cursu armatorum exercentem.

Crefides quoque statuaris tantæ pulchritudinis, tantíque artificii mulierem statuam è Pario lapide fecit in Samo, vt eius amore incredibili captus sit Chisophus Selymbrianus, cum qua vbi propter frigus ac duritiem congredi non posset, eò vsque cupiditatis accesit, vt carunculam quandam prætenderit, atque omnino concubuerit, vt ait Adæus Mitylenæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarii fuerunt, quippe quorum opus fuit leones marmorei Mycenarum portæ insidentes, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ sellisticaria compactilis in arce Athenarum. & Hercules Thebis apud Bœotos: apud Lebadenses Trophonius & in Creta: lignea Minerua apud Gnosios: Olunte Britomartis: Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi, rude illud quidem, sed tamen, vt aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem, erant autem hęc ligna, è quibus solis ferè simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hedera, cilicia, ebenus.

Dædalus Sicyonius cuius fuit filius, & discipulus Patrocles

trophæum Eleis in Alte erectum laborauit, quod partum fuit deuictis prælio Laconibus, qui etiam signa Pancratiastarum fecit, vt plerique artifices, quæ à nobis silentio inuoluuntur, cum res non sint visæ valde memoria dignæ.

Dameas Trœzenius Dianam, Neptunum, ac Lysandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinam facem præ se ferentem, & signum Hygiæ & Æsculapii apud Achæos: apud Arcades Mercurium & Venerem ligneam, sed Veneris imi pedes, & os, & manus fuerunt è lapide: & Cererem dextra gerentem facem, quę sinistra cistam admoueret Heræ: Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacesios. Fecit idem matrem Deorum è lapide Pario, & Iouem Olympium ex ebore, & apud Messenios Dianam Laphriam, & eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære, cuius in scuto dracones ita erant formati, vt vbi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, & Callisto æneæ in arce Atheuarum, & Callisto Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, & Liberum patrem, & multos ex Herculis laboribus & equum eximium cum auriga assistente.

Dipœnus & Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineruæ signum eximium in vrbe Cleone, & Castorem ac Pollucem apud Argiuos ex ebeno cum equis, & Anaxim, Mnasium, Isairam, Phœben, hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cùm marmora quædam in Deos decidere cœpissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames & annonæ penuria Sicyoniorum regionem inuasit, tum reuocari ex oraculi responso finuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Iunum, atque hi primi mortalium in cædendo marmore claruerunt.

Dyllus & Amycleus item communi opera fecerunt ex ære Iouis & Æginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echion quoque ille egregius pictor, qui floruit Olympiade septima post centesimam, mixto artificio pinxit Liberum patrem,

patrem,& tragœdiam atque comœdiam, & anum quæ Semirami ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret. nouæ nuptæ notabilis adesse verecundia apparebat.

Eleutherus Bacchi signum fecit Athenis ex ebore & auro.

Emilus Ægineta Horas incidit apud Eleos sedentes in foliis,ad quarum pedes erant canistri variis floribus ac fructibus referti.

Eudæus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Eudius Mineruam fecit Arcadibus ex ebore Aleam vocatam opus nobile.

Eubulides fecit Apollinẽ in Caramico apud Atheniẽses.

Eumanus patria Athenienſis prior omnium eorũ qui fuerunt ante suam ætatem,conatus est figuras coloribus exprimere,cùm floruerit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed vt sunt,omnia primùm nascentia rudia & planè impolita,facile fuit illis qui secuti sunt,eum superare. hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, & eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patriæ,Cererem & Venerem fecit,& Liberum patrem, & Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos,& Iouem sedentem apud Æginetas.

Euphranor autẽ Isthmius pictor fuit illis tẽporibus, quib. pictura iã plurimũ ornamentorum acceperat,atque ad summũ peruenerat,cuius opera fuerunt duodecim Dii,& Theseus,qui apparebat æquabilẽ administrationẽ ciuitatis præsentib. Athenienſibus cõcessisse. Præ se ferebat eadẽ pictura, quæ erat in porticu,nauatã operam Lacedæmoniis ab Athenienſib.ad Mãtineã,quod erat equestre prælium,in quo Crylli Athenienſis virtus enituit,& in Bœotio equitatu Thebanus Epaminondas præstabat,nã equites equitibus,& equi equis imminere apparebant fuit eiusdẽ Euphranoris, & tabula Ephesi,in qua Vlysses boue & equo iunctis seminare sal videbatur,fecit& Paridẽ,qui in eodẽ opere cognoscebatur iudex Dearum,& Helenę amator,& qui Achillẽ occidisset,fecit& bonã Fortunã altera manu poculũ,altera papauera & auiltas gestantẽ:& Latonã nuper genitã,& alterã, quæ Apollinẽ ac Dianã sedẽtes super brachio gestaret.fecit & Virtutẽ & formã colossi,mulierémque quandam ministrantem sacrificio.

Euthycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis &

Alexandrum Macedonem venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianæ,& æneam Mineruam apud Lacedæmonios, & multos Herculis labores,& Castores,& Vulcanum matrem è vinculis eximentem, & Amphitriten, ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermon excidit è ligno apud Trœzenios Castorum simulacra multa elegantia membrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clarium æreũ, & Venerem apud Corinthios, fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem,vt ait Alcimus in libro de statuariis.

Hygion Athenienſis,vel, vt ait Adæus in libro de statuariis,Crotoniates primus omniũ mortaliũ marem à fœmina pingendo distinxit, cùm ante illum figuræ ita pingerentur imperfectæ, vt neque à maribus fœminæ dignoscerentur, neque vllam haberent aut oris aut membrorum elegãtiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore cùm ob magnitudinem,tum ob opificium spectatu dignam.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam,& Calypso iam vetulam, & Theodorum eximium præstigiatorem suæ ætatis.

Lapharis patria Phliasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos, Herculem item apud Corinthios ligneum in æde ipsius Herculis.

Learchus Rheginus Dipœni & Scillidis discipulus,vel(vt alii maluerunt) Dædali, fecit sinum Iouis Chalcicœci ligneum eximium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore,& Apollinem cognomento Patroum.

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis, qui opus fecit eximium Iouem in Piræeo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit mirę pulchritudinis apud Athenienses,& Demosthenem exilio Calauream secũdo recessum morientem hausto veneno, & Pindarum, quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alte apud Eleos cum Græcis barbaros in certamen egressuros, Agamemnonem cum Patride, Æneam cum Diomede, Deiphobum cum Aiace Telamonio.

Lyso-

Lysonis opus fuit apud eosdem populos propè diuinum creditum.

Lysippus Eleus Cupidinem fecit æneum Thespiensibus & Pythi simulachrum.

Lysippus Sicyonius permulta præclara opera fecit, sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem æneum in æde Veneris, & Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, vbi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent, vt ait Diog. Laertius in eius vita.

Lysistratus & ipse Sicyonius huiusce Lysippi frater nō est silentio prætermittendus, quoniam primus omnium mortalium fuit, qui hominum figuras è gypso effinxerit, quod inuentum maximè fuit accōmodatum ad vniuersum fundendi artificium, cum inde ars fusoria plurimū facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta, & casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Æsculapium, & eius filiam Hygiam, & Æglen, & Panā, & Ocnum funem tenentem, quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespiis, & Callisto Athenis in arce.

Miconis Athenienſis pictoris opus fuit eximiū Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo Thesei, atque illos qui in Colchidem nauigarunt, in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Athenienſium nimirum Theseo Duce cum Amazonibus congressi: ræ illius sunt opus, & Græci excidentes Ilium, & reges ob nefarium Aiacis cum Cassandra facinus congregati, & captiuarum mulierum agmen, & Cassandra, & qui aduersus Persas in Marathone pugnarunt: spectabatur par in vtraque acie pugnantes alacritas, ac barbari fugientes apparebant temerè se in paludem trudentes ob metum. erant & Phœnissæ naues & barbarorum facta cædes à Græcis, & Theseus à litore soluens, & Minerua ac Hercules.

Myronis Athenienſis fuit puer æreus in arce, & facinus Persei in Meduſam, & spectatiſſimum opus in Helicone Liber pater erecto statu, præter Erechtheum, qui fuit Athenis fecit hic idem ligneum Orpheum apud Æginetas, & mar-

moreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & æreum discobolum. Neque debet hoc mirum videri quòd idem artifex, in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minùs pingendo, quàm fundendo & incidendo excelluerunt: cùm præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Æginetas, quæ præcipuam laudem artificii meruit, & Arcesilai atque Lichę statuas: & Aristæum Liberi patris filium, & Iouem imperatorem spectatissimum, & Apollinem eximiæ pulchritudinis ex ære.

Musus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis popularis, seu Laoetæ, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non solùm in argento cælando, sed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritissimus, cum summa omnium spectantium laude pugnam in arce sculpsit in clypeo Mineruæ Centaurorum & Lapitharum, quam Mineruam Phidias fecerat ex ære.

Naucydis Argiui opus fuit Hebes simulacrum in æde Iunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ære.

Nicagora Sicyonia sculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem versum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit Æsculapiũ & eius filiã Hygiam ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa præclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cum Cupidine colluctãs, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter Gratias. erat & Hercules ita mœstus, vt videretur pertæsus infamiæ.

Nycias Athenienſis Nicomedis filius, qui floruit Olympiade duodecima post centesimã, ita inuenit colorib. clarũ & obscurũ ac lucidum referre, vt eius picturæ non pictę, sed cõsistere per se apparerẽt: tãta fuit in iis exprimẽdis præstãtia artificii. Narratur eius Bacchus mirabili fuisse artificio factus, & Io, & Andromeda, & Calypso eius fuerũt spectatu digna pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirũ creditũ Necyã vocarũt. expressit postmodo penicillo Hiacynthi pulchritudinẽ, & tauri Marathonii ferocitatẽ in porticu Stoa vocata. omniũ verò pictorũ maximè mirabilis fuit exprimendis animalibus, sed canibus in primis.

Nico-

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Aristodemi filius multa & ipse fecit præclara, inter quæ vt eximia commemorantur, mater Deorum in throno sedens multa cum maiestate, circa quam florum fructuúmque mirabilitas quædam pullulabat. Dii in eadem pictura astabant pleriquee eius voluntati obtemperaturi, vt videbantur. Proserpina item rapta à Plutone, quæ apparebat sub terram ingredi: Scylla marinum monstrum: Apollo & Diana, ac Rhea super dorso leonis sedens.

Olympiosthenes tres Musas incidit in Helicone, sicut Cephisodotus.

Omphalion pictor, Niciæ Nicomedis filii discipulus, Æsculapium fecit mirabilem apud Messenios, & Tritonem super Delphini dorso per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Æsculapii filiam virginem formosam, incredibilis artificii creditam, quæ quandam præ se ferret in vultu lætitiam.

Onatas Æginetæ Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos & Herculem, quem dicarunt Thasii, ex Attica Dædali officina inter nobiles artifices nulli secundus. eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans, galeatus, chlamydéque indutus. hic vbi Cererem fecisset Phigalensibus, quantum præmii poposcit, tantum reportauit, hoc est decem magna talenta, vt ait Aristodemus Abderites in libro secundo de statuariis. Floruit eadem ætate, qua Hegias & Agelades clarissimi statuarum artifices.

Pamphilus Macedo Apellis & Melanthii magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scitè tractari: fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssémque puericillo eximiè expressit.

Panæus Phidiæ frater miro artificio pinxit pugnam Marathoniam aduersus Persas Athenis in porticu Pœcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset, vel si nihil aliud fecisset. tanta erat effus pictarum formarum venustas, vt nõ pictæ figuræ, sed viui homines pugnare viderentur, cum quisque posset pugnantes dignoscere. Idem Delphis templum nobilissimum Apollinis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus, & senatusc,

factum vt publicus sumptus fieret in eius victum vbicunque moraretur in agro suo. hic primus fuit qui os aperire & dentes ostendere picturas coegit, vultúmque figuratum à prisca rudítate ad iucundiorem aspectum perduxit.

Parrhasius Euenoris filius, patria Ephesius, prior fuisse dicitur qui proportiones inuenerit in figuris, addiditque capillis venustatem, & faciei non priùs visam elegãtiam. est. n. omnium maximè necessarium, vt rationes in vniuersa picturæ, sculpturæ, aliarúmque consimilium artium facultate seruentur, neque solùm propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari conuenit, quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum seruare consueuit. Præclarè igitur dicere solebat Pamphilus, geometriã & arithmeticã disciplinas esse picturæ pernecessarias, quoniam omnis proportio diligentior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est indicium, quòd si quis caput à capillis ad mentũ, vel digitum, vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit, poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire. Huius Parrhasii eximia opera fuerunt Meleager Rhodius, & Hercules ac Perseus cum Plutonis galea & talaribus Mercurii volans; duæ præterea figuræ loricis armatorum, quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duę tabulæ eximiæ, in quarũ altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses: in altera Castor & Pollux & Æneas. pinxit hic in arce Athenarum in templo Mineruæ pugnam Centaurorum eximiè, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres, quamuis velamenta artifici victoriam concessit. pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astante Virtute: & sacerdotẽ cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plasta cùm in pictura, sculptura, & cælatura excelluerit, plasticen tamen omnium harum matrem appellauit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argiuos: & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentémque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias

Phidias nobilis statuarius non minùs fundendo, quàm etiam sculpendo valuit, quamuis fuit priùs pictor. floruitque Olympiade nonagesima: huius opera multa fuisse mirabilia traduntur, atq; inter cætera mater Deorũ apud Athenienses, & Venus è Pario lapide fuit. Apollo eius opus æreus in arce nominatus Parnopius, & Minerua ibidẽ ex ære, cuius in clypeo formam sibi similem insculpsit, cùm inscribere nõ esset licitum. fecit aliam Mineruã vocatam Lemniam prastantissimã adiutore Colote, & Nemesin cum corona in genuos incisa, & Victoriæ signum, quæ læua fraxinum dextra phialã gestabat, cui operi suum nomen inscripsit, quæ fuit in arce Athenarũ, vt ait Hippias in lib. 1. de statuariis eius fuit & ahenea Leda & alia lignea Minerua Area cognomẽto cuius manus summæ è Pentelico lapide, & pedes erant apud Platæenses fecit & Iouẽ Eleis ex ebore & Venerem ex auro & ebore, quæ altero pede testudinẽ premebat in arce Elidis Minerua item ex auro & ebore, cuius cassidi gallus insidebat, & amã rursus Pellenensibus fecit in templo Olympico Iouem insignem ex ebore, & Amazonem quandã Ephesiis æream in tẽplo Dianæ, & duas Mineruas: & Venerem è Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Platæenses è marmore.

Phileſius Eretrienſis fecit apud Eleos binas boues æreas eximii operis.

Philoxenus Eretrieus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & lasciuiam, in qua tres Sileni comessabantur.

Pisias fecit Apollinem Athenis & Iouem consiliarium è marmore in curia quingentorum.

Polycletus Argiuus statuarius suum ingenium & arte in diuersa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerũt iuuenis strenuus apparẽs hastam tenere, qui fuit inde Doryphorus nominatus: & pueri taxillis ludentes: & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore sedens in solio cum corona capiti imposita in agro Mycenæo in templo ipsius Iunonis, cui assistebant Gratiæ & Horæ, atque altera manu malum Punicum, altera sceptrum tenebat, cui cuculus insidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore, & ærea statua Patris sui, atque ærea Hecate. Illud tamen non est silentio prætermittendum, quòd non sculpebantur ex auro vel argento vel ebore nisi magni Dii: cùm plebeii è quauis materia fierent antiquitus. Erant Dii magni magna-

rum gentium crediti h', Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno; Vesta, Ceres, Venus, Diana, Minerua: nam aliis fiebant è ligno simulacra vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orthiæ montis è candido marmore, cuius opus fuit Liberi patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod læua thyrsum, dextera poculum tenebat, insidebátq. aquila super thyrso. omnium verò suorum operum laudatissimus fuit regulus artis vocatus, qui erat quasi lex illarum proportionum, quæ sint seruandæ cæteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa ærea non maxima, sed eximiæ tamen venustatis ac virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædam de more virginum Athenienſium capitibus imposita sustinerent, vocabantúrque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nestorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirificè expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu. & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos fecit Cerberum opus sane horrendum, & Ocnum cum asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius uxor abſumebat quidquid ille acquirebat. apud Atheniensis in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portantem Philoctetæ. Vlysses surripiens Palladium eius opus fuit. & Orestes obtruncans auxiliarios Ægisthi apud arcem Athenienſium: & Alcibiades cum monumentis equestris victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Plataeenses parrata iam procorum cæde. ferunt quidam hunc fuisse primum. at non Panænum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultúsque mutationes variauerit: quo inuento plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi, fuerunt tamen qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Athenienſis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianæ, Latonæ Apollinis, Musarum, Liberi patris, Thyadū Solis occidētis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Athenienſis absoluit discipulus Eucarsi. Nā Hryne, cuius insigni amore captus erat Praxiteles, facta sibi optione vtrum mallet eligendi huiusce vel statuæ

ve-

vel Satyri in tripodibus, hanc elegit, & in Thespiis deposuit atque cum multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis, aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerunt, sed in quibusdam præcipuè fuit enim Phidias exprimendis Diis, quàm hominibus magis accommodatus: Nicias canibus: Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nulli propè omnium artificum qui sua tẽpestate floruerunt, vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ & Ebrietatem fecit æream, & Cererem ac Proserpinam in primo vrbis ingressu è Phalero apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur, in via quæ vocabatur Tripodes, in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidinem non minoris admirationis Harmodium præterea & Aristogitonem tyrannum occidentes, & duodecim Deos: Suadelam Latonamque cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum: aliam Latonam Argiuis: adolescentem lacertam arcu percussurum apud Athenienses: Cererem & filiam & Iacchum facem referentem apud Thespienses in Gnido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, vt ait Lucianus in Amoribus: cum qua rem habuit Macereus Perinthius, quod in Samo aiunt contigisse, vbi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adæo Mitylenæo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharetra pendente ex humero, cui canis à læua & ipse æreus astabat. fecit & Phrynes statuã ex auro super columna lapidis Pentelici, vt ait Alceras in secundo libro depositorum in Delphis, apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans, apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphanis, qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argiui. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Satyatidas: & Mantineam Iunonem sedentem in solio, cui Hebe, & Minerua assistebant: apud Platæenses Iunonem adultam, & Rheam saxum fasciis involutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Platæenses Iunonem è Pentelico lapide, vbi Callimachus aliam fecit: apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phrynen è marmore, apud Athe-

nienses Bellonam fecit. Triptolemum,& bonam Fortunam, & Cupidinem marmoreum depromptum è Glycerio, quæ formosissima fuit amica,nõ minùs quàm Phryne,aut Thais, aut Leontium,aut Hippe,aut quæuis nobilis antiquarum amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cùm multa eximia opera fecisset,principatum tamen Ialyso illi celebri tribuere solitus est,in quo nondum perfecto septem annos Rhodi pingendo absumpsit & cani illi pulcherrimo anhelanti,cuius in exprimenda spuma ex ore manante diutius laborauit, expressit penicillo Marsyam victum & exanimum propè propter mœrorem : & Niobem spectantem filiorum cædem,quam ex ipso vultu licebat cognoscere propè stupidam factam, tãtæ fuit existimationis,vt cùm Demetrius vrbem Rhodon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus ignis opera,maluerit vrbi parcere, quàm Ialysum igni deuastare:pinxit Satyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente vinæ prorsus simili:& Paralum,Hemerõnida, Cydippem, Tlepolemum, Antigõnum, matrem Aristotelis.fecit etiam signa ex ære.pinxit & latores legum Athenienses.

Pythagoras Parius Gratias venustissimis faciebus pinxit apud Pergamenos,opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas,neruos,capillos,& alia complura,idque multò artificiosius totum fecit inuentum,quàm fuerat ante suam ætatem: qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarum simulacra,qui artem didicit à Clearchõ Rhegino,qui ap Euchero Corinthio:qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coronæ Sirenas manu præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samii primi fuerunt,qui plastices artis artificium in Samo inuenerunt. fecit & alia signa in Dianæ Ephesiæ templo,& fœminam quam Ephesii Noctem appellabant perobscuram.

Scopas Parius Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidẽtem,& multa alia signa in variis locis,sed præsertim in Ionia & Caria. fecit apud Athenienses Amorem, Cupidinem,Appetẽtiam:apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea. fecit Venerem è marmore,quæ nocturi-

ctu ridere videretur ob voluptates venereas, ac furta nocturna, & Phaethontem, & Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cum Achille ac Nymphis, quæ insiderent delphinis, Tritonibus & Phorco. fecit Cnidius Bacchum & Mineruam: Arcadib. Æsculapium impuberem & Hygieam è Pentelico marmore: & Platæensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris Æginetæ opus fuit apud Eleos equus & assistens auriga, & labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratias & Mercurium. pinxit etiam Hygiam filiam Æsculapii, & Æglen. Panacea quoque & Iaso & puer spartum torquens, quod asinus rodebat, erant eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cùm boues & equos optimè exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus non ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobolum, in quo & masculi in dorso & vis brachii, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirificè apparebat: & Panisçum & Clytæmnestram, & Polynicen repetentem regnum, & Capaneum.

Tectæus & Angelio magistri Callonis, ac Scillidis & Dipœni discipuli, simulacrum fecerunt marmoreum eximium in Delo Apollinis Delii.

Teletas & Ariston communi opera fecerunt apud Eleos æreum Iouis colossum duodeuiginti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Athenienſis Iouem fecit adiutore Phidia è marmore, cuius capiti Horæ & Parcæ insidebant, cuius os ex auro & ebore constabat, reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidem ferrum fundere ac signa facere ex eo primus inuenit, non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas commodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus Æginetа Taurum ex ære insignem fecit Corcyræis.

Thrasymedes Parius Arignoti filius Æsculapium insignem fecit ex auro & ebore sedentem tenentémque scipionem, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimenetus Musæum pinxit penicillo in arce Athenarũ, qui Boreæ dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Orethus & eorum filii apud Eleos signum illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multósque mœstos circa illam, sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur, cùm verò patris dolorem se nõ posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex, quod iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Patrhasium Sami. fecit Cyclopẽ dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrso eius pollicem meterentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt Æsculapium marmoreum imberbem Elateæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor præter Actionem à delphinis vectum citharam pulsantem, fecit Aiacem & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quæ vultu mœsto ac pudibundo astans aræ vestes componeret vt caderet decorè. fecit & Gorgonem, in qua ars præcipuè enituit. fecit & Athenienses sedentes, & alios concionantes. & præstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificii Theodori Samii, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantem cum hydra, & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficillima. fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenocriti & Eubii Thebanorum opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos.

Xeno-

Xenophilus Æsculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem: & Neptunum apud Anticyrenses, ea forma vt manu femori admota altero pede supra Delphinum ascenderet: altera gestaret tridentem.

Xenophon Athenienſis Fortunæ ſignum fecit ferentis Plutum, quod opus cùm imperfectum relinquens decessisset Callisthonicus Thebanus cuius os & manus & quædam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tam amplas diuitias per suam artem sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis literis nomen suum continentem gestare ad ludos Olympicos, huiusce mirum opus fuit Penelopes pictura, quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium etiam continentiæ & pudicitiæ, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referrētur in ea pictura, & quasi eluceret pinxit Marsyam ligatū, & vuas, ad quas aues adnolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem vtraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena: in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cū eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalantam & Pana pastorum Deum, quem largitus est postmodum Archelao. nā post partas insignes opes, quia censeret sua opera condigno precio emi non posse, cœpit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artificibus aut illorum operibus tempus absumam, quæ possent magnū volumen implere, multi alii pictores & statuarii fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyræus, Andreas Argiuus, Andreas Tenedius, Antiphilus Naxius, Antiphilus Corinthius, Asterion Athenienſis: Callicles Megarenſis, Calynthus Crotoniata, Cantharus Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrnæus, Cleon Arcadius: Dædalus Corinthius, Dætondas Cephalenius, Daippus Megarenſis Dontas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas

Argiuus, Eutychus Chius: Glaucias Æginetа, Gratianus Spartanus: Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lysippus Chius, Lysus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucides Smyrnæus, Nicodemus Æginetа, Nicodemus Zacynthius: Olympus Cous: Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Sicyonius, Philotymus Æginetа, Polychus Æginetа, Polycles Atheniensis, Polydamas Scotussensis, Prothæus Arcas, Ptolichus Æginetа, Ptolichus Corcyræus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius, Silanion Atheniensis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadieus Atheniensis, Sthenis Olynthius, Sthenius Megarensis: Theocles Crotoniata, Theocosmus Lipariensis, Theomnestus Sardianus, Tisander Macedo. Habuit filium Dædalus Iapygem, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, è Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dædalus qui asciam, perpendiculum, & glutinum, lithocollam, ac terebram inuenit. atque cùm Calus eius discipulus rotam figlinam prior excogitasset & serram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrosisset & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quæ fabulosè de Dædalo dicta sunt accedamus, illa perquirentes.

¶Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sunt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quòd artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Attalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & serram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam corroserat, inuenit, interemerit, ǽque de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum Tauro congressa sit illud historicè dictum est, vt explicauimus. atque cùm adulterii non solùm conscius sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quòd fuit à Minoe in vincula coniectus vnà cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas naviculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remúmque vtrinque validè impellentium beneficio, fugam arripuerunt. Dædalúsque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam nauclerii in scopu-

lum

lum impegit, & naufragium fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cùm illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantum vrebatur, vt ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cùm ex Dædalo de tauro inter astra collocato, déque vniuersa re astronomica audiuisset, in astronomię amorem inciderit, vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus Omnium malorum, omniúmque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia. nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit, qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quæ potest enim esse ingenij præstantia, quæ non miserrima sit, cùm fuerit cum improbitate & turpitudine coniuncta? cùm igitur ad summa contenderet Dædalus, summorúmque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutiùs exoptari, cùm summæ cuiusque fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cùm in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illum admonuerit media semper esse expetenda: quare inter volandum etiam neque nimis Solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare, ne fierent alæ quàm oporteret, ob aquam graviores, aut ob frigus duriores. Sic igitur eum monet apud Ouidium libro secundo de arte:

Me pennis sectare datus: ego prauius ibo:
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.
Nam siue ætherias vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis aquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrunque vola, ventos quoque nate caueto,
Quáque vocant auræ, vela secunda dato.

Quæ præcepta si quis diligentiùs consideret, sanè parum

pertinent ad nauigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidem multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum qui diu infeliciter egerunt, omnisque felicitatis molestá est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neque alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent dinitiarum & rerũ omnium excellentiam nemini esse tutã: optimámque esse mediocritatem, quæ neque inuidiam secum trahat plurimorum, neque tamen contemnatur: quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & insciti am per hæc demonstrari asserit, cum non illa disquirantur ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decidit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. CAP. XVII.

PElops ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste, vbi loquitur de Tantalo.

Ἔτικε φυτεύει Πέλοπα τοῦ δ' Ἄτρεὺς ἔφυ.

Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alii patria fuisse Lydum, alii Paphlagonium memorant. verum quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. OEnomaus Rex Elidis ac Pisæ, cum percepisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiámque haberet eximiæ pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio deterrere. Atque cursule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum venisse ad petendam Hippodamiam memorant, ad cuius tumulum mactatæ sunt Parthenia & Eripha vocatæ equæ, & humatę. OEnomai iussu, ac post illum hos ordine fuisse ab OEnomao cæsos procos: Alcathoum Eurya-lum, Eurymachum, Crotalum, Acriam, Porthaonem, Capetum, Lycurgum, Chalcodontem, Lasium, Tricolonum, Aristomachum, Prianthem, Cronum, Æolium, & postremum Erythrum: quibus omnibus victor Pelops quotannis postea, quan-

quandiu regnauit, parentare consueuit. Alii tamen illud factum fuisse à patre maluerunt, quia filiam amaret, quam ne minùs volebat concedere, quare illa de oraculo dicitur fuisse. Fama est OEnomaũ quoties curule certamen procis filiæ proponeret, Areo Ioui rem diuinam facere consueuisse. Amabatur eadem à Myrtilo Mercurii & Cleobules filio: vel vt alii voluerunt, Phaetusæ, vt alij, Mantus: qui auriga erat patris ipsius Hippodamię. Inter cęteros igitur procos & Myrtilus erat: post cædes tredecim aliorũ: quorum hæc nomina scripta sunt ab Epimenido, Mermnus, Hippostratus, Æolopeus, Piras, Acarnan, Hippomedon, Alcathous, Chalcon, Lasius, Scopelus, Lycurgus, Aerocomus, Crocalus, Eurymachus, Eurualus: cùm à cæteris quibusdam ex his subtractis Æolus & Tricoronus fuerint subrogati, neque simplex sit de his opinio, quòd alii Aristomachum, & Hipporhoum, Eutylochum, Automedontem Pelagũtem, Cyrianontẽ, Pelopem, Opuntium nominarunt. erat autem ex illorum craneis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Thessali vrbem Euphyram prius nominatam mox Cranonem appellarunt, vt ait Nicephorus. Cùm forma præstantem Pelopem Hippodamia vidisset, in eius amorem incidit, atque clam egit cum Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt OEnomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentibus rotis. Alii dicunt OEnomaum superatum fuisse à Pelope, quia Myrtilus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim OEnomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atque cursus initium à fluuio Clade, finem Isthmũ Corinthiacum esse voluit: ipseque cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Harpinna trahebatur. sic igitur compreheusos procos ipse OEnomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaque dolis Myrtili victus à Pelope OEnomaus, cùm moreretur, imprecatus est Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam postea contigit. Nam cum Pelops asportaret Hippodamiã, eáque sitim pateretur in itinere, recessit paumper de via Pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus, absente Pelope Hippodamiam violare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso Pelopi Myrti-

palemum fuisse filios. Sed è quibus mulieribus, non constat: & Argeum quendam, at nõ eum quidem qui ab Hercule primus combustus, dedit in manus consuetudinem ad posteros comburendorum cadauerum: & Corinthum, à quo vrbs Ephyre instaurata sit, quamuis alii Ioui, alii Oresti, alii aliis Corinthiis id attribuunt. Quòd verò Neptunus Pelopem amauerit vbi exemptus fuisset è lebete, nonnulli referunt ad historiam, dicúntque illud dictum ideirco fuisse, quia Pelops antequam ad incrementum naturalis caloris peruenisset, naturáque supernacaneos humores concoqueret, fuisset valetudinarius. at cùm peruenisset ad pubertatem, dictus est amatus fuisse à Neptuno, cuius filii & amici viri bellicosi ac strenui homines fuerunt. Neque hoc dissentit sanè à physica ratione quãdo scriptum est ab Aristotele in historiis animalium, multos ad pubertatem vsque fuisse valetudinarios, qui emisso semine sani facti sunt, aut contrà. Pelopem sepultum fuisse Letritæ quę ciuitas fuit Elidis, vti scripsit Isacius: atq. Troia omnino capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius, & os Pelopis, & arcus Herculis, quem habebat Philoctetes, huc portarentur. Illud os vbi in Græciam post captum Ilium reportaretur ad Euboeam naufragio facto periit, quod multos post annos captum fuit à quodam piscatore, qui admiratus magnitudinem, consuluit oraculum cuius esset cognitum os Pelopis in litore humauit, atque pòst iussis Eleis ad sedandam pestilentiã illud requirere, cùm attulissent multa munera, publicè illud acceperunt. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt.

¶ Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia, quæ non dissentiunt ab historica narratione, recepta sunt à poetis, & celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi simili huic certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatésque sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum, à quibus si vincamur in perniciem prorsus ducimur: at si victores ipsi extiterimus, viri fortes & constantes habebimur, fortitudinémque tanquam Hippodamiam semper contubernalem habebimus per vniuersam vitam: cùm in naturam propè vertatur consuetudo. quòd autem pronum sit ac velox ingenium siue natura mortalium ad voluptates, testántur ipsa equorum nomina: cùm Harpinna rapacem

significet, Ocys & Psilla veloces sint. Aoratus autem videri non possit. cùm igitur vellent ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cum omnes denique calamitosæ existant. Atque vt nos ab illis retraherent, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt quæ supplicia proponantur iis qui victi fuerint à voluptatibus. Hæc vna causa extitit, cur hæc memoriæ prodita sint, & à poetis celebrata, at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. CAP. XVIII.

PErsimilis Onomai fuit causa, quę Acrisium Danaes patrem & auum Perſei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filia Danae, occideretur. fuit enim Danae Perſei mater Acrisij Argiuorum regis & Eurydices Eurotei, vel, vt aliis magis placuit, Lacedęmonis filia: quæ cùm nata esset, Acrisius adiuit oracultum, vt an marem aliquem filium posteà habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur, vt scripsit Pherecydes in lib. 1. & te. historiarum tum iste domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneum extrúxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiásque adhibuit ne filius vllus ex ea nasceretur, vt scripsit Pausanias in Corinthiacis, & Horatius libro tertio Carminum:

Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustaque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnus ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iupiter, & Venus
Risissent: fore enim tutum iter & patens
Conuerso in pretium Deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amore cũ Iupiter incidisset, auro similis dicitur è tholo defluxisse: quod cũ illa in sinũ cepisset, Iupiter qui

quiesset se patefecit, ac illam compressit, ex quo natus est Perseus. Fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem à patre fuisse cognitam, sed expectatam vt pareret: alii clam peperisse maluerunt, & puerum triennium absoluisse, priùs quàm Acrisius id præsentiret: tum ad aram Hercei Iouis Danaen à patre fuisse adductam & interrogatam ex quo peperisset: cúmque illa è Ioue diceret, minimè creditam cæsa priùs nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse, & in mare deiectam vt testatur Apol. lib 4. Argon.

οἷα δὴ ἧς Δανάη πάντῃ ἐνὶ πήματ' ἔκειτο
πατρὸς ἀπηλεγέος παλάμῃσιν.

Qualia vel Danaen patris dementia ponto
Ferre coëgit.

Deinde cùm ad insulam Seriphum arca applicuisset, quę vna est è Cycladib. vbi Polydectes Androthoes & Peristhenes eius qui fuit Damastoris, qui Nauplii qui Neptuni filius imperabat: vel, vt alii maluerunt, Neptuni filius & Cerebiæ, vel Amęmones, à Dictye fratre Regis, qui ibi forte piscabatur, hæc arca rete extrahitur, quem Danaę rogauit vt arcam aperiret: quam cũ ille reclusisset dedisséque quę à esset, domum deduxit & vt affinitate coniunctos, amice perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib. 10. Sequentibus post ea temporibus Polydectes vim Danaæ inferre conatus est, quòd cùm ob Perseum non posset finxit se velle de ea in nuptias Hippodamiæ Œnomai filiæ nubere, muneráque Perseo imposuit, vt ad Medusæ caput, quod Hippodamiæ largiretur, afferret. Ille igitur acceptis iis, de quibus dictum est in Medusa, eò contendit. Fama est Sthano & Euryalen Medusæ sorores homicidam insectantes ad Argium peruenisse collem ita dictum ab occultato Argo, quæ vbi sperarent se illum esse comprehensuras, ob ingentem lætitiam insignem mugitum ediderunt, vnde locus & vrbs vocata est Mycenæ. Fama est Acrisium deinde, vt ait idem Pherecydes, nulla diligentia fati necessitatem & oraculi responsum, deuitare potuisse: quippe cum relato in Seriphum capite Medusæ, Polydectes, omnésque eius in saxa fuerint conuersi, ac Perseus relicto Dictye, qui in Seripho imperaret, cum magna Cyclopum manu & Danae, & Andromeda ad Argiuorum ciuitatem contendit. Nam fama est Andromedam filiam fuisse Cephei & Cassiopesque à Nereidibus scopulo fuit alligata,

vt à ceto voraretur, quia Cassiope illarum iram in se contitauerat, cùm filiam vel Nereidas forma antecellere gloriaretur. Hæc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute Persei iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea secuta est, vt ait Ctesias in Perseide. cùm Perseus igitur Argos venisset, non inuenit Acrisium, quoniam ob timorem Larissam, quæ Pelasgorum fuit ciuitas, confugerat. Relicta igitur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cum Cyclopibus, & Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit Acrisium, illique persuasit vt Argos secum rediret. Verùm antequam Larissa discederent, certamen celebrari contigit in illa ciuitate, ad quod certamen & ipse Perseus descendit: atque discum capiens illum emittere incepit. nondum enim inuentum fuerat pentathlum, sed singula certamina seorsum absoluebant. Discus igitur in pedem Acrisii reuolutus illum vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interiit, cuius sepulchrum ante portas ciuitatis Perseus & Larissæi magnificè extruxerunt. Pausanias tamen in Corinthiacis non à disco conuoluto, sed impetu illius iacti ad amnem Peneum percussum fuisse Acrisium scribit, cùm Perseus inuenti à se disci gloria elatus artem in conuentu hominum ostenderet. Theseus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidit Perseum Argos reuersum cùm parricidium magnæ sibi infamiæ duceret esse, petisse à Proeto vt regnum commutaret, qua re impetrata vrbem condidit, quam Mycenas nominauit ab inuento capulo ensi, in excauandis fundamentis: cùm Mycetem capulum inquilini vocarent, quod tamen a fungo ibi repente nato, accidisse quidam maluerunt, alii ab Inachi filia Mycene. Duxit Andromedam ex India, vt ait Hesiod. in Polymnia, è qua cepit filium Perseum, quem apud auum reliquit, quia nullum is marem filium habebat fuit eius filia Erythra etiam, à qua mare Erythræum vocatum est, quam habuit ante quam Tarsum Ciliciæ vrbem conderet, quam tamen quidam à Sardanapalo fuisse extructam maluerunt. Suscepit etiam Gorgophonem filiam, vt ait in Corint. Paus. quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad secundas nuptias transierit, cum mortuo Periere Æoli filio OEbalo nupserit, cum esset prius mos fœminarum mortuo primo viro vt à secundis nuptiis abstinerent. Alcæus præterea & Electryon & Sthenelus fuisse filii Persei memorãtur ex An-

ex Andromeda, vti scripsit Herodotus in historiis, quibus Mestorem etiam addidit. alii præterea his filium tribuerunt illum Erythrum, qui imperauit mari Erythræo, & in illis regionibus sepultus nomen dedit mari, vt testatus est Arrianus lib. 8. rerum gestarum ab Alexandro. Hęc sunt quæ memoriæ prodita fuerunt de Perseo, præter illa quæ dicta fuerunt superius. Sepultus fuit Perseus in via, qua Mycenis Argis iter fuit ad læuum, cui honores diuini vt Heroi sunt habiti. ¶ Nunc quid ista significent, perquiramus. Quod Danaeincluſa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus illam vitiarit, nihil aliud significat, quàm largitionibus cuncta patere & ab auaritia nihil esse tutum. Quod his carminibus significauit Paulus Silentiarius:

χρύσεος ἀμφαάσατο διάτμητον ἴμμα κορίτης
Ζεὺς δ' Δαναΐδος δμῶας χαλκεὰ πεσσὸν ἔταμε.
φασὶ λόγοι πιμπλῆσθαι γὰρ τὸν δι' χάλκεα κευθμὰ
δαμασθὲν δ' ἄρα μοῦνος χρυσὸς ὁ παιδαμότωρ.
χρυσὸς ἅπαντα δύνασται· ὁ δ' οὐκ ἀλίτηται ἐλίγχου·
χρυσὸν ἐπιγράμματα τὰς σιδαρόφρονας ἔργμοσι
καὶ δαμάσας ἐλέγχων τὸν φρένα μή τις ἔρωτας
λιτέσθω πλουσίου ἀργύρου παιδόχων.

Aureus in cacas penetrauit denique rimas,
Et Danaes duros Iupiter in thalamos.
Famula sic inquit me iudice ferrea clauſtra
Aurum perrumpit, durăque vincula domat:
Aurum omnes vectos infregit & arguit artem
Clauu, & inflexit torua supercilia.
Sic Danae deuicta fuit non vllus amator
Aurum cui fuerit supplicet hinc Veneri.

Nulla fuit enim ætas, vbi diuitiæ in cognitionem hominum irrepserunt, in qua non maxima auri maiestas fuerit, cui & honestatis leges omnes, & omnia humanitatis iura, & Dei religio sæpius seruire coacta est: cum infinitus numerus eorum qui magis aurum, quàm verum Deum colant, cupiant, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profiteantur, & in ampliſſimis ciuitatibus præsertim, vbi magis regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia: quod exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quod Perseus illa egerit, quæ de ipso superiùs dicta sunt, id totum fabulosum: est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudẽtia. Aequi Meduſa cum esset vel meretrix, vel naturalis libido

& voluptas, quæ homines in saxa cõuerteret: hæc cæditur à Perseo; & caput eius Palladi datur, quod significat, quàm vim eandem esse sapientiæ & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quàm in libidine: sed ad hanc cognitionem tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus abiatum Medusæ caput illud Palladi asportauit. at de Medusa diligentiùs alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solùm aduersus voluptates insurgit, sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solum planè, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiam qui pro viribus aliis est impedimento, ne quid faciant iniquum. Hic fingitur Deorum one Gorgonum impetum euasisse, Medusámque obtruncasse, quam neque intueri quidem vlli licebat: quia omnis humana prudentia per se debilis est sine Dei auxilio: sine quo voluptatum illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum, esse virum bonum, Dei munus. Alij dixerunt Perseum Ioue filium Gorgonem interemisse, quare ad cœlum sublimis postea euolauerit, historicè esse intelligendum, cùm is tyrannum Cretæ, vel (vt alij maluerunt) Arcadiæ, vt verò alii, Athenarum patriæ suæ interfecerit: ex quo facinore fuit laudibus, vt aiunt, ad cœlum elatus: vel quod magis rationi conuenit, lætitia rerum è sententia gestarum. Alij animæ immortalitatem per hæc significari intelligunt, cum illa faciat generationẽ & corruptionem per motum assiduum, at ipsa victrix tamen rerum inferiorum terrestri hoc pondere soluta in cœlum denique euolet. Neque licet tutò cuipiam voluptates inueri, quoniam si quis illegitimis voluptatibus cõsiderandis diutius immoretur, haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenæus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Prœto patruo fuisse compressam: è quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse, cui Daunum peperit.

Verùm quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionem, in præsenti prætermittantur.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

ADMIRABILIS profectò fuit, ac propè diuina maiorum nostrorum sapientia, ornatissime Campeggi, qui primi religionem & Deorum immortalium merum inter homines introduxerunt, non solùm quia nulla ciuitas, nullus hominum cœtus, nulla domus sine religione diutius potest consistere: sed etiam quia per hanc multiplicem fabularum varietatem nullam mundi partem, nullúmque locum esse demonstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christianæ veritatis participes esse non potuerunt, quia nondum sum mum veritatis lumen Christus veræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenii prospicere potuerunt, demonstrare conabantur neminem clam vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod non continuò à Diis obseruaretur. Atque hos res humanas curare demonstrabant, cùm ritus sacrorum, & ceremonias, & preces & proprium singulorum cultum, vel ad pacandos, vel ad aliquid petendum instituissent. Illud enim fuit eorum qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cunctáque audire ostenderent: quos ego vel Pythagoram, vel Socratem, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multò sapientiores fuisse iudico. Nã etsi nõ erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & planè absolutũ nasci solet. Illi igi-

tur, vt nullam mundi partem, nullúmque locum vel priuatum, vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantiũ, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quidvis aliud facientium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperita multitudo percipere non poterat, quo pacto fieri posset, cùm vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, quæ fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quamuis à diuina natura non abhorreãt, repellit ac pro falsis habet: quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cùm Deum vbique esse, omniáque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas mundi partes superiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eam, quę sub terris esset, vocarunt Plutonem, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cùm verò in aquis eadem vis considerabatur, quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cùm per aëra penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Iunonem, eamque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus, & originem ducere & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vno fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentius inuestigemus omnes propè antiquorum Deos, vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significare voluisse antiquos, quàm vnum e Deum, vnum rerum omnium gubernatorem, cuius vis esset in omnes res diffusa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verùm ad institutum opus iam accedamus: & de Oceano primò transigamus.

De Oceano.

CAP. I.

Ocea-

OCeanus, qui fluuiorum & animantium omnium, & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Vestę, quã Terrã nonnulli vocarũt filius fuisse dicitur: vt testatur Hesiodus in Theogonia, vbi Terræ filios ita commemorat:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόεντ', ἵνα μιν καθέῃ πάντα καλύπτοι,
ἔμμεναι ἀθανάτοισι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
γείνατο δ' ὀρεα μακρὰ θεαὶ χαρίεσσαι ἐναύλους
Νυμφάων, αἳ ναίουσιν ἀνὰ ὄρεα βησσήεντα.
ἀδρὸν δ' ἀτρύγετον πέλαγος τέκε οἰδματοέσσης
πρὸ τέκνων ἐρατὸν φιλότητι μιγεῖσα Θυέλλῃ.

Terra sibi par stellatum cœlum almæa creauit,
Quod complectatur lato velamine totam:
Et foret hinc superis sedes firmissima Diuis.
Inde sati montes, statio gratissima Nymphis,
Quæ syluas habitare solent in montibus ipsis.
Hæc eadem peperit ventosi marmora Ponti,
Non vlli coniuncta mari, sed & inde creauit
Oceanum Cœlo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatã fuisse Iunonem testatur Hom. lib. 5. Iliad.

ἐλθὼν γὰρ ἐπ' ὠκεανὸν βαθυρρόον εἰσαφικάνω
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθὺν
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ὑπερφιάλως ἀτίταλλον.

Oceanum visura peto namque vltima terra,
Vnde genus superis, adeo Tethymq; parentem:
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur potasse Orpheus & antiquorum Deos; & res omnes initium sumpsisse: quippe cum omnia priusquam oriantur, aut intercidant, indigeant humore: sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, vt sensit Thales. Sic autem scribit Orpheus in hymnis:

Ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα.
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
ὃς πεφυλαγμένος γαίης περιτέρμονα κύκλον
ἐξ ὑπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα.

Oceanumque voco patrem, Tethymq; parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus:
Qui late terram spumosis fluctibus ambit.
E quo sunt maris, & fluuiorum semina primùm.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita

πανόπτην appellauit Euripides in Oreste:

Ὠκεανὸν τὸν πανόπτην γᾶς ἑλισσόμενον κύκλα. — *Oceanus quem Tauriceps vltris Se flectens ambit terram.*

Scriptum reliquit Æschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his:

οὐ γάρ τι πω εἰς ὦκεανοῦ φίλος ἔσει βεβαιοτέρος τοι. — *Non rectè amicum firmiorem dixeris Oceano tibi.*

Memoriæ prodidit Isacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano: Parthenopem & Pampholygem: atque Asiam & Lybiam suscepit filias è Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thraceo. vnde nomina regionibus postea fuerũt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitę præterea Phylira, Callirhoe, Perseis, Xanthe, Daira, Ephyre, Leucippe, Meloboſis, Iãthe, Electra, Phœno, Tyche, Ocyrhoe, Eurynome, Aethra, Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis simlongior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his Hesiodus in Theogonia:

αὐτὰρ δ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
θρεπτείρῃ κατὰ κοῦρα πολλαί γε βρύεται κ' ὔλωα.
τρεῖς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανῖναι
αἳ ῥα πολυσπερέες χθόνα τε βένθεά τε λίμνας
πάντη ὁμῶς ἐφέπουσι θεάων ἀγλαὰ τέκνα.
He sunt Oceani & de semine Tethyos orta,
Prisca quidem soboles magna est & cætera turba
Sunt etenim ter mille puellæ Oceanine,
Quæ terras habitant stagnorúmque alta profunda.
In variis dispersa locis gens pignora Diuum.

Cùm verò in perpetuo cursu & Oceanus & fluuii ex eo nati existãt, πάντα ῥέοντα, quasi nõ diuinũ, sed decurrẽs gen⁹, dicti sũt: eadẽ sanè ratione, qua Sol & Luna & astra assiduè currentia Dii fuerũt nominata. Sic autem inquit Theocr. in Bubulcis:

ἄρχετε βουκολικᾶς, ἱερὸν γένος, ὦ Μελίαδαι
πᾶν πᾶν, ἐ συρίσκα τὸ θρεττανὶς ἄδυ μέλος.
Decurrens genus ô fluuij, cuiléque Melicæ
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuij πάντα ῥέοντα, non quia peculiarẽ in se habeant diuinitatem magis, quàm reliquę mundi partes, quia omnium

omnium propè naturalium corpotũ maximè aquarum & inter has fluuiorum motus sit cõspicuus. Nam cum venerit in dubium nonnullis cœlorũ motus, qui non cœlos, sed terram moueri arbitrabatur, vt asserit Ptolemæus & Aristoteles lib. 3 cœli, neminem an fluuii etiã moueantur, & vniuersa aquarum moles, apparet recte dubitare potuisse. Est enim hõ minùs Oceani quam fluuiorum perpetuus motus, cùm modò affluat, modò refluat, quod fieri ad Lunæ cursum nõnulli arbitrantur, ita vt cùm Luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli ventat, affluant aquæ, refluántque cùm descẽdit. Atque hic motus non semper sibi est similis. magis enim refluit in plenilũiis, cùm in nouilunio vix sentiatur, & cùm cœlum serenum fuerit, motus etiam augetur, ita vt humilioses aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam contũctiones & oppositiones reliquorum planetarum, & quibusdam anni temporibus id etiam magis fit, maióique varietas in his motib. existit, quippe cùm circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus, mia rq fiat ad tempus, vsque æquinoctii, ac rursus crescat ad hybernum tropicum & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur istud etiam vi eorum signorum, in quibus Luna fuerit in suis mutationibus nam in placidioribus æqualiores fiunt motus, in vehementioribus magis inæquales, quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum. Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri vel à peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles quę terram vndique circundat: nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit, mare illi latissimum occurit, quod ab Oriente quidem Eoum aut Indicum appellatur, ab Occidente Atlanticum, vbi Hispaniam Mauritaniámque disterminat. Ad Septẽtrionẽ, & ad oppositam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur, & rubrum aut Æthiopicum. Multi sanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt, multorúmque dierum iter fecerunt, sed illis priùs annona & res victui necessariæ defecerunt, quàm aquarum spatium, & nauigabilis planities, vt testatur Strabo, & Rhianus in nauigatione Hannonis Carthaginensis.

¶ At nunc quæramus cur hæc de Oceano ficta sint, Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam

ex informi materia cùm priùs natus fuisset amor, ísque vniuersam molem miscuisset, natum est Cœlum, & Mare, & Terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Aristoph. in Auibus:

πρὶν γεγέν' ὄντα τὸν Ἔρωτα μηδὲν πάντα· ξυμμιγνυμένων δ' ἐτέρῳ ἕτερα γῆ τε καὶ οὐρανὸς καὶ πόντος, καὶ θεῶν γένος εὐδαίμον ἅπαντα.

Ante non erat genus immortalium ante quam Amor commiscuisset omnia,

Commistu verò aliis aliis natum est Cœlum Oceanúsque,

Et terra, omniúmque Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum post Cœlum natum fuisse. Nã cùm summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset. Fiat lux, continuò lucis instrumenta, cœli scilicet, planetarúmque corpora nata sunt: quare priùs natum est cœlum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis quæ super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. Hac igitur ratione, amor, quæ diuina est bonitas cuncta commiscuit, & ad generationem excitauit. vnde Oceanus natus est è Cœlo & Terra. Apud Oceanum dicitur fuisse Iuno educata, quòd aqua in aera proximum, cùm rarior sit, soluitur, atque aer densior factus ad alumnum Oceanum descendit in aquam versus, vt est elementorum inter se generatio. Hunc eundem Oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum theologi principium ortus Diis & rebus extitisse, quia, vt sensit Thales, nihil sine humectatione nascitur aut putrescit, atque omnes elementorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore nascuntur. Taurirum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur & impellitur, vel quia taurus similem fremitum emittat, vel quia tanquam taurus furibundus in litora feratur, cuiusmodi finguntur esse etiam fluuii. Fabulati sunt propterea Oceanum fuisse amicissimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus sit, non solum vt siderum ductu, quò cupiunt perueniant, sed etiam peritia opus est in obseruandis & deuitandis scopulis in multo antè cognoscendis tempestatibus ac ventorum signis, & in omnibus denique vitandis, quæ possunt nauigantes in summum discrimen inducere: quæ eadem

etsi vtilia sunt in mari mediterraneo, non tamen tantopere videntur necessaria. Huius vxorem fuisse Tethyn dixerunt, de qua paulò pòst dicetur. Oceani filij tam multi & filiæ fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tolluntur, gignuntur fluuiorum aquæ & fontes, vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etsi voluit Atist. fontes ex aëre in locis cauernosis in aquam verso procreari. tamen si diutius siccitas cœli extiterit, neque fiant imbres vel penitus arescere flumina & fontes, vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur, vt apparet. Inter filios Oceani Tyche connumeratur, quæ fortuna est, quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se ventorum fidei committunt. atque vt summatim dicam, per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationem: & necessariam esse nauigantibus prudentiam significarunt. at nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Thetide. CAP. II.

TEthys, quæ vxor fuit Oceani Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, vt ait Hesiodus in Theog.

Οὐρανῷ Ὠκεανὸν τέκε Γαίῃ βαθυδίνῃ,
Κρῖόν τε Ὑπερίονά τε Ἰαπετόν τε,
Θεῖάν τε Ῥείην τε Θέμιν τε Μνημοσύνην τε,
Φοίβην τε χρυσοστέφανον Τηθύν τ' ἐρατεινήν.

Oceanum Cœlo peperit, cui vasta profunda,
Et simul Iapetum, Cœumque, Rheámque, Themímque,
Mnemosynem, Thiam, Criúmque Hyperiona Tethyn
Formosam, Phœbenque coma est cui cincta coronâ.

Hanc dearum matrem appellarunt, cùm pater illarum esset Oceanus. Thetis verò, quæ priore aspirata & breui legitur. Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis:

κόρας κάρη Χειρωνίας δ' ἀνθίσατο
Θέτις δρομάδα.

Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his:

ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
ἔσχεν.

Candida sed cepit mox illum filia Nerei.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi The-

tim de seipsa loquentem introducit in his carminibus:

ἐκ πάσ ὑμᾶς ἁλίηγενέων ἀλίοιμον
Θέτιν δύ' ἐρατὰ Νηρῆος καλέσαι με.

Deas marinas inter haud ingloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide:

μᾶ τὸν ὑπ' ἀγγελῶν κωφῶν τεθραμμένον
Νηρέα φυτεῦσαι θεὸν ἁλίοις ὕμνοις μ' ἐχρῆν εἶναι.

At non per undas educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiúsque ego suus filius.

Hæc fuit vxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma præstantissima, de cuius nuptiis Thetidis ita scribit Apollodorus: Λέγει Ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρᾶσαι τοῦτο γάμου τῆς Θέτιδος, Θέτιν δὲ μὴ προσδέξασθαι διὰ τὴν Ἥραν, μὴ θέλειν τὸ Διὶ συμπεσεῖν, ὅτι ὑπὸ τούτου τὸν Δία ἐτράφη τοῦτο ἔσεσθαι αὐτῇ. *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptiis contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata, quamobrem ira suus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium:* vt est lib. 11. Metam. apud Ouid. Alii dixerunt Apollinem vnà cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel (vt aliis magis placuit) à Themide deterritos, quòd ex illa filius præstantior esset oriturus. Alii dixerunt Thetidem ægrè tulisse quòd vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

ἐκ τῆφι μ' ἀλλάων ἀλίδων αἰδὼς δάμασσεν

Vnam me aquoreis è nymphis nubere cunctis
Mortali voluit.

Nam quamuis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarū tamen, neque vngiuium aut dentium feritate potuit à nuptijs illum deterrere. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim cōpressisse cùm in varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cùm in loco Thessaliæ Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zezes hist. 46. chil. 2. Alii tamen dicunt Thetidem vxorem Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, vt scripsit Pythenetus in primo rerum Æginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad

te, ad quas omnes Dii præter Discordiam conuenerunt, quę pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἐκ τῶν καλλίστῃ. Contulerunt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum & Dii cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus posteà temporibus & alios filios & Achillem Thetis Peleo genuit, quos cum subigne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur mortui sunt. Achilles verò ambrosia per diem inunctus, & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perduraſſe, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quòd exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor in Thetidis epithalamio:

παῖς δ' ἔτ' ἄνομα θῆκε πυρίσουν· ἀλλ' Ἀχιλλεὺς
Πηλέος κλήσθη χείλεος οὕνεκα μιν
κείθροι ἐπὶ κάπνῳ σποδιῇ ὑπὸ πῦρ ἀπέμυσαν,
χείλεος ἀζαλέου ἀθερφάπτοιο τέρας.

Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem
De labri Peleus nomine dixit eum:
Sub cinere exussit puero quia pruna iacenti
Vnum de labris hinc quoque nomen habet.

Fuerunt qui dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent: atque hæc de Theride filia Nerei. Tethys Oceani vxor, sororque Titani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo & Pleionem Atlantis vxorem, de qua sic ait Ouid. lib. 5. Fast.

Duxerit Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum cœlifero Atlante,
Iungitur, vt fama est, Pleiadasque parit.

Memorantur præterea multæ Oceani & Tethyos filię, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idyia, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Lyriope, Meloboſis, Metis, Plexame, Prymno, Rhodia, Thea, Thoë, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytie, quæ ab Apolline amabatur. Ea cùm

furtum Apollinis Leucothoes patri Orchamo indicasset ob zelotypiam, relicta ab Apolline, amoris impatiens cibo potúque abstinens, quia spectaret quacunque incederet Apollo, Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

¶ Verùm siue Thetidem nominemus, siue Thetim, vtraque Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quę ad generationem coaluerit: Thetis verò aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgillij:

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sanè erit mare etiam vxorem habere. cùm igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Straphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimum voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit, quòd Ioue concedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus; ad quas nuptias Dij cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cùm tempus igitur huiusmodi aduentasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alij per hæc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt quibus mulieres alliciant, neque timent mulierbres fallacias, cùm neglecta honoris, facultatum, salutis cura, illud solùm spectent, vt libidinem expleant. sed cùm inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit commercium, non sunt diuturnæ nuptiæ, neque illorum salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant. Nam profectò decet virum sapientem tanquam peritum nauclerum, non tantùm vti præsenti vento, aut præsenti fortuna, sed etiam futura longè prospicere. Verùm de his alibi copiosius dictum sit. hæc de Thetide sufficiant: at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. CAP. III.

TRiton Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitri-

phitrites illum filium fuisse dicit in Theogonia in his:

ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης τε, ἰφιμάτου Ἐνοσιχθόνος
Τέκετο δύσκλειος γουνοῦ μίγασ' ἐν φιλότητι
πυθμήν' ἔχων, περὶ δὲ μητρὶ φίλῃ, πατρὶ τε δώματα
ναίει χρύσεα δῖος δ' εἰνὶ δαΐζει.

Inde Amphitrite Neptunoque editus ipse
Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit, quique aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylũ & Tritonẽ filios fuisse Neptuni & Celænus scriptũ reliquit, ac Steropẽ solis filiã nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconẽ & Leucippũ At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filiũ Tritonẽ fuisse inquit. Lycophrõ Nerei filiũ putauit, vt patet in iis carminib. in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas rexerit, cùm in Syrtes incidissent.

κλαῦτιν πάτερ ἔργον τορτίεργον κεκμήλιον
Αὐσίγδα. Κιννύφειος ὧν τέγγει ῥόος
κασμοῖς κατειργει, τῷ δὲ Νηρέως γόνῳ
Τέλσινι Κοιλχὶς ἄπασιν δ' αἰὲν γωνὶ,
χρυσῶ πλατεῖω κορτύρα κικερνιμένον.

Fractum lacunar inferorum magna opes.
Ausinda Cinnypheus hanc fluctus rigans
Fœcundat arua, Nerei proli hic dedit
Tritoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè mèlto illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen, vt testatur Ouid. lib. 1. Metam. in his, vbi etiam formam ipsius buccinæ describit:

Cæruleum Tritona vocat, conchâque sonanti
Inspirare iubet fluctúsque, & flumina signo
Iam reuocare dato, cana buccina sumitur illi,
Tortilis in latum qua turbine crescit ab imo:
Buccina, qua medio concepit vbi aera ponto,
Litora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

Huius suprema pars corporis vsque ad vmbilicum fuit hominis, at inferior vsque ac caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudámque duplicem in Lunæ formam, vt significauit Apollon. lib. 4. Argonauticorum in his:

Νύμφη δ' αὖ ἐξ ὑπάτοιο

κεφάλας ἄμφι τε νῶτα καὶ ἐξύπερθε τ' ὄπιθεν τε,
αἱ μὲν πρῶ μεγάθεσι φυὴν ἔκπαγλον ἔικτο.
αἱ γὰρ ὑπαὶ λαγόνων δίκραιρα οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
κήτεα δ' ἀλφήσι μινύθεσκε θοὴν ἀκέοντας
ἄκρον ὕδωρ. αἱ δ' αὖτε σκαλμοὶς ὀπιθεν πέσσουσι κάντεσιν
μιλίας οἷς κεράεσσιν ἀειδόμεναι ἀγόωντο.

Par fuerat forma superis humerósque, capútque,
Et latera, & partes supremas corporis omnes.
Inferius, sed enim cauda hinc pendebat & illinc
Immanis ceti, tum spinis verberat alti
Terga freti, ha luna similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg lib.10.

Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens frita, cui laterum tenus hispida nanti
Króns hominem præfert in pristim desinit alnus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis cœruleis tracto vehi solitum, vt ait Ouid. in epist. Didûs:

Iam venti ponent stratáque æqualiter vnda,
Cæruleus Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur, de quo ita ait Ouid. lib. 5.

supráque profundum
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum Tritona vocat.

Tritonẽ humanã vocẽ habuisse dicũt, vt testatur Paus. in Ar. Fabulãtur hũc inuẽtã à se cõchã ad id bellũ attulisse, quod susceptũ est aduersus Gigãtes, quã cũ inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi immanẽ aliquã beluam ac formidabilẽ rati se in fugã verterunt, quare victoriam facilem Diis concesserũt De Tritia Tritonis filia meminit Paus. in Achaicis, quæ cùm esset virgo, fuit sacerdos Mineruæ, sed postea à Marte cõpressa Menalippum peperit. Item testatur in Bœoticis Tritonẽ solitum fuisse quæcũque pecora ad mare agerẽtur apud Tanagræos adoriri, qui etiã leuiora nauigia inuadebat. Ad hunc placandum cùm Tanagræi vini craterem exposuissent, ille odore allectus vinũ hausit, mox de tumulo litoris in somnum versus præceps decidit, cui Tanagræus quidam humo securi caput amputauit: quẽ tamen à Baccho cæsum nonnulli crediderunt. Qui diligentiùs Tritonum figuram

guram exprimere conati sunt, illi Tritonũ capillos apio paluſtri ſimiles eſſe dixerunt, cũ reliquũ corpus exiguis ſquamis integeretur, duritię limę perſimili, Brachias habuit paulo inferiores aurib. narésq; hominis, cùm rictus tamen oris eſſet paulo latior: dentésq; pantherarum dentibus perſimiles, oculi ſubglauci, manus & vngues & digiti ſimiles erãt teſtę conchyliorũ, tum pinnæ ſub ventre & ſub pectore, ſicut viſuntur in delphinis, vt ſcriptum eſt à Soſtrato libr. 3. animalium. Dictus eſt Triton etiam Neptunus, ſiue mare, vt ait Lycophron, qui etiam cetum, in cuius ventre Hercules triduum fuit, Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem:

πεισσίφευ λέοντος ὃν ποτ' ἐγδόυς
Τρίτωνος ἠμάλωσε κάρχαρος κύων.
Triúmque noctium leonem quem canis
Tritanus olim deglutiuit improbus.

Nã cùm Hercules Laomedontis largitionibus impulſus Heſionẽ regię ornatã ceteróq; expoſitã Laomedontis ipſius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerẽ, vel vt alii malũr murũ repentinũ excitaſſe, atq; ad angnſtias eius aggeris armatus conſtitiſſe. Vbi verò cetus acceſſiſſet hiãq; in eius os Hercules irruit, vbi cùm per triduum fuiſſet, cete diſrupto exiit omnibus amiſſis capillis capitis, vt ſcriptũ reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis. Quam quidẽ fabulã nihil aliud ſignificaſſe puto, niſi futurũ, vt traditũ eſt à ſapientibus, Chriſtianam viuendi rationẽ omnẽ priſtinam malitiam diſrupturam, cùm multa tradita ſint de Hercule, quæ ad prædicendam Chriſti fortiſſimam & omnibus ſalubertimam vitam ſpectare appareant. Vocatus fuit Tritõ Nilus Ægyptius fluuius, quòd in eo Triton mortuus apparuit. vt quidã putarunt, qui cùm Deus eſſe putaretur ab antiquis, tamen vim mortis effugere non potuit, ſicuti filii reliquorũ creditorum Deorum, vt nos luſimus his Græcis carminib.

φεῦ, φεῦ σοῦ φθόγοι μεσσῶν γλύκερ' ἐδίσαν ἀπ'
πάντα δαρὰ ἀρπάναι ὀξύ γὰ θάνατος.
ἠ φορίει τούτω τοῖς ἐντὸν ὐδὲν ἄπρωτον
δέρμα κατὰ πάντων ῥεῖα θεὸς φοβερός.
ἀ δυάτας γαμπτοῖσι λέον ὐνύχεσσιν ἀμιλλᾶν
οἷς τήνοισι μάχῃ, μ' ἀ κραίσεσι βόες.
πῶς λεπδωτὰ χθὼν κρύπτειν αἰ ἀλμυχὰ πόντου
βίβδια, πῶς φθόγοι τὰ πτερόεντα θεοῦ.

ἀλλ' οὐ σοὶ δυνατὸν γε μάτηρ σῶσαι ἀλάλκειν,
οὐ ζώουσι μάχαι, πολλὰ χαλεζοσόφη.
ἔστι δ' Ἀχιλλῆος φύσει πολὺ φέρτατος ἀνδρῶν,
ἄλκιμος δ' ὀφθαλμοῖσιν ἴκελος ἰδέειν.
κἀπέφανε δ' ἀγαθὸν ποιμένα λαῶν Ὀμήρῳ.
οὐδὲν δὲν ζώειν Ὀρφέα Καλλιόπη.
οὐδ' ἀΐδης βασιλεὺς ἀνέρων, ἠδὲ Περσεφόνεια,
ἀψ ἴλαον ψυχὰς πέμπον ἐς ἠέλιον.
ἄμαχοι οἷς θάνατος καὶ μυελὸν ὀστέα καμόντων
αἰὲν ἄγει, πίλναται συμφορὰς ἀϊδίους.
οὐδ' ἄρα φῦλα χαμαὶ χέεται βορέαο πνοίῃσι
ἠὲ θυέστ' ὀρνίθων χείμιος ἀσκαλάων.
ἀφρεδὲς τ' αἶσιμος ποτὶ κύματα θῆκα κυβερνᾷ,
πάντα διὰ ψυχαὶ πάσῃ γε κατὰ χθονίῃς.
οὐδὲ χαλ' ἀπλήτῳ μαιμώσῃ τ' αἰθέρι πάντ' ἀκούει.
οὐδέν γὸ φιλέει μήποτε δωρεδόκης.
κἀπέφανεν Ἡρακλῆς μεγάλῳ Διὸς ἄλκιμος υἱός.
οὐ δώματα λύειν Ἀφροδίτα φίλον.
Ἄρτεμις Ἰππόλυτον λείπᾳ πολυίστορ' ἄνακτι
ὀχεῖν ὑποχθονίῳ δαπρυέσσα Διΐ.
ἄπρηκτος νόμος ὃδ' ἐπαῖ θανάτοιο γὸ οὐδεὶς
ἐκφυγ'. ἐπεὶ μόδνος τ' γε θεὸς κορτέῃ.

Quæ carmina nõ insuauiter vertit Laurẽt. Gottius in Latinã linguã iuuenis, multis egregiis artibus ornatus, vt dictũ est:

Quò fugiat mortale genus? nil denique tutum est.
Crudelis nam mors omnia falce secat.
Nil durum, nil non Mortis penetrabile telis.
Omnia vi domuit Mors violenta Dea.
Cornibus haud potuit natis depellere pestem
Bos, non horrendo feruidus vngue leo.
Squammigeras pelagi gentes quæ salsa profunda
Celarint? volucres quæ leuis aura ferat?
Non potuit planis terra aut animalibus alma
Prodesse auxiliis. omnia victa cadunt.
Mortuus est, illum nihil & sapientia iuuit,
Naturæ cecidit gratus Aristoteles.
Occidit & vatum ductor diuinus Homerus,
Nec clarum seruat Orphea Calliope.
Quas animas cepit Proserpina rursus ad auras
Non patitur superas Solis adire Deus.

Vndiqui

Vndique mors animas horrenda in tartara cogit
Tranantes illuc qua sine lege ruunt.
Quot volucres primo tristantur frigore lasæ,
Quot frondes gelido stante Aquilone cadunt,
Aut undas venti spumosa ad littora voluunt,
Tot defuncta anima tartara ad ima fluunt.
Non audit mors vota virûm vel iussa Deorum,
Non amat hæc quenquam, munera nulla capit.
Arte Venus nulla charum revocauit Adonim.
Et Iouis Alcidem lurida regna tenent.
Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,
Pallentem mœrens & lacrymosa Ioui.
Inconcussa Dea stat lex, quam nemo reflexit:
Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Ægyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam priùs Oceanus, deinde Ægyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

Αἰγύπτιον Τρίτωνος ἕλκοντες πότον.
Ægyptum Tritonis vt potum trahit.

Vocatę sunt Tritones & vrbes nonnullæ Bœotiæ, Thessaliæ, Libyæ. ¶ Atque Tritones denique crediti sunt Dei, qui præsto essent nauigãtibus, ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis præsentia carere videretur. Quòd Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celænus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei F. nihil aliud significare sanè ego crediderim, quàm monstrum marinum fuisse, cum aqua omnium elementorum maximè sit ad varia monstrorum genera procreanda fertilis. Et quoniam facilè cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod rarò apparet vel diuinum quidpiam esse arbitratur, vel certè sine aliqua diuina & maxima causa non contingere. Id cum ita sit, non fuit difficile persuadere mortalibus diuinum quidpiam esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (fiunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cum inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neque illud prætermiserim, quòd apud Romanos super templo Sa-

turni Triton quidam eximię magnitudinis fuit collocatus, qui buccinam inflabat quoties oriebatur ventus, caudámq; intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam veram religionem ante Christum per hæc significatum crediderim, at post Christi aduentum clarissimo factorum Apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus.

De Ino, & Palæmone. CAP. XV.

INO quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiodus:

Καδμῳ δ' Ἁρμονίη Συζύγιος χρυσόθρονος Ἀφροδίτης
Γείνατο Σεμέλην καὶ Ἀγαυὴν καλλιπάρῃον,
Αὐτονόην θ' ἣν γῆμε Πολυκτήτης ἠϋκόμοιο.

Harmonia hinc Veneri formosa filia Cadmo
Inóque, Semelémque, & Agauen edidit, atque
Autonoen, quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamantis Thebanarum regis vxor, quæ, vt dictum fuit singulari odio Nepheles filios, vtpote nouerca, prosequebatur, tostísque fœminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odium in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchúmque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiliit. Fuerunt qui dicant furorem immissum fuisse Ino, quòd illius filiæ peperissent & educassent Dionysum. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis non ab Athamante, sed à furiata Ino sæuitum esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertã crucidauit, ac postea desperatione capta in mare insilierit ob im-

ob impatientiam doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in libro de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit. Melicertámque ab Ino iugulatum, post quam rem se Ino in mare præcipitauit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminum, cùm prius Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa duplicíaque elementa, tertiúmque sonum lyræ addidit, quem alij scripserunt 16. alij 02 Olympiade floruisse. Alij dixerunt Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodijs Athamantem impetũ fecisse in filios Iunus scripsit, quia per fraudes illius, cùm fruges torruissent agricolæ, mortem innocentibus Nepheles filijs paratam fuisse intellexisset, resciuisséque immissam esse famem per fraudem Orchomenijs. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, séque de saxo Moluride dicto, vt ait Pausanias in Atticis cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his lib. 4. Metamorph. apud Ouid.

Imminet aquoribus scopulus, pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas.
Sum.ma riget frontemque in apertum porrigit aquor,
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Séque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onúsque suum percussa vacuauit vnda.

Alij fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quò fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectum fuisse inquiunt, & à Clesó Tauropolique Clesonis filiabus susceptum sepulturæ mandatum fuisse. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea & Dea maris existimata, vt ait Homerus libro quarto Odyss.

τὴν δ' Ἰνὼ Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη τ' ἔπειτα θεὴ ἦν βένθεσι πόντου,
πρὶν δ' ἁλὸς ἐν πολέεσσι βροτὴ ἦν αὐδήεσσα,

Prospicit hunc Ino formosi filia Cadmi

Leucothea, antè fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nauta dignantur honore.

Hæc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia mane oriretur, vt ait Cic. in lib. Tuscul. disputationum in his: Ino Cadmi filia nónne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quòd aurora sit, ita patet ex Lucret. lib. 5.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tũc in Deorum numerum relata, vt ait Paus. in Messeniacis. Fuit magna vis eius existimata in seruandis nauigãtibus, & in mari placando, vt ait Orpheus in hymnis.

Ἀθυσθέα κικλήσκω Κάδμηίδα, δαίμονα σιμὴν,
Ἥ δὴ πάντοτε θρίπτει ἐν ὑγρῷ οἴδματι πόντου,
πλοῦσι διὰ πόντου βαθυστέρνου μετ' ἀέλλας,
ὠκυάλοις τορπῆσι. σὺ γὰρ σώτειρα μάλιστα.
ἀλλὰ σοὶ γόνατ' ἀνὴρ δέρμασι ἄζεται ὁρμή.

Aduoco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque
Multa potens: Bacchum puerum quæ nutriit olim,
Audi diua maris, quæ nautas, quæ regis undas,
Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum:
Vt tibi collibuit, sulcant tuta alta carinæ.

Impetratum est autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino, sicuti scriptum reliquit Ouidius libro quarto Metamorph.

At Venus immerita nepti miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas,
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et Diis adde tuis, aliqua mihi gratia Ponto est.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatémque verendam
Composuit, noménque simul, faciémque nouauit;
Leucotheáque Deum cum matre Palæmona dixit.

Scripsit in Atticis Paus. Melicertam à Delphine exceptum fuisse cùm cecidisset è saxo Moluride, & in Corinthiorum Isthmum expositum mutato nomine Palæmona fuisse appellatũ, atque inter cæteros honores Moluridem petram illi fuisse consecratam, & Isthmicos ludos illi à Sisypho Æoli filio

filio fuisse institutos, qui tunc imperabat Corinthiis, cū esset Melicerta fratris filius: atque primū pinu, deinde apio ficco victores ibi coronati sunt. Musæus in eo libro quem scripsit de Isthmiis, duo certaminū genera celebrari solita in Isthmo scripsit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ. quod etiam in honorem Neptuni Isthmia celebrarentur, videtur attestari in his Apollonius libro tertio:

οἷος δ' Ἰσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς.

Qualis adit ludos Isthmi Neptunus vt altum
Conscendit currum.

Habitus est postea ipse etiam Polæmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis:

σωτῆρα Βάκχε χορηίο Διωνύσου πολυηθέος,
κικλήσκω σὲ Παλαίμον' ἐπ' ὄλβιος τελεταῖσιν,
ὃς ναίεις πόντιον βυθὸν ἠυκόμους ἀγυιὰς
ἐλθεῖν δ' ἱλάων ἔπι, νέῳ γάνυσσα φρεσσάων,
ἠδ' σώζειν μύστας κατὰ τὸν χρόνον, ἠδ' ἐπὶ πόντου.
πουτοπλανέοις γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνας ἐναργὲς
φαινόμενος σωτὴρ, μούνοις θνητοῖς αἰὲν ἀφύσσῃ
ἠύμορος μελίων χαλεπὸν τ' πόνον εἴδεσιν.

Te voco qui fluctus habitas Pontúmque, Palemon
Cum Baccho nutrite, veni ad tua sacra benignus,
Et læta facie pelagi de fluctibus altis:
Cultoréque tuos in terris protege, & vndis.
Pontiuagis hyemem ratibus depellere fueſti,
His quibus apparet miseris mortalibus vnus
Námque fauet: tumidique refranat aquoris iras.

Sic etiam Euripides in Iphigenia in Tauris custodem & seruatorem nauium Palæmonem vocauit:

ὦ ποντίας πομπὰς Λευκοθέας, γενοῦ φύλαξ,
δέσποτα Παλαίμον, ἵλεως ἡμῖν γένοῦ.

Fili marina Leucothea, custos bone
O nauium Palæmon esto mi bonus.

Atque Lucianus Epigrammatum poëta fuisse consuetudinē scribit in hisce carminibus, vt Diis marinis, per quos salutem & incolumitatem nauitæ fuissent assecuti è maris perturbatione, vota soluerent:

Γλαύκᾳ, ἠ Νηρεῖ, ἠ Ἰνοῖ, ἠ Μελικέρτῃ,
ἠ βυθίῳ Κορυδαλλῷ, ἠ Σαμοθρῇξι θεοῖς,
σωθεὶς ἐκ πελάγους Λυκίλλιος εὐδὲ πλέοντι

τὰς πείρας ὁπ πάφλης. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχει.

Inóque, Glaucóque, & Nereo dein Melicerta,
Et Samothracum Diis, & quoreóque Ioui,
Seruatus dicat è pelagi Lucillius vndis
Hos crines, aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, sed natandi peritissimus habebatur, vt ait Ouidius in epistola Leandri:

Et iuuenem possim superare Palæmona nando,
Miráque quem subitò reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palæmon etiam Portunus, quem clauem in dextra gestantem finxerunt, quoniam portus ab hostibus tueretur. Huic infans mactari consueuit, atque in Tenedo præcipuè diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Isthmo, vt ait Pausanias in Atticis: at Ino in ora maritima agri Megarensium à Cleso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus, vt dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de Ino & Palæmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi & Harmoniæ filia, & Athamantis vxor, non dissentit ab historia, & quòd à patre fuerit filius saxo illisus, & quòd Ino timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quòd verò ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune.

¶ At quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superiùs tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem, vt aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ priùs in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est Neptunus his aquarum imperium impertisse, atque inde Dii marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulantur. Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. Leucothea, quæ Matuta dicta est à Latinis, aurora est: Palæmon siue Portunus vis est tempestatis: nam πάλλειν agitare significat, vnde

Palæmon

Palæmon vocatus est. Matuta filius dictus fuit, quia venti plerumque ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse, velut rationi magis conuenit, quia certissima est nũtia ventorum ac tempestatum, tãquam futuræ serenitatis, aurora. Hi crediti sunt Dij nauigantium, quia venti nauigantibus verè præsint, qui si benigni aspirarint, felix iter contigit nauibus, & idcirco ait Virgilius lib. 2. Georg.

Votáque seruati solum in littore nautæ,
Glauco Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia. qui cùm in tuto simus, sponte tamen & consultò in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & ad hortandum ad beneficentiam & liberalitatem, quippe cùm exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quod tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorẽ felicitatem non possit conuertere? confidẽdum igitur esse diuinæ bonitati sic antiqui tradiderũt, cùm nemo iustus à Deo, cõtemptus relinquatur, cúmque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium iis adiuuandis qui iniquè miserias patiuntur. Nũc de Glauco dicamus.

De Glauco. CAP. V.

GLAVCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minùs absurdum figmentum, suæque ἀπιθάνου causſam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cùm tamen illum Polybi Mercurij filij & Eubœæ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum quæ in sicco degunt, & Promathidas Heraclæota Phorbi & Panopeæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedonium, cùm Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. Alij dicunt

fuisse Nopeum Glauci patrem, quem dicentem de seipso introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carminibus:

Ἀνθηδὼν νύσσης ἔστιν ὅπι πλησίον ἠπείρου θαλάσσης,
κἀστὶν Εὐβοίνης, ὀχεῦσιν Εὐρίπου ῥοαῖσιν
ἔνθεν ἐγὼ γένος εἰμὶ πατὴρ δ' ἐμὸς ἐγένετο Νωπεύς.

Vrbs est Anthedon spumosa proxima ponto,
Eubaicus obiecta fere Euripique fluentis:
Est genus inde meum: Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus: Hic quoniam narrator esset peritus, Pōtius fuit appellatus. Epicus verò Euanthus Neptuni & Nædis filium illum fuisse scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symam Iclemis & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse: deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrinatoris filiam. Alij dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metamorph.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus aquoribus, tantùm exercebar in illis.
Nam modò ducebam ducentia vetia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse. Argo nauis, eámque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cum Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus, vt scripsit Possi. libro tertio Amazonidis. Hunc alij habitasse in Delo scribunt, & cū Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinémque artem vaticinandi à Glauco doctū fuisse, vt ait Nicander lib. 1. Georgicorum. Fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt, quos cum in vrbem portaret, onúsque ob nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex ijs piscibus herba quadam gustata reuixit, eam rem admiratus Glaucus & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ouidius lib 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, picésque ipsos non gustata, sed tacta solum herba in mare refugisse memorat his verbis:

Ego primus in illo
Cespite concedi dum lina madentia sicco,

Vique

Vtque recenſerem captiuos ordine piſces,
Inſuper expoſui, quos aut in retia caſus,
Aut ſua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res ſimilis fictæ, ſed quid mihi fingere prodeſt?
Gramine contacto cepit mea præda moueri,
Et motare latus, terráque vt in æquore niti.
Dúmque moror, mirórque ſimul, fugit omnis in undas
Turba ſuas, dominúmque nouum, litúſque relinquunt.

Id cùm vidiſſet Glaucus, etiam ipſe illa herba guſtata Deus factus in mare inſiliit, vt teſtatur paulò pòſt idem poeta. Alii tamen eo tempore, quo Iaſon cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis conſilio illum in profundum mare demerſum inquiunt, ac Deum marinum factum ſoli Iaſoni apparuiſſe. Alii malunt Glaucum in Oria monte altiſſimo Ætoliæ leporem inſecutum fuiſſe, quem captum cùm ad fontem detuliſſet quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam guſtata cõualuit: qua herba guſtata ipſe etiam Deus marinus factus eſt. Alii tædio vitæ illum ſeſe in mare præcipitaſſe inquiunt. Fabulãtur hunc interpretem fuiſſe Nerei, vt ſenſit Euripides in Oreſte:

ἐκ δ' ἁλὸς πόντου
ἐγὼ πάρειμι μάντις ἐξηγγελὼ μόι
Νηρέως θεοφάτοις, Γλαῦκος ἀθάνατος θεός.
aſt è fluctibus
Vates fretum ſulcantibus dixit mihi
Glaucus, propheta Nerei, verax Deus.

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus:

τοῖσι δὲ Γλαῦκος ἅρματ' ἀλὸς ἐξεφαάνθη,
Νηρῆος θείοιο πολυφραδέα μετιόντος.
ὕψι δ' ἀλλαχίην τε κάρη καὶ στῆθε' ἀείρας,
πειθόμενος λαΐφεσι σὺν πρῴρῃσι χαλῶν
νῆα θοὴν ἐρέτῃσιν ἐπευφήμοισιν.

Viſus adeſt illis tunc alto ex æquore Glaucus,
Diuini vatis Nerei, qui plurima nouit.
Hirſutam caput, & pectus ſumma extulit vnda,
Tum forti dextra ex imo capit ille carinam
Labentu nauis, atque hac properantibus inſit.

Strabo verò libro nono non in Deum marinum, ſed in balænam conuerſum fuiſſe ſcribit. Hic etſi cum Ariadna con-

gressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchitis carminibus & cum Europia Mirei, & Hydna Scylli, cúmque Syma Ioſemis, nullus tamen filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solensis libro septimo Vitarum, aliam fabulam longè ab his diuersam recensuit, quam etiam recitauit Isacius. inquit enim Glaucum Pasiphaes filium fuisse, qui cùm murem insequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est. hunc vbi pater Minos quæreret, neque vspiam inueniret, accepit responsum hominem illum significaturum, & filium in vitam restituturum, qui dixisset cui rei similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pascebatur. Hunc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quem ferret rubus. Quare Minos illum iussit apprehendi, & sibi filiū indicare. at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse inquit in dolio mellis. cùm igitur mortuus inuentus fuisset Glaucus, Polyidus cum illo in domum quādam includitur, vt illum vitæ restitueret: qui cùm serpentē ad cadauer properantem vidisset, volens illum irritare vt ipse ab eo necaretur, fortè serpentem interfecit: tum alius draco ad mortuum serpentem accedens herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille reuixit. Hanc ipsam herbam captam Polyidus Glauco imposuit, & ita in vitam reuocauit. Coegit postea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam suam Argos liberum dimitteret. Fuit etiam Glaucus alius Sisyphi filius, qui cùm equas haberet, quæ carnibus humanis vescerentur, ab iisdem ipse in amorem versis, Veneriſque stimulis agitatis, discerptus fuit, vt significauit Virgil. lib. 3. Georg.

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contigit non procul à Dirce fonte, Potniáque ciuitate, vt ait Strabo libro nono, quod inter eos ludos funebres contigisse ait Pausanias in prioribus Eliacis, quos in patris honorem instituerat Acastus. Aiunt autē eo ipso in loco terrorem equis immitti solitum, in quo discerptus fuit Glaucus ab eius genio, quare Taxarippus cognomento fuit nominatus. Quamuis alij illud ipsum Alcathoo Pelopis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab Oenomao occisis, quique in eo ipso loco humatus suæ iniuriæ memor sæuiret in omnes per eū locū equitantes. Fuit

& Glau-

& Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenij existimatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationem excogitauit, artémque ferri coniungendi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit Glaucus Carystius qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis: & Isthmiis reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo oriundus, vt ait Pausanias in posteriorib. Eliacis.

¶ At nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritissimus, quare aiunt hunc spectantibus Anthedoniis è portu enatasse donec ex omnium prospectu sub aqua latēs in locū longinquum peruenirent vnde à nemine ampliùs videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectantibus ad certum diem natans in portum rediuit, cùm diceret se tandiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum, quòd hyeme, cùm nihil caperent piscatores, ad ciues suos quoscunque illi pisces poposcissent, continuò apportabat, quos ille multum antè in hunc vsum reseruauerat. Deinde captus à quadam belua marina cùm interiisset, memoriæ proditum est illum gustata quadam herba Deum marinum esse factum. Alij dixerunt Glaucū vitæ pertæsum se in mare præcipitasse: alij ob amorem Palæmonis, qui cùm non ampliùs visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Verùm quid habet admirabile hæc fabula cur à poëtis sapientissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ institutionem: Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeò depressam & sordidam esse hominum conditionem, quam non Dei voluntas extollere & illustrare facillime possit: cùm nulla sit hominum conditio, quā Deus respiciat sine probitate, cùm is innocentiam & integritatem animi tantum, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cum diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigādi peritum hominem futuras tempestates multò antè præuidere. at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus.

CAP. VI.

NEreus verò fuit Pōri, siue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Hesiodus in Theogonia:

Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα.

ὃ κατέχων πόντου βίζης κυανεμβάτου ἕδρην,
πεντήκοντα κοραισιν ἁλοσυδνοις κῦμα,
κελαδεινὰν χορεύει, νηρεὺ, μεγαλώνυμε δαῖμον,
σὺ θεμέλιον ὕδρης πόντου, γαίης τ' ἀρχὰ καὶ τέκτων.
Fundamenta tenens ponti, cui cœrula sedes,
Quinquaginta mari in lato lætate puellis,
Formosisque choris, Nereu, venerabile numen:
Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
Principium es cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Eurip. in Iphig in Aulide:

μὴ δ' ὑγρῶν κυμάτων πεδοτρεφῆ πάρα
Νηρέα τυτυρᾶν Θέτιδος, ἐμὸν γενέτορα.
At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

εἰ γὰρ οὗτοι ἐπ' ἀκτῆς θάσσετον Διοσκόραι,
ἢ Νηρέως ἅλμαιδ', ἐξ ἧς ὄμμ' ἔλαχον
ἔπτα πεντήκοντα Νηρηίδων χορῶν.
Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago sive Nerei, Nereidum
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Suscepit filias Nereus è Doride nympha Haliam, Spio, Pasithean & Ligeã. Fuerũt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiodus his in Theogonia:

Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήρεα τέκνα θεάων
πάντα τὰ δὴ καλέουσι Νερηίδες οὐκ ἀλίωροι,
κέκλητ' Ὠκεανὸν τελέθοντες ποτάμοιο.
Nascuntur Nereo nam pignora clara Dearum
Doridis & pulchra spumosis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere consueuerunt antiqui: quare ita ait Horatius libro tertio Carminum:

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, vt ait Theocritus in Thalesiis:

ἁ δ' ἀλκυόνες γοργισταὶ πὰ κύματα, πὰν τι θάλασσαν,

τέτρηχε πόντος, πόντῳ δ' ἔφριξ, ὅτε ἴσχατα φυκία κινεῖ·
ἁλκυόνες γλαυκῶπες· Νηρηίσι παίδες τε μάλιστα
ὄρνιθων φίλαδται.

Halcyones sternent undas atque æquora ponti,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, Nereidibus gratissima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides illas in undis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætissimos pisces huc illuc circa currum Tritonis præcipuè cursitare, inter quæ & illud est carmen:

Τρίτωνος ἐκ δ' ὄχεσφιν ἀμφὶς ἐλίξασθαι σφέας πάντας.
A tergo currus Tritonum cernere posses
Has gestire simul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recensuit Homerus lib. σ. Iliadis:

καὶ τότε δὴ ῥ' ἀνὰ ἴσθμὸν ἔβαν θεαὶ ἀμφιγύηεντο
πάσαι ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
ἔνθ' ἄρ' ἔσαν Γλαύκη τε, Θάλειά τε, Κυμοδόκη τε,
Νησαίη Σπειώ τε, Θόη θ', Ἁλίη τε βοῶπις,
Κυμοθόη τε, καὶ Ἀκταίη, καὶ Λιμνώρεια,
καὶ Μελίτη, καὶ Ἰαίρα καὶ Ἀμφιθόη, καὶ Ἀγαυή,
Δωτώ τε, Πρωτώ τε, Φέρουσά τε, Δυναμένη τε,
Δεξαμένη τε, καὶ Ἀμφινόμη, καὶ Καλλιάνειρα,
Δωρὶς, καὶ Πανόπη, καὶ ἀγακλειτὴ Γαλάτεια,
Νημερτής τε καὶ Ἀπλοδίη, καὶ Καλλιανάσσα,
ἔνθα δὲ καὶ Κλυμένη Ἰάνειρά τε καὶ Ἰάνασσα.
Μαῖρα, καὶ Ὠρείθυια, ἐϋπλόκαμός τ' Ἀμάθεια,
ἄλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.

Tum fundit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides undas.
Hic aderant Glaucéque, Thaliaque, Cymodocéque,
Nesæa, Spioque, Thoéque, Haliéque decora,
Cymothoe, Actæe, Melite cum candida Agaue,
Amphithoéque, & Iara comis in illa refusis,
Dotoque, Protoque, Pherusáque, Dynamenéque,
Doris, & Amphinome, Panopéque, & Callianira,
Dexamene, Galatea, Amatheáque, Callianassa,
Et Clymene, atque Ianira simul, paritérque Ianassa,
Maráque, & Orithyia genas fucata colore,

Quæ-

Quæque imas habitant alta Nereides undas.

Verùm multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quę ad quinquaginta numerãtur ab Hesiodo in Theogonia, quę ita vocãtur: Proto, Eucrate, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene, Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dynamene, Nesæe, Actæe, Protomedea, Doris, Panope, Galatea, Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euagore, Laomedæa, Polynome, Antonoe, Lysianassa, Euarne, Psamathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædictas connumerauit lib. 1. Glaucothoen, Nausithoen, Haliam, Pionen, Plesauren, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Melien, Dionen, Isæam, Dero, Eumolpen, Ionen, Ceto Limnoream. Istę autem omnes pulcherrimę habebantur, quare, vt proditũ est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Æthiopũ vxor cùm omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiã præferre, quamobrẽ illarum indignationẽ in se concitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritatéque commotæ incredibilis & admirandę magnitudinis cetũ in illius regionẽ immiserũt: quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicã habebat, vt à ceto voraretur, saxo alligatã exponere. Andromeda tamẽ Persei virtute liberata fuit, & eiusdẽ beneficio ad perpetuũ vitandę temeritatis exemplũ, Cassiope inter sidera relata, vt patet ex Aratęo carmine ita Latinè verso à Cicerone.

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiopeia, neque ex cœlo depulsa decore
Fertur. nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur.
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neque plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memorię tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

¶ Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus, quippe cùm peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilii mutationes ad nauigationem pertinentes. hanc peritiam

antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem nauigationis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in singulis disciplinis peritia vt multa euentura diuinemus & longè Prospiciamus. Neque peritus nauigandi quispiam putandus est, nisi qui multo antè ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. Hunc Deum in varias formas se vertere finxerũt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, tetúmque gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortalium clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquenque sua dementia perire, qui se in sæuissimas maris tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri:

hæc dicta sunt. ¶ Idem est autem fabulam hanc confinxisse, vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui: Esto prudens in transigendis negotiis, neque Deum incuses vbi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaueris, cùm Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alii tamen marinam aquam Nereum vocarunt, vt est apud Ouid. in Deianira.

Respice vindicibus paratum viribus orbem,
Qua latam Nereus cærulus ambit humum.

Atque de Nereo satis dictum est, nũc de Phorcyne dicamus.

De Phorcyne. CAP. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti siue Maris ac Terræ filius, vt testatur Hes. in Theog.

ἀῦτὰρ ἐπὶ Θαύμαντα μίγη ξὺν ἀγλαοκώλῳ Φόρκυνι
Γαίη πιστοτάτῳ, καὶ Κητοῖ καλλιπαρήῳ,
Εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.

Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcynque superbum
Coniunctus Terræ & præstanti corpore Ceto,
Eurybyámque simul, cui sunt adamantina corda.

Varro tamen Phorcynem Thoseæ Nymphæ ac Neptuni filium fuisse scribit, qui filias habuit, præter commemoratas superiùs ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam, quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Hom. lib. 1. Odyss.

ἀλλὰ Ποσειδάωνι γαιήοχῳ ἀντιθέῳ τε
Κύκλω-

Κύκλωπος κεχόλωται, ὃς ὀφθαλμὸν ἀλάωσεν
πάντων πολυφάγον, ὃς κεφαλῇ ὑπὸ μέσσῃσιν
παῖσι Κυκλώπεσσι θόωσε δ' μαι πέλει οὐφοι,
φοινικόεις δουρὶ πρέπων ὑπερηφάνοιο μέτωπα.

Verùm Neptunus qui terram verberat undis,
Succenset causſa Cyclopis quòd Polyphemum
Lumine priuauit qui robore præstitit omnes
Inter Cyclopas peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi qui temperat æquora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, vt ait Hesiodus:

Κυτῷ δ' ὑπὸ πολύφατον Φόρκωϊ φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν ὃς ἐσχατιῇσι κεύθει γαίης
πείρασι μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.

Postremum Phorco Ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura ferè de Phorcyne leguntur apud antiquos. ¶ Fuit Phorcyn Ponti vel Neptuni ac Terræ filius & maris Deus, quem circulatem aquarum motum nonnulli esse crediderunt, qui principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existente. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio scilicet quæ calore & radiis Solis excitatur, qui humor cùm per æstatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa exhalatio, & obliqua, quæ per calorem Solis attollitur. Alij rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixerúntque Phorcynem Sardiniæ atque Corsicæ insulis imperasse, qui ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vsquam postea inuentus: quare creditus fuit se in Deorum marinorum numerum recepisse. Cætera verò quæ de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

De Proteo. CAP. VIII.

PRoteus & ipse maris Deus fuit, Neptuni & Phœnicæ nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zez. histor. 44. Chil. 2. qui in Pharo Alexandriæ habitauit, Toronénque ex Ægypto in Phlegram Pallenes profectus vxorem duxit. Nati sunt illi filij Torone Tmylus & Telegonus, de quibus

meminit Euripides in Helena. Hi postea peregrinos crudeliter interimebant cùm adoleuiſſent, quorum sæuitiam cum Proteus æquo animo ferre nõ posset, impetrasse à patre Neptuno dicitur vt in Ægyptum rursus ferretur, cuius preces cum audiuisset Neptunus, è quodam Pallenes hiatu speluncam sub mari fecit, in qua illum in Ægyptum vsque siccum perduxit. Deinde cum Hercules ob crudelitatẽ, qua in hospites vtebantur, Tmylum & Telegonũ obtruncasset, cognita cæde filiorum neque lachrymas emisit, quia nefarij essẽt homines, neque risit, quòd essent filij, vt scripsit Theopompus lib. 8. rerum Græcarum Xantippus verò scripsit in rebus Lydiæ Proteum Oceani & Thetyos à quibusdam creditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamathen vxorẽ illum duxisse scribit, de qua Theonoen & Theolymenum marem suscepit. habuit etiam Caberam, Rhetiam, & Idotheam filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambi gẽtem, cum diutius in Ægypto detineretur, docuit vt recentibus pellibus phocarũ indutus vnà cum sociis tãquam phocis se inter phocas dormire simularent quo tempore sub meridiem Proteus in siccum exiens inter phocas dormire cõsueuit, atque illum dormientem comprehendere, tamdiúque retinere in varias formas se mutantem, quandiu in pristinam formam redierit: nam tunc futura demum illis prædicet omnia. Dicunt enim modò in aquam, modò in ignem, modò in feras, arbores, volucres, serpentes se vertere solitũ, vt ait Homerus libr. 4. Odysseæ, vbi explicat cõsilium Idotheæ, quæ carmina, cum multa sint, non ascribam, sed Latinè illa breuitatis caussa pronuntiabo. sic enim Græca incipiunt:

ὣς ἔφατ' αὐτὰρ ἐγὼ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον.
αὐτὰρ νεῦ φράζεο συ λίγεα. Sic autem Latinè:

Dixerat: his ego sum contra sed talibus orsus:
Nunc senis insidias diuini Diua recensè,
Ne me praui sum fugiat nam vincere Diuos
Viribus humanus res est valde ardua: Dixi
Sic ego, sed contra Dea sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cùm medios radiis iam Sol accenderit æstus,
Æquoreus solet ire senex in litora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina,
Quem circum phocæ in spelunca è fluctibus altis

Egres-

Egressa capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salsas, & olentes naribus undas.
Hunc ego te ducam cùm primùm Aurora fugarit
Exoriens stellas, socios tres ipse memento
Deligere è cunctis, qui præstent mente, animóque.
Nunc age narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.
Primùm dinumerat phocas, numerúmque recurrit,
Quas omnes vt adesse videt, prosternitur unà
Ipse, ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum somnóque grauatum,
Cura sit hino arctè duris innectere vinclis
Et retinere Deum conantem fallere dextras:
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret. fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno:

Πεῖρατα κικλήσκω πάντῃ κλείθρα ἔχοντα,
θεσπεσίῳ, πίστιν φύσιος ἀρχαίης ὃς ἔχωσιν,
ὑλῃ ἀλλάσσων ἰερὴν ἰδέαν πολυμόρφοισι,
πάντῃσι, πολύολβοι, ὀπιπεύθυνοι πάντ' ἐόντα, τ'
ὄσσά τε φερβόμενα, ὅσσα τ' ἄσπετα ὕστερα αὖτις.

Gestantem claues pelagi te maxime Proteu:
Prisce voco à quo natura primordia primùm
Edita sunt, formas in multas vertere nosti
Materiam sacram prudens, venerabilis, atque
Cuncta sciens quæ sint, fuerint, ventura trahentur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorū sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertrāsiret, & vbique esset, vt patuit superiùs, cùm de Ioue loquerēmur nam aer proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hunc naturam esse aeris, per quem temperatum omnia oriuntur,

& vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significauisse Homerus lib. 4. Odyss. in his:

ἀλλ' ἤτοι φορέσιος λέων γένετ' ἠυγένειος.
αὐτὰρ ὅπισθε δράκων καὶ παρδάλις, ἠδὲ μέγας σῦς
γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδριον ὑψιπέτηλον,
καὶ πῦρ.

Concussit ceruice iubas leo factus, & inde,
Fit draco terribilis, modò sus, modò pardalis ingens,
Altricoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,
Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aëris caloríſve ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur, vel materia ipſa conuertitur in elementa, quod antiqui significarũt per totiẽs quasi τὸ πρῶτον ὂν primum existens scilicet sit. materia enim omnis in intellectu forma prior existit, formásque varias semper expetit naturæ impulsu, quamobrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquem fuisse, qui se in tot formas verteret, putare fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cùm ita dicat: ὥστε μάτην τὴν τέχνην, ἣν ἔφασαν οἱ ἐμπλέοντες, τὴν θαλάττης σοφίαν εἶναι· ὑπὲρ τὴν Πρωτέως· *admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vnà nauigarunt, & rerũ maritimarũ cognitione vel Proteũ illũ superare videbatur* Diodorus Siculus lib. 2. morem fuisse Regum Ægyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent, vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur, quod gestamẽ erat principatus insigne. Inde postea factum fuit, quòd Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit: nam Reges & Principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt, hoc est populorum pastores. debet enim Princeps nõ minùs salutis, quàm etiam vtilitatis suorum populorum esse studiosus. qui enim de tondendo grege tantùm & occidendo solicitus est, non pastor, sed lupus & latro est appellãdus. Sunt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quę iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuiũ opulentia, opulentia denique est principis, si resita tulerit. Atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos confluxerint magis expositа

est ho-

est hostium viribus, quia præter inuidiam, & intestina odia plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus, cùm omnes sint propriæ vtilitatis præcipuè acerrimi defensores, segnes aliarum, nemóque patriam suam esse existimet, in qua nihil habeat plus bonorum quàm exteri. Dictus est phocarum pastor, quoniam maritimi & natandi periti essent eius populi. At Lucianus histrionem fuisse Proteū arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione: *δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γοργὸν λέγειν, μιμητικὸν πάντων καὶ ὅσα πάσχει τὸ ὑγρὸν ἀναπλάττεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, εἰς τε τὸ ὑδατῶδες ἀφιέντα καὶ μιμούμενον, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῷ τάχει τῶν σχημάτων ἐπιδεικνύμενον: ἀφρῷ τε παρεικάζειν καὶ παρδάλεως θυμῷ, καὶ δένδρου ὁτῳοῦν καὶ θηρίῳ.* *Videtur mihi sanè antiquus ille Proteus saltator quispiam aut histrio fuisse egregius, qui scierit se in omnia formare omniáque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino quidquid illi collibuisset, referret.* Neque tamen soli Proteo hęc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mestræ filiæ Erisichthonis Æthonis Thessali, quæ cùm pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tãdiu in varias formas vertebat, quãdiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret, deinde ad patrẽ statim clàm redibat. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit vt in omnia quæ optaret, conuerti posset. quare musca dicitur ab Hercule Pylum oppugnante occisus. nam in eam formã versus indicatus fuit à Pallade. quod autem in omnia ita verteretur, sic de illo loquens Euphorion indicauit:

Σεύ τε Περικλύμενον Νηλήιον ἔκτανε λαιῷ.
ὃς ῥα τε πάντ' εἴκελα θοὰς ἀέσιος λύετο Πρωτεύς.

Atque Periclymenum muscam tunc ille cecidit,
Qui, velut aquoreus Proteus se vertit in omnia.

Quod etiam planiùs explicauit Hesiodus in his:

Περικλύμενόν τ' ἀγακλεῖτον
ὃν ῥ' ἐθέλοντ', ὦ πόρε δῶρα Ποσιδάων ἐνοσίχθων
παντοίη, ἄλλοτε μὲν γὰρ ὀρίθεσσι φαίνεσκεν
αἰὲν ἐπεσσάλλεσκε δ' ἄνω τε πελώριον (θαῦμα ἰδέσθαι)
μύρμηξ· ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσάων ἀγλαὰ φῦλα
ἄλλοτε δ' ὄφιος δοιὸς κὴ ἀμείλιχος εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ' ὀκ ὀλοιμεσάων πάμυ κὴ ἔπφτα δόλωσιν

βυλὴ Ἀθηναίης.

Periclymenúmque superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus, volucres inter sit namque volucris:
Tum sit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus sit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est:
Denique principium cædis, causſaque fuerunt,
Pallas uti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset, de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis:

ἐγὼ μὲν ὁρῶ τὴν τὸν Διὸς ἔμπροσθεν μόρμα.
ποῖόν τιδ' εἶναι φάσμα τοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
τοτὲ μὲν βοῦς, γυνὴ δ' ὁρᾶς, τοτὲ δ' αὖ γυνὴ
ἀφανὴς ἄπεστι ποῦ 'στι, φέρ' ἴδω, αὐτίκα.
ἀλλ' ὦ φίλ' ἔστ' αὖ γυνὴ 'στιν, ἀλλ' ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ' ἔστ' ἐκεῖ.

Nam maximam profectò cerno beluam.
Qualem? nouam fit cuncta, cùm libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fœmina
Formosa dic, ubi est? eamus recta eò.
Haud fœmina est, sed rursus illa, sed canis,
Empusa certè est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:

Ἔμπουσα, ἕρπυδρον βοῦς, ἔχιδνα γίγνεται.
λέαινα τιμάλη, γυνὴ δ' ὠραία πις,
κἀπάνθ' ὁ πούστα λύκος, ἃ ἔστα συνφέρει.

Empusa planta, bos fit, atque vipera,
Lapisque, musca pulchra & illa fœmina,
Quidquid cupit, vel denique illi conferat.

¶ Alii, inter quos fuit Antigonus Caryſtius in Diction. Proteum virum ſapientiſſimum fuiſſe tradiderunt, quim multa de naturali philoſophia ſcripſerit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia ſint omnium naſcentium, quæ vt vites ſingula ſumpſerint. ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia ſe vertiſſe. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obſeruatione ſyderum, & ex rerum præteritarum memoria præ-

prædicere. Alii crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse. Alii dixerunt fuisse virum dicendi peritum, qui facilè posset in quosuis animorũ motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem putauerim (si modò quis fuit) & in conciliandis conseruandisque amicitiis callidissimum, & in temperandis moribus animorum, & in moribus ad omnes euentus rerum cautè formandos, aut certè quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquos demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quam varietatem ingenii, quę cõfert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines oportet igitur virum prudentem, quoniam nõ omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus, quoniam alii euentus clementiam, alii seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modò aquam intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modò crudelissimam feram propter præmia iustitiæ ac supplicia. veruntamen non solùm ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes, hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationẽ, quippe cùm neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinẽda sit: sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cùm nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab oraculo, Ne quid nimis: cùm omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationéque sit collocata. Illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam auaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tametsi immensas opes domesticas & auaritia recondiderit, tamen his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarúmque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore & Pollvce. CAP. IX.

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderunt antiqui, atque etiam omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem,

vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Ledæ Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atque illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illũ propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ:

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
Qua falsam gremio credula fouit auem.

Alii tamen deterritum ab aquila cygnum ad Ledam confugisse inquiunt, atque cum sub ea forma Ledam decepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manilius in primo Astronomicarum:

Proxima sors cygni, quem cœlo Iupiter ipse
Imposuit forma precium, qua cepit amantem,
Cum Deus in niueum descendit versus olorem.

Alii tamen crediderunt ouum natum fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytæmnestra. nonnulli Timandram addiderunt sororem. Non defuerunt tamen qui ex vno tantùm ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cùm e Tyndaro Castorem & Clytæmnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti, illi immortales vt ex Deo crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedæmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Homerus in hymnis:

Κάστορα τ' ἠΠολυδεύκε' ἀείσατε μοῦσαι λίγειαι
Τυνδαρίδας τε καὶ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο.
τοὺς ὧν ταλίκτις κουφοῖς τέκε πότνια Λήδη
λάθρη ὑπὸ μιχθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.

Castora Pollucemque mihi nunc pandite Musæ
Tyndaridas, Iouis è cœlestis semine natos,
Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clàm coniuncta Ioui cœlestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, at non Tyndari appellauit:

ὑμνεῖομες Λήδας τὸ καλὸν γόνον ἠδὲ Διὸς υἱώ,
Κάστορα τε Φοίβειον Πολυδεύκεά τ' ὠκέε ἀέθλω.

Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,

Castora

Castora Pollucémque timendos hostibus acres.

Hi cùm nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas in insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamataum sermo, & Aleman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cùm illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportati fuerunt. Deinde cùm Iasõ ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes: inter cæteros accessit Castor & Pollux, t ait in libro primo Apollonius:

κ μὲν Λί πολλι κοσμησε Πολυδεύκεα Λήδη.
Κάστορά τ' ἀκυπόδων ἵππων ἐπιδήμιον ἔσπαν
Σπάρτηθεν τινά ποτ' ἔμμορε δέμνια Τυνδαρίοιο
τινυγέτιες ὠδῖνι μιῇ τέκεν

Impulit hic fortem Pollucem Ætolica Leda,
Castora & hinc eadem ilomitorem rursus equorum
E Sparte partu quondam quos edidit vno
Tyndari in ede viri.

Hi multa præclara facinora in ea nauigatione ediderunt: nã cùm ad Bebryciorum, Amycique Neptuni filij litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit, eúmque interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cùm illos cogeret secum pugnis decertare: atque tũc etiã ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

κέκλυθ' ἁλίπλαγκτοι τάσπερ ἴδμεν ὑμῖν ἔπεσιν.
ὅ τινα δύσμενέν ὄτι ἀφορμᾶται νέεσθαι
αὐδ ἐξῆν ὑμέων, ὅστις Βεβρυκίηνδε πάλαιστὴν
πρὶν χείρεσσιν ἐμῇσιν ἰὰς αἰὰ χεῖρας ἀείρῃ.
τῷ κάν μοι τὸν ἄεθλον ὑπαρμόσσον εἶναι ἐμάλιξ
πυγμοσύνῃ ἐπίστασθε.

Discite pontiuagi nautæ, quæ discere oportet:
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostra robora dextra.
Quare agite ô proceres præstantem robore cunctis
Mittite mi pugilem.

Theocritus autẽ exisse aquatũ Pollucẽ scribit, & apud fontem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare. Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis

Bebrycibus à Polluce occisum. Idem post Colchicam expeditionem in patriã reuersi, cùm Theseus Helenã rapuisset, in Athenienses ad recuperandam, sororem militarunt, tũ expugnata Aphidna, captáque vrbe, & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt præterquam vni Æthræ matri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò effectum est vt reges & seruatores Dioscuri ob eximiam clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recuperatam sororem in amorem Phœbes & Talayræ filiarum Leucippi Arsinoésque, sororum inciderunt, quæque ipsi in Theseo improbauerant, in alios ipsi committere non dubitarũt. Zez. verò non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alij Naeiram, alij Elairam vocarunt, quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe ac Polluce natum fuisse postea Mnesibum, quem alij Mnesinoum, alij Asineum vocarunt. è Castore & Ilaira natus est Anogõ, atq., vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Aulothus Fuerãt illa Lynceo & Idæ Apharei filiis desponsatæ, quare earũ mariti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauem pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac denique Castor à Lynceo interfectus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux trophæum erexit. Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussisset, vt ait in his Theocritus:

Ἥ ῥ᾽ ὄγε τάλαν Ἀφαρῆα ἐξαίψνηστον
τύμβον ἀϊάπτοιας ταχὺν Μεσσήνιος Ἴδας
μέλλε κατηγήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆος.
ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε κεχαρμένον ἔγχεϊ τύχαν,
μάρμαρον αὐτὸν ἀπὸ φλογέῳ σὺν τόξῳ κεραυνῷ.

Pars erat è tumulo nam Aphareio exerta columna.
Quam forti dextra fregit Messenius Idas:
Hanc fratrisque sui, fuerat iacturus in hostem.
Iupiter auxilium tulit, illi marmor ab ipsa
Decussit dextra, & combussit fulminis igne.

Alij Pollucem etiam cæsum fuisse dixerunt: quare cum vterque se intra ventrosam quercum occultasset, à Lynceo mortaliũ omniũ perspicacissimo fuisse visos, vt patet ex his carminibus eius Stanisi, qui res Cyprias carmine cõscripsit,

αἰῶ-

αὐτὰρ ὁ Λυγκεὺς
πυμάτου σημάντορα πεσὼν πατρὸς πατρώης·
ἀκρότατον δ' ἀνέβης, ὁρόωντι δὲ πᾶσαν ἄπασιν
ταρφείας ἐλίδου Πέλοπος πάχα δ' ἤπιον ὄβριμος ὄρσε
δενδρέων ὀφθαλμὸν ἐσω δρυὸς ἐν μέσῳ κοίλῃ,
καρχαλέῃ ἱππόδαμνον, ἀδηλοφόρον Πολυδεύκεα.

quo tempore Lynceus
Tayzeti velox ascendit culmina montis,
Lustrauitque oculis quidquid tenet insula magni
Tantalidæ Pelopis: præacuto lumine vidit.
Hos ambos intra ventrosa robora quercus,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quando ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonen nympham originem duxerunt, quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerũt duo fratres Hyacinthus & Cynortes. Cynortæ filius Perieres. ex hoc & Gorgophone Persei filia Leucippus, & Icarius, & Aphareus nati sũt è Leucippo & Philodice Inachi filia Phœba & Hilaira nascuntur. Ex Icario & Periboea Naide nascuntur filij quinque mares, & Penelope, quæ postea fuit vxor Vlyssis. ex Aphareo & Arene nympha Œcali filia, vti scripsit Stesichorus, vel, vt aliis magis placuit, ex Arne filia Æoli, Lynceus & Idas nascuntur, quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt. Didymus tamen solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo, at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias. habuerunt autigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaiam habitarunt: alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam, duces fuerunt, vt ait Strabo lib. 11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cestus certamen. vt nos lib. 2. Venationum scripsimus:

Quid referam Leda pueros: hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras, inuenit aquorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.

Cùm cæsus fuisset igitur Castor à Lynceo, fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatẽ assequeretur: quod cum obtinere non potuisset, im-

petrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartire: quare alternis diebus singuli viuere dicũtur, vt est apud Virgilium lib. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχουσι δ' Ἀμύκλας ὀλβίους
Πινδόθεν ἐρυσάμενοι
λευκοπώλου πώλοις ἁβρὸν
ξὺν γάννυσι.

Habitabunt Amyclas diuites
E Pindo concitati
Candidos equos habentium, Tyndaridarum gloriosi vicini.

Post cædem autem Castoris Castoreum vocatum tripudium in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pindarus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati iuuenes tripudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atque Palladem legem Enoplam ceciniisse, inter quos fuit Epicharmus, quam legem postea Lacones cum tibiis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnulli è Curetibus inuentum fuisse inquiunt. Dixerunt enim Cretenses non solùm Castoreum, sed etiam Pyrrhichium melos excogitasse, quod quidam Pyrrhicho Cretẽsi tribuũt, inter quos fuit Sosibius. Alij Pyrrho Achillis filio, qui armatus vsus est in victoria contra Eurypylũ & Telephũ, id attribuunt. Aristot. primum Achillem ad pyram Patrocli Pyrrhicho vsum fuisse inquit. Enimuerò Castor & Pollux ob res præclarè gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorũ plerique, relati fuerunt: cùm mortales essent vt reliqui homines, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigãtibus salutares tali de causſa creditos esse: Cum ingens tempestas Argonautas è Sigæo digressos inuasisset, atque pro illorũ incolumitate vota Orpheus cõcepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerũt. Secuta est paulo post admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum; quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cum postea nauigãtibus

bus

bus apparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere credi fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremi vitæ periculo constitutos, vt apparet ex idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit apparens præsepe inter asellos his versibus:

ἀλλ' ἤμπαι ὑμεῖς τό γ' ἐκ βυθοῦ ἄλκατε πᾶσαι
αὖ τοῖσιν ταύτησιν ἐπιμάρυες θανέεσθαι.
αἶψα δ' ὑπολήγοντ' ἄνεμοι λιπαρὰ δὲ γαλήνα
ἀμπέλαγος νηφάλια δι' ἠέρα μοῦνα δ' ἄλλυδις ἄλλαι
ἐν δ' ἄρκτοις τ' ἐράπευσαν, ὅθ' ἁ μέσαν ἀμφυρὴ
φάτνη σημαίνοισα τὰ πρὸς πλόον ἔδλια πάντα.

Vos tamen ex vndis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuò venti cessant fremitúsque minacis
Æquoris, aufugiunt nubes, vrsæque nitescunt:
Apparet præsepe simul tenue inter asellos,
Significans tranquilla maris mox omnia nautis.

Hæ flammæ cùm geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus: at si vna tantũ, periculosa est nauigiis, & eò magis si terribilis illa & dira pestis, quam nautæ vocant Helenam, suo aduentu geminas flammas fugauerit. Quãuis Euripides Helenam quoque cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ἑλένα μὲν ἣν σὺ πολέσαι θέλησας ὦ
ἥμαρτες, ἐχθρὰ Μενέλεω πομπὸς ἥκει·
ἣν δ' ὄψεσθ' ὀρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς,
σεσωσμένην τὴν· θεοῦσι γὰρ φίλον σῴζειν.
ἐγὼ γὰρ ἐξέσωσα κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελεύθου τῆς πρὸς ἐκ Διὸς πατρός.
Ζῆν δὲ χρὴ θέσπιν, ζῶν γὰρ ἀρθήσει χρεών·
Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
σωθεῖσα ναυτίλοις σωτῆρος.

Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc adest:
Hæc, quam videtis in loco summo etheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui: nam viuere est
Illam necesse semper, vt fatum Ioue.
Sic Castori & Polluci in athere arduo
Salubris assidebit illa nauibus.

ἐ Κεῖνος ἐμοί, ὃς πάντ' αὐτὸς ἐγώ.

Pollux & Castor qui Eurota ad fluminis undas
Accolitis finesque Lacedæmonios.
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico,
Is mihi si quærat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quòd cùm ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renuntiati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtríque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis: ouo prognatus eodem
Pugnis, quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia.

Memoriæ proditũ est in Laconicis à Paus. nõ procul à Sciade Laconũ loco sepulcrũ fuisse Castoris, qui vnà cum Polluce infaustè cum filiis Leucippi Sparten inuadentibus commisso prælio cecidit, neq; tamen ante quadragesimũ annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alii nõ à filiis Leucippi, sed ab aliis cæsos putarunt. Qui Idam fulmine ictum dixerunt, quia Castorẽ cecidisset, illi datũ fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cũ illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum maliet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri, an potiùs sex mẽses cũ fratre viuere, & sex alterne mori. ũ Pollux cũ fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulosè de his tradita sunt ab antiquis, è quibus verã sentẽtiã exprimamus.

¶ Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre, quid hoc monstri est Dii boni? fieri nullo modo sanè potuit vt tãta multitudo eodẽ partu nata sit; quippe cũ natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quòd si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natũ fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad ouí formam rotundum haberet; vel, vt alii maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cùm Ioues reges omnes dicerentur: quam cùm Rex quidam non in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Eurotã fluuium Lacedæmoniorum cygnorũ more in locis humidis

locus datus est fabulæ, quòd Iupiter cygnus factus eam compresserit. Fuerunt filii è Pephno in Pellenen portati educandi quòd clàm vt ex adulterio nati, educandi in alia loca missi sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia non dissentiũt, nisi quòd fuerit Idas fulmine percussus: quod & ipsum tamen historicæ dictũ esse scripsit Zezes histor. 48. chil. 2. quippe cùm Cerauni nomen locum dederit fabulæ, cùm supperias tulerit Polluci. nam Græci Ceraunũ fulmen appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè videre solitum illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior inuenerit auri, & argenti, & ferri: cùm enim luceruam sub terra reliquisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra etiã videre. Cùm pater igitur mortuos filios sepulturę mandasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini persuasit imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sidera relatos. Istud autem ob facultatem ingenii & humanitatẽ Polluci alii factum esse existimarunt: nam ἡδὺς mustum est & omne dulce appellatum, & πολὺς multus, vnde nomẽ est Polluci apud Græcos ob suauitatem ingenii & in omnes clemẽtiã, dictum. Cùm ignes illi circa capita horum nauigantium priùs apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Castore & Polluce mitti in tẽpestatibus signa nauigãtibus salutaria, apparent autem geminæ flammæ aliquando in castris in summa parte pilorum, aut tentoriorum, aut aliquando in nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali, aut iuxta carchesium, quod signum videntes nauigantes in magnam spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vna tantùm flamma appareat, solum Castorẽ esse arbitrantur mortalem, quare periculum omnibus portẽdere: si binæ, salutares sunt: si tertia accedente flamma Helenæ, illæ profugerint, illáque circa malum consederit certissima mors nauigantibus significator, aut certissimum naufragium. Has geminas flammas nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant: quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper inter scriptores contentio. Credidit nauigantiũ nostri temporis multitudo, cùm Diuos singulatim in auxiliũ petit, eas flammas esse illos Diuos ad quorum nomina euanuerint. Alii, qui rem altiùs vestigare voluerunt, inter quos fuit Xenophanes, crediderunt spectra quædam propter timorem mortalium oculis sese offerre, tanquam somnia senum ægrotan-

tantùm, quæ à phantasia subministrarentur. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque mirificè perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerumque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aere concretos qui suapte natura summa petant malorum & antemnarum: quippe cùm totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantùm. nam si essent spectra solũ quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessariò sequeretur, vt non solùm aliis minores, aliis maiores ignes apparerent, aliis plures, aliis pauciores: sed etiam pro affectis corporibus & dominantibus humoribus, aliis ignes ardentes, aliis armati homines & dimicantes, aliis beluę horribiles & admirandis formis viderentur. quoniam ita laborantibus, & malè affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. Illi igitur ignes cùm gemini apparerent, exhaustam prope concretam tempestatum materiam significant: cùm vnus fuerit ignis, nondũ concretam: cum plures, maximam superesse copiam. Isti ignes: si densissimus aer & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materię, fugantur ab Helena, quę non nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quę in homines contulerunt, cum multos sceleratos homines de medio sustulerint & in eos populos quos subiugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipuè concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur, at nunc de Æolo.

De Æolo. Cap. X.

Æolus, ventorum imperator, vel potius (vt quidam putarunt) quæstor, Hippotæ filius fuit, vt innuit Ouidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilémque move moderatiùs aurum:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollonius libro quarto Argonauticorum:

Αἴολον Ἱππότου παῖδα κλυτόν.

Æolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Æolo fuisse Menecclam Hylli Lyparensis filiã memoriæ prodidit Euthydemus Athenienſis in libro de Salſamentis: at Eudoxus Cnidius in libro ſecundo de ambitu terræ, Ligyam Actoris Caryſtij filiam matrem Æoli fuiſſe maluit, quamuis dixerunt nonnulli, non vnum tantùm Hipporæ filium fuiſſe Æolum vocatum eo nomine, ſed etiam filium Hellanis cuiuſdam Iouis nepotem. omnia tamen quæ dicuntur de Æolis ad vnum Hipporæ filium referuntur. Nec defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit Æolus in vna ex illis ſeptem inſulis, quæ de illius nomine dictæ fuerũt Æoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo libro ſexto. fuerunt omnes illæ inſulæ ſub imperio Æoli, atque Strongyle dicta eſt à rotunditate, quæ Didyma etiam dicebatur, dicta eſt & Lipara pinguis, & ab igne ſcatente Thermiſſa, & Euonyme ſiniſtra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliã ſiniſtra appareat, & ab arbuſtis Ericuſa & Phœnicuſa, & Hiera ſacra. alii hanc, alii Liparam ob ſcatentium flammarum frequentiam Vulcani officinam eſſe dixerunt. Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum quæ ſcripſit ad Agathoclem, ἐν ταύτῃ καθ' ὑφηλόν τι ὄφιλον, ἐφ' οὗ κορυφῆς εἶσι δύο ἄνδρες ὅταν βούλωνται τὸν περίμετρον τρισχιλίους, ἐξ οὗ πολὺ φέρεται φέγγος, ὥστε φαίνεσθαι τὸν ἀέρα τὸν φωτισμόν· καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς χάσματος διάπυροι λίθοι μεγάλοι ἀφίενται. γίνεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει τὸν Ἥφαιστον ἐργάζεσθαι (οὕτω λέγουσι) τοὺς μυκλωπας· ὥστε ὅση σφόδρα καὶ πανταχόθεν ἡ σκέπη ἀκουέσθαι τὸ ἦχος· εἰ δὲ ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως μυδρὸς ἀφαρπασθῇ, διὰ τῶν ἐκπυρώσεων πάντων ἰὼν εἰς εἶσι, καὶ διαλαμπόμενος τῷ ὄψει, καὶ τῷ δυνάμει καθ' ὅλου ἰσχυρὸς καὶ νίκητος ὢν πάντα τὰ πρὸ τοῦ τῆς ἐρασίας τὸ θεοῦ κηλούμενα καλῶς διακεῖται· μεθ' ἡμέραν δὲ ἐν τῇ καπνῷ. ὄζον, ἀφλὸξ εἴσιται, ὅσον μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ὅσον ὑπερκείμενον. *Fuiſſe hic (in inſula ſacra vocata ſcilicet) ſummitatem quandam praceſſam, in qua duo eſſent foramina ignem exhalantia, alterum quorum haberet ambitum trium ſtadiorum, è quo multum luminis efferebatur, ita vt ſplendor ad multum ſpatium extenderetur, atque ex illa voragine lapides igniti inſignis magnitudinis emittebantur, tantúſque exaudiebatur ſtrepitus, quo tempore Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingenta & plura ſtadia ſonitus exaudiretur. at verò lapides igniti, qui ab efflatu emittebantur, rubiginis colore omnino ſiue violaceo erant vbique tecti propter incendium, quorum ea vis erat vt aſpectum*

& vir-

& virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem manifesto apparerent illa quæ spectabant ad Dei opificium: per diem verò in ea summitate, unde flamma erumpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes quæ loco illi insideret: Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alii eum Rhegii Italiæ imperasse maluerunt. Hunc Æolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. x. Odyss.

κεῖνον γὰρ τιμῆσιν ἀέμων πόησε Κρονίων,
ἠμὲν ἀφ' ἠμὲν ἰέναι ἠδ' ἠνύσσ' ὅν κε θέλησιν.

Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cum libet vt sedet ventos, & concitet idem.

Atque vniuersam Æoli potestatem descripsit Virgilius libro I. Æneid. in his:

hic vasto rex Æolus antro
Luctantes ventos tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frenat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

τῆιο δ' ὑπ' Αἰόλου εἰσὶ πόροι θερμοὶ ἐν ἀλὶ πᾶσι,
Αἰολίη Λιπάρη τε, φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλου ὃς Σικανὴ μετ' αἰδοίοισιν ἄλλοις, δῶκε,
κατερχύλιε ἀέμων κλονέοντ' ἐν ἰσχαλέῃσι τε
ἵπποι δ' οἱ πατέρ' εἶσιν ὑπότροποι αἰθαλόεσσαι.

Post hanc Æolia sunt insulæ in æquore, regis
Æoli Hippotadæ, peregrinis regis amici,
Æoli, adest mirum cui diuûm munere donum:
Ventorum imperium seu perflent, siue quiescant,
Sunt illi septem dicta cognomine Plota.

Sic enim Apollonius libro quarto.

Αἴολον ὃν ῥα θεοὶ μακάρων ἐμνήσαντο ἕδρας.

Æolus, imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis Æolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quæ tantopere mare infestarũt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cum priùs nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discidit, vnde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob de-

pressam regionem, Africámque ab Europa disterminauit: vt in his ait Valerius Flaccus lib. 1. Argonaut.

Has nimbi, ventiq; domos, & naufraga seruat
Tempestas, hinc in terras, latúmque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polumq;
Infelixq; fretum (neque enim tunc Æolus illis
Rector erat, Libya cum rumperet aduena Calpen
Oceanus, cum flens Siculos OEnotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus vndæ)

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terrā includerent ab impetu Oceani in occasum ad columnas Herculis, mare factum fuit, quòd terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulæ, quis hoc planè negare ausit propter antiquitatem? Dicuntur sex filii ac totidem filiæ fuisse Æoli, inter quos Magnes, Æthlius, Iocastus, Canagra, Perieres, Arne, Pheræa. neque plura nomina filiorum Æoli me legisse memini Hippotadæ. at aliorum Æolorum fuerunt, Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Thracii, quòd è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quòd specus esset in Thracia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Homerus libro Ξ Iliadis:

Βορέης καὶ Ζέφυρος τοί τε Θρήικηθεν ἀΐσσον.
Threiciis Boreas Zephyrúsque fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ linthea Thracia.

Quidam tradiderunt Æolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundē spatium distarent à Sicilia. habere dictæ sunt scaturigines igniū & hiatus subterraneos, qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ fuerunt per quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nauibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitauit. Huius iam senescentis filiam inquiunt Æolum Hippotæ filiū duxisse Cyanen nomine, & acciuisse vndique colonos, quare non solùm Lippara, sed omnes sunt habitatæ, quibus

quibus addiderunt, Æolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarum, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthum, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alii tradiderunt: qui etiam cum prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, vt diximus.

¶ Tot sunt ea quæ de Æolo tradita sunt ab antiquis: nũc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Æolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cùm Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quáve diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocleontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere, quos vellent spirare. Scriptũ reliquit Strabo libro primo, Æolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis, ac surgentium ventorum signa multò antè prædixerit, quæ cùm ad prædictum tempus euenirent, credidit vulgus mortaliũ vẽtos esse in Æoli potestate, quos posset, cùm liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac prope diuina sapientiæ non solùm in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cùm pauci sint omnino sapientes, multíque haberi cupiant, cùm sapientes male imitentur, vel conuitiis etiam insectentur

sapientiores, idcirco effectum est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

παύσεις δ' ἀκαμάτων αὐέμων μάρψας εἶτ' ἐπὶ γαῖαν
ὄρσεν ὑφορ, τοὺς αὖ καὶ παλινάντα πνεύσεται ἀρύσας·
ἢ πάλιν. ὧν κ' ἐθέλῃσθα καλίψαι πνοιὰς ἀνέμοιο·
ἔσσεις δ' ἐξ ὁμοίης καλαμευόμενος ἁλὸς ἰχθύ
ἀνθρώποις, ἔσσεις δ' ἢ ἐξ αὐχμοῖο θερείης
ῥεῖθρα καταδρίψαι, πάλι δ' αὖθις ναέσσεται,
ἐξὲς δ' ἐξ αὐδὰς καὶ ἀπ' ἠερίων ὀρέων αὐδήν.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes, rursus, si forte libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris,
Cùm fuerint nimiæ, induces & rursus eosdem,
Si libeat pronas sistes & fluminis undas,
Tartareas animas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophia vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alii qui rerum naturalium occultæ vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtrem è pelle delphino detracta fecerit, illámque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere vt spiret quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spirabit: vnde illa finxit Homerus de ventis ab Æolo datis Vlyssi. Quod attinet ad mores, Æolus est vir sapiens, qui iræ moderatur pro opportunitate temporum, & præsentium negociorum, quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est. id autem putatur ventos refrænare & emittere cùm libuerit. Hæc autem varietas morum Æolo nomen dedit. Sũt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cùm ita non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiosè damna à nobis propulsaremus. Sed omniũ rerum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Æoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa parum decora rapitur, vt est in libro quarto Venationum:

non mulcent dulcia verba

Sylue-

Syluestres animos, nullisque admittitur illis
Orator: laxis furiaque vagantur habenis,
Vt grauis Æolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubilia cæli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frenatur, & illum
Non cinct imperium Regis, nil audit: at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Æolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare: si quidem qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerũt illa etiam de causa ab antiquis, quia demõstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere, cùm venti etiam rerum omniũ leuissimi & maximè inconstantes suum habeant moderatorem. Alij putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam vẽtorum & tempestatum, cùm possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia fint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. CAP. XI.

BOreas autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores nõ tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissimam, quam cùm Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptũ fuit à Chœrilo. Alij dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticę fluuium raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Paus. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

πέρθι γὰρ μιν Ἐρεχθέος, ἠὼς αὐγὰς Ἀττικὰς ἔδας·
τῇ δὰ, θεσπεσίῃ φέρετ' ἀμφὶ ῥόῳ Ἰλισσοῖο·
ἔνθεν ἑ Βορέης πόθ' ἁρπάσσας Ὠρείθυιαν.

Cecropia est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,

Vnde tulit Boreas raptum grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid. lib. 6. Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, vt est in his:

Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor,
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poëta non ab Iliisso, sed à Briliisso, rapram fuisse Orithyiam putauit, & ad petram Sarpedoniã Thraciæ deportatam, non procul ab AEmo monte. Memorię prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses aboraculo, cum Xerxes ad deuastãdam Græciam cum innumerabili propè classe traiiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cùm verò in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eurip. in Cyclope.

ὅθεν δὲ Βορέας χιόνα Θρήικιος χέει,
δυσεῖσιν ὄνυξιν σῶμα θρεπτάλων ἐμόν.

Boreas vbi niuesque fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in lauacrum Deli:

ἤδωμαι ὑψηλῆς κορυφῆς ὑπὸ Θρήικας Αἵμου,
ἔνθεν Ἄρης ἐφύλασσε σιὼ ἕντεσι τοὺς ἑὸς ἵππους
ἐν τάμυσιν Βορέαο, θοὸν στόμα νυκλίζοντος.

Threicij residens sublimi vertice in Æmi,
Mars seruabat equos, atque arma nitentia: equique
Hic stabulabantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Loxo, & Hecaergen:

φοιτῶσί τοι τηλ' ἐτεὸν καὶ ἐπ' ἠιθέων κέλευθα πόντου,
οὔτε τι Λοξὼ τι, ἢ δυσὶν ἐγκαίρῃ,
θυγατέρες Βορέαο, καὶ ἄρσενες οἱ τότ' ἄεισαν
ἐπὶ Δῆλον.

Namque Arimaſporum primæ è regione tulerunt
Vpim, Loxóque, Hecaerge annosa rigenti
De Borea natæ: præstans & robore pubes
Inde mares.

Memoriæ

Memoriæ proditum est à Cleanthe in primo libro de moribus, Boream rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiam, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreæ vocatus fuit, antequam diceretur Caucasus, de qua filiam suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem præterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orinthyia, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης αὖ Καλαΐς τε βορήϊοι ὦρτ' ἴκανον, |
ὃς ποτ' Ἐρεχθῆϊ Βορέης τέκεν Ὠρείθυια
ἐρχατὸν Θρήκης δυσκιμέρου, ἔνθ' ἄρα πλώῃσι
Θρηϊκίους Βορέης αἰειφάτου κεκορυθεῖς
Ἰλίου ἀρχαίοιο κραδὸν διὰ δινήσασι·
καί μιν ἄγεν ἐκάδην Σαρπηδονίλιν ἐς πέτρην
κλείουσιν ποταμοῖο καλὸν ῥόον Ἐργίνοιο,
λυγαίοις ἐδάμασσε καὶ ἠερίοισι κελεύθοις.

Zetes & Calais Boreæ de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Borea, rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Iliſſi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatram, quæ postea Phineo nupta Cramben & Orythum & Hemum illi peperit, vel, vt alii maluerunt Thyrum & Maryandinum, quam Arplicen, at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodotus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatémque habuisse volandi, vt testatur Theognis in his:

ἀκύτερος δ' ἔπλευσα πόδας ταχέων Ἀρπυιῶν,
καὶ παίδων Βορέω πρὸ ἄελλ' εἰσὶ πόδες.

Si magis Harpyiis sis velox, vincere possis
Et natos Boreæ, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cum cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partitione munerũ, quæ ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarũt, data fuerunt, vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus, alii quia nunc in Mysiã redire nollent ab Hercule cæsos fuisse malue-

runt Semus, quia cursu vicissent, per inuidã ab Hercule cæsos tradidit, Nicander Colophonius, quia Boreas sibi tempestatem in insulam Con immisisset, cum reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarensiũ Boream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cum illã in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptámque in Thraciam deportauit. Quamuis alij non à Borea, sed à populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Ouid. in Epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alij deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cum nullibi post inuẽtasit, locũ dedit fabulæ, quòd eam amatam Boreas in Thraciã asportasset. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cùm parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domúmque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cùm filij Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum egestate faméque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi.

CAP. XII.

SCylla & Charybdis, monstra infesta nauigãtibus maximè timenda existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, vt sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis, fuit eius mater; quæ tamen eadem est, vt Apollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit lib. 4.

ἠὲ σέβας Σκυλλαίης συναγερὲς κλυτὸμῶνα νίεσθαι.
Σκυλλάης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τίκε Φόρκυι,
νυκτιπόλοις θ' Ἑκάτῃ πλότῳ κλείσι Κρατιίν.
Horrendum aut antrum Scylla concedere iuxta,
Ausonia Scylla Phorci de semine nata,
Noctiuagaque Hecates, quæ dicitur vna Cratæis.

Chari-

Charicliades verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit Stesichorus Lamiæ. Timæus lib. 11. historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alii è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respõdit oraculum, clàm abscidit, patrémque ipsum & Niseam ciuitatem Atheniẽsibus prodidit: nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnullas oppida subitis incursionibus, ipsúmque Nisum in vrbem Niseam incluserunt, & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. Alii dicunt illam desperatione captã cùm à Minoe neglecta relinqueretur post prodition em se in mare præcipitasse & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamẽ qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum eum illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in haliætum, aues inter se infensas, vt in lib. 1. Georgicorum ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus: quà se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Paus. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiã neque in auem mutatam scribit, neq. in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à Minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectam, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæũ vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quamdiu à marinis volucribus voraretur: vnde locus datus fuit fabulæ. quare ita ad illud alluſit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodotus libro 3 Compendiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & pes

mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta est Phorci filia, præstantem forma corporis mulierem fuisse memorant, quæ cum Neptuno concubuerit: qua re cognita pharmacum Amphitrite in fontem, in quo se lauare Scylla consueuerat, iniecit, eámque in furorẽ actam cùm se in mare præcipitasset, in mõstrũ marinũ conuertit, vt scripsit Myro Prianeus lib. 5. rerum Messeniacarum. Alij fabulati sunt Scyllã rẽ habuisse cũ Glauco, quod ægrè ferẽs Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontẽ, in quo lauari Scylla consueuerat, infecit: quibus illa pube tenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amissæque formæ desperatione capta, se in mare præcipitauit: quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scyllæ formã ita describit Isacius, ἐξ ὑφ κεφαλὰς ἔχων, κάμπτε, κυνὸς, λέοντος, Γοργόνε, φαλαίνης, κὶ θρά τον ιϛ πόδας. *Sex habens capita, eruca, canis, leonis, Gorgonis, balanæ, fœminæ: pedes autem duodecim.* qui idem aliorum sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. Alii dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquam corporis partem fuisse serpentem. Homerus libro μ Odysseæ & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres ordines dentium, vt est in his:

ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
τὴς ἦτοι φωνὴ μὲν ἴση σκύλακος νεογιλῆς
γίνετ' αὐτὰ δ' αὖτε πέλωρ κακὸν, οὐδέ κε τίς μιν
γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς αἰτήσειεν.
τὴς ἦτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα, πάντες ἄωροι.
ἓξ δέ τε οἱ δηροὶ σφυρὰ μάκες ἐκ δὲ ἑκάστῳ
συρὸν δεινὸν κεφαλὴ ἔχεται δὲ τρίστιχοι ὀδόντες,
πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.

Hoc habitat grauiter latrans ac Scylla profundum,
Cuius vox similis catulis, monstrúmque verendum,
Ipsa grauis pestis. nam si Deus obuius illi
Quis fieret, posset latari, nilque timere.
Namque pedes illi bisseni, colláque longa
Sunt sex huic, caput horrendum qua singula monstrant,
Dentibus est ordo triplex, illiq; frequentes,
Et semper nigra mortis vestigia seruant.

At Virgilius libro tertio Æneid. aliter eius formam descripsit in his:

At Scyllam cæcus cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò longa colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere: quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

μήπως σμερδαλέοισιν ἐπιξάσα χάρμασιν
λυκτιὴ ἡρώων δηλήσεται.

Ne forte horrendis maxillis concita ladat
Delectos heroas.

Fabulantur igitur quòd quicunque appulissent eò, faciebãt naufragium, hominésque ab iis canibus qui erant circa pudenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virgilius in Sileno:

Quid loquar: aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulychias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cum furata esset nõnullas boues, Herculi boues Geryonis abigẽti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alij tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Muaseam Patrensem in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis opera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi, periculosis maris Siculi scopulis, ab antiquis memorantur. Dea scribuntur ita illi scopuli ab Homero lib. μ Odyss.

οἱ δ' ἕτερον σκόπελον. ὁ μὲν ὑψόθι βρῶν ἰκάνει
ὀξείῃ κορυφῇ, περίκλυτ' ἀμφὶ δὲ μιν νεφέλη κυανέη τό μὲν οὔποτ' ἐρεμνὴ ἀΐδδει οὐδὲ θέρηφι
καὶ ὀπώρῃ ἔχει κεφαλὴν, οὔτ' ἂν ἰδοίτ' οὔτ' ἂν ἐπόρθῃ
οὐδὲ καὶ ἀμβατὴν βροτὸς αὐτῷ κατανεύσῃ,
οὐδ' εἰ οἱ χεῖρές γε δύω εἶεν, καὶ πόδες ἦεν.

Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cœlum
Hic adit, assiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis,
Nec quando apricis liuent in collibus uua.
Nec si viginti manibus, pedibúsque uir ullus

Scandere nitatur, poterit non inde redire.

Alium scopulum paulò inferiùs idem poeta ita describit:

τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χαμαλὸν ὄψει Ὀδυσεῦ,
σκληπόν· ἀλλὰ μιν μὲν καὶ διοτρεφὲς
τὸν δ' ἐσορᾶν ἐσθλὸν ἔστι· μάλα γὰρ μιν τανύηκες
τὸν δ' ὑπὸ δῖα Χάρυβδις αἰνῶς ἐσαναβλύζει· μάλα δ' ὕδωρ
περὶ μιν γάρτ' αἴθοπι ἐοικὸς ἐν ἤματι τρὶς δ' αἰαγρίβδει.
δεινὸν μή σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε βριαβδάσειεν.

Alter erit scopulus depressior optime Vlysses,
Vicini inter se hi (namque hos superaueris arcu,
Si libeat) filiisque viret ficulnus ibidem
Maxima, sub qua haurit pelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die, ter eam terque euomit undas.
Obserua, ne sorbenti sis inde propinquus.

At Virg. luculētissimè rē ita expressit, breuissimè li. 3. Æneid.

Dextrum Scylla latus, lauum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vasto
Sorbet, in abruptum fluctus rursusque sub auras
Erigit alternos, & sydera verberat vnda.
At Scyllam caecis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putasse Homerus, fluxū maris ac refluxum vehementem fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit, quibus in locis cùm grauissimus esset strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent. hanc rem ita scribit Isacius: ἡ Σκύλλα ἐστὶ τὸ Ῥήγιον τῆς Σικελίας· ἔστιν ἀκρωτήριον ὀξὺ ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὃ κάτωθεν πέτρα πολλὰ καὶ μεγάλα, ἔχουσα κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς μυχοῖσι τὰ θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλοίων ἐν τῇ πέτρᾳ ἀκοντιζομένων ἐν τοῖς Χαρύβδεως ὕδασιν, καὶ συγκλυσμῷ χρωμένων, οὐδ' ἀνδρας ἐσώζουσιν· ἡ Χάρυβδις δὲ καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσὶν ἀλλήλων· ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστὶν· ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. *Scylla promontorium est iuxta Rhegium Siciliæ, in mare prominens, sub quo sunt saxa multa & ingētia, quæ locos interiùs habēt cauos, & speluncas in quibus habitāt mōstra marina. vbi nauigia fuerint in petris ab aqua Charybdis illisa & euersa, tūc homines ab illis feris vorātur, Charybdis autē & Scylla vicina inter se sūt: atq. Charybdis est iuxta Messanā, Scylla iuxta Rhegiū.* Dictæ sunt idcirco mulieres hæ fuisse, quòd illa forma fuerit scopulorum, vt procul spectantibus malierum formā præ se ferrent.

ferrent. nam, vt traditum est in opticis, pro distantia spectãtium, & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliã atq. aliã formam, vel plantæ, vel animalis. vel regionis præ se ferant. illud autem ita esse declarauit his verbis Apollonii Rhodii enarrator, quod etiam scriptum fuit ab Agatharchide lib. 7. rerum Europicarum : ἀκρωτήριον δ' ἐστιν ἡ Σκύλλα, τῷ ἔχον εἰς θάλασσαν ὁμοίωμα ἢ ἀνθρώπου ἔχοντι γυναικός. κάτω δὲ τῷ ἀκρωτηρίῳ εἰσὶ πέτραι στολαὶ καὶ μεγάλαι ὑπάρχουσαι κοίλως τύπτει δὲ τὰ ἐπίπλοα ἐκεῖσε θαλάσσια θηρία ὑλοῦντα. Et ne omnia Græca hic asseribam, sententiã tãtũ ita explicabo: Scylla promontoriũ est in mare prominẽs, forma faciéque muliebri. sub ipso promontorio petræ sunt ingentes & complures, quæ locos concauos & speluncas habent interius, in quibus habitant feræ marinæ. Quęcunque igitur nauigia compulsa fuerint ab vndis vel à tempestate in Charybdim, ibidem submersa ab ipso mari absorbentur. at quę ab vndis Charybdis agitata rursus & compulsa in asperas & latentes Scyllę petras irruerint, quassantur & disrumpuntur, postea feræ illæ monstraque marina multiplicia exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentius rem explicantes maris traiectum septem stadiorum esse inter Italiam Siciliamque tradiderunt, qui πόρος siue fretum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro, Pelorus Italiam prospectat, sub quo sita fuisse dicitur Charybdis, ex huius regione Scylla fuit in Italia sub alio promontorio ex illa Italiæ parte in mare prominente, quòd similitudinem ac speciem haberet mulieris. Dicta est Scylla à poetis habere canes, qui è lateribus pectoréque promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco, è concauitate laxorum scilicet, in qua latent, exeuntes, séque superiùs ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur scopulus, & profunditas aquarum, & forma eius scopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cùm Hercules iuxta hęc loca nauigasset, magnámque partem illarum boum quas secum vehebat, amisisset, dictus est interemisse Charybdim, quia machinis quibusdam locum illũ expurgauit, & in posterũ nauigabilẽ fecit, ita vt neque Scyllæ neque Charybdis vllum ad posteros vestigium manserit. dicta fuit autem Scylla ἀπὸ τοῦ σύλλειν, à spoliando scilicet, vel à σκύλλειν vexando : quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων, à catulis, quidam putarint. at Charybdis

ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiando, & βρίθειν sorbeo, nominata est.

¶ Ego sane virtutum vitiorúmque naturam sub hac fabula contineri crediderim, quia cùm inter duo periculá naviget is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud significat, quàm quod scribitur ab Aristotele in Ethicis, virtutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt vitanda? Vt autem vitia deuitaremus extrema, hic partim fœmineas formas vt inuitantibus ad se, tribuerunt, partim figuras immanissimarum ferarum: quippe cùm eo accedentibus calamitates proponerent, & vitæ ad facultatum iacturam, cùm canes, & varia monstra horribilia his adiunxerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud est vita mortalium quàm assidua inter varias molestias & illegitimas voluptates navigatio? is autem vnus, qui sanctè piéque vixerit, & qui vitia vtrobique existentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatarum est animarum post hanc vitam concilium, cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facile est, & plerisque contingit, si quis illis scopulis appropinquarit, continuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex omnibus hominibus, qui non ab ipsa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Homerus multis amissis inde vix abnauigantem fecit Vlyssem, quia pauci sunt viri fortes in periculis, & multo pauciores prudentes, vbi semel voluptarum facti sunt captiui, nec ab illis postea explicare se facilè possunt. Dicitur Scylla in hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cùm mulier esset pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectóque viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid enim Circen esse dicebamus? an non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cùm vellent igitur demonstrare antiqui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatum & periculorum vitam humanam, nauigantíque inter duos grauissimos scopulos simillimam, quæ si parum sapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miserias incident: hæc de Scylla & Charybdi excogitauerunt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestierunt, vt qui parum salutis suæ alioquin essent studiosi saltem,

saltem suauitate figmentorũ ad audiendam vitæ rectè instituendæ rationem allicerentur. Alij credidernnt hanc fabulam ad moderationem sumptuũ spectare, quippe cùm incauti in fœnus incidant, tanquam in Scyllæum fretũ, vnde omnium facultatum vno tempore postea fit iactura: quod videtur innuisse Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De Orione. Cap. xii.

ORion ille, qui, vt traditũ est in fabulis, fuit inter sidera collocatus, Hyrieo Neptuni filio & Alcyone natus fuisse dicitur. de quo scriptum est ab Euphorione his verbis: Τ' ἐρίου ὁ Ποσειδᾶνος καὶ Ἀλκυόνης μιᾶς τῶν Ἀτλαντίδων θυγατέρων. ἐφοίτα μὲν ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας φιλόξενός περ ἐὼν, ἐπεὶ δὲ ἐξαίφνης ἐπύθετο θεοὺς. Ζεὺς δὲ καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἑρμῆς παρεσκευάσαντο ἀπῴ, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ὑποδεξάμενοι, παρῆσαν αὐτόθι ὅπῃ κύβουλετο, ὁ δ' ἀπάντησεν ὧν, πάσαπερ μᾶλλον εἰς αὐδὴν καὶ ἐπιθυμίαν κρύφα καὶ γόνῳ μὴ δίκα μνᾶσαι ἐθέλοντα. ὃν διελθόντων ἐγχώριοι· Οὐρίων οὔτος ἐποιμάνθη διὰ τὸ οὐρῆσαι αὐτὸν τοὺς θεούς. ὑπὲρ δὲ τοῦ κατ' ὀνομασθῆναι διὰ τὸ οὐρῆσαι αὐτὸν τοὺς θεούς. ὑπὲρ δὲ τοῦ κατ' ὀνομασθῆναι διὰ τὸ οὐρῆσαι αὐτὸν τοὺς θεούς. *Hyrieus Neptuni & Alcyones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotia habitauit. cùm verò benignus esset aduersus hospites, Dij quoque dicũtur in eius hospitiũ accessisse. Iupiter autẽ & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiásque benignitate delectati proposuerũt, vt quodcũque liberet, peteret. Hic cum adhuc esset sine filys filiũ poposcit. Tũ verò Dij pellẽ mactati bouis sibi capiẽtes in ipsa semẽ profuderũt, iusserúntque illã sub terrã occultare, neque ante decimũ mẽsẽ aperire: quibus mẽsibus peractis natus est Vriõ, qui ita vocatus est, quòd quasi minxissent Dei at verò propter deuitandã turpitudinẽ vocis, postea dictus fuit Orion.* Neque enim, vt quidam arbitrati sunt dicitur ex vrina, sed è spermate natus fuisse. Cùm verò è semine trium Deorũ natus dicatur illum Lycophron tripatrem ita vocauit:

στεφηφόρον βοῶν δ' ἐπεὶς ἅρπαμος δρύκων
βαίσει πεπείρᾳ φασγάνῳ Καινδάονος.

Bouem coronatum grauis coquus draco
Cadet tripatris ense olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primùm apud Bœotos, postea Orion vocatus. Isacius non Mercurium, sed Apollinem vnà cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Calonia

fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruanda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piscibus, Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ sententia fuit etiam Hesiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. At Zezes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Brylles filium, quæ Brylle fuit Minois. Quod autem venator fuerit Orion, testantur nomina ipsorum canum, quos ille in venationes alebat, nam nisi venator fuisset, nunquam probabile videretur, nisi fuisset insanus, vt Leucomelænam, Mæram, Dromim, Cissetam, Lampurim, Lycoctonum, Proophagum, Arctophonum, aliósque compsures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic sororem addiderunt Cãdiopen. Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulantur hunc munus à patre Neptuno impetrasse, vt tam super vndas, quàm super terrã posset incedere. Alij tamen tantæ fuisse magnitudinis senserunt, vt nulla esset tanta profũditas, è qua non humeri saltem extarent è mari, quam sententiam secutus Virgilius, ita scripsit libro decimo.

quam magnus Orion,
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam scindens, humero superemine vndas.

Qui cũm postea in Chium ad OEnopionem venisset, Aeropen illius vxorem vitiare conatus est. Id grauiter ferens OEnopion comprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suam regionem eiecit: qui postea in Lemnum profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius misertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in orientem ad Solem profectus ab eo sanitati restituetur est, ac lumen recuperauit. Deinde cõtra OEnopionem arma suscepit, quem in eius auditum aduentum cies sub terra occultarunt. hunc vbi non speraret se ampliùs posse inuenire Orion, in Cretam contendit, vbi venationi operam daret. Enimuero non in Aerope solùm vxore OEnopionis, qui fructus esset tentatę per vim alienarũ mulierum pudicitiæ experiri volnit: quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnà cum illarum matre persecutum in Bœotia per quinquennium assiduè, quibus etiam potitus esset, nisi per Iouis misericordiam à quo precabantur

cabantur auxilium, inter sidera fuissent relatæ, Dianæ quoque, cùm vnà venaretur, aiunt vim inferre voluisse, quare illius iussu occisum fuisse, vt in his testatur Euphorion: συγκινηθεὶς δὲ οὗτος Ἀρτέμιδι, ἐπεχείρησεν αὐ τῇ βιάσασθαι. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς, πέδωκεν ἐκ τῆς ἱερᾶς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον, ἀπέκτεινε. *Cùm verò vnà cum Diana venaretur illi vim inferre conatus est. At Dea irata scorpium è terra exoitauit, qui illius talum percutiens interemit.* At Horatius libro tertio Carminum illum ab ipsa Diana ob tentatam pudicitiam sagitta cæsum fuisse scribit in his:

& integra
Tentator Orion Diana
Virginea domitus sagitta.

Alij fabulati sunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum insigni forma fuisse à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cùm Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum asportasse. Id cùm Apollo grauiter ferret, frustráque sororem sæpius reprehendisset, nactus est satis aptam ita opportunitatem Orionis occidendi. Nam cùm aduenientis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Apollo vidisset, proposito præmio artis contendit cum sorore quòd non attingeret illud signum sagittis: at illa ostentandæ artis studio accensa sagittam in fronte Orionis infixit, quare postea cognita dolore commota impetrauit à Ioue vt ille inter sidera referretur. Corinnus autem Delius, qui Tanagræum fuisse inquit Orionem, multáque loca mansuefecisse, & venenatis animalibus expurgasse, hunc idcirco interiisse memorat, quia inter venandũ cum Latona & Diana gloriaretur, quòd nullum animal ferum ipsum vitare posset: ea re Deæ indignatæ dicuntur scorpium excitasse, à quo occideretur: qui sub saxo quodam latuit, donec eò accederet Oriõ. Est enim scorpiorũ consuetudo vt sub saxis lateant, sicut Sophocles ait in captiuis:

ἐν πάντι γὰρ τῷ σκορπίος φωλεῖ λίθῳ.
Saxo sub omni deliteſcit ſcorpius.

Tum verò cùm pedes Orionis fortè saxo appropinquasset, ab eo scorpio ictus interiit, ac demum Dianæ misericordia inter sidera & ipse & scorpius relati fuerunt. Quidam maluerunt occisum fuisse à Diana, quia illam inuitasset vt dis-

co secũ luderet. Alij quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimarunt, vt ait Apollodorus libro 1. Neque verò ipsius solùm Orionis magna fuit arrogantia, sed etiam Side eius vxór dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma cõtendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpium immissum Orioni à Diana, quia peplũ Dianæ etiam apprehendere, cum illã violare niteretur, ausus sit impuris manibus, vt patet ex his:

τὸν δὲ χαλαζίεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον, ὃς κέντρου πεπηγυῖαν ὄμοι ἐπίκρα
Βόιωτὸν θύουσα κακὸν μόρον ἔφυγεν,
ἐχθήραντι ὅτι χεῖρας ἐὴς ἰδρύσατο πέπλων·
εὖτε παρὸν στιβαρὸν κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνιος
σκορπίος ἀφρειδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.

Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,
Bœoto vt meditata necem fuit Orioni:
Impuris ausus manibus quia prendere peplum
Illa Dea est, talum percussit scorpius illi,
Sub paruo lapide occultus vestigia propter.

Atque scorpij idcirco forma ad sempiternam memoriã dicitur fuisse inter sidera relata. Orionẽ non fuisse postea inter sidera relatum, sed fictum id & excogitatũ fuisse ad alicuius gratiã, testatur Paulanias in Bœoticis, qui sepulchrã fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hæc tot fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

¶ Orion fuit Neptumi & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimirum in pellem bouis incluso natus. Quid hoc est monstri Dij boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cum omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur, taurus, tũ ob fremitũ, tum etiam ob impetum, cum à ventis incitatur: atque illud manifestius est semen omnium elementorum, cum manifestius aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eósque extenuans non sine quodam spiritu innato in aera extollit, atque quòd Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δυνάμις ζωώδους patuit.

Horum

Horum igitur trium Deorum viribus commixtis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cùm verò subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem à patre impetrasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus à fundendo nominatur: nam χέειν fundere significat. At cùm ibi Aeropen violare conetur, extra regionem eiicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa materia prima vim ignis quodammodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cùm illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benignè à Vulcano, & ad Solem profectus pristinæ sanitati restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis cæsum, quòd illam attingere ausus sit, quia cùm vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita vt Lunam videantur nobis aut Solem attingere; Lunæ vis hos congregat, & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsum mittit, cuius Lunæ vis est tãquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cœleste signum conuersum, quoniã sub Orionis exortum frequentes fiunt pluuiæ, & venti, & tonitrua. Hoc signũ, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurũ insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadibus in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τοῦ πλεῖν, ab anno scilicet, cũ suis ortibus æstatis & hyemis initiũ significent. Cũ verò Orion oppositum habeat scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphærio, quare de illo fabula conficta est. Atque tot breuiter ea sunt, quæ pertinent ad physicam rationem. Cùm multa passim fuisse propter libidinẽ dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum non fore calamitosum. Alii inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hãc fabulam significari maluerunt, cùm soli Deo, si qua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstantia à nobis

tribuenda sit. Nam idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quòd nulla esset adeò immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIV.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cùm solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Arionem ipsum illustrauerit. Nonnulli tamen Neptuni filium ex Oncæa nympha satum arbitrati sunt. Alii ex Autoloe, alii è Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthiis imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cũ ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstantiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cum esset Tarenti, nullis nautis se suáque committere, quàm Corinthiis maluit: mercatus est igitur atque conuenit de naulo cum hominibus Corinthiis: quos cum sibi insidias struere plurimum à terra distantes persensisset, vt ipso cæso pecunia tutò potirentur. rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hísque pecuniam profudit, vt ex tatione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minimè persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quam citissimè desiliret. At Arion ita spe frustratus, cum sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu quem cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierũt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum exposuisse, quos dũ ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minus luculenter expressit Ouidius libro 2. Fastorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit, quæ nescit Ariona tellus
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpè sequens agnam lupus est à voce retentus,
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.

Sæpe

Sæpe canes, leporésque, una iacuere sub umbra:
Et stetit in saxo proxima cerua lea.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit,
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium, Siculas impleuerat vrbes,
Captáque erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens, puppim conscendit Arion,
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventósque, undásque timebas.
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridéntque moram, capit ille coronam,
Quæ posset crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Truncus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua,
Indè (fide maius) tergo delphine recuruo
Se, memorant, oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharámque tenet, precidmque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arió igitur cum eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautásque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cùm illi dicerent eum esse incolumem in Italia, quódque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt: quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, curius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem,

vlla re inferior, quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis,& Dicæarchus atq; Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antiparer & Euphronius in suis commentariis, inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sidera fuisse relatum, vt ait Ouidius ibidem:

Dij pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter, & Stellis iussit habere nouem.

Alij tamen maluerunt delphinum inter sidera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit, cùm esset apud Periandrũ: atque nauiganti ad Methymnæos in patriam, illud contigisse. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quòd fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quòd homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cùm sit eadem semper animalium natura: neque tamen quispiam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus propè est numerus eorum qui in mari perierunt: at cùm in mare se præcipitasset, magis probabile est nauantem & vestibus sustentatum Arionem à nautis Tænariis fuisse exceptum & in naui cui picti fuissent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuisse portatum: vt scriptum reliquit Antimenides in primo libro historiarum.

¶ Verum vt sententiam tandem antiquorum ex his exprimamus, significare voluerunt per hanc fabulam, omnium scelerum Deos esse vltores: quippe cum animalia quoque rationis expertia & vocis, soleant aliquando Diis ita volentibus esse sceleratorum accusatores. & innocentibus hominibus opem ferre: omnéque beneficium Diis gratum contingere, quod in virum bonum conferretur. At de Arione satis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione.

CAP. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non solùm musicæ artis peritia, sed etiam fortunæ inconstantia, &

la-

calamitatum cumulus illustrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nocteï & Androthoes à Ioue in Satyrum conuerso compressa fuit, atque grauida facta Nycteï patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cùm Zethũ & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauiter ferens filiæ fugam, cùm hortatus fuisset Lycum fratrem negotiũ ne negligeret, moritur. at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuámque reduxit Antiopen, quam Dircæ vxori in custodias dedit. nec multo pòst collecta pastorum manu, cùm cognouissent ex alumno qui esset, Zethus & Amphion ipsum patruum & Dircem ceperunt & ipso repentino aduentu, Dircéque crudeliter agresti tauro alligatam laniari studentes, laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiope quòd odio esset patri, meminit Apollonius libro quarto:

εἶα ὑφ' Ἀντιόπῃλιν ἐΐσατο μόσσατο Νυκτεύς.

Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alii crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiam fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius lib. 1.

ἐκ δ' ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἷε δοιὼ,
Ἄμφίων καὶ Ζῆθος· ἀπύργωτοι δ' ἔσαν Θήβη
κεῖτο πίλαι.

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara
Asopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebarum.

Diophanes libro 1 Ponticarum historiarum, vbi scripsit de Antiope matre AEetæ Amphionem & Zethũ non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zezes histor. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeò admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filium, vt ait Pausanias in Bœoticis: nam hanc etiam lyram à Musis primum accepisse scriptum reliquit Antimenides libro 1. historiarum, & Pherecydes libro decimo. At verò Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse

memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis cō-secutus est Amphion, quòd ob affinitatem cū Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primúsque tres chordas addidit tetrachordo, à superioribus musicis inuento, vt ait in lib. 1. de Musica Aristocles. nam ferunt hunc septem chordam ante portam posteā Thebanam ipsum inuenisse, vnde porta nomen sortita fuit. Dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ condirentur, exiguum Thespiensium pagum Eresim vocatum habitasse, vt testatur Strabo lib. 9. Enimuero cum Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, vt ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, vt essent tutiores ab hostium incursionibus, non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Homerus in Odysseæ libro λ.

τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην εἶδον Κρηθηΐδα θυγατρα.
ἣ δὴ κὰ Διὸς εὖχετ' ἐν ἀγκοίνῃσι μιγῆναι,
καὶ βὰ δύω τέκετον Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε·
οἵ ῥα θεμείλιον Θήβης ἴδρυσαντο καὶ ἔτειχισαν ἑπταπύλοιο,
πύργωσαν τ', ἐπεὶ οὐ δὸν ἀπύργωτόν γ' ἐδυνάσθην
ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώπω περ ἐόντε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:
In Iouis amplexum qua iactat se isse, gemellos
Et Zethum peperisse simúlque Amphiona clarum:
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas, nec enim sine turribus ausi
Incolere inuictis quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiliisse, murúmque extructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horatius in arte poëtica:

Dictus & Amphion Thebana conditor vrbis
Saxa mouere sono testitudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quę nominabātur, Electris, Prœtis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Hemolois. vocatæ sunt Thebæ, vt sensit Zezes, à patre conditorū: vel quod magis placet, à Thebe nympha filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Pausanias in Bœoticis. inquiunt Thebas, post multas infelices dimicatione, quæ illi ciuitati contigerunt: ab Alexandro Macedoniæ rege euersas fuisse, quo tempore Thebani bellū aduer-

sus

sus ipsum Alexãdrum in Persas arma parãtem susceperunt? quæ ciuitas, quoniam per cantum extructa, non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt scriptum fuit à Callisthene, yetũtamen idẽ Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari, ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit, quod ita significauerat oracullum:

Ἑρμῆ, Ἀλκείδης τε καὶ ἰμερόεσσα Πολυδώρη,
Οἱ πρὶν δ' Ἀτλαντίδες ἀναστήσουσι τὸ Θήβη.

Alcides, Pollux, nymphaque Atlantide creti,
Mox instaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quòd ab eo lyram accepisset. At quoniã felicitatẽ æquo animo perferre non minùs difficile est, quàm aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam & in Latonam, eiúsque filios cõtumelias cõiecerit: quòd Dea nulla re hominib. præstaret, atque eius filij rudes habendi sint & imperiti si secum conferãtur, cùm ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas pestilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse cũ tota familia deletus est. Et Zethus, cum mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ęgritudine animi cõtabuit. ¶ Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præstantes Iouis filij ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superiùs. Hunc & Orpheum fuisse Ægyptios, & magnorum scientia excelluisse ait Pausanias, in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quò vellet ducere solitum: quoniam per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatúmque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cęteros ad humanitatem, mansuetudinémque reuocauerat, cùm ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolẽs, Deósque vel ipsos paruifaceret, vltimo supplicio affectus est cùm nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVit Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Æoli, vt ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatur

fuit Alexander Myndius, fuítque vxor Ceycis, At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cùm nobilitate, opibus & forma corporis excelleret, se vel Diis immortalibus æquare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Helcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò sæuam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quam sæpe veniebat Halcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cũ se è specula in mare præcipitasset: tũc etiã Ceyx cõuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamẽ nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rẽ ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὀρνις, ἃ παρὰ ταῖς πετρίναις
πόντου διεμβάδας ἁλκυὼν
ἔλεγον ὕπτιον ἀείδεις,
ἐξαίσιον ξυνετοῖσι βοᾷ,
ὅτι πόσιν καλαδεῖς ἀεὶ μολπᾷς.

Saxosa ponti qua ad iuga
Auis colis fortè Halcyon
Lugubrem resonans luctum:
Notam prudentibus vocem,
Quòd concinis tuis maritum cantibus.

Hæ aues dicũtur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: mare sq; à fœminis vbi illi cõsenuerint, gestari super alis. enimuerò vbi fuisset Halcyon in auem cõuersa, ciúsq; noua quę continuò pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tẽpestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediã hyemẽ illi concesserit, quib. & parere per tranquillitatẽ maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiũt Græci, vocarũt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus:

χ' ἁλκυόνες σορεσθῶσι τὰ κύματα πρὼ τε θαλάσσας
τὸν, τε νότον, τόντ' ὄρνιν, ὃς ἔσχατα φυλία πιεῖ·
Ἁλκυόνες, γλαυκαὶ Νηρηΐδι παῖδα μάλιστα

ὀρνίθων

φίζων, ἰείλαδον. ἔσωσε τὶ πρ ἐξ ἁλὸς ἄγρ.

Halcyones sternunt spumantes marmoris undas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas fuscitat algas:
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς sit mare ac κύειν parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hyberna nidulari, nidúmq. mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ. tãta verò duritie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex aciculorum spinis, quas belonas vocant, idq. facere cùm primum grauitatem ventris sibi adesse senserint, vbi absolutus nidus perfectúsq. fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an satisfaciat ex aliqua parte: atq. huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutarc. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeò salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriuntur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commentariis. Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare dejecerint, & ab Amphitrite sint in naues sui nominis conuersæ, vt patet in his Ἀλκυονέως τῶ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν Φθονία, Ἄνθη, Μεθόνη, Ἀλκίππη, Παλλήνη, Δρυμώ, Ἀστερία. αὗται μὲν τὸν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ὅτι Κανάστραιόν ἐστι, ἄκρον τῆς Παλλήνης, ὑφῆψαν αὑτὰς εἰς τὸν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησεν καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνας ἐκάλεσαν. *Alcyoneo giganti filiæ fuerunt, Phthonia, Anthe, Methone Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitũ è Canastræo quod est Pallenes promontorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in naues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

¶ Hæc ea sunt, quæ fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarum sunt intelligenda, quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia, quòd per solstitiorum tempus nullæ propè fiãt aeris mutationes. Omnia enim cum ad summum peruenerint, languidiora sunt, atq. aliquantulum cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altum aera coniectis, cum inde

alterius motus capiant initium. Ad deprimēdam igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentésque & mansuetos homines supra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloiaremur, cùm omnia nobis data hæc mutuò sint à Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo. CAP XVII.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam Æginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus, alii Neptuni & Perus, vt ait Athenienſis Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit Paus. in Corinthiacis Neptuni & Cegluſæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorémque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelagontem, Ismenúmque susceperit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento, quæ prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ quæ ab illa Chalcis vocata est; Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Ægina, quæ insulis nomina dederūt, cùm altera Scheria, altera OEnone priùs diceretur, Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea, quam cùm Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuam virginitatem expetiuisse, Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsæ vel filij nomina dederunt. nam de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiam natus Phæax, à quo Phæacia dicta. de Sinope non parua est controuersia, sed tamen plerique affirmant illam raptam fuisse ab Apollinè, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At

Dio-

Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ὃς ποτ' ἀλαομένῳ Ἀσωπίδα δῖαν Σινωπὴν
κεῖθι μιν ἀκηχεμένῳ σφετέρῃ παρενάσατο χώρῃ,
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν· ἑῷ δ' ἐνὶ θυμὸν ἔρυσσε
ἰσχανέων πάτρης ἀπινύσσοισιν ὀιζύν.

Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tristem in regione sua sopiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ,
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alii ramẽ, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alii Martis & Parnassæ, alij Martis & Æginæ filiam. Fuit etiam Ægina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia, quam cum studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennẽ aquã in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cùm Iouem insequeretur, fulmine per cussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, vt ciuitas Bœotiæ apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset. & vt vaticinaretur. Fuit .n. Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniámque Scolum vocatam præterfluebat, qui cum fulmine ictus fuisset, remissus est in sua fluenta, & diu postea carbones deuehere sueuit, vt ait Apoll. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Strab. lib. 9. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorũ suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorum agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cum multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse verè crediderunt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluuii fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

¶ Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aëre in aqua verso oriãtur flumina, vt ait Arist. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum.

Huius filiæ multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cum Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exiccauerũt, & cum ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur, 'ouem insequebatur, & ob calorem propè exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Ægina, quare locus datus est fabulę. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. CAP. XVIII.

DEVCALIONIS diluuium, & aquarum copia, quę fuerit nemini obscura est, at cur illud diluuium ita factum sit pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.

hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. libro 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' ὃν τέκε τ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.

Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethæi & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur lib. 9. Alii Minois, & Pasiphaes, alii Asterii & Cretæ. Hi enim Minois recensentur, Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro, filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varii parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solum quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerũt Deucaliones, cum tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum, & Opuntem, vt ait Apollon. li. 3.

ἔστι τις αἰπήεσσι περιδρομὲς ἄρεσι γαῖα
πάμπαν ὑγρήεσσά τε καὶ εὔβοτος· ἔνθα Προμηθὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.

Est tellus quædam circundata montibus altis,
Irrigua atque ferax herbarum. hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucã.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scythã fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: οἱ μὲν δὴ πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν ἐσιδρυσθαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα. ὅτι τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympii templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructum, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herodot. in Clio: ὅτι μὲν δὴ Δευκαλίωνος βασιλεύοντος οἴκεον τὴν Φθιώτιν. *Tempore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus de cuius nomine vocata fuit Thessalia primùm Pyrrha, vt testatur in iis carminibus Cretensis Khianus:

Πύρρην δή ποτε τὴν γε παλαιότεροι καλέσκον,
Πύρρης Δευκαλίωνος ἐυ' ἀγλαμὲς ἄλοχος.
Αἵμονίη δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος, ἔν ῥα Ἑλασγὸς
γείνατο εἴρατον υἱόν. ὁ δ' αὖ τέκε Θεσσαλίωνα.
τῷ δ' ἀπὸ Θεσσαλίωνι λαοὶ μετωνομάσθησαν.

Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonamum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha, & Amphictyonẽ, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, vt constat ex antiquorum scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarum Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterii & Cretæ Halimonis filiæ, quæ Cretę nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, vt quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam scelleratorum hominum frequentiam fuisse

tribuenda sit. Nam idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quòd nulla esset adeò immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIV.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cùm solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Arionem ipsum illustrauerit. Nonnulli tamen Neptuni filium ex Oncæa nympha satum arbitrati sunt. Alii ex Autoloe, alii è Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthiis imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cũ ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstantiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cum esset Tarenti, nullis nautis se suáque committere, quàm Corinthiis maluit: mercatus est igitur atque conuenit de naulo cum hominibus Corinthiis: quos cum sibi insidias struere plurimum à terra distantes persensisset, vt ipso cæso pecunia tutò potirentur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hísque pecuniam profudit, vt ex ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minimè persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quam citissimè desiliret. At Arion ita spe frustratus, cum sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu quem canaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierũt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum exposuisse, quos dũ ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minus luculenter expressit Ouidius libro 2. Fastorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit, quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpè sequens agnam lupus est à voce retentus,
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.

Sæpe

Sæpe canes, leporésque, una iacuere sub umbra:
Et stetit in saxo proxima cerua lea.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit,
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium, Siculas impleuerat vrbes,
Captáque erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens, puppim conscendit Arion,
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventósque, undásque timebas.
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Ceteraque armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, vidéntque moram. capit ille coronam,
Quæ posset crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua,
Inde (fide maius) tergo delphine recuruo
Se, memorant, oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharámque tenet, precióque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Atiõ igitur cum eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautásque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cùm illi dicerent cùm esse incolumem in Italia, quódque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tùm obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem aus sunt: quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, curius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem,

vlla re inferior, quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis,& Dicæarchus atq; Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sidera fuisse relatum, vt ait Ouidius ibidem:

Dij pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter, & stellis iussit habere nouem.

Alij tamen maluerunt delphinum inter sidera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit, cùm esset apud Periandrũ: atque nauiganti ad Methymnæos in patriam, illud contigisse. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quòd fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quòd homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cùm sit eadem semper animalium natura: neque tamen quispiam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus propè est numerus eorum qui in mari perierunt: at cùm in mare se præcipitasset, magis probabile est natantem & vestibus sustentatum Arionem à nautis Tænariis fuisse exceptum & in naui cui picti fuissent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuisse portatum: vt scriptum reliquit Antimenides in primo libro historiarum.

¶ Verum vt sententiam tandem antiquorum ex his exprimamus, significare voluerunt per hanc fabulam, omnium scelerum Deos esse vltores: quippe cum animalia quoque rationis expertia & vocis, soleant aliquando Diis ita volentibus esse sceleratorum accusatores, & innocentibus hominibus opem ferre: omnéque beneficium Diis gratum contingere, quod in virum bonum conferretur. At de Arione satis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione.

CAP. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non solùm musicæ artis peritia, sed etiam fortunæ inconstantia, &

la-

calamitatum cumulus illustrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nocteï & Androthoes à Ioue in Satyrum conuersa compressa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cùm Zethũ & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus graviter ferens filiæ fugam, cùm hortatus fuisset Lycum fratrem negotiũ ne negligeret, moritur. at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuámque reduxit Antiopen, quam Dircæ vxori in custodias dedit. nec multo pòst collecta pastorum manu, cùm cognouissent ex alumno qui essent, Zethus & Amphion ipsum patruum & Dircem ceperunt & ipso repentino aduentu, Dircéque crudeliter agresti tauro alligatam laniari studentes, laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiope quòd odio esset patri, meminit Apollonius libro quarto:

εἶα γὰρ Ἀντιόπην δολίσσατο μάσσατο Νυκτεύς.

Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alii crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiam fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius lib. 1.

ἐν δ' ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἷέε δοιὼ,
Ἀμφίων καὶ Ζῆθος· ἀπὸ ῥίγωσε δ' ἐπὶ Θήβῃ
πύργος πίλας.

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara
Asopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebarum.

Diophanes libro 1 Ponticarum historiarum, vbi scripsit de Antiope matre AEetæ Amphionem & Zethũ non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zezes histor. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeò admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filium, vt ait Pausanias in Bœoticis: nam hanc etiam lyram à Musis primum accepisse scriptum reliquit Antimenides libro 1. historiarum, & Pherecydes libro decimo. At verò Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse

memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion, quòd ob affinitatem cũ Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primúsque tres chordas addidit tetrachordo, à superiorib. musicis inuento, vt ait in lib. 1. de Musica Aristocles. nam ferunt hunc netem chordam ante portam posita Thebanam ipsum inuenisse, vnde porta nomen sortita fuit. Dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespiensium pagum Etresim vocatum habitasse, vt testatur Strabo lib. 9. Enimuero cum Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, vt ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, vt essent tutiores ab hostium incursionibus, non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Homerus in Odysseæ libro λ.

τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην εἶδον Κάσωποῖο θύγατρα.
ἣ δὴ κὴ Διὶ βλῆτ' εὐνηθεῖσα ἰαύσαι,
καὶ ῥ' ἔτεκε δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε·
οἳ πρῶτοι Θήβης ἔδος ἔκτισαν, ἐκτεάτισαν·
πύργωσαν γάρ, πεὶ σθένεϊ γε ἔδμητον ἀνάκτω
ναιέμεν οὐδ' ἄρα πω κρατερὸν σθένος ἔσκον ἔχοντε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:
Ea Iouis amplexum qua iactat se isse, gemellos
Et Zethum peperisse simúlque Amphiona clarum:
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas, nec enim sine turribus ausi
Incolere inuictis quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiliisse, murúmque exstructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horatius in arte poëtica:

Dictus & Amphion Thebana conditor vrbis
Saxa mouere sono testitudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quę nominabãtur, Electris, Prœtis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Hemolois. vocatæ sunt Thebæ, vt sensit Zezes, à patre conditorũ: vel quod magis placet, à Thebe nympha filia Prometheĩ, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Pausanias in Bœpticis. inquiunt Thebas, post multas infelices dimicatione, quæ illi ciuitati contigerunt: ab Alexandro Macedoniæ rege euersas fuisse, quo tempore Thebani bellũ aduersus

sus ipsum Alexãdrum in Persas arma parãtem susceperunt? quæ ciuitas, quoniam per cantum extructa, non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt scriptum fuit à Callisthene, verũtamen idẽ Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari, ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit, quod ita significauerat oracului:

Ἑρμῆ, Ἀλκείδης τε ἰμερόπωλός τε Πολυδεύκης,
οἵ περὶ Ἀτλαντίδι νύμφῃ ἀνακτίσουσι τε Θήβη.

Alcides, Pollux, nymphaque Atlantide creatus,
Mox instaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quòd ab eo lyram accepisset. At quoniã felicitatẽ æquo animo perferre non minùs difficile est, quàm aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam & in Latonam, eiúsque filios cõtumelias cõiecerit: quòd Dea nulla re hominib. præstaret, atque eius filij rudes habendi sint & imperiti si secum conferãtur, cùm ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas pestilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse cũ tota familia deletus est. Et Zethus, cum mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ęgritudine animi cõtabuit. ¶ Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præstantes Iouis filij ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superiùs. Hunc & Orpheum fuisse Ægyptios, & magnorum scientia excelluisse ait Pausanias, in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quò vellet ducere solitum: quoniam per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatúmque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cęteros ad humanitatem, mansuetudinémque reuocauerat, cum ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolẽs, Deósque vel ipsos paruifaceret, vltimo supplicio affectus est cum nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVit Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Æoli, vt ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatur

fuit Alcxander Myndius, fuitque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cùm nobilitate, opibus & forma corporis excelleret, se vel Diis immortalibus æquare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò sæuam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quam sæpe veniebat Halcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cũ se è specula in mare præcipitasset: tũc etiã Ceyx cõuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamẽ nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rẽ ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἁ παρὰ τὰς πετρίνας
πόντου διερέδας ἀλκυὼν
ἴλεγον ὕπτερ ἀοίδοις,
ἰὼξωίτοτ ξωωτοῖσι βοᾷ,
ἔπ πόσιν κλαδεῖς ἀεὶ μολπεῖ.

Saxosa ponti qua ad iuga
Auis colis fortè Halcyon
Lugubrem resonans luctum:
Notam prudentibus vocem,
Quòd concinis tuis maritum cantibus.

Hæ aues dicũtur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: mare sq; à fœminis vbi illi cõsenuerint, gestari super alis. enimuerò vbi fuisset Halcyon in auem cõuersa, eiúsq; oua quę continuò pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tẽpestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediã hyemẽ illi concessit, quib. & parere per tranquillitatẽ maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiũt Græci, vocarũt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus:

χ' ἁλκυόνες σορίσδητε τὰ κύματα τὼ τε ζαλάσσαν
τὸν πόντον, πύντ' ἄβρεχτον, ὃς ἔσχατα φυλία πεπὶ
ἁλευόνες γλαυκῶπες Νηρηΐδες παῖδες μέλισσαι

ὀρνίθων

φιλέουσι, θείλασσαν. ὅσαις τε πόρε ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

Halcyones sternunt spumantes marmoris undas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quæ dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς sit mare ac κύειν parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hyberna nidulari, nidúmq. mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ. tãta verò duritie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex aciculis spinis, quas belonas vocant, idq. facere cùm primum grauiratem ventris sibi adesse senserint. vbi absolutus nidus perfectúsq. fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an satisfaciat ex aliqua parte: atq. huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutarc. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeò salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriuntur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commentariis, Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare dejecerint, & ab Amphitrite sint in naues sui nominis conuersæ, vt patet in his ἀλκυονέας τῷ γίγαντος θυγατέρες ὄσας Φθονίη, Ἄνθη, Μεθόνη, Ἀλκίππη, Παλήνη, Δρυμώ, Ἀστερίη. αἵτινες μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ὑπὸ Καναστραίῳ ὄρει, ἀκρωτήριον τῆς Παλλήνης, ἐφέρθησαν αὐτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὀρνίθας ἐποίησεν· ἃς δὴ τῷ πατρὸς ὀνόματι ἐκάλεσαν.

Alcyoneo giganti filiæ fuerunt, Phthonia, Anthe, Methone Alcippe, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitũ è Canastræo quod est Pallenes promontorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in naues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.

¶ Hæc ea sunt, quæ fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarum sunt intelligenda, quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia, quòd per solstitiorum tempus nullæ propè fiãt aeris mutationes. Omnia enim cum ad summum peruenerint, languidiora sunt, atq. aliquantulum cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altum aera coniectis, cum inde

alterius motus capiant initium. Ad deprimẽdam igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentésque & mansuetos homines supra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cùm omnia nobis data hæc mutuò sint à Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo. CAP XVII.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam Æginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt senfit Acusilaus, alii Neptuni & Perus, vt ait Athenienſis Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit Paus. in Corinthiacis Neptuni & Cegluſæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorémque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelagontem, Ismenúmque susceperit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento, quæ prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ quæ ab illa Chalcis vocata est; Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Ægina, quæ insulis nomina dederũt, cùm altera Scheria, altera OEnone priùs diceretur, Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea, quam cùm Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuam virginitatem expetiuisse, Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsæ vel filij nomina dederunt. nam de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiam natus Phæax, à quo Phæacia dicta. de Sinope non parua est controuersia, sed tamen plerique affirmant illam raptam fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At

Dio-

Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ὃς ποτ' ἀλιοσθφίλω Ἀσωπίδα δῖπτο Σινώπην·
καί ῥα κακηχεσθφίλω σφετέρη παρενάσατο χώρη,
Ζηνὶς ἐφαμεσσαμένη· ὁ δὲ φιλότητος ἐραστὴς
ἱστορίαν πάτρης ἀπενόσφισεν ἠθέλησαν.

Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tristem in regione sua sepiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puella,
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alii tamẽ, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alii Martis & Parnassæ, alij Martis & Æginæ filiam. Fuit etiam Ægina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia, quam cum studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennẽ aquã in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cùm Iouem insequeretur, fulmine per cussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, vt ciuitas Bœotiæ apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset, & vt vaticinaretur. Fuit .n. Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniámque Scolum vocatam præterfluebat, qui cum fulmine ictus fuisset, remissus est in sua fluenta, & diu postea carbones deuehere sueuit, vt ait Apoll. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Strab. lib. 9. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorũ suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorum agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cum multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse verè crediderunt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluuii fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

¶ Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aëre in aqua verso oriãtur flumina, vt ait Arist. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scythã fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: οἱ μὲν οὖν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν ἐσιδρυσαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα. διὰ τοῦτο πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympii templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructum, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herodot. in Clio: ἔτι μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλεύοντος οἴκεον τὴν Φθιῶτιν. *Tempore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus de cuius nomine vocata fuit Thessalia primùm Pyrrha, vt testatur in iis carminibus Cretensis Rhianus:

Πυῤῥὰν δὴ τότε τὴν γε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύῤῥου Δευκαλίωνος ἰοῦ' ἀγαμαι ἀλόχοιο.
Αἱμονίη δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος. ὃν ῥα Θεσσὸς
γείνατο εἰράτιον γόνον. ὃ δ' αὖ τέκε Θεσσαλὸν αὖτις.
τῷ δ' ὅτοι Θεσσαλίην λαοὶ μετονομήξαντο.

Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonæmum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha, & Amphictyonẽ, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, vt constat ex antiquorum scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarum Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterii & Cretæ Halimonis filiæ, quæ Cretę nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, à quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit Thessaliam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam scelleratorum hominum frequentiam fuisse

Ducalionis tempore, cùm frequentes omnino essent homines vbique. Est. n. illa consuetudo, vt cùm difficilius in magna multitudine vinatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque maiestatem legum, neque autoritatem principũ veretur, quare omnia scelerũ genera per annonę difficultatem oriuntur. Hinc nascitur Deorũ indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & OEdipodis & Priami tempore, cùm vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortę sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furię solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatũ, quę corporum etiam singulorum hominum natura: vt cùm multis malis hominibus, tanquã noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidẽtia per aliquas calamitates expurgentur: cùm nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quòd autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius libro primo Metámorph:

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: quâ terra patet, fera regnat Erinnys
In facinus iurasse putes.

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα·
ὃς πρῶτος πόλιας τε, καὶ εἰδήματα νηῶν
ἀθανάτοις θρῶισε· δὲ καὶ θνητοῖσι βασίλευσεν.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem,
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales, inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Phyrra cæteris hominibus præstaret, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit illa reuerentior vlla Deorum.

In quadam arca, vti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβώτιον appellauit, at Andro Teius λάρνακα vnde

Per nas-

Parnassus mons, quòd illuc scapha illa appulerit, Larnassus aurea dicebatur: deinde, mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cũ terra multos dies sub aquis latuisset, vt expetiretur an aquæ decreuissẽt, & an lõgè abesset à terra Deucalion, columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, vt testatur Plutarchus in libello de industria animaliũ. Id cùm sæpius fecisset, eáque citissima eò reuolasset, quia non habebat vbi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondũ satis decreuisse. verùm cum auolasset denique neque amplius rediisset, intellexit siccũ iam alicubi esse terræ solum, & id non longè abesse: quare Deucalion eò cum scapha traiecit, quò egressus cũ Pyrrha Themidis oraculũ, quæ tunc respõsa dabat, adiit sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanũ genus repararì: quod quidam apud Cephisum amnem accidisse memoriæ prodiderunt. Id autem responsum tulerunt vt velatis capitibus ossa matris post se iacerent, quibus diu cogitatis partim difficillimum, cum omnia limo obducta essent, partim etiam impium hæc responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quæ vbi essent, nescirent, effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalion communem omnium matrem & altricem esse terrã, cuius ossa iure saxa dici ob duritiem possent. sic autem rem expressit Ouid. lib. 1.

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remolescant, si flectitur ira Deorum:
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est: sortémque dedit: Discedite templo,
Et velate caput, cinctáque resoluite vestes,
Ossáque post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu: rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussísque Dea parere recusat:
Détque sibi veniam pauido rogat ore, pauétque.
Ledere iactatis maternas ossibus vmbras.

Nam cum illa audiuisset Deucalion, statim postea subiũxit:

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.

Verum hanc rem breuissimè cõplexus est Iuuenalis in prima Satyra his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aquæ

Nauigatio montem ascendit, sororésque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cùm populi lai dicti fiunt à Græcis, & laus lapis, vt est in his:

ϰαὶ δὲ λάϊνον ἔβρυτο φῦτοὶ, ϰαὶ λᾶ ϰαλέωντο.

E saxis homines nati, laique vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarum Deucalionem in arcem, locúmque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare post illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequentes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympii templo, quod fuit apud Athenienses fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentam cum melle & farina triticea porricere consueuerũt. post illam inundationem, vt ait Thrasybulus in historia, sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse, cùm mons nondum illud nomen haberet. nam cùm Megarus gruum intempestantium vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γέρανος à Græcis diceretur, montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius, qui ob æquitatem religionémque suam, non solùm Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus, cum nefarii omnes vno tempore periissent. est enim initium sapientiæ timor Domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cum viros bonos mergi omnino non patiatur Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatem euaserunt, at cũ rursus rudes homines, religionis cultúsque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, quia à Deucalione ad potionem vitã, & à Pyrrha informati fuerunt, in homines cõuersi.

Hæc

Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines adhortabatur, quæ excerpta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ioue dicamus.

De Ione siue Iside.

CAP. XIX.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam conuersa fuit, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia, vt verò ab Aceſodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quã tamen Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus libro secundo bibliothecæ. communior tamen fuit scriptorum sententia, quòd ea fuerit Inachi fluuii filia, vt scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imóque reconditus antro
Fletibus auget aquas natámque miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerũt Ionem illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamẽ Iuno à Ioue munus popoſcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruandã tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andræas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rem Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illa re cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur, quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à Latinis motacilla. Est autem auis exigua, pennásque habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerumque, frequentérque & ipsa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdam execrationibus torrent & comburunt, at nonnullæ veneficæ non totam, sed intima tantùm illius ei rotæ alligant. hactenus Andræas. Fabulantur hanc datam fuisse Iasoni à

Venere quo tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret, cõpressit, quod cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit: at Iupiter id sentiens Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionẽ Iunoni leuaret hac arte. cùm verò Iuno illam vaccã vidisset, donum à Ioue postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quamuis inuitus, tamẽ largitus est. cùm verò diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos, asseruata fuisset, Iupiter tãdem illius misertus, mandauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cũ fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cùmverò rem tegere ampliùs Mercurius non posset, Argum saxo occidit: atq; Hieracem in auem sui nominis mutauit, quę à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno, primùm Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virg. li. 3. Geor.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachia Iuno pestem meditata iuuence.

Hæc igitur furore vexata primùm mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur tranasse: quod Theopompus tamẽ non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico dictum putauit, veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea verò montem Hæmum per Illyridem profecta transcẽdit, finúmque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori Cimmerius & Thracius Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Æschylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinatur, inter quæ hæc etiam sunt:

σαφὲς θέσας', Ἰόνιος κλυζόσεται,
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς.
Scias apertè, Ionius vocabitur
Tua via monumentum is omnibus viris. & id:
ἔσω δὲ δυσπεῖς εἰσαεὶ λόγοι μέγας
τῆς σῆς πορείας Βόσπορός τ' ἐπώνυμος.
Semper viros inter rigebit de tuo

Cursu

Cursu loquela, & Bosporus cognomine.

In Scythiam verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Ægyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea è Prometheo, in desperationem propè adducta est: quare ita secum inquit:

τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος, ἀλλὰ μὲ τὸ τάχος
ῥῖψαι ἐμαυτὴν τῆς ἀπ' ὄσσου φύλου πέτρας,
ὕσπερ πόδῳ σκήψασα τῆδ' πάντα πόνων
ἀπηλλάγην, κρεῖσσον γὰρ εἰς ἅπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.

Quid vita lucri est: ipsa nec citissimè
Hac de petra præceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multo magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulos.

Cùm igitur venisset in Ægyptum ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

Σκεῦτο δ' ποτιτρόχαν βοῦν.
ἐν δ' ἰῷ Ζῆνι ἐπαφύσσετε ἱέμενα χειρὶ θεὴν
πόρτιν εἰναλίην, τὴν ἐν ταπέρᾳ ἄβρὴ Νείλῳ
ἐκ βοὸς ἐκπρέπεσι πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.

Fluctiuagámque bouem spectabant in mari undis.
Iupiter his aderat, niuea qui terga iuuenca
Tractabat dextra, septemflui ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra.

Atqui scripsit Æschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectãte tergus huiusce iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cum Argum diuina ope superasset: Ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὼ Ἄργον νικήσασα, γήγηεν ἀῤῥαπος: *vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo.* Scripsit Apollodorus Ionem pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse; quem Inno Curetibus occultandum tradidit. id cùm resciuisset Iupiter, fertur Curetes interfeciſse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuẽto in Ægyptum rediit. Strabo tamen lib. 10 antrum quod-

dam in Euboea fuisse scribit in litore maris Ægæi, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Ægyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptã fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Ægyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgò creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phœnicibus iubens in Ægyptũ nauigasit. Quòd autem bos facta mare transuerit, id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit: cum igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa disterminat, cuius in litore extructum est Byzantiũ, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesserit. Alii crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traiicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alii maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex AEgyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cùm verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumrulerunt, quoniã illud animal non erat antea notum, neque visum in Græcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro, cum verò apparuisset longè existentib supra vndas natans taurus ille, quod erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosporus. Fingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciamẽta, cum luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminæ victimæ, vitulæ scilicet erãt cõsecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: πρὸς δὲ Διὸς καὶ Ἥρης οὐ φασὶ ἱρεῖαι εἶναι θήλεος· τοῦτο γὰρ τῆς Ἥρης ἐστὶ γυναικήιον· ἄρσεσι δὲ θύουσι πᾶσι. ἢ δὲ ἐστὶ θήλεος, τοῦτο γε θύουσι. *fœminas illis sacrificare non licet, quæ cõsecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cùm sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionẽ fingunt.* Inquisit postea Epaphũ Ægypti imperium adeptum vrbẽ Memphim ædificasse, matrémque post mortem Isidis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem.

¶ Quod

¶ Quod ad physicã spectat, Io modò Luna dicta est, modò credita est terra. nã dicitur Io fuisse Argi & Ismenos filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuii, vel aquæ omnino, quum terræ solũ Io crederetur, nã terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter cõpressit in nebula, cũ Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exurgunt. Fabulãtur Ionem in vaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terræ. nam cùm Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cùm neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tempora assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorũ alvera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit, quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totúm que ferè terrarum orbem peragrasse, & omnia tranasse maria: quia prudentia & industria agricolarum videtur aëris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cum tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras dicta tandem peruenit in Ægyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cum Isis transfretasset mulier omnino formosissima suę ætatis, ab Api Ægyptiorum Rege vxor ducta est: quam dicunt nonnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsum è Græcia, cum res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cum Isis agriculturam, atque multas res humanæ vitæ perutiles Ægyptiis ostendisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hanc vniuersam ad Lunæ cursum potius accommodandam putauerim: quã dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cum Luna sensim

humectet nocturno lumine, vt ait Ptolemæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cùm Iupiter etiam Sol aliquando sit: etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plerumque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonẽ Io in vaccã mutatur, quia semper ferè die tertio saltẽ à coniunctione Luna exit cornuta, vaccæque cornua imitatur. Nam nisi antediem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorísque aeri obtulerit, pluniæ assiduæ propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, & Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia Solis lumen & vires Lunæ impartiente, illa omniũ stellarum vires superat, magísque conspicuæ sunt Lunæ, quam stellarũ omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus: quas exercet Luna vbi aliquantulum excreuit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modò in Scythiã, quæ regio est ad septentrionem, modò in Ægyptum peruagata, quia cùm Luna velocissima sit, mariáque omnia secum trahat, tum modò ad septentrionem, modò ad austrum declinat ab ecliptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cùm primam formam recuperasset: quoniam primi omnium mortalium Ægyptii cùm oculos in cœlum sustulissent, vidissẽtque cœlum, Solem, Lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Eusebius lib. 2. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alij fabulam hanc ad humanam vitam, morésque mortalium exprimendos retorserunt: dixerúntque Iouem esse hominum parum cordatorum animas: quæ primum cum Ione coniunctæ in nebula, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas vertuntur, neque cupiunt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptam immortalitatem speculari. Sic verò mutatę donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures sunt, quàm oculi Argi. paulo post cum maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique reftænat, éstque omnium voluptatum satietas. De-

tas. Deinde œstrus à Iunone immittitur, qui stimulus est ad scientiæ, & rerum præteritarum ætatísque inutiliter transactæ recordatio. Hęc facit vt intelligamus nos antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales deniq. per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ione satis nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. CAP. XX.

NEque verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiam esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his:

Ἐστιν δὲ δωδεκάτη Κρόνου ξύγατερ βασίλεια.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis.

Et libro sexto Fastorum:

Ex Ope Iunonem memorant, Cererémque creatas
Semine Saturni, tertia Vesta fuit.

Quidam inter quos fuit Phosidonius, in libris quibus titulus erat de Heroibus & dæmonibus, senserũt duas fuisse Vestas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, alteram filiã, quæ semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differẽtia, quid de Vesta senserint antiqui, breuiter explicabimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem, cui rerum omnium primitiæ offerebantur, vt testatur Homerus in hymno:

Ἑστίη, πάντων δόμον ἁγνὸν ὑφιλεῖσαι
ἀθανάτων τε θεῶν, καμάτῳ ἐρχυδίων τ' ἀνθρώπων
ἥδιον αἶσαν ἐλαχες, ἁρισζήσθα πέλωσι,
πρέσβα γὰρ ἔχουσα γέρας κ' τιμὴν ἀ ζ κῦρ σὺν
εἰλαπίναις θνητῶν ἱερὸν μέλπηθρον ἐόντα
Ἑστίη, ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.
Vesta Deúmque hominúmque domos Dea quæ colis altas
Perpetuámque tenes sedem, quæ semper honorem:
Præmia cui data sunt ingentia, te sine nulli
Mortales vnquam celebrant conuiuia læti,
Ni Vesta primùm libent prædulcia vina.

Nam cum Vesta Saturni filia prima domos extruere inuenisset, intra domos vbique pingebatur, quò & domos seruaLl

ret, & custos esset habitantium, vt testatur his Posidonius in Heroib. & Dæmonibus: ἡ δὲ Ἑστία Κρόνου θυγάτηρ τὴν οἰκίαν κατὰ χάριν οὐρανίου τοῦ οὐρήματος εὑροῦσα ἐν τῇ τοῦ εἴκειν ἐγγράφῃ, ἵνα καὶ τούτοις σωφρονῶσι, καὶ φύλαξ εἴη τῶν ἐνοικούντων. *Vesta sanè Saturni filia domum primùm inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerant, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium.* Fuit hac ipsa de causa domus etiam Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Euripides in Medea:

ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων καὶ σωμερὸν εἰλόμην,
Ἑκάτην, μυχῶν ναίουσαν Ἑστίᾳ ὁμοῦ.

hanc ego colo
Pra ceteris Hecaten, mihi, quam ferre opem
Legi: mea Vesta colit námque intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus libr. secũdo: μετὰ δὲ τὸν κολουθοῦσι τῷ λόγῳ τὴν Τιτάνων ἀρχὴν, τὸν Δία δεξάμενον τὴν βασιλείαν, ὑπαρέσθαι Ἑστίᾳ τὸ ζῆν ἐπὶ βέλτιστον τῷ δὲ, πρεσβύτην ὑπὸ παρθενίαν αἰτήσασθαι. μετὰ δὲ παρθενίαν, ἀπαρχὰς θυσιῶν αὐτὴν μᾶλλον πρώτην ἔχειν ἢ δὲ Ἑστία τοῦτο ἐν νόμοις ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἀεὶ τῶν θυσιῶν πρώτην δοῦναι Ἑστίᾳ. *Nam posteaquam deiecti sunt Titanes, ac vetitis ne susciperent imperium, Iupitérque illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi. Hanc primum virginitatem postulasse inquiunt, & post illam, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primum omnium, quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent.* Istud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis:

ἀλλ' ἵνα
σὲ Ἑστίαν οἰκίαν ὄντα τὰ.

A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Fingebatur Vesta esse mulier, quæ sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiúmque animalium genera, vt inquit Hecataeus Milesius in Genealogiis. Enimuerò cùm duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem, terram: at per iuniorem, ignem purum ætheris significarunt, vt testatur Ouid. lib. 6. Fastorum:

Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique,
Significant sedem terra focúsque suam.

Cùm igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit, vt est apud Horatium libr. 3. Carminum

quam

quam Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his:

Ἑστία δὲ πρωτίστη Κρόνου θυγατερ βασίλεια,
ἣ μέσον εἶσον ἔχεις πυρὸς αἰθέριου μεγίστου.

Filia Saturni Vesta ô Regina potentis,
Qua colis æthereæ medium regionis, & ignis.

Atque cùm ara esset erecta in Prytaneo, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, aram illam Pollux Vestam appellauit in his: ἐφ' ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀναῤῥίπτομεν βωμὸν, θυματήριον, Ἑστίαν, εἶναι μὲν ὀλίγοι τῶν ἀνομάσαντο· ἔνιοι δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν Πρυτανείῳ, ἐφ' οἷς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται, *Super quibus sacrificamus aut ignem accendimus, altare, aceria, Vesta: nonnulli enim sic appellarunt. sic sanè aptissimè illâ quæ est in Prytaneo, vocauerũ, super qua ignis ille perpetuus ardere solet.* At Ouid. lib. 6. Fastorũ, flãmã ipsam Vestã fuisse appellatã sensit, vt patet in his:

Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam:
Nataque de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse, vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa quæ ad Vestaliũ perpetuam virginitatem pertinebant: quę, cùm omnibus notissima sint, minimè nunc explicabo. Cùm altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, meritò vocata fuit antiqua & cana, vt est in lib. 9. Æneid apud Virgilium:

Assaracique larem, & cana penetralia Vesta.

¶ Hanc terram omnino fuisse testatur Plutarch. dec. 8. Sympos. probl. quippe cùm inquiat mensas antiquorũ fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cùm victum nobis tanquam terra præberent vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiã manifestiùs (vt ego quidem arbitror) declarauit Plato in Timæo, cùm Deos omnes elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solámque terram in medio horum immobilem consistere, vt patet ex his: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος τῷ δὲ ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ δώδεκα μέρη κατανεμηθέντες· ἐφέστια δὲ θεῶν οἶκος μένει. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinãs & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonúmque exercitus in duodecim partes distributus. at Vestæ sola manet in Deorũ domo.* Nam cũ Iupiter supremus sit Deus, Dii dæmonésque reliquã

planetæ sunt,& corpora cœlestia, ac elementa, quæ intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cùm verò primùm mobile corpus omnia reliqua secum trahat,idcirco dicti sunt Dij ac dæmones volucrem currum sequi,quorum est non paruus exercitus. At sola ex iis qui Dii habiti sunt,domum immobilis seruat Vesta, cùm illa terra sit, vt Euripides in his significauit:

ἡ γαῖα μήτηρ θ' ἑστίας δέ σ' εἰ σοφὸς
βροτῶν καλοῦσιν, οὐδὲν ἐν πλάκει.

Parénsque terra,quam vocant Vestam viri
Præstantiores considentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis existens,in medio totius orbis sublimis, tãquam in aere consistit: neque in aliquam mundi partem magis declinat:quare iure inquit Ouid.lib.6.Fast.

Terra pila similis nullo fulcimine nixa
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem
Quique premat partes,angulus omnis abest.

Cùm enim tantundem vndique distet à cœlo, dicta est sedere in æthere,& nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dæmoni summæ partí ignis præfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cùm antiquior Vesta terra esse putaretur,flores vtpote illorum feraci matri offerebantur, & far;vt est apud Virg libro quinto:

Hæc memorans cinerem & sopitos suscitat ignes:
Pergameúmque larem,& cana penetralia Vestæ
Farre pio,& plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus,aliíque complures,animam terræ esse voluerunt, quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alii Vestam esse crediderunt,inter quos fuerunt Platonici, ὅσιαν separatarum formarum,& rerum diuinarum solidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum sacrificiis Vestæ primitiæ offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cùm nondum existeret tempus, in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia,quia post cœlum &tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cùm terra igitur esset omnium propè corporum naturalium fundamentum,meritò mater Deorũ etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strabo libro 10.

Hanc

Hanc conuiuiorum præfectam,& omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt,quia sine terræ muneribus,vel sine calore è cœlo,nulla res nasci potest cõiunis apta.quæ cùm omnia ad sacrificia munera producat, meritò omniũ illorum primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quòd fuerit ab antiquis culta,cùm omnia elementa, elementorúmque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicatur.

De Iride. CAP. XXI.

IRis fuit Thaumantis & Electræ filia , sorórque Harpyiarum,veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

Θαυμαν δ' Ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο Θύγατρα
ἠγάγετ' Ηλέκτρη· ἡ δ' ὠκέα τέκεν Ἶριν,
ἠύκομους δ' Ἅρπυιας Ἀελλαίην τ' Ὠκυπέτην τε.

Oceano natam Thaumas,qui litora pulsat.
Vxorem Electram duxit,mox edidit Irim
Illa viro,Harpyiásque & Aello Ocypetémque.

Fuit Iris Iunonis existimata diligentissima ministra, vt ait Callimachus in lauacrum Deli his carminibus:

τῇ ἰκέλη Θαύμαντος ὑπὸ θρόνον ἵζετο κούρη.
κείνη δ' ἐξότε σφετέρης ὀπλήσατο ἔδρης,
οὐδ' ὅτε οἱ λήθαργον ὑπὸ πτερύγων ὕπνος ἐρείσει·
ἀλλ' αἰεὶ μεγάλοιο παρὰ γλωχῖνα θρόνοιο,
τοῦτο γὰρ ἀμπελόεσσα κεραΐσατο, κἠχέας ὄβρυς
ἀΐσσοντ' ζώοις αἰολοπάρῃσι δὶ ταχείας
ἐνδρομέας ἀτειρεῖ οἱ ἐπὶ πτερύγεσσιν ἔπευ· εἶπεν
Ἥρη πόσις.

Súbque throno sedet huic similis Thaumanta puella
Edita,qua sedem nonnunquam deserit illam.
Non vbi lethaeas somnus circumiacit alas.
Aſt vbi defigens ceruicem flexa parumper
Illa throni magni fulcris accumbit inhaerens:
Soluitur haud zona huic,volucris nec calceus vnquam.
Ne Dea fortè sibi tradat mandata repentè.

Nam profectò Iris fungebatur eodem munere apud Iunonem,quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem,cùm huius ministræ esset munus quoscunque vellet Iuno arcessere atque aduocare , sicuti demonstrauit Apollonius Rhodius libro 4. Argon.cùm ita scribat:

Ἶρι εἰλιγνώτη ποτ' ἐμὰς ἐπὶ ἴστατο θύρας,
εἰ δ' ἄγε λαψηρῶν μετιχοίμην πτερύγεσσι
δεῦρο θέην μοι ἔπειτα μολεῖν ἅλις ὀξυτόασαν.
Iri veni dilecta mihi: mea iussa per aurai,
Si optatis vnquam fauisti sedula nostris,
Ad Thetidem defer veniat cita de maris vndis.

Huic iniunctum est munus etiam, vt lectum Iunonis sterneret, vt ait Theocritus in Encomio Ptolemæi:

ἐν δὲ λέχος στόρνυσιν ἰαύειν Ζηνὶ καὶ Ἥρῃ,
χεῖρας ἐπιξύσασα μύρῳ νύμφη παρθένος Ἥβας.
Iunoni atque Ioui lectum substernere virgo.
Vnguentis perfusa manus solet iris odoris.

Maxim. denique omniũ Dearũ seruitio, & in omnibus reb. Iridis Iuno vtebatur, quippe cùm vel ab inferis reuersam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ouid. li. 4. Mutationũ in his:

Læta redit Iuno: quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Valerius Flaccus tamen Iridem Iouis etiam nuntiam facit ip his lib. 4 Argonaut. *ille Dearum*

Fletibus, & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roseis demittit nubibus Irim.

Et Homerus 9. Iliad.

Ἶρις δ' ὀτρυνέουσα πάρος χρυσόπτερος ἤλυθε σταλᾶσα.
Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem posse ex his humanis corporibus absolui, nisi Iridis beneficio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunonis iussu solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares homines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare vt alia complura scitè ac præclarè Virg. pro institutis priscæ theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in lib. 4. Æneidos. Didûs animam ex ipso corpore euocantem, neq. Iouis iussu, sed Iunonis, cùm ita inquiat:

Ergo Iris roseis per cœlum roscida pennis
Mille trahit varios aduerso Sole colores,
Deuolat, & supra caput astitit: hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, teque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatam finxerunt antiqui ad exprimendam eius velocitatem. Fuerunt etiam quidam qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere consueuisse.

ſueuiſſe. Neque plura his ferè memorię prodita eſſe de Iride abantiquis recordamur, at nunc quid ſub his ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

¶ Iridem Thaumantis & Electrę filiam fuiſſe tradiderũt, quia Thaumas ſit Pŏti filius. Electra verò Cœli ſiue Solis, nã id nomen ſerenitatem ſignificat: eſt enim ἥλιος Sol, αἴθριος ſerenus. naſcitur igitur Iris ex aqua & ſerenitate è refractione radiorũ ſcilicet, vt voluit Ariſtoteles in Meteorologicis. Sapienter ſanè dictũ eſt ab antiquis quòd Iris ſedeat ſub throno Iunonis, quia gignatur in parte aeris inferiore, hoc eſt infra nubes, nam illius arcus cœleſtis quæ Iris nũcupatur, radius Solis cauæ nubi immiſſus cauſſa eſt: qui in ipſum Solẽ acie repulſa refriagitur. Sic. n. nubes arcũ illum cœleſtẽ efficere putantur, quòd in alia parte ſint tumidiores, in alia craſſiores ac denſiores quàm Solem poſſint tranſmittere, ac in alia imbecilliores quàm poſſint excludere. Sic igitur per hanc ipſam inæquabilitatẽ cum ipſa umbra atque lux cõmiſceatur, exprimitur illa varietas mirabilis, quæ Thaumantis dicitur filia ſiue admirationis, cùm θαυμάζῃ ſit admirari. nã certè quidem omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas, quæ aliquando refringuntur, vt aiunt Optici, quę lineæ tantum corporis expertes intelliguntur ſola mente & cogitatione perceptæ. videmus rectà quæ ſunt in aere nullo oblato impedimento, vel poſt gẽmas lucidas, vel cornu perſpicuũ, ſi ſubtiliſſima ſit materia: aut cætera huiuſmodi flectũtur remi in aqua ob materiã denſiorẽ: refracta videmus vti ſpecularia Finxerunt antiqui illam eſſe Iunonis nuntiam & Harpyiarum ſiue ventorum ſororem, vt diximus, quoniam certiſſima ſint illa ſigna futurorum ventorum aut imbrium, aut ſerenitatis, quæ Iridem ſequi conſueuerunt: quare Virgilius inter ſigna pluuiarum Iridis quoque ſigna annumerauit, cùm ita ſcripſerit de illa libro primo Georg. *Et bibit ingens Arcus.* & Valerius Flaccus arcum cœleſtem ſerenitatis indicem eſſe ſcripſit in libro primo Argonauticorum:

Emicuit reſerata dies, calúmque reſoluit
Arcus, & in ſummos redierunt nubila montes.

Conſtat enim ex humore & denſitate aeris, vti dicebam, in quam Sole incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aeris prima pars à regione Solis ſita apparet rubicunda cũ radiis penetretur. at nigrior pars eſt quoniam obſcurior ac

dēsior aer non ita potest à Sole penetrari sic viror obscurior rubicūdo colore gignitur à mistura minoris luminis maiorumque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem fieri Iridem in nubibus ob lumen Lunæ, sed hoc raro potest contingere, quia non est diuturnum plenilunium, atq. quod lumē ipsius lumine Solis sit multo debilius. At enim de Iridis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam Arist. totam Iridis obseruationem ac naturam ad opticam rationem perduxit, nihilque esse re ipsa, neque alicubi illos colores consistere existimauit: cùm tamen Metrodorus de Iride differens illam euenire re ipsa voluerit, at non tanū apparentem esse, vbi nubes dēsata fuerit aduersus Solem. Tunc enim cùm incidat Sol in nubes sit cyanea, ille credidit, propter mistionem: at rubicundum illud fit, quod opponatur directē ipsi splendori. quod inferius est, album videtur, atque hoc Solis lumen esse censuit. At enim plerique antiquorum nō modo dissentiunt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, & de lineis ad visum spectantibus: alii si quidem visum fieri per emissas; alij per receptas formas ab oculis tradiderunt: alij per vtrumque. Ac rursus alij per receptam, alij per emissam lucem: inter quos fuit Heliod. Larissæus, qui ita scripsit in opticis : ὅτι μὲν οὖν προβολαί τινες ἀπὸ τῶν ὀμμάτων γίνονται, δηλοῖ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν σκῆνος, ἡ καλουμένη πρόσοδος πρὸς τὰ ἀντικείμενα, ὅσπερ τὰ ἡλίου ἀκτινοβολοῦντα, ἀλλὰ σαφέστερον ἐκ τῶν ἀστέρων. ὅτι δὲ τοῦτο τὸ προβαλλόμενον, αὐγὴ ἐμμίξ ἐστι, καὶ τῶν ἀστεροειδῶν τῶν ὀμμάτων δηλοῦσι μορμυρυγαί, καὶ τὸ πυκτῶν ὁρᾶν. οὐδὲν γὰρ πω ἔξωθεν προσδεομένους φωτός, ὥσπερ οὐδὲ τὰ νυκτίφωτα τῶν ζώων· ὅθεν ἐκεῖνος ὁ Τιβέριος χαίρειν ὁ Ῥωμαίων βασιλεύς. τῶν δὲ νυκτερίμων ζώων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλάμπειν φαίνεται νύκτωρ δίκην πυρός. *Nam sanè quòd è nobis firmas quasdā emittamus in res visas, declarat vel ipsa forma oculorū, cū nō sit cōcava neq; suapte natura ad aliquid excipiē dū facta, sicut est aliorū sēsuū sed circularis & rotūda. Quòd autē illud quod emittitur lux est, indicio sūt splēdores ex oculis enitētes, & quòd quadā noctu cernūt nulla alia externa luce indigētia, sicuti neque animalia quæ nocturnū victum quærunt, qualis fuit ūs Romanorū imperator Tiberius. Atqui oculi nocturnorū quorūdam animaliū emicant per noctem tanquam ignis.* Deinde alij visum fieri per pyramidem siue conum inquiunt, cuius cuspis sit in oculo, basis in re visa, vt sensit Euclides in secunda hypothesi rerum Opticarum. est autem opus pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergæus in libro

primo Conorum, & Vitellio lib. 4. Opticorum. Alii istud fieri per triangulum, alii per quartam partem circuli arbitrati sūt. ac rursus visum alii facilè terminari, si corpus solidū sese citò opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non consistat, vt accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum, quarum pars ima videri non possit, vel vt accidit in fluminibus velocissimis, vbi radii visus citissimè deferuntur, aut etiam si quis in orbem citò vel diu rotetur, vertigines inde nasci inquiūt, quod etiam scriptum reliquit Theophrastus in lib. περὶ ἰλίγγων, siue de vertiginibus nam non modo aer in panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam per eū morum, sed radii etiam visus maximè exagitantur, cum non possint persistere. Visus præterea siue radii ex oculis emissi si in corpus transparens, siue quodam tenus penetrabile vel læue, quodammodo incidat, quod tamen habeat aliquam densitatem, cum non possit integer ad extremum peruenire, aut prorsus penetrare, refringitur, quia non videat oppositam superficiem sine refractione, atque inde effi citur vt redundēt imagines, sicuti fieri apparet, in speculis, aut in aquis habentibus obiectam superficiem paulo obscuriorem. Enim vero tanta vis est rerum visarum aliquando, vt colorem infundere videantur & luci & visui, à quibus refringūtur radii visus siue reflectūtur. Nam vt ait in Opticis idem Lariſſæus, εἰ γὰρ κάλλιχων ὑπὸλιος, ἢ δυσὶν ἥλιος, ἐρυθρὸν διαλάμψει νέφος, ὑρᾶν ἔσται τὰ φαινόμενα, καὶ γῆν, καὶ θάλατταν, καὶ πάντα ὅσα ἂν καταλάμψει τοῦτο δὲ παραπλήσια καὶ παρὰ τῶν ὑμετέραν ὄψιν ἐπὶ ὑποφαίνεται. ὁποῖον γὰρ ἂν τὸ χρῶμα τῶν διαφανῶν χρῶμα, τοιαύτην καὶ τὴν διὰ ταύτης ὄψιν δέξεται τὸ ὁρᾶν. *Si enim Sol consurgens vel decedens per aliquam rubram nubē emiserit, licet omnia rubra intueri, terram ac mare scilicet, atque omnia, vt vno verbo dicam, quæ illustrantur. Hisce consimilia & per aspectum solent nostrum euenire: nā qualis color rei diaphanis siue transparentis fuerit, talem rim ipsam per illam visam contingit videri.* Eiusdem enim coloris omnia apparebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa videbuntur. Hinc effectum est vt quidam reipsa colores ineſſe Iridi, at non per opticam rationē apparere crediderint, aut per apparentes colores, qui redundent è lucidi & obscuri mistione secundum magis & minus, vt videtur sensisse Aristot. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quod

vbi duę vel plures Irides apparuerint, futurarum pluuiarum copiam significant. quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum:

ἢ δύδυμα ἔχουσι διὰ μέσσου ἠοχὸν Ἶριες.

Aut geminæ cœlum cùm zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aëris ac vaporum concursus, vna tãtum Iris producitur: at vbi multa fuerit & copiosa pluuiarum materia condensata, post primam formatam Iridem altera efficitur, quę circumsistat priorem, cingátque cœlum per simili ambitu. Quòd autem illud muneris iunctum Iridi putaretur vt moriẽtes mulieres Iunonis iussu a languoribus liberaret, id nihil aliud, meo quidem iudicio, significat, quàm illud quod à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cùm sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerunt. Cũ enim in elementorum, qualitatúmque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantiũ consistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondũ peruenerunt, vel iam vergunt ad eius inopiam, cùm superuacaneos humores ob temporis & temperamenti malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis, sed Ioni, hoc est nimij caloris, iussu finxerunt Mercuriũ animas virorum ad inferos comitari ac deducere. Atqui nec illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quòd fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Dearum iussu solui, non autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cũ prædia ac iumenta Dei simus, vt ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad felicitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nos ipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim æquo animo ferret, si sua prædia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent? aut quis non succenseret, si illa irata domino pertæsáque fertilitatis, nihil producerent, aut seipsa destruerent? quis in ea, si posset, non acerbissimè animaduerteret? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corporibus, qui

bus quib. fuerunt à Deo alligatæ, quamdiu illi qui eas vinxit ita detinere aut coercere placuerit, neque inde nisi iussu ipsius Dei soluendæ sunt. ac de Itide satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo.

CAP. XXII.

DE Alpheo, quem alii hominem, alii fluuium fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aseam pagum Arcadiæ, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quòd eum alii Thermodontis & nymphæ cuiusdam Amymones; alii Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt, alii cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit. atque hi omnes ferè post mortem in fluuium sui nominis mutatum fuisse memorarunt. Alii præterea fabulantur Alpheum virum fuisse mirificè venationibus deditum, qui aliquando in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cùm Alpheus in matrimonium postulasset, atque ea constantissimè recusaret eius nuptias, in Ortygiam transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis conuersa fuisse dicitur, vbi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset vti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, vt testatur Ouidius libro quinto suarum Mutationum, in his carminibus:

Fessa labore fugæ, Fer opem, deprehendimur, inquam,
Armigera Diana tua: cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus: inclusáque tela pharetra.

& paulò pòst:

In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positóque viri quod sumpserat ore,
Vertitur in proprias quo se mihi miscent vndas.

Illud cùm grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse cõuersam, desiderii amorisque eius impatiens dicitur & ipse Deos precatus fuisse, vt tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset: quare in fluuium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare, quippe cùm subter mare, vt aiunt, delapsus vel Syracusas vsque decurrat, vbi postmodo emergens cum Arethusa fonte commiscetur: vt patet ex his:

Trinacriam super medio iacet insula ponto,
Ortygiam dicunt, vbi cana fluenta refundit
Alpheus, Sicula hinc Arethusa & iungitur vnda.

Alii dixerunt Alpheum amauisse Dianam, eámque insecutũ fuisse ad Ortygiam vsque, vbi cum cessauisset, templum Dianæ, cognomento Alpheæ fuit erectum ad perpetuam deuitati periculi memoriam. Alii tradiderunt Alpheum vnum fuisse ex iis qui genus ducerent à Sole, qui cum Cercapho fratre, vbi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribúsque exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione captus præcipitauit, qui ab illo postmodo vocatus est Alpheus, cuius rei testis est Agathocles Milesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamẽ nonnulli, qui semper fluuium, ac non hominem fuisse Alpheum putauerint. atqui Strabo lib. 6. Geographiæ multis verbis contendit aduersum Timæum philosophum ac Pindarũ, fieri nõ posse vt aqua Alphei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermista cum Arethusa denique commisceatur, quoniam inquit illum os habere palàm in mare irrumpens, neque esse quidquam alueo vicinum, quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod pòst paulò dicetur, & alii fluuii ingentes istud ipsum facere comperirentur. Nã fama est Nilum paludem quandam ingredi solitũ tanquam è continente, terraque elapsum per Æthiopiam inferiorem decurrisse in Ægyptum, atque in mare illud, quod ad Pharũ est, erupisse. sic enim memorauit Nicanor Samius in lib. 1. de fluminibus, & ij qui supra Syenen profecti sunt ad Meroen. In Hebræorum finibus præterea fluuius ille qui Iordanis appellatus fuit, dictus est in Tyberiadem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur, ac rursus emergens per quoddam spatium denique in paludem absorptus omnino euanescit. & Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planitie: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnum spatium. ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire. inde tantum cœni trahit, vt traditum sit hoc ab oracolo:

ἔαρτος· ἐπιτέλλοντος δ' τε Πύραμος ἀγχιγυάλοιο
ἠϊόνα πρήσσων ἰσθμὸν ἐς Κύπρον ἵκηται.

Tempus erit niueis cum labens Pyramus undis
Litora producet in Cyprum deinde sacratam.

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erũpit apud Apamenen, atque ita profluit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus libro 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale mõte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare præterlapsum tursus erumpere solebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in libro secundo de portubus. Melas fluuius item magnus quidem, ac solus è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstitium æstiuum accipiens non longè excurrens maximã ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne commiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cùm tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in variis locis, quid mirũ est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse. cùm multi scriptores illud etiam affirmarint, atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis. dictus est Alpheus fluuius non pocul à Phylace Spartę loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarum à finib. Lacedæmonum disterminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam συμβάλλειν congredi conferréque significat, quòd in eundem ferè locũ fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helissõ decurrens per agrum & per vrbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam vrbem alluẽs, & Phagus ex agro Melænensi & Celadon in ipsum Alpheũ illaberentur. dictus enim nasci è pago Alæo, vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædam Alphei cursus natura, vt is modò sub terram sese occultaret, modò ex occultis eauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet. idque faceret sæpius, donec cum Arethusæ aqua commisceretur, quæ res dedit locum fabulæ, quòd Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret, nam, vt fama est, cùm primum è Phylace Symbolisque emanauit sese in a-

grum Tegeatarum abscondit, postea in Aſæum erumpens cum aqua Eurotæ communi alueo per ſpatium viginti ſtadiorum deferebatur. Tum rurſus in cuniculum quendam ingreſſi delabebantur ſub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, vbi Arcades fontes fuerant appellati. Inde verò Pilæum agrum Olympiámque præterlabens prorumpebat in nauale Bleorum ſupra Cyllenem, maréque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, vt neque Adriaticum quidem poſſet violentum eius curſum retardare, quò minùs pelagus internatans & ſua aqua, & proprio nomine ſeruato ad Ortygiam inſulàm perueniret, fontíque Arethuſæ admiſceretur, vt ſcripſit Nicanor in libro tertio de fluminibus. Tradiderunt præterea ipſam Arethuſam hunc ipſum habere curſum ſolitam, vt ſub aquis marinis lapſa nullis ſalſis aquis admiſceretur, ad cuius naturam alludens Virgil. ait in Gallo:

Sic tibi cùm fluctus ſubter labere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Mirificè dicta eſt eſſe accommodata aqua Alphei fluminis ad educandos oleaſtros, neque illud ſanè nõ incredibile eſt, quoniam varia fuit ſemper fluuiorum diuerſorũ natura ad varia herbarum, animalium, arborúmque genera producenda & educanda. Enimuero vt piſcium varietatem mirabilitá témque auium circa illos verſantium prætermittam, Alphei propria planta fuit oleaſter, ſicuti fluuii Acherontis peculiaris arbos populus alba eſſe dicebatur, vt Aſopus in agro Bœotorum iuncũ educabat inſignis magnitudinis, vt Mçander dictus eſt feliciſſimè producere & alere myricas, vtque Galliæ Ciſalpinæ Padi alumna dicta eſt egregiè nigra populus. Credita eſt aqua fluuii Alphei fuiſſe ſacrificiis accommodatiſſima, quoniam Alpheus amnis eſſet gratiſſimus Ioui. Nam cùm die decimonono Februarij cinerem è Prytaneo quotannis aruſpices deportarent ad aram Iouis Olympii, illóque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirent de more, fuit poſtea ſancitum legibus ſacrificiorum ne qua aqua præterquam Alphei fluminis ad eum vſum introduceretur, vt ſcripſit Porphyrius in libro 1. de ſacrificiis, quare ex eo tantum luto diutius ſeruatum fuit vt tectorium aræ ſuperinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit

Alpheus

Alpheus in illum sacrorum vsum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, vnde etiam nomen obtinuit, nam cùm eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, vt ait Strabo libro octauo, atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cùm prius Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communem aram cũ Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerũt erectæ, sicuti memoriæ proditũ est à Pausan. in rebus Atticis. Cõsecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodum diuinos honores, vt ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus: siquidem mos fuit Ægiensium qui populi fuerũt Achaiç, liba sumpta ex ara Salutis in mare porricere, quę se mittere Arethusę Syracusas testarentur, vt ait Melanthes in libro de sacrificiis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Alpheo fluuio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus. atqui sępius explicatũ fuit à nobis superiùs, quòd antiqui sub fabularũ integumentis naturæ arcana occultarunt, quódque per has ambages verborum naturam & vires elementorum, ac rerũ omnium explicabant, quæ illis tantùm erant manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur. montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderunt, partim quandam continere intra se occultã diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solum, sed etiam corporis mundities Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi, & sacrificiis esse accommodatam sanxerunt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominibus in vsus illos suppeditaret, existimauerũt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alij diuinam vim animorum nostrorum, virtutisque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quòd sicuti materia appetit formam, vt suum proprium bonum, quòd ipsa per se inutilis est & ociosa apparet, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc caussa est cur Alpheus fingebatur sequi Arethusam, cum κακὸν sit macula, vt dictũ est, siue imperfectio, & ἀρετὴ virtus à Græcis nominetur, ac de Alpheo satis, nunc de Inacho dicamus.

De Inacho.

CAP. XXIII.

INachus autē filius fuisse dicitur Eurydamātis & Dorycles nymphæ, cùm tamen quidam Iphinoen eius matrē nominatam fuisse malueriut. Alij OEneū patrem Inachi fuisse putarunt, quare fuit OEnides ab Hesiodo in sacro sermone ita appellatus:

Ναχῳ Οἰνείδῃ Κρονίδης πολυκέρατον ὕδωρ.

Inachus OEnides cœlo gratissimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperasse dicitur, vxorémque habuisse Antiopen, vt quidam putarunt, vt verò alij malucrunt, Colaxen, de qua Phoroneū ac Mycalen filiam susceperit, quæ fuit postea vxor Arestoris, vti scriptum est à Pausania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quæ ex Leucippo Phœbam genuit & Ilairam, vt traditum est à Timagero. Celeberrimum est præterea, quòd Io illa quæ priùs in vaccam, deinde in deam Isidem conuersa fuit, erat eiusdem Inachi filia. nam fama est quòd Inachus quo tempore Argiuis imperauit, fluuium Amphilochum priùs vocatum ampliore alueo locupletauit, cùm is propter repentinos imbres solito alueo minimè contentus sæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac segetes secū rapiens deuolueret. cùm postmodum fluuium alueus caperet, neque damna Argiuis inferret, vocatus est Inachus de nomine benefici principis, quem ille Iunoni consecrauit, vt ait idem Pausanias. Neque enim consentit rationi, quòd Io fluuij potiùs quàm hominis fuisset filia, qui sic Inachus vocaretur. Memoriæ proditum est antiquis, quòd Inachus fluuius suos ortus ac fontes habuit in monte Artemisio ex fonte Lyrceo vocato, minimè dubios, cuius dicebatur illa esse natura vt parua vsitatæ adesset illi aquarum copia, at facillimè per imbres ita excresceret, vt bonā partem Argiuæ regionis inundaret, cùm tamen per æstatem esset propè siccus. Istam autem aquarum penuriā Inacho contigisse illa de causa fabulantur, quia Inachus, cū Phoroneo, Cephiso, & Asterione iudex Argiuorum de regione inter Neptunū ac Iunonem contendentes delectus regionē adiudicasset Iunoni. nam cùm Iuno agrum, Argiuorum ad se pertinere, sibique iure consecratum cēseri debere diceret, Neptunus eū ad se spectare propter aquarū copiam

copiam, quæ regionem inundabant, eámque faciebant fertilissimam, contendit. At enim cum hæsitantibus diu iudicibus sententia postea pro Iunone lata fuisset, agérque Argiuus Iunoni adiudicatus, fama est iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademisse: quare nisi per æstatem cœlestibus pluuiis iuuarentur, omnem prorsus aquam una cum suis nominibus amisissent. contrà verò quo tempore ager Argiuus Iunoni fuit adiudicatus, dicitur maxima pars agri immissis aquis à Neptuno fuisse inundata, vt ita sciretur plúsne Iuno an Neptunus regioni posset nocere. Sed tamen postea precante Iunone vt illam aquam ex agro Argiuo deduceret, vix illud denique impetratum est, atque Argiui in eo loco ipso, per quem aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Proselytii siue inundantis ex voto erexerunt publico sumptu, cum statua Graniani Sicyonii artificis è marmore Pentelico, cum columnis viginti & octo, quarum epistylia erant alterne Dorici & Corinthiaci operis, vt scripsit Hermippus in libro secundo de magnificentia templorum & sacris regum donariis. Hecatæus Inachum fuisse fluuiũ Amphilochorum scripsit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Æas, qui fuit diuersus ab Inacho Argolico. Dictus autem fuit Amphilochus ab Amphilocho Argiuorum rege, quem fama est fluuium austrum versus è Lachmo fluere solitum Argos irrumpentem, cum Æas occasum versus illaberetur in sinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuisse nonnullos qui Argos vrbem Amphilochium nominarint, cuiusce rei causa narratur huiusmodi. Post Epigonorum expeditionem aduersus Thebanos Alcmæon fuit in Ætoliam à Diomede accersitus, atque Alcmænis opera & auxiliis Diomedes Ætoliam & Acarnaniam facilè subiugauit. postea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accersito, antequam Argos ciuitas extaret, manfit Alcmæon quidem in Acarnania, atque Argos ibi condidit quam de sui fratris nomine appellauit Amphilochium, cuius in caput fortè saxum deuolutum illum occidit, dum instaret in altera parte vrbis ædificationi. Sic vrbs Amphilochium dicta est vbi Amphilochus ex vulnere decessisset post die quarto. Huic cum Inachus successisset, quia vrbs recens adhuc multis colonis non esset plena, non satis celebre

nomen obtinuit, quoniam libentiùs homines in agris vitam degerent. At Phoroneus ipsius Inachi filius animum adiecit ad vrbem locupletandam, vt qui dispersos in agris Argiuos, seorsúmque habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœnia cõpulit, & aliud præterea oppidum cõdidit, quod ab ipso Phoronicum fuit vocatum. Sed enim cùm Amphilochium multitudine ciuium breui fuisset oppletum, opulentissimæque & florentissimæ vrbis satis honesta principia accepisset, illi nomen mutauit, & ex Argo nepote nato è Phoronei filia ciuitatẽ Argos nominauit, nã cùm paulò antè mortuus fuisset Inachus, in Inacho fluuio de se nominato sepultus fuit, cùm sibi magnificum sepulchrum ibi sub aquis extruxisset,. Neque mirum est nomina fluuiorum & cursum sæpius fuisse mutatum, quando vel ipsa aqua fluminum aliquando penè defecerit, vti testatur Lucianus ita in Charonte, καὶ πόλεις, ὥσπερ ἄνθρωποι, καὶ τὰ μεγαλόξυγες, ποταμίδιοι. Τάχιστα γὰρ οὐδὲ τάφος ἐν Ἄργει ἔτι καταλείπεται. *atque vrbes tanquam homines: & quod magis est admirabile, vel vniuersi fluuij euanescũt. Inachi enim nullum Argis extat monumentum aut vestigium.* tanta vis est temporum. Sed de fabulosis aut historicis hactenus.

¶ Ego sanè quid aliud per hanc fabulam vellent exprimere antiqui, non reperio, nisi vellent exprimere physicam fluuiorum & aeris naturam, nam quid est aliud Iunonem ac Neptunum de regione contendere, nisi tantum esse aquarum aerisque beneficium ad fertilitatem regionis, vt verum magis sit, non facilè possit diiudicari? Delecti sunt fluuii iudices, quoniam iudicium illud non facile est cuiquam, nisi fluminibus, qui ipsi norunt quanta sit suarum aquarum bonitas, hoc est rerum physicarum peritis ingeniis. Sed vt sunt pleræque res humanæ, quę bonæ creduntur, hæc eadem res, quæ salutem & fertilitatem regionibus afferre consuevit, si citra vel vltra modum sit, omnem salubritatem infestat atque euertit. Inde effectum esse dicitur vt indignatus Neptunus modò regionem inundarit, modò omnem ferè aquam fluminibus ademerit. Idem est enim aquarum vsus regionibus, qui est vini hominibus ac reliquarum epularum. nam cùm vinum vtile sit moderatum bibentibus, eius primia copia incredibile est quantum obsit, tanquam intima corporis inundans ac penè suffocans, & vim naturalem exurens aut extinguens quare vt fluuii

ferunt

ferunt per inundationes herbarum semina, si aqua sit, cum terra commista accedente calore, vt sensit Theophrastus in 3. lib. plantarum, sic multa morborum & ægritudinum semina nascuntur per nimiam inundationem vini, si calor naturalis non possit copiam concoquere. Sed omnium difficillimum est diiudicare plúsne bonitas aëris, an copia bonarum aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquamdiu fuerunt. Ego tamen censuerim, quoniam vsus aëris tam perpetuus est, tam vtilis, tam necessarius, vt sine illo viuere neque tantillum possimus, cuius in primis eximia bonitas ac temperies est requirenda, sapientissimè dictum fuisse ab antiquis in regione Argiuorum adiudicanda præferendam fuisse Iunonem, quam aëra esse superiùs à nobis explicatum fuit. Atqui sine fluminibus vel irrigatione agrorum vel solis imbribus cœlestibus aut etiam roribus aliquando contenti esse possunt agri ad fertilitatem & ad sanitatem colonorum, at sine aeris bonitate nullum oppidum, nulla ciuitas, nulla regio est habitabilis, aut magnopere à sanæ mentis hominibus expetenda. Eius rei sunt argumentũ paludes, aut agri paludibus propinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proximè habitantium nõ solet esse diuturna, vel si optimo illi priùs fuerint naturali temperamento, qui illuc accesserint, cùm multæ quotidie fiant accolentium animalium ægritudines. Hæc ipsa causa fuit, vt arbitror, cur Iũo precibus à Neptuno vix impetrarit vt aquas. post inundationes ex Argiuorum regione deduceret. nam post illuuiones agrorum non facilè recuperatur salubritas regionis, & id fit præsertim si multa flumina in eam regionem defluxerint. at quoniam homines resdiuinas perraro rite iudicare possunt, ne semel pœna suæ arrogantiæ deterriti sunt ab ipsis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantùm conuenit, & obseruare, at non etiam iudicare. inde fabulati sunt antiqui fluminibus iudicibus aquam fuisse à Neptuno ademptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ suæ incendium & minas vniuersæ Asiæ adiudicauit. Sic Midas sibi mutationem aurium tantùm, at alii per hanc temeritatem in montes, in flumina, in beluas sunt mutati, quos longum esset referre. Reliqua, quæ sunt ad fabulæ ipsius ornamenta adhibita, non sunt omnia vtilia naturalibus ac philosophicis rationibus, quia solent nonnulla ad rerum primariarum

Probabilitatem & exornationem confingi. vt enim in fertilissimo agro, fieri non potest nulla vt herbanascatur inutilis, sic in optimis pulcherrimisque figmentis antiquorum non possunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perduci, sed quædam ad voluptatem, quædam ad probabilitatē ficta fuisse sunt existimanda. Quòd siquis putet se posse hæc ad meliorem partum perducere, melioréſque explicationes inuenire, debet hanc vtilitatem cum posteris communicare: omnes enim ad cæterorum quoque commoda nati sumus, ac iubemur illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. CAP. XXIV.

DICITVR Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Meliæ nymphæ filia, quæ Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus deinde nomen dedit illis Thasiis, qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cilicia, & Phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alii tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt, siquidem Cadmum Pherecydes libro 4. historiarum ex Agenore & Argiope Nili fluuii filia natū esse tradidit at è Damno filea Beli Phœnicem & Isæam Ægypti vxorum, qui Ægypto nomen dedit & Meliam vxorem Danai natos esse memorat Europam tanta corporis præstantia atque pulchritudine fuisse narrant, vt omnes suæ tempestatis mulieres facilè antecelleret. Hanc vbi Iupiter summopere deperiret, dicitur in candidum ac pulcherrimum taurum esse conuersus, atque ad litus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquando adire consueuerat. Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à sociis ad eum spectandum primùm accessisse, deinde etiam liberiùs manibus contrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro Mutatorum in his:

Iámque Deus posita fallacis imagine tauri
Se conſeſſus erat, Dictæáque rura tenebat.

Fabulantur Iouem vbi ſeſe quis eſſet Deus priſtina forma recepta

recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera tauri imaginem collocasse, vt scriptum fuit ab Hygino in fabulis astrorum. Aiunt Agenorem tam grauiter casum Europæ tulisse cùm illa nullibi inueniretur, quòd raptam à piratis esse arbitraretur, vt accitis Cadmo & Thaso filiis classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cum altera parte classis omnes regiones Phœniciæ finitimas, atque omnes portus diligentissimè inuestigare: cum altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrii terras accurrere, atque fugientes piratas comprehendere, si qui forte Europam auferrent: neque priùs redirent, quam asportarent Europam. Sed enim cùm Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione vsus, nullúmque vestigium omnino eius ablatæ repertum fuisset, dictus est in insulam maris Ægæi, quam olim Platen vocarunt, aduentasse Thraciæ finitimam, oppidúmque ibi condidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniuersa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitare decreuit cum illis Phœnicibus, cui ipsum secuti fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustrà sororis fugam & ipse diligenter terra marique inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit vt sciscitaretur quonam pacto illam posset inuenire: aut consilium caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendũ. responsum est à Deo quôd ibi habitare oporteret, vt ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europam autem ipsam non esse humanarum virium aut humani ingenii inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus cum Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul à Cephiso flumine contigit, vti bos humi decumbẽs conquiescceret. Cadmus igitur ibi habitare decreuit, vrbémque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit, vt ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis vrbibus, & earum nominibus, & Ouidius in 3. Mutationum. Cadmus vbi sacrificia de more antiquorum Diis patriis eius loci esset facturus, antequam fundamenta vrbis iaceret, quò ipsos Deos benignos in posterum placatósque habe-

ret, iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre, quę fontem Aretiaden nominabant. Verùm cùm non procul ab eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret Martis & Veneris filius, vt quidam crediderunt inter quos fuit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis, & Lysimachus, qui multa de Europa scripsit in libro quarto rerum Thebanarum, & de Cadmo ad vrbem Thebanam profecto, dicuntur missi aquarum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cùm frustrà Cadmus diutissimè aquatum missos expectasset, atque ægerrimè ferret illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruenta ministrorum corpora vorantem non procul ab Homoloide tunc vocato porta Thebana occidisse. Illud cùm euenisset eo pacto, Mars, vel, vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulantur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atque artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cum dimidium reseruatum sit postea Æetæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vti Cadmus eos dentes sereret, è quibus armati homines nati sunt prognaturi cum Cadmo in vltionem draconis Martis filii ab illo trucidati. Pallas Cadmi miserta dicitur illum monuisse vt lapide clàm vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cùm illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quàm ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti, obliterata omnis humanitatis & affinitatis memoria, lenissimè aduersus illum quem putabat iniurium, irruit, illisimque trucidauit. mox cæteris illam iniustam cædem vindicantibus, atque aliis contrà tanquam illegitimè iniurias passum defendentibus, omnes demum sunt mutuis vulneribus confossi, atque ad vnum in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Cththonium, Echionem, & Hypetenorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus. Cadmus postmodo his sibi conciliatis opera illorum vsus est in multis rebus, quæ ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonaut. eorum:

πρὸς δὲ σφᾶς ἰόντα
κρίνει Λίκτης χαλκᾶς· ἐς ἀνδήλεθρον δ' ἔπτας
Λοιὸς δ' ἐχίδνεος, ἣν Ἰσμηνὶς ἐτὶ Θήβῃ
Κάδμος ἔτ' Εὐρώπαιον ἀνιχνεύων ὕδωρ
πόρσω, Ἀρητιάδη κρήνη ἔπιεργε βοός.
ἔνθα καὶ ἐνταῦθα, σταμὲν βοός, ἦν οἱ Ἀπόλλων
ἄπασι μαντοσύνην ἐγκατέθηκεν ἐλθεῖν.

venientibus illis
Rex AEta feros dedit in certamina dentes
Aonij serpentis. eum namque are cecidit
Europam quærens Cadmus, cùm mœnia Thebas
Ogygias putiit seruantem, vbi nascitur vnda
Fontis Aretiadæ ductu bouis ille quieuit
Hic primùm, dedit esse ducem quam clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces amplius videre potuisset credita est Europa in Deorum numerum relata, vt ait Lucianus in Dea Syria: quamobrem ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est, Phœnices illam templis & altaribus & propriis sacerdotib. decorarunt, sacrúmque putatum sermonem de illa vulgarũt, quòd Iupiter in taurum versus, vt diximus, illam in Cretam abstulerit. Præterea Sidonii numismata eum fœmina tauri dorso insidẽte ac mare transfretante cuderunt in eius honorem. Memoriæ proditum fuit etiam Carneum fuisse Iouis & huius Europæ filium, quèm ab Apolline & Latona fuisse educatum memorarunt. Huic fratrem Leotychidem nonnulli adiunxerunt, sororéſque Hydarnim, Limeram, & Alageniam qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hactenus explicata fuerunt quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint perquiramus.

¶ Scriptum reliquit Herodotus in primo libro suarum, historiarum, Cretenses, homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendam suo regi contendisse, quorum tamen nomina ignorati inquit, vt est in his: ὡς μετὰ δὲ ταῦτα. Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τούνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῶν Φοινίκων ἐς Τύρον ἐλθόντας ἁρπάσαι τὴν βασιλέος θυγατέρα Εὐρώπην. οὗτοι δὲ ἂν οἱ τότε Κρῆτες

Postea verò nõnullos è Græcis (non tamẽ nomina proferri possunt) in Tyrum classe delatos fuisse memorant, atque Europam regis Phœnicis filiam rapuisse. fuerunt autem isti viri Cretenses.

Circumferuntur illa, de tauro memoriæ prodita fabulo-séque confícta, quòd in prora eius nauigii, quo vecta est Europa, taurus esset depictus, vti traditum est ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam nõ solùm in numismatis, sed etiam in picturis domesticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere consueuerunt, quare pistricem & centaurum & chimæram naues appellauit Virgil. ab illis formis animalium quæ in proris erant picta, vt est lib. 5. & nomen pecuniæ atque peculi inde apud Latinos manauit. Ego nonnihil præterea ad animorum moderationem pertinens sub hoc huiusce fabulæ inuolucro contineri crediderim præter historicam explicationem, quando vel ipsum Deorum regem creditum Iouem propter lasciuiam in animal turpe se mutauisse tradiderunt ad posteros. Nam significare volebant nullam esse turpitudinem, in quam libido & effrænata quædam Veneris titillatio non impellat, nisi quis prudentia & ratione moderationem adhibeat, vnde præclarè dictum est ab Euripide in Medea, ingens malum mortalibus esse amorem, vt est in hoc versu:

φεῦ, φεῦ, βροτοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα!

Heu, heu, viris ingens vt est Amor malum!

Sapientissimè igitur in Pythagorista scripsit Aristophon amorem de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudentiores esse detrusum, quoniam esset ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cùm discordias & inimicitias inter Deos sereret, vt est in his:

εἶτ' ἐ δίκῃ σὺ ἐς' ἀπεψηφισμένος
ὑπὸ τῶν θεῶν οὐ δικ' εἰκότως ἔχεις,
ὃς παρὰ πάντα κακὰ γὰ ἐμέλησε στάσεις,
ἔτ' ἐν μετ' αἰ ἦν ὡς δ' λίαν ἐν θεοῖς
καὶ συλλογὰς ἐποιοῦ τε ἀπὸ τῶν πτερῶν
ἵνα μὴ πίπτων φέρε τὸν ἐρωτὰ σάλιν,
ἀλλ' ἐ αὐτὸν ἐφυγάδ ἐστὶν οὐ ἡμῖς κρίτον.
τοὺς δ' ἀστέρυγας αὖ ἔχε, τῇ Νίκῃ φορεῖν
ἔδωσαν ἀθέμιτος σκῦλον ὃτ' ἦν πολεμίων.

Reiectus est nunquid Deorum calculis
E coetu Amor decem duorúmque? omnia
Turbabat ille: bella litésque intulit
Vbi esses vnà, quòd foret valde insolens
Huic arroganti alas eecidérunt Dei.

Valere

Volare rursus ne valeret ad polum,
Profugum deorsumq; expulerunt ad viros.
Alas dedere, quas habebat, posset vt
Exuuias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maximè scopuli, in quos deuitandum est ne humana vita illabatur, ita scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando vterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimã perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. nam sicut tanta vis est iræ, vt vel in res animæ sensúque carẽtes excitet, & in ferrea artis instrumenta inflammet, si opus artis, parum feliciter ob imperitiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil iis ipsis rebus homines prudentiores: sic amor facit, cùm sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, vt neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperii tantilli faciant plerique, neque intelligatur his moribus agitatos cæteris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium pretiosissima est & Deo gratissima, contaminatur, & conculcatur, captiuáque ab amore, quò libuerit, trahitur. Facit enim amor vt turpia, deformia, tristia, damnosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atque laudabilia videantur. quare non minùs illi qui amat, quàm ebrio & insano illud conuenit, quod est in Oreste Euripidis:

μὴ δῆτα παλαίσμασί τ' ἐμοῖς σοῖς τε θρηνήσῃς,
εἰκῆ γὰρ ὄψει δῶμα δοκοῦσ' ὀρθὸν ἔχειν
Iace silens tuo misselle in lectulo:
Nihil vides verè, vt videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in taurum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cùm vellent antiqui amoris insolentiã & obscœnitatem per hęc patefacere. nam omnia propè bella, deuastationes regnorum, euersiones ciuitatum, incẽdia prouinciarũ descripta à poetis, omniáque hominũ deliria, propter lasciuos amores, & immoderatam libidinẽ euenerũt. Præclarè igitur ac sapienter suauissimus poeta Euripides in Hippolyto Coronifero ita scripsit, vbi quot mala in humanam vitam per mulieres irrumpant, considerasset:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ νιν βροτοῖσ' ἐπῴκισας κακὸν
γυναῖκας εἰς φῶς; εἰλίν οὐ κατόψεται.

εἰ γὰρ βέλτιον ἦθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἐνθάδ' ἡμῶν χρῆν παρεσκευάσθαι δόμους
ἄνευ τε χαλκοῦ καὶ σίδηρου καὶ χρυσοῦ βάρος
παῖδων περίσσαι, σπέρμα τ' ἀρσένων τέκνων,
τῶν ἀξίας ἔχρῃζον ἐν δόμοις τροφῆς
ταῖσιν ἀλαδύτοισιν ὑμῶν ἔπη.

O Iupiter quid hoc malitiæ mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile semen si velles genus,
Non id decebat fœminas producere:
Sed in tuis templis viros deponere
Ferrum, vel æs, puri vel auri pondera,
Et filiorum sic referre semina
Pro precio mox singulos in ædibus
Mox liberos sic esse procul à fœminis.

Et iucundus Menander in Tibicina siue ἀδελφοῖς.

ὃ γαμεῖς ἐὰν νῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
μαλακία γὰρ καὶ τὸ δι' αὐτὸ σοι παραμεῖναι γαμεῖν.
δέδογμ' ἐμοὶ τὸ πεῖραμ' ἀνθρώπου κύβος.
πίμπλαμ' οὐθενὸς ἧττον νῦν ἀληθοῦς.
εἰς πίλας ρ' αὐτὸν ἐμβαλεῖς γὰρ παραχρῆμ' ἴσον,
ὃ λίθος, ἀλλ' ἀληθῆ, οὗ ἥδ' τελακατ' ἐκ χθόνος πεσὼν
τρία πλοῖα κατέγνωκε δ' ἐς σοφὸν ὄχλον.

Mentem si habes, nullam capesse coniugem
Vitam relinquens hanc. ego duxi prius,
Quare tibi suadebo ne ducas mihi
Decreta res, & iacta pro sua alea est.
Seruaberis sic, perge, te credis freto
Magno negotiorum, at non illi Libyco
Ponto, vel Ægæo perire vbi solent
E nauibus triginta, tres haud sæpius.
Est nemo sospes coniugem qui duxerit.

Atqui si res altius consideretur, vereor ne omnis illa reprehensio fœminarum in ipsos viros redunder, quia nullũ malum committitur à solis fœminis: cùm omnium malorũ ac scelerum vel adiutores & socios, vel consultores viros habuerint. nihil est igitur quod sua dementia à viris in mulieres reiiciatur. nam fœminæ animalia imperfecta vt plerique appellant nõ sunt à perfectis viris ad omnia flagitia adiuuãdæ aut etiam impellendæ: sed potius admonendæ, atque à

cõna-

conceptis in animo erroribus salubri consilio trahendę, habent fœminæ verecundiam quandam à natura insitam, magis quàm viri, & timorem & imbecillitatem ingenii ac corporis ad res perficiendas, quibus magis ab omni turpitudine deterrentur, & sanè facilius est mulieres, quàm viros intra honestatis terminos coercere. oportet infelicium mulierculārum misereri, quæ tot incommoda verè patiuntur, quot memorantur ab omnium propè poetarum suauissimo, vt mihi quidem videtur, Euripide his versibus:

πάντων δ' ὅσ' ἐσ' ἔμψυχα καὶ γνώμην ἔχει
γυναῖκες ἐσμὲν ἀθλιώτατον φυτόν.
ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι δεσπότην τε σώματος
λαβεῖν κακοῦ γὰρ τοῦτ' ἔτ' ἄλγιον κακόν:
κἀν τῷδ' ἀγὼν μέγιστος, ὅν κινδυνεύομεν
ἢ χρηστὸν ἢ δύσκλειᾶν ἀπαλλαγαί
γυναιξὶν· οὐδὲ οἰκέται' αἰδώσασθαι πόσιν,
εἰς καινὰ δ' ἦλθ' ἀεὶ νόμους ἀεὶ ψυχῆς
δεῖ μάντιν εἶναι μὴ μαθοῦσ', ὡς οἰκάδε
ὅτῳ μείλεται χρήσασα ξυνοῦσ' εὐτυχῇ,
κἀν μὴ ταὐτὸ' ἁρμὸν ἐκτείνῃ ψυχῇ πρὸς
κύριος ξυνοικῇ, μὰ βίᾳ φέρειν ζυγόν.
ζῶμεν δὲ οἴκοις εἰσδεδεγμέναι μὲν θανεῖν χρεών.
αὐδᾶν δ' ὅταν τοῖς ἐν δόμοις ἄρχῃ τις ξυνών,
ἔξω μολεῖν χρὴ παῦσα καρδίας χόλου
τὸν δὲ φίλων τιν' ἐν δόμοις ἥδιστον προσπεσεῖν·
ἡμῖν δ' αὐ ἔνδον τοῦτο μέγιστ' ἀνάγκη φρουρεῖν.

Nos fœmina miserrima planta sumus
Viuentium, vel mente qua pollent prius
Nobis maritos est opus pecunia
Emisse grandi, perpetique corporis
Heros, quid infelicius dici queat?
In hoc labor sit plurimus nobis, bonos
Nanciscier, quòd à viro discere
Sit turpe, nec sprouisse fœmina licet.
Leges nouas petenti, & hinc domum nouam
Illi sit esse vatem opus, ni sciuerit
Domi marito conuenit quali vtier.
Quòd si maritus gaudet illis moribus,
Ferátque lætus id iugum, dulcissimum est:
Sin, emeri præstaret inde millies.

Ægrè vir ipse, sùm tulit domestica,
Sedauit iram cordis exiens domo,
Petens amicum, vel sodalem quempiam
Nobis misellis cernere hunc vnum est opus.

Aiunt præterea Cadmum vbi è Phœnicia in Græciam traiecisset, primùm detulisse quarundam literarum cognitionẽ, cùm antea res philosophicæ per fabulosas narrationes tantùm in manus ad posteros traderẽtur. Primus idem historiã soluta oratione scribere aggressus est, quod tamẽ quidã non Phœnici, sed Milesio Cadmo attribuerunt. Primus hic æro sum lapidem Cadmiam vocatum adinueuit, è quo æs coqui ac fieri consueuit, fecítque æs ipsum purius, cùm ante eius tempora per imperitiam artificum æs multa inutilia commista soleret habere. Europa postmodo consecuta est à Ioue vt tertia pars orbis de suo nomine diceretur, quam ita sitam esse dicunt, vt per fretum columnarum nauigantib. interius in dextra parte sit Africa ad Nili vsque fluenta: in sinistra Europa ad Tanaim vsque & Mæotidis incolas, & Borysthenes, cùm vtræque hæ partes Asia terminentur. est quidẽ Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partẽ Tanaidis & Mæotidis plagę finitimam, quę ob ingentem vim frigoris non commodè habitari potest. Thasus postea Herculẽ Tyrium esse contendens, vbi ad Olympia veniſſet, ciuis sui statuam æneam decem cubitorum erigendã curauit super basi ærea, quæ statua læua arcum, dextra clauam tenebat. Atque tot de Europa dicta sint, nunc de Penelope disseramus.

De Penelope. CAP. XXV.

PENELOPE fuit Icarii & Periboeæ Naidis filia, quę priùs Arnæa vocabatur, habuítque quinque fratres, vt inquit Silequs Chius in fabulosis historiis, Caunum, Phalerum, Nopsopem, Philemonem, Helorum. Fama est Icarium quo tempore gestaret in vtero Periboea, iuisse ad oraculum propter quędam visa sibi in somniis, vt sciscitaretur quid vxor esset paritura, ac responsum tulisse huiusmodi:

Αἴσχος ἔχει Περίβοια, κλέος τ' ἐν γαστὶ γυναικῶν.
Fœmineum Periboea decus, Periboea pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neque rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam, in suam familiam ex illa quę nasceretur redundaturam, continuò natam Ar-

næam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæque ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam nominarũt, quòd eam nollent educare, cùm ἀνέσθαι refutare & abnuere significet. cæterum peluis vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset, neque recessisset ab eo loco, vbi primùm deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarũ aquarum refluxus illã sensim detuliſſet, dicuntur aues quædã ad eius puellæ vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant, iu quas conuersas Melagri sorores post diuturnas lacrymas ob impatientiam doloris fabulati sunt, vbi stipes illi cœtaneus fuisset in ignẽ coniectus. Has aues arculam ad litus appulisse memorant, cùm parum distaret à litore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum ac Icario narratum ita misericordia puellæ eius animum commouit adhortante & impellente præcipuè Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuenram peluium cũ auibus nutricibus domum detulerit. Illæ igitur aues cũ Penelopes per illud tempus à Græcis dicerentur: nam Penelope est gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox depositio Arnææ nomine filiam Penelopen vocauit, vt testatus est Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda. post modo cùm ad nubilem ætatem accessisset Penelope, tanta corporis pulchritudine, tantáque morum elegantia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenum excitaret. multi igitur è principibus Græcarum ciuitatum illam in matrimonium petiuerunt. Sed cùm oraculi adhuc memor Icarius eam neminĩ cuperet in matrimonio collocare, nisi præstantissimo viro, qui posset & prudentia & virtute filiæ suæ desideriis moderari, quæ hactenus omnem honestatem illæsam & integerrimam seruasset, proposuit cursus certamen in via Apheraide illa de causa vocata apud Lacedæmonios, non procul à Carnei Apollinis sacello. Nam cùm ibi è carceribus proci emissi fuissent, Aphera via vocata fuit, quia ἀφίημι sit dimittere. In iis ludis victorem declaratum fuisse Vlyssem memorat Pausan. in rebus Laconicis, quare illi præmium cursus (vt aiunt) promissum datæ sunt Penelopes nuptiæ: quare Vlyses simulacrum Mineruæ dicauit, quam nominauit Celeuthearn. Postea multis precibus ac pollicitationibus fertur Icarius tentasse Vlyssis animum vt mallet apud se Lacedæmone, quàm in Ithaca habitare

ibique habere suetum domicilium. ea spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neque posset id Vlyssi vllis rationibus persuadere, sese conuertit ad expugnandum animum filiæ, eámque orare cœpit ne se in extrema senectute mortua iam Peribœa in assiduis lacrymis diuturnóque luctu solum domi desereret: quæ preces patris irritæ fuerunt apud filiam quoque. Aiunt tamen Vlyssem vel senis misericordia commotum, vel importunitate, optionem dedisse Penelopæ vtrum mallet eligendi, vellet-ne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacam illo relicto concedere. at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse, sed in cutru velata facie, in quo erat, perstitisse. Illud vbi percepisset Icarius, quòd maritum sequi mallet, quòd dicere puderet, permisit cum viro abiret in Ithacam. Postea cum Telemachum filium ex illa suscepisset Vlysses protractus fuit ad bellum Troianum, vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo abfuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrimè seruasse pudicitiam per viginti annos, quæ postquam omnes heroes è bello Troiano euersa & succensa iam Troia domum rediissent, (nam post decennij bellum Troianum, decennium errauit Vlysses.) dicitur à multis principibus propinquarum ciuitatum rursus fuisse solicitata vt ad secundas nuptias transiret, quòd iam mortuum esse Vlyssem arbitrarentur. Ad eam rem maximè illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo, quòd ex ipsius Penelopes prouentibus viuebant, semperque illius fiebat minor res domestica. hoc incommodum videbatur vna ista ratione deuitatura, si cuipiam illorũ nupsisset. At Penelope spem illorũ fallebat per dolum, quibus promiserat se statim atque inceptam telam texuisset, non amplius Vlyssem expectaturam, sed vnum esse illorum capturam maritum. Istud autem faciebat, quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superborum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent, vel vniuersas Penelopes facultates breui dissipassent, vel in illam violenti irruissent. Sed enim cùm tantũdem operis per noctem demoliretur, quantum per diem texuisset, ita illorum expectationem in aduentum vsque Vlyssis denique protraxit, à quo domũ reuerso omnes illi proci fuerunt artificiosè trucidati. Inquiunt prætereà non procul à Ladæ stadio vocato in agro Orchomenio-

rum

Penelo-

Penelopen filium Vlyssi, vbi reuersus fuit à bello Troiano, peperisse, quem propter operam patris egregiè in illa expeditione nauatam, Ptoliporthum, hoc est vrbium populatorem, siue euersorem, nominauit. Fuit Mantineusium sermo præterea, vt ait Pausanias in rebus Arcadicis, Penelopē fuisse ab Vlysse illo crimine damnatam exactumque domo, quòd procos vltrò allexisset & inuitasset quæ in Spartam priùs se cōtulit, & nec à patre, vt iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus, cohacta fuit se inde recipere in Mantineam, vbi etiam illam decessisse, sepultámque fuisse inquiunt non procul à Ladæ stadio, & à templo Dianæ. Hæc illa sunt ferè omnia, quę de Penelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proiecisse, quoniam credidisset oraculū significare aliquam insignem turpitudinem aut dedecus & infamiam mulierum illam futuram, quāuis longè diuersa esset oraculi sententia, quòd diceba illum honestissimum pudorem & verecundiam muliebrem, quæ in honestissimis matronis requiritur, futuram in ea quæ nasceretur, atque gloriam futuram ingentem sexui muliebri. Alij tamen & honestissimam mulierem fuisse Dido cōtendunt. & infamem Penelopen, quæ cum omnibus procis concubuerit, ac Pana genuerit, sed pro studiis in se scriptorum fuisse vel bonas, vel malas creditas, sed tamen de Penelopes bonitate crebrior sententia inualuit, de qua ita scripsit Eubulus in Chrysilla:

ὦ Ζεῦ πολυτίμητ' εἰπ' ἐγὼ τοῦτ' ἐκ τίνος
ἐρῶ γυναικὸς μᾶλλον ἢ Δι' ὀλοίμην ἄφρ.
πάντων ἀφ' ὧν κτημάτων, εἰθ' ὑγίνετο
κακὴ γυνή Μήδεια, Πηνελόπεια δὲ
μόνη σωφρονεῖ, ἥδε τῆς ἀεὶ Κλυταιμνήστρα κακὴ
Ἀλκηστις αὖ τἀνδρὸς χρηστή.

O Iupiter prudens ego dicam malè
De fœminis? ò per Iouem perdar priùs.
Est omnium rerum opima ipsa fœmina.
Medea praua est, Penelopen statim feres
Bonum quid esse, mox Clytæmnestra mala
Repugnat Alcestis.

Neque mirum est statim natam Penelopen in eas calamitates incidisse, quando nemo propè sapiens aut fortis est idē fortunatus. est enim semper atrocissimum certamen virtuti cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros insignis

virtutis heroas ac bonos viros antiqui calamitosos fuisse finxerunt. & profectò calamitates sunt donum Dei, maius forsasse omnibus commodis, & clarissima opportunitas ac facultas à Deo oblata ostentandæ exercendæque fortitudinis. Inde Semiramis omnium mulierum clarissima, quas ferimus ingenio & prudentia valuisse, eandem propè fortunam experta est, quam Penelope ab auibus educata. & Danae cũ filio in arcam ligneam inclusa atque in mare deiecta, mox à Deo seruata fuisse dicitur, cùm reipsa nemo vir bonus à Deo in rebus aduersis deseratur, qui ad ipsum mentem synceram conuerterit. Fuerunt multi alij, quos longum esset recẽsere, qui infantes feris proiecti responsa Deorum non fefellerunt, sed contrà ab ipsis feris educati, ac non solùm liberati sunt. Dicuntur propositæ nuptiæ Penelopes victoribus cursus pro prisca cõsuetudine formosissimarum mulierum, vel quòd ita pro oraculorum responsis procos à nuptiis quarũdam mulierum deterrerent per pericula victis imminentia, vt Atalantæ & Hippodamiæ: vel quòd res egregias censerent nõ debere nisi virtuti & strenuitati proponi, cùm ignauiæ & socordiæ & desidiæ solæ ærumnę propositæ sint: cùm verissimum sit illud Hesiodi dictum in operibus & diebus, quòd

αἰεὶ δ' ἀμβολίεργὸς ἀνὴρ ὀπιπτε πλαίεσθαι.

Aerumnis tardus semper luctatur inérsque.

Enimuero cùm Vlyssem prudentiam esse cõstet, iure illi in matrimonium dederunt Penelopen, quam pro continentia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta continentia fuisse dicitur, vt, cum Troia multis vndique accitis ex Asia auxiliis obsidionem Græcorum decennium tulerit. Dijs quoque ipsis hinc inde rem iuuantibus, & tantundem spatium temporis Vlysses post bellum errarit, neque precibus, neque minis, neque importunitate procorum potuerit expugnari, sed multa arte fefellerit. Est enim difficilius animum virtute & temperantia rectè munitum ad aliquam turpitudinem impellere, quàm Troiam expugnare, aut munitissimum oppidum in deditionem compellere, cum nullæ machinæ sint, quæ possint expugnare virtutem. Non enim credibile est virtutem Penelopes decantatam fuisse ab antiquis, nisi præclarum quoddam ad virtutem exemplar vitæ Penelopes institutum fuisset. Illa quæ tradita sunt alibi

de Re-

de Penelope, quòd cum omnibus procis congressa Pana deū peperierit, fabulosa sunt, plurimúmque à veritate dissidētia, cùm neque multos habeant testes, neque rationi conueniat vt è semine plurimorum mulier possit concipere, quia verus vbi cōcepit primùm ita clauditur, nihil vt egredi vel ingredi possit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta sunt, cæteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continētiam, & honestatem, vt illęsam fidem seruarent maritis quam promisissent, ne crederent libidinosorū blanditiis, ne cenſerent quidquam esse præclarius quàm aduersus illecebras inuictas consistere. Quòd autem texēda tela illam procos delusisse tradiderunt, significabant nihil esse periculosius otiosa vita, cùm negotiantes prauę cogitationes, illecebræque voluptatum non tam facilè capiant. est enim otium si non parens, at certè alumnum omnis libidinis, omnisque insolentiæ. Atque tot de Penelope, nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda.

CAP. XXVI.

ANdromedæ exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruātiam, quam celeberrimam fecit vitæ periculum, in quod incidit, non sua, sed matris temeritate fœminæ arrogantissimæ quę sese vel Deabus ipsis pulchritudine præstare ausa est profiteri. non enim modò periculosum est ac difficultatum plenum esse coniunctos affinitate cum illis qui Dei cultum & iustitiam parui faciunt, verùm etiam calamitosum plerumque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Æthiopum regis & Cassiopes filia, virgo sanè egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus ornatissima, ac digna quę è melioribus parētibus nata esset. ferūt. n. Cassiopē adeò forma corporis præstitisse, qua cęteras omnes mulieres anteiret, vt ausa sit vel ipsam Iunonē in contentionē & certamen de pulchritudine prouocare. Iuno tantā huiusce mulieris temeritatē ægrè ferens, cum prius illi patefecisset omnem humanam præstantiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cum rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum vt eius reginę temeritatē reprimeret, suámque iniuriam vlciscereturur: at Silenus Chius in fabulosis historiis nō cū Iunone illā contendisse inquit, sed cum

nymphis Nereidibus. Neptunus autem illa mulieris arrogantia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regionē cete tantæ magnitudinis, támque formidabile monstrum immisisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus demoliretur, à qua peste neque ciuitates quidē erant satis munitæ, cum illas etiam vastitate corporis & ingenti mole opprimeret ac prosterneret. tanta calamitate perculsus animó que consternatus Cepheus oracului consuluit, sciscitatúsque est qua de causa id tantum malorū ac difficultatū eueniret, & quo pacto tanto periculo liberari posset. responsum post facta sacrificia de morte consulentium tulit, non prius cessaturam illam calamitatem, quàm Cassiopes arrogantia excitasset, quàm vnicā filiā quam habebat, Andromedam, illi monstro marino vorandam exposuisset, quod factum est ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud vrbem Æthiopiæ Ioppen vocatam filiam Andromedam ferreis vinculis ligatam exposuit. accidit per illud tēpus vt Perseus cum Medusæ capite illac iter faceret, qui virginis innocentis misertus eam soluit, atque in eodem loco vnà cum Andromeda cete expectauit; vt scripsit Aristides & Libanius atque aduentantis monstri partem in saxum conuertit ostenso capite Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde sic liberatam Andromedam insigni virtute vxorem cepit, atque in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui dixerint Perseum ex illa filiam Persen nominatam suscepisse, quam apud auum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitraretur se habiturū vxorem Andromedā si Perseum obtrūcasset, Perseus fecit vt Phineus etiā viso Medusæ capite cōtinuò in saxum verteretur; deinde Argos cum Andromeda & Danae matre profectus ibi ad extremum vsque vitæ suæ diē habitauit. Hæc sunt quæ de Andromeda memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc cur ita ficta fuerint perquiramus.

§ Si quis diligenter perpendat quæ scripta sunt a nobis in hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud inueniet in illis contineri, nisi antiquorum adhortationem ad pietatem & ad animi moderationem amplexandam. Nam cum Dei præclara munera nesciret æquo animo ferre Cassiope, ausa est vel cum Deabus bonorum omnium autoribus contendere, & sese vel illis propter ea bona anteferre, quæ bona per

illorum

filiorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tantam hominum dementiam vel arrogantiam nō impunè patitur Deus iustus iudex omnium scelerum, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeántque cū diuinis conferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopææripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionem Ægyptiorū siue Æthiopum. Et quamuis pœna sceleratorum coniunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexari finit, cùm semper sit innocentiæ in periculis positæ defensor. Inde fabulati sunt Andromedā in summo capitis periculo positam propter maternam temeritatem tandē Deorum immortalium beneficio Perseum illuc diuertentium non solum fuisse liberatam, sed etiam maiorem felicitatem prouectam, cùm calamitatem patienter toleraſſet, nō potuit ager Æthiopum, populique subditi vitare monstri deuastationem, quo cæso ad pristinam felicitatem redierunt, quia cùm peccauerint reges aduersus Dei cultum, non modò ipsi, sed etiam populi ac subditæ illis nationes eiusdem impietatis vel assectæ vel fautores vnà cum ipsis regibus diuinitus afflictantur: cùm etiam semper Deus iustissimas causas habeat animaduersionis propter infinita propè multorū peccata. nam nullum scelus relinquitur impunitum, quod ab ipso autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel exteræ nationes impulsu Dei in iniustos reges insurgunt, vel populi aduersus iniquos magistratus, vel alius magistratus in alium, cùm Deo commercium sit cum sola iustitia, quæ sola etiam est anima ciuitatum, firmúmque vinculum rerum publicarum ac regnorum omnium. Neque debet quisquam hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarum frustrà excogitatam fuisse ab antiquis existimare, vel in manus ad posteros transmissam, quoniam quæ insulsè prodeunt, breuissimam vitam sortiūtur: at quæ sapienter prodita sunt, illa non facilè vi temporis infringuntur aut debilitātur. inde effectum est vt fabulæ quæ ad corrigendos informandósque mores hominum sunt confictę, ad hanc vsque ætatem nostram penetrarint sine controuersia, cum reliquæ philosophandi rationes propter ciuiles discordias, siue digladiantium inter se philosophantium contentiones sint explosæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER NONVS.

Quàm sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferorum locum introduxerint antiqui.

SED antequam ad reliqua procedamus, cùm multa ab antiquis ad vitam mortalium sapienter gubernandam fuerint excogitata, illustrissime Ioãnes Baptista Campeggi, me operæ precium facturum esse arbitror si demonstrauero omnem antiquorum religionem ad metum Deorum in animis hominum imprimendum fuisse inuentam. Nam cùm turba fœminarum, imperitorúmque multitudo rationes philosophicas minimè possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, & sanctitatem facilè imitari, Deorum metu & timore opus fuit: quæ certè sine fabularum, rerúmque admirabilium figmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc igitur causa fuit cur fulmen Ioui & ægidem attribuerint antiqui pro armis, & tridentẽ Neptuno, & sagittas Cupidini, & faces Erinnybus vitricibus scelerum, & Palladi dracones, & Diis cæteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam quæ excogitata fuerunt, rudia planè primum, & inutilia fortasse ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos homines esse oportebat, qui primùm rudem religionem acciperent, postea recentiorũ Deorum multitudo introducta fuit: & cum his recentiores leges, & non idem ritus sacrorum: quippe cùm antiquas leges à Diis recentibus conculcatas fuisse dicat Æschylus in Eumenidibus. Fuerũt autem recentiores Dii creditι Iupiter in primis, qui omnia priscorũ Deorum iura & omnes leges antiquauit; tũ Hercules & Dionysus, & omnis illa infinita propè Deorũ turba, qui ab ipso Ioue po-

ue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnullis vrbes etiam dicatæ: sicut in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadia Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominũ inuenta sibi grata esse Dii certissimis argumentis illi confirmarẽt, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerũt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis illos in insaniam verteret, quòd si quis neglecta religione in lucũ Eumenidum apud Athenienses ingressus esset, furore agebatur in aream Iouis Lycæi impuris ingressis omnino intra annum mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel beluæ illuc intrarent, nullã reddebant corporis vmbram: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, variciniis, & omnibus diuinationibus, quę ad religionẽ spectabãt: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templũ: nam speculũ fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquã fontis ibi existentis demissum: in quo ægri peractis priùs sacrificiis de more eius loci, vel certã suauitatem vel certissimam mortem ex offerentibus se se in speculo imaginibus intuebantur. id verò non nisi ad cõprobãdam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur, atq; infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquæ & nuper nascentis religionis tempore memorãtur. Ita verò effectum est, vt magna reuerẽtia & sacrificiis, ac religioni Deorum & sacerdotibus ipsis accesserit: cũ sacerdotes è nobilissimis tantum familiis eligerẽtur & omnibus publicis consiliis interessent apud Græcos: nam tanquam Dus præsentibus, quibus nihil ignotum existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidẽtib. omnia publica proponebantur consilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationẽ aggrediebantur, quàm oraculum Delphicũ, aut Ammonũ, aut Dodonæum, aut aliquo pacto Deorum ipsorum voluntatem consuluissent. Sic sequentibus postea tẽporibus fuit in more positum, deinde legibus etiam confirmatum, vt senatus legitimè non nisi in templis Deorum, aut in locis sacris posset haberi: tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conscientię equitatisq; suę testes Deos ipsos facerẽt. Postea

Spésque Timórque pares mortales inter, & ijdem
Infestant animos, numen vtrumque graue.

Nam cùm superiores motus animorum diuinos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, non ne hoc palàm indicarunt Deos omnia prospicere, & viros bonos quàm maximè ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cùm mundum eorum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina præsentia Deorum carere posse, cùm multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur, & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune licuit. Neq. vllus fuit ex hac tanta Deorũ multitudine, cui immortaliũ sapientia, probitas iustitia, integritas, fides, temperantia non esset grata. Quare præclarè traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedentium. Qui enim se humanis vitiis contaminassent, séque totos libidinibus addixissent, quibus cæci se domestici is turpitudinibus ac flagitiis inquinassent: vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ cõcepissent: iis deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum cõcilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterãt. Qui verò multa quidem, at expiabilia peccata commisissent, sordibúsque humanæ fæcis fuissẽt inquinati, illis post certum temporis spatium ad Deorum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent: cum nihil nisi purum & simplex, ad Deos peruenire posset. Qui verò se integros castósque seruassẽt per totam vitam, quibúsque fuisset quàm minima cum corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati: his facilem patere reditum ad Deos, vnde discesserãt, tradiderũt antiqui. Quare cùm sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna præmia proponerentur, cúmque omnium negotiorum cogitationúmque suarum Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum præsentiam demissi. At nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. CAP. I.

VLysses, de quo tam multa, támque mirabilia scribuntur à poetis, & ab omnium poetarum principe Homero præcipuè, natus est in Bœotia, vt sensit Lycophron: vt

verò alij, in Ithaca, parentibus Laërte & Anticlea, de qua ita meminit Homerus libro λ. Odyss.

ἦλθε δ' ὅπ' ἔμπνυχη μητρὸς κῆ πότνια μήτηρ
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.
Atque anima adesse defunctæ matris eodem,
Nata magnanimo Autolyco clara Anticlea:
Quam viuam liqui, petij cùm Pergama sacra.

Silenus autem Chius scriptum reliquit libr. 2. fabulosarum historiarum, Vlyssem vocatum fuisse, quoniam natus sit quo tempore Anticlea prægnans iter faceret, ad Neritúmque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris. nam cùm magnus imber decidisset, illa in via lapsa cecidit ac peperit. Alia tamen ab ira populorum aduersus Autolycum nominatum fuisse Vlyssem maluerunt. Hic vbi nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari filiã, vt aiunt, prosequebatur. Iunctis itaque duobus inter se longè diuersis animalibus littus aratro proscindere cœpit, saltémque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cùm aperire & retegere illius consilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicũm Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit. Vlysses facinus conspicatus, ne filium lædere, aratrum subleuauit, ac retinuit animalia. cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlysse illam insaniam, at non verè esse mente captum. quare ad bellum Troianum cũ cæteris heroibus classe necessariò deuectus egregiam operam Græcis in eo bello nauauit. Primùm n. fuit autor vt Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad bellũ protraheretur. Nam fama est Vlyssem cùm audiuisset per exploratorem quendam Asium nomine, Achillem ibi latere, sumpto mercatoris habitu externi multa venalia attulisse ad Lycomedis filias maiori ex parte muliebria instrumenta. inter cæteras merces, quas Vlysses exposuit, erant pugiones & gladij quidam peromati. his allectus Achilles relictis muliebribus instrumentis ad hæc contemplanda & pertractãda se cõtulit, qua ratione differre à muliebribus ingeniis ac vir esse imberbis inter mulieres cognitus est ab Vlysse, quamuis se fœminam esse per muliebres ve-

stes

ſtes mentitus eſset, deinde ſagittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat, & de Pelopis oſſibus vnum ad Troianum bellum afferri oportere docuit, ſine quibus Troia capi minimè poterat monuerat oraculũ. Cineres Laomedontis clàm è Scæa porta rapuit. Palladium cęſis arcis cuſtodibus ſuſtulit. Explorator cum Diomede miſsus Rheſo Thraciæ rege cæſo abduxit equos, antequam Xanthi aquam bibiſsẽt. Hęc autem omnia niſi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Poſt mortem Achillis de armis eius cum Aiace contẽdit, atque Vlyſses contra fortitudinem Aiacis multa vi eloquẽtiæ demonſtrauit ciuitates ſapientia potius hoſtium, quàm vi armorũ, & firmitate corporis euerti debellarique poſse, quare fixerunt etiam robuſtiſſimum Aiacem facilè inſaniuiſse, quia pleraque quamuis robuſta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potius parum diſtãt ab inſania. Aiax igitur huius eloquentia & rerum gloria ſapienter geſtarum victus circa diluculum ſeipſum cõfodit, vt ait is qui res Cyprias conſcripſit. atque cum paruus eſset Vlyſses, magnus tamẽ erat Aiax: ſed in proceris magniſque corporibus tenuis eſt plerumque ſapientia, vt quorum virtus latius ſit diffuſa, in paruis nimia ſæpe callliditas: quare mediocritas magis eſt laudabilis, de his igitur iure poteſt dici, quòd

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.
Non eſt in tanto corpore mica ſalis.

Multa ſũt denique & aliàs ab eodem Heroe in illo bello, quę callidè excogitata fuiſse commemorantur, quæ nunc omittẽda duxi, atque illa tãtum percurrã, quæ non ad ſubiugãdã aliquam Aſiæ partem, quod quidem nõ valde glorioſum eſt cuiquam, præſertim ſi id fiat per multas plurimorũ manus: neque ad occupandum attinent imperium Troianorum, ſed ad ſeipſum, quod multo præclarius eſt, vincendum, & ad cõponendos animi motus, & ad mentem ſuam rationi prudentiæque legibus ſubiiciendam, fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia cum in patriam nauigaret Vlyſſes, ad litus Ciconũ, qui fuerunt aſperrimi Thracię populi, tempeſtate delatus, ibique Iſmarum, quam ciuitatem Maroneam poſtea vocarunt, populatus, erat inde abnauigaturus, atque non cõſulentibus amicis die poſtera irruẽtibus Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis è ſuis in prælio àduerſus irruentes Ciconas deſideratis ſoluere tãdẽ

ab illo littore coactus est. Atque cum magno negotio postea terram attigisset, ibi biduum commoratur, tertiáque die nauigatione prospera vsus patriam ferè attigerat. Sed à Maleo promontorio depulsus decimo die rursus in Aphricam magna tempestate delatus ad Lotophagorum regionem appulit: ibi cùm socii eius locorum fructus gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterunt. Inde verò ferrur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim sociis intrauit. quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit: & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit, tum pellibus ouium indutus cum superstitibus sex sociis ex antro inter oues mirificè clàm elapsus est. è Sicilia deinde ad insulam Æoliam delatus ventos in vtrem inclusos, præter Zephytum, omnes accepit ab Æolo: nam is Sicilia & ab Æoliis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, recluisisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Æoliam insulam denuò repellitur. Hic rursus cùm frustrà Æoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tanquam Diis inuisus ex insula sic ab Æolo repellitur:

ἔρρ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.
κέρ' ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπεχθόμενος πάλιν ἔρχεαι.

Ocyus este procul viuentum pessime sede,
Cede procul, superis inuisus fluctibus erras.

Tum verò ad Læstrygonas immanissimos Campaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Ææam insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita habitabat Hęc etiá nõnullos è sociis Vlyssis exploratũ quinã insulam incolerent missos, in beluas conuertit. Ad hãc Vlysses intrepidè accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cũ hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiam delata vrbi Ardeę nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausonia. Mox ad

inferos

inferos descendit, vt è vate Tiresia quæ sibi agenda forent, perdisceret: vnde reuersus coli mnam Plutoni ac Proserpinæ consecrauit, mox ad insulam Sirenũ delatus aures sociorum cera illitas obturauit, séque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertransiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filiæ paternos greges custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges læderent, sed ipso dormiente fame coacti (iamdiu enim per magnam annonæ penuriam plurimum passi fuerant nauigantes) plura animalia è gregibus ceciderunt: quod scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & vẽtis agitatus: ac tandẽ ad Ogygiam insulã delatus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus, septem annos cum illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam suscepit. Inde cùm rate denique vectus fuisset ita Diis iubẽtibus, cùm non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangitur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filii grauissimam tempestatẽ illi immisit. Huius miserta Leucothoe tabulã subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum adnatauit, nudúsque inter frondes arborũ ibi se occultauit. Cũ verò vestes postmodo à Nausicaa filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus est à qua nauibus & sociis dono acceptis in Ithacam cum muneribus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto mendici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediit, domũque suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Post reditum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium, siquidẽ alii Penelopen illi filium peperisse inquiũt, qui deuicta Troia Ptoliporthus fuit appellatus ad memoriã paternæ virtutis, cùm illud nomen populatorem vrbis significet. Alii dixerunt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatã, quòd procos vltrò inuitasset, ac domo ejectã priùs Spartam, deinde Mantineam illam adiuisse, vbi vitam concluserit. Hæc autẽ omnia ita sunt à poëtis decantata, vt vel solum Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. Pindarus tamen in Nemeis multo plura decantata fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint cùm poetam benevolum & amicum sit nactus. At alii aiunt

Vlyssem fuisse à Telemacho occisum, quem susceperat è Circe, qui etiam veritus à custodiis ad patrem accedere, quosdam è custodibus trucidauit, & mox patrem ipsum incognitum lancea transfixit, cui alligauerat in summa parte os turturis marinæ, cui frequentibus somniis & auguriis fuerat prædictum fore vt à filio sibi caueret, velut ait Dictys Cretensis in lib. 7. belli Troiani.

¶ At nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. Atque illud esto primũ, quòd si quis diligentiùs consideret illa quæ memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersam hominũ vitã in his fabulis expressam fuisse, & præclara sub his præcepta contineri, quę spectẽt plurimũ ad animos nostros in omnes fortunæ euentus ad sapientiam informãdos. Quis est enim Vlysses? an nõ sapientia, quæ inuicta per omnia pericula intrepidè pertransit? aut qui sunt Vlyssis socii, non ne animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis sociis in præliis aduersus Ciconas ad radices Ismari montis amisit? cur multi fuerunt à Læstrygonibus absumpti? cur nõnulli à Cyclope vorati? cur alii à Scylla & Charybdi grauissimis monstris absorpti? Quoniam multi vel ira vel dolorib. vincuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur atque consternãtur, animóq; deficiunt, vt ad piorum locũ, tanquam in patriã, peruenire non possint. Nam cùm pars animæ nostræ altera rationi parear, altera ad illam surda sit omnino, meritò illos socios Vlyssi iniunxerunt. Alii contrà non cedunt quidem difficultatibus, aduersus quarum molẽ inuicti persistũt, sed inter Phæacum delicias, aut inter fructuum Lotophagorum suauitatẽ, aut per iucundissima Circes pocula, aut cantus Sirenum, propriam salutem neglexerũt. Quare non pauciores inter delicias aut voluptates, quàm inter grauissima pericula socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autẽ vis voluptatũ, quámque pernicioſa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi: quippe cũ vel tanta moles Cyclopis fuerit per vini suauitatem oppressa. Cum demonstrarent rursus poëtæ diuinam bonitatem omnibus patere eius auxilium implorantibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Æolo accepisse, qnæ tamen neglecta semel, postea non foret ita facilis & omnibus obuia, illum ad Æolum reuersum repulsam passum fuisse inquiunt. Deinde ostendũt auaritiam sociorũ Vlyssis, qui vtrem recluserunt, multorum & laborum & calamita-

lamitatum fuisse originem. Ibidem quàm necessaria sit imperatoris vigilantia ostenditur, cùm neque tantillum quidē ab administratione rerum ad communem omnium salutem pertinentium recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam, sed ad propriam vtilitatem, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantum quod sibi conferat, legitimum esse arbitrantur. Deinde significatum fuit per hæc vino bono necessaria esse omnino prudētiam, & rerum futurarum quasi diuinationē quandam, & præcognitionem, cum scisciatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superanda pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupescit humanum ingenium, facilè monere potest Mercurii munus, quod datū est Vlyssi aduersus omnia venefícia. Cur inter suauissimos Sirenum cantus vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit: quia aduersus illegitimarū voluptatum illecebras vel surdos esse, vel rationi firmissimè alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socii naui igne fulminis cœlestis conflagrāte vbi Solis greges mactauissēt, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac solus Vlysses euasit? quia nemo impune denique religionem paruifacit cùm innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modò nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argenti dives multis acceptis sociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines, quas virum sapientem æquo animo perferre opus est. Hic idem sumpto mendici habitu consilio Palladis post omnes procos cæsos tranquillus in patria fuit, quoniam viri boni, & mali eundē habent ortum, & exitum vitæ: omnes enim mendici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu superatis denique & extinctis libidinis voluptatúmque omnium stimulis, qui proci sunt animæ nostræ, in patria, in piorum locis, in Deorum concilio felicissimè viuimus. Quare si quis vel illa monstra, quæ dicitur Vlysses expertus, alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssem fuisse delatum is nimium rerū antiquarum scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitámque mortaliū rectè instituendam excogitata putet, mecum planè sentit: cùm omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non nisi

diocriter pertineant. Dicta est Minerua Vlyssi omnem deformitatem abstuliſſe, vt ait Plutarchus in Synopsi, quia sapientia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlysse ita breuiter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste.

CAP. II.

ORestes autem fuit Clytęmnestræ, & eius Agamemnonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum, vbi Græci ad Troiam militarent, quem alii dicunt in conuiuio cùm domum post id bellum rediſſet, alii in balneo vnà cum nonnullis viris illustrib. per insidias Ægisthi fuisse cæsum. Ferunt Orestem paruulum domi cum matre relictũ fuisse, quo tẽpore Agamemnon ad bellum Troianum nauigauit, vbi cantorem custodem & admonitorem Clytęmnestrę reliquit. At Ægisthus Clytæmnestræ desiderio captus cantore clàm per insidias in insula deserta obtruncato, illa denique potitus est. Hic idem Ægisthus Agamemnone patre Orestis cæso filium quoque erat occisurus, nisi is ab Electra sorore admonitus insidias sibi parari ab Ægisthio, fuga sibi salutẽ comparasset. Alii dicunt Arsinoen nutricem cæso patre rapuisse Orestem, eúmque seruasse cùm esset trium annorum, vt inquit Herodotus in Pelopeia. Pherecydes sensit Orestem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori, crudelitatique Ægisthi, sed filium Laodamiæ pro Oreste fuisse ab illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Strophiũ principem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in matrimonium duxerat, vbi ad duodecim annos commoratus, cùm iam ad robustiorem ætatem peruenisset, & paternæ cædis memor, & acceptæ ab Ægisthio iniuriæ non oblitus, tanquã nuntius mortis Orestis ad Clytæmnestram matrem admittitur: atque Electra conscia, quæ data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne possent, qui ex illa nascerentur ad regnum aspirare, matrem & Ægisthum eodem ferro obtruncauit in paternæ cædis vltionem. Atque hoc factum fuit in quodam sacello Palladis, quod fuit extra vrbem, cùm adulteri pro morte Orestis Diis gratias agerent, vt magno periculo liberati, qua de causa Ioui liberatori sacrificabãt. Nam cum sororis marito, eúmque coniunctis armatis templi aditum Orestes occlusit, ipsèque ingressus cũ paucis, sua manu ambos confodit & trucidauit. Id autem factũ est ab

Ore-

Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oreste his carminibus:

Φ. τέου δ' ἀ Φοίβου ὕβρ' ἔτ' ἐξεπίστασαι,
πείθει δ' Ὀρέστην μητέρ' ὅστις ἐκτανεῖν,
κτεῖναι· πρὸς ὃ τί χάτερ' ἐξόκλημα φέρει.

Quid est opus narrare Phœbi iniuriæ?
Matrem hic Oresti suadet illius qua edidit
Mactare magnam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestem non fuisse per id tẽpus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phoceensium auxiliis fretum Spartæ regnũ occupasse, cui Lacedæmonij haud quaquã inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerent, quàm Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionẽ Menelai filiã nupsisse Oresti, de quo natus est filius Sisamenus, qui patri Oresti in regnum successisset, vt ait Paus. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cædem diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erinnybus vltricibus scelerum: vt verò Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytæmnestræ: vt verò Amorgius Simonides, ab Erigone Ægisthi & Clytæmnestræ filia: in quo iudicio cùm par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineruæ arã erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò infestantibus Erinnybus è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. Cùm enim nescio quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primùm profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalopoli, ad quam vrbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vt scripsit Acesodorus lib. 2. de vrbibus. Alij dicunt Orestem Thraciæ vrbem ab ipso Oreste conditam & appellatã fuisse quæ postea vocata fuit Adrianopolis: atque ibi primùm furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alij dicunt Orestem sibi manus alterius digitũ hîc abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ sibi obuiæ primùm fuerũt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sũt, quare ad se ipsum rediit. Quidã apud Troëze-

nios diu mansisse tabernaculũ vocatum Orestis tradidertũt, quod erat insigne ædificiũ apud illos, in quo loco cùm parua esset cella ante id tempus, illum consistere Trœzenij iusserunt antequã materni sanguinis maculas expiationibus elueret: quo etiam in loco dũ ritè expiaretur, solebant cum illo epulari, qui præerant illis lustrationibus. Mansit postea consuetudo apud Trœzenios vt posteri illorũ præfectorum in eodem loco statis diebus cœnitarent: eius autem expiationibus & laurum adhibitam fuisse, & alia lustrationum genera, & aquam ex Hippocrene fonte, scripsit Melãthes in libro primo sacrificiorũ. Habuerunt enim ipsi quoque Trœzenij Hippocrenem fontem, de quo longè alius est sermo, atque de Hippocrene fonte Bœotorum. Hic in Macedoniam profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Argos Orestici, & vniuersa regio Orestias, vt testatus est Strabo libro septimo. Narrant Orestem Athenas per id tẽpus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quæ scripsit Apollodorus Antheserteria fuisse antiquitus appellata, quasi floralia dixerim. Cũ igitur interfacrificia nõ admitteretur, vt pote cæde matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse: cũ choã vini (est autẽ illud mẽsuræ nomẽ apud Atheniẽses) dari singulis cõuiuiis iussisset, imperauit singulis vt suũ biberẽt, neque alij de suo cuipiã infũderent, ne ex eodẽ cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino: neque rursus grauiter ferret, quòd ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atque inde Choum solennitas manasse eo ritu credita est. Neque verò illud ipsum sine oracvli monitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in Tauris:

πρῶτα μὲν ἐπεὶ ξένον
ἐκὼν ἐδέξατ', οὐδὲν ὄντες συμφορᾶς
εἰ δ' ἦσχον εὐδαίμονα μονοστιβῆ μέλη
παρεῖχον οἰκεῖν ἴδια ἐκ ταὐτοῦ στέγη.
στέγη δ' ἐκ πάντων ἐξόπιν μ' ὤπασε
δαιτὸς θυσίμου πόσεως τ' ἐμοὶ δίχα.

Primùmque nullus hospitum
Me cepit, inuisum velut Deis virum:
Qui me colebant, hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vnam in domo.
Silentio prebere cuncta, quo forem
Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

Enimue-

Inimuerò cum postea oraculũ sciscitatus esset Orestes, quo pacto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiè colebant, abstulisset ac Græciam, sororémque Iphigeniam recuperaret, & in fluuio ablueretur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille diu anceps peruenit in fines Rheginorum, atque in fluuio ibi flumine se abluit. Mox in Siciliam Syracusas transiens fertur cum è Taurica rediret, templum ibi exstruxisse, & simulacrum Deæ consecrasse, quam fascellitim nominarunt, quæ illam imaginem intra fascem lignorum occultauerit. Orestes, cum esset illam è Taurica exportaturus: idque primum statuam auferret: vbi primum in Tauricam accessit Ergò igitur cum accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus, (nam Pyladē Strophii Phocensis filium, cum quo fuit à teneris educatus, omnium profectionũ, periculorúmque socium fidissimum habuit) ad Thoantē regionis regē deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur: deinde ad Iphigeniam ad templum missi cũ statua per noctem conscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequã inde solverent, Orestes comã lugubrẽ in Tauris deposuit, quẽ ritum postea detulit in Cataoniã, vt scriptũ reliquit Phanodemus in lib. 7. rerum Atticarum, & Strabo lib. 11. Alii tamen voluerunt Orestẽ comã deposuisse antequam ad iudicũ Areopagitarũ accessisset. Cum verò rediisset Athenas, Electrã sororem Pyladæ in matrimoniũ collocauit, è qua Pylades postea Medontẽ & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbius in 1. lib. rerum Æolicarum, & Isacius in Licophronem. Quidã præter Iphigeniam & Electram sorores illi addiderunt Chrysothemim, & Laodicen, & Iphianassam. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutum comam totondit. Alii istud ipsum iuxta Gytheum saxum contigisse memorant, quod otiosum vocarunt super quo vbi sedisset Orestes, fuit ab insania liberatus, vt ait Nymphodorus Syracusius in [illegible] siue nauigatione, & Pausanias in Laconicis. Alii tradiderunt illud iuxta Amanum montẽ cõtigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cum prius Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Nam vbi profugientes è Tauris tempestate delati fue-

runt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatur, & ad Antiochiam, montémque Melanthium, ibi tandem dicitur Orestes fuisse liberatus à furore Erinnyũ, vti scripsit in suis historiis Trax Eumolpus. Alii Palladis consilio Orestem Argos adiisse, & Erinnyas placasse inquiunt, quare ibi eius insaniam placatis Eumenidibus desiisse. Cùm igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pyladę socio, Neoptolemo Achillis cæso, Hermionem vxorem duxit, de qua suscepit Tisanienum: vel, vt scripsit Hacius, ex Erigone Ægisthi filia vxore ducta Penthilum genuit, habitauítque Arcadiæ vrbem Orestiam, vbi à serpente ictus extremum vitæ suæ diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquam Deo postea solennis ritus apud Trœzenios fuit institutis, vt, cùm Orestes in cella quadam antequam expiaretur, consistere iuberetur, cum quo epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt, ad eius rei sempiternam memoriam, illorum posteri statis diebus in eodem loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerunt illa piacula, laurum natam postea fuisse memorant. Sequentibus temporibus cum bellum grauissimum inter Tegeates atque Lacedæmonios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo, præsentes calamitates cessaturas si ventos & percutientem ac repercussum, hominúmque perniciem omnes remouentes, ossa Orestis inueniisset. Lichas igitur Lacedæmonius cum Tegeam peruenisset (erant enim tunc fœderis inter omnia pacata in ciuitatibus) atque fabri ærarii officinã esset ingressus, ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum appellasset: percutientem, malleum, repercussum, incudem: hominum perniciem, ferrum, quo in præliis cædendis hominibus vsi fuissent, atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis. vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pausanias in Laconicis.

¶ Atque hæc illa sunt quæ de Oreste ab antiquis memorãtur. Quòd hæc ad historicã narrationẽ referenda sint ompia prorsùs, nemini dubiũ esse arbitror, at quòd ita fuerit Orestes à furiis exagitatus ob parricidiũ, quod vel iussu oraculi commiserat, illud solum nobis est considerandum. Dicũt huic visas fuisse Furias, quæ ardẽtes faces assiduè illius oculis ob-

lis obiiceretur, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atque adeò hunc mēris furorem, conscientiæ stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorúmque sibi conscii homines exagitantur. cum nihil magis animum assiduè torqueat, quam præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè sceleratéque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiáque afficit: suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticæque Furiæ, quæ noctes diésque pœnas præteritorum peccatorum à conscelerat.ssimis hominibus repetunt. Nam cùm nihil magis quàm præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominū quieti, & tranquillitati confert, quàm integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significarunt. At nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra.

CAP. III.

CHIMAERA monstrum illud celebertimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his:

ἡ δὲ Χίμαιραν ὑπνοι πνείουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
δεινὴν τε μεγάλην τε, ποδώκειά τε κραταιήν τε.
τῇ δ' ἦν τρεῖς κεφαλαὶ μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατερὸν δράκοντος·
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα
δεινὴν ἀσπαίροντα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimaram
Flammas, ingentem, celerem fortémque, grauémque.
Huic tria erant capita: primum fuit ære leonis,
Ast aliud capra, atque aliud caput inde chelydri.
Prima leo, postrema draco, media inde capella,
Qua grauiter patulis spirabat nauibus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amisodari studio fuisse educatam, vti scripsit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc mō-

strum trium fuisse diuersarum formarum, & è superioribus patuit, & Homerus ita expressit lib. 6. Iliad.

πρῶτον μὲν ῥα Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
πρέσβυσ᾽ ἔμ᾽ ἀρ᾽ ἴλλων θείον γένος, οὐδ᾽ ἀνθρώπων·
πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Horrendam primùm iubet obtruncare Chimæram,
Cui genus haud mortale fuit de stirpe virorum.
Prima leo, postrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis spirabat naribus ignem.

Cum ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati sunt Bellerophontem ad hanc occidendam missum fuisse, qui cõscendens equum Pegasum alatum, natum è Neptuno & Medusa, illum sagitis transfixit, vt scripsit Apollodorus libr. 2. quamuis aliter alii sentiant, vt dicetur postea. Hanc in Lycia habitasse memorant, quo etiã in loco nata est. neque his plura de Chimæra memoriæ prodita sunt. Nunc veritatem inquiramus. Scriptum fuit ab Antigono Carystio in historicis cõmentariis tres populos à Bellerophonte fuisse victos, quod etiam significatum per triplicẽ Chimæræ formam fuisse ait Zezes hist. 149. chiliad. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracusius Nymphodorus Chimærã Lyciæ montem esse dixerunt, in quo ignis nasceretur, eius in summa parte leones dicti sunt habitasse, in medio erant vberrima & amœnissima pascua, ad radices serpentes cõplures. quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimæra monstrũ esset è tribus tam diuersis animalibus compositũ, cuius caput & pectus vertex scilicet esset leonis, ignémque efflaret ex ore: atque ita vẽter erat capræ, cauda verò draconis. Hunc locũ Bellerophontes Glauci filius cùm fecisset habitabilem, dictus est monstrum illud sagittis confeciſse. Plutarchus in libro de claris mulieribus Chimæram montem quendam fuisse ait sonitus horrendos & incendia emittere solitum, quibus ager finitimus infestatus nec arbores nec fruges produceret. at Bellerophonte iubente rescindi partem, quæ erat planissima compositũ fuisse, consopitúmque sonitum, & magnum adhibitum regioni remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro septimo rerum Philippicarum, Chimæram non sagittis fuisse transfixam, sed hasta petitam fuisse, quæ plumbũ haberet in summa parte collocatum; quam partem hastæ cùm Bellerophon

in os

in os Chimæræ intrusisset, plumbum igne colliquefactũ in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combussit omnia intestina, quare mortua est. Scripsit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Asiaticarum Chimæram mulierem fuisse Amisodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cùm Lyciæ loca incursionibus & insidiis opportuna cum magna manu iuuenum occupassent, adeuntes ea loca obtruncabant, ob concordiam igitur fratrum & sororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati sunt. Hos Bellerophontes vi superauit, & in seruitutem redegit: quare dictus est plumbum in os intrusisse: quod etiam restatur Isacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentem præcipuè per hæc figmẽta significari voluit: cũ dixerit Chimæram tria habuisse capita. & triplicem corporis formam: prin ũ caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarúmque abundantia fiunt fluuii quidam, qui dicuntur χείμαῤῥοι, per hyemem fluentes scilicet, qui sunt tanquam leones feroces & indomiti, omniáque obuia secum trahunt. cùm igitur omnia rapiant & strepitũ edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cùm præcipuè terram quasi vnguibus effodiãt, qualiter sunt habituri. At pars media capra est dicta, quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum, tanquam serpentum. & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophontes Pegaso inuectus, Solis calor scilicet interemit, quia cùm cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis Solis scilicet, quæ variis no minibus appellatur: neque quidquam prohibet eundem Solem diuersis nominibus pro variis actionibus appellari. Neque enim fieri potuit naturę ductu vt tam deforme monstrum alicubi nasceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vnà
Prima leo, postremà draco, media ipsa Chimæra,
Ore foràs ignem flaret de corpore flammam?

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cùm ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliente sanguine circa

cor excitatur, oculósque rubro colore tanquam flammis perfundit. Huius monstri pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cùm nullam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omnium vitiorum maximè molestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neque huic motui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minùs enim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui quò tulerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam compararemus. Alij vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt, qui procœmiorum naturam acrem esse voluerunt, modicéque intumescere: medium orationis capere, & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summatim repetendum, virúsque habere & acrimoniam, qua excitet animos auditorum in aduersarios. At de Chimæra satis: nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. CAP. IIII.

DIcitur is Bellerophon qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius libro secundo de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophõ Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadẽ proprium fratrem, vel, vt Philemon putauit, Pitenen, vt verò Dorotheus Sidonus, Alcimenen, interemisset, nõ solum nomen sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Prœto perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectis diebus Antia, vel, vt alii maluerũt, Sthenobœa Prœti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: quem cùm nullis blãditiis posset ad adulterium allicere apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse quidem iure antiquæ consuetudinis interficere noluit: quoniam fuit antiquorum consuetudo vt neminẽ occiderent qui cum edissent, nisi istud accidisse, in consultò: sed ad Iobatem generum suum in Lyciam, misit occidendum, literásque dedit obsigna

obsignaras, in quibus criminatio continebatur. Subiuit eandem fortunam Hippolytus propter amores nouercæ, & Peleus propter Cretheim Hioppolyti filiam, qui tamen ambo post calamitates iniquè acceptas Deorum misericordia pristinæ incolumitati sunt restituti. Hippolytum, notius est quàm indigeat exphicatione, fuisse in vitam ab inferis renocatum: sic enim plerique fabulati sunt. Peleus ob amores Cretheis vxoris Acasti, quia noluisset illi ad turpitudinem parere, accusatus apud Acastum tentatæ pudiciæ in deserta Pelei montis deductus est, atque arbori nudus alligatus vt à feris syluestribus voraretur, dicunt Deos innocentiæ misertos Vulcanum ad Peleum soluendum misisse, atque ensem illi insuper donasse quo feras irruentes posset trucidare. sic igitur solutus iuit in Thessaliam, Acastúmque ipsum & vniuersam Iolcum debellauit, vt inquit Hellanicus Lesbius in rebus Thessalicis. Cùm verò solennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à socero aperuit. Enimverò cùm illam consuetudinem Iobates etiam seruaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt Chimæram, & Solymos, & Amazonas occideret. quæ omnia testatus est his versibus Hom. lib. 6 illiad.

τῷ δ' γαμὴ Περίπου ἐπεμήνατο δῖ' Ἀντεια
κρυπτὴν θελήσασα μιγήμεναι· ἀλλὰ τὸν οὔτι
πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην.
ἡ δ' ψευσαμένη Περίτοον Caσιλῆα φερεσπόδα.
τεθναίης ὦ Περῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην,
ὃς μ' ἐθελε φιλότητι μιγήμεναι ἢκ ἐθελούσης·
ὣς φάτ'· τὸν δ' ἄρακτα χόλος λάβεν, οἷον ἄκουσε.
πτείνας μὲν ῥ' ἀλέεινε (σεβίσσατο γὰρ τόγε θυμῷ)
πέμπε δὲ μιν Λυκίνδε, πόρεν δ' γε σήματα λυγρά,
γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ δυμοφθόρα πολλά.
δεῖξαι δ' ἠνώγη ὃ πενθερῷ, ὄφρ' ὀλέσειε.
αὐτὰρ ὁ Ζῆν Λυκίωνδε θεῶν ὑπὸ ἀμύμονι πομπῇ,
ἐλθ'. ἔτι δὲ Λυκίην ἔξεν. Ἐπεὶ δὴ τε ῥίον τε,
φερεφρονέως μιν πῖον, αὐὰρ Λυκίης εὐρείης,
ἐπὴν μὲν ξείνησε, κ' ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν
ἀλλ' ἔτι δὲ δεκάτῃ ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
καὶ τότε μιν ἐρέεινε, κ' ἤ τι σήματ' ἐδέξατο
ἤδη γὰρ ἐγαμβρεύσατο φέρτερον Περίτοιο φίλειτο.

Occultoque vxor Proeti mox carpitur igni
Illam petit amplexum illius: sed pectora casta
Flectere non potuit prudentis Bellerophontis.
Hinc tulit ad Regem mendacia callida Proetum:
Proete precor pereas, ni cades Bellerophontem,
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit. Regem audita mouere querela,
Eadem deuitat tamen hanc, mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine poenas,
Tempore quo Lyciam petiit, sed fortè Deorum
Festa celebrabant Licij solemnia. Rex hunc
Vt primùm Lyciam petiit Xanthúmque fluentum,
Excipit hospitio peregrinum ritè diebus
Ille nouem, totidémque boues mactauit ad aras:
Aurora vt decimo conspersit lumine terras,
Quid peteret rogat hunc, soceri tum scripta resignat.

Deinde sequitur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula Bellerophontem ire imperauit. Erat autem adeò terribilis Chimæra, quæ flammas euomebat, vt proxima quæque combureret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dij cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatum equum, natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alij maluerunt è sanguine Medusæ, dum eius caput à Perseo cæderetur, illi dederunt, quem equum vbi Bargyllus comes vellet capere, calce ictus interiit, atque Bargyllis Cariæ oppido nomen imposuit. dicunt Mineruam Chalinitiden siue frænatricem cognomento, maximè omnium Deorũ operam innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ prius domitum & fræno assuetum Pegasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellorophon primum Chimærã occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultantem multi è Lyciis in insidiis collocati repentè adoriuntur, quibus omnibus profligatis cum Bellerophon incolumis ad Iobatem reuertisset, eius virtutẽ & fortitudinẽ admiratus Iobates Philonoen filiã in matrimoniũ illi dedit, eúmque generum sibi asciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodomiam, & Hippolochũ suscepit, quamuis alii è diuersis mulieribus hos susceptos voluerunt. His rebus cognitis cum innocentia Bellerophontis postea omnibus patuisset, illam infamiam non ferens

ferens Prœti vxor sumpta cicuta sibi mortem conscíuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophontem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plerisque mortalium, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit: quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cùm in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcúsque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem, quamdiu vixit, donec inuidia denique fuit absumptus ac victus penuria, cùm nullam neque domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aëra volans, in cœlum denique rediit in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. quod cùm vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus.

¶ Hanc fabulam alij ad historiam, alij ad physicam, alij ad ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τῶ πήγνυσθαι, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quàm humorem motu Solis eleuatũ: quoniam aëre vi Solis agitato pars grauior sublata paulo pòst rursus deorsum demittitur, atque cogitur, quæ cùm feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse, atque cum Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnum sublato Aurora oriatur dies dictus est, vt sensui magis patet, at nõ Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia sursum, alia deorsum ferantur, vt leuia sunt aut grauia, per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem propè omnem sub hac fabula contineri tradiderũt: nam neque aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis, & felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horum omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem postea dicitur de cœlo detrusus. A-

lij malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cum piraticam exerceret, veheretúrque in naui, cuius prora leonem, puppis draconẽ haberet, in medio capra esset depicta, quem insecutus Bellerophon cum citissima ac expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit: quare datus est locus fabulæ. vt ait Plutar. in claris mulieribus At Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerum speculationẽ elatum equum fuisse creditum alatum, atque ita rem fabulis inuolutam. Alii ad astronomicas rationes hæc ipsa quæ de Physicis dicta sunt, transtulerunt, eáque fieri inquiunt proviribus astrorum, quas cum prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cœlum ascendisse. Alii dixerunt Bellerophõtem à Pegaso alato vectum Chimæram interemisse, quia is celerem prior inuenit & frænum, vt ait Pindari interpres: sicuti bigarum inuentor fuit Castor, quadrigas Erichthonius Athenienſis inuenit. Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam, nauigium, cum ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atque ordinem classis instruendæ, cum vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos leonibus similes dixerunt poëtæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Insidias porrò quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. Ac de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De Rhea. CAP. V.

RHeam scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cœli fuisse filiam, cum ita de filiis Terræ loquitur:

Οὐρανῷ ἐυνηθέουσα τέκ' Ὠκεανὸν Βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόντε,
Θείαν τε, Ῥείαν τε, Θέμιν τε, Μνημοσύνην τε.

Oceanum peperit Cœlo coniuncta profundum,
Cœúmque, Creúmque, Hyperionáque Iapetúmque,
Thiámque, Rheámque, Themimque, Mnemosinénque.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit. quem Protogonum appellat cùm ita inquit:

πότνια Ῥεῖα Σύναξ πολυμόρφου Πρωτογόνοιο.

O Rhea Protogoni genitoris filia summi.

Quæ

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orpheus:

καλὸν μ', ἀγλαόμορφος, ἔχεις σύμλεκτρε μέλαιναν.

Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cœlum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei:

μῆτερ μὴν τε θεῶν, ἠδ' ἀνθρώπων ἀλάμπων.

(ἐκ σεῦ γὰρ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὑπερθε,

καὶ πόντος, πνοιαί τ' ἀνέμων ἐριαύχενες ὁρμαί.)

Mater Deiuorum paritèr, matérque virorum:

Ex te terra parens frugum, cœlúmque profundum,

Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

ὃν δὲ τὰν Παρράσιν Ῥείη τέκεν ἔχει μέλισσα ...

ἔστιν ὄρος θάμνοισιν ἐπειλόμενον.

Nam te in Parrhasia peperit Rhea, sunt vbi colles

Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorũ matrẽ à quatuor leonib. in curru vehi solitã, & corona nutrita coronari, cuius manib. sceptrũ addiderũt, & sacerdotes tympana æraque pulsabãt, & Corybantes armati circũstabant incedentẽ, circa quã erant feræ permultæ, quarũ mater credita est, vt inquit Lucret. lib. 2.

Quare magna Deum mater, matérque ferarum,

Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna,

Hanc veteres Graium docti cecinere poëta

Sedibus in curru biiugos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse credidetunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit. quare ita scripsit Virgilius libro decimo:

Alma parens Idæa Deum, cui Dindyma cordi,

Turrigeneæq; vrbes, longique ad frena leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quod pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum madno tibiarum cornicinúmque strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriam Phrygii pueri, qui cũ à Rhea amaretur, neque tamẽ eius desiderio vellet satisfacere, perpetuam virginitatẽ se seruaturũ pollicitus est. At cùm eam nõ seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum euitauit, atque facer-

dotem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Alii dicunt Atym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præfectum illa lege vt perpetuam castitatem seruaret: sed postea promissi parum memor Sangaritidem nympham compressit, è qua Lydum, qui Lydiæ nomen dedit, & Tyrrhenum, à quo vocata est Tyrrhenia suscepit, vt ait Dorotheus Corinthius in historiis, at Dea irata furorem immisit Atyn, qui sibi testes execuit, violentas etiam manus iugulo illaturus, nisi Dea misertа in pinum arborem sibi consecratam conuertisset. Alii tamen ex Hercule & Iole. Tyrrhenum & Atym prædictum esse natos maluerunt, vt scripsit Sostratus in secundo introductionis historiæ fabulosæ, quare non mirum est si propter antiquitatem suscepti argumenti vel ego quoque ipse à me dissentio, cùm variorum scriptorum opiniones in variis locis sim secutus. Inde verò manſit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt testatur Lucianus in Dea Syria. idcirco, quòd vterentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheus in hymnis:

τυμπανα εὐ δίνησι φιλοις ἐπιτονε χαλκόκροτα κέρη.

Tympana quam mulcent, tinnitúsque aris nouti.

Sic & Ouidius libro primo de Ponto:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exigua quis stipis ara neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius lib. 10 Metamorph. in his:

Et succinctus comas, hirsutáque vertice pinus,
Grata Deûm matri, siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncóque induruit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare mos fuit per aliquod tempus. Alii fabulati sunt Iouem per somnum in terram semen profudisse, ex quo terræ conceptu Genium humana figura, sed ambiguo sexu prodiisse in lucem Agdistem appellatum, cui Dii virilem partem execuerunt, è qua ejecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpens Sangarii fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescentib. puella grauida facta mox enixa est puerum, qui cùm depositus fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo humana præstantiore. eius amore miro captus est Agdistes cũ adole-

adoleuisset, qui cũ Pessinuntis regis filiã esset ducturus, à superueniente Agdiste tantus furor immissus est, vt non Attẽs solùm, sed etiam socer sibi pudenda præcideret: quare Rhea ob formam illum sibi sacerdotem Gallũ asciuit, vt ait Pausanias in rebus Achaicorum. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt: nam cùm insaniam, ac beluinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iaciendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Quamuis alii ita vocatos censuerint, quia dæmones essent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nono lunæ, vt innuit Nicander in Alexipharm. cum magna vociferatione.

ἡ δ' ἐτ' ἀρηγοφόρος ζάκορος βωμήρια Ῥείης
εἰνάδι λειφόρμιον ἀτιχείματτεσα καλιδοῦσι,
μακρὸν ὑπαμβεδα γλώσσῃ φρόνιν· ἐκ δὲ τρέσσιν
ἰδὲ ἀρς ῥιγηλὸν ὀτ' ἀὐλώσειν ὑλαγμόν.

Vtque Rhea matris olim diuina sacerdos
Ipsa vis luna iam nona luce propinquat,
Clamoremque altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt, postquam ceperunt auribus ipsos
Idæa matris horrendos fortè vlulatus.

Quo tempore cum Deæ imagine asino imposita sacerdotes obire vicos mendicantes consueuerunt cum tympano illi Deæ sacrato; quo metu ac reuerentia Deæ quasi præsentis vel à nolentibus extorquèrent victui necessaria, cùm imaginem scutum famis vocet, ac sitis, vt patet in iambis fabulosis Gabriæ, qui ita scripsit per iocum:

Γάλλος ἀγύρτης εἰς τὸ κοινὸν ἐπορέχθη
ὄνος πὶ ἐκ ἐρμαίοις ἀλλὰ δυσδάμων,
ὃς ἐς φέρη πτωχοῖσι κ' πανήγυρσι
πείνης σύμβος. δίψης τε κ' κακῆς τίχνης.
ὅτου δὲ κύκλῳ πᾶσιν, ἐ ὄψυς κώμοις
ἀθεῖέντες ἐλεγεῖον· πῖ γὸ ἀγερέκων
ἐκ εἶδεν Αἴτιν λύκον ἐς ἐπηρώδη,
πῖς ἐκ ἀπαρχὰς ἐσφρίσαι τε κ' σίτου,
ἀγνῷ θέραν δίδωσι τυμπάνῳ Ῥείης.

Communis emptus est asellus à Gallis
Prastigiatoribus miser, parum felix,
Scutum vt ferat famu sitisque mendicis

His, & dolosis, artis & malis vasa.
Villas vagantes quas libet, velut mos est,
Dixere: rusticus quis est lateat lusus
Quem pulcher Attis, atque ut est is excisus?
Qui tritici, leguminúmque non Rhea
Det tympano puro primitias præbens?

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multorum, vt per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorundam Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primùm instituta, cùm victus è templo non suppeteret: qualis fuit mos etiam Coroniſtarum vocatorum ſacerdotum, de quo ita mentionem fecit Phœnix Colophonius poëta Iambicus in his.

ὦ θεοὶ, Κορώνη χεῖρα τοῦ σόντε κρεθῶν
τῆ παιδὶ τῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λήκυθος πυρῶν.
ἢ κάππυ, ἢ κύαμδον, ἢ ὅτι τε χρήζει.
δόντ' ὦ ἀγαθοὶ τῷ τις θ' ἥκιστος ἐν χερσὶν
ἔχει; Κορώνη· ἀλλα λήψεται χένδρον.
φιλεῖ γὰ αὕτη πάγχυ ταῦτα διὰ νυκτὸς,
ὁ τῶν ἄλας δοὺς, αὖθι κηρίον δώσει.
ὦ παῖ Κορωνίων κλυτὸς πλοῦτος ἥκουσε·
ἢ τῆ Κορώνη παρθένος φέρε σῦκα.
θεοὶ, χθιζὸν μετάπεμπτος ἢ κούρη,
κἀπνεν ὀν ἀδρα κοὐνομαστὸν δεῦρο.
ἢ τῷ γέροντι παῖ τὶ κούρον εἰ χεῖρας,
ἢ μητρὶ κούρλιον ὡς τὰ γοῦν κατ' ἐκ
θέλοι, τρίετὲς γυναῖκα τοῖς κατ' γύπτιοις.
ἐγὼ δ' ὅκου πόδες φέρουσιν, ὀφθαλμὸς
ἀμείβεται μούσαισι περὶ θύρας ᾄδων
ἢ δόντι τῷ μὲ ὀδὸν πλείονα τῶν γε.

In quibus iambis patet quòd vagantes illi ſacerdotes fingebãt Deã hiſce muneribus veſci, quæ ſuis ſacerdotibus offerebãtur: cùm ipſi præterea pro ſalute & incolumitate illorũ precarentur, à quibus munera ipſi Deæ fuiſſent oblata atque non ſolũ triticum, vel hordeum, vel cæteras huiuſmodi fruges colligebant, ſed quodcunque illis commodum humanæ vitæ offerebatur. quorum carminum hæc eſt ſententia:

Boni, Coronæ tradite hordei manum,
Vel tritici, puellæ Apollinis ſacri,
Panémve, ſeu merum, quod aut cuiuis placet.
Date, ô boni, quod quilibet manu tenet
Veſtrùm Corona. nam ſalem & chondrum capit.

Liben-

Libenter illa prorsus hisce vescitur.
Ceram dabit rursus, salem qui nunc dedit.
Puer Coronam clarè Plutus audiit.
Ficus Corona virgo multas attulit.
Dei, sitilla mox petenda ab omnibus,
Et splendidum inueniat virum atque diuitem.
Mox filium patri seni det in manus,
Matris puella ludat inter & genua,
Simul sororémque educet cum fratribus.
Ego pedes quo conferunt me & lumina
Cedo, atque Musis adfores idem cano
Non dantibus, vel plura dantibus simul.

Vocabuntur autem Matragyriæ sacerdotes illi, qui in honorem matris Deûm consimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad singulas domos accedentes, quod innuit Ouid. in 1. lib. de Ponto:

Et quis ita est audax, vt limine cogat abire
Inclantem Pharia tinnula sistra manu?

Significat vel nomen ipsum, quòd in honorem matris Deûm colligebant, cum μάτηρ matrem, ἀγύρτης præstigiatorem ac mendicum significet: quare inquit Lucianus in Æsculapio & Hercule: σὺ δὲ ἀγύρτης εἶ καὶ ἀγύρτης: *Tu autem herbarius es & mendicus.* fecit mentionem de hoc nomine Aristos. etiam in tertio libro Rhétoricorum, qui locus cum ante nostram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorii patricii Florentini ac viri clarissimi ingenio est integritati restitutus: vt mihi, cum essem Florentiæ, multis rationibus probarunt: viri quidam eximiæ integritatis & eruditionis, atque in primis Vincentius Borghinus, vir omnium quos vnquam cognoui, multiplici rerum cognitione præstantissimus. horũ grauium testium autoritate commotus non potui non summopere improbare: M. Antonii cuiusdam Maioragii nescio impudentiam ne appellem, an exquisitam ambitionem: qui omni explicatione propè Aristoteliçæ artis ipsius Victorii scriptis accepta, vt ex iisdem viris illustribus cognoui, ex hac emendatione elatus, mox alibi in Victorium ipsum non semel insultauit, & per huius loci correctionem viros omnes clarissimos suæ ætatis insectatus est: atque in primis Hermolaum Barbarum virum præstantissimum. Quasi verò maior gloria è maledictis in alios, quàm è bonitate, splendoréque ex-

plicationum possit comparari. Habebat Maioragius ante oculos Primi Comitis affinis sui modestiam & integritatem ad imitandum, qui Primus non solùm est ob singularem eruditionem non obscurum Mediolani ornamentum, sed etiam ad bonitatem & animi moderationem. Cæterum quòd in templis etiam pecunias colligerent in honorem eiusdem matris Deorum, facilè patet ex his carminibus Ouidij:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Dum canit, exiguæ quis stipis ara neget?

Hæc eadem Dea vocata fuit variis nominibus. nam & Proserpina, & Isis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena, & Dindymen, & Pessinuntia à locis aliquando vel à causis vocata est. Fertur Rhea vbi Iouem in vtero gestaret, atque Saturni deuitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumasium Arcadiæ peruenisse, qui mons fuit ab Hoplodamo, aliisque illius sociis Gigantibus in auxiliũ accitus, si fortè Saturnus illi vim inferre parauisset. Hic autem mons non procul distabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte quadam Lycei peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse Saturnum cum lapidem pro filio accepisset, cuius in iugo spelunca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cum solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. Testatur Lucianus in Nigro satis fuisse Phrygiæ tibiæ sonum ad incitandos ad sacrificia Rhæ sacerdotes, cùm illo audito statim in furorem verti soliti essent. Neque verò pinus solùm sacrata fuit Deorum matri, vt diximus, sed etiam quercus, vt testis est Apollodorus lib. 3. de Diis. Et vitis, vt senfit Euphorion, quandoquidem eius etiam effigiem è vite facere solebant. Atque Titiæ & Cylleno prius Mileſii sacrificare consueuerunt, deinde Deorum matri, cuius Deæ ara frondibus quernis ornabatur, vt testatur Apollon. libro 1. Argon. in his:

Ἔσμὸν δ' αὖ χθιζὸν περιμήκεα δμῳὰ δι' ὕλλης
τυφάδος ἐρύσαντα διηνεκέος ἐμέλοντο
μητέρα Δινδυμίην πολυπίδακα τ' ἐγκαλέοντες,
ἐνταῦθα Φρυγίης. τὴν δ' ἄμφω Κυλλήνη τε,
οἵ μιν ποτνιόωσι μετ' ἀγκῶνας, καὶ δὶς ἐπ' ἤμαρ
μητέρα Ἰδαίην κικλήσκεται, ἔστοι ἕκητι
Φοίνικος Δαΐου Κρητήσιος, ὅν ποτε νύμφη

Δχέ-

Δ' ἀχέλη δικτυόεν καὶ ἐπὶ ἀμφοτέρησι
ἐρέτῃσιν χαίτῃ Οἰαξίδῃ ἐλάσσῃ.

Accumulant ara lapides, quam frondibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram,
Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
Incola qua Phrygia est: Cyllenúmque, Titiámque
Qui solis fatis urbes, qui regna gubernant,
Matris & Idea comites dicuntur, & ydem
Dactyli Idai Cretes: quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens OEaxidis agri
Ambabus manibus Dictæa proxima colli.

Fuit autē Titias Heros indigena Cretensium, vt sensit Callistratus lib. 2. Heracleæ: quem fabulati sunt Iouis fuisse filiū, cùm tamen Callimachus in Hecale illum maiorē natu Cimmerij Maryandini filiorum tradiderit ob huius felicitatem, cum gens illa maximè res suas auxisset, illū postea Heroē fatis vrbiū præfectū existimari lege sanxerūt, vt inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heraclea. ἀπιθάνη γὰρ ὁ Τιτίας ἀπὸ Μαριάνδυνος ἦν, διὰ ὃν ἡ γένεσις τὸ ἔθνος ἐκεῖνον αὔξησε τε καὶ προθυμίας πρὸς δαιμονίαν. *inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad felicitatem est perducta,* atque de Rhea tot dicta sunt.

¶ Nunc sententiā antiquorū ex his eliciamus. Dictū autem fuit modò physicas rationes naturæ & elementorum, modò vitæ rectè gubernandæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata, sic. n. ea quę dicūtur de Rhea, pertinēt ad elemētorū naturā. Quòd autē Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationem rerum pertransit, facilè patet ex eius parentibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio libr. 1. Argonaut.

αὐτὰρ ὅ γε μετὰ τοῖσιν ἀείδετο κοῦρος Ἰήσων
μέλπων ἐν θαλίῃσι Διὸς μεγάλοιο γενέθλην
ἠδὲ καὶ ὡς Τιτῆνες ὑπερφιάλοισι βέλεσσιν
οὐρανὸν ἐξενάριξαν· ὁ δ' ἐν μυχῷ ἄντρου ἐρύκων
φόρμιγγι λιγυρῇ τὰ πάρος κακὰ πολλὰ τίθειτο.
ἐν δὲ θεὰ μέγα κῶμα χέων ἔσπετο· δὴ δὲ τοκῆος
αὐτομάτη σύριγξα τερείνης κίδνατο φωνῆς·
ἔνθεν δ' ἐλυσθέντα κατὰ ξυλόχους τε λιπόντες,
ἀρῆνες σείοντες ὑπήλυδον

Tympana cum rhombis adsunt, placatur vt olim
Ad Phrygibus mater Diuúm Rhea, cùm sibi sacra
Præmissis fieri haud dubiis vuls obuia signis.

Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diua effundit mox Dædala tellus,
Iámque fera in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam vertentes manu loris pondera ferri aut æris habentibus diuerberabant, vt scripsit Bacchylides: quod fieri consueuisse inquit, ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbribus vndique pulsari significarent. enimuerò quare terra sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam, cúrve haberet Gallos sacerdotes ita patefecit Lucretius lib. 2.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poeta
Sedibus in curru biugos agitare leones,
Aëris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quòd quamuis effera proles,
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput cinxere corona,
Eximus munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas dicta terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc varia gentes antiquo more sacrorum
Ideam vocitant matrem, Phrygiásque cateruas
Dant comites, quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quòd in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua, raucisonóque minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero cana tibia mentes,
Telaque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine Diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est quoniã mutationib. elementorum tempus adest necessariò. Inde verò effectũ est, vt marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium Deorum

pater

pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cùm Dii ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit, quę cum tempore agunt. Nam terram omnium corporũ naturalium vinculũ & fundamentum antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum, atque hæc non sine tempore patre Hanc cum basin elementorum & vinculũ esse animaduerterent, postea accidit Deos ac Deorũ vires cognosci, rerúmque singularũ actiones ab hominibus coli, cũ omnia ab vno Deo proficiscì minimè adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius:

ἐκ γὰρ ἀέρες τε δεῦρο, καὶ γαῖα γένετο πρῶτον
πάντα πετείρατο, πόντος δ' ἔδδε ἁλύμπιος.

Ex hac sunt venti tellus atque aquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sidera mundi.

At verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cum omnia elementa, omnisque mundi machina à Deo rerum omnium opifice profecta sit Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse apertè declarant illa carmina Demetrii Byzantii, quæ sunt in 1. libro suorum poematum hoc pacto:

Ῥέα θεὰ βασίλεια, πάντων γλυκύτατον,
αἰσίοις ἐν καρποῖς χαίρουσα, πολυκτέανε δαῖμον,
πηγαῖον ἀρχὴν τοῦ παντὸς ἔδος ἀσφαλὲς ὠκὺ
πάντων γ' ἐσσυμένως εἰλίσσεται ἄσπετος ὄψις
πάντεσσι παῖς γλυκύτατος παιδνομένοις, δία πολλῶν.
πάντων ἐν σοὶ χεῖρες τελέθουσι, καὶ ἄγγελα πάντα
ἔμπεδα παρτέτηκται.

Rhea Deum regina, virûm praduleis alumna,
Fructibus & gaudens, strepitu latissime daemon,
Fontibus alma parens, fluuiis aeternáque sedes,
Quam circum assiduè cœlum conuoluitur altum:
Omnia fers, mulces producis & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Et ndítárque suæ placidè mulcedine cauda.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ac Rheę conueniebant, quę possumus facilè ex his carminibus Alexidis perdiscere:

ὦπαῖ μοι Γαῖα, φρυγίων ὄρεσι τέκνον λεόντων.

Ἄλλο μέτοπι μάζαμε ἰὼ ἀπάτητον ὄχος·
σοὶ τάνδε θῆλις κλέξει ἐς τέρματα λύσσης
αὐδᾶτο. χαλκοτύπου παιστάλμοις μανίης.
κύμβαλά τ' ἐξύφδοργα ξεινοσυγῆ τ' ἀλαλητὸν
αὐλῶν, ἧς μάχης λοξὸν ἤκαμψε κέρας.
τυμπανά τ' ἠχήεντα καὶ αἰμοτοφοινιχθέντα
φάσγανα, καὶ ξωθεὶς, τὰς φρὶν ἔσεισε κόμας.
ἔλαχε δ' Ἀσσυρίη τὸν ὠμοτόκοιο μανέντα,
γηγα· ἐὸν φορτῆρα καὶ σύνοχον ἀγρεσιώνης.

Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,
Soli cultori vitè adeunda Dea,
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:
Libera ab horrisono hac ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucóque sono mox tibia: frontis
Lunata vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt graviter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, coma.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senectæ,
O Dea, fac cesset qua. sumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in aere suspensa videtur, cum nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur, quæ cùm multas ciuitates habeant, meritò corona turrita insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia naturæ negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vincula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quàm ob Oriente & Septentrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, siue à fluendo, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVit autem Latona Cœi ac Phœbes filia, vti testatur Apollodorus lib. 1 & Hesiod. ita in Theogonia:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἤλυθεν εἰς εὐνήν.
κυσαμένη δ' ἔφαεινα θεὰ Διὶ φίλατο γυῖα
Λητὼ καλλιπλόκαμον οὐ ἐχθήνατο μείλιχον αἰεί.

Inde

Inde thorum Cœi Phœbe conſcendit, & illi
Iuncta in amore Deo, Latonam concipit almam.

Sic Ouidius etiam libro ſexto Mutationum:

Quóque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuiſſe ſcribit hoc pacto:

Λητὼ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.

Inclyta Latona, ô Saturni filia magni.

Aiunt quidã, inter quos fuit Hecatæus, in locis Celtica terra ſuperioribus inſulam eſſe Oceani non minorẽ Sicilia, vrſas verſus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longiùs diſtet à flatibus Boreæ, quæ fertilis eſt & abundans rerũ omnium, mirificámque habet temperiẽ, bíſque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natã eſſe Latonã. Fabulantur hanc compreſſam fuiſſe à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero geſtare ſenſiſſet Iuno, illã depulit è cœlo, iuſſitque Pythoni ſerpenti vt illã inſequeretur. Deinde terra vniuerſa iurare coacta eſt, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum inſulam: illa enim cùm eſſet inſtabilis per illud tempus, ſub vndis fortè deliteſcebat: quæ deinde cũ tẽpus pariendi Latonę aduentaſſet, vtpote non iurata in Latonam, iuſſa eſt à Neptuno cõſiſtere, & locum parturienti præbere, vt ſcripſit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur inſula in mari Ægæo cùm tunc ad recipiendam Latonam emerſiſſet atque apparuiſſet ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifeſtum & apparens ſignificat. Præclarè igitur ſe habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ ſcripta ſunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona poſt cœlum hanc vnam inſulam patriam ſuam ex omnibus terris arbitrati ſunt, cùm ita inquiant:

Λητῶς ὠδῖνων ἱερὸ τροφὲ πλὼ ἀσάλευτον
Αἰγαίῳ Κρητίδι ἁρμίσατ' ἐν πελάγει
ἔνθ' ὅτε δειλαίᾳ μὲ διεύδ' Ἥσποιτα βοείῃ
δαίμονας, ὑδρηλόχεις ἴφεμεν Ἀντιπάτρᾳ·
ἀλλίζω δ' ὅτι Φοῖβον ἐδέξαο μητ' ὀλυμπον
Ἄρτεμι δ' ἀλλ' ἰωσι κλέῃ πατρίδα.

Latonę partus nutrix, quam Iupiter olim
In maru Ægei ſiſtere iuſſit aquis,
Nulli per ſuperos infelix eſſe fereris:

Non ego te verbis alloquor Antipatri. &
Te voco felicem quòd Phœbum cœ[illegible] & quòd
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alii maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub ea forma volauisse Iunonem, ad cuius insulæ quæ illam accepe rit, beneficii memoriam perpetuam, insulam postea Ortygiam nominauit, cum sit ὀρτυξ coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alii Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, cùm Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at non Latona in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit, deinde memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuersam, vt scripsit Callisthenes ib nauigatione. Non igitur mirũ est, si cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locũ ad pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud Halimusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam esset tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus. fuit postea in hac insula vbs in planitie ædificata, templũque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Inopus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat. vt testatur Strabo li. 10. Hanc aiunt apud palmam & olivam, vt dictũ fuit, peperisse, vti testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Cupiens Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmámque ad auster comatam
Lauri[illegible]que bene ramosam, &
Olivæ germen sacrum oliuæ,
Latona dolorū amicum.

Sed neque tamen in illa insula clàm partum edere potuisset, nisi Iunonem amorum Curetum strepitus obtudisset, cùm is ipsa[illegible] ciri esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pa[illegible]. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, [illegible] parturiendum. Verum proxima

quæque apprehendere, atque ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

ὃν τοκον Ζωὸς γείνατο δῖα Λατοῦσα,
ἠδ' ἀμφὶ Φοίβου τε, καὶ Ἄρτεμι, ἰοχέαιρα.

E leue qua quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendum, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, oberrárétque in litore Atticæ non procul à mari, zonam soluit ob tumorem vētris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recèps natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui martem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat. vt scripsit Pindarus in Pythiis. atque cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneum, quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant, si tantùm hoc addiderimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam vbi adoleuissent, in montem Dictynnum secessserunt, ac Delum marti habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui perquiramus.

¶ Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modò ad lenitatem mulcebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuosque faciat. Nã memoriæ proditum est Timotheum musicum, vbi in conuiuio musica instrumẽta apud Macedonẽ Alexandrũ pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exiliierit: deinde cum ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo: vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinibus. Alij crediderunt Dianam genitam dici à Latona, quoniã venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cœi filiam fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium

bonorum pater ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit, neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cum plena sit spe & pulchritudine de cœlo aduenientem ab humanis calamitatibus tãquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. Alii tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & Solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primum post chaos rerum informium formæ, ac elementa coiuerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa & instabili sede nutante, cum calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quæ crassiore sit natura. Sic igitur physice Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aër est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisq. existens erat impedimento, quò minus duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur: sed vis Neptuni deniq. cõcessit, vt terra, quæ prius sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina cõtinuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem infestabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cum esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: at cũ non apte posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum omniáque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cum fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione omnes terræ fructus infestabat, neque quidquam per illam aëris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim ficciore facta, Soleque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illum domuisse. ac de Latona satis, nunc de Cureribus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. CAP. VII.

Cure-

CVretes autẽ illi qui Iouẽ cũ Rhea Saturni patris crudeli tati subtraxerunt, eúmq. in Cretam educandũ deportarunt, nũ dæmones fuerint an homines, dubitari solet: siquidẽ Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cõscripsit modò ὀρχηστὰς θεοὺς, saltatores Deos scilicet, modò παιγνιήμονας lusores siue iocosos, vocauit. at verò Menodorus Samius in iis cõmẽtariis quos de reb. Sami egregiis cõscripsit, Κουρῆτας θεοὺς χαλκάσπιδας, Curetes æreis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides aũt Ponticus in rebus Amatoriis nõ Deos, sed Cretenses homines pũtauit esse, qui primi omniũ mortaliũ ærea arma in Eubœa induerint, Iouémq. nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eúmq. in regnum paternũ deduxerint. Fama est Curetes & Corybantes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretẽsiũ Echemenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat, atq. illos Idæos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos postea nominarunt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verò Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit. alii cõtrà è Cabera Prœtei filia & Apolline. Vocati sũt Idæi ab Ida mõte Cretæ, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas lib. 1. de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrãmatũ poëta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit quia in Ida mõte Cretæ Rheæ obuii digitos eius attigerint cum illã cõplecterentur. Fuerũt autẽ præstigiatores Idæi Dactyli ferríque in varias formas diducendi artifices, aliorumque metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poëtæ qui Phoronidem scripsit:

ἐ. θεραπόντες
Ἰδαῖοι Φρύγες αὐδρες ὀρέστεγοι οἰκί' ἔναιον
Ἄλυες, Δαμναμενεύς τε μέγας, κ. ἀκμὼν ἀγαθὸς Κάμων,
ἠπιάλαμος Ἀσφάστου ὀρείας θεράπευτα
οἳ πρῶτοι τέχνῃσι πολυμήτεος Ἡφαίστοιο
σίδηρον ἐν πυρὶ κάψαντες, ἔκαντα σίδηρον
ἠδ' ἐκ πῦρ' ἰωὴν κεν, ἀκμητοῖς ὄργυιν ἔδειξαν.

Præstigiatores homines hic tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum:
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmon,
Egregij famuli Adrastea, qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis

Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in Architectonico, & Scepsius, Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his:

Κορῆτες, Κορύβαντες, Διὸς τροφοὶ ἠδὲ τιτῆνες.
Curetes clari Corybantes regia proles.

Alii Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybantes armis instructos è Bactriana inquiũt, alii è Colchis, alii è Phrygia. Fuerunt qui dixerint Telchines nouẽ fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tẽpore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Mineruæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cum alii Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybãtes in matris Deorũ sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τοῦ κουρᾶσθαι, quia caput inter saltandum iactabant, exercebántque enopliã pyrrhicam saltationẽ, ensibus scuta inter saltandũ cum harmonia percutientes. Fuerunt nõnulli, inter quos Callisthenes in primo nauigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, Curetas, Corybantes, Caberos, Telchinas eosdem putarint esse, cum alii cognatos quidem esse inter se, sed paulũ differre. Narrãt Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Curetícus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidẽ inquit incoluisse, qui cum de Lilantó campo dimicarent, atque hostes priorem partẽ cæsariei horum caperent, cum dabatur facultas, illam capillorum patrem totonderunt & inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cum postea in Ætoliam migrassẽt, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt. Alii, quia longas stolas gestarent tanquam puellæ, ita nominatos contenderunt. Semos libro septimo eorum quæ erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ & Apollinis, cum essent Corybantes Apollinis & Thaliæ: quare non eosdem fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniẽsis lib. 2 Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io peperérat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tumultuosa armo-

amorum agitatione cum strepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter sacrificia vti solitos, vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo:

Hîc armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter se fortè caterua
Ludunt, in numerúmque exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cùm pueri circum puerum pernice choreа
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

¶ Atqui rectissimè pro antiquorũ theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit, non solùm quia compositos animos sacrificantium, & ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cùm metuo compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ (neque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colẽdum proficisci, sed omnia negotia pro viribus è memoria obliteranda sunt, cum ad aras accedimus) sed etiam quia, cùm Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur, è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorum, & saltationum rhythmũ Deorum naturam imitabantur, & oblectabantur sacrificantes, & dies festos agentes, conuiuiis ac genio indulgentes, Deorúmque ipsorum felicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cùm præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse meritò existimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dæmonas è Curetibus appellet, viderunt dæmonas tempestatibus præfectos, vel potiùs ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his carminibus:

χαλκόκροτοι Κυρῆτες, Ἀρείᾳ τεύχε' ἔχοντες
ἀθάνατοι χθονίοις περὶ εἰναλίοις, πολύοιδοι,
ζωὸν ὀρίνετε πνεῦμα, κόσμου σωτῆρες ἀγαυοί.

Ærea pulsantes Curetes arma marini,
Cœlestes, ac terrestres, Manortia flabes.

Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Seruatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quàm vim ventorum indicabat, qui etiam ministri Rheæ dicebantur, quoniam per vētos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quod ipsum accidit in omnibus plantarum seminibus. Quòd autem venti sint Cureres, & quòd iidem & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant, cùm nihil aliud quàm venti mare infestet magis:

δαίμονες αἰθέριοι, τοὶ φοίτατε κὴ αὖτολέτειρε,
λαῖτμ' ἀφ' ὁρμαίνοντε χολώσατον ἀνθρώποισι·
ὁ λαῖτμα βίον κὴ κτήματα κὴ δὲ κὴ αὖτους
πνοιὰς τ' ὀναχεῖ δ' ἀγαγὰς πόντου βαθυδίνης,
δίνδρη δ' ὑψικάρηα σὺν ῥίζῃσι κατέχθονα πάσσει.
ἰχνὰ δ' οὐ φαίνεται κακαδεῖ ῥιζήμασι φύλλων.

Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum.
Cùm grauis irarum fluctus vos suscitat arua
Vastantes, frugésque nouas, tum rursus & arua
Frugibus implentes: per vos mare murmurat altè.
Conuulsæq; cadunt plantæ ab radicibus imis,
Et latè resonat cœlestis sibilus aura.

Nam omnis fertilitatis & salutis animaliũ autores sunt venti, quare ministri terræ meritò ab antiquis sunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fœcunditatémque terræ cœlestis benignitas, vt ait Theophrastus in causis plantarum, quàm vniuersus labor annuus agricolarum. At de Curetibus & Corybantibus satis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus. CAP. VIII.

FVERVNT autem Cyclopes Cœli & Terræ filii, vt ait Hesiodus his carminibus in Theogonia:

γείναντο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπερφιάλους ἔτορ ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε, Στερόπην τε, κὴ ἀργικέραυνον θ' ἁδρομέθυμον.
οἱ Ζηνὶ βροντὴν τ' ἔδοσαν, τεῦξάν τε κεραυνόν·
οἱ δήτοι τὰ ἄλλα θεοῖς ἐπιείκελοι ἦσαν,
μοῦνον δ' ὀφθαλμὸν μέσσῳ ἐνὶ κύκλον ἔχεσκον.
Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα σφέων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἐνὶ μετώποις ἐτέτυκτο.

Hæc

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropémque:
Qui fulmen, tonitrúmque Ioui grauia arma parabant.
Cætera Dijs similes fuerant, sed fronte rotundum
Lumen gestabant media hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

Ἰὼ οἱ μόναυλοι Νηρέως παῖδες θεοῦ
Κύκλωπες οἰκοῦσ' αὐτρ' ἔρημ' ἀδεῆ κρυπτάδε,
πυθμὴν ὑπὸ λευκὸν ἀντίπους ἁλὸς δόμους
δῶροι καλοῦσι δ' αὐτόν, ὃν λατρεύομεν,
Πολύφημον

Monoculi vbi Dei marini filij
Cyclopes homicida antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illúmque cui seruimus, ipsi nominant.
Polyphemum.

At cum Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cum Apollonius libro primo Argonautic. illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat in his carminibus:

Ταίναρον αὖτ' ὄπι τοῖσι λιπὼν Πολύφημος ἵκανε
τὸν ῥα Ποσειδάωνι πεδαιτέϊστατον ἄλλων
Εὐρώπη Τιτυοῖο μετ' ὀξέϊ τέκε κούρη.
κεῖνος αὖ ἐν κείνῃ ὅτε γλαυκοῖο θύσκλυ
οἰδματος, οὐδὲ θοὸς ῥάσσατο πόδας, ἀλλ' ὕσσον ἄκρης
ἔχρισε τρηχείας διερὴ πρόφορος κελύφη.

His actis Polyphemus adest mox Tenaro, at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem suprà omnes, viribus acrem.
Per mare cæruleum, tumidis cùm tollitur vndis,
Curreret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro verò Teius in affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natum fuisse memorat: Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantum habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo

Qui superum freti bonitate, haud semine iacto
Obuertunt terras manibus nec germina plantant:
Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris
Hordea frumentúmve coactum, ac ipsa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt, non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer & magnus de rebus iudicat vxor.

Nã primum viuendi genus quod vrbanitatem quandã videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cùm homines in vnũ conuenissẽt, leges ferre, atque idcirco horũ commodorũ autores mirificis laudibus extollũt. Ego cõtrà, nihil magis perniciosum cõtigisse humano generi hominũ cẽseo, cum cõmoda illa quę cũ ciuitatibus excogitata sũt, omniũ scelerũ causę fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuẽdũ Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quẽpiam vetasset: cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorũ cõtẽptus, & omnia scelera deniq. cũ cõmodis ciuitatũ pullulauerint: quę nisi inducta fuissent omnes plãtationibus & agriculturę nũc essemus intenti, felicissimiq sine principũ auaritia viueremus. Fama est Galateã fuisse amatã à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autẽ cõtigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adiisset, tẽplũmq. vidisset Galateę à Cyclope erectũ, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus nõ modò amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cùm quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiant à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Henetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Venetia: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbium & locorum Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in Iinguis. Dicitur & Tiryntheo vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerũt è rudibus lapidibus extructi, erãtque illæ

eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptũ reliquit Pau. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Prœti gratiam, vt ait Strabo lib. 8. Quidam arbitrati sunt Mycenes etiam muros validissimos extructos fuisse à Cyclopib. quos Argiui fugatis Mycenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cyclopum princeps, homo non solùm agrestis & ferus, sed planè inconsideratus, qui cum pecudibus etiã aliquando loqueretur, vt testatur Cic. lib. 5. Tusc. disputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quã vellet posset inire, & attingere, cum Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanã in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qũi inter vina, lautioráque pocula, aut inter immodicũ commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felicẽ cẽseat, ebrietatéque omniũ propè facinorum turpissima vincatur: nónne inter beluas potius hic, quàm inter homines est connumerandus? Quid etiã deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frusta eorum hominum cum vino eructans, multóque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœdissimè olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὡς ἐφάμην, ὁ δέ μ' αἶψα προσέφη κεχολωμένος θυμῷ·
νήπιε ἔην ἐν ξείνῃ, ἵνα πλεῖστα μελήσῃ.
ὃς μοι ἔδεις κέλευθα ἐδὲ ἐρίδεια ἔργα θεῶν ἐκίχανε.
οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
οὐδὲ θεοὺς μακάρεσσι· σέθεν γὰρ πολὺ εἴμεθα καὶ σύ.
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος τοιοῦδε
οὔτε σ' ἐῶν' οὔτε τοι ἑταίροις, εἴ μοι θυμὸς ἀνώγοι.

Sic ego: contrà is turbata pectore fatur.
Stultus es, aut hic longinquis finibus errans,
Qui curare Iouémque moues, superosque vereri.
Nec mos Cyclopum est superes curare, Iouémve:
Quòd superisque, Iouique superno robore præstant.
Nec tibi, vel socio parcam, magni Iouis iram
Quò vitem, nisi sis animo mihi federis ipsi.

Atque

Atque is qui nullo rationis ductu, nulláque vel hominum vel Deorum reuerentia moueatur, trahatúrve ad æquitatẽ, quopacto non tanquam belua omnem suam felicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habitæ beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis sic enim gloriatur apud Euripidem:

ἀγὼ δ' ἀνάγκη κἂν θέλω κἂν μὴ θέλῃ,
πίειν σταγόνα πόλλ' ἅμα πλήνει βοτά.
ἃ δ' ἄλλα θνητῶν, πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσιν δ' ἔφυ
κἀμοὶ τῷ μεγίστῳ γαστρὶ τῇδ' ὑπηκόων.
σὺ τοῦ πεῖν γὰρ κἀφαγεῖν τὸ σῶφρον εὖ μέγαν,
Ζῆν δ' ἡδὺς αὐτῷ τοῖσι σώφροσιν νόμοις
λυπεῖν δ' μηδὲν αὐτὸν, ἐν δὲ τοῖς νόμοις
ὕδωρ τε, ποικίλοντες οὐδὲν ἔξοπιν βίον, κλαίειν οἶνος.

Necesse terræ sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est Iupiter prudentibus.
Bibendi, edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est. nam cum in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

ἀλλ' ἱκέτην Διὸς ἐξαπατήσας,
ἀλλ' ἱκέτῃ θνητῶν δ' ἀθανάτους ἔλαθε.

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantem
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est, quare non solum Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes statim natos in tartarum

deiectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante Tellure, quia victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cęsa Campe, quę illos custodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quam si quis haberet, à nemine videri poterat: tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefacerent: tridentem autem Neptuno, quo maria omnia perdomaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmina Ioui in Ætna Siciliæ monte facere, vt ait Virgilius lib. 8

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri
Fulgores nunc terrificos, sonitúmque metúmque
Miscebant operi, flammisque sequacibus iram.

Cùm igitur Æsculapius fulmine cęsus fuisset, Apollo mortem filij grauiter ferens, fulminis ministros & artifices sagittis confecit, vt est apud Euripidem in Alcestide. atque ita scripsit Orpheus in Argonaut.

Ὅτικά τοι Κύκλωπας ἀμφακίτισιν ἰὸς ἔπεφνεν
ἐκ θηκτοῖσιν ἔπυζ', Ἀσκληπιὸν ὅνεκα λώβης.
Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis,
Æsculapi causa miseri, qua vulnera fleuit.

¶ Atque hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulosè memoriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus. nunc veritatē ex his exprimamus. omnia autem fabularum figmenta, vt diximus superiùs, proprium quoddam habent historiæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de Æolo, quòd adiacentibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charybdis dicta sunt non solùm illis de causis, quæ commemoratæ sunt, nauigantes absorbere: sed etiam quia piratæ & latrones loca finitima habitarent, qui prætereuntia nauigia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas Ætnæ & Leontinis vicina loca incolentes immanes & efferos quosdam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, & omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de illis fa-

illis tradita sunt. Verùtamen cùm nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset, iugularet (nam id quidē breue futurum supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatémque inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maxime propensum, atque omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudens vno tempore esse possit. Alii tamen maluerunt fabulam hanc ád physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina & fulgura & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terræ filii quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, metirò Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Strabo tribuerūt quod nomen splendidam significat. alii Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendūt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare Ætnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipue dicti sunt Iouis fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes quòd Harpes, ad se rapiat vapores, pro quo alii Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, multus strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multaque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua, at fulmina certe aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βρόντη tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est & splendor is qui fulmina antecedit. Cum hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, Solis scilicet, extenuati sublimes extolluntur, qui vbi condensantur elisо calore, fiunt tonitrua, & fulgura, & fulmina, quæ deorsum ab aere su-

ἀλλ μίνοις μίξαις ἰὼ ἀπάτητον ὄρος·
σοὶ τάδε δῶρα δέξαι ἅς εἰσέρημα τὰ νύσσης
αἰθέρι. χαλκείου παυσάνεμος μανίης.
κύμβαλά τ' ἐξόφθογγα ξαυθοστεγὸς τ' ἀλαλητὸν
αὐλῶν, ἃς μέγα λοξὸν ἤκαμψε κέρας.
τύμπανά τ' ἠχήεντα κ) αἰόλοστροφος ἰύγξ
φάσγανα, κ) ξωιδὰς, τὰς φρὶν ἔσεισε κόμης.
δῶκας δ' Νύσσηνα τὰ ὠδίνασι μανίνται,
γηγεν. ἐὸν φερτέρης παῦσον ἀγηλοσύνης.

Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,
Soli cultori vitè adeunda Dea,
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:
Liberaab horrisono hac ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucóque sono mox tibia: frontis
Lunata vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt grauiter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, coma.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senectæ,
O Dea, fac cesset qua furimus ipse furor.

Fixerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in aere suspensa videtur, cum nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur, quæ cùm multas ciuitates habeant, meritò corona turrita insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia naturæ negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vincula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quàm ob Oriente & Septentrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, siue à fluendo, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVit autem Latona Cœi ac Phœbes filia, vti testatur Apollodorus lib. 1 & Hesiod. ita in Theogonia:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἤλυθε δοῦλον.
κυσαμένη δ' ἔμιξε θεὰ θεῷ ἐν φιλότητι
Λητὼ κομαρόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.

Inde

Inde thorum Cœi Phœbe conscendis, & illi
Iuncta in amore Deo, Latonam concipit almam.

Sic Ouidius etiam libro sexto Mutationum:

Quóque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto:

Λητὼ κυδίστη Θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.

Inclyta Latona, ô Saturni filia magni.

Aiunt quidã, inter quos fuit Hecatæus, in locis Celtica terra superioribus insulam esse Oceani non minorẽ Sicilia, vrsas versus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longiùs distet à flatibus Boreæ, quæ fertilis est & abundans rerũ omnium, mirificámque habet temperiẽ, bísque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natã esse Latonã. Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero gestare sensisset Iuno, illã depulit è cœlo, iussitque Pythoni serpenti vt illã insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cùm esset instabilis per illud tempus, sub vndis fortè delitescebat: quæ deinde cũ tẽpus pariendi Latonę aduentasset, vtpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno cõsistere, & locum parturienti præbere, vt scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari Ægæo cùm tunc ad recipiendam Latonam emersisset atque apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifestum & apparens significat. Præclarè igitur se habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ scripta sunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona post cœlum hanc vnam insulam patriam suam ex omnibus terris arbitrati sunt, cùm ita inquiant:

Λητὼς ἀδῖνων ἱερὰ τροφὲ πτολὶ ἀσάλευτον
Αἰγαίου Κυκλάδων ἀρμόσασ' ἐν πελάγει,
ἁ τύν σε δειλαίαν μὲν θεοὶ πόντια βαίτω
δαίμονες, ἀλλ' ὀλβίοις ἴψεμεν' ἀντιπάτραν·
ὀλίζων δ' ὄφιν Φοῖβον ἀθέσφατα μητ' ὀλυμπον
Ἄρτεμις ὠδ' ἄλλων, ὅσσα κλέπτει πατρίδα.

Latonæ partus nutrix, quam Iupiter olim
In maru Ægei sistere iussit aquis,
Nulli per superos infelix esse fereris:

Non ego te verbis alloquor Antipatri.
Te voco felicem quòd Phœbum cœ[illegible] & quòd
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alii maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub ea forma volauisse Iunonem, ad cuius insulæ quæ illam accepe rit, beneficii memoriam perpetuam, insulam postea Ortygiam nominauit, cùm sit ὄρτυξ coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alii Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, cùm Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at non Latona in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit, deinde memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuersam, vt scripsit Callisthénes in nauigatione. Non igitur inū est, si, cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locū ad pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud Halimusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam esset tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus. fuit postea in hac insula vibs in planitie ædificata, templúmque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Inopus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat. vt testatur Strabo li. 10. Hanc aiunt apud palmam & olivam, vt dictū fuit, peperisse, vti testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Cupiens Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmámque in auster comatam
Lauriámque bene ramosam, &
Olivæ germen sacrum oliuæ,
Latonæ doloris amicum.

Sed neque tamen in illa insula clàm partum edere potuisset, nisi Iunonem amorum Curetum strepitus obtudisset, cùm [illegible] esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pa[illegible] Complexa igitur palmam, vt à doloribus seluaretur, [illegible] parturientium [illegible] quam proxima

quæque apprehendere, atque ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

Ὀρτυγίου Ζωὶς γενέμλω ἀδῖνα λαχοῦσα,
ἐκγεγαῶσ Φοίβου πατρὸς Ἄρτεμι τ' ἰοχέαιραν.

E Ioue qua quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendum, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, obtrectétque in litore Atticæ non procul à mari, zonam soluit ob tumorem vētris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recēs natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat. vt scripsit Pindarus in Pythiis. atque cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneum, quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant, si tantùm hoc addiderimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam vbi adoleuissent, in montem Dictynnum secesserunt, ac Delum marri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui perquiramus.

¶ Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modò ad lenitatem multebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuosque faciat. Nā memoriæ proditum est Timotheum musicum, vbi in conuiuio musica instrumēta apud Macedonē Alexandrū pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exiluerit: deinde cum ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo. vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinibus. Alij crediderunt Dianam genitam dici à Latona, quoniā venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cœi filiam fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium

bonorum pater ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit, neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cum plena sit spe & pulchritudine de cœlo aduenientes ab humanis calamitatibus tãquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. Alii tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & Solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primum post chaos rerum informium formæ, ac elementa enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa & instabili sede nutante, cum calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quæ crassiore sit natura. Sic igitur physice Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aër est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisq. existens eos erat impedimento, quò minus duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur: sed vis Neptuni deniq. cõcessit, vt terra, quæ prius sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina cõtinuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem infestabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cum esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: at cũ non aptè posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum omniáque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cum fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione omnes terræ fructus infestabat, neque quidquam per illam aëris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim siccior facta, Soléque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illum domuisse. ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. CAP. VII.

Cure-

CVretes autẽ illi qui Iouẽ cũ Rhea Saturni patris crudelitati subtraxerunt, eúmq. in Cretam educandũ deportarunt, nũ dæmones fuerint an homines, dubitari solet: siquidẽ Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cõscripsit modò ὀρχησταὶ θεούς, saltatores Deos scilicet, modò παιγνιώτας lusores siue iocosos, vocauit. at verò Menodorus Samius in iis cõmẽtariis quos de reb. Sami egregiis cõscripsit, Κουρῆτας θεούς χαλκάσπιδας, Curetes æreis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides aũt Ponticus in rebus Amatoriis nõ Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omniũ mortaliũ ærea arma in Eubœa induerint, Iouémq. nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eúmq. in regnum paternũ deduxerint. Fama est Curetes & Corybantes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretẽsiũ Echemenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat, atq. illos Idæos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos postea nominarunt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verò Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit. alii cõtrà è Cabera Proetei filia & Apolline. Vocati sũt Idæi ab Ida mõte Cretæ, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas lib. 1. de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrãmatũ poëta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit quia in Ida mõte Cretæ Rheæ obuii digitos eius attrigerint cum illã cõplecterentur. Fuerũt autẽ præstigiatores Idæi Dactyli, ferríque iu varias formas diducendi artifices, aliorumque metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poëtæ qui Phoronidem scripsit:

ἔνθα γάπτης
Ἰδαῖοι Φρύγες αὐδρις ὀρίστεγοι οἶκί ἔ ασεν
Ὑλωΐ, Δ ρμισυλλίς τε μίγας, κ. Ἀκμων Βιος Κύκλωψ,
δύπαλος μος θεραπὼν τε ὀρείης Ἀδρηστείης
οἳ πρῶτοι τέχνῃσι πολυμήτου Ἡφαίστοιο
ἔδυσαν ἐν ἀνθρώπῃσι πάσαις, ἰέντα σίδηρον
ἐκ πύρ τ' ἰωχμὸν, κ. ἀκμοσύνης ὄργανα δ ειξαν.

Præstigiatores homines hic tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum:
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmon,
Egregij famuli Adrasteæ, qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in ãltis

Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in Architectonico, & Scepsius, Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his:

Κορῆτες Κορύβαντες, ἐ' ἄκτορες ἅδε ἄνακτι τε.

Curetes clari Corybantes regia proles.

Alii Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybãtes armis instructos è Bactriana inquiũt, alii è Colchis, alii è Phrygia. Fuerunt qui dixerint Telchines nouẽ fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tẽpore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Mineruæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cum alii Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybãtes in matris Deorũ sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes κοῦρ' ἀπὸ τοῦ κείρεσθαι, quia caput inter saltandum iactabant, exercebántque enopliã pyrrhicam saltationẽ, ensibus scuta inter saltandũ cum harmonia percutientes. Fuerunt nõnulli, inter quos Callisthenes in primo nauigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, Curetas, Corybantes, Caberos, Telchinas eosdem putarint esse, cum alii cognatos quidem esse inter se, sed paulũ differre. Narrãt Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Curetis postea ãb illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidẽ inquit incoluisse, qui cum de Lilantó cum Chalcidẽsibus dimicarent, atque hostes priorem partẽ cæsariei horum caperent, cum dabatur facultas, illam capillorum patrem totonderunt & inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cum postea in Ætoliam migrassẽt, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt. Alii, quia longas stolas gestarent tanquam puellæ, ita nominatos contendérunt. Seruius libro septimo eorum quæ erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ & Apollinis, cum essent Corybantes Apollinis & Thaliæ: quare non eosdem fuisse contendit Apollodorus autem Atheniẽsis lib. 2 Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io peperérat, Iunonis horratu celarunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tumultuosa armo-

amorum agitatione cum strepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter sacrificia vti solitos, vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo:

Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter se fortè caterua
Ludunt, in numerúmque exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

¶ Atqui rectissimè pro antiquorũ theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit, non solùm quia compositos animos sacrificantium, & ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cùm motu compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ (nèque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colẽdum proficisci, sed omnia negotia pro viribus è memoria obliteranda sunt, cùm ad aras accedimus) sed etiam quia, cùm Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur, è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorum, & saltationum rhythmũ Deorum naturam imitabantur, & oblectabantur sacrificantes, & dies festos agentes conuiuiis ac genio indulgentes, Deorúmque ipsorum felicitatem aliquo pacto imitantes, proviribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cùm præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse meritò existimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dæmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas tempestatibus præfectos, vel potiùs ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his carminibus:

χαλκόκροτοι Κυρῆτες, Ἀ[illegible]τὰ τεύχεα ἔχοντες
νήϊοι, οὐράνιοι τε, ἠδ' ἐπάλιοι, πολύθλιβες,
ζωοὶ ὀρθοὶ πνέοντες, κόσμου σωτῆρες ἀγαυοί.

Æra pulsantes Curetes arma marini,
Cœlestes, ac terrestres, Manortia pubes.

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropémque:
Qui fulmen, tonitrúmque Ioui grauia arma parabant.
Cætera Dijs similes fuerant, sed fronte rotundum
Lumen gestabant media hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

ὦ οἱ μόνωπος Ποντίου παῖδες θεοῦ
Κύκλωπες οἰκῶν' αὐτρ' ἔρημ' ἀνδρεκτόνοι,
πυθοισθε λεῖβόντες ὑμῶν ὃστις ἐν δόμοις
δοῦλοι καλοῦσι δ' αὐτὸν, ὃ πατρῴου θ',
Πολύφημον

Monoculi vbi Dei marini filij
Cyclopes homicida antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illúmque cui seruimus, ipsi nominant.
Polyphemum.

At cum Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cum Apollonius libro primo Argonautic. illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat in his carminibus:

Ταίναρον αὖτ' ἔβη τοῖσι λιπὼν Πολύφημος ἑταῖρος·
τὸν ῥα Ποσειδάωνι συνεκτίσσατο δῖα
Εὐρώπη Τιτυοῖο μιῇ δμηθεῖσα γενέθλη·
κεῖνος αὖ ῥ' ὑπὲρ πόντου ὄτε γλαυκοῖο θέοιεν
οἷδμασιν, ἐν δὲ θοὴν μάστιν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκρης
ὄψεσιν ἐγγύθεν ἔμπης ἐπιφύρασθαι κελεύθου.

His actis Polyphemus adest mox Tænaro. at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem suprà omnes, viribus acrem.
Per mare cæruleum, tumidis cùm tollitur vndis,
Curreret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro verò Teius in affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natum fuisse memorat: Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantum habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo

Qui superum freti bonitate, haud semine iacto
Obuertunt terras manibus nec germina plantant:
Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris
Hordea frumentúmve cadum, ac ipsa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt, non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer & magnus de rebus iudicat vxor.

Nã primum viuendi genus quod vrbanitatem quandã videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qu dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cùm homines in vnũ conuenissẽt, leges ferre, atque idcirco horũ commodorũ autores mirificis laudibus extollũ: Ego cõtrà, nihil magis perniciosum cõtigisse humano generi hominũ cẽseo, cum cõmoda illa quę cũ ciuitatibus excogitata sũt, omniũ scelerũ causę fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuẽdũ Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quẽpiam vetasset: cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorũ cõtẽptus, & omnia scelera denique cũ cõmodis ciuitatũ pullulauerint: quę nisi introducta fuissent omnes plãtationibus & agricultura nũc essemus intenti, felicissimique sine principũ auaritia viueremus. Fama est Galateã fuisse amatã à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope Istud autẽ cõtigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adiisset, tẽplúmque vidisset Galateę à Cyclope erectũ, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus nõ modò amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cùm quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiant à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Heuetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Venetia: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbium & locorum Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in Iinguis. Dicitur & Tiryuthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerũt è rudibus lapidibus extructi, eratque illa

eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptũ reliquit Paus. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Prœti gratiam, vt ait Strabo lib. 8. Quidam arbitrati sunt Mycenes etiam muros validissimos extructos fuisse à Cyclopib. quos Argiui fugatis Mycenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cyclopum princeps, homo non solùm agrestis & ferus, sed planè inconsideratus, qui cum pecudibus etiã aliquando loqueretur, vt testatur Cic. lib. 5. Tusc. disputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quã vellet posset inire, & attingere, cum Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanã in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qui inter vina, lautioráque pocula, aut inter immodicũ commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felicẽ cẽseat, ebrietatéque omniũ propè facinorum turpissima vincatur: nónne inter beluas potius hic, quàm inter homines est connumerandus? Quid etiã deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frusta eorum hominum cum vino eructans, multóque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœdissimè olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vomitumiacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὡς ἐφάμην. ὁ δέ μιν αὖτε μείλιξε πάλιν θυμῷ·
νήπιε ξεῖν', ἦ πολύ σε κάκιον ἄλλον ἔθεσκον,
ὃς μαθέειν κέλεαι ἠδὲ θεοῖσί γε μὴ ἐπιείκειν.
τὸν δὲ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου οὐ τίουσιν,
οὐδὲ θεῶν μακάρων· ἐπεὶ πολὺ φέρτεροί εἰμι.
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ὄχθος ἀλεύσσομαι ποιδίμου
οὔτε σέθεν οὔτε τῶν ἑταίρων, εἰ μὴ θυμός με κελεύει.

Sic ego: contrà is turbata pectore fatur.
Stultus es, aut hic longinquis finibus errans,
Qui curare Iouémque moues, superosque vereri.
Nec mos Cyclopum est superos curare, Iouémve:
Quòd superisque, Iouique superno robore præstant.
Nec tibi, vel socijs parcam, magni Iouis iram
Quò vitem, nisi sis animo mihi federit ipsi.

Atque

Atque is qui nullo rationis ductu, nulláque vel hominum vel Deorum reuerentia moueatur, trahatúrve ad æquitatẽ, quopacto non tanquam belua omnem suam felicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habitæ beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis sic enim gloriatur apud Euripidem:

ἀνάγκη γάρ ἐστι κἂν θέλω κἂν μὴ θέλω,
πίειν τὰ πολλὰ τἄμα ποιμνία βοτά.
ἀλλ' ἔστι μοι θεὸς μὲν οὐδείς, ἢν ἐγὼ
κεῖνῳ τὸ μέγιστον χαίρειν φημὶ δαιμόνων.
ὅστις δ' ἄνους ἀνὴρ θεοῖσιν οὐ θύει σέβων
λυτεῖν δὲ μὴ δίκαιον αὐτὸν εἰδέναι τοὺς νόμους
ἔθνος ποιμνίλλοντας ἀνθρώπων ἐμοί. κλαίειν εἴωγα.

Necesse terræ sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est Iupiter prudentibus.
Bibendi, edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est. nam cum in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

ξεῖνε πάξεινον Πολυφήμῳ δὲ ἐξαπατήσας,
εἰλ' ἱκέτην φώνησον ἀθανάτους ἐλάθη.

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantem
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est, quare non solum Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes statim natos in tartarum

illis tradita sunt. Verùtamen cùm nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset, iugularet (nam id quidē breue futurum supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatémque inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maxime propensum, atque omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudens vno tempore esse possit. Alii tamen maluerunt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina & fulgura & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terræ filii quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, metiri Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerūt, quod nomen splendidam significat. alii Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendūt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare Ætnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipue dicti sunt Ioui fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes quòd Harpes, ad se rapiat vapores, pro quo alii Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, multus strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multaque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua, at fulmina certe aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est & splendor is qui fulmina antecedit. Cum hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, Solis scilicet, extenuati sublimes extolluntur, qui vbi condensantur elisо calore, fiunt tonitrua, & fulgura, & fulmina, quæ deorsum ab aere su-

premo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deiiciuntur. Hi dicuntur fuisse aliquando in tartarum à patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemẽ vapores inferius attrahit sub terram, cùm vis frigoris illos intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie aeris scilicet è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie potius & crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Vlysse, cùm antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse eclypses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationémque defectuum Solis & Lunæ patefecit, animósque mortalium insigni trepidatione liberauit. At Cyclopib. tamen aram pro mortalium dementia structam fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit Paus. in Corinthiacis, & diuinos honores illi fuisse institutos. Dictus est autem Apollo Cyclopas filii causa occidisse, quoniam vapores per vim Solis & coguntur & soluuntur. sunt enim Cyclopes vapores, è quibus fiunt fulmina, & venti, & imbres, ita dicti quòd in circulum assiduè ferantur. nam modò ascendunt rarefacti per vim Solis, modò in pluuias condensantur, in circulúmque vertuntur in elementa, de quibus ita ait Lucret. lib. 3.

Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aëris, hinc imbrem gigni, terrámque creari
Ex imbri, rursúsque à terra cuncta reuerti:
Humorem primùm, mox aëra, deinde calorem.

Ac de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone. CAP. IX.

NEque verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit. quem tradiderũt fabulæ pro sua feritate ex humana forma in beluam omnium prorsùs ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versum fuisse. Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui natus est è Ioue ac Niobe, & regnauit in Arcadia: qui cùm primùm regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias ædificare docuit: tum cáque facere instituit è coriis suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quib. vel incautè pernicios is aliquando vescebantur pro cibariis, ad salubriores glan-

glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertit: quare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces
Mortales habitant.

Lycaonis mater fuisse dicitur Meliboea Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus, libro tertio. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Athenienſibus: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanũ sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicut ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, & templum in ea, quod Iouis Lycæi appellauit & ludos in eius honorem instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Nequeverò solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alii complures ex omnibus temporibus sequentibus: qui non tamen in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanam carnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirũ est hæc memoriæ prodita fuisse ab antiquis, cùm prisci illi homines Deorum hospites & conuiuæ pro iustitiæ pietatisque meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & sontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit, quorum hæc sunt nomina: Acacus, Acontes, Ægeõ, Æmon, Aliphenus Ancyor, Archebates, Butolion, Canethus, Carteron, Caucon, Cletor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Euæmon, Eumetes, Eumon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Heliſſon, Helix, Heræus, Horus, Leon, Linus, Lycus, Macareus, Macednas, Macedon, Mænalus, Mantinus, Mecistus. Nyctimus, Opleus, Orchomenus, Pallas, Peucetius, Thasſus, Phineus, Phthinus, Phthius, Physius, Plato, Polychus, Portheus, Prothous, Socleus, Stymphelus, Tegeus, Thoochus, Titanas, Trapezeus. Nam cùm Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cùm Callisto etiam de qua &

Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt, & Dia, de qua & Apolline natus est Dryops, filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius libro secundo Genealogiarum longè aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filii fuerint in lupos conuersi, quam explicauit postea Ouidius: sic enim inquit: Πελασγος ὁ Διὸς καὶ Νεφέλης ἢ παῖς ὁ Λυκάων ἐκ Μελίβοιας τῆς κόρης, ἐστιν Κυλλήνης, ὡς φασιν οὗτοι ἔσχε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀρκάδων κατασχὼν. καὶ χρησμόν τινα ἐκ πολλῶν χρησμῶν πολλὰς παίδων λαβὼν γυναῖκας ἐν ἀσεβείᾳ, ἀσεβῶς καὶ τοὺς παῖδας ἐφόνευσεν. ἦν Μάνακλος, Θέσπρωτος, Νυκτίμου καὶ Καλλιστοῦς Λύκος, Φίνεύς τε καὶ Τηλεβόας, Αἵμων Μακεδὼν, Στύμφηλος, Κλείτωρ, Ὀρχομενός τε καὶ ἄλλοι, οἱ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ Ζεὺς χρόνῳ ἐπελαθέτο παραγίνεται αὐτοῖς ὅτι αὐτοὶ καλέσαντες ὅθεν ξένια, ἵνα τῶν ἐγχωρίων παιδαγείαν σφάψωσι καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες παρέθεντο τοῖς ἀπιοῦσι. τοῦτο δὲ Ζεὺς ἐχθοκώσας καὶ μυσαχθεὶς, πλὴν ὧν ἔφαγε αὐτὸς ἐπέφερε ὅθεν ἐκείνης ὁ τόπος Τραπεζοῦς ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Τραπεζοῦς ἡ πόλις καλεῖται τῶν δὲ Λυκάονος παίδων ὡς ἀστεσάντων εἰς ἕνα, μετ' ἀμὶ Λυκάονος, ἐν ᾧ ἐγένοντο ἐπέφερε τοὺς δὲ ἑκατὸν ὠμοὺς σι. *Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius, qui filium Lycaonem è Melibœa Iuscepit, vel, vt alij putarunt è Cyllene. Hic postea cùm Arcadum imperium adeptus esset ex quodam oraculi responso, multósque filios è variis nuptiis Iuscepisset, cùm esset ipse impius, impios quoque filios habuit: inter quos fuit Manalus Thesprotiéque cum Nyctimo & Caucone Lycius, Menius, Macareus qui Macareas Arcadiæ vrbem condidit, Manalus qui nomen dedit ciuitati Arcadiæ Melaneus qui Melanas oppidũ condidit nõ procul à Megalopoli, Acontius, qui Acõtium oppidũ Arcadiæ de Io nominauit: Charisius qui Charisiis: Cynethus qui Cynethæ nomen dedit: & Psophus, Phthinus, Teleboas, Æmon, Mãtinus, Stymphelus, Cletor, Orchomenus, & alij. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas: si quidem vel Ioui in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur vãum ex infantibus indigenis iugulasse & eius intestina Ioui cum aliis commista epulãda in mẽsa apposuisse. Ad scelus abominatus Iupiter mẽsam quidem subuertit, vnde locus ille in Arcadia vocatus est Mensarius & Mensaria ciuitas extructa postea: at è Lycaonis nouum cum ipso Lycaone quoniam impiè in hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine.* Sic etiam Callisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est, quia cum venaretur cum Diana à Ioue fuit compressa, ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Alii putarunt illum quem fere-

ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrem ad sempiternam memoriam in Iunonis cõtemptum in vrsam maiorem conuersam nitere inter sidera, quam obtinuit tantùm Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabulantur etiam Arcadem cùm adoleuisset, acceptũ frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quod ab Adrista præterea didicerat demonstrasse, vestium texturam nimirum ac totum lanificiũ, sicut Pelasgus vbi regnare cœpisset, rudes homines docuit tugurria ædificare ad frigus, æstum, imbréſque arcendos & facere tunicas è coriis suillis, & vesci glandibus cùm prius quibusuis herbis vel pernicioſis incautius vescerentur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales Arcas, vt cum in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici Apollinis deportari in Arcadiam, vt ait Pausanias in rebus Arcadum. Id cum scribat Paus. in Arcadis, miratus sum cur dicat vnicam tantum filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cum Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecataeus.

¶ At cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita, vt ad posteros peruenirent: quia per illa quæ de hominibus fingebantur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refrænandi, vel ad humanitatem, & beneficentiam & Deorum cultum hortabantur, & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cum vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquãdo accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant, quòd si quis parui Deorum præsentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus præmiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cum multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quare fuit munus Triptolemi. At contrà per multa sunt exempla, quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuio Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum

filiis sunt oppressi. Quis enim cùm videat ex altera parte ingentia supplicia sontibus à Dijs irrogari, ex altera laudes & gloriam, & honorificas præmia viris bonis esse proposita, supplicia potiùs elegerit, & se sanæ mentis esse fateri audeat? At de Lycaone satis: nunc de Pandione dicamus.

De Pandione. CAP. X.

FVit Pandion filius Erichthonij, qui pulso Amphictyone de regno Athenis imperauit, & Pasitheæ Naidis Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus libro tertio Bibliothecæ. Hic mortuo patre Erichthonio in regnum successit, quo tempore Ceres & Liber pater in Atticam venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quòd filiam Prognen (nam illam, & Philomelam, & geminos Erichtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, vt ait Apollodorus lib. 3.) Tereo Martis & Bistonidis filio, quo socio in bello de finibus aduersus Labdacum vsus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem propè furioso, in matrimonium concesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, vt ipsi in vpupam verti satius fuerit, quàm hominem viuere; cùm Progne & Philomela & Itys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprobrio, vt ait Horatius lib. 4. Carminum:

Nidum ponit, Itym flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropia domus
Æternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim quòd vbi Boreas Zetē & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Pleuxippum & Pandionem suscepit, quamuis alij eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortem parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel, vt alijs placuit, Idothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sunt: de quibus scripsit Apollodorus lib. 3. Fuit alius Cecropis & Metiadusæ Eupalami filius: sed reliqui omnes obscuri sunt, cùm vnus Erichthonij filius, qui patri in regnum successit, ob eam familiæ labem celebratus fuerit à poëtis. Hic filios habuit, Ægeum, Lycum, Pallantem, Nisum, vt ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirman-

dam

dam è tympanistis Sophoclis recitauit: in quibus descriptũ est quæ locá singulis filiis pater possidenda tradiderit. Quod autem Ægeus Pandionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in libro 5. de rebus Atticis:

Αἰγεὺς ὁ Πανδίονος ὑὸς βασιλεύων Ἀθηνῶν, γαμεῖ Μήταν πρώτον τὴν Ὀπλήτος, δεύτερον Χαλκιόπην Ῥηξήνορος. *Ægeus Pandionis filius cùm imperaret Athenis Metam primùm Hopletis filiam vxorem duxit: postea Calciopen secundo natam è Rhexenore* Sic Zezes hist. 142. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit:

τῷ βασιλεῖ ἦσαν Ἀθηναίων Πανδίονι τρεῖς κλεινοὶ
ἄρρενες παῖδες ἠσαν τε, καὶ θυγατέρες δύο.
Regi Athenarum nomine Pandioni
Mares erant filij, duaque filiæ.

Hæc cùm ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis, Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciæ acceperat: nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facilè illi assentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cùm filiarum fabula superiùs explicata sit, vt si qua ibi desiderarentur, hinc accipi possent. Atque cur ficta sint hęc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. CAP. XI.

ENimuero dictum est superiùs, Vulcanum cum arma Ioui, quibus in bello aduersus Gigantes vsus est, fabricasset, pro laboris diligentiæque mercede obtinuisse, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque popoposcisset, sei illi concessurũ. At Vulcanus Mineruæ nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit, id abnuere quidem non potuit, sed clàm Mineruam monuit vt reluctaretur. Cum igitur Mineruam adiisset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse, quod in terram fusum in hominem conuersum est. quare inquit Pausanias in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus Vulcani, ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

ἐγγόνων νόμον σώζουσα τὸν τε γηγενῆς
Ἐρεχθονίου, κείνῳ γὰρ ἦ Διὸς κόρη

θρεψαι παῖδα ζεύξασα ἐύλακας σώματος
δισσοὺς δρακοντε παρθένοις Ἀγραυλίσι
δῶσει σώζειν ὄπιν Ἐρεχθείδης ἐπεὶ
νόμος πόλει, ὁρᾶσι χρυσηλάτους
πτύσσειν τέκνοις.

Seruam auorum legem, & è terra sati
Erichthonij. Iouis puella námque ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias. deinde seruandum dedit
Athenienſibus puellis manſit hinc
Mos ille Erechthidis, vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alii tamen dictum fuiſſe volunt non à contentione, quam ἔρις ſignificat, ſed ἀπὸ τοῦ ἐρίου, à lana ſcilicet, qua Minerua femur ſibi abſterſit, cùm ſemine Vulcani inquinata fuerat, in terram conjecta. Inde poſtea dicti ſunt terrigenæ omnes Athenienſes. Neque verò Erichthonius ſolùm, ſed etiam Erechtheus dictus eſt: ſic enim illum nominauit Homerus in Catalogo:

οἱ δ' ἀπ' Ἀθήνας εἶχον εὐκτίμενον πτολίεθρον
δήμου Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψ' Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
Vrbem præclaram coluerunt iſti at Athenas.
Fortis Erechthei populum, quem nutrijt olim
Nata Iouis Pallas, peperit quem dia dala tellus.

Fabulantur huic crura fuiſſe anguibus ſimilia, quem recèns natum à Minerua ſuſceptũ in ciſtã fuiſſe abſcõditũ inquiũt. Hãc Aglauro cuſtodiendã commiſit, & Herſæ, Pandroſóque ſororibus, eáſque admonuit ne curioſius quid intus include retur inſpicerent. Fertur Pandroſus quidẽ paruiſſe Deæ mãdato, at ſorores aliæ ciſta reſignata Erichthonium inſpexerũt: quo viſo ita furijs repente percitæ ſunt, vt ſe de altiſſimo & prærupto arcis loco præcipites miſerint, vt ait in Atticis Pauſanias. Nec defuerũt qui Vulcani & Athenę Cranai filię Erichthoniũ filiũ fuiſſe tradiderint. Scriptũ reliquit Apollodorus libr. tertio Erichthonium poſtea fuiſſe à Minerua in templo educatum, qui cum adoleuiſſet, regnúmque Athenarum accepiſſet, Mineruæ altricis ſignũ in arce erexit, & Panathenæa ſolennitatem in honorem Mineruæ inſtituit, cùm tamen non deſint, qui à Theſeo illa inſtituta maluerint.

Hic

Hic ducta Pasithea, siue, vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha, filium Pandionem, qui postea in regnum successit, susceptit: & Orythiam, & Procrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cũ primus omnium mortalium Cecrops ex Ægypto profectus vrbem Athenarũ condiderit, eamque de nomine Palladis, quæ Sais apud Ægyptios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athenas nominauit. Hunc hominem biformem fuisse fabulati sunt: cùm partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis: quod alii ob Ægyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alii, quòd & prudentia & robore præstaret: alii, quia leges prior tulerit de matrimoniis apud Athenienses, cùm nemo patrem antea, sed matrem tantum cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longè diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimarum, quia is vtrumque & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. Est enim optimi ac sapientis imperatoris, & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare: cùm aliæ nationes aliis temporibus magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse: quare ita de illo scripsit Virgilius libro tertio Georg.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos.

Post Cecropem igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnauit Troiæ post illum, qui de Astyoche vxore Simoentis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib. v. Iliad.

¶ Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superiùs explicata sunt, cùm de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur è Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuam obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris è capite Iouis nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potiùs, qui generationem adiuuat, & in

teram decidens multiplicia gignit animalia: quare eius & terræ filius Erichthonius tam diuersæ formæ dicitur fuisse. Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandrosi dixerũt idcirco, quòd non paruerint Deæ monitis quare significabatur contra Deorum mandata non conferre esse curiosos, cùm multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit. nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscii vel hominum, nedum Deorum per insidias clàm de medio fuerunt sublati. at de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. CAP. XII.

EXplicata fuerunt suo loco illa omnia propè quæ pertinebant ad Thetidis nuptias: & quòd illa à Peleo in matrimoniũ ducta præter cæteros filios Achillẽ etiã illi genuit. cũ verò per noctẽ sub igne filios Thetis occultaret, vt quod mortale illis esset, ita eximeret, filii reliqui omnes mortui sunt, at Achilles per diem ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquandiu perduraſſe, donec à Peleo deprehensa illa irata se in numerum Nereidum receperit. Hanc rem ita attigit Apollonius libro 4. Argonaut.

Χαιταεσσιν Ἀχιλῆος ἀγαυὸ νηπιάχοιτιν
ἣ ὁππότε βεβρῖθεν αἰὲν ὀδὲ σάρκες ἔδοντες
νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ ἐυείδεα δῆμα θεοῖο
ἀμβρόσιον χρίεσκε πάρεξ δέμας, ὄφρα πέλοιτο
ἀθάνατος καὶ οἱ συγκοιμηθεὶς χροὶ γῆρας ἀλάλκοι.
αὐτὰρ ἐγὼ ἐξ ὄρθρου τὸν ἀπαλλύοντα θεσπέσιον
παῖδα δίχα σπαίροντα διὰ φλογὸς ἔπλαδ' ἀέθλῳ
σμερδαλέῳ, σπείσασα μύρα πῆσε ἡδὲ δίεσσα,
τὸν μὲν ἀφαυσάμενον χαμάδις βάλον ἐκκλιθῶτα·
αὐτὴ δ' ἀνσχομένη ἰκέλη δέμας ἠύτ' ὄνειρος,
βῆ ῥ' ἴεν' ἐς μεγάαρον· τοῦδε δ' ἐπίπαλτο πόνῳ,
χαιταεσσιν.

Irata infantis causa narratur Achillis.
Vrere mortales nocturno tempore Parnes
Consuerat flammis, vngebat luce diurna
Ambrosia tenerum corpus, quò qui aliquid adesset
Mortale eximeret, tristem luerétque senectam.
Ast hic è lecto vt surgens cognouit, in igne
Vidit vt infantem trepidantem, protinus inde
Clamorem horrendum tollit, demens. Dea puerum
Ponit humi puerum raptim, atque irata refugit

Par lu-

Par lenibus ventis, volucrique simillima somno:
Effugiénsque domo in pelagi se condidit undas.

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primùm vocatus est: atque cùm labrũ tamen exustũ fuisset, quod cùm lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alij in lebetẽ bullientis aquæ infantes ab ea iacti solitos inquiunt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrẽ Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironis filiam fuisse voluerunt. Daimachus contrà Alexandrinus in libro secundo Reditum, Achillem Daloes nymphæ filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptum, deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorũmque & vrsorum medullis, lactisprorsus ignarum, vt est in his versibus Euphorionis:

ὃς εἰδὼς χλοῦο κατὰ Φῖλ᾽ ποίμνια πάτρης·
τοὔνεκα Μυρμιδόνες μιν ἀχιλλέα φημίξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit, illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quòd autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripidis Iphigenia in Aulide:

ἔστι τὰ πρῶτ᾽ ἐν ἡδυ, μὴ λίαν φρονεῖν.
ἔστι δ᾽ ἐν χρόνῳ χρῆσιμον μανθάνειν τόδε.
ἐγὼ δ᾽ ἐν αἰδοῦς ἐξεπαιδεύθην τροφεῖς
Χείρωνος· ἐμάθον τοῦτ᾽ ἐρῶ πρὸς ἁπλοῦν ἔχειν.
Quandoque dulce sit parum dignoscere.
Quandóque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantum imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & vsum herbarum, peritiam venandi & iaculandi & artis medicæ, leges æquitatis & prudentiæ edoctus fuit: sicuti traditum est à Staphylo in libro tertio rerum Thessalicarum. Idem cùm annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronuntiassẽrque Calchas vates Troiam sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduersus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorum, qui ad Troiam erant militaturi:

Πάντοθεν γὰρ θαλάσσης πλαυγῆς μύδρους,
καὶ τὴν ἐρᾶ Βάκχη δύσπαν μικκαυσμένος
νυμφαισιν, ἀφθιτον τὸ Βηθύρου γάϊος.
Λειβηθρίων δ' ὕπερθε Πιμπλείας σκοπιὰν,
ὁ νικηφόρος ὁ πρὶν δεμνιοῦται πότμον,
καὶ θῆλυ ἁμφὶ σῶμα πλησίπαλον
δύσας παρ' ἰσθῆτι κερκίδος φαύσας κρότον,
καὶ λοιβὸς ἐς γλῶσσαν δυσμιγῆ ῥίψας πόδα.

Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolij
Ferent. Sed is cratera Bacchi mortuus
Perfusus inibit lachrymis Libethridum
Pimpla incolunt quæ verticem, à nymphis simul
Sororibus, Baphyri aquas amantibus.
Atque ille cadis præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui,
Texétque telas pectine arguto leues:
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quod Achilles ibi fuerit sepultus, à quo etiã inuentũ est myriophyllum, quod Achilleũ vocarunt. Nã ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cùm fugeret impetũ Lycurgi, recõdita fuisse memorãt. Fabulati sunt antiqui præterea Medeam nupsisse Achilli, vbi ille in eãpos Elysios post mortẽ descendisset, sicuti memoriæ prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semihomine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principẽ æquè pertineat. dictus est idem à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumẽtis eius pompa funebris ducta est: cũ verò mare per idem tẽpus fortè ventis intumuisset, lõgéque strepitus vndarũ exaudiretur, vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quòd nymphæ eius cædẽ grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ei propter Achillẽ cõtigisse credere, cũ elemẽta minimè sint de singulorũ nostrorũ vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cum fortissimus esset omnium Græcorum, non priùs vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quàm

voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit. per hæc igitur significare voluerunt antiqui maximè omnium rerum formidandas esse viris fœtibus voluptatum illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & pernicioſæ, denique aduersariæ. at nunc de Ganymede dicamus.

De Ganymede.

CAP. XIII.

GAnymedes autem qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi potum pro Hebe Iunonis filia ministraret, dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cùm esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudidis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt plerique raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homerus lib. v Iliadis:

Τρῶος δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο,
Ἶλός τ', Ἀσσάρακός τε, καὶ Ζεῖνος Γανυμήδης,
ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
τὸν καὶ ἁρπάξαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν,
κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.

Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur,
Ilus & Assaracus, pulcherrimus & Ganymedes,
Inter mortales cui præstantissima forma:
Quem superi rapuere, Ioui quò pocula magno
Præbeat ob formam, cùm Diis & transigat ævum.

Apollonius verò Rhodius libro tertio Argonauticorum, nō vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam raptum fuisse Ganymedem scribere videtur, cùm inquiat:

αὖρις δ' οὔ τιν' ἀνευθὲ Διὸς θελήϊσι λαοῦ,
ἀλλ' ἐσόμ. μοῖ κ' Γανυμήδεα τὸν ῥά ποτε Ζεὺς
ἐσαῦθ' ἁρπάσαντα φέρειν ἐς δῶμα θεάων.

Hunc Iouis in molli seiunctum repperit aula,
Non solum simul & Ganymedem. Iupiter illum
In cœlum rapuit, cùm Diis vt transigat ævum.

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri Priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit, vt ait Strabo lib. 13. alii circa Dardanium promontorium illud accidisse inquiunt, quod Virgilius factum in Ida monte Phrygiæ dum venaretur, ita commemorat lib. 3. Æneid.

Intur-

Intextúsque puer frondosa regius Ida,
Veloces iaculo cervos cursúque fatigat
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.

Fama est autem aquilam, quòd faustum augurium Ioui in bello aduersus Titanas attulisset, armáque pugnanti ministrasset, Iouis auem fuisse existimatam, atque illi datũ fuisse imperium in cæteras aues, cum ita scribat Horatius libr. 4. carminum, cum illius præcipuè singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset:

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permisit, expertus fidem
Iupiter in Ganymede flauo.

Alii tradiderunt Iouem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in cœlum asportasse, vt patet ex his carminibus:

αὐτίκα Ζεὺς ἦν ἐν αἰετῷ ἱπτάμενος ἐπὶ τὸν Γανυμήδην·
κἀκεῖνος ὧν ξανθὸν μητρὸς κάλλος ἔχων.

Ipse aquila ad pulchrum Ganymedem Iupiter olim,
Ad matrémque Helenæ deinde volauit olor.

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab Aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt, quæ quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alii verò inter quos fuit Xenophon, vt scripsit in Symposio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potius, quàm propter formam corporis, in cœlum ascitum esse voluerũt. nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γάνυμαι, quod conuiuari & genio indulgere significat, sed potius ab his dictionibus in vnum compositis ad præstantiam prudentiæ & consilii exprimendam, γάνυ, & νόος, & μῆδος. nam illæ cum intensionem & incrementum significent, extrema est consilium. Enimuerò diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero libro primo Tusculanarum Disputationum: nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos

Ζῶοι δυσφόρος πάμπαν ἐὼν θνητοῖσι.

Noui ego mortalis quòd sum, sed fidera quando
Suspicio, athereas lustróque mente domos,
Iam pedes non videor mihi terram tangere, magnō
Cum Ioue sed vesci nectare & ambrosia.

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerunt, non sōlùm quia vir sapiens caret sordibus animi, verūetiam, quia, vt ait Plato, tanta est pulchritudo sapientiæ, vt si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominū. Dicitur ab aquila raptus in cœlum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quòd adiutor sit Deus ad sapientiam. sic igitur cū dicerent viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtiliùs nos ad diuina transtulerunt sapientes, quàm diuina ad nos deduxissent. At de Ganymede satis: nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo.

CAP. XIV.

HArmonia verò quibus orta sit, non parua est dubitatio siquidem Diodorus lib. 5. illam Electræ & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiodus in Theogonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

ὡτὰρ Ἀρῃ
μιχθεῖσα Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτεν
δεινούς, οἵ ῥ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας,
ἐν πολέμῳ κρυόεντι σὺν Ἄρηϊ στυγερῷ τε·
Ἁρμονίην θ', ἣν Κάδμος ἀγήνορα θῆκε γυναῖκα.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, unáque Timorem,
Qui dare terga virūm armatas iussere phalangas
In bello tristi: quam Cadmus duxit, at inde
Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Aiunt dona data esse sponsæ à Diis per nuptias, cùm Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & peplum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptiis Apollo cum cithara

cecinit, Musæ tibias inflarũt, ac Dii reliqui, multa dona sua dederũt. Hic, vbi Iupiter Europam suam sororẽ rapuisset, è qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthũ susceperit, iussus est ab Agenore patre sororẽ inuenire, neque priùs redire domũ, quàm illam secum adduceret. Atqui cùm multas regiones peragrasset, neque tamen illã inuenisset post mortẽ Telaphassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculũ adiuit: cui responsum est, nihil curiosius de Europa esse quærendũ, sed vrbẽ ibi condere oportere, vbi bos defessa humi procubuisset, quã habuisset viæ ducem. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bouem ex armẽto Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia peragrata vbi conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tũ bouem Palladi mactaturus socios aquatum ad Dircen fontem misit: cùm verò ibi draco datus è Marte fontem seruaret, Seriphum & Dialeontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulati sunt quidam inter quos fuit Archelaus lib. 9. de fluminibus, Cadmũ post cæsum draconem inuenisse aquam ob timorem serpentis propè veneno infectam, quare regionem lustrauisse dum fontem quæreret. vbi ad antrum Corcyreum peruenisset, dicitur factum esse Palladis consilio vt pedem in limo impresserit, vnde fluuius scatuit, quem post bouem immolatum, Pedem Cadmi nominarunt. At verò coactus est Cadmus eius dentes exertos serere, quod fecit cõsilio Mineruæ, è quibus nati sunt armati homines, qui erant cum illo pro patre pugnaturi: sed Cadmus lapidẽ, quẽ à Minerua acceperat, inter illos iacieus, omnẽ certamen à se inter illos diuertit, atq; omnes mutuis vulneribus natiuorũ armatorum se vicissim confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annum Marti seruire, qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruã regiam Cadmi multis ornamentis præclarè comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit matrimonium Harmoniam, ad quas nuptias Dii omnes relicto cœlo dicũtur aduentasse: quo tẽpore fama est inter alia præclara Deorum munera peplum & monile, admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse ponsæ. Cadmus ex illa susceperit postea Ino, Semelen, Agauen, Autonoen & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea

Har-

Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazones, vt testatur Apollonius etiam libro secundo Argonauticorum:

ἡ δ' Ἀμαζονίδες μάλ' ἐπητύες, οὐδὲ θέμιστας
πεσσαι πεῖνον ἀοιδήσιν ἀμοιβέμεναι.
ἀλλ' ὕβρεις, στονόεσσαι, Ἄρεος ἔργα μέμηλε.
δὴ γὰρ ῥηϊδίως ἔσταν Ἄρεος Ἁρμονίης τε
Νυμφὴς ἠΐ' Ἄρηι φιλοπτολέμους τέκε κούρας.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes,
Hinc tenuere procul Dœantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem, Harmonia quòd Nympha & Marte feruntur
Patre satæ: hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotúmque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaues & Echionis filio relictis Thebis ad Encheliensis cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cùm ab Illyriis bello infestarentur, responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis disterminat, vt scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine: Δρίλων δὲ καὶ Νάρων ποταμοὶ Ἰλλυριῶν οἱ διαχωρίζοντες τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβύρνους. ὅπερ οὖν καὶ τὸ ὠφεσθαι ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἁρμονία οἱ καὶ εἰς ὄφεις μεταβληθῆναι. *Sunt enim Drilo & Naro Illyriorum fluuij, qui Illyrios, Liburnósque distenminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi qui sunt in angues conuersi.* Qui oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulo post in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidum Illyrii Encleas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse. de qua mutatione, quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius in libro de situ Orbis:

ὅθι δ' ἀσπετον ὁλκὸν ἄγουσα
Ἰλλυρικὴν ἀφεὶς χέρσον ἐλίσσεται ἄχερι παλύνων
ἠρέων τ' ἠλιβάτων, τὴ Κεραυνία κικλήσκουσι.
κεῖνον δ' αὖ ἄβεν κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβοις
τύμβον, ὃν Ἁρμονίης Κάδμοιό τε φῶτε ἐνίσπει.
πεῖθε γὰρ εἰς ὄφιν σκολιὸν δύσαι ἀλλάξαντα
ἐπτὰ δ' ἀπ' Ἰσμηνοῦ λιπερὸν μέτρ' ἤπερας ἔκειντο.

ingentia pondera voluens

Illyricis terris deuoluitur vsque Colonam,
Colléſque apricos quos alta Ceraunia dicunt:
His celebrem tumulum terris, antrúmque videbis,
Antrum quod Cadmi dixerunt, Harmoniaque.
Namque hic serpentes atri facti esse feruntur,
Vt texere caput cani, turpíſque senecta.

Sic Nicander in Theriacis:

Ἴριν δ' ἠδὲ Δρίλων ἀναβήσεται ἠδὲ Νάρωνος ἰχθὺς
Σιδονίη Κάδμοιο θεμείλιον Ἁρμονίης τε·
τῇσιν δύο δαιμόνιοι νεμέθουσι δράκοντες.

Irimque hanc Drilon aluit, & Naronis vnda,
Sidonij Cadmi, monumentum hoc Harmoniaque:
Hic duo terribiles fremuerunt nempe dracones.

Atque tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt. Maior harum rerum gestarum pars ad historiam trãsferenda est: non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cùm verò illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapuit à Sarepta Phœnicia ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus Cretensibus. Quòd missus ad Europam quærendam Cadmus draconem ad fontem Dircen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixerunt, sed aiunt latronem ab ipso Cadmo cæsum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iam nonnullos è Cadmi sociis ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cum asseclæ & socii illius latronis duce cæso dissipati sint. Nihil autem horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cùm omnibus in rebus, tum in militaribus præcipuè necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxilium. Quòd autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, quare inter illos bellum exortum est, futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbis imperium magnum bellum inter Thebanos postea excitauit: præter illud quòd leues iniuriæ solent aliquando excitare magna bellorum incendia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis musicæ non solùm erigit animos iacentes, & calamitatum miseriarúmque humanarum cumulis oppressos, sua-

uitatéq; quadam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflammat, cùm musica multæ nationes ante bellum vsæ sint, atque nunc etiam nonnullus est vsus musicorum instrumentorum, quibus milites ad prælium incitentur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam crediderunt, Harmoniam esse putaruut eam, quam Pythagorici in motibus sphærarum, corporúmque cœlestium fieri crediderunt, quod autem ad mores pertinet, significabant antiqui, dum sumus in hac miserrima vita omnium laborum ac molestiarum plenissima, fortitudine & prudentia vti oportere, quod omnium humanarum actionum statutus est finis, neque vnquam Deus viris bonis & fortibus solet deesse cum senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos demiserit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida. CAP. XV.

FVit autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suæ tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenum Bacchi comitem captum ob ebrietatem, cum iter facere cum Baccho non potuisset, adductum fuisse: quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus, cognita Midæ liberalitate & humanitate, ab incolis eius regionis, ipse etiam hospes ad Midam profi.citur, à quo perbenignè acceptus illi proposuit vt quidquid optaret, exereret, quod esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ solicitat animos mortalium, summam felicitatem ratus in multis possidendis, experiuit vt quidquid contingeret continuò aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouidius libro vndecimo Metamorph. cum postea cibaria etiam, quibus vesceretur, contacta repentè fierent aurea, pœnitentia captus est suæ petitionis: atque nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuando, omnino inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cum satis aptas pœnas suæ stultitiæ dedisset, vt hoc munus auferret. quem aiunt quidam illa de causa inedia mortuum esse: at alij dicunt, quòd Bacchus respondit illud futurum, si se in Pactolo flumine lauisset, quare lotus ibi illa molestia liberatus est, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita testatur Ouidius:

Rex iussa secutus aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro, madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluasque & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.

Eo igitur morbo liberatus Midas cùm se rus contulisset, syluásque semper ferè ab hominum frequentia longiquas incoleret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit. quare indignatus Phœbus aures asini Midæ vt qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cùm rudis homo planè parum iudicio valeret & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Ouidius:

Pana iubet Tmolus citharæ sul mittere cannas.
Iudicium, sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen atq. iniusta vocatur
Prius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram:
Sed trahit in spatium villisque albentibus implet,
Instabilésque illas facit & dat posse moueri,
Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures tardè gradiendis asselli.

Ira verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cùm id tonsor tacere non posset, terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita sub murmurauit. Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibíque cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

¶ Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim auaritissimum & opulentissimũ omniũ quæ tempestatis fuisse Midam, qui vt multas opes vnias cumularet, cibis etiam parcissimè frueretur, omnia quæ propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cùm verò aliis rebus esset planè rudis, neque à bonis iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alij contrà quòd acutissimè audiret, istud fictum fuisse

fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habet acutissimum. Alij fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alii dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suæ tempestatis, qui cùm parum curaret hominum de se maledicta, cùm pessimè audiret à Phrygibus ob malam administrationem, exquisitissimámque auaritiam, cùm pecunia esset apud eum omnium controuersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solum aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alii dicunt, inter quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cùm arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alii voluerunt illum, quia Liberum patrem fefellisset in asinum fuisse mutatum, sed cùm recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alii quia Dionysi asinos ac iumenta iniuriis affecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iunctas maluerunt. Alii aures asini datas Midæ à Deo fuisse idcirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui enim se scire omnia vel quæ nescit, arbitratur, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quòd si quis diligenter hæc animaduertat, is profecto intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatẽ homines adhortari solitos, cùm Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit. iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerunt. cùm plerumque pernicioſa expetamus: quare quod nobis conferat à Deo poscendum est, illíque relinquenda rerũ omnium optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cum temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscitiam aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure æquitatis debet. Quòd verò nullum scelus, nullúmque iniquum iudicium diu latere potest, declarauit consoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

sororem & puero amatam, qua mortua ille desiderii impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cùm id solatiũ leue videretur, denique magnitudine desiderii deperiit, vel, vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit ac periit, ad quẽ ambo solebant cõuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiã ficta testatur Paus. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. ¶ Hæc fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentem, & libidinosum, ac facinorosum hominem vltionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquandiu differt, tamen multo est acrior postea perditi hominibus profligãdis. Istud autem tanto fit facilius, quanto maiores facultates aliquis ad res præclarè gerendas nactus fuerat. Nam qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor pernicioſus est imprudentibus. at nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus.

CAP. XVII.

NEque prætermittendæ fuerunt omnino Danai filiæ, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neque tamen vnquam ad oram putei plena cribra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis imperauit. Hic vbi pulso Sthenelo Argiuorum rege Argos occupasset ex Ægypto profectus, quinquaginta filias è variis mulieribus suscepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cum Ægypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse: quòd rara sit affinium & coniunctorum benevolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cùm igitur Ægyptus filios quinquaginta haberet, cupereteque fraternam simultatem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotii conficiendi existimauit, si, cùm totidem haberet filios, illas in matrimoniũ suis filiis poposcis-

sum: quòd ita conuenerat cum Hypermnestra, vt deuitatis Danai insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatã ostentaret. Sic etiam paulo pòst Hypermnestra vicissim facem è Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermnestram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres Pelasgicas domuisse, quod genus sacrificii, cùm fuisset occupata Peloponnesus à Dorien sibus, prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ post mortem ob id scelus, quòd tam immites aduersus innocentes & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur: quibus promissum esse prohibent ab eo labore tum cessandum esse, cùm plena cribra è puteo hauserint. de illa pœna ita meminit Horatius libro 3. carminum:

stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Sic autem Ouidius lib. 4. Metamorph. ab auo Belidas nominans inquit:

Assiduas repetunt, quas perdant, Belides vndas.

¶ Atque tot fabulosa de iis memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cùm tamen tantùndem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius lib. 3. explicat:

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus satiare que nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt fœtúsque ferunt, variósque lepores:
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc (vt opinor) id est, auo florente puellas
Quòd memorant latices pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam

per hæc significare voluerunt. Nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cùm omnia quæ agimus frustrà à nobis fiant in terris cùm nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alii beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse indicabant. Ego contra per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quamdiu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quòd si quid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legésque præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit. si quis denique neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos discruciabitur. ac de Belidibus quidem satis, nunc de Sphinge dicamus.

De Sphinge.

CAP. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonisque filia, vt scribit Lasus Hermioneus, quam Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hæc muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illam habuisse scribit. Hæc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phycæo colle residens obscura sane ænigmata proponebat, quæ cùm à Musis atque quicunque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriendum, cùm quis propositum ænigma soluisset: atque cùm multi ab ea laniarentur pronuntiatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vxorem Creontis Æmonis filii habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius, facillimè Sphingen lacerare

tare homines victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues gryphi: neque quisquam poterat aufugere, cum alas haberet aquilæ, citissimèque ad illos conuolaret, quamuis postremas corporis partes haberet hominis multa fuerunt ænigmata, & longè diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem Asclepiades:

ἔστι δίπους τετράπους τε μία φωνή·
καὶ τρίπους ἀλλάσσει δὲ βολὴν μόνος ὧν ἐπὶ γαίαν
ἕρπετά τε κινεῖται, καὶ ἀτ' αἰθέρα κ. τ. πόντου.
ἀλλ' ὅπόταν πλείστοις ἐπιγνύμενος ποσὶ βαίνῃ,
τῇδε τάχ' γήρεϊ τε δαμεὶς τότε πίλνει ἄμπυ

Est bipes & quadruples in terris: sola aque vox huic,
Atque tripes mutat vocem solum, omnia campus
Inter qua serpunt, qua cœlo, & fluctibus errant,
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus illi
Deficiunt vires, & lentu robora nerui.

Hoc ænigma cum soluisset Oedipus regnum & Iocastam matrem Æmonis filii Creontisque vxorem duxit.

Fuit enim Oedipus parricida, vt prædictum fuerat ab oraculo: nam cum Laius Thebanorum rex oraculum consuluisset, postquam regnum Thebanum illi fuit delatum post mortẽ Zethi & Amphionis, gerente in vtero Iocasta vxore, responsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfectum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus receus natum plantis pedum transfixis in monte Cithærone Platæidis terræ exponi iussit, quẽ Corinthus & ad Isthmum regio aluit, ac triuium Phocidis ab ignaro filio paterno sanguine pro responso oraculi fuit pollutum. Significari hominis senescentis naturam per hæc pronuntiauit Oedipus, qui cum baculo indiget vt sustineatur, aut cum infans quatuor pedibus incedit, manibúsque vtitur pro pedibus, tunc maximè est inualidus. Cum hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atque Thebani omnino periculo fuerunt liberati. Diximus autem superius Oedipodem Laium patrem interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænigma soluenti. Laius enim Thebarum rex, vt dictum fuit, ducta Iocasta Creontis Deum de prole percunctatus est, respon-

sumque tulit non sibi conferre habere filios, à quibus ipse trucidandus & domus esset euertenda. oblitus oraculi filium procreauit, & mox recordatus responsi infantem exposuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui postea à tumore pedum dictus est OEdipus, cùm οἰδέω sit intumescere. Hunc familiares vti iussi fuerant, non exposuerunt, ac donarunt vxori Polybi, quæ filios habere non potuerat. Post cùm adoleuisset Laius, consuluit Deum de filio exposito. OEdipus cognitis insidiis sibi paratis percunctatus est oraculum de veris parentibus: hi obuij facti cùm essent in Phocide, Laius superbè de via excedere imperat, OEdipus iratus, nescius patrem ipsum in pugna interemit, quod accidit quo tempore Sphinx nuper immissa erat in agrum Thebanum. Hæc de Sphinge fabulosè dicta sunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuisse, quæ iuxta Moaben locum, Phyceúmque montem rapinas exercuerit, atque ex insidiis crũpens ad hominũ prætereuntium perniciem conuolauerit. In eo autem monte in insidiis consedit, donec OEdipus superata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam superauerit, vt scripsit Strabo libro nono, & Phanodemus libro quinto rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud prius, quod est apud Anthedonẽ, piraticis incursionibus Sphingẽ infestasse, deinde ad eas terrestres insidias & latrocinia se contulisse. Dicta est ænigmata indissolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante OEdipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates superauit. Alij dicunt illam cum latrocinia exerceret, ænigmata captiuis proponere solitam, quæ si quis soluisset, liber cum omnibus suis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuersorum animalium membra attributa sunt. nam crudelitatem & rapinas significabant vngues leonis aut gryphi Alæ sociorum prædonum erat celeritas. Atque cum vnũ esset corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commistæ. Philochorus in libro de sacrificiis, Mineruæ consilio edoctum OEdipum inquit societate rapinæ simulata se ad Sphingem contulisse: atque, nouis semper sociis OEdipo se addentibus, denique illam cum magna suorũ manu oppressisse. Eius Sphingis corpus cum delatum fuisset, The-

set Thebas asino impositum, OEdipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quique posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solùm historicas narrationes sub hac fabula contineri crediderim: nam id quidem ridiculum esset, simplices gestas ita occultare, ne à quouis perciperentur, sempérque aliquo indigerent OEdipe. Sed istud fiebat, vt dictum est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cum suauitate imbibuntur, qui à nudis præceptis recte viuendi audiendis abhorrerent. Nam perceptis prius fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quam perceptæ fuerunt ipsæ fabulæ. Quòd si quis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuenturi faciliores ad philosophiã instituendę, quám vt fabulas diligenter prius perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata, aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim, suam fortunam æquo animo cuique esse ferendam: quam tamen vel si quis ægerrimè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ an non fortunæ inconstantiam? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? nónne quòd vndecumque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt ferenda: si quis enim miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapienter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Minerua consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minùs istud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmate? an non de humana imbecillitate, cùm nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi. CAP. XIX.

VT autem non solùm in aduersis prudentia opus esse, sed etiam in felicibus successibus animi moderatione, demonstrarent antiqui, Nemesin Noctis & Oceani filiam,

vt ait Pausanias in Achaicis, introduxerũt: quamuis plures esse Nemeses crediderint, eásque coluerint. memorię prodidit Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ Iouẽ aliquando Nemesis desiderio exarsisse, quæ, cùm eius concubitũ vitaret, se in anserẽ dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnum versus, sic illã compressit quæ cum ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit, vt Ledæ seruandũ deferret. Id cùm in arca seruauisset Leda, dicitur Helena ex illo fuisse nata, quam Leda tanquã ex se genitã educauit: quæ cum adoleuisset, omnẽ sq. reliquas mulieres forma corporis & oris elegãtia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilẽ ætatẽ peruenisset: Antilochum, Agapenorem, Amphilocos duos, alterũ Amphiarai, alterũ Creati filium, Aiacem Oilei, Ascalaphũ alterũ Aiacem Telamonis, Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megerem, Mnestheum, Ialmenum, Leonteum, Machaonem, Polyxenum, Peneleum, Podalirium Philoctetem, Protesilaum, Patroclum, Sthenelum, Vlyssem, Thalpium, Schedium, Polypætem, Teucrum. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam, si vni horum coniugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illũ defensurum ab iniuriis cæterorum cuicunque illa obuenisset: propter quã etiam raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiã vocata, sed nõ ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neq; ab Adrasto illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, euaserit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellũ erexerũt Neque ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit, vt ait Antimachus poeta in his versibus:

ἔστι Νέ τις Νέμεσις μεγάλη θεὸς ἣ τάδε πάντα
θνητοῖς μακάρων ὅλβια βουλὴ δὴ ἐέσατο θεσπέσιος
Κάδ ῥα τότε πρώτιστος πάρος ἵδρυσ' Αἰσήποιο
ὕδασι τιμαήεντι τέμ' Ἀδράστεια καλεῖται.

Est Dea, quam Nemesin dicunt: Dea magna: potẽnsque,
Qua bona cœlestum concessu cuncta Deorum
Possidet, huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Æsapi gedidas Adrastus ad vndas.
Hic etenim culta est, atque Adrastea vocata.

Quam etiam opinionẽ habuit Callisthenes, sed multo melius διὰ τὸ ἀφεμεῖν, siue à fuga dicitur, cum litera priuãte & impediente illam actionem, cùm nemo malus vindictam

Dei possit effugere. Hanc Deam alatam sicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses, vt ait Scepsius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ læua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cum Æthiopibus cælatis: vt scripsit etiam Pausa. in rebus Atticis. hanc deam non solùm in ciuitates vniuersas, sed etiam in singulos viros plurimum habere autoritatis crediderunt antiqui, cùm ità scriat Diodorus:

b

Ἀδράστειά τε θεὰ, ἰσχύειν τὸ φυλάττειν
παρθένος, ἡ πολλάκις φθονερὰ τῶν Νέμεσις.

Adrastea vtinam te seruet, quæque fefellit
Mortales Nemesis sapius ipsa viros.

¶ Atque tot breuiter dicta sint de Nemesi: nunc quid per hæc significent antiqui explicemus. Cum vellent demonstrare sapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraque fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerunt: quibus partim deterremur ab omni turpitudine, partim ad constantiam & patientiã & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. Cum verò nonnulli miserias & infortunia quidem æquo animo ferant, at cõtrà felicibus rerum successibus nimis extollantur, Deã hanc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præsto esset: & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo felicitate aliqua vel honorum, vel imperii magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti:

ἔπεμψεν Ἀθήνησιν ἀγαυὸν ἄστυ Ἀδράστειαν,
δείσασα ὑβριστὰ λόγια τῶν πάλαι μερόπων.

Misit Athenarum clara vrbs olim Adrasteam,
Vindex elatis est nimis illa viris.

Hæc igitur implacabilis aduersus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commota, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent aduersus Athenienses, cuius opes omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemesin incidit, vt ait Pausan. in Atticis, & vt patet ex his carminibus:

καὶ μὲ λίθον Πέρσαι δ' ἔξαρ' ἤγαγον, ὅθεν τρόπαιον
ἐγὼ τὸ πρὶν γένομαι· νῦν δὲ τῶν Νέμεσις.
ἀμφοτέρους δ' ἔστησε Ἑλλάνων τρόπαιον
γένομαι· ἐξ Περσῶν τῶν πολέμου Νέμεσις.

Hunc saxum Persa traxerunt me, inde trophæum
Quòd fierem: sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcus victoria parta trophæum.
In Persas belli facta fui Nemesis.

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copiis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui facientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam fere potest, illi nulla funt negotia cum Nemesi: verum cum pauci sint sapientes, neque videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur? cum Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorū hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapiētem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiā ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Arist. in lib. qui de Mundo inscribitur: Νέμεσιν γάρ, λέγει τὸν ἐφεστῶτα διανεμητικὸν. Ἀ δ' ἐρέσσειν δι' ἀκριβοῦς τὰ κατὰ μέρος οὐσιν ἀδύνατον. *Nemesim quidē appellāt, quia singulis distribuat, vt æquitē: quòd profecto natura nemo hāc causā effugere valeat.* Huic coronā addiderunt, quòd omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel percusserit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Æthiopibus, quia neque ad vltimas quidem Æthiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cum Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat. quod cum ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligētissimo rerum antiquorum inuestigatori non venerit in mentem, Æthiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam, & currum, & gubernaculum, quia per cuncta elementa labens non homines solum, sed etiam elemēta iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cum verò plures Nemeses cole-

colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis, de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOmus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidē ipsum facere solitum, at cæterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiam inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruámque, de artificio contendentes, delectus omnium opera reprehenderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Minerua extruxisset domum, Vulcanus hominē formasset: nihil non reprehensione dignum inuenit. Cùm ad arbitrum enim eius certaminis ventū esset, ille iudex singulorū opus diligentissimè inspexit, atque vt ait Lucianus in Nigrino: ἐπῄνεσε μὲν τὸν ταῦρον ὁ δημιουργὸς θεὸς, ὅτι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα: *Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non præposuisset.* Vel naturā ipsam accusabat Momus ille Æsopicus, vt ait Aristoteles libr. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quàm armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cū totū corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vt percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum: quia prætermissum fuisset illud, quod maximè omnium erat necessarium: quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clàm in clausis pectoribus pullularent. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur, si fenestrarum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malū haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas denique & licentia fuit in operibus laboribúsque alienis reprehendendis. Nam idcirco στυγνὸς μῶμος, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam; quia omnibus & Diis, & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, &

cius qui iudicare non possit, quòd humanum est peccare aliquando ac labi: cũ solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cùm semper aliquid hominum operibus desit. nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cùm nemo is existat, sed qui propiùs accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cùm neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & otiosorũ nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil glorioſum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potius ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veràm probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER DECIMVS.

Quòd omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

MANIFESTVM esse ducimus ex iis quæ hactenus explicata fuerunt, opt. ac sapientiſ. Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitio-

gnitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia, fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Verumtamen nō inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latiùs in superioribus libris fuerunt contenta: quippe cùm ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum, diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras, in medium protulerunt, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum, illa omnia fuisse paruit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit quantum sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vti dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, cúmque consistere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures: Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Ætheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilē, cæteráque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni, omniúmque horum frequentiores fieri circa terram mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteráque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à Sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: eum per has modò vires resumere, modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus

Lunæque viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus: & incremento plantarum, & conservandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem ideirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiésque caloris, & gravitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina providentia gubernari, nihilque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quē omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elementa, è quorū commistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutæ, pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse sceleratum. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad severissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnē Dei & naturæ diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his cōposita, vel ad simplex illud ac diuinum vocatum supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædem fabulæ non minùs ad informandos mores conferebant, cùm significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impunè negligi: omnia diuinæ providentiæ esse obnoxia, nihilque carere Dei præsētia. Deū fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuntios nobis semper consulere, atque recta suggerere cōsilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximéque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerum grauissimam esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura cultúmque vel ipsius Dei pessundare cōsueuit: cùm nihil sit tam sanctum, quod nō auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariā esse sapientiam, sed principibus omnibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cum breuis sit omnino fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitanda, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare cōtendant. Nullā esse opū

hono-

honorum, libidinum, rerúmque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cum honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quod videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse inconstantissimum. Meminem impurum posse Dei vltionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutius. Qui semel à recto desciuerit, legésque contemnere didicerit is postea fit ad omne improbitatis genus propensus. Siquis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem implorauerit & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere possit. Animæ partes esse duas, hanc rationi parentem, illam minimè audientem rationem: oporteréque meliorem deterioti imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnémque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quàm plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla. Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus, multáque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur: superbiámque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturæ maximè esse aduersariam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestari. Mortalium superbia & crudelitate, Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ pœnæ sceleratum hominem subtrahere: quippe cum vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpe profligarit. Animas esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum, quorum perbre-

uem voluptatem expetiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at nõ terrores iniicere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum : cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existat. Ego sanè cum ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contẽderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuiisque fabularum explicata. Nam cum ab Ægyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primum fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cum enim inuestigare philosophiam à principio Ægyptij sacerdotes priscis illis temporibus cœpissent, rerúmque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus : dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra : at γλύφω sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cum aliæ naturalem tantum, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantum, vel naturalem, cum facile esse vnicuique cẽseamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primum de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIc Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno, ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quòd humanioris vitę autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gu

tia gubernari prior demonstrauit, quòd homines ad culm Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cælum, modò mundi anima: quę vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mari, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat, neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deũ denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporáque cœlestia minimè corrumpantur, frequentiórque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cùm tamen vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlestéque corpus reiectæ sint. atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnémque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultum, & humanitatis iura facilè prosternit: cum tranquillitas animi, & honor, & multorũ reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatẽ omniũ rerũ bonarũ vbertas, ac felicitas demũ consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cum vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facilè in omnes brutorũ formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum,

& quòd omnis turpitudo fugienda est viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta significabant.

De Saturno historicè.

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cùm in Italiam venisset ad Ianum, & illum & populos Italiæ primus politioris vitæ rationem docuerit, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plãtationes, insitiones, educationes arborum, fructiferarúmque plantarum culturam docuerit. Qui cùm esset sapientissimus ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vberrima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iusta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potiùs agendis: cùm lex & æquitas foret necessariò in animis omnium impressa. Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiam viuebant, per iucundissimam senectutem, quam maximè omnium infestat præteritorum peccatorum memoria.

At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorum cœlique agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther, vnus mundus, vnum tempus, quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quæ tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cùm nihil nasci possit nisi ex corruptioni obnoxiis principiis: atque hęc sine tempore cõfici non possunt. Cùm verò res absumantur per tempus, & rursus alię in absumptarum locum sufficiantur, Saturnum filios edisse finxerunt, & rursus vomuisse. qui deiectus de regno idcirco fuit, quod ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cùm non sentiat vim temporis, quod inferiùs extra suum regnum detrusit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, significabant elemẽta, vt ex iis composita, quinta vocata σύστασις sit suapte natura sempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quasi ἀπὸ τῆς ταραχῆς, à perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totum sit sempiterna. Atque hęc dogmata sub hac fabula ad philoso-

phiam

phiam spectantia occultabantur.

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exempla domestica filii plerunque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neque iustam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cælo.

Cœlus terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther, neque vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantùm esse per hęc quæ dicta sunt, significabant non minùs quàm philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cœlum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aër, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantę, pro cuius temperie mores plerunque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ętheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis: cùm vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cum aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires, & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsúmque aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hęc ideo soror est Mar-

tis,quia propter fertilitatem regionum,vbertatémque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur: cùm nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima,omníque vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper,sed aliud aliis temporibus placet:ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur,quia extenuatus aer conuertitur in ignem, atque sic mutuas elemẽtorum mutationes per huius fabulam significabant. Cũ verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus,quare deiectus est à Iunone,& à Tethide nymphísque marinis exceptus educandus:ex iis enim natura fulminis,& cœlestiũ ignium, qui fiunt in nubibus,procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse,quia vapor ille,è quo eliduntur fulmina,per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet,semen in terram deiecit,quia non purus,at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete , nempe claudus celerem,& inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniunctus,superueniente Vulcano præcipuè,nihil procreat, per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorúmque symmetria consistere demonstrarunt:quippe cùm per Martem litiginm, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quòd ex opibus omnis est contentio, cum aliquando causæ aliæ iniuriarum palàm a principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia beluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cum lex hominum regina sola esse debeat, quòd honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aëre Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cum omnia fiant diuina prouidentia, pos admonuerunt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant, tantum: cum multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cum pulsus sit de cælo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos. cum nullus sittã sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniúmque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctéque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunique & Iunonis frater & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quòd omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quod autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quam rapuit illa de causa Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatè nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diutur nis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullúmque dedecus vereri, qui diues esse cupiat. quod idem est atque esse scèleratum. Nam qui equi Plutonem vehebãt? Alastor pernicio sus, Orpheus obscurus, Nycteus nocturnus, Æthon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Plutì inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cùm dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cum opes iustissimæ è terra nascerentur: cæcus fuisse fingebatur, cum diuitias hominib. nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solum plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilléque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum

vitæ

vitæ præclaræ trãſactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura eſſe tradiderunt, & monſtra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine ſcelerum torquẽdi traderentur. Deſerebat ſcelera tos Acherontis fluuij vnda cũ ſtrepitu: quia conſcientia, rerúmque turpiter aut crudeliter geſtarum memoria ſub mortem animum magnopere infeſtat. Sic igitur ſignificare voluerunt ita vitam noſtram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos noſtros ob innocentiam & integritatem conſoletur, & nos intrepidos ad vel ſeueriſſimorum iudicum præſentiam perducat. At qui fuerit ſceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus flumina quæ ſunt apud inferos traiicit, quæ ſuis locis fuerũt commemorata. Sunt enim curæ ſub mortis tempus animũ infeſtantes ſub harum fabularum figmentis expreſſę ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, ſi qua anima illigitimè deſcenderit, neque iuſta conſecuta ſit, ibi errare diu permittitur antequam traiiciatur: quęcũque verò capta fuerit commiſſorum peccatorum pœnitentia, omnémque ſpem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traiicitur. Quibus rebus ſignificare voluerunt, nos viros bonos pro viribus eſſe oportere, cùm probitatis comes ſit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non poſſunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Phyſicè.

Vbi ad inferos animæ deſcenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia, qui poſtea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura eſt rerum, quæ gaudet ortu ſingulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui oſtendebant: nam animas ſemper fuiſſe putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras ſuperos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus eſt auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur, ſumptibus verò vel neceſſariis triſtatur. Capita complura ſunt Cerberi, cùm multa ſcelera ex vno auaritiæ fonte naſcantur. neque vllus eſſe poteſt auarus vno tempore & vir bonus, cum inter auaritiam &

probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarũt, quoniam vel singulis animabus Deus pro priotis vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cùm causam prisci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita solùm, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omninò sine Dei cura perfici ostendentes iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortẽ præmia consequerentur, nisi fuissent priùs iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti sunt. qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia, sanabiles quidem animas in certum locum, donec malæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deducebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum terrarum deiiciebantur: at quæ piè sanctéque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuum suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dũ viuit pœnas suorum scelerum deuitauerit, at certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturũ esse speraret, addite sunt ministræ & torrores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nõnulli Erinnyas appellant: quas conscientiæ stimulos esse diximus cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut

magis

magis infectus testis, quàm sit sua cuiusque sententia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cum vel hęc, vel non valde his dissimilia, impuris nominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur scelerationum multis grauissimisque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cum is locus esset pœnarum luce omnino carens, multisque plenus perturbationibus, vnde non dabatur amplius reditus. quæ quidem præceptafabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis, nisi quòd illi sub fabulosis hæc occulta sunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cum vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Ionis filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc, inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur, quamuis alii fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cum nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnum morti esse himillimum, atque omnia quę dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solum ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animabus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarumque omnium naturam Proserpinę figmenta antiqui introduxerunt: quæ, sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos, &

καὶ μὲ λίθον Πέρσαι δόξ' ἤγαγον, ὕβρεως πέρπαμον
σῆσι τύχῃσι εἰμὶ δ' νῦν Νέμεσις.
ἀμφοτέρους δ' ἔστησα Ἕλλησιν τρόπαιον
νίκης, ἠδ' Πέρσαις τῦ πολέμου Νέμεσις.

Hunc saxum Persa traxerunt me, inde tropheum
Quòd fierem: sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta tropheum.
In Persas belli facta fui Nemesis.

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copiis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui facientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam fere potest, illi nulla sunt negotia cum Nemesi: verum cum pauci sint sapientes, neque videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur? cum Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorũ hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapiẽtem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiã ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Arist. in lib. qui de Mundo inscribitur: Νέμεσιν οὖν, λόγῳ τῆς ἰσότητος διανεμούσης. Ἀ δ' ἀφέσεων δι' ἃς ἁμαρτάνουσιν αἰτίαν οὖσαν καὶ φύσιν. *Nemesim quidẽ appellãt, quia singulis distribuat, vt Adrastẽa: quòd pro vi naturæ nemo hãc causã aufugere valeat.* Huic coronã addiderunt, quòd omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel percussit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Æthiopibus, quia neque ad vltimas quidem Æthiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cum Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat. quod cum ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligẽtissimo rerum antiquorum inuestigatori non venerit in mentem, Æthiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam, & currum, & gubernaculum, quia per cuncta elementa labens non homines solum, sed etiam elemẽta iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cum verò plures Nemeses cole-

colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis, de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOmus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidē ipsum facere solitum, at cæterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiam inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruámque, de artificio contendentes, delectus omnium opera reprehenderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Minerua extruxisset domum, Vulcanus hominē formasset: nihil non reprehensione dignum inuenit. Cùm ad arbitrum enim eius certaminis ventū esset, ille iudex singulorū opus diligentissimè inspexit, atque vt ait Lucianus in Nigrino: ἐπειδὴ ἐμέμφετο τῷ ταύρῳ ὁ δημιουργὸς ὅτι, κ. τ. λ. *Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non præposuisset.* Vel naturā ipsam accusabat Momus ille Æsopicus, vt ait Aristoteles libr. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quàm armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cū totū corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum: quia prætermissum fuisset illud, quod maximè omnium erat necessarium: quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clàm in clausis pectoribus pullularent. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur, si fenestrarum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malū haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas denique & licentia fuit in operibus laboribúsque alienis reprehendendis. Nam idcirco στυγνὸς μῶμος, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam; quia omnibus & Diis, & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, &

eius qui iudicare non possit, quòd humanum est peccare aliquando ac labi: cũ solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cùm semper aliquid hominum operibus desit. nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cùm nemo is existat, sed qui propiùs accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cùm neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & otiosorũ nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil glorioſum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potius ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veràm probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER DECIMVS.

Quòd omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

MANIFESTVM esse ducimus ex iis quæ hactenus explicata fuerunt, opt. ac sapientiſ. Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitio-

gnitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia, fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Verumtamen nō inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latiùs in superioribus libris fuerunt contenta: quippe cùm ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum, diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras, in medium protulerunt, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum, illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit quantum sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vti dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, cúmque consistere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures: Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Ætheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilē, cæteráque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni, omniúmque horum frequentiores fieri circa terram mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteráque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à Sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: eum per has modò vires resumere, modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus

Lunæque viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus: & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiésque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihilque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quē omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elemēta, è quorū commistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutæ, pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse sceleratum. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad seuerissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnē Dei & naturæ diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his cōpositā, vel ad simplex illud ac diuinum vocatum supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædem fabulæ non minùs ad informandos mores conferebant, cùm significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impunè negligi: omnia diuinæ prouidentiæ esse obnoxia, nihilque carere Dei præsētia. Deū fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuntios nobis semper consulere, atque recta suggerere cōsilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximéque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerum grauissimam esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura cultúmque vel ipsius Dei pessundare cōsueuit: cùm nihil sit tam sanctum, quod nō auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariā esse sapientiam, sed principibus omnibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cum breuis sit omnino fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitanda, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare cōtendant. Nullā esse opū

hono-

honorum, libidinum, rerúmque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cum honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quod videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse incōstantissimum. Meminem impurum posse Dei vltionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutius. Qui semel à recto descierit, legésque contemnere didicerit is postea fit ad omne improbitatis genus propensus. Siquis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem imploranerit & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere possit. Animæ partes esse duas, hanc rationi parentem, illam minimè audientem rationem: oporteréque meliorem deteriori imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnémque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quàm plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla. Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus, multáque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur: superbiámque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinę naturæ maximè esse aduersariam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestari. Mortalium superbia & crudelitate, Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ pœnæ sceleratum hominem subtrahere: quippe cum vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpe profligarit. Animas esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum, quorum perbre-

uem voluptatem expetiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at nō terrores inijcere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum: cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existat. Ego sanè cum ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuiisque fabularum explicata. Nam cum ab Ægyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primum fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cum enim inuestigare philosophiam à principio Ægyptij sacerdotes priscis illis temporibus cœpisseut, rerúmque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus: dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra: at γλύφω sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cum aliæ naturalem tantum, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantum, vel naturalem, cum facile esse vnicuique cēseamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primum de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIc Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno, ipse imperium susceperit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quòd humanioris vitę autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gu

tia gubernari prior demonstrauit, quòd homines ad culm Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cælum, modò mundi anima: quę vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mari, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat, neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deũ denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporáque cœlestia minimè corrumpantur, frequentiórque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cùm tamen vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlestéque corpus reiectæ sint. atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnémque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultum, & humanitatis iura facilè profternit: cum tranquillitas animi, & honor, & multorũ reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatẽ omniũ rerũ bonarũ vbertas, ac felicitas demũ consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cum vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facilè in omnes brutorũ formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum,

phiam spectantia occultabantur.

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exempla domestica filii plerunque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neque tutam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cælo.

Cœlus terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstratur quòd vnus est æther, neque vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantùm esse per hęc quæ dicta sunt, significabant non minùs quàm philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cœlum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aër, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantę, pro cuius temperie mores plerunque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ętheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis: cùm vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cum aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires, & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsúmque aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hęc ideo soror est Mar-

tis,quia propter fertilitatem regionum,vbertatémque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur: cùm nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima,omníque vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper,sed aliud aliis temporibus placet:ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur,quia extenuatus aer conuertitur in ignem, atque sic mutuas elemẽtorum mutationes per huius fabulam significabant. Cũ verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus,quare deiectus est à Iunone,& à Tethide nymphísque marinis exceptus educandus:ex iis enim natura fulminis,& cœlestiũ ignium, qui fiunt in nubibus,procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse,quia vapor ille,è quo eliduntur fulmina,per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet,semen in terram deiecit,quia non purus,at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem,& inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniunctus,superueniente Vulcano præcipuè,nihil procreat, per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorúmque symmetria consistere demonstrarunt:quippe cùm per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quòd ex opibus omnis est contentio, cum aliquando causæ aliæ iniuriarum palàm a principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia beluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cum lex hominum regina sola esse debeat, quòd honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aëre Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cum omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerunt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant, tantum: cum multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cum pulsus sit de cælo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos. cum nullus sittã sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniúmque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctéque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunique & Iunonis frater & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quòd omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quod autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quam rapuit illa de causa Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatẽ nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diutur nis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullúmque dedecus vereri, qui diues esse cupiat. quod idem est atque esse scèleratum. Nam qui equi Plutonem vehebãt? Alastor pernicioſus, Orpheus obscurus, Nycteus nocturnus, Æthon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cùm dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cum opes iustissimæ è terra nascerentur: cæcus fuisse fingebatur, cum diuitias hominib. nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solum plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilléque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum

vitæ

vitæ præclaræ trãſactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura eſſe tradiderunt, & monſtra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine ſcelerum torquẽdi traderentur. Deſerebat ſcelera tos Acherontis fluuij vnda cũ ſtrepitu: quia conſcientia, rerúmque turpiter aut crudeliter geſtarum memoria ſub mortem animum magnopere infeſtat. Sic igitur ſignificare voluerunt ita vitam noſtram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos noſtros ob innocentiam & integritatem conſoletur, & nos intrepidos ad vel ſeueriſſimorum iudicum præſentiam perducat. At qui fuerit ſceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus flumina quæ ſunt apud inferos traiicit, quæ ſuis locis fuerũt commemorata. Sunt enim curæ ſub mortis tempus animũ infeſtantes ſub harum fabularum figmentis expreſſę ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, ſi qua anima illigitimè deſcenderit, neque iuſta conſecuta ſit, ibi errare diu permittitur antequam traiiciatur: quęcũque verò capta fuerit commiſſorum peccatorum pœnitentia, omnémque ſpem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traicitur. Quibus rebus ſignificare voluerunt, nos viros bonos pro viribus eſſe oportere, cùm probitatis comes ſit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non poſſunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Phyſicè.

Vbi ad inferos animæ deſcenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia, qui poſtea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura eſt rerum, quæ gaudet ortu ſingulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui oſtendebant: nam animas ſemper fuiſſe putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras ſuperos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus eſt auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur, ſumptibus verò vel neceſſariis triſtatur. Capita complura ſunt Cerberi, cùm multa ſcelera ex vno auaritiæ fonte naſcantur, neque vllus eſſe poteſt auarus vno tempore & vir bonus, cum inter auaritiam &

probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarũt, quoniam vel singulis animabus Deus pro priotis vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cùm causam prisci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignoras hominibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum

Neque verò in hac vita solùm, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino sine Dei cura perfici. ostẽdentes iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conuenichat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortẽ præmia consequerentur, nisi fuissent priùs iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti suot. qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia, sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum terrarum deiiciebantur: at quæ piè sanctéque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertiliratem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuum suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dũ viuit pœnas suorum scelerum deuitauerit, at certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturũ esse speraret, additę sunt ministrę & torrores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nõnulli Erinnyas appellant: quas conscientiæ stimulos esse diximus cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut

magis

magis infestus testis, quàm sit sua cuiusque sententia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli vitæ bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perduxere: quippe cum vel hæc, vel non valde his dissimilia, impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimisque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cum is locus esset pœnarum luce omnino carens, multisque plenus perturbationibus, vnde non dabatur amplius reditus. quæ quidem præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis, nisi quòd illi sub fabulosis hæc occultantur, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cum velint autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Ioris filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur. quamuis alii fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam; cuio nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnum morti esse himillimum, atque omnia quę dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solum ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animabus dixerunt sapientes, sed etiam vt admonemur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarúmque omnium naturam Proserpinę figmenta antiqui introduxerunt: quæ, sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos &

frigus subterraneum significabant, cùm ab Hyemis frigore superiore & circumstante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibúsque corporibus impertit, vt alternè exerceant: quippe cùm dies etiam negotiis agendis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

Lunæ naturam præterea virésque explicãtes illam filiam Hyperionis siue Solis dixerunt, quia cùm corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à Sole acceptũ rursus in terras ad nos transfundit. atque eadem de causa Solis soror etiam dicta est. Per currum celeritatem motus proprii indicarunt ad exprimendam naturam, quia semper vel maior vel minor quotidie fieret. variorum colorum vestes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & fœminam dixerunt, quia, vt fœmina, humorem præbeat vtilẽ animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda. vt autem quantum possit manifestum fiat, argumẽto sunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perspicuè sentiunt: quare Lucina etiam dicta est, quòd in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunæ criticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonæ ac Iouis filii creduntur, per quam fabulam significare mundi ortum voluerunt. nam cũ informis esset prius in vnam molem confusa mũdi materia, qũia omnia obscura essent & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ sunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris spiritus Domini scilicet cùm dixisset, Fiat lux: cuius lucis autor est Phœbus & Diana. sic igitur mundi creationẽ à luce incepisse antiqui significabant. sed de his latiùs postea suo loco dicemus.

De Campis Elysiis.

Sed quoniam explicata sunt supplicia quæ grauissima & sempiterna conscelleratis hominibus ab antiquis post mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus sceleribus, & ab omni turpitudine, videtur esse necessarium vt quæ præ-

Præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem propositæ, perquiramus. Erāt igitur iis insulæ duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquam per incredibilem florum copiā pertransissent, suauiter spirabāt: solum pingue, quod omnia sine humana diligentia facilè produceret. locus multis semper florum fructuúmque suauium generibus abundabat, & plantis domesticis vbique vestiebatur. vineę singulis mensibus fructum ferebant. aër sincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationem. nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant, vel si peruenirent, priùs per inania loca defatigabantur, omnémque inclementiam exuebant, quàm loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cùm plerunque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat suauissimarum tantum auicularum genus, quæ dulces concentus musicæ symphoniæ non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, chorósque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumentis peritissimi cantores. Epulę ibi nascebantur saluberrimæ, nulla sentiebatur ibi senectus, nulla ægritudo, nulla mentis perturbatio. non auri, nondiuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant. Hic vnusquisque iisdem studiis exercebatur, quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe fluuio.

Enimuero quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas, quæ fuit Pythagoræ opinio, & aliorū quorundam, has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuò transmitti: atque hoc ipsum ad inferos mitti esse putabant, in noua corpora redire. At enim non facilè adduci poterant animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerāt, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium priſtinorum incommodorum immemores: idcirco Lethen fluuium ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memoriam omnino obliteraret. Sed enim

fluuius illevbi sit, dubitari posset, quoniam alii apud inferos esse dixerunt, cùm Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerint, ego sanè censeo in circulo Lunę fuisse Lethen collocatam, cùm satis aptæ obliuioni vires eius apparerent. quippe cùm Cancrum cœleste signum portam putauerit per quam animæ hominum ascendant, ac descendant, cum per Capricornum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostráque omnia semper diuino cõsilio protegi, cum Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solum Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse fuxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dęmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur. hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perduravit: nunc hos nuntios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerũt, vires elementorum scilicet, cum illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos æthera medium, aëra imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentię, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim nomina domorũ pritatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarũ ciuitatum curam habere putabantur. Alii Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt: calorem, tanquam principium à quo fieret opus naturæ, & humorum ex quo fierent, principia ponentes. atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dęmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is qui nobis semper bona consilia suggereret, & quem haberemus in tota vita nostra consultorem. Sed cum multa alia quoque Genium proprium, vt plantę & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur: videtur probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quę ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pal-

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari, sed etiam prudentiæ hominum aliquid loci relictum esse, cum Deus diligentes & prudentes semper adiuuet, tum sapientiam rem Deo gratissimã esse dixerunt, cum Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cum solus Deus verè sit sapiens, alij verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ, illam armatam natam esse fixerunt, cum sapiens nullas neque fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem, magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet, omnémque suam spem in Deo collocarit. & quoniam initium sapientiæ est timor Domini: hãc dixerunt antiqui profligauisse impios gigantes, qui neglecto Deorum immortalium cultu in Iouem insurgere conati sunt. omnis enim sapientia humana: quæ dissideat à diuina voluntate, inanis est & contemnenda, cum solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometheo

Enimuero vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quæ à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalibus & insulsam, Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquiunt, & idcirco grauia supplicia passum fuisse. Hunc aiunt columnæ alligatum fuisse, multáque grauia passum tandem reconciliatum fuisse Ioui quoniam viris bonis plerunque pugnandum est cum iniquis: atq. soli propè mali vel fatui sunt fortunati. At cum breuis vita mortalium existat, qui multas molestias æquo animo pertulerit, ille Deo tandem fit amicus. quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quæ fabulosè tradita sunt ab antiquis, ad humanæ vitæ institutionem, vel ad vires naturæ exprimendas fuisse conficta: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita sunt memoriæ, illa de viris astronomicæ scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cum suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna

Neque illa quidē quæ memoriæ prodita sunt de Fortuna' non singulari consilio fuerunt excogitata: quę quid sit, satis explicatum fuit in Physicis ab Aristot. Sed ego, cum omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè sentio, sed nomen ipsum tributum fuisse fortunæ pntarim, vt à cogitatione diuinæ potentiæ, cum molestiis, vt sibi videntur, præter dignitatē homines infestantur, deducerentur, atque in fictū nomen suas lamentationes & cōuicia conicerent, quę leuis & stulta, & cæca, & iniqua vocaretur, cum causæ nescirentur, cur huic res aduersæ ferè omnes euenirent, at illi contrà nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elementorum inter se mutationibus, déque animæ immortalitate, quòd illa sempiterna sit in hominibus, quòd vnus sit mundus ex vniuersa materia, & quæ sint corruptiones ac generationis elementorum principia, nunc videtur dicendum de iis quæ pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt, nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modò eius accessu fœtum producunt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem medicæ artis peritus & salubritatis ac pestilentiæ artifex creditus, quoniam vis Solis medicinæ confert, cum nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constitutra, quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellandus, vt senserunt antiqui.

De Æsculapio.

Æsculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam aëris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aera purget ac ratione faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipso aera relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Æsculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona Valetudo. Est enim aeris temperies non nomini solùm, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris, quare iure & Solis filium Æsculapium, & salubrē vim, de Sole animis comporibúsq. subuenientē dixerunt. Sed quia vis Solis assiduè cōmiscear oportet

ipsum

ipsum aëra, matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hęc igitur non solùm autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cùm mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

Atque cùm in aeris optimè affecti natura, facultas sit cõstituta facilè conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat, à vi naturæ in vnum locum expellitur. ideo Chironem peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

Deinde quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascẽtibus quidem ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educandum necessaria est. illis rursus animalibus, quæ generant ex coniunctione maris & fœminæ peropportuna est aeris tẽperies. Nam cùm semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facilè istud fit nisi sanguis modicè incaluerit, quod fit per ver præcipuè, est enim verna temperies quasi lena ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiam procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimẽtes, Venerem è genitalibus Cœli partibus & ex mari natam fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cœli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nam tum vigere singula animalia putanda sunt, cùm existunt naturæ negotiis habilia: sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aeris temperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem eorum qui nimis ad libidinem sunt propensi, Cupidini tantũ defor-

mitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superiùs, Gratiarum vires & nomina, quæ nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugúmque abundantiam, quæ pacis beneficio latè proueniunt. Has hac ipsa de causa Veneris asseclas esse dixerunt, & Solis Æglésque filias, cùm nihil sine Solis clementia fœcundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commodè videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli temperiem consequatur, nisi humana adiuuetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quæ singulorum diligentiam spectarent, diligentioribúsque hominibus fauerent. Nam humanam industriam numquam deserit diuina clementia. Quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cœlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum, & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculũ quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autẽ fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere nõ poterant. Nã Mercurius vis est illa diuina, quę in mentes hominũ diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut vbi animæ in corpora nascentium deduci, aut post mortẽ ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mũdum à Deo creatum fuisse dixerit, & non posse sine diuina prouidentia gubernari, omnémque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cùm hæc prior homines docuisset, quasi res consiliáque diuina ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic

Deo

Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planetæ, suo loco legenda.

De Pane.

Cum vellent rursus demonstrare antiqui, omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Panа Mercurii filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, veluti ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniungitur, quod exprimebant per superiorem formam Panos, quę pulcherrima erat, & Diis simillima: cum inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quę sunt tanquam hypostasis naturę. Reliqua quę pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

Enimuero non solum rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inuentores, & sub hisce occultandæ philosophię artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dęmonibus præesset, alii dæmones imperia in terra vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchum, vt ministri, sequebantur: qui cum Bacchus esset Sol creditus, Sileni vites Solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponentes, Silenum vim scilicet vini & ebrii hominis formam, expresserunt. Illum igitur ventricosum, & senem, & vsquetitubantem finxerunt, quòd hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit. Quare propositis his incommodis maiores per hæc figmenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnésque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbique pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiúmque

calamitates aliquantulum subleuarent: nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis mõtium nemoribus non præsente vbique Deo committi liceret, mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quæ tota sit vtilis, cùm neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque rota materia aquæ gignendis animalibus sit vtilis, cùm alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarũt. quare dictæ sunt Nymphæ fructiferæ, & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidésque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quæ de Baccho fingebãtur ab antiquis fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cum enim Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouent: est enim Dionysus virtus Solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus naturæ. huic idcirco phallum siue membrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificii quod vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cum proponerent, ante oculos quot turpitudines ex ebrietate nascerentur. nã cur Cobali malefici & pernicioſi dæmones Bacchum comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagitia, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiúmque bonorum profusi sumptus, & inimicitiæ, multáque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Ce-

De Cerere.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cùm Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitiæ: cũ iustissimum sit habitum fœnus illud, quod è terra capitur. terræ enim feracitas è cœli clementia & diligentia hominũ nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt. hæc orbem terrarum peragrauit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatem, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit & segetes ad maturitatem perueniunt.

At Ethicè.

Nemo Deos impunè contemnit, cùm improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & prudentem in multa turpia incurrere, quare & pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono.

De Priapo.

Atque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt: quem Deum idcirco putarunt antiqui, quia diuina potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum: nã modò capitur pro messe vt Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modò apud superos, modò pro Sole: qui eadem ratione modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hũc aiunt ab apro ictum interiisse, propter horridam vim hyemis, per quam deficiunt penè Solis vires. nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cùm verè omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerum omnium copiæ largitor, & Deus denique, cum Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristæi verò fabula Solis filij post hæc introducta fuit, cũ nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitámque facit faci-

liorem, minúsque molestam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ molestiæ & insuauitates vitæ solent esse adiunctæ.

De Phaethonte.

Ad explicanda verò illa quæ fiunt virtute Solis, excogitata fuit fabula Phaethontis: cuius error omnia prope humana exussit: quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam æstatem ad medium autumnum perdurauit. Post illam tam acrem & horridam æstatem, eximios calores ingētia tonitrua necessario sunt consecuta, & fulmina complura: quare dictus est Phaëthon fulmine fuisse à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationi huiusmodi cum pestilentia plerunque sequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt sapientes præterea sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & iis qui concesserunt parum honorificos: nam multis perniciosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

Enimuero non solùm motus Solis, & planetarum nonnullorum, per fabulas expressérunt antiqui, sed etiam cùm talia vel talia nobis apparerent sidera, illorum vires explicarunt. tum apparentem lucem ante ortum Solis, cùm primum cœlum rubescit, auroram vocarunt: quia sub exortum Solis aura lenis plerunque spirare consueuit: quam lucem cum interiectis surgentibus vaporibus intueamur, rubentē videmus vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita sunt memoriæ, cum is orientis regionibus imperauerit omnia ad historiam spectant.

De Tithono.

Nulla alia de causa fictam fuisse Tithoni fabulam crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longā senectutem, nisi vt ostenderent mortem esse omnium calamitatum ac miseriarum humanarum finem, quæ Deorū immortalium beneficio sit hominibus concessa: quippe cum Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat, supplex à Diis petiuerit, vt sibi liceret mori, cum satius esse duceret

duceret semel interire, quàm semper, esse miserum, naturæque difficultatibus infestari.

De Pasiphae.

Per Pasiphaes verò fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est enim anima hominum Minois vxor virtutis iustissimi, quòd omnia nostra negotia debent esse cũ ratione coniuncta. vbi verò illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit alicuius turpitudinis aut ira incaluerit plus æquo, descíuerítque aliquo pacto ab ipsa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi, ex quo monstrum parit. nam qui semel leges contemnere æquitatémque didicerit, difficillimè postea potest intra iustitiæ clathros coerceri: quare multa postea & pernicioſa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem à calore misceri: quare miſtio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miscẽtur .n. ab ipsa natura inter se elementa cùm aliquid procreant, cùm verò sempiterna sit hæc generandi ratio, & elemẽtorum natura. Circẽ immortalẽ esse dixerunt: & quoniam vnius corruptio, generatio sit alterius, neque vnquam aliud eiusdem formæ ex illa corruptione nasci potest, sed longè diuersum, finxerunt hanc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cùm anima immortalis existẽs & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cùm diuina quædam facta sit à Deo per se subsistens οὐσία siue substantia. per hæc igitur immortalem esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium.

Ethicè.

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus hæc titillatio naturæ si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusq. ingenio modò in Venerẽ impellit, modò ad irã perducit, modò crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti sunt comites Vlyssis, animæ motus scilicet, in beluas diuersarum formatũ conuersi. Sed quoniã ad hos nonnihil impe-

lit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere. at anima quæ prudens & diuina existit, si modò se colligat, nullis horum motuum capitur: neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum perniciorúmque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniã plurimũ possit bene affecti aëris natura, quæ prouenit è *Solis* clementia: mores enim & animi motiones corporis temperamentum plerumque consequuntur. cùm igitur Medea sit consilium Idyiæ, siue cognitionis filia, illa cum vi siderum consentit, quæ etiã deducit de cœlo, quia nemo sapiens iure appellari potest: nisi idem viribus planetarum moderetur, sibíque ipsi imperet: opus est autẽ viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multáque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solum verterit, patriámque & parentes & coniunctos prodiderit. quæ sunt animæ ratione præditæ consilia, quo pacto non in grauissimas miserias & omnium bonorum iacturam vno tempore illabetur: sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Chirone educatum memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ Prudentia est, vt viri boni, & fortes, & prudentes efficiamur. hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentia singula consilia debet antecedere: domãda est pertinacia, & superbia: & inuidia, & ira, qui omnes animorum motus rationi & prudentię & medicinę animorum sunt subiiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quæ res est omnium virtutum omnísque felicitatis principium. In tot verò labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus cõstituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phri-

De Phrixo.

Atqui fortunæ vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cùm omnino cuique ferre necesse sit, ille sapiens cum magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet Quam fortunam siquis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare ampliſſimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui verò sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorum in mortalium naturam accedere putandus est. Sin imprudenter & superbè abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum consilio tandem deiicitur, quoniam superbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra cœlesti.

Tantopere gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiam demonstrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter sidera collocasse memorauerint, quod sibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc consilio Palladis factam fuisse inquiunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione suscipitur, gratã esse Diis immortalibus, maximéque laudabilem: quamuis illa etiã quæ fortuitò, aut potius naturæ ductu, quàm iudicio fit, non sit reprehendenda.

De Niobe.

Cùm per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cùm nonnullis ob felicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Dijs obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur: tunc proxima est Dei vindicta, quæ omnia vel felicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnémque humanæ felicitatis inconstantiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus felicissimè eodem die, & iisdem carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyris cum nimis fuisset arrogans ob poëticæ facultatis peritiam, cum Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pœnas dedit. Non enim conuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cum rebus omnibus adhibenda

hil esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quòd vbi illa quæ priùs admirabatur, aliquis consecutus fuerit, tum eius rei pertæsus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

Reuocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cùm opulenti propter diuitias dicti filii Iouis consueuerint. at iidem condemnati sunt apud inferos siti perpetua, cùm nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cum illarum etiam desiderium vnâ cum ipsa copia excrescat.

De Tityo.

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquáque virtutes neglexerit, illé poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine deterreri, cum neque tantum quidem corpus, tantáque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerunt, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos, sed ad naturæ negotia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cùm tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alii crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè quidem qui plurimum valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cùm impudentes, & temerarii, & crudeles & ad omnia flagitia propensi sint, facilè Dei vltionem in se

conuertunt, cùm nullum scelus denique impunè committatur. quare cœlesti fulmine icti sempiternis supplicijs apud inferos, & perpetuis miseriis fuerunt addicti.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturam, vel incendiorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientem vel occidentem versus latissimè perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires ventorum multiplices: cùm enim aliquando sint noxij, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & Solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alii ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solùm à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt cæteris dominentur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes & sapientiam Dearum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperium funditus euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cùm neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariæ sunt, cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? de igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

Atque cùm ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniúmque scelerum fundamentum esse oblivionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantùm

beneficia conferri conuenire: quia quæ ingratis fiunt hominibus, non solùm amittuntur, sed absumuntur vires quę viris bonis adiuuandis forent opportunæ. Ne igitur honori facultatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant præterea deuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum cœlestium principum cognitio.

De Hercule.

Vt autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullumque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis voluptatibúsque conculcandis, Iouis filiũ finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cũ summa omnium laude suam ætatẽ transigunt. Vt autem ad hoc incitemur, non erit inutile alienę virtutis exemplum, atque in primis superbia & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas partũ honesta auertenda: auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda: subleuandi inique oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conniuerit, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atque cùm voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quã miserum sit turpibus cupiditatibus inseruire.

De Acheloo.

Neque elementorum solùm procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cùm ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alii postea ex aëre in aquam verso flumina generari.

De apro Calydonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabãt, propositis etiam grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlysse obcæcatus fuit & aper Calydonius regionem latè deuastauit Ætolorum, quia Oeneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cùm nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia contingant, tum nihil certè fit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri per eos eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immoderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, vxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyiis.

Neque per Typhona solùm vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriúmque natura per Naiades ac Nymphas, per Iouem vis ignea, & pars aeris superior, per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars, si per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Ethicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est, quòd in comparandis opibus auarus permultorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus, cui Harpyiæ epulas surripiebãt? quia non videbat humanam conditionẽ vitæ intra angustissimos termi-

terminos includi, paucisque esse contentam, atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera Solis lumine per diem occultari: at Herculem tamen perceptam siderum etiam illorum, quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse, quòd quidam ad studium auarorum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiũtur, Atalantam per summum capitis discrimen à nonnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non per pauca vitæ pericula expetimus. Hãc vbi quis consecutus fuerit, nulla habita Deorum vel legum reuerentia, non amplius is humanam formam animi retinebit, sed in teterrimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates & labores complures humanam vitam circumsistere, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientiæ institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones & crudelissimos tyrãnos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cum semper graviores aliæ ex aliis oriantur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se continet ambitio, & auaritia, & libido, & omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud facilè exitum inueniet. si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm turpium enim rerum voluptas sit parens, & quàm calamitosarum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum

pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cùm vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum parui faciunt, omnisque humanitatis & officij iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibúsque honorificis rebus fiunt inutiles. Alii superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis vitiis laborant, & homines & Deos parui faciunt. sic igitur refrænandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum vitiorum Deus est grauissimus vltor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est compos, seniores natæ Græ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet, quæ in rebus difficillimis præcipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine Græarum auxilio se explicare non potuisset: cùm enim ratio & cupiditas ex eodem animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus sine prudentia capto Græarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filiæ, à fremitu dictæ: ad has Sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cùm Deus & natura nihil frustrà agat, ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret. cum extenuet vapores ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurii. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantum aquæ partem attrahit, quæ supernatat, quæque habilis est ad mutationem. cum verò admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has Soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hæc humana negotia, qui cognitione & mente in

hæc

hæc arcana naturæ opera penetrare valeat. nam reliqua neque tantilli quidem facient.

De Sirenibus.

Cum nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnémque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenum suauitatem cantilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alij voluptates esse intellexerũt, quæ patre taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cum verò partim essent beluæ, partim virgines duplicem animæ facultatem ostendebant, rationi parentem scilicet, & rursus appetentem. nam qui paret rationi, homo est: qui non paret, belua: neque quidpiam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum meritò inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitetur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatores esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neque humano generi perniciosior, neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poëtis non solùm quidem ob poëticæ facultatis præstantiam, sed multò magis ob iustitiam & æquitatẽ, qua non solùm in cæteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis; animi perturbationibus scilicet, iustitiam siue Eurydicen in lucem extraxit, at si quis fuerit paulò negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus. vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita ficta fuerant.

De Musis.

Cùm vellent Pythagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicam harmoniam efficere, & sonos varios pro magnitudine sphærarum, aut pro celeritate, musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primùm accommodarunt, quibus deinde plures additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiã Pythagoras significauit, qua possent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporum animæ poëticæ facultati præessent, id planè significabat res huma-

nas à mente diuina cœlestibúsque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate præstantiam ad homines cœlitus demitti.

De Dædalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutiùs expeti, quàm ardua quæque & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introduxere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam, miseriarum, cõtentionum, periculorúmque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quæ vitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas: quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cum vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullúmque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitiandam fingerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cum ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit, neque tamẽ illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorũ, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribúsque animam hominum optimis pro viribus informassent, eorum quæ in aere gignuntur naturam declarassent, mox ad aquarum naturam explicandam accesserunt: dixerúntque Oceanum vniuersarum aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatum, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cũcta commiscens ad ortũ excitauit,

vt di-

vt dixerunt sapientes. dictus est pater idem rerum, quod imbres & fluuii ex Oceano procreantur, atque ex iis omnia plantarum animalíumque genera. Deinde cùm reperta sit nauigatio, significarunt in ea opus esse singulari prudentia, quare dixerunt Prometheum amicissimum fuisse Oceani. non enim solùm scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam præuidendæ.

De Tritone.

Tritones verò nulla alia de causa fuerunt introducti ab antiquis, nisi vt demonstrarent nullum locum Deo vacare, sed vbique & præsto esse aduocantibus, & facilè de sceleratis pœnas sumere.

De Ino & Palæmone.

Neque tempestates quidem sine Deorum consilio cõtingere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue Ino, quæ aurora est, & Palæmonem nauigantium tempestatibus præesse voluerunt, nam cum venti mare inuadant, dicti sunt in mare præcipitasse.

At Ethicè.

Cum homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in medium attulerunt, quæ etsi grauissima pericula ob liberalitatem qua vsa est in Bacchum pertulit, tamẽ in summam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene gestis solet Deus calamitates in summam felicitatem conuertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus vtilem esse ostenderent, & nauigationibus præcipuè necessariã ob multa quę nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi peritiam filium Oceani & Tethyos esse dixerunt. qui Nereus, quoniam sapientis est ad multas opportunitates se accommodare, dicitur in varias formas se vertere solitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum potius, quàm ob suam ipsius inscitiam, se naufragium pati, aut perire arbitretur, hęc de ipso Nereo & Nereidibus confinxerunt. Non enim accusanda est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiáque sua fretus se in grauissima pericula intruserit, cum Deus prudentes tantum & diligentes, vbi vires desunt humanas, adiuuare soleat.

De Proteo.

Cùm adhortarentur autem ad prudentiam, quæ necessaria est Ciuitatibus, & amicitiis conseruandis, Proteum non solùm virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti nõ solùm moribus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarum opportunitates animum suum accommodare. Id qui facere potest, nostris præcipuè temporibus, plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuipiam adiuari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit: nam præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultitia ridendum est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis, quàm priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantum se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter credendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore & Polluce.

Neque verò flammas illas sine Deo apparere crediderunt, quæ nauigantium antennis vel carchesiis insiderent per tempestatis tempora: quæ, vt suo loco dictum fuit, modò certam tranquillitatem prædiceret, modò portenderent periciem nauigantibus.

De Æolo.

Æolus ventorum, tempestatúmque Deus creditus est, non solùm quia signis obseruatis ventura multo ante prædicebat, sed etiam quòd iræ moderaretur, eámque pro opportunitate negotiorum, cùm res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demonstrarũ antiqui, quòd in Ethicis scribit Aristoteles, virtutem esse mediam inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque est vi-

est vitium. Nam cùm ex altera parte Scylla, ex altera Charybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint deuitanda, mediúmque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cùm enim vita mortalium sit tāquam longa nauigatio in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ, neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cùm neque assiduam seueritatem, neque assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tum rursus vt explicarent antiqui generationem elementorum, & ventorum, & eorum quæ fiunt in sublimibus, Orionem trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestius autem in mari, quòd aqua magis sensu percipiatur, cum accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, cósque extenuans non sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit, putauit. Vt verò superuacātem materiā esse demonstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hæc materia in aera diffunditur atque cum Orion ibi conetur Aeropen violare, extra regionem eiicitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera pertranfire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sētit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum morum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad Solem proficisci: mox reuerti in Chium: quia vapores per calorem attracti sursū feruntur, mox ab antiperistasi siue à circumstanti frigore in suprema, ad quam pervenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias fundūtur: quod quoniā fit per vires Lunæ, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianam attingere, & idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videtur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquā fermentum in pluuiis concitandis, & cogendis vaporibus velut reliqui planetæ vim eius adiuuant aut impediunt. Quòd autē Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento.

quòd cum in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cæterósque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnésque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum, si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cum Dii sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cùm rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Dijs, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Halcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cum forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est: quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit, tantam arrogantiam hominis non ferens Deus fœuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit, quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunæ gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti.

cum

cùm quis paulò feliciorem fortunam æquo animo ferre nõ poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi in rebus omnibus adhibẽtes, Deus ab imminentibus periculis subtrahit: quare Deucalionem prudentiæ siue Promethei filium in arca seruatum fuisse inquiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt, cum naturam terræ exprimerent: quod in medio aquarum vndique consistat. quòd vapores assiduè ex illa exurgunt, quòd fertilissima est omnis generis frugum & animalium, & rerũ prope innumerabilium: quòd temperatum calorem illa cupiat: quòd cœlo vndique tegitur. quod altera pars semper Solis lumine illustratur, cum altera vicissim noctem habeat. Deinde ostendebant terram fieri feracem agricolarum industria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alij ad Lunæ congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à coniunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferiorem. Mox Sole lumen & vires impartiente, illa omnium stellarum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt in humanis corporibus quas exercet Luna cum aliquantulum excreuerit. Cum verò Luna velocissima sit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cum eadem modò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet à signifero circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorum hominũ, quæ è cœlo in hoc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in beluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalitatem speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam opum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus conscientiæ stimulus, rerúmque præteritarum recordatio. hic facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & pristinam hominum formam resumamus, ac Dij immortales denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus

optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quod vt faciat, atsiduè rogandus est.

De Vesta.

Cum vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quod autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci è filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes: quæ sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia. Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus, euocare solita, quia animæ mortalium inclusæ sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cum nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter: quòd quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quòd animus noster virtutem suapte natura expetat. quare cum Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam, nam animæ multis vitiorum voluptatúmque maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cum difficillimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis, aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior: quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostenderet quàm decora sit

moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coëgerit vel lovem ipsum turpissimum fieri animal & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarum virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conservatio rerum domesticarum & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum bene temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quam sit expugnare Troiam. quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cùm multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animique moderationem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidē dara sunt ad nostram, cæterorúmque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd siquis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimísque arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit, cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat. atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totæ vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlysse.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniúmque hominū admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperam & aduersam fortunā, & difficultates

& suauitates vitæ sapienter,& cum quadam animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atque vt omnibus manifestum esset,nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientia,& suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti,quæ armatæ facibus ardentibus illum semper infestarent, memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quam recordatio præteritorum scelerum : nihilque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimæra.

Per Chimæræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt:qui ob imbres hybernos, aquarúmque copiam,perpetuo prope violentóque cursu delabuntur,fiúntque tanquã leones indomiti & effrænes: cùm verò proxima quæque carpant,similes capris habiti sunt,at cùm sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur,quare torrentes exiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima,proposità ita turpitudine eius reuocabant.nam furibundos illos facit,qui illo motu animi exagitantur: oculósque rubro colore perfundit,quare flammas expirare Chimæra dicta est.nullum est vitium magis vel honori,vel vitæ mortalium,vel facultatibus infestum,quàm ira,quæ omnia vno tempore euertit,nisi ratio illi moderetur. qui sunt huic vitio dediti,non minùs à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi,quàm teterrimi & maximè pernicioli serpentes.

De Bellerophonte.

Fingunt præterea Bellerophontem humorem esse motu Solis eleuatum : quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo pòst deorsum demittitur,atque cogitur. cùm verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso de-

so deiectus fuit Bellerophon. Alii hoc ad totam elementorum naturam, circularémque motum generationis transtulerunt.

At Ethicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabant, quia neque aduersis nimis tristari, neque felicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minùs in prosperis quàm in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, cũ iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis nimium felicitate rerum præsentium efferatur, neque moderatione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnisque arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, déque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quę de cœlo decidunt, pulsati significabant. Hęc dicta est in aere pendere, nullámque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam idcirco in curru vehi finxerunt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atque harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per tabulas excogitata est ab antiquis: quippe cùm ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primum Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. Alii dixerunt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit, cùm verò ita frequen-

fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse: atque ingentibus suppliciis Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illique rursus honorifica & vtilissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt, at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd animæ prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata, quę cùm talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimuero vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui quę de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruę consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit. Iatronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia Imperatoris in rebus militaribus, quę tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electrę filia dicitur, quòd illam in motibus sphęrarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantùm exemplo, vt humanitate aduersus hospites vteremur, hortabantur antiqui: quando Midę etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius pernicioſa pe-

tuntur à precantibus. Temerè nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam, quoniam vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes & prudentes & viri boni essemus, inultum esse facinorosum hominem impunè tradiderunt antiqui. nam tametsi Deus aliquamdiu differt vindictam, tamen multo graviorem illam postea concitat, quod per Narcissi fabulam explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus glorietur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hęc sibi facit perniciosa, non minùs quàm malè affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxii ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet, nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iúsque naturæ, & Deorum religionem debent imperare, ne paterno consilio improbi esse consuescant: neque liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi. Sin autem magis paterna, quàm diuina reverentia teneantur, Deum denique sentient esse gravissimum impiorum & conscelleratorum hominum vindicem. nemo enim malus est impunè.

De Sphinge.

Quæ autem dicta sunt de Sphinge, hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam, cùm omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cùm humanum sit calamitatibus subiici, cùm vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit. atque vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suam sapienter fortunam perferre, vel omnino, si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari, & in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

Enumero cùm vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse, vel vitæ hominum vtilius, quàm in vtraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perferendas

nos

nos hortarentur. Sed quia nonnulli æquo animo aduersa tulissent, ac felicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiæ filiam introduxerunt & grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fieretque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm citissimè ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse graviter ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundum leges fecerimus, carpserit: quando neque Deus quidem placet omnibus, cùm neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cùm nobis multorum rectè factorum fuerimus conscij. Enimuero si quam vtilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primum gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, vt arbitror, omnes propè antiquæ religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus & optimus Renaldus FERRERIVS, comitiorum Parisiensium præses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus: & Valerius Faenzus, Quæsitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, vt ista ipsa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuersum propè vitæ meæ cursum ad facilitatem meorum studiorum comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd nisi me tantorum virorum autoritas commouisset, nunquam eram ista in lucẽ emissurus: tum vt maleuolorum calumnias deuitarem, tum etiam vt meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim prohibet hæc fieri posse à me in dies meliora? sed tantorũ virorum voluntati non parere nefas putaui. plurimum igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam absoluisse, in quo præsertim patefactum est, illa quæ fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatẽ excogitata, nõ prorsus abhorrere ab integritate & sãctitate Christianæ religionis. Nã facile est ex ipsa fabularũ vniuersitate iudicare, diuinas leges, quæ sanctis illis patrib. diuinitus traditę sũt ante Christi aduẽtũ sub fabularũ

inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tametsi conscleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM *canimus fraudes, & montibus altis*
Dispersas gentes, hominúmque canúmque labores:
Coniugia, & Veneris stimulos, dulcésque Hymenæos
Et mores, odiúmque, & agrestis tempora partus
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram
Qua capis interdum nato fessúmque tepenti
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum via dira ferum faciem prece reddis amœnam:
Nunc Paphon, Idalióque tuum, nunc alta Cythera

Linquis

Linquito, nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos, nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem.
Tu quoque venantum qua fortunata virorum
Vota facis, syluis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robúrque ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti,
Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
Túque ades, & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisci, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valua
Vertuntur. non ingeniis tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum, & felicem porrige dextram.
Dum rate tranquillum, ventisque fauentibus æquor
Sulcamus, madidásque vias Aquilone secundo
Namque potes: tibi regna patent Neptunia, & altum
Aeria regionis iter, terræque iacentis.
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare, qua terras habitant, quaque ætheris oras,
Ventosum quacunque fretum, atque humentia regna
Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres, volucres sylua, campóque sequuntur,
Perniciémque ferunt miseris, captásque trucidant.
Hinc & odorifequi discurrunt æquora campi
Lata canes, auibúsque necem, mortémque petentes
Exitiúmve ferunt his denso retia filo,
Et consanguineum melli viscum, altáque chorda:
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes.
Quis tamen heu Diuum, qua sanguinis ista cupido
Armauit feritate vires, insuetáque corda:
Vicimus en feritate feras, leuitate volucres,
Et nihil est tutum cœlóve marive relictum.
Iam nihil est quo non penetrauerit impia ventris
Ingluuies. alius saltus indagine cingit,
Est alius lato committit prælia campo,

Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quod sequeretur eum è cunctis animalibus vnum
Inuentum, sceleris que comes, cædisque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et querimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera, crudeles diuósque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta: viris miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur, aprica
Planitie casorum alti cumulantur acerui.
Veris vbi aduentum mollu cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem.
Nauita cùm primu scindit freta lata carinis
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis,
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vruntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras quas vndique mollis
Cogit amor: cuncta stimulis agitantur amorum,
Et studio cuncta sobolis, generisque parandi.
Nil adeò est immane ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit. nam quo breuioribus vlla
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hoc reparat proles. est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulu volucrum complentur vocibus aruæ:
Hinc sylua resonant, hinc purgatissimus æther.
Nec priùs hinc saltus, ignotáve rura petamus,
Quàm fuerit notum qua venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur, & ipsa
Queis sine non potuere fera cadique capique
Inprimis laquei, pedica, longúmque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas amenta, leuis cum robore penne,
Pugnaces arcus, valles fureásque bicornes,
Atque lagobolion, tum dextra flexile vimen,

Et quod

Et quodcunque genus retis venantibus aptum.
Viginti valli trigintáve retia firment,
Sit retis duplex illis mensura: feraci
Cassibus adueniat lectum Carthagine linum,
Phasidis aut campis rapidi mittatur aquosis,
Anulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
Contineat, preda vt concurrant retia capta.
At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
Hunc poteris dorsis elata figere terra.
Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
Omnia nec nostro comprehendi carmine possunt.
Retia non eodem cunctis animalibus apta,
Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa.
Et variis confecta modis, nec casse in eodem
Cum cephalo saltat thynnus, cancrique marini.
Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
Nec cum passeribus veniunt ad littora cuncti.
Adde quòd & plumbum suspendit retibus imis
Piscator, quòd vallus abest qui mergat in vnda.
In summis retinetur aquis à subere retis
Altera pars hominum valuit, solertia tantùm,
Vt velut in terra, tensos in fluctibus altis
Firmarint casses spumantis in agmina ponti.
Contrà venanti non vlla penuria terra est:
Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
Sed firmè fixis vallus furcísque tenentur:
Commoda nec dura desunt anteridis ipsis
Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
Nec furca virides, natiuo aut cortice valli.
Hæc vbi parta, canes quaruntur cursibus acres,
Quique probi generis sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ paruo catulo sit cura legendo,
Quis color & species, quæ forma in corpore toto
Conueniat, referam. Color est deterrimus albo.
Nec placeat niueis maculis signatus & atris:
Aut longis nimium villis, fuscóve colore.
Sit torua facie, cilio sint lumina nigro:
Os habeat latum: quos & dixere caninos,
Quatuor huic valido spectentur robore dentes.

Lumina magna placent, & pectora lata, capúsque
Grande satu, collum longum, villosáque cauda
Ipsa decet, latique humeri, sint fortia crura:
Crassa magis sint ipsa tamen postrema micanti
Sint aures tenues, patulis & naribus effict.
His animaduersis nimium nec crassa legantur
Membra, nec in tenui quarantur corpore vires,
Hac catuli species, hac laudatissima forma,
Qua prè se fert sauitiem: hoc est aptior vrsis
Quo magis accedet fueritque simillima toruis,
Cecropius catulus est quem dixere parippum,
Indicus, Argolicus, Thrax, & Cretensis Alanus,
Celticus, Arcadicus, Spartanus, Thessalus, atque
Corsus, & Ausonius, Bretreus, Amorgus, Iberus,
Incola arundiferi Nili quem Caria nutrit,
Castorides, venatori gratissima turba,
Magnetes, gregibus custodia fida Molossus.
Sunt quos diaponos dicunt, venantibus apti.
Tu quos ad studium venandi legeris, & quos
Dixeris hinc comites cursus, cadisque ferarum,
Quare mares: maribus maior vis est, animúsque,
Et melius tolerare valent certamina longa.
Præcipuum hinc inde à teneris impende laborem,
Vt suescant pugnare feris hi cernere adultos.
Et videant cornu, & voci parere vocantum
Cùm Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
Paulatim suescant cursus tolerare laborem.
Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
Nec nulla hinc merces sequitur te digna laborum
In loca dura canes si duxeris, aspera montis
Per iuga syluestri populo vix peruia sæpe.
Scilicet hinc vngues solida, corpúsque labori
Aptius est paruo, magnum quod pertulit antè.
Magna laboranti frustrà sunt præmia parta,
Inde vbi creuerunt, maturáque venerit ætas,
Quos legis armento, clauis armentur acutis:
At quos venandi studio delegeris apri
Fulmineum vt vitent dentem, morsúsque ferarum:
His face diploides, quas molli vellere comple-

Sed

Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
Lætáve, ſtelmonia catulis, & lora parentur.
Aſt vbi iam Boreas inuadit frigidus arua,
Et glacialis hyems currentia flumina ſiſtit,
Arcenda à plantis concreta frigore cruſta,
Atque armandus erit pes, ne mala frigora ladant,
Et tellus concreta gelu, ſpinaq; rigentes.
His actis, quoniam labuntur tempora vitæ, &
Optima quæque dies ſubit improuiſa ſenectus,
Et morbus rapit, & ſæua inclementia mortis,
Eſt proles reparanda tibi, pecus omne nouandum
Dum licet: hoc ſtudium viuentia cuncta requirunt.
Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
Cœlorum, & terras, & ſtrati marmoris vndam,
Haud facilem curſum miſeris mortalibus aui
Eſſe dedit, variis torpentia pectora curis
Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
Vere nouo poſcunt genitalia ſemina terræ.
Vere magis teneri curatur vulnus amoris,
Conueniunt Veneris capta dulcedine gentes
Squammigeræ, totus pontus tum feruet amore.
Impia tum poſito miteſcunt ora veneno.
Vera ſonant ſylua volucrum concentibus alta:
Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
Candida tum quærit cornutum bucula taurum:
Atque inter flores iungunt ſua roſtra columbæ.
Vere fera, & catulis Veneris ſunt gaudia cura.
Tum cuicunque canum ſtudium, cui Delia curis
Caſtra ſequi, ſanibus ſubiit iam cura parandis.
Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
Fortibus eximij naſcuntur. Alanus Ibera,
Cares Threicia nympha iungantur, & Arcas
Elæis gens vna tamen felicior vna
Naſcitur ex ſpecie. Ponantur nomina cuique
Certa cani, teneátque ad ſummum ſyllaba bina:
Prætinus vt noſcas voces, & verba vocantum.
Præterea multum refert cùm venerit hora
Lucina, & partus tenuem in luminis auras
Ediderit connixa parens, plena vbera matris
Siccent, nec primum lactentes ora bouino,

Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
Natura, & mos nutricis cum lacte bibuntur.
Ceruarum siccent, damarúmve vbera, matris
Copia si desit, vel torua dura leæna.
In melius vertenda tibi est natura. videmus
Sponte sua rès in peius ruere. arbuta Bacchi,
Si desit cultus, si laxis palmes habenis
Huc illuc eat, & nulli sit cura colono,
Nil feret, aut paruis fiet labrusca racemis.
Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
Profuerit. catulos sectari montibus altis
Ne vulpem patiantur, eos à cursibus illis
Continuò reuocent, ne spina corpora ladant.
Sed iam cura canum cadere & succedere equorum
Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
Capreolos, lepores, ceruos, dam ásque volantes
Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
At natura viros pariter velocibus esse
Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
Idcirco quæruntur equi, qui cursibus acres,
Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ species referam, quæ forma legendis
Præpetibus quæratur equis. quæ prima iubemus
Grandis ætatis corpus sit: membra rotunda, capútque
Exiguum, densis velentur corpora setis:
Os mediocre, breues aures, nareséque patentes:
Nec placet hirsutum cilium nimis alba nimísve
Lumina, nec latebris veluti latitantia: frons sit
Lata, solum firmo pulset grauis vngula cornu.
Sed neque dura nimis placeat: nam scinditur æstu:
Quæ tenera est, facili pariter consumitur vsu.
Sit longum corpus & densum, pectora lata.
Per lumbos duplex & agatur spina, natésque
Sint pingues, sit densa iuba, & decumbat in armo
Dextro compositum crus omnes flectere nodos
Possit, velocique fugá præuertere ventos.
Cauda decet crassa, & setis densissima longis.
Est albo color haud aptus, candore niuali
Aptus equus, pariter maculis signatus amœnis.
Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipse

In spe-

In specie syncerus adest, maculaque nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrhenus, Achiuus,
Arsadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniúsque, Epirique incola campi.
Denique quàm varium genus est mortale, & equorum
Progenies. tamen in quauis virtute videbis
Prastantes specie. nulla est ita prouida tellus,
Vt non triste ferat quid: non ita perfidus vllus,
Vt non quid pariat mortalibus vtile, campus.
Cernis vt vrtica, & spinus paliurus acutus,
Purpureaque rosa surgant, violisque propinqui.
Quod superest, semper quando velocior est mas,
Quare mares arcenda procul tibi fœmina solis
Saltibus, eius odor patulis si naribus hasit,
Discurrunt Veneris capti dulcedine campos:
Intempestiuis hinnitibus intonat æther,
Concussaque tremunt sylua, nemus omne remugit.
Nil calcar, nil frana iuuant, nil sana morantur
Verbera, nil alti montes, nil fluminis vnda.
Quò Deus acer agit, stimuloque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc cæca voluptas.
Excutiunt equites, sylúasque feráque velinquunt,
Velocique fuga superant plana æquora campi.
Quòd si fortè tenent equites sua frana, regúntque,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quæcunque fera sylúas, montésque pererrant.
Cappadoces dicuntur equi præstare superbis
Cursibus, atque animis: veniunt venantibus vsui,
Militibúsque feris, splendentibus ære caternis.
Preterea iuuenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuésve legemus:
Nec venatori spargantur tempora canis.
Sæpe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, alit decernere ferro.
Tardior in pugnas pinguis, cursúsque laborem.
Fert ægrè senior cursúmque & prælia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum,
Sunt tres bellantum species, tria castra parantur,
Hæc regit immanis Mauors, quique impius ære,

Cuius ut fama est dominus cùm fortè iaceret
Instituis cæsus stabat lacrymabile corpus
Obseruans, non ille sibi non fonis amore
Abduci poterat tantum miserabile visque,
Vsque querebatur dominum lacrymalle putares,
Lenitèr interdum vultum lambebat & ora:
Tum ruffus lacrymans dominum vestibulque vocabat,
Quo vocat vt Pyrrhi regis peruenit ad aures.
Indolui: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidissima corda.
Nec mirum est audisse satis sed reuocare coràm
Rem voluit, captiosa miseri sic impia facta.
Nullus ait tanta reperitur denique rabie,
Qui fuerit ca[illegible] qui tanti criminis autor
Inde canis domini tumulato funere vocem
Multa gemens sequitur lætatur tempore nullo.
Non illo illecebris non blanda voce mouetur?
Sollicitant cura domini lamentia corda.
Pabula non capiunt potu non ore quietem,
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat vt instructas acies, aut viseret agmen.
Admiranda canis sed tristis cognita cælis
Fortè canis nouit dominum qui nocte recidit,
Autorémque necis latratu concitus alto
Hunc arcessabat cædis, solúmque petebat
In pœnas poscebat eum Pyrrhumque ciebat
Quis poterat, canis hunc abstrahebat de inde
In domini autorem cædis latrabat apertè
Vt scirent omnes domini quis funeris autor.
Tum rabiem miles manibus vt sit terga reuinctis,
Ducitur ivati mox ad tentoria regis.
Hic gaudere canis posito mœrore, bonúmque
Blanditiis multis regem mulcere, proteruus
Vt dignè emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem, quod non seruauerat vnum,
Cognita res tandem nec tollunt impia facta
Delituisse diu testatur Cappadoca olim
Aßaei templi custos, viridíque sacello,
Nam fuerat Phœbo nymphâque Coronide nato
Sacratum templum, sacrata in Palladis vrbe,

Argenti diues, donata vestis, & auri:
Multáque vestibat muros votiua tabella.
Huc agri soliti qui conualuere medelis
Munera ferre Deo conspersa cruore iuuenci
Vsque tepebat humus, sempérque calentia thure
Structa Deo centum stabant altaria circum.
Cuncta sacerdotum seruabat munera cura.
Hos latuit, vigilis quanta est solertia furis,
Munera multa virûm rapiens fur visa relictis
Quæ preciosa magis, argenti pondus & auri
Arte laborati. custodes non tamen omnes
Et latuit, vigil vnus erat custodia semper
Fida canis, cui Capparo erat nomen. Deus illi
Diuino afflatu seu mouit prouida corda:
Seu res quaque suas animalia cuncta tuentur,
Huic nostro, nostraq; obnoxia cura.
Nostra putamus enim tutela credita nostra.
Nescio quo templi seu res seruabat amore.
Ac veluti illius cuperet dispendia furem
Ponè secutus eum est, vllo non inde timore,
Blanditiísve minísve potest diuellier vnquam.
Quòd latuisse viros seruantes noueratillum
Sæpe canem saxis petijt fur, sæpe latendo
Fallere crediderat sed nulla denique fraude
Decepisse valet, semper comitatur euntem.
Hunc accusabat latratibus, vsque petebat
Quæ cepit dominos latitans de diuite templo:
Blanditiis alios mulcebat, non secus ac si
Auxilium peteret quæ res vt venit ad aures
Actæi populi multis narrata sequentis
Formæ canis, multi magnis mittuntur Athenis,
Munera raptori rapiunt furémque reducunt.
Tum gaudere canis partis quæ amiserat antè,
Et rursus petiit templi sibi limina nota:
Fur dedit emeritas tanto pro crimine pœnas.
Tantus amor canibus, tanta est custodia rerum.
Decreuere canem patres per tempora cuncta
Nutriri lautè, merces hæc vna laborum
Digna canis, tanto sed non & commoda facto,
Possem multa canum variorum exempla referre,

Nec-

Ne pigeat ſtudium paruarum noſcere rerum.
Nec parua canibus cura eſt cuſtodibus ipſis
Et res, & dominus: teſtatur vertagus acer:
Nam ſolis agris, & ſolis ſaltibus errat,
Atque capit quodcunque poteſt, prædámque reportat
Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
Blanditiis capitur, ſua pignora cara putares
Nutrire, eſt tanta domini cuſtodia cura.
Multa exempla canum ſunt priſcis cognita ſeclis:
His tamen haud noſtris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, ſunt deteriores,
Quàm fuerint, hodie. nummorum ſola libido
Nunc omnes complet libros: nil inclyta facta
Curantur, nil egregium committere chartis
Mos eſt: obſcuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid niſi mollitiem noſtram, lucrúmque minores,
Qua ratione, legent, mercator iunxit acerue?
Quot nam Bergnus ait, latóque Bocatius ore,
Qua foret aterna celari nocte decorum?
Sed reuocant Dryades ſyluarum numina cæca
Errantes ad luſtra petunt, atque antra relicta
Sacrati nemoris, viridans vbi populus illa
Alta tegens ramis pradulci murmurat aura.
Nunc quo conuenint venari tempore vel qua
Parte anni, luciſque mihi narrate Camœna.
Nauita veliuola cùm pandit carbaſa puppi,
Et ſecat hyberno poſito freta lata tumultu,
Tempora tota die ſunt venatoribus apta:
Lumine cùm primo Phœbus luſtrauerit orbem:
Iámque parentur equi, caſſes, hominéſque, canéſque
Latáque rura petant quarentes luſtra ferarum.
Mox vbi ſol medium cœli conſcenderit altus,
Et paribus ſpatiis Eoa littora terra,
Occiduáſque domos diſtantes viderit, & cùm
Significans gregibus paſtor florentia rura
Liquerit, & natis referent plena vbera matres:
Tempus graminei eſt prandia ſumere menſis,
Sunt vbi labentes fluuij, fontéſque perennes,
Vmbroſi nemoris, natiui pumicis antra,
Vel quercus ſertata loui, vel grata Cerere

Populus Herculea & ridentia marmora musco,
Venantes hominis sequitur iucunda voluptas
Plurima, nec sudore minor. de rupe ruentem
Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
Prospectant ceruum, venator cominus illum
Mirantem cadit, catulos vel ponè timentem
Retibus implicuit, ferróque obtruncat acuto.
Ipsa fames iucunda venit venantibus: vllas
Delicias non expectant quas improba ventris
Ingluuies reperit: contenti simpliciori
Sunt mensa nec fœmineus syluestria luxus
Ingreditur: carpunt alto qua plurima monte
Nascuntur, qua sylua tulit. si lumina quando
Arrepit somnus fessis medicina laborum,
Inuitant volucrum cantus, dulcésque susurri,
Et Zephyro qua sylua tremit iactata sereno.
Nec desunt herba molles gratissima strata,
Inuidiosa toris, auratis, murice tinctis.
Pòst vbi graminea fessus requieueris vmbra,
Et sol de medio cœli descenderit altus,
Lata per arua canes rursus vestigia quærant:
Donec in Oceanum flammatos lurida solu
Præcipitarit equos nox, primáque duxerit astra.
Mox vbi iam primum cuculus cantauerit æstum,
Et querulus latè resonabunt arua cicadis,
Sub lucem tremulis etiam splendentibus astris.
Iam petere arua canes celeres falsúsque iubemus.
Immodici interdum delent vestigia rores,
Plurimus & grauidis diffusus nubibus imber,
Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus.
Hoc libuit monuisse prius, ne fortè Dianam
Incuses deleta petens vestigia frustrà.
Æstate inuenies vestigia recta ferarum,
Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
Cum syluis agitabat Amor, Veneríque Cupido.
Sol vbi flammiuomus consperget lumine campos,
Excutient matutinas & gramina guttas,
Cùm grauis incumbit campis feruentibus æstus.
Linquendi saltus, & limina nota petenda.

Inuisa

Inuisa est adeò canibus velocibus æstas.
Impediunt herbæ currentes, & premit æstus.
Vt ver est homini canibúsque sagacibus aptum:
Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
Interdum rapiunt vestigia floris odores.
Cum repetunt armenta nemus, cùm pascua læta,
Area nec Cereris grauiter gemit vsta calore,
Rusticus ad ventos paleas sed iactat inanes,
Mitior est terris solis calor: arua iubentur
Rursus adire viri venantes, atque canum vis.
Ast vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel dira Nepa cùm surgit ab vndis
Stella, coronatus pomis Autumnus apricis
Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
Quantuscunque dies est venatoribus aptus.
Nam neque tunc æstus ladunt hominésque canésque
Currentes, nimium nec gramina longa retardant.
Non hyemis glacies concreta fluminis vnda.
Est eadem ratio venandi cùm legit vuas
Rusticus, æque fauis liquentia mella premuntur,
Cùm trudunt nudos spumantia labra racemos,
Fructilegique virent iolertis tecta coloni,
Quæ fuit ante grauis cùm primùm inuisa colubra
Candida venit auis, tellúsque nouatur aratro.
Hoc etiam meminisse iuuat: cùm candida Phœbe
E regione videt fratrem cùm distat vtrinque
Penè æquo spatio pulsantibus æthera flammis,
Non adeò redolent vestigia cæca ferarum
Cùm vitream glaciem turgentia flumina trudunt,
Et pontem concreta gelu dant antè carinis
Sulcata, aggeribus niueis latet abdita tellus,
Pars media est lucis duris venantibus apta.
Phœbus vbi primùm liquidu extollitur vndis,
Cœliuagis vel demit equis iuga flammea frigus
Ferre graue est, coit vnda, priùs resoluta tepentè
Si qua calore fuit solis, cùm sidera surgunt:
Et noua lux actæ sapiet mala frigora noctis.
Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
Nunc glacies concreta, niues, gelidæque pruinæ.
Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant

Per nemora alta fera. Sed iam demittere vela
Tempus adest primum demensis nauibus æquor.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER SECVNDVS.

HACTENVS *arma, canes, homines, & robur equorum:*
Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis ignes,
Tempora Lucina venantum furta canemus.
Hæc quoque respicias Francisci nobile germen
Roboris Ausoniæ decus insuperabile Iuli.
Eia agè rumpe moras, ventis impleto secundis
Carbasa, da pelagi tranquillos currere fluctus.
Syluarum, nemorúmque Dea, lucique sacrati
Cura quibus Dryades secretos pandite saltus.
Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,
Quantáque turbat aquas moles, errátque per vndas
Tam varium, tantúmque genus super æquore terræ
Cernitur. est variis diuisum piscibus æquor:
Fluctibus hic summis, ast hic versatur in imis:
Oceanus piscem tulit hunc, tulit algifer illum
Adria. nónne vides diuisas aeris oras?
In summum volucris volat hæc, volat altera in imum.
Vtque cupit colles saxosos altera vitis,
Altera amat pinguem, latatúrque vbere campi.
Sic quoque diuisus variis animalibus orbis.
Florida fert magnos elephantos India, tigres
Armenia, atque alibi nascuntur diræ leonum
Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.

Deni-

Denique nec passim celeres nascuntur iorci,
Nec variis panthera notis, mimúsque pithecus,
Non una atque eadem fert omnia gramina tellus.
Qua mare, qua terras habitant: quaque ætheris oras,
Plura viris ignota, virûm solertia longa
Quàm norit. nam quis species, vel nomina quæ sint
Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
Quod noua nascuntur semper terráque marique.
Nec maiora freti voluuntur monstra barathro
Quàm quæ terra tulit. Conuolui marmor ab imo
Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus
Frondosos nutare putes cum vertice montes,
Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
Sed tamen & tanta hæc moles, hæc corpora tanta,
Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
Cùm niueo cerasi vestitur planta colore,
Et tenera erumpunt viridi de cortice gemmæ.
Cúmque nouis violis redolebant florentia rura,
Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
Quatuor exactis lustris labentibus annis
Concipit ingentes elephas in pectore flammas:
Non tamen vt pugnet reliquis: huic alma decorum
Ingenium natura dedit nec gloria digna
Creditur his super occidi, vel cadere victos
Et quantum humanum genus est virtutis & æqui
Seruator, tantum capitur virtutis amore.
Nullus adulterium committit: fœmina másque
Secedunt, thalami cum venit tempus, ab omni
Agmine, quinque dies simul hi solíque morantur
Post vbi sexta diem patefecit clara serenum
Memnónis exoriens mater, stellásque fugauit,
Fontanis purgantur aquis, vel flumine viuo:
Nec prius hinc socios, & sueta armenta requirunt.
Tanta pudicitiæ cura est animalibus istis.
Exactis pariunt annis hinc parua duobus
Pignora, quod spatium partus Lucina moratur.
Æthiopi, Mauro pariter nascuntur, & Indo:
Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
Tristantur rapto, parto lætantur honore

Corda elephantorum ſtudiis obnoxia noſtris.
Multiplices petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum foſſis atque aggere cingunt.
Aggeribus clauſos longa obſidione fatigant.
Ac veluti clauſi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hoſtis,
Sunt facies faſtúmque ferunt: ſubduntque potenti:
Sic hi vincuntur ſtudióque fameque ſitique.
Venantur ſic quos cupiunt in Martia caſtra.
Aſcendunt alij domitos, & frena reponunt,
Hinc nemora alta petunt: armenti quem procul eſſe
Norunt, hunc loris domitant & verbere multo,
Donec deſeſſus iaceat proſtratus arena.
Tum domitum credunt, cum cepit gramina primum
Humana porrecta manu: nec mitior vlla eſt
Humano generi fera ſi quem nouerit eſſe
Fraude procul. Sunt quæ foueis venentur & altè
Deſoſſis puteis, a tergo hinc agmine multo
Venator premit vt norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapſo: laxis atque vnique ramis
Congeſtis replent foueas, redimuntq; cadentem.
Vſque adeò ingenium mite elephantibus alter
Fraterno alterius damno vt ſuccurrat amore.
Sunt gemini exerti dentes: vomeris ille longa
Proſternit plantas alta ſub vallis legumine.
Cauda breuis magno prona corpore protinus ipſa
Parua carent nodis facilique volumine cruris.
Forte caput paruaque aures nec lumina quanta
Hoc tantum poſcat corpus ſint grandia quamuis:
Nigra cutis tergus vix eſt penetrabile ferro.
Huic paulò villis eſt venter mollior atris.
Incumbens tereti palma fagove virenti,
Decerpit tacitè blandum per pectora somnum.
Hæc quoque venandi ratio eſt: ea planta iacetur.
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arte.
Sed neque mox facile eſt pra magno pondere ſtrato
Surgere humo, ſiue hoc monocampis tibia cruris,
Siue pes horrendis armis ſpoliatus & vngue,
Integra vix quino gnatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negauit,

Tradi-

Tradunt hu ungues, dentes, aut cornua dura.
Laus ramices comellit rouore dentis:
At dexteri venatore, quæ feraque trucidat.
Sæpius in terra vejcuntur, sæpe capillis.
Parmorum senibus mira est cujusdam flumen
Tranantes primi inuenis quæ corpora parua
Ingrediuntur aquas, senior ram fumina mole
Ne nimium crejcunt, numeres mercantur in undis.
Flumine digressis senior præcellit, & agmen
Extremum clausit quicunque ætate secundus.
Omnibus est spatium longum, longissima vita
Tempora, viginti vix dicunt vivere lustra.
Carninoris color est idem, mens impia fanis
Atque cruenta rapis imitantur lumina flammas:
Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
Forma refert catulum, nares, & gressus, & ungues,
Horrior tamen aspectu, specieque tremenda.
Forma Lycaonios, & terga horrentia setis
Nunc etiam referunt unum os, atque impia corda.
Perfusi pecudum cæsarum sanguine gaudent.
Et cum prætereunt currentia flumina multi,
Fortior est reliquis dux: canum moratus illi
Pone sequens tenet ore lucis hic omnibus ordo.
Vsuere Niliaci nulli dicuntur in oris,
Montibus aut Aphris, qui sunt, dicuntur inertes,
Et parui tanti patria est, primique penates.
Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores, genitale solum qua sidera spectet.
Est cursus meta his bis jex concessa dierum.
Ver vbi dissipuit nubes, & purior æther
Deducit sine fece dies, in pectore flammas
Concipiunt, & more canum inunguntur in vnum
Conueniunt quos coget amor, Veneris q; cupido.
Hic male tum solis errantur saltibus vnam
Multa lupum sequitur turba: hic fera prælia miscent,
Prælia dura super Veneris dulcedine victi
Vel fundunt dulces animas, victoribus vltro
Vel cedunt: cunctis est vincere certa voluntas.
Cernis vti tauri pugnantes sanguine fuso
Membra lauant, semperque magis pulsantibus ardent

Fluctibus irarum, carpit formosa iuuenca
Interea gramen, miseros nec spectat amantes.
Tertius interdum potitur, certantibus illis
Bellorum caussa. Sic hi dum prælia miscent,
Hic fruitur felix horum mercede laborum.
Qualis capreoli venatio, & ipsa luporum.
Fert baliſta necem. saltus hi rete coronant
Incultos cassus nequeunt vbi tendere, ramis
Arboribúsque vias densant, vt peruia nulli
Pars ea sit, latos saltus indagine cingunt.
Discurrunt nemora alta canes, hominésq; ferarum
Si qua fugit, planta catuli ducuntur odore,
Et cogunt in rete: ferit qui retia seruat,
Structáque syluarum ramis magalia linquit.
Caduntur miseri. nec spes datur vlla salutis.
Parcere quod nullis didicerunt ante: rigentes
Inderdum pugnant canibus, laniántque vicissim,
Et rabido quærunt extremam dente salutem.
Sic vbi planities completur qui oppida cingunt
Hostibus, atque acies longam traxere coronam,
Mœnibus inclusi sperant fera fata: sed armis
Nituntur decorare prius post funera mortem.
Sæuorum species dicuntur quinque luporum.
Est ingens horror canibus si pellibus horum
Indutus plantas cedas vocem his rapit horror,
Et rapuere prius visis mortalibus ante.
Preterea colli si fiant tympana pelle,
Cætera cuncta silent ingenti victa sonore:
Pascitur Eoi simul incola psittacus arui,
Nescio quo feruore lupis deuinctus amoris.
Par numerus canibus catulorum, & temporis partus
Nascuntur cæci, vomitúmque cientia carpunt
Gramina, vescuntur terra. cùm tollitur vndis
Scorpius, & lucem rapuit mortalibus almam
Præcipiti labens curru Phaethontius heros,
Tempora Lucina veniunt his: pondus in alta
Deponunt ventris sylua, cæcisque latebris.
Fœmina bisquinis vterum gestare diebus
Insuper & binis fertur. quo tempore quondam
Fugit Hyperboreis in Delum splendida Phœbi

Mater

Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
Thessala terra lupos, & diuitis insula Creta
Ferre negant, vti fama refert, triginta diebus
Bis actis aly referunt hos edere partus.
Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
Sunt breuiora quibus crura, exporrectáque cauda,
Longius & corpus thoas natura negauit
Veloces numero fœtus aquare priores:
Nunc duo nunc tres, ad summum sed quatuor edunt.
Retibus impliciti supremam dente salutem
Experiuntur & hi: nullo in discrimine vitæ
Ponuntur, mortis duros vt vellere nodos
Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,
Non tentent: grauiora pati nec morte putarunt.
Cætera quæ capiunt pugnando fortiter hosti
Vulnera, creduntur sanæ medicamina mortis,
Est vbi temperies cœli iucunda, virorum
Ni sedat insidiis lupus, huic sunt tempora vitæ
Longa: octo fertur viuendo vincere lustra
Humano generi natura thoes amici:
Admiranda quibus data sunt obliuia rerum.
Est quando diuersa feris natura, puella
Pandite Orestiades, iam vestros pandite saltus:
Et nemorum secreta mihi, collésque supinos,
Et varios campi aprici narrate colonos.
His magis hirsuta multo nascuntur hyænæ
Aphrorum terris, catulis inimica propago:
Magnanimo pariter gens hæc inuisa leoni.
Flectitur in medio villosi tergoris, arcta
His porrecta caput coniungit spina: nigranti
Limite villorum tergus vestitur vtrinque.
Sunt magis hirsuta, cùm spicea protulit æstas
Crine coronato paleis flauentia serta.
Noctiuaga color est oculis incertus hyænæ:
Mille refert varios acies inspecta colores,
Qualis vbi aduerso radiantis lumine solis
Gutta micat nubes inter, cùm labitur imber,
Sed nondum venit ad terram sub nubibus atris.
Huic sol exoriens noctem, tenebrásque reducit:
Astra diem referunt nigro surgentia cœlo.

Fœmina præterea, másque idem creditur esse.
Sic fertur vulgo. sed non & posse videtur
Sic fieri ratione: feruntur, prouida mater
Quæ gignit natura, marisque & fœmina amore.
Hæc generare modo possunt generata vicissim:
Atque ideo perfecta ferunt. quæ ponte videmus,
Et nullis vinclis & nullo fœdere nasci
Coniugij, sed corruptis consurgere rebus,
Imperfecta leues surgunt in lumina auras:
Quòd reparare genus nequeunt exorta vicissim.
Hæc non natura fieri surgentia nullo
Coniugij vinclo dicendum: ast accidit illud.
Alituum, pecudúmque genus, quæ fluctibus errant,
Omnia permisto sexus sunt semine nata.
Præterea natura facit quod præstat, inérsque
Nil agit, & finem cunctarum sedula rerum
Prospicit. hoc fecit, melius feciſſe quòd hoc est.
Commoda & vtilitas rerum sic esse necesse,
Alma tibi fines rebus natura creandis:
Sincerúmque cupis cunctis animalibus ortum.
At confusa magis si hoc concedatur hyænis,
Dicenda es, binæ coeant si tempore eodem
(Nam neque concipiunt ex sese & posse fateris
Absurdum: vt nascantur equi de flamine venti,
Perdices pariant audita voce mariti.)
Altera parè sexus iunctis cessabit vtrisque.
At neque natura est illis sic esse necesse.
Diuisum genus est. valeant mendacia vulgi.
Æquora cùm primas patiuntur strata carinas,
Et ver dispellit nubes, cœlúmque serenat,
Flammatis telis cuncta feriuntur amoris.
Atque mares plures vnam sectantur hyænam.
Imperitat gregibus mas, paruáque pignora castrat,
Ne comites habeat Veneris matérque tuetur.
Ast vbi iam sextus mensis prætervolat alis
Prægnantes partum expectat Lucina recentem:
Hinc duo, tres ra-ò partu nascuntur eodem.
At paritura parens nemorum in secreta recedit,
Sint vt ab insidijs partus hominúmque ferarúmque
Abditi, & incursus fugiant, mortisque ruinam.

Lucæ

Luce latens sua lustra fouet, sua pignora parua,
Nocte cibum quaris dum carpunt cætera somnum.
Astubi quaruntur canibus venantibus, ingens
Si sit turba canum, cursu petiere salutem.
Res vtcunque tulit fugiunt, nec lumina cernunt:
In casséque cadunt: ferro venator acuto
Irruit, obtruncátque trementia pectora telo.
At si nec canibus multis in rete premantur,
Nec timeant magnos strepitus hominúmque canúmque
A tergo, & possint campo committere aperto
Prælia quid valeant coràm feciſſe periculum,
Triſtibus auſpiciis occurrit primus, & atris.
Experietur enim quantos in pectore fluctus
Irarum voluat, rabies sit qualis hyæna.
Viuere lustra fera septem dicuntur & iſta.
Suſpendunt alij vitreis in vaſibus altè
Humanum ſtercus, quod lati vrneris illi
Eſt medicina fera: ſed ne contingere poſsit.
Hæc ſperans ſemper præſentem poſſe medelam
Nanciſci, moritur decepta cupidine, & alto
Qui grauis ingreditur per pectora læſa dolore.
Poſt vbi iam fuerit curſu, longóque labore
Defeſſus, ſoliſque calor premet arua, iacenti
Præbebunt molles vmbras virgulta, perennes
Arboris haud deerunt vmbræ, vel pumicis antra
Natiui: rapiet partum ſpelunca calorem.
Quin etiam viuens fugiens per gramina riuus
Murmura grata ciet, placidúmque vocantia ſomnum.
Adde quod & poteris gratum reperire lauacrum,
Et pacare ſitim. nam gaudia multa ſequuntur
Venantes homines, quæ nullo dicere verſu eſt.
Nec lepores noſtro fugietis carmine molles,
Fœcundúmque genus, veluti ſub tecta columbæ.
Quæ paritis toties, quoties venere calendæ.
Plurima planta quibus ſecta eſt animalia, cæcos
Emittunt catulos tenues in luminis auras.
Hoc vitium lepori facilis natura negauit.
Vna negat leporem tellus prudentis Vlyſsis.
Sunt multa leporum ſpecies, qui collibus errant
Apennini tui ſummúmque vagantur Amanum.

Creduntur niuibus pasci, niueus color illis
Est quia. cærulea glacies quo tempore primùm
Liquitur, & gelida labuntur montibus undæ,
Paulatim color est illis rubicundus, in illum
Vertitur hic candor, vix credas esse priores.
Nunc duo, nunc tres, interdum quoque quatuor edunt,
Et nemorum secreta petunt, virgulta quæ densa,
Ingeniosa cohors leporum: sed murmure paruo
Terrentur, facilem cupiunt per membra timorem.
Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
In syluis folia haud possunt, ob murmura frondis
Corripuere fugam, defessi corpore tandem
Quæ fugere diu patiuntur murmura tuto.
Sanguinis aërij tulit hoc natura, videmus
Quæ cursu leuiora, timent magis omnia: motus
Concipit aërius faciles in pectore sanguis.
Cernas vt immodicas pernices pectore cerui
Concipiant furias cursus, fluuiosque rapaces
Continuò tranent. nec tantùm lustra morantur,
Nec syluæ, vel prolis amor, fontisque nitentis,
Quantum pulsat iners timor hos, clamorq; sequentum.
Hoc, vt fama refert, horrescens murmura frondis,
Coperunt animal furia, tua munera quæstum
Alma parens Natura, nil quod repperit vsquam
Tristius, & tantum capiens per membra timorem.
Multa voluntati placuit sententia, vel se
Præcipitare iugis alto vel mergere fluctu.
Cùm vitrei peteret currentis fluminis vndam.
Protinus insiluit flumen perterrita rana.
Inde lepus didicit tranquillo pectore sortem
Ferre suam, tenuitque metum quem ceperat antè.
Propterea tam tempestas, & tempora nobis,
Ventorúmque dies seruandi, & sidera cœli,
Quàm freta qui sulcat ratibus spumantia pandis,
Ventosasque vias curris, nauémque gubernat,
Sidera cuncta notat. ventura quæ tempora discit:
Nunc spectat geminos Hœdos, clarámque Coronam,
Et nunc Arcturum, nunc te formosa Celano,
Nunc pluuias Hyadas, nunc spectat Oriona clarum.
Nec solum quoniam strepitus, clamórque secundus

Venantium

Venantum facilè inde premunt in retia cervos,
Sed quia si flarint aduersis flatibus aura,
Naribus accipiunt pratensi retia odorem:
Occidua si fortè plaga, qua nocte rubentes
Precipitat Phœbus currus, orbemque relinquit,
Aphricus aspirat, venator Cæcia in oras.
At si spirarint æstiuo cardine Cauri,
Et leuis Argestes, Vulturni regna petantur.
Quem latet aduersum Boreæ te flatibus Auster?
Retibus & canibus leporum timidissima turba
Capta perit: venantur aues. est plurima lethi
Hic via, nec prodest Spartana more sagitta
Aufugere, & rapidos cursu præuertere ventos.
Latantur venatorum exultantia corda
Cursibus vt longis, & decertatur aperta
Planitie, clamore canes & voce sequentum
Quisque iuuat, sequiturque simul clamore secundo:
Esse canes cupiere fere, & decernere cursu,
Quóque valent animo leporem cepere fugacem.
Tantus amor lepores venandi gaudia tanta.
Hic mens, hic animus, hic est & tota voluntas.
Præponunt reliquis vna hæc solatia cunctis.
Exiguo primum venandi captus amore
Mox neque sponte valet diuelli, linquere non est
Venandi studium facile, hanc tot vincula nectunt.
Sunt parui lepores, auris longissima, quæque
Promittat magnum corpus, qua fortia membra.
Forma breuis capitis, fulgentia lumina, sed qua
Nunquam claudantur somno: timor vsque ferarum
Sollicitat, vigiliquæ occurrunt semper amores.
Nec gens in sylua erat fœcundior vlla.
Námque parit catulos, & eodem tempore villis
Indutos vtero gestat, partúsque recenti
Coniugio incœpti grauida formantur in aluo.
Sunt genus ambiguum lepores, trochus acris hyenæ
Quòd tria naturam dicuntur habere duorum.
Præterea leporis villosum lingua palatum
Lambit, & hoc vni tribuit natura: decémque
Annorum spatij concluſa est limite vita.
Castorides leporem celeres sectentur aperta

Planitiebꝰ duris veniunt venantibus vsu.
Plurimus Hispani, Belearisque incola ruris,
Huic aures similis dasypus, corpúsque capútque:
Crura tamen breuiora minùs timet, & minus illo
Velox antra colit, fossíque foramina ruris.
Huic balista necem fert, hunc viuerra necatum
Sedula fert epulum domino prædámque vehortas.
Quid tibi commemorem versu generosa leonum
Semina, quos Nessus vitreo complexitur amne,
Et quos parte alia claudunt Acheloides vndæ?
Assyrie fulmus camtis est incola terræ.
Cui iuba fulua tegit collum, cui plurimus armos
Villus habet natiua mari quod præstitit vni.
Grandius Armenio collum, Parthóque leoni:
Latius est tergus, radiantia lumina fulgent.
Est adeò aspectu clarus Felicia rura
Quem genuere feræ & campus pauit Erembus.
At pluues Libyes siccis nascuntur in agris,
Exiguis & colla iubis volantur & ore
Membra colore vigent: Sed multo robore præstant,
Præterea sunt certa tibi, & certa labori
Tempora, nec cunctis epulas sumpsere diebus.
Hîc vbi comprendit nox, & sol hauxit in æquor
Aufugiens, rutilúmque diem mortalibus almum,
Fortia decertunt placidam per membra quietem.
Prima vbi rumperies clarum patefecit Olympum,
Regia progenies domino feriuntur amore
Concitiántque nouas insueto pectore flammas.
Sæuities insueta rapit syluestria corda.
Cum rabie flammaque domant, & feruor amoris,
Hinc vbi flauisonum ver frigora prima fugarit,
Et glacies resoluta fluet, denisa tepore.
Cum Cynosura suos quæ numquam mergitur alto,
Custodem peperisse maris se habitur vndis:
Exposcat tum facilis Lucina leæna
Nunc duo, nunc tres, nunc vnum, nunc quatuor edit;
Sunt & qui Assyrias primo quinoue ederæ partu,
Quatuor inde ferunt, tertis peperisse secundis;
Atque vnum memorat se semper abesse priuis
Donec sit ventum ad nihilum: tum ducere vitam.

Felicem

Felicem sobolisque procul, partúsque dolore.
Quæ furia rapuere mares, quo tempore blandus
Pectora fixit amor iaculis: post fœmina partum
Concipit, & toto nil est crudelius orbe.
Ingreditur scymnus fertur sex mensibus actis.
Debile principium regi natura leoni
Præstitit: id paruum capiunt ingentia cuncta.
Nunc vbi stant ædes, atque alta palatia Roma,
Pastorum tuguri congestum cespite culmen
Vix pluuias arcebat aquas dominóque bouique.
Qui fluit Eridanus, lata celeberrimus unda,
Fluminibus multis auctus prorumpit in æquor.
Nil quod non fuerit paruum, grande esse videmus:
Maturi exiliunt scintillæ ex ossæ leonis:
Durities tanta est flammis terretur, & iras
Horrei apri, quarum fluctus in pectore voluit.
Nec tantum armatas hominum timet ille cateruas,
Inuisos galli quantum sub lumina canius.
Est quadruplex ratio vincendi dura leonum
Robora, nam ferro inducta vicere phalanges,
Cominus & lato sumpserunt prælia campo.
Tum nemus omne sonat magno clangore tubarum,
Latratúque canum, respondet vocibus æther.
Ecce leo veniens rugitu territat hostem.
Irarum magnos voluens in pectore fluctus,
Vnguibus exertis expectat prælia: magnas
Lumina significant iras, & cauda leonis.
Tristibus auguriis occurrit primus, & atris.
Tabifica lacerat quod dura contigit vngue.
Sed tamen indutus ferro venator apertè
In pectus telo expectat fera bella parato.
Concidit interdum victor, & victus vterque:
Sanguinolenta venit victoria parta duobus.
Vincitur interdum canibus vis magna leonis,
Et telo: plures in ruina cedere cogunt.
Nec fortis quamuis valuit contendere multis
Sunt & qui effodiant fossas, atque aggere cingant.
Neu sit conspicuus dolus, hinc & vepribus, illinc
Obturent saxis: medio statuere columnam.
Suspendúntque agnum tum matris ab vbere raptum,

Hic quâ currentes fluuios adiere leones.
Ille vocat crebris balatibus, hique potenti
Robore confisi superant molimina saltu.
Prima fuit priscis venatio cognita fossa.
Tunc hi decepti foueam labuntur in altam.
Hic celeres nascuntur equi, quà labitur unda.
Euphratis, virides & texit arundine ripas,
Qui soli faciem regis spectare leonis
Audent, nec domino soli certare verentur.
His eques instruitur. venantes retia tendunt
In lunæ formam, cum primis cornibus orbem
Visit, & Oceano tollit clarissima currum.
Extrema retis partes sunt cura duobus,
Tertius in mediis, atque inter vtrumque locatur.
Accensis facibus pedites armantur, & omnis
Sylua sonat strepitu armorum, & clangore tubarum.
Scuta tenent læuis, quatientes illa sequuntur
Inter se pedites strepitu fera concita, & igne
Non audet cedens oculos attollere contra:
Hinc equites clamore leues in retia pellunt.
Tum verò ingentes voluunt in pectore flammas,
Atque indignantur secum fera corda leonum,
Sternere quod paruum non audent viribus hostem
Eximiis, partis quod non gaudere trophæis.
Vltra Æquatorem gens est asperrima bello,
Piscibus & premitur geminis, & flatibus Austris:
Penè quater paribus spatiis diuisa dies est,
Nóxque semel cœli dum Phœbus perficit orbem.
Hæc genus insuetum venandi repperit omnes
Vellere membra tegunt, & stricto fune liguntur
Quatuor aut sex: hinc armantur cassidè dextra,
Vt vix cernantur labra, & cauæ lumina, nares.
Suspendunt hastæ scutum, religántque sonorum.
Tum sic instructi speluncam protinus hostis,
Cacáque lustra petunt hic scutum concutit vnus.
Ecce ruit rabido ore leo, scutóque cientem
Sternit humi furiis accensus: vellera mordens
Dentibus infremuit. tum scutum concutit alter
A tergo, primum linquens, rapit ille secundum.
Sæpius hoc faciunt donec sit membra labore

Defessus, tunc ille iacet certaminis impos
Stratus humi, manibúsque virum vincitur anhelans
Vincere triginta viuendo lustra feruntur.
Quis primus pugnare feris hominúmne Deúmne
Cominus est ausus? vatum mihi pandite Diuæ.
Inter mortales primus syluestria Perseus
Agmina delustrat populis ferróque cecidit.
Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere castu.
Hippolytus laqueos pedicas, & retia primus,
Et docuit primus latos circundare saltus.
At si, quæ infidis syluestri tempore genti
Noctis erunt, has venator monstrauit Orion.
Quis furor hic tantus, vel quæ fiducia mentis,
Vnde necessè mori vel forti vincere dextra,
Quòd lacrymis victor, precibus nec flectitur vllis,
Compulit audaces homines decernere primum?
Quid? nonne & superos, cœlúmque petiuimus ipsum?
Fulmina nil terrent, quo vasto concita motu
Terra tremit, vallisque sono concussa remugit:
Hic adiit manes, & nigri tartara Ditis:
Ille penetrauit fluctus atque ima profundi
Omnia, & Oceani patris secreta retexit.
Nec satis immensi mortali machina mundi
Visa est. quæ nescit, quæve intentata reliquit?
Quid loquar Armeniæ tigres, rapidissima proles?
Nec te prætereo quæ forti nascéris Indo:
Corpora quanta lupis: rapida sed forma leæna
Corporis est propior, flammántia lumina cernes,
Et fuluis maculis corpus signatur, & albis
Nare tenus, fera non hac est formosior vlla,
Inter quæ syluas habitant, & montibus errant.
Et qualis volucres inter data forma pauoni:
Tigribus est species inter syluestria cuncta.
Carnosum satis est corpus, maculosáque cauda
Longa, fuga posset celeres præuertere ventos:
Namque feru cunctis tigris velocior vna est.
Fœmina quòd fertur species hac tota putanda

Vel cum pignoribus victas occumbere chamis:
Vel seruare simul pugnando fortiter hosti.
Naribus hinc vbi venantum percepit odorem,
Pugnatura ruit mater velocior Euro:
Qualis vbi neruo Tyrio compulsa sagitta
Viribus eximiis stridétque volátque per auras.
Fur vbi comprensus matris cursu,iacit vnum
Qui minor è catulis,& qui deformior,illa
Corripiens ad tecta refert,iterúmque reuersa
Prosequitur furem,speculum iacit ille rotundum.
Illa sua primùm lætatur imagine formæ,
Atque aliquem credit natorum fraudibus istis
Mox decepta dolet,sequitur furiata secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sæpius id faciens donec sit litora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora:ponti
Expectans venatorem stat littore puppis.
Protinus ingresso soluunt à littore funem,
Atque ratem conto trudunt,currúntque per æquor.
Hinc vbi peruenit fluctus & litora mater,
Ventoso aspiciens fugientia pignora ponto.
Nautas incusat: sunt litora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica litora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum,
Tigridis Hyrcanæ tam vox est flebilis orbæ,
Sunt qui direptis catulis,quoque retia tendant
Matribus,implicitas ob pignora rapta sequentes
Obtruncent ferro feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam,date matris amori,
Et miseram deflere suum concedite casum.
Hic veluti ceruos sylua venatur in alta,
Et canibus socijs,& victu cominus armis.
Octo præterierunt,vt fama est,lustra secundi
Deponunt venti,patuit iam meta laboris.

Fabula, ſomotum vera à ratione videtur.
Quòd rarò videremares, hinc fabula ſumpta eſt.
Diffugiunt venatores hi: fœmina natos
Direptos curſu ſequitur cùm ſentit ademptos.
Quatuor, aut partu catulos ſex edit eodem.
Fœmineo ſuper his rarò mas pugnat amore.
Tempore quæ verno coeunt, quæ ſola vagantur,
Partubus haud coeunt eiuſdem ſæpius anni,
Pauca mouent Martis certamina propter amorem.
Nunc age qua ratio capiendæ tigridis, & quis
Sit dolus, & quanto natos ſectetur amore,
Carmen erit nobis. faueas tu Delia ſauo
Quæ portas humero ſuſpenſam diua pharetram,
Dum nemorum ſecreta cano, lucique ſacrati.
Cùm liquit catulos per ſyluam pabula quærens,
Venator rigidus cautè petit antra relicta,
Tigridis abſentis partus rapit, atque paratum
Scandit equum celarem. pulſat trepidantia magnus
Corda pauor, ſecurus enim quis talibus auſis?
Aufugit arrepto properans ad littora curſu.
Ecce venit quæ mater iit, nunc orba rediuit,
Vt nouit deſerta domus penetralia natis,
Incipit hæc mœſtam lacrymabilis inde querelam.
Qualis vbi nati miratur lumina mater
Defuncti, niueáque manus, & pallida membra
Singula quæ tangit digitis, atque irrigat imbre.
Qualis vbi cepit, populatóque ignibus hoſtis
Mœnia conuoluitque fremens incendia ventus,
Conqueritur mater, ſtringitque ad pectora natos.
Coniugiique faces odit, triſteſque Hymenæos:
Inuiſa eſt Lucina, fera eſt & pronuba Iuno.
Tantus amor prolis ſylueſtribus eſſe colonis
Dicitur. haud homini tantum ſunt ignora curæ
Philtra feris, auibus, pariter ſerpentibus atris
In natos natura dedit, pelagique colonis,
Hoc facit vt nigræ crocitans perterrita pennis
Horreat arrectis, crepitanſque feratur in hoſtem:
Torua leæna virûm ſpernat venabula terra
Defixis oculis, nitidóque haſtilia ferro.
Scilicet hæc mens eſt illis, hæc certa voluntas

Vel cum pignoribus victas occumbere charis:
Vel seruare simul pugnando fortiter hosti.
Naribus hinc vbi venantum percepit odorem,
Pugnatura ruit mater velocior Euro:
Qualis vbi neruo Tyrio compulsa sagitta
Viribus eximiis stridétque volátque per auras.
Fur vbi compressus matris cursu,iacit vnum
Qui minor è catulis,& qui deformior,illa
Corripiens ad tecta refert,iterúmque reuersa
Prosequitur furem,speculum iacit ille rotundum.
Illa sua primùm lætatur imagine formæ,
Atque aliquem credit natorum fraudibus istis
Mox decepta dolet,sequitur furiata secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sapius id faciens donec sit litora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora:ponti
Expectans venatorem stat littore puppis.
Protinus ingresso soluunt à littore funem,
Atque ratem conto trudunt,currúntque per æquor.
Hinc vbi peruenit fluctus & litora mater,
Ventoso aspiciens fugientia pignora ponto,
Nautas incusat: sunt litora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica litora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum,
Tigridis Hyrcanæ tam vox est flebilis orbæ,
Sunt qui direptis catulis,quoque retia tendant
Matribus,implicitas ob pignora rapta sequentes
Obtruncent ferro feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam,date matris amori,
Et miseram deflere suum concedite casum.
Hic veluti ceruos sylua venatur in alta,
Et canibus sociis,& ictu eminus armis.
Octo pertransunt,vt fama est,lustra secundi
Deponunt venti,patuit iam meta laboris.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER TERTIVS.

VNC leuu Eois ventus spirauit ab oris,
Exoritúrque dies reserato clarus Olympo.
Solue ratem, date vela, citi considite transtris.
Terga silent tranquilla freti, vocat vnda carinas.
Nunc age cur tanto partus sectentur amore
Quaque suos, cur sit cunctis animalibus vnum
Seruandæ sobolis studium, atque amor omnibus idem,
Versibus expediam, tu nostri carminis autor,
Tu qui prima mei merito qui summa laboris,
Porrige felicem dextram, pelagique patentes
Pande vias, ratibúsque auras immitte secundas.
Qua ratione carent facilis natura gubernat.
Hinc amor, hinc odium cupiunt bona quaque malámque
Diffugiunt, hunc lucra petunt, & commoda cuncta.
Omnibus hinc iactura grauis, grauiora putamus
Damna pati, cùm grata magis res perdita cessit.
Gratius at vita nil est, vitámque videmur
Viuere per nostros post impia fata nepotes.
Adde quòd est finis cunctorum semina, & horum
Nascuntur causa flores, frons, caulis, in annum
Seu viuant plantæ, seu viuant sæcula multa,
Omnibus est vnus generandi semina finis.
Tum quoque cuncta vigent animalia, cùm sibi prolem
Persimilem reparare valent, si pignora demas,
Demitur his finis: frustrà vixisse videntur.
Respuit hunc penitus natura prouida finem:

Et ve-

Et vacuum nil esse cupit, frustráve paratum.
Sed reuocant syluæ, strepitu nemus omne remugit:
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Nunc vrsi partus formam, morésque canemus.
Horrendam faciem præ se fert: est color ater,
Et corpus totum denso velamine nigret.
Sunt nigræ nares, latum caput, horrida flammas
Lumina diffundunt: quinú armatur acutis
Vnguibus huic planta, mortem pellentibus armis,
Horrendum rugit, correpta cupidine amoris
Fœmina post partum furit haud post tempore longo:
Et quinos catulos vno dat fœmina partu.
Sed parit interdum binos: nunc ediderit vnum.
Prostrati iunguntur humi quo tempore primùm
Sidera Caliſtus pelago demersa profundo
Conduntur, syluæque virent, aperitur & annus.
Cùm primùm tumuit rapidis Aquilonibus æquor,
Syluæque tristatur desolatissima lapsis
Frondibus, & virgulta comas iecere virentes
Antra petunt ambo nemoris secreta propinqui,
Atque latent gelidas, hyemes. hîc fœmina paruos
Interea peperit catulos, pingueſcit vterque
Nascitur vrsorum deformis partus, & antè
Parua caro, catóque minor, vix eminet vnguis:
Cætera lambentis formantur membra parentis
Lingua, nascuntur paulatim lumina: paruos
Sic lambunt vitulos olim sua pignora vaccæ.
Tempore non alio piscis qui dicitur Arctos,
Ni pariat verno propter cognomina partus
Edidit, in gelidas hyemes & distulit horam.
Pòst vbi fugerunt torpentia frigora bruma
Et religata ratis completur pondere mercis,
Fœmina spelunçam liquit, multo antè maritus:
Viscera quo laxentur aron per rura requirunt.
Pluribus Italiæ nascuntur partibus vrsi.
Tertia pars mundi quos Africa tota negauit,
Armeniam, Tigrimque tenet villosa iuuentus
Nunc qua venandi ratio sit, percipe paucis,
Quis dolus, incultos certamina quanta per agros
Sint cum gente fera: catulo sint quanta pericla

Parta virûm ſtudiis. nemorum ſecreta vagatur,
Naribus ad terram veſtigi quærit odorem,
Atque fera percurrit iter. nec ſiſtitur antè
Quam dominos ad luſtra trahat ſe ponè ſequentes.
Venator rigidus telis tum prouocat hoſtem:
Ille fremens grauiter de luſtro proſilit. at ni
Venator catulum properantem vinciat, vnguis
Sentiet vrſorum quàm ſit trepidanda ſetenti.
Venator læua catulum trahit: ac ſuper armo
Stricta tenet dextra lato venabula ferro.
Ad ſocios redeunt dominúſque canísque latentes,
Inſidiáſque parant omnes, & retia tendunt.
Retis habet partes hominum cuſtodia tenſi
Supremas, alij ſeruant in limine portas,
Atque manu iuuenum laqueum fert quiſque ſiniſtra.
Hanc volucrum pennis ornant, quo territus vrſus
Aufugiat, ponunt in primis agmina valuis,
Inſidias ramis, frondoſáque arbore velant.
Tum clangore tuba reboat nemus omne propinquum,
Concuſſaque tremunt ſylua, tellúſque remugit:
Qualis, vbi armorum ſplendor ſqualléntia complet
Arua, micat tellus non vno lumine ſolis,
Fit ſtrepitus clangore tuba quum caſtra mouentur,
Atque equites inſtructus eques vocat, agmen & agmen,
Ecce vrſus ſonitu ſyluarum concitus ex t,
Horrendúmque fremit, rugitibus intonat æther,
Tuba ruit iuuenum paſſim clamore ſecundo,
Et terrent mantum ſtrepitu, & clangore tubarum,
Ille vbi planitiem vel campum eſt nactus apertum,
Territus inſidiis fugit, & clamore tubiſque,
Et laqueis multis, paulatim in retia cedit.
Exiliunt quorum ſunt retia tradita cura,
Et quacunque valent capientes ſumma plagarum
Implicuere feram: qua dentibus, vnguibus, atque
Tum ſæuit totis animis, tum fundit habenas
Irarum laxas, vruntur pectora flammis.
Cadere quis victum neſcit? cadit ille ſagittis
Qui victurus erat triginta illaſus in annos.
Sunt qui non dubitent in aperto prælia campo
Sumere cum populo ſylueſtri cominus armis.

Alter

Alter in aduersos hostes ruit, ille salute,
Próque suis pugnat thalamis, patrióque recessu:
Alter pro ingluuie, vastáque voragine ventris
Non patitur vulgus syluis errare ferarum.
Vnguibus ergo vrsus venanti occurrit acutis,
Vincere vel certus, vel certam occumbere mortem.
Contrà venator cui fortiter obtulit arma
In pectus, nil horrescens ardentia frontis
Lumina, crudelis furias signantia cordis.
Concidit interdum venator victus, & vngue
Membra lacer, prostrata iacent venabula terra.
Concidit interdum telo fera casa potenti.
Vincere vel vinci magna est dementia cœlo
Qui seruat volucres delapsas, nulla per agros
Pralia committit, nullum subit ille periclum.
Sunt arma ascipiter, casses, sunt vimina, viscum,
Noctua, qua nosci promittant quanta pericla
Aucupibus volucres, homini quàm bella parasint
Sanguinolenta fera, queis cum pugnare necesse est.
Vrsorum nullus defuncta in corpora sauis,
Idcirco venatores iam robore victi
Decubuere solo strati fiatúque retento
Deuitant furiásque fera, mortisque pericla.
Nec te caudati taceo gens mima pitheci,
Est horum triplex species. tibi simia cauda
Defuit. Æthiopum syluis erratis in altis.
Est color his flauúmque inter fuscúmque virorum
Omnibus & studijs imitantur plurima facta.
Ambabus capiunt manibus quod ieceris ipso
Visu mortales imitantur lumina, nigret
His cilium, latiq, vngues: est indice planta,
Et totidem distincta notis: his mollior auris.
Rettulit humanam speciem qui dentibus ordo:
Vt dicas olim humano de semine natas.
Pignora bina ferunt, palea quo tempore primùm
Surgentem ad Zephyrum vacua iactantur, & arua
Pressa calore gemunt: coeunt quia tempore veris.
Hunc amat egregiè natorum, inuisus at ille est
Matri, nec facile est huius cognoscere causas.
Vngula secta quibus plures vno edere partu

Concessit natura, canis quod monstrat, & vrsus.
Quinque decémque suam vitam traducit in annos.
Quamuis mortales imitatur, at ipse pithecus
Fallitur arte tamen, nec discit fingere fraudes,
Præparat ante dolos venator, & arte cothurnos
Vincla pedum, insuetis cæca molimina fraudis.
Hinc nemus ingreditur quod simia multa frequentat.
Aucupibus noti frutices, & gurgitis vndæ
Piscanti, nouit saltus venator, & arua.
Induit inde sedens allatis crura cothurnis:
Deserit hic alios, veluti se fluminis vnda
Abluerit manibus iunctis & lumina, & ora,
Sic haurire putes lympham de vase iacenti:
Hinc abit. at nostras cupiens imitarier artes
Simia, pro lymphis flauentem nacta liquorem,
Vincta pedes geminos, hinc viscо lumina claudit.
Infelix animal quod se virtute, doliue
Æquiparare cupit mortalibus, his dedit vnis
Ingenium velox diuino semine natis
Maximus ille opifex, qui nutu temperat orbem.
Et quantum superi præstant mortalibus ipsi,
Tantum mortales præstant animalibus ipsi.
Est etiam proles paruis dicenda sciuri
Monticola, qui terga regit mollissima cauda,
Cùm grauis incumbit terris arentibus æstus:
Hinc quoque nomen habet. villorũ summa nigrescunt.
Cætera puniceo paulum rubuere colore.
Lumina bina micant, geminos imitata pyropos.
At niueus ventris color est. similisq; pithecis
Iacta tenet manibus residens, & purgat inani
In quinas dissecta notas est planta nec arma,
Retia nec quærit venatio tuta sciuris,
Et gliris: tamen humana qua fallitur arte
Quisque horum nobis dicendum carmine, quando
In syluis posuere domos, & montibus altis.
Ver vbi dispellit nubes, cœlúmque serenat,
Et vernus gelida cesserunt solibus aura,
Concepit ingenies in paruo pectore flammas,
Et grauibus passim furiis agitatur amoris,
Mergitur Oceano cùm primùm Gnosius ardor

Et ma-

Et matutinus campum repetiuit arator,
Quatuor hinc catuli tenues in luminis auras
Nascuntur, sunt fossa domus hic arboris antra.
Non tamen hunc prodest fugisse Cupidinis ignes.
Nec paruo natos mater sectatur amore,
Pabula qua tulit his primùm corrodit, & illos
Edocet hinc tempestates prædiscere cœli
Possumus, exigui seruantes facta sciuri.
Namque solet qua parte ferox spirauerit aura,
Qua surgent imbres stipare foramina planta,
Parte alia plantæ fuerant qua causa recludit.
Aduerso quæras hoc ipsa foramina vento.
Nil adeò natura tulit, nil sedula paruum,
Vt non ingenio valeat, vel viribus vllis.
Hinc venatori facilis captura, virentes
Ascendit plantas ponitque foraminis ori
Pratenses laqueos, nec prælia dura requirit.
Non opus est lato committere prælia campo:
Nec veniunt vsu valli, venabula, falces.
Est tamen & planta qui lignum cædat, & antra
Falce secet, totámque domum populetur, & omnes
Diripiat catulos paruos simul atque parentem.
Nec glires alia capiuntur fraude, domúsque
Est simili constructa modo, locus vnus & idem
Est cibus ambobus: hyberni frigoris iram
Quisque latet glyres hyberno tempore somnus
Semper habet: capiũt longam per membra quietem,
Et quantum dapibus pinguescunt cætera lautis,
Hyberno tantum pinguescunt tempore glires.
Asi vbi iam vernis arrident floribus arua,
Frigidus & syluis Aquilo diffugit ad Arctos,
Deserit hos tandem somnus simul, atque senecta:
Ac veluti exuuias veteres cùm frigida primùm
Vipera deponit latebris, antróque relicto.
Tum coeunt, cùm pressa gemunt feruoribus arua:
Tum pariũt, grauis autumnum quum diffugit æstas.
Glis sextum vitæ viuendo præterit annum.
Ingenij tantum tribuit natura, parentes
Annosos vt alant moti pietate vicissim.
Huic caput est similis spinis armatus echinus

Ora suem referunt, niueúsque sub illa venter,
Cætera membra fera spinis armantur acutis.
Cùm cernit venatores, collectus in orbem
Substitit, errantes creditque latere morando,
Nec celer est adeò: vires cognoscere cunctis
Donauit natura suas animalibus alma.
Ast vbi nulla datur tandem spes certa salutis.
Mingit in horrentes spinas, quas credidit, illas
Se propter quari. vacui seruantur & illa
Vrina, hanc reperit venator prouidus artem.
Eripit interdum cœntem mortalibus horror
Improuisus, & his fallendi subtrahit arma.
Frigidus in syluis Aquilo cùm murmurat, auras
Diffugiunt, latebrásque petunt, sunt præscia corda.
Idcirco stellas cœli, ventósque iubemus
Discere venantem: surgentis nescius aura
Ne frustrà in syluis erret, dum quærit echinos.
Italia nascuntur, habet simul Apher, & Indus.
Corporibus rigidis mira est prudentia paruis.
Vndique diripiunt fructus hyemique reponunt.
Pomorum super hi cumulos se sæpe volutant,
Inde domum redeunt onerati tergora pomis.
Hi quoque flammati telis feriuntur amoris.
Nil latebræ, nil spina iuuat, nil tergoris horror.
Lucida ab Oceano cùm surgit stella Leonis,
Et sol clarus equis roseis iuga prima reponit,
Cernitur exiguus in syluis partus Echini.
Atque duos pariunt, vel tres: at tempora vitæ
Longa si quæras, in sextum prorogat annum.
Non eris indictus versu fero bubale nostro,
Bubale frigentis Scythicæ fide incola terræ.
Corpora quanta boui: splendentia lumina fuscus
Est color, atque caput telis armatur acutis,
Altera ramorum pars tergus spectat, & altè
Natiuis frons armatur pungentibus armis.
Hunc venatores tendentes retia magnis
A tergo in casses tensos clamoribus vrgent.
Ast alius pugnat sumptis huic cominus armis
Et ferro, & canibus cadit auxiliaribus vrus.
Pluribus ast alij circundant curribus illos,

Arboribúſque locos, quibus hic verſatur: & inde
Ingenti clamore canes, hominéſque ſequuntur,
Purpureas alius veſtes indutus, & illi,
Qui magis inuiſus color eſt occurrit in ictus
Ecce ruit pronis iratus cornibus vrus.
Et quoniam tanta eſt furiarum copia, nullis
Viribus vt valeat venator ſiſtere contra:
Deligit ante locum, ramoſaq; arboris ipſo
Protegitur dorſo pronis in vulnera telis.
Eubalus irarum fuſis huc fertur habenis.
Nec cernet plantam furor ingens lumina velat.
Arboris infixi dorſo mox cornibus, arma
Is ſentit venatoris quàm fortia tandem
Concidit, atque animam dulci cum ſanguine fundit.
Hunc ſi quis vinctum ſuetis abducere ſyluis
Conetur, patriam vt mutet, priſcoſque penates,
Irritus ille labor, ni vincula dura morentur,
Protinus in patriam rediit, mora nulla retardat:
Nec tanti vmbroſæ ſylue, nec paſcua lata,
Frondoſi montes, natiui flumina fontis,
Deſerat vt charam patriam, & ſua luſtra relinquat.
Nec ſolùm patriæ terræ mortalibus ipſis
Eſt innatus amor: volucres, & plurima ponti
Ad ſuetas rediere domus, ni vincla morentur.
In patriis malunt mediocria pabula campis,
Quàm largos alibi fructus, atque vbere cornu.
Cùm reſoluta fluit glacies, & montibus altis
De niue manantes riui labuntur in imos
Planitie campos ſtimulis agitantur amoris.
Tum verò incipiunt maribus certamina, totis
Pugnatur campis, rapidas extinguere flammas
Dum cupiunt, & riualis præponitur alter.
Non aliter quàm ſi tauri per floreа prata
Frontibus oppoſitis pugnent ſpectante iuuenca,
Exoriente die vt clarum Delphina videbis,
Expectat partus harum Lucina ferarum.
Nunc duo, nunc vnum pariunt: hos viuere luſtra
Quinque ſua referunt longiſſima tempora vitæ.
Quis neſcit paruos fœtus rapuiſſe ferarum
Tutius? hæc ratio communis, pignora matri

Subtraxisse dolo, seruata temporis hora.
Hystrice nil syluis errat, nil nascitur vsquam
Quod magis horrendum spinosa est & prope nares.
Sic vt echinus & hac telis armatur acutis.
Vngula secta pedum, nigre sunt lumina, cauda
Exigua est, sonuere fera currentia spinis
Tergora: qualis vbi sternit sata pinguia grando.
Qualis & amorum strepitus, cùm membra nitenti
Induta ferro procedunt ordine turma.
Corpora quanta lupis, paulóve minora feraci
Aphrorum regione simul nascuntur, & Indi.
In venatores spinas iaculatur acutas,
Inque canes qui lustra petunt, sunt tempora partus,
Et veneris stimuli paribus diuisa dierum
Limitibus: numerus prolis, tempúsque latendi.
Sed ne membra canum feriantur ab hystrice, fraudes
Inueniunt venatores, & prælia magna
Diuertunt alio à canibus. nam nuda teguntur
Corpora velleribus bibuli: qua dura morantur
Spicula, tum cassésque parant ferróque sequuntur
Intensos, cornuque sono & clamore fatigant.
Ast alius strictis hutic pugnat comminus armis.
Nil adeò natura ferum, nil sedula fecit
Horrendum, quod sit duris mortalibus horror.
Armenia tigres tentauimus, atque leones,
Æthiopúmque Arabumque feros domitare dracones.
Sed nec vtrinque tibi prodesi caput amphisbæna
Lethifirum monstrare: virûm solertia vicit
Omnia: nil terrent morsus, nil sæua venena.
Dipsada nec tanti facimus: crudelior omni
Cùm sit, nonne vltro quæsiuimus aspidis iram?
Duritie ferrum superauimus, aquora nostris
Mandatis parent, aliò turgentia cursum
Flumina diuertunt, vincuntur & obice fluctus.
Quid? non saxosos montes prostrauimus: orbis
Nec satis est totus, cœlum quoque adiuimus ipsum
Tartara nunc etiam seruant vestigia nostra.
Nil nos exertos dentes curauimus apri,
Præcipitis carpit somnos qui margine rupis,
Ora, pedes, oculos, aurésque simillimus, atque

Crura,

Crura, suis cicuris, horrentia tergora setis.
Horridus aspectus vox horrida prominet illi
Dens vtrinque potens velocis fulminis instar.
Cum tellus primum vernu se floribus ornat,
Et patefacta silent cessantibus aquora ventis,
In pugnas blandis stimulis agitantur amoris,
Et prius obducunt immundo tergora limo:
Solibus obdurant, limoso tergore plantas
Sæpe fricant, cosias ad vulnera sæua parantes.
Arrectis ineunt setis certamina dorso,
Ore cient spumas, ingentem spiritus iram
Significat, fraúsque frequens, pulsoque timore
Solus amor Veneris sola insatiata cupido
Sollicitat mentem stimulus, domat effera corda,
Sunt & qui referant hos primum mense Decembri
Concipere, & furias sentire & vulnera amoris.
Accidit hoc etiam solis syluestribus apris
Quod victore cadit, paribus ni iungitur illi
Fœmina connubio, plagis lacerata cruentis.
Tales sunt mores dispersis montibus altis
Gentibus vsque adeo stimulis agitantur amoris.
Qui nisi te dominum vita, mortisque fatetur
Magne Amor, & regũ & populorũ maxime princeps?
Lumina tu claudis mortalibus, omnia vincis.
Fuluus aper perca cicuri coniungitur, inde
Hibrides exurgunt diuersis patribus orta.
Conueniunt nigra vestes venantibus apros,
Villosaque fera referentes corpora forma.
Tempora Lucina numerúsque & tempora partus
Pene eadem suibus pellunt in rete repertos
Robora magna canum, suis hominésque sequentes,
Interdum rapuere canes hos morsibus atque
A dextra lauam tenuere tenaciter aurem.
Ecce ruit rigidus quatiens venabula dextra
Venator, tepido captui sanguine ferrum
Tingit apri, multúsque scatet de vulnere sanguis.
At si fulmineis tetigit vos dentibus idem,
Impia corda canes luitis pro crimine pœnas.
Indicus est catulus venanti commodus aprum,
Gnosius, & Locro missus, paritérque Lacænus.

Vngula fissa pedum, ramosáque cornua frontis.
Sed tamen Illyricis esse vngula Paoniisque
Integra narratur, pallentes ruminat herbas.
Cætera membra boui, aut paruo propiora iuuenco,
Longius os isti, sinuosáque crura, leuique
Apta fuga: cauda exigua est, color ipse colori
Proximus est cineris facilis captura, stupore
Correptus miratur equum taurúmue, sequentes
A tergo venatores non prospicit: arcus
Oblitusque sui, miratur sæpe minantes.
Cornibus armatur trepidandis, cornibus illum
Quis tamen aspexit pugnantem: in retia pellit
Turba canum: cernis maribus sunt cornua fólia.
In fluuios saliunt si qua conceditur, aut se
In tergum versi pedibus calcare petentes
Quærunt hi catulos, cerui solertia tanta est.
Hoc faciunt vbi turba frequens conuenit in vnum:
Idcirco venatores pro viribus arcent
A turba, retrahuntque canes ferróque nitenti
Diuisos cadunt canibus sternentibus illos.
Indicus est aptus catulis, Locrensis, Iberus,
Ceruorum quærat vestigia cæca Molossus.
Conueniunt vestes virides quærentibus illos.
Hi caussis latuere tribus: quum cornua inermem
Liquerunt delapsa? cadunt namque illa quotannis.
Aut vbi pinguescunt nimium, latuisse feruntur:
Aut vbi post Venerem fodientes naribus arua,
Nigrescunt, hircum & redolent, cœlestibus antè
Quàm repetant armenta luunt sese imbribus omnes
Punicea gentes illos petiere sagittis.
Ast alius lato ferro pugnauit apertè.
Vulneribus captis nota est medicina: sagitta
Exiliunt, si dictami decerpserit herbam.
Ast vbi decubuere solo, serpentibus a ris
Hostibus interdum cerui pugnare necesse est.
Conueniunt acies Libycæ, (nam plurima campis
Nascitur his serpens) aures hæ, tergora cerui
Inuadunt alia, grauiter gemit ille dolore.
Nunc hunc, nunc illum currens sub dentibus hostem,
Ingeminus scindit partes: domat vnguibus illum.

Aſt vbi peruenit currentia flumina curſu,
Fœmina cancrorum ſtudioſè carcinus ipſis
Quæritur: illorum ſola hæc medicina laborum.
Cum tranant fluuios, imponit clunibus alter
Alterius caput, & feſſo ſuccedit eorum
Qui prior fuerit natu, atque ætate priori.
Dicuntur cerui viginti viuere luſtra.
Non tamen & partus breue tempus, & incrementum
Quod fertur ſobolis parua, ſic arguit eſſe.
Nam creſcunt tardè viuentia tempora multa,
Quòd ſolidis conſtant, & denſis partibus illa.
Hinc quoque dura magis rapido nec peruia Soli.
Frigoribus facilè non hæc penetrantur acerbis.
Eſt prope currentis Colchorum Phaſidis vndam
Non huic abſimilis, ſi deſit barba nigella.
Tragelaphus, ſpeciem quòd cerui præſtat, & hirci,
Nomen habet. villis nigreſcunt mollibus armi.
Cætera perſimili cautè venaberis arte.
Non tamen expectes vt te miretur, & arcum.
Non ita corripiunt iſtum miracula rerum.
Pandite Oreſtiades capreas, in montibus altis
Errantes, trinúmque genus, prolémque triformem.
Sunt caprea, rupicaprea, ſunt ibices acres.
Igneus eſt ollis color, atque ingentia frontis
Cornua. ſunt vngues fiſſæ, ſunt cætera quales
Quæ ſub cuſtode errepunt virgulta capellæ.
Curſibus aſt habiles aſpectu dixeris iſtas
Eſſe magis grato pinguntur membra colore.
Et magis in pugnam ſunt fortes cornibus iſtæ
Dorcades, atque vnà viuunt. ſtabulantur & vnà.
Inſidijs caprea celeres atque arte petuntur.
Nam quis eas curſu poſſet queretur? rupibus illas
Præcipites veluti ſaxis perdere videbis.
Adde quod eſt mirum ſaliunt in cornua rupem
Montis in oppoſitam tormento vt ſpicula pulſa.
Quòd ſi præcipites cecidêrunt vallibus imis,
Et ſpatij deſint ſaltu ſua robora neruis,
Nil patiuntur. ea catulos ſe pone ſequentes
Præcipites traxere, canes venator ab illis
Idcirco retrahit, quæritque has vincere fraude.

Quo

Quo non protrahitur pellis robusta leonis,
Est vulpis iungenda: facit solertia vires.
Post frutices cautus venator delitet, illas
Errantes petiit celeris munimine penna.
Aut leuiter syluis errans has seruat, & inter
Pascendum celeri iaculo percussit. at illa
Currentes syluis tellurem sanguine signant.
Postera cùm Phœbo stellas oriente fugauit
Aurora, ingreditur syluas venator, itérque
Sanguine signatum spectat, capreásque requirit.
Inuenit inde procul gelida tellure iacentes.
Nec tamen his nullum natura munere donum
Concessum quo facta leuent, medicamina quarunt
Vulneris illati dictamum nobile gramen.
Has si quis canibus sociis in montibus altis
Insequitur cursu, mox rupibus arceat illuc
Vertentes, ducibus victoria prima putatur
Praripuisse locos aptos, qui dorcada cursu
Insequitur, cauent studio deserta sequentum.
Protinus euoluat ne magnas pectore fraudes
Temporibus pluuiis illam vesica fatigat
Plena, rapit vires currenti temporis horam
Nacta breuem dorcas fit cursibus aptior, atque
Continuò reparat vires, nec vincitur inde.
Caprarum numerus partus, & tempora vitæ,
Lucina, Veneríque dies sunt omnibus istis.
Alpibus hæc currunt altis, syluísque nitosis.
Quid loquar agastros dispersos montibus altis,
Aut ouium syluestre genus: natura benigna
Plurima quæ terras habitant animalia, & herbas,
Syluestri rursus reparauit sedula prole.
Hinc suibus confertur aper. quis nescit onagrum,
Cui conferre decet: bobúsque similimus vrus,
Menthastro mentha símiles, oleaster oliua,
Mandragoraque viris, sirénumque humida proles,
Atque hominum syluestre genus. spectatur in vndis
Scorpius, in terris, est rursus scorpius herba.
Sectatur mira agaster pietate parentes:
Sectantur pietate senes quòd pignora primum.
Hisce ferunt epulas, & summis flumina labris,

Atque cutem lingunt senibus, patréſque decorant.
Quòd ſi pulſa canum vt eſt lapſa in retia mater,
Continuò natos capies, non funeris ipſi,
Non cadis tanta cura eſt, quàm pignora matri,
Et nati venatores mortiſve pericla
Non horrent tantum, quãtum ſine cedere matre.
Capreolis cerui color eſt aſpectus, & ora:
Nec facile à ceruo primùm noſcuntur inermi.
Os tamen eſt ceruis oblongius, m magis illi
Creſcunt, nec tantum capiunt miracula rerum.
Non ſic ad dominas fugiunt, nec tempora vitæ
Clauduntur paribus ſpatiis numeroſior iſtis
Eſt ſoboles, qua plura ferunt, breuiore fluentis
Limite clauduntur vitæ: numeroſa negatur
Cui proles, multis huic vita rependitur annis.
In unam venatores hu retia tendunt,
Aut qua forma loci magis eſt hic apta parari.
A tergo clamore canes, hominéſque ſequuntur
In caſſes. ſi rete vides, mox tranſilit illud
Capreolus, venatores hoc rete iubemus
Tendere ſublime: hoc & cuſtodire ſagaces.
Præterea multum refert cum cœperis, ipſe
Ne in curſu ceſſes, & præſtes tempora fraudi
Eſt mora conſiliis aptiſſima, perfice tandem
Continuò conſulta: facit ſolertia vires.
Euryceros ceruos imitatur corpore toto:
Sed tamen erumpunt armata cornua frontis
Altius huic reliquis ſunt cornua dura rotunda
Gentibus in ſyluis ſparſis, & montibus altis:
Aſt huic lata tamen tribuerunt cornua nomen.
Æthiopum terris pariter naſcuntur, & Indis.
Hæc Venerem vernis repetunt armenta diebus.
Non alta ſylua, vel lata fluminis vnda,
Præcipites rupes tardant, vallésque profundæ,
Non nemus vmbroſum, vel r amic arbor opaci
Hos celare valent: magno excutiuntur amore:
Poſtvbi cùm Phœbus nocturnas diſpulit vmbras,
Naſcitur Idæum ſignum, Lucina tenellos
Expectat catulos in ſtrati graminis herbam.
Nunc duo, nunc & tres partu noſcuntur eodem.

Hæc

Hæc ſocijs canibus quærunt animalia, & alto
In caſſes ſtrepitu cogunt hominéſque canéſque.
Sunt & qui ferro pugnent, & comminus armis
Fortiter audaci committant pectore pugnam.
Surripiunt alij catulos, quæ captio cunctis
Communis, veluti pullos rapuiſſe volucri.
Nec te prætereo vulpes villoſa, feróxque,
Subdola, ſæua, rapax, inuentrix mille dolorum.
Corpore quot pili, totidem ſunt pectore fraudes.
Nec color eſt idem villorum: ſumma rubeſcunt,
Ima nigrent, venter niueus: ſeſe illo colore
Tam vario pandit, nulla deluditur arte.
Incertus color eſt oculis: veſtigia cauda
Verrit quàm corpus poſcat maiore, domóſque
Defoſſas habitat, neu ſint penetralia furi,
Néve feris canibus, vel agreſti peruia genti.
Quin etiam venatorum fallantur vt arte
Inſidiæ & certa portâ haud capiantur, earum
Sunt totidem portæ quot diuitis oſtia Nili.
Nec cum vulpe canis bellum ſint ſanguine ſumis:
Tam varia fraudes ſunt, tanta in corpore vires.
Præuidet inſidias & ſoluit retia morſu.
Hoc mox in caſſes lapſam vel cadere ferro
Conuenit, aut ſubitò fugiet mora rebus abeſto.
Vix homines multi, catulique in retia cogunt,
Nunc huc, nunc illuc fugitans ambage ſequentes
Decipit, & catulis currentibus illa recedit.
Vincitur his tandem vi quos dec[illegible] arte.
Cùm viridis ſtudium patefecit [illegible]loni,
Et violæque ebulúmque viren[illegible] vt [illegible]e ſereno
Hyberno Zephyrus glaciem cun[illegible]ore pellit,
Continuò vulpes flammis capiuntur amoris.
Nil valet ars, Veneris nulla vitare ſagittas
Fraude valet. Æſtus cùm primùm pomifer annus
Diſpulit, & grauidæ liuent in collibus vuæ,
Expectat partus facilis Lucina, ſed vrſi
More parit catulos informes quatuor, illos
Lambendo trahit in formam. latet abdita pragnans.
Nunc age qua fraude miſeras, quáque arte volucres
Decipiat, referam. Boreas cùm frigidus arua

nuadit. ſpoliátque nemus, ſyluáſque virentes
Frondibus, & cunctis deſunt ſua pábula ſueta
Syluicolis, proſtrata iacet tellure ſupina.
Defunctam credunt volucres: huic plurima turba
Aeria gentis properant, quibus illa dolosè
Implumes rapuit natos, lacerare parata.
Omnibus eſt vlciſcendi ſua damna cupido,
Sed nimium faciles, & credula turba volucres,
Fraus ignota quibus vulpis non vlla putandum
Facta carere dolis, capiendi vt viſa facultas,
Arripit improuiſa, auidámque recondit in aluum.
Quod ſupereſt ſaturà, defoſſum condidit illud
Mox repetit, ieiuna fames cùm dura coegit.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER QVARTVS.

QVantum genus alma tulit natura animantum
Tam varium poſuit fugiendi pectore mortem
Conſilium: conteſſa ferè ſunt omnibus arma.
Hinc timidus leuitate lepus, hinc vnguibus vrſus,
Róbore dentis aper, praduris cornibus vri
Armantur, pellúntque ſuis pro viribus hoſtem.
Quis te magna parens rerum Natura creatrix
Comprendat? ſuperas humanum callida ſenſum
Ingenij ſine fine tua eſt prudentia nullo
Limite clauſa, patet multo quæſita labore
Vix quota pars rerum; nam cur magnitè propinquum

Attra-

Attrahitur ferrum? ne dicam singula, nil est
Simpliciter notum, cùm tellus perstet. at unda
Cur magis ima petit leuior? grauiore petente
Ima magis tellus immergi debuit undis:
Nunc tamen è terra tumidum decurrit in aquor
Flumen, & Oceani clauduntur littore fluctus.
Adde quòd & mundi miracula tanta tulisti,
Tam varium spectatur opus, satis esse putandum
Vt sit mirari, uesania reddere causas.
Multa tamen loquimur capti dulcedine facti
Diua tui, Bromio ueluti cui corda calescunt,
De primis rerum causis iam disserit: illum
Plena docent cratera Deos, & sidera mundi.
Somnia sunt hominum sapientia, fictáque monstra.
Hinc quòd Pythagoras sapientis nomina primus
Spreuit, & se scire nihil quòd dixerit alter.
Quis genus innumerum lapidum, quis gramina nouit
Omnia? quis plantas? uel qua uoluuntur in imo
Monstra freto, quis quot uolucres nascuntur ubique?
Qua' mare, qua terras, nemora aut umbrosa uagantur?
Sed rursus luci sacri, syluaque uirentes,
Ad diuas uertor gaudentes cæde ferarum.
Terga notis uarijs Indo signantur iorco,
Et qualis pardus maculis signatur amœnis:
Corpore pragrandis, ceruóque simillimus alto.
Vere coit, geminósque parit. uenantur iorcos
Qua ceruos ratione, canes in retia cogunt.
Tempora sunt uitæ spatio conclusa minori.
Nec simul hos armant ramosa cornua frontis:
Cornua sunt quamuis hostes depellere prompta.
Non adeò mirantur, eos uenator ut arcum
Mirantes feriat rapida mox cuspide penna.
Nunc age qua species, Veneris sit quanta cupido,
Qui color, & quo se defendunt robore pardi,
Carmen erit nobis, carmen concedite Musæ.
Tu nemorum tu diua faue cui retia curæ,
Quæque cothurnata incedis succincta pharetra,
Virginibus Tyrijs, nunc & comitata Lacænis.
Est pardi Libyci duplex genus: hoc minus, illud
Grandius, ambobúsque pares in corpore uires:

Cauda minor magnis, at paruis grandior vno
Noscuntur signo flamma, imitata micantes
Lumina sub cilijs fulgent lampyridu instar:
At subter pallent, armantur robore dentis,
Vnguibus & rapidis, cum toto corpore crura
Conueniunt, sunt terga notis signata, colórque
Cœruleum, nigrúmque inter color ocyus aura
Currit, & est fortis dura in certamina Martis.
Iámque vbi nauigijs felicior incidit aura,
Labitur & glacies, Zephyrique tepôre soluitur
Monte fluit riuus vitrea pellucidus vnda,
Conueniunt pardi, Veneris & cupidine capti
Pectore concipiunt flammas: furor omnibus idem.
Mox vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel clara freto Cretæa corona
Sidera consurgent, campis autumnus apricis
Cum ponit folia à primis exusta pruinis,
Expellas partus facilis Lucina recentes:
Sunt herba virides prostrata cubilia partu:
Sunt nemorum secreta domus, thalamique superbi.
Nulla obstetricis merces maestra parantur,
Talia nubigregi sunt nata fœdera patri.
Enixa cibus est simplex, & qui fuit antè.
Sunt hausta potus vnda de flumine viuo,
Delicias odere fera, simul æquore vectas
Littore ab Eoo merces, & solis ab ortu.
Ipsa suo nutrit quos edidit vbere mater:
Nulláque nutrices expectant præmia lactis.
Non hæ sunt merces in syluis, nulla ferarum
Quæsiuit precio dulces contemnere natos.
Nulla adeò feritate fues armatur, & ira
Oderit vt catulos: nascuntur quatuor vnà:
Interdum geminos catulos dat fœmina, vel tres,
Quæ nunc in syluis errat, quæ montibus altis
Pardalis, & denso vestitur tergora villo,
Vitisatoris erat nutrix. huic præbuit Ino
Vbera formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, paritérque timens hæc Penthea regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, & hinc soluit pro crimine pœnas.

Hunc

Hunc hedera texit ramis hunc texit Agaue,
Autonoëque soror, simulantes mystica circum
Cymbala pulsantes, & tympana multa sonore
Vagitus texere nurus infantis, & arcam
Aonia magna matres cinxere corona,
Inque manus tradunt aliu dimittere campis.
Protinus Aonÿ rapidis spumantia ventis
Ad maris undisoni venerunt litora matres,
Hic reperere senem cui victus littora circum,
Qui quondam tremula captabat arundine pisces.
Sed tamen ex longo piscatus tempore lintrem
Emerat hoc vnum longis quasierat annis,
Et laceros casses, quos tunc sarcire madentes
Cœperat: at reliqua in natorum absumpserat vsum.
Hunc matres orare senem traducere cuncta.
Ille lubens (veneratus enim qua credidit esse
Sacra Deúm) conto subigit de littore cymbam
Oppositis cupiens matres has reddere terris.
Cum medÿ nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent littore tractu,
Serpere cœperunt hedera tabulata virentes:
Et sunilex, apiúmque comis frondescere adultis.
Sic fertur: stupuit miracis nauita tantis.
Dirigere coma, concussit protinus ingens
Membra tremor, liquit faciem formidine sanguis.
Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus hic antrum coluisse virorum,
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & bacchis pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus tenerus armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actus
Claudere apes vacuo sub cortice, primus olivum
Exprimere ex olea fructu, lac cogier idem.
Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter nymphas, Dryadásque puellas,
Aoniásque nurus multos feliciter annos.
Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem
Exiluit vini dulcis de vulnere riuus.

Hinc lacerauit ouis fruſtatim viſcera, tabo
Inficiente ſolum, canis albentia ſetis,
Membráque iecit humi, rurſus (mirabile dictu)
Diuiſa pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpſit pabula ſancta.
Iam vaga per vaſtas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monſtrabat, & vrbes
Luſtrando virtute ſua compleuerat orbem.
Denique Thebarum populos peruenit & omnes
Occurrunt matres Cadmeides. impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic ſocijs hunc arctu nectere vinclis.
Inuaſere Deum multi, multíque ſequentes
Percutient ſaxis matres rapiúntque coronas
Compoſitas hedera ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in ſpeciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Diſcerpſere fera taurum, regémque profanum,
Eſſe Dei quoniam ſic illis viſa voluntas.
Nunc etiam Bacchi lætantur munere vino.
Et procul arboribus denſis, antróve rubentem
Venantes fontem fingunt, & flumina vino
Inficiunt veteri: potant cum flumine ſomnum
Pardi, nec procul hinc in ſtrato gramine molli
Decumbunt: funes, & vincla tenacia nectunt
Venantes, facilémque parant his pocula prædam:
Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec ſolum Tanaim gentémque binominis Iſtri,
Biſtoniósque ſinus, Eoa & littora terra
Viciſti, atque Arabas ſyluarum thure ſuperbos:
Tu pandis ſecreta: patent tibi cuncta animósque
Attrahis illecebris, homines dulcedine torques.
Tu grauis interpres linguarum, auiúmque peritus.
Tu pacem, tu bella geris. cratere rubenti
Tu domitas Lapithas per te Iouis altitonantis
Demanibus conceſſa cadunt fera fulmina fruſtra.
Sermones hominum claudis, lítéſque Deorum.
Venandi eſt eadem ratio pardum, atque leonem.
Foſſa minor pardo. hoc ſuſpendere columna

Venantes catulum: stat quernea fixa columna.
Si quis fortè lupos fouea venabitur, anser
Aptus erit: sapiunt uni non cuncta palato.
Quibus gaudent epulis animalia cuncta trahuntur:
Et tigris fouea capitur delapsa repentè.
Desertis Libyæ gentes nascuntur in oris,
Quæ maculis asperis signantur tergora: pardo
Iuncta leæna tulit, referunt matremque patremque:
Nec simplex species, retinent hinc nomina mista.
Venandi est eadem ratio quæ patribus ipsis.
Æthiopum terris speciem monstrare cameli,
Et pardi, cernes animalia mista: cameli
Hinc nomen commune tenent, & pardalis acris
Forma, genúsque suis tribuerunt nomina maltis
Diuersis, sed leucrocuta quia multa sequuntur,
Nullius certè illorum sunt nomen adepta.
Quid loquar Assyrij Libani, aut spumantis Orontis
Syluestres acies? quid gentes versibus Aphras?
Est varius panthera notis signata, colórque
Est fuscus: variis maculis sunt tergora picta.
Quòd si non alium monstrarent terga colorem,
Pardus erat panthera: color distinxit utrumque,
Quatuor in medio tumuèrunt ubera ventre.
Concipiunt totidem catulos sub tempora bruma
Vbera bina dedit prudens natura animantum
Soliparis, illa & diuersa in parte locauit.
Inter crura iacent capris, & pectore summo
Dependent homini: melius sic esse putauit.
Viuere toi possunt, partúque feruntur eodem.
Quatuor inde quibus sunt ubera quatuor edunt:
Aut peperisse valent: quibus ubera plurima longo
Sunt sub ventre, ferunt plures & fœtibus aquant.
Mammarum numerum, ne quid sit inane paratum.
Protulit & pueros uno tres fœmina partu,
Sed tribus immanes secuerunt stamina Parcæ,
Altera tres peperit pueros, atque insuper unum:
Quatuor his sed mox secuerunt fila sorores.
Viuunt qui gemini partu nascuntur eodem.
Quod superest, catuli pellunt in retia, magnis
Hinc homines atque inde canes clamoribus urgent.

Venantur pariter fossis, & fraudibus istas.
Hoc tamen admonitos venantes esse iubemus,
Singula ne referam duri certamina Martis.
Quæ cornu, quæ dente fera, quæ armantur & vngue,
Sæpe ruunt contra venantem fortiter hostem.
Omnibus est ratio communis sternere ferro.
Lata per arua feras, & decertare vicissim.
Nascitur Æthiopum campis, vbi terra colonos
Vsta refert nigros: sui linea tergus
Plurima distinxit varium, nigrantibus alba
Sunt mista iuuenum macula: senioribus atrum
Est tergus, vario pinguntur colla colore.
Omnibus est villus longus, est plurima cauda.
Ore refert vulpem, sunt paruæ protinus aures.
Longius est aquo collum, caput est breue, planta
In quinas dissecta notas est vngula, pars est
Postica sublimis, depressi corporis armi.
Non bene compositum corpus, nec membra videntur
Aptæ fugæ capta referunt sed cætera tempus
Lucina Veneríque dies, tempúsque ferendi
Est ambobus idem, sunt vulpis corpora quanta.
Æthiopum cautis feritas est mira, catellos
Nam quæ vorant catulos ambo, matérque patérque.
Idcirco rapiunt hos matris ab vbere matri.
Supponunt alij, sæpe vbera fœmina præbet
Æthiopum natura dedit pro corpore tantam
Sæuitiem, morem corpus, formamque sequuntur.
Hanc laquei cepere feram, pedicæque tenaces.
In casses alij cogunt, qui retia seruant.
Continuò implicuere feram, se dentibus illa
Defendit, pellitque suis pro viribus hostem.
Est locus & cauda, & villis huic obsitus albis,
Podicis inferiórque loco, quo parcius alba
Excrementa fluunt vedolentia cepimus illa
Inter delicias: hominum dementia tanta est.
Nec te prætereo Phrygiæ gens incola terræ
Quæque Lycaoniis erras in montibus, & quæ
Degeneras asinis proles syluestris onagri.
Corporis aspectus iucundus, lumina clara,
Longa auris, velox: color est argenteus illi,

Nigra

Nigra tamen summo percurrit linea tergo.
Cingitur hac circum niueis vtrinque coronis.
Huic breuius corpus, firmissimáque vngula, multis
Coniugibus gaudens vnus præcedit onagrum.
Et duo nunc peperit, nunc fœmina protulit vnum.
Vxorum se pene mares in pascua ducunt
Armenta, & syluis pascuntur, montis opaci
Culmine: cùm viridis iecerunt pabula amorem,
Ad liquidos fontes ducunt, vel flumina turmas.
Protinus antra petunt ducente armenta marito,
Lumina paulatim cùm somnus repit, & ipsa
Pignoribus paruis præbetur cura parentis.
Præterunt sex lustra. Deum tot tempora vitæ
Munere sunt concessa. canes in retia cogunt.
Venandi ratio simplex syluestris onagri.
Proiicit in faciem lapides hominúmque canúmque
Sectantum pedibus postremis belua currens.
Præbuit ingenij tantum natura, pericla
Ingenio vt superent cauto quibus arma negantur.
Sunt qui prætendant laqueos vbi stricta viarum
Sint loca, vel pedicas multis syluestribus, illis
Errant tum syluis armenta repentè tenentur.
Mirantur, nullúmque vident, vinclóq; tenaci
Occumbunt, sese cupientia soluere. mortem
Colla quibus retinentur, ea falluntur & arte.

Téque venenifera referam mus incola Ponti,
Vulpe minor: villíque nigris, aciéque nigranti
Luminis: & terram despectas sæpius: ipsa
Sub tellure latet fugiens mala frigora bruma.
Vere vbi frondescunt syluæ, tellúsque virescit,
Et Boream frigúsque tepens iam deposuit aura,
Concipiunt mures villoso in pectore flammas.
Tres pariunt fœtus, aut quatuor, astra leonis
Cùm pelago tolluntur, equis & Phœbus anhelis
Deferere incepit torrentia sidera mundum.
Retibus implicitos capiunt, laqueisve vagantes.
Illorum nil arma timet venator: & ipsi
Securi catuli latratu in retia pellunt
Huic etiam muri proprium, quòd ruminat herbas
Stratus humi, veluti vacca, cerui, fugacis.

Est prope Gangaridas extrema litora terræ
Indorum regione ferax locus, uber & arui
Mirandum. bis terra ferax, bis poma quotannis
Aurea sub plantis sternuntur, bis fata messor
Colligit, & liuent in apricis collibus uuæ.
Huc dulces aurę aspirant, hic plurima cœli
Temperies hinc æstus abest, solésque maligni:
Nec rapidis flammis exurit Sirius agros.
Nec desunt liquidi fontes, nec fluctus aquarum.
Nascitur hic animal nigranti tergore, quantus
Est cervus, solipésque ferox & forma iuuencum
Ipsa refert, cerúmque caput fortissima cornu
Armatur frons nigranti, quo territat hostem.
Sæpe venenifera veniunt ad flumina gentes,
Inficiúntque vadum tabo, terrisque venenis.
Attingit fluuium veniens hæc belua cornu,
Quo virus fugit, & fluctus purgantur aquarum.
Hinc quoque syluicolis reliquis est purior unda.
Virginis amplexum cupijt fera belua (nam sic
Fama refert) somnúmque capit, placidámque quietem
Virginis in gremio optata sompóque soluta
Funibus inuenit sese, vincléque ligatam.
Seu natura dedit secreti semina amoris
Virginis, atque fera est atrox innata cupido:
Siue alia est ratio, tamen hæc adducitur arte.
Nec mirum: mulieris amor te simius ingens
Sollicitat quando, dominaque calescis amore.
Prætendunt alij laqueis, & retia pellunt
Ingenti clamore, negant gens plurima viuam
Posse capi: solum tribuit cui nomina cornu.

Cur Getulus oryx cornu cùm monstret acutum
Vnum: diuersum nomen sortitus ab illo est?
Corpora sunt niueo, vernique infecta colore
Lactis, utrinque gena nigrent, sunt pinguia dorso
Tergora, sublimi nigrescit cuspide acutum
Cornu præduro penetrat quod robore cuncta.
Quantáque capreolis orygi sunt corpora, planta
In binas dissecta notas, in cursibus acer.
In caput huic uni villorum vertitur ordo.
Non ille horrendis ursis, non ille leonum

Ter-

Terretur furiis. si quando in prælia ventum est,
Expectat cornu furias in vulnera prono.
Non huic occurret venator corpore sicco.
Idcirco admonitos venantes esse iubemus.
Vincere, vel certam cedendo occumbere mortem,
Hisce necesse feris, non mulcent dulcia verba
Syluestres animos nullúsque admittitur illis
Orator, laxis furiæque vagantur habenis.
Vt grauis Æolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flamminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuola puppes, neque nubila cœli
Contrà stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullu franatur, & illum
Non tenet imperium regis, nil audit, at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.
Concipiunt Veneris flammas, quo tempore primum
Arboreis latè sternuntur frondibus arua.
Hinc vnum pariunt catulum, cùm septimus exit
A coitu mensis, dicuntur viuere lustra
Octo, canésque hominésque vrgent in retia tensa.
Prælia vel sumpsit campo venator aperto,
Indutus ferro nitido, spolisque superbis.
At binis lustris clauduntur tempora vitæ,
Qui capra ville est, campíque vagatur Iberis,
Musmoni, & aduerso decerpit gramina sole.
Quot capræ, totidémque parit. venatio duplex:
Aut balista necem fert aut in rete canum vis
Impellit, magnisque viri clamoribus vrgent.
Hic prope Riphæos montes, vbi sidera nunquam
Merguntur furias quia mobilis Amphitrites
Formidant, sex sunt noctes, sex tempora lucis
Perpetuos menses, cœperunt esse tenebræ
Cùm redit à Libra non recto tramite Phœbus,
Donec ad aquantem redeat sol tempore veris
Circlum: tunc illu cœpit lucescere primùm;
Dum redit in Libram qua ducit tempora noctis.
Nascitur hic animal mira virtute, virentem
Et nunc in niueum mutauit terga colorem,
Atque trahit quemcunque cupit sic decipit ipsos

Venantum visus, & qualis in aquore fertur
Polypus, aut piscatorem cùm sepia vitat:
Talis & ipsius varij natura tarandi est.
Corpora quanta bouis, ramosaque cornua frontis.
Vrsorum villus, paulóve oblongior unguis
In geminas dissecta notas. in retia cogunt
Venantes, alius ferro decertat acuto.
Sollicitant Veneris flamma quo tempore primùm
Pleiades liquidis oriuntur fluctibus, at cùm
Nonus preterijt mensis, sunt tempora partus.
Quot vacca, totidem pariter pariúntque feránturque:
Est penes Indorum montes virtute Lycaon
Hic simili, sunt quanta lupis huic corpora: sed si
Labantur ceruice iuba, teneátque colorem
Natiuum, lupus acer erit, hunc pone sequentes
Corripiunt catuli morsu, ferit ille vicissim.
Rhinoceros solis Indorum nascitur agris.
Credere si libeat fama: mas dicitur esse
Hac species tota, & paulum flauentia terga
Purpureis signata notis, insurgit acutum
Nare super cornu, quo marmora scinderet, atque ds
Non oryge est adeò maiori corpore, quamuis
Horrida non vitet grandis certamina barri.
In geminas dissecta notas est vngula plantæ.
Et binos catulos edit, quo tempore frondes
Palleſcunt glacialis hyems quas læsit. amoris
Corripitur flammis, quum finit Aquarius annum.
Retibus implicitus ferro obtruncatur acuto:
Inde canes atque inde viri clamoribus vrgent.
Nulla adeò truculenta fera est: nil saltibus errat,
Intrepido insuetas hominum quod pectore voces
Audiat. aut illis immensi conditor orbis
Semina diuinæ vocis dedit, vndique syluis
Quo fugere fera, syluestrisque agmina gentis:
Seu magis horrendum cunctis animalibus vnus
Est homo sauitiem tantámque ostendit imago:
Seu potius coràm regem spectare verentur.
Omnibus hic vnus dominatur, & omnia vincit:
Omnia diffugiunt sæuam pro róbore mortem.
Hinc cute sublatas plagas à corpore tarcus

Arcus

Arcet, & in fossas gaudet penetrare cauernas.
Corporis est species, felis, cinerique propinqua.
Nec maior vulpe est diuisáque planta, gemellos
Fœmina sæpe parit, nunc tres, cùm pomifer annus
Venit, & Autumnus pallentes frigore frondes
Decutit, arboribus nudantur brachia longa.
Trux animal pedicis capitur, laqueóque tepaci:
Atque canis rapidi lacerator morsibus, illi
Si canis occurrat solus, certamine victus
Sanguinolentus abit detrectans prælia dura.
Nec te Pœonius catulus Phrygiúsve bonasse
Impune insequitur: quamuis sint cornua in orbem
Inter se reflexa, feraque incommoda pugnæ.
Corporis est species, tauros imitata bonasi:
Demissa per colla iuba, flauus color illis,
Atque tenus pendent oculorum, flaua bonasi
Corporis est species. venantes vincere cursu
Quærit, & hac vna trepidans sibi consulit arte.
Est alia est ratio catulos, se pone sequentes,
Fallendi. exurit villos his stercore tacto.
Sæpe etiam venatores has decipit arte.
Sic core quod tactum est comburitur, id velut ignis
Cuncta forat, talis sed vis est nulla quisto.
Hinc homines, atque vnde canes in rete bonasum
Compellunt, simili ingenti cætera tauro.
Hic vbi Sauromatis clarus conuoluitur anguis
Fluminis in morem, & binas amplectitur Arctos,
In syluis syluestre genus spectatur equorum.
Æthiopes referunt exertis dentibus illos
Armari: Æthiopum pariter nascuntur in agris.
Vngula fissa pedum, cerúsque simillima: fuscus
Est color: egregiéque pedum sectatur odores
Naribus: hi iunguntur equi quo tempore primum
Exoritur cœleste caput super æquora Tauri.
Tum pariunt, quum clara freto se stella Leonis
Celat, & Oceano primùm demergitur alto.
Gentibus his durus venator pugnat acuto.
Nunc ferro, & victos latis obtruncat in armis,
Nunc capit insidiis: est tutior hac via fraudis.
Dum licet insidijs stultum est decernere ferro.

Errat, & huic pepè est mens & natura luporum,
Pro regione tamen blando capiuntur amore,
Temperiéque loci, vernis armenta diebus,
Hic vbi temperies cœli, ventúsque benignus,
Partibus æstiuis cùm primùm mitior annus
Efficitur, flatúsque tepens aspirat & aura.
At vbi vix glacies tardo resoluta calore
Æstatis rapida delapsa est vallibus imis,
Tardiùs hic Veneris capiunt animalia flamma.
Quid loquar aut damas timidos, aut carmine lynces
Æthiopum? gemina est species: quæ grandior ipsos
Sectatur ceruos, orygéque: at præda minori
Sunt lepores timidi color est huic corporis ater,
Et variis maculosa notis sunt tergora picta.
Est caput exiguum flammantia lumina torquet:
Vt dicas hominem talem sumpsisse figuram.
Maiori crocea macula, rutilaque minori.
Cum profuga redeunt volucres regionibus illis,
Et fugiunt hyberna procul quum nubila cœli,
Tum malè desertis Libyes erratur in aruis.
Dum rabies fera corda domat, dum vulnera amoris,
Membra lupum sæuum referunt, animúsque leonem:
Venandi ratio partus, & tempora vitæ,
Vix differre lupus creduntur territa dama
Corripitur catulis per rura sequentibus: illam
Vel pauor in casses pellit sunt corpora quanta
Virgultæ & mentis carpentis summa capellæ.
Venandi est eadem ratio diuersa caprarum est
Syluicolûm species: hæc torto nomina cornu
Sumpsit, at hæc lato pygargus clunibus albis.
Versibus haud nostris inditus Pontice castor
Aufugies, rapido morsu genitalia quamuis
Membra feces, totum redimásque à funere corpus
Parte data, sedes ouersum furiásque sequentum.
Corpora quanta canis sunt castoris, armaque dein
Cauda refert piscem quæ gaudet fluminis vnda.
Horrendus cuius morsus secat omnia, fuscus
Est color, & pars est totius plurima venter.
Hunc homines clamore cient, cursúque sequuntur:
Hunc capiunt laqueis tensis piscosa secundum

Flumina. cùm primò palleſcunt frigore frondes,
Cernuntur catuli: cùm clari tollitur undis
Delphini ſignum, Veneris capiuntur amores.
Cætera tu ſimili cautè venaberis arte.
Nam neque cuncta meo comprendi carmine poſſunt,
Quæ ſyluis denſis, quæ latè montibus errant
Frondoſis, nec nota ſuis regionibus vlla.
Tam varia forma, diuerſáque corpora paſſim
Naſcuntur, tam multa refert in lumina auras
Tellus, vſque nouum campis naſcatur vt Aphrio,
Ne dicam toto quod ſemper naſcitur orbe.
Venantem ſequitur maior ſudore voluptas,
Deliciæque virum natura diſcere cuncti
Optamus, ſempérque noui quid diſcimus ex his.
Adde quòd & validum longa aſſuetudine corpus
Concipit ingentes vires. fit viſus acutus,
Auditúſque celer. ſic corpora ſana parantur.
Militia propior venatio, iuſſa faceſſit
Venator cautè, ſeruatóque ordine perſtet
Militia, non ille timet, ſed fortiter hoſtem
Expectat ſtrictis armis. ſyluáſque per altas
Cedentes acies ſequitur, quoque cedere doctius:
Nouit & acceſſus hoſtis dormire peritus
Res vtcunque tulit. magni credenda futuri
Signa ducis mala poſſe pati, quia multa neceſſe eſt.
Quis primus tulit iſta viri: hominúmne, Deúmne
Ingeniis inuenta: dedit quis commoda tanta:
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In ſparſos per rura greges, ſyluaſque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharaque potens, cœlique perite.
Tu patria defenſor es rege ſque paraſti
Magnanimos orbis terra, rerúmque potita
Venantes primi poſuerunt mœnia Romæ.
Argolicíque duces, & decantata iuuentus
Troiana, his primus artarunt corpora bellis.
Tu Leonarde mihi bellorum maxime ſcriptor
Teſtis ades, reges qui magnos legibus ornas
Militia, cla: ó ſque dutes, & munera noſtri.

Nunc

Nunc quoque venandi ſtudium eſt hoc regibus vnum
Communæ. hæc res eſt venatio regia: magna
Nobilibus cunctis ſimul, & iucunda voluptas.
Cùm foret herba thoris mortalibus, antra
Frigida & arboribus intexta palatia, potum
Proſilientis aquæ viuus præcidus vnda
Præberet, victúmque Ioui ſacrata Moloſſo
Quercus, ſanguineóque rubentes cortice baccæ,
Achrades, atque alta proſtrata ſub arbore poma,
Et genus humanum ſauarum more ferarum
Viueret, erupit venatio. cadere foſſas
Illapſas ſaxis primùm, mox vrere flammis
Inuenere feras. non vſus æris habebant:
Nulla metallorum ſceleratum viſerat orbem
Vena, nec ingenti diues cumulabat acerno,
Horrida ſub terris argenti peſtis, & auri,
Dormibat tutò, haud curis obnoxia noſtris.
Seu voluit Fortuna potens, atque inuida rebus
Tranquillis, quæ cuncta mouet quæ turbine verſat:
Siue aliquis ſuperûm furiis accenſus & ira,
Humanis rebus meditans incommoda tanta
Oſtenditq; auri venas, Erebúmque retexit.
In varias æris maſſas traxere figuras.
Ære fera primùm ſpoliarunt viſcera pelle:
Tum tepido primùm maduerunt ſanguine dentes.
Pellibus induti tolerabant frigora bruma.
Nam neque tum Phrygiæ veſtes, ſcrutulatáve noſtram
Luxuriam norat nec pictas viſerat aulas
Attalicum, viridi veſtibat limina ramus.
Vtile principium ſumpſit venatica primùm
Res, epulas lautas homini, veſtéſque parauit.
Nos quibus eſt victus, & veſtis cultior vſus,
Ingredimur ſylvas capti dulcedine factis,
Venantes quoniam ſequitur iucunda voluptas.

FINIS.

RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN MYTHOLOgicis Libris continentur Index.

Eas in stellionem versus, pagina 509
Abies Baccho sacra 478
Absyrtus Phaeton vocatus 567
Absyrtus discerptus 569 ubi discerptus 584
Acacesium vrbs vnde dicta 432
Accipiter Apollini sacer 363
Accipiter cur auis factus 800
Achelous fluuius vnde dictus 703
Achelous quis fluuius 706.746
Acheloi parentes 703 pugna cum Hercule 704. 706 inuentum 705 filiæ ibidem
Achelous quæ aquæ vocarentur ibidem
Acheron fluuius inferorum 186
Acheron quis fluuius esset 187 189
Acheron cur ad inferos missus 190
Acheron vnde dictus ibid.
Acherontes duo 187
Acherontis parentes 187 filius 189
Acherontis cursus 187. 89
Acherusia palus 187.188
Acherusiæ cursus 188
Achilles sub igne occultatus 815 987 educatus ibid vnde dictus 815.987 lactis ignarus ibid quæ didicit à Chirone ib. latuit ne iret ad Troiam 934 fontem excitat exilientem 988 à Paride cæsus, ibid. Pyrrhus dictus 987
Achillem Musæ luxerunt ibid.
Achillis ossa in vase aureo condita 989
Achillis arma 988 parentes 815 987
Achilleum herba 989
Aconiti forma & vis 200.665 686
Aconitum inuentum 241
Aconitum natum è vomitu Cerberi 200 vnde dictum 685
Aconitus collis 188
Acraephia vrbs vnde dicta 542
Acrisius interemptus 804
Acrocherfita dicti athleta 425
Actæon venator 660 in cervum versus, ibidem. à canibus laniatus, ibidem Dia-
ana

uam vidit nudam ibid. Meliſ-ſus diſtractus 661
Actæonis parentes 660 *ſaxum ibid.*
Actæonis canum nomina 660
Actæonis allegoria 661
Actæones plures *ibid.*
Adiantum ſacrum Plutoni 174
Adonis à Naiadibus educatus 521 *à Venere amatus* 384. 521 *ab apro caſus* 383. 522. 523. 765 *Martis conſilio caſus* 522. *inter lactucas poſitus, ibidem. ab Hercule ſpretus* 521 *ſex menſes apud Venerem alternè* 522
Adonis ſuuius *ibid*
Adonis ſol eſt 396.423
Adonidis parentes 385.345 *ſanum* 522 *allegoria* 524
Adonides plures 520
Adonia ſacrificia 396.522
Adoniorum ſacrorum ritus 522
Adonij horti *ibid.*
Adraſtea Nemeſis dicta 1008 *unde dicta ibid. qua dea eſſet* 1010
Adriani pauo à gemmis 136
Adulterorum ſupplicia 393
Æa Medea 567
Æa unde dicta 562
Æa inſula ubi 561
Æaa Circe *ibid.*
Æaci parentes 231 *filij ibid exiſtimatio, ibidem allegoria ibidem*
Ædificare inuentũ Pelaſgi 600 *Ædificare Pallas & Vulcanus inuenit* 150
Æeta ubi regnauit 560
Æeta crudelitas 241
Ægæon louem inuaſit 87
Ægæon qualis *ibid.*
Ægæon ſub Ætna *ibidem*
Ægæon ſtatit pro Ioue 88
Ægæum mare unde dictum 710
Ægis ſcutum Iouis 84
Ægis unde dicta 299
Ægidis mira uis *ibid.*
Ægidis fera uis 304
Ægides ſcuta quæ fuerunt 299
Ægina in inſulam uerſa 618
ægina inſula unde dicta 2 1.310 803
ægyptij Græcis religionis autores 10.11
Ægyptiorum Dij 11. 12. 14. 640
Ægyptus unde dicta 151
Æneas Veneris filius 385 *reprehenſus ab Apolline* 333 *captiuus abductus* 385
Ænigma Sphingis 1007
Ænus quid ſit 8
Æolię inſula Vulcani officina 854
Æoliarum inſularum nomina ibidem
æolias inſulas Æolus habitauit 854
Æolidæ qui fuerint 580
Æolus cur ventorum quæſtor 857
Æoli uxor 856 *parentes* 853
Æoli filij 857 *poteſtas* 855

Æolo parem vim habentes, ibidem
Æquitas Ioui assidet 90
Æreus Talais 209
Aëris vis 649
Aeris vtilitas 913
Aeris tinnitus quibus vtilis 354
Ærumna munus Dei 926
Æsculapius vbi natus 365 366 *à quibus nutritus, ibidem. à capra nutritus ibidem. Chironis discipulus, ibidem, à cane nutritus* 367 *in serpentem versus, ibidem. ægrotantium Deus* 370 *Apius vocatus* 367 *imberbis* 369 *eximiè barbatus ibidem. Hippolytum sanauit* 368 *Chirurgiam inuenit* 376 *cur medicina Deus ibid. fulmine ictus* 343 368
Æsculapij parentes 365 *baculus* 366 *nomen* 367 *templum* 369 *victima* 370 *prastantia* 371. 372 *cognomina* 370 *filij* 369 *vxor, ibidem, ludi quinquennales ibidem*
Æsculapij medici dicti 368
Æsculapij plures 367
Æsculapio serpentes dicati 366 *draco dicatus* 171
Æson obiit sanguine hausto 571
Æsopica fabula 5
Ætas aurea quid esset 586
Æthalida reuiuiscentis opinio 280
Æther omnipotens 101
Æthlius ad inferos detrusus 332
Æthlij munus ibid.
Æthiopes vnde dicti 152
Æthiopicum mare 329
Aetna Encelado impositus 640
Aetoli parentes 331
Aetolia vnde dicta 217. 332
Aetolia vnde dicta 690
Agdistes genius 291
Agelastus petra 510
Aglaia vxor Vulcani 409
Aglaonice magica artis perita 253
Aghus Iunoni sacer 382
Agrorum lustrationes 51. 512
Aiacis mors 935
Alani populi 585
Alba populus Here. sacra 28. 29 684
Alba populo honor habitus 29
Alcithöe in vespertilionem 477
Alcmo nata è sanguine 128
Alesia vrbs Celtarum condita 682
Alethia seu veritatis delubrum 234
Alexander oraculo deceptus 187
Allium laribus sacrum 294
Alnus dicata 219
Alpheus vnde dictus 909 *Arethusa amator* 907 *venator fuit* 905 *in fluuium versus, ibidem*
Alphei aqua sacra 30
Alphei parentes 905
Alphei fl. ortus 907 *aqua claustri ferax* 908 *aqua sacris apta ibidem*

Altare vnde dictum 22
Althanus frater Diomedis 714
Amalthea capra 704
Amalthea cornu 501 681 704
Amanus mons 943
Amazanes debellata 676
Amazonum vis 730
ambarualia 512
Ambitio ineſt potentioribus 328
ambroſia ſacra 490
ammon Iup cornutus 96
amor omnia in ortum excitauit 298
amor malus 919 *è cœlo deiectus* 918
amoris vis 919
amoris ſedes oculus 406
amorum remedia 388
Amphiaraus fons 31
amphyction Deucalionis filius 426
amphilochium Argos 911
amphinome matru Iaſonis mors 571
Amphitrite Neptuni vxor 163 *quid ſit* 170
amphion Iouis 94
amphio à bubulcis educatus 877 *lyram accepit* 878 *Thebas muro cinxit, ibid aram Mercurio dicauit* 879
amphionis magiſter Mercurius 877 *præſtantia, ibidem inuentum* 773 878 *parentes* 94 878 *arrogantia* 879 *calamitas ibid.*
amphubena pampino caſa 477
amphorites ſacrum 432
anarruſis ſacrum 490
anaxagoras prior lunam obſeruauit 253
anaxagora opinio de principiis 75
anaxagora opinio de ſtellis 534
anaximandri opinio de principiis 76
anaximenis opinio de principiis ibid.
ancæi mors 708
ancæi parentes 705
anchiſes à Venere amatus 387
andrachne portulaca ſacra Mercurio 432
andromeda ceto expoſita 804 *liberata* 835 *cur expoſita* 804
andromedæ parentes 927
andromedæ periculum ibid.
androgei ob mortem tributum impoſitum 411
angelus Hecates ſeruus 241
angitia ſoror Medeæ 567
anima quid ſit 169. 213 658
anima Tritonia cur 305
anima in noua corpora vnde 278
animæ quæ Elyſiis mittebantur 269
animæ immortales 278
animæ ſpheras percurrunt, ibidem
animæ mortuorum vt vocarentur 47
animarum portus 281
animarum iter poſt obitum 278 53
animus ſolus Deo gratus 62

Annus mundi magnus 279
Annus mundanarum sphærarum ibid.
Annus magnus vt colligitur ibidem
Anser Isidi sacer 383
Anser Iunoni sacer 134
Anser Inacho sacer ibidem
Antæi virtus 680
Antæi magnitudo ibidem
Anthes Anthedonius hymnos reperit 762
Anthesteria sacra Bacchi 942
anthiope Amazonum regina 728
antistrophe modulus 35
anubis arma & expeditio 500
aonia vnde dicta 165
apates siue deceptionis delubrum 234
apaturia Bacchi sacra 490
apaturiorum tempus ibid.
aper Calydonius cur excitus 266
aper Calydonius expugnatus 276. 708 *eius magnitudo* 709 *oppugnatores* 708
aper Erymantheus 673
apes Melissæ vocatæ à Græcis 492
apibus color mutatus 80
apheta vocata 693
aphis quis fuerit 606
apollinis parentes 340 *Latona nutrix ibid patria ibidem filij* 341.342 *officia ibidem. Delphica opulentia ibid tripos aureus* 348 *cantilena* 358 *religio inuenta* 361.362 *Ismenij diuinatio* 363 *lacryma in electrum* 368 *imago* 363 *cognomina* 359 *munus præclarum* 495 *allegoria* 361
Apollini grata victima 59. 362 *lupus sacer* 344. 368 *corvus sacer ibid gryphes sacri* 363 *cicada sacra* 347 *cygnus sacer* 354 *coma sacra* 364 *accipiter sacer ibid. fidicula piscis sacra* 347 *Hyacinthus sacer* 364 *Iuniperus sacra* 349 *laurus sacra* 350 *ludi Apollinares sacri* 362 *myrica sacra* 351 *oleaster sacer* 347. *omnia aurea* 355 *primitiæ capillorum sacræ* 364
Apollo Admeto seruiuit 343 *Alcathoo seruiuit* 345 *Arcadum Deus tutelaris* 347 *à Cerere protectus* 340 *barbatus* 364 *beneficus* 357 *boues pauit* 343 *crudelis* 70 *Cyclopas occidit* 343. 363 *exul è cœlo* 343 *Hyacinthum occidit* 344 *iuuenis semper* 355 *inuenit citharam* 346 *in varias formas mutatus* 344 *Laomedonti seruiuit* 345 *Nomius Agreus* 343 *Marsyam vicit* 611 *musicam inuenit* 346 *Musarum præses ibidem. Orus idem ibidem. pastorum Deus* 344. *Panos discipulus* 426 *profugus è Sparta* 345 *Pythius* 355 356 *responsa à Ioue capit* 354 *responsa vbi dabat* 348 *rex Arcadum* 345 *sol est* 361 *Tegyræus* 321 *Tyrannos occidit* 357 *Victoriam*

Iouis cecinit 83 *vnde dictus* 301
Apollines plures 381
Apologi quid sint 8
Apollonij Thyanei mira scientia 351
Aptera vrbs Cretæ vnde dicta 750
Apua Veneri sacra 347
Apuli populi qui essent 715
Aqua Alphei 30
Aqua lustrationum 50
Aqua Stygi qualis 193
Aqua Acheloüs dicta 705
aqua sacrificijs apta 30
aquæ salubres 170
aquarum vtilitas 913
Aquarius inter sidera 992
aquarius Ganymedes 142.992
aquila cur Ioui attributa 108
aquila inter sidera 82
aquila cur signum militare 85
aquila Prometheï 3 & 323
aquila fluuius Ægypti 324
Arabia vnde dicta 341
ara Deorum sublimes 22
arachne in serpentem 646
ara Medeæ 732.770
aram tenere qui solerent 32
arcades antelunares 251
Arcadia vnde dicta 330
arcadis Iouis filij casus 463
archemorus dictus 410
archemoro honor habitus ibid.
archias & Mijselli oraculum 246
ardea vnde dicta vrbs 936
area Patræ vocata 507
areopagitarum iudicia 148
areopagus vnde dicitur ibid.
arethusa Proserpinam indicauit 246
Arethusa in fontem versa 905
argo conjecrata Neptuno 573
argonauis extructa 580
argonauis malus loquax 580 595
argonauis portata super humeris 582
argonauis vnde dicta 581.596
argonauis triginta remorum 590
argonauis prima nauis longa 581
argonauis inter sidera 597
argonauis opifex 581 *nauigatio* 570 581
argonauta relinquunt Herculem 582
argonautarum nomina 581
reditus 585
argos dictum 912
argus in pauonem versus 890
argyrippa condita 714
ariadna cur relicta à Theseo 729
ariadna à Glauco rapta 808
ariadna à Baccho ducta 556 729
ariadna filij 729 *corona inter sidera* 494
aries velleris aurei 581 593
aries Phryxi quid esset 593
aries inter sidera 593
arion in mare desilijt 874 *à Delphinis vectus* 874.876 *primus dithyrambicus & cyclicos choros instituit*
arionis parentes 874 *patria ibid. tempus, ib Orthra*
aristæus Battus dictus 515 *Apiter dictus, ibidem*

educauit 472 *inter Deos relatus* 536
Aristei parentes 534 *educatio* 535 *uxor* 536 *inuenta* 473.452 536
Aristæi plures 515
Aristotelis opinio de principiis 76
Arithm. & Geometria pictura necessaria scientia 787
Arma Mars prior inuenit 162
Arma ubi prius inuenta 150 882
Arma ubi & cur inuenta 515
Armorum insignia inuenta 500
Arnæa Penelope 922
Arno Neptuni nutrix 162
Arno urbs prius Sinoussa, ibidem
Ascalaphus Proserpinam accusauit 246
Ascalaphus quis esset 189
Ascolia Bacchi sacra 490
Ascolia credita vineis utilia 491
Ascoliorum ritus ibidem
Aseleni montes cur 257
Aselli sidera 458
Asia & Axiothea Promet. 309
Asia Oceani à qua nomen Asiæ 816
Asiani qui essent 585
Asinus Sileni inter sidera 639
Asini præsepe inter sidera 458
Asopus fluuius 883
Asopus fulmine ictus ibidem
Asopi parentes 882 *uxor, ibidem filiæ ibidem*
Asopia regio 883
Astra ignea credita 21
Astrorum vis 206
Astrorum vis in cunctis 21
Astræa fuga 115
Astraus fluuius unde dictus 166
Atalanta fontem excitauit 727
Atalanta Iasonis filia 728
Atalanta nuptiæ 724.726 *lasciuia ibid vis* 709
Ate siue Iasio Iouis filia 71
Athamania regio 591
Athamas tragœdia Sophoclis 590
Athamas unde dictus 595
Athamantis furor 431.592.813
Athamantis filij 589.591
Athei quidam 76
Athenæ condita 985
Athenæ unde dictæ 171
Athletæ profitebantur apud iudices 425
Athletas ad diem adesse oportebat ibidem
Athos mons unde dictus 165
Atlas vt cælum sustinuit 329 331 *Astronomiam inuenit* 330 *Oceani frater* 329 *lunam obseruauit* 330 *mons est altissimus* 328 *unde dictus ibidem*
Atlas in montem vt versus est ibidem
Atlantis parentes 325 *filiæ ibidem magnitudo* 330 *uxor Pleione* 325 *allegoria* 329 *columnæ* 330
Atlantes populi qui sint 229
Atlantes solem conuitiis infectantur ibidem
Atlanticum mare 329 *eius nomen ibidem*

Atlantidum nomina 326
Attellana fabula 5
attes sacra magna matris monstrauit 95
attes ab apro laniatus ibid.
attes in pinum versus 95 954
attè cædes 95
atys gallus sacerdos Rheæ 954
auaritia hæresium causa 320
auaritiæ vis ibid.
aues Stymphalides 675
augia parentes 674
auguria inuenta 315
auguria Romanorum 351
auium idioma intelligentes ibid.
auria cathena Homeri 135 138
aurea ætatis felicitas 116
aurora solis prauia 547. *à Pegaso vecta, ibid. omnibus suauis* 549
aurora parentes 547. *currus* 548. *equi* 525. 548. *amores* 548. *filij ibidem. color & sedes* 547
ausonia vnde dicta 562
autolycus latro insignis 435
autolycs latrocinia 435.618

Baccha sacerdotes vnde dictæ 479.487
Baccha in pardales versa 493
Baccha corona vocata 486
Bacchus Iouis femori assutus 496 *vnde dictus* 495 496 *à Dirce susceptus* 471 *vbi educatus, ibidem nutritus* 471 474 499 *armiger Veneris* 380 *semper iuuenis* 475 *Dionysius dictus* 470 *inuisus Iunoni* 475 *furiosus* 480 *leges tulit* 481 *ab amphisbæna morsus* 476 *triennium dormiuit* 481 *tripudiorum Deus* 487 *in leonem versus, ibidem bimater dictus* 503 *Osiris* 111.482 *discerptus à Gigantibus* 482 *reuixit* 503 *bonus dæmon* 483 *lætitiæ inuentor* 489 *barbatus* 475 *taurino est capite* 485 498 *mas est & fœmina* 475 *cornutus est* 485 504 *mortuus est* 487 *vstus ibidem*
Bacchi parentes 468 469 497 *nutrices* 324 472 497 *patria* 473 504 *comites* 477 480 *gestamen* 478 *animalia, ibid. res gestæ* 479 *columna ibidem* 500 *corona* 486 *cognomina* 487 495 *currus* 477 *inuenta* 478 483 487 501. *miracula* 474 480. *nutrices cocta à Medea* 587 *filij* 469 495 *peregrinationes* 480 500 *sacerdotes* 479 486 *sacrificia qua essent* 488 *sacrorum ritus* 478 492 499. *sacris ligna dicata* 27 *sacra quis instituit* 479 488 *simulachra mira* 494 *victima* 498
Baccho arbores sacræ 478. 486 498 *narcissus sacer* 478 *victima sacra* 58 *sulanei sacri* 347 *Draco sacer* 483
Bacchi plures 472
Bacchanalia sublata 494
Balyra fluuius 609
Bassareus vnde dictus 496

Battus in lapidem indicem versus 435
Beatorum insula 270 272
Belidum parentes 1001 *nomina ibid. expiatio* 1002 *supplicium* 1003 *allegoria ibid.*
Bellerophon Chimæram occidit 50
Bellerophontis parentes 948. *exilium ibid. accusatio ibidem filij ibid. frenuitas ibid. cades* 951
Bellica artis Mars inuentor 162
Bellica rei scientia necessaria 306
bellona Martis auriga 158 162
Berenices coma 321
Bithynia vnde dicta 158
bituminis natura 675
boca piscis Mercurio sacer 347
bœotia vocata 907
boreas Orithyiam rapuit 859 *in Xerxem Græcis opem tulit* 860
boreæ & ventorum domicilium 859
boreæ filij cum Argonautis 891
boreæ filiæ 860 861
borcata celerrimi 861 *Harpyias fugarunt, ibi ab Hercule cæsi ibid.*
bosporus vnde dictus 890. 862.
brennus in furorem actus 67
Brenni clades insignis 424
britimarthys castus 262
briareus Iouis adiutor 88
brimo Hecate vocata 237
b iseus Bacchus 496
b omius vnde dictus ibid.
Brotæus ob deformitatem se necat 251
brumalia sacra Roman. 485
brumus Bacchus ibid.
Brundusium vnde dictum 690
bruti genitus visus 193
byssæus Bacchus 477

C

Cadmeorum vrendorum inuentor 801
Cadmus vir præclarus 993 *Europam quærit* 915 *dentes draconi serit* 916 *Marti seruit* 992 *vbi habitauit* 915 *anguis ejus missus* 995
Cadmi inuenta 912 *filia* 994
Cæsar Iulius adit insulas fortunatas 275
Caicus vnde dictus 166
Calabria Neptuno sacra 167
Calabria vnde dicta 715
Calchantis mors 352
Calisto in vrsam 980
Callirrhoes fontis aqua 30
Callistephanus oliua 419
calor architectus naturæ 100
Chalybes vnde dicti 158
Calydonius aper 266 707
Calydonij apri magnitudo 709
Camirus vrbs Rhodos 690
Campania cur sulphurea 639
Campe occisa 90. 976
Canati fontis vis 132
Canephoria sacra 264
Canephoria cur instituta 489 *quando agi solita* 490
Canephoriorum ritus 489
Canis vitus à Vulcano factus 150
Canis in lapidem versus ibid.

Canes Hecatæ cædebantur 238 *Lactibus dicati* 294
Cantilenæ antiquorum quales 35.763
Cantilenæ sacrificiorum 24
Cantores antiqui quales 765. 765
Capilli mortuis dicabantur 43. 44
Capillorum nutriendorum mos 500
Capitis artificium diuinum 304
Capra inter sidera 84. 599. 704
Capra diuini honores habiti 599
Capræ ortus obest vitibus ibid.
Carus auguria inuenit 315
Caroli Archiducis bonitas 617
Cassiope inter sidera 835
Cassiopes arrogantia 835
Castalia in fontem versa 342
Castor Iouis filius 93
Castor vbi natus 844 *vbi educatus, ibid. pugil. eximius* 845 *iuit cum Argonautis* 845 *occisus fuit* 847 *immortalis factus, ibid. inter Deos relatus* 848 *cultus* 850
Castoris flamma 848. 852 *parentes* 844. 845 *sepulchrum* 851 *victima* 850 *auriga* 847
Castorium tripudium 848
Catagrapha pictorum quis reperit 781
Cathena aurea Homeri 138
Cicrops Athenas condidit 985
Cedrus sacra 219
Celeus à Cerere nutritus 507
Celia vnde 973
Centaurea herba vis 710
Centauri vnde dicti 615 709 *à Lapithis victi* 710 *deleti* 711
Centaurorum parentes 615. 709
Centaurorum educatio 709 *inuenta* 615. 709 *forma* 711 *pugna cum Lapithis* 711 *nomina* 711 *allegoria* 617 *pugna cum Hercule* 674
Cephalus ab Aurora amatus 548
Cerberus adulator est 198 *serpens est* 200 *eductus* 202
Cerberi locus 198 *parentes* 199 *forma, ibid. capita, ibid. venenum* 200 *natura* 199 *allegoria* 201
Cercopes in simias 85
Cercyon à Theseo suffocatus 728
Cereorum mittendorum vsus 120
Ceres vbi habitauit 506 *à Ioue peperit* 504 *à Neptuno compressa* 505 *Iasonem amauit, ibidem. latuit ob dolorem filiæ* 505. 515. 448 *orbem peragrauit* 516 *hortis præfecta* 514 *equum peperit* 505 *in equum versa* 240 *à Meganiraexcepta* 244 *Ecrinnys dicta* 221. 514 *fruges vbi reperit* 244 *leges inuenit* 512
Cereris parentes 504 *filiæ quærentes conditio* 214 *Iam*

512 ritus sacrorum 509. currus 513. 515 cognomina 513. filia 504 victima 58. 59. 512 513. 514 corona dicata 508 inuenta 53 354. 509 potus cinnus 245 vinum sacris vetitum 41. 512 sacerdotes Eumolpiadæ
Cereris Chronia sacra 54 Phigalensis ibid.
Cereri primitiæ offerebantur 58. corona dicata 508 sacrum papauer 514 Sicilia dicata 516
Cerua Dianæ sacra 265
Ceyx in auem cerylum versus 880
Ceycis arrogantia ibid.
Chalcis vnde dicta 882
Chalciope soror Medeæ 567
Charybdis qua fuerit 865 scopulus in mari Siculo 866
Charybdis deleta ab Hercule 867
Charon lætitiam significat 196
Charon implacidus 196
Charontis parentes 196. forma, ibid. naulum 197
Chiwiclo vxor Chironis 771
Chemia quid sit 157
Chemica ars vetita ib.
Chimæra educata 945 occisa 946
Chimera parentes 946 forma 548 feritas 946 950
Chiron astronomus peritissimus 373 venator 374 citharista, ib. mortalis factus ibid. fanatus 712 inter sidera 375
Chironis parentes 372 forma ib. 376 vxor 373 nomen 374 inventum, ib. filia, ibid.
Chirurgiæ peritia in quibus consistat 376
Chius vnde dicta 342
Choes sacra Mercurij 439
Choes Bacchi sacra 942
Christus falsarum religionum euersor 16
Christi miracula prædicta 353
Christi mors prædicta ib.
Chrysaor è sanguine Medusæ 739
Cicada Apollini sacra 347
Cicada aurea capillis annexa ibid.
Cicada ab Hercule pulsa 683
Cineres mortuorum vt colligerentur 45
Cineres vbi sepeliebantur 46
Cinnus potus Cereris 245
Circe venefica eximia 559 fugit in Italiam ibid. vnde dicta 562 Circe quos non vicerit 563. Circe in qua mutaret 564
Circes parentes 558 559 pulchritudo 559 ancillæ 560 cibi 561 ars in hospites 559 filij 562 sepulchrum ibid.
Circe plures 560
Circæa insula ibid.
Circæum promontorium ibid.
Cissus in hederam 486
Cithara addita chorda 612
Claros cur vocata 89
Cleonei vrbs vnde dicta 800
Clepsydra fons 77
Claues insigne Plutonis 173

Cobali socij Bacchi 477
Coccyx collis 92
Cocytus fluuius Stygis virus 195
Cocytus vnde dictus ibid.
Cœlus æther est 128
Cœlum quid sit ibid.
Cœli parentes 127 filij, ibid. allegoria 128
Cœlestium deorum sacris lumen additum 33
Colchi Ægyptiorum colonia 83
Colchi Lazi vocati ibidem
Calchorum genus & nomina ibidem.
Columba Dodonæ 108
Columna Herculis vbi 270
Coma Berenices 331
Comba inuentum 882
Comæta quid sint 547
Cometarum portenta ibid.
Comœdiarum dignitas 7
Comœdiarum inuentor ibid.
Concha Cytheriaca Veneri sacra 178
Consulendorum Deorum modus 62
Conuiuia in honorem Deorum 33. 57
Conuiuiorum sacrorum sermones 56
Copreus Eurysthei minister 673
Corinthus vnde dicta 801
Coronis mater Æsculapij 365
Corcyra vnde dicta 506. 581
Corcyra extructa 661
Corcyra Drepanum vocata 86. 506
Corcyra olim Phæacia 165
Corcyræorum piscatio 168
Cornix Minervæ inuisa 306
Corona Ariadnæ inter sidera 464
Corona inter sidera 730
Corona Cerealium 24. 508
Corona sacrificantium 23
Corona hederacea 486
Corona victorum 418
Coronæ bantur vasa in sacris 25
Coronandi varietas 24. ordo triplex 25
Coronis nympha vnde dicta 371
Coronistæ sacerdotes 956
Cornua victimæ inaurabãtur 25
Cortina quid esset 350
Corybantes dicti 915
Corybantes quid essent 80
Corybantum parentes 967
Coryca Sicilia dicta 119
Crapula mala 403
Cres rex Cretæ 83
Creta Idæa vocata 98. 502
Creta vnde dicta 502. 885
Creta nec venena nec feras producit 679
Creta labyrinthus 729
Cretensium inuenta 511. 679
Crocus sacer Eumenidib. 220
Crocus sacer Cereri 508
Crœsi munus Delphis missum 354
Croton ex oraculo condita 246
Cunila vis 386
Cupido alatus 400
Cupido fons malorum 404
Cupidinis parentes 398. 399 402 nobilitas 397 ortus 398 vis 400 insignia, ib. comitas 402

Cupidines plures 397.402.
Cupressus arbor funebris 46.461
Cureotis sacrificium 490
Curetes qui essent 80.967
Curetes Iouis filij 98.
Curetes Iouem protexere 967
Curetes primi visi armati ib.
Curetes Damones 967
Curetum parentes ibid. inuenta 848.967
Cyclopes exleges 973 *Polyphemi filij* 971 *voluptarij* 974 *in tartarum deiecti* 975.976
Cyclopum parentes 485 *nomina* 976. 977 *princeps Polyphemus* 974 *patria* 977 *officia* 976 *munera diis data, ibid. opus Tirynthe* 973 *inuenta ibid.*
Cycnus rex 977
Cygnus in auem 716
Cygnus inter sidera 93 653.844
Cygni parentes 713
Cygni crudele consilium ibid.
Cygni socij in aues 715
Cygni dicati Apollini 354
Cygni Musarum aues 767
Cynthia luna 252
Cyparissus sacra Plutoni 174
Cypariſſo fores mortuorum ornata 46
Cyprus Sphecia vocata 378
Cyprus Macaria ibid.
Cyprus Ceraſtea cur dicta ibid.
Cyprus vnde dicta ibid.
Cyrene à Phœbo compressa 535
Cyrene vrbs vnde dicta ibid.
Cyrenes filij ibid.
Cyrnus insula vnde dicta 94
Cytheron in montem versus 216

D

Dactyli Idæi qui & quot 80 967
Dactylorum inuenta 967
Dædale nutrix Minerua 297
Dædalus à Minerua edoctus 770 *labyrinthum fecit* 556 *filij* 771. *Pasiphaen adiuuit* 771. *exul, ibid in Sicilia claruit, ibid. volauit ibid.* 796 *fuit eximius statuarius* 772
Dædali parentes 770 *vxor filij ibid. nomen* 770
Dædala omnes statuæ dictæ 772
Dædalea institura ibid.
Dæmones agitati 110 *cantu oblectantur* 35
Dæmonum sacrificia 33 *natura* 21 *officia* 30. 54 *numerus & locus*
Dæmonibus omnia plena ibid.
Dæmonibus odores grati ibid.
Dæra Proserpina 243
Danace naulum Charontis 197
Danae in arcam inclusa 803 *in mare deiecta. ibid capta cum arca* ib.
Danaes parentes 802 *allegoria.* 110
Daphne in laurum versa 349
Dardanus Iouis filius 94
Dardania vnde dicta ibid.
Dauny populi Italiæ 714 715
Dauny regis grata voluntas 715
Deformitas Brotei 151
Deianira Acheloo desponsata 703

Deianira mors 689
Deianira Herculi desponsata 704
Delia Diana 260
Deliciarum vis 403
Delos insula Plote 341
Delphi umbilicus terræ 342
Delphi Pythus vocati 357
Delphi unde dicti 342.359.85
Delphici templi opulentia 357
Delphicorum certaminum laurus præmium 357
Delphinium certamen 431
Delphinus quibus præstet 170
Delphinus inter sidera 163.172 8 6
Delubrum Aleæ Minervæ 23
Delus Apollinis patria 340
Delus unde dicta 963
Democritus aues intelligebat 351
Democriti opinio de principiis rerum 76
Deucalion vir bonus 887 *reparat homines, ibidem, vt seruatus* ibidem
Deucalionis parentes 94.884 *vxor* 885 *filij ibid. domicilium ibidem, arca* 887 *patria* 885 *columba emissa* 887
Deucaliones plures 885
Deus cur sit vnus tantùm 16 *non est metiendus pro facilitate votorum* 97 *conscelerato auertit* 26 *à celeritate dictus* 10 *solum animum respicit* 62 *fortuna moderator* 316 *vnus omnia* 147 *autor omnium* 76 *pater omnium* 104
Dei præsentia qualis sit 58
Dei officium proprium 62
Dei ignoti ara 15
Dei gentium vanarum 10
Dei sidera credita ibidem
Dei Persarum 11 *Ægyptiorum* 11 12 *Scytharum* 14 *Libyæ* ibidem *Iudæorum* ibidem, *Græcorum* 10.15 *Romanorum* 13.16
Dei antiqui in beluas pro timore 137
Dei antiquorum quid essent 147
Dei antiquorum vt sempiterni 20
Dei impuros non audiebant 27
Dei magni qui essent 789
Dei plebeij ibidem
Deis scalpendis apta materia ibidem
Deis aeriis grati cantus 35
Deis cur dicata insignia 930
Deorum varietas 932
Deorum cœlestium sacris lumina 33
Deorum in honorem conuiuia ibidem
Deorum sacris addita musica 35
Deorum marinorum victima 37
Deorum diuisio 10
Deorum multitudo cur introducta 807
Deorum antiquorum crudelitas 63
Deos vt antiqui consulerent 61
Dia Hebe vocata 141
Dia insula Naxos 495
Diadema inuentum 501
Diagondas Bacchanalia sus-

tu lit 494
Diana luna est 260
Diana Delia 261 obstetrix matris 262 semper virgo, ibidem
Diana venatrix 262 musicis gaudet 263 Lysi zona 264 luna est 362 canephoria 489 Alpheum fugit 266 Taurica 65 Pheraa 263 Delia, ibidem terrestris, ibidem Lucina est: 63 à ceruabus uecta 264 piscatoribus prafecta ibidem. Dictynna vocata 261
Diana culta à virginibus 266
Diana Pellenensis 265 Persica ibidem. Alpheia, ibidem. Euclia ante nuptias 266 cur virgo 269 our filia Latona, ibidem
Diana officia 262.263.264 nymphæ 62 currus 264 parentes 260. 261 victima 60 effigies 262 effigies optica 775 sacerdotes mira 266 sacra ante nuptias 263 Ephesia templum 267 Laphyra sacra 53 munia 247 cognomina 262 Triclaria sacra 66 Orthia sacra, ibidem. allegoria 267
Diana sacer mulus piscis 247 primitiæ oblata 267 arcus tributus 262
Diana plures 261
Dictamum confert parturientibus 288
Dicte mons Creta 79
Diculi populi 715
Diomedes diis inuisus 615
Diomedis socij in cygnos 714
Diomedis parentes ibidem
Diomedis fratris libido ibid.
Diomedis cades 715
Diomedis statua euersa ibid.
Diomedea insula ibidem
Dionysius Deus salubris 347
Dionysius unde dictus 495
Dionysius idem Bacchus 468
Dionysius in frusta discerptus 299
Dionysius Saturnum & Rheam cepit 503
Dionysius cur coctus ibid
Dionysius reuixit iuuenis ibid.
Dionysi reuiuiscentis allegoria, ibidem
Dionysias Naxos dicta 472
Diophorus in montem versus, 539
Diorphi mirum ibidem
Dioscuri nauis prafecti 849
Dioscurorum victima 551
Dirce in fontem versa 705
Dis Pluto vocatus 176
Discordiæ dolus 259
Ditis imperium unde incipiat 176
Dithyrambus Bacchus 496
Diuina natura bonitas 104
Diuinationum modi 61
Diuinationes Apollinis filij 352
Diuitiæ stultis ad perniciem 222
Diuitiæ quales 93
Diuitiæ subditorum obsides 840
Dodone dicta 600
Dodonæa sylua ibid.
Dodonæa columba 108
Dodonæa glandes 600

Dodonæum oraculum 108
Dorij vnde dicti 165
Dorpia sacrum 460
Dorpia ritus *ibid.*
Drepanum ciuitas 506
Drepanum falx 119
Drepanum in fu'a *ibidem*
Drepanum Corcyra 80
Drepanum vnde dicitur 120
Dryades nymphæ 462
Dryades vnde dictæ 463
Dyrus mons Atlas 328

ECHinades insulæ 7:0
Echus fabula 1000
Egregia victima 25
Electrum è lacrymis Heliadum 544 133
Elegi à quo inuenti 34
Eleus Bacchus 496
Eleorum ludi in honorem Iunonis 133
Eleusij mors 506
Elysij campi vbi essent 269
Elysiorum camporum amœnitas 271
Elysius quæ anima missa 269
Ephie in heliotropium 816
Empedoclis sententia de principiis 75
Empedoclis dæmones 10
Empedoclis sententia explicata 104
Empirica inuenta 354
Empusa in omnia se vertens 841
Enceladi supplicium 640
Endymion à luna armatus 332 *lunam prior obseruauit* 257 *pastor fuit* 334 *mortuus &* *sepultus ibid.* *iustus* 332 *iactus ad inferos* 333
Endymionis parentes 94 *patria* 332 *filij* 257 *potestas* 332 *somnus ibidem*
Enopla lex Laconum 848
Etaphus Iouis filius 94
Ephemeris vnde dicta 575
Ephemerij remedium *ibidem*
Ephemerium pharmacum *ibidem*
Ephesij templi magnificentia 267
Ephesiorum studium instaurando templo 267
Ephesium templum vstum 266
Ephidryades nymphæ quæ essent 465
Epibda sacra Bacchi 490
Epicuri opinio de inferis 200 *de principijs rerum* 75 *de mundo* 107
Epilenæa sacra 488
Epimetheus quid sit 317
Epiniciorum origo 86
Epomeus locus Siciliæ 650
Equus à Neptuno inuentus 163
Equus inuentus à Sesonchosi 164
Equi Neptuni *ibidem*
Equi Plutonis 174
Equi Solis 533
Equi Martis 158
Erecyne fluuij ortus 247
Erichthonij parentes 302 *nomen* 983 *ortus* 150 *educatio* 984 *filij ibidem inuenta ibidem*
Erinnyes Eumenides sunt 215 *aripedes* 223 *deriuage, ibidem vnde dictæ* 223 *quid sint*

222 allegoria ibid.
Erinnyum parentes 215 officium ibidem. locus 223 statua 222
Erisichthonis fames perpetua 511
Eriphyles monile 522
Erythraeum mare 804
Euchius Bacchus 496
Euclinus Lucina 288
Eumenides quando natæ 215 unde dictæ 214 natæ è sanguine 215 Ioui assistunt 217 ubi cultæ 219
Eumenidum parentes 215 anguespro capillis 216 habita reuerentia 218 templum ibidem, sacerdotes ibidem, sacrificia 42 victima 219 vestes ibidem, corona ibidem, inuocatio quàm difficilis, ibidem sacrorum ritus, ibidem officium 214 forma 215 nomina 217 inhumanitas 213
Eumenidum sacris apta ligna 219
Eumenidibus flores dicati ibidem
Eumenidibus planta dicata 220 vinum infusum ibid.
Eumolpida sacerd. Cereris 29
Eunomia Ioui assid. 118
Europa inter deos relata 617
Europa rapta 94
Europa vnde dicta ibid.
Europæ parentes 914 fratres ibidem forma, ibidem. raptus 915.
Eurysthei parentes 665
Eurysthei ministerium Copreus 673
Eurysthei mandata in Herculem 668
Eurysthei autoritas cœlitus, ibidem
Eurysthei crudelitas 669
Exempla domestica qualia 127
Exequiæ pro absentibus 46
Exequiæ anniuersariæ ibidem
Exequiarum ritus 47
Eximia victima 25

F

Fabulæ quid sint 48
Fabulæ poeticæ 8
Fabulæ Atellanæ 5 planepedia, ibidem, tabernariæ, ibidem, palliatæ, ibid. togatæ ibid. politicæ, ibid. Sybariticæ, ibid. Æsopicæ, ibid philosophicæ 922 à Iouis dictæ 5
Fabularum scriptores 9 partes 8 varietas 5 diuisio 4 vtilitas ibidem 5
Fabulæ ingenia puerorum informanda 3
Fabulosæ narrationes cur inuentæ ibidem
Fabulosæ picturæ deorum ibid.
Facum certamina 145
Fagi glandes bonæ putatæ 600
Fatum quid sit 205
Fatum dijs imperat 203
Fatum sapientia retunditur. ib.
Faunus cornutus 459
Fauni parentes ibid. tempus, ibid. filij, ibid. inuenta, ibidem, victima 60
Fauno pinus dicata 460
Fauni dæmones, ibidem dij agrestes ibid.
Februus quid sit 174
Feri expositi 651

Feronia Dea nemorum 540
Feronia religionis mirum ibid.
Ficus inuenta 509
Ficus e Sice 4 8
Ficus folia Baccho sacra ibid.
Fidicula pijcis Apollini sacra 347
Figlina rota inuenta 796
Figura gypsea inuenta 785
Flores dicati Eumenidibus 219
Fluuij cur tauri simules 704
Fluuiorum propria planta 908
Fluuiorum cursus latens aliquandiu 906
fœderum antiquorum ritus 640
fœmina pictura perita 775
fœmine rarò sapientes 304
fœminarum misera conditio 920
formica in homines 211
fortuna Tycle vocata 314 *quando esse cœpit ibidem quid sit* 206 *nata è sanguine* 334 *Deorum ministra* 335 *super rota voluitur* 338 *nulla est* 537 *vna è Parcis* 356
fortuna virtuti aduersaria 338 *facit similia sapientia* 337 *stultè inter Deos ibid. cur cæca* 338 *victa ab equis cæcus* 339 *cur excogitata ibidem*
fortuna parentes 314
fortuna simulacrum 338
fortuna arbitrium 335
fortuna Deus moderator 336
fortuna vis tributa 107
franciſci Magni Ducis ingenium 617
fruges vbi priùs inuenta 509
frumentum in Sicilia inuentum 123
fulmen quid sit 153 154
fulmina vt fiant ibid.
fulminum Vulcanius artifex 149
furia nata è sanguine 215 *vt vocata ibid quid sint* 222
furiarum officium 217 *locus ibid.*
Fusanei Dionyso sacri 347

G

GAlatus Polyphemi filius 973
Galli Rheæ sacerdotes 554
Gallus sacer Æsculapio 230
Gallus dicatus Minervæ 306
Gallus soli sacer 532
Gallus iuuenis in auem 151
Ganymēda Hebe 141
Ganymedes raptus 302
Ganym. pulcherrimus 990 *in aquarium* 991 *quid sit* 142 *ab aquila raptus* 140
Ganymedis parentes 990 *officium ibid.*
Genius Bruti 297
Genius quid sit ibidem
Genij parentes 291 *sacrificia ibidem arbor sacra* 292 *victus ibid. etymologia ibid. officium ibid figura ibid.*
genio platanus sacra 292
genio frons dicata 293
genij rerum omnium 205
genij dæmones creditι 292 *vt consulant ibid.*
Genua vrbs dicta 60
Gerania mons vnde dictus 883

Geryonis parentes 677
Geryonis boues 679
Gigantes venti sunt 88 *vbi habitarunt* 639 *cur geniti* 616
Gigantum parentes ibid.
Gigantum forma 637
Gigantum vis 637 *pugna* 638 *fuga* 639 *arma* 638 *nomina* 640 *supplicia, ibid. arrogantia* 87 *terror diis inflictus* 134
Glauce fons 574
Glaucus natator peritus 828 *vates ibid Nerei interpres* 829 *discerptus* 830 *suffocatus, ibid. in balænam versus, ibid. Adriadnam rapuit* 828
Glaucus Taraxippus 830
Glaucus Deus fictus 831
Glauci parentes 807 *amores* 830 *inuenta* 7
Glauci plures 831
Gluntikum inuentum 796
Gorades insula Gorgonum 743
Gorgones animalia Numidiæ ibid.
Gorgones apud inferos 744
Gorgonum parentes 741 *forma* 738 *vis* 743 *capita* 742 *locus ibid.*
Gorgonum allegoria 744
Græ canæ natæ 741
Græarum locus ib.
Græarum nomina 737 *dens & oculus ibid. allegoria* 744
Græci Hellenes dicti 310
Græcorum Dij 10
Gramen Marti dicatum 158
Gratiæ Veneris socię 390 *vestitæ* 410 *soluto zonis, ibid. vbi cultæ ibidem Veneris filię* 396 *charites dictæ* 411 *terris fugerunt* 410
Gypsea figura inuenta 785

H

HÆmonia vnde dicta 885
Hæmus mons 643
Halcyonis parentes 880
halcyonis forma ibid.
halcyones in aues ibid. vnde dictæ 88. *quando nidulantur, ibid.*
halcyonum nidi firmitas ibidem salacitas ibidem, nomina ibidem
halcyonij dies ibid.
hamadryades 462
harmonia vxor Cadmi 994 *vbi habitauit* 995 *in anguem versa, ibidem. Elysius missa ibid*
harmoniæ parentes 991 *monile donatum* 994 *filiæ ibid. Deorum dona data ibid.*
Harpyiæ rapaces 719 *Iouis canes ibid. Stymphalides dictæ* 718 *vbi habitarunt* 719 *à Boreadibus pulsæ* 721 *casæ ibid.*
harpyiæ vbi se occultarunt ibid.
harpyiarum parentes 718 *nomina, ibid. forma* 719 *etymologia* 721
hebræorum prima vera religio 10
Hebe Dia vocata 141 *vxor Herculis, ibidem quid sit, ibidem inuētuti præfecta* 140 *pincerna*

cerna Iouis, ibid à poculis remota ibid. cur filia Iunonis 141 *cur soror Martis, ibid.*
hebes parentes 210 *filij* 141 *aram cum Hercule communis, ibidem*
Hecate venefica 559 *lucifera* 237 *Brimo, ibid. regina inferorum* 241 *angelus vocata, ibidem à venefico inuocata* 240 *vnde dicta* 238 *quid sit* 237 *exposita* 239 *educata, ibidem canicida & caniuora* 238 *triuia vocata ibidem triformis* 238 *sordida* 239 *cultа* 241 *foribus præfecta* 239
hepates parentes 236 *forma* 237 *canes, ibidem sacrificia* 240 *victima* 238 *officia* 239 *cœna ibid inuenta* 559
hecates crudelitas 241 *allegoria* 242
hecata trigla dicata 347
hecatæa phasmata 241
hector vbi sepultus 78
hectoris ossa requisita ibid.
hæreses antiquitus castigabantur 62
hæresium causa 320
hedera à quibus 477
hedera vbi inuenta 495
hedera Baccho sacra 478
hedera cur Baccho sacra 485
helena insula 657
helena rapta à Theseo 654
helena parentes 653 *forma ibidem nutrix* 1008 *filij* 657 *procorum nomina* 1008 *coniuratio ob nuptias* 654 *mors* 658 *flamma lætifera & salubris nautis* 849
helenij herba vis 617
heliadum lacryma in electrum 544
heliopoli vrbs Ægypti 525
heliotropium ex Glytie 816
hellanodice iudices Olymp. 413
helle ex arietis delapsa 590 *sepulta* 591
hellenes Graci dicti 310
hellespontus vnde dictus 590
henëti vnde dicti 676
hera Ceres vocata 505
hera sacrificia 53
heraclea vrbs deleta 678
heracliti opin. de princip. 76
hercules Acheloum vicit 681 *Albionem & Borgionem occidit* 682
Alcestim in vitam reuocauit 686
Alcyoneum cecidit 682
Angues duos suffocauit 677
Amycum & Mygdonem vicit 676
Antæum suffocauit 680
Aprum Erymanthi occidit 673
Aram 12. diis erexit 683
Augiæ stabulum purgauit 674
Astrologiam didicit 619
Aues Stymphalides expulit 674
Aurea mala reportauit 680
Baltheum Amazonis cepit 676
Bebryciam deuastauit ibidem
Busirim de medio sustulit 681

Cacum occidit ibidem
Cerberum eduxit 685
Cercopas profligauit 688
Ceruam aripedem cecidit 672
Cicadas fugauit 683
Clauam Mercurio consecrauit 683
Cœlum sustinuit 330
Columnas posuit 678
Coon subiugauit 681
Cygnum occidit ibid.
Dercylum & Albionem cecidit 678
Diomedis equos cepit 676
Emathionem obtruncauit 681
Erycem trucidauit 638
Geryonis boues cepit 677
Gigantem trucidauit 639
Gigantes è sanguine leonis Nemæi interemit 682
Herginum & copias cecidit 670
Hesionem liberauit 677
Hydram Lernæam cecidit 672
Inferorum bubulcum trucidauit 684
Insaniuit 687
Lacinium vicit 681
Leonem Citheroneum occidit 669
Leonem Nemæum obtruncauit ibid.
Linum occidit ibid.
Lycum oppressit 671
Neptuni filios trucid. 683
Nessum transfixit 689
OEchaliam subiugauit 686
Olympia instituit 674
Omphala seruiuit 688
Poculum à Sole accepit 317
Prometheum liberauit 681
Patriam defendit 670
Protei filios occidit 677
Puellas quinquaginta vna nocte constupratit 670
Pyrechmum profligauit 682
Saurum obtruncauit 681
Sarpedonem Neptuni cecidit 679
Saturno sacrificauit 64
Siculos debellauit 679
Taurum Marathonium idem deuicit 676
Thiodamantem occidit 693
liberauit 684
Troiam cepit 677
Triduum latuit in ceto 819
Hercules pellem leonis gestauit 669 *omnium laborum obliuiscitur* 683 *se in pyram conijcit* 689 *inter Deos relatus est, ibid. suos filios trucidauit* 670 *Iunonis lac suxit* 133
Hercules currelictus ab Argonautis 583 584
Herculis parentes 664 *claua in arborem* 684 *cognomina* 594 *filij* 671 *forma* 669 *fratres* 666 *insania* 671 *inuenta* 691 *magistri* 668 *Chiron educator* 668 *natiuitas* 666 *nomen* 671 687 *patria* 665 *sacrificia* 694 *sacra fœminis vetita, ibidem socij* 686 *victima* 694 *vitia* 687 *voracitas* 691 *vxores* 686
Herculis reliquiæ 303 *nomen* 696

Herculi sacra populus 684 *sacrificandi ritus* 694
Hercules plures 690
Heri taciturni sacra 219
Hermaphroditus Mercurij filius 385
Hermionenses Charonte immunes 197
Hesychus heros 41
Hesichidæ qui fuerint *ibidem*
Hesione cur ceto exposita 165
Hesperia unde dicta 229
Hesperidum parentes 679 *nomina* *ibidem horti* 722 *mala aurea, ibid. locus ibid. draco custos* 723 *cornu* 501
Hesperis filia 724
Hesperus in stellam versus 319
Hiera insula 148
Hierax in accipitrem versus 890
Hippa Bacchi nutrix 474
Hippocrene fons 942
Hippodamia victa à Pelope 797
Hippodamia proci 798
Hippodamia nuptiæ *ibidem*
Hippolytus Thesei 730
Hippolyti cædes 164
Hipponium urbs Siciliæ 243
Hispania unde dicta 447
Homeri consilium in poemate aurea catena 7 138
Homines cædebantur in sacris 66
Homines Saturno cæsi 63
Homines in lapides versi 606
Hœdorum sidera 599
Hœdorum ortus *ibidem*
Hora unde dicta 413
Horarum parentes 412 *nomina* *ib. officia* *ibidem*
Horti Iasonis 570
Hyacinthus casus 344 *sacer Apollini* 364
Hyades inter sidera 326
Hyadum nomina *ibidem*
Hyadis etymologia, ibid. numerus *ibidem*
Hyes Dionysus *ibid.*
Hydromantia Nerei 149
Hydrophoria 431
Hygia Minervæ filia 303
Hygiæa uxor Æsculapij 369
Hyla captus ab Hercule 693
Hylus Herculis filius, *ibid.*
Hymni à quo inuenti 761. 762
Hymni Hyagnidis inuentum 610
Hymnorum forma 55
Hyperionis parentes 525 *insignia* *ibidem*
Hypsipyle pietas in patrem 428

Iacchus Bacchus est 496
Iamba sales 245
mbi versus reperti *ibid.*
Iamidarum diuinationes 350
Ianus bifrons 118
Iani liberalitas 113
Ianuarius Lenæo dictus 490
Iapetus Gigas 309
Iapetus cum Saturno regnauit 111
Iapetus unde dictus 317
Iapyges qui essent 716
Iapygia unde dicta *ibidem*
Iason amatus à Cerere 178
Iasonis parentes 501

Iaso filia Æsculapij 369
Iason educatus 580 *ad aureum vellus missus ibid.*
Iason vellus aureum cepit 583 *incolumis redijt* 585 *unde dictus* 580 *iuuentuti restitutus* 587 *Creontis filiam duxit* 593
Iasonis parentes 571 *socij* 581 *filij* 574 *nauigatio* 596 *mors* 587 *templum ibidem*
Iasonis horti ubi & cur 570
Iasoni proposita pericula 583
Icari mors 771
Icarium mare 483
Icarius cæsus ob vinum ibidem
Ida mons ubi sit 79
Idea insula Creta dicta 98
Ignauia ut pingebatur 790
Ignis à quo inuentus 58
Ignis ereptus hominibus 311
Ignis restitutus ibidem
Ilithyia Lucina 287
Illyrus unde dicta 973
Imagines Deorum nulla Persis 13
Imagines Deorum nulla Romanis ibid.
Imagines sanctorum ut habenda 14
Imperandi desiderij vis 85
Imperantium conditio 868
Imperatoria virtutes 59
Impietatis pœna 928
Impunitas scelerum 107
Inachi parentes 910 *uxor ibidem filij ibid ortus ibidem*
Indus vitis & ficus inuentor 503
Inferi à quibusdam negati 275
Inferi malorum autores 48
Inferorum indices 209
Inferorum descensus 197
Inferorum sacrorum tempus 39
Inferorum sacerdotes & vestes 43
Inferorum victima 39
Inferis cur sacrificaretur 42
Inferos esse ut necesse est 275
Inferos qui viui adierint 197
Inferiæ mortuorum anniuersaria 46
Ingenium hominum quale 91
Ingeniorum bonorum natura ibidem
Ingrati omnes sordidi 172
Iniustitia origo & vis 648
Ino Melicertam iugulauit 823 *in mare insiluit* 431 *facta Dea maris ibidem Leucothea vocata ibid. Mututa est* 824 *sepulta ibi, credita præesse nauigantibus ibidem*
Inus parentes 812 *in Indis in Phrixum* 590
Insignia armorum inuenta 500
Insula beatorum ubi essent 170
Io sacerdos Iunonis 889
Io in vaccam versa 889 *ab Argo custodita ibidem jcortum fuit* 889 *in hominem rediit* 891 *tempestatibus præfecta, ibid. rapta* 891
Ius parentes 889 *filius* 891
Ioluus reuixit 696
Ionium mare 890
Iophon oraculorum interpres 601

Ioppe vrbs vnde dicta 892
Iouis parentes 78 *patria* 79 *nutrices* 18 *fratres* 84 *tres oculi* 105 *nomina ibid. auaritia* 67 *crudelitas, ibidem malitia* 71 *temeritas* 69 *perfidia ibid. libido* 94 *mendacia* 69 *inuenta* 71 *filij* 94 *filiæ preces* 91 *forma ob amores* 91 *adiutor Briareus* 88 *concubitus* 94 *custodes* 88 *pericula* 72 *sortitio* 89 *cognomina* 97 *vxores* 90 *filia Lasio* 71 *victoria in Titanes* 98 *filius Æacus* 210 *planeta vis* 104 *sacrorum varietas* 35 *Dodonei oraculum* 108 *ara sublimes* 22 *victima* 60 *Lycæi templum* 28 *Politi sacra* 55 *fabulæ explicatio* 105
Ioui assidet Eunomia 18 *quercus sacra* 98 *aquila dicata* 108 *vota concepta* 97 *cœlum obtigit* 89 *assessor pudor* 90 *assidet æquitas ibid. diuini honores habiti* 95
Vide Iupiter. 83
Iones plures 83
Iones reges vocati 77
iphicli celeritas 666
iphigenia mactata 65
iphigenia fit Hecate ibid.
ira vis 900
iris nympha Iunonis 135 *quid sit* 900 *quid significet* 901
iridis parentes 899 *officia ibid. forma* 901
Isis Ceres dicta 121
Isis Vibores 54
Isis Dea culta 892
isidis statua 892 *inuenta* 354
isidi vituli dicata 892
isidi sacer anser 383
isthmia instituta 430
isthmia in honorem Melicertæ 823
isthmiorum præmia 430 431 *vnde dicta ibid. tempus ibid. victorum honor ibid.*
istri fluuij cursus 582
italia Saturnia dicta 114
italia vnde dicta 678
italia Saturno sacra 124
ithomata sacra 77
ityn in phasianum versus 734
iudæorum Dij 17
iudices inferorum 210
iudicia temeraria vt sint calamitosa 913
Iuno ab Hercule vulnerata 73 *ab Horis educata* 131 *fit vacca* 134 *fit virgo quotannis* 132 *à cuculo decepta* 131 *ab Oceano educata* 809 *fit Iouis coniux* 133 *nuptiis præfecta* 132 *ridiculè decepta ibid. lac Herculi præbuit* 133 *vbi culta ibidem suspensa à Ioue* 13. *Venus dicta* 135 *Herculi infusa ibidem à pauonibus vecta* 135 *subuentaneum peperit* 132 *sellæ alligata* 144 *diuitiarum Dea* 134 *à Ioue ligata ibid.*
iuno cur timoris Dea 137 *cur in Samo nutrita ibid.*

cur ab Horis educata, ibidem cur Vulcanum peperit ibid. cur Iouis coniux, ibid. cur à Ioue ligata 138 aeris vis est 137
Iunonis parentes 130 nutrices ibid. filij 132 pellices 134 patria 130 nympha 135 pictura 133 ludi ibid. cognomina 136 dos 679 victima 61 sacrificia 131 templum sine tecto 138 adulta sacellum, ibid. statua forma 133 nuptialia sacra 132 odium illustres fecit 134 pellices è templis eiecta 134
Iunonis allegoria 136
Iunoni sacra victima 134 sacra fiunt ante nuptias 132 sacra auis 134
Iupiter vbi natus 79 vbi lotus 78 vbi educatus 83
Iupiter educatus ab apibus 80 à capra ibid. à Neda & Ithone 81 ab Amalthea & Melissa 106 ab Adrastea 81 ab aquila ibi. à fortuna ibid ab vrsis 83 à Thisoa, Neda & Agno 81 à columbis 82
Iupiter quomodo seruatus 80 patrem in regnum restituit 113 paternas insidias sensit ibid. Thetidem compressit 296 in Olymp. versabatur 95 inuentores rerum honorauit 96 patrem insecutus est 72 mortuus est 29 Parcis est inferior, ibidem mortalis est ibidem, barbatus 96 ambitiosus 90 Ægiochus 84 paterna genitalia abscidit 89 reges instituit 88 Metim uxorem deglutiuit 91 Themim duxit ibid in aurum versus 805 in cuculum versus 92 Iunonem duxit 91 grauidus Palladem peperit ibid. in cygnum versus 92 diuinos honores assecutus 89 Idaus 79
Iupiter quid sit Platonicis 124 cur in varias formas 109 cur à Saturno non esus ibidem aur sempiternus 20 cur à Vesta educatus 106 cur Olympius 93 cur Deus habitus 99 omnium autor 18 aer creditus 99 motus aeris ibidem ignis regio 100 ignis autor omnium, ibidem aether 100 planeta benignus 101 sol ibidem stella ibidem cœlum 103 fatum 101 anima mundi 103 diuina prouidentia 20 supremus 104 dator bonorum ibidem sine auribus 108 quatuor habet aures ibidem pater hominum & Deorum 157 mas & fœmina ibidem Cecrops, ibidem Ammonius 96 Idaus 80 Olympius 103 infernus 105 tres oculos habet ibid.
Vide plura in Iouis.
Iurantium in fœderibus ritus 654
Iurantium mos 655
Iustitiæ partes 307
Iustitiæ vis 308
Iuuenes plerumque inepti præ-
sellun

fœturis 546
Ixion ad inferos deiectus 614
Ixionis parentes 613 *crudelitas, ibid. expiatio* 614 *filij, ibid.*
ixionis supplicium 614
ixionis cum nube congressus, ibid.
iynx Medea magistra 447
iynx in auem versa 561
iynx Iasonis socia 889
iynx auis *ibid.*
iyngis parentes 561
iyngis vsus in veneficiis, ibid.

L

Labyrinthus Ægypti 719
Labyrinthus Creta 556
Lactea via facta 133
Lactuca vis 389
Ladon draco Hesperidum 723
Lasio Iouis filia 71
Lamia Sibylla dicta 742
Lamia quæ dicantur, ibid.
Lamia malitia *ib.*
Lampadophoria 323
Lampsacenorum morbus 519
Laomedon impius 171
Laomedontis calamitas 165
Lapithæ dicti 342
Lara nympha lingua casa 194
Lara sacra, *ibid.*
Lares quid essent 294
Larium parentes *ibid.*
Laribus canes dicati *ibid.*
Laribus oblata in sacris 295
Larissa vnde dicta 535
Larunda culta 294
Laseris bonitas 536
Latium vnde dictum 72
Latona vnde dicta 965 *Iunonem fefellit ibidem in coturnicem versa* 964
Latona nutrix Apoll. & Diana 340
Latonæ parentes 962
Latonæ terra infesta 963
Latonæ templum 964
Latonæ filij 961. *palma* 349
Laurus è nympha 340
Laurus vbi inuenta 350
Laurus Apollini sacra 349
Laurus præmium Delphicum 357 *præmium Pythiorum* 428
Laurus fulmine non tangitur 350 *cur dicata Apollini* 349
Lauri vires 350
Lazi Colchi 585
Leda ouum peperit 92
Ledæ ouum datum seruandum 1008
Leges inuentæ 512
Legis bonum Dei & vis 161
Legum obseruantia antiquitus 115
Legum multiplicitas damnosa 116
Lemnos Vulcano sacra 144
Lemnia graueolentes 387
Lemniadum facinus *ibi.*
Lemnia terra vis 144
Lena, nympha torcularium 487
Lenæa sacra 490
Lenæo mensis Ianuarius: *ibid.*
Leones ab Hercule victi 670
Leones Vulcano sacri 150
Lesborum diuinationes 351

Lethæi fluuij quatuor 278
Lethe fluuius 234
Lethe cur bibebatur 279
Lethius fons 683
Leuca fons fœtidus 89
Leucadia victima 67
Leucadia petra vis 390
Leucippus amatus à Daphne 250
Leucosia insula dicta 747
Leucosyri qui essent 585
Leucothea aurora est 826
Lex regina ciuitatum 160
Libamina prima quæ essent 31
Liber pater 495
Liberalitas regia virtus 172
Libido Clisophi Selymbriani 781
Libidinis vis 919
Libya vnde dicta 810
Libye vnde dicta 94
Libye dea 14
Libyce fabulæ 5
Ligures vnde dicti 677
Ligna deorum sculptorum 781
Martis 27
Ligna sacris apta 27
Ligna sacrorum Bacchi ib.
Ligna sacrorum Veneris ibidem
Herculis ibid.
Lignatores sacrorum 28
Lignatorum munus ibid.
Lilia candida facta 133
Limniades stagnorum dea 732
Lingua concha Veneri sacra 378
Lingua Mercurio sacra 36
Lingua vltimæ sacrorum ibid.
Linus vnde dictus 347
Linus victus 349
Linus elegos inuenit 347
Linus ab Hercule occisus 346
Lini parentes ibi.
Lini discipuli ibi.
Lini inuentum 695
Lipara habitata 856
Lipara dicta ibid.
Lipara insula Vulcani 148
Lipara Meligunis 972
Lotus in loton arborem 518
Lucerna per annum ardens 780
Lucifer solis prænius 547
Lucina debilitat 188 *Lysizona* 285 *vna è Parcis* 204 *vbi nata* 286 *vnde dicta* 140 *eadem Diana* 264 *culta* 288 *Prothyræa* 287
Lucinæ parentes 286 *officia* 287 *imago* 288 *nomina* 286 *reuerentia* 287 *sacerdos* 289
Lucinæ sacrum dictamnum 284 *miraculum* ibid.
Luctus honor Proserpinæ 245
Ludi varij Græcorum 451
Lumina sacris addita 33
Luna habitari credita 256 672
Lunæ aeris vxor 251. *in curru vecta* 250 *cornuta* 251. *mas & fœmina*, ibid. *lumen vt accipit* 256 *Iunoni opem tulit in Hercul.* 669. *Pana amauit* 257 *Diana dicta* 260 *veneficijs sæpe facta* 252 *obit & fit Sydus* 333

Luna

Luna parentes 249 *sagitta* 251 *vires* 254. *defectus* 251 *remedia eclipsium* 254 *magnitudo* 255 *obseruatio* 252 *victima* 257 *officia* 255 *natura* 256 *vestes quales* 250 *miraculum* 253 *defectus ut fiant* 234 *defectus quis prior obseruarit* 254 *equi* 250 *ortus* 251 *sacrificia* 66 *Phœbe dicta* 250 *etymologia* 258

Lunam detrahere quid sit 253

Lupercalia 979

Lupus Martis & Apollini sacer 258

Lupi ex hominibus 979

Lusitania vnde dicta 477

Lusius fons 77

Lustratio quid sit 42

Lustratio per sulphur 48 *per porcellos* 54 *per sal ibidem, per aquam* 49 *per cepas, ouas, manides ibid.*

Lustrationes agrorum 50

Lustrationes pollutorum 51 *precantium ibidem*

Lustrationes vasorum sacrorum 48 *locorum ibidem*

Lustrationum differentia 51 *caussa ibid. ritus* 15

Lyæus vnde dictus 495

Lycaon in lupum 979

Lycaonis parentes 978 *inuenta, ibid tempus, ibidem. filij in lupos* 979 *filia in vrsam* 980 *filiorum nomina* 432. 979 *filius* 327

Lycosura vrbs 979

Lynceus perspicax 846

Lycurgi calamitas 477

Lydia Mæonia dicta 694

Lygodesma victima 66

Lyra à Mercurio inuenta 346

Lyra Orphei inter sidera 757

Lyra etymologia 436

Lysizona Lucina 264

M

Macaria vrbs condita 980

Macaria insula dicta 660

Macedonis insignia 500

Macedonia vnde dicta ibid.

Machaon Medicus 369

Macris Bacchi nutrix 119.

Macris Sicilia dicta ibidem

Manades vnde dictæ 479

Magicæ artis vires creditæ 569

Magicis artibus repugnantia 241

Magna mater quid sit 95

Magnæ matris tibiæ sacris add. 611

Magorum diuinationes 350

Malitia suprema nõ diuturna 70

Mania nympha culta 294

Maria nominata variis nominibus 811

Mare Eoum 329 *Æthiopicum ibid. Atlanticum ibid. rubrum ibid. mortuum, ibid. Erythræum vnde dictum* 804

Mare mediterraneum 855

Maris fluxus & refluxus 811

Marinorum Deorum victima 37

Maronea vrbs vnde dicta 500

Marsi vnde dicti 562

Marsi ab Angitia docti 567

Marsya in fluuium vers. 511

Marsya fluuius dictus, ibid.
Marsya victus 612
Marsya parentes 610 *tempus ibidem*
Marsya tibicen præstans 611
Marsya supplicium ibidem
Mars capitis causam dixit 158 *vulneratus fuit, ibidem, cultus in Thracia* 159 *quid sit* 161 *sol creditus* 162 *vis ignea, ibidem, arma inuenit, ibidē, ligatus* 73 *Adonim occidit* 521 *tyrannus* 159 *captus à Vulcano ibidem*
Martis parentes 157 *nutrices* 158 *uxor Neriene, ibidem, filij, ibidem, equi, ibidē, currus, ibid. simulacrum* 161 *comites* 159 *adulterium* 151 *inuentum* 162 *cognomina* 169 *victima* 58 *sideris vis* 115 *auriga Bellona* 158 *Allegoria* 160
Marti homo cadebatur 65 *lupus sacer* 158 *picus sacer, ibidem. gramen sacrum* 158 *canis sacer, ibidem gallus sacer ibidem vultur sacer ibidem*
Matragyrta qui essent 957
Matuta Ino est & aurora 826
Mausolus Solis filius 531
Mecionica vis 166
Medea in custodiam tradita 242 *Iasonem amauit* 562 *Peliam occidit* 573 *Æsonem coxit* 587 *Glaucum vsit* 574 *agnum ex oue fecit* 572 *Bacchi nutricis coxit* 587 *Theseo insidiata est* 576 *Athenas adiuit, ibidem patri imperiū recuperauit, ibidem, Herculi nupsit* 577 *Achilli nupsit* 989 *Æea vocata fuit* 567 *veneficiorum peritissima* 570 *Lemniadibus insidiata ibid.*
Medea parentes 567 *veneficia* 568 *crudelitas ibid. nomen* 576 *facinora* 569 *filij cæsi* 574 *inuenta* 575 *mors ignota* 577 *soror Angitia* 567 *soror Chalciope, ibid. humanitas* 242 *fuga, ibid. nuptiæ factæ Corcyræ* 570 *aræ duæ* 571 *astutia mira ibid.*
Media vnde dicta 577
Medicina inuenta 367
Medicinæ initium 368
Medorum diuinationes 350
Medusa occisa 738
Medusæ parentes 736
Medusæ sanguis in serpentes 646 *Caput in saxa vertit* 737 *Capilli in angues, ibid. Caput gestamen Palladis, ibidem*
Medusæ vis ibid.
Medusæ plures vocatæ 736
megara vnde dicta 736
meganira Cererem excepit 245
melas fluuius Nilus 166
meleager cæsus ab apro 708
meleagri socij in aues 716
melagri vita in titione 726
meleagrides aues 923
melicerta artem memoriæ inuenit 430
melicerta Palæmon 431

melicertæ

Melicerta casus 430
melicerta certamin. pramium 431
meliguris insula 148
melissa Oreadu inuenta 462
melita insula & oppidum dictum 690
memnon in auem versus 551
memnonis parentes 550 *patria ibid. militia ibid. regia ib. ensis, ibid statua mira* 551 *columna mira* 552 *mors* 550 *sepulchrum* ibid.
memnonia aues 551
mensaria ciuitas 980
mentha in herbam sui nominis 174
Mercurius vbi educatus 432 *vbi natus, ibidem, lac Iunonis suxit, ibidem, fur eximius* 343 *Cupidinem vicit* 431 *Argum occidit* 439 *domi custos, ibidem, pastorum deus* 435 *prastigiorum inuentor, ibid. fit hircus ob Penelopen* 444 *furum deus* 433 *nautarum deus* 437 *palastritarum deus, ibidem eloquentiæ deus prafectus* 434 *somniis prafectus* 437 *terrestru Deus* 418 *morientibus prafectus* 433 *lyram inuenit* 346 *belli & pacis minister* 433
Mercurij parentes 432 *nutrix ib officia* 434 *furta ibid. pictura ibid. simulacrum ibid. victima* 440 *sacrificia. ibid. cognomina, ibid filij* 440 *inuenta* 437 *virga* 434. 436 *cabena aurea* 443
Mercurio gallus assideb 433 *dies dicatus* 437 *boues p sacris sacrat* 347 *portulaca sacra* 5 *lingua sacra* 36
Mercurij Trismegisti artificium 218
Mercurij plures 433
Mercurialium certaminum pramia 431
Mestra prastigiorum peritæ 5
Metalla qua quibus dicata 5
Metalla astris attributa 2
Metalla inuenta 31
Metallorum natura 2
Metis Iouis uxor deglutita 9
Midas tacta in aurum vertit 997 *auro Pactolum inficit, ibid. iudex à Phœbo electus* 998
Midæ parentes 997 *liberalitas ibid allegoria* 20
Midæ aures a ini iniunctæ ibi
Miletus vnde dicta
Mimallones vnde dictæ 479 *miracula. ib. cornua assumebant* 485
Milonis Crotoniatæ vires ingnes 4
Minerua cur armata 333 *olea inuenit* 307 *Iouis astriti* 297 *alata* 298 *semper vi* 300 *belli inuentrix, ibid lum inuenit* 300 *ædificia perit ibid. tibias reiecit vim Vulcani deuitauit Palladem cæsdit* 96 *dicta est à Pallade, ibid. Pallade eadem* 295 *Alalcomenæ* 296

Minerua quid sit 308 *cur dea credita* 298 *cur Pallas appellata ibid. cur populatrix* 304 *cur armata, ibid. artium inuentrix* 302 *uisa* 302
Minerua parentes 269 *Dadala nutrix, ibid. cognomina* 303 *filia, ibid. domus* 166 *uictima* 304 *certamen uirginum in honorem* 297 *sacrificia* 298 *Aleæ delubrum* 23 *armatura* 306
Minerua sacra nocturna ibid. sacer draco ibid. numerus septenarius sacer 296
Minerua plures ibid.
Minos iudex animarum 210 *quou fuerit* 209 *rex Creta ibid. iustus fuit* 209 *Iouis filius* 94 *rex inferorum* 210 *Ioui discipulus*
Minois parentes 208 *officium* 210 *filij, ibid mors ibid.*
Minoi regnum delatum 209
Minotaurus natus 555
Minotauri forma 728
Minya unde dicti 587
Mola quid esset 31
Molarum usus 31
Molere triticum quis inuenit 509
Moly herba uis 592
Momus iudex electus 1011 *omnibus inuisus, ibid opera deorum carpit ibid.*
Momi parentes 1011 *officium ibid.*
Mopsi diuinatio 353
Mors noctis filia 230 *alata* 231 *inferorum satelles* 230 *implacabilis* 231 *donum Dei* 904 *malorum remedium* 211 *somni soror* 230
Mortis figura ib. uictima, ib. beneficia 231. *sacrificia, ibid. parentes* 230 *uis* 819
Mortuorum honor capilli 43 *uictima captiui* 44 *res carioes usta, ibid. uictimæ* 45 *ultima dona, ibid. animæ ut uocabantur* 48 *fores cypariſſo ornabantur* 46 *anniuersaria inferia* 46
Mortui ut uocabantur ibid quamdiu lugebantur 44
Mortuus sanguis oblatus 46 *obolus in os includebatur* 197
Morta una Parcarum 204
Motacilla ueneficiis apta 561
Mulieres malorum causa 919
Mulierum conditio 921
Mulus piscis Dianæ sacer 347
Mundus creatus creditus 105 *mundus æternus creditus ibidem*
musa tres primùm cultæ 761 *semper castæ* 766 *Sirenas uicerunt* 705 *sphærarum anima* 768 *quæ fuerint* 500
Musarum parentes 761 *nutrix* 261 *præses Apollo* 316 *nomina* 761 *inuentæ* 762 *filij ibidem. amores* 765 *officium* 764 *aues* 767 *uis* 767
musis loca dicata 766
musæa ludi uocati 761
musica instrumenta addita sacris 133
musica uis diuina ibidem
musica poematis adhibita 6

Musica cum sacris addita 969
Musica Dei inuentum 349
musica nunc effœminata *ibid.*
musica vis 6
musici moduli 346
Mycena vrbs vnde dicta 804
mygdonia Niobe 60
myletus molere inuenit 510
myrica grata Apollini 361
myrica vsus *ibid.*
myrice diuinatio *ibid.*
myriophyllum herba 989
myrmidones è formicis 212
myronis vacca mira 786
myrrha in arborem versa 520
myrtilus quis fuerit 799 *victus à Pelope* 800
myrtili fraus 799
myrtoum mare 800
myrtus Baccho sacra 390
myrtus Veneri sacra *ibid.*
myrtus Cereri sacra 508
myscellus Crotonem condidit 246

N

Naides Adonim nutriuere 521
Naides nymphæ vnde dicta 465
Napea saltuum dea *ibid.*
Naphtha vis 574
Narcissus ab Echo amatus 1000 *in florem versus, ibid. quid significat* *ibid.*
Narcissus quibus coronis aptus *ibid.*
Narcissus sacer Baccho 478 *sacer Eumenidibus* 220 *sacer Proserpinæ, ibidem sacer Plutoni* 174 *sacer Cereri* 508
Narcissi parentes 1000 *soror ibid.*
Nauium pictura 918
Naxos vnde dicta 472
Naxos Dea vocata 495
Naxos Baccho sacra *ibid.*
Neapolis vnde dicta 746
Neda nutrix Iouis 18
Negretus fons 234
Nemea certamina vbi 428 *à quibus instituta* 429 *cur instituta* 430 *funebria erant* 429 *vnde dicta* 430
Nemeorum iudices, *ibid.* *præmia* 429
Nemei pugnatores *ibid.*
Nemesis Adrastea vocata 1008 *sit anser* 1008 *alata* 1009 *quid sit* 1010
nemesis parentes 1007 *insignia* 1008
nemesis officium 1009 *forma* 1010
nephalia sacra 382
nephalia ligna *ibid.*
nephalia Dea *ibid.*
nephele dea credita 592
nepheles astus in Phrixum 590
neptunus proselytius 911
neptunus insularum imperator 163
Neptunus Laomedonti seruiuit 164 *Troiam extruxit,* *ibidem equum repecit* 171 *inuenit equitare* 163 *equus Cererem compressit* 221 *quid sit* 169
neptuni parentes 161 *Educatio ibid.* *forma, ibid.* *vxor ibidem comites* 169

triden 170 *templa magnifica* 167 *cognomina* 167 *officia, ibidem filij* 165 *currus* 164 *equi*, *ibidem*, *victima* 37

Neptuno mare obtigit 89 *Thunnus sacer* 168 *Pompilius sacer* 347 *cœlestes pisces dicati* 168

Nereus vates 832 *in varias formas* 832 *educatus* 833 *maris Deus ibid. hydromantia peritus* 149

Nerei parentes 831 *filiæ* 833

Nereides circa currum Tritonis 834

Nereides quæ essent 465

Nereidum officium 561

Nereidum parentes 813 *numerus ibidem, nomina* 815 *capilli* 833 *anes ibidem*

Neriene uxor Martis 148

Nessi astutia 689

Niceta sententia de mundo 257

Nicopolis unde dicta 746

Nilus Melas dictus 166

Niobe in saxum versa 605

Niobes parentes 602 *filij* 603 *arrogantia* 602 *nomina filiorum* 604 *filiorum cades* 603 *imago* 605

Niobæ plures 603

Nisus proditus 863

Nisyros insula 638

Noctilucas quid verè sit 59

Nox [illegible]*a* 228 *in curru vecta* 227 *mater omnium, ibidem, unde dicta* 230 *antiquissima* *Noctis parentes* 227 *filij* 229 *victima* 228 *officium ibidem*

Noctua sacra Minervæ 306

Numerus ternarius sacer 38

Nuptiarum fœcundarum author 864

Nuptias adeundi mos ibid.

Nyctelius Bacchus 496

Nymphæ matres fluviorum 464 *Panæ educarunt* 444 *Aristæum educarunt* 466 *Cererem educarunt* 465 *gregès Solis custodiebant* 529 *ministræ Circes* 560 *quid essent* 465

Nympharum parentes 464 *diuisio ibidem, vtis* 466 *officium* 560 *sacrificia* 60 *nominum explicatio* 465

Nysa vrbs à Baccho condita in India 480

Nysæa porta 502

Nysæus Bacchus vnde 495

O

Oaxia vrbs Cretæ vnde dicta 209

Oceanus initium rerum 809 *taurino capite ibidem. amicus Prometheï, ibid. quid esse putetur* 38

Oceani parentes 809 *vxores* 810 *filiæ, ib. motus ibid. frater Atlas* 329 *nomina filiarum* 810

Ocnus pro ignauia pictus 790

Ocyrhoe Chironis filia 374

Odores dæmonibus grati 34

Oedipus Sphingem vicit 1005 *vnde dictus ibid.*

Oenomaus procos occid. 799

Oenomai equi ibid.

Olea à Minerua inuenta 301
oleaster sacer Apollini 347
oleaster pramium Olympicorum 416
oleaster planta propria Alphei 189
oleum in sacris Plutonis 40
olei vsus multiplex 301
olenia capra 81
oliua fons 341
oliua veris 676
olympica certamina instituta 415
olympicorum certaminum tempus ibid
olympicorũ premium 415 *honor* 416 *vbi fierent* 418 *modi varij* 416 *quando cœperit* 417
olympicorum certaminum mutatio 410
olympus Iouis magister 98
olympus mons 80
olynthus vnde dicta 690
omphalus locus in medio terra 79
oracula ambigua 600
oracula varia ibid.
oraculorum interpres Iophon 601
orcus quis esset 175
oreada Brasia cur dicti 469
oreades comites Dianæ 462
oreades eadem Oreſtiades ibid.
oreadum parentes 461 *officia* 462 *nomina* ibid. *inuenta* ibid.
oreſte vrbs 941
oreſtes vbi educatus 940 *matrem occidit, ibidem patriam fugit ibid. absolutus in Areopago ibid ab Erinnybus agitatus ibid. digitum sibi arrosit ibid. Tauricam statuam raputt* 943 *comam in Tauris deposuit, ibid. sororem dat Pyladæ, ibid. Erinnyas placat, ibidem sanitati restituitur ibid.*
oreſtis parentes 940 *vxor* 941 *sorores* 943 *filij ibidem mors* 944 *ossa ibid. tabernaculum* 942
oreſti diuini honores habiti 944 *dies dicta* 942
oreſtia vocata ibid.
oreſticum Argos 942
orgia sublata 495
ori inuentum 164
Orion ab Aurora amatus 871 *Pleionem insectatus* 870 *Vriõ priùs dictus* 869 *tripater* 869 *Caudaon vocatus, ibid. super aquas incedens* 870 *cœcus factus ibid. lumen recuperat* 870 *Pleiades quinquennium insequitur ibid. Dianam violare conatur* 871 *à scorpio occisus, ibid. inter sidera relatus* ibidem
orionis parentes 869 *vxor* 870 *cædes* 871
orithyia rapta à Borea 859
orpheus ab inferis vxorem reuocat 756 *cur occisus* 757 *Bacchi sacra instituit* 501 *cantus Sirenas superauit* 747
orphei parentes 753 *præstantia* 758 *lyra inter sidera* 757 *tempus* 755 *inuenta*

ibid scripta ibid. allegoria 759 *sapientia* 756 *membra in sepulta* 755 *caput sepultum ibid. mors varia ibid.*
Orthria carmin. Arionis 300
ortygia Insula 964
orus Apollo dictus 346
oschophoriorum ritus 488
oscilla Bacchi imagines 492
osiris Bacchus 321
osiridis expeditio 589
Ouidij error 38

P

PActolus auro fluxit 997
Paon Æsculapius dictus 58
paones vnde dicti ibid.
paones quid essent 357
pasasa vnde dicta 595
palæmon Deus marinus 825 natator egregius 825
palæmonis imago 826 *sepulcrum ibidem victima, certamen* 825
pales pastorum Dea 344
palilia sacra 534
Pallas cur dicta 298 *semper virgo* 00 *Iouis filia* 96 *Tritonia* 305 *armata nata* 109 *Minerua est* 295 *diuersa à Minerua* 296 *à Minerua cessa ibi. Alalcomenia ibid Bacchum tuetur ab insidiis* 502
pallados parentes 95 *natalis dies ibid. clypeus* 299 *currus ibid scuti vis, ibid. armatura* 306 *inuentum* 299 *cognomina* 307 *allegoria* 304
Palladia quæ fuerint 296
Palladij vis 302
palladij opportunitas ibid.
palliata fabula 5
palma Pythicis victoribus posita 357
Palma Musis sacra 767
palma a quibus gestari solita 431 32
Pan dux nympharum 445 *nuntius Deorum ib. greges pauit ib. vbi educatus* 446 *Syringa amauit* 447 *in ariete versi* 448 *Tythonem irretiuit ibid. piscatorij Deus, ibid buccinator in bello Gigantico* 040 *Echo amauit* 447 *in hircum versus* 444 *à Cupidine lusa victus* 449 *fistulam inuenit, ibid. varicinia Apoll. docuit* 348 *vniuersa natura* 449
panes parentes 447 *forma, ibid. sacra, ibid. nutrices ibid furor* 448 *pictura* 445 *gestamen, ibid effigies* 446 *vis* 450 *filia Iambe* 245
panes plures 446
panicus terror 67
panathenæa sacra 145
pandionis parentis 982 *filij ibid.*
pandiones plures ibid.
pandora Vulcani 311
pandora formata 151
pannychius fons 214
papauer Lucina sacrum 514
papauera Cereri sacra 294 514
papauera Laribus sacra 588
paphlagon Polyphemi filius 973
parca quid sit 204

Parca Deorum scriba 204
Parcæ sunt tempora 206
Parcarum parentes 203. *spelunca* 203 *munus* 204 *nomina ibidem, sacrorum ritus, ibid. vis* 206 *allegoria* 207
Parentantium ritus 46
Paru electus infans 651 *ab vrsa educatus ibidem nutritus, ibidem iudex Dearum* 652 *Helenam rapuit* 656 *Deus nudas non vidit* 659 *vt Deus iudicauit* 307 *largitionibus corruptus* 65
Paridis parentes ibidem robur ibidem iustitia ibid. filij 655 *mors* 658
Parnassus vnde dictus 887
Pyrrhichium melos inuentũ 848
Pasiphae culta 556 *cur taurum amarit, ibidem Minos vxor* 555
Pasiphaes parent ibid filij 556
Passeres Veneri sacrati 312
Pastores reges vocati 345
Patra Area vocata 507
Patria cuiusque 111
Pauo Iunoni sacer 135
Pauo gemmatus Adriani 136
paupertatis mala 179
pax nutrix Plutonis 173
Peceutij pop. qui fuerint 716
pecunia animalia imprimebantur 918
pecunia vis 126
Pegasus equus Belleroph. 951
Pegasus natus è Medusa 738
Pelasgus Ioues filius 94
Pelasgi inuenta 90
Pelei innocentia 613
Pelei & Thetidis nuptiæ 374
Peliæ genus 580 *crudelitas* 570
Peliæ datum oraculi responsum 580 *filiæ* 573 *mors per fraudem Medeæ ibidem pelles pro ioculis vsurpatæ* 667 *pellices è Iunonis templo ejectæ* 134
Pelopis parentes 798 *filij* 800 *victor Hippodamiæ ibid. humerus ejus* 623 *humerus eburnus ibid sepulchrum* 801 *ossa in Graciam portata, ibidem duplex inuenta* 62
Peloponnesus dicta 800
Penates qui fuerint 290
Penatum officia 291 *etymologia* 290 *figura* 291 *sacra* 290
Penelope exposita 922 *vnde dicta* 923 *domo expulsa* 937 *à Mercurio compressa* 444
Penelopes genus 444 *fratres* 922 *parentes ibid. nuptiæ* 923 *astutia* 925 *filius ibidem sepulchrum ibidem*
Penthei calamitas 493
Pepromene vna Parcarum 204
Periclymeni vis 841
Perpendiculum inuentum 96
Persæ nulla templa habuerunt 1
Perseus Iouis filius 737 *disciplinam inuenit* 804 *ad Medusam missus* 803 *Atlantem in montem vertit* 328 *Medusam obtruncauit* 737 *Andromedem liberat* 751

Solis filius vbi regnauit 559
Perſei filij 804 *vxor ibid.*
Peſtilentia cauſa 545
Peſtilentia inſignes ibid.
Petri Victorij bonitas 957
Phaacia vnde dicta 165
Phadra mors ibid.
Phaethon curſum ſolis regit 543 *è cœlo cecidit ibid.*
Phaethon curſum ſolis obſeruauit 333
Phaethon Abſyrtus vocatus 566
Phaethontis allegoria 544 *parentes* 542 *caſus* 543
Phaethontiades in populos verſa 544
Phaethontiadum lachryma in electrum ibid.
Phalanx in ſerpentem 646
Phalanx militiam edoctus ibid.
Phalaris piſces Veneri dic. 347
Phaliſcorum religio doloſa 358
Phallica ſacra 489
Phallus quid ſit ibid.
phaſianus Gracis ignotus 587
phaſmata Hecates 241
phaſmata cur euaneſcant 238
philoctetes ſagittas habuit Her. 303
philomela & ſoror in aues 734 *Veris nuncia* 735
Philomela fabula 734
philyra vxor Saturni 375
phineus longaeus 719
phinei parentes 719 *filij ibid ſup plicium* 582
phlegra vnde dicta 638
phœbus vnde dictus 361
phœbi crudelitas 70
phœnicia vnde dicta 165
phorcides quæ eſſent 737
phorcinus parentes 836 *filij ibid.*
phoroneus ignem inuenit 314
phrixus per aeravictus 590 *arietem immolauit* 591
phrixi parentes 590 *filij* 592 *aries locutus* 591 *aries quid eſſet* 594
piaculum ſacrificantium 26
pica Baccho ſacra 478
pictorum opera memorab. 773
pictura præſtantia 773 *initia* 775
pictura colorum vu 777
picus Martí ſacer 158
pietas quàm bona ſit 172
pilumnus Iouis filius 94
pinarij Herculis ſacerdot. 29 *pinus ex Atte* 95
pinus ſacra Mineruæ matri ibi.
pinus ſacra Pani 445
pirene in fluuii m 262
pirithous adit inferos 201
piſa vnde dicta 311
piſcatorum Deus Pan 448
piſiſtratus tyrannidem occupauit 730
pithecuſa patria Gigantum 639
pithecuſa inſula 85
pithegia ſacra 490
planetarum vires 769 259
planipedia fabula 5
platanus genio dicata 292
Plato theologiam immutauit 15
platonis opinio de principiis rerũ 75 *de anima* 281

Pleiades anima cœlorum sunt 331
Pleiades inter sidera 870
Pleiades cur filia Atlantis 331
Pleiadum nomina 325 *locus* *ibidem*
Pleione Atlantis uxor 325
Pleiades aues 674
Plote insula Delos 340
Plota insula 710
Pluto Deus mortuorum 274 *Orcus* 175 *Proserpinam rapuit*, 174 *quid sit*, 40 *Dis vocatus* 176 *opum Deus* 173 *ubi habitaret* 174 *vulneratus* 73 *à Sisypho deceptus* 619
Plutonis parentes 173 *Pax nutrix ibidem claues* 174 *insigne ibidem equi ibid. regia ibidem, sacris oleum pro vino* 40 *curreus* 174 *victima* 58 *nomina* 200 *sacrificia* 174 *allegoria* 176
Plutoni infera obtigerunt 174 *sacra planta* *ibidem*
Plutonium os 175
Plutus diuitiarum Deus 177.178 *cæcus à Ioue factus* *ibidem*, *timidus Deus* 178 *perniciosus* 179 *oculatus* *ibidem*
Pluti parentes 178 *filij* 181
Poematis præstantia 7
Poematum scopus *ibidem*
Poematibus musica addita 6
Poeta adulatores 717
Poetica vis *ibidem*
Poetica fabula 8
Pœnitentia quorum filia 317
Politica fabula 5
Pollux tus vbi natus 844 *iuit cum Iasone ibidem. Amycum pugna occidit* 846 *Athenas vicit ibidem. ad Leucippi filias ibidem, recuperat Helenam ibidem causs fuit* 846 *cultus* 848 *fratri liberalis* 847
Pollux & Castor seruatores 845
Pollucis parentes 844 *inuenta* 847 *equi albi ibidem, victima* 850 *flamma nautis* 848 *filij* 846
Polluebantur qui 51
Polluti qui essent *ibidem*
Polluti non tangebant aras 51
Polydectes in lapidem 803
Polyidus vates 830
Polyphemus Galatheam amauit 973 *cæcus factus* 975
Polyphemi parentes 836 *uxor* 972 *victus* 894 *filij* 973 *mores ibid. arrogantia* 975
Pompilus sacer Neptuno 347
Pomum Discordiæ 652
Populus alba 189
Populus nigra *ibid.*
Porcelli lustrationum 50
Portulaca sacra Mercurio 432
Portus Herculis vocatus 682
Præsepe signum cœleste 456
Præstigiorum inuentor Mercurius 436
Preces impiorum quales 49
Preces Iouis filia 91
Preces quales esse debent 172
Priamus vnde dictus 65

Priamus ad Iouem confugit 105
riamo regnum delatum 597
Priapus vbi natus 517 *deformis* 518 *exul, ibidem, reuocatus* 519 *hortorum Deus* 519 *cultus ibid.*
Priapi parentes 386 *victima* 518 *simulachrum* 520 *portus* 519
Primi comitis laus 958
Primitiæ Vestæ sacra 86
Principum ingenia 142 *institutio* 717
Progne in luscinium versa 734
prognes parentes 733
prometheus omnes artes inuenit 301
Prometheus Iouem decepit 311 *homines fecit* 310 *in Cauca so vinctus* 312 *quis esset* 310 *Pandoram finxit* 151 *Titan ignifer* 150 *ignem detulit hominibus* 311 *accusatus* 313 *inuenit fœminam* 314 *à Ioue solutus* 317 *Oceano amicus* 810 *liberatus ab Hercule* 324 *rerum diuinarum contemplator* 224 *insidias aperit Saturno* 113
Prometheï parentes 308 309 *filia Titanis ibidem, vxores* 309 *fratres ibid filij ib imprudentia* 311 *supplicium* 312 *ara* 314 *aquila* 313 *statua* 150 *inuenta* 146 *allegoria* 313
prometheo ingrati homines 313
proselenus Arcadibus imperauit 25
proseleni Arcades dicti 25
proserpina non recuperata 5 *supermare lata* 244 *rapta narcissum colligens* 45 *à Theseo quæsita* 245 *alternè apud matrem* 246 *vnde rapta* 1 *quid sit* 97 *mortuorum regina* 245
proserpinæ parentes 243 *honores* 245 *victima* 247 *raptus* 243 *reuerentia* 244 *cognomina* 247 *etymologia* 249 *allegoria* 17
proserpina donata Sicilia 24
proteus in varias formas 837 *Deorum antiquissimus, ibidem nauigandi peritus* 840
protei parentes 837 *vxor ibid. calliditas* 842 *iustitia* 843 *filij* 837 *currus* 839 *aquitas cæsis filiis* 838 *potestas* 839
proteo mira vis 840 *par potestas* 841
prothyræa Lucina 287
pudor Iouis assessor 90
purgatio antiquorum 27
pylum condidit 580
pyra à propinquitore accendebatur 45
pyrenæi montes vnde dicti 690
pyromantia Vulcani 149
pyrrhichium melos inuentum 848
pythagoras vnum Deum censuit 15
pythagoræ opinio de principio 75 *opinio de anima* 278 *ludicrum in luna scribere* 253
pythagoricæ numeri 216

thia cur instituta 356 quando
coepta ibid. quando aucta 426
unde dicta ibid.
thiorum ludicra 356 tempus 407
praemium 357
thus Del. hi ibid.
thonatus 356 casus ibidem
Quercus Baccho sacra 478
uercus Cereri sacra 24
uercus Ioui sacra 108
uercus Rhea sacra 958
) Efluxus maris 811
Reges pastores dicti populorum 345
gum diadematis inuentio 501
gum assessores 109
gnantium furor 107
ligio anima ciuitatum 13
ligio Hebraorum 10
ligio Graecorum ex Ægypto ibid.
ligionis origo ibid.
ligionis antiquae exemplum 29
adamanthus iustissimus 209
ur exul 213 duxit Alcmenam ibid.
adamanthi parentes 94
emperantia 210 officium 995
a mater Deorum & hominum 59
e parentes 959 filij ibidem
urrus 953 effigies 958 socij 955 inuenta ibid. forma ibidem
acrorum ritus ibid. Galli sa-rdotes 955 varia nomina 58 sacrificia quando 955
spelunca religio 958 sacerdotes mendici 955
Rhea pinus dicata 95 quercus & vitis dicata 960
Rhodus unde dicta 342
Rhodi filij 53 parentes 326
Rhombus rota in sacris Rhea 960
Risus Sardonicus quid esset 65
Romanorum Dij 16
Ros Lunae filius 251
Rosa colorem mutauit 382
Rosa rubra ex alba fit 522
Rosa Veneri sacra 390
Sabazius Bacchi filius 470
Sacerdotes antiqui quales 62 193
Sacerdotum castitas 24 vestes 25 reuerentia 931
Sacra antiqua 536 ventis oblata 35
Sacra cantilenae quales 25
Sacrificantium puritas necessaria 25 castitas 16 purgatio 27 leges 41
Sacrificia caelestium 33
Sacrificia Iouis & Apol. sublimia 21
Sacrificia Iouis varia 35
Sacrificia in mari facta 37
Sacrificia Cereris 512 Cereris Phigalensis 54 Cereris Chthonia ibid. Caelestium 21 Eumenidum 42 fluuiorum 39 Herae Deae 53 Inferorum 39 Iouis Polici 55 Isidis Tithoreae 54 Minervae Machlyensis 297 Nympharum 466
Sacrificiorum causa 61

Sacrificiorum tempus 22 *lignatores* 28
Sacrificiis addita cantilena 34 *addita lumina* 33 *additum thus ibid. additi odores ibidem addita Musica* 35 *addita tibia* 61
Sacris aqua apta 31
Sacris Cereris vinum vetitum 41
Sacris Plutonis oleum pro vino 40
Sacrorum vltima lingua 36
Salamina vnde dicta 882
Samothracum dij 437
Samus dicta Parthenia & Anthemusa 130
Samus Iunonis patria ibidem
Sanguis offerebatur mortuis 46
Sanguinis victimarum vsus 32
Sanctorum imagines erigenda 39
Sapientia vis 105
Sapientum contentio de tripode 348
Salatia regio 715
Sardinia vnde dicta 690
Sardonicus risus 65
Saturnalia sacra 120
Saturnus patri virilia abscidit 72 *filios vorauit* 113 *num prior regnarit* 112 *in Italiam venit* 114 *in vincula coniectus* 113 *in tartarum detrusus* 118 *regnum Iouis concessit* 98 *in regnum restitutus* 113 *à Ioue captus* 85 *falcem inuenit* 119 *vir fuit sapiens* 11
Iuno acceptus 113 *Iouis ins*
diatus ibidem, sororem duxi
112 *patri insidiatus ibidem*
in equum versus 120 *victi*
à filio 85 *pro Deo cultus* 11
regnauit in Ægypto 1
Deus creditus 112 *tem*
putatus 106 *cur à Ioue liga*
tus 123 *Saturnus quid*
Platonicis 114 *Saturnus a*
chemiam tractus 126 *vbi r*
gnauit 98 *cur Cœli filius* 1
cur filios vomuit 106 *c*
virilia patri decidit ibid. etl
creditus 1
Saturni parentes 110 *frat*
112 *voracitas* 84 *aetatis b*
nitas 86 *aetas aurea* 87 *fi*
121 *pactio cum Titanibus*
inuenta 111 *victima*
fuga 72 *etymologia* 110 *s*
crorum ritus ibidem, Plan
125 *hostia humana* 120 *al*
goria 121 *bellum in Dio*
sum 111 *bellum contra Am*
nem ibidem, picturæ explic
126
Saturno Italia sacra
Saturnia Italia dicta
Satyri Bacchi socij 462 *anim*
sunt, ibid. vnde dicti ibid.
uitiorum amici ibid. cultu
Sileni sunt
Satyrorum parentes 454 *form*
insula ib
Satyris primitiæ oblatæ
Saxum Saturno oblatum
78

Scorpius inter sidera 871
Sculptorum ligna
Sculptorum Deorum materia 789.
Scutum Minervæ 299
Scylla versa in monstrum 863 *cocta revixit* 875 *suum patrem prodidit* 891 *in cirim versa ibid. ab auibus marinis vorata ibid. se in mare precipitat ibid. ab Hercule eversa* 867
Scylla parentes 862 *forma* 864 *canes additi* 863 *canes quid sint* 863 *mors varia* 863 *allegoria* 868
Scylla dua 864
Scythæ vnde dicti 105 *qui sint* 585
Scytharum Dy 14 *diuinationes* 350
Semele Cadmi filia 468 *vsta ib. in arca iecta* 469
Semeles pictura capilli longissimi 499
Septenarius Palladi sacer 298
Septimestres pueri cur viuant 286
Serapis cultus 606
Serapis quis fuit 606
Serpentes cur exuant senectam 314
Serpentum ortus 645
Serta inuenta 796
Sesonchoses equitare inuenit 164
Sicilia Corcyra dicta 119
Sicilia Macris dicta ibid.
Sicilia Cereri sacra 506 *horreum Romanorum* 248 *donata Proserpinæ* 246
Sicilia descriptio 113 *feracitas ibid.*
Sidera pro diis culta 10
Siderationum tempus 599
Sinus ebrius 456 *Bacchum nutriuit ib. captus ibid. Bacchi comes ibid.*
Silanus rex 503
Sileni patria 455 *forma ibid. asinus inter sidera* 457
Sileni plures 456 *vnde dicti* 503 *mortales* 456 *dæmones* 457
Silenorum statuæ 457 *parentes* 456
Simia ex hominibus 87
Simois Procustes Neptuni 430 *casus à Theseo* 728
Sirenes cum Musis certarunt 747 *nomina locis dederunt* 746 *musica instrumenta abiecerunt* 747 *perierunt* 750 *in saxa versæ ibid.*
Sirenum parentes 746 *locus ibid. forma ibid. musica instrumenta* 747 *nomina* 746 *cantus quales ibid. allegoria* 358
Sirenum insula ossibus alba 749
Sisyphus bella Troiana scripsit 621 *Plut. fefellit* 619
Sisyphi parentes 617 *filij* 618 *vxor ib. astutia ib. mors* 619 *supplicium* 619 *allegoria* 620
Smilax Baccho sacra 478
Smilax Cereri sacra 508
Socratis opinio de principiis rerum 78

Sol Veneris adulterium indicat 151 *quis fuerit* 689 *lucus quæstor* 527 *autor omnium* 56 *Deus creditus* 10 *Dei lampas* 525 *currum vbi mergit* 527 *in poculo nauigat* 55 *in lecto nauigat ibid. Titan dictus* 525 *f. amma coeuntes putatus* 57

Solis parentes 524 *equi* 527 *currus* 527 *boues* 529 *greges* 530 *filij ibi insignia* 525 *ciuitas ibid planetæ vis* 533

Soli currus paratur in oriente 553 *gallus sacer* 532 *agnus victima* 60 *aper victima* 521 *aurum tributur* 533

Soles plures 525

Sonitus alatus 232 *è cœlo deiectus* 237 *Iouem timet ibid. Lethes frater* ibid.

Somni parentes 232 *locus, ibid. officium ibi filij* 232 *beneficium* 23 *causa* 234 *ciuitatis descriptio ibid.*

Somnia vera 236

Somniorum porta 234 *forma ibid. vrbs ibid.*

Sosipolis cultus ob miraculum 289

Spermus nympha facultas 495

Spes quorum filia 232

Sphyngis parentes 1004 *forma ib. locus ib. immanitas ibid. mors* 1005

Sphingis victori præmium 1004

Stellarum anima quot 533

Staphyle in vitem versa 478

Staphylus Bacchi filius 495

Staphyli proneptum numera ibidem.

Statuariorum opera memorabilia 773.774

Statuæ quam Diis grate 782

Strongyle insula 148

Strophades vnde dictæ 720

Strophe & antistrophe moduli 35

Stymphalides aues 675

Stymphalidum forma ibid.

Styx vbi fuerit 193 *vnde dicta* 194 *quid sit ibid.*

Stygis parentes 151 *filia ibi. iuramentum ib. aqua qualis* 194 *color ib pisces ibi.*

Stygi cur honor habitus 193

Stygem iurantium ritus 192

Stygem peierantium pœna ibidem.

Suadela Veneris filia 386

Subuentaneæ vt fiant 143

Superstitionis vis 14

Sus Veneri immolatur 583

Sus Cereri mactatur 58

Susa condita Persarum metropolis 554

Susario comœdiæ inuentor 7

Sybaritica fabula 5

Syce in ficum versa 478

Syluanus Fauni filius 460

Syluanus Deus syluarum ibi.

Syluani sacra ibi.

Syluani filia 461

Syluano sacra cupressus ib.

Symbolæ fluuiorum 907

Syracusa ex oraculo condita 246

Syrinx in calamum versa 452

Tabernarie fabula 5
Talaïs aereus 209
Tali inuenta 796
Tantalus cur condemnatus 624
Tantali parentes 622 *filij ibidem, supplicium* 623 *immanitas* 622
Tantali allegoria 626
Taraxippus ab equis discerptus 618
Tarentini populi 715
Tartarus natus 224 *antiquissimus, ibidem, obscurus* 225 *carcer sceleratorum* 224 *barathrũ* 225 *vnde dictus* 226 *quid sit ibidem*
Tartari profunditas 224
Taurica Diana 65
Taurus inter sidera 914
Taygetus mons vnde dictus 94
Telamonius portus 597
Telchina simulacra deorum 531
Telchines prastigiatores, ibidem
Telchines Rhodum habitarunt 531
Teleboa populi rapaces 664
Tellus Cœli vxor 538 *Cœli mater, ibid. Deûm & hominum mater ibidem vna inferorum ibidem, fatidica* 539 *Ceres vocata, ibid. Iouis vxor* 538 *Magna Dea* 539
Telluris parentes 537
Telluris victima 59
Templum Deo gratum pectus hominum 13
Templorum exadificatio 21
Templis habita reuerentia 28
Tempus Deus creditus 122
Temperi falx attributa ibid.
Terebra inuenta 796
Tereus in vpupam 754
Terei parentes 733
Terei libido 734
Termini Dei victima 263
Termino liba sacra 734
Ternarius numerus sacer 31
Ternarij numeri vis 39
Terra sigillata vis 144
Terramotus causa 167
Terramotus insignis 546
Tethyos parentes 813 *filij* 815
Thaletis opinio de principijs 75
thaletis scientia 853
thamiris poeta eximius 608 *à musis victus ibidem cur cæcus* 609 *eius parentes* 608
thasus opp. conditum 915
Theba condita ab Amphione 878
theba euersa 878
theba insula 78
thebarum porta 878
thebe filia Promethei ibid.
thebe vrbs vnde dicta 724
theramenes insula vnde dicta 535
thero Martis nutrix 158
theoxenia certamina 432
Theseus inferos adiuit 731 *intrepidus puer* 728 *rempublicam Athen. instituit* 730 *amicus Pirithoo* 728 *in Cretam nauigat, ibidem. Ariadnam rapuit* 729 *Helenam rapuit* 731 *in vincula iactus* 201 *sedet apud*

inferos 246
Thesei parentes 727 *filij* 730 *inuenta, ibidem res gesta* 727 *allegoria* 732
Thesmophoria 513
Thesmophoria inuenta 506
Thesmophoriorum ritus 507
Thespia vnde dicta 882
Thessala venefica 252
Thessali vnde dicti 576. 682
Thespiades 49 *ab Hercule vitiatæ* 570
Thetis in sepiam versa 814 *Achillis mater, ibid. à Ioue compressa* 296
Thetidis parentes 813 *nuptiæ* 374
Thetidi quibus par potestas 841
Thracia vnde dicta 358
Thunnus sacer Neptuno 168
Thus additum sacris 33
Thya Bacchi sacra instituit 478
Thyades sacerdotes Bacchi ibidem
Thyoneus Bacchus 496
Tibia Ardali inuentum 151
Tibia à Minerua ejecta 610
Tibia sacris addita ibidem
Tigris fluuius vnde dictus 480
Tiresias cæcus factus 301
Tiresias diuinator ibidem
Tisiphone nata è cœli sanguine 128
Tisiphones amores 216
Titan solest. 633
Titanis herba 309
Titanes trucidati 503 *eorum sanguis in viperas* 632
Titanes debellati 85 *Rhea parturienti assident* 84 *metere docti* 632
Titanum parentes 631 *bellum, ibidem, nomina* 632. *numerus* 633
Titanus cum Saturno regnauit 168
Titanus astronomus solis frater 633
Tithonus aurora maritus 555 *in cicadam versus* 554 *Susa condidit ibid.*
Tithoni parentes 551 *senectus, ibid. filij*, 554 *immortalitas ibidem*
Titias heros cultus à Cretensibus 958
Tityus casus ab Apolline 628 *terra alumnus, ibidem, sepultus ibid.*
Tityus calamus est segetum 630
Tityi allegoria 629
Tityi parentes 627 *supplicium* 628
Tmolus mons vnde dictus 158
Togata fabula 5
Tragœdia dignitas 7
Tragœdia inuentor Glaucus ibid.
Tricerberus canis Molossus 248
Tricena fontes 432
Triclaria victimæ 66
Trieterica sacra 488
Trigla sacra Hecatæ 347
Tripolis Rhodos dicta insula 532
Tripos Delphicus 348
Tripos ad septem sapientes missus ibid.

Tripos cur dictus ibi.
Tripos quid esset 349
Tripodum genera ibid.
Triptolemus à Cerere educatus 506
Triptolemus iudex inferorum 210
Triptolemus agriculturæ inuentor 511
Triptolemus sationem docet 500
Triptolemi parentes 506
Tripudia Baccho sacra 487
Triton Argonautas exit 585 occisus 818 minus Roma 822 fluuius Ægypti 819 mare ibid
Tritonis parentes 817 forma 818 currus, ibid. inuentum ibid. filia ibid.
Tritonia Pallas 502
Tritonia Luna 305
Tritonia anima ibid.
Triuia quæ sit 238
Troia extructa 165
Troiæ capiendæ difficultates 302
Tyche fortuna 334
Tyndari iuramentum 653
Tyndaridæ qui sint 814
Tiphoeus oppressus 640
Tiphoeus terræ filius 128
Typhoei forma 613
Typhoei magnitudo 640
Typhon terræ filius 642 cecidit 643 fulmine percussus 639 casus 644
Typhon rex inhumanus 649
Typhon sepultus 646
Typhon quid esset 650
Typhon sanguis in angues 646
Ty annorum assessores 109
Valentia urbs Siciliæ 243
Vates Apollinis filij 352
Vellus aureum quid esset 580
Velleris aurei præsidia ibid.
Veneficorum fraudes 252
Veneficiis repugnantia 562
Venenæ Hecates inuentum 559
Venus emergens 377 ab Horis educata 378 in concha nauigat 86 vnde dicta 379 in cælum ducta, ibid. vulnerata 73 Cypria vnde dicta 378 Cytherea vocata 380 nautis salubris, ibidem, artem meretriciã reperit, ibidem nuptias præfecta, ibidem, risus amica, ibidẽ, diuinandi magistra 381 iuramenta nõ curat ibidem, armata 383 Adonim amauit 386 à Neptuno compressa, ibidẽ, à Sole compressa 531 Deas vicit forma 388 lena fuit 391 plurimum nocet 388 à dementia dicta Gracis 115
Veneris cœlestis sacris vinum interdictum 394
Veneris parentes 376
Veneris cur nomen inuentum 377 filij 385 vis. 383 cognomina 534 pictura 387 adulterium 151 currus 381 vsus 306 sagitta 382 cesto quæ inessent 381 vim sedantia 388 cultus institutus 387 victima 382 sacrificia ibid. ritus sacrorum ibidem, sideris vis 115 allegoria 391
Veneri sacri passeres 342 sacra phalaris piscis 347 sacra lingua concha 378 sa-

tra myrtus 27 *sacra corona* 264 *sacra aqua* 347 *sacra columba* 383 *gratia dicata* 390

Veneres plures 38
Venilia uxor Neptuni 163
Venti quorum filij 549
Ventis oblata sacrificia 34
Ventorum initia 148
Ventorum vis 855
Ventorum obseruatio 148
Ventorum quæstor Æolus 149
Ventorum domicilium 856
Vertigines vt fiant 993
Vesta terra est 102 *cœli uxor* 127
Vesta quid sit 122 *Arca vocata* 97 *semper Virgo* 86
Vestæ parentes 895 *officium ibid. inuenta, ibidem, forma* 896 *sacrificia* 88
Vestæ primitiæ oblatæ 86
Vestæ duæ 895
Vestæ mensa antiquorum 897
Vestalium ignis 86
Vestes inuentum Pelasgi 600
Via lactea facta 133
Victimæ vt annuerent sacris 30
Victimæ quæ diis acceptæ 25
Victimæ egregiæ 26
Victimæ eximiæ ibid.
Victimæ humanæ 65
Victimæ Leucadium 66
Victimæ vt eligerentur 26
Victimæ marinorum deorum 37
Victimæ nigræ quibus gratæ 39
Victimæ à diis non admissæ 30
Victimæ lauabantur 48
Victimæ mares aut fœminæ 41
Victimæ quæ quibus diis ibid
Victimæ animales 62 *consultatorie ibid.*
Victimarum pili in ignem 31
Victimarum vitta 25
Victimarum cornua inaurata ibid.
Victimarum inauratarum vsus 654
Victimarum sanguinis vsus 32
Victimarum partium vsus 33
Victimarum mola 31
Victimas iugulandi ritus 39
Victimas experiebantur 31
Victimis quid additur 34
Victimis vina infusa 31
Victoria Stygis filij 191
Victoriæ forma ibid.
Vincentij Borghini virtus 957
Vinum Veneri sacris vetitum 394
Vinum sacris additum 40
Vini commoda 475
Vini mala 458
Vir bonus quis sit 115
Viri boni existimatio libidine muliebri non læditur 396
Viros bonos spernentes mulieribus fiunt supplices 587
Virgo inter sidera 883
Virtuti aduersaria fortuna 138
Virtutis vis 182
Virtutis vis 972 *aduersaria fortuna* 926
Visus rationes 902
Vita hominum qualis 283
Vitis vbi prius inuenta 483
Vitis à Semphyle 478
Vitis inuenta 503
Vitium putatio inuenta 485
Vlysses vnde dictus 934

Vlysses insaniam simulat 934 *salem seminat, ibidem, Achillem agnoscit, ibidem, sagittas Herculis tulit ad Troiam ibidem, cineres Laomedontis rapuit* 915 *Rhesi equos abduxit, ibidem Ciconas adiuit, ibid. Lotophagos accessit* 936 *Polyphemum petiuit, ibidem, ventos clausos accepit, ibid. Lastrygonas adiit, ibidem, ad inferos descendit* 936 *Sirenum cantus vicit* 937. *Scyllam & Charybdim transiit ibidem, naufragium fecit, ibidem, cum Calypso versatus, ibidem, ab Arete adiutus, ibid. oscisus ibid. populator vrbium dictus* 303

Vlyssis parentes 934 *filij* 936 *socij* 938 *res gestæ* 934 *prudentia* 939 *astus in Sirenes* 749

Vota hominum qualia sint 523

Vota irrita cur ferenda aquo animo 541

Vrendorum cadauerum inuentor 801

Vrsa cur non mergitur 980

Vrsus mons 82

Vua priùs inuenta 484

Vulcanus calor est naturæ 152 *cur arma diis fabricares* 153 *Mineruam propè violat* 301 *cur ignis deus* 145 *vt ignem reperit* 157 *vt genitus* 13. *& educatus* 144 *præcipitatus ibidem, ædificare inuenit* 150 *è conceptu subuentaneo natus* 13. *faciser in nuptiis* 145 *pyromantiæ peritus* 149 *canem viuum fecit* 149 150 *ignis creditus* 146

Vulcani parentes 143 *vxores* 145 *certamina ibidem, officina* 147 *officium* 149 *aurea sella* 144 *ara* 150 *filij* 151 *famuli* 149 *statua* 150 *inuentum* 147 *homo fabrefactus* 1011 *allegoria* 152

Vulcani Lampadophoria 153

Vulcani plures 143

Vulcano Lemnos sacra 144

Vulgi consuetudo 588

Xenophanis opinio de Luna 256

Zelotypia furor præpotens 180

Zenonis opinio de principijs 75

Zephyrus Veneris nuntius 391

Zetus Iouis filius 94

Zona dicabatur 264

Zonam soluere quid sit ibidem

Zoster vocatus locus 964

Zythus pro vino est 501

Regionum, vrbium, locorúmque nomina, quæ originem ceperunt à filiis variorum Deorum antiquorum.

Acæsium vrbs 432

Acela vrbs Syriæ 691

Achelous fluuius 703

Acontium opp. 980

Acrephia vrbs 342
Adrianopolis Oreste vocata 941
Ægina insula 211.310.882
Ægyptus 151.914
Æmus mons 643
Æolia insula 814
Æthiopes populi 151
Ætolia regio 257.331
Africa 690
Alesia vrbs Celtarum 682
Amanus mons 943
Anthamum oppidum 165
Aonia regio 165
Aptera vrbs Creta 750
Arabia regio 342
Arcadia regio 330
Ardea vrbs 936
Area vrbs 507
Argos vrbs 912
Argos Orestisum 942
Argyrippa 716
Arno vrbs 162
Asia mundi pars 810
Asopia regio 883
Astraus fluuius 166
Athamania regio 591
Athena vrbs 171
Athos mons 165
Atlas mons 328
Ausonia 362.936

B
Argyllis 950
Bithynia regio 358
Bœotia 913
Bosporus 890
Brundusium 690

C
Aicus fluuius 466.439
Camirus vrbs 690
Celta pop. 973
Chalcu vrbs 882
Chalybes populi 158
Charisa 980
Chios insula 3
Cilicia 914
Cithæron mons 216
Clarus insula 89
Cleone vrbs 800
Corcyra vrbs extructa 661
Corcyra inf. 86.105.506.882
Corinthus 801
Coryca Sicilia 119
Cranon vrbs Ephyri 799
Creta insula 98.502.885
Cyneta vrbs 980
Cyprus insula 379
Cyrene vrbs 535
Cyrnus insula 94
Cythorus mons 591

D
Ardania regio 94
Dardanum vrbs ibid.
Delphi 342.359.885
Delus 963
Diculi 715
Dory 165
Diomedea insula 715
Drepanum vrbs 120.506

E
Lis popu i 332
Eridanus 679
Erythræum mare 804
Europa 94

G
Enua vrbs 604
Gerania mons 888

H
Æmonia 885
Helena insula 657
Helenes pop. 310.858
Hellespontus 590
Heneti 673
Heraclea prouincia 676
Hesperia 329
Hiera 148
Hispania 447

Hemus mons 643
Hyperete opp. 165
Iapygia 715 771
Illyrus 973
Indus fluuius 531
Ionium mare 890
Iopte vrbs 891
Ismenus fluuius 633
Italia 678
Apitha pop. 342
Lariſſa vrbs 535
Libya regio 94 810
Ligures 677
Lipara 856
Luſitania 477
Lydia Maonia 690
Acaria 690
Macarea vrbs 980
Macedonia 501
Macris Sicilia 119
Maronea vrbs 501
Marſi populi 562
Megara vrbs 342
Media 576
Melena 580
Melas fluuius 166
Melita inſula & opp. 690
Miletus vrbs 804
Mycena vrbs 342 532
Naxos inſula 472
Neapolis vrbs 746
Nicopolis ibidem
Niſyros 638
Oxia vrbs 209
Olenum vrbs 151
Olynthus 690
Oriens mons 531
Ortygia inſula 964
Agaſa vbs 595
Parnaſſius mons 887
Peloponneſus 800
Peneus fluuius 342
Phæacia regio 165
Phaſis fluuius 531
Phlegra ota 639
Phœnicia 165 914
Piſa vrbs 331
Pitane vrbs 165
Plote inſula 340
Portus Herculis 682
Pylum conditum 580
Pyrenæi montes 690
Rhodus inſula 342 531
Riphæi montes 616
Salamina 880
Sardinia 692
Saturnia regio 114
Sauona vrbs 94
Scythia 690
Sicilia 119
Sinope vrbs 882
Strophades inſula 720
Syria regio 882
Anagra vrbs ibidem
Tarſus vrbs 804
Taygetus mons 94
Telamonius portus 597
Theba vrbs 310.724.883
Theramene inſula 536
Theſpia vrbs 883
Theſſali 576 686 682
Thracia 158 810
Tyrrhenia 954
Tmolus mons 158

Quæ plantæ,& quæ animalia quibus Diis fuerint antiquitus consecrata.

Abies Baccho sacra 478
Accipiter Apollini 360
Adiantum Plutoni 174
Æsculus Herculi 27
Agnus Iunoni 782
Alba populus Herculi 27
Allium Laribus 294
Alnus Eumenidibus 219
Anser Inacho 134
Anser Isidi 383
Anser Iunoni 134
Apua Veneri 347
Aquila Ioui 108

Boca Mercurio 347

Canes Laribus 294
Canes Marti 159
Cedrus Eumenidibus 219
Cerus Herculi 27
Cicada Apollini 348
Columba Veneri 383
Corous Apollini 344
Corous Herculi 27
Crocus Cereri 508
Crocus Eumenidibus 220
Cupressus Syluano 461
Cygnus Apollini 354
Cyparissus Plutoni 174

Dictamum Lucinæ 288
Draco Æsculapio 371
Draco Baccho 483
Draco Minerua 306

Ficus folia Baccho 27
Fusanei pisces Baccho 348
Fidula piscis Apollini 347
Fraxinus Marti 27

Gallus Æscul. 230. 370
Gallus Marti 159
Gallus Minerua 306
Gallus Soli 532
Gramen Marti 159
Gryphes Apollini 363

Hedera Baccho 478 486
Hyacinthus Apoll. 364

Iex Ioui 37
Iuniperus Apoll. 349
Iuniperus Eumenidibus 219

Laurus Apollini 350
Leones Vulcano 150
Lingua concha Veneri 378
Lupus Apollini 344
Lupus Marti 158

Metalla quibus 533
Mulus piscis Diana 347
Myrica Apoll. 350
Myrtus Dionyso 390
Myrtus Veneri 390

Narcissus Baccho 478
Narcissus Cereri 508
Narcissus Eumenidibus 220
Narcissus Plutoni 174
Narcissus Proserpinæ 220
Nocua Minerua 306

Oleaster Apoll. 347
Oporobasilus Baccho 27

Palma arbor Musis 767
Papauer Cereri 514
Papauer Laribus 294
Papauer Lucinæ 524
Pauo Iunoni 135
Phalaris Veneri 347
Pica Baccho 478

Pinus Marti 158
Pinus Fauno 459
Pinus magna matri 95
Pinus Pani 445
Piſces Neptuno 168
Platanus Genio 292
Pompilus Neptuno 347
Portulaca Mercurio 432
Quercus Bacchо 478
Quercus Cereri 24
Quercus Ioui 98
Quercus Rheæ 958
Rhamnus Eumenidibus 219
Roſa Veneri 389
Serpentes Æſculapio 366
Smilax Bacchо 478
Smilax Cereri 508
Thunnus Neptuno 168
Trigla Hecatæ 347
Vltex Bacchо 27
Vitis Rheæ 958
Vitula Iſidi 892
Vultur Marti 159

FINIS.

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ AD MYTHOLOGICOS HOSCE LIBROS.

PAG. 32. versu ἔπαι ἴα, rectius legas πὲ παιήονε, itémque mox in versione alii codices sultros supponebant, vt apud Virgil Georgicor. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine vultri*

Pag. 41, vers. μιπ', & paulo pòst vers. ἰχ pro ἀκείζων, malit fortasse quispiam ἀκ, ἰζων *consecrans eò*. μαθὰς *sancto ritu mactans*. Ibidem rectius πὲς ἄκε'ν. Ibidem vers. καὶ μάλις legendum fortasse, ἄκτιφ ἀλέτῳ *Cereali farina*. ἄκτις enim est ἡ ἀκμὴν τῶν *Ceres* forsan etiam pro ἄκτις malit aliquis ἐπ' ἄκτιν, *impone*.

Pag. 55. v. ἐπτε scribe ἐκδέκτον. Eodem versu alii codices habent ἐκδέξασθαι *dilationem*, Sic infra pag. 355. v. ἐπτε.

Pag. 116. v. πλ scribe ἐπλ'. Ibidem v. παρὸς metro conuenientius πλέοντες χωὴ', augmento sublato, quemadmodum apud Homer. χωόμενος καὶ χαλάδρε.

Pag. 136. v. κυκ'. quidam codices pro ἐνωμὴν *insidens*, habent ἐνωμένην *innexa*. ab ἐκπέπτωμα.

Pag. 146. v. ἔ'ν, suspectum est καὶ λήθοντα πάντων, paulo verius καὶ πάντων ἀπάντων, *lenimen* seu *solamen omnium*.

Pag. 171. v. ἐλαίῳ scribe μοίρᾳ per omicron. Hesychio enim μοῖρα sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, *olea Palladi sacra*.

Pag. 196. v. πάντ'. verius est ἴασιν Ionicè & poeticè pro εἰσὶ, ab εἰμὶ *sum*: vel *iasin eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem v. ἄλλα, malim ἀχρυσίδες.

Pag. 219. v. νηο pro ὄπας legit N. ὀπὸς *succos*: sed contra metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit vel ἔμπας, vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ζμπας. nam ἔμπαι sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλογὶ κηΐῳ ἔμπας. Initio autem versus post πυράλιδι deest γὰ vel similis particula. Ibidem versu sequenti metrum postulat ἔλλαχον. Ibidem quum nec festinationem non liceret Orphei locum quærere, in eo

mendæ remanserunt quædam. Itaque versu πεδίῳ, post σκολίων cominaticam, post ἐπιπλοκὰς periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem verò versum sic legi ὕδατι, μίξε δ' ἀνδρὸς χόλον.

P.138, ver. λαιὸν. forsan scribendum πάλιν, vt sequenti etiam versu est participium στρέψαντα. Ibidem repone πεδίοις. In I at. vers. paulo post *quercubus, & plur.*

P.139, v. ἀνδρὸς, lege ἀνδρὸς, &c.

P.144, v.4 à fine, In edition. Stephanea legitur Παπύρου, v. 1192.

P.257, v. τῶν, legendum διατόμια & pag. ead *carnes diuiduntur & epulantur.* vt è sequentibus Herodoti verbis intelligitur, quũ enim dixisset in sacrificio Lunæ de suibus extremam pecudis caudam, splenem, omentúmque simul posita, totóque pingui quod ventrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiũgit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ τοιῇδε τῇ αὐτῇ τῇ ἐπὶ τοῖσι θύουσι ἐπὶ ἄλλην πανσέληνον, ἐν τῇ μιν ἔθυσαν. hoc est, *reliquis* (scil. mactati suis) *carnibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alio verò die non amplius gustauerint.* Locus est in Euterpe pag. 68. editionis Stephanæ.

P.264, v. ἰγνύων. rectius, ἰγνύλιον.

Pag. 266, v. κάλλ'. meudosum est δέξω. reponendum videtur ἔδεξω *vouisti* vel δέξαι, aut δέξο *vove*: ipse tamen interpretatur *vouì.*

Pag 287 ver. primo, legisse videtur ἐβούλετο, dum interpretatur *vocauit.* ἐβούλευε verò significat *statuit, locauit.* Sequenti ver. legendum vel βεβαρυμμένα, à βαρύω; vel βεβαρημένα, à βαρέω.

P. 401. v. ἴαμα. Stephanea editio habet αἰνὸν pro ἤρωα. & seq. πλάσσον ἀνδρωνοῦσας ὑπ' ἀκμῆς. Ibidem v. ἀς sic leguntur quidam, ἀς ἴδον γὰρ σι βοσκήσας μοι αὐδὰς ἐδὲν ἐν' ἀχεῖ. Ibidem v. ἰάμα. Stephanus habet, ζομεύσ. σιν δ' ἀλ'. Ibidem v. penultimo in aliis edit. est ἀλίγου.

P.407, v. τοιοῦτο, tollendum vel ὦ pro κἀν, si constare metrum velimus.

P. 413, v. *nam.* malim ὠρέω δ', vt est apud Etymol.

P. 416, v. ἀσ'. legendum opinor κυδρότερος, vel κυδνότερος, & versu penultimo σπουσι, vel σπισθεν.

Pag. 435, v. ἴρηξ. scribe λαὸν. Ibidem versu tertio quidam codices habent χόλον pro δόλον. & versus quartus sic legitur à quibusdam, εἰργων γλῶ ὀσσας, ὦ μυσεῖν πολλ' ἀθημ. nec non

Sacrificiorum tempus 22 *lignatores* 28
Sacrificiis addita cantilena 34 *addita lumina* 33 *additum thus ibid. additi odores ibidem addita Musica* 35 *addita tibia* 611
Sacris aqua apta 31
Sacris Cereris vinum vetitum 41
Sacris Plutonis oleum pro vino 40
Sacrorum vltima lingua 36
Salamina vnde dicta 882
Samothracum dij 437
Samus dicta Parthenia & Anthemusa 130
Samus Iunonis patria ibidem
Sanguis offerebatur mortuis 46
Sanguinis victimarum vsus 32
Sanctorum imagines erigenda 39
Sapientia vis 105
Sapientum contentio de tripode 348
Salatia regio 715
Sardinia vnde dicta 690
Sardonicus risus 65
Saturnalia sacra 120
Saturnus patri virilia abscidit 72 *filios vorauit* 113 *num prior regnaris* 112 *in Italiam venit* 114 *in vincula coniectus* 113 *in tartarum detrusus* 118 *regnum Iouis concessis* 98 *in regnum restitutus* 113 *à Ioue captus* 85 *falcem inuenit* 119 *vir fuit sapiens* 11 *Iuno acceptus* 113 *Iouis insidiatus ibidem, sororem duxi* 112 *patri insidiatus ibidem in equum versus* 120 *victa à filio* 85 *pro Deo cultus* 11 *regnauit in Ægypto* 1 *Deus creditus* 112 *tempu putatus* 106 *cur à Ioue liga tus* 123 *Saturnus quid s Platonicis* 114 *Saturnus a chemiam tractus* 126 *vbi re gnauit* 98 *cur Cœli filius* 11 *cur filios vomuit* 106 *cu virilia patri decidit ibid etia creditus* 1
Saturni parentes 110 *frat* 112 *voracitas* 84 *aratis l nitas* 86 *ætas aurea* 87 *fi* 121 *pactio cum Titanibus* inuenta 111 *victima fuga* 72 *etymologia* 110 *s crorum ritus ibidem, Plan* 125 *hostia humana* 120 *al goria* 121 *bellum in Dio sum* 511 *bellum contra Amm nem ibidem, pictura explica* 126
Saturno Italia sacra
Saturnia Italia dicta
Satyri Bacchi socij 462 *anim sunt. ibid. vnde dicti ibid. uitiorum amici ibid. culti Sileni sunt*
Satyrorum parentes 454 *forma insula ibi*
Satyris primitia oblata
Saxum Saturno oblatum 78

Scorpius inter sidera 871
Sculptorum ligna
Sculptorum Deorum materia 789
Scutum Minervæ 299
Scylla versa in monstrum 863 *cocta revixit* 875 *suum patrem prodidit* 891 *in cirim versa ibid. ab canibus marinis vorata ibid. se in mare præcipitat ibid. ab Hercule eversa* 867
Scylla parentes 862 *forma* 864 *canes additi* 863 *canes quid sint* 863 *mors varia* 863 *allegoria* 868
Scylla duæ 864
Scythæ unde dicti 105 *qui sint* 585
Scytharum Dij 14 *divinationes* 350
Semele Cadmi filia 468 *usta ib. in arca ejecta* 469
Semeles pictura capilli longissimi 499
Septenarius Palladi sacer 298
Septimestres pueri cur vivant 286
Serapis cultus 606
Serapis quis fuit 606
Serpentes cur exuant senectam 314
Serpentum ortus 645
Serta inventa 796
Sesonchoses equitare invenit 164
Sicilia Corcyra dicta 119
Sicilia Macris dicta ibid.
Sicilia Cereri sacra 506 *horreum Romanorum* 248 *donata Proserpina* 246
Sicilia descriptio 123 *feracitas ibid.*
Sidera pro diis culta 10
Siderationum tempus 599
Sinus ebrius 456 *Bacchum nutriuit ib. captus ibid. Bacchi comes ibid.*
Silanus rex 503
Sileni patria 455 *forma ibid. asinus inter sidera* 457
Sileni plures 456 *unde dicti* 503 *mortales* 456 *dæmones* 457
Silenorum statuæ 457 *parentes* 456
Simia ex hominibus 87
Simis Procustes Neptuni 430 *casus à Theseo* 728
Sirenes cum Musis certarunt 747 *nomina locis dederunt* 746 *musica instrumenta abiecerunt* 747 *perierunt* 750 *in saxa versa ibid.*
Sirenum parentes 746 *locus ibid. forma ibid. musica instrumenta* 747 *nomina* 746 *cantus quales ibid. allegoria* 358
Sirenum insula ossibus alba 749
Sisyphus bella Troiana scripsit 621 *Plut. fefellit* 619
Sisyphi parentes 617 *filij* 618 *uxor ib. astutia ib. mors* 619 *supplicium* 619 *allegoria* 620
Smilax Batcho sacra 478
Smilax Cereri sacra 508
Socratis opinio de principiis rerum 75

Sol Veneris adulterium indicat 151 *quis fuerit* 69 *locus quæstior* 527 *autor omnium* 516 *Deus creditus* 10 *Dei lampas* 525 *currum vbi mergit* 527 *in poculo nauigat* 515 *in lecto nauigat ibid. Titan dictus* 525 *flamma coeuntes iuratus* 517

Solis parentes 524 *equi* 527 *currus* 517 *boues* 529 *greges* 530 *filij ibi insignia* 525 *ciuitas ibid planetæ vis* 533

Soli currus paratur in oriente 553 *gallus sacer* 532 *agnus victima* 60 *aper victima* 521 *aurum tributur* 533

Soles plures 525

Somnus alatus 232 *è cœlo deiectus* 237 *Iouem timet ibid. Lethes frater* ibid.

Somni parentes 232 *locus*, ibid. *officium ibi filij* 232 *beneficium* 233 *causa* 234 *ciuitatis descriptio* ibid.

Somnia vera 236

Somniorum porta 234 *forma ibid. vrbs* ibid.

Sosipolis cultus ob miraculum 289

Spermus nympha facultas 495

Spes quorum filia 232

Sphyngis parentes 1004 *forma ibi locus ibi immanitas ibid. mors* 1005

Sphingis victori præmium 1004

Stellarum animæ quot 533

Staphyle in vitem versa 478

Staphylus Bacchi filius 495

Stapylli proneptum numera ibidem.

Statuariorum opera memorabilia 773.774

Statua quam Diis grata 782

Strongyle insula 148

Strophades vnde dictæ 720

Strophe & antistrophe moduli 35

Stymphalides aues 675

Stymphalidum forma ibid.

Styx vbi fuerit 193 *vnde dicta* 194 *quid sit* ibid.

Stygis parentes 151 *filia ibi iuramentum ib. aqua qualis* 194 *color ib pisces* ibi.

Stygi cur honor habitus 193

Stygem iurantium ritus 192

Stygem peierantium pœna ibidem.

Suadela Veneris filia 386

Subuentaneæ vt fiant 143

Superstitionis vis 14

Sus Veneri immolatur 583

Sus Cereri mactatur 58

Susa condita Persarum metropolis 554

Susario comœdiæ inuentor 7

Sybaritica fabula 5

Syce in ficum versa 478

Syluanus Fauni filius 460

Syluanus Deus syluarum ibi.

Syluani sacra ibi.

Syluani filia 461

Syluano sacra cupressus ib.

Symbola fluuiorum 907

Syracusa ex oraculo condita 246

Syrinx in calamum versa 452

Tabi-

Tabernaria fabula 5
Talaus arcus 209
Tali inuenta 796
Tantalus cur condemnatus 624
Tantali parentes 622 filij *ibidem*, supplicium 623 immanitas 622
Tantali allegoria 626
Taraxippus ab equis discerptus 618
Tarentini populi 715
Tartarus natus 224 antiquissimus, *ibidem*, obscurus 225 carcer sceleratorum 224 barathrũ 225 vnde dictus 226 quid sit *ibidem*
Tartari profunditas 224
Taurica Diana 65
Taurus inter sidera 914
Taygetus mons vnde dictus 94
Telamonius portus 597
Telchina simulacra deorum 531
Telchines prastigiatores, *ibidem*
Telchines Rhodum habitarunt 531
Teleboa populi rapaces 664
Tellus Cœli vxor 538 Cœli mater, *ibid.* Deũm & hominum mater *ibidem* vna inferorum *ibidem*, fatidica 539 Ceres vocata, *ibid.* Iouis vxor 538 Magna Dea 539
Telluris parentes 537
Telluris victima 59
Templum Deo gratum pectus hominum 13
Templorum exadificatio 22
Templis habita reuerentia 25
Tempus Deus creditus 122
Temperi falx attributa *ibid.*
Terebra inuenta 796
Tereus in vpupam 754
Terei parentes 733
Terei libido 734
Termini Dei victima 263
Termino liba sacra 734
Ternarius numerus sacer 31
Ternarij numeri vis 39
Terra sigillata vis 144
Terramotus causa 167
Terramotus insignis 546
Tethyos parentes 813 filij 815
Thaletis opinio de principijs 75
thaletis scientia 853
thamiris poeta eximius 608 à musis victus *ibidem* cur cæcus 609 eius parentes 608
thasus opp. conditum 915
Theba condita ab *Amphione* 878
theba euersa 878
theba insula 78
thebarum porta 878
thebe filia Promethei *ibid.*
thebe vrbs vnde dicta 724
theramene insula vnde dicta 535
thero Martis nutrix 158
theoxenia certamina 432
Theseus inferos adiuit 731 intrepidus puer 728 rempublicam Athenis instituit 730 amicus Pirithoo 728 in Cretam nauigat, *ibidem*. Ariadnam rapuit 729 Helenam rapuit 731 in vincula iactus 201 sedes apud

infros 146
Theſei parentes 727 *filij* 730 *inuenta, ibidem res geſtæ* 727 *allegoria* 732
Theſmophoria 513
Theſmophoria inuentæ 506
Theſmophoriorum ritus 507
Theſpia vnde dicta 882
Theſſala venefica 252
Theſſali vnde dicti 576. 682
Theſpiades 49 *ab Hercule vitiatæ* 570
Thetis in ſepiam verſa 814 *Achillis mater, ibid. à Ioue compreſſa* 296
Thetidis parentes 813 *nuptiæ* 374
Thetidi quibus par poteſtas 841
Thracia vnde dicta 358
Thunnus ſacer Neptuno 168
Thus additum ſacris 33
Thya Bacchi ſacra inſtituit 478
Thyades ſacerdotes Bacchi ibidem
Thyoneus Bacchus 496
Tibia Ardali inuentum 151
Tibia à Minerua eiecta 610
Tibiæ ſacris additæ ibidem
Tigris fluuius vnde dictus 480
Tireſias cæcus factus 301
Tireſias diuinator ibidem
Tiſiphone nata è cœli ſanguine 128
Tiſiphones amores 216
Titan ſol eſt. 633
Titanis herba 309
Titanes trucidati 503 *eorum ſanguis in viperas* 632
Titanes debellati 85 *Rhea parturienti aſſident* 84 *metere docti* 632
Titanum parentes 631 *bellum, ibidem, nomina* 632. *numerus* 633
Titanus cum Saturno regnauit 168
Titanus aſtronomus ſolis frater 633
Tithonus aurora maritus 555 *in cicadam verſus* 554, *Suſa condidit ibid.*
Tithoni parentes 551, *ſenectus, ibid. filij*, 554 *immortalitas ibidem*
Titias heros cultus à Cretenſibus 958
Tityus caſus ab Apolline 628 *terræ alumnus, ibidem, ſepultus ibid.*
Tityus calamus eſt ſegetum 630
Tityi allegoria 629
Tityi parentes 627 *ſupplicium* 628
Tmolus mons vnde dictus 158
Togata fabula 5
Tragœdiæ dignitas 7
Tragœdiæ inuentor Glaucus ibid.
Tricerberus canis Moloſſus 248
Tricena fontes 432
Triclaria victimæ 66
Trieterica ſacra 488
Trigla ſacra Hecatæ 347
Tripolis Rhodos dicta inſula 532
Tripos Delphicus 348
Tripos ad ſeptem ſapientes miſſus ibid.

Tripos cur dictus ibi.
Tripos quid esset 349
Tripodum genera ibid.
Triptolemus à Cerere educatus 506
Triptolemus iudex inferorum 210
Triptolemus agriculturæ inuentor 511
Triptolemus sationem docet 500
Triptolemi parentes 506
Tripudia Baccho sacra 487
Triton Argonautas pexit 585 occisus 818 minus Roma 822 fluuius Ægypti 819 mare ibid
Tritonis parentes 817 forma 818 currus, ibid. inuentum ibid. filia ibid.
Tritonia Pallas 502
Tritonia Luna 305
Tritonia anima ibid.
Triuia quæ sit 238
Troia extincta 165
Troiæ capiendæ difficultates 302
Tyche fortuna 334
Tyndari iuramentum 653
Tyndaridæ qui sint 814
Typhoeus oppressus 640
Typhoeus terræ filius 128
Typhoei forma 643
Typhoei magnitudo 640
Typhon terræ filius 642 cecidit 643 fulmine percussus 639 casus 644
Typhon rex inhumanus 649
Typhon sepultus 646
Typhon quid esset 650
Typhon sanguis in angues 646
Tyrannorum assessores 109
Valentia vrbs Siciliæ 243
Vates Apollinis filij 352
Vellus aureum quid esset 580
Velleris aurei præsidia ibid.
Veneficorum fraudes 252
Veneficiis repugnantia 562
Venenæ Hecates inuentum 519
Venus emergens 377 ab Horis educata 378 in concha nauigat 86 vnde dicta 379 in cælum ducta, ibid. vulnerata 73 Cypria vnde dicta 378 Cytherea vocata 380 nautis salubris, ibidem, artem meretriciã reperit, ibidem nuptias præfecta, ibidem, risus amica, ibidẽ, diuinandi magistra 381 iuramenta nõ curat ibidem, armata 183 Adonim amauit 386 à Neptuno compressa, ibidẽ, à Sole compressa 531 Deas vicit forma 388 lena fuit 391 plurimum nocet 388 à dementia dicta Gracis 115
Veneris cœlestis sacris vinum interdictum 394
Veneris parentes 376
Veneris cur nomen inuentum 377 filij 385 vis. 383 cognomina 534 pictura 387 adulterium 151 currus 381 vsus 306 sagitta 382 cesto qua inessent 381 vim sedantia 388 cultus institutus 387 victima 382 sacrificia ibid. ritus sacrorum ibidem, sideris vis 115 allegoria 391
Veneri sacri passeres 342 sacra phalaris piscis 347 sacra lingua concha 378 sa-

ura myrtus 27 *sacra corona* 264 *sacra aqua* 347 *sacra columba* 383 *gratia dicata* 390
Veneres plures 378
Venilia uxor Neptuni 163
Venti quorum filij 549
Ventis oblata sacrificia 34
Ventorum initia 148
Ventorum vis 855
Ventorum obseruatio 148
Ventorum quaestor Æolus 149
Ventorum domicilium 856
Vertigines ut fiant 953
Vesta terra est 102 *cœli uxor* 127
Vesta quid sit 122 *Arca vocata* 97 *semper Virgo* 86
Vesta parentes 895 *officium ibid. inuenta, ibidem, forma* 896 *sacrificia* 898
Vesta primitiæ oblatæ 86
Vestæ duæ 895
Vestæ mensa antiquorum 897
Vestalium ignis 86
Vestes inuentum Pelasgi 600
Via lactea facta 133
Victimæ ut annuerent sacris 30
Victimæ quæ diis acceptæ 25
Victimæ egregiæ 26
Victimæ eximiæ ibid.
Victimæ humanæ 65
Victimæ Leucatum 66
Victimæ ut eligerentur 26
Victimæ marinorum deorum 37
Victimæ nigræ quibus gratæ 39
Victimæ à diis non admissæ 30
Victimæ laudabantur 48
Victimæ mares aut fœminæ 41
Victimæ quæ quibus diis ibid
Victimæ animales 62 *consultatoriæ ibid.*
Victimarum pili in ignem 31
Victimarum vitta 25
Victimarum cornua inaurata ibid.
Victimarum inauratarum usus 654
Victimarum sanguinis usus 32
Victimarum partium usus 33
Victimarum mola 31
Victimas iugulandi ritus 39
Victimas experiebantur 31
Victimæ quid additur 34
Victimæ vina infusa 31
Victoria Stygis filij 191
Victoriæ forma ibid.
Vincentij Borghini virtus 957
Vinum Veneri sacris vetitum 394
Vinum sacris additum 40
Vini commoda 475
Vini mala 458
Vir bonus quis sit 115
Viri boni existimatio libidine muliebri non læditur 396
Viros bonos spernentes mulieribus fiunt supplices 587
Virgo inter sidera 883
Virtuti aduersaria fortuna 138
Virtutis vis 182
Virtutis vis 972 *aduersaria fortuna* 926
Visus rationes 902
Vita hominum qualis 283
Vitis vbi prius inuenta 483
Vitis à Staphyle 478
Vitis inuenta 503
Vitium putatio inuenta 485
Vlysses vnde dictus 934

Vlysses insaniam simulat 934 *salem seminat, ibidem, Achillem agnoscit, ibidem, sagittas Herculis tulit ad Troiam ibidem, cineres Laomedontis rapuit* 915 *Rhesi equos abduxit, ibidem Ciconas adiuit, ibid. Lotophagos accessit* 936 *Polyphemum petiuit, ibidem, ventos clausos accepit, ibid. Lastrygonas adiit, ibidem, ad inferos descendit* 936 *Sirenum cantus vicit* 937. *Scyllam & Charybdim transiit ibidem, naufragium fecit, ibidem, cum Calypso versatus, ibidem, ab Arete adiutus, ibid. occisus ibid. populator vrbium dictus* 303

Vlyssis parentes 934 *filij* 936 *socij* 938 *res gestæ* 934 *prudentia* 939 *æstus in Sirenes* 749

Vota hominum qualia sint 523

Vota irrita cur ferenda æquo animo 541

Vrendorum cadauerum inuentor 801

Vrsa cur non mergitur 980

Vrsus mons 82

Vua priùs inuenta 484

Vulcanus calor est naturæ 152 *cur arma diis fabricaret* 153 *Mineruam propè violat* 302 *cur ignis deus* 145 *vt ignem reperit* 157 *vt genitus* 13. *& educatus* 144 *præcipitatus ibidem, ædificare inuenit* 150 *è conceptu subuentaneo natus* 13. *facifer in nuptiis* 145 *pyromantiæ peritus* 149 *canem viuum fecit* 149 150 *ignis creditus* 146

Vulcani parentes 143 *vxores* 145 *certamina ibidem, officina* 147 *officium* 149 *aurea sella* 144 *ara* 150 *filij* 151 *famuli* 149 *statua* 150 *inuentum* 147 *homo fabrefactus* 1011 *allegoria* 152

Vulcani Lampadophoria 153

Vulcani plures 143

Vulcano Lemnos sacra 144

Vulgi consuetudo 588

Xenophanis opinio de Luna 256

Zelotypia furor præpotens 380

Zenonis opinio de principijs 75

Zephyrus Veneris nuntius 391

Zetus Iouis filius 94

Zona dicabatur 264

Zonam soluere quid sit ibidem

Zoster vocatus locus 964

Zythus pro vino est 501

Regionum, vrbium, locorúmque nomina, quæ originem cepérunt à filiis variorum Deorum antiquorum.

Acæsium vrbs 432

Acela vrbs Syriæ 692

Achelous fluuius 703

Acontium opp. 980

Acrephia vrbs 342
Adrianopolis Oreſte vocata 941
Ægina inſula 211.310.882
Ægyptus 151.914
Æmus mons 641
Æolia inſula 854
Æthiopes populi 161
Ætolia regio 257.351
Africa 690
Aleſia vrbs Celtarum 682
Amanus mons 943
Anthamum oppidum 165
Aonia regio 165
Aptera vrbs Creta 750
Arabia regio 342
Arcadia regio 330
Ardea vrbs 936
Area vrbs 507
Argos vrbs 912
Argos Oreſticum 942
Argyrippa 716
Arno vrbs 162
Aſia mundi pars 811
Aſopia regio 883
Aſtraus fluuius 166
Athamania regio 591
Athena vrbs 171
Athos mons 365
Atlas mons 328
Auſonia 362.936

B
Argyllis 950
Bithynia regio 858
Bœotia 913
Boſporus 890
Brunduſium 690

C
Aicus fluuius 466.439
Camirus vrbs 690
Celta pop. 973
Chalcis vrbs 882
Chalybes populi 158
Charilla 980
Chios inſula 3
Cilicia 914
Citharon mons 216
Claros inſula 89
Cleone vrbs 800
Corcyra vrbs extructa 661
Corcyra inſ. 86.105.506.882
Corinthus 801
Coryca Sicilia 119
Cranon vrbs Ephyræ 799
Creta inſula 98.502.885
Cyneta vrbs 980
Cyprus inſula 379
Cyrene vrbs 535
Cyrnus inſula 94
Cythorus mons 591

D
Ardania regio 94
Dardanum vrbs ibid.
Delphi 342.359.885
Delus 963
Diculi 715
Dory 165
Dromedea inſula 715
Drepanum vrbs 110.506

E
Les popu i 332
Eridanus 679
Erythræum mare 804
Europa 94
Enna vrbs 604

G
Gerania mons 888

H
Æmonia 885
Helena inſula 657
Helenes pop. 310.858
Helleſpontus 590
Heneti 673
Heraclea prouincia 676
Heſperia 329
Hiera 148
Hiſpania 447

Hermus

Hemus mons 643
Hyperete opp. 165
Iapygia 715 771
Illyru 973
Indus fluuius 531
Iontum mare 890
Iopte vrbs 891
Ismenus fluuius 625
Italia 678
Lapitha pop. 342
Lariſſa vrbs 535
Libya regio 94 810
Ligures 677
Lipara 856
Luſitania 477
Lydia Maonia 690
Acaria 690
Macarea vrbs 980
Macedonia 501
Macris Sicilia 119
Maronea vrbs 501
Marſi populi 562
Megara vrbs 342
Media 576
Melene 580
Melas fluuius 166
Melita inſula & opp. 690
Miletus vrbs 804
Mycena vrbs 342 532
Naxos inſula 472
Neapolis vrbs 746
Nicopolis ibidem
Niſyros 638
Axia vrbs 209
Olenum vrbs 151
Olynthus 690
Oriens mons 531
Ortygia inſula 964
Agaſa vbs 595
Parnaſſus mons 887
Peloponneſus 800
Peneus fluuius 342
Phæacia regio 165
Phaſis fluuius 531
Phlegra ora 659
Phœnicia 165 914
Piſa vrbs 331
Pitane vrbs 165
Plote inſula 340
Portus Herculis 682
Pylum conditum 580
Pyrenæi montes 690
Rhodus inſula 342 531
Riphæi montes 616
Salamina 880
Sardinia 692
Saturnia regio 114
Sauona vrbs 94
Scythia 690
Sicilia 119
Sinope vrbs 882
Strophades inſulæ 720
Syria regio 882
Anagra vrbs ibidem
Tarſus vrbs 804
Taygetus mons 94
Telamonius portus 597
Thebæ vrbs 310.724.883
Theramene inſula 536
Theſpiæ vrbs 883
Theſſali 576 686 682
Thracia 158 810
Tyrrhenia 954
Tmolus mons 158

Quæ plantæ,& quæ animalia quibus Diis fuerint antiquitus consecrata.

Abies Baccho sacra 478
Accipiter Apollini 360
Adiantum Plutoni 174
Æsculus Herculi 27
Agnus Iunoni 782
Alba populus Herculi 27
Allium Laribus 294
Alnus Eumenidibus 219
Anser Inacho 134
Anser Isidi 383
Anser Iunoni 134
Apua Veneri 347
Aquila Ioui 108

Boca Mercurio 347
Anes Laribus 294
Canes Marti 159
Cedrus Eumenidibus 219
Ceruus Herculi 27
Cicada Apollini 348
Columba Veneri 383
Coruus Apollini 344
Coruus Herculi 27
Crocus Cereri 508
Crocus Eumenidibus 210
Cupressus Syluano 461
Cygnus Apollini 354
Cyparissus Plutoni 174

Dictamum Lucinæ 288
Draco Æsculapio 371
Draco Baccho 483
Draco Minerua 306

Ficus folia Baccho 27
Fusanei pisces Baccho 3[illegible]
Fidula pisces Apollini 347
Fraxinus Martis 27

Gallus Æscul. 230.370
Gallus Marti 159
Gallus Minerua 306
Gallus Soli 532
Gramen Marti 159
Gryphes Apollini 363

Hedera Baccho 478.486
Hyacinthus Apoll. 364

Ilex Ioui 37
Iuniperus Apoll. 349
Iuniperus Eumenidibus 219

Laurus Apollini 350
Leones Vulcano 150
Lingua concha Veneri 378
Lupus Apollini 344
Lupus Marti 158

Malla quibus 533
Mulus piscis Diana 347
Myrica Apoll. 350
Myrtus Dionyso 390
Myrtus Veneri 390

Narcissus Baccho 478
Narcissus Cereri 508
Narcissus Eumenidibus 210
Narcissus Plutoni 174
Narcissus Proserpinæ 210
Noctua Minerua 306

Oleaster Apoll. 347
Oporobasilus Baccho 27

Palma arbor Musis 767
Papauer Cereri 514
Papauer Laribus 294
Papauer Lucinæ 524
Pauo Iunoni 135
Phalaris Veneri 347
Pica Baccho 478

Pinus Marti 158
Pinus Fauno 459
Pinus magna matri 95
Pinus Pani 445
Pisces Neptuno 168
Platanus Genio 292
Pompilus Neptuno 347
Portulaca Mercurio 432
Quercus Baccho 478
Quercus Cereri 24
Quercus Ioui 98
Quercus Rheæ 958
Ramnus Eumenidibus 219
Rosa Veneri 389
Serpentes Æsculapio 366
Smilax Baccho 478
Smilax Cereri 508
Thunnus Neptuno 168
Trigle Hecatæ 347
Vltex Baccho 27
Vitis Rheæ 958
Vitula Isidi 892
Vultur Marti 159

FINIS.

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ AD MYTHOLOGICOS HOSCE LIBROS.

PAG. 32. versu ἔπαιξα, rectius legeres παίζιδας, itémque mox in versione *alii cadenti gultros supponebant*, vt apud Virgil Georgicor. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri*

Pag. 41, vers. μυσ', & paulo pòst vers. ἀ. pro ἀφιζω, malit fortasse quispiam ἁγιζων *consecrans & sanctificans*. Ibidem rectius ἀπὸ δαὸς. Itidem vers. καὶ μέλις legendum fortasse, ἁγνὸν ἀπὸ τῆς *Cereali farina*. Ἅγνα enim est ἡ ἀπὸ μάζης *Ceres* forsan etiam pro ἄγνα, malit aliquis ἐπὶ νυ, *impone*.

Pag. 55. v. ἐπὶ scribe διδόναι. Eodem versu alii codices habent ἀπόλυσιν *dilationem*, Sic infra pag. 355. v. ἐπὶ.

Pag. 116. v. πλ scribe ἐπλ'. Ibidem v. πορὸς metro conuenientius πόρτις χωὴ', augmento sublato, quemadmodum apud Homer. χώετο μοι καὶ κοτέσθε.

Pag. 136. v. κυκ. quidam codices pro ἐνιδρὺς *insidens*, habent ἐνειδὴς *innexa*, ab εἰδέω.

Pag. 146. v. ἔτι, suspectum est καὶ λήθης παῦε, paulo verius κὴν. πτρον ἀπαυδῶν, *lenimen* seu *solamen omnium*.

Pag. 171. v. μοὺς scribe μορίαν per omicron. Hesychio enim μορία sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, *olea Palladi sacra*.

Pag. 196. v. πάντ'. verius est ἔασιν Ionicè & poeticè pro εἰσὶ, ab εἰμὶ *sum*: vel ἴασιν *eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem v. ἄλλα, malim ἀχρυσοίδες.

Pag. 219. v. νηὸ pro ὄασις legit N. ὀπὸς *succos*: sed contra metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit vel ἔμπας, vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ἔμπνας. nam ἔμπνη sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλοιὸς καὶ μὴν ἔμπνας. Initio autem versus post πορέλιμα deest γδ vel similis particula. Ibidem versu sequenti metrum postulat ἔλλαχον. Ibidem quum non fert festinationem non liceret Orphei locum quærere, in eo

mendæ remanserunt quædam. Itaque versu πνδ', post κελεύσω commaticam, post ἐπιτάξω periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem verò versum sic legi ὕδατι, μιξὸν δ' αὖ ὑδατι χιὼν.

P.238, ver. καὶ. forsan scribendum, καίουσι, vt sequenti etiam versu est participium σπειρωμένων. Ibidem repone πεύσει. In I at. vers. paulo post *quercubus, & plur.*

P.239, v. ἀλλ', lege ἀλλ' ἢ ἀλλ'.

P.244, v.4 à fine, in edition. Stephanea legitur πλατύς, v. 1192.

P.257, v. πῦ, legendum δατέονται, & pag. ead *carnes diuidunt & epulantur.* vt è sequentibus Herodoti verbis intelligitur, quũ enim dixisset in sacrificio Lunæ de suibus extiemam pecudis caudam, splenem, omentúmque simul posita, totóque pingui quod ventrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiũgit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὐτῇ τῇ ἐθύσαν· ἐς δὲ αὔριον οὐκ ἐπιμίμνουσι αὐτῶν γευσάμενοι. hoc est, *reliquis* (scil. mactati suis) *carnibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alio verò die non amplius gustauerint.* Locus est in Euterpe pag. 68. editionis Stephanæ.

P.264, v. ἰγνύν. rectius, ἰγνύλην.

Pag. 266, v. κελλ'. mendosum est δῶο. reponendum videtur δῶο *vouisti* vel δῶσι, aut δῶ *vouet*: ipse tamen interpretatur *voui.*

Pag 287. ver. primo, legisse videtur ἐβώσατο, dum interpretatur *vocauit.* ἐβόσατο verò significat *statuit, iussit.* Sequenti ver. legendum vel βεβαφυμμένα, à βαφύω; vel βεβαρμμένα, à βαρύω.

P. 401. v. ἴμμι. Stephanea editio habet σὺν pro ἴμμιλλ. & seq. πλασσον ἀνυμεναίου σας ὑπαυλίδι. Ibidem v. ἀς sic leguntur quidam, ἀς ἐλευγέα πι. βεβαχέας μοι αὐδᾶς ἐδὲν ἐπ' ἠχεῖ. Ibidem v. ὑμμ'. Stephanus habet, βομβεύσουσιν δ' ἀλλ'. Ibidem v. penultimo in aliis edit. est ἰλίγγου.

P.407, v. τοιοῦτο, tollendum vel ὦ pro κἀν, si constare metrum velimus.

P.413, v. *nam.* malim ἀρέω δ', vt est apud Etymol.

P.416, v. ἀσ'. legendum opinor κυδρότερος, vel κιδνότερος, & versu penultimo σπεσθαι, vel σπεῖσθαι.

Pag. 435, v. ἔρχ. scribe λεῶ. Ibidem versu tertio quidam codices habent χόλον pro ὄλον. & versus quartus sic legitur à quibusdam, κἀργων γλῶ ὁσίως δὲ μισεῖς πολλ' ἀθημ. nec non

quinto ἐξῆς pro ἑξάκις,

P. 445. v. ὦν. videntur ea poetæ verba de Mercurio potiùs quàm Pane accipienda.

P. 457. ἐπὶ, quidam codices habent, νὴ τὸν Διόνυσον.

P. 487. v. ἔρρε. in quibusdam cod. est πλάνα.

P. 487. v. νεφ. legendum videtur, νεοχμὰ.

P. 489, v. πλω, vertiùs legi videtur δέδρυφε.

P. 496, v. ἀπάντων, quidam cod. habent ἐν τοῖσι πᾶσιν.

P. 504, v. πλεῖ, clausula versus pro Ἀργύπτιοι supra habet Πελασγοὶ p. 499.

P. 536, Κερ alibi per ε. legitur σκεῖν.

P. 552, l. 1. mendosum videtur κατακχεῖν: verius ne sit κατορχεῖν vel κατασχεῖν, non ausim affirmare.

P. 640, tertius Euripidei loci vers. ἐκπέπλευσε, ἀξιοῖς τε κεῖ, non habet legitimam dimensionem, & sequentis versus metiologia rectiùs ad secundum quadrat. vt suspicio fit tertium illum è margine in contextum irrepsisse.

P. 662, v. χρὴ, legisse videtur ἐς τυχάν.

P. 699, v. χρὴ, ex Stobæo lege χαὶ δ' ἃ πατὴρ εἰπεῖν ἐδέν ἔλ?

P. 751, v. ἐμ. legendum fortassis ἐσχεν pro πλοῦτ: vel ἐλθόντα ἔμ.

P. 800, v. ἐπὶ, Romana & aliæ editiones pro ἐξῆκε habent ἔξεισιν in quibus etiam versus aliter sunt distincti. Locus est Olympiod. 1.

P. 834, v. Νεφέλαι quidã codices habẽt μεγάλως valde arroganter.

P. 861, v. Θρᾴκη. malim αὐτρίφαν. Ibid. v. ἐᾷ, fortasse legẽdum ἴσαν vel ἴσᾳ erit pro nomine ταχεῖς celeres.

P. 865, v. à fine legendum fortassis εἶν.

P. 956. v. ἴσχει pro ἅλλα apud Athenæum est ἅλα salem metro conuenientius χἄλα, per crasin è χ' ἅλα. Ibidem v. ἐπὶ παῖ apud eundem Athen. vulg. cod. habent ἀνάπλωσον πλατύ: pro quo ἀνάπλωσαν, posuit Natalis Κορώνιδι. vera lectio è veteri libro est, ἐπὶ παῖ, ἀνάπλω σὺ πλατύ, o puella fores reclina, i. aperi, quo loquendi genere Herodotus quoque vsus est post Homerum. Ibid. v. vltimo legendum fortasse πλοῦτ' αὖτ'.

Hoc etiam monendus es lector, autorũ locos hic aliquando citari non integros, sed vltima parte truncatos. Sic enim p. 204. ad vltimum Lycophronis versum, vt structura fit plena: adiiciẽdus est hic tertius, ὑμφίτρητα πυτιάγαμβρα δαίσαιδες γάμων. Sic etiã p. 224. vt perfecta sit Aristophanicorũ versuum senten-

sententia tertius addendus, ἄκρα σφάπτον' ἀστυμήλου ἄκρα πέρι πάλη. Eodem modo p 240. v. 11. post ὄλκαι periodica requiritur distinctio: & sequenti hemestichio addendus hic versus, νῦν' πάντα δ' ἄκρα μοι ἔοικε παρεστάναι post ὄρη τε commate tantùm posito. Sic p. 265, versu 5 deest alterum disiunctionis membrum, νῦν δ' ἐν ἄκρα πάτρα. Sic etiam p. 191. in vltimo Plutarchei loci membro deest redditio. Itémque p. 319 21. In Æschyleo loco: vt & p. 465 postremum distichon in nymphas ephydriadas nec sententiam nec structuram habet integram: & p. 860. locus Euripideus.

At p. 188. locus qui ex Aretade citatur, apud scholiasten Apollonii (editionis Stephanex p 102.) petitus est: partim ex Apollonio ipso, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ mentione Et versus, quem p. 884. citat ex Iliad libr 5. nec illo in libro legitur, nec Il. ε, nec etiam in iisdem Odysseæ libris.

Alicubi etiam autorum verba quæ citat, aliter eum legisse, versio indicat vt vnum è pluribus locis afferam præter superiores, p. 29, v 4, pro Εὔμολπε legit Εὔμολπον, nam *Eumolpum fuisse præconem* (vt versio habet) Græcè est Εὔμολπον τὸ κηρυκα. Quod si Græca verba carent mendo, sensus hic est. *Nam Eumolpo natum fuisse Keryycem: ex hoc verò, Eumolpum: ex hoc Antiphemum*, &c Suidas etiam alium huic loco scrupuium iniicit. Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autem hoc in loco κήρυκα pro appellatiuo accepit, sic contrà, p. 249. v. 4. à fine μεγαμήδεια vertit in proprium, cùm appellatiuè potiùs accipiendum videatur aliis pro *multum consilio pollentis, consultissimi, prudentissimi*.

Hæc sunt quæ in Græcis autorum verbis recognoscendis animaduerti. de quibus perlubenter cum ipso Natale per literas lubentius coràm, si fieri potuisset, cõtulissem, oculósque meos & animum pauissem variorum autorum ioturu, quos Natali videre, nobis audire tantùm contigit. Sed quum & temporis breuitas, & viæ longitudo hanc mihi felicitatem inuiderit, oro & ipsum Dn. Natalem, & æquos lectores vt quod amore reip. factum à me est, in bonam partem interpretentur: simul etiam ignoscant vbi me Lynceum acumen & Chironia manus defecit.

FINIS.

GEOFREDI LINOCERII VIVARIENSIS MYthologiæ Musarum libellus.

Quod omnes ferè autores, poeta præsertim, à Musarum invocatione ordiantur.

TRIPARTITAM Philosophi voluerunt humanitatis vitam, quam ex certamine triũ dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti hieroglyphico quodam poëtæ designarunt: vnam ex illis quidem θεωρητικὴν, alteram πρακτικὴν, tertiam ἀπολαυστικὴν, contemplatiuam, actiuam & voluptariam. Prima igitur contemplatiua est, quæ ad sapientiam & veritatis inquisitionem pertinet. Actiua, quæ tantum vitæ commodis anxia est: hoc neque ferè iam omnes homines norunt. Voluptaria denique, quæ libidini obnoxia, nullum honestum reputat: bonum, sed solam appetit vitæ libidinem & corruptelam. Debis tribus vitæ generibus superioribus libris doctissimè disputarum fuit, ac variis fabularum integumentis denudatis mystica antiquorum sensa declarata. Primo quidem libro, secundo, octauo, nono & decimo theoretica vita continetur: atque illa ex vnius Dei contemplatione, quem colimus & reueremur, vel certè plurimorum deorum consideratione, quos introduxerunt antiqui, non quòd infinitos deos numero arbitrarentur (hoc enim nec leges naturæ pati possunt) sed vim & potestatem vnius infiniti per omnia diffusam cum existimarent, illi pro negotiorum, locorum & effectuum varietate, diuersa imposuerunt nomina. vnde verum est dicere, vires omnes cæterorum deorum, vndique per ipsa elementa dispersas, ab vno Ioue, cui reliqua deorũ caterua

terna affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos riuulos fuisse deductas: vt optimè in procœmio octaui libri. Quare iis in libris, vnius dei rerum omnium principii natura explicatur, quódque nullus deorum antiquorum fuerit semp ternus. Ideirco sapientissimè tanta deorum multitudo ad vnum refertur principium: cui summo bono, ipsiúsque religioni & sacerdotibus magnus honor, magnaque reuerentia accedit. Quarto, Sexto, & Septimo libris vita actiua declaratur: primò quidem autor commemorat vitæ huius præfectos, Genium præcipuè & Fortunam. Cúmque multis difficultatibus circumuenta sit, nulláque ex parte miseriis carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendæ huius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio & parte postrema noni, flagitiis singulis supplicia proposuit. Orcum que, eius iudices, & vitiorum vltores, persequutus est. Quæ postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus libris, præcipuè verò ex libro quinto, colligi possunt. In quo ludorum & certaminum genera declarantur, quibus vita φιλαρχικὴ vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Cæterùm quamuis de Musis quædam superioribus libris dicta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid adiicere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò quod ab ipsis omnes ferè autores, poetæ præsertim, opus suum ordiantur, eásque salutent: quod fecit Homerus in hymno:

Χαῖρε τέκνα Διός.

Salue Iouis inclyta proles.

Item apud Hesiodum in op. & diebus, cuius hi sunt versus:

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῇσι κλείουσαι.
Δεῦτε Διὶ σπεύσητε σοφίην σοτὸν ὑμνήσουσαι.

Pierides Musæ quarum viget inclyta cantu
Fama ducum, & nomen vestri immortale parentis
Dicite.

Et in Theogonia:

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν.

Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In te magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes Musas appellant, atque ad earum numen confugiunt, vt Homerus Iliad. β, Græcarum nauium numerum & ducum nomina prosequuturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
Τμεῖς γὰρ θεαί ἐστε πάρεστέ τε ἴστέ τε πάντα·
Ημεῖς δ' κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν &c.

Dicite nunc mihi Musæ, quæ domos cœlestes incolitis,
Vos enim Deæ estis & adestis, & omnia nouistis:
Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus.

Et Iliados λ, quot & quantas stragei Agamemnon ediderit, narraturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
Ὅττι δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος αὐτόν ἄλγεα.

Dicite nunc Musæ cœlestes domos habentes
Quisnam tunc primus Agamemnoni aduersus ierit.

Et Iliad. π, incendium nauium Græcarum descripturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c.
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.

Dicite nunc mihi Musæ quomodo primo ignis incidit.

Quem locum M. Tullius libr. 1. epistol. ad Atticum ab Homero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicii Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus: verba Ciceronis hæc sunt: *Responsurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅττως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Nosti Caluum ex Nanneianis illũ, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium, accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. & Theocritus:

Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφαγίαν ἀΐδε κἀπεθήλυν
Εἰπὲ θεά· σὺ γὰρ οἶδας, ἐγὼ δ' ἔτερόν τι πατοῦμι.

Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfeceris,
Dicito mihi Dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates.

Virgilius Æneidos 7. & 10.

Pandite nunc Helicona Deæ.

Et Plato in Eutydemo, οἷς ἔγωγε, καὶ ἐπειδή τοι τοιαῦτα ἄνδρε ἐγκωμιάζουσι, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. id est, *Quare ego quemadmodum poetæ, necesse habeo initio orationis, Musas & Mnemosynen inuocare.*

In re ridicula etiam inuocantur Musæ, & [illegible]: vt apud Horatium Satyrarum l. 1. Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis.
Sarmenti scurræ pugnam, Messique Cicerri
Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundusium vsque describit, exemplo Lucilii, qui itidem iter suum describi postulat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messii faceta contentio. Infinitis aliis locis, diuersis rationibus, opera Poëtarum præcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi Præsides & cantilenarum suarum autores asserunt: illúdque iure optimo, vt inquit Horatius carminum lib. 3. Od. 4. qua confirmat se à multis periculis Musarum ope ereptum fuisse. malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimo dicit eas suam in cœlo habere sedem Iouis filias: his versibus,

Descende cœlo, & dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus citharaue Phœbi.

Quibus & multis aliis de causis adducebar vt crederem, hoc breue opusculum si parum fructuosum videatur quòd fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quòd fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam vtilitatis ex eo poterimus reportare, propter ethicam explicationem, quæ non parum ad mores mortalium informandos confert: vt iam ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenii acumine hæc pauca vobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerptas autoribus in vnum congessit volumen aureum: angustiis enim temporis premor, viréque ingenii mei sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocarit: at potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis consistere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumento careat & grauitate, illud amplexabitur tamē quisquis nō erit omnino

auersus à Musis. Qui verò ab omni sapientia atque eruditione sunt alieni, omnibus iis quæ dicētur persuasi, vtique Musas posthac non auersabuntur: etsi hebetudine Attici Herodis sophistæ filij ac stoliditate essent: quem tam fluxili fuisse memoria fueruut, vt ne elementorum quidem nomina perdiscere aut retinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros coæuos à literis cognomina habentes singulos cum filio simul educabat, vt hac saltem ratione illi insiderent. Qui verò natura prudentiores curiosique magis philosophica & arcana naturæ meditantur, de negotiis publicis ac rebus mechanicis parum solliciti, ii quidem si operam non laudent, studium tamen non despiciant, etiam si nostri temporis ærumnosa miseria non dicendi petit studium, sed viuendi flet ergastulum, nec famæ assistēdum poëticæ, sed fami cōsulendum domesticę. Citius nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quod dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum angina, felicitatisque nouerca fortuna (quæ amarum quoddam humanis interserit semper negotiis) uos quasi pediſſequæ insectantur. Verum enim verò ne ocii torpor nos astringat, euitantes quod fieri poterit, calamitatum naufragia, quibus publicæ assiduè actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam, quàm octo diebus nocturna præsule lucerna ex præclaris partim autoribus decerpsimus, partimque nos ipsi mythologiam commenti sumus. Vos interim è virginali Heliconiadum curia Iouis filiæ omnes, Gorgonei fontis aspergine madidæ, mihi breuiter scribenti præsto sitis Non enim magnifici operis tantam assumere molem cupio, vt medio conaminis impetu, tenues in auras vanescat rebus suis mens destituta. Eritis ergo Philosophia atque Vrania huius adiutrices operis: cui vt maior fides adhibeatur, ampliora sunt nobis auctoritatum quærenda suffragia. Quamtulacunque autem res fuerit, amice lector, æqui boni consulas rogamus.

DE MVSIS IN GENERE.

CAP. I.

Quod animis nostris ingenita sit vis quædam sciendi à natura.

ILLVD peramplum in nobis ac magnificum esse arbitror, quod Plato insinuandum censuit, inesse mortalium ani-

animis veluti seminarium quoddam & planè thesauros, qui mirabiles concitent amores sui. Sic autem in Symposio, τὸ δὲ πότερον τίνος ἀθάνατον ἐστὶν ἑκατέρου ἡμῶν ἀμφοῖν, ψυχῆς τε καὶ σώματος. *Incertum enim est, quo aut corpus aut anima puerorum, in secundùm virtutem quàm secundum vitium postremò euadat.* Quasi dicat (inquit Ficinus) omnium hominum prægnans & grauidum corpus est prægnans & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt incerta: huic statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundum corpus est grauidúmque seminibus, multò magis animus præstantior corpore verrimus est, atque suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarũ, rationes iamdiu sortitus est animus, suósq. fœtus inde, si rectè colatur, statutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoscimus. Quis neget animum statim à tenera ætate, vera, bona, honesta, vtilia exoptare? optat autẽ nullus incognita: ergo insunt istorum aliquæ, etiam antequam appetat, in animo rationes, per quas seu formas rationẽsve ipsorum ea iudicat appetenda. Experimento id in se quisque condiscit, modò intendat. nam sicubi reconditum quippiam venamur anxiè, posteaquam abiunctis ad tempus sensuum & phantasiæ molestis obicibus, mentis intima, velut secretius quoddam penetramus adytum, inibique ratiocinamur subtilius, confestim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgetéque protinus quod venabamur aduertimus. propterea sic Pythagoras:

Ἀλλὰ σὺ παρφύλαττε θεῶν ἱερὸν ἔργον ἰόντα
Ὃς κεν ἐπιφρονέουσα φύσις δείκνυσιν ἑκάστα.

His grauissimis ille autor hominibus addit animum, quod eorum genus faciat diuinum, augustiorémque naturam, quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cum nos conformandos exhibemus præceptoribus, multa per se animus fingit, formatore nullo, concipítque tanquam seminibus scienti rum perfœcundùs ager: cui si agricola maturè edhibeatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod aperte declarat Plato multis in locis, sed in Theage apertius:

Nemo à me didicit quicquam, etiamsi mea consuetudine multi euaserint doctiores, (ais Socrates) me tum exhortante: tum bono damone suggerente. Sed quoniam breuiter de vi animis nostris ingenita diximus ex Platonis sententia, iam ad ea quæ in nostrum diriguntur scopum deueniamus: vtque dictis dicenda cohæreant, cur Hesiodum existimatis Musas à Ioue & Memoria genitas pronuntiasse? vt habetur in Theogonia his verbis:

Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη γουνοῖσιν ἐλεύθερος ἐν μήνεσσιν
Λησμοσυνέων τε κηδέων ἀμπαυμὸν τε μερίμνεων.

Musæ Olympiades sompti Iouis ægide natæ,
Mnemosyne soboles, obliuia certa malorum,
Curarumque quies: sacris has mater in oris
Pieria magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de causa, nisi quia ab initio scientiæ fons insitus est nobis ab omnium patre, sed non satis profluens nisi quis corriuarit. Quod Plutarch in lib. περὶ παίδων ἀγωγῆς aduertit, quare pueris suadet nihil prius memoria exercendum, quòd ea sit eruditionis ταμεῖον, id est, proma quædam cella, thesaurúsque: quo argumento dictam putat Mnemosynen à veteribus Musarum matrem. cuius hæc sunt verba aurea sane, animis discentium insculpenda: Παίτων δὲ μάλιστα μνήμην ἀσκητέον ἀφ' ἧς παιδεία δοκιμάζεται· ὅθεν καὶ θεὸν τὴν μητέρα τῶν μουσῶν ὑπολαμβάνουσι τὴν Μνημοσύνην· ὡς ἀδύνατον ὄντα τὸν ἄνευ μνήμης παντελῶς ἐπιδέξιον γενέσθαι περὶ λόγους καὶ μαθήματα καὶ τέχνας· ἀλλ' ἐκ τούτου μνήμονες εἶναι καὶ φιλομαθεῖς καὶ φιλόμουσοι. *Sed maximè puerorum memoriam exercere & assuefacere debemus. est enim veluti disciplina thesaurus. ideirco matrem Musarum fabulati sunt esse Mnemosynen, vt ostenderent nihil æquè conferre ad scientiarum generationem & conseruationem quàm memoriam. Quocirca illam debemus exercere in vtramque partem siue pueri ea multùm polleant, siue contrà sint obliuiosi.* Quin & Mnemosynen Orpheus mentem continere scribit, excitaréque omnia, sinuosis (vt ita dicam) animi anfractibus delitescentia illatebratáque. Scitum est Mnemosynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria significatur: vnde & Amnemones in

Cui do

Cnido nuncupati erant sexaginta viri delecti ex optimatibus, quibus tota negotiorum cura incumbebat, vt idem Plutarchus in Græcis petitionibus hoc modo; Τίνες ἐν Κνίδῳ οἱ Ἀμνήμονες; ἢ τίς ὁ Ἀφεσηρέξηκοντα πεφυκέναι τοὺς ἀνδρας οὓς τῶν ἀρίστων ἐπὶ τοῖς πράγμασι καθίστασθαι μεγίστων. ἐκαλοῦντο δὲ ἀμνήμονες, ὡς μὴ πάντα χρείαις, διὰ τὸ ὑπὸ θυμοῦ τινὰ μὴ δίκαι πολυμυθήτους τινὲς ὀργὰς, ὁ δὲ πάντα γνώμαις ἐρωτῶν, ἀρέσκοι. *Qui in Cnido dicuntur Amnemones, & quis Apheſter Sexaginta deliguntur ex optimis viris velut epiſcopi, ad quos de maximis rebus refertur. Dicebantur verò Ἀμνήμονες, διὰ τὸ μὴ ὑπὸ θυμοῦ, quia in iudicium non vocarentur: aut certè* πολυμνήμονες, *memorioſi.* Fuerunt itaque Muſæ Iouis & Mnemoſynes filiæ ſecundum Heſiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poetis, quorum eſt Alcmæon, Muſas cœli & terræ filias prodiderunt: cui in quodam hymno aſtipulatur Pindarus, ſic Muſam alloquens,

Ἀρχὲ δεύτερον Οὐρανοῦ θύγατερ.

Incipe verò cœli filia,

Vbi commentatores ex Ariſtarchi ſententia & Mimnercæ, aſſerunt muſas cœli filias. Vnde & aſtruunt illas fuiſſe ab initio, & ante Iouem, ſi credimus Euſtathio, qui muſam interpretatur animæ cognitionem, quæ non minus ſit diuinum quiddam quàm anima ipſa. Eius ſententiæ videtur eſſe Homerus, quum θεὰ dixit ἀπὸ τοῦ θέειν, id eſt à cognitionis celeritate. Ab indagine enim dicitur muſa, ſecundum Platonem in Cratylo, vel inquiſitione, ἀπὸ τοῦ μώσθαι, cui Pharnutus libro de natura Deorum ſubſcribit, cùm ait: καλοῦνται δὲ μοῦσαι ἀπὸ τῆς μώσεως, ἤτοι ζητήσεως, *Muſæ (inquit) dicuntur ab inquiſitione.* Idem ſentit Suidas, propterèque ait eas ab inquirendo dictas, quoniam ipſæ ſint omnis diſciplinæ cauſa. Alii, vt Caſſiodorus, propter ſcientiarum & diſciplinarum inter ſe conuenientiam, Muſas vocarũt quaſi ὁμοῦσας, vel certè quòd inuicem ſicut virtutes ſibi eſſe videantur. Vel denique (vt Diodorus ſcriptum reliquit) muſæ vocantur, quòd modulandi artem cæteraſque diſciplinas probè teneant. Delectabatur enim Oſiris Ægyptiorum Deus omnigenere Muſicorum & chorearum, propterèque illum plerique [illegible] conſectabantur, inter quos nouem fuiſſe puellas prodidit fama, quæ cantu & muſica præſtarent, quas ideo Græci muſas appellauerunt. quæ Diodori ſententia cum Platonicis conſentit.

sicis consentit. Musarum enim nomine cœlestes cantus intelliguntur: quo argumento Camenas dici aliquando existimant, ex Melanchthouis sententia, qui in scholiis & illustrationibus versus illius Virgilij:

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ.

per Camenas Musas intelligit, vúltque illas à canendo dictas: hasce verò à Ioue proficisci, quoniam (vti est apud Plotinũ) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis schola. cui consentiunt hæc verba,

Principio cælum ac terras, campósque loquentes,
Lucentémque globum lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde namque colligi, vt ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cælestes moueat sphæras ac regat, Musici cantus musarum nomine significari coorianturque & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena:

quoniam vigeat vbique Iupiter, ac impleat omnia, & cælum velut citharam quandam versetque agitétque, cælestes ac harmonicos proliciens cantus. Quod impulit Homerum vt cantores vocauerit θεοδιδακτους, id est, Castigatores quosdam in Clytæmnestræ custodia, vt qui philosophi sint, & ex musis omnia sciant: quod pluribus comprobat Athenæus. Ἀείδειν certè apud Græcos est canere. quod verbum si examinemus, reperiemus illud compositum ab α, particula intensiua, & εἴδειν cognoscere, quasi omnium scientiam sibi vindicent Musarum alumni. Musarum origo talis est & deductio. De numero verò earum non satis constat inter autores. Varro (vt testatur Seruius) tres inquit fuisse Musas: vnam, quę aquę nascitur motu: alteram, quam aëris ictu efficit sonus: tertiam quę mera tantùm voce consistit. D. August. hanc de Varrone fert sententiam, quam Gyraldus in suo de Musis syntagmate inseruit. Non audiendi sunt (inquit) errores gentilium superstitionum, qui nouem Musas Iouis & Memorię filias esse finxerunt, refellit eos Varro, quo nescio vtrum apud eos quilquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dixit enim ciuitatem nescio quam: neque enim recordor nomen: Gyraldus tamen colligit ex quibusdam autoribus dictam fuisse Sicyonem, & ex his versibus:

Tres

Tres solas quodam tenuit quas dextera Phœbi,
Sed Sicyon totidem ternas ex ære sacrauit.

Dicit igitur Augustinus ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarum, quę in templo Apollinis dono poneret, vt quisquis artificium pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse vt opera sua quoque illi artifices æquè pulchra explicarent, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes empras esse, vt in Apollinis templo dicarentur. quibus postea dicit Hesiodum poetam imposuisse vocabula. Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerũt. Tres autem non propterea illa ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat. aut sese cuiusquam illorum oculis demonstrauerant, sed quia erat facile animaduertere omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur voce, sicut est eorum qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum & tibiarum: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hæc Augustinus. Horum idolorum artifices fuerũt Cephisodorus, Strongylio & Olympiosthenes, quorum singuli ternas Musas effecerunt, & has primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatum annalibus est: quando nec plures initio creditas esse musas relatum scimus Pausaniæ monumentis, quas ait ab Aloei filiis Oro & Ephialte sic nominatas, μελέτην, meditationem: μνήμην, memoriam: & ἀοιδὴν, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum supereſt ea in testimonium. Ht Aloei filii primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, rémque diuinam obtinuerunt Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerunt. Sunt qui duas tantum volunt fuisse Musas. Alii quatuor fingunt, propter præstantiam quaternarii numeri, cuius tantam fuisse virtutem existimarũt Pythagorici, (sicut est apud Plutarch. in lib. περὶ ἀρετῶν, &c.) vt per illum tãquam per numen aliquod iurarẽt. ν᾽ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύν παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ᾽ ἔχουσαν. *Per quaternionẽ sacrum, qui animæ nostræ tradit naturam æternam, &c.* Etiã quibusdã dicũtur esse quinque. Aliis septẽm, cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouem postea dixit esse musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierii Mu-

sis fuisse imposita : quæ reperiuntur apud Hesiod. in Theogonia:

Ἔνθα δ' ἄρ' ἁγνὰι μολπὴν ἐνηείραντο,
Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ' Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη τ' ἠδὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

Cantabant arce sorores
Clio Euterpéque iuuans, & docta Thalia,
Melpomene, Latis & Terpsichoréa choreis.
His subeunt Erato, memoriaque Polymnia mente.
Addimus Vraniam, & quæ manet vltima quanquam
Calliope cunctas supereminet vnica Musas.

Quòd nouem fuerint Musæ confirmat item Homerus Odyss. ω.

Μοῦσα δ' ἐνὶ πᾶσαι ἐπιδεύομαι ὀλλυλῳζαι
Θρῆνον· ἴδε καὶ ἄπειρον ἀείκελον γ' ἐνόησα.
Ἀργείων τοῖον γὰρ ἐπωμάδην μοῦσα λίγεια

Musa autem nouem vniuersa alternis canentes voce suaui,
Lugebant, vbi neminem lacrymarū expertem animaduertisses
Argiuorum, talem luctum excitauit musa vocem clarā edens.

Hóc idem declarant nouem noctium concubitus Iouis cum Mnemosyne, de quibus veteres poetæ, & maximè Hesiod. in his:

Ἐννέα γὰρ οἱ τύκτας ἰμείρετο μητιόεις Ζεὺς.

Cui Iupiter vllo
Haud diuūm præsente nouem sub noctibus hæsit.

Non ad aliud videtur referri Orphei theologia iam à multis decantata quam nihilominus tamen, quod ad hunc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim, vnam, in cognoscendo positam, alteram in sphæræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphæræ lunaris illam vim, Bacchum Lionitan, hanc Thaliam Musam in anima Mercurii, Bacchum Silenum, & Euterpen: Veneris, Lysium & Eratō: Solis, Trietericum Bacchum & Melpomenen, Martis, Bassareum atque Clio: in Iouis, hanc Sabazium, illam Terpsichoren: in Saturni, hāc Amphieton, illam Polymniam: octauæ sphæræ Pericthonium & Vraniam: in anima autem mundi vim priorem vocat Bacchum Eribromium, secundā verò Musam Calliopen. Singulis portò Musis quam præfecit Bacchum, quoniam is symbolicas diuinæ cogni-

cognitionis nectare prudentioribus mõstrat. Licet autẽ singulis sphæris cœlestibus vnam præfecerim Musarum cum Baccho, non inferendum est tamen cœlos esse animatos, animæ informante, sicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obscura, inquit Damascenus, nihil temerè credendum. Dictæ sunt Musæ virgines natiuo decore contentæ, vt inquit Lucianus in deorum superorum Dialogo, quo loco appellat illas ἀτρώτους, inuulnerabiles, id est, quę nunquam facem & sagittas Cupidinis experiæ sint, *καὶ γὰρ οὐ παύονται καὶ ἐν ταῖς ὠδαῖς ἀεί τι ἔχουσιν ἐφ' ἑαυτῶν ἐννοεῖν semper aliquid cogitent, atque in suis cantibus contineant.* Eodémque modo & Dianam vocat virginem, quámque reformidet nimis, quia venationi dedita sit. Incedunt præterea hę virgines simul, eodémque loco versantur, & in chorum numerúmque ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt existimatæ. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Secessu denique & solitariis locis maximè delectatæ sunt, vt est apud Plutarchum in libro περὶ τοῦ μὴ πολυπραγμονεῖν. Coronatæ fuerunt diuerso modo à diuersis. Quidam eas palma coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis sacra ad coronas: vnde & poëtæ earum alumni dicuntur δάφνης ἐραστοί. Placuit quibùsdam corollam è rosis earum capiti circumponere: vnde eleganter Sappho aduersus impertitam mulierem cecinit:

Κατθανεῖσα δ' ἀκείσεαι.
Οὐ γάρ τοι ἔστι ῥοδόεν ἐς Διγένες.
Mortua iacebis.
Nec enim hortulum habes rosarum ex Pieria.

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non simpliciter, sed summa cũ ratione coronas instituisse. siquidem legimus Dionysum, quum vinum comperisset iucundissimum, quo liquore factile erat secum discumbentes inebriari: coronam hederaceam consuluisse capiti imponẽdam, vt hederæ frigiditate vapores acres & calidi moderatentur & repercuterentur. Hæc de Musis in genere scripta fuerunt fabulosè, quæ cur ficta, & qua ratione, diligenter inuestigemus. Primùm quidem ex Ioue & Mnemosyne natas fuisse musas, idcirco fabulati sunt antiqui (vt Proclus Diadochus scriptum reliquit in Hesiod. enarrationibus) quia ad procinctum in literaria velut palæstra tendentem necesse sit τὸν νοῦν καὶ τὴν μνήμην κινεῖν, id est intelligẽdi percipiendiq. potestate,

atque item retinendi præcipuè pollere. Iouem autem cõtribuere τὸ νοητικόν, Mnemosynen verò τὸ μνημονικόν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustuliſſe dicitur Iupiter, quando & literarum politiorum dux eſt, quas certè non niſi exacta cura atque detentione ſuſcipere datur, & ſunt ad vitam tranſigendam maximè neceſſariæ. Alii verò ita interpretãtur, Iupiter, aiunt, rerum omnium pareos è Mnemoſyne (id eſt, memoria & cognitione ſui) Muſas genuiſſe dicitur, quæ mentis conceptus ſignificant, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantùm percipi poſſunt. Nam & (vt ſuperius diximus) Plato Muſas dictas vult indagatrices, vtpote quæ per ſenſus, & exteriora, quæ ſuperna & cœleſtia ſunt, excogitent. Qui duas fuiſſe putarunt, eandem ferè habuerunt conſiderationem. vnam enim fecerunt contemplatiam quæ res à ſenſibus abſtractas doceret, alteram, ab efficiendo, practicam, quæ circa affectionem & omnes res mechanicas verſaretur. Sed Cenſorinus in libro de die natali, Muſas ait olim tres fuiſſe ideo exiſtimatas, quoniam organum quondam tres habuit intenſiones, grauem, mediam, & acutam: cui non aſtipulatur Plutarch. in Sympoſiac. quæſt. 14. ſic autem ait: Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς, ὅτι πρὸς ἡδονὴν οἱ παλαιοὶ Μούσας καὶ τὸ μουσικὸν ἐπενόησαν· ἐδόκει καὶ ἄγωγικὸν εἶναι τοσούτοις καὶ τοιούτοις εἰδεσι πεποικιλμένον. Αἴτιον δ', οὐχ ὡς ἔνιοι λέγουσι, τὸ μελῳδεῖσθαι τρεῖς, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χρωματικὸν, καὶ τὸ ἁρμονικόν, διὰ τὸ διαφόροις τισὶ χορδαῖς ἔχειν, νήτῃ καὶ μέσῃ καὶ ὑπάτῃ. & multa alia quæ eodem capite de hac re traduntur. ſic autem redduntur Latinè: *Dixit igitur frater meus, quòd tres Muſas agnouerant ſolùm antiqui: ſed hoc velle coram tantis & talibus viris probare, fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei cauſſa non eſt tribus Muſices generibus aſſignanda, Diatonico, Chromatico & Harmonico, minúſque tribus Muſicæ diaſtematis, νήτῃ, acuto: μέσῃ, medio: & ὑπάτῃ graui.* quoniam malè omnes Muſas vni alligarunt ſcientiæ minimè completæ adhuc. eſt enim tantùm harmonia quædam pars Muſicæ. Sed vt poſtea probat, multo melius antiqui, qui omnia ſcientiarum genera ad tria referebant, Philoſophiam, Rhetoricam & Mathematicam. quod quidem ſi ſecundum authorem expendamus, verum eſſe repericmus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in libro de deorum natura, tres ait fuiſſe ob eius numeri perfectionem, qui etiam

Deo

Deo attribuatur tanquam simplicissimus. Qui fecerũt quatuor, vt M. Tull. libro 3. de natura deorum: aut quinque, illud referunt ad musicorum instrumenta vetustissima: quæ non plures habuerunt sonos. Qui autem septem, ad illud alluserunt, septem esse artes liberales, & idcirco septem Musas. Sed nouem ex numero, iam vsu receptum est, & celebratum ferè ab omnibus: multis verò de caussis apud Plutarch. Vna est, quòd tanta est perfectio numeri nouenarii, vt sit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: ὁ πρῶτος τετράγωνος ἀπὸ περισσοῦ περισσάκις περισσός: éstque qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & monade constat, vel ex triangularibus, videlicet sex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipsarum mater Mnemosyne reperitur esse nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho disces lib. συμποσιακῶν. Fulgentius ait, nouem Musas cum Apolline earum fratre & Musagete nihil aliud esse quàm humanæ vocis decem modulamina: vnde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum vel psalterium. Postremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline: nihil autem alind præ se ferunt quàm quatuor primores dentes, quos lingua percutit, duo labra, quæ sunt veluti cymbala verborum, linguam, plectrum, palatum, cuius concauitas profert sonum, asperam arteriam, quæ est meatus spiritualis: & pulmonem, qui veluti follis conceptum spiritum reddit & reuocat. Finguntur autem mulieres & virgines, mulieres quidem, quia virtutes & disciplinæ casus muliebris nomenclaturas habebant: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis disciplinæ, vti virgines, abditæ atque incomptæ esse videntur, natiuo scilicet decore contentæ: id quod & de cæteris disciplinis non incommodè dici putamus, qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc constant & iuncdunt vnà, ad inuendum virtutes inseparabiles atque indiuulsas esse. Deinde semper deorum hymnis atque ministerio sunt maximè intentæ: siquidem principium atque adeò elementum totius eruditionis est, ad diuina oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exemplar habere in ore. Dux eis fuit præfectus Apollo, propter Musicæ communionem. nam & ille

memoratur cithara scire, vt dictum fuit. Diuersis autem operibus in montibus vacare traduntur: quandoquidem solitariam agere vitam, & crebrò ad loca à vulgi consuetudine remota, ac perturbationibus ciuilibus libera secedere consueuerunt hi qui philosophiæ nomen dederunt: sine qua nihil honesti in solitaria vita inueneris. Atque huius rei gratia dicitur nouem noctibus Mnemosyne congressus Iouis iustulisse: etenim nocturna his opus est meditatione, quæ ad eruditionem spectent, vt inquit Epicharmus: *Si quid (inquit) sapientius mediteris, nocturna opus est consideratione:* & omnia quæ ad literas pertinent, noctu potius excogitantur. Palma autē coronantur: quæ φοίνιξ Græcè, vt quidam volunt, ob agonominationem, quòd nimirum Phœnices primi fuerint literatū inuentores: vel, quod magis probat Pharnutus, éstque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virens, & ascensu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui laurum sacram musis voluerunt, hanc habebant rationem, quòd plurimum Laurus valeat πρὸς ἐνθουσιασμὸν & afflatum, vt Sophocles in Cassandra docuit, illúdque vsurpauit Lycophron, quū poetam appellet δαφνοφόρον, quódque de se Hesiodus testatur: vel certè quia Laurus est semper virens, hócque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollam Musas habuisse, diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis; sicut hederæam proditum est Bacchi potentiam sua frigiditate retundere: id potius credideris vi occulta præstare; non enim tantę frigiditatis est rosa. Quomodocunque res eant, hac corona designarunt antiqui, vini potentiam ebrietatísque violentiam hebescere: sicuti & violarum. per antiparthiam enim grassantis crapulæ larenter impetum repercutit, & calidi vaporis a scendentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatem, hoc loco omne crapulæ, libidinis, & gulæ genus intelligas velim: quod nihil aquè reprimere potest quàm corona è rosis Musarum: id est præstantissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intromissa.

De Clio.

Cap. II.

Quòd omnes homines excitantur gloria & honoris stimulis.

Annon magnanimum præaudáxque facinus est illud Herculeum, contra monstrosam gigantomachiam arma

arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam prouocare, latrones maleficósque homines domare? horrenda denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Citharonium inuulnerabilem interficere, & nudis manibus vnguibus dissecare, hydram multorum capitum bestiam suffocare, aprum Erymanthium interimere, ceruam aurea cornua gerentem capere, aues Stymphalidas repellere? & cæteri hui∫ modi plurima monstra monomachia superare, vt aliquod tamen gloriæ & honoris nomen consequererur, Hercules hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid Theseum, alterum Herculem, commemorem? petra summota calceos atque ensem auferentem, Minotaurum perculientem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsessam viam à maleficis viris vndecumque pacantem, Corynetam clava propria præreptа occidentem, Pityocamptem Sinim Polypemonis filium opprimentem, multáque alia non minoris periculi facta aggredientem? Quid illum infinitósque alios Romani & Græci imperii duces ad tam præclara & difficilia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati, immortalem sibi laudem & gloriam comparárunt. Quid? Themistocles magnus ille Athenien∫ium dux, nónne apud Ciceronem pro Archia poëta, eius vocem tantùm libentissimè audiebat, à quo laus sua prædicabatur? Non∫alio modo Homerum illustrauit Poëtice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas: itidem & alii aliis modis inclaruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: Τιμωσιν δ' ἀρετὰς ἐξ ἀρχῆς ὅσοι προβαίνει δὲ χρὴ νικᾶσαν. *Quibus virtutes in precio, sunt, ij perueniunt ad illustrem viam: nobilitat autem suum quemque opus.* Sentit benefactis potius quam opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam facinore auspicari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olymp. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τὸ αὐγάς. *In initio facinoris oportet faciem illustrem addere.* Virtutes enim periculi expertes οὔτε παρ' αἰδοῖον, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις ἅμιλλαι. quod conuenit cum Hesiodo:

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam pa-

uit. At contra, qui glorioſum ſibi monumentum adepti ſunt & apud poſteros, illud frequenter à M. Tullio vſurpatum in epiſtolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Hom. Iliad. ζ:

Αἰδοῦμαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας εἰλυπεπλους.

Troianos ac Troianas vereórque pudeſque.

Verba ſunt Hectoris pudore nolentis in vrbem ſeſe recipere, ne quis opprobraret illi, imputaretque Troianorũ interitum. Dictis quibuſdam de honoris & gloriæ inſignibus ipſa re longè inferioribus, iam ad ea quæ de Clio gloriæ dea antiquiſſima fabulati ſunt antiqui, breuiter explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriæ filia fuit (vt teſtatur Heſiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit ſuperiori capite) prima reliquarum Muſarum, quæ nouem noctium concubitibus genitæ à Ioue fuerunt. Martem fuiſſe voluerunt Ialemi & Hymenæi, quamuis aliter ſenſerit Aſclepiades. Affirmat enim Apollinem ex Calliope tres filios ſuſtuliſſe, Ialemum, Orpheum & Hymenæum: & propterea Martianus Capella & Claudianus Hymenæum Muſa genitum fuiſſe aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine ſic ait: *Clio Pierium Magnetis filium, Veneris ira, quod ei Adonidis amorem exprobraſſet, deperiuit, cuius compreſſu Hyacinthum filium concepit.* Vnde fortaſſe ſumptum eſt prouerbium apud Eraſmum Chil. 2. cent. 10. Μαγνήτου κακοῦ, quæ recidunt cum Termeriis vt eſt apud Suidam, καὶ τὰ περὶ Μαγνήτου κακὰ, καὶ τὰ περὶ Τερμέρου, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν τραγῳδίαν· id eſt, *nec ſi Magnetum malà, nec ſi Termerium, nec ſi totam in ſummâ tragœdiam eloquar.* Magnetes autem illi afflicti, oriundi fortaſſis fuerãt ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, ſicut & hic Strabo Magnetum hiſtoriam Geograph. lib. 14. Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Cliũ filios, id eſt hiſtoricæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitarit, epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Annotat Cælius Rhodiginus lect. antiqu. lib. 28. cap. 24. ad illud Menandri, ὑμὴν ὦ ὑμέναι' ὦ ὑμήν... & ad illud Catulli ab interpretibus negligenter prætermiſſum:

O Hymen Hymenæe, ô
Hymen, ô Hymenæe.

Ab eiſdem malè cõcipi, Martiani Felicis authoritate, Hymenæum

pæum fuisse Veneris filium: quod Martianus suspicatur quidem. Sed malè feriati homines Tortelli. deliramenta sunt insecuti. Hymenæum cantuum epithalamiorum inuentorem fuisse satis superque declarant hæc Plutarchi verba, τῷ συμποσιακῶν. Ἡ δὲ γαμήλιος τράπεζα, καὶ ὑμεναιοῤῥαφίας τὴν ὑμέναιον μέλος βοῶντα, καὶ τὸν ἄδοντα, καὶ τὸν αὐλοῦντα ἄσματος καὶ τὰς γυναῖκας ἰσταμένας ἅμα καὶ θαυμάζειν καὶ ἐπᾴδειν. *Conuiuium verò nuptiale, cũ cantu coniugali Hymenæi alte clamantis, & faces, & tibiæ, vt ait Homerus & mulieres pro floribus astantes aspicientes, & tale huiusmodi admirantes, &c.* Quo ex loco facile est intelligere, Hymenæum cantus nuptialis esse præsidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hanc primam Musam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus: Finxerunt itaque illam Iouis filiam, quia cum κλεὼ nihil aliud significet quàm gloriam: si dicerat gloriam & nomen bene actorum posteris relinquere, absit: vt aliunde repetamus quàm à summo Deo qui è memoria, contemplationéque, bene gestæ rei famam nobis patit, nullo ævo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Symposio: τὴν Κλειὼ τὴν κωμικὴν προσαγορεύει. κλειὸς γὰρ ἐγκώμιον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. *Clio quidem encomia laudũ recipit. Cleos enim vocabant antiqui laudes.* Non alia ratione Fulgentius lib. 1. Mythologicũ Musas doctrinæ ac scientiæ dicit modos. Prima Clio, quasi prima cogitatio discendi. κλέος enim Græcè fama dicitur. vnde & Homerus, τῶ κλέος οὔρυ κατ' ἀνθρώπους ἀρέσθαι. Et quoniam nullus scientiam quærit nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem: ob hanc rem Clio prima appellata est, id est cogitatio quærendę scientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: ὑμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν. *Nos verò solam famam audiuimus, neque quid scimus.* Plutarch. loco iam dicto circa finem mysticum Cliûs sensum affert. Partitur namque nouem Musas in duo genera: alterum quidem vult præesse voluptatibus & ludis, id est cauere ne quis stultè in turpia & inhonesta labatur, cúmque cantu, choreis & tibiis dulcissonis ab eiusmodi libidinum stimulis retinet: alterum verò res arduas graues & serias sequitur, quod Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia autem debent symmetria & mediocritate summa moderari, ne è iocis ad libidinem fiat cõuersio, & è rebus seriis, in senum morositatem imprudentes incidamus. Cornutus vult

Clio dictam fuisse κλειοῦς, quòd gloriam adipiscantur literati, quódque alios laudibus celebrent. Diodorus verò propter gloriam quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autē habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ sortis homines: quòd hic lætis conuiuiis & nuptiis semper adesset, vt dictum est superius: ille verò ciulatione & luctu suas aleret cogitationes. Quod Aristophanes apud Athenæum notat in Dictionibus Atticis, ὁ γαμῶν inquit, ὑμέναιος, ὁ δὲ πενθῶν, ἰάλεμος. *In nuptiis Hymenæus, in luctu Ialemus.* Nihil autem aliud per hos diuersæ conditionis, Clius filios significare voluerunt, quàm qui glōriam sibi parare cupiunt, nunc aduersa premi fortuna, nunc secunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc ἰαλεμίζειν, id est Ialemi lugentis vocem miseram edere: de quo dictum est illud: Οἵοις Ἰάλεμος εἶδε τὸ πάθος, δακρυόεν ἐπὶ δάκρυσιν καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοις, id est *Qui Ialemus vel ciulatus, quique luctus, lacrymaque super lacrymas distillantur in nostris ædibus.* Atque hæc de Clio breuiter dicta sufficiant.

DE EVTERPE.

CAP. III.

Vnicuique est sua voluptas, & sapientibus, & stultis.

NEMINEM adeò grauem & seuerum huius humanæ vitæ censorem exist imabant antiqui, etiamsi naturam Timonis μισανθρώπου induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generosos equos, alius insignes canes, alius diuitiarum expetit copiam: sicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum transigere recordatione dilectæ rei consueuerunt. Sapientes vtique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione assidua rerum sublimium delectantur. Plato enim in Philebo inquit: ἰδὲ γὰρ ἡδέσθαι λέγομεν ἀκολασταίνοντα τὸν ἄφρονα, καὶ ἐν τοῖς ἀφρονήμασι καὶ ἐν τοῖς δόξαις καὶ ἐν τοῖς ἡδοναῖς μεγάλαις ἥδεσθαι· καὶ ἐν τῷ σωφρονεῖν δὲ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις ἅπασιν ἡδέσθαι, καὶ τὸν σοφὸν ἡδέσθαι καὶ ἐν τῷ φρονεῖν καὶ τοῦτον τῶν ἡδονῶν ἐναντίον, πῶς οὐ πᾶσι τοῦτο ἀνάγκη ἐν ἑκατέροις ἀμφοτέροις ἔχειν; ἐγὼ γὰρ οὐδένας οἶδα ἐν οὐδενὶ ἐν οὐδενὶ *id est, Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem, sed & temperantia temperantem: delectari insipientem, insipientibus opinionibus ac vana spe vndique plenum: sed & sapientia sapientem: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse negat: insipiens meritò esse videatur.* Vtrisque igitur, & sapienti & in-

& insipienti, sua est voluptas. Sed tanto illius est præcellens quanto huius vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus corporis ad nauseam vsque saturatur: ille verò inebriatur nectare venefico animi: cuius celsitudinem & maiestatem satis demirari nequeas. neque enim in vmbraticis quæstibus, vel etiam mundi imperio acquiescit. angustiori enim limite contineatur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in modum æstuat res supra captum naturæ intelligere, mirôque philosophandi studio concitatus conatur in ea curricula venire, in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia. Arrogans sanè & vesana est illa cupiditas, atramenti magnifica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur: sed penetrat altius, donec id tandem cogitatione pertingat, in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Euterpe (de vera delectatione) dicturi, pauca hęc permittenda censuimus. Est itaque Εὐτέρπη secunda Musarum ordine, à Ioue ortunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit Themistoclis, vt inquit Neantes lib. 3. rerum Græcarum: quanquam alii (vt Amphicrates prodidit in lib. de viris illustribus) Themistoclem feruor Abrotoni meretricis filiũ. Tantæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ' ἐξοχὴν in numerũ trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Periclis, Miltiadis, Cimonis, qui cum Themistocle quatuor apud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod difficile est reperire apud autores, obseruatum nihilominus à Cælio Rodigino cap. 12. lib. 14. lect. antiq. Themistoclem tres habuisse filios insignes, Neoclem, Demopolin, qui Athenis, propter singulare certamẽ corollis fuerunt insigniti, & Cleophantum, de quo meminit Plato in Memnone, quia autem mirum est quod de illo refertur, verba autoris subiicio: ἠκούσατε ἄρα τοῦ Θεμιστοκλέους τοῦ Κλεοφάντου τὸν ἵππον ὡς ἐπίστατο ἄγειν, &c. *Audistin' quid Themistoclis filium Cleoph in equestri facultate strenuũ reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret, rectúsque ex equo iacularetur, careraq; permulta stupẽda faceret, in quibus illũ diligẽter parẽs erudituit sapientemq; in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit.* Quod etsi mirabile videatur. Platoni, & iure etiam hæc eadẽ, quæ Cleophantus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcæ cuiusdam captiuus, ciusmodi exercitia didi-

cerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu iaculabatur summa excurrens, tanto artificio vt in passum equi sagittam à tergo inderet. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quartò, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, rectus, (& eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proiiciebat, quæ interim semel voluebatur, eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat; compressa manu recipiebat. Quintò, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater, & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat, & eum nudatum statim reponebat: eodémque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nonò, quòd stupendum est, proiectis in altum tibiis, capite, deorsum in ephippio, stadium decurrebat. quo absoluto, ingeniosè sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circunstantibus fecit, quæ quoniam sunt adhuc in ore omnium, illa vlterius non persequar. Atque hæc præterrem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucunditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Quare adducor vt credam Themistoclem Euterpes filiũ non fuisse. in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram: quare habitus est indoctior. Lyræ & tibiarũ maximam fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap Sicut enim, inquit, lyram antiquitus tetigisse in cõuiuiis honestum erat, vel id genus aliud: sic non tetigisse turpissimum, κιθαρίζειν δὲ παλαιὸν ἦν καὶ τοῖς ἐν πότοις σωφρόνοις, καλὸν ἐνόμιζον. Lycurgus quamuis duriſſimas leges Lacedæmoniis imposuisset, lyræ tamen studium egregiè videtur amplexatus, quòd transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Remigem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatigatio quem libet rudi saltẽ modulatione solatur. Tibiarum

consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cũ iam Græci de se magnifice sentirent. Desita verò Athenis post ea, vel quia (vt inquit Aristot.) esset ὀρχηστικὴ, i. *concitatrix*: vel certè διὰ τὴν τοῦ χαμοσώπου τοῦ πρόσωπου. i. *ob faciei deformitatem*. Tibiarum fuerunt diuersæ species Libyes, plagiaulon ex loro: clymon ex buxo, hippophorbon ex lauro. Phorbion autem pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum concipiret. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri deorum quidam tribuant. Et propterea apud Ouidium:

Ante Deũm matrem cornu tibicen adunco:

quòd hoc tibiarũ genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtæ fistula vtuntur ex calamis, atque Oceanæ insulares. Scythæ, Antropophagi, ac Arimaspi, aquilarũ & vulturum ossa tibiarum vice inflant. Ægyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures species, pro diuersis nationum, gentiũ & locorum vsibus, quas aliis tractandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio post mirum in modum excreuisse, ita vt nulla ferè regio sit, quæ tibiis vel hymnos vel cantus alios non incinat, maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt. Apollonii & Rhodii enarratores μαθήματα (i. *disciplinas*) inuenisse affirmant. Alii dicunt vehementer dialectica delectatam. Vt autem vno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi libr. 9. Symposiacõ, in quo sic ait, Εὐτέρπη δὲ πᾶς ἄν τις δοκεῖν τὴν θεωρητικὴν & περὶ φύσεως ἀλήθειαν, ὡς καθαρὰν τινὰ καὶ λείαν ἡδονὴν παρεχόντων & παιδείας ἧττον ἁπτομένην. hoc est, *Euterpe omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationéque pulchriores illa.* Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Musis diximus primo capite sint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primum sit scientiam, honorem & gloriam quærere, secundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἡγοῦνται μετεσχηκέναι τῆς τοῦ Εὐτέρπης· εἶναι γὰρ (ὡς φησι Χρύσιππος) καὶ τὴν περὶ τὰς ὁμιλίας ἡδυπάθειαν

ἀγαθὸν ἢ κεχαρισμένον, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verum est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid urbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (post tot labores in Musis consectandis & scientiis ediscendis susceptos) merito consequimur cum Oppiano in Halieuticis, πόνῳ δ' ἕπεται τέρψις ἀπήμων: *laborem sequitur gaudium.* Atque de Euterpe hactenus.

De Thalia. Cap. IV.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVlta de conuiuii ratione apud varios, déque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei longam hanc disputationem persequi. Verùm quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima, quæ nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum; nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontémque remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt à principio repetatur Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluet, si bene sint temperata, inquit Galen. his autē conuiuium vnum omnibus satisfacit. Ecenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spirituum reficí, ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam vt plurimum euanescet amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatium. Communio siquidem & familiaritatis vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuii finis, quàm poculorū licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarc. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τὴν δὲ ἐπιθυμίας τὸ μὲν ἄλογον καὶ ἀνόητον καὶ ἀπρεπὲς καὶ ἀνελεύθερον Θαλία κοινωνικὸν ποιεῖ καὶ συμποτικὸν ἀλλ' ὁρᾶτε καὶ ὅσοι φιλόσοφοι καὶ ἱλαροὶ συμπόται ἀλλήλοις ἐπιτιθέασι λόγους, ἀλλ' οὐκ ὑβρίζοντες καὶ παροινοῦντες. *Sed quod ad cupiditates esculentorum & poculentorum attinet, Thalia facit hominem socialem in conuiuiis, qui aliter fuisset inhumanus & feritatu plenus.*

Idcir-

Ideirco θιασίζειν est apud Græcos conuenire non ad lautè epulandum, non vt poculorum & crapula fiat liberior decertatio. Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis consilio, qui conuenjunt conuiuæ, sint musici, literati, & ab ἀπαιδεύτῳ alieni, nec Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior bilis exat, sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulo solito dulcescãt, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterùm pœnæ adipositiores Sardanapali, ab hoc genere fodalitii peiores cane & angue, tanquam venenosæ arcentur. Si igitur in nostris conuiuiis Thaliam habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur conuictorum cœtus, vitæ hilaritas condimentum longè præclarum & suauissimum seruabitur: sicque vitam non modò heroũ (si priscorũ simplicitati credimus) sed etiam deorum immortalitatem, cũ hac nostra felicitate commutare nolemus. Thaliã vult Fulgentius dictam fuisse, quasi τὸ ἐν τῷ θάλλειν φέρειν *ponentem germina.* vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, ἀπόλωλε δ' ἐκ βαθέος βλάστας ἐπάγων, i. *germen, dii non videt fames consumit.* Alii (vt Cornutus. θάλειαν deduxerũt ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod inter cætera maximè virere ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam, quoniam Poëtis maximè faueat, epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiã vitæ veluti venenũ antipharmaco optimo fugare. illud autẽ antipharmacũ (i clarũ suauéque vinum) frontem caperatam mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere sinit, vt est apud Virg. Ecl. 6.

Nostra nec erubuit siluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. Alii agriculturam, nec non plantarũ curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiam fuisse Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit περὶ ἀπίστων lib. 5. i. incredibilium. vnde & *Palæphatia papyrus* abiit in prouerbium, quoniam eius libri fidem non capiebant de eo multa apud Cœlium libro 30. cap 34. Antiq. lect. Porrò hoc superest dicere, quòd quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatẽ sibi comparant, siue Thaliam. θαλὸς enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans

significat,& θάλλειν virescere,vt dictum est.idcirco Pindarus in Olympiis appellat poemata immortalitatem comparantia,facientiáque θεὸν ἀοιδὴν ἐξ ἀνθρώπων. Plutarch.quæst. 14. Symposiacῶν lib 9.de Musis loquens in genere,vult Thaliam,Calliopen & Clio circa res serias & philosophicas versari,diuinas speculari, postremò omnia iustissimè metiri, & æquilibrio temperare Hæc qui habeat,non ego eum summum virum existimo,sed similliumum Deo iudico,& de cuius memoria nulla vnquam ætas conticescat.

De Melpomene.

Cap. v.

Dulci modulatione omnia moueri.

MELPOMENE Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio sit & concentus: & non immerito, si ad originẽ eius recurramus,quid enim aliud μέλπειν quàm *canere* significat?vel μέλος τι ποιεῖν,quàm *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum,quàm melos? Sicuti plurima in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum,diuersóque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantùm opus diriguntur,vsúmque habeut finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur: quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in lib.de Musica scribit Plutarch. Quòd verò omne viuens cantu capiatur,inde colligit Plato,quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur,originem sumpsit ex Musica.Strabo quidem docet elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono?& Plutar in Symposiacis, brutorum pleraque deliniri afficíque plurimum cantilenis,sicuti fistulis cerui: ἐπεὶ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων ἥδεται μουσικῇ πως καὶ κηλεῖται πρὸς ἀλόγων, ὥσπερ ἐλαφοι συρίγγων. *Nam & bruta ratione carentia animalia multa, Musica delectari sicut cerui fistulis.* Cantu delphinos moueri,testis est locupletissimus Pindarus:testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio,qua modulatior sonus flectat animum, pectúsque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio,qui talium oblectamentorum non teneatur affectu,quíq. Melpomenes vnce non consistat In veterum autem monimentis cantilenarum

narum quinque reperiuntur ſpecies : σωφρονιστικὴ, cuiuſmodi Clytemneſtræ accinebat cantor, eiúſque cantores (vt 1. cap. docuimus) παραστάται dicebantur. ἐγκωμιαστικὴ, qua præſtantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebrata: θρηνητικὴ, i. lugubris. ὀρχηματικὴ, i. ſaltatoria. & denique παιανικὴ qualis eſt apud Homer. Iliad 1. poſt ſacrificij abſolutionem. inquit enim καλὸν ἄειδοντες παιῆονα. Pæcon autem (ſeu Pæan) erat in Apollinem hymnus, non vt peſtis ſolum ceſſaret, ſed & bellum, quin ad auerruncandum præſens exitium. Tragœdiis præſidere putabatur, Melpomene, vt teſtatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœſta boatu.

Ideóque moris eſt in tragœdiis ſingulis actibus finitis, choreos introducere cantu & carmine flebili, quòd in illis quò magis ad finem vergimus, eo triſtiora referantur, & amarulentius pronuntientur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt, cuius opinionis crederem fuiſſe Pharnutum, quòd velit Melpomenem deriuari ἀπὸ τῆς μελῳδίας, *à dulcedine vocis*. oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus eſt actio, conſtans voce, motu, & geſtu proprio & non indecoro. Hæ autem diuerſorũ autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ ſe ferre aliud exiſtimo hunc dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquẽtem hominem, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quíq. omnem operam conſumpſit in exercitatione dicendi. Atque vt gloriam ſupradictam conſequatur, conſilio M. Tullii eloquentiam cum ſapientia coniungat, ſícque reipublicæ non eſt parum profuturus. Poſtremo Fulgentius putat, nihil aliud ſignificare Melpom. quàm ἄνθρωπον μελέτην ποιοῦντα, i. *hominem meditationem facientem*: vt primum ſit velle: ſecundum, deſiderare quod velis, tertium, delectari: quartum, inſtare meditando ad id quod deſideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta ſint.

DE TERPSICHORE.

CAP. VI.

Choreæ cum mundo ortæ in honorem deorum antiquis celebrabantur.

NOn minus Terpſichore ad Muſicam ſpectat, quàm Melpomene, vna enim cantum, altera verò ſaltatio-

nes & choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores valde choreas laudarunt: quæ cùm sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cœlis, è stellarum siderúmq; lationibus, eorúmq; gressu & regressu, complexu ac ordine, tanquã harmonica quadam cœlestiũ chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodiisse dicunt. Atque cùm multę sint saltationum species, prior à cantu fuit nuncupata ἐμμέλεια quæ Tragica censebatur, sicuti cordax comica eius commeminit Arrianus in commentario Indico. Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nonnulli alii Bacchum choreis Tyrrhenos, ludos & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiunt: propterea saltationes sicinnistas ab illo inuẽtas, vel à Ministris suis tradunt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirment, vel Cretenses à quibus hoc saltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus, Virgilio præsertim, choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem quod & indicant hæc verba:

Terpsichore affectus citharis mouet imperat, auget.

quódque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν καὶ χορεύειν *à delectando choreis*. vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ antiquis habitæ fuerint in pretio, hoc vel maximè argumento est, quod nulla in Delo sacra peragerentur quibus saltatio non esset adhibita, nec vllæ celebrarentur festiuitates & cęremoniæ citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere solem conuersi, saltantes eum venerabantur. Apud Æthiopas, Traces, Ægyptios & Scythas, chorea inter sacrorum cæremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Sed & alii Martis in honorem saltauerunt, & Lacedæmonii omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summisque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Móliq. erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerentur ἐξορχήσασθαι, i. *de saltasse*. Saltatio autem nulla erat sine Musica, præcipuè in sacris. prodibant autem puerorum chori, (tibijs ac cithara præcinentibus.) è quibus selecti saltabãt. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ἐξορχήματα,

quæ

quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruaretur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur κάλπιν. Cæterùm vbi saltantes aram obibant, & circumdabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerent priùs, zodiaci modo, deinde à dextris lævorsum, pro ratione motus primi mobilis, quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratque choros, mixtique altaria circum
Cretesque Dryopesque fremunt picti q; Agathyrsi.

Quod autem iam iam dicebamus de cantu in saltationibus poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

Κλῦθι δ' ἀοιδοῦ τε καὶ ἱμερόεντα δόκησον.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicitq; deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καὶ τε περὶ κρήνην ἰοειδέα μαλακοῖσιν
Ὀρχεῦνται ποσσὶν ἠδὲ βωμὸν ἐρατεινὸν Κρονίωνος.
Et circa fontem nigrum mollibus pedibus
Saltant: in aræ paternæ tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat ἀρχηστὴν *saltatorem*. Plato 1. de legum latione: primam eruditionem rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditumque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit, eruditum verò, qui cõpos eius est. Ex quibus concludere possumus saltationem non ex musices modò, sed rhythmices atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichoren, quæ homines chereis delectat, non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nonnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt, id est, humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quãuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt: quamuis Bistoniam regionem quidam antiquum ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessaque Bistonia membra lauabis aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem, de pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, vt diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψίχορον est delectans institutione. vnde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἄνους, τερπνὸν κενοῦσθαι σώματος. i *absque institutione esca & vacuo corpore*. Vltque Fulgentius qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias, Cornutus verò Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur efferre conuersantibus, dempta χ litera. quasi τερπτὸν δῶρον: aut fortassis, quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis compo suerunt veteres. Ego verò existimarem τερψίχορον dictam, quòd chorum Musarum delecter. At vnde cũque hoc nomẽ sortita sit, non abs re fuit illi impositum. Suspicor autẽ huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quam rebus seriis Musas quasdã esse intentas, vt Philosophiæ & Mathematis omnibus, rẽliquas vero rebus iocosis instructas: vt interim docerent antiqui, fieri non posse, vt qui bonã partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non sũma delectatione capiatur & omni genere gaudij, quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO.

CAP. VII.

Amoris vim mirabilem esse omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus Ἔρατώ. musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platonis propter amorem nihil aliud esse, vel dici à recte sentientibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem, quæ nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus, & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi seruientes, interiorem mentis

oc-

oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis: tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul intempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates Delphico sapiens oraculo, se profitetur famulum & qui omniū diffitebatur scientiam, amandi tamen peritissimum esse exhibet doctorem. Amoris præstantiæ multarum gentiū consensus suffragari videtur. Athenis enim quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus ferè honorabatur Amor. Lacedæmonii antequam cum hostibus congrederentur, sacra obibant: ceu salutem ac victoriam is demum pariat. Sacra cohors Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur, Amorique dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronuntiauit, apud Deos hominésque mirandum, & in Sympolio hoc modo: Ὁ μὲν μέγας καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, τολλαχῆ μὲν ἄλλῃ, καὶ ἐν τῇ γενέσει. &c. *Magnus Deus amor, & apud Deos hominésque mirandus, cùm propter alia multa, tum maximè propter eius originem* Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum, deinde Amorem prodiisse affirmat:

Ἦτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντα κελεύθου
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης,
Ἠδ' Ἔρος ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτῃσι θεῇσιν.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde
Tellus lato pectore prædita omnium fundamentum solidū semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:
Tartaraque tenebricosa in recessu terræ sp atiosæ:
Atque amor qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus. non enim Veneris filium intelligi, nam quo pacto hunc nati concipiamus, matre necdum procreata? verum alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Eraco intellexerunt. puto autem esse insitam vnicuique eorum quæ sunt, naturalem vim causámque qua esse expetit vnumquodque, hoc q[illegible]

intellectu, illud autem sensuri est, τὸ ὑπὲρ νοερὰς καὶ θείας φύσεις. Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natũ. In eadem est sententia divus Dionysius Areopagita libro de divinis nominibus. sic enim inquit: *Amorem sive divinum, sive angelicum, sive spiritualem sive animalem sive naturalem dicas, insitivam quandam intellige commissuræ vim quæ virtutem quæ superiora quidem ad inferiorum providentiam perlicit æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat. ac postremo infirma quæque proiectat, vt ad sublimiora potioraque conuertantur: imò veluti fomite quodam igneo amplius succensa resiliant.* Dignus procul dubio qui ab omnibus laudetur, non solùm ob nobilitatem generis & antiquitatem, vt diximus ex Platone: sed magnus ille est cuius imperio & homines & dii subiiciantur. Admirandus præterea propter formam. illud enim quisque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Postremò laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præsentibus magnitudine, & consequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidii opinio nullo modo cum Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namque versiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔραστου:

Nunc Erato, & tu nam n amoris habes.

Facítque Veneris filium antiquiorem: cùm Amor ille multo pòst fuerit genitus. Sed vt cum Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamyræ proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatẽ quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistûs filio nupserit, eáque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poëseos inuentionem tradidit, Poeta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores. Alii verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἐρωτᾶσθαι καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & respondendo.* Quæ duo maximè studiosis & disputantib. conuentunt. Fulgentius dictam scribit quasi ἑρμηνεύουσα id est, *similia inueniens.* post scientiam enim & memoriam, æquum est vt de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Eratò dictam quasi ἔρως τις, vt initio exhibuimus: quòd fit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt sa-

pientes

pientes. vel (vt cum Areopagita loquar) institutum quoddã, cuius splẽdore concitus Socrates, altiúsque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit, quia antea nõ solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se insciũ prædicauerat. Et de his hactenus

DE POLYMNIA. Cap. VIII.

Doctos oportere fœcunda esse memoria.

POLYMNIA nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitam ab optimatibus, & imperatoribus declarat satis supérque Themistocles ille Atheniensis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat, ita vt sine monitore exercitum salutaret. Apud Hom. Illiad. α. Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt suo quémque Græcorum nomine appeller, militéſque honorifice saluret. Nicias etiam Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt scribit Thucid. libro 7. ἀνόμασε τῶν τριηράρχων ἕκαστον, καὶ φυλήν. id est, *rursus Trierarchorum vnumquemque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorum tribum commemorans.* Multi præterea memoriam excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem fuerunt in extrema senecta iactantiuscule de memoria sua gloriantem scripsisse hoc distichon:

Μνήμλιν δ' ἔτανέ φημι Σιμωνίδην ἰσοφαρίζειν,
Ὃν γόνιμον τέκεν πατρὶ Δηωπίδᾳ.

Laeprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur, quæ à Polymnia multo ante tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quòd princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico, Simon desegressus fortuito, quòd illi duo iuuenes præstolari dicerentur, illo interim spatio collapsum conclaue ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint. Verùm ille memor discumbentium ordinis, felici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admoni-

tus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen: quod & annotauit Cicero. Ammianus Marcellinus libr. 16. putat illum epoti quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Itaque non parum est vtilis Polymnia iis qui sacrarium Musarum ingredi cupiunt at potius multum necessaria, siue natura siue artificio, siue exercitatione assidua comparetur. Natura equidem nos esse tenacissimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obseruandum, pueros, & senes iam ætate proiectiores, minus valere memoria, quòd in perpetuo motu sint positi, sicut & quibus capita pro corporum vastitate non respondent: si quidem in his vis sensus primatis premitur onere inutilis ac ingestabili. Qui præterea multa crassa & obesa materia grauantur, in iis designari aut exprimi rerum formæ non possunt. Plutarch. in lib. de Oraculis, memoriam antistrophon diuinationi esse scribit. Præterita namque ad memoriã pertinent, & præsentia sensibus obiiciuntur, (vt scribit Themistius) de futuris verò prædicit aruspex. Platonis verba in Philebo hæc satis confirmant vbi sic Socrates: *Στοιχεῖα τοίνυν αὐθὶς ἄρωμεν, ἃ λέγομεν, οὐδὲν σοι δοκοῦμεν τι καινὸν ἐπιτρέπειν τῷ λόγῳ. Sensus conseruationem rectè quis meo iudicio, memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec est sensus, nec imaginatio, nec intelligentia, sed aliquis horum habitus & affectio, cum tempus additur, quo facta impressio est, & derelictum spectrum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam verò ex ea nomen sortitam scribit Lucianus libro Πρὸς ἀπαίδευτον, ἢ περὶ θυσιῶν, ὃς ἐπὶ τοῦ μνημονικοῦ ἐστιν ἐν ἔχειν αὐτὴν προσήκοντα καὶ μαντικὴν ἀφεστῶσαν ἀπὸ τούτου. *Et filiam eius Polymniam propitiam habere ei propositum est, & omnia memoria tenere conatur.* Dicitur etiam POLYMNIA apud Horat. libro primo Carminum, Ode prima, à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt scribit Murerus in hunc versum:

Dissensere deæ, quarum Polyhymnia cœpit Prima,

Et Virgilius:

Nam verum fateamur, amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de causa in commentariis Argonauticon legitur, illam lyræ præesse. Hesiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & Grammaticã tribuũt.

Cassio-

Cassiodorus in variis libro quarto, satis longa oratione de comœdia agens, inuentionem gestus mimorum illi concedit. Plutarchus postremò in Symposiacis historias: ἡ τε Πολύμνια τὸ ἱστορικὸν ἔσχηκε μάλιστα πολλῶν: *Polymnia historias. est enim multorum memoria* Quæ verba consonant cum dictis, ita vt Polymnia sit veluti πολυμνήστη, *multa memoria*, memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum: vel (vt ait Cornutus) quasi πολυύμνητος αἰτὶ plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

DE VRANIA.

CAP. IX.

A Polymnia ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memorioſi namque vel πολυμνήμονες, cœlum (id est totum mundum) secundum Plinium rapiunt, & omnium quæ de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cùm in cœlis contineantur, quicumque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vraniæ historiam satis longa prosequitur oratione, his verbis: Πλάτων αὐτὸς ὥσπερ ἴχνη περὶ ἑκάστων εὑρεῖν οἴεται τὰς δυνάμεις, ἡμεῖς δ' οἷον ἐπιβάθρᾳ τῷ λόγῳ τὰ θεῖα, καὶ ἀεὶ τὰ κρείττω, μᾶλλον δὲ Μουσῶν ἡ Οὐρανία ταύτην ἔσχατα εἶκας ἑκάστη μὴ πολλὰ μηδὲ ποικίλην κυβέρνησιν δεῖσθαι μίαν, ὁρατὴ καὶ ἁπλῆν κόσμου φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαὶ δὲ ἁμαρτίαι καὶ παρεκβάσεις ἐπιτιθέασι ταύτῃ τὴν μετοικίσιν, ἀλλ' ἄλλο κἀκεῖ καὶ ἄλλο εἶναι ἕδος ἐπανορθώσεως & cætera multa quæ de hac scribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato tanquam vestigiis per nomina facultates deorum inuenire autumat: eodem pacto nos vnam Musarum in cœlo & circa res cælestes collocamus, quæ est Vrania: nam cælestia varia gubernatione non videntur indigere, vnam cùm habeant causam vniuersalem, naturam: vbi verò multi sunt errores, excessus, & transgressiones, ibi octo reliquæ debent transmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat.* Vrania igitur cælestibus præficitur secundum Plutarchum: quæ quanto his inferioribus præstant: tanto etiam difficilia. Circa quorum scientiam nisi multi præclari quidem versantur, tamen quæ pauca existimant, nouisse, densissima etiam caligine obuoluuntur, ita vt ancipiti versentur & eo loco, à quo vel leui coniectura possint dimoueri. Zoroastris scientia inter veteres hoc testatur: qui & ad magiam vsque (vt volunt quidam) cælestium peritia, fuit peruobilis: at nihilominus à Nino vi-

ctum bello & occisum annotatum Annalibus est. Pompeius hisce diuinaculis mancipatus fuit: at tamen eius mater exitus. Non inferendum tamen, hanc scientiam non esse nobilissimam & potissimam partem mathematicarum disciplinarum: cuius inuentionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his versibus. & eius profert excellentiam:

Tu princeps autóque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cœlum in terris, iam sidera nota.

Vsitque Plato in Epimonide, omnes scientiæ huius contemplatores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incumbere debere. tanta est ipsius difficultas & excellentia. sic autem inquit, *Nolite ignorare astronomiam, sapientissimum quid. dam esse, nempe necesse est, verum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum, omnésque eius modi occasum ortúmque considerat: sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo versentur. quóve ordine circulos suos singuli peragant, quod nulla natura nisi mirabiles sit, facilè vnquam inspicies, vt modò diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat discere.* Sit igitur tanta est Astronomiæ laus, quo encomio inuentricem persequemur Vraniam? huius quidem non est loci. contenti itaque erimus ostendere, illam nihil aliud esse quàm cœlestem Astrologiam, dictam [illegible] *à cœlo* Nam vt scribit Pharnutus, [illegible] id est, *integrum mundum antiqui cœlum vocabant.* Et sic Vrania vniuersi scientiam perfectissimè callebat. vel quasi [illegible]. id est, *sublimia spectantem.* de qua 5. Fast. Ouid.

Excipit Vrania, fecere silentia cuncta,
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

A cœlo itaque dicta est, quoniam docti vbique gentium nascuntur: vel dicitur Vrania, quòd viros doctos sui studiosos ad cœlum vsque euehat: vel denique quòd gloria & sapientia animos eleuat ad cœlestium contemplationē, vt ait Fulgentius. Linum Vraniæ filium Græci quidam scripserunt. Reperio tamen Vraniam dictam, ab Vrano patre, alio nomine Cælio, cui Saturnus filius virilia post amputauit. Venus dicta etiam fuit Vrania, cuius Xenophon meminit in Sympofio, & Pandemii: seorsum vtique templa prodens & aharia: atque Pandemi sacrificia [illegible], Vraniæ verò [illegible]. Quidam (vt Lactantius Placidus) minacem

nacem Helenæ ſtellam vocarũt Vraniam. Cæterum cæleſtis illa contemplatio, quam Aſtrologiam vel Vraniam appellarunt, nihil aliud ſignificat, quàm poſt diiudicationem eligere quod dicas, vel deſpuas, eligere autem vtile cadu ſũque aſpernari, cœleſtis eſt animi, & ſapientiæ firmi perſuaſtris. Eſt igitur Platonis 7. de repub. ſententia veriſſima, qua Vraniam exiſtimat animi noſtri oculos ad ſuperiora dirigere, & hinc ipſum perducere.

DE CALLIOPE.

CAP. X.

Poetarum ſenſa & Philoſophica multis tenebris obuoluuntur.

DVo ſunt in animo potiſſima, cognitio & affectus, Platoni in Gorgia, quæ perpetuis agitantur motibus. cognitio quidem à ſophiſtis ſub veritatis ſpecie ad falſa detorqueturr. affectus verò à poëtis popularibus ſub concinnæ voluptatis eſca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò quia à ſapientia ſunt alieni, & cognitionem & affectũ perturbant, vanis enim fallunt cognitionem rationibus, affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cùm depraua tam illorum voluntate & verborum fuco, ſæpe hominum mentes hæreſibus & affectionibus perniciioſis laborent; à ſophiſtis quidem eſt omnino cauendum, tanquam peſtiferis, ab oratoribus etiam & poëtis quodammodo. Sophiſtas vbique exterminat Plato, Poetas autem non omnes, ſed eos tantùm, qui de diis turpia mentiuntur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referuut. Neque tamen vndique, ſed ex vrbe, id eſt, ex iuuenum ignorantiũque turba, qui in perturbationes admodum ſunt procliues, & allegoricum poetarum non intelliguot ſenſum. Quare in lib de Repub. iubet poetas expelli, niſi de Deo bene loquantur, & perturbationes reliquant. diuinos autem hymnos canant, magnorũmque geſta virorum grauiter recenſeant Sicque occupatio illa poetica (quam Calliope poëtas docuit) erit à Muſis. Sortiæ enim leuẽ animam, exſuſcitat eam atque exagitat per cãtilenas, ad genus hominum inſtruendum. Occupatio autem illa nihil aliud (teſte Ficino) quàm raptus animæ, & conuerſio in Muſarum numina. Huiuſmodi poëſis excitat è ſomno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuina-

tum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præsagit, carminibus exprimenda. Quod si ad talem poesim ingenium non sufficit, & ad inuentionem multò minus. Magna verò momento assequi, non humani est ingenii, sed diuinitus inspirati. Cúmque non sit à fortuna nec ab arte poesis, à Musis & à Deo tribuitur. Deum autem cùm dicit Plato, Apollinem intelligit, cùm Musas, sphærarum mundi animas. Iupiter quidem mēs Dei est, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat, Apollo Musas, Musæ vatum animas suscitant: vates interpretes suos inspirant: interpretes auditōres mouent. Ab aliis autem Musis aliæ illuminantur animæ, vt dicitur in Timæo, quòd aliæ aliis sphæris suot attributæ animæ. Calliope Musa vox est ex omnibus resultans sphærarum vocibus, omniúmque reliquarum excellentissima: quæ non solùm poetas afflauit, sed reges etiam concomitata est: vt est apud Hesiodum his verbis:

Καλλιόπη θ' ἡ δὲ προφερεστάτη ἔδτ' ἀπασῶν.
Ἥδε καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὁπηδεῖ

Calliopéque: & hæc excellentissima est omnium.
Hæc enim & reges venerandos comitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogoniæ lib. secundo habetur:

Insignémque modis Orphea Calliope.

Quem quidem afflauit, sicut Musæum Vrania, Homerum Clio, Polyhymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Tamyran, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe: sicque nouem Musæ, quæ nouos sonos cœlestes referunt, voúmque efficiunt concentum, nouē poetas illustres rapuerunt, vaticiniúmque illis dederunt cum lyrā & carminibus. Calliope quidem ab Hesiodo vocatur προφερεστάτη, quasi πρὸς ἐυφροσύνην ἀγαθωτάτη. Antiquissima est. n. poesis, cuius inuentio Calliopæ tribuitur, tanquam Musarum antesignanæ. Præter Orpheum quidam dicunt ex Apolline duos alios habuisse filios, Ialemum & Hymenæum, de quibus paulò antè. Hymenæus autem amatus fuit à Thamyra, qui impudicæ veneris autor fuit. Legitur etiam Calliopen ex Oeagro Cymothona filiū sustuliſſe. Quidam Calliopes Sirenas filias fuisse tradiderunt, alii Melpomenes: Orpheum Calliopes filium Venus (ob iudicij lationem in

Adoni-

Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruare apud se) Thressis mulieribus obiecit, quæ illũ discerpserunt. Vt verò tandem aliquando ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopen scias velim, quã cantus suauitatem & modulationem: vnde & à bona voce, καλὴ φωνὴ ἔχουσα, denominatur: ab Homero ὀπὶ ἐπιφημίσαι, *deæ vocem clamantis*, vnde & illam Rhetoricæ artique persuadẽdi & Poeticæ præfecerunt. Cæterùm tota hæc Musarum fabula nihil aliud præ se fert quàm primum esse, velle doctrinam: secundum, delectari quod velis: tertium, instare ad id quod delectatus es: quartum, capere id quod instas: quintum, memorari quod capis: sextum inuenire de tuo simile ad id quod memineris: septimum, indicare quod inuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nonum, optimè dicere quod elegeris. Hæc Fulgentius. Ego quidem existimo quod qui diu multúmque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi filias coluerunt, tam mitiores disciplinas quàm recondita Philosophorum mysteria, illos inde non solùm bonorem & gloriam, sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

De cognominibus Musarum. CAP. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à conditoribus locis iuxta quos habitarunt, diuersa sortitæ sunt nomina, de iis etiam nonnulla dicamus. Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Bœotiæ monte prope Phocidem, à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas* vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumna.

Et alio loco:

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemæus in sua musica, *Heliconiadas* ab Helicone non deducit, sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur, in quo nouem sunt chordæ, quarum tres sunt τῶν διὰ πασῶν, vel epitritij, tres autem διὰ πέντε, seu hemiolij, & tres διὰ πασῶν. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cùm ait,

Nouenarius Musarum est dies Heliconiadum.

Quidam Heliconẽ fluuiũ fuisse crediderunt, qui circiter 70.

stadia sub terram fluit, qui & Baphyras dicitur. Occultatur autem hic fluuius subterraneo cursu, quòd quæ Orpheum Threessæ mulieres discerpserant, in eo cùm se abiuere vellent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius, ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione, Apulia pulsus, in Bœotiam se contulit, vbi populis montes habitantibus imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regionem Aoniam: vnde hoc postea *Aonii* patronymicum, quo poëtæ frequentissimè vtuntur pro Musis: apud Iuuenalem Satyr. 7.

aptúsque bibendis Fontibus Aonidum.

Citheriades & Citharones dictæ fuerunt à Citharone monte Bœotiæ, à Parnasso dissito 30. millibus passuum, in quo Orgia Bacchi celebrabantur 3. Metamorph.

Vadit vbi festus faciendæ ad sacra Citharon,
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidion in Citharone antrum fuisse Citharonidum Nympharum, quas olim ibi vaticinatas esse, constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatæ: quòd in illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo, quidam prædives, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias hæ musas ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victæ in picas fuerunt mutatæ: vnde postea Musæ earum nomen velut trophæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his Sappho.

Nec mihi Pierides subeunt Dryadesq; puellæ.

Thespiades etiam seu Nymphæ Thespias incolentes, ab oppido in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi, vt ait Strabo lib. 9. de Thespiadibus meminit Sappho.

Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem didicisse, vel aruo studuisse. propterea maxima earum paupertas fuit, de iis meminit Plinius lib. 4. cap. 9.

Nec me Thespiadum catera turba iuuat.

Pegasides verò, ab equo Pegaso Bellerophontis, qui pedum vngulis fontem è terra dicitur elicuisse sacrum Musis, nomine Hippocrenen. vnde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus Ouidius:

At mihi Pegasides blandissima carmina dictant.

Fuit

Fuit autem Bellerophon Corinthius, antiquo nomine Hipponous: mox Bellero interempto, sic dictus de illo, plura apud Cœlium lib 13. cap. 9. Dictæ etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poëtis celebrato: Mela lib. 2. At Strabo lib. 10. inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Thraciæ monte, quem postea Macedones occuparunt. sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum. Virg. ecl. 7.

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen.
Quale meo Codro, concedite.

Pimpleiades, seu *Pimplæ*, etiam à Pimpla Macedoniæ fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dicti, quòd in eo antrum esset Musis proprium, vt inquit Martialis:

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro.

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplæa sitim.

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poetis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à virgine Castalia, quæ Apollinem fugitans, præcipitata & in fontem versa est: à cuius nomine Musæ postea Castalides: cuius virginis meminit Panyasis: eámque Acheloi filiam intelligi voluit:

Παρνησσὸν ναίουσιν ἰοῦσ' ἀνὰ πεῖρατα γαίης,
Γλαυκὰς Κασταλίης Ἀχελωΐδες ἄμβροτον ὕδωρ.

Aganippides autem ab Aganippe Bœotiæ fonte, vel Ἱπποκρήνη Musis sacro, quem poetæ fabulantur vngula Pegasi equi alati factum. Alii volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fluit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

Nec melior vita scientia est exemplóque Aganippidum.

Hilissiades item dicuntur (vt in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in præceptis rei rusticæ) à fluuio Atticæ sic nominato, & in primo de Agricultura libr. vt refert Cœlius lib. 20. c. 7. quo in loco facit tria signa autumnalia. ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην. Quando autem Diana eadem cum luna est, trãsmittentibus Hilissum tetræ Atticæ fluuium, vnde Hilissiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγὸν, significare libram, Hilissi fluuii mentionem facit Plato in Phædro, dicítque puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: Γλαυκοῦ μὲν οὖν ἐνθένδε χαρίεντα μῦθ' ἡ κατακοὴ καὶ ἀπραγμὼν τὰ ὑδάτινα φαίνεται καὶ βάτ-

θεαι χαίρεις παίζων πως' κοινά i. *An non Hilissi his grata, pura & nitida apparet aquula, puellarúmque apta ludis?*

Ligyæ etiam dicuntur ab eodem Platone, ob canorum genus, quod *ligyum* nominatur, vel etiam propter cantum ipsum. Et *Coryeides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculorum etiam responsa reddebantur. *Mnemosynides* etiam à matre Mnemosyne. In Pausaniæ etiam monumentis scriptum reperitur, fuisse apud Troœzenios veterem Ardali aram, super qua Musis & Somno rem diuinam peragebant antiqui, Somnum astruentes esse Musis deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse opinantur, & ab eo Musas dici *Ardalidas*. Dictæ sunt etiam *Maonides*, à Mæonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte quoque Macedoniæ. *Nymphæ* postremò dictæ fuerunt, veluti virgines, νύμφη enim apud Græcos nihil aliud est quàm caruncula illa (κλειτορὶς nuncupata) quæ interiacet primam muliebrem: exeritur autem post longum rerum venerearum exercitium: νύμφη etiam dicitur pellicula illa, quam vocant hymē, quę integra, integritatem significat & pudicitiam: effracta, violatæ virginitatis argumentum est. Nymphis autem omnibus sed Musis præcipuè, dicata fuerunt antra, & solennes fontes, vt meminit Capitolinus: antra quidem, propter distillantes aquas affatim affluentesque. Eadem ratione & fontes lauandis Nymphis destinati: vnde & Nymphæi dicuntur. Innuente itaque Deo vmbilicum huic narrationi de Musis & Mythologiæ impegimus, quoad breuissimè fieri potuit. Quod si cubi imprudentes lapsi sumus aut scopum non attigimus veritatis adyta arcanósque fontes non verè recludentes, lectorem oratum volo erroris partem aliquam priuatis meis negotiis condonare & temporis angustiis. Ego verò Deum apprecabor vt quandiu hac vitali fruar aura, si grauissimis curis incumbere mihi denegatum sit, tamen humi compascens graccu-lus, aliquo modo reipublicæ literariæ subseruiam.

Vale.

ANTI-

Τεῖξυμ αἱ μοῦσαι τᾶδ' ἴσας ὑφ' ἁ μία λαοτὰς
Κλ Δὶ φέρει σταλαίωμες ἐφθέγετο· αἱ δὲ χέλυν.
Κλ ὑφ' Ἑλεξιχόρᾳ ἔστ' ἴχνι χέλυος· αἱ δ' Ἀγελαΐδᾳ,
Βαίβετο· αἱ Κυπαχᾶ δ' ἐμνοσόλοις δάπαις·
Κλλ' αἰμὶ κρέτ' ἐπεφε τύπου πόλει· αἱ δὲ ὑρωΐδε
Χερμάτος αἱ Δι. στορᾶς ἔρις τᾶς ἁρμονίας.

De Musarum inuentis.

Cleio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene Tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vranie cœli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manu, loquitur, Polymneia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

VETERVM PHILOSOPHORVM ETHNICORVM DE DIIS SENTENTIÆ.

EX LILII GREGORII GYraldi Syntagmate 1. de Deorum Gentilium Historia collectæ.

NOSTRAE tractationi conuenire videtur, vt Philosophorum & eorum qui sapientes habiti sunt, sententias de deis breuiter recenseamus. Scribit Origenes libro aduersus Celsum quinto, Mundum quosdam vniuersum deum esse affirmasse: & Stoicos quidem primum Deum esse mundum, & Platonicos secundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixisse. At nos hîc potius singulorum philosophorum, quas opiniones & sententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Milesius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principiũ, nec finem habiturus. Huius Thaleris sententiam sic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initiũ aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit, & altior & sublimior aquæ & spiritus ratio quàm vt ab homine poterit inueniri à Deo tradita.

Anaximander & ipse Milesius, Praxiadæ filius, stellas & astra deos esse cœlestes putauit nihil hic diuinæ menti attribuit, vt ait Augustinus. Sed Cicero in primo de Nat. deorum, eius ait opinionem fuisse, natiuos deos esse longis interuallis orientes, occidentésque. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit esse vniuersorum principium: ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum resolui.

Ana-

Anaximenes, Eurystatæ filius, & ipse Milesius, infinitum aera dixit, cui omnes causas attribuit, & deos ex aere ortos, vt ait Augustinus. At M. Cic. Aera ipsum Deum statuisse scribit, alii æthera dixere.

Democritus Abderites Deum existimauit mentem esse igneam, & mundi animam. Sed ab his diuersa Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nonne plerunque naturam quæ imagines fundat, & intelligẽtiam. Deũ loquitur?

Pythagoras, Mnesarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per vniuersas mundi partes, omnémque naturam commeans atque diffusus, ex quo omnia quæ nascuntur animalia vitam capiant. Sunt qui scribant, ipsum vnum tantùm principium & Deum ipsum esse. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit primum principium, neque sensui, neque perturbationi subiectum, sed mentem inuisibilem & increatam esse censuit. Eius quoque discipuli, Lysis & Philolaus, diuersa dixere: alter numerum ineffabilem, alter (vt sic dicam) maximi intimíque numeri summitatem. communis certè omnium opinio tenet: eum in numeris Deum constituisse, & vt Origenes scribit, monada Deum putauit, & sine hac nihil factum esse.

Archelaus Apollodori, vel vt alii dicunt, Miltonis, Atheniẽsis physicus, ex terra omnia facta dixit, vt ait Epiphanius: eámque voluit vniuersorum esse principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuisse.

Heraclitus Ephesius, deos ex igne credidit, vt Varro & Augustinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem sensisse Hippasum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius, discipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, vt Lucret. cecinit, & notant cum Epiphanio, alii plerique hic & diuinum animum sensit omnium rerum quas videmus effectorem: ita quidem Augustinus, alii verò infinitam mentem Deum statuisse scribunt, quæ per seipsa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum, dixisset, morte mulctarunt Athenienses.

Prodicæus quatuor elementa deos statuit, & Solem & Lunam, vt Epiphanius scribit. ex iis enim vitalem virtutem existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus, plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Mineruæ: & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non deorum, vt auctor est Arnobius.

Cleanthes Assius, Stoicus, æthera esse statuit summum Deum: vt verò Arnobius ait, mentem modò, animum modò, modò æthera, plerumque rationem Deum esse disseruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Athenienſis, multos quidem esse ait populares deos, vnum tamen naturalem, summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (namà quibusdam Solensis, ab aliis Tarsensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam necessitatẽ Deum prædicabat. Zeno verò Citticus diuinam naturalémque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit) æthera: interdúmque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretando Iunonẽ aera Iouem cœlum, Neptunum mare, ignem esse Vulcanum, & cæteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorẽ. Vt verò scribit Origenes ἐν τῷ περὶ φιλοσοφουμένων, hos Deũ putasse principium omnium, corpus puriſſimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esset infinitũ, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus, vnum & vniuersum, omnéque Deum Xenophanem dixisse prodidit, vt pluribus ostẽdit Simplicius in Physicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleates, commentitium quiddam coronæ similitudine efficit, quam στέφανον appellat: continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cœlum, quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sen-

sum

sum (ait Cic.) quisquam suspicari potest. nam bellū, discordiam, & cupiditatem, cæteráque generis eiusdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Sed de Parmenide & Melisso ferè consentanea affert Simplicius in primo Physicorum, eorū etiam versus & verba asscribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos conscriptos, in altero de ente vno intellectibili obscurè & iuxta veritatem, in altero iuxta vulgi opinionem plura statuit. Epiphanius Parmenidem ait statuisse, infinitum vnum esse omnium principium. Idem verò de Melisso ita retulit: Melissus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, vnum infinitum esse voluerūt, nihilque firmum esse natura, sed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè omniáque imaginaria esse, nihilque verè, sed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas esse voluit, quas & nasci & extingui perspicuum, & sensu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes verò ait, Empedoclem constituisse litem & inimicitiam, & vanitatis intelligibilem ignem, voluerūt principia. Simplicius vtraque commiscuit, hoc est, quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius versus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadem Diogenes Smyrnæus, vel Cyrenæus, vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus est. dicebat enim nugas esse, qui de deis sermones habentur, nec eos esse: quare omnes ad furta, peruria & rapinas hortabatur: ac ne quidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum esse, & felicem bonum dicebat: infelicem fugiendum esse, etiam si sit sapiens: & fatuum diuitem præserendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita negabat sese omnino habere de deis quid liqueat, sint, non sint, qualésve sint.

Xenocrates Chalcedonius libros scripsit de Natura deorum, in quibus nulla species diuina descripta est. Deos octo esse prodidit, quinque in stellis vagis, vnum qui ex omnibus sideribus, septimum Solem, octauum Lunam constituit. Ex Pyrrhone Elienſi nihil certi haberi potest, nec ab eius secta philosophis.

Plato Athenienſis, qui omnium eius secte philosophorum

sapientissimus iudicatus est, planè monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, sed vt est, Deum appellat, ab eóque mundum hunc perfectum mirabilémque esse fabricatum quem noster est secutus M. Cicero, & imitatus, vt alicubi de Nat. deorum, & de Legibus, quin & in consolatione sua de morte filiæ Tulliæ, Deum ita definit, Nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam & libera & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quoque sententiam variam fuisse cum alii, tum in iis quæ Philosophumenon inscripsit, ostendit Origenes: certe & in Dialogis varius est, pro varietate loquentium.

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri posse, & ideo quæri non oportere vt prodidit Arnobius, qui & Aristonem Stoicum similiter ait, Deum omnino comprehendi non posse, affirmasse.

Aristoteles Stagirites, non est Platonem doctorem secutus: nam secum ipse dissidere & sibi inuicem repugnantia dicere & sentire videtur. in summa tamen, vnam mentem mundum præesse, & omnium causam statuit. Alia quidem Cicero: sed omnino certi aliquid de Deo ab Aristotele afferre non possumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speusippus, ex Platonis sorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum esse statuit, vt in octauo scribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquísque sideribus, animóque præterea diuinitatem dedit: qui, vt ait Cicero, non sensit, sese mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracusius, Deum mentem & animum esse existimauit, vt Origenes scribit.

Epicurus Athenien sis ex atomis deos suos cõstituit, & eos quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen discretos, hominum tamen figura. Origenes ex Epicuri sententia sempiternos deos & incorruptos ait, sed nihil prouidere. M. Tullius libro secundo de Nat. deor. de deis ab Epicuro constitutis: Non sunt, inquit, de iis corporibus, vt aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione mẽbrorum, quæ verens Epicurus, monogrammos deos dixit, quòd

semper

semper iidem sint, nec ira lætitiáve mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur, quod monochroma est, vnius semper coloris, de quo Plinius libro trigesimo tertio & trigesimo quinto Naturalis hist. vel vt Nonius Marcellus exponit, macie pertenues, ac decolores: tractum ait à pictura, quę priusquā coloribus corporetur, lineis ex vmbra fingitur. Lucilius, Vix viuo homini, ac monogrammo. & idem alibi, Quæ pictas monogrammi Quasi id dicat Cicero, Deos qui semper sint eiusdem tenoris, & de Deo Epicuri canit Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira: & reliqua, quæ ait idem poeta. Arrisit ita hæc, monogrammi vox Erasmo, vt in sua Prouerbia induxerit.

Brachmanę, Indię sapientes, Deum lumen dicebant, nouve Solem, vel ignem, sed rationem, qua occulta mysteria sapientibus videntur, vt ait Origenes.

Stoici vt plurimùm Deum diuinam substantiam, intelligibilem, & igneam esse decreuerunt, forma carentem, sed transmutari in quæcunque velit, & assimilem fieri. Origenes quidem contra Celsum libro 4. videtur Stoicos dicere deos putasse corporeos. Iidem philosophi astra & cœlestia omnia quę mouentur, deos putabant: quod & Lactantius scribit M. Tullius in primo de Nat. deorum, ostēdit quantum inter se dissiderent, nec modò Zenonem secum ipsum, sed illius sectatores, Aristonem, Cleanthem, Perseum, Chrysippum, & Diogenem Babylonium.

Aristoteles Ponticus, varia de Deo agens, vt scribit Arnobius. Sed rectius Minutius Feliz, vt antè ostendimus: nam alias mundo, aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides, Ponticus, Platonicus, suos libros fabulis refersit, & tum mundum, tum mentem diuinam esse putauit, & mutabilem Dei formam esse voluit. quin & terram & cœlū in deos retulit. Arcesilaus Deum solum dixit assequi posse veritatem, minimè verò hominem, vt ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deum ait se arbitrari animam esse mundi, ipsúmque mundum Deum esse, mox adiungit: mundum diuidi in partes duas, id est in cœlum & terram: & cœlum ipsum quoque bifariam, in æthera & aera: terram verò in aquam & humum, è quibus summum esse æthera, secundum aera, tertiam aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum esse plenas in æthere & aere

immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulum Lunæ æthereas animas esse astra ac stellas, easque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo, non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, & Genios, hęc quidem breuiter ex Varrone. Has itaque de deis opiniones Philosophorum, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimius, vir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recensuit: Inuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, philosophi disputauerũt, vt & de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alij (ait) incorporalem, asseuerant alii corporalem vt tam Platonici, quàm Stoici, alii ex atomis, alii ex numeris, sicut Epicurus & Pythagoras, alii ex igne, qualiter Heraclito visum est. & Platonici quidem curantem rerum, contrà Epicurei ociosum & inexercitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positum verò extra mundum Stoici, qui figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinii ridiculam penè de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formámque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quàm scilicet Sol, & quacunque in parte totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiisque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus coleret quisque quo maximè indigeret, itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera descriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus & cætera non minus impia, quam ridicula. Sed hic tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quam Plinii: Te, inquit, summæ rerum

soror, cuius tot nomina sunt, quot gentium linguæ esse voluisti, quem enim te ipse dici velis, scire non possumus, sive in te quædam vis mensque diuina est, quæ toto infusa mundo, omnibus intiscearis elementis, & sine vllo extrinsecus accidente vigoris impulsu, per te ipse mouearis, sive aliqua supra omne cœlum poreſtas es, quæ hoc opus totum ex altiore Naturæ arce despiciasve inquam oramus, & reliqua.

Poetarum verò opiniones hic tibi non ascripserim, quoniã nec fixæ nec ratę sunt sententiæ: nunc hanc, nunc illam, pro persona vel tempore, aliáve occasione, afferunt, vt ex Homero & Vergilio in primis, cæterisque colligimus. Orpheus tamen & Musæus, Hesiodúsque, altíque pauci, vt in Poetarũ historia ostendimus, nonnihil attulisse videntur, sed sublustri luce. At his omnibus mihi longè sapientiùs Simonides Ceus, poeta lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno respondisse videtur. cùm enim de ipso Hiero quęsiuisset, quid, aut qualis Deus esset, deliberãdi sibi vnum diem postulauit, cùm idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit. cùm sæpius duplicaret numerum dierum, admiránsque Hiero quæreret, cur ita faceret: Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior. atque ita tacendo Simonides mihi videtur sapientius de Deo statuisse, quàm cęteri philosophi. Hanc tamen eandem sententiam Tertullianus in Apol. Thaleti ascribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps physicorum sciscitanti Crœso de diuinitate, certum renuntiauit: commeatus deliberandi sæpe frustratus.

IN MYTHOLOGIAM NATALIS COMITIS OBSERVATIONVM libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quædam mihi occurrissent ex probatis scriptoribus veteribus & neotericis collecta, qua clarissimi viri D. Natalis Comitis Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur vt ethnicarum superstitionum fontes apparerent: ea describere & typographo committere, qua ad operis calcem adderet, voluimus: tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibenda. His interim fruere. & Vale.

ADONIDIS HORTI.

DE horto Edenico seu paradiso terrestri, quem Moses describit, Genes. 2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primùm de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitiæ) hortus delitiarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de Pædia, & expeditione Cyri, vocant *Pardeu*, quod Græci postea παράδεισον dixerunt, Latini verò à Græcis mutuati nominant *Paradisum*. Est autem *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus: vt etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat, lib. 2. noct. Attic. cap. 20. Ex quo fit, vt Beatorum, post hanc vitam, sedes illa felicissima, Paradisus in Dei verbo passim nominetur. Lucæ 23. 44. & 2. Corinthiorum c. 12. v. 4. & Apocalyp. 2. 7. Hæc autem omnia ad nomen Hebræum *Eden* alludunt, cuius significationem referunt ac retinent. Imo vox ipsa Græca, ἡδονὴ quæ voluptatem significat, ab Hebræa Eden

Eden deducta videtur. Vnde & *Adonis* fictitius poëtarum & Adonis siue Edonis regio (quæ Edene est) sed vitiosè peregrinis Græcis pronuntiata, pro Edenis vel Edenæ. Sibylla etiam apud Lactantiũ huius horti delitiosi, id est Edenici & Paradisi diserte meminit, lib. 2. cap. 12. Homerus ex veterum traditione, de campis Elysiis scribit, id est de locis illis quodam huius Orbis loco & quidem in extremis finibus orbis sito, in quo beatissimè boni pique homines vitam ẽgerent, lib. 5. Odyss. & ex Homero postea alii, tum Poetæ, tum Philosophi sumpserunt. Porrò *Adonis horti* & horti Hesperidum tam celebres in Ethnicorum scriptis, quidpiam quoque his simile, atque aliquod illius horti vestigium fuisse censeri possunt de quibus Plinius lib. 19 hist. natur. cap. 4. Præsertim verò Adonis qui dicti sunt horti fuerunt hic ipse hortus Edenicus. Præclarè enim in Æthico annotat Simlerus, *Adonim* pro *Edenis* regionem seu prouinciam illic scriptam esse, vt nos suprà diximus. Vnde *Adonis*, à Græca voce ἀδονῆς, *Horti*, pro Edenis regionis horti dixerunt veteres illi istius veritatis ignari: quanquam iidem quendam Adonim regem esse volunt, (Adami nomen obscurè exprimentes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

ÆTAS *aurea & ferrea.*

DVBITARI non potest quin Aureæ ætatis ænigmate veteres Ethnici illam vitam designarint, quam homines ante peccatum vixerunt. Aetatis verò ferreæ nomine eam, quam iam post offensum à primis hominibus Deum omnes experimur. Auream autem ætatem seculum Saturni nominãt. Præclarè enim Plato in Cratylo, *Nempe quidam arbitror*, ait, *Hesiodum auream ætatem appellare non quia aurea quidem esset naturâ, atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse. Cui rei argumẽtum mihi est, quòd ætatem nostram ferream nominarit* Hoc idem tempus & Saturni seculũ & aureum dici tradit in Politi. cuius summã omnibus in rebus felicitatem describit. Nam ait omnia tunc sponte homini è terra nata: ipsos homines tunc fuisse immortales, aut ex seipsis renouatos: cœli quoque temperiem tunc optimam. Ante Platonem, aureæ ætatis meminerat Hesiodus lib. 1. Operum & Dierum: cuius verba & mentem expressisse videtur Ouid. lib. 1. Metamorph. his versibus:

Aurea prima fat est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectúmque colebat, &c.

Quibus consentiunt ea quæ Virgilius reliquique vetustissimi poetæ, tum Græci, tum Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit mutata est aurea illius conditio & æras in ferream, summa felicitas in summam miseriam & infelicitatem conuersa qualem etiam ipsimet Ethnici declarant: adeò vt Sibylla scripserit metuendum esse, imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extant varij illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infelicitatem & pœnam ostendit, quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab iis in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imò idem tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repentè extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alij de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis vmbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatæ sunt rerum vices, iptáque huius mundi fácies & felicitas amissa quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quæ sequentibus temporibus propter succrescentia multiplicatáque hominum peccata demum exorta est. Ergo de Ioue illi scribũt sub eo fuisse, non sub Saturno, initium miseriæ illius conditionis, quæ propter hominum peccatum in mundum inuecta est: de qua sic Virgilius Georg. lib. 1.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsáque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Et si Lactantius lib. 5. cap. 5. aliter ista interpretatur. Crescente igitur hominum malitia, postquam semel esse cœpit, tandem omne genus peccati, & miseriæ in mundum irrupit. Vode ferrea, id est miserrima hominum ætas nata est, propter quam immissum est à Deo postea diluuium. Cæterùm de ista

de ista ætate ferrea, quanta & scelera, & scelerum supplicia peperterit, sic Ouid. lib. 1. Metamorph. *De duro est vltima ferro.*

Protinus erupit vena peioris in aeuum
Omne nefas: fugere pudor, verúmque, fidésque, &c.

Ergo & miseriæ quoque, nempe pœnæ peccatorum istorum subsecutæ sunt, quas Æneid. lib. 6. describit Virgil. Nam iam inter nos & post peccatum est.

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallent: que habitant morbi, tristisq; senectus,
Et metus, & male suada fames & turpis egestas.

Et hæc quidem de duplici illa ætate.

APOLLO.

DE prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum enim vnaquaque gens ambitiose, tanquam excellentis artis inuentum, sibi vendicare vellet, plures illius autores esse dixerunt. De primo autem illo excellentique viro, qui eam mortales docuerat, non quæsierunt. Ergo Græci contendunt Amphionem suum primum illius repertorem fuisse, vt & Plinius, lib. 9. & Plutarchus in lib. de Musica commemorant. Thraces autem id potius tribuunt Orpheo suo: Ægyptij Mercurio, qui apud se natus sit, quem eundem Toth, seu Trismegistum vocant, vt ait Euseb. libro 1. Præpar. Euang. Plato lib 3. de Republ distinguit. Nam, quæ lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait, ab Amphione reperta est: sed quę voce & oris sono velut tibiis fit & modulatur, à Marsya (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius libr. 7. cap. 56. varios variarum musices partium variorúmque instrumentorum reperrores recitat. Verùm nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaque Augustinus lib. 18. cap. 13. de ciuitate Dei, irridet fabulam de Amphione Græco: nimirum eum mouisse saxa sono citharæ, quemadmodum etiam eandem explodunt & Palæpharus & Phornutus homines Græci natione, & religione Ethnici. Quin imo Plutarchus in lib. de procreat. animę in Timæum, ait omnes pene veteres Deos cũ musico instrumento in manu pingi solitos fuisse, quasi omnes eius artis autores essẽt: ac proinde illius primus autor apud eos incertus esset (quẽadmodũ etiam scripsit Heraclides, teste Plutarcho) vel quod

in omnium Deorum sacris Musica adhiberetur, sicut Arnobius lib. 6. contra Gentes docet. Sed tandem eò res rediit, vt velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum esse, vt tradit libr. 6. Pausanias. Hic autem antiquissimus fuit, & longè ætate superior his omnibus, quos nominaui, nimirum Orpheo, Marsya, Amphione. Nam eum alii Cœli, alii Iouis filium (ac proinde vetustissimum) fuisse facentur, quemadmodum apparet ex Cicer. lib. 3. de nat. Deorum, & Arnobii lib. 4. contra Gentes. Quamobrem eum inter Deos maiorum Gentium recensebant, vt demonstrat Lactantius lib. 1. c. 15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius & antiquissimus, id est, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit: sic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt post primum) id est, Iabal, Musices primus repertor fuit.

Ate.

QVOD Homerus Iliad. lib. 19. Aten quandam fœminam canit omnibus nobis mortalibus fuisse noxiam & pernicioſam, proculdubio alludit ad omnium nostrum parentem Euam, (quæ primùm peccauit) idque ex reliquis veritatis, de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim,

Πρώτη Διὸς θυγάτηρ Ατη, πάντας ἀάτη
Οὐλομένη.

Filia prima Iouis, quæque omnes perdidit, Ate
Pernicioſa.

Quid quod ibidem Homerus alterius fabulæ integumento eandem historiam attingit, dum ait Iouem omnium mortalium sapientissimum, tamen à Iunone vxore sua olim deceptum fuisse. Et hæc quidem de initio malorum, quòdque à fœmina cœperit, & per eam hominum prudentissimus deceptus sit, tradit Homerus. Hesiodus verò lib. 1. Oper. & dier. idem quidem sentit & scribit, sed diuersis verbis, aliáve fabula conficta ex veteri traditione. Ait, à Pandora muliere (quæ omnium fœminarum & formosissima & prima condita à dijs fuerat) mala omnia in orbem terrarum sparsa fuisse. Quanquam & Palæphatus de fabulosis narrationib. & Fulgentius lib. 2. Mythologiæ aliter interpretantur Pandoram, dum ad nostram veritatem non attendunt.

At

At verò Hesiodus nobiscum facit, ex cuius carmine, quod nos contendimus, ostenditur facilè.

Αλλ' γυνὴ χείρεσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα,
Ἐσκέδασ', αὐτὰρ τοῖσι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά, id est,
Namque prius vixêre homines, verum absque labore,
Absque malis morbóque graui, tristique senecta,
At mulier rapto de pocle tegmine sparsit
Omne mali genus, & morbos, curasque molestas.

Itaque mulierem ex Ira Iouis natam & κακὸν κακῶν appellauit idem in Theogonia, vt libr. 3. contra Iulianum scribit Cyrillus in principio libri.

BACCHVS.

PATRIARCHA Noachus is est, qui primus vitem plantauit, vinique vsum hominibus monstrauit, paulò post vniuersale diluuium. vt refert Moses, Genes. 9. 20. Ergo & *Bacchus*, primùm quasi Noachus, & per aphæresin vnius literæ postea *Bacchus* ab Ethnicis dictus est, primus vitis ac vini inter mortales reperter & sator. Vnde & *Lenæus genialis consitor vuæ* cognominatus est, vt scribit Ouid. lib. 4. Metamorph. Nec verò dubium mihi est, quin Bacchi vox & nomen non à sono Bacchantium, vt nonnulli putant, sed à vereti Noachi appellatione sit deductum. & inde primum *Boachus*, N. mutata in B deinde *Bachus* formatum, quod duplicata litera C postea *Bacchus* ab ignaris huius etymologiæ hominibus sit pronuntiatum. Id quod ante me vere & acutè Stukius vir eruditissimus obseruauit in lib. Conuiualibus. Itaque cum cantharo Bacchus pingebatur, vt ait Arnobius, lib. 6. contra Gentes & vetustissimus Deorum censebatur, etiam ante Liberum & Vranium natus, quemadmodum libr. 2 c. 2. commemorat Lactantius. Denique huius veritatis ignoratione multæ de hoc antiquissimo Baccho fabulæ & allegoriæ confictæ sunt, vt tradit & conqueritur Diodorus Siculus lib. 4. Biblioth. cap. 5. Nec verò Bacchus iste est ille Dionysius Græcorũ recens & Thebanus: sed verus ille & Nysius ex Nysa monte Indiæ, de quo etiam meminit Arnobius libro 5. Verùm Græci vetustissimum illum sua laude spoliarunt, vt ea hunc suum sacrilegè exornarent ac commendarent. Nec verò Noachus, Boachus, & Bacchus solùm: sed & *Oenotrius* quoque, Οἰνότριος Græcis, ἀπὸ τοῦ οἴνου, appellatus est. Mul-

ris enim modis posteritas hoc tantum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque variis nominibus eum appellauit. Idem enim est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italiæ pars quædam primùm, postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex variis Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam Arcas dictus, postea nomen & inuentum vetustissimi illius Oenotrii, nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, vtpote vir Græcus & vanus: & pro primo illo haberi coliqve voluit.

Ceres.

De Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt: & particulares eius artis apud quasdam duntaxat gentes monstratores (qui longis seculis fuerunt Adamo primo eius parente posteriores) pro primo tamen sumunt. Ergo eorum alii aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis: ideóque vt ex Platone in Cratylo ait Cicero lib. 3. de Nat. deorum, dictam Cererem Δημήτερα, quasi γῆς μήτηρ, quòd eos docuerit alimenta ex terra colligere. Quo verò primùm tempore hoc beneficium ab Adamo ipso, Adamíque posteris longè antè à Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit Augustinus lib. 18. de civit. Dei, cap. 6. nempe regnante Argo in Peloponneso qui ex Ægypto eò, vti & Ceres illa, venerat) postquam primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totum terrarum orbem sparsi fuissent. Alii malunt à Triptolemo rege Atheniensium terræ colendæ præcepta primùm tradita, sed Græcis, quemadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausanias, lib 1. Alii à Brige quodam Atheniensi malunt velut Plinius, lib. 7. cap 5. 6. Alii ab Osiride Ægyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alii denique (& hi omnino verius) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

Devcalion.

Qvæ de primo illo & antiquissimo terrarum diluuio Ethnici à maioribus acceperant, superstitiosis & fabulo-

bulosis postea narrationibus, ambitione item fascinati, ad quasdam aquarum eluuiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderant, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib. 3. de legibus sententia, multa quidem fuisse diluuia: vnum tamen inter cætera celebre & maximum: cuius etiam copiosius meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpe Ethnici particularia illa diluuia, quæ hõgè post secuta sunt, cum illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuio Deucalioneo sparsis colligere licet: non tamen semper, nec vbique. Verum hanc totam perspicuè exponam, sic ex eorũ scriptis colligo. Inundationes terrarũ fuisse plures. Prima, aiunt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Genes. 6. & 8. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca, menstrua sub Ægyptiis Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu Ægypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota Ægyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nempe sub Protheo Ægyptio in raptu Helenæ. Eodem modo ex Eusebii Chronicis multoties diluuium extitisse cõstat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiam Isidorus libr. 1. c. 41. etymologic. seu etiam postea sub Mauricio imperatore, anno salutis 586. item sub Carolo v. in Hollandia & Zelandia, anno 1531 & aliis in locis sæpe.

Verùm, diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit κατ' ἐξοχὴν tertiarum inundationem vocarunt à quo ad ortum Deucalionis voluut interceßisse annos septingẽtos. Deucalionei autem diluuii mentionem faciunt, Virgilius Horatius, Ouidius, Pausanias variis in locis qui Deucalionem solius Phthiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit lib. 1. & 5. Diluuii vniuersalis sub Noacho meminit Sibylla apud Lactantium de ira Dei, cap. 11. Cato in fragmentis Originum. Archilochus libr. de temporibus Ioseph. lib Antiquit. Iuda ex Moasea. Hieronymus Ægyptius, & Berosus Chaldæus, qui etiã Gordiæum montem nominat, Alexander polyhistor & Abydenus apud Cyrillum libr. 1 contra Iulian & Plato in Tymæo. Ouidius Metamorph. lib. 1. Noachi & Deucalionis diluuium confundit: Plutarchus item lib. de defectu oraculorum. vide Pli. li.

5.cap.11.& Pompon. Mela lib.1.de situ Orbis, cap.11. in summa, quæ de Deucalione scripta extant pleraque de Noachi diluuio intelligenda esse videntur, alioquin vt anilesnugæ explodi debent.

DII *Maiorum Gentium.*

MOses narrat, Genes. cap.6. posteros Caini ac Cainum ipsum (qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos, industrios, & claros viros, qui à seculo, omnique hominum memoria celebres notique fuerunt, & per totum terrarum orbem, etiam post diluuium, laude insignes, quique fuerunt præstantissimis nominibus (velut Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani, Dionysij, &c.) etiã inter Ethnicos ipsos, qui Mosis scripta non legerunt, prædicati, ac rerum gestarũ fama celebrati ac commendari. Postquam enim Moses eos Caini posteros recitasset, addidit, *Isti sunt potentissimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis.* id est celebres, & fama noti inter omnes mortales, etiam post ipsorum mortem, atque adeò ipso adhuc Mosis seculo, & quum illa memoriæ literisque proderet. Ex quo perspicuè intelligitur, eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificè celebrauit, coluit, pro summis viris, fortissimis heroibus, imò etiam pro Diis habuit, fuisse posteros Caini qui diluuium præcesserunt. Ii autem sunt, quos Ethnici, vti monui, dixerunt Saturnos, Ioues, Mercurios, Vulcanos, aliisque eiusmodi nominibus appellarunt, vt ex eorum scriptis apparebit. Illi enim, & si pro Diis ab Ethnicis culti sunt homines, tamen, & quidem mortales fuerũt: sed qui propter artes egregias à se primùm inuentas, immensáque illa dona in totum genus humanum à se primis collata, innotuerant hominibus, & apud posteros in admiratione fuerant, huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M. Tullius lib.1. Tuscul. quæst. & Varro in libris rerum diuin. testante D. August. lib.4. ciuit. Dei, c. 27. & lib.6 c.6. Sed imprimis id docet Iesus esse Varro, eod. lib. ciuit. Dei, c.24.

Præterea obseruandum est, istas siue Græcas siue Latinas Κρονίους, Διὰς, Ἑρμοῦ, Ἡφαίστου, Διονύσου, id est, Saturni, Iouis, Mercurii, Vulcani, Dionysi, & similium appellationes, multis quidem datas & communicatas fuisse, prout videlicet

vna-

vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, ve suum benefactorem, vel primum sibi notum virtũ strenuum & industrium celebrare & immortalem posteritati reddere voluit studuitque. Vnum tamen fuisse, cui primum, & ab antiquissimo tempore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel Mercurij, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alij (& quidem illi primo & antiquissimo longè ætate posteriores) Saturni, aut Ioues, aut Mercurij, &c. postea nominari fuerint. Quod idẽ de mulierum Dearum, quæ vocãtur, nominibus est sentiendum. Ergo plures reperientur, qui & diuersis temporibus, & à diuersis gẽtibus & Saturni, & Ioues, & Vulcani fuerunt vocati: omnes tamen nomen ex admiratione illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti. Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos reperias, multos item Ioues, &c. inter quos tamen vnus est vetustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alij sibi desumpserunt, vel impositum habuerunt. Id quod locupletissimè ex Cicerone probatur. Ille enim lib. 2. de Natura Deorum plures Ioues & Saturnos, & Mercurios, & Soles, & Vulcanos in diuersis nationibus, variisque temporibus recenser. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat. Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quemadmodum Augustinus testatur lib. 19. ciuit. Dei, cap. 22.) Romanorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos & Mercurios & Ioues Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu Poëticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodorus Siculus qui lib. 1. Biblioth. cap. 2, & lib. 5. cap. 1. eiusdem operis ostendit alios fuisse Ægyptiorum Ioues, Mercurios, Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Græcorũ. Confirmat Eusebius lib. 1 de præparat. Euangel. c. 7. & lib. 2. cap. 1. 3. 4. 5. Vbi ex vetustissimorum scriptorum profanorum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phœnicum, Atlanticorum, Phrygum (præter Ægyptios & Græcos) Cretensium, suos Ioues fuisse, Saturnos, &c. Confirmat denique idem hoc autor grauissimus Arnobius lib. 4. contra Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirum videri debere, si quædam hic ad Saturnum, & Iouem, & similes accommodemus, qui non omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurij, &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loqui-

mur, qui Ioues, Saturni &c. vocati sunt, quique sunt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, & si ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos & in vniuerso terrarum orbe. M. Tull. Cicero in lib. de legibus ait quosdam Deos semper pro Dijs habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cœlum merita in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib. 8. cap. 5. de ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias lib. 8 Dij postea sæpe sunt ex hominibus nati. Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus: post Abel. Sed ex Abele nulli posteri fuerunt superstites. Caino verò plures nati sunt: tum filij, tum nepotes: tum abnepotes & posteri, viri insignes, celebres & industrij, numero decem, si Noemam filiam Tubalcaini his annumeres vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam addideris, fient omnes numero duodecim, qui procul dubio sunt duodecim illi antiquissimi, & maiorum gentium Dij ab Ethnicis appellati: inter quos duæ fuêre fœminæ, nimirum Eua & Noema, id est Rhea, siue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem sunt mares, nempe reliqui, Adames, Caibus, Tamechus, Iabal, Iubal, Tubalcain, & cæteri: quos recitat Moses ibidem, id est Saturnus, Iupiter, Mercurius, Apollo & Vulcanus, quemadmodum ab Ethnicis nominantur. Iidem isti sunt, quos profana antiquitas Dios Samothracum, Deos Cabiros, id est Deos vocat arcanos. & cæteris (qui postea in Deorum numerum collocati sunt) augustiores habitos.

FORTVNA.

ARISTOTELES secũdas causas quatuor generibus amplexus est, quibus & conuenientia nomina attribuit, desumta à modo agendi indito, singulis in prima creatione. τῶν ἀϊδίων voce, & cœlestes causas denotat, & necessaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. τῶν φθορῶν appellationem elementaribus accommodat, quarum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constant. Vtrisque adsunt certæ sensi-

ensibúsque obuiæ qualitates, ceu ministræ, aut τὰ παρ' ἑαυτὸν ἀπιόντα, quæ in simplicibus simplices, in mixtis, præcedentibus motibus velut fractæ, & ad temperiem redactæ deprehendantur. Τὸ προαιρετὸν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate voluntas ciet atque expedit: & si has semper præit, sæpe moderatur, iudicium deliberatióque & consultatio rationis. Fortuitos casus, nec cogitatos antè, nec quæsitos, sed præter opinionem obiectos, & ab occultatis causis gubernatos, τὰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου appellationibus notat & comprehendit. Trium priorum consideratione (quum ad præsens instituta minimè pertineat) omissa, de fortuna agamus, quo nomine Aristoteles eueutus vtrosque, prosperos & aduersos complectitur, qui accidunt hominibus, præter ea quæ voluntas libera sua sponte, suáque vi, aut adiuta sociis causis, inchoat, prosequitur & conficit. Latissimè patet hoc genus. Mirandæ sunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas & inconstantia fortunæ. Multa cuiuis in via præter spem & opinionem contingunt: multa sapienter cogitata, & caute prouidéque cœpta ac gesta, infelicius cadunt quàm existimauimus. E diuerso alia stolidè atque incogitanter mota, & adhuc inistrata negligenter, atque inter exordia primaq; varijs incursionibus inhibita & impedita, procedunt tandem feliciter, & optatos consequuntur effectus. Sæpe, quæ pro desperatis ac perditis contemnuntur, subitò reflante fortuna rursus se erigunt & augescunt, quæ verò florent & ad eum fulta ac stabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, leui momento, velut repentino flatu deiecta, corruunt, túmque vel maximè cum plurimum fortuna blanditur, fouétque & beat suauissimè adeò vix quicquam est in rebus humanis stabile & perpetuum. Vix vlla quę suscipimus & gerimus aut instituris initio respondent per omnia deliberationibus, etiam si feliciter conficiantur, aut intra definitos limites se se contineãt, aut præfixum scopum adipiscuntur: interciduntmulta quæ præmeditata consilia mutant, abolent, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, est quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eosdem semper fortunatos esse pati soleat.

Præbuit hæc rerum humanarum vicissitudo occasionem

poetis, vt rotundo fortunam globo insistere, & globi volubilitate nunc huc nunc illò ferri volutarique finxerint. Quam verò τύχην Aristoteles nominat, ipse inopinatorum euentuũ affirmat tantum esse αἰτιον κατὰ συμβεβηκὸς. Ergo præcedere necesse est aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον, vel vnum, vel plura, quorum vt illi dispensantur, producuntur, & complentur euentus. Aristoteles, quæ sint illa τὰ καθ' αὑτὰ αἴτια non definit. Plato aliquas causas & inter eas omnium præcipuam expressit, cum inquit, Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακοσμοῦσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον μὲν τέτοις ζυγχορηῶαι τρίτον δὲν ἐπιθυμῆ τέχνην. id est, *Deus quidem, & cum eo fortuna, opportunitásque res humanas gubernant vniuersas: mitius tamen mansuetiúsque est tertium his adiungere & associare comitem, nempe artẽ.* Et si verò cũ veris causis accidentarias fortunam nimirum & opportunitatẽ confundit, & artẽ ita extenuat, vt eam accidentariis causis postponat & subiiciat: tamen rectè & sapienter præcipuam vim confert in Deum. Non enim ex fortuita & fictitia atomorum Epicuri collisione & coalitu hoc mũdi domicilium confluxit: sed Deus singula corpora verbo fabrefacta ex nihilo, serie tamen conciuna, nexúque tam continuo coagmentauit in vnam rotundo ambitu definiràm molem, vt à mente architectrice, cuius sit sapientia infinita & omnipotentia, ædificatam esse manifestò appareat. Nec deserit opus suum, sed conseruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, vtpote cuius gratia cætera, & initio constituit, & huc vsque sustentauit: & in genere humano præcipua cura complectitur ac defendit Ecclesiam, redemtam sanguine æterni Filii sui, à qua, vera Filii agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur, & propter quam reliquam profanam multitudinem fert, vt ex hoc quoque aliqui conuertantur ad filium.

Confirmant administrationes Oeconomicæ, priuata vita cuiusque, & totus ordo politicus, præsertim Dei nostríque procurationem. Et, si excusso absterſóque veterno, excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & considerationem, siquè eis quæ fiunt pænè singulis momentis mediocriter attenderemus, perspiceremus profectò, quanta & quàm multa publicè accidant & priuatim, quæ nullo modo vel Physicis causis abditis, aut conspicuis, vel nostrę diligentiæ adscribi possunt, sed in solum Deum autorem & custodem

ftodes noſtrorum corporum ſanctos Angelos referri debent. Immo niſi filius Dei ἀρχηγὸς noſter & ἀμώτωρ clementiſſimè ſingulos nos vmbraculo alarum ſuarum complexos tegeret & foueret, præſidióque Angelorum ſtipatos muniret ac tueretur, contra immanem ſæuiſſimi hoſtis rabiem, vel vno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Niſi politias ipſe & imperia cùm Angelorum excubiis, tum ſua firmaret ac defenderet dextra eorúmque qui præſunt regeret ac fortunaret conſilia & induſtriã: quæ poſſet quæſo aut ſolertia odorari, aut vigilantia perueſtigare, aut ſi proditæ innotuiſſent, quæ autoritas & potentia poſſet diſcutere ac ſummouere eas vel techinas quas hic artifex ſtruit in perniciem humanæ conſociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices noſtras aſſiduè?

Cæterum neque vno modo Deus, ſed alias aliter, neque ex ordine præſcripto cauſarum ſecundarum, ſed ſuo conſilio diſponit, partitur, & adminiſtrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contrà variis fortunæ vicibus exercentur ac iactantur boni, premuntur tyrannide, laborãt egeſtate & inopia, conculcantur à ſceleratis, flagrãt, publicis odiis, eiiciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, prægrauantur iniquiſſimis calumniis, quandoque & crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum diſſimilitudo mouit multos vt dubitarent de prouidentia. Quanquam autem certo grauíque conſilio quod ſoli Eccleſiæ detectum atque explicatum eſt, Deus hoc modo & fata diſpenſat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamen nec boni in perpetua verſantur calamitate, nec ſtabilis ac diuturna eſt improborum felicitas. Hi ad ſumma exolluntur faſtigia, vt inde excuſſi in fœdum præcipitati interitum ſint cæteris exemplo fragilitatis humanæ, pœnarúmque ſuperbiæ & iniuſtitiæ. Illi deiiciuntur & grauantur, tum ne inſoleſcant & efferantur fiducia ſuarum virtutum, tum vt ex circumfuſa ærumnarum mole erepti, collocatíque in tranquillum, ea gloria illuſtriore enitescant. Et quidem in hoc vel præcipuè lucet ac conſpicitur prouidentia, quòd boni & gerunt res ſalutares hominum generi, & circumuenti atque intercluſi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis

modis, superatis illis eluctantur atque euadunt, hôrque quod persequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt rectè Isocrates regulam interpretatur) si non in omnibus ita vlu venire solent, tamen pleruoque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit, & si non est ea iustitia quam ipse approbat: & naturâ homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cùm moderationem omnem & humanitatem, id est, iustitiam coniunctam cum toto choro virtutum mitiorum, tum salutarem gubernationem. Et si verò ratio humana ignorat prorsus causas mirandæ huius gubernationis, sola enim vox cælestis has declarationes non fortuitò aut temerè, vel ex vago atomorum fluxu atque impetu, vel instabili materiæ motu ac conditione, variari vices rerum humanarum, sed diuino consilio, agnoscit & fatetur. Præclarè in hanc sententiam Pindarus: *Vno cum bono bina incommoda impertiunt mortalibus immortales: sed ea stulti non possunt moderatè ferre: at sapientes ea ferunt, bonis obtersis extra.* Prudenter itaque Plato & rectè salutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptam refert. Nec dubito, quin & hanc sententiam & plures alias, ab Ægyptiis sacerdotibus, ex doctrina sanctorum Patrum acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philostorgia, de protectione & custodia singulorum, de Regnorum conseruatione ac defensione, subinde in historiæ sacræ contextu, & his multæ Platonicæ consonant. Hactenus de fortuna.

GENIVS.

ETHNICIS persuasum erat, opinione quadam contracta ex reliquis adhuc veteris & primæ doctrinæ vestigiis cuilibet homini, quàm primùm natus esset, forte decerni atque adiungi duos Genios, quos δαίμονας vocabant Græci, eósque adesse homini toto vitæ cursu, omni momento, & corpore extincto animam ad Orcum deducere: vnúmque ex his bonum esse Genium, alterum malum credebant. Illi, quidquid prosperè euenisset, adscribebant. Ab hoc tristia noxiaque oriri & infligi censebant. Illum procurare ac promouere quæ ex re nostra essent, ac defendere quem in fidem patrocinúmque suum accepisset, atque arcere peri-

pe icula nocument que, & aduersari alteri quantum posset, hortatorémque esse & impulsorem ad honesta ac salutaria consilia, studia, & actiones: vnde ἀποτροπαῖον enim, ἀλεξίκακον, ὑπερασπιστὴν, & ἀμυντῆρα τῶν ἐσχάτων, id est *auersorem, defensorem, depulsorem malorum, liberatorem fugantem mala*, *Genium auerruncantem diras & imprecationes*, nominabant. Hunc contrà interuertere & eludere res bonas & salutares, calamitates verò & incommoda tum incutere, tum (si impenderent) maturare, atque in capita nostra cogere, ac velut per præceps agere, omnimóque ad scelera & flagitia propellere, indéque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant: vnde ἀλιτήριον, πονηρόπαιον, ταλαιπωρίαν, & δαίμονα κακῶν τοῖς ἐσχάτοις, id est, *noxium, sceleratum (impurum), Genium ratas facientem diras*, nuncupabant. De his citantur versus Græci:

Ἕκαστος δαίμων αἴθ' ἑαυτῷ γίνεται ἀρχὴ
Κἀπιτέλεσμα βίου μοῖρα λαχοῦσα τύχη. id est,

Suus cuique Genius est mortalium,
Vita initiator vniuersæ & arbiter.

Et sæpe spectra visa esse & conspici, norum est ex historiis Bruti, Dionis, Constantini Imperatoris & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos conijcio ex Doctrina sanctorum Patrum. De discrimine inter Angelos Bonos & Malos: quorum illi, quod perstiterunt in vera erga Deum & præfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes, & fruuntur Dei cõspectu & consuetudine, súntque sicut describũtur in epistola ad Hebræos, λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, id est, *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hæreditatem obtinebunt*. Hi, superbo ac contumaci contemtu violarunt obedientiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate liberè, nullius impulsu aut coactione. Ideo non conseruarunt originem suam, sed exuti dotibus & ornamentis summis, ac iusto Dei iudicio condemnati, & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia, fieri hostes Dei, atque immani Dei odio, cùm deformare summis viribus Dei gloriam excitaris in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hæresibus, hi'que auctis & dilatatis, tum acerrime oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo

exitium, aut struendo atque intentando innumera pericula singulis: publicè verò crudelitatem excitando, impulsu tyrannorum, vt dilacerent Respublicas, vt sæuiant in innocentes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collati, & excubias agentes, perpetuo dimicant. Cúmque ament gloriam Dei, & veram doctrinã, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & serentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim verò custodiunt, regunt & tuentur pios, arcendo ac summouendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione, mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi se his adiungunt, contra Dei voluntatem, incitati Dei & hominum odio, cupiditate cruciandi humani generis, trahendique id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò & conatus, comparata sunt diuinitus sanctorum Angelorum præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis famæ aura de his tantis rebus (à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanauit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opiniones coniecturis consutæ, ex his mox Diabolicæ idolomaniæ detectæ sunt.

GIGANTES.

GIgantes cœlo bellum intulisse, montes montibus imposuisse, & tandem à diis oppressos fuisse narrat Mythologia Ethnicorum, ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus temporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt quod illis pessimè cessit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo, qui corruptissimis suis moribus horrendam iram Dei in diluuio attraxerunt. Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia, quanquam obscurata, ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ securæ sunt diluuiũ, ea quæ præcipuè ante diluuium cõtigerant, & facta fuerant, vel ignoratione temporis rerum gestarum, vel quòd eadem sæpius repetita fuisse putant, renouato sæpius mun-

mundo, quemadmodum illi autumant, imprimis Plato in Timæo, in Politic. & lib. 3. de legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis mundi ætatibus aiunt, & præsertim de ferrea tradunt, sunt istius morum corruptionis generalis, quæ ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid. libr. 1. Metamorph. docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse: & terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proximè antecessit, hominum ætate sic scribit:

Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus:
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est:
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes,
Vltima cœlestum terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes natos qui in cœlum & Deos ipsos coniurarunt, & belligerarunt: de quibus ille sic eodem loco:

Néve foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes.

Ex quibus homines nati fuere, & ipsi quoque in Deum impii, & in alios homines sæui:

...Sed & illa propago (addit idem Poeta)
Contemptrix superûm, sæuaque auidissima cædis
Et violenta fuit:

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines, & omne genus scelerum, scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue, id est, Deo, effusum fuisse. Ergo subiicit:

Iámque erat in totas sparsurus fulmina terras.
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni contrahere nubila cœlo.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira: sed illum
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus vndis.

Quid verò aptius & conuenientius nostræ veritati dici & reperiri potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluuii causa spectetur & quæratur? Ergo hoc est certissimum nostræ veritatis vestigium. Hesiod. lib. 1. Oper. & dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quæ secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, prorsúsque periisse: quibus Heroes

succesſerint, viri nēpe meliores, quales qui ex Noacho poſt diluuium nati ſunt ac orti. Plato in Politico, poſt Saturni tempus & regnum tantam fuiſse totius mundi intemperiem ait, prauitatémque hominum, vt Deus habenas regiæ eſque mundi deſeruiſse cenſeretur. Itaque à Deo ſublatam illam viuendi rationem, homineſque illos per diluuium à Deo fuiſse deletos, alios autem in eorum locum ſubſtitutos & repoſitos. Diodor. Sicul. lib. 1 de Gigantibus, qui potius mundi ſeculo vixerunt, loquens, ita ſcribit. Multi exiſtimant, quum ij Ioui Oſiridique diis bellū intuliſſent, omnes peremptos eſſe. Bello autem illo Giganteo ſummæ impietatis indicium primi authores iſtius mythologiæ Ethnici demonſtrare voluerunt, Iouis nomine verum Iehouam ſignificantes: ſed ſanctorum documentorū à Patriarchis traditorum obliti ſunt, propter Atheiſmum poſt Noachi tempora per varias orbis partes à poſteris ſparſum & propagatū. Atque hęc illi, quam uis Ethnici, nobiſcum de corruptiſſimis hominum moribus ante diluuium, punitémque à Deo mundū vniuerſum conſentientes, tradunt. Eorundem etiam libris Lactantius planè affinia his ſcribit. Nam lib. 2. cap. 14 poſtquam homines quoſdam à cæteris differentes ex coitu Angelorum & fœminarum natos dixit, eos ipſos totum mundum ſuis artibus & exemplis ante diluuium depraſſe vult. Euſebius lib. 2 cap. 9. præpar. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium temporibus hominū*, ait, *ſtabiliti legibus non eſſent, nec ſupplicia peccatorū imminerent adulteria, nefanda matrimonia, maribus ereptā pudicitiam homicidia, parricidia, confecta ſcelere bella, quaſi res pulcherrimè geſtas, diu ſuis attribuebant, & earū rerum memoriam quaſi perutilē, poſteris tradiderūt.* Et hac ratione, ait idem coluerunt eos qui voluptatū inuenerunt genera, vel amplificarunt: itémque maleficos & peſtiferos viros, quaſi deos coluerunt. Idem Arnobius contra Gentes, ex eorum tamen monumentis ſcribit. Sed hoc ipſum quoque confirmat idem Euſebius ejuſdem operis quod iam citaui lib. 7. cap. 5. ex Ethnicorum quoque ſcriptis, vti ex Moſaicis ſic ſcribens, *Gigantes illi qui per omniū ora volitant impiā factis (quod adhuc vſque prædicatur) Deo, id eſt, virtuti & pietati bellū non erubuerunt inferre. Et qui eos produxerunt ſiue immortales quidā, ſiue mortales, maleficā quadam artificia vt magicam prauitatē, primi excogitaſſe dicuntur.* Ex quibus omnibus apparet, & à Giganti-

gantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores: & eam immanem corruptionem vsque ad diluuium perseueraſſe, propter quam immissum est illud à Deo. Successerunt autem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonicę architecti, tum alii ex Chami posteris partim in terra Chanaan, partim aliis locis, qui bellum pietati, iustitiæ, temperantiæ, id est Ioui, seu vero Deo, intulisse dicti sunt.

IANVS.

QVem Græci & Latini Bacchum & Oenotrium vocant, eundem illum Syri & Aramei omnes (qui lingua Hebræa vel illi cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinũ significat, quod est vitis à Noacho satæ fructus, & eiusdem in homines beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque esse Ianum, & postea Ianum: ac proinde eundem esse, qui & Noachus, & Ianus ille vetustissimus fit. Nam Iani quoque plures fuere, & recentiores omnes antiquo qui tamen illius inuentum & nomen ambitiosè sibi vendicarunt. De hoc antiquissimo Iano ac proinde Noacho Latini scriptores omnes Ethnici ac vetustissimi quique meminerunt. Hic & *Ianę* quoque in libris ritualibus Saliorũ dictus est teste Tertulliano, Apologet. c. 11. qui ante & Vranum, & Saturnum, & Iouem extitisse (quib. nominibus intellige recentiores Vranos, Saturnos & Iones à Græcis confictos) ab omnibus concedituꝛ, cuique propterea prius quàm alii cuiquam Deo Ethnici sacrificabant. De quo allegoriæ multæ confictæ sunt, quas omnes irridet August. lib. 7. de ciui. Dei, c. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quòd eat & redeat) dictum volunt, velut Cicero, propterea quę eũ Annum esse existimant: vel Ianum nomen Latinum, non Syrum esse somniant, à Ianua deductum, vt ait Ouid. li. 1. Fastorũ: sed ij certe quidem omnes hallucinantur toto cœlo. Ianus enim à Iain, i. vino deriuatur: éstque nomen antiquissimum & Aramęum, ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nominis vsus vel nullus vel rarus semper fuit apud Græcos vetustatis contemptores, nisi quod Ianasia extat apud Hyginum ex Græcis autoribus. & Ianiscus apud Pausaniam. Multus verò apud Latinos, qui fuerunt religiosiores, quàm Græci: de quo Virg. & Ouid. toto lib. 1. Fastorum: Plutarch. in Quæst. Rom. Varro, Macrobius & alii. Mecum facit Ouid. li. 1. Fast.

Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?
Nam tibi par nullum Gracia numen habet.

Verùm Fabii Pictoris, Alberici & Athenæi tantùm testimonia proferam. Fabius Pictor in fragmentis quæ extant, ait, *Iani ætate nulla erat Monarchia, quia mortalibus pectoribus nondũ hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dij & dicti. Vinum & far primus populos docuit Ianus ad sacrificia & religionem magis, quàm ad esum & potum. Primus etiam aras, & pomaria, & sacra docuit, & eò id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, farque illi & vinum primò prælibatur.* Albericus de Deorum imaginibus, *Ianus*, inquit, *in Deorũ numerũ acceptus est, cuiusnis rei initiũ & finẽ tribuebãt. Taliter figurabatur. Erat vex homo sedẽs in throno fulgẽti radiis: duas facies habebat, quarũ vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauẽ: in sinistra verò baculũ quo saxũ percutere, & ex illo aquã producere videbatur.* Quamuis aliter Ouidius libro primo Fastor.

Ille tenens baculum dextra, clauémque sinistra.

Athenæus denique lib 15. Dipnosoph. ex Dracone Corcyræo in lib de Lapidib. ait, *Ianũ fama est bifrontẽ fuisse altera facie posteriore, altera interiore. Ianũ flumẽ, Ianumq; montem ab eo fuisse nominatum, quòd in eo monte habitauerit, coronas illũ reperisse nauigia, rates: numũ æreũ ab eo primũ signatũ: qua ratione ciuitates in Gracia multæ, Italia & Sicilia, monetam cudunt, impressa bifrontis facie & bicipitis: & ex altera parte vel rate, vel nauigio, vel corona Sororem Camesen duxit.* Ergo bifrons tantùm erat, & quidem primus, non autem quadrifrons quemadmodum sequens ætas imperitè finxit, cúmque pinxit: quoniam vtrumque Mundum, nempe primũ (qui per diluuium deletus est) & hunc secundum, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius libr. 6. contra Gentes scribit. Nam quòd Ouid. duas illas Iano facies ideò datas interpretatur quòd

Omnia habet geminas hinc atque hinc Ianua fores,
E quibus hæc populum spectat, at illa rem.

Puerile est: sed quòd duplicem illum mundum, vti dixi, viderit, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdem Iani faciem habebat. Is quadrans *ratitus*, à rate vocabatur, vt loquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidii:

Solus

Solus de superis qui tua terga vides.

Atque hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigiis ab Ethnicis & Ianus dictus sit, & pingeretur bifrons, & ratis ei tribueretur. Quòd si quis enim à Ianua dictum quoque velit, is fortassé sententiam suam posset tueri quòd, vt Cyrillus lib. 1. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus X*isuthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est a *Zuz* Hebræo, per geminationem & epanal-psin primæ literæ Z Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus Vel quòd primi & posteriores mundi veluti postis & ianua fuerit.

Iapetvs.

DE Iapeto seu Iapheto primogenito Noachi patriarchæ filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is enim est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ linguæ normã ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodem hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terræ & cœli filius ab iis fuisse dicitur id est, hominum, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundum, antiquissimus. Quos enim heroës olim esse censebant, eos terræ & cœli, velut primorum mundi elementorum, filios vocabant. Ergo hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virg. lib. 1. Georg. è terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio lib. de fabul. Denique exitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidam Prometheus, non ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed recentior alius, qui tamen cum prisco illo confunditur ab Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid. libr. 1. Metamorph & Horat. Odar. lib. 1. oda 3. quanquam alii aliter sentiunt. Saverò in præsentia delibasse nobis satis est.

Isis.

ISidem Aegyptii religioso cultu ardenter prosecuti sunt, institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicam, aura famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filiũ, generis humani redemptionem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut fœminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima fœmina & vxor

Adami) apparet in voce Isis, quam Ægyptii fet inuerũt, magnãmque & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem. Isis autem pro Issa, ex Ischa Latini & Græci pessime postea pronuntiarunt & descripserunt. Ergo vt Ischa est vxor Adami in Dei verbo: sic ex veteri Ægyptiorum traditione Isis fuit vxor Osiridis quam Latini Osiridem appellant, Ægyptiaca ad suum idioma mollientes & transferentes.

IVPITER.

IN Ethnicorum monumentis plurima extant vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouem fuisse eum ipsum, quẽ S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quòd Iupiter ille, vt scribit Plato in Euthydemo, cognominatur πανσ ἐφορος, id est, septorum, vrbium & tribuum, conseruationisque hominum præses. Vt autem tradit Pausanias lib. 1. etiam πολιευς, quòd vrbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Cainõ primi Adami filio: quia primus (vt ait Scriptura) vrbes condidit, societatemque hominum vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabazius*, vel, vt Græci hominues pronunciant, *Sabazius*, quemadmodum ex ipsorum met profanorum literis ostendit Clemens in Protreptico, Euseb. lib. 4. de præparat. Euang. & Arnob. contra Gentes libr. 5. Est autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, i tremens, trepidus, à nomine Hebræo *Sabats*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladii percussionem) significat. Quid autem melius Cainum demonstrare potest, qui propter occisum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallens fuit? Quod autẽ ad nomen ζευς attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetustissimo philosopho ζαν, vt scribit ex Porphyrio Cyrillus li. 20 contra Iulian. sect. 4. videtur ea vox ex voce Cain male & sono peregrino pronuntiata fluxisse: vel saltem imitatione Adami vocantis vxorem suam Chaua, i vitam & futuræ propagationis genetis humani fontem, fuisse nomen ζευς impositum huic homini, à suis posteris in ipsius veluti autoris sui honorem & commendationem. Ac quidem facilè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus, i non Hebræis. Chaua autẽ idem est atque ζωη & ζωα, i. vita, & vitæ seu viuẽdi principiũ dãs aliis. Ergo vt grata Caini posteritas restaretur futuris seculis hũc originis suæ parẽtem Caiuñ esse eum, à quo post Saturnũ, primúmque hominem.

nem, fatum esset genus humanum, ζῶα eum vocauit, quod idem est atque Chaua. Et sanè hoc verum est. Nam ex duob. Adami liberis (nimirum Abele & Caino) Abele sine vllis liberis mortuo seu interempto, solus Cain extitit superstés q. mansit à quo genus humanum postea propagaretur. Itaque fuit Cainus, seu Chaua, seu ζωή. Viuentium Pater. Quanquã alii malunt vocabulum ζωὴ, pro ζάω, (à quo postea fit genitiuus ζωῆς) substitutum esse facili vllitaque harum literarum ζ in χ, contráque commutatione, quemadmodum in Cratylo scribit Plato ζάω autem vel à rigando, vt vult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: vel, vt alii, quorum melior est sententia à metu: quòd hic Iupiter & homo metum sui omnibus incusserit, ne quisquam eum attingeret, quod Caino optimè conuenit, vt est Genes. 4. 15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius vocis anomala (quum dicatur primo casu ζώη, secundo ζωῆς) contineri hanc sententiam, hunc hominem esse generis humani stirpem, ὃς ἦν ἄλλων ζώων, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati sunt & viuunt.

Et hæc quidem de nomine ζώη ex ipsorum Ethnicorum scriptis prolata, satis ostendunt, Iouem hunc eorũ antiquissimum esse Cainum Mosis. Verùm quoniã ea res ad damnandã idololatriã pertinet, eiúsque originẽ explicandã (vt intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatræ pro diis primos & communiter coluerunt, fuisse mortales homines, atque adeò ex impura Caini stirpe: alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorũ illorũ nomine dictos, quos quæque profana & superstitiosa gens postea sibi asciuit, omitto) huius meæ sententiæ aliquot alias rationes addam præterea, quò sit confirmatior, veriúsque censeatur. Ex verò sumuntur ex comparatione, tum personæ, tum rerum quę à Caino, & ab antiquo isto Ioue gestæ dicuntur, ab ipsismet Ethnicis & imprimis Poetis. Nã vt lib. 1. cap. ait Lactantius, *vera sunt quæ loquuntur Poetæ: sed obtentu aliquo specióq; velata.* Ergo fabulas veritati admiscuerunt Ethnici Poetæ impulsi spiritu Satanæ, partim vt veritas rerum verbique diuini certitudo nutaret & obliteraretur, partim vt his fallaciis & Deorum suorum exemplis redderentur homines ad omne scelus & flagitium audaciores, vti Lactantius docet libr. 2 cap. 15. & ex eo Augusti. lib. 2. de ciuit. Dei, cap. 22. Verùm ad compa-

rationem Caini & veteris illius Iouis Ethnicorũ veniamus : Cainus fuit primogenitus Adami: Iupiter ille primogenitus Saturni illius antiquissimi, quem fuisse Adamum alibi declarauimus. Cainus patrem suum Adamum spe successionis, præterquam ex seipso, priuauit, dum Abelem fratrem suum occidit: Iupiter ille Saturnum patrem eiecisse, Titanas expulisse dicitur, ne quis alius, præter se verum, illi succederet. Quod Plato in Eutyphrone commemorat. Vnde Iupiter ille ἀλάστωρ & παλαίμων, id est, homo sanguinarius, dictus est, vt tradit Lactantius ex ipsis Ethnicis, lib. 1. Cainus secũdus fuit, qui tum propter ætatem, tum propter autoritatem, orbis huius totius princeps habitus est. Adamus autem primus fuit: Iupiter ille secundus dicitur toti mundo imperasse, patre suo Saturno expulso. Cainus fuit primus in orbe homicida, & propterea à patre Adamo exul; & in Oriente sedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & scelerum publicè perpetrandorum reliquis mortalibus autor, quiq. propterea, vt scribit Arnobius, ab Ethnicis homicidio colebatur: & vt tradit Lactant. lib. 1. cap. 18. Cicero item lib. 3. de Natura Deor. in Oriente habuit imperium. Cainus primus sacrificasse Deo commemoratur, & propterea Abelem fratrem occidisse: Iupiter ille dicitur primus Cœlo sacrificium fecisse: Lactant. lib. 1. & propterea Promethèo germano & consanguineo suo iratus eum Caucaso clauis affixisse, & feris dilaniandum exposuisse. Cainus liberos & nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores: Iupiter ille plures liberos, vt Hyginus c. 155. & Diodorus lib. 1. c. 2. asserunt, qui artes mortalibus repererunt, velut Mercurium, qui palæstram, Apollinem, qui Musicã, Vulcanũ qui arrẽ ferrariã inuenit. In Caini familia primùm veri Dei nomẽ blasphemari cœpit, & ipsius cultus depraui. Ab isto Ioue tradũt Ethnici primũ ritus voluntarij cultus diuini, id est idololatriæ, inuẽtos, eundémque postea pro Deo ibi cultũ esse, vbi & postquã fuisset sepultus. Lactã lib. 1. c. 22. Nã vt & Clemẽs Alexandrinus, & Cyrillus li. 10. cõtra Iulian. & August lib. 18. de ciuit. Dei, c. 3. ibi primùm fuerunt falsorũ Deortũ tẽpla, vbi eorum sepulchra cernebantur. Id quod in impurissimo illo Mahumete, & illius quæ dicitur Mecha, verum apparet. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit, quicunq. ille sit ex posteris Caini, vt ait Augustinus. Sepulchrum autem Iouis istius non est in Creta

insula,

insula, sed in Oriente. Nam Iouis Cretensis, & longè isto Ioue posterioris, (quem Enhemerus: & ex eo Ennius descripsit, vt Lactantius ait lib. 1.) ætas, vita, res gestæ & sepulchrum est in Creta: sed non huius antiquissimi Iouis. Cainus denique sororem vxorem habuit, quam Philo Iudæus vocat, Tenech: Iupiter sororem vxorem habuit, quam alij Themen esse volunt, alij Iunonem.

Iupiter Hammon inter Afros idem est, qui & Cham filius Noachi. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod per suum H. Latini, & Græci per suam aspirationem pronunciant. *Mon* autem syllaba addita fuit imperitè vel ambitiosè à Græcis, vt ab arena nomen Ammonis, tanquam suum & Græcum, deducerēt. Ἄμμος enim Græcè est arena. In arenosa verò Cyrenaicæ regionis parte situm est istius Iouis Ammonis templū, luculenter à Q. Curtio lib. 4. descriptum, vnà cum idoli pictura & cęremoniis. At Herodotus lib. 2. mauult Ammonem, quasi Ammonem i. arietinum vocatum, ἀπὸ τοῦ ἄμνου deductum, quòd facie arietina pingeretur. Vnde illud Nasonis, *Lybs est cū cornibus Amnon.* Sed errāt omnes isti imperitia veræ istius nominis etymologiæ. Chammon enim vel Chammoum, vt Ægyptij pronuntiabant, à Chamo dicitur, est enim Ægyptia lingua & gens affinis Hebrææ.

Iouem pænè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus, tanquam cæterorum principiem. Conseruata est enim memoria vocis *Iehoua*, cum obscuro, de vno vero Deo, somnio: &, post abolitam doctrinā, huic vno vero Deo addita sunt magna agmina commentitiorum Deorum.

ORACVLA.

DE origine prima Oraculorum alij aliter fabulantur, nec certò constat, quo tempore primum extiterint, aut quando illa quasi arces regni sui constituerit & aperuerit, vt lut templa professura ac celebratura religionem ac cultus diuinis contrarios, Diabolus veritatis & gloriæ Dei hostis. Quum verò in iis neruus Ethnicismi quasi consistere videatur, originem istam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquissima fuisse in Libya Iouis Hammonis, in Græcia Dodonæum: hoc tamen illo priùs innotuisse, & quæsitum fre-

quentatúmque fuisse aliquanto antè. De ortu etsi dubitat, duas tamen recitat fabulas, vnam ex narrationibus sacerdotum Ægyptiorum alteram ex annotatis Antistitum, qui præfuerunt oraculo Dodonæo Ægyptiaca de duobus sacerdotibus raptis ac diuenditis à Phœnicibus, quarum vna in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonæum oraculum aperuerit, commentitia prorsus est & nullam veri speciem habet. Dodonæa ex diluuij historia manasse & à posteris exignorantia historiæ antiquæ depravata videtur. Retulerũt Antistites Dodonæi gemmas ex Ægypto columbas prouolasse: earum alteram transuisse in Epirum ibíque in fago primũm conspectam, & humana voce exauditam esse, atque inter cætera hæc sonasse mandata, vt templum in eo loco incolæ extruerent, Iouem enim affuturum, & inde oracula hominibus redditurum: se verò internuncios atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem, cùm reliqua Græcia inundationibus obruta ac mersa, solus euasisset, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarant, profugisse, collectísque qui superfuerant ex diluuio hominibus, circa templum oppidulum ædificasse, atque id nominasse Dodonã vel à Dodone, Occani et Tethyos Nympha vel à Dodone Iouis & Europæ filio. Etsi autem authore Diabolo, nata oracula Etrusca, eóque gubernatore prodita ac conseruata fuisse minimè dubium est: tamen qua occasione primùm exorta, & vnde hanc narrationem profectam coniiciam, recitabo.

Refert historia Geneseos, Nohæ tres filios fuisse, Sem, Chã, & Iapheth, hósque post diluuium prole numero siore auctos, cùm sola familias tantas Palæstina ob angustiam loci non caperet, seiunxisse sese, & cardinibus terræ communi cõsilio distributis, ac paulatim prolatis finibus, ex solo patrio, alios in alia loca cum familiis secessisse. Posteros Chami Libycas gentes, & partim Asiaticas, quæ versus Meridiem & Solem orientem incolũt, condidisse & propagasse: Posteros Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occasum & Septentrionem vergentes tenent. Constitit arca Nohæ cùm aquæ diluuii defluxissent, primo in Armeniæ mõtibus. His mõtibus quoquo versus subiecta atq. adiecta loca, extẽsáque inde lõgo tractu, in Septentrionem, qua Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & maria Euxinum & Caspiũ attingit:

in Me-

in Meridiem quà sese declivitas montium in Mesopotamiâ submittit Syriæ adiacentium: in Orientem, qua Hyrcanorũ, Persarum, Medorum sedes est: in Orientem, qua Cappadocũ terra Asiæ minoris amplissimos campos respicit. Illa inquã, loca, primò à posteris Nohæ habitari ac coli cœpta esse: inde propagatas demanasse gentes orbis terrarum, primis à diluuio temporibus: inde posterioribus seculis magnos exercitus & magna colonorum agmina effusa, vel proximas versus Occidentem terras, profligatis vel summotis vel profligatis, subegisse, ac paulatim processisse longiùs, vel desertas adhuc, horridas, atque incultas primò ceu consitas incoluisse, dubium non est. Noham qui vixit post diluuium annos trecentos quinquaginta, rediisse ex Armenia in veterem patriam, id est, in loca vicina Damasco, vbi primos parentes cõditos esse sciebat, consentaneum est. Filii loca exporrecta in Orientem & Meridiem, posteritas Semi: In Meridiem & Occasum, posteritas Chami: in Septentrionem & Occasum, Iapheti posteritas impleuit. Iapetum qui Iapheti est, & Chamũ, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit, etsi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohe seu Noachus patriarcha, qui vtrunque Mundum viderat, ante & post diluuium, cũ tribus filiis, & intelligebat sanctâ sapientiâ tantarum pœnarum causas, quibus viderat deletum vniuersum genus humanum, in schola domestica, liberos, nepotésque piè fideliterque erudiit, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atque auersione eorundem à conditore suo, de peccatis generis humani de horrenda ira Dei aduersus peccata, de pœnis restibus iræ Dei, de veris cultibus Dei, de Sacrificiorum ritibus diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rursus, etsi auulsi à parẽtibus, dispersique in terræ partes diuersas, tamen imitati parentum curam & institutionẽ sedulam, etsi plus alii, alii minus, doctrinam & cultus diuinos conseruare, pia ac religiosa celebratione, & vsurpatione assidua, studuerunt. Condiderũt aras & tẽpla publica, in quibus συναγωγαὶ & μύστικα conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam explicationem doctrinæ, & recitationẽ historiæ de mundi origine, déque Ecclesiæ cõstitutione & propagatione, ad exercendã fidẽ & inuocationẽ in sacrificijs. Cũque excellerent donis Spiritus sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplici-

Diaboli insidiis structis, tẽsisque in omnes partes, prospexerunt quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ depravationes pervasuræ essent in Ecclesiam. Id vt caveretur, cœlestes voces, literis monumentisque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quo asseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteros. Sed cùm natura hominum in superstitionem prona sit, & novarum religionum avidissima, Diabolus, cui hoc vnicum inde vsque ab initio, summo fuit studio, vt aspergeret & deformaret gloriã Dei, & doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluuio, viuo adhuc Noha & filiis eius, impellere ingenia mala ad novas & falsas opiniones serendas, clam suppeditatis & obiectis seminibus. Eas primùm insigni exquisitę religionis specie vestiuit, quo facilius stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina: deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in aliis locis plus, in aliis minùs, prout plus minúsve sequaces, atque idoneos, vel aduersantes, adeptum se animaduertit: donec tandem cumulata caligine extinctáque ac sopita luce veræ doctrinæ, & euulsa prorsus ex animis omni memoria veri, & verbo atque illustribus testimoniis parefacti, Dei, sua organa in plusquam Cimmerias tenebras demersit. Accesserunt etiam, quę semper extinctam doctrinę lucem comitantur, fœdę & promiscuę commixtiones, migrationes, vastationes terrarum & gentium: vel petulantia, vel quòd locorum angustiis cogerentur dilatare terminos: aut novas quærere sedes, alię gentes aliis sese miscuerunt, simúlque illud, quo ipsę iam imbutæ erant, virus cęteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes & templis dirutis, monumentis antiquis laceratis, destructisatis, aboleuerunt religionem traditam à Maioribus, & novam instituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum & gentium mutationibus, ex commixtionibus earundem ac confusionibus, religionum tetrę confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum historiarum somnia, alibi vmbrę sacrificiorum & cęremoniarum, quę fuerant in vsu sanctis Patribus, remanserunt: sed fabulis sunt involuta ab hominibus, primę & veræ originis ignaris: alibi hæc quoque interierunt, & innovata sunt omnia. Et quanquam alicubi monumenta etiam vetera conseruata constat, vt in

Aegypto

Ægypto, Phœnicia &c. ex quibus reperi ac restitui doctrina potuisset: tamen quòd in animis exæratis à Diabolo impiæ opiniones æque idololatriæ dominarentur, non intellecta, sed ad αὐτοκράτειαν habitiendam detorta, aut commentitiis fabulis depravata & elusa fuisse, in multis videre licet. Hoc, vbi perfecisset Diabolus, quod clam antea & doloso sese insinuans struxerat, id palàm postea aggredi & vrgere cœpit. Manifestis conatib. abstractos à Deo homines, & manifestis furoribus percitos, ad sese rapuit, quóque volsit perpulit. Loca, quæ fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ cælestis, sanctissimas scholas Patrum, cõuertit in latibula impietatis & mendaciorum: ex its suas blasphemias contumeliosas in Deum, & hominum generi pernicioſas eructauit, atque euomuit. Mihi dubium non est, in eo loco, in quo postea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipsius Chami, vel posterorum eius, præcipuam Scholam: In loco oraculi Dodonæi, sedem familiæ & Ecclesiæ Dodanim nepotis Nohæ ex filio Iauan, fuisse. Abolita doctrina de Deo, cũ vagarentur animis posteri, & ductu Naturæ quærerẽt aliquod Numen, nec quæ sequerentur vestigia inuenirẽt: ex reliquis, adhuc veteris historiæ somniis, pro arbitrio, finxerunt Deũ cui geminum nomen autoris primi Cham, & veri Dei Iehoua imposuerunt. Confirmauit figmentum Diabolus miraculis editis, nutu, alitq. signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohæ, qui cùm Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia consedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini, ex veterũ monumẽtis multa suorum & maiorum nomina, etiam postquam penitus euanuissent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Nohæ filius Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur: quamuis etiam nomen Iani ad Noachum ipsum, qui priorem & posteriorem Mundum vidit referri possit, vt antea dictũ est in Iano. Fuit autem Nohæ nepos Iauan filius Iaphet pater vtriusque gentis, nempe, Græcorum & Latinorum. Vtriusque, vt vt fabulentur de etymologiis vocum Διὸς & Iouis tamen valdè consentaneum videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus,

& hoc secerni voluit ab omnibus commentitiis numinibus cuiuscunque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etsi ex commentitia fabella & narratione historica de diluuio Deucalionis temerè consutum est & consarcinatum, tamen ex historia diluuij natum videtur. Figmẽtum de geminis columbis alludit ad columbam semel & iterum emissam ex arca, vt exploraret defluxionem & diminutionem aquarum. Mentio diluuij ad vniuersalem Mundi παλιγγενεσίαν, non ad illam solius Græciæ & quarundã partium inundationem, quæ multò post, Deucalionis seculo accidit, spectat. A diluuio vniuersali, cùm sese posteri Nohæ diffunxissent, Epirum Dodanim Nohæ nepos occupauit, excoluit suóque insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquissimis temporibus, sicut & Stephanus annotauit, Epirum Dodonã vocatam fuisse, & longè est vetustior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde irrepsit in Græciam vocabulum, si inde non est? certè Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo, hæc duo oracula, quæ in historiis prima & antiquissima celebrantur, fuisse initio sanctas patriarcharum post Nohæ diluuium Scholas: Diabolum verò progressu temporis eadem primò occupata suo veneno conspurcasse ac polluisse, tum quòd in admiratione, ob priorum celebritatem esse vidit, tum quòd opinione antiquitatis facilius allectura imperitos, & fidẽ approbationémque meritura, præsensit. Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplissimam & vetustissimam vrbem Molossidis in Epiro: vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuisse proditum est, quæ statim, vbi accessissent interrogaturi, commouerint sese atque insonuerint, expresso quod dandum erat responso: ibidémque statuam stetisse, quæ virga æneos lebetes pulsaritibos ad moderatos ictus paulatim intepuisse, & numeris ligata responsa edidisse. Iouis Hammonis alterum à Dodonæo in extremo sinu Libyæ, apud Garamantas, vltra Cyrenen, in solitudinibus vastis, torridis, ac siccitate sterilibus, situm fuit, qui propter intensos & exurentes Solis æstus, vastumque planiciem, ardoribus Solis & ariditate infestam, non cuiuis facilè patuit.

His duabus, velut arcibus sui dominii constitutis ac stabilitis

litis, Diabolus cumulauit post oracula, alibi aliis patefactis. Et plurima quidem in Græcia & Ægypto extruxit quòd eas gentes præ cæteris pronas in superstitionem ruere, auiditissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolida garrulitate effutire ea, proclamare atque extollere cóquenomine huic suo instituto aptissimas esse nouerat. Quarum superstitionum aliquam delineationē si quis cupiat, ad Pausaniæ libros & Plutarchi commentarium de Iside & Osiride, diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero fuscitatum confluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnibus locus vnus, noua oracula, quæ adornabat alibi, inde renuntiabat, locisque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarētur, declaratáque responsorum veritate, euentu semel atque ictum perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donariis & opibus. Deinde nequid pateretur de suo vspiam dominio decedere, mox si qua bellis diruta, vastata, & exspoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurari atque in integrum restitui, donisque exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Dindymæum apud Branchidas, Antiochenum, Syrium, Amphiarai & Trophonij, Pharense, Deliacum & Thracium: in Aegypto, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula, tandem ex vaccis, bobus, crocodilis de futuris rebus coniectati sunt Ægyptij. Oracula denique innumera per totum orbem spargit Diabolus quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siluerunt, vt conqueritur Ethnicus scriptor Plutarch. lib de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

RECITATVRA Platone vaticinium quoddam Orphei, *Aetate in sexta cessabit machina mūdi.* Iustin. Martyr aliquot versus citat, ex quodam eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimūt, quod sacræ literæ de vno Deo creatore cœli ac terræ, autore bonorum omniū, ac vindice scelerū docent, præcipiunt verò de audienda ac cognoscēda doctrina diuinitus patefacta, non aliunde desumpti videntur, quā ex ea doctrina

quam à vicino populo Israëlitico ad Ægyptios cõmunicatione deriuatam apud hos didiciſſe, & retuliſſe ſecum in Græciam, vnà cum aſtrorum doctrina, & diſciplinis aliis, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωματων, & ab aliis ex Orpheo verſus, qui de Dei vnica eſſentia inuiſibili, id eſt perfecta, huicque ſoli nota, qui eiuſdem vni genitus eſt, & ex gente Chaldæa ortus, innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina ſanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura ſcio, niſi quòd in Ægypto cum ſacerdotibus veteris doctrinæ cuſtodibus verſatum & ab iiſdem edoctum tradunt de iis quæ poſtea verſibus deſcripſit. Vndecunque autem acceperit has ſententias, & ſiue intellexerit quæ ſcripſit, ſiue non intellecta reddiderit, ex doctriua Patrum natas ac propagatas eſſe valdè conſentaneum eſt. Ægyptios enim monumenta maiorum diu conſeruaſſe & paulatim, ſuperſtitione inualeſcente, deprauaſſe, non abieciſſe ſubirò, multa teſtantur. Inde in Græciam vel diſcentium opera & ſtudio aliquid illorum inuectum eſt, vel autoritate & potentia principum, qui ex Ægypto ductis exercitibus, Græciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRæci, & præcipuè Athenienſes, Ἀθηνᾶν coluerunt, quã & Παλλάδα vocarunt. Eadem Romanis culta eſt, Minervæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci affinxerunt etymologias, cum diſputant dictam ἀθηνᾶν, vel quaſi ἀθλιόν τινα οὖσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν, quòd mentem ad certum, fixúmque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θεῖν, quod eſt θυελλᾶν, vnde ἄνεμοι μετεωρίζουσι ἠθμαλέουσαι & (ſi præponatur τὸ στρηνιᾶν,) Ἀθηνᾶ, quod ſine matre ex cerebro Iouis nata ſit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀλλαπτολάχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, quòd ex cerebro Iouis prognata ſit & formata: vel παρὰ τὸ ἀλλοπάλλειν καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à vibranda continenter haſta. Ridiculæ ſunt omnino deriuationes iſtæ. Nam dubium non eſt, appellationes peregrinas eſſe, & ex Patrum religione acceptas ac conſernatas. Appellatio Ἀθηνᾶς valde cognata eſt vocabulo *Adonai*, quod eſt nomen veri Dei: ita vt pæne non dubitem,

origi-

originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionem veri Dei amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim, quæ vox Draconem significat, vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum: cuius memoria, vt propagaretur ad posteros, consentaneum est, certa sacrificia à Patribus instituta fuisse quibus agerentur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum, effigie Draconis, de quibus celebratum est quòd exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Noctuæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et Διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen, idem est cum Hebræorum Iehoua. Cùm autem in fabulis Græcorum fit, Mineruam progenitam esse ex cerebro Iouis, moueor & appellationibus, & fabuloso ænigmate, vt existimem huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cum stupore admirandam generationem Filii, patefactam patribus diuinitus, qua Pater æternus, qui est mens æterna, ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως, gignit ab æterno Filium, coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui, καὶ λόγον ἔνδιον. Est enim cerebrum sedes mentis, & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mens, gignit Filium λόγον, καὶ εἰκόνα συναΐδιον, non euanidam, sed οὐσιώδη. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & filii, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem, & perduravit.

PARNASSVS.

STEPHANVS autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuio temporibus, sub posteris Noha, hanc specum, terra, Diaboli opera, dehiscente, sese aperuisse, & mox coli celebrarique cœpisse eodem autore, vatidicum virus inspirante iis, quos delegat mi-

nistros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodorę nymphæ filium, augurioru inuentorem monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nabas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har*, montem, præpositа in compositione litera P, vel potius *Parai*, i. hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse sacrificium è frugibus terrę: Abelem verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, non item Caini: vnde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eum occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extăt, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. Ar vero dico ego sentióque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eúmque postea afflixisse, & miserè ad tormenta sæuissima monti Caucaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Æschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lineas, colores, picturas, & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imo fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (vt ex Pausaniæ libr. 2. & 7. facilè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studiores notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò.

Quo-

Quorum errorem secutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3580. demum reiicit, quum omnium consensu ille Iouiæqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsque quo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnà simúlque floruerunt, vixerunt, & conuersabantur, vti Phornutus scripsit lib. de natura deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuêre, viri heroes, & præstãtissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortalium, adeò vt cæteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicantur, fuerúntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus tanquam coæui, & virtutibus pares, quemadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysiũ Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cuius etiã ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodũ Pausanias lib. 1. tradit. Abel primus cũ Caino sacrificauit Deo, fuítque piorũ iudicio hoc primũ hominũ sacrificium, sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obrulit & mactauit Deo: sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. c. 56. Cainus propter sacrificiũ (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quòd potior gratiórque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, propterea Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quòd primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniã in eo potiores Promethei partes fuerant: cúmque, vti dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem in monte Caucaso, id est, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quòd cœlitus Ignis delapsus illud assumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum omnibus dedisse ex veterum Ethnicorũ traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. ca. 66 & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheum ipsum munus, nõ autem Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuentionem in Græcia Pausanias

lib.2.tribuit.ex recentiorum *fabulis*, Phoroneo. Augustinus tamen libr. 18. ciuit. Dei, cap. 8. hanc de Prometheo vetustissimo narrationem aliter, sed frustrà, explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheum instituisse, vt in sacrificiis pars victimæ adoleretur Deo, pars cõiuio reseruaretur: id quod in veris sacrificiis, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeóque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, vsurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vti & Abel ex fide & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiæ sacrificauit, propterea quæ illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autem obiici potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autem plures, velut Æthnæum, vt ait Pausan. libr. 9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. libr. 1. Metamorph. Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temerè & falsò attribuunt, & tempora confundunt. Falsum enim est, Deucalionem Promethei primi filium fuisse.

SACRIFICIA.

SACRIFICIORVM Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Noe, & cæteri vsurparunt, ac piè religioséque coluerunt, conseruarunt, non autoritate, arbitrióve priuato, sed iussu mandatóque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parentum, cùm Deus recepisset genus humanum, victus intercessione Filii & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluendæ pro genere humano, eorúmque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tum ergo, non voluit genus humanum, vel pecudum more vagari temerè, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulãter fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nasciturо ex muliere, conculcaturо caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa, in qua se & suam ille voluntatem cùm perspicuè demõstrauit, tum illustrissimis

mis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos. & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis aliis quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quanquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accepisset, de æterna sua luce primorũ parentum animis inseuerat, quæ, quid requireret, quæque præstari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem expresso mandato constituebat legem, in oculos incurrentem, quæ iubebat eos abstinere à fructib. arboris scientiæ boni & mali, & in hac obseruandâ, suam illos sibi declarare, probatéque obedientiam volebat. Sic post lapsum, etsi residuæ de prima luce scintillulæ, & paulò post subinde repetitæ ac renouatæ notitiæ legis diuinæ, satis monebant, quæ postularet Deus, quæ ipsi displicerent: tamẽ cũ nouo modo, & aliter quàm hominum generi se patefecisset, edita noua promissione, nouum etiam ei & singularem cultũm adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum quos retineri in sua Ecclesia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuente promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed, cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia filii, euidẽtibus & sensui subiectis cæremoniis velut consignata, singulari consilio & sapientia impressérat illis conspicuam promulgatę promissionis imaginem, vt inter administrationem rituum, mactationem, immolationem & recitationem perceptarum precum, hac oculis exposita & sensibus subiecta specie, admonerentur de Messia, qui ex promisso diuino nasciturus, & vera victima futurus esset, pro peccatis generis humani: & excusciarentur hoc spectaculo ad cogitationẽ lapsus, tristissimarũ pœnarum, restitutionis sui per Messiam, immensi amoris & misericordię Dei. Quẽ promissio pollicebatur, eum velut picturis adumbratũ, sacrificia oculis contuendũ proponebant. Deinde, occasione horum rituũ, cùm repeti memoriã promissionis assiduè, & vera gratitudine celebrari tantũ beneficiũ, tum fidẽ coniunctã cum firma spe & expectatione Messiæ, atque inuocationẽ exerceri voluit. Eam ob causam, tũ vt certò statuerent verè adesse Deum, spectaréq. & discernere

incensum adolebat. Fermēti verò mellisque non licebat misceri quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eóque testabatur à Deo esse vitā, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fœcunditatem, salubritatē aeris pacem, & gratias de tantis beneficiis deberi Deo: pertinebant etiā ad ministerii sacri conseruationem & sustētationem sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου septuaginta Hebræi *Zeba Salomim* nominant, i. sacrificium pacis. Celebrabatur. n. ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat ex bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine, vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμους esse oportebat. Incendebatur autem sola pinguedo στέαρ καὶ ὄμεντα, renibus & cæteris partibus detracta, cum ipsius renibus: reliquū auferebant ij quorum erat victima: idque debitę gratię testificandæ causa sacrificium si institutum esset, vt ratum fieret & prodesset, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex voto, vel sponte mactassent, ante tertiū tertio si quid reliquisset ad irritā reddebat mactationem, & ipsos prę uaricationis reos peragebat. Sacrificium laudis differebat ab hostia pacificorū, quod simul fiebat, in hoc sacrificio & pecudū mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorū, confessionis eā usa: qua qui offerebant, testabātur, se agnoscere & profiteri illum Deum esse æternū, verum & viuū Deum, distinctū ab omnibus cōmentitiis numinibus Ethnicorū, conditore rerū & generis humani. Dominum & huius populi, & Ecclesiæ ex hoc populo propter Messiā, collectæ, autorem illorum beneficiorum quæ hic populus accepisset, & debere se eri obedientiam, gratitudinem, & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur, eóque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne, cælitus immisso, sacrificiis Mosis & Aaronis, fuisse eptum fuisse coniicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit, & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis parribus, quorum posteri aliqui, vt Noha, Sem, Abrahā, Isaac, Iacob, & c. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa, constanter & sanctè quibuscum fœdus iniit, data promissione, quòd

amplis

amplificare familias posterorum, tuerique ac propagare vellet, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemptorem. Tandem, cùm posteritatem eorum, iugo soluta Ægyptio, & deductam in terram illam quam multò antè Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, de integro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommodatas, repetiit inter cæteras, distinxitque, vt antè dictum est & describi atque imponi populo per Mosē curauit: tum, vt scirent, non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad eásque obseruandas atque exequendas se astringi, nec licere cuiquam aut negligere, vel violare has temere, aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vsu fuisse: tum vt in de sacerdotes victitarent ac sustentarentur, qui cùm Deus occupatos eos vellet esse cura ministerii, id est, doctrinæ & cęremoniarum, non poterant vacare quærendis parandisque rebus ad vitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operam dabant & seruiebant. A diluuio igitur, cùm Nohe & filii ipsius instaurassent genus humanum, erudierunt id de his tantis rebus, proculdubiò, accuratissimè. Multi, ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hæreditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt, ita vt cõtinua fit serie propagata, vsque ad constitutionem politię Israëliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo contemtu aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hęc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, & Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus profiliisse, nec temerè suóve nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustineríque, sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet, eundémque oportere esse omnipotentem,

sapientem,iustum,bonum,vindicem scelerum: tamen tantùm inualuerat nata ex peruersitate deprauatæ naturę ad superstitionem propensio, vt contra illa argumenta, sensa, staturáque animorum suorum,& euidentia totius Naturæ testimonia,autorem ipsum aspernarẽtur,& creaturis in Dei locum,vel suo ductu,vel Diaboli,ex occasionibus aliquibus,persuasu,assumtis,adhærescerent: & cùm cognouissent Deum,non glorificauerunt vt Deum,neque ei gratias egerunt,sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis,& obtenebratum est desipiens cor eorum,quum se sapientes esse profiterentur,stulti facti sunt,ac mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in effigiem imaginem mortalis hominis,& volucrum,& quadrupedum,& reptilium. Nec satis eis fuit creata corpora in Deos conuertisse:sed ipsos etiam Dæmones coluerunt,& quocunque inloco vel insolitum quid accidisset,vel inusitata specie apparuisset Dæmones,illi peculiaria adesse Numina,eáque ipsa ne irascerẽtur neglecta,sacrificiis demulcenda retinendáque in officio & concepta beneuolentia,censuerunt:aliquando etiam quos cultus quæve sacrificia exposcerent ipsi Dæmones, ex ascititiis quibus comparebant figuris,edicebant. Hinc Græcorum, quorum post Ægyptios vanitas præcipuè celebratur ac superstitio, commenta nata,qui cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem incluserunt & præfecerunt:singulis rursus aljos infinito adiunxerũt, Saturnum & Cybelen Ioui,item Mercurium,Apollinem,Martem, Iunonem,Mineruam,Venerem, Dianam, Neptuno Nereum, quem ἅλιον & πόριον, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nympharum, quarum aliæ ὀρέστιαι & ναΐδες, aliæ ποτάμιαι, aliæ λειμωνίδες vocatæ sunt, quòd vel mari, vel fluminibus,vel fontibus insidere ac præesse putarentur. Coluerunt & ἀλσήϊδας Nymphas dictas. Oreades item. Dryades,Hamadryades,Napeas,Agapeas,quòd singulis in natura corporibus adesse peculiare numen existimarent: & eam opinionem diabolus,numinum illorum specie sese ostentans, auxit & confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt,inter quos recensentur Dii maiorum & minorũ gentium,Penates,Communes,Geniales,Lares, Genii, Præstites, Indigetes,Patrii,Tutelares,Fauni,Syluani, Satyri,Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquisiuit diligen-

genter, supra triginta millia commentitiorum numinum reperisse se annotauit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etsi retinuerunt Ethnici vmbras sacrificiorum: tamẽ cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideóque nescirent quo essent cõsilio instituta, & quò spectarẽt, quíve monerent, tum mutarũt veteres ritus, vel abrogatos prorsus, vel nouis ac subditiitis confusos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æstimandi occultos numinum sensus alienos aduersósque, aut propitios & addictos, quæve secutura essent, secundáne an contraria, vsurpatis, signorum loco, fortuitis, aut, sine ratione, temerè confictis & constitutis indiciis, errore stultissimo: quod eos necesse fuit facere: alioquin enim in ista Dei ignoratione dubitarent perpetuò quæ essent expectanda, quæve sibi de numinibus pollicerentur ac persuaderent. Rationem & interpretationem signorũ mox confirmauit Diabolus. Existimo autẽ his comminiscendis, post amissum verbum, præbuisse occasionem Ethnicis obscuram memoriam miraculorum, quæ ad sacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus sæpissimè, iuflammatis cœlitus victimis, approbatísve ac susceptis, quæ placerent, vel contrà repudiatis quędisplicerent, certis atque euidentibus testimoniis. Talis itaque Sacrificiorũ Ethnicorũ origo est. Ecclesiæ suæ per Euangelii seu gratiæ ministerium collectę Deus ante & post diluuium, ante & post Messiam exhibitum, signa dedit, promissioni de æterna salute adiuncta: quibus sũos in spem vitæ beatæ in cœlis cum ipso Deo consequendæ confirmaret, eosdémque profanis gentibus distingueret & separaret. Et sancti Patriarchæ, Prophetæ, horúmque pii & eruditi auditores, intellexerunt sinceram doctrinam de promissione gratiæ, de fide amplectente promissum Messiam, de vero vsu signorũ. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cum abolita doctrina de promissione Mediatoris, & de vera iustitia corã Deo, vel sua negligentia ac securitate, vel Diaboli impulsu aut seductione, tum hac amissa, verum signorum vsum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assiduè doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium vsu, mox solis inhęreant signis, eáque & numero, & superstitione cumulent. Alii signa verterunt in Numina: vt Chaldęi

& Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera, quæ peccata expiarent & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantùm cæremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alij petulantes natura & ἀβέλτεροι, quod de his reliquum fuit inuoluerunt fabellis & anilibus somnijs. Alij arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alio concinniore prætextu oblitas, ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingeniis, prætextu sapienti struere insidias, & effundere bellas persuasiones, stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cælesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus mera somnia: de externis cæremoniis umbratiles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solę Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis, sc ad linguarum suarum molliorem sonũ accommodantibus, vsurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Isidę, Ioue & aliis ostendimus, argumento esse poterunt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum, eaque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmẽtis peregrinarũ opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & commentitiorum idolorum numerum, & religionum depraua-tionem, regnorum mutationes, gentiúmque transfugarũ commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerunt Imperia & Respublicas, & causas præbuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cum mutatis imperijs, vel deductis coloniis, religionum innoua-

tiones

tiones innectæ, ex commixtionibus gentium inter sese, ac confusionibus religionum, perturbationes ac cõfusiones natæ sunt mirificæ ac tetræ, quas veritatis ac lucis cœlestis obscurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones, iam antè vitiatas multipliciter assumpserunt circumsiti undique, & proximi huic Ægyptii, Phœnices, Syri, Assyrii: ab Ægyptiis & Phœnicib plurima acceperunt Græci à Græcis Romani: quæ novorum colonorum aduentu importata, plantataque & propagata esse non est dubium. Religionum varietatem ac dissimilitudinem comitata est obstinata animorum cęcitas. Hęc nouis subinde diaboli furoribus accumulata, eo vsque inualuit, vt homines noua numina & cultus novos, eósque portentosos prorsus, & abominandos, cúmque immanitate cõiunctos, commendentem Dęmonem, ac turpissimarum libidinum aut demonstrantem occasiones, aut præcipientem commixtiones, cupidissimè ac religiosissimè audirent & sequerẽtur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum historiarum lectione. Semper enim Idololatriam libidinum portentosæ confusiones & omnis generis enormia scelera alia secuta sunt. Et cum oppressa doctrina Euangelii semper etiam Legis diuinæ notitia & autoritas vel obscurata elanguit, vel fracta proiectáque concidit: vt sola semper Ecclesia Dei Legis notitiam illustrem habuerit & explicatã, soláque vsum Legis rectè intellexerit atque exercuerit. Denique ita semper accidit vt ab vna & perpetua doctrinę norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent, ij protinus & ab illo itinere quo rectà ad Deum ducimur depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cúmque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur amplius voce Legis diuinæ, sed incitati à diabolo ruerent, quò excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sacrorum abluere corpora, quam consuetudinẽ conseruarunt Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici vsurparunt easdem creberrimè, non tantùm ad eluendas corporum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expurgationem inquinamentorum, si quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis similibus, adhæsissent.

quam à vicino populo Israëlitico ad Ægyptios cómunicatione deriuatam apud hos didicisse, & retulisse secum in Græciam, vnà cum astrorum doctrina, & disciplinis aliis, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωμάτων, & ab aliis ex Orpheo versus, qui de Dei vnica essentia inuisibili, id est perfecta, huicque soli nota, qui eiusdem vni genitus est, & ex gente Chaldæa ortus: innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina sanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura scio, nisi quòd in Ægypto cum sacerdotibus veteris doctrinæ custodibus versatum & ab iisdem edoctum tradunt de iis quæ postea versibus descripsit. Vndecunque autem acceperit has sententias, & siue intellexerit quæ scripsit, siue non intellecta reddiderit, ex doctrina Patrum natas ac propagatas esse valdè consentaneum est. Ægyptios enim monumenta maiorum diu conseruasse & paulatim, superstitione inualescente, deprauasse, non abiecisse subitò, multa testantur. Inde in Græciam vel discentium opera & studio aliquid illorum inuectum est, vel autoritate & potentia principum, qui ex Ægypto ductis exercitibus, Græciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRæci, & præcipuè Athenienses, Ἀθῆναι coluerunt, quã & Παλλάδα vocarunt. Eadem Romanis culta est, Minervæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci affinxerunt etymologias, cum disputant dictam ἀθῆναι, vel quasi ἀθλίως πεπονῆσαι, παρὰ τὸ τὴν νοητὰ θρεῖν, quòd mentem ad certum, fixúmque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θεῖν, quod est θυλάζω, vnde ἔγωμαι μὴ κατακόπῃ, ἀθηλάζουσαι & (si præponatur τὸ στρέφειν α,) Ἀθῆναι, quod ipse matre ex cerebro Iouis nata sit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀλλαττόλαχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, quòd ex cerebro Iouis prognata sit & formata: vel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν ἢ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à vibranda continenter hasta. Ridiculæ sunt omnino deriuationes istæ. Nam dubium non est, appellationes peregrinas esse, & ex Patrum religione acceptas ac conseruatas. Appellatio Ἀθῆναι valde cognata est vocabulo *Adonai*, quod est nomen veri Dei: ita vt pæne non dubitem, origi-

originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionem veri Dei) amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim, quæ vox Draconem significat, vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum: cuius memoria, vt propagaretur ad posteros, consentaneum est, certa sacrificia à Patribus instituta fuisse quibus ageretur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum, effigie Draconis, de quibus celebratum est quòd exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Noctuæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen, idem est cum Hebræorum Iehoua. Cùm autem in fabulis Græcorum sit, Mineruam progenitam esse ex cerebro Iouis, moueor & appellationibus & fabuloso ænigmate, vt existimem huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cum stupore admirandam generationem Filii, patefactam patribus diuinitus, qua Pater æternus, qui est mens æterna, ἄναρχος καὶ ἀχρόνητος, gignit ab æterno Filium, coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui, καὶ λόγον θεῖον. Est enim cerebrum sedes mentis, & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mens, gignit Filium λόγον, καὶ εἰκόνα σωματίδιον, non euanidam, sed οὐσιώδη. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & filii, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem, & perdurauit.

PARNASSVS.

STEPHANVS autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuio temporibus, sub posteris Noha, hanc specum, terra, Diaboli opera, dehiscente, sese aperuisse, & mox coli celebratique cœpisse eodem autore, vatidicum virus inspirante iis, quos delegat mã-

nistros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodorę nymphæ filium, auguriorum inuentorem monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nahas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har*, montem, præpositа in compositione literâ Ϸ, vel potius *Parai*, i. hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse sacrificium è frugibus terræ: Abelem verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, non item Caini: vnde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eum occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At vero dico ego sentióque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eúmque postea afflixisse, & miserè ad cormenta sæuissima monti Caucaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Æschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lineas, colores, picturas, & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imo fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (vt ex Pausaniæ libr. 2. & 7. facilè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studiosi res notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò.

Quo-

Quorum errorem secutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum reiicit, quum omnium consensu ille Ioui æqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsque quo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnà simúlque floruerunt, vixerunt, & conuersabantur, vti Phornutus scripsit lib. de natura deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuêre, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortalium, adeò vt cæteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicantur, fuerúntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus tanquam coæui, & virtutibus pares, quemadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysiũ Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cuius etiã ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodũ Pausanias lib. 1. tradit. Abel primus cũ Caino sacrificauit Deo, fuitque piorũ iudicio hoc primũ hominũ sacrificium, sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obtulit & mactauit Deo: sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. c. 56. Cainus propter sacrificiũ (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quòd potior gratiórque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, propterea quæ Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quòd primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniã in eo potiores Promethei partes fuerant: eúmque, vti dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem, in monte Caucaso, id est, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quòd cœlitus Ignis delapsus illud assumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum omnibus dedisse ex veterum Ethnicorũ traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. ca. 66 & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheum ipsum munus, nõ autem Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuentionem in Græcia Pausanias

lib.2,tribuit ex recentiorum fabulis,Phoroneo. Augustinus tamen libr.18.ciuit.Dei,cap.8.hanc de Prometheo vetustissimo narrationem aliter,sed frustrà,explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheum instituisse,vt in sacrificiis pars victimæ adoleretur Deo,pars cõiuio reseruaretur:id quod in veris sacrificiis, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit.In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeóque ab ipsis Arcadibus,qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur,vsurpatam.Denique Prometheus dictus est non proprio nomine,sed à cognomine quodam à fide & prudentia,quòd res futuras præuideret:vti & Abel ex fide & prospicientia futuri &venturi in mundum Messiæ sacrificauit,propterea{que} illius sacrificium Deo gratum fuit.Vnum autem obiici potest in ista Promethei & Abelis comparatione,quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse:Prometheum autem plures,velut Æthnæum,vt ait Pausan.libr.9.& Deucalionem,vt scribit Ouid.libr.1.Metamorph.Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temerè & falsò attribuunt, & tempora confundunt.Falsum enim est,Deucalionem Promethei primi filium fuisse.

Sacrificia.

Sacrificiorvm Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres,Adam, Seth, Nohe,& cæteri vsurparunt,ac piè religioséque coluerunt,conseruarunt, non autoritate , arbitrióve priuato, sed iussu mandatóque Dei. Nam, vt ante , ita post lapsum primorum parentum, cùm Deus recepisset genus humanum , victus intercessione Filii & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluendæ pro genere humano, eorúmque perpetiendorum atque exhauriendorum,quæ illi perferenda fuissent in æternum:tum ergo,non voluit genus humanum,vel pecudum more vagari temerè, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulãter fingere,ex arbitrio,numina & cultus:sed tradidit promissionem de Messia nascituro ex muliere,conculcaturo caput serpentis,& instauraturo genus humanum,vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa, in qua se & suam ille voluntatem cùm perspicuè demõstrauit, tum illustrissimis

mis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos. & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis aliis quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quanquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accepisset, de æterna sua luce primorũ parentum animis inseuerat, quæ, quid requireret, quæque præstari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem expresso mandato constituebat legem, in oculos incurrentem, quæ iubebat eos abstinere à fructib. arboris scientiæ boni & mali, & in hac obseruanda, suam illos sibi declarare, probatéque obedientiam volebat. Sic post lapsum, etsi residuæ de prima luce scintillulæ, & paulò post subinde repetitæ ac renouatæ notitiæ legis diuinæ, satis monebant, quæ postularet Deus, quæ ipsi displicerent: tamẽ cũ nouo modo, & aliter quàm hominum generi se patefecisset, edita nouâ promissione, nouum etiam ei & singularem cultũm adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum quos retineri in sua Ecclesia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuente promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed, cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia filii, euidẽtibus & sensui subiectis cæremoniis velut consignata, singulari consilio & sapientia impresserat illis conspicuam promulgatę promissionis imaginem, vt inter administrationem rituum, mactationem, immolationem & recitationem perceptarum precum, hac oculis exposita & sensibus subiecta specie, admonerentur de Messia, qui ex promisso diuino nasciturus, & vera victima futurus esset, pro peccatis generis humani: & exsuscitarentur hoc spectaculo ad cogitationẽ lapsus, tristissimarũ pœnarum, restitutionis sui per Messiam, immensi amoris & misericordię Dei. Quẽ promissio pollicebatur, eum velut picturis adumbratũ, sacrificia oculis contuendũ proponebant. Deinde, occasione horum rituũ, cùm repeti memoriã promissionis assiduè, & vera gratitudine celebrari tantũ beneficiũ, tum fidẽ coniunctã cum firma spe & expectatione Messiæ, atque inuocationẽ exerceri voluit. Tam ob causam, tũ vt certò statuerent verè adesse Deum, spectaréq. & discernere

inter ea quæ ex vera fide proficiscerentur,& fictitia,& idcirco maiore cura & reuerentia ea administrarent,& diligentius vsque ad Messiam natum tuerentur & custodirent,frequentissimè sanctis patribus ostendit sese,accensis igne cælesti victimis. Tandē verò,cùm in populo Israelis,in quo,à cæteris omnibus gentibus separato,Ecclesiam sibi collegerat,politiam etiam certis legibus construeret,eo fine,vt constaret certò,quæ gens Messiam mundo paritura esset: certa mandata de sacrificiorum ritibus, legibus & tempore dedit, eósque obseruari & peragi ad præscriptum voluit accuratissimè: adeò vt si intermissa ab aliquo, aut pollutа aut secus,atq. institutū erat,perfecta essent,reus crimē subiret læsæ maiestatis diuinæ,& æterni iudicii: síque ij qui præerant populo profanationes nōvindicassent,hoc expurgato sublatóve,in idē crimē & pœnas eásdem totus incideret populus.

Describuntur autem in Leuitico sex genera sacrificiorū, diuina voce repetita,& ex ore Dei per Mosem excepta & cōstitutа,quorum tria ἱλαστικὰ erant, non quòd mererentur veniam aut condonationem culpæ & pœnæ æternæ,vel expiarent perpetrata scelera, & placarēt iram Dei aduersus peccata generis humani: sed vocabantur propitiatoria & fine & vsu,quòd typi erant victimæ quæ Deo satisfactura erat pro genere humano: & quando fiducia eiusdem offerebantur, placebant Deo,& impetrabant quæ petebantur. Cæterùm,in illo populo ad hoc proderant vt si ab illis exhiberentur,qui in se crimen aliquod admiserant, testarentur verē eos pœnitere de crimine commisso. Propterea hoc consequebantur illi nē excluderentur à societate populi Dei. Tria ἱλαστικὰ erant,Holocaustum,sacrificium pro peccato,& sacrificium pro delicto. Differebant autem finibus Holocaustum θυσιαστικὸν erat, & fiebat ad placandū Deum. Reliqua duo ἐξιλαστικὰ redimebant enim pœnas certorum delictorum. In hoc holocausto tota victima, quam oportebat ex masculis vitulis,agnis aut hœdis,turturibus,vel pullis columbinis eligi (ἐξ ἀμώμων ἦν), cremebatur, & velut in fumum versa efferebatur in sublime atque euanescebat: quo significabatur oportere hanc corruptam & fœdā peccatorum illuuie contaminatam naturam destrui & renouari, Ad imitationem huius fiebat Græcorum πλακοῦς. Sacrificium pro peccato, θυσία περὶ ἁμαρτίας 70. interpretes, sacræ literæ *Hasath* nominarunt,

quod

quod est, oblationē fecit pro peccato, vel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc sacrificii genere peccata ἑκουσίων, & ex errore aut ignorantia commissa. Victimæ quæ cædebantur differebant ratione personarum, delictorum, & ritu mactationis. Sacerdos, si hoc modo deliquisset, aut vniuersa multitudo, offerebat vitulum, cuius sanguine sacerdos conspergebat septies, tum velum prætensum sanctuario, tum altare Domini, quod ante aditum, seu sanctū sanctorū collocatū erat: reliquū, vt fiebat in holocaustis, totū comburebatur. Nō. n licebat vesci cuiquā, ne quidē sacerdoti, earū victimarū carnibus, quarum sanguine altare Domini conspergebatur. Si dux populi peccāsset caprū: si de plebe quispiā, caprū: vel ouē sacerdoti mactandam deferebat. Earū sanguine sacerdos cornua altaris, in quo holocausta cremabantur, perfundebat, reliquum omne proiiciebat ad basin altaris. Decę sa victima pinguedinem, quæ renibus adhæret πεφυκυῖαν & ἐπιπλοον, cum renibus ipsis incendebat: non enim pinguedine vel sanguine licebat vesci illi populo. Delicti etiam qualitas variabat rem offerendam, vt ex 5 Leuitici constat. Sacrificium pro delicto θυσία περὶ πλημμελείας ἢ πλημμελήματος, septuaginta verterunt. Est enim πλημμελεῖν, iniquè quippiam & per iniuriam agere, hoc est, ἀδικεῖν. Hebræi *Asam* nominarunt, quæ vox significat delictum, peccatum, rem team, à verbo Asam, id est deliquit. Fiebat autem ad expianda delicta ἑκουσία, quæ libera voluntate re deliberata, sine coactione & metu, cōmittebantur: & mactabatur aries, cuius pretium æstimabatur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera θυσιαστικὰ dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo θυσιαστικά. Oblationem, seu immolationem, seu libationem, septuaginta interpretes δῶρα, θυσίαν, Hebræi *Mincha* nominant. Erat genus θυσιαστικὸν, quo offerebantur & adolebantur, vel pugillus similæ oleo perspersus, rectúsque thure, vel panes ἔγκυροι, vel lagana ἄζυμα coacta in clibano, & oleo oblita, quæ panes κολλυρίτας vocabantur, vel τηγανίτας, id est frixa in sartagine: vel ἐπίχυτα id est in craticula tosta, oleóque perfusa: aut χύδα, i. aristæ ex primis & virentibus adhuc decerptæ frugibus, leuitérque ad ignē vstulatæ, & in farris morem confractæ & cōminutæ, oleóque madefactæ, & thure desuper coopertæ. Partem harū rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure,

incensum adolebat. Fermēti verò mellisque non licebat miscere quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terra datis Deo exhibebat, eóque testabatur à Deo esse vitā, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fœcunditatem, salubritatē aeris pacem, & gratias de tantis beneficiis deberi Deo: pertinebant etiā ad ministerii sacri conseruationem & sustētationem sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου septuaginta Hebræi *Zeba Salomim* nominant, i. sacrificium pacis. Celebrabatur à b ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat cæsis vel bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine, vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμους esse oportebat. Incendebatur autem sola pinguedo σπλάγχνα, θυμιάλια, renibus & cæteris partibus detracta, cum ipsius renibus: reliquū auferebant ij quorum erat victima: idque debitę gratię testificandæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & prodesset, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex voto, vel si ante mactassent, ante tertiū: tertio si quid reliquissent ad irritā reddebat mactationem, & ipsos pręuaricationis reos peragebat. Sacrificium laudis differebat ab hostia pacificorū, quod simul fiebat, in hoc sacrificio & pecudū mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorū, cor fessionis causa: qua qui offerebant, testabātur se agnoscere & profiteri illum Deum esse æternū, verum & viuū Deum, distinctū ab omnibus cōmentitiis numinibus Ethnicorū, conditorē rerū & generis humani. Dominum & huius populi, & Ecclesiæ ex hoc populo, propter Messiā, collectæ, autorem illorum beneficiorum quæ hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale confecrato, qui sal fœderis vocabatur, eóque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne, cælitus immisso, sacrificiis Mosis & Aaronis, susceptum fuisse coniicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis patribus, quorum posteri aliqui, vt Noha, Sem, Abrahā, Isaac, Iacob, & c. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa, constanter & sanctè quibuscum fœdus iniit, data promissione, quòd

ampli-

amplificare familias posterorum, tuerique ac propagare vellet, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemptorem. Tandem cùm posteritatem eorum, iugo solutam Ægyptio, & deductam in terram illam quam multò antè Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, de integro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommodatas, repetit inter cæteras, distinxitque, vt antè dictum est & describi atque imponi populo per Mosẽ curauit: tum, vt scirent, non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad eáque obseruandas atque exequendas se attringi, nec licere cuiquam aut negligere, vel violare has temere, aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vsu fuisse: tum vt in de sacerdotes victitarent ac sustentarentur, qui cùm Deus occupatos eos vellet esse cura ministerii, id est, doctrinæ & cęremoniarum, non poterant vacare quærendis parandisque rebus ad vitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operam dabant & seruiebant. A diluuio igitur, cùm Nohe & filii ipsius instaurassent genus humanum, erudierunt id de his tantis rebus, proculdubiò, accuratissimè. Multi, ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hæreditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt, ita vt cõtinua sit serie propagata, vsque ad constitutionem politiæ Israëliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo contemtu aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hęc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, & Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus profiliisse, nec temerè suóve nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustineríque, sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustenter, eundémque oportere esse omnipotentem,

sapientem, iustum, bonum, vindicem scelerum: tamen tantùm inualuerat nata ex peruersitate deprauatæ naturę ad superstitionem propensio, vt contra illa argumenta, sensa, staturáque animorum suorum, & euidentia totius Naturæ testimonia, autorem ipsum aspernarētur, & creaturis in Dei locum, vel suo ductu, vel Diaboli, ex occasionibus aliquibus, persuasu, assumtis, adhærerescerent: & cùm cognouissent Deum, non glorificaueruntvt Deum, neque ei gratias egerunt, sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est desipiens cor eorum, quum se sapientes esse profiterentur, stulti facti sunt, ac mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in effigiem imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec satis eis fuit creata corpora in Deos conuertisse: sed ipsos etiam Dæmones coluerunt, & quocunque in loco vel insolitum quid accidisset, vel inusitata specie apparuissēt Dæmones, illi peculiaria adesse Numina, eáque ipsa ne irascerētur neglecta, sacrificiis demulcenda retinendáque in officio & concepta benuoleentia, censuerunt: aliquando etiam quos cultus quæve sacrificia exposcerent ipsi Dæmones, ex ascititiis quibus comparebant figuris, edicebant. Hinc Græcorum, quorum post Ægyptios vanitas præcipuè celebratur ac superstitio, commenta nata, qui cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem inclusērunt & præfecerunt: singulis rursus alios infinito adipuxerūt, Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam, Neptuno Nereum, quem ἅλιον & πόντιον, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nympharum, quarum aliæ ἐφέδριαι & παῖδες, aliæ παρθένοι, aliæ χθόνιαι vocatæ sunt, quòd vel mari, vel fluminibus, vel fontibus insidere ac præesse putarentur. Coluerunt & ἁλιάδας Nymphas dictas. Oreades item, Dryades, Hamadryades, Napeas, Agapeas, quòd singulis in natura corporibus adesse peculiare numen existimarent: & eam opinionem diabolus, numinum illorum specie sese ostentans, auxit & confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inter quos recensentur Dii maiorum & minorū gentium, Penates, Communes, Geniales, Lares, Genii, Præstites, Indigetes, Patrii, Tutelares, Fauni, Syluani, Satyri, Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquisiuit dili-

gen-

genter, supra triginta millia commentitiorum numinum reperisse se annotauit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etsi retinuerunt Ethnici vmbras sacrificiorum: tamẽ cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideóque nescirent quo essent cõsilio institura, & quò spectarẽt, quídve monerent, tum mutarũt veteres ritus, vel abrogatos prorsus, vel nouis ac subditiciis confusos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æstimandi occultos numinum sensus alienos aduersósque, aut propitios & addictos, quæve secutura essent, secundáne an contraria, vsurpatis, signorum loco, fortuitis, aut, sine ratione, temerè confictis & constitutis indiciis, errore stultissimo: quod eos necesse fuit facere: alioquin enim in ista Dei ignoratione dubitarent perpetuò quæ essent expectanda, quæve sibi de numinibus pollicerentur ac persuaderent. Rationem & interpretationem signorũ mox confirmauit Diabolus. Existimo autẽ his comminiscendis, posteaquam missum verbum, præbuisse occasionem Ethnicis obscuram memoriam miraculorum, quæ ad sacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus sæpissimè, inflammatis cœlitus victimis, approbatíve ac susceptis, quæ placerent, vel contrà repudiatis quędisspliceren, certis atque euidentibus testimoniis. Talis itaque Sacrificiorũ Ethnicorũ origo est. Ecclesiæ suæ per Euangelii seu gratiæ ministerium collectę Deus ante & post diluuium, ante & post Messiam exhibitum, signa dedit, promissioni de æterna salute adiuncta: quibus suos in spem vitæ beatæ in cœlis cum ipso Deo consequendæ confirmaret, eosdémque profanis gentibus distingueret & separaret. Et sancti Patriarchæ, Prophetæ, horúmque pii & eruditi auditores, intellexerunt sinceram doctrinam de promissione gratiæ, de fide amplectente promissum Messiam, de vero vsu signorũ. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cum abolita doctrina de promissione Mediatoris, & de vera iustitia corã Deo, vel sua negligentia ac securitate, vel Diaboli impulsu aut seductione, tum hac amissa, verum signorum vsum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assiduè doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium vsu, mox solis inhæreant signis, eáque & numero, & superstitione cumulent. Alii signa verterunt in Numina: vt Chaldæi

& Persæ ignem ipsum finxeruut esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera, quæ peccata expiarent & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantùm cæremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alii petulantes natura & ἀβακ, quod de his reliquum fuit inuoluerunt fabellis & anilibus somniis. Alii arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alio concinniore prætextu oblitas, ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingeniis, prætextu sapienti struere insidias, & offundere bellas persuasiones, stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cælesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus mera somnia: de externis cæremoniis umbraliles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius oblitione & natas esse, vel solę Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis, sc ad linguarum suarum molliorem sonũ accommodantibus, vsurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Isidę, Ioue & aliis ostendimus, argumento esse poterunt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum, eaque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmẽtis peregrinarũ opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & commentitiorum idolorum numerum, & religionum depraua-tionem, regnorum mutationes, gentiúmque translararũ commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerunt Imperia & Respublicas, & causas præbuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cum mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionum innou-

tiones

tiones innectæ, ex commixtionibus gentium inter sese, ac confusionibus religionum, perturbationes ac cõfusiones natæ sunt mirificæ ac tetræ, quas veritatis ac lucis cœlestis obscurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones, iam antè vitiatas multipliciter assumpserunt circumsiti vndique, & proximi huic Ægyptii, Phœnices, Syri, Assyrii: ab Ægyptiis & Phœnicib plurima acceperunt Græci à Græcis Romani: quæ nouorum colonorum aduentu importata, plantatáque & propagata esse non est dubium. Religionum varietatem ac dissimilitudinem comitata est obstinata animorum cęcitas. Hęc nouis subinde diaboli furoribus accumulata, eo vsque inualuit, vt homines noua numina & cultus nouos, eósque portentosos prorsus, & abominandos, cúmque immanitate cõiunctos, commendentem Dęmonem, ac turpissimarum libidinum aut demonstrantem occasiones, aut præcipientem commixtiones, cupidissimè ac religiosissimè audirent & sequerẽtur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum historiarum lectione. Semper enim Idololatriam libidinum portentosæ confusiones & omnis generis enormia scelera alia secuta sunt Et cum oppressa doctrina Euangelii semper etiam Legis diuinæ notitia & auctoritas vel obscurata elanguit, vel fracta proiectáque concidit: vt sola semper Ecclesia Dei Legis notitiam illustrem habuerit & explicatã, soláque vsum Legis rectè intellexerit atque exercuerit. Denique ita semper accidit vt ab vna & perpetua doctrinę norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent, ij protinus & ab illo itinere quo rectà ad Deum ducimur depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cúmque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur amplius voce Legis diuinæ, sed incitati à diabolo ruerent, quò excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sacrorum abluere corpora, quam consuetudinẽ conseruarunt Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici vsurparunt easdem creberrimè, non tantùm ad eluendas corporum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expurgationem inquinamentorum, si quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis similibus, adhæsissent.

Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aquâ quæ Mercurio sacra fuit, alij alios aspergebant, vt hac consperſione abstergerentur & delerentur, ceu inustę corporibus notę, deformitate flagitiorum, ac præcipuè peruiorũ. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absoluisse, & Acastus expiasse Peleum à cæde fratris Phoci. & Ægeus Medeam à cæde liberorum traditur. Hoc ritu Orestem expiatum esse à cæde matris Clytemnestræ, Pausanias refert in Corinthiacis. Deniquè piaculum & nefas esse dicebatur aliquid sacri attrectare, nisi vel corpore lustrato, vel aquę ad vsus sacros comparatæ effusione ceu consecrato. Sic Æneas apud Virgilium: *ter socios pura circumluit unda, Spargens rore leui.* Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchisem inquit:

Tu genitor, cape sacra manu patriósque Penates,
Me bello è tanto digressum & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Cùm autem Ethnici sacrificiis vterentur sine Dei & promissionum notitia, immò sine notitia numinum ad quæ dirigebãtur, neque intelligerẽt & finem, cuius gratia ritus instituti erant: meminissent tamen, ex tenui & incerta fama, solitum Deum, euidentibus testimoniis, aut probatis sacrificiis, annuere cœptis ac votis, aut, auersatis illis ac repudiatis, negare successus: necesse fuit eos qualescunque ex hostiarũ visceribus aut aliorum fortuitorum euentuum subitis inuersionibus coniecturas cõminisci, ex quibus affectiones numinum, erga se æstimarent. His coniecturis diabolus blanditus est, & assensit, insolitarum apparitionũ & φασμάτων mirabiliter variatis ludis ac præstigiis. Ægyptiis sexcenta sexaginta sex genera sacrificiorum in vsu fuerunt. Romanis & Græcis non multo pauciora: quibus ferè aut sola anima Dijs cõsecrabatur, quæ hostia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde de illius numinis volũtate coniecturæ fierent, cuius opera, ad rem aliquam perficiendã opus erat. Mactabant autem vt plurimum oues, sues, capras, boues, gallinaceos & anseres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Ex hœdis & agnis rectiùs Deos consuli, futuráque pernosci censebant, quòd, mitiores essent: ideo, diuinaturi, ex ouium genere aliquid cędebant, &

mactationi semper adiungebant immolationes. Romani mola salsa litabant, quæ ex farre tosto confractóque, sale & aqua, parabatur, siue his nulla fieri sacrificia rata, & vim sali peculiarem, ad placanda commouendáque sua numina, inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his conficiendis, dies festos destinarant, quos Fornicalia festa nuncupabant, inde, quòd far in fornicibus torrerent. Græci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale conspersas, litabant. Sacrificii pro peccatis ritum apud Ethnicos obseruatum, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis: quem locum, quòd antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiam contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona.

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe
Actus in profundum consecrandus mergitur.
Mirè infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum vepexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.
Tabulis supernè strata texunt pulpita,
Rimosa rari pagmatis compagibus:
Scindunt subinde vel terebant aream,
Crebróque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Hus taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat hostia,
Sectáque fulgor bractealis inficit.
Hic vt statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore.

Quin os supinat obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obicit,
Oculos & ipsos perlupit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Campage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quod illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis cauerint.

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci καθάρματα vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens cõficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctiss. scriptoribus collectũ, in præsentia Prudẽtij locum descripsisse satis erit. In sacrificiis diuinatoriis autem Romani, Græcorum & Hetruscorum discipuli, tori erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti à suis Numinibus, id est cacodæmonibus, informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimam ad aram adduxisset, stãs manu, aram prehendebat, & fundebat preces. Principium precationis à Iano & Vesta fiebat, quæ in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncupandis compellationem primam meruerãt inde, quòd per eos, additus ad cæteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnésque Dij cæteri Patres aduocarentur. Ne quid verò verborum prætereiretur, aut præposterè recitaretur, de scripto præire aliquem, rursúsque alium custodem dari qui attenderet sedulò, alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infaustum exaudiretur oportebat. His peractis, sacrificiũ ab immolatione, sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponebat, addito thure masculo. Vocabatur ritus ille immolatio, quasi molæ in caput victimæ collocatio. Deinde vinum aspergebat: sed priusquam id affũderet, scipulo aut simpuuio ligneo,

vel fi-

vel fictili admodũ paruo (quod inter sacra vasa, cyatho nõ erat admodũ absimile) & ipse leuiter delibabat, & astantibus gustandũ deferebat, vt pariter libarẽt. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto, seras inter cornua victimę, manu euulsas, tã quã prima libamina cõiiciebat in ignẽ, cõuersũsque ad ortũ, obliquum cultrũ à fronte victimæ ad caudã ducebat: tã dẽ victimam Diis exhibitam & dedicatã iugulabant ministri sacerdotis qui victimarii dicebãtur, reliqui admotis vasculis emanantẽ cruorẽ excipiebant. Ita isti Satanæ seruuli impiè summi sacerdotis & Leuitarũ sacrorũ pias ceremonias æmulabãtur. Vbi perpurgata victima erat, mox aruspex, flamẽ, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attẽtéq. explorabat an perlitarũ foret. Inspectis tãdem & exploratis singulis, ex omni viscere & mẽbro ministri partes certas decisas farina farris inuoluebãt, & in calathis sacrificãti offerebãt. Sacerdos aris impositas foculo incẽso cõburebat: quod reddere erat & litare. Vbi quod Diis tributũ erat cõflagrasset ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum Diis laudes canebant, pedibúsq. circũ aras complodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebant, hymnósq. suis idolis varios canebãt. Græci & Ægyptii peculiares quasdã alias ceremonias obseruarũt. Ægyptii verò caput victimæ abscissum diris execrabantur, & cũ precatione solẽni deiiciebant in flumẽ, vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Suæ singulis Diis victimę etiã deputatę erant. Humano etiam sanguine litatũ est, vt historiæ docẽt: & in populo Dei, sub Regibus Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiásq. exurerent in gratiam & cultum Moloch idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet: quæ Ethnici vel ex Patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quæ assuerint vel intexuerint ipsi ex sese genita. Habuerunt vmbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, confusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cũ nõ firma certáque Dei cognitione niterẽtur, sed ex fictitiis penderent numinibus) significata affinxerunt testificãtia de affectu numinũ erga sese, & euentibus cõsecuturis: eorúmq. notationem & interpretationẽ, quæ solis sacerdotibus incumbebat, ἱερογραμματίαν nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsentis nõ est instituti. Summa autem eorum quę de sacrificiis dicta sunt,

eò redit, vt Ethnicismi origine paulò apertiùs detecta, Satanæ artes cordatus lector videat, & execretur, atque legalium sacrificiorũ complementum in pretiosissimo illo vnicóque propitiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostris obtulit, quærat, & de parta sibi æterna salute humili mente glorietur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quẽ posteritas, verbi Dei ignara & contẽptrix, Latinè quidem vocauit Saturnũ, Græci verò Κρόνον. Veterem, Cainũ Mosis dico esse antiquissimorum Ethnicorum Latinorũ Iouem, Græcorum Ζῆνα vel Δία, non autẽ recentem quendam aut vnius duntaxat gentis cognominẽ Iouem. Saturnũ igitur hunc qui primus orbi innotuit, esse Adamũ, etiã testibus Ethnicis, ex his colligas, quòd Saturnus iste ita nominatur à voce linguæ Hebreæ, quę primùm omnibus mortalibus fuit cõmunis. Vox autẽ illa est verbũ *Satar* quod latitare, seu occultare significat. Fuit autẽ hoc nomen vestigium fugæ & latitationis à Deo, quam molitus est Adamus post suũ peccatum, vt est Gen. 3. 8. Nonnulli verò malũt Saturnũ à satione dictũ: quoniã, vt scribit Arnobius ex Ethnicorũ arcanis li. 4. sationibus præerat. Quod, etsi verũ fuit, tamen Saturnus à satione deriuari non potest, quũ in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò breuis. Saturnus, aiũt alii, dictus est quòd sationibus inter Ethnicos præerat, vtpote qui primã rerum serendarum, terręq. excolẽdarum & agriculturæ rationẽ inuenisset, cæteróque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest Gen. 3. 17. & 23. Nã fuit in mundo primus Agricola, & Sator rerũ & hominũ. Quòd Saturnus cœli ipsius filius, vtpote ex nullo superiore homine genitus, dicitur créditúrque ab Ethnicis, teste Cic. li. 3. de Natura Deorum: Adamus autẽ Dei filius vocatur, Luc. 3. 38. quoniam à Deo immediatè creatus est, non ex alio homine natus: nõne nostræ veritatis vestigia sũt? Quod Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato in Cratylo, velut χρόνος, i æternus, & ab omni huius mundi ęuo existẽs: (est. n. Adamus coæuus & contẽporaneus Mundo ratione ortus sui.) Quòd sub solo Saturno seculũ aureum, ac primã mundi ętatẽ fuisse cõsentiunt omnes Ethnici, nónne hæc proculdubio demonstrant hunc Saturnũ fuisse verum Adamum, sub quo tũ ętas prima mundi tũ aurea fuit ante illius peccatũ? Quod Saturnus primus

mus in orbe terrarum imperiū tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tū priuilegio ætatis, quū esset omnium hominū primus pareus: Quòd Saturnus fuit maritus Rheę seu Cybeles, quę eadem mater Deorum, i. hominū, qui primi ingenio & industria præstantes fuerunt) dicitur: imò eadem & Pandora quoq. nominatur, vt ait Diod. Siculi. li. 4 c. 5. & mater Iouis, vt scribit Euseb. lib. 2. c. 3 præparat. Euāg. quę mala omnia in Mūdū inuexit: nónne pro nobis ista facitū? Est. n. hęc Rhea seu Pādora Eua vxor Adami primi hominis. Denique quòd Saturno veteres Ethnici aperto capite, quēadmodum tradit Plutarc. in Rom. quæst. sacrificabant, nostram veritatē confirmat, vt veraci, & cęteris sāctiori Deo. Fuit. n. Adamus Caino filio eiusq. posteris longè religiosior ac sanctior. Cęrerū de Agriculturę primo inuentore digladiantur Ethnici. Meliùs sentiunt qui eam antiquissimò illi Saturno, nempe Adamo, tribuunt. Itaq. cū falce qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

SERAPIDIS cultus præcipuus fuit apud Ægyptios, qua appellatione etsi Osirim cultum atque exornatum aliqui scribunt, primos parentes tāmē Deo hāc tribuisse existimo, quòd sit æterna lux, & æterna sapiētia. Superstitiosa posteritas amisso vero Deo, nomen retinuit, & cultus Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulatos. Fana huic Ægyptus dedicauit plurima, quorū vetustissima fuerunt Memphitica, celeberrima Alexandrina. Græci, Ægyptios imitati, eidē Serapidi nō pauca fana consecrarunt, assumtis sacrificiorū ritibus, & religionis qua coleretur, legibus, ab Ægyptia gente. Nā & Atheniēses, & Spartani, & Messenij, & Bęotij & plures alij hos secuti, Serapidi peculiares cultus exhibuerunt, Ægyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero personis oraculum Thulidi Ægyptiorum regi renunciatum perhibetur.

Πρῶτα θεὸς, μετὰ τοῦτο λόγος, καὶ πνεῦμα συνάπτω,
Σύμφυτα δ' ἐστὶ τὰ πάντα τάδ' ἐξ ἑνὸς ἐς ἓν ἰόντα,
Οὐ κρίνεται εἰδύτιν, σὺ δ' ἀκίνητον νοεῖ βάδην ζῆς,
Θνητὲ, ἀΐδιον διώκων βιοτὴν πτερύγεσσι.

id est,

Principio Deus est hinc verbum, & flaminis aura,
Vnum numen idem tribus est, naturáque consors,
Cuius vis æterna: sed hinc pedete ocyus aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus Ægyptiis, ex veteri Patrum doctrina, concinnatū reor. Non n. dubium est veterum monumenta plurima diu in Ægypto, cura & custodia sacerdotum, conseruata esse: etsi doctrinę verus intellectus perierit paulatim depravatus aut petulantium aut superstitiosorum ingeniorum commentis, quę simpliciter dicta vel in ęnigmata & allegorias transformarunt, aut picturis inuoluerunt, aut dubiis & ancipitibus interpretationibus in dubium adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticę historię descriptio & templi Serapidis, & idoli portentosę magnitudinis, & pręstigiarum mirificarum quibus templi antistites, imitati Satanę artificia, impoſuerunt miseris hominibus.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ Numinū Ethnicorum appellationes profectæ à Patribus, argumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persæ, Assyrii, Medi, tanquam Deum, quem *Orimada* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim*, *Ejed* Græci & Romani *Vesta*, seu Vestam, quæ appellatio significat Ignem Domini, ex *Eseh-Ia* Veteres illi populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergo aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa statis diebus, regio apparatu & sumptibus magnificis celebrare, atq; ex illo euenta rerum edisscere atq; interpretari assueuerant. Hūc annuatim Persæ certis diebus festis candido impoſitum equo, tanquam numen circumducebant. Cum pompa maxima, sequebatur equū rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius apnotarunt. Græci in Delphico tēplo, perpetuum fouebāt ignē, cuius custodia mulieribus matrimonio solutis demādabatur. Attici in templo Mineruæ Poliadis, vna cum Palladio, lychnum inextinctū hominis virginibus custodiebant. Neq. Ægyptiorum numen quod initio appellatione Seraphim, in Serapin tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquam significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant institutio maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph, verbo. Romani custo dicebant eum ignem tanquam arcanum & cœleste depositū, ner virgines Vestales, conditum inpenetralibus sacris, & velut sanctiore recessu templi Vestæ, cum Palladio & diis Pe-

natibus Troia aduectis: quo nulli hominum, nisi Vestalibus & Pontifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. Insederat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numẽ flammis illis condi tegique, &, cũ rapidissimo motu in sublime tenderet, abripi eo ab aris victimas, transferríq. in cœlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioráque de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quouis igne, adoleturi sacrificia, vtebantur: sed eo tantùm, quem ex fomite, à radiis solaribus incenso, propagatum, lignis appositis, perpetuò, in peculiaribus templis, magna religione, fouebant & conseruabant, ita vt neque extingui eum sinerent neque vsurpari aliò, nisi ad solas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea saniores hoc existimo significare voluisse, quòd sit Deus æterna lux, vel hæc ipsa quæ in totum systema mundi fusa, supra constituit discrimina corporum ἀπὸ τοῦ κρυφίου ἡλιακοῦ, infra & τὸ ἐν ὑπερβολῇ ἡλιακοῦ traiicit ac complet, & τὸ ἀόριστον seu obscura subiens aliquo splendore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificiis suis nefandis differere, non est præsentis instituti.

VVLCANVS.

ARTEM ærariam & ferrariã Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adũgitur soror ipsius Nahama, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in politico: Ignis quidẽ à Prometheo: artes autẽ à Vulcano, ipsiúsq; cõiuge, eiusdẽ artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin τὸ πῦρ τοῦ Θεοῦ sit Græcorum, id est, Vulcanus ille vetustissimus Latinorũ (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3. de natura deorũ & Arnob. lib. 4. contra gentes) sit Tubalcainus Mosis: quum, si muteturr T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, sit Vulcanus. Præterea quis nescit Nahama significare Pulchram, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè soror est Vulcani: eadẽ verò ab iis ipsis Ethnicis dici

tur vxor quoque Vulcani, ve planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varii, quum de primo illius autore non quærunt, sed illius inuenti gloriam posteris, & alii, quam primo, tribuunt. Sed constat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuunt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium Propterea vocant. Quoscunque enim antiquissimos esse volunt, eosdem faciunt filios Iouis, vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alii sunt Vulcani dicti, isto multis seculis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus est, vt nomen ipsum ostendit. Tubalcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariā artē, adeóque instrumentorum eiusmodi conficiendorū rationē primū repertā esse ipsimet Ethnici scribunt. Itaque omnes opifices eiusmodi illi consecratos esse docet Plato, lib. 11. de legibus. Quare sic pingebatur, vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, videlicet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens, & iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib. 3. ridiculè eum postea ab Ægyptiis depictū fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homerus, ἐν δ' ἄρα οἱ θεράποντες ἐπήϊσσον δύο χρυσαί: & apud eundem Il. li. 18. fit mentio tripodum admirandorum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodem Diis facta scribit ex Ethnicis Lactantius libr. 1. cap 17. quanquam Pausanias lib. 9. ait nullum in tota Græcia egregium Vulcani opus extare præter sceptrū Agamemnonis. Sed nos non de Græco Vulcano, qui recens est: sed de primo, de quo Homerus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiā ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mente nominatur, lib. 4. ciuit. Dei, c. 10. Quod & ante eum Plutarc. lib. de aquæ & ignis comparat. dixit. Nam vsum ignis ad fundendū & conflandum metalla primus inuenit Vulcanus iste, vt ait Lactant. lib. 2. cap. 6. & lib. de ira Dei, c. 13. ignis autem vsu istiusmodi reperto, facile fuit artes ærarias & ferrarias inuenire, vti docent Plato & Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 1. porrò quum vox *Vulcanus* ex voce *Tubalcainus* manifestè formata sit (nā & Osirim Ægyptii vocāt Thamec, vt ait Eusebius, quem dicunt Vulcanum) ineptæ est Fulgentii Placiadis etymologia, qui Vulcanum quasi βολικάνον dici putat, id est, cupidū fumi & fuliginis hominē. Phornutus ἀπὸ τοῦ καίειν ab incendendo

dendo deriuari putat. (est autem Ἥφαιστος Græcis, Vulcanus, Latinis) nempe ἀπὸ τῆς ἁφῆς, quod & spirare & inflammare significat. Melius Placo in Cratylo Ἥφαιστον deducit à verbo φαω, & φῶς, quod quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* verò est proculdubio Venus, quæ Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam Nahama significat pulchram, formosam, venustam, & eam cuius coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Venus, quę fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Athenæus & Augustinus lib. 4. cap. 11. & lib. 15. cap. 20. ciuit. Dei, ab ea dictæ sunt omnes mulieres, quarum coitum viri expetunt, Veneres, quales feré sunt scorta. Venus autem Latinè à veniendo dicta est, sicut Ioseph Scaliger annotauit: quoniam nulla inter populares mulier scortari sinebatur, id est quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comœdiis: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Prouerbiorum, vbi meretrices aduenæ & extraneæ vocantur.

Et de his quidem hactenus, tantùm vt iuuenes poetarum & mythologiæ studiosi ad scrutandas veras antiquitates alliciantur. Si quis enim in Græcorum & Latinorum scriptis hærere pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorum suorum philosophiæ naturalis & moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomaniæ horrendæ artibus diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseros homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicio dementasse, vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filiis, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ, impuritati addictis, appareat verum esse quod olim Apostolus retulit, Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in effformatam imaginem mortalis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarent corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, præterito Creatore, qui est benedictus in secula.

FINIS.